ବୋରିସ୍ ପାସ୍ତରନାକ୍

ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ

ଅନୁବାଦ : ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

୧୯୫୮ ନୋବେଲ ସାହିତ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରାପ୍ତ ଉପନ୍ୟାସ

ବୋରିସ୍ ପାସ୍ତରନାକ୍

ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ

ଅନୁବାଦ
ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ
ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶକ ଓ ବିକ୍ରେତା
ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୨

ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ

Doctor Zhivago

ଅନୁବାଦ : ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

Translated by : Chittaranjan Das

ପ୍ରକାଶକ : ସହଦେବ ପ୍ରଧାନ
ଫ୍ରେଣ୍ଡ୍‌ସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, ବିନୋଦବିହାରୀ
କଟକ - ୭୫୩ ୦୦୨

Publisher : Sahadev Pradhan
Friends' Publishers, Binodbehari
Cuttack - 753002, Orissa (India)

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ : ୨୦୦୩
First Edition : (F.P.) 2003 (505 Copies)

ଅକ୍ଷରସଜ୍ଜା : ମୁକୁର ମେଡିଆ

Typeset : Mukur Media

ପ୍ରଚ୍ଛଦ : ରଂଜିତ୍ ପରିଜା

Cover Design : Ranjit Parija

ମୁଦ୍ରଣ : ଗୁରୁପ୍ରସନ୍ନ ପ୍ରେସ୍

Printer : Guruprasanna Press

ISBN 81-7401-477-2

Price : Rs. 250

ସୂଚୀ

ପୂର୍ବାଭାସ	(କ - ଘ)
ଯିଏ ହାରିଗଲା, ଯିଏ ହଜିଗଲା : ହାଲ୍‌ଡାର୍ ଲକ୍‌ସ୍‌ନେସ୍	(ଙ - ଜ)
ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ଘୋଷଣା : ଡାକ୍ତର ଆଣ୍ଡର୍ସ ଅଷ୍ଟରଲିଙ୍ଗ୍	(ଝ - ଟ)
ବୋରିସ୍ ପାସ୍ତରନାକ୍ : ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦକ	(ଠ - ତ)
ପ୍ରଧାନ ଚରିତ୍ରାବଳୀ	(ଥ - ଦ)

ପ୍ରଥମ ଭାଗ

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ	ପାଞ୍ଚଟା ବେଳର ଏକ୍‌ସପ୍ରେସ୍ ଗାଡ଼ି	୧
ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ	ଆଉ ଏକ ଜଗତର ଗୋଟିଏ ଝିଅ	୨୪
ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ	ସ୍ୱେଣ୍ଟିଟ୍‌ସ୍କି ଘରର ବଡ଼ଦିନ-ଭୋଜି	୭୨
ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ	ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଅବଶ୍ୟ ଆସିବ	୧୦୩
ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ	ବିଦାୟ ପୁରାତନ !	୧୪୬
ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ	ମସ୍କୋ ଶିବିର	୧୮୩
ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ	ଇଉରାଲ ଯାତ୍ରା	୨୨୧

ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ

ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ	ସମାଗମନ	୨୫୯
ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ	ଭାରିକିନୋ	୨୭୫
ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ	ଜନପଥ	୩୦୭
ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ	ଅରଣ୍ୟ ଭ୍ରାତୃମଣ୍ଡଳୀ	୩୨୦
ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ	ରୋଓ୍ୱାନ ଗଛ	୩୪୧
ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ	କାରୁ ଗୃହର ସମ୍ମୁଖରେ	୩୫୮
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ	ଭାରିକିନୋ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ	୩୯୫
ପଞ୍ଚଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ	ପରିଶେଷ	୪୪୨
ଷୋଡ଼ଶ ଅଧ୍ୟାୟ	ତା'ପରେ	୪୭୮

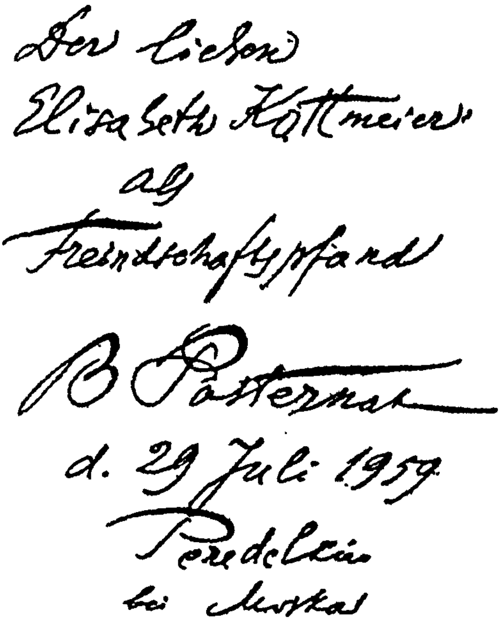
Der lieben
Elisabeth Kottmeier
als
Freundschaftspfand
B. Pasternak
d. 29 Juli 1959
Peredelkino
bei Moskau

To dear / Elisabeth Kottmeier / as / a pledge of friendship / B. Pasternak / 29th July 1959 / Peredelkino / near Moscow.

* ଏଲିଜାବେଥ କୋଟମେଇଏରଙ୍କ

ବନ୍ଧୁତ୍ୱର ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ

ବି. ପାଷ୍ଟେରନାକ୍

୨୯ ଜୁଲାଇ ୧୯୫୯

ପେରିଦେଲକିନୋ

ମସ୍କୋ ନିକଟରେ

* ବୋରିସ ପାଷ୍ଟେରନାକ୍‌ଙ୍କ ସ୍ୱହସ୍ତାଙ୍କିତ ଶୁଭେଚ୍ଛାର ପ୍ରତିଲିପି

ପୂର୍ବାଭାସ

୧୯୫୮ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ୨୪ ତାରିଖର ଗୋଟିଏ ସ୍ମରଣୀୟ ସନ୍ଧ୍ୟା । ଗତାନୁଗତିକ ଭାବରେ ବିଦେଶରୁ ଗୁଡ଼ିଏ ଚିଠି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଚିଠି ଉପରେ ଲେଖା ରହିଥିଲା, ''ଏକାନ୍ତ ଗୋପନୀୟ'' । ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରହ ସହକାରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ସେହି ଚିଠିଟି ଖୋଲି ପଢ଼ିଲି । ଲେଖିଥିଲେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଜଣେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକ ।

ଅକ୍ଟୋବର ୨୩ ତାରିଖରେ ସାହିତ୍ୟ ପାଇଁ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ଘୋଷଣା ହେବା ପରେ, ତରୁଣସୁଲଭ ଉଦ୍ଦୀପନାରେ ମୁଁ ବୋରିସ୍ ପାଷ୍ଟେରନାକ୍‌ଙ୍କୁ ମୋର ଅନ୍ତରର ପ୍ରୀତି ଅର୍ଘ୍ୟ ନିବେଦନ କରି ନିଜର ଦୁଃସାହସିକ ବାସନା ଜଣାଇ ଯେଉଁ ଚିଠି ଜଣେ ରୁଷ୍ ଲେଖକଙ୍କ ମାର୍ଫତରେ ଲେଖିଥିଲି ତାହାର ଜବାବ ମହାନୁଭବ ପାଷ୍ଟେରନାକ୍ ମସ୍କୋରୁ ନଭେମ୍ବର ୭ ତାରିଖରେ ଏହି ଇଂଲଣ୍ଡର ଅପରିଚିତ ମହତ୍ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ମାର୍ଫତ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ତହିଁର ପରିଣାମ ହେଉଛି, ''ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ''ର ଏହି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ପ୍ରକାଶନ ।

ରାଜନୈତିକ କାରଣରୁ ରୁଷିଆ ଓ ଇଂଲଣ୍ଡର ମହତବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱୟଙ୍କ ସୁପରିଚୟ ଏବଂ ଭଗ୍ନହୃଦୟ ବୋରିସ୍ ପାଷ୍ଟେରନାକ୍‌ଙ୍କ ଚିଠିର ବିଷୟବସ୍ତୁ ପ୍ରକାଶ କରି ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଅଧିକ ବିପଦସଙ୍କୁଳ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ଏହି ଆକସ୍ମିକ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ଦୈବ ଯୋଗାଯୋଗ ହିଁ କୁହାଯିବ ।

ବୋରିସ ପାଷ୍ଟେରନାକ୍‌ଙ୍କ ମୂଲ୍ୟବାନ ଚିଠିଟି ହସ୍ତଗତ ହୋଇନଥିଲେ ତାଙ୍କର ମହତ୍ ରଚନା ''ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ''ର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ଇଟାଲୀୟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶକ : ଅର୍ଥପିପାସୁ ଶ୍ରୀ ଗିଆନ୍ ଗିଆକୋମୋ, ଫେଲ୍‌ଟ୍ରିନେଲିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ''ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ''ର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ସ୍ୱତ୍ୱ ପାଇଁ ଚୁକ୍ତିପତ୍ର ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ ହେବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିନଥାନ୍ତା ।

ବିଶ୍ୱ-ସାହିତ୍ୟ କୃତିପାଇଁ ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ଦୁଇଜଣ ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ରୁଷ ଲେଖକ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବେ ଶ୍ରୀ ଇଭାନ୍ ଆଲେକ୍‌ସେଭିଚ୍ ବୁନିନ୍ ''ଗାମ'' ଉପନ୍ୟାସ ଖଣ୍ଡିକ ଲେଖି ସେ ଯୁଗର ବିଷାଦମୟ ରାଗିଣୀ, ରୁଷୀୟ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଗାଇଥିଲେ । ଆଉ ବୋରିସ୍ ଲିଓନୋଦୋଭିଚ୍ ପାଷ୍ଟେରନାକ୍ ଗତ ଚାଳିଶି ବର୍ଷର ରୁଷ ଜୀବନର ଚିତ୍ର ଓ ସମାଜ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସତ୍‌ସାହସପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାଲୋଚନା ''ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ''ରେ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ଉଭୟ ରୁଷିଆକୁ ମାତୃଭୂମି ହିସାବରେ ପୂଜା କରୁଥିଲେ ହେଁ ଅନ୍ଧ ସ୍ୱଦେଶ ପ୍ରେମରେ ବଶୀଭୂତ ହୋଇ ସ୍ୱଦେଶର ମନ୍ଦ ରୀତିକୁ ଭଲ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି ନାହାନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟ ରଚନାରେ ଏପରି ବିଷୟବସ୍ତୁ ରହିବା ଉଚିତ ଯାହାକି ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାଭାଷୀ

ଲୋକେ ବିଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ବୁଝିପାରିବେ ଏବଂ ଆଜିଠାରୁ ପାଞ୍ଚହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ କିମ୍ବା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ସତ୍ୟ ସମାନ ରହିବ । ଆମର ଆଧୁନିକ କାଳଟା ନାନା ବିଷୟରେ ଗୋଳମାଳିଆ ଓ ବିରୁଦ୍ଧ ଚିନ୍ତାପୂର୍ଣ୍ଣ, ସେଥିଯୋଗୁଁ ସାହିତ୍ୟରେ ବହୁତ ବିଷୟ ବିରଳ ।

ମୋ'ଭଳି ଅକିଞ୍ଚନର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷାକରି ଅକୁଣ୍ଠ ଚିତ୍ତରେ ଋଷିପ୍ରତିମ ହାଲଡ଼ର୍ ଲକ୍ସନେସ୍ ଅସୁସ୍ଥ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଇ ଓ ବହୁମୂଲ୍ୟବାନ ସମୟ ବିନିମୟରେ "ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ"ର ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କରଣ ପାଇଁ "ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମୁଖବନ୍ଧ" ଲେଖି ପଠାଇଥିବାରୁ ନିଜକୁ ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟବାନ ମନେକରି ତାଙ୍କୁ ସଭକ୍ତି ପ୍ରଣାମ ଜଣାଉଅଛି । ମହାନୁଭବ ଲକ୍ସନେସ୍ ଆମେରିକାର ସ୍ଲଟ୍‌ଲେକ୍ ସିଟି ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ତାଙ୍କର ନୂତନ ଉପନ୍ୟାସ ପାଇଁ ଗବେଷଣା କରିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ଥିବାବେଳେ ଏହି 'ମୁଖବନ୍ଧ' ଲେଖିଦେବେ ବୋଲି ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ତାପରେ ସେ ହଲିଉଡ୍‌ର ଲସ୍ ଆଞ୍ଜେଲ୍, ଇଟାଲୀରେ ହେଉଥିବା "ୟୁରୋପୀୟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଲେଖକ ସଙ୍ଘ" ସଭାରେ ଯୋଗଦାନ କରି, ଲଣ୍ଡନରୁ ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡକୁ ଫେରିଆସି, ତାଙ୍କର ନୂତନ ଉପନ୍ୟାସ ରଚନା କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷକରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ବେଳେ, ପୂରାପୂରି ତିନୋଟି ମୂଲ୍ୟବାନ ଦିନ ବ୍ୟୟକରି ଏହି "ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମୁଖବନ୍ଧ" ଲେଖି ପଠାଇ "ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ"ର ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କରଣକୁ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ଅଧିକ ଗୌରବାନ୍ୱିତ କରିଛନ୍ତି ।

ଏହି "ମୁଖବନ୍ଧ"କୁ ମସ୍କୋର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପତ୍ରିକା "ଲିତରେତୁରାନିୟା ଗେଜେଟା (Literaturaniya Gazetta)" ଏବଂ ପଶ୍ଚିମ ୟୁରୋପର ପତ୍ରପତ୍ରିକାମାନଙ୍କରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ମହାନୁଭବ ହାଲ୍‌ଡର ଲକ୍ସନେସ୍ ମୋର ଅନୁମତି ଚାହିଁବାରୁ ମୁଁ ବିଶେଷ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି । ଏହାଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଭାରତବାସୀଙ୍କୁ ସେ ଅଧିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦାନ କରିଛନ୍ତି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ ।

ଜୀବନ୍ତ କାବ୍ୟାତ୍ମକ ଲେଖା ଏବଂ ଆଇସଲାଣ୍ଡର ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୈଳୀକୁ ନୂତନ ଭାବରେ ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ କରିଥିବାରୁ ମହାନୁଭବ ହାଲ୍‌ଡର ଲକ୍ସନେସ୍‌ଙ୍କୁ ୧୯୫୫ ସାଲ୍‌ରେ ସାହିତ୍ୟ ପାଇଁ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାନିତ କରା ଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ଗାଥା-ଧର୍ମୀ କାବ୍ୟାତ୍ମକ ଉପନ୍ୟାସ "ସ୍ୱାଧୀନ ମାନବ"ର ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କରଣ ଏସିଆ ମହାଦେଶ ତଥା ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ କରାଇ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲି ।

ଦୀର୍ଘକାଳ ଯାବତ୍ ଶାନ୍ତିର ବାଣୀ ପ୍ରଚାର ପାଇଁ 'ବିଶ୍ୱ ଶାନ୍ତି-ସଙ୍ଘ' ତାଙ୍କୁ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଶାନ୍ତି ପୁରସ୍କାର ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ସମ୍ମାନିତ କରିଛନ୍ତି ।

୫୮ ବର୍ଷ ତଳେ ୧୯୦୨ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ୨୩ ତାରିଖରେ ଆଇସ୍‌ଲାଣ୍ଡର ରାକିଆଭିକ୍ ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ମାନ୍ୟବର ଲକ୍ସନେସ୍ ପୃଥିବୀର ପ୍ରଥମ ଆଲୋକ ଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ସେ ବହୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଳ୍ପ, ପ୍ରବନ୍ଧ, ଉପନ୍ୟାସ, ନାଟକ ଓ କବିତା ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖିଅଛନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ଅନୂଦିତ ହୋଇ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଶଂସିତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱଦେଶ ଆଇସ୍‌ଲାଣ୍ଡରେ ତାଙ୍କର

ପତ୍ନୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଆଉଓର, ଯୋଡ଼ିଏ ଝିଅ ସିଗ୍‌ଗା ଓ ତୁନା ସଙ୍ଗେ ବସବାସ କରି ସାହିତ୍ୟ ରଚନାରେ ତପଚାରୀ । ୧୯୫୮ ମସିହା ଜାନୁଆରି ମାସରେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଅତିଥି ଭାବରେ ଭାରତ ପରିଦର୍ଶନ ମଧ୍ୟ କରି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ସମଧର୍ମୀ, ସମକର୍ମୀ ଓ ମହତବନ୍ଧୁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ମତେ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଆକାରରେ ଯେଉଁ 'ଦଶହରା ଭେଟି' ଦେଇଥିଲେ ତାହା ପୁସ୍ତକାକାରରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ଓଡ଼ିଆ-ସାହିତ୍ୟ ରସପିପାସୁମାନଙ୍କୁ ଏହି ପବିତ୍ର ବାଣୀପୂଜା ଦିବସରେ ଉପହାର ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିଶ୍ୱର ସାହିତ୍ୟ-ସାଧକମାନଙ୍କର ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସଂଘ ପି.ଇ.ଏନ. ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସପ୍ରଣତଃ ଉତ୍ସର୍ଗ କରୁଛି । ଯେଉଁ ସଂଘ ତାହାର ବିଭିନ୍ନ ଶାଖାମାନଙ୍କରୁ ଉଚ୍ଚ ଏବଂ ଏକ ସ୍ୱରରେ ଆପଣାର ଦୃଢ଼ମତ ଓ ତୀବ୍ର ପ୍ରତିବାଦ 'ରୁଷ ସରକାରଙ୍କ ପାଷ୍ଟେରନାକ୍‌ଙ୍କ ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠୁରତା' ବିରୋଧରେ ଘୋଷଣା କରିଥିଲା ।

ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ୨୮ଟି ଭାଷାର ''ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ''ର ଅନୁବାଦ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ପ୍ରକାଶକମାନେ ଶ୍ରୀ ଫେଲ୍‌ଟ୍ରିନେଲିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଚୁକ୍ତିପତ୍ର ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିଛନ୍ତି, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ୧୭ ଟି ଭାଷାରେ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆକୁ ମିଶାଇ ୧୮ଟି ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ସାରିଲାଣି । ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଅନୁବାଦ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ।

ମୂଳ ରୁଷ ଭାଷାର ଗ୍ରନ୍ଥଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ୱଦେଶରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଫେଲଟ୍ରିନେଲି ଇଟାଲୀରୁ ରୁଷ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଛନ୍ତି । କେବଳ ଅନୁବାଦ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ଘୋଷଣା କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଅନୁବାଦକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ହିଁ ବିଶ୍ୱସାରା ନାନା ବାକ୍‌ବିତଣ୍ଡା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ବିଶ୍ୱ-ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସରେ ଏକ ଅଭିନବ ଘଟଣା । ସର୍ବପ୍ରଥମେ ରୁଷିଆର ଷ୍ଟେଟ ପବ୍ଲିସିଙ୍ଗ୍ ହାଉସ ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନେ ମତ ବଦଳାଇବା ପୂର୍ବରୁ ପାଷ୍ଟେରନାକ୍ ଇଟାଲୀୟ ପ୍ରକାଶକଙ୍କୁ ସର୍ବସ୍ୱତ୍ୱ ପାଇଁ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରି ଦେଇଥିଲେ । ରୁଷ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଇଟାଲୀରୁ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଫେରାଇ ଆଣିବା ଚେଷ୍ଟା ବ୍ୟର୍ଥ ହେବା ପରେ ୧୯୫୭ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ''ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ'' ଇଟାଲୀୟ ଦେଶରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ।

ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀର ଜଣେ ସ୍ୱଦେଶ (ରୁଷିଆ) ତ୍ୟାଗୀଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଏଲିଜାବେଥ୍ କୋଟ୍‌ମେଇଏର ପାଷ୍ଟେରନାକ୍‌ଙ୍କ ଏକ କବିତା ସଂକଳନ ମୂଳ ରୁଷ ଭାଷାରୁ ଜର୍ମାନ ଭାଷାରେ ଅନୁବାଦ କରି ତାଙ୍କର ଏକ ସ୍ୱାଡ଼ିଶ୍ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ମାର୍ଫତ ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇଥିଲେ । ପାଷ୍ଟେରନାକ୍ ଜର୍ମାନ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ସୁପଣ୍ଡିତ । ସେ ଜର୍ମାନ ଅନୁବାଦ ପଢ଼ି ଯେଉଁ ଶୁଭେଚ୍ଛା ଅନୁବାଦିକାଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇଥିଲେ, ତାହା ଏଥିରେ ସନ୍ନିବେଶିତ କରାଯାଇଛି ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ''ଡକ୍ଟର ଜିଭାଗୋ'' ଏକ ଦୁଃସାହସିକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କହିବାକୁ ହେବ । ଏହାର ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାର ଉପରେ ୧୯୫୯ର ସାହିତ୍ୟ ପାଇଁ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରାପ୍ତ ଇଟାଲୀୟ କବି ସାଲ୍‌ଭାତୋର୍ କୋୟାସିମୋଦଙ୍କ ପାଞ୍ଚୋଟି କବିତା ସଞ୍ଚୟନର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ପ୍ରକାଶ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିର୍ଭର କରେ ।

ଦେଶ ବିଦେଶର ସମାଲୋଚକ ମଣ୍ଡଳି ଆଶଙ୍କା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ଯେ ବୋରିସ୍ ପାଷ୍ଟେରନାକ୍‌ଙ୍କ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରାପ୍ତି ଯେମିତି ରାଜନୈତିକ ବିତର୍କର କାରଣ ହୋଇଥିଲା, ସାଲ୍‌ଭାତୋର୍ କୋୟାସିମୋଦୋଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ସେମିତି ହୋଇପାରେ । କାରଣ ତାଙ୍କର କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଇଟାଲୀୟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ଦୈନିକ ମୁଖପତ୍ର ''ଇୟୁନିତା''ର ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥାଏ । ରାଜନୈତିକ ବିତର୍କ ଅପେକ୍ଷା କବି ଓ କବିଙ୍କ ରଚନାବଳି ସମ୍ପର୍କରେ ସାହିତ୍ୟିକ ଏବଂ ପାଠକମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ବେଶୀ । କବି ସାଲଭାଡୋର୍ କୋୟାସିମୋଦୋ ଗଣ ଚେତନାର ଜୀବନ୍ତ ବାଣୀ ଓ ଶିଳ୍ପରୂପ ।

ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ରୁଷର ଦୁଇଜଣ ମହତ୍ ବନ୍ଧୁ; ଡକ୍ଟର ଆଣ୍ଡର୍ସ ଉଇଷ୍ଟରଲିଙ୍ଗ୍, ଶ୍ରୀମତୀ ଏଲିଜାବେଥ୍ କୋଟ୍‌ମେଇଏର, ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କରଣକୁ ସାଫଲ୍ୟ ମଣ୍ଡିତ କରିବା ପାଇଁ ସହାନୁଭୂତି ଓ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଆନ୍ତରିକ ସକୃତଜ୍ଞ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଛି ।

ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ
ଫେବୃଆରି ୧,୧୯୬୦

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ

THE MAN WHO WENT DOWN

By Halldor Laxness

(This Preface was specially written for the Oriya edition of Dr Zhivago by Boris Pasternak)

Often in earlier years, walking along the streets of Russian towns, my eyes would fasten upon some pale, tattered and lonesome man who was taking himself about with great effort, every one of his movements as well as his whole appearance giving expression to the utmost squalor the despair in his staring eyes reminding of stray dogs that have long since lost their master and now belong to no place on earth. Those were the people who had been untracked by the revolution and as a "consequence of their upbringing and general conditioning never were able to find the road back to normal life in a radically different social environment.

In the didactic, hero-worshipping, uplifting and some times a bit forcedly optimistic Soviet literature, I failed to run across any genuinely epic handling of the numerous non-revolutionary, consciously non-Marxist Russians who were submerged in the tides of the revolution. Even a realistic and objective evaluation of such individuals seemed to be rare: they were mostly waved off, a label with some hackneyed Marxist pejorative stuck on their backs (e. g. "class enemy") being made the carriers of moral stigma. I would say, those were the human beings who really never did have their story written up in a normal way in the Russian language after the revolution. Now here is their story.

For a real novelist there does not exist a hierarchy of characters; no echelon of high class figures are entitled to priority as selfstyled "positive heros" in a realistic work of fiction. In a book only those characters whom the author succeeded in endowing with "life", the illusion of a distinctively human reality, are positive heros. The most downtrodden and demoralized person in a society is of exactly the same substantial value to an author as are the heros and saints of this same society, basking in the splendor of their halos; the patriots, the politicians, all sorts of popes. Sycophancy or snobbery for those in office, disguised as a work of fiction, will not help the author one inch onwards in his art, no matter how much official claptrap might be forthcoming in praise of his genius. Moreover, although their creator tried hard to endow his heros with all the virtues of Christianity and Marxism put together, they will remain negative heros, paper clippings without dimension, substance and quality, as long as the writer does not command the artistic skill, fostered in humanism, that is required to establish fictive beings as a true force in the midst of human reality. Let us hope the originator of Dr Zhivago, in his story of the defective one, did not

offer a slighter workmanship than some of his ingenuous colleagues and countrymen did when endeavoring in fiction to give the glorious victors of the revolution what was due to them.

Albeit every human being is great in itself, not all are equally fit for epic representation. Few things are as thankful a material in a novel as the man who lost his fight. This is the material that calls on the humanist. The destiny of any human being is in the eyes of a real author so overwhelming and awe-inspiring that you hardly dare approach it unless in deep humility, uncovering your head, holding your breath. To a humanist no human destiny is without concern. Although tolerance does not mean that you suspend the criminal law for sentimental reasons, tolerance is the only unmistakable hallmark of humanism. Paying attention to the loser, that too is humanism. No humanist ever kicked a man who had fallen to the ground.

We all know that the Great Russian Revolution signifies one of the milestones in the development of the human race; but accepting this fact does not imply that you repudiate the obvious right and duty of a writer in a socialist society, just as in any other civilized society, to be openly and actively critical of his government whenever a criticism is called for. The reading public of the world have access to a vast Russian literature, some of it of great value, mirroring the hard but successful struggle for the consolidation of a new system endorsing new human values, a historically conditioned Russian brand of Socialism, that has taken place on the ruins of the vast empires of the Czars. The humanists of the world, even if critical of some of its aspects are sincere wellwishers of and believers in the gradual perfectioning of this new system which has proven to the World that it has come to stay. But not only those who were riding on the top of the wave, but these who went down shall have their story told as well, –in the name of humanism. That is the reason why I found the story of Dr Zhivago a sympathetic work. I have not been called upon to say how far Pasternak succeeded in endowing his vision with human reality. It is not for me, a colleague and a friend, but for the common readers of the worlds to decide about that. But I honor him for his courage and I feel obliged to pay him my respects for his immense task.

Lugano, Switzerland
Dec,14, 1959

ଯିଏ ହାରିଗଲା, ଯିଏ ହଜିଗଲା

ହାଲ୍‌ଡାର୍ ଲକ୍‌ସନେସ୍

[ବୋରିସ ପାଷ୍ଟରନାକ୍‌ଙ୍କ ଲିଖିତ 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ପୁସ୍ତକର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ଲାଗି ଏହି ମୁଖବନ୍ଧଟି ବିଶେଷ ଭାବରେ ଲେଖାଯାଇଛି]

ସେ ଆଜିକୁ ଅନେକ ବର୍ଷ ତଳର କଥା, ରୁଷଦେଶୀୟ ସହରମାନଙ୍କର ରାସ୍ତାରେ ପଦଚାରଣା କରୁକରୁ ବେଳେବେଳେ ବିବର୍ଣ୍ଣ ଜୀର୍ଣ୍ଣବସ୍ତ୍ର ପରିହିତ ଓ ସଙ୍ଗଚ୍ୟୁତ ଏପରି ଜଣେ ଜଣେ ମଣିଷ ଉପରେ ମୋର ଆଖି ପଡ଼ିଯାଉଥିଲା, ଯିଏକି ଅତି କଷ୍ଟରେ ତା'ର ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା । ତା'ର ଢଳଢଳ ଆଖି ଭିତରେ ଏକ ଦାରୁଣ ନୈରାଶ୍ୟ ପରିସ୍ଫୁଟ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା, ତା'ର ଚେହେରା ଉପରେ ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ମଳିନତା ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇପଡୁଥିଲା, ଆପଣାର ମୁନିବକୁ ହରାଇ ଆସିଥିବା ଏବଂ ସଂସାରରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିରାଶ୍ରୟ ହୋଇବୁଲୁଥିବା ବୁଲାକୁକୁରଙ୍କ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ତୁଳନା କରାଯାଇପାରିବ । ରୁଷଦେଶୀୟ ବିପ୍ଳବର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଏହି ମଣିଷମାନେ ପଥଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ଜୀବନ-ବିକାଶ ଓ ପରିସ୍ଥିତିବଶତଃ ସେମାନେ ଆଉ ସାଧାରଣ ସ୍ୱୀକୃତ ଜୀବନର ଆୟତନ ଭିତରକୁ ଫେରିଆସି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଭିନ୍ନ ସାମାଜିକ ପରିବେଶ ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ବ୍ୟବସ୍ଥାପିତ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ରୁଷିଆରେ ସାହିତ୍ୟକୁ ମୁଁ ଉପଦେଶକ ବା ପ୍ରବୋଧକ ସାହିତ୍ୟ ବୋଲି କହିବି, ଏଥିରେ ବୀରପୂଜାର ଅନେକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଛି, ମନୁଷ୍ୟକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ନେବାର ଅନେକ ପ୍ରେରଣା ରହିଛି ଏବଂ ଅନେକ ସମୟରେ ଜୋର ଜବରଦସ୍ତି କରି ମନୁଷ୍ୟକୁ ଆଶାବାଦୀ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଉଦ୍ୟମର ଗନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ବେଶ୍ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ବିପ୍ଳବରେ କୌଣସି ଭାଗ ନେଇନାହାନ୍ତି, ଯେଉଁ ଦେଶବାସୀମାନେ ସଚେତ ଭାବରେ ମାର୍କସ୍‌ବାଦକୁ ସମର୍ଥନ କରିନାହାନ୍ତି, ରୁଷବିପ୍ଳବର କୁଆର ଆସି ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ହିଁ ଆପଣାର ଗର୍ଭରେ ବିଲୀନ କରି ଦେଇ ଯାଇଛି, ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବେଶ୍ ଅଧିକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ରୁଷୀୟ ସାହିତ୍ୟରେ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଏକ ନିଷ୍ପାପର ଚିତ୍ରଣ ହୋଇଥିବାର ଦେଖିପାରି ନଥିଲି । ଏପରିକି ଏଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଏକ

ବାସ୍ତବବାଦୀ ଓ ନିରାଗ୍ରହୀ ଆଲୋଚନା ଓ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ରୁଷୀୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରଳ ବୋଲି ମୋର ମନେ ହେଉଥିଲା । ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥଳରେ ସେମାନଙ୍କ ପିଠିରେ ଏକ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ଛାପା ('ଜନତାର ଶତ୍ରୁ' ଇତ୍ୟାଦି) ମାରି ଦିଆହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଉଥିଲା, ସେମାନଙ୍କୁ ନାନାପ୍ରକାରେ ନିର୍ଯାତିତ କରାଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଏକ ନୈତିକ ଅଧୋଗତିର ପରିବାହକ ରୂପେ ସେମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନଟ କରି ଦିଆଯାଉଥିଲା । ରୁଷୀୟ ବିପ୍ଳବ ପରେ ଏକ ସାଧାରଣ ଓ ସହାନୁଭୂତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏହି ଲୋକମାନଙ୍କର କାହାଣୀ ପ୍ରକୃତରେ ରୁଷିଆର ସାହିତ୍ୟରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ପାଇ ନ ଥିଲା । ଉପସ୍ଥିତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସେହିମାନଙ୍କର କାହାଣୀ କୁହାଯାଇଚି ।

ପ୍ରକୃତ ଉପନ୍ୟାସକାର ତା'ର ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶ୍ରେଣୀଭେଦ ରଖେ ନାହିଁ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ବାସ୍ତବବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସରେ କୌଣସି ଏକ ଖାସ୍ ଉଚ୍ଚବର୍ଗର ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନାୟକ ନାୟିକା ଭାବରେ ସଜାଇ ଦେବାର କୌଣସି ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇ ନଥାଏ । ଯେ କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଯେଉଁ ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ଜୀବନ୍ୟାସ ଦେବାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ମନୁଷ୍ୟ-ଜୀବନର ଏକ ସ୍ୱଚ୍ଛ ପରିବେଶର ପ୍ରତୀତି ଭିତରେ ସଜାଇ ଦେବାରେ ସଫଳ ହୋଇଥାଏ, ଆମେ ସେହିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଚରିତ୍ର ବୋଲି କହିପାରିବା । ଜଣେ ଗ୍ରନ୍ଥକାରର ଦୃଷ୍ଟିରେ କୌଣସି ଏକ ସମାଜର ସବୁଠାରୁ ଅଧଃପତିତ ଓ ଅଧୋଗତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଯେତିକି ମୂଲ୍ୟ ରହିଚି, ସେହି ସମାଜର ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଅଗ୍ରଣୀ ବୀର ଓ ସନ୍ଥ ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେତିକି ମୂଲ୍ୟ ରହିଚି; ଦେଶପ୍ରେମୀ, ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ଓ ଧର୍ମଗୁରୁମାନଙ୍କର ସେତିକି ମୂଲ୍ୟ ରହିଚି । ଗୋଟାଏ ଉପନ୍ୟାସର ଛଦ୍ମ-ଆବରଣ ଭିତରେ ସରକାରୀ କ୍ଷମତାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର କେବଳ ଖୋସାମତି କଲେ ବା କେବଳ ଟାରଣିକା ଗାଇଲେ, ଉପନ୍ୟାସକାରର ପ୍ରତିଭାକୁ ବାହାବା ଦେଇ ସରକାରୀ ପକ୍ଷ ଯେତେ କରତାଳି ବଜାଇଲେ ମଧ୍ୟ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସେ ଆପଣାର କଳାସୃଷ୍ଟିରେ ପାଦେ ମଧ୍ୟ ଆଗକୁ ଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଓ ମାର୍କସ୍‌ବାଦର ଯାବତୀୟ ଗୁଣଗ୍ରାମକୁ ଖୁନ୍ଦିଖାନ୍ଦି ସାହିତ୍ୟକାର ଆପଣଙ୍କର ନାୟକମାନଙ୍କୁ ତିଆରି କରିବାକୁ ଯେତେ ପରିଶ୍ରମ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସେହି ନାୟକମାନଙ୍କୁ କେବଳ ' ନାସ୍ତିବାଚକ' ନାୟକ କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ, କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆୟତନ ବା ସାର ନଥିବା କାଗଜକଟା କଣ୍ଢେଇ ବୋଲି କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାରଣ ଅସଲ କଥା ହେଉଚି, ମାନବିକ ବାସ୍ତବତା ଭିତରେ ସାହିତ୍ୟର ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଜୀବନଶକ୍ତି-ବିଶିଷ୍ଟ କରି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବା ଲାଗି ଯେଉଁ ମାନବିକତା ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ତାହାରି ସାହାଯ୍ୟରେ ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲେଖକର ଯଥାଯୋଗ୍ୟ କଳାତ୍ମକ କୌଶଳ ଓ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରିବା ଉଚିତ । ସମାଜଦ୍ୱାରା ଅସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଥିବା ମଣିଷର କାହାଣୀକୁ ସାହିତ୍ୟିକ ରୂପ ଦେଇ 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ'ର ଲେଖକ ବିପ୍ଳବରେ ବିଜୟଲାଭ କରିଥିବା ସଫଳ ଓ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ବୀରମାନଙ୍କର ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ସ୍ଥାନ ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିଥିବା ତାଙ୍କର ନିପୁଣ ସାହିତ୍ୟିକ-ବନ୍ଧୁ ଓ ସ୍ୱଦେଶବାସୀଙ୍କର

ତୁଳନାରେ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାର କମ୍ କୁଶଳତାର ପରିଚୟ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି, ଆମେ ସ୍ୱଭାବତଃ ଏହାହିଁ ଆଶା କରିବା ।

ମଣିଷମାତ୍ରେ ହିଁ ମହାନ୍, ତଥାପି ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ସାହିତ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ପାଇବା ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ସମାନ ଭାବରେ କଦାପି ଯୋଗ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ଆପଣାର ସଂଗ୍ରାମରେ ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ ପରାସ୍ତ ହୋଇଯାଇଚି, ସାହିତ୍ୟରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ପ୍ରସଙ୍ଗ ତାହାର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଆଦରଣୀୟ ସ୍ଥାନ ପାଇଥାନ୍ତି । ତାହାରି ବିଷୟବସ୍ତୁ ସ୍ୱଭାବତଃ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାନବିକତାବାଦୀର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥାଏ । ଯଥାର୍ଥ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଲେଖକର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଯେକୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ-ଚିତ୍ର ଏତେଦୂର ଅଭିଭୂତ ଓ ବିସ୍ମୟପ୍ରେରିତ କରିପକାଏ ଯେ ତାହାର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହେଲାବେଳେ ଆମର ମନ ସ୍ୱତଃ ନମ୍ର ହୋଇଯାଏ, ମୁଣ୍ଡ ସ୍ୱତଃ ନତ ହୋଇଆସେ, ଶ୍ୱାସରୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲାପରି ମନେହୁଏ । ମାନବିକତାବାଦୀର ଆଖିରେ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନକଥା ଉପେକ୍ଷା ବା ଅବହେଳାର ବିଷୟ ନୁହେଁ । ଭାବପ୍ରବଣତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଅପରାଧ-ବିଧାନକୁ ଉଠାଇ ଦେବାକୁ ଅବଶ୍ୟ କେହି ସହିଷ୍ଣୁତା ବା ଉଦାରତାର ଅର୍ଥ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବ ନାହିଁ, ତଥାପି ସହିଷ୍ଣୁତାକୁ ହିଁ ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ଏକମାତ୍ର ଅଭ୍ରାନ୍ତ ସାରସମ୍ପଦ ବୋଲି କହିବି । ଯିଏ ହାରିଗଲା, ଯିଏ ହଜିଗଲା, ଅସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ ଯିଏ ରହିଗଲା, ତାହା ପ୍ରତି ମଧ ସହାନୁଭୂତିର ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା ହେଉଚି ମାନବିକତା । ତଳେ ମୁହଁମାଡ଼ି ପଡ଼ିଯାଇଥିବା କୌଣସି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ମାନବିକତାବାଦୀ କଦାପି ଗୋଡ଼ରେ ଆଡ଼େଇଦେଇ ଯାଏ ନାହିଁ ।

ମାନବଜାତିର ବିକାଶ-କାହାଣୀରେ ମହାନ୍ ରୁଷବପ୍ଳବ ଏକ ପ୍ରଧାନ ମାଇଲଖୁଣ୍ଟ ସ୍ୱରୂପ, ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏହିକଥା ଜାଣିଚୁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ବିରାଟ ଘଟଣାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାର ଅର୍ଥ ଏହା ନୁହେଁ ଯେ ସ୍ୱାଧୀନ, ମୁକ୍ତ ଓ ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯେକୌଣସି ସଭ୍ୟ ଦେଶ ପରି ଆପଣା ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ସରକାରର ବିବେଚିତ ସମାଲୋଚନା କରିବାଲାଗି ସାମ୍ୟବାଦୀ ସମାଜର କୌଣସି ଲେଖକର ଯେଉଁ ଅବଶ୍ୟ ଅଧିକାର ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିଚି ତାହାଠାରୁ ଆମେ ସେହି ଅଧିକାର ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାଢ଼ି ନେଇଯିବା । ପୃଥିବୀର ପାଠକମଣ୍ଡଳୀର ରୁଷସାହିତ୍ୟର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବେଶ ଓ ପରିଚୟ ରହିଚି । ଏହା ଭିତରୁ କେତେକ ଅତୀବ ମୂଲ୍ୟବାନ୍, ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଜାର୍-ସାମ୍ରାଜ୍ୟରଧ୍ୱଂସସ୍ତୂପ ଉପରେ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଓ ଐତିହାସିକ ଆବଶ୍ୟକତାରୁ ସମ୍ଭୂତ ହୋଇଥିବା ଏକ ରୁଷଦେଶୀୟ ସାମ୍ୟବାଦର ପ୍ରତିଷ୍ଠାକରି ସେହି ଦେଶର ନୂତନ ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ଏକ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ଥାପନା କରିବା ଲାଗି ଯେଉଁ କଠିନ ଅଥଚ ସଫଳ ସଂଗ୍ରାମ ସଂଘଟିତ ହୋଇଛି, ଏହି ସାହିତ୍ୟର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ତାହାରି ପ୍ରତିଫଳନ କରାଯାଇଚି । ଅବଶିଷ୍ଟ ପୃଥିବୀର ମାନବିକତାବାଦୀମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଏହାର କେତେକ ଦିଗ ବିଷୟରେ ସଂଶୟ ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି, ତଥାପି ଆପଣାକୁ ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ଘଟଣାରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିସାରିଥିବା ଏହି ନୂତନ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥା ଆପଣାକୁ କ୍ରମଶଃ ବିକଶିତ ଓ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଚାଲିବ, ଏଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଆପଣାର ଶୁଭେଚ୍ଛା ଓ ଆସ୍ଥା ପ୍ରକାଶ କରିଚନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ବିପ୍ଳବର ତରଙ୍ଗଶୀର୍ଷରେ ଆରୋହଣ କରି ଆସିଥିଲେ

କେବଳ ସେହିମାନଙ୍କ କଥା ନୁହେଁ, ଯେଉଁମାନେ ବୁଡ଼ିଗଲେ, ଯେଉଁମାନେ ମାଟି ଆଦରିଲେ, ମାନବିକତା ନାମରେ ଆଜି ଆମକୁ ସେମାନଙ୍କର କାହାଣୀ ମଧ୍ୟ କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେହି କାରଣରୁ 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ'ର କଥାବସ୍ତୁକୁ ମୁଁ ଏକ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ରଚନା ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବି । ଆପଣାର ଦୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ମାନବିକ ବାସ୍ତବତା ଭରି ଦେବାରେ ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକ୍ କେତେ଼ ଦୂର ସଫଳ ହୋଇ ପାରିଚନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ତାହାର ବିଚାର କରିବାକୁ ଯାଉ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଜଣେ ସମଧର୍ମୀ ଓ ବନ୍ଧୁ ହିସାବରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ମୁଁ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ବୋଲି ଭାବୁଚି । ପୃଥିବୀର ସର୍ବସାଧାରଣ ପାଠକ ଏହାର ବିଚାର କରିବେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ସାହସ ସକାଶେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଉଚି ଏବଂ ତାଙ୍କର ମହାନ୍ କୃତିଲାଗି ତାଙ୍କୁ ମୋର ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ମୁଁ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରୁଚି ।

ସ୍ୱା. ହାଲ୍‌ଡର୍ ଲକ୍ସନେସ୍

ଲୁଗାନୋ, ସୁଇଜର୍‌ଲାଣ୍ଡ
ଡିସେମ୍ବର୧୪,୧୯୫୯

*ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ଘୋଷଣା

ଅକ୍ଟୋବର ୨୩, ୧୯୫୮

ଅଠଷଠି ବର୍ଷ ବୟସ୍କ ବୋରିସ୍ ପାଷ୍ଟରନାକ୍ ନୂତନ ରୁଷିଆର ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବି। ସୋଭିଏଟ୍ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରୁ ହିଁ ଜଣେ ଲିରିକ୍‌କବି ହିସାବରେ ସେ ଖ୍ୟାତି ଲାଭ କରିଚନ୍ତି। ତାଙ୍କର ସମଧର୍ମୀ ବନ୍ଧୁ ଭ୍ଲାଡ଼ିମିଲ୍ ମାୟାକୋଭସ୍କିଙ୍କ ପରି ସେ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରେରିତ ହୋଇଚନ୍ତି, ଏବଂ ଜଣେ ଅଗ୍ରଗାମୀ ଭାବରେ କବିତା-ସାହିତ୍ୟର ଭାଷାରେ ନବଜୀବନ ସଞ୍ଚାର କରିଚନ୍ତି। ପେଟ୍ରୋଗ୍ରାଡ୍ (ବର୍ତ୍ତମାନ ଲେନିନ୍‌ଗ୍ରାଡ୍) ସହରର ଏକ କଳାକୁଶଳ ପରିବାରରେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ। ତାଙ୍କର ବାପା ଜଣେ ସୁପରିଚିତ କଳାବିତ୍ ଥିଲେ। ପିଆନୋବାଦିକା ହିସାବରେ ତାଙ୍କର ମାଆ ଅନେକ ପ୍ରଶଂସା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ। ବୋରିସ୍ ପାଷ୍ଟରନାକ୍ ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ସଙ୍ଗୀତବିତ୍ ହେବାର ଉଚ୍ଚାଭିଳାଷ ପୋଷଣ କରିଥିଲେ, ତାଙ୍କର ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସଙ୍ଗୀତବନ୍ଧୁ ସ୍କ୍ରିୟାବିନ୍ ତାଙ୍କୁ ଏଥିପାଇଁ ଅନେକ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେଇଥିଲେ। ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜର୍ମାନୀର ମାରବୁର୍ଗ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଖ୍ୟାତନାମା ନବକାଣ୍ଟବାଦୀ ହେଅର୍‌ମାନ କୋହେନଙ୍କ ପାଖରେ ସେ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ। ମୋଟ ଉପରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଯୁବକ ବୟସରେ ସେ ଜର୍ମାନର ସଂସ୍କୃତି-ଜଗତରୁ ଜୀବନପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବୃତ୍ତିଶକ୍ତି ଲାଭ କରିଥିଲେଏବଂ ବିଶେଷତଃ ରିଲ୍‌କେଙ୍କର କବିତା ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ମନରେ ଏକ ଗଭୀର ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାବ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲା।

'ଜୀବନ, ମୋର ଭଗିନୀ— ଏହି କବିତାସଂଗ୍ରହରୁ ହିଁ ୧୯୧୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତାଙ୍କର ଲେଖନୀ ଜୀବନର ପ୍ରାରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା। ରୁଷ ବିପ୍ଳବର ଝଡ଼ଝଟିକାମୟ ସେହି ପ୍ରଥମ ପର୍ବରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ଲିଖିତ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ୧୯୨୨ ପୂର୍ବରୁ ଏହାର ପ୍ରକାଶ ସମ୍ଭବ ହୋଇନଥିଲା। ୧୯୨୩ ରେ ତାଙ୍କର 'ବିଷୟ ଓ ବିଷୟାନ୍ତର' ନାମକ ଦ୍ୱିତୀୟ କବିତା-ସଞ୍ଚୟନ ବାହାରିଲା। ଆପଣାର ଉର୍ବର ରୂପକ ସମ୍ପଦ ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଲବ୍ଧ ଜଗତ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଅଭିନବ ଉପମା ସକାଶେ ଏହି ଦୁଇଟି କବିତାଗ୍ରନ୍ଥ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର କାବ୍ୟକୃତିର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ରହିଚନ୍ତି। ପରବର୍ତ୍ତୀ ରଚନାଗୁଡ଼ିକ ଅପେକ୍ଷା ଏହି ଦୁଇଟି ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଧିକ ଗଭୀର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରେରଣାଦାୟକ ଭାବରେ ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକ୍‌ଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ପ୍ରକାଶ କରିପାରିଚନ୍ତି। ପରବର୍ତ୍ତୀ ରଚନାଗୁଡ଼ିକରେ ଆମେ ଏକ ବୈପ୍ଳବିକ ମନୋବୃତ୍ତି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା। 'ସମ୍ୱତ୍ସର-୧୯୦୫' ଓ 'ଲେଫ୍‌ଟାନାଣ୍ଟ୍ ସ୍ମିଟ୍' ରଚନାମାନ ଏହି ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ। ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକ୍ ଚିରଦିନ ଏହିପରି ବ୍ୟକ୍ତିବାଦୀ ରହି ଆସିଚନ୍ତି, ଆପଣାର ନିର୍ବାଚିତ ସ୍ୱକୀୟ ପଥରେ ଗତି କରିଚନ୍ତି ଏବଂ ସୋଭିଏଟ୍ ରାଷ୍ଟ୍ରର କୌଣସି ସାଧାରଣ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଘଟଣାରେ କୌଣସି ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରି ନାହାନ୍ତି। ପରବର୍ତ୍ତୀ ବର୍ଷମାନଙ୍କର ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କ କଳାତ୍ମକ ସ୍ୱକୀୟତା କେତେକ ପରିମାଣରେ ସ୍ୱୀକୃତ ଓ ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଚି। ଏହି କେତେ ବର୍ଷ ସେ ସବୁପ୍ରକାର କୋଳାହଳରୁ ଅସଂଲଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରଧାନତଃ ସେକ୍‌ସପିଅର୍‌ଙ୍କର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ନାଟକର ନୂତନ ଅନୁବାଦ

---

* Introductory of Dr. Anders Osterling, President of Nobel Prize Committee for Literature.

କରିବାରେ ଆପଣାର ସମୟ ନିୟୋଜିତ କରିଚନ୍ତି । ତଥାପି ରୁଷିଆ ଦେଶର ସୀମା ବାହାରେ ସେ ଆମ ଯୁଗର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ କବି ହିସାବରେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଚନ୍ତି ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକ୍‌ଙ୍କର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ରଚନାର ନାନା ବିଦେଶୀୟ ଅନୁବାଦ ମର୍ଦ୍ଧ ହୋଇ ସାରିଲାଣି ।

କିନ୍ତୁ ଏହିସବୁ ସ୍ୱୀକାର ଓ ସୁଖ୍ୟାତି ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଏହି ରୁଷୀୟ କବିଙ୍କର ସୃଜନୀ ପ୍ରତିଭା ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟାହୃତପ୍ରାୟ ଜୀବନ ଯାପନବଶତଃ କ୍ରମେ ମନ୍ଦ ଓ ପରିଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଚି ବୋଲି ହୁଏତ ଆଶଙ୍କା କରାଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକ ଅସାଧାରଣ ପୁଲକ ଓ ବିସ୍ମୟରେ ଅଭିଭୂତ କରିଦେଇ ଗତବର୍ଷ ତାଙ୍କର ନୂତନ ଉପନ୍ୟାସ 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ଆବିର୍ଭୂତ ହେଲା । ଏହି ଉପନ୍ୟାସଟିରେ ୧୯୦୩ ରୁ ୧୯୨୯ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରୁଷ-ଇତିହାସର ଭାଗ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟକାରୀ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକର ଚିତ୍ରଣ କରାଯାଇଚି ଏବଂ ତା'ପରେ ଏକ ପଶ୍ଚାତ୍‌କଥନ ପ୍ରଧାନ ଚରିତ୍ରର ମୃତ୍ୟୁପରେ ଆମକୁ ସିଧା ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧର ଦ୍ୱାରପାଖରେ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଉଚି । ଇତିହାସର ଉପସ୍ଥାପନା କରିଥିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହାକୁ ଆମେ ଟଲ୍‌ଷ୍ଟୟଙ୍କର 'ସଂଗ୍ରାମ ଓ ଶାନ୍ତି' ଉପନ୍ୟାସଟି ସହିତ ତୁଳନା କରିପାରିବା ଏବଂ ଏକ କଳ୍ପନାସମୃଦ୍ଧ ରଚନା ହିସାବରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ବିଶାଳ ପୂର୍ବଗାମୀ ଗ୍ରନ୍ଥଟି ସହିତ 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ନିଶ୍ଚୟ ସମକକ୍ଷ ହୋଇପାରିବ । ମସ୍କୋର ଜଣେ ସୁରୁଚିସମ୍ପନ୍ନ ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ପ୍ରଥମେ ରୁଷିଆର ଫେବୃଆରି ବିପ୍ଳବକୁ ସ୍ୱାଗତ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ଦାରୁଣ ଦୟନୀୟ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ସେ କ୍ରମଶଃ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରିଥିଲେ, ଅତି ଅସହାୟ ଭାବରେ ଏହାର କବଳରେ ପଡ଼ି ସୁବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ମନୁଷ୍ୟ-ସାଗରରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ଶେଷରେ ଘଟଣାବଳୀର କରାଳ ଆଘାତରେ ନିକ୍ଷେପିତ ଓ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ।

ଗ୍ରନ୍ଥଟିର ବିଶାଳ ବିଷୟସାମଗ୍ରୀକୁ ବିଶଦଭାବରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ଲାଗି ବର୍ତ୍ତମାନ ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ନାହିଁ । ଉପନ୍ୟାସର ଆଉ ଗୋଟାଏ ପ୍ରଧାନ ବିଷୟ ହେଉଚି ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋଙ୍କ ସହିତ ନର୍ସ୍ ଲାରାର ସମ୍ବନ୍ଧ । ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ଚିକିତ୍ସା-ଶିବିରରେ ସେମାନଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ତା'ପରେ ହିମାବୃତ ସାଇବେରିଆର ଏକ ପରିତ୍ୟକ୍ତ କୃଷକ ଗୃହରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରେମ ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ଗୋଲାପ ଗଛ ପରି ବିକଶିତ ହୋଇଉଠିଥିଲା । ବରଷର ବିଭିନ୍ନ ଋତୁରେ ପ୍ରକୃତିର ପଟ୍ଟଉପରେ ରୂପାୟିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିବା କୁହୁକର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାରେ ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକ୍‌ଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବୀଣତା ରହିଚି । ଧାବମାନ ସମୟ ଓ ନିତ୍ୟଦିବସର ପ୍ରାଣମୟତାର କୁହୁକକୁ ସେ ଦକ୍ଷତାର ସହିତ ଚିତ୍ରଣ କରିପାରନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟରେ ଅତୀତ ପ୍ରାଣ ପାଇଉଠେ ଓ ଠିକ୍ ବିଜୁଳିର ଉଦ୍‌ଭାସ ପରି ଆମର ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆମର ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରତିଭାତ ହୋଇଉଠେ । କିନ୍ତୁ ଏକଥା ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ କାହାକୁ ଦୋଷ ଦେବାକୁ ବା କାହାରି ବିରୋଧରେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ କବି ଆମକୁ ତାଙ୍କର କାହାଣୀ ଶୁଣାଇ ନାହାନ୍ତି । ସେ ରୁଷବିପ୍ଳବର ନିନ୍ଦା ବା ସମାଲୋଚନା କରିନାହାନ୍ତି, କେବଳ ଯନ୍ତ୍ରବତ୍ ଏହାକୁ ଅନୁସରଣ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସୁବିଧାବାଦୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସେ ଆପଣାର ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରକାଶ କରିଚନ୍ତି । କେତେଦିନ ନିର୍ବାସନ-ଦଣ୍ଡ ଭୋଗିବା କାଳରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ତାଙ୍କୁ ସରକାରୀ ଶାସକମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ଯେଉଁସବୁ ନୂଆ ବିଚାର ଓ ନୀତିମାନଙ୍କର ପାଠ ପଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ସେହି ବିଷୟରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଆଗରେ ବଡ଼ ଆତ୍ମସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରଶଂସା କରି କହିବା ମାତ୍ରକେ ଜିଭାଗୋ ଉତ୍ତର ଦେଇଚନ୍ତି— "ଏସବୁ

ଶୁଣି ଯେପରି କୌଣସି ଘୋଡ଼ା ଆପଣାର ମଣ ହେବା କଥାକୁ ଅତି ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିବା ପରି ମୋର ମନେହେଉଚି ।''

ଏକ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ଭିତରେ ରହି ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ରାଜନୀତିକ ଦଳଗତ ସୀମାର ବାହାରେ ରହି ପ୍ରାୟ ଅରାଜନୀତିକ ଓ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଏପରି ଏକ ଗୌରବପୂର୍ଣ୍ଣ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ମହାନ୍ କୃତିତ୍ୱର ବିଷୟ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ସାହିତ୍ୟରେ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ପାଇବା ଲାଗି ଯେଉଁସବୁ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ମାନଦଣ୍ଡ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରଯାଇଚି, ଆପଣାର ବିଶୁଦ୍ଧ ଓ ଶକ୍ତିମାନ୍ ପ୍ରତିଭା ଦ୍ୱାରା ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥଟି ଅସାଧାରଣ ମାତ୍ରାରେ ସେହିସବୁ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ପୂରଣ କରିପାରୁଚି । ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ପାଇବାଲାଗି ଆଗରୁ ଏହି କବିଙ୍କର ନାମ ଆଲୋଚନା ଭିତରକୁ ଆସିଥିଲା, 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ଉପନ୍ୟାସ ଏହି ନାମଆଡ଼କୁ ଅଧିକ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଓ ଧ୍ୟାନ ଆକର୍ଷଣ କରିପାରିଚି । ତେଣୁ —

'' ସମସାମୟିକ ଲିରିକ୍ କବିତା ଓ ରୁଷିଆର ବିରାଟ
ଏପିକ୍ ପରମ୍ପରାରେ ବୋରିସ୍ ପାଷ୍ଟର୍ନାକ୍
ଯେଉଁ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କୃତିତ୍ୱ ଅର୍ଜନ କରିଚନ୍ତି''

ସଂକ୍ଷେପରେ ସେଇଥିପାଇଁ ସୁଇଡିଶ୍ ଏକାଡେମୀ ତାଙ୍କୁ ଆଜି ଏହି ବିଶେଷ ସମ୍ମାନରେ ଭୂଷିତ କରୁଚି ।

ଡାକ୍ତର ଆଣ୍ଡର୍ସ ଅଷ୍ଟରଲିଙ୍ଗ୍
ସୁଇଡିଶ୍ ଏକାଡେମୀର ସ୍ଥାୟୀ ସମ୍ପାଦକ ଏବଂ
ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର କମିଟି (ସାହିତ୍ୟ)ର ସଭାପତି ।

ସୁଇଡିଶ୍ ଏକାଡେମୀ

୨୯ । ୧୨ । ୫୮

ପ୍ରିୟ ମହାଶୟ,

ଗତ ଡିସେମ୍ବର ୧୦ ତାରିଖରେ ଷ୍ଟକ୍‌ହଲ୍‌ମ୍‌ଠାରେ ହୋଇଥିବା ନୋବେଲ ଉତ୍ସବରେ ବୋରିସ୍ ପାଷ୍ଟର୍ନାକ୍‌ଙ୍କର ନିମିତ୍ତ କୌଣସି ଭାଷଣ ହୋଇନଥିଲା । ପୁରସ୍କାର ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସେ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଚନ୍ତି, 'ସଂକ୍ଷେପରେ କେବଳ ଏତିକି ଘୋଷଣା କରାଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଅଧିକ କିଛି ଯୋଗାଇ ପାରୁ ନାହିଁ ବୋଲି ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ । ତାଙ୍କର ଛବି ଓ ଜୀବନୀ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଇଟାଲୀୟ ପ୍ରକାଶକ ଶ୍ରୀ ଫେଲ୍‌ଟିନେଲିଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଖିଲେ ଅଧିକ ଭଲ ହେବ । ॥ ଇତି ॥

ଆପଣଙ୍କର
***ସ୍ୱା. ଆଣ୍ଡର୍ସ୍ ଅଷ୍ଟର୍‌ଲିଙ୍ଗ୍**

ଶ୍ରୀ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ

* ସୁଇଡିଶ୍ ଏକାଡେମୀର ସ୍ଥାୟୀ ସମ୍ପାଦକ ଏବଂ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର କମିଟି (ସାହିତ୍ୟ)ର ସଭାପତି ।

ବୋରିସ୍ ପାସ୍ତରନାକ୍

ତାହା ଆଜିକୁ ଦେଢ଼ ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ୧୯୫୮ ମସିହା ମଇ ମାସ । ଚମ୍ପତି ମୁଣ୍ଡାରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମାବକାଶ କଟାଉଥିବା ସମୟରେ ଆମେରିକାର ଗୋଟିଏ ପତ୍ରିକାରେ ବୋରିସ୍ ପାସ୍ତରନାକ୍‌ଙ୍କର 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ଗ୍ରନ୍ଥର ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ସମାଲୋଚନା ପଢ଼ିବାର ଅବସର ପାଇଥିଲି । ପତ୍ରିକାଟି ପ୍ରଧାନତଃ ରାଜନୀତିକ ପତ୍ରିକା, ତେଣୁ ଆମେରିକାର ରାଜନୀତିକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ପକ୍ଷରେ ରୁଷିଆର ଜଣେ ଲେଖକର ଲେଖନୀରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଏହି ଉପନ୍ୟାସଟି ଯେ କିପରି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ଏହାହିଁ ଦେଖାଇଦେବା ସମାଲୋଚନାଟିର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା । କୌଣସି ପଟର ରାଜନୀତିରେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ପଟୁତା ବା ପରିତୋଷ ଅର୍ଜନ କରି ଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ପକ୍ଷରେ ଏପରି ଏକ ସମାଲୋଚନା ବଡ଼ ନୀରସ ଲାଗିବା କଥା ।

କିନ୍ତୁ ସମାଲୋଚକଙ୍କର ଯୁକ୍ତିକୁ ପରିପୋଷଣ କରିବା ପାଇଁ ସମାଲୋଚନାଟିରେ 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ'ରୁ କେତେକ କ୍ଷୁଦ୍ରାଂଶ ଉଦ୍ଧୃତ କରାଯାଇଥିଲା, ସମାଲୋଚନା ଅପେକ୍ଷା ସେହିଗୁଡ଼ିକ ପଢ଼ି ମୁଁ ଅଧିକ ଉପକୃତ ହେଲି । ରୁଷୀୟ ସାହିତ୍ୟର ଛିଡ଼ିଯାଇଥିବା ସୂତାଖିଅ ମୋର ଭାବାନୁଭୂତି ଭିତରେ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଯିବା ପରି ମନେହେଲା । ପୁଷ୍କିନ୍ ଓ ତୁର୍ଗେନିଫ୍‌ଙ୍କର ରୁଷିଆ, ଚେକ୍‌ଫ, ଦସ୍ତୋଭସ୍କି ଓ ଲେଓ ଟଲଷ୍ଟୟଙ୍କର ରୁଷିଆ,— ମୁଁ ଭାବିଲି ସେହି ବିପୁଳ ସାହିତ୍ୟିକ, ମାନବିକ ଓ ଜୀବନରସିକ ଐତିହ୍ୟରେ ଏହି ଯୁଗରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବୋରିସ୍ ପାସ୍ତର୍‌ନାକ୍‌ଙ୍କର ନାମ ମଧ୍ୟ ଭରଣା ହୋଇ ରହିବ । ଚାଳିଶ ବରଷର ସାମ୍ୟବାଦୀ କାୟା ପରିବର୍ତ୍ତନ-କାଳରେ ରୁଷିଆ ଦେଶରେ ଅନେକାନେକ ପୁରୁଣା ଭଙ୍ଗାହୋଇ ତାହା ସ୍ଥାନରେ ଅନେକ ନୂଆ ଗଢ଼ାହୋଇଚି ।

ପୁରୁଣା ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ରୁଗ୍‌ଣତା ଓ ମଳିନତା ଭଙ୍ଗାହୋଇ ଅନେକ ସମ୍ପନ୍ନତା, ସ୍ୱଚ୍ଛତା ଓ ସମୃଦ୍ଧି ଗଢ଼ାହୋଇଚି, ସାମ୍ୟବାଦୀ ବିପ୍ଳବ ଓ ସମାଜ ନିର୍ମାଣର କୁହୁକ-ପ୍ରଦୀପରୁ ବାହାରିଥିବା ପରାକ୍ରମୀ ଦୈତ୍ୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ପଶ୍ଚିମର ଲାଡ଼ୋଗା ହ୍ରଦଠାରୁ ପୂର୍ବାବସ୍ଥିତ ସାଇବେରିଆର ହିମାଞ୍ଚଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନୂତନ କର୍ମସାଧନା ଓ ଭୋଗସାଧନାର ଭବନମାନ ଗଢ଼ି ଥୋଇଦେଇଚି । କିନ୍ତୁ ରୁଷିଆର ସାହିତ୍ୟିକ ପରମ୍ପରାକୁ ଏହା କେବଳ ଭାଙ୍ଗିଦେଇଚି ସିନା, ତାହା ସ୍ଥାନରେ ତାହାର ସମତୁଲ କିଛି ଗଢ଼ିପାରି ନାହିଁ । ଦସ୍ତୋଭସ୍କି ଓ ଟଲ୍‌ଷ୍ଟୟଙ୍କର ସାହିତ୍ୟକୁ ଏହା ପରାଜୟବାଦୀ ଓ ପଳାୟନ ଲାଳସୀ ସାହିତ୍ୟ ବୋଲି ଅପବାଦ ଦେଇ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇଚି, ସେଥିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଓ ବିକଶିତ ହୋଇଥିବା ଜୀବନକୁ ଏହା କେବଳ ଜୀବନର ପ୍ରତିଭାସ ବୋଲି କହି ଅନାଦର କରିଚି;— କିନ୍ତୁ ଏହା ଫଳରେ ରୁଷୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଓ ରୁଷୀୟ ଜୀବନରେ ଖାଲି ପଡ଼ିଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଏହା ତତ୍‌ସମକକ୍ଷ କିଛି ଗଢ଼ିପାରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ନାହିଁ । ଗତ ଚାଳିଶ ବର୍ଷ ଭିତରେ ସାହିତ୍ୟ ନାମରେ ରୁଷିଆରେ ଯେତେ କାଗଜ ଛପାହୋଇଚି, ତାହାକୁ ସାହିତ୍ୟ ନକହି ସ୍ତୁତି ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ ।

ସାହିତ୍ୟିକର ଦୃଷ୍ଟିନେଇ ଯେଉଁମାନେ ଧୈର୍ଯ୍ୟଧରି ଏଥିରୁ କିଛି କିଛି ପଢ଼ିଥିବେ, ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଏହି ସ୍ତୁତି ପ୍ରତି ଅରୁଚି ପ୍ରକାଶ କରିଥିବେ । ମାଳୀ ଦୁଇପ୍ରକାରର ଅଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାରର ମାଳୀ ସାଆନ୍ତମାନଙ୍କର ବରାଦ ଅନୁସାରେ ସୋଲ ଉପରେ ଜରିକାମ କରି ଆଣନ୍ତି, ମାଲିକଙ୍କଠାରୁ ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଆନ୍ତି, ସଭାରେ ଆଦର ପାଆନ୍ତି, କାରିଗର ହେବାପାଇଁ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଆନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରକାରର ମାଳୀ ଫୁଲ ବଗିଚାରେ କାମ କରନ୍ତି, ମାଟି ଓ ସାର ଯୋଗାଇ, ଆପଣାର ଯତ୍ନ ଓ ସ୍ନେହ ଢାଳିଦେଇ ଗଛକୁ ତିଆରି କରନ୍ତି, ଧୂଳିଉପରେ ଫୁଲ ଫୁଟାଇ ସେମାନେ ଆପଣାର ଶ୍ରମ ଓ ସମୟକୁ ସାର୍ଥକ କରନ୍ତି । ଶାସକ ଓ ଶାସନର ମୁକୁଟଲାଗି ରୁଷିଆର ସାହିତ୍ୟଶାଳାରେ ଆଜି ପ୍ରଧାନତଃ ଜଉକାମ ଓ ଜରିକାମର ଧୁମ୍ ଲାଗିଥିବାବେଳେ ବୋରିସ୍ ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକ୍ ଆପଣାର ଛୋଟ ବଗିଚାଟିରେ ନୀରବ ଓ ଅଲୁବ୍ଧ ଭାବରେ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଫୁଲ ଫୁଟାଇବାର ପ୍ରୟାସ କରି ଆସିଚନ୍ତି, ଏହାହିଁ ସମସ୍ତ ଅବଜ୍ଞା ଓ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ ସତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱସାହିତ୍ୟର ସମାଦରସଭାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିପାରିଚି ।

ବୋରିସ୍ ପାଷ୍ଟରନାକ୍‌ଙ୍କ ବୟସ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଠଷଠି ବର୍ଷ । ପରିବାରରେ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଓ ବାଇଶି ବରଷର ପୁଅ । ମସ୍କୋରେ ତାଙ୍କର ସ୍ଥାୟୀ ଘର ରହିଚି, ତଥାପି ରାଜଧାନୀର ଉପକଣ୍ଠରେ ଥିବା 'ପେରେଡ଼େଲ୍‌କିନୋ'ର ଏକ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ ନିବାସରେ ସେ ବର୍ଷର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ରହନ୍ତି । ପେରେଡ଼େଲ୍‌କିନୋ ହେଉଚି ପ୍ରଧାନତଃ କବିପଲ୍ଲୀ, ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କର ଗାଆଁ । ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ଦୁଇମହଲା, କାଠର ଘରମାନ । ବାହାରୁ ଦେଖିବାକୁ ସବୁଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟ ଏକାପରି, ଘରର ଚାରିପାଖରେ ବଡ଼ବଡ଼ ସୁଦୃଶ୍ୟ ଉଦ୍ୟାନ । ସବୁ ଘର ଭିତରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପାଷ୍ଟରନାକ୍ ରହୁଥିବା ଘରଟି ବୋଧହୁଏ ସବୁଠାରୁ ସାଧାରଣ ଓ ଆଡ଼ମ୍ବରହୀନ । ଘରେ ବିଶେଷ କିଛି ଆସବାବପତ୍ର ନାହିଁ । ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକ୍‌ଙ୍କର ବଗିଚା ହେଉଚି ତାଙ୍କର ଅତୀବ ପ୍ରିୟ ସମ୍ପଦ । ତାଙ୍କର ସବୁ ଅବସର-ସମୟ ପ୍ରଧାନତଃ ସେହି ବଗିଚାରେ ହିଁ କଟେ । କଳ୍ପନାରେ ଫୁଲ ଫୁଟାଇବାର କବି ମାଟି ଉପରେ ଫୁଲ ଫୁଟାଇ ପ୍ରେରଣା ପାଆନ୍ତି, ଜୀବନକୁ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ସମ୍ଭାଳି ଧରିବାର ସାଧନାରେ ସାହିତ୍ୟିକ ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକ୍ କୋଦାଳ ଧରି ମାଟି ହାଣିବାରୁ ପ୍ରେରଣା ପାଆନ୍ତି । ଏ ଉଦ୍ୟାନର ମାଳୀ ଓ ସେ ଉଦ୍ୟାନର ମାଳୀଭିତରେ କୌଣସି ଅନ୍ତର ରହେ ନାହିଁ—ଜୀବନ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସାଧକ ଓ ଉପାସକ ଆପଣାର ଧ୍ୟାନଦୃଷ୍ଟିରେ ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରର ସମ୍ମିଳନ କରାନ୍ତି ।

ପାଷ୍ଟରନାକ୍‌ଙ୍କୁ ଆମେ କେବଳ ରୁଷୀୟ ବୋଲି କହି ପାରିବା ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ସେ ସମଗ୍ର ଇଉରୋପୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ଫୁଲପାଣି ପାଇ ବଢ଼ିଚନ୍ତି । ଜର୍ମାନୀର ମାର୍‌ବୁର୍ଗ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେ ଶିକ୍ଷା ପାଇଚନ୍ତି, ଇଉରୋପର ତିନୋଟିଯାକ ପ୍ରଧାନ ଭାଷା— ଇଂରାଜୀ, ଫରାସୀ ଓ ଜର୍ମାନୀ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଦଖଲ ରହିଚି । ତାଙ୍କର ବାପା ୧୯୨୧ ମସିହାରେ ସୋଭିଏଟ୍ ରୁଷିଆ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଇଥିଲେ ଓ ହିଟଲର୍ କ୍ଷମତାକୁ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜର୍ମାନୀରେ ବସବାସ କରି ରହିଥିଲେ । ତା'ପରେ ସେ ଇଂଲଣ୍ଡ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ ।

ସମଗ୍ର ଇଉରୋପର ସାହିତ୍ୟ ସହିତ ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକ୍‌ଙ୍କର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପରିଚୟ ରହିଚି । ତାଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନଗୃହରେ ସମସ୍ତ ଇଉରୋପର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ସାହିତ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ଜର୍ମାନୀର ସାହିତ୍ୟିକ କାଫ୍‌କାଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଫ୍ରାନ୍‌ସର ମାର୍ସେଲ ପ୍ରାଉଷ୍ଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସଭିଙ୍କର ମୌଳିକ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ସାଇତି ରଖିଚନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବହିଥାକରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନାନା ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ରୁଷଭାଷାରେ ଲିଖିତ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ବାଇବେଲ ମଧ୍ୟ ରହିଚି । ଆପଣାର ଛୋଟ ଘରଟିରେ ବସି ମଧ୍ୟ ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକ୍ ସମଗ୍ର ଇଉରୋପ ସହିତ ଭାବସୂତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରି ରଖିଚନ୍ତି, ତାଙ୍କର ବିଚାର ଓ ସ୍ୱପ୍ନ ଭିତର ଦେଇ ସମଗ୍ର ଉଇରୋପର ପାରମ୍ପରିକ ଚଳମାନ ସଂସ୍କୃତି ଆପଣାର ବିଚାର କରୁଚି ଓ ଆଗକୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଚି ।

ଗତବର୍ଷ ଯେତେବେଳେ ବୋରିସ୍ ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକ୍‌ଙ୍କୁ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାରରେ ଭୂଷିତ କରାଗଲା, ସେତେବେଳେ ଜଗତସାରା ହୁଲସ୍ଥୁଲ ପଡ଼ିଗଲା । ଜଗତକୁ ମଶାଣିରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ବାଜି ପକାଇ ରାଜନୀତି ଖେଳୁଥିବା ଦୁଇ ପକ୍ଷ ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକ୍‌ଙ୍କୁ ନେଇ ନାନାଭାବରେ ଖେଳିବାକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ । ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ତାଙ୍କୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ-ବିରୋଧର ପ୍ରଧାନ ପାର୍ଟିସନ୍ ରୂପେ ବାହାବା ଦିଆଗଲା, ଅନ୍ୟ ଏକ ପାଖରୁ ସେ ପୁଞ୍ଜିବାଦକୁ ପୂଜା କରୁଥିବା ଏକ ଅଳସ ଉପଭୋଗଲୋଭୀ ବୋଲି ନିନ୍ଦା ପାଇଲେ । ରୁଷୀୟ ଦରବାରରେ ସଭା- ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେଶରୁ ବାହାର କରି ଦିଆଯାଉ ବୋଲି ଗର୍ଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରାଜନୀତିର ଫାନ୍ଦରେ ପଡ଼ି ନଯିବାକୁ ସତର୍କ ରହି ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ନାସ୍ତି କରିଦେଲେ ଓ ରୁଷିଆ ଛାଡ଼ିବାକୁ ମଧ୍ୟ ନାସ୍ତିବାଣୀ ଶୁଣାଇଦେଲେ । 'ରୁଷିଆରେ ମୁଁ ଜନ୍ମ ହୋଇଚି, ରୁଷିଆର ସମାଜ ମୋତେ ତିଆରି କରିଚି । ତେଣୁ ରୁଷିଆ ତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବା ମୋ' ଲାଗି ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ଭୋଗିବାପରି ହେବ ।' —ତାଙ୍କର ଏହି ଉକ୍ତିରେ ଦୁଇପକ୍ଷ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୋଇଗଲେ । ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟବହାର କରି ନପାରି ଉଭୟ ପକ୍ଷ ହୁଏତ ନିରାଶା ହେଲେ ।

୧୯୩୫ ମସିହାରେ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ଗ୍ରହଣ କରିବା ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଏକ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା । ଜର୍ମାନିର ଶାନ୍ତିବାଦୀ କାର୍ଲ୍‌ଫନ୍ ଓସିତ୍‌ଜ୍‌କି ସେ ବର୍ଷ ଶାନ୍ତିପାଇଁ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ପାଇବାଲାଗି ମନୋନୀତ ହୋଇଥିଲେ । ଓସିତ୍‌ଜ୍‌କି ଦେଶର କୌଣସି ରାଜନୀତିକ ଦଳର ସଭ୍ୟ ନଥିଲେ ଏବଂ 'ଆଉ କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧ ନୁହେଁ ' ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଥିଲେ । ପୁରସ୍କାର ଘୋଷିତ ହେଲାବେଳେ ସେ ଜର୍ମାନୀର ଏକ ରାଜନୀତିକ ବନ୍ଦୀ ଶିବିରରେ ବିନା ଅପରାଧରେ କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରୁଥିଲେ । ତିନିବର୍ଷରୁ ଅଧିକ କାଳ ବନ୍ଦିଶାଳାରେ ନିର୍ମମ ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର ସହ୍ୟ କରି ସେ କ୍ଷୟରୋଗରେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସାମରିକ ପହରାଦ୍ୱାରା ଅଟକ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

ପୁରସ୍କାର-ବିତରଣ ସଭାରେ ନିଜେ ଯୋଗଦେଇ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ଗ୍ରହଣ କରିବାଲାଗି ଜର୍ମାନ ସରକାର ଓସିତ୍‌ଜ୍‌କିଙ୍କୁ ଅନୁମତି ଦେଇନଥିଲେ । ହିଟ୍‌ଲର୍ ଶାସନର ପ୍ରଧାନ କାରପଟଦାର ଗ୍ୟୟରିଙ୍ଗ୍ ବନ୍ଦିଶାଳାରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରି ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ଗ୍ରହଣ ନକରିବାକୁ ତାଙ୍କୁ କେତେପ୍ରକାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଥିଲେ, କେତେ ଭୟ ଓ ଲୋଭ ଦେଖାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଓସତ୍‌ଜ୍‌କି ଆପଣାର ମତରେ ସୁଦୃଢ଼ ରହିଲେ ଓ ଏଡ଼େବଡ଼ ସମ୍ମାନ ଓ ସ୍ୱୀକାରକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ବାରଣ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ'ର ମୂଳ ରୁଷଭାଷାରେ ଲେଖାଟି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରୁଷିଆରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ସେ ଦେଶର ସରକାର ଏପରି ଏକ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ପ୍ରମାଦପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅସ୍ୱସ୍ତିଜନକ ମନେକରି ଏହାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଅନୁମତି ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଚିନି, କିରାସିନି ଓ କପଡ଼ାପରି ସାହିତ୍ୟ, ବିଚାର ଓ ଭାବନାକୁ ମଧ୍ୟ ଯେ ପଡ଼ିସୂତ୍ରରେ ବଣ୍ଟାଯାଇପାରିବ ଓ କଣ୍ଟ୍ରୋଲ୍ ସୂତ୍ରରେ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ବା କାଢ଼ି ନିଆଯାଇ ପାରିବ, ଯେଉଁ ସମାଜର ସର୍ଦ୍ଦାରମାନେ ଏହିପରି ଏକ ଭୌତିକବାଦର ଭୂତକୁ ଠାକୁର ମାନି ପୂଜାକରନ୍ତି, ସେ ଦେଶରେ ମାନବିକତା ଆର୍ତ୍ତ ଓ ଆହତ କାହାଣୀ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିଥିବା ଏକ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆଉ କି ଦଶା ହୋଇଥାନ୍ତା ? ତେଣୁ ରୁଷ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶିତ ନହୋଇ 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ' ପ୍ରଥମେ ଇଟାଲୀୟ ଅନୁବାଦରେ ହିଁ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ୧୯୩୭ ମସିହାରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଦେଶରେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଆଉ ଏକ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା । ସାହିତ୍ୟିକ ପିଲ୍ନାକ୍ଙ୍କର 'ମାହାଗନି' ନାମକ ଏକ ଉପନ୍ୟାସ ପ୍ରଥମେ ବିଦେଶୀୟ ଅନୁବାଦରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ରୁଷ ଭାଷାରେ ଏହାର ମୂଳଲେଖାଟି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପ୍ରକାଶିତ ରହିଚି । ସେହି ୧୯୩୭ ମସିହାରେ ପିଲ୍ନାକଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ନିଆଗଲା ଏବଂ ତା'ପରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି ପତ୍ତା ମିଳି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ୧୯୩୭ ମସିହା ଓ ଆଜି ଭିତରେ ଜଗତରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଚି । ତେଣୁ ରୁଷିଆର ସମାଜଗାତ୍ରରେ କୁନ୍ଦମାରି ବସାହୋଇଥିବା ଶାସନଦ୍ୱାରା ଗର୍ଜିତ ଓ ତର୍ଜିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ରୁଷିଆରେ ବଞ୍ଚିରହିଚନ୍ତି ଓ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ ପକ୍ଷରେ ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ପାଇବା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଚି ।

ପାସ୍ତର୍ନାକ୍ କବି ଓ ଔପନ୍ୟାସିକ ତଥାପି ରୁଷିଆର ଅନୁବାଦ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅନବଦ୍ୟ ଅବଦାନ ରହିଚି । ସେକ୍ସ୍‌ପିଅରଙ୍କର ବିଶାଳ ସାହିତ୍ୟ-ସାଗରକୁ ସେ ଅନୁବାଦର ନାଳୀ କାଟି ରୁଷିଆର ମାନସ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ନେଇଆସି ପାରିଚନ୍ତି । ମ୍ୟାକ୍‌ବେଥ୍, ଓଥେଲୋ ଓ ହାମଲେଟ୍ ସମେତ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସେକ୍ସପିଅରଙ୍କର ସାତୋଟି ନାଟକର ଅନୁବାଦ କରିଚନ୍ତି । ଜର୍ମାନୀର ମହାକବି ଗ୍ୟୟଟେଙ୍କର ମହାକାବ୍ୟ 'ଫାଉଷ୍ଟ'ର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୁଷୀୟ ଅନୁବାଦ ତାଙ୍କରି ଦ୍ୱାରା ହୋଇଚି ଏବଂ ବିଶ୍ୱକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର କେତେକ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅନୁବାଦର ଦାୟିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ସେ ଗ୍ରହଣ କରିଚନ୍ତି । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ରଚନାର ମଧ୍ୟଦେଇ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ସହିତ ତାଙ୍କର ଏହି ସମ୍ପର୍କସ୍ଥାପନରେ ଯେ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇ ଆହୁରି କି ସମ୍ପଦ ପରିବେଷଣର ସମ୍ଭାବନା ନିହିତ ହୋଇ ରହିଚି, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ କହି ହେବ ନାହିଁ ।

ସଫଳ ଅନୁବାଦର ମାନଦଣ୍ଡ ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ପାସ୍ତର୍ନାକ କହିଚନ୍ତି, "ମୂଳ ଗ୍ରନ୍ଥର କେବଳ ଆକ୍ଷରିକ ଅନୁବାଦ କରି ଥୋଇଦେଲେ ବା ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥର ଥିବା ରଚନାଶୈଳୀର କେବଳ କଠୋର ଓ ସତର୍କ ଅନୁକରଣ କଲେ ଯେ ଅନୁବାଦ ମୂଳ ରଚନାର ସମକକ୍ଷ ହୋଇଯିବ ଏପରି ଅନୁମାନ କରିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଅନୁବାଦ ଓ ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିବା ଉଚିତ, ତାହାକୁ ଆମେ ବସ୍ତୁ ଓ ବାସ୍ତବତା ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ସହିତ ତୁଳନା କରିପାରିବା ଓ ଏହି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷାର ଜୀବନ୍ତତା ଓ

ସ୍ୱାଭାବିକତା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ... ଯେକୌଣସି ସଫଳ ଓ ସାର୍ଥକ ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥ ପରି ଏକ ସଫଳ ଅନୁବାଦ ପାଠକ ସମ୍ମୁଖରେ କେବଳ 'ସାହିତ୍ୟ'ର ନୁହେଁ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଜୀବନର ଆବହାଉଆ ସୃଷ୍ଟିକରିପାରିବା ଦରକାର ।

ରୁଷିଆର ସରକାରୀ ସାହିତ୍ୟିକ ସଂଘର ମୁଖ୍ୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସୁର୍‌କଫ ପାଷ୍ଟରନାକ୍‌ଙ୍କର ଜଣେ ପରିପନ୍ଥୀ ଥିଲେ । ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକଙ୍କର ସଫଳତା ସକାଶେ ସେ ତାଙ୍କୁ ମନେ ମନେ ଦ୍ୱେଷ କରୁଥିଲେ ଓ ଆପଣାର ସମସ୍ତ କ୍ଷମତା ଓ କୂଟନୀତି କୁଶଳତା ଖଟାଇ ତାଙ୍କୁ ଖତମ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ । ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକଙ୍କୁ ଅଚଳ କରିଦେବାକୁ ଗତବର୍ଷ ରୁଷିଆରେ ଯେଉଁ ଜାଲ ବୁଣାହେଉଥିଲା, ସୁର୍‌କଫ୍‌ଙ୍କୁ ସେହି ଜାଲର ବୁଢ଼ିଆଣୀ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ସାହିତ୍ୟର ଭାଗ୍ୟ ଭଲ, ପୃଥିବୀର ଭାଗ୍ୟ ଭଲ, ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକ୍ ସେହି ଜାଲ ଭିତରେ ପଡ଼ିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏହି ବରଷକ ଭିତରେ ସେହି ଜାଲରେ ଅନେକ ଛେଦ ହୋଇଗଲାଣି । କୌଣସି କାରଣରୁ ସୁର୍‌କଫ ଆଉ ସାହିତ୍ୟିକ ସଂଘର ସମ୍ପାଦକ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସ୍ଥାନରେ ଶ୍ରୀ କନ୍‌ଷ୍ଟାଣ୍ଟିନ୍ ଫେଡ଼ିନ୍ ନୂତନ ସମ୍ପାଦକ ହୋଇଚନ୍ତି । ରୁଷିଆର ସାହିତ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଫେଡ଼ିନ୍ ଜଣେ ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି, ମାକ୍‌ସିମ୍ ଗର୍କିଙ୍କର ସମଯୁଗୀୟ । ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକ୍‌ଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଚି । ଆଶା କରାଯାଇପାରେ ଯେ ତାଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱରେ ରୁଷ ସାହିତ୍ୟରେ ପାଷ୍ଟର୍‌ନାକ୍ ଆପଣାର ଉପାର୍ଜିତ ସମ୍ମାନ ପାଇବେ ଓ 'ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ'ର ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥରୁ ମଧ୍ୟ ରୁଷିଆର ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖାଯିବ ନାହିଁ ।

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ବିଦ୍‌ପୁରୀ, ଆଗ୍ରା
୧୦/୧୧/୫୯

ପ୍ରଧାନ ଚରିତ୍ରାବଳୀ

ୟୁରୀ ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଜିଭାଗୋ

(ପିଲାଦିନର ଡାକନାମ ୟୁରା, ଶ୍ରଦ୍ଧାନାମ ୟୁରୋଚ୍‌କା) ବିଳାସୀ ଅପଚାରୀ ଆଣ୍ଡ୍ରେଇ ଜିଭାଗୋ ଓ ମାରିଆ ନିକୋଲାଏଭ୍ନା ଜିଭାଗୋଙ୍କର ପୁତ୍ର । ଏଭ୍‌ଗ୍ରାଫ୍ ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଜିଭାଗୋ, ତାଙ୍କର ଅଧା-ଭାଇ, ତାଙ୍କର ବାପା ଓ ରାଜକୁମାରୀ ଷ୍ଟୋଲ୍‌ବୁନୋଭା—ଏନ୍‌ରିସିଙ୍କର ପୁତ୍ର ।

ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ଭେଡ଼େନିଆ ପିନ୍ (ଦାଦି—କୋଲିଆ) ତାଙ୍କର ମାମୁ ।

ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭ୍ନା ଗ୍ରୋମେକୋ

(ଟୋନିଆ) ରସାୟନଶାସ୍ତ୍ରର ଅଧ୍ୟାପକ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡର ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭିଚ୍ ଗ୍ରୋମେକୋ ଓ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍ନାଙ୍କର କନ୍ୟା—ଆନ୍ନା ହେଉଛନ୍ତି ଜମିଦାର ଓ ଲୁହା ମାଲିକ ଇଭାନ୍ ଏର୍‌ନେଷ୍ଟୋଭିଚ୍ କ୍ରୁୟଗର୍‌ଙ୍କର କନ୍ୟା ।

ପିଲାଦିନେ ୟୁରୀ ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଜିଭାଗୋ ଏବଂ ଜନୈକ ଓକିଲଙ୍କର ପୁଅ ମିଶା ଗର୍ଡ଼ନ ଗ୍ରୋମେକୋ ପରିବାରରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ ।

ଲାରିସା ଫେଓଡ଼ୋରୋଭ୍ନା, ଗୁଇଶାର (ଲାରା)

ରୁଷୀୟ ନାଗରିକତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଫରାସୀ ଭଦ୍ରମହିଳା ଆମାଲିଆ କାର୍‌ଲୋଭ୍ନା ଗୁଇଶାରଙ୍କର କନ୍ୟା ରାଡ଼ିଅନ୍ (ରୋଡ଼ିଆ) ହେଉଚି ତା'ର ଛୋଟ ଭାଇ ।

ଭିକ୍‌ଟରଇପୋଲିଡ଼ୋଭିଚ୍ କୋମରୋଭ୍‌ସ୍କି

ଆଣ୍ଡ୍ରଇ ଜିଭାଗୋଙ୍କର ଓକିଲ, ଶ୍ରୀମତୀ ଗୁଇଶାର୍‌ଙ୍କର ପ୍ରଣୟୀ ଓ ପରାମର୍ଶଦାତା ।

ଲାଭରେଣ୍ଟି ମିଖାଇଲୋଭିଚ୍ କୋଲୋଗ୍ରିଭଭ୍

ଧନୀ ଶିଳ୍ପପତି—ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ସେରାଫିମା ଫିଲିପୋଭ୍ନା ଓ ତାଙ୍କର କନ୍ୟାଦ୍ୱୟ—ନାଦିଆ ଓ ଲିପା ।

ପାଭେଲ ପାଭଲୋଭିଚ୍ ଆଣ୍ଟିପଭ୍ (ପାଶା, ସାଶେଙ୍କା)

ରେଲବାଇ ଶ୍ରମିକ ପାଭେଲ ଫେରାପନ୍ତୋଭିଚ୍ ଆଣ୍ଟିପଭଙ୍କର ପୁତ୍ର । ପିତା ସାଇବେରିଆକୁ ନିର୍ବାସିତ ହୋଇଗଲା ପରେ ସେ ଟିଭର୍ଜିନ ପରିବାର ସହିତ ରହିଥିଲେ । ଟିଭର୍ଜିନ ପରିବାର ହେଉଚି ବିପ୍ଳବରେ ଯୋଗଦେଇଥିବା ଆଉ ଏକ ରେଲବାଇ ଶ୍ରମିକ ପରିବାର ।

ଓସିପ୍ ଗିମାଜେଦ୍ ଦିନୋଭିଚ୍ ଗାଲିଉଲିନ୍ (ୟୁସୁପ୍କା)

ଟିଭର୍ଜିନ ପରିବାର ରହୁଥିବା ନିବାସର ଜଗୁଆଳ ଗିମାଜେଦ୍ଦିନର ପୁଅ—ସେ ହେଉଚି ଜଣେ ମୁସଲମାନ ।

ଇନୋକେଣ୍ଟି ଡୁଡ଼ୋରୋଭ୍ (ନିକା)

ବିପ୍ଳବୀ ସନ୍ତ୍ରାସବାଦୀ ଦେମେଣ୍ଟି ଡୁଡ଼ୋରୋଭ୍ ଏବଂ ଜର୍ଜିଆର ଏକ ରାଜକୁମାରୀଙ୍କର ପୁତ୍ର ।

ମାର୍କେଲ ସାପୋଭ୍

ଗ୍ରୋମେକୋ ପରିବାରର ଭୃତ୍ୟ ଏବଂ ତା'ର କନ୍ୟା ମାରିନା ।

ପ୍ରଥମ ଭାଗ

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ

ପାଞ୍ଚଟା ବେଳର ଏକ୍ସପ୍ରେସଗାଡ଼ି

ମୃତବ୍ୟକ୍ତି ଲାଗି ଶାନ୍ତିମୟ ଚିରବିଶ୍ରାମର କାମନା କରି ସେମାନେ ପ୍ରାର୍ଥନା ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ଚାଲିଥାନ୍ତି । ମଝିରେ ମଝିରେ ସେମାନଙ୍କର ଗୀତ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଉଥାଏ, ସେହି ବିରତି ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ପଦ ପଂକ୍ତି, ଅଶ୍ୱ ଏବଂ ଖର ପବନର ଗତି ସତେ ଅବା ସେମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତକୁ ବହନ କରି ନେଉଥାଏ ।

ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଥିବା ଲୋକମାନେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଲାଗି ବାଟଛାଡ଼ି ଦେଇ ପାଖେଇ ଯାଉଥାନ୍ତି, ଫୁଲମାଳାଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ଗଣିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଶୂନ୍ୟରେ କ୍ରୁଶଚିହ୍ନ ଆଙ୍କି ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରୁଥାନ୍ତି । ଆଉ କେତେକ କୌତୂହଳପରବଶ ହୋଇ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ସହିତ ଯୋଗ ଦେଉଥାନ୍ତି– ପଚାରୁଥାନ୍ତି– ''ଏ ସମାଧି-ଶୋଭାଯାତ୍ରା କାହାର ଯାଉଚି ?'' –''ଜିଭାଗୋ'', ହୁଏତ କେହି ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇଦେଉଚି । –''ଆଚ୍ଛା, ଜିଭାଗୋ !'' –''ନାଇଁ., ନାଇଁ ଜିଭାଗୋ ନୁହେଁ, ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ।'' –''ହୁଁ, ସେ ଏକା କଥା । ଶ୍ରୀମତୀ ଜିଭାଗୋଙ୍କର ଆତ୍ମା ପରମ ଶାନ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ ହେଉ । ଏ ସମାଧି-ଶୋଭାଯାତ୍ରଟି ସତେ ଭାରି ଚମତ୍କାର ହୋଇଚି ।

ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ କରି ଅନ୍ତିମ କେତୋଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଯିବାକୁ ଲାଗିଲା, ସମୟର ଗତିକୁ ରୋଧି ରଖିପାରିବ ? '' ଏ ଜଗତ୍ ହେଉଚି ଜଗତକର୍ତ୍ତା ଭଗବାନଙ୍କର, ଏହି ଜଗତର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା, ଏଇ ମାଟି ଧୂଳି ଓ ଜଗତରେ ବାସକରୁଥିବା ଯାବତୀୟ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ମାଲିକ ଏକା ସେହି ଭଗବାନ ।'' ଧର୍ମଯାଜକ ଶୂନ୍ୟରେ କ୍ରୁଶଚିହ୍ନ ଆଙ୍କିବାର ଭଙ୍ଗୀ କରି ମାରିଆ ନିକୋଲାୟେଭ୍‌ନାଙ୍କର ମୃତ ଶରୀରକୁ ମାଟିଦେଇ ଆବୃତ କରିଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଧର୍ମପ୍ରାଣ ପୁଣ୍ୟାତ୍ମାମାନଙ୍କର ପ୍ରଶସ୍ତି ଗାଇ ପ୍ରାର୍ଥନା ସଙ୍ଗୀତ ପୁଣି ଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତା' ପରେ ହଠାତ୍ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ଭୟଙ୍କର ସତ୍ୱରତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲା । ଶବାଧାରକୁ ବନ୍ଦ କରି ତା' ଉପରେ କଣ୍ଟା ବାଡ଼େଇ ଦିଆଗଲା ଏବଂ ତା'ପରେ ସମାଧିଗର୍ଭ ଭିତରକୁ ନେଇ ନିଆଗଲା । ତା'ପରେ ଶବାଧାର ଉପରେ ଚାରିଆଡୁ ମୃତ୍ତିକାଖଣ୍ଡମାନଙ୍କର ବର୍ଷଣ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ଚାରିଟା କୋଡ଼ିର ସାହାଯ୍ୟନେଇ ଗର୍ତ୍ତଟିକୁ ଯଥାଶୀଘ୍ର ମାଟିରେ ଭରି ଦିଆଗଲା । ଶେଷକୁ ସ୍ଥାନଟି ଏକ ମାଟିକୁଦର ଆକାର ଧାରଣ କଲା । ମନରେ କ'ଣ ଭାବି ଦଶବର୍ଷର ବାଳକଟିଏ ଯାଇ ସେହି କୁଦ ଉପରେ ବସିଲା । ସାଧାରଣତଃ ଖୁବ୍ ସମାରୋହର ସହିତ ସମାଧି-ଉତ୍ସବ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଯିବା ପରେ ସମାଧି ସ୍ଥାନରେ କ୍ରମଶଃ ଯେଉଁ ଦାରୁଣ ବିସ୍ମୟ ଓ ମୃତ୍ୟୁଛାୟାର ପରିବେଶ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲା

ପରି ବୋଧହୁଏ, ସେହି ପରିବେଶ ଭିତରେ ହୁଏତ ହଠାତ୍ ଅନେକଙ୍କର ମନେ ହୋଇପାରିଥାନ୍ତା ଯେ ବାଳକଟି ତା'ର ଜନନୀର ସମାଧି ଉପରେ ବସି ଜନନୀ ସହିତ କିଛି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲା ।

ବାଳକଟି ଉପରକୁ ମୁଣ୍ଡ ଉଠାଇଲା ଏବଂ ସିଧା ଅନାଇ ନିର୍ମଳ ଶରତର ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ମଠର ଗମ୍ବୁଜଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସରୁ ନାକବିଶିଷ୍ଟ ତା'ର ମୁହଁଟି ହଠାତ୍ ରେଖାଙ୍କିତ ହୋଇ ଆସିଲା ଏବଂ ସେ ବେକକୁ ସିଧା କରି ଲମ୍ବାଇଦେଲା । କୌଣସି ଗଧିଆଛୁଆକୁ ଏପରି ଭାବରେ ବେକ ଲମ୍ବାଇବାର ଦେଖିଥିଲେ, ଯେ କେହି ନିଶ୍ଚୟ ଅନୁମାନ କରିଥାନ୍ତା ଯେ ଗଧିଆ ଛୁଆଟି ବୋବାଳି ଛାଡ଼ିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଉଛି । ବାଳକଟି ହାତଦେଇ ଆପଣାର ମୁଖମଣ୍ଡଳକୁ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ରଖିଲା ଏବଂ କଇଁ କଇଁ କରି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତା'ର ହାତ ଓ ମୁହଁ ଉପରେ ପିଟୁଥିବା ପବନରେ ମିଶି କାଲୁଆ ବୃଷ୍ଟି ଜଳର ଛିଟିକାମାନ ବାଡ଼େଇ ହୋଇଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଚଉକସ୍ କଳା ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିବା ଜଣେ ଲୋକ କବର ଉପରକୁ ଗଲେ । ଏହାଙ୍କ ନାମ ହେଉଚି, ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ଭେଡ଼େନିଆପିନ୍—ସେ ହେଉଛନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗଗତା ରମଣୀଙ୍କର ଭାଇ, କ୍ରନ୍ଦନରତ ବାଳକଟିର ମାମୁ । ସେ ଆଗେ ଧର୍ମଯାଜକ ଥିଲେ, ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅନୁରୋଧରେ ଏବେ ତାଙ୍କୁ ଧର୍ମଯାଜକର ଦାୟିତ୍ୱରୁ ଅବ୍ୟାହତି ଦିଆଯାଇଛି ।

ସମାଧି ଉପରକୁ ଉଠି ସେ ପିଲାଟି ପାଖକୁ ଗଲେ ଏବଂ ତା'ର ହାତ ଧରି ତାକୁ ଶ୍ମଶାନଭୂମିରୁ ବାହାରକୁ ନେଇଗଲେ ।

୨

ଦୁହେଁଯାକ ସେଦିନ ରାତିରେ ମଠରେ ଯାଇ ରହିଲେ । ଆଗରୁ ଧର୍ମଯାଜକଥିବାରୁ ସେହି ଖାତିରରେ ମାମୁ ନିକୋଲାଇଙ୍କୁ ମଠରେ ରାତି କଟାଇବାଲାଗି ବଖରାଏ ଘର ମିଳିଥିଲା । ତା' ଆରଦିନ ସେମାନଙ୍କର ଭଲ୍‌ଗା ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ କୌଣସି ପ୍ରାଦେଶିକ ସହରକୁ ଯିବାର କଥାଥିଲା । ସେହି ସହରରେ ମାମୁ ନିକୋଲାଇ ସ୍ଥାନୀୟ ଏକ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ସମ୍ପାଦନା କରୁଥିଲେ । ଆଗରୁ ସେମାନଙ୍କର ଟିକେଟ୍ କିଣାହୋଇ ସାରିଥିଲା ଏବଂ ତଳଘରେ ସେମାନଙ୍କର ଜିନିଷପତ୍ର ବନ୍ଧାବନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଷ୍ଟେସନ୍ ତ ଅତି ପାଖରେ; ଅନତିଦୂରରେ ଡବାକୁ ଗ୍ରଥିତ ଓ ଅଗ୍ରଥିତ କରୁଥିବା ଇଞ୍ଜିନ୍‌ଗୁଡ଼ିକର ଶୋକ ସୂଚକ ଶବ୍ଦଚିତ୍କାରମାନ ସେମାନେ ବେଶ୍ ଶୁଣି ପାରୁଥିଲେ ।

ସେଦିନ ରାତିରେ ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ଶୀତ ପଡ଼ିଲା । କ୍ଷୁଦ୍ର କୋଠରିର ଦୁଇଟିଯାକ ଝରକା ପ୍ରାୟ ଭୂମି ସମତଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା, ସେ ବାଟ ଦେଇ ବାହାରକୁ ଚାହିଁଲେ ଅବହେଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ପରିବା ବଗିଚାର ଗୋଟିଏ କଣ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା – ଦୂରରୁ ପ୍ରଧାନ ରାସ୍ତାର ଅଧଟେନାଏ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା, ରାସ୍ତାଉପରେ ଜାଗାଏ ଜାଗାଏ ଜମି ରହିଥିବା ପାଣି ଉପରେ ଶୀତରେ ବରଫର ସର ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ଦିନବେଳେ ଯେଉ ସମାଧି ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ମାରିଆ ନିକୋଲାୟେଭ୍‌ନାଙ୍କ ସମାଧି ହୋଇଥିଲା, ତାହାର କିଛି ଅଂଶ ମଧ ଘର ଭିତରୁ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ପାଚିରି କଡ଼େ କଡ଼େ କେତେଟା ସିଝୁବୁଦା ଓ କେତେ 'ପଟାଳୀ ବନ୍ଧା କୋବିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବଗିଚାରେ ଆଉ କିଛି

ନଥିଲା । ଶୀତର ପ୍ରକୋପରେ ବନ୍ଧାକୋବିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଦାଗ ପଡି ଯାଇଥିଲା ଓ ସେଗୁଡ଼ିକ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ଖର ପବନର ଆଘାତ ବାରବାର ପତ୍ରବିହୀନ ସିଝୁଗଛଗୁଡ଼ିକୁ ଦୋହଲାଇ ଓ ନଚାଇ ଦେଇ ଯାଉଥିଲା । ମନେ ହେଉଥିଲା, ସତେ ଯେପରି ସେମାନଙ୍କୁ ଭୂତ ଲାଗିଛି । ଏହିପରି ଦୋହଲି ଦୋହଲି ଶେଷରେ ସେମାନେ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଲୋଟି ହୋଇ ପଡୁଥିଲେ ।

ରାତିରେ ହଠାତ୍ ୟୁରା— ବାଳକଟିର ନାଆଁ ହେଉଚି ୟୁରା ତା'ର ନିଦଭାଙ୍ଗିଗଲା । ହଠାତ୍ ତା'ର ମନେହେଲା ଯେପରି ଝରକା ଖଡ଼ଖଡ଼ କରି କେହି ଜଣେ ଡାକୁଚି । ଅନ୍ଧକାର କୃଷ୍ଣ କୋଠରିଟି ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଏକ ଶୁଭ୍ର ଆଲୋକରେ ଅତି ରହସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆଲୋକିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତା' ଦେହରେ ଖଣ୍ଡିଏ ମାତ୍ର କମିଜ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନଥିଲା, ସେହିପରି ଭାବରେ ଉଠି ସେ ଝରକା ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲା ଓ ଝରକାର କାଳୁଆ କାଚଉପରେ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ଦେଇ ବାହାରକୁ ଅନାଇଲା । ସେତେବେଳେ ବାହାରର ରାସ୍ତା, ସମାଧି ପ୍ରାଙ୍ଗଣ, ବଗିଚା କୌଣସି କଥା ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉ ନଥିଲା । କେବଳ ପ୍ରବଳ ବେଗରେ ବରଫର ଝଡ଼ ଗର୍ଜନ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା, ବରଫର ତଷ୍ଟୁଝଡ଼ରେ ପବନ ଧୂମବର୍ଣ୍ଣ ଦୃଶ୍ୟ ଧାରଣ କରିଥିଲା । ମନେ ହେଉଥିଲା ସତେ ଅବା ଏହି ବରଫ-ଝଡ଼ ୟୁରାକୁ ଦେଖି ପାରିଚି ଏବଂ ଆପଣାର ଭୟ ଦେଖାଇବାର ଶକ୍ତି ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହୋଇ ଗର୍ଜନ ଓ ଶବ୍ଦୋଦ୍‌ଗାର କରିବାରେ ଲାଗିଛି, ବାଳକଟିର ମନରେ ଗଭୀର ଭୟର ରେଖାପାତ କରିବାଲାଗି ଯେପରି ଯଥାସମ୍ଭବ ଚେଷ୍ଟା କରି ଚାଲିଛି । ଆକାଶର ଶୂନ୍ୟଉପରେ ବାରବାର ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ଅବିରାମ ଭାବରେ ଏକ ଦୀର୍ଘ ଶୁଭ୍ରତା ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଆପଣାକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ଦେଉଥାଏ ଏବଂ ମାଟିକୁ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ରଖୁଥାଏ । ସତେ ଯେପରି ଏହି ଏକ ଅପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ବରଫ-ଝଡ଼ ବ୍ୟତୀତ ଆଜି ପୃଥିବୀରେ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ ।

ଝରକାର ବନ୍ଧ ଉପରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ୟୁରା ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ଭାବିଲା ପୋଷାକପତ୍ର ପିନ୍ଧି ସେ ବାହାରକୁ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ଦେଖିବ— ବାହାରକୁ ଯାଇ କିଛି ଗୋଟାଏ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଦେବ । ହୁଏତ କାଲି ସକାଳକୁ ବନ୍ଧାକୋବିଗୁଡ଼ିକ ବରଫରେ ଏପରି ପୋତି ହୋଇଯାଇଥିବ ଯେ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆଉ କେହି ଖୋଳି ବାହାର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ, ହୁଏତ ତା'ର ମାଆ ସହାୟହୀନ ଭାବରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ମାଟିତଳକୁ ଚାଲିଯିବେ, ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯିବେ, ଏହିପରି ନାନାବିଧ ଭୟ ତାକୁ ପୀଡ଼ିତ କରି ପକାଇଲା ।

ଆଉଥରେ ସେହି କ୍ରନ୍ଦନରେ ହିଁ ଏହାର ପରିସମାପ୍ତି ଘଟିଲା । କାନ୍ଦ ଶୁଣି ମାମୁଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା, ସେ ଉଠିବସି ତାକୁ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ଗପ ଶୁଣାଇଲେ, ତାକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ, ତାପରେ ହାଇ ମାରି ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ ଭାବରେ ଝରକା ପାଖରେ ଠିଆହୋଇ ରହିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ସିନ୍ଦୂରା ଫାଟି ଆଁସୁଥାଏ । ଦୁହେଁ ପୋଷାକପତ୍ର ପିନ୍ଧି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ ।

୩

ମାଆ ବଞ୍ଚିଥିଲାବେଳେ ୟୁରା ଜାଣି ନଥିଲା, ଯେ ବାପା ଅନେକ ଦିନରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଉଭୟଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଯାଇଚନ୍ତି, ସେ ସାଇବେରିଆରେ ଓ ବେଳେବେଳେ ରୁଷିଆର ବାହାରେ

ରହି ଏକ ସଂଯମବର୍ଜିତ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରୁଚନ୍ତି ଏବଂ ପାରିବାରିକ ପ୍ରଭୂତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ନଷ୍ଟ କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ବାପା ପିଟର୍ସବର୍ଗ ସହରରେ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଚନ୍ତି । ସେ କୌଣସି ଏକ ବଡ଼ ବାଣିଜ୍ୟପେଣ୍ଢରେ ଅଛନ୍ତି, ସମ୍ଭବତଃ ଇରିବିଟ୍‌ରେ ଅଛନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଏହିପରି କଥାମାନ କହୁଥିଲେ ।

ତା'ର ମାଆଙ୍କର ସବୁବେଳେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଅସୁସ୍ଥତା ଲାଗି ରହିଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ଡାକ୍ତର ପରୀକ୍ଷା ହୋଇ ତାଙ୍କର କ୍ଷୟରୋଗ ହୋଇଚି ବୋଲି ଜଣାପଡ଼ିଲା, ସେତେବେଳେ ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ ସେ ଦକ୍ଷିଣ ଫ୍ରାନ୍‌ସ ବା ଉତ୍ତର ଇଟାଲୀକୁ ଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଦୁଇଥର ୟୁରା ମଧ୍ୟ ମାଆଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯାଇଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକଥର ତାକୁ ନୂଆ ନୂଆ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସହିତ ରହିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । କ୍ରମେ ସେ ଏହିପରି ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ବେଶ୍ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଏହିପରି ଏକ ମଳିନ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ବାରବାର ନାନାପ୍ରକାର ଅନଭିଜ୍ଞତା ରହସ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପରିବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ବାପାଙ୍କର ଅନୁପସ୍ଥିତିକୁ ସେ ସତେ ଅବା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେଲା ।

ତା'ର ପ୍ରଥମ ଶୈଶବର ଏକ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ସେ ବେଶ୍ ଭଲକରି ସ୍ମରଣ କରି ପାରୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ପରିବାରର ନାମ ଅନୁସାରେ ଅନେକ ପଦାର୍ଥ ତଥାପି ନାମିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । କୋଉଠି ଗୋଟାଏ ଜିଭାଗୋ କାରଖାନା ଥିଲା ତ ଆଉ କେଉଁଠି ଜିଭାଗୋ ବ୍ୟାଙ୍କ ରହିଥିଲା । କୋଉଠି କୋଉ କୋଠାକୁ ଜିଭାଗୋ କୋଠା ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା— ଜିଭାଗୋ ନେକ୍‌ଟାଇ, ଜିଭାଗୋ-କେକ୍ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ଏପରି ଏକ ସମୟ ଥିଲା ଯେତେବେଳେ ମସ୍କୋ ସହରରେ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିର ଚାଳକକୁ ଜିଭାଗୋ ବୋଲି କହିବା ମାତ୍ରକେ ସତେ ଅବା 'ମୋତେ ଟିମ୍ବକ୍ଟୁକୁ ନେଇଚାଲ' ବୋଲି ସହଜରେ ବୁଝାଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଚାଳକ ଆରୋହୀକୁ ଏକ ପରୀରାଇଜର ଅପୂର୍ବ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଉଥିଲା । ଆରୋହୀ ଯାଇ ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତ ଶାନ୍ତ ପାର୍କରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲା । ସେଠି ପାଇନ୍ ଗଛର ଭାରାନତ ଶାଖାଗୁଡ଼ିକରେ କାକପଂକ୍ତି ବସିଥିଲେ, ଆପଣାର ଥଣ୍ଟଦେଇ ସେମାନେ ଶାଖା ଉପରୁ ବରଫକୁ ଛିଞ୍ଚାଡ଼ି ଦେଉଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱର ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ଓ ପୁନଃପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ସତେ ଯେପରି କେଉଁଠି କାଠ ମଡ଼ମଡ଼ ଶବ୍ଦକରି ଭାଙ୍ଗିଯାଉଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଏବେ ଯେଉଁଠି ଜଙ୍ଗଲ କଟାହୋଇ ନୂଆଘର ତିଆରି ହୋଇଚି, ସେଇଆଡ଼ୁ ଜାତିଆ କୁକୁରସବୁ ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସୁଥିଲେ । ଦୂରକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲେ ଆସନ୍ନ ସନ୍ଧ୍ୟାନ୍ଧକାର ଭିତରୁ ଆଲୋକମାଳା ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ସେହି ଅତୀବ ସମ୍ପନ୍ନତାର ସମୟ ହଠାତ୍ ଶେଷ ହୋଇଗଲା ଓ ସେମାନେ ଦରିଦ୍ର ହୋଇପଡ଼ିଲେ ।

୪

୧୯୦୩ ମସିହା ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ । ଦିନେ ମାମୁ ନିକୋଲାଇଙ୍କ ସହିତ ଦୁଇଟି ଘୋଡ଼ା ଯୋଚା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଖୋଲାଗାଡ଼ିରେ ବସି ୟୁରା ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ ମଧ୍ୟଦେଇ ଯାଇଥିବା ରାସ୍ତାରେ

ଯାଉଥିଲା । ସେମାନେ ଇଭାନ୍ ଇଭାନୋଭିଚ୍ ଭସ୍କୋବଇନିକଭ୍ଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଭସ୍‌କୋବଇନିକଭ୍ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ ଓ ପ୍ରଚଳିତ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକମାନ ଲେଖିଥିଲେ । କଳା ଓ କାରିଗରିରେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ କୋଲୋଗ୍ରିଭ୍ଭ ନାମକ ଜଣେ ରେଶମ-ବେପାରୀଙ୍କ ଜମିଦାରି ଡୁପ୍‌ଲିଆନ୍‌କାରେ ଶ୍ରୀ ଭସ୍‌କୋବଇନିକଭ୍ ବାସ କରୁଥିଲେ ।

ସେଦିନ ଏକ ପର୍ବଦିନ ଥିଲା । ଫସଲ ଅମଳ ଖୁବ୍ ଜୋରସୋରରେ ଚାଲିଥିଲା, ତଥାପି ପର୍ବ ପାଇଁ ବା ସେତେବେଳେ ଉଦୁଉଦିଆ ଖରାବେଳ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି କି କ'ଣ, କ୍ଷେତରେ ସେମାନେ ଜଣେହେଲେ କାହାକୁ ଦେଖିଲେ ନାହିଁ । ଫସଲ ଅଧା କଟା ହୋଇଥିବା କିଆରିମାନ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କିରଣରେ ଜେଲ୍‌ର କଏଦିମାନଙ୍କର ଅଧଲଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ଉପରେ ଚଢ଼େଇସବୁ ଲୋଟଣି ଭାଙ୍ଗୁଥାନ୍ତି । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ତପ୍ତ ନିର୍ଜନତା ଭିତରେ ଶସ୍ୟଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ଗହମକେଣ୍ଡାମାନ ସିଧାହୋଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଦୂରରେ ଶସ୍ୟ କଟାହୋଇ ସାରିଥିବା କିଆରିମାନଙ୍କରୁ ଶସ୍ୟହଳାଗୁଡ଼ିକ ପରିଷ୍କାରଭାବରେ ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଦେଖିଲେ ମନେ ହେଉଥାଏ, ଯେପରି ସେଗୁଡ଼ିକ ଅଚଳ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ରହି ନାହାନ୍ତି, ବିଲେ ବିଲେ ବୁଲି ଜମିର ବିବରଣ ଟିପିନେଉଥିବା ଅମିନମାନଙ୍କ ପରି ଯେପରି ସେଗୁଡ଼ିକ ଦିଗ୍‌ବଳୟର ଧାର ଦେଇ ଚାଲିଯାଉଛନ୍ତି ।

"ଏସବୁ କାହା ଜମି ?" ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ପାଭେଲ୍‌କୁ ପଚାରିଲେ । ପାଭେଲ୍ ହେଉଛି ପ୍ରକାଶକଙ୍କ ଘରେ କାମ କରୁଥିବା ଜଣେ ଚାକର, ସେ ଗାଡ଼ି ଉପରେ ଥିବା ବାକ୍‌ସ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପାଖକୁ ପାଖେଇ ହୋଇ ବସିଥିଲା । ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ କୁବ୍‌ଜାକାର ଧାରଣ କରିଥିବା ତା'ର କାନ୍ଧ ଓ ଗୋଟିକ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଲମ୍ବିଥିବା ତାର ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟିକୁ ଦେଖିଲେ ବେଶ୍ ଜାଣି ହେଉଥିଲା, ଯେ ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବା ତା'ର ଅଭ୍ୟାସ ନୁହେଁ । "ଜମିଦାରଙ୍କର ନା ଚାଷୀଙ୍କର ?"

"ଏସବୁ ହେଉଚି ଜମିଦାରଙ୍କର ।" —ପିକା ଟାଣୁ ଟାଣୁ ଅନେକ ସମୟ ପରେ ପାଭେଲ୍ ଉତ୍ତର ଦେଲା ଓ ପାଞ୍ଚଣର ଅଗରେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଖେଞ୍ଚିଦେଇ ଗାଡ଼ିକୁ ଆଉ ଏକ ଦିଗରେ ବୁଲାଇନେଲା । " ଆଇ ଏପାଖ ଜମିସବୁ ଚାଷୀଙ୍କର ! —ଚାଲ ," କହି ସେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଜୋର୍‌କରି ଅଡ଼ାଇ ନେଲା । ଇଞ୍ଜିନିଅର ଯେପରି ଆପଣାର ଚାପ-ପରିମାପକ ଉପରେ ସବୁବେଳେ ଆଖି ରଖିଥାଏ, ପାଭେଲ୍‌ର ଆଖି ସେହିପରି ସବୁବେଳେ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଆଉ ତଳିପେଟ ଉପରେ ରହିଥାଏ, ଏଇ ଘୋଡ଼ାଯୋଡ଼ିକ ଅବଶ୍ୟ ସଚରାଚର ଦେଖାଯାଉଥିବା ଘୋଡ଼ାଙ୍କଠାରୁ ଆଦୌ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ନଥିଲେ । ପାଖ ଘୋଡ଼ାଟି ବେଶ୍ ଶାନ୍ତଶିଷ୍ଟ ହୋଇ ସାଧୁତା ସହକାରେ ଆପଣାର କାମ କରୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଦୂର ଘୋଡ଼ାଟି ହଂସ ପରି ଆପଣାର ବେକକୁ ଲମ୍ବାଇ ଦେଇଥିଲା, ଯେପରି ହଠାତ୍ ଦେଖିଲେ ନୂଆ ଗାଡ଼ି ଚଳାଉଥିବା ଲୋକକୁ ମନେହେବ ଯେ ଘୋଡ଼ାଟା ହେଉଚି ଅସଲ କୋଢ଼ି ଏବଂ ଯେପରି ଗାଡ଼ିର ଘଣ୍ଟାଶବ୍ଦ ସହିତ ତାଳ ରଖି ସେ ଆପଣାର ଗୋଡ଼କୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କରି ପକାଇ ଯାଉଥିଲା ।

ଭୂମିସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ଭସ୍‌କୋବଇନିକଭ୍ ଯେଉଁ ବହି ଲେଖିଥିଲେ, ତାହାରି ଅସଂଶୋଧିତ ପ୍ରୁଫ୍‌ନେଇ ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଉଥିଲେ । ସରକାରଙ୍କର ତରଫରୁ ଯେପରି କଡ଼ା କଟକଣାମାନ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲାଣି, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଲେଖକ ତାଙ୍କର ଲେଖାଟିକୁ ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିଦିଅନ୍ତୁ, ପ୍ରକାଶକ ଏହି ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ନିକୋଲାଇଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଥିଲେ ।

''ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକମାନେ କ୍ରମେ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ହୋଇପଡୁଛନ୍ତି,'' ସେ ପାଭେଲ୍‌କୁ କହିଲା ''ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଗାଆଁରେ ସେମାନେ ଜଣେ ବେପାରୀକୁ ହାଣି ମାରି ପକାଇଛନ୍ତି, ଜିଲ୍ଲାର ଘୋଡ଼ା ଗୁହାଳରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏଥିରୁ ତୁ କ'ଣ ଅନୁମାନ କରୁଚୁ କହିଲୁ ! ତୋ' ଗାଆଁରେ ତୁ ଏ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଚୁପ୍‌ଚାପ ଶୁଣିଚୁ କି ?''

କିନ୍ତୁ କୃଷି ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ଆପଣାର ମତାମତକୁ ଆଉ ଟିକିଏ ନରମ କରି ଲେଖିବା ପାଇଁ ଭସ୍‌କୋବଇନିକଭଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିବା କଟକଣା ଅଫିସରଙ୍କଠାରୁ ପାଭେଲ୍ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ନୈରାଶ୍ୟଜନକ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଲା ।

''ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ମୁଁ ତ ଭାବୁଚି ଅତି ଭଲ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇ ଏକ ଚାଷୀଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ବିଲକୁଲ ନଷ୍ଟ କରିଦିଆହେଲାଣି । ଆମ ପରି ଲୋକଙ୍କୁ ଆଞ୍ଚା ଭଲ ବ୍ୟବହାର ସୁହାଇବ ନାହିଁ । ଚାଷୀଙ୍କ ବେକର ପଘାକୁ ଟିକିଏ ହୁଗୁଳା କରିଦେଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଟିକିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଦେବା ମାତ୍ରକେ ଯେ ଆମେ ଘଡ଼ିକ ଭିତରେ ଆପଣାଭିତରେ ତଣ୍ଟି କଟାକଟି ହୋଇ ମରିବୁ, ସେ କଥା ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କୁ ବେଶ୍ ଜଣାଅଛି । —ଚାଲ, ବୁଲ ଘୋଡ଼ା ।''

ଆଜି ଦ୍ୱିତୀୟଥର ପାଇଁ ମାମୁ ସାଙ୍ଗରେ ବସି ୟୁରା ଡୁପ୍‌ଲିଆଙ୍କା ଯାଉଥିଲା । ବାଟଟା ତା'ର ମନେ ଅଛି ବୋଲି ସେ ଭାବୁଥିଲା, ଯେଉଁସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତମାନ ଜଙ୍ଗଲର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା, ସେଠି ୟୁରା ଭାବୁଥିଲା ଏଥର ରାସ୍ତାଟା କୋଉଠି ତାହାଣକୁ ପଡ଼ିଛି ଏବଂ କୋଲୋଗ୍ରିଭଭ୍ ଜମିଦାରିର ଛଅମାଇଲି ବିସ୍ତାରିତ ଜମିଗୁଡ଼ିକ ଏଥର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେବ ବୋଲି ସେ ଅନୁମାନ କରୁଥିଲା । ସେଠାକୁ ଗଲେ ହୁଏତ ଦୂରରୁ ନଈ ଦେଖାଯିବ ଓ ତା' ସେପାଖକୁ ରେଲରାସ୍ତା ମଧ ଦେଖାଯିବ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଥର ତାର ଅନୁମାନ ଭୁଲ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଥିଲା । ଜମିପରେ ଜମିର ପଟିମାନ ଆସି ପୁଣି ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ କୁଆଡ଼େ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଉଥିଲା । ଏହିସବୁ ଆଦିଗନ୍ତ ବିସ୍ତାର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ୟୁରା ଆପଣାକୁ ବେଶ୍ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବୋଧ କରୁଥିଲା । ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଭାବିବାକୁ ଏବଂ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାକୁ ଏଥିରୁ ସେ ଅନେକ ପ୍ରେରଣା ପାଉଥିଲା ।

ଯେଉଁସବୁ ବହି ଲେଖି ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ଭବିଷ୍ୟତରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ, ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ସୁଦ୍ଧା ବହି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲେଖା ହୋଇନଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ମନଭିତରେ ତାଙ୍କର ବିଚାରମାନ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ଧାରଣ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା କେବେ ସମ୍ଭବ ହେବ, ସେକଥା ସେ ଜାଣିନଥିଲେ । ଆଉ ଅଳ୍ପ ଦିନପରେ

ସମସାମୟିକ ଲେଖକମାନଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କୁ ଆପଣାର ଆସନ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ବିପ୍ଲବବାଦୀ ଦାର୍ଶନିକମାନଙ୍କର ନିକଟ-ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିବାକୁ ହେବ । ସେମାନଙ୍କ ପରି ନିକୋଲାଇଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଆଗ୍ରହ ଭରି ରହିଥିଲା, ସେସବୁ ବିଷୟରେ ସେ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ କେବଳ ମାତ୍ର ଆଦର୍ଶର ଶବ୍ଦାବଳୀକୁ ବାଦ୍‌ଦେଲେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କ ବିଚାରର କୌଣସି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନଥିଲା । ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଆଦର୍ଶବାଦକୁ ଚରମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ସବୁବେଳେ କେବଳ ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟବାଦର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ, କେବଳ କେତେଟା ଶବ୍ଦ ଓ ଉପରଠାଉରିଆ କଥାରେ ପରମ ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ପାଦ୍ରି ନିକୋଲାଇ ଟଲ୍‌ଷ୍ଟୟ-ଦର୍ଶନ ଓ ବୈପ୍ଳବିକ ଆଦର୍ଶବାଦକୁ ଖୁବ୍ ଗମ୍ଭୀରଭାବେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣାର ବିଚାରକୁ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ବିକଶିତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣ ଓ ଆତ୍ମୀୟତା ଖଟାଇ ସେ ଏପରି ଏକ ବିଚାର ଓ ପ୍ରେରଣାର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରୁଥିଲେ, ଯାହାର ଅର୍ଥରେ କୌଣସି ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ରହିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଯାହାର ସଚଳ ମର୍ମ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ମାର୍ଗକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ଦେଖାଇ ଦେଇପାରିବ, ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ର ଉଦ୍‌ଭାସ ପରି ଅଥବା ବଜ୍ରର ଗର୍ଜନ ପରି ଯାହା ଯେ କୌଣସି ଶିଶୁ ବା ନିରକ୍ଷର ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ପ୍ରତିଭାତ କରି ଦେଇପାରିବ । କୌଣସି ନୂତନ, ନବୀନ ଓ ଅନାଗତ ଲାଗି ସେ ପିପାସିତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

ମାମୁଙ୍କ ସହିତ ରହିବାକୁ ୟୁରାକୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ତାଙ୍କର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ତାକୁ ମାଆଙ୍କର କଥା ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଉଥିଲା । ଠିକ୍ ମାଆଙ୍କ ପରି ମାମୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ ଓ ଅନଭ୍ୟସ୍ତ ଅପାରମ୍ପରିକ ଆଦର କରୁଥିଲେ । ମାଆଙ୍କ ପରି ମାମୁଙ୍କଠାରେ ମଧ୍ୟ ଜୀବ ମାତ୍ରକେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସହିତ ଆପଣାକୁ ସମାନ ଓ ଏକାତ୍ମା ବୋଲି ବୋଧ କରିବାର ଏକ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଭାବ ଭରି ରହିଥିଲା, ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ ସେ ସବୁକଥା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରୁଥିଲେ । କୌଣସି ବିଚାର ତାଙ୍କର ମନୋଭୂମିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ମାତ୍ରକେ ତାହାର ଅର୍ଥ ଓ ଜୀବନ୍ତତା ମଳିନ ହୋଇଯିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ତାହାକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରୁଥିଲେ ।

ଆଜି ମାମୁ ତାକୁ ନେଇ ଡୁପ୍‌ଲିଆଙ୍କା ଯାଉଚନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ୟୁରା ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । ସେ ଜାଗାଟିର ଦୃଶ୍ୟ ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଏବଂ ଏଠାକୁ ଆସିଲେ ମାଆଙ୍କ କଥା ମଧ୍ୟ ତାର ମନେପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ତା'ର ମାଆ ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଭାରି ଭଲପାଉଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସହିତ ସେ ଅନେକ ଥର ପଲ୍ଲୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ବୁଲି ଯାଇଥିଲା ।

ଆଜି ନିକା ଡୁଡୋରୋଭ୍ ସହିତ ପୁଣି ଥରେ ଦେଖାହେବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିବ, ସେଥିପାଇଁ ମଧ୍ୟ ୟୁରା ମନେମନେ ଖୁସୀ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ନିକା ବୟସରେ ତା'ଠାରୁ ଦୁଇବର୍ଷ ବଡ଼ଥିଲା ଓ ସମ୍ଭବତଃ ତାକୁ ଘୃଣା ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲା । ସେ ଭସ୍‌କୋବଇନିକଭ୍‌ଙ୍କ ଘରେ ରହି ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢୁଥିଲା । ୟୁରା ସହିତ କରମର୍ଦ୍ଦନ କଲାବେଳେ ଏଡ଼େ ଜୋର୍‌ରେ ସେ ଆପଣାର ହାତଟାକୁ ତଳଆଡ଼କୁ ଟାଣିନେଲା ଏବଂ ଆପଣାର ମୁଣ୍ଡକୁ ଏତେ ତଳକୁ ନୁଆଁଇଦେଲା ଯେ ତା'ର ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଆସି ତା'ର କପାଳ ଉପରେ ବାଡ଼େଇ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ତା'ର ମୁହଁର ପ୍ରାୟ ଅଧେ ଜାଗାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିଲା ।

୫

"ଆମକୁ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସମସ୍ୟାର ମୂଳନାଡ଼ି ଖୋଜି ବାହାରି କରିବାକୁ ହେଲେ" —ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ସଂଶୋଧିତ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

"ମୂଳନାଡ଼ି ପରିବର୍ତ୍ତେ ମୂଳକାରଣ ରଖିଲେ ଭଲହେବ"— ସଂଶୋଧନର ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ଇଭାନ୍ ଇଭାନୋଭିଚ୍ କହିଲେ ।

ଚାରିପାଖରେ କାଚର କାନ୍ଥ ଥିବା ଅଧା ଅନ୍ଧାରୁଆ ବାରଣ୍ଡାରେ ବସି ସେମାନେ ଏହି ସଂଶୋଧନ-କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ପାଣିଝାରି ଓ ବଗିଚାର ନାନା ହତିଆରମାନ ବାରଣ୍ଡାରେ ଏଣେତେଣେ ପଡ଼ିଥାଏ, ଗୋଟାଏ ଭଙ୍ଗା ଚଉକିର ପିଠି ଉପରେ ବରଷାତିଟିଏ ଝୁଲୁଥାଏ, ଗୋଟାଏ କଣକୁ ଯେଉଁସବୁ ବୁଟ୍‌ଜୋତାଗୁଡ଼ାକ ବାରଣ୍ଡାର ଚଟାଣ ଉପରେ ମୁହଁମାଡ଼ି ପଡ଼ିଥାଏ, ସେଥିରେ ପରସ୍ତେ ଲେଖାଏଁ ମାଟି ଲାଗି ରହିଥାଏ ।

"ଅପରପକ୍ଷରେ ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁର ହିସାବ ଅନୁସାରେ"— ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ଡାକିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

" 'ଆଲୋଚିତ ବର୍ଷର'— ଏତିକି ସେଥିରେ ଯୋଡ଼ିଦିଅ"— ଇଭାନ୍ ଇଭାନୋଭିଚ୍ ଟିପ୍ପଣୀ ଦେଲେ । ପୁଣି କୋଡୋଟି ଜାଗାରେ କାଟି ଠିକ୍‌କରି ଦିଆଗଲା । ପାଣ୍ଡୁଲିପିର କାଗଜ ସବୁ ଉଡ଼ିଯିବ ବା ମିଶିମାଣି ଯିବ ବୋଲି ମୁଣ୍ଡାଏ ମୁଣ୍ଡାଏ ପଥର ଦେଇ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଚାପ ଦେଇ ରଖା ଯାଇଥିଲା ।

ସେମାନେ କାମ ସାରିଲେ । ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଯିବାକୁ ବାହାରିଲେ ।

"ଆଜି ଭାରି ଝଡ଼ତୋଫାନ ହେବା ପରି ମନେ ହେଉଚି । ଶୀଘ୍ର ବାହାରିଯିବା ଦରକାର ।"

" ସେକଥା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ତୁମକୁ ଚାହା ପିଇ ଯିବାକୁ ହେବ ।"

"କିନ୍ତୁ ଆଜି ରାତିରେ ମୋତେ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସହରରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ ।"

"ଥାଉ ସେସବୁ ଯୁକ୍ତି । ମୁଁ କୌଣସି ଆପତ୍ତି ଶୁଣିବି ନାହିଁ ।"

ବଗିଚାଆଡୁ ସାମୋଭାର୍ (ରୁଷଦେଶୀୟ ଚାହା ପାତ୍ର) ରୁ ଝଲକାଏ କାଠକୋଇଲାର ଧୂଆଁ ଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା, ତମାଖୁ ଏବଂ ହେଲିଓଟ୍ରୋପ୍ ଫୁଲର ଗନ୍ଧ ଏହି ଧୂଆଁ ଭିତରେ ବୁଡ଼ିଗଲା ପରି ମନେହେଲା । ଗୋଟିଏ ଟ୍ରେ'ରେ ଦୁଧସର, କୋଳି ଏବଂ ଛେନା ତିଆରି କେକ୍ ଧରି ଝିଅଟିଏ ବାହାରକୁ ଗଲା । ସେତେବେଳେ ଖବର ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଯେ ପାଭେଲ୍ ନଦୀକୁ ଗାଧୋଇବାକୁ ଯାଇଚି ଓ ଘୋଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଯାଇଚି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ଅଗତ୍ୟା ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲେ ।

"ଏମାନେ ଚାହା ତିଆରି କରୁ କରୁ ଚାଲ ଆମେ ନଈଆଡ଼େ ବୁଲିଆସିବା"— ଇଭାନ୍ ଇଭାନୋଭିଚ୍ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ ।

କୋଲୋଗ୍ରିଭଭ୍ଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ବେଶ୍ ସଦ୍‌ଭାବ ଥିଲା, ତେଣୁ ଜମିଦାରୀର ମ୍ୟାନେଜରଙ୍କର ଘରେ ସେ ଦୁଇଟି କୋଠରି ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବାର ସୁବିଧା ପାଇଥିଲେ । ପାର୍କ୍‌ର ଗୋଟାଏ କଣକୁ ଏକ ପୁରୁଣା ରାସ୍ତା ନିକଟରେ ଏହି ଘର ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ରାସ୍ତାଟିରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଘାସ ମାଡ଼ିଗଲାଣି । କେବଳ ଶଗଡ଼ରେ ବୋଝାଇକରି ଅଳିଆଗାଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଳିଆ ବୋହିନେବା ବ୍ୟତୀତ ଏହି ରାସ୍ତାର ବର୍ତ୍ତମାନ କୌଣସି ବ୍ୟବହାର ହେଉ ନାହିଁ । ଘର ଆଗରେ ଛୋଟିଆ ବଗିଚାଟିଏ ମଧ୍ୟ ରହିଚି । କୋଲାଗ୍ରିଭଭ୍ଙ୍କର ବିଚାର ପ୍ରଗତିଶୀଳ— ଲକ୍ଷପତି ହୋଇସୁଦ୍ଧା ବିପ୍ଳବ ସହିତ ତାଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ରହିଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସସ୍ତ୍ରୀକ ବିଦେଶରେ । କେବଳ ତାଙ୍କର ଦୁଇଟି ଝିଅ— ନଦିଆ ଆଉ ନିପା — ଘରେ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବାକୁ ଜଣେ ଗୃହଧାତ୍ରୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଚାକରବାକର ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି ।

ଏପାଖରେ ମ୍ୟାନେଜରଙ୍କର ଘର ଓ ବଗିଚା, ସେପାଖରେ ସଜ୍ଜିତ ତୃଣଭୂମି ଏବଂ ପ୍ରଧାନ ଗୃହକୁ ବେଷ୍ଟନକରି ରହିଥିବା କୃତ୍ରିମ ହ୍ରଦବିଶିଷ୍ଟ ପାର୍କ୍ । ମଝିରେ କଣ୍ଟାଗଛର ବାଡ଼ । ଇଭାନ ଇଭାନୋଭିଚ୍ ଏବଂ ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ସେହି ବାଡ଼ କଡ଼େ କଡ଼େ ଗଲାବେଳେ ବାଡ଼ଭିତରୁ ଦଳଦଳହୋଇ ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ ଉଡ଼ି ଚାଲିଯାଉଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଉଡ଼ିଗଲାବେଳେ କଣ୍ଟାଗଛର ବାଡ଼ଟି ଦୋହଲି ଯାଉଥାଏ, ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଶବ୍ଦ ନଳଦେଇ ଯାଉଥିବା ପାଣିର ଶବ୍ଦ ପରି ସେମାନଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରୁଥାଏ ।

ଶୀତଦିନରେ ବଗିଚା କରିବାଲାଗି ତିଆରି ହୋଇଥିବା ତାପନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଘରଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନେ ଅତିକ୍ରମ କରିଗଲେ । ତା' ପରେ ମାଳୀର ଘର ପଡ଼ିଲା, ତା' ପରେ ଗୋଟିଏ ପଥର ଘରର ଭଗ୍ନାବଶେଷ । ବିଜ୍ଞାନ ଓ ସାହିତ୍ୟରେ କିପରି ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି ଓ ଉଦ୍‌ଭାବନମାନ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ, ସେମାନେ ସେହି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ ।

"ହଁ, ପ୍ରତିଭାବାନ୍ ଲୋକ ନିଶ୍ଚୟ ଅଛନ୍ତି"— ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ କହିଲେ, "କିନ୍ତୁ କେବଳ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଦଳ ତିଆରି କରିବା ଆଜିକାଲିର ଫେସନ ହୋଇଗଲାଣି । କେବଳ ଯେଉଁମାନଙ୍କଠାରେ ଉଚ୍ଚସ୍ତରର ପ୍ରତିଭା ନାହିଁ, ଯେଉଁମାନେ କେବଳ ସାମାନ୍ୟ ସ୍ତରର, ସେହିମାନେ ହିଁ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଦଳ ବା ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ରହିବାକୁ ଖୋଜି ବୁଲୁଥାନ୍ତି । ହୁଏତ ସେମାନେ ସୋଲୋଭିଏଭ୍, କାଣ୍ଟ ବା ମାର୍କସଙ୍କର ନାମ ଦେଇପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେମାନେ କେବଳ ସାମାନ୍ୟ ସ୍ତରର । କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିହିଁ ସତ୍ୟର ସନ୍ଧାନ କରିପାରେ ଏବଂ ସତ୍ୟକୁ ପରମ ଆସ୍ୱଦ ଓ ଲଭ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରୁନଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ଏହିପରି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସବୁବେଳେ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ଆମର ଅନୁରକ୍ତି ପାଇପାରିବା ଭଳି କେତେଟା ଜିନିଷ ଏ ପୃଥିବୀରେ ଅଛି ? ପ୍ରକୃତରେ ଅତିକମ୍ ! ମୋର ମତ ଯେ ମଣିଷ ଅମରତ୍ୱକୁ ଆପଣାର ଅନୁରକ୍ତି ଦେଖାଉ । ଅମରତ୍ୱକୁ ମୁଁ ଜୀବନର ଏକ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରେ, ଏହି ଶବ୍ଦଟି ଜୀବନବାଚୀ, କିନ୍ତୁ 'ଜୀବନ' ଶବ୍ଦଠାରୁ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ । ଏହି ଅମରତ୍ୱ ପ୍ରତି— ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କ ପ୍ରତି— ଅନୁରକ୍ତ ହୋଇ ରହିବା ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର କଥା ତୁମେ ସେପରି

ଭାବରେ ନାସିକା-କୁଞ୍ଚନ କରୁଚ ଯେ ! ମୋ' କଥାରେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଶବ୍ଦ ବି ତୁମେ ବୁଝିପାରି ନାହଁ– ଅନ୍ୟ ଦିନମାନଙ୍କରେ ମଧ ଠିକ୍ ଯେପରି ହୁଏ !''

''ହୁଁ !''– ଇଭାନ ଇଭାନୋଭିଚ୍ ଉତ୍ତର ଦେଲେ । ଲୋକଟି ଦେଖିବାକୁ ବେଶ୍ ପତଳା, ମୁଣ୍ଡରେ କହରାବାଳ, ଠିକ୍ କୋଚିଆମାଛ ପରି ସବୁବେଳେ ଅସ୍ଥିର ଓ ଚଞ୍ଚଳ । ତାଙ୍କର ମୁହଁରେ ଥିବା ଛୋଟିଆ ଦାଢ଼ିରୁ ତାଙ୍କର ଚେହେରା ଲିନ୍‌କନ୍‌ଙ୍କ ଅମଳରେ ଜଣେ ଆମେରିକାବାସୀର ଚେହେରା ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ପ୍ରାୟ ସବୁବେଳେ ସେ ଆପଣାର ଦାଢ଼ିକୁ ହାତରେ ସାଉଁଳେଇ ଦେଉଥିଲେ ଓ ଦାଢ଼ିର ଅଗକୁ ଦାନ୍ତଅଗରେ ରଖି କାମୁଡ଼ିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । ''ମୋର କିଛି କହିବାର ନାହିଁ । ତୁମେ ଜାଣିଚ, ଏହିସବୁ ସମସ୍ୟାକୁ ମୁଁ ଟିକିଏ ଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ କଥା ମତେ କହ– ତୁମଠାରୁ ସେମାନେ ପାଦ୍ରିପଦ କାଢ଼ିନେଲାବେଳେ ତୁମ ସହିତ କିପରି ବ୍ୟବହାର କଲେ ? ସେତେବେଳେ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ଭାରି ତ୍ରସ୍ତହୋଇ ପଡ଼ିଥିବ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ତୁମକୁ କୌଣସି ଅଭିଶାପ ବା ଗାଳିଗୁଲଜ ବୋଧହୁଏ ଦେଇ ନଥିବେ । ଦେଇଚନ୍ତି କି ?''

''ତୁମେ ବୋଧହୁଏ ଆଲୋଚନାର ବିଷୟ ବଦଳାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚ । ହଉ, କାହିଁକି ନକରିବ ?... ମୋତେ ଗାଳିଗୁଲଜ ଦେବେ ? ନା– ଆଜିକାଲି ଆଉ ସେମାନେ ସେସବୁ କରୁନାହାନ୍ତି । ଏସବୁ କରିବା ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଅପ୍ରୀତିକର ଥିଲା, ଏହାର ପରିମାଣ ମଧ ସବୁବେଳେ ଭଲ ହେଉ ନଥିଲା । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ସେମାନେ କେତେବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣକୁ ସରକାରୀ ଚାକିରି କରିବାର ଅନୁମତି ନଦେଇ ପାରନ୍ତି । ମସ୍କୋ ବା ପିଟର୍ସବର୍ଗ ଯିବାଲାଗି ମୋତେ ମଧ ନିଷିଦ୍ଧ କରାଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଅତି ସାମାନ୍ୟ କଥା, ଏ ସବୁଥିରେ କୌଣସି ଗୁରୁତ୍ୱ ନାହିଁ । ହଁ, ମୁଁ କହୁଥିଲି, ଆମର ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ସତ୍ୟନିଷ୍ଠ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟକରି ବୁଝାଇ କହୁଚି । ତୁମେ ବୋଧହୁଏ ଏହିକଥା ବୁଝିପାରୁନାହଁ ଯେ ଜଣେ ସମ୍ଭବତଃ ନାସ୍ତିକ ହୋଇପାରେ, ଭଗବାନ ପ୍ରକୃତରେ ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ଅଛନ୍ତି ତ କାହିଁକି ଅଛନ୍ତି ଏକଥା ଜାଣିବା ହୁଏତ ସମ୍ଭବ ନହୋଇ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ ଏକଥା ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରେ ଯେ ମନୁଷ୍ୟ କେବଳ ପ୍ରକୃତି ମଧରେ ବାସ କରୁ ନାହିଁ, ସେ ଏକ ଐତିହାସିକ ଭୂମି ଉପରେ ବାସ କରୁଚି । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଜାଣିଚୁ ଯେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କଠାରୁ ହିଁ ଇତିହାସ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା, ତେଣୁ ଯୀଶୁଙ୍କର ସନ୍ଦେଶ ହେଉଚି ଇତିହାସର ମୂଳଦୁଆ । ଇତିହାସ କହିଲେ ଆମେ କ'ଣ ବୁଝିବା ? ମୃତ୍ୟୁକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବରେ ମଣିଷ ମୃତ୍ୟୁର ପ୍ରହେଳିକାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ଯେଉଁ ଉଦ୍ୟମ କରିଆସୁଚି, ତାହାହିଁ ହେଉଚି ଇତିହାସ । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ହିଁ ମଣିଷ ଗାଣିତିକ ଅନନ୍ତତା ଓ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଚୁମ୍ବକ ତରଙ୍ଗର ଆବିଷ୍କାର କରିଚି, ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ଐକତାନ ଓ ସଙ୍ଗୀତର ରଚନା କରିଚି । କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ବିଶ୍ୱାସ ନଥିଲେ ଏହି ଆବିଷ୍କାର-ପଥରେ ପଥିକ ହେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଆଧାତ୍ମିକ ସାଧନ ବ୍ୟତିରେକେ କେହି ଏସବୁ ଆବିଷ୍କାର କରିପାରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଏହି ସାଧନାରେ ମୂଳ-ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ସନ୍ଦେଶରେ ହିଁ

ରହିଚି । ସେହି ସବୁ ସନ୍ଦେଶ କ'ଣ ? ପ୍ରଥମ ସନ୍ଦେଶ ହେଉଚି ଆମେ ଆମର ପ୍ରତିବେଶୀକୁ ଭଲପାଇବା, ପ୍ରତିବେଶୀ ସହିତ ଆତ୍ମୀୟତା ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ମୁଁ ଜୀବନ ଶକ୍ତିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପ୍ରକାଶ ବୋଲି କହିବି । ମନୁଷ୍ୟର ହୃଦୟକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ସାରିଲାପରେ ଏହା ହୃଦୟର ସୀମାରୁ ବାହାରକୁ ଉଛୁଳିପଡ଼େ ଏବଂ ଆପଣାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଏ । ଆଧୁନିକ ମଣିଷଆଗରେ ଦୁଇଟି ଆଦର୍ଶ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ, ଯାହା ବ୍ୟତୀତ ମଣିଷର କୌଣସି କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏହି ଦୁଇଟି ଆଦର୍ଶ ହେଉଚି, ମୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଏବଂ ସମର୍ପଣମୟ ଜୀବନ । ତୁମେ ଜାଣିରଖ, ଏସବୁ ଅତି ନୂତନ ବିଚାର । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ପ୍ରାଚୀନ ମାନବର କୌଣସି ଇତିହାସ ନଥିଲା ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଯେ ଯୁଗରେ ରକ୍ତପାତ ଥିଲା, ପାଶବିକତା ଥିଲା, ନୃଶଂସତା ଥିଲା । ଦାସତ୍ୱ ପ୍ରଥା ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ନୀଚ ଓ ହୀନ ପ୍ରଥା, ତାହା ସେ ଯୁଗର ମଣିଷ ଆଦୌ ଅନୁଭବ କରିପାରି ନଥିଲା । ପିତଳ ମୂର୍ତ୍ତି ଓ ମର୍ମର ସ୍ତମ୍ଭର ଜୀବନହୀନ କୀର୍ତ୍ତିକୁ କାଳଜୟୀ ବୋଲି ମନେକରି ସେମାନେ ଭାରି ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । କେବଳ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ପରେ ହିଁ ଯୁଗ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାବରେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ତାଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରି ହିଁ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରଥମ ଥର ଲାଗି ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚି ଶିଖିଲା । ମଣିଷ କେବଳ କୁକୁର ପରି ଗାତ ଭିତରେ ପଡ଼ି ମରିଯାଏ ନାହିଁ । ଇତିହାସର ଭୂମି ଉପରେ, ମୃତ୍ୟୁଉପରେ ବିଜୟଲାଭ କରିବାର କର୍ମସମାରୋହ ଭିତରେ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟ ମରେ, ଏହି ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ମରେ ଆପଣାର ଯୋଗ୍ୟ ଅଂଶଟି ଗ୍ରହଣ କରି ହିଁ ସେ ମରେ । ଓଃ, କହୁ କହୁ ମୁଁ ଅନେକ କିଛି କହିଗଲି, ନୁହେଁ ? କିନ୍ତୁ ହୁଏତ ମୁଁ କେବଳ ଗୋଟାଏ ନିର୍ଜୀବ କାଠ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲି ।

"ଏସବୁ ବାବୁ ତତ୍ତ୍ୱଶାସ୍ତ୍ରର କଥା । ଏସବୁ ବିଷୟରେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇବାକୁ ମୋର ଡାକ୍ତରମାନେ ମୋତେ ବାରଣ କରିଚନ୍ତି । ମୋ' ଦ୍ୱାରା ଏଗୁଡ଼ାକ ହଜମ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ?"

"ଧେତ୍, ତା' ହେଲେ ସେକଥା ଏଇଠି ବନ୍ଦ ଥାଉ । ବାପ୍‌ରେ, କି ଚମତ୍କାର ଦୃଶ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ତୁମ ପରି ଅମଣିଷ ପ୍ରତିଦିନ ଏହି ଦୃଶ୍ୟଭିତରେ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ଦେଖିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଲାଭ କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।"

ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପଡ଼ି ନଈଟାଯାକ ପରସ୍ତେ ଟିଣଚାଦର ପରି ଚକ୍‌ଚକ୍ କରୁଥିଲା, ସେହି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ ଆଖି ଝଲସି ଯାଉଥିଲା । ହଠାତ୍ ଜଳର ଉପରିଭାଗ ଅଗଣିତ ତରଙ୍ଗରେ ବିଭାଜିତ ହୋଇଗଲା । ଗାଡ଼ି, ଘୋଡ଼ା, ଚାଷୀ ଓ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ବୋଝାଇ କରି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ପଟୁଆର ସେପାଖକୁ ଯିବ ବୋଲି ବାହାରିଗଲା ।

"ଭାବିଦେଖିଲ, ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଞ୍ଚଟା ବାଜି ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେ ମିନିଟ୍ ହୋଇଥିବ"— ଇଭାନ୍ ଇଭାନୋଭିଚ୍ କହିଲେ । "ବର୍ତ୍ତମାନ ସିଜ୍‌ରାନ୍‌ରୁ ଏକ୍‌ସ୍‌ପ୍ରେସ୍ ଗାଡ଼ି ଆସି ପହଞ୍ଚିବ । ଠିକ୍ ପାଞ୍ଚଟା ବାଜି ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ବେଳକୁ ଗାଡ଼ି ଏହିବାଟେ ଦେଇ ଯିବ ।"

ସମତଳ ଶସ୍ୟପ୍ରାନ୍ତରର ଦୂରଦିଗନ୍ତରେ ହଳଦୀ ଓ ନୀଳରଙ୍ଗର ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ତଉଲଡ଼ାଉଲ ଗାଡ଼ି ଡାହାଣ ପାଖରୁ ଆସି ବାଆଁ ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦୂରରୁକୁ ଗାଡ଼ିଟି ଭାରି

ଛୋଟ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ହଠାତ୍ ସେମାନେ ଗାଡ଼ିକୁ ଅଟକିବାର ଦେଖିପାରିଲେ । ଇଞ୍ଜିନ୍‌ରୁ ଭସ୍‌ଭସ୍ ହୋଇ ଧଳା ଧୂଆଁ ବାହାରି ଇଞ୍ଜିନ୍ ଉପରେ ଖେଳାଇହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ତା'ପରେ ଗୋଟାଏ ଲମ୍ବା ହୁଇସିଲ୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା ।

''ବଡ଼ ଅଦ୍ଭୁତ କଥା''— ଭସ୍‌କୋବଇନିକଭ୍ କହିଲେ '' ନିଶ୍ଚୟ କୋଉଠି କ'ଣ ବିଗିଡ଼ିଚି । ତା' ନହେଲେ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଜମିଭିତରେ ଗାଡ଼ିଟା କାହିଁକି ଏତେ ସମୟ ଅଟକ ଠିଆହୋଇଥାନ୍ତା ? ନିଶ୍ଚୟ କିଛି ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟିଲା । ଚାଲ ଯିବା, ଚାହା ତିଆରି ହୋଇ ସାରିବଣି ।''

୬

ନିଁକା ବଗିଚାରେ ନଥିଲା କି ଘରେ ନଥିଲା । ୟୁରା ଅନୁମାନ କଲା ଯେ, ସେ ହୁଏତ ଯାଇ କୋଉଠି ଲୁଚିଚି । ଏମାନଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ତାକୁ ଆଦୌ ଭଲ ଲାଗୁ ନଥିଲା । ୟୁରା ବୟସରେ ତା'ଠାରୁ ଅନେକ ଛୋଟ ଥିଲା । ତା'ର ମାମୁ ଓ ଇଭାନ୍ ଇଭାନୋଭିଚ୍ ଯେତେବେଳେ କାଗଜପତ୍ର ଧରି ବାରଣ୍ଡାରେ କାମ କରି ବସିଲେ, ସେତେବେଳେ ୟୁରା ଏକୁଟିଆ ଏଣେତେଣେ ନିରୁଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଭାବରେ ବୁଲି ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଏହି ସ୍ଥାନଟି ସତେ କେଡ଼େ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ? ଓରିଅଲ୍ ଚଢ଼େଇ ରହିରହି ଡାକିବାରେ ଲାଗିଚି । ତା'ର ଡାକର ବିରତି ସମୟରେ ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ଯେପରି ତାହାର ଏହି ମିଷ୍ଟ ଓ ଆର୍ଦ୍ର କୂଜନକୁ ନିଃଶେଷ ପାନ କରିବାରେ ଲାଗିଚି । କୌଣସି ଏକ ନିଶ୍ଚଳ ମଧୁଭରା ଗନ୍ଧ ସତେ ଯେପରି ପବନ ଭିତରେ ପଥ ହରାଇ ପକାଇଚି, ଯେପରି ଦିବସର ଉତ୍ତାପ ତାକୁ ଫୁଲପଟାଳି ଉପରେ ସ୍ଥିରକରି ରଖିଦେଇଚି । ୟୁରା କେତେବେଳେ ଏବାଟ କେତେବେଳେ ସେବାଟ ହୋଇ ବୁଲିବାର ଲାଗିଥାଏ । ତା'ର ମାଆଙ୍କର କଣ୍ଠସ୍ୱର ପ୍ରେତମୂର୍ତ୍ତି ଧାରଣକରି ପ୍ରାନ୍ତର ଉପରେ ମାୟାଜାଲ ବିସ୍ତାର କରିଦେଇଥାଏ । ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତ ଧ୍ୱନି ଓ ମହୁମାଛିଙ୍କର ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଭିତରେ ସେ ସେହି କଣ୍ଠସ୍ୱର ଶୁଣି ପାରୁଥାଏ । ମଝିରେ ମଝିରେ ହଠାତ୍ ସେ ମନେକରୁଥାଏ ସତେ ଯେପରି ତା'ର ମାଆ ତାକୁ ଡାକୁଚନ୍ତି, ତାଙ୍କ ପାଖକୁ କୋଉଠିକି ଯିବାଲାଗି ତାକୁ ଇଙ୍ଗିତ କରୁଚନ୍ତି ।

ଅଳିଆଗାଡ଼ର ଧାରେ ଧାରେ ଯାଇ ସେ ବୁଦୁବୁଦିଆ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ।

ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଗଛରୁ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଥିବା ଡାଳପତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ବଡ଼ ଅନ୍ଧାର ଓ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏଠିସେଠି ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା ଫୁଲ ଫୁଟିଥିଲା, ଅଧାରୁ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଥିବା ଗଛଗୁଡ଼ିକ ତା'ର ଛବିଳ ବାଇବେଲ-ପୁସ୍ତକରେ ଥିବା ମିଶର ଦେଶୀୟ ଅଳଙ୍କାର ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା ଖୁଣ୍ଟ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା ।

ୟୁରାକୁ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଏକୁଟିଆ ଲାଗିଲା । ତାକୁ କାନ୍ଦ ମାଡ଼ିଲା । ହଠାତ୍ ଆଣ୍ଠୁମାଡ଼ି ବସି ସେ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

''ହେ ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କର ଦୂତମାନେ, ହେ ମୋର ପବିତ୍ର ରକ୍ଷକମାନେ'' —ସେ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା, ''ତୁମେମାନେ ମୋତେ ସତ୍ୟର ପଥରେ ଦୃଢ଼କରି ରଖ, ମୁଁ ଠିକ୍ ଅଛି ଓ ଭଲ ଅଛି ବୋଲି ତୁମେମାନେ ମୋର ମାଆକୁ ଯାଇ କହ । ଯେପରି ସେ ମୋ ପାଇଁ କୌଣସି ଚିନ୍ତା ନକରେ । ହେ ଭଗବାନ୍, ଯଦି ମରିଗଲା ଅନ୍ତେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଜୀବନ ଥାଏ, ତେବେ ତୁମର ଯେଉଁ ସ୍ୱର୍ଗଗୃହରେ

ସନ୍ଥ ଓ ନ୍ୟାୟବନ୍ତ ଲୋକମାନଙ୍କର ମୁହଁ ତାରା ପରି ଝଟକୁଥାଏ, ତୁମେ ମୋର ମାଆକୁ ସେହି ଗୃହରେ ସ୍ଥାନ ଦିଅ । ମୋ' ମାଆ ଭାରି ଭଲ ମଣିଷ ଥିଲା, ସେ କଦାପି କୌଣସି ପାପ କରି ନଥିବ । ହେ ଭଗବାନ୍, ମୋର ମାଆ ପ୍ରତି କରୁଣା କର, ତାକୁ କୌଣସି ଦୁଃଖ ଦିଅନାହିଁ । ମାଆ !''— ଆପଣାର ହୃଦୟ ବିଦାରକ ବେଦନାରେ ସେ ତା'ର ମାଆଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜଣେ କରୁଣାମୟ ସନ୍ଥ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିନେଲା ଏବଂ ଆକୁଳ ଚିତ୍ତରେ ଡାକିବାକୁ ଲାଗିଲା । ହଠାତ୍ ବୋଧହୁଏ ଏହି ବେଦନା ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ସେ ଅଚେତ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲା ।

ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସେହିପରି ଅଚେତ ହୋଇ ରହିଲା । ଚେତା ଆସିବା ମାତ୍ରକେ ତା'ର ମାମୁ ଉପରଆଡୁ କେଉଁଠୁ ତାକୁ ଡାକୁଥିବାର ସେ ଶୁଣିପାରିଲା । ଜବାବ ଦେଇ ସେ କୁନ୍ଦଉପରେ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା । ଆଜି ସେ ତା'ର ନିରୁଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପିତାଙ୍କ ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିନାହିଁ, ହଠାତ୍ ତାର ଏହିକଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ପ୍ରତିଦିନ ଏହିପରି କରିବାକୁ ମାରିଆ ନିକୋଲାୟେଭ୍ନା ତାକୁ ଶିଖାଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ଅଚେତ ହେବାର ସେହି କେତେ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ମାୟାମୟ ଅବସ୍ଥା ପରେ ସେ ହଠାତ୍ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଚିନ୍ତାମୁକ୍ତ ଓ ଉଶ୍ୱାସ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମନର ଏହ ସ୍ଥିତି ତାକୁ ଭାରି ଆରାମଦାୟକ ମନେହେଲା । ଭାବିଲା, ପରେ କେତେବେଳେ ସମୟ କରି ବାପାଙ୍କ ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିନେଲେ କଦାପି କେଉଁଠି କୌଣସି ମାରାତ୍ମକ ଅନିଷ୍ଟ ଘଟିବ ନାହିଁ । ''ସେ ଏବେ କିଛି ସମୟ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବେ''— ତା'ର ମନଭିତରେ ଯେପରି ଏହିପରି ଭାବ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା । ୟୁରା ତା'ର ବାପାଙ୍କୁ ଆଦୌ ମନେରଖି ପାରୁନଥିଲା ।

୭

ମିଶା ଗର୍ଡ଼ନ ରେଲଗାଡ଼ିରେ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ଡବାରେ ବସିଥାଏ, ଓରେନ୍‌ବୁର୍ଗଠାରେ ଓକିଲାତି କରୁଥିବା ତା'ର ବାପାଙ୍କ ସହିତ ସେ ରେଲରେ ବସି ଯାଉଥାଏ । ମିଶାର ବୟସ ଏଗାର ବର୍ଷ, ମୁଖ ସର୍ବଦା ବିଚାର ଗମ୍ଭୀର, ଆଖିଦୁଇଟା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ ବୃହତ୍ । ହାଇସ୍କୁଲରେ ଏଇଟା ତା'ର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷ । ତାର ବାପା ଗ୍ରିଗୋରି ଓସିପୋଭିଚ୍ ଗର୍ଡ଼ନ ମସ୍କୋରେ ପାଇଥିବା ତାଙ୍କର ନୂଆ ଚାକିରିକୁ ବଦଳିହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ସେ ମସ୍କୋରେ ନେଇଥିବା ଘରକୁ ସଜ୍ଜିତ ଓ ବାସଯୋଗ୍ୟ କରି ରଖିବାକୁ ତା'ର ମାଆ ଏବଂ ଭଉଣୀମାନେ ଆଗରୁ ସେଠାରୁ ଚାଲି ଯାଇଥାନ୍ତି ।

ବାପପୁଅ ଆଜିକୁ ତିନଦିନ ହେଲା ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲେଣି ।

ରୁଷିଆଦେଶର ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର, ତୃଣଭୂମି ଗ୍ରାମ ଏବଂ ସହରାଞ୍ଚଳମାନ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଶୁଭ୍ର କିରଣରେ ଚୂନଧଉଳାହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲି ଯାଉଥାଏ । ଧୂଳି ଉଠି ତପ୍ତ ମେଘ ପଟଳ ଦ୍ୱାରା ସେହିସବୁ ଦୃଶ୍ୟ ବାରବାର ଆଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଯାଉଥାଏ । ରାସ୍ତାଉପରେ ଧାଡ଼ି ଲଗାଇ ଗାଡ଼ିସବୁ ଚାଲିଥାନ୍ତି, ରେଲଲାଇନକୁ ଡେଇଁଯିବାକୁ ବାଟମୋଡ଼ି ଗଲାବେଳେ ସେମାନେ କେଁ-କଟର ଶବ୍ଦ କରୁଥାନ୍ତି । ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଧାବମାନ ରେଲଗାଡ଼ିରୁ ମନେ ହେଉଥାଏ ସତେ ଯେପରି ଗାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଥିରହୋଇ ଠିଆହୋଇଚନ୍ତି ଓ ଘୋଡ଼ାମାନେ ସମୟକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛନ୍ତି ।

ବଡ଼ ବଡ଼ ଷ୍ଟେସନରେ ଗାଡ଼ି ଅଟକିଲା ମାତ୍ରକେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ତରତର ହୋଇ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଜଳଖିଆ ଦୋକାନକୁ ଚାଲିଯାଉଥାନ୍ତି ।

ଷ୍ଟେସନ୍ ପାଖରେ ଥିବା ବଗିଚାର ସେ ପାଖରୁ ଆସୁଥିବା ଅସ୍ତଗାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟର ନାଲିକିରଣ ସେମାନଙ୍କର ପାଦ ଉପରେ ଆସି ପଡୁଥାଏ ଓ ରେଲଗାଡ଼ିର ଚକତଳେ ଚକଚକ କରୁଥାଏ ।

ସେହି ସଂସାରର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଗତିକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଭିନ୍ନ କରି ଦେଖିଲେ ତାହାର କୌଣସି ହିସାବ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଛି ବୋଲି ଜଣାଯାଉଥାଏ, କିନ୍ତୁ ସମୂହ ଭାବରେ ଏକତ୍ର କରି ଦେଖିଲେ ମନେ ହେଉଥାଏ ଯେପରି ସେଗୁଡ଼ିକ ଜୀବନର ସାଧାରଣ ସ୍ରୋତ ସହିତ ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ମସ୍ତ ଓ ମାଦକିତ ହୋଇ ବିଲୀନ ରହିଚନ୍ତି, ଏହି ଜୀବନର ସ୍ରୋତ ସକଳ ଗତିକୁ ଏକତ୍ର କରି ଦେଉଥାଏ । ଆପଣା ଆପଣା ଚିନ୍ତା ଓ ଉଦ୍‌ବେଗରୂପୀ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ନିୟମର ବେଗରେ ଚାଳିତ ହୋଇ ଲୋକମାନେ କାମ କରୁଥାନ୍ତି ଓ ଜୀବନର ସଂଗ୍ରାମରେ ଆଗକୁ ଠେଲିପେଲି ଯିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ଚିନ୍ତାରୁ ଚରମ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରିବାର ଏକ ଉଚ୍ଚତର ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମତର ସଚେତନତା ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଓ ପ୍ରଶାସିତ ହେଉନଥିଲେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଯାନ୍ତ୍ରିକ ନିୟମ ଠିକ୍ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇପାରନ୍ତା ନାହିଁ । ସବୁ ମଣିଷର ଜୀବନ ଗୋଟିଏ ସୂତ୍ର ଏବଂ ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଚି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ଜୀବନଧାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ଜୀବନପାତ୍ର ଭିତରକୁ ବହିଚାଲିଚି— ମୃତ୍ୟୁ ଓ ମୃତ ଅତୀତକୁ ଆପଣାର ଆବରଣ ତଳେ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିଥିବା କେବଳ ଏହି ଇହଜଗତରେ ସୀମିତ ରହି ଯେ ସଂସାରର ଯାବତୀୟ ଘଟଣା ଘଟିଯାଉଚି, ତା ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ଆଉ ଏକ ବୃହତ୍ତର ପ୍ରଶସ୍ତତର ରାଜ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକର ସ୍ପନ୍ଦନ ଅନୁଭୂତ ହେଉଚି, ଏହିପରି ଏକ ଆଶ୍ୱସ୍ତିକର ଭାବାନୁଭୂତିରୁ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ମୁକ୍ତି ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିଲା । ସେହି ବୃହତ୍ତର ରାଜ୍ୟକୁ କେହି ଭଗବାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ବୋଲି କହନ୍ତି, କେହି ଇତିହାସ କହନ୍ତି, ଅନ୍ୟମାନେ ହୁଏତ ଆଉ କୌଣସି ତୃତୀୟ ନାମରେ ଅଭିହିତ କରିଥାନ୍ତି ।

ଜୀବନର ଏହି ସାଧାରଣ ନିୟମ ଭିତରେ ମିଶା ଏକ ଅସୁଖମୟ ଓ ତିକ୍ତ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଥିଲା ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । ଏକ ପ୍ରକାର ଉଦ୍‌ଭୋଗ ଭାବନା ସତେ ଯେପରି ତା'ର ଜୀବନର ମୂଳ-ପ୍ରେରକ ହୋଇ ରହିଥିଲା । କେତେବେଳେ ହେଲେ ସେ ଆପଣାକୁ ଅନୁଦ୍‌ବିଗ୍ନ ଓ ନିରାପଦ ବୋଲି ମନେ କରୁନଥିଲା । ଏହି ଲକ୍ଷଣଟା ଯେ ବଂଶଗତ ଭାବରେ ତାହା ଭିତରକୁ ଆସିଚି, ସେ ସେକଥା ଜାଣିଥିଲା ଏବଂ ଏକପ୍ରକାର ସତର୍କ ଓ କୁଣ୍ଠିତ ସଂଶୟର ସହିତ ସେ ଆପଣା ଭିତରେ ଏହାର ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକୁ ନୀରିକ୍ଷଣ କରି ଦେଖୁଥିଲା । ଏହି ମନୋଭାବଟା ତାକୁ ଭାରି ପୀଡ଼ିତପ୍ରାୟ କରି ରଖିଥିଲା, ଏହାର ଉପସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ସ୍ମରଣ କରିବା ମାତ୍ରକେ ନିଜକୁ ସେ ବଡ଼ ଉପହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ମନେ କରୁଥିଲା ।

ସମସ୍ତଙ୍କର ପରି ତାହାର ମଧ୍ୟ ହାତଗୋଡ଼ ଅଛି, ସମସ୍ତେ ଯେଉଁ ଭାଷାରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଚନ୍ତି ଓ ଯେପରି ପ୍ରଣାଳୀରେ ଜୀବନଯାପନ କରୁଚନ୍ତି ସିଏ ମଧ୍ୟ ସେହି ଭାଷାରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଚି ଓ ସେହିପରି ପ୍ରଣାଳୀରେ ଜୀବନଯାପନ କରୁଚି, ତଥାପି ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ କାହିଁକି

ଏତେ ଭିନ୍ନ, କାହିଁକି ତାକୁ ଅତି ଅଳ୍ପଲୋକ ଆଦର କରନ୍ତି, ତାକୁ କାହିଁକି କେହି ଭଲ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ, ଏହି ବିଷୟରେ ସେ ସବୁବେଳେ ବଡ଼ ବିସ୍ମିତ ବୋଧ କରୁଥିଲା । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଆପଣାଭିତରେ ରହିଥିବା ଅଭାବଗୁଡ଼ିକ ପୂରଣ କରିବାଲାଗି କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା ଯେ କରାଯାଇପାରେ, ସେ ଏପରି ଏକ ମାନସିକ ସ୍ଥିତିକୁ ଆଦୌ ବୁଝିପାରୁ ନଥିଲା । ଇହୁଦୀ ହେବାର ଅର୍ଥ କ'ଣ ? ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ'ଣ ? ତାହାର ଏହି ଦୁର୍ବଳ ଆହ୍ୱାନକୁ ସମର୍ଥନ କରିବାକୁ ତା' ପାଖରେ କି ଯୁକ୍ତି ରହିଚି, ଏପରି ଏକ ସଚେତନତାର କି ପୁରସ୍କାର ତାକୁ ମିଳିବ । ଏହି ଆହ୍ୱାନଦ୍ୱାରା ତାହାର କେବଳ ଦୁଃଖ ପାଇବା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଲାଭ ହେଉ ନଥିଲା ।

ଥରେ ମିଶା ତା'ର ସମସ୍ୟାଟି ବିଷୟରେ ବାପାଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଗଲା । ବାପା କହିଲେ ଯେ ଏକ ଅସମ୍ଭବ ସତ୍ୟର ଭୂମିଉପରେ ଆପଣାର ଭାବନାକୁ ଠିଆ କରାଇଥିବାରୁ ସେ ଏପରି ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରୁଚି । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କଲାଭଳି ବା ଯାହା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ତାହାକୁ ମସ୍ତକ ନତକରି ସ୍ୱୀକାର କରିନେବାର ଶକ୍ତି ଦେଲା ଭଳି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସମାଧାନ ସେ ବାପାଙ୍କଠାରୁ ପାଇଲା ନାହିଁ ।

ଏବଂ କେବଳ ଆପଣାର ବାପାମାଆଙ୍କୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ସେ ସବୁ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ତା'ର ଦୁରବସ୍ଥା ଲାଗି ଦାୟୀ କଲା ଓ ତା ଲାଗି କୌଣସି ସମାଧାନ ବତାଇ ନ ଦେବା ହେତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମନେ ମନେ ଘୃଣା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମନେମନେ ସେ ଭାରି ଦମ୍ଭ ବାନ୍ଧିଥିଲା ଯେ ବଡ଼ ହୋଇଗଲେ ସେ ନିଜେ ଏସବୁ ଅଡୁଆକୁ ସଜାଡ଼ି ଦେଇ ପାରିବ ।

ଉଦାହାରଣ ସ୍ୱରୂପ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଘଟଣାଟି ଘଟିଲା ତାହାରି ବିଚାର କରାଯାଉ । ସେଇ ପାଗଳଟା ଯେତେବେଳେ ଗାଡ଼ିଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିବାକୁ ବାହାରିଲା, ତା' ପଛରେ ଦଉଡ଼ି ତାଙ୍କର ତାକୁ ଅଟକାଇବା ଉଚିତ ନଥିଲା, ଗ୍ରିଗୋରି ଓସିପୋଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ କଡ଼କୁ ପେଲିଦେଇ ଡବାର କବାଟକୁ ମେଲାକରି ଉଚ୍ଚ ପୋଲ ଉପରୁ ପହଁରାଳି ନଦୀ ଭିତରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲା ପରି ସେହି ପାଗଳଟା ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଏକ୍ସ୍‌ପ୍ରେସ୍ ଗାଡ଼ିରୁ ବାହାରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲା, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଚେନ୍‌ଟାଣି ଗାଡ଼ି ଅଟକାଇବା ଯେ ଆଦୌ ଉଚିତ ନଥିଲା, ତାଙ୍କୁ ଏକଥା କହିବାକୁ ମଧ୍ୟ କେହି ସାହସ କଲେ ନାହିଁ ।

ତା' ବାପା ଚେନ୍‌ଟାଣି ଗାଡ଼ିକୁ ଅଟକାଇଲେ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଗାଡ଼ିଟା ସେଠି ଅତ୍ୟଧିକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଟକି ରହିଲା ।

ଗାଡ଼ିଟା କାହିଁକି ଏତେ ସମୟ ଏଠି ପଡ଼ିରହିଚି, ତାହାର କାରଣ କାହାରିକୁ ଜଣା ନଥିଲା । କେତେକ କହିଲେ ଗାଡ଼ିକୁ ହଠାତ୍ ଅଟକାଇ ଦିଆଯିବାରୁ ବ୍ରେକ୍ ଖରାପ ହୋଇଯାଇଚି, ଆଉ କେତେକ କହିଲେ ଯେ ରାସ୍ତା ବର୍ତ୍ତମାନ ଅତି ତିଖ ଭାବରେ ଉଠିଉଠି ଯାଇଚି, ଗୋଟିଏ ଇଞ୍ଜିନ୍ ପକ୍ଷରେ ଏଠାରେ ଉଠିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । ତୃତୀୟ ଏକଦଳ ମତଦେଲେ ଯେ ଆତ୍ମହତ୍ୟାକାରୀ ହେଉଚି ଜଣେ ନାମଜାଦା ଓ ଜଣାଶୁଣା ଲୋକ, ତାଙ୍କର ଓକିଲ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସହିତ ଏକା ଡବାରେ ବସି ଯାଉଥିଲେ । ପାଖ ଷ୍ଟେସନ୍ କୋଲୋଗ୍ରିଭଭ୍‌କାରୁ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନେ

ଆସନ୍ତୁ ଏବଂ ସମସ୍ତ ଘଟଣାଟିର ଏକ ବିବରଣୀ ନେଇକରି ଯାଆନ୍ତୁ ଓକିଲ ଏହିପରି ଦାବି କରୁଚନ୍ତି । ତେଣୁ ସହକାରୀ ଇଞ୍ଜିନିଅର୍ ତାରଖୁଣ୍ଟି ଉପରେ ଚଢ଼ି ଦେଖୁଚନ୍ତି, ପରିଦର୍ଶକମାନଙ୍କର ଠେଲା ରେଲଗାଡ଼ି ବୋଧହୁଏ ଆସି ଅଧବାଟରେ ହୋଇଯିବଣି ।

ପାଇଖାନା ଘର ଭିତରୁ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଗନ୍ଧ ଆସୁଚି, ଅଡ଼ିକଲୋନର ଗନ୍ଧ ତାକୁ ଦୂରକରି ଦେଇ ପାରୁନାହିଁ । ମଇଳା ମହମ କାଗଜରେ ପୁଡ଼ିଆ ହୋଇ ବନ୍ଧାହୋଇଥିବା ଭଜା କୁକୁଡ଼ାମାସଂର ଗନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ବେଳେବେଳେ ବାରି ହୋଇଯାଉଚି । ସତେ ଯେପରି କୋଉଠି କିଛି ହୋଇନାହିଁ, ଘାଗରା ପାଟିରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିବା ଏବଂ କଳା ଅଳନ୍ଧୁ ଓ ପ୍ରସାଧନଦ୍ରବ୍ୟର ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ ଯାଯାବର ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବା ପିଟର୍ସବର୍ଗର ପ୍ରୌଢ଼ା ରମଣୀମାନେ ମୁହଁରେ ପାଉଡର ଲଗାଉଛନ୍ତି ଓ ରୁମାଲରେ ହାତର ଆଙ୍ଗୁଠିଗୁଡ଼ିକୁ ପୋଛିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ଆପଣା ଦେହ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଶାଲକୁ ସଜାଡ଼ି ଦେଉଦେଉ, ଗାଡ଼ିଭିତରେ ଥିବା ସେହି ଅଣଓସାରିଆ ବାଟରେ ମଣିଷଭିଡ଼ରେ ଚିପିହୋଇ ଗଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ରୂପ ଓ ଦେହସଜା ବିଷୟରେ ଉଦ୍‌ବେଗ ପ୍ରକାଶ କରୁକରୁ ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ଗର୍ଡ଼ନ ବସିଥିବା ଡବାଟିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଗଲେ, ମିଶା, ସେମାନଙ୍କୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲା । ''ଆମକୁ କିପରି ଆଶ୍ୱସ୍ତ ନ ଲାଗିବ କହିଲ ! ଆମେ କ'ଣ ସାଧାରଣ ଯେ' ସେ' ହୋଇଚୁ । ଆମର ସଂସ୍କୃତି ରହିଚି । ଏପରି ଏକ ଅବସ୍ଥା ଆମ ପକ୍ଷରେ ଅସହ୍ୟ''– ସେମାନେ ଆପଣା ଭିତରେ ଏହିସବୁ ବିଷୟରେ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ହେଉଥିବା ଭଳି ମିଶା ଅନୁମାନ କଲା ।

ବନ୍ଧକଡ଼ରେ ଘାସଉପରେ ଆତ୍ମହତ୍ୟାକାରୀର ଦେହଟି ପଡ଼ିଥାଏ । ତା'ର କପୋଳଦେଇ ଗୋଟିଏ ଧାର ରକ୍ତ ବହିଯାଇଥାଏ । ଶୁଖିଯିବା ପରେ ତାହା ଠିକ୍ ନାଲିଖଡ଼ିରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ଗାର ପରି ଦେଖାଯାଉଥାଏ, ସତେ ଅବା ତାହାର ମୁହଁଉପରେ କିଏ ଯେପରି ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ବୋଲି ଗାର ମାରିଦେଇ ଯାଇଥାଏ । ତାହା ତାର ଶରୀରରୁ ବାହାରିଥିବା ରକ୍ତପରି ଦେଖାଯାଉନଥାଏ, ମନେ ହେଉଥାଏ ଯେପରି ଖଣ୍ଡେ ପ୍ଲାଷ୍ଟର, ଛିଟିକାଏ କାଦୁଅ ବା ଗୋଟାଏ ଓଦା ଭୂର୍ଜପତର ବା ସେହିପରି ଆଉ ଗୋଟାଏ କିଛି ଜିନିଷ ବାହାରୁଆସି ତା'ର ମୁହଁ ଉପରେ ଲାଖିରହିଚି ।

ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ଦର୍ଶକମାନେ କୌତୂହଳପରବଶ ହୋଇ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରକୁ ଘେରି ରହିଥାନ୍ତି—ଦଳେ ଦେଖିକରି ଚାଲିଯାଉଥାନ୍ତି ତ ପୁଣି ଆଉ ଦଳେ ଆସି ଘେରି ଯାଉଥାନ୍ତି । ମୃତବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ଯାତ୍ରାକରି ଯାଉଥିବା ବନ୍ଧୁ ଓକିଲ ଜଣକ ଦେହପାଖରେ ଚୁପ୍‌କରି ଠିଆହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ତାଙ୍କର ମୁଖମଣ୍ଡଳରୁ କୌଣସିପ୍ରକାର ଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାଉନଥାଏ । ଦେଖିବାକୁ ବେଶ୍ ଥାକୁଲା ଓ ମୋଟାସୋଟା, ଚାହାଣି ଭିତରେ ଦମ୍ଭ ଓ ଗର୍ବ ଭରିରହିଚି, ଝାଳରେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ବୁଡ଼ିଯାଇଥିବା କମିଜ ଭିତରେ ସେ ରୀତିମତ ଗୋଟାଏ ଜନ୍ତୁ ପରି ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି । ଖରାରେ ହନ୍ତସନ୍ତ ହୋଇ ଆପଣାର ଟୋପିରେ ସେ ଆପଣାକୁ ପଙ୍ଖାକରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଯିଏ ଯେତେ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଚନ୍ତି, ସେ ଗାତ୍ରକୁଞ୍ଚନ କରି ମୁଖ ନଫେରାଇ ଫୋପାଡ଼ିଲା ପରି ହୋଇ ସେସବୁର ଉତ୍ତର ଦେଉଚନ୍ତି —''ସେ ଭାରି ମଦ ପିଉଥିଲେ । ତୁମେ କ'ଣ ଏତିକି ବୁଝିପାରୁନାହଁ ? ନିଶାରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ଗାଡ଼ିରୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲେ ।''

ପଶମର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିବା ଓ ସୂତାସିଲାଇ ରୁମାଲ ଧରିଥିବା ଜଣେ କୃଶକାୟା ରମଣୀ ଥରେ ଦୁଇଥର ଯାଇ ଶରୀରଟିକୁ ଦେଖିଆସିଲେ । ସେ ହେଉଚନ୍ତି ବିଧବା ଟିଭର୍ଜିନା, ତାଙ୍କର ଦୁଇପୁଅ ଇଞ୍ଜିନଅର୍ । ରେଲବାଇ ପାସ୍ ନେଇ ଦୁଇ ବୋହୂଙ୍କ ସହିତ ସେ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ଯାତ୍ରା କରୁଥିଲେ । ବୟସ୍କା ପ୍ରଶାସିକାଙ୍କ ସହିତ କୁମାରୀ ମଠବାସିନୀମାନେ ଗଲାପରି ଦୁଇବୋହୂ ଅତି ନୀରବ ଓ ଶାନ୍ତ ଭାବରେ ମୁହଁ ଲୁଚିବା ଭଳି ମୁଣ୍ଡଉପରର ଶାଲକୁ ତଳକୁ ଟାଣିଦେଇ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଯାଉଥିଲେ । ଜନତା ସେମାନଙ୍କୁ ବାଟଛାଡ଼ି ଦେଉଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଟିଭର୍ଜିନାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ଏକ ରେଲବାଇ ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ଜୀବନ୍ତ ପୋଡ଼ିହୋଇ ମରିଥିଲେ । ବିଧବା ଶବଠାରୁ ଖଣ୍ଡେଦୂରରେ ଠିଆହୋଇଥାନ୍ତି, ଭିଡ଼ଭିତରୁ ସେ ଶବଟିକୁ ବେଶ୍ ଦେଖିପାରୁଥାନ୍ତି । ସତେ ଅବା ସେ ଦୁଇଟିଯାକ ଦୁର୍ଘଟଣାକୁ ମନେ ମନେ ତୁଳନା କରୁଚନ୍ତି, ସେହିପରି ଭାବପ୍ରକାଶ କରି ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଉଥିଲେ । "ଯାହା ଭାଗ୍ୟରେ ଯାହା ଅଛି"– ବୋଧହୁଏ ସେ ମନେ ମନେ କହୁଥାନ୍ତ, "କେହି କେହି ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ମରନ୍ତି– କିନ୍ତୁ ଏହି ଲୋକଟିର ଦଶା କ'ଣ ହେଲା ଦେଖ– ବିଳାସସକ୍ତ ଜୀବନ ଓ ମାନସିକ ରୋଗ ଏହି ଲୋକଟିର ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ ହେଲା !"

ଗାଡ଼ିଭିତରୁ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଶବଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସୁଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ କାଳେ ଗାଡ଼ିରେ ଥିବା ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଜିନିଷ ଚୋରି ହୋଇଯିବ, ଏହି ଭୟରେ ସେମାନେ ତରତର ହୋଇ ପୁଣି ଗାଡ଼ିକୁ ଫେରି ଯାଉଥାନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ରେଲଧାରଣାର କଡ଼କୁ ଓହ୍ଲାଇପଡ଼ି ଫୁଲ ତୋଳୁଥାନ୍ତି ବା ଗୋଡ଼ରେ ରକ୍ତ ଖେଳାଇବାକୁ ଟିକିଏ ବୁଲି ଆସୁଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ଭାବୁଥାନ୍ତି, ଯେପରି ଏହି ଦୁର୍ଘଟଣାଟା ଘଟିବା ପୂର୍ବରୁ ଏହି ସ୍ଥାନଟିର କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନଥିଲା । ଏହି ଦୁର୍ଘଟଣାଟି ଘଟି ନଥିଲେ ଛୋଟ ଛୋଟ ପଥରମୁଣ୍ଡିଆ ରହିଥିବା ଏହି ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଭୂମି, ଏହି ଓସାରିଆ ନଦୀଟି ବା ଅପରପାଖର ଅତଡ଼ା ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ଚମତ୍କାର ଘର ଓ ଗିର୍ଜା,କାହାରି କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ହିଁ ନଥାନ୍ତା । ଏପରିକି ସୂର୍ଯ୍ୟଟା ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଏକ ସ୍ଥାନୀୟ ପଦାର୍ଥ ବୋଲି ବୋଧହେଲା । ଏହି ସୂର୍ଯ୍ୟର ସାନ୍ଧ୍ୟକିରଣ ଭିତରେ ଯେପରି କୌଣସି ଆତ୍ମପ୍ରତୀତି ବା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ନଥିଲା, ପାଖରେ କୌଣସି ଗୋଠରୁ ଏହି ମଣିଷଭିଡ଼କୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସି ଏଠି ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଗାଈର ଚେହେରା ପରି ସୂର୍ଯ୍ୟଟା ବଡ଼ କାତର ଦେଖାଯାଉଥିଲା ।

ଘଟଣାଟି ମିଶାକୁ ମଧ୍ୟ ଭାରି ଆତଙ୍କିତ କରି ପକାଇଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ଭୟ ଓ ଦୁଃଖରେ ତାକୁ ଭାରି କାନ୍ଦମାଡ଼ିଲା । ଗତ ତିନିଦିନର ଦୀର୍ଘ ଯାତ୍ରାଭିତରେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିଥିବା ଲୋକଟି ଅନେକଥର ସେମାନଙ୍କର ଡବାକୁ ଆସିଥିଲା ଏବଂ ଘଡ଼ି ଘଡ଼ି ଧରି ତାର ବାପାଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଥିଲା । ସେ କହିଥିଲା ଯେ ତାଙ୍କ ଭିତରେ (ମିଶାର ବାପା) ଏକ ନୈତିକ ସୁରୁଚିତା, ଶାନ୍ତି ଓ ବୁଝିବାଶକ୍ତି ଆବିଷ୍କାର କରି ସେ ଖୁବ୍ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ବୋଧ କରୁଥିଲା । ଟଙ୍କା ପଇସା କାରବାର, ଜମି ସମ୍ପର୍କୀୟ ଦଲିଲ, ଦେଉଲିଆ ବ୍ୟବସାୟ ଓ ଠକାମି ବିଷୟରେ ସେ ତାଙ୍କୁ ଅସରନ୍ତି ପ୍ରଶ୍ନମାନ ପଚାରୁଥିଲା । "ସତେ" –ଗର୍ଡ଼ନଙ୍କର ଉତ୍ତର ଶୁଣି ମଝିରେ ମଝିରେ ସେ ପାଟିକରି ଉଠୁଥିଲା, "ଆଇନ୍ କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ଏତେ ହୁଗୁଳା ହୋଇପାରିବ ? କିନ୍ତୁ ମୋର ଓକିଲ ତ ଯାହା କହୁଚନ୍ତି ଓ ଆଇନର ଯେପରି ଅର୍ଥ କରୁଚନ୍ତି, ସେଥିରେ ମୁଁ ବଡ଼ ନିରାଶ ହୋଇଯାଉଚି ।

ଏହି କାତର ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଯେମିତି ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ, ତାଙ୍କ ସହିତ ଏକତ୍ର ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ଭଦ୍ରଲୋକ ଜଣକ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମଶ୍ରେଣୀ ଡବାରୁ ଆସି ତାଙ୍କୁ ଜୋର କରି ରେଷ୍ଟୋରାଁ (ଜଳପାନ ଗୃହ)କୁ ନେଇଯାଉଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ସୁରାପାନ କରିବାକୁ ଦେଉଥିଲେ । ସେହି ଭଦ୍ରଲୋକଟି ହେଉଚନ୍ତି ଏହି ପୃଥୁଳକାୟ, ଗର୍ବସ୍ଫୀତ ଓକିଲ ଜଣକ, ଚିକ୍କଣ କରି ଖିଅର ହୋଇ ଓ ଚମତ୍କାର ପୋଷାକପତ୍ର ପିନ୍ଧି ଯିଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀର ପାଖରେ ଠିଆହୋଇଚନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମନରେ ଯେପରି ଚିନ୍ତା ବା ବିସ୍ମୟର ଲେଶମାତ୍ର ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ମକ୍କେଲ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ଏଣେତେଣେ ଦଉଡ଼ି କାତର ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବରେ ପାଗଳଙ୍କ ପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେ ଓକିଲପକ୍ଷରେ ଅନୁକୂଳ ଯୁକ୍ତି ଯୋଗାଇଦେବ, ଏକଥା ପରିଷ୍କାର ହୋଇଯାଉଥିଲା

ମିଶାର ବାପା ମୃତବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିଲେ ଯେ ସେ ଜଣେ ଜଣାଶୁଣା ଲକ୍ଷପତି ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନାଆଁ ହେଉଛି ଜିଭାଗୋ— ତାଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ ବେଶ୍ ଭଲଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଭୋଗ ଓ ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାର ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ଜୀବନ ବଡ଼ ଛାରଖାର ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଅନେକ ସମୟରେ ସେ ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ଭାବରେ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପକାଉଥିଲେ । ଯାହା କରୁଥିଲେ, ତାହା ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଜାଣିପାରୁନଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଡବାକୁ ଆସି କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲାବେଳେ ମିଶାର ଉପସ୍ଥିତିରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବ୍ୟାହତ ନହୋଇ ସେ ମିଶାର ସମବୟସ୍କ ଆପଣାର ପୁଅ ଏବଂ ଆପଣାର ମୃତା ପତ୍ନୀଙ୍କ ବିଷୟରେ ଅନେକ କଥା କହିଥିଲେ । ତା' ପରେ ପ୍ରଥମ ପରି ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଆସିଥିବା ତାଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ପରିବାର ବିଷୟରେ ସେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଯେପରି ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ କୌଣସି କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଥିଲା, ଭୟ ଓ ତ୍ରାସରେ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଉଥିଲା ଏବଂ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଯେ ଆପଣା କଥାର ସମସ୍ତ ଖିଅ ହରାଇ ବସୁଥିଲେ ।

କାହିଁକି କେଜାଣି ମିଶା ପ୍ରତି ସେ ଅତିଶୟ ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟାବହାର ଦେଖାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏହି ବ୍ୟବହାରରୁ ଅନୁମାନ ହେଉଥିଲା, ଯେପରି ଆଉ କାହାର କରୁଣ ସ୍ନେହମୟ ସ୍ମୃତିରେ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ସେ ଏପରି କରୁଚନ୍ତି । ମିଶାକୁ ସେ ଭଲି ଭଲି ଜିନିଷ ଆଣି ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଡ଼ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ଗାଡ଼ି ଅଟକିବା ମାତ୍ରକେ ବାହାରକୁ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ସେ ମିଶା ଲାଗି ଗୋଟାଏ କିଛି କିଣି ଆଣୁଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରତୀକ୍ଷାଗୃହମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଥିବା ବହିଦୋକାନଗୁଡ଼ିକରେ ନାନାପ୍ରକାରର ଖେଳନା ଓ ସ୍ଥାନୀୟ ସ୍ମାରକ ମଧ୍ୟ ବିକ୍ରି ପାଇଁ ଗଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଅବାରିତ ଭାବରେ ସେ ଅନବରତ ସୁରାପାନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଗତ ତିନିମାସ ହେଲା ସେ ଆଦୌ ଶୋଇନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କରୁଥିଲେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଯେତେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ଓ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆସିବା ମାତ୍ରକେ ସେ ନାନାପ୍ରକାର ତୀବ୍ର ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇପଡୁଥିଲେ ଯାହାକି ସାଧାରଣ ମଣିଷର କଳ୍ପନାର ଅତୀତ ଥିଲା ।

ଶେଷରେ ହଠାତ୍ ସେ ସେମାନଙ୍କର ଡବାକୁ ଧାଇଁ ଆସିଲେ, ଗର୍ଡ଼ନଙ୍କର ହାତକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଲେ, ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ଖାସ କଥା କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ତା' ପରେ ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ଡବାର୍ କବାଟ ପାଖକୁ ଯାଇ ଗାଡ଼ିରୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ ।

ସବାଶେଷଥର ତାଙ୍କଠାରୁ ଉପହାରସ୍ୱରୂପ ପାଇଥିବା ଇଉରାଲ ଅଞ୍ଚଳର ନାନା ଖଣିଜଦ୍ରବ୍ୟରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥିବା ଛୋଟିଆ କାଠବାକ୍ସଟିକୁ ମିଶା ଫିଟାଇ ଦେଖୁଥିଲା । ହଠାତ୍ ଚାରିଆଡ଼େ କ'ଣ ଗୋଟିଏ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ଖେଳିଗଲା ପରି ଲାଗିଲା । ଗୋଟାଏ ଠେଲାଗାଡ଼ି ପାଖଲାଇନ୍ ଉପରେ ଘର୍ ଘର୍ କରି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ସେହି ଗାଡ଼ିରୁ ଜଣେ ଡାକ୍ତର, ଦୁଇଜଣ ପୋଲିସ ଏପଂ ଫିତା ଲଗା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଟୋପି ଲଗାଇ ଜଣେ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଲେ । ଅତି ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ବୈଚିତ୍ର୍ୟହୀନ ରୀତିରେ ସେମାନେ ନାନା ଲୋକଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ ଏବଂ ଟିପାଖାତାରେ ଟିପାଟିପି କରିନେଲେ । ସେଇଠୁ ପୋଲିସ ଓ ପହରାବାଲାମାନେ ଏକାଠି ମିଶି ଶବଟାକୁ ସେହି ଗାଡ଼ି ଉପରେ ଘୋଷାରି ଘୋଷାରି ନଈବନ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନେଇଗଲେ । ଏସବୁ ଦେଖୁଥିବା ଜଣେ ଚାଷୁଣୀ ଭୋ' ଭୋ' କରି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଆପଣା ଆପଣା ଡବାକୁ ଯାଇ ବସିବାଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଗଲା, ଗାର୍ଡ୍ ହୁଇସିଲ୍ ବଜାଇଲେ ଓ ଗାଡ଼ି ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

୮

ବଡ଼ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ନିକା କୋଉ ବାଟରେ ଘରୁ ଖସି ଚାଲିଯିବ ବୋଲି ବାଟ ଖୋଜୁଥାଏ । କବାଟ ସେକଡ଼କୁ ଅତିଥିମାନଙ୍କର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଶୁଣାଯାଉଥାଏ । ଆଉ ଏଘରେ ଲୁଚିକରି ରହିବା ତା' ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଘରେ ଦୁଇଟି ଖଟ ପଡ଼ିଚି, ଗୋଟିକରେ ସେ ଶୁଏ, ଆଉ ଗୋଟିକରେ ଭସ୍‌କୋବଇନିକଭ୍ ଶୁଅନ୍ତି । ହଠାତ୍ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ କିଛି ନଭାବି ସେ ପ୍ରଥମଟିର ତଳକୁ ପଶିଗଲା ।

ଅନ୍ୟ ଘରମାନଙ୍କରୁ ସେମାନେ ତାକୁ ଡାକୁଥିବାର ସେ ଶୁଣି ପାରୁଥାଏ, ସେ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ବୋଲି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ସେମାନେ ତାକୁ ଘର ଘର ଖୋଜୁଥାନ୍ତି ଶେଷକୁ ସେମାନେ ଶୋଇବାଘରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ।

" ଥାଉ, ଆଉ ଖୋଜି ଲାଭନାହିଁ"— ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । "ୟୁରା, ତୁ ଯାଆ ଖେଳବୁଲ କରୁଥିବୁ । ବୋଧହୁଏ ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ତୋର ସାଙ୍ଗ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ ଏବଂ ତା'ପରେ ତୁମେ ଦୁହେଁଯାକ ସାଙ୍ଗହୋଇ ଖେଳିବ ।" ତାପରେ ସେମାନେ ବସି ପିଟସ୍‌ବର୍ଗ ଓ ମସ୍କୋରେ ଘଟିଥିବା ଛାତ୍ର-ଦଙ୍ଗା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ । ତେଣୁ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ୍ କାଳ ବିଚରା ନିକା ତା'ର ଲୁଚିଥିବା ସ୍ଥାନରେ ବଡ଼ ଅସମ୍ଭବ ଓ ଅସମ୍ମାନଜନକ ଭାବରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଲା । ଅବଶେଷରେ ଘରୁ ସେମାନେ ପିଣ୍ଡାକୁ ଗଲେ । ଥିରିକରି ନିକା ଝରକା ଖୋଲିଲା, ବାହାରକୁ ଡେଇଁ ପାର୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଗଲା ।

ଗତ ରାତିରେ ତାକୁ ଆଦୌ ନିଦ ହୋଇନଥିଲା ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ତା' ଦେହରେ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାକୁ ଠିକ୍ ଚଉଦବର୍ଷ ଚାଲୁଥିଲା ଏବଂ ଅନେକ ସମୟରେ ଆପଣାକୁ ଗୋଟିଏ ଛୋଟପିଲା ବୋଲି ଭାବି ତାକୁ ଭାରି ବିରକ୍ତ ଓ କ୍ଳାନ୍ତ ଲାଗୁଥିଲା । ରାତିଟାଯାକ ଉଜାଗର ରହିବାପରେ ବଡ଼ିସକାଳେ ସେ ବାହାରକୁ ବୁଲି ଯାଇଥିଲା । ଉଦୟ ହେଉଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଲୋକ

ଦ୍ୱାରା ପାର୍କର ଭୂମି ଉପରେ ମୁଣ୍ଡଳା ବୁଲିଥିବା ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବା ଗଛଗୁଡ଼ିକର ଦୀର୍ଘ ଓ ଶିଶିରସିକ୍ତ ଛାଇମାନ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଠିକ୍ କଳାରଙ୍ଗର ଛାଇ କହିହେବ ନାହିଁ, ଏକ ଘନ ଧୂସରବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କରି ସେସବୁ ଠିକ୍ ଓଦା କରାହୋଇଥିବା ପଶମ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ମାଟି ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଏହି ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଛାଇ ଭିତରୁ ସକାଳର ଏକ ମାଦକପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଗନ୍ଧ ଭାସି ଆସୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । —ଚାରିଆଡ଼େ ମାଟି ଉପରେ ଆଲୋକର ଗାରପଡ଼ି ଗୋଟିଏ ବାଳିକାର ହାତ ଆଙ୍ଗୁଠି ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା ।

ଘାସ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଶିଶିର ବିନ୍ଦୁ ପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରଙ୍ଗର କ'ଣ ଗୋଟାଏ ପଦାର୍ଥ ତା'ଠାରୁ ମାତ୍ର କେତେ ପାହୁଣ୍ଡ ଦୂରରେ ଖସ୍ କରି କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା— ସତେ ଯେପରି ପାରାର ଗୋଟାଏ ଗାର ପଡ଼ିଗଲା ପରି ମନେହେଲା । ମାଟି ଉପରେ ଉପରେ ଏହି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଗାରଟି ବେଶ୍ ଖଣ୍ଡେ ଦୂରଯାଏ ପଡ଼ିପଡ଼ିଗଲା, କିନ୍ତୁ ମାଟି ଏଇଟିକୁ ଆପଣାର ଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟ କରାଇ ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ତା' ପରେ ଅତି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ହଠାତ୍ ଅତି ପ୍ରଖର ଅଙ୍ଗଚାଳନା ଏରି ସେଇଟି ଗୋଟିଏ କଡ଼କୁ ଆଡ଼େଇଗଲା ଓ ତାପରେ କୁଆଡ଼େ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲା । ଏହି ଘାସ ସାପଟିକୁ ଦେଖି ନିକାର ହୃତକମ୍ପ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ନିକା ବଡ଼ ଅଦ୍ଭୁତ ଧରଣର ପିଲାଥିଲା । ହଠାତ୍ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇଉଠିଲେ ସେ ବଡ଼ପାଟିକରି ମନକୁମନ କ'ଣ ସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲା, ବଡ଼ବଡ଼ ବିଷୟ ଓ ଆତ୍ମବିରୋଧୀ ଉକ୍ତି ପ୍ରତି ରହିଥିବା ତା'ର ମାଆଙ୍କ ଅଭ୍ୟାସକୁ ସେ ଅନୁକରଣ କରୁଥିଲା ।

"ବଞ୍ଚିବା ପ୍ରକୃତିରେ କେଡ଼େ ମଜା ?" — ସେ ଭାବୁଥିଲା, "କିନ୍ତୁ ସବୁବେଳେ ଏତେ କଷ୍ଟ ଓ ଆଘାତ କାହିଁକି ସହିବାକୁ ପଡ଼େ ? ଅବଶ୍ୟ ଭଗବାନ ନିଶ୍ଚୟ ଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯଦି ସେ ପ୍ରକୃତରେ ଥାନ୍ତି, ତେବେ ମୁଇଁ ହେଉଚି ସେଇ ଭଗବାନ ।" ମୂଳରୁ ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କମ୍ପୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଗଛ ଉପରେ ସେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗଛଟିର ଜଳସିକ୍ତ ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଟିଣପାତିଆ ପରି ଦେଖାଯାଉଥାଏ । "ଏଇ ଗଛର କମ୍ପନ ବନ୍ଦ ହେବାକୁ ମୁଁ ଆଦେଶ ଦେବି ।" ପାଗଳଙ୍କ ପରି ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେଷ୍ଟାକରି ଆପଣାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଳ ମାଂସ ଓ ରକ୍ତକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରି ସେ ନୀରବ ହୋଇ ଆପଣାର ଇଚ୍ଛାକୁ ଏକାକର୍ଷିତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା— "ବନ୍ଦ କର", ଏବଂ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ତାହାର ବୋଲି ମାନି ଗଛଟି ନିଷ୍କମ୍ପ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଲା । ମନ ଖୁସିରେ ନିକା ହସିହସି ସ୍ନାନ କରିବା ଲାଗି ନଈକୂଳକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲା ।

ତାର ବାପା ଡେମେଣ୍ଟି ଡୁଡୋରୋଭ ଜଣେ ସଂତ୍ରାସବାଦୀ ଥିଲେ । ସେ ଫାଶୀ ଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଜାର ସେହି ଦଣ୍ଡକୁ ରଦ୍ଦ କରି ଦେଇଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସରକାରୀ ଶିବିରରେ ରହି ବେଠି କରୁଚନ୍ତି । ତା'ର ମାଆ ଜର୍ଜିଆର ରାଜବଂଶୀୟା ଥିଲେ, ସୁଦୃଶ୍ୟା ଓ ପତିତା ଥିଲେ, ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ବୟସ ଯାଇ ନଥିଲା, ଏବଂ ସବୁବେଳେ ସେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ଲିପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ— କେତେବେଳେ ବିଦ୍ରୋହୀ ଓ ବିଦ୍ରୋହ, କେତେବେଳେ ଅତିରିକ୍ତ ବାଦୀ ମତବାଦ, କେତେବେଳେ ଖ୍ୟାତନାମା ଅଭିନେତା ଓ ଆଉ କେତେବେଳେ ଅସନ୍ତୋଷ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ପରିବାର— ତାର କିଛି ଠିକଣା ନଥିଲା ।

ସେ ନିକାକୁ ଭାରି ଭଲ ପାଉଥିଲେ— ତାର ଅସଲନାମ ଇନୋକେଣ୍ଟିକୁ ବଦଳାଇ ସେ ହଜାର ପ୍ରକାରର ଅସମ୍ଭବ ଓ ନିର୍ବୋଧ ଶ୍ରଦ୍ଧା ନାମ ଦେଇ ତାକୁ ଡାକୁଥିଲେ । ଆପଣା ପରିବାର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ଲାଗି ସେ ତାକୁ ଟିଫ୍‌ଲିସ୍ ନେଇ ଯାଇଥଲେ । ସେଠାରେ ଘରର ଦୁଆରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ ଅତିକାୟ ବୃକ୍ଷପ୍ରତି ନିକାର ଦୃଷ୍ଟି ଅତିଶୟ ମାତ୍ରାରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା । ଏଡ଼େବଡ଼ ଅବର୍ଜିଆ ଗଛର ହାତୀ କାନ ପରି ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ପତର, ଦୁଆର ଗୋଟାକରେ କୋଉଠି ଟିକିଏ ହେଲେ ଖରା ପଡ଼ିବାର ଜୁ ନାହିଁ । ଏଇଟା ଯେ ଗୋଟାଏ ଜନ୍ତୁ ନୁହେଁ, ଗୋଟାଏ ଗଛ,ସେ କଥା ନିକା ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଆଉ ସେଇ ନଦିଆ ! ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ବୟସ ହୋଇଗଲାଣି ବୋଲି ଯେପରି ସେ ନିକାକୁ ଛୋଟ ପିଲାଟିଏ ମନେ କରି ତା' ସହିତ ନାକକୁ ଫୁଲାଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାର ଅଧିକାର ପାଇଚି ! ସେ ଦେଖିବ ନଦିଆ କିପରି ପୁଣି ସେମିତି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବ ! "ମୁଁ ତାକୁ ଘୃଣା କରେ" ସେ ମନେମନେ ଏକାଧିକବାର କହିବାକୁ ଲାଗିଲା । " ତାକୁ ମୁଁ ହାଣି ଦେବି, ଦିନେ ଡଙ୍ଗାରେ ବସାଇ ତାକୁ ନେଇଯିବି ଓ ପାଣି ଭିତରେ ବୁଡ଼ାଇ ମାରିଦେବି ।"

ତା'ର ମାଆ ବେଶ୍ ଭଲ ମଣିଷ ଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ଗଲାବେଳେ ସେ ତାକୁ ଓ ଭସ୍‌କୋବଇନିକଭ୍‌ଙ୍କୁ ମିଛକଥା କହି ଯାଇଥିଲା । କକେସସ୍ ପ୍ରଦେଶକୁ ଯାଉଚି ବୋଲି କହିକରି ଗଲା କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜଙ୍କସନରେ ଗାଡ଼ି ବଦଳାଇ ସେ ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ ପିଟର୍ସବର୍ଗ ଚାଲିଗଲା । ପୋଲିସ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଗୁଳିକରି ମାରୁଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସହିତ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହିଠାରେ ଅଛି ଓ ସେହିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଆନନ୍ଦରେ ସମୟ କଟାଉଚି । ଆଉ ସେ ନିଜେ ଏଠାରେ ଏକୁଟିଆ ଏ ଅସନା ଜାଗାରେ ସଡ଼ିକରି ମରୁଚି ! ନା— ସେ ଦିନେନା ଦିନେ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ ସାବାଡ଼ କରିଦେବ । ନଦିଆକୁ ହତ୍ୟା କରିବ, ଇସ୍କୁଲରୁ ପଳାଇଯିବ, ବାପ ପାଖରେ ଯାଇ ସାଇବେରିଆରେ ରହିବ ଏବଂ ଗୋଟାଏ ବିପ୍ଳବ କରିବ ।

ପୋଖରୀ ଚାରିପାଖରେ ଧାରେ ଧାରେ କଇଁଫୁଲ ଫୁଟିଥାଏ । ଶୁଖିଲା ଖସ୍‌ଖସ୍ ଶବ୍ଦକରି ଡଙ୍ଗା ଏହାରି ଭିତର ଦେଇ ଚାଲିଯାଉଥାଏ । ଗର୍‌ହାକକୁ ଦେଖାଇବାଲାଗି ଚୁରୁଲାଏ କଟା ହୋଇଥିବା ତରଭୁଜର ପାଣି ପରି ଡଙ୍ଗା ଚାଲିବା ଦ୍ୱାରା କାଟି ହୋଇଯାଉଥିବା ପାଣି ଦେଖା ଯାଉଥାଏ ।

ନିକା ଆଉ ନଦିଆ ଏକାଠି କଇଁଫୁଲ ତୋଳୁଥାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଫୁଲର ଟାଣୁଆ ନାଡ଼କୁ ଧରି ଦୁହେଁ ଏକାଠି ଟାଣିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ନାଡ଼ ମଧ ଦୁହିଁଙ୍କୁ କଷିକରି ଟାଣୁଥାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଦୁହିଁଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଢୋ' କରି ବାଡ଼େଇ ହୋଇଗଲା, ଏବଂ ସତେ ଯେପରି କିଏ ମଙ୍ଗ ଧରିଲା ପରି ଡଙ୍ଗା କୂଳଆଡ଼କୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । କୂଳ ପାଖରେ ନାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ଛୋଟ ଛୋଟ ହୋଇଥାଏ ଓ ଗୋଟିଏ ନାଡ଼ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଅଧିକ ଛନ୍ଦିହୋଇ ରହିଥାଏ । ଧଳା କଇଁଫୁଲର ଚକଚକ ହଳଦିବର୍ଣ୍ଣର ମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକ ଅଣ୍ଡାର ରକ୍ତଛିକିଟା ଲାଗି ରହିଥିବା ହଳଦିଆ ଅଂଶ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ପାଣିର ତରଙ୍ଗ ସହିତ ପାଣି ଉପରେ ଉବୁଡୁବୁ ହେଉଥାଏ ।

ନଦିଆ ଆଉ ନିକା କଇଁଫୁଲ ତୋଳିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ପ୍ରାୟ ଦେହ ଘଷାଘଷି ହୋଇ ବସି ଡଙ୍ଗାରୁ ଉହୁଙ୍କିକରି ସେମାନେ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଫୁଲି ଆଣୁଥାନ୍ତି ।

''ଇସ୍କୁଲ ପିସ୍କୁଲ ମୋତେ ଆଉ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ''— ନିକା କହିଲା । ''ଏଥର ମୋର ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରିବା ସମୟ ଆସି ହୋଇଗଲା—ସଂସାର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଆପଣାର ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ କରିବାର ବୟସ ଆସିଗଲା ।''

''ଆଉ ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି ତୋତେ ବର୍ଗମୂଳ ଥିବା ସମୀକରଣ ବିଷୟରେ ପଚାରିବି ବୋଲି । ବୀଜଗଣିତରେ ମୁଁ ଏତେ କଞ୍ଚା ଯେ ଆଉ ଟିକିଏ ହୋଇଥିଲେ ମୋତେ ଆଉ ଥରେ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା ।''

ନିକା ଭାବିଲା ଏହିସବୁ ଶବ୍ଦର ନିଶ୍ଚୟ କିଛି ପରୋକ୍ଷ ମର୍ମ ରହିଛି । ସଫା ଜଣାପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା ଯେ ନଦିଆ ତାକୁ ଅତି ଛୋଟିଆ ପିଲା ପରି ଭାବୁଚି । ବର୍ଗମୂଳ ଥିବା ସମୀକରଣ ! ସେ ତ ବୀଜଗଣିତ ଆରମ୍ଭ ହିଁ କରିନାହିଁ ।

ଆପଣାର ମନୋଭାବକୁ ପ୍ରକାଶ ନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ଆପଣାକୁ ଉଦାସୀନ ବୋଲି ଅଭିନୟ କଲା ଏବଂ ପ୍ରଶ୍ନଟାକୁ ଅତି ନିର୍ବୋଧ ପ୍ରଶ୍ନବୋଲି ବେଶ୍ ଜାଣି ପାରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପଚାରିଲା, '' ବଡ଼ ହେଲେ ତୁ କାହାକୁ ବାହାହେବୁ ?''

''ସିଏ ତ ଅନେକ ଦିନ ବାକୀ ଅଛି । ହୁଏତ ମୁଁ କାହାକୁ ବିବାହ କରିବି ନାହିଁ । ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଆଦୌ କିଛି ଭାବିନାହିଁ ।''

''ଏ ବିଷୟରେ ମୋର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ଅଛି ବୋଲି କ'ଣ ତୁ ମନେ କରୁଚୁ ?''

''ତାହାହେଲେ ପଚାରୁଚୁ କାହିଁକି ?''

''ବୋକା ।''

ବାସ୍ ଏତିକିରେ କଜିଆ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ସକାଳେ ନାରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମନେ ମନେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିବା ଘୃଣା ନିକାର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ଗାଳିଦେବା ବନ୍ଦ ନ କଲେ ନଦିଆକୁ ସେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ମାରି ପକାଇବ ବୋଲି ଧମକ ଦେଲା ।

''ବୁଡ଼ାଇଲୁ ଦେଖି ।''— ନଦିଆ ଓଲଟି କହିଲା । ନିକା ତାକୁ ଅଣ୍ଟାରୁକରି ଧରିଲା ଓ ଦୁହିଁଙ୍କର ଭିତରେ ରୀତିମତ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଆପଣା ଆପଣାର ଭାରସାମ୍ୟ ରଖି ନପାରି ଦୁହେଁ ପାଣି ଭିତରେ ଯାଇ ଦୁଲ୍କରି ପଡ଼ିଲେ ।

ଦୁହିଁଙ୍କୁ ପହଁରି ଆସୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ କଇଁ ଗଛର ନାଡ଼ ଓ ଲଟାରେ ସେମାନଙ୍କର ହାତଗୋଡ଼ ଛନ୍ଦି ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଆଉ କାହାରି କାଡ଼ ପାଇଲା ନାହିଁ । ପରିଶେଷରେ ଟିକିଟା ପଙ୍କଭିତରେ ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ସେମାନେ ଉପରକୁ ଉଠିଆସିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଜୋତା ଓ ପକେଟରୁ ସରସର ହୋଇ ପାଣି ବୋହିଯାଉଥାଏ । ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରୁ ନିକା ଅଧିକ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଓଦା ସଡ଼ସଡ଼ ହୋଇ ସେମାନେ ଆସି ପାଖକୁପାଖ ହୋଇ ବସିଲେ । ଏଇ ଗତ ବସନ୍ତରତୁ ପୂର୍ବରୁ ହୋଇଥିଲେ ଏପରି ଏକ ଦୁଃସାହସିକ ବ୍ୟାପାର ଘଟିଯିବା ପରେ ସେମାନେ କେତେ କଣ ପାଟି କରିଥାନ୍ତେ, ଗାଳି ଦିଆଦେଇ ହୋଇଥାନ୍ତେ ଏବଂ ହସିଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଦୁହେଁଯାକ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ରହିଲେ । ସମସ୍ତ ଘଟଣାଟିର ଅସମ୍ଭବତା ବିଷୟରେ ଭାବୁଭାବୁ ଦମ୍

ମାରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନନ୍ଦିଆ ଭିତରେ ଭିତରେ ଭାରି ବିରକ୍ତ ବୋଧ କରୁଥିଲା, ଏବଂ ସତେ ଯେପରି କିଏ ଗଦା ମାରି ତା'ର ପିଞ୍ଜରା ହାଡ଼ଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଚି, ନିକା ଅଙ୍ଗସାରା ସେହିପରି ବେଦନା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା ।

ଶେଷରେ ବୟସ୍କ ଲୋକଙ୍କ ପରି ଭଙ୍ଗୀ ଦେଖାଇ ନନ୍ଦିଆ କହିଲା, "ପ୍ରକୃତରେ ତୁ ଗୋଟାଏ ମସ୍ତ ପାଗଳ ।" ଠିକ୍ ସେହିପରି ବୟସ୍କସୁଲଭ କଣ୍ଠରେ ନିକା ଉତ୍ତର ଦେଲା, "ତୁ ମୋତେ କ୍ଷମାକରିବୁ ।" ଏଥର ସେମାନେ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ପାଣିବୁହା ଗାଡ଼ିରୁ ପାଣି ପଡ଼ିବା ପରି ସେମାନଙ୍କ ଦେହରୁ ବାଟଯାକ ପାଣି ପଡ଼ିପଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ସେଦିନ ସକାଳେ ନିକା ଯେଉଁଠି ଘାସ-ସାପଟିଏ ଦେଖିଥିଲା, ସେଇ ସର୍ପବହୁଳ ଗଡ଼ନ୍ତିଆ ବାଟଦେଇ ସେମାନେ ଫେରୁଥାନ୍ତି ।

ଗତ ରାତିରେ ସତେ ଅବା କିଏ କୁହୁକ ଲଗାଇଲା ପରି ସେ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିଥିଲା, ନିକା ସେହିକଥା ମନେ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପ୍ରକୃତି ଆଜି ସକାଳେ, ତା'ର ଆଦେଶ ପାଳନ କରିଥିଲା, ତେଣୁ ଆପଣାର ସର୍ବଶକ୍ତିମତ୍ତା ବିଷୟଟି ମଧ୍ୟ ତାର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁଣି କେଉଁ ଆଦେଶ ଦେବାକୁ ହେବ, ସେ ସେହିକଥା ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତା'ର ସବୁଠାରୁ ପ୍ରିୟ ଇଚ୍ଛା କଣ ? ହଠାତ୍ ଯେପରି ତା'ର ମନେହେଲା ଯେ ନନ୍ଦିଆ ସହିତ ସେ ଆଉଥରେ ପୋଖରୀ ଭିତରେ ଯାଇ ପଡ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚି । ଏହି ଇଚ୍ଛାଟିକୁ ସେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

●

ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଆଉ ଏକ ଜଗତର ଗୋଟିଏ ଝିଅ

ଜାପାନ ସହିତ ଲାଗିଥିବା ଲଢ଼ାଇ ସମାପ୍ତ ନହେଉଣୁ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ଆହୁରି ଅନେକାନେକ ଘଟଣା ଘଟି ଲଢ଼ାଇର ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ଲଘୁ କରିଦେଲା । ରୁଷିଆର ଚାରିଆଡ଼େ ବିପ୍ଳବର ତରଙ୍ଗ ଖେଳିବାକୁ ଲାଗିଲା, ଏହି ବିପ୍ଳବଗୁଡ଼ିକ ଦିନୁଦିନ ବୃହତ୍ତର ଓ ଅଧିକ ଅସାଧାରଣ ଆକାର ଧାରଣ କଲା ।

ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ବେଲଜିଅମ୍‌ବାସୀ ଜଣେ ଇଞ୍ଜିନିଅର୍‌ଙ୍କର ବିଧବାପତ୍ନୀ ଆମାଲିଆ କାର୍‌ଲୋଭ୍‌ନା ଗୁଇଶାର ଉରାଲ ପ୍ରଦେଶରୁ ଆସି ମସ୍କୋନଗରୀରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତାଙ୍କର ଜନ୍ମଗତ ଦେଶ ଫ୍ରାନ୍‌ସ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ରୁଷିଆ ଦେଶର ନାଗରିକ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ଦୁଇଟି ସନ୍ତାନ— ପୁଅ ରୋଡ଼ିଆ ଏବଂ ଝିଅ ଲାରିସା । ଆପଣା ପୁଅକୁ ନେଇ ସାମରିକ ଏକାଡ଼େମୀରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଇଲେ ଏବଂ ଝିଅର ନାଆଁ ଗୋଟିଏ ବାଳିକା ହାଇସ୍କୁଲରେ ଲେଖାଇ ଦେଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଘଟଣାକ୍ରମେ ଲାରିସା ଓ ନଦିଆ କୋଲୋଗ୍ରିଉଭା ଏକା ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିଲେ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଗୁଇଶାର୍‌ଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଭୂତ ସଞ୍ଚିତଧନ ରଖିଯାଇ ଥିଲେ— ଏହି ଗଚ୍ଛିତ ସମ୍ପତ୍ତିର ପରିମାଣ କ୍ରମେ କମ୍ ହୋଇ ଆସୁଥିବାରୁ ସେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ସିଲାଇ ବ୍ୟବସାୟ-ସଂସ୍ଥା ଖରିଦ କଲେ ଓ ସେଇଥିରୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ଆୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କୋମାରୋଭସ୍କି ନାମକ ଜଣେ ଓକିଲଙ୍କର ପରାମର୍ଶରେ ସେ ଏହା କରିଥିଲେ । ଏହି ଓକିଲ ଜଣକ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ବନ୍ଧୁଥିଲେ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଶ୍ରୀମତୀ ଗୁଇଶାର ତାଙ୍କରି ପରାମର୍ଶ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଜଣେ ପକ୍‌କା ବ୍ୟବସାୟୀ ଥିଲେ, ଆପଣା ହାତ ପାପୁଲିର ଅପର ପାଖ ପରି ସେ ରୁଷିଆର ବ୍ୟବସାୟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ତନ୍ନତନ୍ନ କରି ଜାଣିଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ଚିଠିପତ୍ର ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କରି ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲା— ସେ ଷ୍ଟେସନକୁ ଆସି ତାଙ୍କ ସହିତ ଓ ତାଙ୍କର ଦୁଇ ସନ୍ତାନଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲେ ଏବଂ ମସ୍କୋନଗରୀର ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ଏକ ହୋଟେଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ଆପଣାର ମୋଟରରେ ବସାଇ ନେଇଥିଲେ । ସେହି ହୋଟେଲରେ ଏମାନଙ୍କର ରହିବା ପାଇଁ ସେ ଆଗରୁ ଘର ବରାଦ କରି ରଖିଥିଲେ । ରୋଡ଼ିଆକୁ ସାମରିକ ଏକାଡ଼େମୀକୁ ପଠାଇବାକୁ ହେବ, ଏବଂ ତାଙ୍କର ମନୋମତ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଲାରାର ନାମ ଲେଖାଇବାକୁ ହେବ, ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କରିଠାରୁ ଆସିଥିଲା । କୌଣସି ପ୍ରକାର ବାଗବୃତ୍ତ ନରଖି ସେ ବାଳକଟି ସହିତ ହାସ୍ୟ ପରିହାସ କରୁଥିଲେ ଓ ଝିଅଟି ଆଡ଼କୁ ଏପରି ଏକଧ୍ୟାନରେ ଚାହିଁ ରହୁଥିଲେ ଯେ ଲାଜରେ ତା'ର ମୁହଁ ନାଲି ପଡ଼ିଯାଉଥିଲା ।

୨

ପ୍ରାୟ ମାସେ ଖଣ୍ଡେ ସେହି ହୋଟେଲରେ ରହିବାପରେ ଆପଣାର କର୍ମାଳୟ ପାଖରେ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ତିନି ବଖୁରିଆ ସ୍ଥାୟୀଘର ଭଡ଼ା ନେଇ ରହିଲେ ।

ମସ୍କୋର ଏହି ଅଞ୍ଚଳଟିର ଏକ ଖରାପ ଅଞ୍ଚଳ ବୋଲି ଭାରି ଅପବାଦ ଥିଲା । ଏକେତ ସହରତଳି ଅଞ୍ଚଳ, ତା'ପରେ ଏଠିସେଠି ସୁରାପାନର ଶସ୍ତା ଦୋକାନମାନ । ବିଶେଷ ଭାବରେ ଗାଡ଼ିବାଲାମାନେ ଏହିସବୁ ଦୋକାନକୁ ସୁରାପାନ ଲାଗି ଆସୁଥିଲେ । ଗୋଟାକୁ ଗୋଟା ରାସ୍ତା ଓ ଗଳି ପାପରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା— 'ପତିତାରମଣୀ'ମାନଙ୍କର ଛୋଟିଆ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ କନ୍ଦରାରେ ଭର୍ତ୍ତିହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ଏଇ ମଇଳା ଘର, ବିଛଣାରେ ବସାକରି ରହିଥିବା ଛାରପୋକ ଆଉ ଏଣେତେଣେ ପଡ଼ିଥିବା ଜୀର୍ଣ୍ଣଦଶାପ୍ରାପ୍ତ ଆସବାବପତ୍ର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ ଅଦ୍‌ଭୁତ ବା ବିଚିତ୍ର ବୋଲି ମନେ ହେଲା ନାହିଁ । ବାପାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ସେମାନଙ୍କର ମାଆଙ୍କୁ ଅତି ଦରିଦ୍ର ଅବସ୍ଥାଦେଇ ଗତି କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଅବସ୍ଥା, ବଡ଼ ଖରାପ, ଏପରିକି ପରିବାରର ନିଃସ୍ୱ ଅବସ୍ଥା ଆସି ପହଁଞ୍ଚିଚି, ରୋଡ଼ିଆ ଓ ଲାରା ଏହିକଥା ଏକାଧିକବାର ଶୁଣିବାକୁ ପାଉଥିଲେ । ରାସ୍ତାରେ ବୁଲୁଥିବା ପିଲାଙ୍କଠାରୁ ଆପଣାକୁ ଭିନ୍ନ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଧନୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏକ ଭୟ ଲୁକ୍‌କାୟିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ସେମାନଙ୍କର ମାଆ ଏହି ଭୟରେ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ମାଡ଼ାମ ଗୁଇଶାରଙ୍କ ବୟସ ପଇଁତିରିଶ ପାଖାପାଖି ହେବ— ଦେଖିବାକୁ ବେଶ୍ ମୋଟାସୋଟା, ମୁଣ୍ଡରେ କହରା ବାଳ— ତାଙ୍କର ଛାତିଭିତରଟା ପ୍ରାୟ ସବୁବେଳେ ଧଡ଼ଧଡ଼ ହେଉଥିଲା— ମଝିରେ ମଝିରେ ସେ ନିର୍ବୋଧଙ୍କ ପରି ପ୍ରଳାପ ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସେ ଏକ ଭୟଙ୍କର ଭୀରୁ ପ୍ରକୃତିର ବ୍ୟକ୍ତିଥିଲେ ଏବଂ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ଭୟ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଏହି କାରଣ ସକାଶେ, ବିଚଳିତ ଓ ଭୟାକ୍ରାନ୍ତ ମନର ଅସ୍ଥିରତା ସକାଶେ ସେ ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ପୁରୁଷ ସହିତ ପ୍ରେମ କରି ବୁଲୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ କେଉଁଠି ହେଲେ ସ୍ଥିର ଓ ଆସ୍ଥାବାନ୍ ହୋଇ ରହି ପାରୁ ନଥିଲେ ।

ହୋଟେଲରେ ଥିଲାବେଳେ ସେମାନେ ୨୩ ନମ୍ବର କୋଠରିରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଚବିଶ ନମ୍ବର କୋଠରିରେ ଭାୟୋଲିନ୍-ବାଦକ ଟିଶ୍‌କେଭିଚ୍ ରହୁଥିଲେ, ବୋଧହୁଏ ହୋଟେଲ ଆରମ୍ଭ ହେବା ଦିନଠାରୁ ସେ ସେହିଠାରେ ବାସ କରୁଥିଲେ; ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡ, ଦେହରୁ ସବୁବେଳେ ଗମ୍‌ଗମ୍ କରି ଝାଳ ବୋହିଯାଉଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଭିତରଟା ଅତିଶୟ ଦୟାର୍ଦ୍ର । କୌଣସି କଥା କହିଲାବେଳେ ସେ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲାପରି ହାତଯୋଡ଼ି ପକାଉଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଛାତିପାଖକୁ ଟାଣି ଆଣୁଥିଲେ । କୌଣସି ଉତ୍ସବ ବା ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଭାୟୋଲିନ୍ ବଜାଇଲାବେଳେ ଏକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଆତ୍ମବିସ୍ମରଣରେ ତାଙ୍କର ଆଖି ଢଳଢଳ ହେଉଥିଲା । ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ସେ ବାହାରେ ବାହାରେ ରହୁଥିଲେ, ବଲ୍‌ଶଇ ଥିଏଟର ବା କନ୍‌ଜର୍‌ଭେଟରୀରେ ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ କଟିଯାଉଥିଲା । ପ୍ରତିବେଶୀ

ହିସାବରେ ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ସବୁପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ପ୍ରକାରେ ପରସ୍ପରର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ ।

କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଘରେ ଥିଲାବେଳେ ପିଲାମାନେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିଲେ ମାଡ଼ାମ୍ ଗୁଇଶାର ଭାରି ଅସ୍ୱସ୍ତି ବୋଧ କରୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଟିଶ୍‌କେଭିଚ୍‌ଙ୍କଠାରୁ ତାଙ୍କ ଘରର ଚାବି ମାଗିକରି ରଖୁଥିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ବନ୍ଧୁ ସହିତ ସେହିଘରେ ସାକ୍ଷାତ ଓ କଥୋପକଥନ କରୁଥିଲେ । ଅଳ୍ପ କେତେଦିନ ପରେ ତାଙ୍କର ଏହି ପରୋପକାରିତା ଓ ହିତାକାଂକ୍ଷିତାକୁ ସେ ଏପରି ନିଶ୍ଚିତ ଓ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେଲେ ଯେ ଅନେକ ସମୟରେ ଯାଇ ସେ ତାଙ୍କର କବାଟରେ ଖଡ଼ଖଡ଼ କରୁଥିଲେ ଏବଂ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଠାରୁ ତାଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ ନୟନରେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଅନୁନୟ କରି କହୁଥିଲେ ।

୩

ରାସ୍ତାର ଏକ କଣକୁ ଗୋଟିଏ ଏକମହଲା ଘରେ ଏହି କର୍ମାଳୟ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ପାଖରେ ରେଲଷ୍ଟେସନ୍— ଇଞ୍ଜିନ୍ ଡିପୋ, ଗୋଦାମଘର ଏବଂ କାରିଗରମାନଙ୍କର ନିବାସ ।

ଏହିକରି ଏକ ଘରେ ଓଲିଆ ଡେମିନା ମଧ୍ୟ ବାସ କରୁଥିଲା । ସେ ବେଶ୍ ଚାଲାକଚତୁର ଥିଲା ଏବଂ ମାଡ଼ାମ୍ ଗୁଇଶାରଙ୍କର କର୍ମାଳୟରେ କାମ କରୁଥିଲା । ତା'ର ଦାଦି ରେଲବାଇ ମାଲଗୋଦାମରେ କାମ କରୁଥିଲେ ।

ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ଓଲିଆ ସିଲାଇ ବିଷୟରେ ନାନାପ୍ରକାର କର୍ମ କୌଶଳ ଶିଖି ନେଇଥିଲା । କର୍ମାଳୟର ପୂର୍ବତନ ମାଲିକ ତାକୁ ଜଣେ ବିଶେଷ କାରିଗର ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେ କ୍ରମେ ମାଡ଼ାମ ଗୁଇଶାର୍‌ଙ୍କର ମଧ୍ୟ ପ୍ରିୟଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରୁଥିଲା । ଓଲିଆ ଲାରା ଗୁଇଶାରଙ୍କୁ ଭାରି ଭଲ ପାଉଥିଲା ।

ଆଗ ତୁଳନାରେ କର୍ମାଳୟଟିର ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇନଥିଲା । ସିଲାଇ କରୁଥିବା କ୍ଲାନ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଓ ସତ୍ୱର ଗତିରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉଥିବା ସେମାନଙ୍କର ହାତଗୁଡ଼ିକ ତଳେ ସିଲାଇକଳଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବରେ ଫଟର ଫଟର ଶବ୍ଦ କରୁଥିଲେ । ଏଠିସେଠି କୌଣସି ଟେବୁଲ୍ ପାଖରେ ବସି ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ନୀରବରେ ସିଲାଇ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । ସିଲାଇ ଜାଗାରୁ ଛୁଞ୍ଚି ଓ ଲମ୍ବ ସୂତାକୁ ଟାଣି ନେଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ବାହୁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପ୍ରଲମ୍ବିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଘରଟାଯାକ ଏଣେତେଣେ କଟାକନା ପଡ଼ିଥିଲା । ସିଲାଇ କଳର ଶବ୍ଦ ଏବଂ ଝରକା ପାଖରେ ପିଞ୍ଜରା ଭିତରେ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା ଚଢ଼େଇଟିର କେଁକଟର ଭିତର କାହା ସହିତ କିଛି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ହେଲେ ବେଶ୍ ବଡ଼ପାଟିରେ କହିବାକୁ ପଡୁଥିଲା ।

ଗରାହକମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାର କୋଠରିରେ ନାନା ରଙ୍ଗର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ମେଳା ଲାଗିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଫେସନ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଛବିଳ ପତ୍ରପତ୍ରିକାମାନ ଗଦାହୋଇ ଥୁଆ ହୋଇଥିଲା । କେତେବେଳେ ଠିଆହୋଇ, ବସି ବା ଆଉ

କେତେବେଳେ ଛବିଗୁଡ଼ିକରେ ଦେଖିଥିବା ଭଙ୍ଗୀରେ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଭରାଦେଇ ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଫେସନ ଓ ଷ୍ଟାଇଲ୍ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ ଟେବୁଲ୍‌ରେ ମେନେଜରଙ୍କ ଚଉକିରେ ମାଡାମ୍ ଗୁଇଶାରଙ୍କର୍ ସହକାରୀ ବସିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଶରୀରଟି ବେଶ୍ ହାଡୁଆ ଗଢ଼ଣର, ପୁଚୁକା ଗାଲରେ ଠାଏ ଠାଏ ଖାଲଜାଗା ଦେଖି ଚମଉପରେ କଣ ସବୁ ବିରିବିରି ହୋଇ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ଗୋଟାଏ ହାଡ଼ତିଆରି ହୋଲ୍‌ଡ଼ର ଭିତରେ ସିଗାରେଟ୍‌ଟିଏ ଧରି ସେ ତାଙ୍କର ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର ଦନ୍ତପଂକ୍ତି ଭିତରେ ସେଇଟିକୁ କାମୁଡ଼ି କରି ଧରିଥିଲେ— ବେଳେବେଳେ ତାଙ୍କର ନାକ ଆଉ ପାଟି ଭିତର ଦେଇ ହଳଦିଆ ଧୂଆଁ ବାହାରି ଯାଉଥିଲା । ଭିଡ଼କରି ରହିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ଦେହର ମାପ, ବରାଦ ଓ ଠିକଣା ଓ ଅନୁରୋଧମାନ ସେ ଗୋଟିଏ ଟିପାଖାତାରେ ଟିପି ରଖୁଥିଲେ ।

ଏପରି ଏକ କର୍ମାଳୟ ଚଳାଇବାର କୌଣସି ଅଭିଜ୍ଞତା ମାଡ଼ାମ୍ ଗୁଇଶାରଙ୍କର୍ ନଥିଲା । ମାଲିକ ହିସାବରେ କାମ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ସେ କାମ ଆଦାୟ କରି ଜାଣିନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କାରିଗରମାନେ ଭାରି ଭଲ ଓ ସାଧୁପ୍ରକୃତିର ଥିଲେ । ସହକାରୀଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ସବୁବେଳେ ନିର୍ଭର କରି ହେଉଥିଲା । ତଥାପି ବେଳେବେଳେ ସେ ଭାରି ଗୋଳମାଳରେ ପଡ଼ି ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ କଳ୍ପନା କରିବାକୁ ବଡ଼ ସଂତ୍ରସ୍ତ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ବେଳେବେଳେ ହତାଶା ଓ ନୈରାଶ୍ୟରେ ସେ ଅଚଳପ୍ରାୟ ହୋଇପଡୁଥିଲେ ।

କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଅନେକ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସୁଥିଲେ । କର୍ମାଳୟ ଭିତର ଦେଇ ଚାଲିଗଲାବେଳେ ସେ ପରିପାଟୀ ମଣ୍ଡିତ ରମଣୀମାନଙ୍କୁ ଚକିତ କରି ଦେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରହେଳିକାମୟ ପରିହାସରୁ ଆପଣାକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ଅତି କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପର୍ଦ୍ଦା ଆଢୁଆଳରେ ଲୁଚି ଯାଉଥିଲେ । ସିଲାଇ କରୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ବିଦ୍ରୂପ କରି କହୁଥିଲେ, "ଏଇ ବାବୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେଣି,ଏଇ ଅମୁକର ହୃତବେଦନାର ହେତୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେଣି, ବୁଢ଼ା ବୋଦା ଆସି ପହଞ୍ଚିଲାଣି, ନାରୀମରା ଆସି ପହଞ୍ଚିଲାଣି ।"

ତାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ତାଙ୍କର କୁକୁରଟିକୁ ସମସ୍ତେ ଅଧିକ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ । ଦିନେ ଏହି କୁକୁରଟି ଲାରାର ଗୋଡ଼ରେ ଦାନ୍ତ ଲଗାଇ ତା'ର ମୋଜାକୁ ଚିରିଦେଲା ।

" ସେଇଟାକୁ ଏକାବେଳେକେ ମାରିଦେବା ଉଚିତ"—ଓଲିଆ କର୍କଶ ସ୍ୱରରେ ଲାରାର କାନ ପାଖରେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

"ହଁ, କୁକୁରଟା ଭାରି ଖରାପ କୁକୁର । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ମାରିହେବ କିପରି ? ତୁ କ'ଣ ଓଲୁ ହେଲୁଣି ?"

"ଚୁପ୍, ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପାଟିକରି କାହିଁକି କଥା କହୁଚୁ ? ମୁଁ ବାଟ ବତାଇ ଦେବି । ତୋ' ମାଆଙ୍କ ଟେବୁଲ ଭିତରେ ଯେଉଁ ପଥର ତିଆରି ଗୁଳିମାନ ଅଛି..."

"କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଯେ କାଚ ଆଉ ଶଙ୍ଖମର୍ମରରେ ତିଆରି ହୋଇଚି ।"

"ହୁଁ, ଟିକିଏ ନଇଁପଡ଼, ତାହାହେଲେ କହିବାକୁ ସୁବିଧା ହେବ । ତୁ ସେହି ଗୁଳିଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ

ଚର୍ବିଭିତରେ ମିଶାଇ ରଖିବୁ । ପାଜି କୁକୁର ତାକୁ ଖାଇ ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ମରିବ । ବାସ୍, କାମ ଖତମ !''

ଲାରା ହସିଉଠିଲା ଏବଂ ଓଲିଆ ପ୍ରତି ତା'ର ଦ୍ୱେଷ ହେଲା । ସେ ବିଚାରୀ ମଜୁରି ଖଟି ଅତି ଦରିଦ୍ର ଭାବରେ ଆପଣାର ପେଟ ପୋଷୁଚି । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଲେ ପିଲାମାନେ ଟିକିଏ ଅତିରିକ୍ତ ପରିମାଣରେ ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ତଥାପି ଓଲିଆ ସତେ କେଡ଼େ ଭଲ ଓ ଶିଶୁପରି ଚପଳ ! କୁକୁର— ପଥରର ଗୁଳି— ଏସବୁ ଖିଆଲ କିପରି ଆସି ତା'ର ମୁଣ୍ଡକୁ ଜୁଟିଲା ? ଲାରା ଭାବିଲା, ''କିନ୍ତୁ ମୁଁ କାହିଁକି ଖାଲି ସବୁକଥା ଦେଖୁଥିବି, ଭାବୁଥିବି କିନ୍ତୁ ମୋର ବୁଦ୍ଧି କୋଉଥିକୁ ପାଉନଥିବ ?

୪

''ତା ମାଆ —କ'ଣ କହନ୍ତିଟି ତା' ମାଆକୁ...ଏଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ଅସଭ୍ୟ କଥା, ମୋର ଜିଭରେ ଲେଉଟିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ କାହିଁକି ଏପରି ଭାବରେ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇବ ? ମୁଁ ତ ତା'ର ଝିଅ ପରି !''

ଲାରାକୁ ଏବେ ଷୋଳ ପୂରି ସତର ପଶିଚି, ବୟସ ଅନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅନୁରୂପ ବିକାଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଚି । ଲୋକେ ତ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ ତା'ର ବୟସ ଅଠର କିମ୍ବା ତା'ଠାରୁ ବେଶୀ ହେଲାଣି । ତା'ର ମନଟା ଭାରି ଭଲ ଥିଲା ଓ ସହଜରେ ସମସ୍ତେ ତା' ସହିତ ମିଶି ପାରୁଥିଲେ । ଦେଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଥିଲା ।

ସେ ଏବଂ ରୋଡ଼ିଆ ଭଲକରି ଏକଥା ବୁଝିଥିଲେ ଯେ ବିନା ସଂଗ୍ରାମରେ ସେମାନେ ଜୀବନରେ କିଛି ହାସଲ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଅକାଳ ବିକଶିତ ଆଗ୍ରହମାନ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଓ ଅବାସ୍ତବ ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ ବିଷୟମାନ ନେଇ ତାତ୍ତ୍ୱିକତା କରିବା ପାଇଁ ଅଳସ ଧନୀମାନଙ୍କ ସଦୃଶ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଏତେ ଅବସର ନଥିଲା । ଯାହା ପାଖରେ ଆବଶ୍ୟକତା ଅପେକ୍ଷା ଅତିରିକ୍ତ ଧନ ଜମାହୋଇ ରହିଥାଏ, କେବଳ ସେହିଲୋକ ହୀନ ଓ ଅଧମ ହେବାକୁ ବେଳ ପାଏ । ଲାରାର ହୃଦୟ ସାରା ସଂସାରର ଭିତରେ ଶୁଦ୍ଧତମ ହୃଦୟ ଥିଲା ।

ଭାଇଭଉଣୀ ଉଭୟେ ସବୁ କଥାର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝୁଥିଲେ ଏବଂ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ କେତେଦୂର କଣ ଅର୍ଜନ କରିପାରିଚନ୍ତି, ତାହା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରୁଥିଲେ । ସଂସାରରେ ଭଲ ଭାବରେ ଚଳିବାକୁ ହେଲେ ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ଭଲ ବୋଲି କହିବା ଉଚିତ । ଇସ୍କୁଲରେ ଲାରା ଭଲ ପଢୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଜ୍ଞାନଲାଭ ପ୍ରତି ତା'ର ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଆଗ୍ରହ ବା ଅନୁରାଗ ଥିଲା ବୋଲି ନୁହେଁ, ସବୁଠାରୁ ଭଲ ପଢୁଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଛାତ୍ରବୃତ୍ତି ମିଳିବ, ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ଭଲ ପଢୁଥିଲା । ଘରେ ସେ ବାସନ ଧୋଇବାରେ, କର୍ମାଳୟରେ କାମରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାରେ ଏବଂ ମାଆର ବୋଲହାକ କରିବାରେ ଅନୁରୂପ ଯୋଗ୍ୟ ଥିଲା । ସବୁବେଳେ ତାର ମୁଖ ନୀରବ ଓ ପ୍ରସନ୍ନ ରହିଥିଲା, ତାର ସମସ୍ତ ଦେହ ଲକ୍ଷଣ— କଣ୍ଠସ୍ୱର, ଆକୃତି, ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ, ତାର ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣର ଆଖି ଓ କହରା ରଙ୍ଗର ବାଳସବୁ ମିଶି ତାହାର ରୂପକୁ ଏକ ସମଛନ୍ଦ ଏକତା ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲା ।

ଜୁଲାଇ ଅଧାଅଧି ବେଳର ଗୋଟିଏ ରବିବାର । ଛୁଟିଦିନମାନଙ୍କରେ ସାଧାରଣତଃ ଅଧିକ ସମୟ ଶୋଇବାର ସମୟ ମିଳିଥାଏ । ମୁଣ୍ଡତଳେ ଦୁଇ ହାତର ପାପୁଲିକୁ ରଖି ଲାରା ଉପରକୁ ଅନାଇ ଶୋଇ ରହିଛି ।

କର୍ମାଳୟର କାମ ଆଜି ବନ୍ଦ ସବୁ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ । ରାସ୍ତାତରଫକୁ ଥିବା ଝରକାଟି ମେଲା ଅଛି । ଲାରା ଦୂରରୁ ଶୁଣିପାରିଲା ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଡ୍ରସ୍କୀ (ରୁଷିଆ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏକପ୍ରକାର ଗାଡ଼ି) ହଠାତ୍ ଗୋଡ଼ିରାସ୍ତା ପାରହୋଇ ବଡ଼ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଆସିଲା । ଚିକ୍‌କଣ ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଆସି ତାର ଘରଘର ଶବ୍ଦ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ''ନା, ଆଉଟିକିଏ ଶୋଇବି''— ସେ ଭାବିଲା । ସହରରୁ ଭାସିଆସୁଥିବା ସାମାନ୍ୟ ଶବ୍ଦାୟମାନତା ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ଦୋଳିଗୀତର ମଧୁର ଝଙ୍କାର ପରି ଭାସିଆସୁଥିଲା ଓ ତାର ନିଦ୍ରାଳସ ଭାବକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲା ।

ବାଆଁପାଖ କାନ୍ଧର ଗଣ୍ଠିହାଡ଼ ଓ ଡାହାଣ ଗୋଡ଼ର ବଡ଼ ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି, ଶରୀରର ଏହି ଦୁଇଟି ବିନ୍ଦୁ ଉପରେ ଲାରା ଆପଣା ଦେହର ଆକାର ଏବଂ ଅବସ୍ଥାନକୁ ଅନୁଭବ କରିପାରିଲା । ଅନ୍ୟ ସକଳ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ସେ ଅଳ୍ପ ବହୁତ ତାହାର ଆତ୍ମା ବା ଅନ୍ତଶରୀରର ଅଂଶ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । ତା'ର ମନେ ହେଉଥିଲା ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଯେପରି ଏକ ପ୍ରକାର ଏକଛନ୍ଦତାରେ ତାର ତନୁରେଖା ସହିତ ମିଶି ଯାଇଚି ଓ ଅତି ଚଞ୍ଚଳ ଓ ଅସ୍ଥିର ଭାବରେ ତାକୁ ଏକ ଭବିଷ୍ୟର ଅଭିମୁଖରେ ଅନୁଧାବିତ କରାଇ ନେଉଚି ।

''ନା, ଏଥର ଶୋଇପଡ଼ିଲେ ହେବ''— ଲାରା ଭାବିଲା ଏବଂ ଆପଣାର କଳ୍ପନାଭିତରେ ମସ୍କୋର ଏକ ବଡ଼ ରାସ୍ତାର ଖରା ପଡ଼ିଥିବା ପାଖଟି ବର୍ତ୍ତମାନ କିପରି ଦିଶୁଥିବ, ତାହାରି ଏକ ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି ତିଆରି ହେଉଥିବା କାରଖାନାଗୁଡ଼ିକ ଚିକ୍‌କଣ କରି ଓଳା ହୋଇ ସାରିବଣି, ସେଠି ଅତିକାୟ ଗାଡ଼ିମାନ ଥୁଆ ହୋଇଥିବ, କଟାକାଚର ଲଣ୍ଠନମାନ ଜଳୁଥିବ— ନାନା କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ଧୂମଧାମ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବଣି । ବାରାକ୍‌ରେ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଫୌଜଙ୍କର ବ୍ୟାୟାମ ଚାଲିଥିବ, କିଏ ଘୋଡ଼ା ଉପରକୁ ଡେଉଁଥିବ ତ କିଏ ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ବସି ଚାଲି ଯାଉଥିବ, କିଏ ଘୋଡ଼ାକୁ ନେଇ ଦୌଡ଼ କରିବାରେ ମାତିଥିବ, କିଏ ଘୋଡ଼ାକୁ ଥିରି ଥିରି ଚଲାଉଥିବ । ଏବଂ ବାହାରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଶିଶୁମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଧାତ୍ରୀ ଓ ସ୍ତନ୍ୟଦାତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ଝରକାର ରେଲିଂ ସେପାଖରୁ ଏସବୁ ଦେଖୁଥିବେ ।

ସେହି ରାସ୍ତାରେ ଗୋଟିଏ ଘରେ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ବାସ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଛୋଟ ଝିଅର ଆଜି ନାମ ଦିବସଥିଲା । ବୟସ୍କ ଲୋକମାନେ ନୃତ୍ୟ ଓ ସୁରାପାନରେ ଏହି ଦିନଟିକୁ ପାଳନ କରିବେ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ । କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଏଥିପାଇଁ ମାଆଙ୍କ ପାଖକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପଠାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମାଆ ଯାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ଦେହଟା ଟିକିଏ ଭଲ ଲାଗୁନଥିଲା । ମାଆ କହିଲେ, '' ତୁମେ ଲାରାକୁ ନେଇଯାଅ । ମୁଁ ଲାରାକୁ ହେପାଜତରେ ରଖେ ବୋଲି ତୁମେ ମୋତେ ସବୁବେଳେ କହୁଚ । ତେବେ ଆଜି ସେ ତୁମରି ହେପାଜତରେ ରହୁ ।'' ହଁ, ସେ ଅବଶ୍ୟ ଲାରାକୁ ତାଙ୍କରି ହେପାଜତରେ ରଖିଥିଲେ,— କି ପରିହାସ !

ସେଇ ନାଚରୁ ସବୁ ଅନର୍ଥର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । କି ପାଗଳ କାଣ୍ଡ ! ନାଚିବା ନାଆଁରେ ନଟୁପରି କେବଳ ଘୂରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, କିଛି ଭାବିବା ଦରକାର ହେବ ନାହିଁ । ଏଣେ ବାଦ୍ୟସଙ୍ଗୀତ

ଝଙ୍କୃତ ହୋଇଉଠୁଥିବ ଏବଂ ଉପନ୍ୟାସର ଜୀବନ ପରି ଶାଶ୍ୱତ କାଳହୀନତା ଭାସି ଭାସି ଚାଲିଯାଉଥିବ । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ସଙ୍ଗୀତ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା ମାତ୍ରକେ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଶଙ୍କିତ ମନେହେବ, ସତେ ଯେପରି କିଏ ଆଣି ବାଲ୍‌ଟିଏ ଥଣ୍ଡା ପାଣି ଅଜାଡ଼ିଦେଲା ବା ତୁମେ ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇଥିବା ସମୟରେ ତୁମ ଉପରେ କାହାର ଆଖି ପଡ଼ିଗଲା । ଅବଶ୍ୟ ଅନ୍ୟଜଣେ ତୁମର ଏତେ-ଦୂର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହେବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଲା, ତା'ର କାରଣ ହେଉଚି ଯେ ତୁମେ ତା'ପାଖରେ ବୟସ୍କତା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲ ।

ଏତେ ସୁନ୍ଦର ନାଚିପାରେ ବୋଲି ଆଗରୁ ସେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ କଳ୍ପନା କରି ନ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ହାତ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ଚତୁର ଓ ନିପୁଣ ନଥିଲା, ଅଣ୍ଟାପାଖରେ ହାତ ବୁଲାଇ ସେ ଯେତେବେଳେ ତୋତେ ଧରି ନେଉଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ତାହା କେଡ଼େ ବଡ଼ ନିଶ୍ଚିତ ଓ ଆରାମଦାୟକ ନିର୍ଭୀକ ପରି ମନେ ହେଉ ନଥିଲା ! କିନ୍ତୁ ଆଉ କେବେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ସେ କାହାରିକୁ ତାକୁ ଏପରି ଭାବରେ ଚୁମ୍ବନ କରିବାକୁ ଦେବ ନାହିଁ । ତା'ର ଓଠ ଉପରେ ଏତେ ଦୀର୍ଘକାଳ ଧରି ଚାପିହୋଇ ରହିଥିଲା ବେଳେ ତାଙ୍କର ଉଠ ଦୁଇଟା ପରି ଯେ କାହାରି ଓଠରେ ଏପରି ନିଲଠାପଣ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିପାରେ, ଲାରା ତାହା ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ଭାବି ନଥିଲା ।

ନା— ଏସବୁ ନିରର୍ଥକ ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ମନରୁ ବହିଷ୍କୃତ କରି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯାହା ହୋଇଗଲା, ତାହା ଥରେ ହୋଇଗଲା, କିନ୍ତୁ ଆଉଥରେ ଏପରି ହେବାକୁ ସେ କଦାପି ଦେବ ନାହିଁ । ନା— ଏଥର ଆଉ ଲାଜକୁଳୀ ହେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ, ବୋକାଙ୍କ ପରି ହସିଲେ ବା ଆନତଭ୍ରୂରେ ଅନାଇଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ— ନହେଲେ ପରିଣାମ ବଡ଼ ସାଂଘାତିକ ହୋଇପଡ଼ିବ । ତା' ଆଗରେ ସତେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଅଦୃଶ୍ୟ ଗାର ଝଲସି ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲା— ସେ ଗାର ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ଭୟପ୍ରଦ ! ସେହି ଗାର ଉପରୁ ଆଗକୁ ପାଦେ ପକାଇଲେ ମୁହଁମାଡ଼ି ଏକାବେଳେକେ ଏକ ଭୀମଗର୍ଭ ଭିତରେ ଯାଇ ପଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ନା— ଏଇ ନାଚିବାର ସମସ୍ତ ଭାବନାକୁ ମୁଣ୍ଡ ଭିତରୁ କାଢ଼ି ବାହାର କରିଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେଇ ତ ଶେଷକୁ କାଳ ହେଲା, ସବୁ ପାପର ଅଙ୍କୁର ହେଲା ! ନା, ଏଥର ସେ ସାହସ ବାନ୍ଧି ନିଶ୍ଚୟ ନାହିଁ କରିଦେବ— ସତେ ଯେପରି ତାକୁ ନାଚି ଆସେ ନାହିଁ, ବା ତା'ର ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଚି, ଏହିପରି ଗୋଟାଏ କିଛି ଛଳନା କରି ସେ ସିଧାସିଧା ମନା କରିଦେବ ।

୫

ସେବର୍ଷ ଶରତ୍‌କାଳରେ ମସ୍କୋ ଅଞ୍ଚଳରେ ରେଲବାଇ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୀବ୍ର ଅସନ୍ତୋଷ ଦେଖାଗଲା । ମସ୍କୋ-କାଜାନ୍ ଲାଇନ୍‌ରେ କାମ କରୁଥିବା ଶ୍ରମିକମାନେ ଧର୍ମଘଟ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ମସ୍କୋବ୍ରେଷ୍ଟ ଲାଇନ୍‌ର ଶ୍ରମିକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗ ଦେବେ ବୋଲି ଭାରି ଆଶଙ୍କା କରାଯାଉଥିଲା । ଧର୍ମଘଟ ହେବ ବୋଲି ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ସାରିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ କେଉଁ ତାରିଖରୁ ଧର୍ମଘଟ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହେବ, ଧର୍ମଘଟ କମିଟିରେ ଏ ବିଷୟରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଲୋଚନା ହେଉଥିଲା । ରେଲବାଇରେ କାମ କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ଆସନ୍ନ ଧର୍ମଘଟର ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲା, କୋଉଠି ଗୋଟାଏ କିଛି ଓର ପାଇଲେ ଧର୍ମଘଟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବ ବୋଲି କେବଳ ବାକୀ ଥିଲା ।

ଅକ୍ଟୋବର ମାସ ଆରମ୍ଭରେ ଏକ କାଳୁଆ ଓ ମେଘୁଆ ସକାଳର ଘଟଣା । ସେଦିନ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ମଜୁରି ପାଇବା କଥା । କିନ୍ତୁ ବେତନ ବିଭାଗରୁ ଅନେକ ବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେବିଷୟରେ କୌଣସି କଥା ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଶେଷକୁ ହାତରେ ବେତନଫର୍ଦ୍ଦ ଓ ଗୁଡ଼ାଏ ରେକର୍ଡ଼ପତ୍ର ଧରି ଜଣେ ଚପରାସୀ ଅଫିସଘର ଭିତରକୁ ଆସିଲା । ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଦରମାରୁ ଜୋରିମାନା ବାବଦ ପଇସା କାଟିରଖିବାକୁ ଏହିସବୁ ରେକର୍ଡ଼ପତ୍ର ଦେଖା ହେଉଥିଲା । ତା' ପରେ କୋଷାଧକ୍ଷ ବେତନ ଦେବା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଏପାଖରେ କାଠତିଆରି ଅଫିସ୍‌ଘର ଓ ସେପାଖରେ ଷ୍ଟେସନର କାରଖାନା, ଗୋଦାମଘର, ଇଞ୍ଜିନ୍‌ଶେଡ୍ ପ୍ରଭୃତିର ମଝିରେ ଅବସ୍ଥିତ ଅଗଣା ଭିତରେ ଶ୍ରମିକମାନେ ମାଳମାଳ ହୋଇ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସହର ପବନରୁ ପ୍ରଥମ ଶୀତର ଗନ୍ଧ ଭାସି ଆସୁଥିଲା । ମଣିଷ ପାଦରେ ମଡ଼ାଚକଟା ହୋଇଥିବା ପତର, ତରଳି ଯାଇଥିବା ବରଫ, ଇଞ୍ଜିନ୍‌ର ଅଳନ୍ଧୁ ଏବଂ ଚୁଲିରୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ବାହାରିଥିବା ମାଣ୍ଡିଆ ତିଆରି ଗରମ ଡବଲରୁଟି । (ଷ୍ଟେସନ୍ ଭୋଜନାଳୟର ତଳେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ବଖରାରେ ଏହି ରୋଟିସବୁ ତିଆରି ହେଉଥିଲା ।) ସବୁ ମିଶି ଏକ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଗନ୍ଧର ଆବେଶ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲେ । ଗାଡ଼ିମାନଙ୍କର ଯିବାଆସିବା ଲାଗି ରହିଥାଏ । କେତେବେଳେ ଏପାଖର ଡବାକୁ ସେପାଖରେ ନେଇ ଛାଡ଼ିଦିଆଯାଉଥାଏ, କେତେବେଳେ ଡବାକୁ ଡବା ଯୋଡ଼ି ଦିଆଯାଉଥାଏ । ପୁଣି କେତେବେଳେ ଡବାରୁ ଡବାକୁ ଅଲଗା କରି ଦିଆଯାଉଥାଏ । କେତେବେଳେ ଉଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଉଥିବା ଓ କେତେବେଳେ ଗୁଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଉଥିବା ପତାକାର ସଙ୍କେତ ଅନୁସାରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଥାଏ । ଇଞ୍ଜିନ୍‌ମାନଙ୍କରୁ ଶବ୍ଦ ବାହାରୁଥାଏ, ଗାର୍ଡ୍‌ମାନେ ତୂରୀ ବଜାଉଥାନ୍ତି । ସଙ୍କେତକାରୀମାନେ ହୁଇସିଲ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଅସରନ୍ତି ସିଡ଼ିପରି ଆକାଶ ମାର୍ଗରେ ଧୂଆଁ ଉଠିଉଠି ଚାଲିଥାଏ । ସେଁ ସେଁ ହେଉଥିବା ଇଞ୍ଜିନ୍‌ରୁ ବାହାରୁଥିବା ଗରମ ବାମ୍ପର ମେଘ ଶୀତକାଳୀନ ଆକାଶରେ ଘୋରାଇ ରହିଥିବା ମେଘକୁ ଯାଇ ସିଝାଇ ଦେଉଥାଏ ।

ଡିଭିଜନାଲ ମ୍ୟାନେଜର ଫୁଫ୍ଲିଗିନ୍ ଓ ଷ୍ଟେସନ୍ ଅଞ୍ଚଳର ଲାଇନ୍ ଓଭର୍‌ସିଅର୍ ପାଭେଲ୍ ଫେରାପଣ୍ଟୋଭିଚ୍ ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ଲାଇନ୍‌ର ଧାରେ ଧାରେ ଯାଉଥାନ୍ତି ଓ ଆସୁଥାନ୍ତି ଏବଂ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥାନ୍ତି । ଲାଇନ୍ ମରାମତି କରିବାକୁ ଯେଉଁ ସବୁ ଉପକରଣ ଆସୁଚି, ସେସବୁ ଟିକିଏ ଭଲ ପ୍ରକାରର ହେବା ଉଚିତ । ଏଥିପାଇଁ ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ମରାମତି-ବିଭାଗରେ ବାରବାର ଖବର ଦେଇ ଆସିଚି । ଷ୍ଟେସନ୍‌କୁ ଅତି ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର ଇସ୍ପାତ ଆସୁଚି, ରେଲର ଧାରଣାଗୁଡ଼ାକ ରେଲଗାଡ଼ିର ଭାର କଦାପି ସହିପାରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଶୀତଦିନେ ବରଫ ପଡ଼ିଲେ ହୁଏତ ସେଗୁଡ଼ିକ ଫାଟିଫୁଟି ଯିବ । କିନ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ବିଭାଗ ତାର ଅଭିଯୋଗକୁ କର୍ଣ୍ଣପାତ ମଧ୍ୟ କରୁ ନଥିଲେ । ହୁଏତ ମଝିରେ କୌଣସି ଠିକାଦାର ବେଶ୍ ପଇସା ଖାଇବାରେ ଲାଗିଥିଲା ।

ଫୁଫ୍ଲିଗିନ୍ ଲୋମ ତିଆରି ଗୋଟାଏ ଦାମିକା କୋଟ୍ ପିନ୍ଧିଥାଏ । ବୋତାମ ଲଗା ହୋଇ ନଥିବାରୁ ଭିତରୁ ସୂତାର ପୋଷାକଟି ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥାଏ । ଚାଲିଲାବେଳେ ସେ ଆପଣା ପ୍ୟାଣ୍ଟଉପରେ ଲମ୍ବାହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ସିଧା ଭାଙ୍ଗ ଓ ଜୋତାର ଚକଚକ ରଙ୍ଗଆଡ଼କୁ ବାରବାର

ଅନାଇ ଦେଖୁଥିଲା । ଆପଣାର ପୋଷାକକୁ ଦେଖି ମନେ ମନେ ସେ ଭାରି ଖୁସୀ ହେବାପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ଆଣ୍ଡିପଭ୍ ତାକୁ ଯାହାସବୁ କହୁଥିଲା, ତାହା ତା'ର ଏ କାନରେ ପଶି ସେ କାନରେ ବାହାରି ଯାଉଥିଲା । ସେ ଆପଣା ଚିନ୍ତାଭିତରେ ନିମଗ୍ନ ରହିଥିଲା । ବାରବାର ଘଡ଼ି ବାହାର କରି ସେ ସମୟ ଦେଖୁଥିଲା, ସତେ ଯେପରି ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଯିବଲାଗି ସେ ଭାରି ତରତର ହେଉଚି ।

''ହଁ ହଁ, ଠିକ୍, ଠିକ୍''– ଅଧୀର ହୋଇ ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲା । '' କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଲାଇନ୍‌ଗୁଡ଼ିକରେ ବେଶୀ ଗାଡ଼ି ଯା'ଆସ କରୁଚି, ତେଣୁ କେବଳ ସେଇଠି ଏହିସବୁ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା କରାଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ତୋର ଜିମାରେ ଯୋଉ ଲାଇନ୍‌ମାନ ଦିଆଯାଇଚି, ସେଠି କି ଭିଡ଼ ଅଛି । ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ହେଲେ ଗୋଟାଏ ପୁରୁଣା ଇଞ୍ଜିନ୍ ଖାଲି ଡବାଗୁଡ଼ାକୁ ହୁଏତ ଏପାଖ ସେପାଖ କରୁଚି । ତୋର ଆଉ କ'ଣ ଦରକାର । ତୋ'ର ମୁଣ୍ଡ ବୋଧହୁଏ ଖରାପ ହୋଇଗଲାଣି । ତୁ ଇସ୍ପାତଲାଇନ୍ କଥା କହୁଚୁ, ମୁଁ ତ ଭାବୁଚି କାଠତିଆରି ଧାରଣା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ କାମ ଚଳିଯିବ ।''

ଫୁଫ୍ଲିଗିନ୍ ପୁଣିଥରେ ଘଣ୍ଟା ଦେଖିଲା, ଘଣ୍ଟାର ଢ଼ାଙ୍କୁଣି ବନ୍ଦକରି ଦୂରକୁ ଅନାଇଲା । ଦୂରରେ ରାସ୍ତାଟିଏ ଆସି ଯେଉଁଠି ରେଲରାସ୍ତାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଚି, ସେଠାରେ ରାସ୍ତାର ମୋଡ଼ ଉପରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲା । ଏ ଗାଡ଼ିରେ ତା'ର ଜିନିଷପତ୍ର ଆସୁଥିଲା, ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ସେହି ଗାଡ଼ିରେ ବସିଥିଲା । ଗାଡ଼ିବାଲା ବଡ଼ ଏକ କଢ଼ିକିଆ ହୋଇ ଗାଡ଼ି ଚଳାଉଥିଲା, ଚେଁ ଚେଁ କଣ୍ଠରେ ସେ ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲା, ତାକୁ ଶୁଣି କୌଣସି ଘରର ଧାଇ ଦୁଷ୍ଟ ଅମାନିଆ ପିଲାକୁ ଗାଳି ଦେଉଥିବା ପରି ଶୁଣାଯାଉଥିଲା । କାଳେ କୌଣସି ରେଲଗାଡ଼ି ଆସି ପହଞ୍ଚିବ ବୋଲି ସେମାନେ ଭାରି ଆତଙ୍କିତ ବୋଧ କରୁଥିଲେ । ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ଜଣେ ସୁନ୍ଦରୀ ରମଣୀ ଗୋଟିଏ କଣକୁ ଆଉଜି କରି ବସିଥିଲେ ।

''ଆଚ୍ଛା, ପରେ କେତେବେଳେ ଏହି ବିଷୟ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା''– ହାତ ହଲାଇ ଫୁଫ୍ଲିଗିନ୍ କହିଲା । ''ରେଲ ରାସ୍ତାର ଧାରଣା ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ମୋର ଅନେକ ବଡ଼ ବଡ଼ କାମ ଅଛି'' – ତା'ର ଭଙ୍ଗୀରୁ ସେ ଏହିପରି ଏକ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲା । ଦୁହେଁ ବିଦାୟ ନେଲେ ।

୬

ଏହି ଘଟଣାର ତିନିଚାରି ଘଣ୍ଟା ପରର କଥା । ପ୍ରାୟ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ରେଲରାସ୍ତାର ପାଖରେ ଥିବା ପଡ଼ିଆଟି ଜନଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଚି । ହଠାତ୍ ଦୁଇଟି ମନୁଷ୍ୟ ଆକୃତି ସେଠାରେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ କାନ୍ଧଉପରୁ ଥରେ ପଛକୁ ଫେରି ଅନାଇ ପୁଣି ଦୂରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

''ଏଥର ଜଲଦି ଚାଲିବାକୁ ହେବ'' –ଟିଭର୍ଜିନ କହିଲା । ''ଆମ ପଛରେ କୌଣସି ଗୁପ୍ତଚର ଲାଗିଥିବେ ବୋଲି ଯେ ମୁଁ ଭୟ କରୁଚି ତା' ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଗାତ ଭିତରେ ଥିବା ସେହି କୋଢ଼ିଗୁଡ଼ାଙ୍କର କାମ ଶେଷ ହେବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନେ ବାହାରକୁ ଆସିବେ ଓ ଆମ ସହିତ ଯୋଗ ଦେବେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମୋର ହାଡ଼ ଜଳିଯାଏ । ଯଦି ତୁମର ଇଚ୍ଛାମତେ ସବୁକାମ ଏପରି

ଜବରଦସ୍ତି କରାଇନେବା ତୁମର ଇଚ୍ଛା, ତେବେ ଗୋଟାଏ କମିଟି ରଖି କି ଲାଭ ? ପ୍ରଥମେ ନିଆଁ ସହିତ ଖେଳୁଚ କାହିଁକି, ଆଉ ତା' ପରେ କୋଉଠି ଯାଇ ଆଶ୍ରୟ ନେବାକୁ ପଳାଉଚ କାହିଁକି ? କିନ୍ତୁ ତୁ ଜଣେ ଭଲଲୋକ, ଅବଶ୍ୟ ତୁ ମଧ୍ୟ ସେହିମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ରହିଚୁ ।''

''ଡାରିଆକୁ ଟାଇଫସ୍ ରୋଗ ହୋଇଚି, ଆଗ ତାକୁ ଡାକ୍ତରଖାନା ନେଇଯିବାକୁ ହେବ । ଏହି କାମଟି କରିନସାରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରି ପାରିବି ନାହିଁ ।''

''ଶୁଣାଯାଉଚି ଆଜି ପଗାର ମିଳିବ । ତେବେ ମୁଁ ଯାଉଚି ଅଫିସ ଆଡ଼େ ଟିକିଏ ମୁହଁ ମାରିଆସେ । ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ଆଜି ପଗାର ମିଳୁ ନଥିବ, ତେବେ ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କ ରାଣ ପକାଇ କହୁଚି, ତୁମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଟାଏ ଗାଳି ନଦେଇ ମୁଁ କଦାପି ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ । ଆଉ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ମୁଁ ଏସବୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବି ।''

'' ତୁ ଏସବୁ କଥା କିପରି କରିବୁ, ଶୁଣେ !''

''ଏଠି କିଛି କରିବି ନାହିଁ । ସିଧା ବଏଲର୍ ରୁମକୁ ଯାଇ ହୁଇସିଲ୍ ବଜାଇ ଦେବି, ବାସ୍, କାମ ଫତେ ହୋଇଯିବ ।''

ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ସେମାନେ ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଚାଲିଗଲେ ।

ରେଲରାସ୍ତା କଡ଼େ କଡ଼େ ଟିଭର୍ଜିନ ସହରଆଡ଼େ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପଗାର ପାଇ ଅଫିସରୁ ଫେରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଧାଇଁଯାଇ ସେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲା । ଅନେକ ଶ୍ରମିକ ପଗାର ନେଇ ଫେରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁବା ମାତ୍ରକେ ସେ ବେଶ୍ ଜାଣିପାରିଲା ଯେ ଷ୍ଟେସନ୍‌ର ପ୍ରାୟ ସବୁ ଶ୍ରମିକ ଆଜି ପଗାର ପାଇଚନ୍ତି ।

ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ଅଫିସଘରେ ଆଲୁଅ ଲାଗିସାରିଲାଣି । ବାହାରେ ଅଗଣା ଭିତରେ ଶ୍ରମିକମାନେ କୌଣସି କାମ ନଥିଲା ପରି ବୁଲୁଥାନ୍ତି । ଫାଟକ ପାଖରେ ଫୁଫ୍ଲିଗିନ୍‌ର ଗାଡ଼ି ଥୁଆ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ତା' ଭିତରେ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବସିଥିବାର ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ଆଗରୁ ଯେମିତି ବସିଥିଲା, ଠିକ୍ ସେମିତି ସତେ ଯେପରି ସକାଳ ପହରରୁ ସେ ଆଦୌ ହଲଚଲ ହୋଇ ନାହିଁ । ସେ ସ୍ୱାମୀ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥିଲା, ତା'ର ସ୍ୱାମୀ ମଧ୍ୟ ବେତନ ଆଣିବାକୁ ଯାଇଥିଲା ।

ଟିଭର୍ଜିନର ଆଖି ଯାଇ ତାହାରି ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲା । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ସେ ବୁଲିପଡ଼ି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ତାହାକୁ ନମସ୍କାର ନକରି ସେହି ବାଟଦେଇ ଚାଲିଗଲା । ଭାବିଲା ପରେ କେତେବେଳେ ସେ ପଗାର ନେବାକୁ ଆସିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଫିସକୁ ଯାଇ ଫୁଫ୍ଲିଗିନ୍ ସହିତ ଭେଟ ହେବା ସେ ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା କରୁ ନଥିଲା । ଅଗଣାର ଅନ୍ଧାରୁଆ ପାଖଟିକୁ, ଅର୍ଥାତ୍ କାରଖାନା ଓ ଡିପୋଆଡ଼କୁ ସେ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

''ଟିଭର୍ଜିନ-କୁପ୍ରିକ୍ !''— ଅନ୍ଧାର ଭିତରୁ ଅନେକ କଣ୍ଠସ୍ୱର ତାକୁ ଡାକୁଥିବାର ସେ ଶୁଣିପାରିଲା । କାରଖାନା ବାହାରେ ବେଶ୍ କେତେକ ଲୋକ ଜମା ହୋଇଥିଲେ । ଭିତରେ କିଏ ଜଣେ ଚିତ୍କାର କରୁଥିଲା ଏବଂ ଗୋଟିଏ ବାଳକର କ୍ରନ୍ଦନ ଶୁଣାଯାଉଥିଲା । ''ଆରେ, ଭିତରକୁ ଯାଇ ବିଚରା ପିଲାଟିକୁ ରକ୍ଷା କର''— ଭିଡ଼ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ନାରୀ କଣ୍ଠ ସେ ଶୁଣିପାରିଲା ।

ସବୁଦିନପରି ବୁଢ଼ା ଫୋରମ୍ୟାନ୍ ପିଓଡ୍ର ଖୁଡ଼ୋଲାଏଭ୍ ତା' ପାଖରେ କାମ ଶିଖୁଥିବା ପିଲା ୟୁସୁପ୍‌କାକୁ ଆଜି ମଧ ମାରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା ।

ପ୍ରଥମରୁ ଯେ ଖୁଡ଼ୋଲାଏଭ୍ ତା' ପାଖରେ କାମ ଶିଖୁଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଏପରି ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଥିଲା ତା' ନୁହେଁ, ସେ ପ୍ରଥମରୁ ଏତେ ଅତିରିକ୍ତ ମଦ ମଧ ପିଉନଥିଲା । ଏକଦା ଜଣେ ତେଜସ୍ୱୀ ଯୁବକ ଶ୍ରମିକ ହିସାବରେ ସେ ମସ୍କୋର ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ବଣିକ ଓ ଧର୍ମଯାଜକ ଘରର ଝିଅମାନଙ୍କର ମଧ ପ୍ରଶଂସାପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିପାରିଥିଲା, କିନ୍ତୁ କନଭେଣ୍ଟ୍ ସ୍କୁଲରୁ ପାସ୍ କରିଥିବା ଝିଅ ମାର୍ଫାକୁ ସେ ପ୍ରେମ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ଓ ମାର୍ଫା ତାଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ତାର ବନ୍ଧୁ ଓ ଟିଭର୍ଜିନର ବାପ ମେକାନିକ ସାଭେଲି ନିକିଟିଚ୍‌କୁ ଯାଇ ବିବାହ କରିଥିଲା ।

ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପରେ ସାଭେଲିର ଦାରୁଣ ମୃତ୍ୟୁପରେ (୧୯୮୮ ମସିହାରେ ଗୋଟିଏ ଭୟଙ୍କର ରେଲ-ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ସେ ପୋଡ଼ିହୋଇ ମରିଥିଲା ।) ଖୁଡ଼ୋଲାଏଭ୍ ପୁଣି ମାର୍ଫାର ମନ ନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା କିନ୍ତୁ ମାର୍ଫା ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ପାଇଁ ତାହାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କଲା । ତା' ପରେ ଖୁଡ଼ୋଲାଏଭ୍ ମଦପିଆ ଆରମ୍ଭ କଲା, ଗୁଣ୍ଡାମି କଲା, ତା'ର ସମସ୍ତ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଲାଗି ସଂସାରକୁ ଦୋଷ ଦେଇ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା ।

ୟୁସୁପ୍‌କାର ବାପ ଗିମାଜେଟ୍‌କିନ୍ ଟିଭର୍ଜିନ ବାସକରୁଥିବା ଭଡ଼ାଘର – କଲୋନିରେ ଜଗୁଆଳି କାମ କରୁଥିଲା । ଟିଭର୍ଜିନ ବେଳେବେଳେ ଏହି ପିଲାଟିର ଭଲମନ୍ଦ ବୁଝାସୁଝା କରୁଥିଲା, ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ଖୁଡ଼ୋଲାଏଭ୍ ତା' ଉପରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ରାଗ ରଖିଥିଲା ।

''ଫାଇଲ୍ ସେମିତି ଧରନ୍ତି ନା ? ଗଧ କୋଉଠିକାର ।'' ଖୁଡ଼ୋଲାଏଭ୍ ଗର୍ଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ଓ ତା'ର ବାଳଧରି ତାକୁ ଟାଣି ଆଣି ତା'ପରେ ତା'ର ବେକରେ ଚଣ୍ଟିଆ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । ''ଏମିତି କିଏ କାମ କରେ, ହଇରେ ଜଙ୍ଗଲି !''

''ଆଉ ଦିନେ ନାହିଁ, ଆଉ ଦିନେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଆଉଦିନେ ଏପରି କରିବି ନାହିଁ । ଇଲୋ ବାପଲୋ, ମରିଗଲି ଲୋ !''

'' ତାକୁ ମୁଁ ଏକଥା ହଜାରଥର କହିଥିବି । ହଜାରଥର ବତାଇ ଦେଇଥିବି ଯେ ଏପରି କରିବୁ ନାହିଁ, ଏପରି କରିବୁ । କିନ୍ତୁ ସେ ତା'ର ମନମୁଖି କାମ କରିବହିଁ କରିବ ! ଆଉଟିକିଏ ହୋଇଥିଲେ ଲୁହାଛଡ଼ଟି ଭାଙ୍ଗିଥାନ୍ତା । ବେଧୁଆ !''

''ଲୁହାଛଡ଼କୁ ମୁଁ ଜମାରୁ ଛୁଇଁ ନାହିଁ, ସତ କହୁଚି ସେଥିରେ ମୁଁ ଆଦୌ ହାତ ଦେଇ ନାହିଁ ।''

''କାହିଁକି ପିଲାଟା ଉପରେ ଏତେ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଚୁ ?'' ଭିଡ଼ ଭିତରେ ଠେଲିପେଲି ପଶି ଆଗକୁ ବାହାରି ଟିଭର୍ଜିନ କହିଲା ।''

''ସେଥିରେ ତୋର କ'ଣ ଅଛି ବେ ?'' —ଖୁଡ଼ୋଲାଏଭ୍ ଚେଡ଼ି କରି ଜବାବ ଦେଲା ।

''ମୁଁ ତୋତେ ପଚାରୁଚି, ତୁ ଏ ପିଲାଟା ଉପରେ କାହିଁକି ଏତେ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଚୁ ?''

''ଆଉ ତୋତେ ମୁଁ କହୁଚି ଯେ ଚୁପ୍‌କରି ତୁ ଏଠୁ ଚାଲିଯା —ନହେଲେ ପରିଣାମ କିଛି ଭଲ ହେବ ନାହିଁ । ଓଃ, ସାମ୍ୟବାଦୀ ଆସିଲେ ମଧସ୍ଥ ହେବାକୁ ! ସେ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଯାଆ ଆଉ କେଉଁଠି

ଦେଖାଇବୁ । ଆଉ ଏ ବଜାରି ପିଲାକୁ ମୁଁ ଆଜି ଜୀବନରୁ ମାରିବି, ତେବେ ଛାଡ଼ିବି । ଆଜି ସେ ମୋର ଲୁହାଛଡ଼ଟା ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଥାନ୍ତା ହୋ ! ତା ଭାଗ୍ୟ ଭଲ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ଜୀବନରୁ ମାରି ନାହିଁ– କଟାଆଖିଆ ଅନାଇଚି କେମିତି ଦେଖ ! ମୁଁ କ'ଣ କରିଚି ସମସ୍ତେ କହିଲ– କାନଟାକୁ ଟିକିଏ ଧରିଲେ ଆଉ ବାଳଧରି ଟିକିଏ ଟାଣିଦେଲେ ସେତିକିରେ ଅତ୍ୟାଚାର ହୋଇଗଲା ।''

''ତେବେ ତୁ ଭାବୁଚୁ ଏହି ଅପରାଧ ସକାଶେ ପିଲାଟିକୁ ଜୀବନରୁ ମାରିଦେବା ଉଚିତ ! ତୋତେ ଲଜ୍ଜା ଲାଗୁ ନାହିଁ ? ଫୋର୍‌ମାନ୍ ଚାକିରି କରି ତୁ ବୁଢ଼ା ହେବାକୁ ବସିଲୁଣି, ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ପାଚିବାକୁ ବସିଲାଣି, ତଥାପି ତୋ'ର ଅକଲ ହେଲା ନାହିଁ ।''

''ଯାଆ, ଯାଆ କହୁଚି ! ନହେଲେ ତୋତେ କାଟି ଦି'ଗଡ଼ କରିଦେବି । ତୋ'ର ଅନ୍ତବୁଜୁଳା ବାହାର କରିଦେବି । ଆସିଲା ମୋ' ପାଖରେ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ! କୁକୁର, ହୀନିକୁକୁର କୋଉଠିକାର ! ପୁଚପୁଚିଆ, ତୋର ଜନ୍ମ ଏହି ରେଲଲାଇନ କଡ଼ରେ ହୋଇଚି । ତୋ' ବୋପାର ଆଖି ଆଗରେ ତୁ ମାଆପେଟକୁ ଆସିଚୁ । ବେଧଛୁଆ,ତୋ ମାଆକୁ ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣିଛି । ପୋଇଲି, ଛିଣ୍ଡାକନାପିନ୍ଧି, ମାଗିଖାଇ !

ତା'ପରେ ଯାହା ଘଟିଲା, ତାହା ସମାପ୍ତ ହେବାକୁ ଗୋଟିଏ ମିନିଟ୍ ସୁଦ୍ଧା ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ହାତ ପାଖରେ ଯାହା ଜୁଟିଲା ତାହାକୁ ଧରି ଦୁହେଁ ଲଢ଼ାଲଢ଼ି ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । କାରଖାନା ଭିତରେ ଓଜନଦାର ହତିଆର ଏବଂ ଲୁହାର ଉପକରଣମାନ ଏଣେତେଣେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଦେଖଣାହାରି ଲୋକମାନେ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଛଡ଼ାଇଦେଇ ନଥିଲେ ସେଦିନ ଦୁହେଁଯାକ ପରସ୍ପରକୁ ଜୀବନରୁ ମାରି ଦେଇଥାନ୍ତେ । ସବୁ ଶାନ୍ତ ହେବା ପରେ ଖୁଡ଼ୋଲାଏଭ୍ ଓ ଟିଭର୍ଜିନ୍ ତଳକୁ ମୁଣ୍ଡପୋତି ଠିଆହୋଇଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ବିବର୍ଣ୍ଣ କପାଳ ଛାତିକୁ ପ୍ରାୟ ସ୍ପର୍ଶ କଲା ପରି ଦେଖାଯାଉଥାଏ, ଆଖିଗୁଡ଼ାକରେ ରକ୍ତ ଚଢ଼ି ଲାଲ ଲାଲ ଦିଶୁଥାଏ । ରାଗରେ ଗରଗର ହୋଇ କାହାରି ମୁହଁରୁ ପଦେ କଥା ବି ବାହାରୁ ନଥାଏ । ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ହାତକୁ ପଛରୁ ଜୋର କରି ଧରି ରଖିଥାନ୍ତି । ଥରେ ଦୁଇଥର ହାତକୁ ଛଡ଼ାଇନେଇ ସେମାନେ ପୁଣି ଲଢ଼ିବାର ଚେଷ୍ଟା କଲେ, ଦେହକୁ ଭିଡ଼ିମୋଡ଼ି ସେମାନଙ୍କୁ ଧରିଥିବା ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ପାଖରୁ ମୁକୁଳିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ । ସେମାନଙ୍କର ପୋଷାକରୁ ବୋତାମ ଫିଟି ଯାଇଥାଏ, କମିଜ୍ ଦେହରୁ ଅଧେ ବାହାରି ଯାଇଥାଏ, ଏପରିକି କାନ୍ଧଗୁଡ଼ାକ ବାହାରକୁ ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ଆଉ ଚାରିପାଖରେ ଲୋକମାନେ ହୋ-ହୋ ପାଟି କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

'' ହେ ହେ, ତା ହାତରୁ ନିହାଣଟାକୁ ବି ଛଡ଼େଇ ନେଇଯାଅ । ନହେଲେ ସେ ମୁଣ୍ଡ ଫଟାଇ ଛତୁ କରିଦେବ । ହେ ବୁଢ଼ା, ଫିଓଡ୍‌ର୍ ଏଥର ଶାନ୍ତ ହୋଇଯା, ନହେଲେ ତୋର ହାତ ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯିବ । ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ଏତେବେଳଯାଏ ଖେଳକରି କି ଲାଭ ? ଏମାନଙ୍କୁ ଅଲଗା କରିଦେଇ· ଘର ଭିତରେ କୋଲପ ପକାଇ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ ତ କାମ ସରିଲା !''

ଆପଣାର ସମସ୍ତ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଟିଭର୍ଜିନ ହଠାତ୍ ତାକୁ ଅଟକାଇ ଧରିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିଦେଲା ଓ ବନ୍ଧନମୁକ୍ତ ହୋଇ କବାଟ ଆଡ଼କୁ ଧାଇଁବାକୁ ଲାଗିଲା । ଲୋକେ ବି ତା ପଛରେ ଧାଇଁଲେ କିନ୍ତୁ ସେ ଆଉ ଲଢ଼ିବା ମତଲବରେ ନାହିଁ ଜାଣିପାରି ତାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ।

କବାଟଟାକୁ ଧଡ଼୍ କରି ମେଲାକରି ଦେଇ ସେ ଚାଲିଗଲା, ପଛକୁ ଅନାଇଲା ବି ନାହିଁ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଭିତରେ ଉଷ୍ଣାର୍ଦ୍ର ଶରତରାତି ଭିତରେ ସେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ''ତୁମେ ଯିବ କାହାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ, ଆଉ ସେମାନେ ଛୁରୀ ଧରି ତୁମକୁ ମାରିବାକୁ ଆସିବେ''— ନିରୁଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପରି ଯାଉ ଯାଉ ସେ ମନେ ମନେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଅତିରିକ୍ତ ଖାଇ ମୋଟା ହୋଇଥିବା ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବଡ଼ ଅଶିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଆଖିକରି ଭିଡ଼କରି ଜମା ହୋଇଥିବା ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ଆଡ଼େ ଅନାଇ ରହିଚି, ଅତିରିକ୍ତ ସୁରାପାନରେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ହରାଇ ବସିଥିବା ଜଣେ ଶ୍ରମିକ ତା'ର ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରିବାରେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଚି— ଅସମ୍ମାନ ଓ ଅବିଶ୍ୱାସରେ ଏହି ସଂସାରଟା ପ୍ରତି ତା'ର ସମସ୍ତ ମନ ଘୃଣାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଦ୍ରୁତ ପଦରେ ଚାଲିଯିବାକୁ ଲାଗିଲା, ତା'ର ଉତ୍ତେଜିତ ମସ୍ତିଷ୍କ ଭିତରେ ସେ ଯେଉଁପରି ଭବିଷ୍ୟତର କଳ୍ପନା କରୁଚି, ସତେ ଅବା ସେହିପରି ଏକ ଭବିଷ୍ୟତ ପୃଥିବୀରେ ଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ, ସମସ୍ତେ ଓ ସବୁକଥା ବୁଦ୍ଧି ଓ ବିବେକ ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହେବ ଏବଂ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅସଙ୍ଗତି ରହିବ ନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ ସେ ପାଦର ଗତି ବଢ଼ାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗତ କେତେ ଦିନର ସଂଗ୍ରାମ, ରେଳଲାଇନ୍‌ରେ ଉପୁଜିଥିବା ଅସନ୍ତୋଷ, ସଭାଗୁଡ଼ିକରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଭାଷଣ, ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇନଥିବା କିନ୍ତୁ ତଥାପି ବର୍ଜିତ ହୋଇନଥିବା ଧର୍ମଘଟର ନିଷ୍ପତ୍ତି, ଏକ ଅନାଗତ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପହୁଞ୍ଚାଇ ଦେବାର ବୃହତ୍ ମାର୍ଗରେ ଏସବୁ ଯେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପର୍ଯ୍ୟାୟ, ଏକଥା ସେ ଭଲକରି ଜାଣିଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାକୁ ଏପରି ବିରକ୍ତ ଲାଗୁଥିଲା ଯେ ସେ ସମସ୍ତ ପଥ କେବଳ ଦଉଡ଼ିକରି ଚାଲିଯିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା, ଅଟକିଯାଇ ନିଶ୍ୱାସ ନେବାକୁ ମଧ୍ୟ ତାହାର ତର ସହୁନଥିଲା । ବଗ ପରି ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ପାଦ ପକାଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଠିକ୍ କେଉଁଠାକୁ ଯାଉଚି, ସେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଜାଣି ନଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏହି ବାଟରେ ଗଲେ ସେ ଯାଇ କେଉଁଠାରେ ପହଞ୍ଚିବ ତା'ର ପାଦ —ଦୁଇଟି ସେଇକଥା ବେଶ୍ ଭଲକରି ଜାଣିଥିଲା ।

ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ସହିତ ଗୋପନ-ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳରୁ ଆସିବା ପରେ ଧର୍ମଘଟ କମିଟି ସେହିଦିନ ରାତିଠାରୁ ଧର୍ମଘଟ ଆରମ୍ଭ କରିବାର ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଚି ବୋଲି ସେ ଅନେକ ବିଳମ୍ବରେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲା । କାହାକୁ କେଉଁ କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ପଠାଯିବ ଏବଂ କେଉଁ କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯିବ, ଏସବୁ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସେହିଠାରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇସାରିଚି । ସେତିକିବେଳେ ଇଞ୍ଜିନ୍ ମରାମତି କାରାଖାନାରୁ ହଠାତ୍ ଏକ ହୁଇସିଲ୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଲା, ସେହି ଶବ୍ଦ ଆପଣା ହୃଦୟର ଗଭୀର ତଳରୁ ଆସୁଥିବା ପରି ଟିଭର୍ଜିନ୍ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପ୍ରଥମେ ଶବ୍ଦଟି ଭାରି କର୍କଶ ଶୁଣାଗଲା ଏବଂ ତାପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଲଳିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଡିପୋ ଏବଂ ମାଲଗୋଦାମରେ ସେତେବେଳକୁ ଗୋଟିଏ ଭିଡ଼ ଜମାହୋଇ ସାରିଲାଣି । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବଏଲର୍ ବିଭାଗର ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଆସି ଯୋଗ ଦେଲେ । ଟିଭର୍ଜିନ୍‌ଠାରୁ ସଙ୍କେତ ପାଇ ସେମାନେ କାମ ବନ୍ଦ କରି ଆସିଥିଲେ ।

ସେଦିନ ରାତିରେ ସେହି କେବଳ କାମ ବନ୍ଦକରି ଆସିଥିଲା ଏବଂ ଲାଇନ୍‌ରେ ସମସ୍ତ ଯାତାୟାତ କେବଳ ତାହାରି ଯୋଗୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିଲା, ଏହିପରି ଏକ ଧାରଣା ଅନେକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟିଭର୍ଜିନ୍ ମନଭିତରେ ରହିଥିଲା । କେବଳ ଯେତେବେଳେ ବିଚାର ହେଲା, ଏବଂ ଧର୍ମଘଟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିବାରୁ ନୁହେଁ, ଧର୍ମଘଟରେ ଲିପ୍ତ ରହିଥିବାରୁ ତାହାକୁ ଅଭିଯୁକ୍ତ କରାଗଲା, ସେତେବେଳେ ଯାଇ ତାହାର ଭ୍ରମ ଦୂର ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

ଧାଉଁଥିବା ଲୋକେ ପରସ୍ପରକୁ ପଚାରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ''ଏ ସମସ୍ତେ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଚନ୍ତି ? ଏ ସଙ୍କେତ କ'ଣ ପାଇଁ ଦିଆଯାଉଚି ?'' ଅନ୍ଧାର ଭିତରୁ ଜବାବ ଆସିଲା, '' ତୁ କ'ଣ କାଲ ହୋଇଗଲୁ କି ? କୋଉଠି ନିଆଁ ଲାଗିଚ ବୋଲି ସେମାନେ ସଙ୍କଟର ସଙ୍କେତ ଧ୍ୱନି କରୁଚନ୍ତି ।''— କୋଉଠି ନିଆଁ ଲାଗିଚି ?''— ''କୋଉଠି ହେଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଲାଗିଚି ନଚେତ୍ ସଙ୍କଟର ସଙ୍କେତ ଦିଆଯାଉଥାନ୍ତା କାହିଁକି ?''

କବାଟ ସବୁ ଧଡ଼ଧଡ଼୍ ଶବ୍ଦକରି ଖୋଲିଗଲା, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଲୋକ ଆସି ବାହାରେ ଜମା ହେଲେ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଶୁଣାଗଲା । '' ନିଆଁ ଲାଗିଚି ? ଶୁଣ ଏ ମୂର୍ଖ କ'ଣ କହୁଚି ! ଆରେ ଧର୍ମଘଟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଚି, ଧର୍ମଘଟ । କୋଉଠୁ ଅନ୍ୟ ବୋକାମାନଙ୍କୁ ଧରିଆଣି ଏଥର ସେମାନେ କାମ କରାଉଥାନ୍ତୁ । ଚାଲରେ, ସମସ୍ତେ ଚାଲ ।''

ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଲୋକ ଏହି ଜନସମୂହରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରେଲବାଇ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ଧର୍ମଘଟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

୭

ଦୁଇଦିନ ପରେ ଟିଭର୍ଜିନ୍ ଘରକୁ ଫେରିଲା । ଖୁର ନବାଜି ତାର ରୁଢ଼ ବଡ଼ ବଡ଼ ହୋଇଗଲାଣି, ଅନିଦ୍ରାହେତୁ ବଡ଼ ହାଲିଆ ଲାଗୁଚି, ଶରୀରର ମଞ୍ଜଭିତରଟା ଶୀତରେ କମ୍ପିଯାଉଚି । ବର୍ଷର ଏହି ସମୟରେ କେବେ କେଉଁଦିନ ହେଲେ ବରଫ ପଡ଼େ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ କାଲି ରାତିରୁ ବରଫ ପଡ଼ିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଚି । ଟିଭର୍ଜିନ୍‌ର ଦେହରେ କୌଣସି ଶୀତବସ୍ତ୍ର ନାହିଁ । ଫାଟକ ପାଖରେ ଜଗୁଆଳି ଗିମାଜେଟ୍‌କିନ୍ ସହିତ ତା'ର ସାକ୍ଷାତ ହେଲା ।

''ତୁମକୁ ଅନେକ ଧନ୍ୟବାଦ, ମିଷ୍ଟର ଟିଭର୍ଜିନ''— ଖଣ୍ଡି-ରୁଷ-ଭାଷାରେ ସେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା । ''ତୁମେ ମୋର ପୁଅ ୟୁସୁପ୍‌କାକୁ ବଞ୍ଚାଇଲ । ମୁଁ ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କ ପାଖରେ ତୁମ ପାଇଁ ସବୁବେଳେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିବି ।''

''ତୁମେ କଣ ପାଗଳ ହେଲ ଗିମାଜେଟ୍‌କିନ୍ ? ତୁମେ ମିଷ୍ଟର ବୋଲି କାହାକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରୁଚ ? ସେ ମିଷ୍ଟର ଫିଷ୍ଟର କାଟି ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅ ଓ କ'ଣ କହିବାର ଚଞ୍ଚଳ କହ । କେମିତି ଶୀତ କରୁଚି, ତୁମେ କଣ ଦେଖି ପାରୁ ନାହଁ ?''

''ତୁମେ କାହିଁକି ଶୀତରେ କଷ୍ଟ ପାଇବ ? ଆଚ୍ଛା, ରହିଥା ମୁଁ ଆଉ ତୁମର ମାଆ ମାର୍ଫା ଗାଭ୍ରିଲୋଭ୍‌ନା କାଲି ଷ୍ଟେସନ୍ ମାଲଗୋଦାମ ପାଖରୁ ଘରେ କାଠ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣିଚୁ— ଭାରି ବଢ଼ିଆ ଶୁଖିଲା କାଠ । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଷୁମ କରାଇ ଦେଉଚି ।''

''ଥାଉ, ଧନ୍ୟବାଦ । ଯଦି ଆଉ କିଛି କହିବାର ଥାଏ, ତେବେ ଶୀଘ୍ର କହ । ମୋର ଦେହଟା ବରଫ ହୋଇଯିବା ପରି ଲାଗୁଚି ।

'' ମୁଁ କହୁଥିଲି ଆଜି ରାତିରେ ଘରେ ରହିବା ନିରାପଦ ହେବ ନାହିଁ । କୋଉଠି ଲୁଚିକରି ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୋ' ଘରକୁ କୋଉମାନେ ଯିବାଆସିବା କରନ୍ତି, ଏହିକଥା ପଚାରିବାକୁ ଆଜି ପୋଲିସ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲା, । ମୁଁ କହିଲି, ହଁ, ରେଲବାଇ ଲୋକମାନେ ଏଠାକୁ ଯା'ଆସ କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଅଚିହ୍ନା ଲୋକ କେହି ଆସନ୍ତି ନାହିଁ ।''

ଟିଭର୍ଜିନ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହ କରି ନଥିଲା । ସେ ତା'ର ମାଆ ଓ ବିବାହିତ । ଦୁଇ ସାନଭଉଣୀଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ରହୁଥିଲା । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗିର୍ଜା ତରଫରୁ ଭଡ଼ା ଦିଆଯାଉଥିବା ଘରେ ସେମାନେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସେହି ଘରେ ଗିର୍ଜାର କେତେକ କର୍ମଚାରୀ ମଧ ବସା କରି ରହୁଥିଲେ । ରାସ୍ତାରେ ବୁଲିକରି ବିକୁଥିବା ବୁଲାବିକାଳିମାନଙ୍କର ଦୁଇଟି ସମିତି ଏହିଠାରେ ଥିଲା,— ଗୋଟିଏ କଂସେଇମାନଙ୍କର ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପରିବା ବିକାଳିମାନଙ୍କର । କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ନିବାସୀ ମସ୍କୋ-ବ୍ରେଷ୍ଟ ରେଲଲାଇନରେ କାମ କରୁଥିଲେ ।

ଘରଟି ପଥରରେ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ପଲସ୍ତରା କରା ନହୋଇ ଥିବା ମଇଳା ଅଗଣାଟିର ଚାରିପାଖରେ କାଠର ଗୋଟିଏ ବାରଣ୍ଡା ବୁଲିଥିଲା । ଏହି ବାରଣ୍ଡାରୁ ବାହାର ତରଫରୁ ଅତି ମଇଳା ଓ ଖସଡ଼ା ସିଡ଼ିମାନ ଉପରକୁ ଉଠିକରି ଯାଇଥିଲା, ଏହି ସିଡ଼ିଗୁଡ଼ିକରୁ ସବୁବେଳେ ବିଲେଇ ଓ ବନ୍ଧାକୋବିର ଗନ୍ଧ ଆସି ନାକରେ ବାଜୁଥିଲା । ସିଡ଼ି ଶେଷରେ ପାଇଖାନା ଓ ତାଲା ପଡ଼ିଥିବା ଭଣ୍ଡାର ଘରମାନର ରହିଥିଲା ।

ଟିଭର୍ଜିନ୍‌ର ଭାଇ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଡାକରା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆହତ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ସାମରିକ ଚିକିତ୍ସାଳୟରେ ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରୁଥିଲା । ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଦୁଇ ସନ୍ତାନ ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଘରକୁ ଆଣିବାକୁ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲେ । (ଅନେକ ପୁରୁଷଧରି ଟିଭର୍ଜିନ୍‌ର ବଂଶରେ ସମସ୍ତେ ରେଲବାଇରେ କାମ କରି ଆସିଛନ୍ତି, ତେଣୁ ସରକାରୀ ପାସ୍‌ରେ ସେମାନେ ରୁଷିଆର ଯେକୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାର ସୁବିଧା ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲେ ।) ଘରଟି ବେଶ୍ ନିସ୍ତବ୍ଧ ଥିଲା, କେବଳ ଟିଭର୍ଜିନ୍ ଓ ତା'ର ମାଆ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଥିରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ।

ସେମାନଙ୍କ ଘର ଦୋତାଲା ଉପରେ ଥିଲା । ବାହାରେ ଗୋଟିଏ ପାଣିକୁଣ୍ଡ ଥୁଆ ହୋଇଥିଲା, ପାଣିଭରାଳି ସେଥିରେ ନିୟମିତ ଭାବରେ ପାଣି ଭରିଦେଇ ଯାଉଥିଲା । ଉପରକୁ ଉଠିଆସି ଟିଭର୍ଜିନ ଦେଖିଲା ଯେ କୁଣ୍ଡଟା ଉପରୁ ଢାଙ୍କୁଣିଟା ଖୋଲି ହୋଇ ଯାଇଚି ଏବଂ ଥଣ୍ଡା ହେତୁ ବରଫର ସର ପଡ଼ି ଆସିଥିବା ପାଣି ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଟିଣ ମଗ ଭାସୁଛି ।''ପ୍ରୋଭ୍ ନିଶ୍ଚୟ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲା''— ସେ ଈଷତ୍ ହସି ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା । ''ତାର ମଦ ପିଇବାର ମାତ୍ରା ଯେପରି ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲାଣି । ଏଥର ତା'ର ପେଟଭିତରେ ନିଆଁ ନଲାଗି ଆଉ ବାକୀ ରହିବ ?'' ପ୍ରୋଭ୍ ସୋକୋଲୋଭ୍ ଟିଭର୍ଜିନ୍ ମାଆର କଣ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଥିଲା, ସେ ଗିର୍ଜାରେ ଭଜନ ଗାଇବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲା ।

ଟିଭର୍ଜିନ୍ ବରଫ ଭିତରୁ ମଗ୍‌ଟାକୁ କାଢ଼ି ବାହାରେ ରଖିଦେଲା ଏବଂ ହାତରେ ଠେଲି କବାଟକୁ ମେଲା କରିଦେଲା । ଗରମ ପବନ ଓ ରୋଷେଇଘରୁ ଖାଇବାର ଲୋଭ ଜନ୍ମାଉଥିବା ବାମ୍ପର ଏକ ଝଲ୍‌କା ଆସି ତା' ଦେହରେ ବାଜିଲା ।

''ଘର ଭିତର ଆଜି ତୁ ବଢ଼ିଆ ଉଷୁମ କରି ରଖିଚୁ ମାଆ । ଭିତରେ ଭାରି ଚମତ୍କାର ଓ ଗରମ ଲାଗୁଚି ।''

ମାଆ ତାକୁ ବିହ୍ୱଳ ଭାବରେ କୁଣ୍ଢାଇ ଧରିଲେ । ତାଙ୍କର ଆଖିରୁ ଲୁହଧାର ଉଚ୍ଛୁଳି ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମାଆର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ହାତ ବୁଲାଇ କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଅତି ଧୀର ଭାବରେ ଟିଭର୍ଜିନ୍ କହିଲା,'' ଦୁଃସାହସ ନକଲେ କିଛି ମିଳିବ ନାହିଁ, ମାଆ ! ମସ୍କୋରୁ ଓ୍ୱାରସ୍ ଯାଏ ଆଜି ରେଲବାଇ ଧର୍ମଘଟ ହୋଇଚି ।'' ''ମୁଁ ଜାଣେ ବାପ । ସେଇଥିପାଇଁ ତ ମୁଁ କାନ୍ଦୁଚି । ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୋ'ର ପଛରେ ଲାଗିବେଣି । ତୋତେ ଏଠୁ ଶୀଘ୍ର ପଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ।''

''ଝିଅ ଦିନର ତୋ' ସେଇ ସାଙ୍ଗ ଆଜି ମୋ'ର ମୁଣ୍ଡ ଫଟାଇ ଦେଇଥିଲା ବୋଲି ଜାଣ ।'' ହାଲୁକା କଥା କହି ସେ ମାଆକୁ ହସାଇଦେବ ବୋଲି ଭାବିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ମାଆ କହିଲେ, ''ତାକୁ ଉପହାସ କଲେ ଅପରାଧ ହେବ, ପୁଅ ! ତା' ଲାଗି ଆମର କେବଳ ଦୁଃଖିତ ହେବା ଉଚିତ — ବିଚରା ଗରିବ, ମଦୁଆ !''

''ଆଣ୍ଟିପଭ୍‌କୁ ଗିରଫ କରି ନେଲେଣି । ରାତିରେ ଆସି ସେମାନେ ତାର ଘର ତଲାସ କଲେ, ସବୁ ଜିନିଷକୁ ତନ୍ନତନ୍ନ କରି ଦେଖିଲେ. ଏବଂ ଆଜି ସକାଳେ ତାକୁ ଧରି ନେଇଗଲେ । ଏଣେ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ସାଂଘାତିକ ଭାବରେ ବେମାର ହୋଇ ଡାକ୍ତରଖାନରେ ପଡ଼ିଚି । ଆଉ ତା'ର ପୁଅ ପାଶା— ଯିଏ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଢୁଛି ସେଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଘରେ ଏକୁଟିଆ ରହିଚି, ଜଣେ କାଲୁଣୀ ଖୁଡ଼ୀ ଛଡ଼ା ତା ପାଖରେ ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଘର ଛାଡ଼ି ବାହାରିଯିବାକୁ ହୁକୁମ ଦିଆଯିବ । ମୁଁ ଭାବୁଚି, ପିଲାଟିକୁ ଆଣି ଆମେ ଆମ ଘରେ ରଖିବା । ପ୍ରୋଭ୍ କାହିଁକି ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲା ?''

''ସେ ଆସିଥିଲା ବୋଲି ତୁ ଜାଣିଲୁ କିପରି ?''

''ପାଣିକୁଣ୍ଡଟା ଦରଖୋଲା ରହିଥିଲା ଓ ତା' ଭିତରେ ବରଫସର ଉପରେ ମଗ୍‌ଟା ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖି ମୁଁ ଅନୁମନ କଲି ଯେ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରୋଭ୍ ଆସି ସେଠାରେ ପାଣି ପାଇବାକୁ ଯାଇଚି ।''

''ତୋ'ର ବୁଦ୍ଧି କେଡ଼େ ତୀକ୍ଷ୍ଣ, କୁପ୍‌ରିଙ୍କା । ହଁ, ସେ ଏଠିକି ଆସିଥିଲା । କିଛି କାଠ ଉଧାର ନେବାକୁ ଆସିଥିଲା । ମୁଁ ତାକୁ କିଛି କାଠ ଉଧାର ଦେଲି କିନ୍ତୁ ମୁଁ କ'ଣ ସବୁ କହିଯାଉଚି, କେଡ଼େ ଓଲିମୀ ମୁଁ ହେଲିଣି ? ସବୁ ଯେପରି ମୁଁ ଦଣ୍ଡକେ ପାସୋରି ପକାଇଲି । ପ୍ରୋଭ୍ ଗୋଟାଏ ଖବର ନେଇ ଆସିଥିଲା । ତୁ ଭାବି ଦେଖ୍ ପୁଅ ! ଜାର୍ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଇସ୍ତାହାର ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ । ସମସ୍ତେ ନ୍ୟାୟୋଚିତ ବ୍ୟବହାର ପାଇବେ, କୃଷକମାନେ ଜମି ପାଇବେ ଏବଂ ଆମେ ସମସ୍ତେ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବଡ଼

ଲୋକଙ୍କର ସମାନ ହୋଇଯିବୁ । ସେ କହିଲା, ଜାର ଏହି ଇସ୍ତାହାରକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଦସ୍ତଖତ କରି ସାରିଲେଣି, କେବଳ ଏହାର ଘୋଷଣା ହେବା ଯାହା ବାକୀ ରହିଚି । ସେଥିପାଇଁ ଗିର୍ଜା ପ୍ରାର୍ଥନାରେ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଘୋଷଣା କରାଯିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଉପରୁ ଆସିଚି, ବୋଧହୁଏ ଏଥିପାଇଁ ଜାର୍‌ଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାକୁ ହେବ ନା କ'ଣ । ମୁଁ ସେ କଥାଟା ପାସୋରି ପକାଇଚି ।

୮

ଧର୍ମଘଟର ଜଣେ ସଙ୍ଗଠନକାରୀ ହିସାବରେ ପାଶାର ବାପାକୁ ଗିରଫ କରି ନିଆ ଯାଇଥିଲା, ତେଣୁ ପାଶା ଟିଭର୍ଜିନଙ୍କ ଘରେ ରହିବାକୁ ଆସିଲା । ଭାରି ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ପିଲା, ଦେଖିବାକୁ ବେଶ୍ ଡଉଲଡାଉଲ ଚେହେରା । ମୁଣ୍ଡର ନାଲିଆ ବାଳରେ ମଝିରେ କରି ସୁନ୍ଥ ପଡ଼ିଛି । ଗୋଟାଏ ବ୍ରୁସ୍ ଧରି ସେ ସବୁବେଳେ ମୁଣ୍ଡର ବାଳକୁ ବାଗେଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ଜାମାକୁ ଟାଣି ସିଧା କରି ଦେଉଥାଏ ବା ପ୍ୟାଣ୍ଟରେ ଲଗାହୋଇଥିବା ବକ୍‌ଲେଶକୁ ବେଲ୍‌ଟ୍ ଉପରେ ଭିଡ଼ି ଦେଉଥାଏ । ସବୁବେଳେ ତା'ର ମନ ସରସତା ଓ ହସଖୁସୀରେ ପୂରି ରହିଥିଲା, ସେ ସବୁକଥା ବଡ଼ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଭାବରେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଦେଖି ପାରୁଥିଲା । ଯାହା ସେ ଶୁଣୁଥିଲା ବା ଦେଖୁଥିଲା ବଡ଼ ଚତୁରତା ସହକାରେ ତାହାର ଅବିକଳ ଅନୁକରଣ କରି ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିସ୍ମିତ କରି ଦେଉଥିଲା ।

ଅକ୍ଟୋବର ସତର ତାରିଖରେ ଇସ୍ତାହାର ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ପରେ ଅନେକ ବିପ୍ଳବୀ ସଂସ୍ଥା ଏହା ବିରୋଧରେ ଏକ ବିରାଟ ବିକ୍ଷୋଭ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ସହରର ଏପାଖରୁ ସେପାଖ ଯାଏ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ନେଇଯିବାର ବରାଦ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଆୟୋଜନ ଅନେକ ମଣିଷରେ ମୂଷା ନମରିବା ପରି ହେଲା । ଯୋଜନାକାରୀମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ଭିତରେ କଜିଆ କରି ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଭାଗ ନେବାକୁ ମନା କରିଦେଲେ । ତଥାପି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଦିନର ସକାଳେ ଲୋକମାନେ ଆସି ଜମା ହୋଇଗଲେଣି, ଏହି ଖବରଟା ପାଇବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନେ ବିକ୍ଷୋଭ-ଶୋଭାଯାତ୍ରାର ନେତୃତ୍ୱ ନେବା ପାଇଁ ଆପଣା ଆପଣାର ପ୍ରତିନିଧି ପଠାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଟିଭର୍ଜିନ୍ ନାନାପ୍ରକାର ଚେଷ୍ଟା କରି ବାରଣ କରିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ତା'ର ମାଆ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶନରେ ଭାଗନେବାକୁ ବାହାରିଗଲେ । ପାଶା ତ ସହଜରେ ସବୁକଥାକୁ ଖୁସୀହୋଇ ଆଗଭର ହେବା ପିଲା, ସେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସହିତ ଯାଇଥିଲା ।

ନଭେମ୍ବରର ଶୁଷ୍କ ତୁଷାରିତ ସକାଳ । ଉପରେ ଥିବା ଶାନ୍ତ ସ୍ଥିର ଆକାଶରୁ ତଖ୍ଯ ଝାଡ଼ିଲା ପରି ତୁଷାରବୃଷ୍ଟି ହେବାରେ ଲାଗିଚି । ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣର ଫାପ୍‌ସା ଧୂଳି ପରି ଆସି ରାସ୍ତାର ସମତଳ ଉପରେ ବସିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ତୁଷାର ଖଣ୍ଡମାନ ଅତି ଧୀରେ ଓ କୁଣ୍ଠିତ ଭାବରେ ଶୂନ୍ୟରେ ନଟୁ ଘୁରୁଚି ।

ରାସ୍ତାରେ ଜନସମୂହର ସ୍ରୋତ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯୁଆଡ଼େ ଦେଖିବ ଖାଲି ମଣିଷର ମୁହଁ । ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ରେକେଇ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବା ତୁଳାର ଶୀତଦିନିଆ କୋଟ୍ ପିନ୍ଧିଚନ୍ତି, ମୁଣ୍ଡରେ ମେଣ୍ଢାଚମର ଟୋପି ଲଗାଇଚନ୍ତି । ପୁରୁଷ; ସ୍ତ୍ରୀ, କଲେଜ ଛାତ୍ର; ବୃଦ୍ଧ, ବାଳକ,ସମାନ ପୋଷାକ

ପିନ୍ଧିଥିବା ରେଲବାଇ ଶ୍ରମିକ, ଟ୍ରଲି, ଡିପୋ ଓ ଟେଲିଫୋନ୍ ସରବରାହରେ କାମ କରୁଥିବା ଶ୍ରମିକ– ସମସ୍ତେ ଚାଲିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । କିଏ ବୁଟ୍ ପିନ୍ଧିଚି ତ କିଏ ଚମଡ଼ାର ଜ୍ୟାକେଟ୍ ଲଗାଇଚି । ତା' ଭିତରେ ବାଳିକା ଓ ଇସ୍କୁଲ ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ରହିଚନ୍ତି ।

ପ୍ରଥମେ କିଛି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ 'ମାର୍ସେଲି', 'ଭାର୍ସାଭିଆଙ୍କା' ଓ 'ପତିତ ସହିଦ' ପ୍ରଭୃତି ସଙ୍ଗୀତ ଗାନ କଲେ । ଜଣେ ଲୋକ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଆଗରେ ଗୀତ ଗାଇଗାଇ ଓ ଆପଣାର ଟୋପିରେ ଇଙ୍ଗିତମାନ ଦେଇ ପଛକୁ ପଛକୁ ଚାଲିଚାଲି ଯାଉଥିଲା ଓ ଶୋଭାଯାତ୍ରାକୁ ପରିଚାଳନା କରି ନେଉଥିଲା । ହଠାତ୍ ସେ ବୁଲିପଡ଼ି ଟୋପିଟିକୁ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ରଖିଲା ଓ ତା'ର ଚାରିପାଖରେ ଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନେତାମାନେ କଣ କହୁଚନ୍ତି, ତାହା ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲା । କୌଣସି ଏକ ବିଶୃଙ୍ଖଳା-ବଶତଃ ସଙ୍ଗୀତ ମଧ୍ୟ ହଠାତ୍ ଅଧାରୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ବରଫ ବସିଯାଇଥିବା ରାସ୍ତା ଉପରେ ଅଗଣିତ ମନୁଷ୍ୟ ପାଦର ପତନ ଶବ୍ଦ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ରୁତିଗୋଚର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଆଗରେ ରାସ୍ତା ଉପରେ କୋସାକ୍‌ମାନେ ଜଗିଚନ୍ତି ଓ ସେମାନେ ଶୋଭାଯାତ୍ରାକୁ ଛିନ୍ନଛତ୍ର କରିଦେବାକୁ ସଜହୋଇ ରହିଚନ୍ତି, ନେତାମାନେ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ଏହିପରି ଏକ ବାର୍ତ୍ତା ପାଇଥିଲେ । ପାଖରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ ଔଷଧ ଦୋକାନକୁ ଟେଲିଫୋନ୍ କରି ସେମାନେ ଏହି ଖବର ପଠାଇଥିଲେ ।

" କଣ ହେଲା ସେଉଠୁ ?" ସଙ୍ଗଠନକାରୀମାନେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । "ଏମିତି ଅସ୍ଥିର ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଆମକୁ ମୁଣ୍ଡ ଠିକ୍ ରଖି ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ସରକାରୀ କୋଠା ପଡ଼ିବ, ତାହାକୁ ଆମର ଅଧିକାର କରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ସେଥିପାଇଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସତର୍କ କରି ରଖିବାକୁ ହେବ ।

କୋଉ କୋଠାକୁ ଯିବା ଉଚିତ, ଏ ବିଷୟରେ କିଛି ସମୟ ଲାଗି ଯୁକ୍ତି ଚାଲିଲା । ଜଣେ କହିଲା, ଅମୁକ ସ୍କୁଲକୁ ଯିବା ତ ଆଉ ଜଣେ କହିଲା ଅମୁକ ଅଫିସକୁ ଯିବା ।

ଏହିପରି ଯୁକ୍ତି କରୁକରୁ ରାସ୍ତାର କଣ ମୁଣ୍ଡରେ ସେମାନେ ଗୋଟାଏ ସ୍କୁଲ ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ପ୍ରଥମେ ନେତାମାନେ ସ୍କୁଲଟିର ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତାକାର ତୋରଣଦ୍ୱାରକୁ ଉଠିଗଲେ ଏବଂ ଶୋଭାଯାତ୍ରାକୁ ଅଟକିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ଦିଆଗଲା ଏବଂ ଶୋଭାଯାତ୍ରାକାରୀମାନେ– ମାଳମାଳ କୋଟ୍ ଓ ମାଳମାଳ ଟୋପି– ସ୍କୁଲର ପ୍ରବେଶକକ୍ଷ ଭିତରକୁ ଗଲେ ଓ ସିଡ଼ି ଦେଇ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ ।

"ସଭାଗୃହକୁ, ସଭାଗୃହକୁ"– ପଛରୁ କେତେଜଣ ପାଟିକରି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, କିନ୍ତୁ ଜନସମୂହ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଥରେ ମାଡ଼ିଚାଲିଲେ ଏବଂ ବାରଣ୍ଡା ଓ କ୍ଲାସଘରଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଗଲେ । ନେତାମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅଡ଼ାଇ ଘଉଡ଼ାଇ ସଭାଗୃହ ଭିତରକୁ ଆଣିଲେ, ଆଗରେ କୋସାକ୍‌ମାନେ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି ବୋଲି କେତେଥର ସତର୍କ କରି କହିଲେ, କିନ୍ତୁ କେହି ସେମାନଙ୍କର କଥାକୁ କାନ ଦେଲେ ନାହିଁ । ରାସ୍ତାରେ ଅଟକି ଗୋଟିଏ କୋଠାଭିତରକୁ ଯିବାରୁ ସମସ୍ତେ ଧରିନେଲେ ଯେ ଏଥର ସଭା ହେବ ଏବଂ ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ସଭା ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ।

ଦୀର୍ଘକାଳ ଚାଲିଚାଲି ଓ ଗୀତ ଗାଇ ଲୋକମାନେ ଥକି ଯାଇଥିଲେ ଓ ସେଥିପାଇଁ କିଛି ସମୟ ଶାନ୍ତହୋଇ ବସି ସେମାନେ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ପାଇଲେ । ବକ୍ତାମାନେ କର୍କଶ ଧ୍ୱନିରେ ବକ୍ତୃତା ଦେଇ ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବିଶ୍ରାମକୁ ସ୍ୱାଗତ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବକ୍ତାମାନଙ୍କର ଭାଷଣ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସାମାନ୍ୟ ମତଭେଦଗୁଡ଼ିକୁ ଜନସମୂହ ଆଉ ଅଡ଼ିବସିଲେ ନାହିଁ, କାରଣ ମୌଳିକ ନୀତିଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ନେତାମାନଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ମତାନୈକ୍ୟ ନଥିଲା । ସବାଶେଷରେ ସବୁଠାରୁ ରଦି ଜଣେ ବକ୍ତାଙ୍କର କହିବା ପାଳି ପଡ଼ିଲା ଓ ତାଙ୍କରି ବକ୍ତୃତା ସମୟରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ତାଳି ବାଜିଲା ଓ ଜୟଧ୍ୱନି ହେଲା । ସେ କଣ କହୁଚନ୍ତି, ସେକଥା ଶୁଣିବାର ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କେହି କରୁନଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରୁଥିବା ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଶବ୍ଦସହିତ ଉଲ୍ଲସିତ ଗର୍ଜନ କରି ସେମାନେ ସମର୍ଥନ ଜଣାଉଥିଲେ । ସେ ଯାହା କହୁଥିଲେ, ଅଧୀରତାର ଆତିଶଯ୍ୟରେ ସମସ୍ତେ ସେଥିରେ ଏକମତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । 'ଧିକ୍, ଧିକ୍' ବୋଲି ଚାରିଆଡ଼େ ଚିତ୍କାର ଶୁଭିଲା, ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଇ ଗୋଟିଏ ତାରସମ୍ବାଦ ପଠାଯିବାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେଲା । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ବକ୍ତାଙ୍କର ଗୁଁ ଗୁଁ କଣ୍ଠସ୍ୱରରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ଏକାବେଳକେ ଉଠି ଠିଆହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ବକ୍ତାଙ୍କ କଥା ଏକାବେଳେକେ ପାସୋରି ଦେଇ ବାହାରକୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମାଳମାଳ ଟୋପିର ସ୍ରୋତରେ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ସେମାନେ ସିଡ଼ି ଦେଇ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଗଲେ ଓ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ପୁଣି ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ସଭା ଚାଲିଥିଲାବେଳେ ପୁଣି ବରଫ ପଡ଼ିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ରାସ୍ତା ଉପରଟା ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ରୂପ ଧାରଣ କରିଥିଲା । ମାଟି ଉପରେ ବରଫର ପରସ୍ତ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବହଳ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲା ।

ଯେତେବେଳେ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଆକ୍ରମଣ ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ପଛରେ ରହିଥିବା ଶୋଭାଯାତ୍ରାକାରୀମାନେ ପ୍ରଥମେ ତାହାର କୌଣସି ସୂଚନା ପାଇ ପାରି ନଥିଲେ । 'ଜୟ' 'ଜୟ', ବୋଲି ଏକ ଶବ୍ଦତରଙ୍ଗ ଆଗଆଡୁ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଭାସି ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ 'ରକ୍ଷାକର', 'ମାରି ପକାଇଲେ' ପ୍ରଭୃତି ଚିତ୍କାର ଶୁଭୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଶବ୍ଦ ସମୂହର ଗର୍ଜନରେ ସେସବୁ କୁଆଡ଼େ ବୁଡ଼ିଯାଉଥିଲା । ପ୍ରାୟ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏହି ଗର୍ଜନର ତରଙ୍ଗ ସହିତ ଭାସି ଆସିଲା ପରି ଅଶ୍ୱଗୁଡ଼ିକର ମସ୍ତକ ଓ ଗ୍ରୀବାମାନ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଝିରେ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଦୁଇକଡ଼କୁ ପାଖେଇ ଗଲା । ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟମାନେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବେଗରେ ଅଥଚ ନିଃଶବ୍ଦରେ ମାଡ଼ି ଆସିଲେ ।

ଦଳେ ସୈନ୍ୟ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଭିତରେ ଦେଇ ଘୋଡ଼ା ଚଳାଇ ନେଲେ । ଖଣ୍ଡେଦୂର ଯାଇ ବୁଲିପଡ଼ିଲେ ଓ ପୁଣି ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧିନେଲେ । ଏହା ଫଳରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଦୁଇଖଣ୍ଡ ହୋଇଗଲା । ତା'ପରେ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ମାତ୍ର କେତେ ମିନିଟ୍ ରାସ୍ତା ଏକାବେଳେକେ ଜନଶୂନ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ପାଖରେ ଥିବା ଗଳିରାସ୍ତାମାନଙ୍କରେ ଲୋକେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇଗଲେ । ସେତେବେଳକୁ ତୁଷାରପାତ କମ୍ ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ଅଙ୍ଗାରରେ ଅଙ୍କାହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଛବି ପରି ଅପରାହ୍ଣଟି ଶୁଷ୍କ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା ।

ତା'ପରେ ଗୃହମାଳାର ପଛପଟେ ଅସ୍ତମିତ ହୋଇଯାଉଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟ ସତେ ଅବା ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ରାସ୍ତା ଉପରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲାଲ ଜିନିଷକୁ ଦେଖାଇଦେବାକୁ ଲାଗିଲା– ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ନାଲିରଙ୍ଗର ଟୋପି, ରାସ୍ତାଉପରେ ଲୋଟୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଲାଲ ପତାକା ଏବଂ ବରଫ ଉପରେ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ଓ ଗାର ଗାର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ରକ୍ତ– ସବୁ ଖରାରେ ଚକ୍‌ଚକ୍ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ରାସ୍ତାର ମୋଡ଼ ପାଖରେ ଖପୁରି ଫାଟିଯାଇଥିବା ଜଣେ ଲୋକ ଗଁ ଗଁ ଶବ୍ଦକରି ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ଯାଉଥିଲା । ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଘଉଡ଼ାଇ ଦେଇ ସାରିବା ପରେ ରାସ୍ତାର ସେ ମୁଣ୍ଡରୁ ଦଳେ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟ ଧାଡ଼ିବାନ୍ଧି ଫେରି ଆସୁଥିଲେ । ମୁଣ୍ଡରେ ଶାଲ୍‌ଟିକୁ ଗୁଡ଼ାଇ ଦେଇ ମାର୍ଫା ଟିଭର୍ଜିନା ବିକଳରେ 'ପାଶା' 'ପାଶା' ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରି ରାସ୍ତାର ଏପାଖରୁ ସେପାଖକୁ ଯିବାଆସିବା କରୁଥିଲେ । ହୁଏତ ସେ ଘୋଡ଼ାର ଟାପୁତଳେ ମାଡ଼ି ହୋଇଯିବେ, ସବୁବେଳେ ଏପରି ଆଶଙ୍କା ରହିଥିଲା ।

ପାଶା ବାଟଯାକ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଥିଲା । ସଭାରେ ବକ୍ତୃତା ଦେଇଥିବା ଶେଷ ବକ୍ତାଙ୍କର ଭାଷଣକୁ ଅନୁକରଣ କରି ସେ ତାଙ୍କୁ ହସାଇବାରେ ଲାଗିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଚଢ଼ାଉ ଆରମ୍ଭ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭିଡ଼ ଭିତରେ ହଠାତ୍ କୁଆଡ଼େ ହଜି ଯାଇଥିଲା ।

ଜଣେ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଖୁନ୍ଦା ଆସି ତାଙ୍କ ପିଠିଉପରେ ବସିଲା । ତୁଳା ରେଜେଇର ମୋଟା କୋଟ୍ ପିନ୍ଧିଥିବାରୁ ଅବଶ୍ୟ ମାଡ଼ଟା ତାଙ୍କୁ ସେତେ ବାଜିଲା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ପଛକୁ ଫେରି ଯାଉଥିବା ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ହାତ ଉଞ୍ଚାଇ ସେ କଟୂକ୍ତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ସାମନାରେ ତାଙ୍କ ପରି ଜଣେ ବୃଦ୍ଧା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ମାଡ଼ ମାରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କର ହାତ କିପରି ଗଲା, ଏଥିପାଇଁ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଧିକ୍‌କାର ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ବଡ଼ ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ଅନାଇ ଅନାଇ ଶେଷରେ ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ସେ ରାସ୍ତାର ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ପିଲାଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ଗୋଟାଏ ମୁଦିଦୋକାନ ଓ ଗୋଟିଏ ପଥର ଘରର ମଝିରେକରି ସେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । ରାସ୍ତାର ସେକଡ଼କୁ ଯାଉଥିବା ଜଣେ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟ ରାସ୍ତାରେ ଦୈବାତ୍ ସେତିକିବେଳେ ଚାଲିଯାଉଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ସେଠାରେ ଖୁନ୍ଦାଖୋନ୍ଦି ଠିଆ କରାଇ ରଖିଥିଲା । ଲୋକମାନଙ୍କର ଭୟ ଦେଖି ତାକୁ ଭାରି ମଜା ଲାଗୁଥିଲା ଏବଂ କେତେବେଳେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଆଗକୁ ବା କେତେବେଳେ ପଛକୁ କରାଇ , କେତେବେଳେ କୁଦା ମରାଇ ବା ଭଉଁରି ବୁଲାଇ ସେ ଆହୁରି ଭୟ ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ତା' ସାଥୀ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଚାଲି ଯାଉଥିବାର ଦେଖିପାରି ସେ ଘୋଡ଼ା ଦଉଡ଼ାଇ ଦୁଇ କୁଦାରେ ଆସି ସେମାନଙ୍କର ଧାଡ଼ିରେ ଯୋଗଦେଲା ।

ଲୋକମାନଙ୍କର ଭିଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଗଲା ଏବଂ ଭୟରେ ନିର୍ବାକ୍ ହୋଇ ରହିଥିବା ପାଶା ମାର୍ଫା ଗାଭ୍ରିଲୋଭ୍‌ନାଙ୍କ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲା ।

ବାଟଯାକ ବୁଢ଼ୀ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଉ ଦେଉ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ''ଅଳପେଇଷ ମଣିଷମରାଗୁଡ଼ାକ ! ଜାର୍ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଦେଇଚନ୍ତି ବୋଲି ଲୋକମାନେ ଖୁସି ହୋଇ ବାହାରିଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏ ରାକ୍ଷସଗୁଡ଼ାକ ତାକୁ ସହିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଏମାନେ ସବୁ ଖରାପ କରିଦେବେ, ଅର୍ଥକୁ ଭାଙ୍ଗି ଅନର୍ଥ ବାହାର କରିବେ !''

ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ସେ ଅତି ଭୟଙ୍କର ଭାବରେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ, ସମସ୍ତ ସଂସାର ଉପରେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣାର ପୁଅ ଉପରେ ମଧ୍ୟ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ରାଗର ଉତ୍ତେଜନା ଭିତରେ ସେ ଭାବିଲେ ସତେ ଅବା ତାଙ୍କର ପୁଅର ଦଳଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହିସବୁ ଯାବତୀୟ କାଣ୍ଡର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଚି ।

''ଏ-ଦରବୁଦ୍ଧିଆ ଗୁଡ଼ାକ କ'ଣ ଚାହୁଁଚନ୍ତି ? ଦୁଷ୍ଟ ଗୁଡ଼ାକ, ଦୁଷ୍ଟାମି କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳୁଥିବାଯାଏ ଆପଣା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କର ହୋସ୍ ରହୁ ନାହିଁ । ସେଇ ଶେଷରେ ଯିଏ ଫଡ଼ଫଡ଼ କରି ବକ୍ତୃତା ଦେଲା, ତାହାରି ପରି । ପାଶା, ମୋ ସୁନା, ଆଉଥରେ କହିଲୁ, ସେ କେମିତି ବକ୍ତୃତା ଦେଉଥିଲା ! ହସି ହସି ମୋର ପେଟ ଫାଟିଯିବ ବୋଧହୁଏ, ତୁ ତା'ର ବକ୍ତୃତାକୁ ଅବିକଳ ଅନୁକରଣ କରୁଚୁ । ବୁଁ, ବୁଁ, ବୁଁ ସତେ ଯେମିତି ଗୋଟାଏ ବିରୁଡ଼ି !''

ଘରେ ଆସି ସେ ପୁଅକୁ ଭାରି ଗାଳି ଦେଲା । ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ବସିଥିବା ଲୋକଟି ପଛରୁ ଆସି ତାଙ୍କୁ ଯେପରି ଖୁନ୍ଦା ମାରିଲା, ତାଙ୍କ ବୟସର ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ କ'ଣ ଏହିପରି ମାରିବା କଥା ?

'' କିନ୍ତୁ କହିଲୁ ମାଆ ! ମୋତେ ତୁ କ'ଣ ବୋଲି ଭାବୁଚୁ ? କୋସାକ୍ କପ୍ତାନ୍ ନା ପୋଲିସ୍ ଫୌଜର ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ ?''

୯

ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାଏଭିଚ୍ ଆପଣ ଘରର ଝରକା ପାଖରେ ବସି ଏହି ପଳାୟନ ପ୍ରବୃତ୍ତ ବିକ୍ଷୋଭ ପ୍ରଦର୍ଶନକାରୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ସେ ଅନେକଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଥିଲେ ଏବଂ ୟୁରା ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଚି କି ନାହିଁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରୁଥିଲେ ।

ସେହି ଶରତକାଳରେ ନିକୋଲାଇ ପିଟର୍ସବର୍ଗରୁ ଆସି ମସ୍କୋରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ଏଠି ରହିବା ଲାଗି ତାଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଘର ନଥିଲା । ହୋଟେଲ୍‌ରେ ଯାଇ ରହିବାକୁ ତାଙ୍କର ପସନ୍ଦ ହେଲା ନାହିଁ, ତେଣୁ ଆପଣାର ଜନୈକ ଦୂରସମ୍ପର୍କୀୟ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ସେ ରହିଥିଲେ ।

ଏହି ବନ୍ଧୁଙ୍କର ପିଲାପିଲି ନଥିଲେ । ଘରେ ଚାରିଟା ଝରକା ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ପଢ଼ିବା ଘରେ ଭଲ କରି ଆଲୋକ ପଡୁନଥିଲା । ଘରର ଚାରିଆଡ଼େ ଗଦାଗଦା ବହି, କାଗଜ, କମ୍ବଳ ଓ ରେକେଇମାନ ଜମାହୋଇ ରହିଥିଲା । ବଗିଚା ଭିତରୁ ନାଲି ଓ ବାଇଗଣି ମିଶା ରଙ୍ଗର ଛାଇମାନ ଆସି ଘର ଭିତରେ ପଡୁଥିଲା । ବାହାରେ ଗଛଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ତୁଷାର ଛିଞ୍ଚାହୋଇ ରହିଥିଲା, ଶାଖାଗୁଡ଼ିକ ମହମବତିର ମହମରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଗାର ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲେ । ମନେ ହେଉଥିଲା ଗଛଗୁଡ଼ାକ ଯେପରି ଆପଣାର ବୋଝକୁ ଘର ଭିତରେ ଆଣି ଅଜାଡ଼ି ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚନ୍ତି ।

ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାଏଭିଚ୍ ଦୂର ଆକାଶର ଗର୍ଭକୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । ଗତ ଶୀତକାଳରେ ଅତିବାହିତ ପିଟର୍ସବର୍ଗର ଦିନଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କର ସ୍ମୃତିରେ ଭାସିଆସିବାକୁ ଲାଗିଲା—ଗପୋନ୍, ଗର୍କୀ, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଭିଟେ ଏବଂ ଆହୁରି ଅନେକ ଆଧୁନିକ ଲେଖକମାନଙ୍କର କଥା ସେ ମନେ ପକାଇଲେ । ଆପଣାର କଳ୍ପନା ଭିତରେ ରହିଥିବା ପୁସ୍ତକଟି ଲେଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେହି ବନ୍ଧୁସମାଗମର କୋଳାହଳରୁ ସେ ପୁରାତନ ନଗରୀର ଏହି ଶାନ୍ତି ଓ ସ୍ଥିରତା ଭିତରକୁ ପଳାଇ ଆସିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏ ଯେପରି ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ କଡ଼ାଇରୁ ଡେଇଁ ଚୁଲିରେ ପଶିବା ପରି ଘଟଣା ହେଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ବକ୍ତୃତା ଦେବାକୁ ପଡୁଚି – ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଲାଗି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ, ଧର୍ମଦର୍ଶନ ସମାଜ, ରେଡ଼କ୍ରସ ଓ ଧର୍ମଘଟ ପାଣ୍ଠି– ଆପଣା ଲାଗି ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବୋଲି ସମୟ ନାହିଁ । ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡର ଅରଣ୍ୟାଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ କୌଣସି ଏକ ପ୍ରଦେଶକୁ ଯାଇଥିଲେ ସବୁଠାରୁ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା– ହ୍ରଦ, ପର୍ବତ, ଆକାଶ ଓ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ମୁଖରିତ ସତତ ଜୀବନ୍ତ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ସେଠି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଶାନ୍ତି ମିଳିଥାନ୍ତା ।

ନିକୋଲାଇ ଝରକା ପାଖରୁ ବୁଲିପଡ଼ି ଫେରିଲେ । କାହା ପାଖକୁ ଯାଇ ଦେଖାକରି ଆସିବାକୁ ବା ରାସ୍ତା ଉପରେ ଟିକିଏ ବୁଲି ଆସିବାକୁ ତାଙ୍କର ହଠାତ୍ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେତିକିବେଳେ ମନେପଡ଼ିଗଲା ଯେ ଟଲଷ୍ଟୟପନ୍ଥୀ ଭିଭୋଲୋଚ୍‌ନଭ ଆଜି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବାର ଅଛି । ତା'ପରେ ସେ ଘର ଭିତରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ପଦଚାରଣା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆପଣାର ବିଚାର ଭିତରେ ସେ ପୁତୁରା କଥା ଭାବିବାରେ ମଗ୍ନ ଥିଲେ ।

ଭଲ୍‌ଗାରୁ ପିଟର୍ସବର୍ଗକୁ ଆସିବାପରେ ନିକୋଲାଇ ୟୁରାକୁ ମସ୍କୋରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ । ମସ୍କୋରେ ତାଙ୍କର ଅନେକ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଲୋକ ଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ୟୁରା ଅସ୍ତ୍ରୋମିସ୍‌ଲେନ୍‌ସ୍କିଙ୍କ ଘରେ ରହିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ନିକୋଲାଇଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇ ବସିଲେ, ଏପରିକି ୟୁରା ପାଇଁ ଆସୁଥିବା ଅର୍ଥକୁ ସେ ଆପଣା ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଫଳରେ ୟୁରାକୁ ତାଙ୍କ ଘରୁ କାଢ଼ିଆଣି ଗ୍ରୋମେକୋ ପରିବାରରେ ରଖି ଦିଆଗଲା । ଗ୍ରୋମେକୋ ପରିବାର ବାତାବରଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନୋମତ ଓ ଅନୁକୂଳ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ଝିଅ ଟୋନିଆ ୟୁରାର ସମବୟସ୍କା ଥିଲା ଏବଂ ୟୁରାର ବନ୍ଧୁ ଓ ସତୀର୍ଥ ମିଶା ଗର୍ଡ଼ନ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ବାସ କରୁଥିଲା ।

''ତିନିହେଁ ମିଶି ଏକ ଚମତ୍କାର ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିବେ''– ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାଏଭିଚ୍ ମନେମନେ ଭାବିଲେ । ତିନିହେଁ ନାନାପ୍ରକାର ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସାହର ସହିତ ଶୁଦ୍ଧ ଚରିତ୍ରର ପ୍ରଚାର କରୁଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ କିଶୋର ବୟସରେ ଶୁଦ୍ଧ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟୁତ୍ସୁକତା ଦେଖାଇବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ଟିକିଏ ଅତିରିକ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଅନୁପାତଜ୍ଞାନ ହରାଇ ବସିଥିଲେ ।

ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ପିଲାଳିଆ ଓ ଏକଜିଦିଆ ନଥିଲେ । କୌଣସି କାରଣରୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟତୃପ୍ତିର ଜୀବନସ୍ତରକୁ ସେମାନେ ଅତିଶୟ 'ନୀଚ' ଓ 'ଅଶିକ୍ଷିତ' ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ

ଏବଂ ଏହାଦ୍ୱାରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡୁଥିଲେ । ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଅପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେମାନେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । କେଡ଼େ ନିର୍ବୋଧ ଭାବରେ ସେମାନେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟିକୁ ବାଛିଥିଲେ । କାରଣ ମନୁଷ୍ୟର ମୂଳପ୍ରବୃତ୍ତି, କାମୋଦ୍ଦୀପକଚିତ୍ର, ନାରୀଧର୍ଷଣ, ଏପରିକି ସମସ୍ତ ଭୌତିକ ସଂସାର ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟିର ପ୍ରୟୋଗ କରୁଥିଲେ । ଏହି ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନେ ଲାଜରେ ଲାଲ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ଓ ବିବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ।

ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାଏଭିଚ୍ ଭାବିଲେ, '' ମୁଁ ନିଜେ ମସ୍କୋରେ ରହୁଥିଲେ ଏସବୁକୁ କଦାପି ଏତେଦୂର ଯିବାକୁ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସବୁଥିରେ ଅବଶ୍ୟ ସଂଯତତା ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ, କିନ୍ତୁ ସଂଯତତାର ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ସୀମା ରହିବା ଉଚିତ । ଆ..ହା ଆସନ୍ତୁ, ଆସନ୍ତୁ'' ସେହି ଅତିଥିଙ୍କର ସ୍ୱାଗତ କରିବାକୁ ଗଲେ ।

୧୦

ଟଲଷ୍ଟୟ ଷ୍ଟାଇଲ୍‌ର ଗୋଟିଏ ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣ କମିଜ ପିନ୍ଧିଥିବା ଜଣେ ସ୍ଥୂଳକାୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଘର ଭିତରକୁ ଆସିଲେ । ଅଣ୍ଟାରେ ଚମତ୍କାର ଓସାରିଆ ବେଲ୍‌ଟ ଭିଡ଼ା ହୋଇଚି, ଗୋଡ଼ରେ ବୁଟ୍‌ଜୋତା ଏବଂ ପିନ୍ଧିଥିବା ପ୍ୟାଣ୍ଟକୁ ଆଣ୍ଠୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋଡ଼ି ଦିଆଯାଇଚି । ଦେଖିଲେ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ବେଶ୍ ଭଲ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଗୋଟାଏ କଳା ରିବନ୍‌ରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ତାଙ୍କର ଚଷମା ରୋଷକଷାୟିତ ଭାବରେ ନାକଉପରେ କମ୍ପୁଥିବା ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ପ୍ରବେଶ କକ୍ଷରେ ଆପଣାର ଗଳାବନ୍ଧଟି ବ୍ୟତୀତ ସେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ପୋଷାକ ଉତାରି ରଖିଦେଲେ । ଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲାବେଳେ ସେଇଟି ସେମିତି ତଳଆଡ଼କୁ ଲମ୍ବି ରହିଥାଏ ଓ ଟୋପିଟିକୁ ସେ ହାତରେ ଧରିଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ି ସେ ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାଏଭିଚ୍‌ଙ୍କ ସହିତ କରମର୍ଦ୍ଦନ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ଏପରିକି ତାଙ୍କୁ କୁଶଳ ସମ୍ଭାଷଣ ମଧ୍ୟ ଜଣାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

''ଉଁ...''– ଟିକିଏ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ଭାବ ଦେଖାଇ ସେ ଘର ଭିତରେ ଏଣେତେଣେ ଅନାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

''ଯୋଉଠି ଇଚ୍ଛା ସେଠି ରଖି ଦିଅନ୍ତୁ''– ଭିଭୋଲୋଚ୍‌ନଭଙ୍କ ମନରେ ଦମ୍ଭ ଓ ବାକ୍‌ଶକ୍ତି ଭରିଦେଇ ନିକୋଲାଇ କହିଲେ ।

ଭିଭୋଲୋଚ୍‌ନଭ୍ ଟଲଷ୍ଟୟପନ୍ଥୀ ଥିଲେ । ସେହି କର୍ମଠ ମହାନ୍ ପ୍ରତିଭାଙ୍କର ବିଚାରଧାରା ସତେ ଯେପରି ଏହାଙ୍କ ଭିତରେ ଦୀର୍ଘକାଳ ଧରି ମୁକ୍ତ ବିଶ୍ରାମ କରୁଥିଲା ଏବଂ ସେଥିଲାଗି କାଳକ୍ରମେ ଅତିଶୟ ଅଗଭୀର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ରାଜନୈତିକ କାରଣରୁ ବାସନ୍ଦ କରି ଦିଆଯାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସକାଶେ କୌଣସି ଏକ ସ୍କୁଲରେ ହେଉଥିବା ଏକ ସଭାରେ ଭାଷଣ ଦେବା ପାଇଁ ସେ ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାଏଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ ।

'' ସେଇ ସ୍କୁଲରେ ମୁଁ ଆଗରୁ ଥରେ ବକ୍ତୃତା ଦେଇଚି ।''

" ଆମର ଏହି ନିର୍ବାସିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଲାଗି ?"

"ହଁ ।"

" ତା' ହେଲେ ଆଉଥରେ ଦେବାକୁ ହେବ ।"

ପ୍ରଥମେ ଟିକିଏ କୁଣ୍ଠା ପ୍ରକାଶ କରି ନିକୋଲାଇ ସମ୍ମତ ହେଲେ । କାମକଥା ସରିବା ପରେ ସେ ତାଙ୍କର ଅଥିତିଙ୍କୁ ଅଧିକ ବିଳମ୍ବ କରାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ ନଥିଲେ । ଅତିଥି ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲି ଯାଇଥାନ୍ତେ, କିନ୍ତୁ ଏପରି ଭାବରେ ହଠାତ୍ ଚାଲିଯିବାଟା ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବ ନାହିଁ ମନେ କରି ବିଦାୟ କାଳରେ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ସରସ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ କଥା କହିଯିବାକୁ ସେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । କଥୋପକଥନ ବଡ଼ ବାଧବାଧକତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅସହଜ ମନେ ହେଉଥିଲା ।

"ତା' ହେଲେ ଆପଣଙ୍କର ବିଚାର ପତନମୁଖୀ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ଆପଣ କ'ଣ ଧର୍ମରହସ୍ୟବାଦୀ ହେବାକୁ ଚାହୁଁଚନ୍ତି କି ?"

"ଅର୍ଥାତ୍"

"ଏଥିରେ ଜୀବନ ବୃଥା ହୋଇଯିବ । ପ୍ରାଦେଶିକ ସଭାକଥା ଆପଣଙ୍କର ମନେ ଅଛି ?"

"ନିଶ୍ଚୟ, ସେଠି ଆମେ ଏକାଠି ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଚାର କରି ନଥିଲେ କି ?"

"ଗାଆଁ ସ୍କୁଲ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର କଲେଜ ଲାଗି ସଂଗ୍ରାମ କରି ଆମେ ଅନେକ ଭଲ କାମ କରିଥିଲେ । ମନେ ଅଛି ତ ?"

"ନିଶ୍ଚୟ, ଫଳରେ ଏକ ଚମତ୍କାର ଲଢ଼ାଇ ହୋଇଥିଲା ।"

"ଏବଂ ତାପରେ ଆପଣ ସାଧାରଣ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ସମାଜମଙ୍ଗଳ ଦିଗରେ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇଲେ, ନୁହେଁ ?"

"ହଁ, କିଛି ଦିନ ପାଇଁ ।"

"କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏସବୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଓ ଅବାସ୍ତବ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଆପଣ ଯେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରୁଚନ୍ତି, ସେକଥା ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ ବି କରିପାରୁନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର ତୁଲ୍ୟ ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍, ସମଝଦାର ଓ ଲୋକମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏତେଦୂର ଜ୍ଞାନ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି— ଆପଣ ଆସନ୍ତୁନା... ଆପଣଙ୍କର ପବିତ୍ର ଜୀବନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ କରୁନାହିଁ ତ ?"

"ଆପଣ ଏସବୁ କଣ କହୁଚନ୍ତି ? ଆମେ କେଉଁ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଯାଉଚୁ ? ଆପଣ ମୋର ବିଚାରଧାରା ଆଦୌ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।"

"ରୁଷିଆର ଆଜି ସ୍କୁଲ ଓ ଡାକ୍ତରଖାନା ଦରକାର, ଦେବଦେବୀ ଓ ଧର୍ମ କର୍ମ ନୁହେଁ ।"

"ସେକଥା କିଏ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଚି ?"

"ଚାଷୀମାନଙ୍କ ପାଖରେ ବସ୍ତ୍ର ନାହିଁ, ଅନ୍ନ ନାହିଁ; ସେମାନେ—"

ଏହିପରି ଭାବରେ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲା । ଏସବୁ ନିକୋଲାଇଙ୍କୁ ବୃଥା ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା, ତଥାପି ପ୍ରତୀକବାଦୀ ମତର କେତେକ ଲେଖକଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ସେ କାହିଁକି ଏକ ଆକର୍ଷଣ ଅନୁଭବ କରୁଥଲେ, ସେକଥା ସେ ବୁଝାଇ କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ତା' ପରେ ଟଲଷ୍ଟୟ-ନୀତି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ କରି କହିଲେ—

''ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ଭିତରେ କୌଣସି ମତଭେଦ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଟଲଷ୍ଟୟ ମତ ଦେଇଚନ୍ତି ଯେ ମଣିଷ ଯେତିକି ଯେତିକି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଉପାସନା କରିବାକୁ ଅଧିକ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଏ, ସେ ସେତିକି ସେତିକି କଲ୍ୟାଣ ଓ ମଙ୍ଗଳ ନିକଟରୁ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଏ ।...''

''ଆଉ ଆପଣ ଭାବୁଚନ୍ତି ଓଲଟା– ଆପଣ ଭାବୁଚନ୍ତି ଯେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀର ରକ୍ଷା ହୋଇପାରିବ । ଡଷ୍ଟୋଭସ୍କି, ରୋଜାନଭ୍ ରହସ୍ୟବାଦୀ ନାଟକ, ଏଇସବୁ, ନା ?''

''ରହନ୍ତୁ ମୋର ବିଚାର ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରକଟ କରିଦିଏ ।''

''ମୁଁ ଭାବୁଚି ଯେ ମଣିଷ ଭିତରେ ସୁପ୍ତହୋଇ ରହିଥିବା ପଶୁଙ୍କୁ ଯଦି କେବଳ ଭୟ ଓ ଧମକ ଦେଖାଇ ଆୟତ୍ତ କରି ରଖାଯାଏ– ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାର ଧମକ, ଜେଲ ହେଉ ବା ମରଣପରେ ନର୍କଭୋଗ ହେଉ– ତେବେ ଆପଣାର ଚାବୁକ ଧରି ସର୍କସ ଦଳରେ ସିଂହକୁ ମଣ କରି ରଖୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟଜାତି ଓ ମାନବିକତାର ଉଚ୍ଚତମ ସନ୍ତକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ; ଯେଉଁ ଧର୍ମପୁରୁଷ ମଣିଷ ଲାଗି ଆପଣାକୁ ବଳି ଦେଇଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ କ'ଣ କହିବାକୁ ଚାହୁଚି, ଆପଣ ଭଲକରି ବୁଝନ୍ତୁ, ଠେଙ୍ଗା ବା ବର୍ଚ୍ଛା ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ମଣିଷକୁ ପଶୁଙ୍କଠାରୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ନାହିଁ, ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସଙ୍ଗୀତ ଏହା ସମ୍ଭବ କରାଇ ପାରିଚି । ନିରସ୍ତ୍ର ସତ୍ୟର ଅପ୍ରତିରୋଧ ଶକ୍ତି ଓ ଏହାର ଜୀବନ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତର ଶକ୍ତିମାନ୍ ଆକର୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଚି । ନୀତିଗତ ଅନୁଶାସନ ଓ ଆଜ୍ଞାଗୁଡ଼ିକୁ ଧର୍ମପୁସ୍ତକରେ ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ ବୋଲି ସର୍ବଦା ଅନେକଙ୍କର ଧାରଣା ରହିଚି । କିନ୍ତୁ ମୋ'ମତରେ ବାଇବେଲ୍‌ର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା କଣ ଜାଣନ୍ତି ? ଜୀବନର ଛୋଟ ଛୋଟ କାହାଣୀର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ଯୀଶୁ ଗଭୀର ଧର୍ମସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ସହଜ କରି ବୁଝାଇଚନ୍ତି । ପ୍ରାତ୍ୟହିକ ବାସ୍ତବଜୀବନ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କରି ଯୀଶୁ ଧର୍ମୋପଦେଶ ଦେଇଚନ୍ତି– ଏହାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଧର୍ମପୁସ୍ତକର ସବୁଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ । ଏହିସବୁର ମର୍ମ ହେଉଚି ଯେ ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ସୂତ୍ରସ୍ଥାପନ କରିବା ହେଉଚି ଅମରତ୍ୱ ଲାଭ କରିବା । ଜୀବନରେ ଛୋଟ ବଡ଼ ପ୍ରତ୍ୟେକଟିର ନିଗୂଢ଼ ଗଭୀର ଅର୍ଥ ରହିଚି, ତେଣୁ ଜୀବନକୁ ଆମକୁ କେବଳ ପ୍ରତୀକଧର୍ମୀ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।''

''ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ପଦେ ସୁଦ୍ଧା କଥା ବୁଝିପାରିଲି ନାହିଁ । ଏସବୁ ବିଷୟରେ ଆପଣ ଗୋଟିଏ ବହି ଲେଖନ୍ତୁ ।''

ଭିଭୋଲୋଚ୍‌ନଭ୍ ଚାଲିଯିବା ପରେ ନିକୋଲାଇ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ବୋଧ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆପଣା ଭିତରେ ଥିବା ଆପଣାର କେତେକ ଗଭୀର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବିଚାରକୁ ସେ କାହିଁକି ଗୋଟାଏ ନିର୍ବୋଧ ଆଗରେ ଉଦ୍‌ଗାର କରି ପକାଇଲେ, ଏଥିପାଇଁ ଆପଣା ଉପରେ ତାଙ୍କର ଭାରି ରାଗ ହେଲା । ସେ ବିଚରା ଏସବୁ କଥାର ବିନ୍ଦୁବିର୍ସଗ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ତା'ପରେ ଆଗରେ ଅନେକବାର ଘଟିଥିବା ପରି, ତାଙ୍କର କ୍ରୋଧର ଲକ୍ଷ୍ୟବସ୍ତୁ ବଦଳିଗଲା । ଆଉ ଦିନକର ଘଟଣା ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ।

ତାଙ୍କର ଡାଏରି ଲେଖିବାର ଅଭ୍ୟାସ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବରଷକରେ ଥରେ ବା ଦୁଇଥର ଗୋଟାଏ ମୋଟା ଖାତାରେ ଆପଣାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଭାବନାକୁ ସେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି

ରଖୁଥିଲେ । ସେହି ଖାତାଟିକୁ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବାହାର କରି ସେଥିରେ ନିଜ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖି ବସିଲେ । ସେ ଲେଖିଲେ—

''ଦିନଯାକ ସେହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟା ଆସି ମୋର ସମୟ ନଷ୍ଟ କଲା । ସକାଳୁ ଆସି ସେ ମଧ୍ୟାହ୍ନଭୋଜନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ' ସହିତ ଥିଲା ଏବଂ ସେହି ମୂଲ୍ୟହୀନ କବିତାଗୁଡ଼ିକ ମୋତେ ପଢ଼ି ଶୁଣାଇ ମୋର ନିଦା ଦୁଇଘଣ୍ଟା ସମୟ ନେଇଗଲା । ବଡ଼ ଅଧୀର ଭାବରେ ମୁଁ ବସି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିଲି, କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ଆଉ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ନ ପାରି ତାକୁ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ କହିଲି ।''

''ହଠାତ୍ ମୁଁ ସବୁକଥା ବୁଝିପାରିଲି । ଏହି ଲେଖାଟି କାହିଁକି ଏପରି ଜୀବନହୀନ ଓ ଏପରି ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ହୋଇଚି ତାହା ମୁଁ ବୁଝିପାରିଲି । ସମସ୍ତ ବିଷୟଟି ଅତି କୃତ୍ରିମ ଏଥିରେ କେହି କେବେହେଲେ ଯଥାର୍ଥ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିବେ ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ଏସବୁ ଆଦୌ ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ରହସ୍ୟରେ କୌତୂହଳଚକିତ ହୋଇ ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନର ଅଧ୍ୟୟନ କରେ, ପୁରାତନ କବିଙ୍କର ଷଡ଼ପଦୀ କବିତାର ଆଶ୍ରୟ ନେବାକୁ ଯାଏ ନାହିଁ ।

''କିନ୍ତୁ ଏପରି ବିଚାରର ସମୟ ଆଜି ଅତୀତ ହୋଇଯାଇଚି; ମାଟି ଓ ପବନର ଆତ୍ମା ପ୍ରଭୃତିର ମିଥ୍ୟାକଳ୍ପନା କରି ଏହା ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ସତ୍ୟକୁ ପୁଣି ଖାଲି ଗୋଳମାଳିଆ କରି ପକାଉଚି । ଅସଲ କଥା ହେଉଚି ଯେ ଏହି ପ୍ରକାରର କଳାବିଳାସର ସମସାମୟିକ କଳାର ମର୍ମ ସାର ଓ ଉଦ୍ଦୀପକ ଶକ୍ତି ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ବା ସଙ୍ଗତି ହିଁ ନାହିଁ ।''

''ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ବିଷୟରେ ଏସବୁ କାଳ୍ପନିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିବା ପୁରାତନ ପୃଥିବୀର ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ବିଷୟ ଥିଲା— ସେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟବସତି ଅତି ବିରଳ ଥିଲା, ପ୍ରକୃତି ଉପରେ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇନଥିଲା, ଅତିକାୟ ହସ୍ତୀମାନେ ସେତେବେଳେ ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ବିଚରଣ କରୁଥିଲେ, ବିରାଟ ଓ ଭୟଙ୍କର ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କର ସ୍ମୃତି ତଥାପି ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ମୃତିଭିତରୁ ବିସ୍ମୃତି ହୋଇ ନଥିଲା । ପ୍ରକୃତି ବାରବାର ଓ ଏପରି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଆଘାତ କରୁଥିଲା ଯେ ସମ୍ଭବତଃ ତାହା ମାଳମାଳ ଦେବତାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ମାନବ— ଇତିହାସରେ ସେହି ପ୍ରଥମ କେତେ ପୃଷ୍ଠା ମନୁଷ୍ୟ— ଜୀବନର କେବଳ ଆରମ୍ଭ ମାତ୍ର ହିଁ ଥିଲା ।''

''ରୋମ୍‌ର ପତନ ସହିତ ଏହି ପ୍ରାଚୀନ ପୃଥିବୀ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲା, ଲୋକସଂଖ୍ୟା ଅତ୍ୟଧିକ ହୋଇ ରୋମ୍‌ର ପତନ ହୋଇଥିଲା ।''

''ରୋମ୍‌ର ହାଟ ଉଧାର କରି ଅଣା ହୋଇଥିବା ଦେବତା ଓ ବିଜିତ ଜାତିସମୂହରେ ପୂର୍ଣ୍ଣହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏହି ହାଟରେ ଦୁଇଟି ମହଲା ଥିଲା— ଏହାକୁ ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । କାଠି ନଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ ଚକ, ଚର୍ବିହେତୁ ତଳକୁ ଓହଳି ପଡ଼ିଥିବା ଆଖି, ପୁଂବ୍ୟଭିଚାର ଯୋଡ଼ାଚିବୁକ, ନିରକ୍ଷର ସମ୍ରାଟଗୋଷ୍ଠୀ ଓ କ୍ରୀତଦାସମାନଙ୍କର ମାଂସରେ ତୁଷ୍ଟ ହେଉଥିବା ପୋଷାମାଛ, ଏହିପରି ନାନା ପ୍ରକାର ଆବର୍ଜନା ଜମା ହୋଇ ରୋମ୍ ଜୀବନର ଅନ୍ତରେ ତିନି ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା ।''

ଏବଂ ସେତିକିବେଳେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଓ ମର୍ମର ପ୍ରସ୍ତରର ଏହି ଅରୁଚିକର ଅତିରିକ୍ତତା ଭିତରେ ତାଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ହେଲା– ଅତି ସହଜ ଏବଂ ଆଲୋକର ପରିଚ୍ଛଦ ପରିହିତ, ପ୍ରଧାନତଃ ମାନବିକ ଓ ବିଶେଷତଃ ପ୍ରାଦେଶିକ ସେହି ଗାଲିଲିବାସୀର ଆବିର୍ଭାବ ହେଲା ଏବଂ ସେହି ଆବିର୍ଭାବ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେବତା ଓ ଜାତିସବୁ ଅପସରିଗଲେ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମ ହେଲା– କାଠକାମ କରୁଥିବା ମଣିଷ, ଜମିଚାଷ କରୁଥିବା ମଣିଷ, ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ସମୟରେ ଆପଣାର ମେଣ୍ଢାପଲକୁ ଅଡ଼ାଇ ଆଣୁଥିବା ମଣିଷ, ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଗର୍ବ ଓ ସ୍ପର୍ଦ୍ଧାରହିତ ମଣିଷ, ମାଆମାନଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଦୋଳିଗୀତ ମଧ୍ୟରେ କୃତଜ୍ଞତା ସହକାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଓ ପୃଥିବୀର ସବୁଆଡ଼େ ନାନା ପ୍ରକାର ଚିତ୍ରମାଳାରେ ରୂପାୟିତ ମଣିଷ ଆବିର୍ଭାବ ହେଲା ।''

୧୧

ମସ୍କୋର ପେଟ୍ରୋଭ୍କା ଅଞ୍ଚଳ ପିଟର୍ସବର୍ଗ୍ ସହରର ଏକ ଅଂଶ ପରି ପ୍ରତୀତ ହେଉଥିଲା । ରାସ୍ତାର ଦୁଇ ପାଖରେ ସମାନ ଉଚ୍ଚତାର ଘରମାନ, ନାନା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟଖଚିତ ଗୃହତୋରଣମାନ, ବହିଦୋକାନ, ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ, ସୁଦୃଶ୍ୟ ତମାଖୁ ଦୋକାନ, ଚମତ୍କାର ଜଳପାନଗୃହ, ଏହିସବୁ ଯେକୌଣସି ଲୋକର ମନରେ ପିଟର୍ସବର୍ଗ୍‌ର ଭ୍ରମ ଆଣି ଦେଉଥିଲା ।

ଶୀତକାଳରେ ଏହି ରାସ୍ତାଟି ଏକ ନିଷେଧାତ୍ମକ ଅସାମାଜିକତାର ଭାବବ୍ୟକ୍ତ କରି ଭ୍ରୁକୁଟି କରୁଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ଏହି ରାସ୍ତାରେ ବାସକରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ଯଥେଷ୍ଟ ଆତ୍ମସମ୍ମାନ-ଜ୍ଞାନ ଥିଲା ଓ ସେମାନେ ନାନା ପ୍ରକାର ଭଦ୍ରଜନୋଚିତ ବ୍ୟବସାୟ କରି ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ ।

ଭିକ୍‌ଟ୍‌ର ଇପୋଲିଟୋଭିଚ୍ କୁମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଏହି ରାସ୍ତାରେ ଏକ ସୁଦୃଶ୍ୟ ତିନି ମହଲା କୋଠାନେଇ ବାସ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଗୃହପରିଚାଳିକା ତାଙ୍କର ନିର୍ଜନ ବାସଭବନଟିର ସର୍ବପ୍ରକାର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କରୁଥିଲେ, ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରୁ ନଥିଲେ ।

ପ୍ରତି ରବିବାରଦିନ ସେମାନେ ବାହାରକୁ ବୁଲି ଯାଉଥିଲେ । ବାଟରେ ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ନାନାପ୍ରକାର ଅସୁନ୍ଦର ଗପମାନ କହୁଥିଲେ, ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଓ ନିଃସଙ୍କୋଚ ଭାବରେ ଏଡ଼େବଡ଼ ପାଟିକରି ହସୁଥିଲେ ଯେ ପବନରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ତାହା କୁକୁର ଭୁକିବା ପରି ଶୁଣାଯାଉଥିଲା ।

୧୨

ସେଦିନ ଅକାଳରେ ବର୍ଷାପାଗ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଚାରିଆଡ଼େ ଲୁହାର ପାଇପ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଟପ୍‌ଟପ୍ ଶବ୍ଦକରି ବୃଷ୍ଟି ପଡୁଥିଲା, ସତେ ଅବା ବସନ୍ତ ସମୟ ଆସିଲା ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଛାତ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଛାତକୁ ଖବର ପଠାଇବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା । ବାହାରେ ବରଫ ତରଳୁଚି ।

ଏକ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ମନୋମୁଦ୍ରାରେ ଲାରା ସମସ୍ତ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଉଥିଲା । କେବଳ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ଯାଇ ସେ ତା'ର ଜୀବନରେ ଘଟିଥିବା ଘଟଣାକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରିଲା ।

ସମସ୍ତେ ନିଘୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇଥିଲେ । ପୁଣି ବାଉଳା ହୋଇଗଲା ପରି ସେ ଯାଇ ମାଆଙ୍କର ପ୍ରସାଧନ-ଟେବୁଲ ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ସୂତାର ଫୁଲ ପଡ଼ିଥିବା ଧଳାରଙ୍ଗର ପୋଷାକ ଏବଂ କାରଖାନାରୁ ଉଧାର କରି ନେଇଥିବା ଲମ୍ବା ଓଢ଼ଣୀଟି ସେତେବେଳଯାଏ ତା'ର ଦେହରେ ଥାଏ । ବସିକରି ସେ ଦର୍ପଣ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଆପଣାର ପ୍ରତିବିମ୍ବକୁ ଅନାଇ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା, କିନ୍ତୁ କିଛି ଦେଖିପାରିଲା ନାହିଁ । ତା' ପରେ ଦୁଇହାତକୁ ଯୋଡ଼ି ଟେବୁଲ ଉପରେ ନେଇ ରଖିଲା ଓ ତା'ରି ଭିତରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ପୋତି ରଖିଲା ।

ଏ ଘଟଣା ଜାଣିଲେ ମାଆ ତାକୁ ଜୀବନରୁ ମାରି ପକାଇବେ । ତାକୁ ଆଗ ମାରିବେ ଏବଂ ତା'ପରେ ନିଜେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବେ ।

ଏହି ଘଟଣା କିପରି ଘଟିପାରିଲା ? ଏହି ଘଟିବା କିପରି ସମ୍ଭବ ହେଲା ? ବର୍ତ୍ତମାନ ତାକୁ ଏକ— ପତିତା ନାରୀ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । କୌଣସି ଏକ ଫରାସୀ ଉପନ୍ୟାସ ଭିତରେ ଥିବା ଏକ ନାରୀ ସହିତ ତାର ତୁଳନା କରାଯାଇପାରିବ । କାଲି ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇ ସିଏ ଅନ୍ୟ ଝିଅମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଏକାଠି ବସିବ । ତା'ର ତୁଳନାରେ ତ ସେମାନେ ଛୋଟ ପିଲାପରି ମନେ ହେବେ । ହେ ଭଗବାନ୍, ହେ ଭଗବାନ୍, ଏହି ଘଟଣା କିପରି ଘଟିଲା ?

ଦିନେ— ହୁଏତ ଅନେକ ବର୍ଷ ପରେ ସମ୍ଭବ ହେଲେ ଲାରା ଏକଥା ଓଲିଆ ଆଗରେ କହିବ । ଓଲିଆ ନିଶ୍ଚୟ ସେତେବେଳେ ତାକୁ କୁଣ୍ଢାଇ ଧରିବ ଓ ତା'ର ଆଖିରୁ ଲୁହ ବୋହିଯିବ ।

ବାହାରେ ଝରକା ଉପରେ ବରଷାପାଣି ଟପଟପ ହୋଇ ପଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି । ତରଳୁଥିବା ବରଫ ଯେପରି ଆପଣାର ଗୁଣିମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି । ରାସ୍ତାର କିଛି ବାଟ ତଳଆଡ଼କୁ କେହି ଜଣେ ପ୍ରତିବେଶୀର କବାଟକୁ ବାଡ଼େଇବାରେ ଲାଗିଚି । ଲାରା ଆଉ ମୁଣ୍ଡକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇଲା ନାହିଁ । ତାର କାନ୍ଧଦୁଇଟି କମ୍ପିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଭିତରେ ସେ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦୁଥିଲା ।

୧୩

''ଆହା, ଏ ମା, ଏହା ଆଦୌ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ । ମୋତେ ଏହିକଥା ଶୁଣିବାକୁ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ଲାଗୁଚି ।'' ସେ ଟେବୁଲର ଡାଲାଗୁଡ଼ାକୁ ଫିଟାଇବାରେ ଓ ବନ୍ଦ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଏ ଜିନିଷ ସେ ଜିନିଷ ଓଲଟାଇ ଦେଖୁଥାନ୍ତି, କମିଜର କପ୍ ଓ କଲର୍‌ଗୁଡ଼ାକୁ କମ୍ବଳ ଓ ସୋଫା ଉପରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଉଥାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ସେ କ'ଣ ଖୋଜୁଥାନ୍ତି, ସେକଥା ନିଜେ ମଧ ଜାଣି ନଥାନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ତା' ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ହେବା ଦରକାର । କିନ୍ତୁ ସେହି ରବିବାର ଦିନ ସାକ୍ଷାତ ହେବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନଥିଲା । ଏକ ପିଞ୍ଜରାବଦ୍ଧ ପ୍ରାଣୀ ପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ୱସ୍ତ ଭାବରେ ସେ ଘରର ଏପାଖ ସେପାଖ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ତା'ର ଭାବାତ୍ମକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ କେହି ସରି ହେବେ ନାହିଁ । ତା'ର ହାତ ଦୁଇଟି ଯେପରି କୌଣସି ସୁଗଭୀର ବିଚାର ପରି ନିର୍ବାକ୍ ଓ ସୁସ୍ଥିର ହୋଟେଲ ଘରର କାନ୍ଥ ଉପରେ ତାହା ଦେହଛାୟା ସତେ ଯେପରି ତାହାର ନିରୀହ ଓ ସରଳ ମନର ଏକ ରେଖାକୃତି ମାତ୍ର । ତା'ର ବକ୍ଷ ଉପରେ ନିମ୍ନାଭରଣ ଠିକ୍ ଏକ ଫୁଲପକାଇବା ଫ୍ରେମ୍ ଉପରେ ଅତି ଦୃଢ଼ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଲାଖିରହିଚି ।

ତଳେ ପିଚୁରାସ୍ତା ଉପରୁ ଶୁଣାଯାଉଥିବା ଘୋଡ଼ାର ଟାପୁଶବ୍ଦର ସମତାଳରେ ସେ ଆଙ୍ଗୁଠିର ଟିପ ଦେଇ ଝରକାର କାଚ ଉପରେ ଟିପ୍‌ପା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆଖିବୁଜି ସେ ଥରେ ଅତି ନିମ୍ନସ୍ୱରରେ 'ଲାରା' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ ଏବଂ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ତାଙ୍କର ହାତଭିତରେ ଭରାଦେଇ ରହିଥିବା ଲାରାର ମସ୍ତକକୁ ମାନସ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ଲାରା ନୟନ ମୁଦ୍ରିତ କରି ଶୋଇପଡ଼ିଚି, ତା'ର ଅଚେତ ମୁହଁଟିକୁ ସେ ଅନିଦ୍ର ହୋଇ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ତା'ର କେଶଗୁଚ୍ଛ ଚାରିଆଡ଼କୁ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି ଏବଂ ଏହାର ସୁଷମା ତାଙ୍କର ଆଖିକୁ ଧୂଆଁପରି ଦଂଶନ କରିବାରେ ଲାଗିଚି ଓ ତାଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ଖାଇ ଖାଇ ଯାଉଚି ।

ଆଜିକାର ରବିବାର— ଭ୍ରମଣଟା ଖାଲି ବିଫଳ ହେଲା ସିନା ! ଆପଣାର କୁକୁରଟି ସହିତ କିଛିଦୂର ଯାଇ ସେ ଅଟକିଲେ— ତାଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ସେ ଅନେକ କଥା ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନା, ଆଉ ସହି ହେବ ନାହିଁ । ସେ ହଠାତ୍ ପଛକୁ ଫେରିଲେ, ଚକିତ କୁକୁରଟି ତାଙ୍କର ଏହି ହଠାତ୍ ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ ସମର୍ଥନ କରୁନଥିବା ପରି ଅତି କୁଣ୍ଠିତ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ପଛେ ପଛେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

" ଏସବୁର ଅର୍ଥ କଣ ?" କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ । " ମୋର କଣ ହୋଇଚି ?" ଏହା କ'ଣ ତାଙ୍କର ବିବେକ,ଏକ କରୁଣାନୁଭୂତି ନା ଅନୁତାପ ? ବା ସେ କ'ଣ ଲାରା ବିଷୟରେ ଉଦ୍‌ବେଗ ପ୍ରକାଶ କରୁଚନ୍ତି କି ? ନା, ସେ ଭଲକରି ଜାଣନ୍ତି ଯେ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିରାପଦରେ ତାଙ୍କ ଘରେ ଥିବ । ତା' ହେଲେ ବାରବାର କାହିଁକି ତା'ର ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଆସି ତାଙ୍କୁ ଅସ୍ୱସ୍ତ କରି ପକାଉଚି ?

ସେ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲେ, ସିଡ଼ିଦେଇ ଉପରକୁ ଉଠୁଉଠୁ ସେ ଅଟକି ଠିଆହେଲେ । ନା ଏପରି ଏକ କ୍ଲାନ୍ତିକର, ଉଦ୍‌ବେଗପୀଡ଼ିତ ମାନସାବସ୍ଥା ପାଖରେ ସେ କଦାପି ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବେ ନାହିଁ । କେବଳ ଏକ ଖେଳନା ନହୋଇ ଏହି ବାଳିକାଟି— ଅତି ଛୁଆଟାଏ, ତାଙ୍କର ଜଣେ ମୃତ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଝିଅ— କ୍ରମେ ତାଙ୍କର ମନଉପରେ ଭୂତ ହୋଇ ବସିଲେ ଅବସ୍ଥା ଯେ କ'ଣ ହେବ, ସେ କଥା ତାଙ୍କର ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା ଉଚିତ । ନା, ତାଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପୁଣି ତାଙ୍କର ସ୍ୱାଭାବିକ ଜୀବନ ଓ ଅଭ୍ୟାସକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତା' ନହେଲେ ସବୁ କେବଳ ଫସରପାଟି ଯିବ ସିନା !

ମନଭିତରେ ଅନେକ ଦମ୍ଭ ସଂଗ୍ରହ କରି କୋମାରୋଭସ୍କି ପୁଣି ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଗଲେ । ସିଡ଼ିର ପାଦଦେଶରେ କୁକୁର ତାଙ୍କ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଲାଲ ସଡ଼ସଡ଼ ପାଟି

ବାହାର କରିଥିବା ଗୋଟିଏ ବାମନ କରି କୁକୁରଟି ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲା ଏବଂ ଅତି ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ତାଙ୍କୁ ଅନାଇ ରହିଲା ।

କୁକୁରଟି ବାଳିକାଟିକୁ ଘୃଣା କରୁଥଲା । ସେ ତା'ର ମୋଜା ଚିରି ଦେଇଥିଲା, ତା' ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଭୋ' ଭୋ' ଭୁକୁଥିଲା ଏବଂ ଦାନ୍ତ ମେଲାକରି ଖେଙ୍କାରି ହୋଇଥିଲା । ବାଳିକା ପ୍ରତି ତା'ର ଭାରି ଈର୍ଷା ଜନ୍ମିଥିଲା । ବାଳିକାଟି ତା'ର ମାଲିକଙ୍କ ହୃଦୟ ଭିତରକୁ କାଳେ କୌଣସି ମାନବିକ ଗୁଣ ସଂକ୍ରମିତ କରି ଆଣିବ, ସତେ ଅବା ଏଥିପାଇଁ ତାର ଭାରି ଭୟ ହେଉଥିଲା ।

ଦିନ ପରେ ଦିନ, ସପ୍ତାହ ପରେ ସପ୍ତାହ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଗଲା ।

୧୪

ଏ ଜାଲ ଭିତରୁ ଯେପରି ନିଷ୍କୃତି ପାଇବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ । ଲାରାର ଜୀବନ ଭିତରେ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କର ଏହି ବଳାତ୍କାର ପ୍ରବେଶ ଯଦି ତା'ର ମନରେ କେବଳ ବିରକ୍ତିର ସଞ୍ଚାର କରିଥାନ୍ତା, ତେବେ ସେ ବିଦ୍ରୋହ କରିଥାନ୍ତା ଓ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ବାହାରି ଆସିଥାନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ଏହା କେବଳ ଠିକ୍ ତାହାହିଁ ଥିଲା ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ବାଳ ପାଚି ଆସୁଥିବା ଜଣେ ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ, ବୟସରେ ଯେଉଁ ପୁରୁଷ, ହୁଏତ ତା'ର ବାପାଙ୍କ ସମବୟସ୍କ ହେବେ, ସଭାରେ ଯେଉଁ ପୁରୁଷଲାଗି ତାଳି ବାଜୁଥିଲା ଓ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଯାହାଙ୍କର ନାମ ବାହାରୁଥିଲା, ସିଏ ପୁଣି ତାହା ପାଇଁ ଏତେ ସମୟ ଦେବେ, ଏତେ ପଇସା ଖରଚ କରିବେ, ତାକୁ ସଙ୍ଗୀତାନୁଷ୍ଠାନ ଓ ଥିଏଟର ଦେଖାଇ ନେବେ, ତାକୁ ସେ ହୃଦୟ-ସିଂହାସନରେ ବସାଇ ପୂଜା କରୁଚନ୍ତି ବୋଲି କହିବେ ଏବଂ ଲୋକେ କହିଲା ପରି ତା'ର 'ବୁଦ୍ଧିର ବିକାଶ' କରାଇବେ, ଏସବୁ ଭାବି ବାଳିକାଟି ବେଶ୍ ଆତ୍ମଗୌରବ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା ।

ଯେତେହେଲେ ବି ତ ସେ କେବଳ ବାଳିକା ମାତ୍ର ଥିଲା, ସ୍କୁଲରେ ସେ ନାନା ପ୍ରକାର ନିରାପଦ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଓ କୌଶଳକର୍ମରେ ଲିପ୍ତ ରହୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଗାଡ଼ିବାଲାର ପଛରେ ଦୁହେଁ ବସିଥିବା ବେଳେ ବା ଦୁହେଁ ଏକାଠି ନୃତ୍ୟାଭିନୟ ଦେଖୁଥିବାବେଳେ କୋମାରୋଭସ୍କିଙ୍କର ପ୍ରେମନିବେଦନ ଆପଣାର ସାହସିକତାରେ ବାଳିକାଟିକୁ ବଡ଼ ବିଚିତ୍ର ଓ ଆକର୍ଷଣ ବୋଧ ହେଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର ଅନୁକରଣ କରିବା ଲାଗି ତା' ଭିତରେ ଶୋଇ ରହିଥିବା ଅପାକଳ ପାଶବତାକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିଦେଲା ।

କିନ୍ତୁ ଏ ଦୁଷ୍ଟତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବାଳିକାସୁଲଭ କାମକୌତୂହଳ ବେଶୀ ଦିନ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିପାରିଲା ନାହିଁ । ଆପଣା ପ୍ରତି ଏକପ୍ରକାର ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନକାରୀ ନୈରାଶ୍ୟ ଏବଂ ଭୟ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ତାକୁ ଅଧିକାର କରିନେବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ସବୁବେଳେ ତା'ର କେବଳ ଶୋଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା- କାରଣ (ସେ ମନକୁ ମନ ଭାବିଲା) ରାତିରେ ତାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ନିଦ ହେଲାନାହିଁ, କାରଣ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ତା'ର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ କଟିଯାଉଥିଲା, କାରଣ ଅନବରତ ତାର

ମୁଣ୍ଡ ବଥାଉଥିଲା, କାରଣ ସ୍କୁଲରେ ତାକୁ ଅତ୍ୟଧିକ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା, କାରଣ ଶାରୀରିକ ଭାବରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇପଡୁଥିଲା ।

୧୫

ସେ ହେଉଚନ୍ତି ତା'ର ଜୀବନର ଅଭିଶାପ; ସେ ତାକୁ ଘୃଣା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଏହିସବୁ ଭାବନା ତାକୁ ପୀଡ଼ିତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଜୀବନସାରା ସେ ତାଙ୍କର କ୍ରୀତଦାସୀ ହୋଇ ରହିବ, କିପରି ସେ ତାକୁ ଏପରି ବଶ କରାଇନେଲେ ? କିପରି ସେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବା ଲାଗି ତାକୁ ବାଧ କରାଇ ପାରୁଚନ୍ତି, କାହିଁକି ବା ସେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରୁଚି, କାହିଁକି ସେ ତାଙ୍କର ଲାଳସାକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିବାକୁ ଦେଉଚି, ଆପଣାର କମ୍ପିତ ଅନବଗୁଣ୍ଠିତ ସମ୍ଭ୍ରମ ଦ୍ୱାରା କାହିଁକି ସେ ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ-ଭାଜନ ହେଉଚି ? ତାଙ୍କର ବୟସ ସକାଶେ ମାଆ ଟଙ୍କା ପଇସା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଚନ୍ତି, ସେଇଥି ସକାଶେ ? ତାକୁ ସେ ନାନା ଚତୁରତା ସହିତ ଭୟ ଦେଖାଉଚନ୍ତି ବୋଲି ? ନା-ନା-ନ— ଏସବୁ ନିରର୍ଥକ କଥା ସେ କାହିଁକି ଭାବୁଚି ?

ଓଲଟା କଥା, ସେ ନିଜେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଅଧିକାର କରିଚି । ସେ ପ୍ରକୃତିରେ କିପରି ତା' ଅଭାବରେ ବାଉଳା ହୋଇ ଯାଉଚନ୍ତି, ଏକଥା କ'ଣ ସେ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ ? ଭୟ କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ— ତାର ବିବେକ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ମଳ ରହିଚି । ତାଙ୍କ ସିନା ଏସବୁ ଲାଗି ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରିବା ଉଚିତ, ତାଙ୍କୁ ସେ କାଲେ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲିଯିବ, ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ସିନା ତାକୁ ଭୟକରିବା ଉଚିତ ! କିନ୍ତୁ ଏକଥା ସେ କଦାପି କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଯେତେଦୂର ନିର୍ମମ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ, ସେ କଦାପି ସେତେଦୂର ନିର୍ମମ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆପଣାର ଅଧସ୍ତନ କର୍ମଚାରୀ ଓ ଦୁର୍ବଳହୃଦୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟବହାର କରିବାବେଳେ ଏହି ନିର୍ମମତା କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କୁ ଭାରି ସହାୟତା କରିଥାଏ ।

ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ ଏହାହିଁ ହେଉଚି ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଏବଂ ଏହାହିଁ ସମସ୍ତ ଜୀବନକୁ ଏତେଦୂର ଭୀତିପ୍ରଦ କରିପକାଏ । ବଜ୍ର ଓ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ର ବାଣ ମାରି କ'ଣ ସେ ତୋତେ ବୂନା କରି ଦେଉଚନ୍ତି ? ନା ବକ୍ର କଟାକ୍ଷ ଓ କାନ ପାଖରେ ଥିରି ଥିରି କହୁଥିବା କାମୋଦ୍ଦୀପକ କଥା ଦ୍ୱାରା ଏପରି ହେଉଚି ? ଏ ସମସ୍ତ ହେଉଚି କେବଳ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା, ସର୍ବଦା ଏହାର ଦୁଇପ୍ରକାର ଅର୍ଥ ରହିଚି । ଖିଏ ସୂତାକୁ ବୁଢ଼ିଆଣୀ ଜାଲ ପରି ଅତି ସହଜରେ ଛିଣ୍ଡାଇ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ, କିନ୍ତୁ ସେହି ସୂତାରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଜାଲ ଭିତରୁ ଆପଣାକୁ ଟାଣି ମୁକୁଳାଇ ଆଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକର, ଦେଖିବ, ତୁମେ ଜାଲ ଭିତରେ ଅଧିକ ଅଡୁଆ ହୋଇ ଛନ୍ଦି ହୋଇଯିବ ।

ଦୁର୍ବଳ ଓ ଅଶିଷ୍ଟ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ସବଳ ଓ ଶକ୍ତିମାନ ଉପରେ ଆପଣାର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିଥାଏ ।

୧୬

ସେ ଭାବିଲା, ଯଦି ସେ ବିବାହ କରିଥାନ୍ତା, ତେବେ ଏହାଦ୍ୱାରା କଣ ପାର୍ଥକ୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତା ? ନାନାପ୍ରକାର ବିଚାରର ଖିଅ କାଢ଼ି ସେ ଥଳ ପାଇବ ବୋଲି ଚେଷ୍ଟା କଲା । କିନ୍ତୁ ବେଳେବେଳେ ସେ ଦାରୁଣ ଦୁଃଖରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା ।

ତାର ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ି ତା' ପାଖରେ ମିନତି କରିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଲଜ୍ଜା ଲାଗୁ ନାହିଁ କିପରି ? "ନା, ଆମେ ସବୁଦିନ ଏପରି କଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ତୁମ ପ୍ରତି କି ବ୍ୟବହାର କରିଚି, ଥରେ ବିଚାର କଲ ? ଶେଷରେ ତୁମ୍ଭର ଜୀବନ ନର୍ଦ୍ଦମା ଭିତରେ ଯାଇ ପଡ଼ିବ । ନା, ଚାଲ ତୁମ୍ଭର ମାଆଙ୍କୁ ସବୁକଥା କହିଦେବା । ମୁଁ ତୁମକୁ ବିବାହ କରିନେବି ।" ସତେ ଯେପରି ସେ ଯୁକ୍ତି କରୁଚି ଓ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଚି, ଏହିପରି ସେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଜିଦ୍ ଲଗାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଖାଲି କଥାହିଁ କଥା ଥିଲା ଏବଂ ଏସବୁ କରୁଣ ଅଥଚ ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ କଥାକୁ ମଧ୍ୟ କାନ ଦେଇ ନଥିଲା ।

ତା'ର ମୁଣ୍ଡରେ ଓଢ଼ଣା ପକାଇ ସେ ତାକୁ ସେହି ଭୟଙ୍କର ଜଳପାନଗୃହର ନିଭୃତ କୋଠରିକୁ ରାତ୍ରିଭୋଜନରେ ଆପ୍ୟାୟିତ କରିବାଲାଗି ନେବାକୁ ଲାଗିଲେ, ସେଠାରେ ସେ ପ୍ରବେଶ କଲାମାତ୍ରକେ ଜଳପାନ ଗୃହର ପରିଚାରକ ଓ ଗ୍ରାହକମାନେ ଆପଣାର ଦୃଷ୍ଟିପାତ ଦ୍ୱାରା ସତେ ଯେପରି ତାକୁ ବିବସନ କରି ପକାଉଥିଲେ । କେବଳ ବିସ୍ମୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଚକିତ ଭାବରେ ସେ ଭାବୁଥିଲା; ଯିଏ ଯାହାକୁ ଭଲପାଏ, ସେ କଣ ତାକୁ ପ୍ରକୃତିରେ ଅପଦସ୍ଥ କରିପକାଏ ?"

ଥରେ ସେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲା– ସେ ମାଟିରେ ପୋତା ହୋଇଚି, ତା'ର ବାଆଁ ପାଖ କାନ୍ଧ ଓ ଡାହାଣ ପାଦଟି ବ୍ୟତୀତ ତା'ର ଶରୀରରେ ଯେପରି ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ତାର ବାମପାର୍ଶ୍ୱର ସ୍ତନ ଉପରୁ ମନ୍ଦାଏ ଘାସ ଗଜୁରି ଉଠିଚି ଏବଂ ସେହି ଘାସ ଉପରେ ଲୋକମାନେ ବସି ଗୀତ ଗାଉଚନ୍ତି ।

୧୭

ଲାରା ଧର୍ମଫର୍ମରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନଥିଲା । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଧର୍ମୋପଚାର ଉପରେ ତା'ର କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ନଥିଲା । ତଥାପି ସମୟ ସମୟରେ ଜୀବନକୁ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା ଲାଗି ସେ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସଙ୍ଗୀତର ସହଗାମିତା ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜେ ସର୍ବଦା ଏହିପରି ଏକ ସଙ୍ଗୀତ ରଚନା କରି ପାରୁ ନଥିଲା । ସେହି ସଙ୍ଗୀତ ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କର ଜୀବନସନ୍ଦେଶ ଥିଲା ଓ ସେଥିଲାଗି ଅଶ୍ରୁବିସର୍ଜନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ଗିର୍ଜାକୁ ଯାଉଥିଲା ।

ଥରେ ଡିସେମ୍ବର ମାସର ଆରମ୍ଭରେ ଏପରି ଏକ ଗମ୍ଭୀର ହୃଦୟ ନେଇ ସେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଗଲା ଯେ ସତେ ଯେପରି ଯେକୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାର ପାଦତଳର ପୃଥିବୀ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ଗିର୍ଜାର ଉଚ୍ଚ ଛାତଟା ତା' ଭିତରେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଭୁଶୁଡ଼ି ପଡ଼ିବ, ସେ ଏହିପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତରେ ତାଂ'ର ଭାରି ଭଲହେବ, ଏହାଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ସମସ୍ୟାର ଇତି ହୋଇଯିବ । କାହିଁକି ଯେ ସେ ଏହି ଚବର ଚବର ହେଉଥିବା ଓଲିଆକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଗିର୍ଜାକୁ ଆସିଲା । ଏଥିପାଇଁ ସେ ବଡ଼ ଅନୁତାପ କରୁଥିଲା ।

" ଦେଖ ସେଠି ପ୍ରୋଭ୍ ବସିଚି"– ଓଲିଆ ତା'ର କାନ ପାଖରେ କହିଲା, " ସ୍‌ସ୍ ରଇଥା, କୋଉ ପ୍ରୋଭ୍ ?"

''ସେଇ ଯିଏ ଗୀତ ଗାଉଚି । ସିଏ ପରା ଆମର ଲେଖାଯୋଖା ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ହେବ !''

''ଆଚ୍ଛା ଯିଏ ଗୀତ ଗାଉଚି— ଟିଭର୍ଜିନ୍‌ର ଆତ୍ମୀୟ ! ତୋ' କଥା କ'ଣ ବନ୍ଦ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ତୋତେ ମୋ' ରାଣ, ମୋତେ ଚୁପ୍ କରି ବସିବାକୁ ଦେ ।''

ଗିର୍ଜା-ଉପାସନା ଆରମ୍ଭ ହେବା ସମୟରେ ସେମାନେ ଆସିଥିଲେ । ''ହେ ମୋର ଆତ୍ମା,ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କର— ମୋ' ମନରେ ଭିତରେ ଯାହା ଯେଉଁଠି ରହିଚି, ସବୁ ତାଙ୍କର ପବିତ୍ର ନାମ ସ୍ମରଣ କରୁ ।''— ସେମାନେ ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା ସଙ୍ଗୀତଟି ଗାଉଥିଲେ ।

ଗିର୍ଜାଟି ଅଧେ ଖାଲି ପଡ଼ିଥିଲା, ଗିର୍ଜା ଭିତରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଉଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଶବ୍ଦ ଭଁ ଭଁ କରି ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେଉଥିଲା । କେବଳ ଆଗ ଧାଡ଼ିରେ କେତେଜଣ ଉପାସନାକାରୀ ପାଖକୁ ପାଖ ଲାଗି ଠିଆହୋଇଥିଲେ । ନୂଆ ଗିର୍ଜା ଘରଟି— ସେଥିରେ ଲଗା ହୋଇଥିବା ସାଧା କାଚର ଝରକାଗୁଡ଼ିକ ବାହାରେ ଥିବା ଧୂସର ରଙ୍ଗର ତୁଷାରାଚ୍ଛାଦିତ ପଥ ଏବଂ ତାହା ଉପରେ ଚାଲିଚାଲି ବା ଗାଡ଼ିରେ ବସି ଯାଉଥିବା ଲୋକଙ୍କର ରଙ୍ଗ ସହିତ ଏକାବେଳେକେ ମିଶିଯାଉଥିଲା । ଝରକାପାଖରେ ଜଣେ ଗିର୍ଜା- ଜଗୁଆଳ ଠିଆହୋଇ ରହିଥିଲା , ଗିର୍ଜାପ୍ରାର୍ଥନା ପ୍ରତି ତା'ର କୌଣସି ଖିଆଲ୍ ନଥିଲା, ଗିର୍ଜା ଝରକା ଓ ରାସ୍ତା ପରି ଅତି ଅବିଚିତ୍ର ଓ ସାଧାରଣ କଣ୍ଠସ୍ୱରରେ ସେ ଗୋଟାଏ କାଲୁଣୀ, ଅଧଓଲିମୀ ଭିକାରୁଣୀକୁ ଗାଳି ଦେବାରେ ଲାଗିଥିଲା ।

ହାତମୁଠା ଭିତରେ ରେଜା ପଇସା କେତୋଟି ଧରି ଲାରା ଉପାସକମଣ୍ଡଳୀକୁ ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ ଅତିକ୍ରମ କରି ଦୁଆର ପାଖକୁ ଆସିଲା, ଓଲିଆ ଓ ତା' ନିଜପାଇଁ ଦୁଇଟି ମହମବତି କିଣି ପୁଣି ଫେରିଯାଇ ନିଜ ଜାଗାରେ ବସିଲା; ଏହି ସମୟଟିକକ ମଧ୍ୟରେ, ପ୍ରୋଭ୍ ଡଗଡଗ କରି ଧର୍ମପୁସ୍ତକର ନଅଟି ଆଜ୍ଞା ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ସାରିଥିଲା— ସେଗୁଡ଼ାକ ସମସ୍ତେ ଭଲକରି ଜାଣନ୍ତି ବୋଲି ବୋଧହୁଏ ସେ ଏତେ ଦ୍ରୁତବେଗରେ ସେସବୁ ଗଡ଼ାଇଦେଇ ଯାଉଥିଲା ।

ଯେଉଁମାନେ ଆପଣାକୁ ଦୀନ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି ସେଇମାନେ ଭଗବାନଙ୍କର କରୁଣାଲାଭ କରନ୍ତି... ଯେଉଁମାନେ ଆପଣାର ଅପରାଧ ଲାଗି ଅନୁତାପ କରନ୍ତି, ସେଇମାନେ ଭଗବାନଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ପାଆନ୍ତି... ଯେଉଁମାନେ ଧର୍ମପଥ ଲାଗି କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ଓ ତୃଷାର୍ତ୍ତ ହୋଇପାରନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କର ଜୀବନ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରେ...

ଲାରା ଉଠିଲା ଓ ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ଠିଆହୋଇ ରହିଲା । ଏସବୁ କଥା ତାହାକୁ ହିଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି କୁହାଯାଉଚି । ସେ ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲା— ପଦଦଳିତ ହିଁ ସୁଖର ଅଧିକାରୀ ହୁଏ । ଆପଣା ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର କିଛି କହିବାକୁ ଅଛି । ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ସବୁ ପଡ଼ିରହିଚି । ଭଗବାନ୍ ଏହିପରି ବିଚାର କରିଥିଲେ । ତାହାହିଁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ବିଚାର ଥିଲା ।

୧୮

ଏହା ହେଉଚି ପ୍ରେସ୍‌ନିଆ ବିଦ୍ରୋହ ସମୟର ଘଟଣା । ଗୁଇଶାର ପରିବାର ବିଦ୍ରୋହୀମାନଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଘରର ମାତ୍ର ଅଳ୍ପକେତେ ଗଜ ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ପାଚେରି

ତିଆରି ହେଉଥିଲା । ପଥରର ସିମେଣ୍ଟ ଗାଛିନି କରିବାପାଇଁ ଲୋକମାନେ ସେଠାକୁ ବାଲ୍‌ଟି ବାଲ୍‌ଟି ପାଣି ବୋହିନେଇ ଯାଉଥିଲେ ।

ପାଖରେ ଥିବା ଅଗଣାକୁ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ସାମରିକବାହିନୀ ଲାଗି ସମବେତ-ସ୍ଥାନ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା ।

ଏହି ବାହିନୀରେ ଯୋଗଦେଇଥିବା ଦୁଇଟି ପିଲାଙ୍କୁ ଲାରା ଜାଣିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ହେଉଚି ନିକା ଡୁଡୋରୋଭ୍, ତା'ର ସ୍କୁଲସାଥୀ ନଦିଆର ବନ୍ଧୁ । ସେ ଭାରି ଗର୍ବୀ ଥିଲା, ସିଧାସିଧା କଥା କହୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣତଃ ଗମ୍ଭୀର ଓ ନିରବ ରହୁଥିଲା । ତା'ର ପ୍ରକୃତି ଠିକ୍ ଲାରାର ପ୍ରକୃତି ପରି, ତେଣୁ ଲାରା ତା' ବିଷୟରେ କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁ ନଥିଲା ।

ଆର ଜଣକ ହେଉଚି ପାଶା ଆଣ୍ଟିପଭ୍ । ସେ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥଲା ଏବଂ ଟିଭର୍ଜିନର ମାଆ ପାଖରେ ରହୁଥିଲା । ଟିଭର୍ଜିନର ବୁଢ଼ୀ ମାଆ ହେଉଚି ଓଲିଆର ଆଈ । ଥରେ ଟିଭର୍ଜିନ୍‌ଙ୍କ ଘରେ ଲାରା ସହିତ ତାହାର ସାକ୍ଷାତ ହେଲାଦିନ ତା' ମନରେ ତାହାର ଯେଉଁ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥିଲା, ଲାରା ସେକଥା ବେଶ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲା । ତା'ର ପ୍ରକୃତି ଏପରି ସରଳ ଓ ଶିଶୁସୁଲଭ ଥିଲା ଯେ ଲାରାକୁ ଦେଖି ତା' ମନରେ ଜନ୍ମିଥିବା ଆନନ୍ଦକୁ ସେ ଆଦୌ ଗୋପନ କରି ରଖିପାରିଲା ନାହିଁ । ଲାରାକୁ ଦେଖି ସେ ଭୁର୍ଜବୃକ୍ଷ, ଘାସ ଏବଂ ମେଘମାଳାରେ ମଣ୍ଡିତ ହୋଇଥିବା ଏକ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ ଭୂଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବା ପରି ଅନୁଭବ କଲା ଏବଂ ଉପହସିତ ହେବାର କୌଣସି ଆଶଙ୍କା ନକରି ତା'ର ମନର ଉତ୍ସାହକୁ ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ଦେଉଥିଲା ।

ତାହାର କୌଣସି ପ୍ରକାର ଏକ ପ୍ରଭାବ ପାଶା ଉପରେ ପଡ଼ିଚି, ଏହା ବୁଝିପାରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କାଳବିଳମ୍ବ ନକରି ଅତି ଅସଚେତନ ଭାବରେ ଲାରା ଏହାର ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଅବଶ୍ୟ ଅନେକ ବର୍ଷ ପରେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାପିତ ସମ୍ବନ୍ଧର ଏକ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସେ ପାଶାର ତରଳ ଓ ସରଳ ପ୍ରକୃତି ବିଷୟରେ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ବିଚାର କରିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ପାଶା ଜାଣି ସାରିଥିଲା ଯେ ସେ ଲାରା ସହିତ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିସାରିଲାଣି ଏହି ଏହି ପ୍ରେମ ସମସ୍ତ ଜୀବନ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିବ ।

ଏହି ଦୁଇଟିଯାକ ବାଳକ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଖେଳ ଖେଳୁଥିଲେ ତାହା ପରି ଅଧିକ ଭୟଙ୍କର ଓ ବୟସ୍କସୁଲଭ ଖେଳ ଆଉ ସଂସାରରେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯୁଦ୍ଧ ଖେଳ ଖେଳୁଥିଲେ । ଅଧିକନ୍ତୁ ବିଶେଷତଃ ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କଲେ ପରିଣାମରେ ନିର୍ବାସନ ବା ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ପଶମଟୋପିଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ଭାବରେ ପଛପଟେ ଗଣ୍ଠିପଡ଼ି ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା, ସେଥିରୁ ସୂଚିତ ହୋଇଯାଉଥିଲା ଯେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କର ପିଲାବୟସ ଯାଇ ନାହିଁ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଯତ୍ନସହକାରେ ଲାଳନପାଳନ କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କର ପିତାମାତା ରହିଚନ୍ତି । ଜଣେ ବୟସ୍କ ମଣିଷ ପିଲାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ସାଧାରଣତଃ ଯେପରି ଭାବିଥାଏ, ଲାରା ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବୁଥିଲା ।

ସେମାନଙ୍କର ବିପଜ୍ଜନକ ବିନୋଦନଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ଏକ ନିରୀହତାର ଆଭାସ ଭରି ରହିଥିଲା ଯେ ତାହା ତୁଷାର ବୃଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ଆଲୁଳାୟିତ ବେଶ ଧାରଣ କରି ଧଳା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ କଳା ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହେଉଥିବା ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳ ଭିତରକୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ଭାବ ପ୍ରସାରିତ କରି ଦେଉଥିଲା; ଅଗଣାରେ ପଡ଼ିଥିବା ଘନନୀଳ ଛାୟାଗୁଡ଼ିକୁ, ପିଲାମାନେ ଲୁଚି ରହିଥିବା ଓ ରାସ୍ତାର ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ ଘରଟିକୁ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ସେହିଘରୁ ଆସୁଥିବା ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ ଭିତରକୁ ଆପଣାର ଆବେଶ ପ୍ରସାରିତ କରି ଦେଉଥିଲା । "ପିଲାମାନେ ବନ୍ଧୁକ ମାରୁଚନ୍ତି"– ଲାରା ଭାବୁଥିଲା । ଖାଲି ଯେ ନିକା ଓ ପାଶାଙ୍କ ବିଷୟରେ ସେ ଏପରି ଭାବୁଥିଲା ତା' ନୁହେଁ, ଯୁଦ୍ଧରତ ସମସ୍ତ ନଗରୀଟି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଏହିପରି ଭାବୁଥିଲା । "ବେଶ୍ ଭଲ ଚମତ୍କାର ପିଲାଗୁଡ଼ିକ" —ସେ ଭାବିଲା, " ସେମାନେ ବେଶ୍ ଭଲ ପିଲା, ସେଇଥିପାଇଁ ସେମାନେ ବନ୍ଧୁକ ମାରୁଛନ୍ତି ।"

୧୯

ତୋପ ବର୍ଷା କରି ହୁଏତ ପାଚେରିଟିକୁ ଉଡ଼ାଇ ଦିଆଯିବ ଏବଂ ପରିଣାମରେ ସେମାନଙ୍କ ଘର ଉପରେ ବିପଦ ଆସି ପଡ଼ିବ, ସେମାନେ ଏହିକଥା ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ, ଏଠୁ ମସ୍କୋର ଅନ୍ୟତ୍ର କୌଣସି ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହିତ ଯାଇ ରହିବାର ଆଉ ସମୟ ନଥିଲା । ଚାରିପାଖରେ ପୋଲିସ୍ ଘେରି ରହିଚନ୍ତି । ତେଣୁ ଅଗତ୍ୟା ଆଖପାଖରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସେମାନେ ମଣ୍ଟିନିଗ୍ରୋ ହୋଟେଲ ବିଷୟ ଚିନ୍ତାକରି ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରୁ ଅନେକ ଲୋକ ସେହି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତାକରି ସାରିଥିଲେ । ହୋଟେଲରେ ଆଉ ଜାଗା ନଥିଲା । ଆହୁରି ଅନେକ ପରିବାର ସେମାନଙ୍କର ସମଦଶାପନ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଥିଲେ । ଆଗରୁ ଚିହ୍ନା ପରିଚୟ ଥିବାରୁ ହୋଟେଲ ମାଲିକ ସେମାନଙ୍କୁ ଲୁଗାପଟା ରହିଥିବା ଘରେ ଜାଗା ଦେବାକୁ ରାଜି ହେଲା ।

ସୁଟ୍‌କେଶ୍‌ଗୁଡ଼ାକୁ ବୋହିକରି ନେଲେ ସେଗୁଡ଼ାକ ନିଶ୍ଚୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିଯିବ, ତେଣୁ ଅତି ଆବଶ୍ୟକ ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନେ ତିନୋଟି ପୁଡ଼ାକରି ବାନ୍ଧିଲେ, ତା ପରେ ପ୍ରତିଦିନ ଅଳପ ଅଳପ କରି ନୂଆ ଜାଗାକୁ ଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ସିଲାଇ-କାରଖାନାର ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ଆପଣାର ପରିବାର ପରି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା, ତେଣୁ ସବୁଆଡ଼େ ଧର୍ମଘଟ ଚାଲିଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ କାମ ଚାଲୁ ରଖିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦିନେ ଏକ ନୀରସ ଶୀତଳ ଅପରାହ୍ଣ ସମୟରେ କବାଟ ସେପାଖରୁ ଘଣ୍ଟି ବାଜିଲା । କେହି ଜଣେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଅଭିଯୋଗ ଓ ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ ଆସିଥିଲା । ସେ ମାଲିକ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲା । ଶ୍ରୀମତୀ ଗୁଇଶାରଙ୍କର ସହକାରୀ ଅବସ୍ଥାକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ମତଲବରେ ଭିତରକୁ ଯାଇ ସିଲାଇ କରୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କୁ କକ୍ଷକୁ ଡାକି ଆଣିଲା ଏବଂ ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କ ସହିତ

ସମସ୍ତଙ୍କର ପରିଚୟ କରାଇ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଗନ୍ତୁକ ଜଣକ ବଡ଼ ଅବିନ୍ୟସ୍ତ ଓ ଭାବପ୍ରବଣ ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ କରମର୍ଦ୍ଦନ କଲା ଏବଂ ସହକାରୀ ସହିତ ପ୍ରାୟ କ'ଣ ଗୋଟିଏ ମୀମାଂସାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ପରି ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଗଲା ।

ସମସ୍ତେ ସିଲାଇଘରକୁ ଫେରିଆସି ଆପଣା ଆପଣାର ଶାଲ୍‌କୁ ବେକରେ ବାନ୍ଧିଲେ ଓ ଚିରା ପୁରୁଣା ଶୀତକୋଟ୍‌ଗୁଡ଼ିକୁ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ତରତର ହୋଇ ଭିତରକୁ ଆସି ଶ୍ରୀମତୀ ଗୁଇଶାର ପଚାରିଲେ, "କଥା କଣ ?" "ସେମାନେ ଆମକୁ କାମ ଛାଡ଼ିଦେଇ ବାହାରିଯିବାକୁ କହୁଚନ୍ତି । ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଧର୍ମଘଟ କରିବାକୁ ଯାଉଚୁ ।"

"କିନ୍ତୁ.... ଦିନେ ହେଲେ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସି ମନ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିଚି ?"– କହୁ କହୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଗୁଇଶାର କାନ୍ଦି ପକାଇଲେ ।

"ଆପଣ ଏପରି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡୁଚନ୍ତି କାହିଁକି ? ଆପଣଙ୍କ ବିରୋଧରେ ତ ଆମର କୌଣସି ଅଭିଯୋଗ ନାହିଁ । ଆମେ ସବୁଦିନେ ତୁମ ପାଖରେ କୃତଜ୍ଞ ରହିଥିବୁ । କିନ୍ତୁ ଇଏ ତ ଖାଲି ଆପଣଙ୍କର ଓ ଆମ କଥା ନୁହେଁ । ସମସ୍ତେ– ସାରା ପୃଥିବୀ– ଆଜି ଏକାକଥା କରିବାକୁ ଯାଉଚନ୍ତି । ତୁମେ ତ ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।"

ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଚାଲିଗଲେ, ଏପରିକି ଓଲିଆ ଓ ସହକାରୀ ଫେଟିସୋଭା ମଧ୍ୟ ଚାଲିଗଲେ । କର୍ମାଳୟର ମାଲିକ ଓ ତାଙ୍କର ବ୍ୟବସାୟର କୌଣସି କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ, ଏହି ସର୍ତ୍ତରେ ସେ ଧର୍ମଘଟରେ ସମ୍ମତ ହୋଇଚି ବୋଲି ଗଲାବେଳେ ଫେଟିସୋଭା ଶ୍ରୀମତୀ ଗୁଇଶାରଙ୍କ କାନପାଖରେ କହିଗଲା । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଗୁଇଶାର ଏଥିରେ କୌଣସି ସାନ୍ତ୍ୱନା ପାଇପାରିଲେ ନାହିଁ ।

"କି ଦାରୁଣ କୃତଘ୍ନତା ! ଏଇ ଲୋକଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ସତରେ ମୁଁ କେଡ଼େ ଭୁଲ ବୁଝିଥିଲି ! ସେଇ ପିଲାଟିକୁ ମୁଁ କେତେ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଇଥିଲି ! ହଁ, ସିଏ ସିନା ପିଲାଲୋକ, ପିଲାବୁଦ୍ଧିରେ କ'ଣ କରି ପକାଇଲା, କିନ୍ତୁ ସେଇ ବୁଢ଼ୀ ଡାହାଣୀଟା !"

"କେବଳ ତୋ'ରି ପାଇଁ ସେମାନେ କିପରି ଅନ୍ୟ ରକମର ଆଚରଣ କରିଥାନ୍ତେ, ତୁ କ'ଣ ଏକଥା ବୁଝିପାରୁନୁ ?"– ଲାରା ମାଆଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ କହିଲା, "ତୋ' ପ୍ରତି ତ କାହାରି କୌଣସି ବିଦ୍ୱେଷ ନାହିଁ । ବରଂ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହାସବୁ ହେଉଚି, ତାହା ମନୁଷ୍ୟଜାତି ପାଇଁ କରାହେଉଚି, ଦୁର୍ବଳକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପିଲାମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ କରାହେଉଚି । ହଁ, ତୁ ମୋ' କଥା ବିଶ୍ୱାସ କର । ତୁ ସନ୍ଦେହ କଲାପରି ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ସେପରି ଭାବରେ ହାଲାଉଚୁ କାହିଁକି ? ତୁ ଦିନେନା ଦିନେ ଦେଖିବୁ ଆଜି ଯାହା ହେଉଚି, ତାହାର ଫଳ ସ୍ୱରୂପ ଦିନେ ତୁ ଓ ମୁଁ ଅଧିକ ସୁଖୀ ହୋଇ ପାରିବା ।"

କିନ୍ତୁ ତା'ର ମାଆ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ କାନ୍ଦିକାନ୍ଦି କହିଲେ, "ସବୁଦିନେ ମୁଁ ଏହିପରି କଥା ଶୁଣିଆସିଚି । ଯେତେବେଳେ ଗୋଳମାଳରେ ପଡ଼ି ମୋର ଭାବିବା ଶକ୍ତି ବନ୍ଦ

ହୋଇଯାଏ, ସେତିକିବେଳେ ଗୋଟାଏ କିଛି କହି ତୁ ମୋତେ ଅଧିକ ଅବାକ୍ କରି ଦେବାକୁ ଆସୁ । ଲୋକମାନେ ମୋତେ ନେଇ ଏଇ କୁତ୍ସିତ ଚକ୍ରାନ୍ତ ଖେଳିବାକୁ ଯାଉଚନ୍ତି, ଆଉ ତୁ କହୁଚୁ କ'ଣ ନା ଏସବୁ ମୋର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ହେଉଚି । ନାଇଁ,ଏହିପରି ଶୁଣିଶୁଣି ମୁଁ ପାଗଳ ହୋଇଯିବି ।''

ରୋଡ଼ିଆ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇଥିଲା । ସେହି ନିର୍ଜନ ଶୂନ୍ୟ ଘର ଭିତରେ ଲାରା ଓ ତା' ମାଆ ବଡ଼ ନିରୁଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଭାବରେ ଇତସ୍ତତଃ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅନ୍ଧାର ରାସ୍ତାଟା ଶୂନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଘରଟା ଆଡ଼କୁ କଟମଟ କରି ଅନାଇ ରହିଥିଲା । ଘରର ବଖରାଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କଟମଟ ଚାହିଁ ଦୃଷ୍ଟି ବିନିମୟ କରୁଥିଲେ ।

ମାଆ, ଚାଲ ହୋଟେଲକୁ ଯିବା । ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସିଲାଣି''– ଲାରା ଅନୁରୋଧ କରି କହିଲା । ''ଆ ମା' ଯିବା । ଆଉ ଡେରି କଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ, ଇହାଦେ ଯିବାକୁ ହେବ ।''

''ଫିଲାଟ୍, ଫିଲାଟ୍''– ସେମାନେ ଜଗୁଆଳକୁ ଡାକିବାକୁ ଲାଗିଲେ–''ବାବୁଟା ପରା, ଆମକୁ ଟିକିଏ ମଣ୍ଟିନିଗ୍ରୋ ହୋଟେଲରେ ନେଇ ଛାଡ଼ି ଦେଇଆ ।''

''ଆଚ୍ଛା ।''

''ତୁ ଏ ପୁଡ଼ାଗୁଡ଼ାକ ଧର । ହଁ, ଅବସ୍ଥା ଥଣ୍ଡା ପଡ଼ିବା ଯାଏ ଏ ଘରେ ଟିକିଏ ଆଖି ରଖିଥିବୁ । ଚଢ଼େଇଟିକୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବାକୁ ଭୁଲିବୁ ନାଇଁଟି । ପ୍ରତିଦିନ ତା' ଗିନାରୁ ପାଣି ବଦଳାଇ ଦେବୁ । ସବୁ ଜିନିଷ କୋଲପ ପକାଇ ରଖିଥିବୁ । ବାସ୍, ଏତିକି କାମ, ଆଉ ଆମ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଥିବୁ ।''

''ଆଚ୍ଛା''

''ଧନ୍ୟବାଦ । ବୁଢ଼ା ହୋଇଥା ବାପ । ଆଚ୍ଛା ଆଗ ଟିକିଏ ବସିଯିବା ତା' ପରେ ବାହାରିବା ।''

ରୁଷିଆରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏକ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସମୂଳକ ପ୍ରଥା – କୌଣସ ଜାଗାକୁ ଯାତ୍ରା କରି ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଲୋକମାନେ ପ୍ରଥମେ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ବସିପଡ଼ନ୍ତି, ତା' ପରେ ଯାତ୍ରାକରି ଯାଆନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ଯାତ୍ରାରେ ଶୁଭ ହୁଏ ବୋଲି ସେମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ।

ସେମାନେ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ । ବାହାରର ତଟକା ପବନ ସେମାନଙ୍କୁ ଭାରି ନୂଆନୂଆ ଲାଗିଲା । ସତେ ଅବା ଅନେକ ଦିନ ବେମାର ହୋଇ ଘର ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ରହିବା ପରେ ଆଜି ପ୍ରଥମ କରି ସେମାନେ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ । ଯେପରି କୌଣସି ଲେଦ୍ ମେସିନ୍‌ରେ କଟାହୋଇ ନାନା ପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ତୁଷାର ଜଡ଼ିତ, କୁଞ୍ଚିତ ଓ ନିର୍ମଳ ଶୂନ୍ୟ ମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି କରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଗଡ଼ିଗଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ସତେ ଅବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିନିଷକୁ ଚିରି ଟିକିଟିକି କରି ଦେଉଥିଲା ପରି ବନ୍ଧୁକର ପୁନରାବୃତ୍ତ ଓ ସମକାଳୀନ ଶବ୍ଦମାନ ପ୍ରଥମେ ଠୋ' କରି ହୋଇ ତା'ପରେ ସୁଦୂରର ଗର୍ଭରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହୋଇଯାଉଥିଲା ।

ଫିଲାଟ୍ ସେମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରେ ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ବନ୍ଧୁକଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଶୂନ୍ୟକୁ ମରା ହେଉଚି ବୋଲି ଲାରା ଓ ତା'ର ମାଆ ଜିଦ୍‌ଧରି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

"ତୁ କେଡ଼େ ବୋକା, ଫିଲାଟ୍ ! ଟିକିଏ ଭାବିକରି ଦେଖିଲୁ ! କିଏ ବନ୍ଧୁକ ମାରୁଚି, ତାହାକୁ ତୁ' ଦେଖିପାରୁନୁ, ତେବେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଶୂନ୍ୟକୁ ମରା ହେଉଚି ବୋଲି ତଥାପି ତୁ କିପରି ବିଶ୍ୱାସ କରୁନୁ ? କିଏ ତେବେ ବନ୍ଧୁକ ମାରୁଚି, ଭୂତ ନା ଭଗବାନ୍ ? ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଯେ ଏସବୁ ଶୂନ୍ୟକୁ ମରା ହେଉଚି ।"

ବାଟରେ ଗୋଟାଏ ମୋଡ଼ ଜାଗାରେ ଦଳେ କୋସାକ୍ ଜଗୁଆଳି ସେମାନଙ୍କୁ ଅଟକାଇଲେ, ତାଳୁରୁ ତଳିପାଯାଏ ଦେହସାରା ବଡ଼ ଅପମାନଜନକ ଭାବରେ ହାତବୁଲାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ତଲାସ କଲେ । ସେମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଟୋପିଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ କାନ ଉପରକୁ ଅଣେଇ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏହି କାରଣରୁ ହଠାତ୍ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଏକଆଖିଆ ବୋଲି ଭ୍ରମ ଜାତ ହେଉଥିଲା ।

" ଚମତ୍କାର"– ଯାଉଯାଉ ଲାରା ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସହରର ଏହି ଅଂଶଟି ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଂଶଠାରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଯାଏ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ହେବାର ଜଞ୍ଜାଳରୁ ସେ ରକ୍ଷା ପାଇବ । କେବଳ ମାଆଙ୍କ ସକାଶେ ହିଁ ସେ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ସହିତ ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ତୁଟାଇ ପାରୁନଥିଲା, ସେ କହିପାରୁ ନଥିଲା– "ମାଆ, ତୁ ଆଉ ତାଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା କରିବାକୁ ଯାଆ ନାହିଁ । ଏକଥା ଥରେ କହିଦେଲେ ସବୁ କଥା ଫୁଟି ବାହାରି ପଡ଼ିବ । ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ଏବେ କ'ଣଟା ହେବ ? ଏଥିପାଇଁ ତା'ର ଏତେ ଭୟ କାହିଁକି ? ହେ ଭଗବାନ୍ ! ସେ ସବୁ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି, ଖାଲି ଏହି ବ୍ୟାପାରଟା କେମିତି ଇତି ହୋଇଯାଉ ! ଭଗବାନ୍ ! ଭଗବାନ୍ ! ତା'ର ବିରକ୍ତି ତାକୁ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ କରି ତଳେ ପକାଇଦେବ ! ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ତା'ର କଣ ମନେ ପଡ଼ିଗଲାଟି ? ସେ ଭୟଙ୍କର ଚିତ୍ରଟିର ନାମ କଣ ଥିଲାଟି ? ସେହି ଚିତ୍ରରେ ଜଣେ ସ୍ଥୂଳକାୟ ରୋମାନ୍ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ସେହି ହୋଟେଲର ଗୋଟାଏ ନିଭୃତ କୋଠରିରେ ଏହି ଚିତ୍ରଟି ଝୁଲୁଥିଲା । ସେହି ଘରେ ତ ଏହିସବୁ କାଣ୍ଡ ଘଟିଲା !

"ନାରୀ ବା ଫୁଲଦାନି" –ହଁ, ଏହା ହିଁ ଚିତ୍ରଟିର ନାମ ଥିଲା, ନିଶ୍ଚୟ ଏହା ଗୋଟିଏ ସୁବିଖ୍ୟାତ ନାରୀ ବା ଫୁଲଦାନି । ଯେଉଁଦିନ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ସେ ଏହି ଚିତ୍ରଟିକୁ ଦେଖିଲା ସେଦିନ ସେ ନାରୀ ହୋଇ ନଥିଲା । ଏପରି ଏକ ବହୁମୂଲ୍ୟ କଳାସାମଗ୍ରୀ ସହିତ ସେ ତୁଳନାଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ନଥିଲା । ସେକଥା ପରେ ହେଲା । ଏକ ଭୋଜି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଟେବୁଲଟି ଚମତ୍କାର ପରିପାଟୀରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

" କୁଆଡ଼େ ତୁ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଚାଲି ଯାଉଚୁ ? ତୋ' ସହିତ ମୁଁ ଜମାରୁ ଚାଲି ପାରୁ ନାହିଁ ।" –ଧଇଁ ସଇଁ ହୋଇ ଶ୍ରୀମତୀ ଗୁଇଶାର କହିଲେ । ଲାରା ଭାରି ଜୋର୍‌ରେ ଚାଲୁଥିଲା, କୌଣସି ଏକ ଅଜ୍ଞାତ ଶକ୍ତି ତାକୁ ଆଗକୁ ଟାଣିନେଇ ଯାଉଥିଲା । ଏହି ଗର୍ବୋନ୍ନତ କ୍ଷିପ୍ରକାରୀ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୋଇ ସତେ ଅବା ସେ ପବନମାର୍ଗରେ ପଦକ୍ଷେପ କରି ଚାଲି ଯାଉଥିଲା ।

" କି ଚମତ୍କାର"– ବନ୍ଧୁକର ଶବ୍ଦ ଶୁଣୁଶୁଣୁ ସେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା । "ପଦଦଳିତ ହିଁ ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କର କରୁଣା ଲାଭକରେ । ପ୍ରବଞ୍ଚିତ ହିଁ ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କର କରୁଣା ଲାଭକରେ । ହେ ବନ୍ଧୁକର ଗୁଳିଗୁଡ଼ିକ, ଭଗବାନ୍ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ବେଗ ଦିଅନ୍ତୁ । ତୁମେମାନେ ଆଉ ମୁଁ ଅବିକଳ ଗୋଟିଏ ମନର ।"

୨୦

ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଗଳି ଆସି ଯେଉଁଠି ବଡ଼ରାସ୍ତା ସହିତ ମିଳିଚି, ସେହିଠାରେ ଗ୍ରୋମେକୋ ପରିବାରର ଘର ଥିଲା । ଗ୍ରୋମେକୋର ଦୁଇ ଭାଇଯାକ — ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ଏବଂ ନିକୋଲାଇ ରସାୟନଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ । ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାରଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଆନ୍ନାଙ୍କ ବାପାଙ୍କର ଇଉରାଲ ପ୍ରଦେଶରେ ଇଉରିଆଟିନ୍ ନିକଟରେ ଏକ ବିରାଟ ଜମିଦାରୀ ଥିଲା— ସେହି ଜମିଦାରୀ ଇଲାକାରେ କେତୋଟି ଲୁହାଖଣି ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେହି ଲୁହାକୁ ଖୋଳି ବାହାର କରିବା ଲାଭଦାୟକ ନହେବାରୁ ଖଣିଗୁଡ଼ିକର କାମ୍ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

ଗ୍ରୋମେକୋ ପରିବାର ଏକ ଦୋମହଲା ଘରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଉପରେ ଶୟନଘର, ପଢ଼ିବାଘର, ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାରଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନ ଗୃହ ଓ ପାଠାଗାର, ଆନ୍ନାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଘର ଏବଂ ଟୋନିଆ ଓ ୟୁରାଙ୍କର ରହିବା ଘର ଥିଲା । ତଳେ ବୈଠକଖାନା ଥିଲା, ସେହିଠାରେ ଅତିଥିମାନଙ୍କର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରାଯାଉଥିଲା । ଏହି ଘରେ ଥିବା ବାଦାମୀରଙ୍ଗର ପରଦାମାନ, ପିଆନୋର ଚକ୍‌ଚକ୍ ଉପରିଭାଗ, ସଉକୀ ମାଛ ରଖାହୋଇଥିବା ପାଣିଭର୍ତ୍ତି କାଚ୍‌ବାକ୍ସ, ଏବଂ ଛୋଟ ଛୋଟ କୁଣ୍ଡରେ ଲଗା ହୋଇଥିବା ଓ ସାମୁଦ୍ରିକ ଉଦ୍ଭିଦ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବା ଗଛଲତାମାନ ସବୁ ମିଶି ଘରଟି ତନ୍ଦ୍ରାଳସଭାବରେ ତରଙ୍ଗାୟମାନ ଏକ ହରିତ୍ ବର୍ଣ୍ଣର ସମୁଦ୍ରତଳ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା ।

ଗ୍ରୋମେକୋ ପରିବାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ଅତିଥିପରାୟଣ ଥିଲେ, ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟାର ସୁବିଜ୍ଞାତ ରସିକ ଓ ପୋଷକ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ଅନେକ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଅତିଥିମାନଙ୍କ ଲାଗି ସେମାନେ ଆପଣା ଗୃହରେ ସଙ୍ଗୀତାନୁଷ୍ଠାନର ଆୟୋଜନ କରୁଥିଲେ ।

୧୯୦୬ ମସିହା ଜାନୁଆରି ମାସର ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଏହିପରି ଏକ ସଙ୍ଗୀତାନୁଷ୍ଠାନ ହେବାର କଥା ଥିଲା । ଦିନକ ଆଗରୁ ସେଥିଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ବୈଠକଖାନାର ଆସବାବପତ୍ରକୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଉଠାଇ ନିଆଗଲା । ଘରର ଗୋଟିଏ କଣରେ ରଖାହୋଇଥିବା ପିଆନୋରୁ ସେହି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର ବାରବାର ଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଘରର ଚାରିଆଡ଼େ ମୁଠାଏ ମାଳିପରି ବିଞ୍ଚିହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ତେଣେ ରୋଷେଇଶାଳରେ କୁକୁଡ଼ା ମରାହେଉଥିଲା, ପରିବା କଟାହେଉଥିଲା ଓ ସସ୍ ଏବଂ ସାଲାଡ଼ରେ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ଜଳପାଇ ତେଲରେ ବଟାସୋରିଷ ଗୋଳାଇ ଦିଆଯାଉଥିଲା ।

ଆନ୍ନାଙ୍କର ପରମ ବିଶ୍ୱାସୀ ବନ୍ଧୁ ଶୁରା ଶ୍ଲେସିଙ୍ଗର୍ ସେଦିନ ସକାଳୁ ଆସି ଏକ ଅଘଟଣ ଘଟାଇଦେଲେ ।

ଦେଖିବାକୁ ବେଶ୍ ଡେଙ୍ଗା, ଶରୀରର ଗଠନ ଡଉଲଡାଉଲ, ମୁହଁଟା ଉପରେ ପୁରୁଷ ମୁହଁର ଛାପ ରହିଚି । ବିଶେଷକରି ଆପଣାର ଧୂସର ଆସ୍ତ୍ରାଖାନୀ ଟୋପିଟି ବଙ୍କେଇ କରି ପିନ୍ଧିଲା ବେଳେ ତାଙ୍କର ମୁହଁ ଠିକ୍ ସମ୍ରାଟଙ୍କର ମୁହଁ ପରି ଦେଖାଯାଏ ।

ଦୁଃଖ ବା ଉଦ୍‌ବେଗ ସମୟରେ ଦୁଇବନ୍ଧୁ ଏକାଠି ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି, ପରସ୍ପରର ବୋଝକୁ ହାଲୁକା କରିଦିଅନ୍ତି, ପରସ୍ପରକୁ ନାନା ଅପ୍ରୀତିକର କଥା କହି ସେମାନେ ଏପରି କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର କଥୋପକଥନ କଥା କହି ସେମାନେ ଏପରି କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର କଥୋପକଥନ କ୍ରମେ ପରସ୍ପରକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦଗ୍ଧ କରିବାରେ ଲାଗେ, ଶେଷରେ ଏକ ଭାବୋଚ୍ଛ୍ୱସିତ ଝଡ଼ର ସୂତ୍ରପାତ ହୁଏ, ଘନଘନ ଅଶ୍ରୁବର୍ଷଣ ପରେ ପୁଣି ଦୁହେଁ ମିଳିମାଳି ଯାଆନ୍ତି । ଏହି ସାମୟିକ କଳହଗୁଡ଼ିକର ଦୁହିଁଙ୍କ ଉପରେ ସର୍ବଦା ଏକ ପ୍ରଶମନକାରୀ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥାଏ, ଉଚ୍ଚ ରକ୍ତଚାପ ରୋଗରେ ଜୋକ ଲଗାଇଦେଲେ ଠିକ୍ ଯେପରି ହୋଇଥାଏ ।

ସେ ଥିଓସୋଫି ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସଦସ୍ୟ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ପୁରାତନ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ମାର୍ଗର ସମସ୍ତ ଧର୍ମପ୍ରଚାର ତାଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଭଲଭାବରେ ଜଣାଥିଲା ।

ଶୁରା ଶ୍ଳେସିଙ୍ଗର ଗଣିତ ବିଦ୍ୟା ଜାଣିଥିଲେ, ଭାରତବର୍ଷୀୟ ଗୂଢ଼ ମନ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟାରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରବେଶ ଥିଲା । ମସ୍କୋ ଧର୍ମଲାଳନ-ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକର ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଠିକଣା କ'ଣ ଥିଲା, ସେମାନେ କିଏ କାହା ସହିତ ରହୁଥିଲେ ଏବଂ ସଂସାରର ଆହୁରି ଅନେକ କଥା ତାଙ୍କର ତୁଣ୍ଡ ଆଗରେ ରହିଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନର ମେଳକ ଓ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ହିସାବରେ ସକଳ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ଡାକରା ପଡୁଥିଲା ।

ଠିକ୍ ସମୟରେ ଅତିଥିମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବାହାରେ ତୁଷାରପାତ ହେଉଚି, କବାଟ ଖୋଲିଦେଲା ମାତ୍ରକେ ବାହାରର ଝଞ୍ଜା ବାୟୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶକରି ଦେହରେ ଚାଉଁକିନା ଲାଗି ଚାଲିଯାଉଚି— ଥପଥପ ହୋଇ ଜଳୁଥିବା ଏହି ତୁଷାର ଯେପରି ସହସ୍ର ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ଏହି ପବନକୁ ଛନ୍ଦି ରଖିବାକୁ ଚାହୁଚି । ବରଫ ଅନାବନା ହୋଇ ଲାଗିଥିବା ବୁଟଜୋତା ପିନ୍ଧି ଅତିଥିମାନେ ବାହାରୁ ଘର ଭିତରକୁ ଆସୁଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଗୋଟି କରି ସମସ୍ତେ ଠିକ୍ ଜଣେ ଜଣେ ମାର୍ଜିତତା ବିହୀନ ଗ୍ରାମବାସୀ ପରି ଦେଖାଯିବାକୁ ଯତ୍‌ପରୋନାସ୍ତି ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି ! କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ସେମାନଙ୍କର ସହଧର୍ମିଣୀମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଚତୁରା କାମିନୀ ବା ବିଳାସବତୀର ରୂପଧାରଣ କରିଥାନ୍ତି । ବରଫ ଲାଗି ସେମାନଙ୍କର ମୁହଁ ଚକଚକ ଦେଖା ଯାଉଥାଏ, ସେମାନଙ୍କର କୋଟ୍‌ରେ ବୋତାମ ଦିଆ ହୋଇ ନଥାଏ, ଶାଲ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ପଛଆଡ଼କୁ ପଡ଼ିଥାଏ, ବାଳରେ ଲାଗିଥିବା ତୁଷାରକଣାମାନ ତାରା ପରି ଜକଜକ କରୁଥାଏ ।

ଖୋଲା ହୋଇ ରହିଥିବା କବାଟର ବାଟ ଦେଇ ପାଖଘରୁ ରାତ୍ରି ଭୋଜନର ସଜ୍ଜିତ ଟେବୁଲଟି ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ଶୀତରାସ୍ତା ପରି ଶୁଭ୍ର ଓ ଦୀର୍ଘ ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ବରଫରେ କାଲୁଆ ହୋଇଯାଇଥିବା ବୋତଲଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଥିବା ଲାଲରଙ୍ଗର ମଦ ଉପରେ ଆଲୁଅ ପଡ଼ି ଆଖି ଝଲସି ଉଠୁଥାଏ । ସ୍ଥିର ପିରାମିଡ୍ ଆକାରରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରଖାଯାଇଥିବା ହାତ ପୋଛା ରୁମାଲ ଗୁଡ଼ିକ ଏବଂ ବାଦାମର ଗନ୍ଧ ଆସୁଥିବା ଟାଙ୍ଗୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି କ୍ଷୁଧା ଓ ଖାଦ୍ୟୋପଭୋଗର ଆଗ୍ରହ ଉଦ୍ଦୀପିତ ହୋଇ ଉଠୁଥାଏ ।

ପାର୍ଥିବ ଖାଦ୍ୟର ଉପଭୋଗଜନିତ ସୁଖକୁ ଅତ୍ୟଧିକକାଳ ବିଳମ୍ବିତ କରି ନରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମବେତ ଅତିଥିମାନ ଶୀଘ୍ର ସେମାନଙ୍କର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଆପାୟନ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ସେମାନେ ଧାଡ଼ିହୋଇ ବସିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ଇଙ୍ଗିତ ଅନୁସାରେ ପିଆନୋବାଦକ ଯାଇ ପିଆନୋ ପାଖରେ ଆସନ ଗ୍ରହଣ କଲା । ସଙ୍ଗୀତାନୁଷ୍ଠାନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ଯୋଜିତ ସଙ୍ଗୀତଟି ବଡ଼ ଶୁଷ୍କ ଓ ବିରକ୍ତଜନକ ଥିଲା, ସଙ୍ଗୀତାନୁଷ୍ଠାନ ଆରମ୍ଭ ହେଲାପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଅଧିକ ଦୃଢ଼ ହୋଇଗଲା । ସଙ୍ଗୀତର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅତ୍ୟଧିକ ଦୀର୍ଘ ବୋଧ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ବିରତି ସମୟରେ ସଙ୍ଗୀତ-ସମାଲୋଚକ କେରିମ୍‌ବେକଭ୍ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ଗ୍ରୋମିକୋଙ୍କ ସହିତ ଏ ବିଷୟରେ ଏକ ଯୁକ୍ତି ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । କେରିମ୍‌ବେକଭ୍ ଏହାକୁ ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର ସଙ୍ଗୀତ ବୋଲି କହିଲେ, କିନ୍ତୁ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ଏହାର ପକ୍ଷରକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଚାରିପାଖରେ ଅନ୍ୟଲୋକମାନେ ବସି ଧୂମପାନ ଓ ଆଳସ୍ୟାଳାପ କରୁଥିଲେ, ଚଉକିଗୁଡ଼ାକୁ ଏଣେତେଣେ ଘୋଷାରି ନେଇ ଯାଇ ଏଠିସେଠି ବସୁଥିଲେ । ହଠାତ୍ ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ଘରଟିର ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥିବା ଚାଦରଟି ଆଲୁଅରେ ଚକ୍‌ଚକ୍ କରି ଉଠିଲା । ଏଥର ଆଉ ଡେରି ନକରି ସଙ୍ଗୀତାନୁଷ୍ଠନ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ ହେଉ, ସମସ୍ତେ ଏହି ମତ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏକ ବକ୍ର କଟାକ୍ଷପାତ କରି ପିଆନୋ ବାଦକ ଶ୍ରୋତୃମଣ୍ଡଳୀ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କଲେ ଏବଂ ବାଦ୍ୟବୃନ୍ଦଙ୍କୁ ଆରମ୍ଭ କରିବାଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ଏକ କରୁଣ ରସର ଆବେଗ ସହିତ ସଙ୍ଗୀତ ଝଙ୍କାରି ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ୟୁରା, ଟୋନିଆ ଓ ମିଶା ଗର୍ଡ଼ନ ତୃତୀୟ ଧାଡ଼ିରେ ବସିଥିଲେ ମିଶା ଗର୍ଡ଼ନ ଅଧାଦିନ ଗ୍ରୋମିକୋଙ୍କର ପରିବାରରେ ରହୁଥିଲା ।

''ଇଗୋରୋଭ୍‌ନା ଆପଣଙ୍କୁ କଣ କହିବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଉଚି'' —ୟୁରା ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାରଙ୍କ କାନ ପାଖରେ କହିଲା । ସେ ୟୁରାର ଠିକ୍ ସାମନାକୁ ବସିଥିଲେ ।

ଗ୍ରୋମିକୋ ପରିବାରର ପକ୍ୱକେଶା ବୃଦ୍ଧା ପରିଚାରିକା ଇଗୋରୋଭନା କବାଟପାଖରେ ଠିଆହୋଇ ଏବଂ ବଡ଼ ନିରାଶ ହେଲା ପରି ୟୁରା ଆଡ଼କୁ କଟମଟ କରି ଅନାଇ ଓ ଠିକ୍ ସମାନ ଶକ୍ତିରେ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାରଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ୟୁରାକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଚାହୁଥିଲା ଯେ ସେ ଗୃହସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହିତ କ'ଣ ଜରୁରୀ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚି ।

ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ବିରକ୍ତିକର ଭାବରେ ବୃଦ୍ଧା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ ଓ ଗାତ୍ରକୁଞ୍ଚନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, କିନ୍ତୁ ବୃଦ୍ଧା ତିଳେମାତ୍ର ଟଳିଲା ନାହିଁ ତା' ପରେ ଦୁହେଁ ଇଙ୍ଗିତ ଓ ଇସାରାରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଜଣେ ଏପାଖରେ, ଆଉ ଜଣେ ସେପାଖରେ ଘରର ମଝି ଦେଇ ସେମାନଙ୍କର ଏହି କଥାବାର୍ତ୍ତା ଦୁଇ ବାକ୍‌ଶକ୍ତିହୀନ ମୂକଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଏଣେ ଲୋକମାନେ ଅନାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଆନ୍‌ନା ଇଭାନୋଭ୍‌ନା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦୃଷ୍ଟିଶେଳ ନିକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ଆସନରୁ ଉଠି

ଠିଆ ହେଲେ । ନିଶ୍ଚୟ କିଛି ଗୋଟାଏ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଲଜ୍ଜାରକ୍ତ ମୁଖରେ ସେ କାନ୍ଧ କଡ଼େ କଡ଼େ ଟିପେଇ ଟିପେଇ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

" ତୁ କିପରି ଏପରି କଥାଟାଏ କରିବାକୁ ଯାଉଚୁ; ପୁଣି ବର୍ତ୍ତମାନ କାହିଁକି ଏପରି ଦିକ୍‌ଦାର କରୁଚୁ କହିଲୁ ? ଆରେ ଯା' ଶୀଘ୍ର ! ପୁଣି କ'ଣ ହେଲା ?" ଇଗୋରୋଭ୍‌ନା ତାଙ୍କର କାନ ପାଖରେ କ'ଣ ସବୁ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ କରି କହିଲା ।

" କୋଉ ମଣ୍ଟିନିଗ୍ରୋ ?"

" ମଣ୍ଟିନିଗ୍ରୋ ହୋଟେଲ !"

" ସେଠି କ'ଣ ହେଲା ?"

" ସେଠାକୁ ତାଙ୍କୁ ଅତି ଶୀଘ୍ର ଯିବାକୁ ହେବବୋଲି ସେମାନେ କହୁଚନ୍ତି । ସେଠି ତାଙ୍କର କେହି ଜଣେ ଆତ୍ମୀୟ ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଚନ୍ତି ।"

"ମରୁଚନ୍ତି, ନାଇଁ ? ଏଥର ମୁଁ ଜାଣିଲି... ନାଇଁ, ସେକଥା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୋଉ ବାଦ୍ୟସଙ୍ଗୀତଟି ଚାଲିଚି, ଆଗ ସେଇଟି ସରିଯାଉ । ତା' ପରେ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ କହିବି । ତା' ପୂର୍ବରୁ କହିପାରିବ ନାହିଁ ।"

"ହୋଟେଲର ବେହେରାକୁ ସେମାନେ ଗାଡ଼ି ସହିତ ପଠାଇଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଚନ୍ତି । ତେଣେ ଜଣେ ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଚି, ତୁମେ କଣ ବୁଝିପାରୁନାହିଁ ? ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ।"

"କିନ୍ତୁ ମୁଁ କହୁଚି ଯେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା ମିନିଟ୍‌ରେ ସତେ ଯେପରି ସଂସାର ବିଗିଡ଼ି ଯାଉଚି ।"— ଏକ ଉଦ୍‌ବେଗ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭ୍ରୂକୁଟି କରି ସେ ଟିପ ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଆପଣା ସ୍ଥାନକୁ ଫେରିଗଲେ ଓ ନାକ ମଝିଟାକୁ ହାତଦେଇ ଘଷିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରଥମ ଟୁହାଟି ଶେଷ ହୋଇଗଲା । କରତାଳି ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା ପରେ ସେ ସଙ୍ଗୀତକାରମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲେ ଓ ଘରେ କ'ଣ ଜରୁରୀ ଦରକାର ପଡ଼ିଚି ବୋଲି ଟିଶ୍‌କେଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ କହିଲେ । ବୋଧହୁଏ ତେଣେ କୌଣସି ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟିଚି, ଏବଂ ସେଥି ସକାଶେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଙ୍ଗୀତାନୁଷ୍ଠାନ ସ୍ଥଗିତ ରଖିବାକୁ ହେବ । ତାପରେ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ହାତଟେକି ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନୀରବ ହେବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ :

" ଭଦ୍ରମହୋଦୟ ଓ ମହୋଦୟାବୃନ୍ଦ, ସଙ୍ଗୀତର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟାହତ ରଖିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ମୋର ଆଶଙ୍କା ହେଉଚି । ପିଆନୋବାଦକ ବର୍ତ୍ତମାନ. କୌଣସି ଏକ ଦୁଃସମ୍ବାଦ ପାଇଚନ୍ତି । ଆମେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଆମର ସହାନୁଭୂତି ଜ୍ଞାପନ କରୁଚୁ । ତାଙ୍କୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବାଧହୋଇ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏପରି ଗୋଟାଏ କୁକ୍ଷଣରେ ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଏକାକୀ ଯିବାକୁ କଦାପି ଦେବିନାହିଁ, ମୁଁ ନିଜେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଯାଉଚି । ୟୁରୋଚ୍‌କା, ବାବୁରେ ତୁ ଯାଆ ଗାଡ଼ିକୁ ଏହିଠାକୁ ବୁଲାଇ ନେଇ ଆଣିବାକୁ ଖବର ଦେବୁ, ଗାଡ଼ି ତିଆରି ହୋଇ ରହିଚି । ମାନନୀୟ ଅତିଥିଗଣ, ମୁଁ ବିଦାୟ ନେଇ

ଯାଉନାହିଁ — ଆପଣମାନେ ରହନ୍ତୁ ବୋଲି ମୁଁ ବିନୀତ ଅନୁରୋଧ ଜଣାଉଚି— ମୁଁ ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ଚାଲିଆସିବି ।''

ତୁଷାରବୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବା ରାତି ସମୟରେ ଗାଡ଼ିରେ ଯିବା ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ବାଳକ ଦୁହେଁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସହିତ ଯିବାକୁ ଅନୁମତି ମାଗିଲେ ।

୨୧

ଗତ ଡିସେମ୍ବର ମାସଠାରୁ ନଗରୀର ଜୀବନ ପୁନର୍ବାର ସାଧାରଣ ଓ ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ଧାରାକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ବେଳେବେଳେ ବନ୍ଧୁକର ଆବାଜ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳୁଥିଲା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାଧାରଣ କାରଣରୁ ନିଆଁ ଲାଗି ଜଳୁଥିବା ଘରସବୁ ବିଦ୍ରୋହ ସମୟରେ ଧ୍ୱଂସ ହୋଇଯାଇଥିବା ଘରଗୁଡ଼ିକର ଦହନାବଶେଷ ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହେଉଥିଲା ।

ବାଳକ ଦୁହେଁ ଆଗରୁ କେବେ ଏତେ ଦୂରକୁ ଗାଡ଼ି ଚଢ଼ି ଯାଇନଥିଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ମଣ୍ଟିନିଗ୍ରୋ ହୋଟେଲ କେବଳ ଡାକେ ବାଟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ପ୍ରବଳ ତୁଷାର ବର୍ଷା ଓ କୁହୁଡ଼ି ଶୂନ୍ୟଦେଶକୁ ଅସଂଲଗ୍ନ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଦେଇଥିଲା; ପୃଥିବୀର ସବୁଠାରେ ଶୂନ୍ୟଦେଶ ଯେପରି ସମାନ ପ୍ରକାରର ନୁହେଁ, ସେହିପରି ଅନୁମିତ ହେଉଥିଲା । ଶୀତରାତିରେ ରାସ୍ତାର ମୋଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଜଳୁଥିବା ଧୁନିରୁ ଉଠୁଥିବା ନାନା ତନ୍ତୁରେ ବିକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପଡୁଥିବା ବନ୍ଧୁରାକାର ଧୂମ ପଟଳ ଘୋଡ଼ାର ଖଡ଼ଖଡ଼ ପଦଶବ୍ଦ ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଥିବା ସ୍ଲେଜ ଗାଡ଼ିର ତଳୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ପ୍ରଲମ୍ବିତ ଚିତ୍କାରଧ୍ୱନି ସବୁମିଶି ଏପରି ଏକ ଆବେଗ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା ଯେ ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେପରି ସେମାନେ ଅନାଦି କାଳରୁ ଯାତ୍ରାକରି ଆସିଚନ୍ତି ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ଭୟଙ୍କର ଦୂରଦୂରନ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଚନ୍ତି ।

ହୋଟେଲ ବାହାରେ ଠିକ୍ ପ୍ରବେଶଦ୍ୱାର ପାଖରେ ଗୋଟିଏ କୃଶ ଓ ସୁଦୃଶ୍ୟ ସ୍ଲେଜଗାଡ଼ି ଠିଆ ହୋଇଥିଲା, ଘୋଡ଼ାର ପିଠି ଉପରଟି ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ଥିଲା ଏବଂ ତା'ର ଆଣ୍ଠୁପାଖରେ ପଟି ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଥିଲା । ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବସିବା ଜାଗାରେ କଚୁଆନ୍ ମେଞ୍ଚାଟିଏ ପରି କୁଜା ହୋଇ ବସିଥିଲା, ଦସ୍ତାନା ଲଗା ହୋଇଥିବା ହାତର ପଂଝା ଦ୍ୱାରା ସେ ତା'ର ପଟିବନ୍ଧା ମୁଣ୍ଡଟିକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ଉଷୁମ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା ।

ହୋଟେଲର ଲବିରେ ବେଶ୍ ଉଷୁମ ଲାଗୁଥିଲା । ଆକାଶ ଝରକାର ଗୁଣୁଗୁଣ ଶବ୍ଦ, ଜଳୁଥିବା ଷ୍ଟୋଭ୍‌ର ଗର୍ଜନ ଏବଂ ଚାହାଚୁଲିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ସିସିରି ଶବ୍ଦରେ ମୋହିତ ହୋଇ କୋକରୁମ କବାଟ ପଛରେ ବସି ହୋଟେଲର ଚାକରଟି ଘୁମାଉଥିଲା, କେବଳ ତା'ର ନିଜର ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ତା'ର ନିଦ ମଝିରେ ମଝିରେ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଥିଲା ।

ଯନ୍ତା ହୋଇଥିବା ଅଟା ବାଟୁଲା କରି ମୁହଁ କରିଥିବା ଜଣେ ପୃଥୁଳ କାୟା ଭଦ୍ରମହିଳା ବାଆଁ ପାଖରେ ଦର୍ପଣ ନିକଟରେ ଠିଆହୋଇଥିଲେ । ସେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୋମତିଆରି ଜାକେଟଟି ଏହି ପାଗର ଶୀତ ସହିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନଥିଲା । କେହି ଜଣେ ତଳକୁ ଆସିବେ ବୋଲି ସେ ଅପେକ୍ଷା

କରି ରହିଥିଲେ । ଦର୍ପଣଆଡ଼କୁ ପଛ କରି ଠିଆହୋଇ, ସେ ଥରେ ଏ କାନ୍ଧ ଉପରେ ଓ ଆଉଥରେ ସେ କାନ୍ଧ ଉପରେ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ତାଙ୍କର ପଛପାଖକୁ ସେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଉଚନ୍ତି, ତାହା ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଶୀତର ବରଫ ହୋଇଯାଇଥିବା କଚୁଆନ୍ ଭିତରକୁ ଆସିଲା । ତା'ର ଠୋଲକା କୋଟ୍‌ଟା ପିନ୍ଧି ସେ ରୋଟି ତିଆରି କାରଖାନାର ଗୋଟିଏ ଡବଲ ରୁଟି ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା, ତାହାର ଦେହରୁ ବାହାରୁଥିବା ବାମ୍ପ ଏଥିରେ ଅଧିକ ସାଦୃଶ୍ୟ ଆଣି ଦେଉଥିଲା । ''ଆପଣଙ୍କର ଆଉ କେତେ ବିଳମ୍ବ ହେବ ?'' ଦର୍ପଣପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଜଣଙ୍କୁ ସେ ପଚାରିଲା । ''କି ଦୁର୍ଯୋଗରେ ଯେ ତୁମ ପାଲରେ ପଡ଼ିଗଲି ମୁଁ ଜାଣି ପାରୁନାହିଁ । ଆପଣ ଏଠି ଠିଆ ହୋଇଥିବେ ଆଉ ତେଣେ ମୋର ଘୋଡ଼ା ବରଫରେ କାଲୁଆ ହୋଇ ମରୁଥିବ ।''

ତେଇଶି ନମ୍ବର କୋଠରିରେ ଆଜି ଯେଉଁ ଘଟଣା ଘଟିଲା, ହୋଟେଲ କର୍ମଚାରିମାନଙ୍କର ଜୀବନର ଘଟୁଥିବା ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ବିରକ୍ତିର ଏହା କେବଳ ଗୋଟିଏମାତ୍ର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ । ସେ ହୋଟେଲ୍‌ରେ ପ୍ରତି ମିନିଟ୍‌ରେ ଘଣ୍ଟି ବାଜୁଥିଲା ଏବଂ କେଉଁ କୋଠରିରେ କେଉଁ ଅତିଥି ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛପପଟ ହେଉଥିଲା, ଏବଂ କୌଣସି ବୋଲ ନ ବତାଇ ଚାକରମାନଙ୍କୁ ବିରକ୍ତ କରୁଥିଲା, ତାହାର ସମ୍ବାଦ ଜଣାଇ କାନ୍ଥ ଭିତରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ କାଚବାକ୍ସରେ ସଂଖ୍ୟାମାନ ଶବ୍ଦ କରି ଉଠୁଥିଲା ।

ସେତେବେଳେ ଡାକ୍ତର ସେହି ବୁଢ଼ୀଟାର ବାନ୍ତି କରାଇ ତା'ର ପେଟ ସଫା କରାଉଥିଲେ । ହୋଟେଲର ପରିଚାରିକା ଚଟାଣ ସଫା କରୁଥିଲା, ମଇଳା ବାଲିଗୁଡ଼ାକ ବାହାରକୁ ନେଇ ଖାଲି ବାଲିଗୁଡ଼ାକୁ ଭିତରକୁ ଆଣୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅସଲ ଗୋଳମାଳ ଅନେକ ପୂର୍ବରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, ତା'ର ଅନେକ ସମୟ ପରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଡାକିଆଣିବାକୁ ଗାଡ଼ି ଓ ମଣିଷ ପଠାଗଲା । କୋମାରୋଭସ୍କି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଏବଂ କବାଟ ବାହାରେ ବାରଣ୍ଡାରେ ଅନେକ ଲୋକ ଜମାହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଗୋଳମାଳଟି ପ୍ରକୃତରେ ସେଦିନ ଅପରାହ୍ଣରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ହୋଟେଲର ଜଣେ ଚାକର ଡାହାଣ ହାତ ଉପରେ କପ୍ ପ୍ଲେଟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଟ୍ରେ' ଧରି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ରୋଷେଇଘର ଓ ସିଡ଼ିଭିତରେ ଥିବା ଅଣଓସାରିଆ ବାଟରେ ହଠାତ୍ ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ଆଉ ଜଣେ ଲୋକ ସହିତ ତା'ର ଧକ୍କା ଲାଗିଲା । ଟ୍ରେ' ଟି ତାର ହାତରୁ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା, ଖାଇବା ଜିନିଷ ଛିନ୍ନଛତ୍ର ହୋଇଗଲା, ଦୁଇଟି ଝୋଳର ଓ ଗୋଟିଏ ମାଂସର ପ୍ଲେଟ୍ ଭାଙ୍ଗି ଚୂନା ହୋଇଗଲା ।

ଚାକର କହିଲା ଯେ ବାସନ ଧୋଇଲାବାଲା ଆସି ଏହି ଧକ୍କାମାରିଚି, ଏବଂ ତେଣୁ ତାକୁ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ସାମଗ୍ରୀର ଦାମ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେତେବେଳକୁ ଆସି ଏଗାରଟା ସମୟ ହେଲାଣି ଏବଂ ହୋଟେଲର ଅଧେ କର୍ମଚାରୀ କାମ ସାରି ଯିବାକୁ ବାହାରିଲେଣି, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଗୋଳମାଳ ବନ୍ଦ ହୋଇ ନଥାଏ ।

''ତା'ର ହାତଗୋଡ଼ କେବେହେଲେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ତା'ର ହାତ ପାଖରେ ଖାଲି ମଦ ବୋତଲ ରହିଥିଲେ ହେଲା । ମଦ ପିଇ ମସ୍ତ ରହିଥିବ ଆଉ ପଚାରିବ ମୋତେ କିଏ ଧକ୍କା

ମାରିଲା, କିଏ ଖୋଳ ଢ଼ାଳିଦେଲା, କିଏ ବାସନ ଭାଙ୍ଗିଦେଲା । ହେ ବଦ୍‌ମାସ, କହ ତୋତେ କିଏ ଧକ୍‌କା ମାଇଲା, ହେ ନିର୍ଲଜ୍ଜ କୁକୁର !'

'' ମୁଁ ତ ମୂଳରୁ କହିଚି ସଂଯତ ହୋଇ କଥା କହ !''

''ତେବେ କାହା ବିଷୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏସବୁ ତାମସା ଚାଲିଚି ?''

ଶ୍ରୀମତୀ ଗୁଇଶାରଙ୍କ କୋଠରି ଆଗରେ ଥିବା ବାରଣ୍ଡାରେ ମିଶା ଓ ୟୁରା ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉଥିଲେ । ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ପ୍ରଥମେ ଯେପରି ଅନୁମାନ କରିଥିଲେ, ତାହାଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ଘଟଣା ଏଠାରେ ଘଟିଚି । ସେ ଭାବିଥିଲେ ସେ ସଙ୍ଗୀତକାରର ଜୀବନରେ ଏକ ବିଶୁଦ୍ଧ ଏବଂ ସମ୍ମାନସ୍ପଦ ଶୋକଦାୟକ ଘଟଣା ଘଟିଚି । କିନ୍ତୁ ଏ ଘଟଣାଟି ଏତେ କୁତ୍ସିତ ଓ ଜଘନ୍ୟ ହୋଇଥିବ ବୋଲି ସେ ଆଦୌ କଳ୍ପନା କରି ନଥିଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କର ତ ଏପରି ଘଟଣାସ୍ଥଳରେ ଆଦୌ ରହିବା କଥା ନୁହେଁ ।

ପିଲା ଦୁହେଁ ବାରଣ୍ଡାରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ ।

'' ପିଲାଏ, ତୁମେ ଦୁହେଁ ଖୁଡ଼ୀ ପାଖକୁ ଯାଅ ।'' ଚାକରଟି ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଲା ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ପାଇଁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା, '' ଭିତରକୁ ଯାଅ, କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ତୁମେମାନେ ଭୟ କରନାହିଁ, ଭଦ୍ରମହିଳା ବର୍ତ୍ତମାନ ଭଲ ଅଛନ୍ତି, ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କଲେଣି । ତୁମେମାନେ ଏଠାରେ ଠିଆହୋଇ ରହ ନାହିଁ । ଆଜି ଉପରଓଳି ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟିଚି, ଅନେକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଚୀନାବାସନ ଭାଙ୍ଗିରୁଜି ଯାଇଚି । ତୁମେମାନେ ତ ଦେଖୁଚ, ଖାଇବା ପରିବେଷଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ଆମକୁ କିପରି ଉପରୁ ତଳକୁ ଓ ତଳୁ ଉପରକୁ ଦଉଡ଼ିବାକୁ ପଡୁଚି । ବାରଣ୍ଡାଟା ହେଲେ ଟିକିଏ ଅଧିକ ଚଉଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତା । ତୁମେମାନେ ଭିତରକୁ ଯାଅ ।

ପିଲା ଦୁହେଁ ତା'ର କଥା ମାନି ଭିତରକୁ ଗଲେ ।

ଘର ଭିତରେ ଗୋଟିଏ କିରାସିନି-ଆଲୁଅ ଜଳୁଚି । ସବୁଦିନେ ଏହା ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥୁଆ ହୋଇଥାଏ, ଆଜି ସେଇଟିକୁ କାଠ କାନ୍ଥର ସେ ପାଖରେ ନେଇ ରଖି ଦିଆଯାଇଚି । ସେଇଆଡୁ ଛାରପୋକଙ୍କର ଗନ୍ଧ ଆସୁଚି । କୋଠରି ଭିତରେ ଏହି କାଠ ପରଦାଟି ଦେଇ ଅଧବଖରାଏ ଶୋଇବାଘର କରି ନିଆଯାଇଚି । ଧୂଳିରେ ବୁଡ଼ିଥିବା ପରଦାଟିଏ ମଝିରେ ଝୁଲୁଚି । ଶୋଇବା ଘରର କୌଣସି ଜିନିଷ କୋଠରିରେ ବସିଥିବା କୌଣସି ଆଗନ୍ତୁକର ଆଖିରେ ପଡ଼େନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଆଜି ଦୈବାତ୍ ପରଦାଟି କାଠବାଡ଼ ଉପରେ ପଡ଼ିଚି, ସେଇଟିକୁ ତଳକୁ ପକାଇ ଦେବାକୁ କାହାର ମନେ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ବେଞ୍ଚଉପରେ ବତିଟି ଥୁଆ ହୋଇଚି ଏବଂ ଘରର ନିମ୍ନଭାଗଟି ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭାବରେ ଆଲୋକିତ ହୋଇ ଉଠୁଚି ।

ଆର୍‌ସେନିକ ପିଇକରି ନୁହେଁ ଆଇଡ଼ିନ୍ ପିଇ ଶ୍ରୀମତୀ ଗୁଇଶାର ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । କଞ୍ଚି ବାଦାମ୍‌ର ଉପରଚୋପା ଯେତେବେଳେ ଏତେ ନରମ ଥାଏ ଯେ ଉପରେ

ନଖ ମାରିଦେଲେ ତାହା କଳାପଡ଼ିଯାଏ, ଘର ଭିତରୁ ଚାରିଆଡୁ ସେହିପରି ବାଦାମର ଏକ ଗନ୍ଧ ବାହାରୁଥାଏ ।

କାଠବାଡ଼ ସେପାଖରେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଘରର ଚଟାଣକୁ ପୋଛି ପରିଷ୍କାର କରୁଥିଲା ଏବଂ ବିଛଣା ଉପରେ ଆଉ ଜଣେ ଅଧଲଙ୍ଗଳା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପଡ଼ି ରହିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଦେହଟାଯାକ ପାଣି, ଲୁହ ଆଉ ଝାଳରେ ଓଦା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ମେଞ୍ଚା ହୋଇ ଲାଗିଯାଇଥିଲା, ଗୋଟାଏ ବାଲ୍‌ଟି ଉପରେ ଆପଣାର ମୁହଁଟାକୁ ଅଣାଇ କରି ସେ ବଡ଼ପାଟି କରି କାନ୍ଦୁଥିଲେ ।

ସେଇଆଡ଼କୁ ଆଖି ପକାଇବା ମାତ୍ରକେ ପିଲା ଦୁହିଁଙ୍କି ଏପରି ଅସ୍ୱସ୍ତ ଏବଂ ଅଭଦ୍ରୋଚିତ ମନେହେଲା ଯେ ସେମାନେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଆଣିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେହି କେତେ କ୍ଷଣ ଭିତରେ ୟୁରା ଯେତିକି ଦେଖିଥିଲା, ସେତିକିରୁ ସେ ଏତିକି ଜାଣିପାରିଥିଲା ଯେ ବେଳେବେଳେ ଅସୁବିଧା-ଜନକ ଓ ଦୁର୍ଯୋଗପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିତି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଏବଂ ଅତିଶୟ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଓ ଶାନ୍ତିଦାୟକ ମୁହୂର୍ତ୍ତମାନଙ୍କରେ ନାରୀର ଆକୃତି ଓ ପରିଣତି ଅତି ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ହୋଇଯାଏ । ସ୍ଥପତିକଳାର କାରିଗରମାନେ ମୂର୍ତ୍ତି ଉପରେ ସାଧାରଣତଃ ନାରୀର ଯେଉଁପରି ରୂପକୁ ଆକାର ଦେଇଥାନ୍ତି, ତାହା ସହିତ ଏହାର କୌଣସି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହେ ନାହିଁ । ବରଂ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ନାରୀକୁ ଦେଖିଲେ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ମାଂସପେଶୀ ବଢ଼ାଇକରି ରଖିଥିବା, ଆପଣାର ଅଧା ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପିନ୍ଧି କୁସ୍ତି ଲଢ଼ିବାକୁ ବାହାରିଥିବା ପହିଲିମାନ ପରି ମନେ ହୁଏ ।

ଶେଷରେ କାଠବାଡ଼ା ସେପାଖରୁ କେହି ଜଣେ ବୁଦ୍ଧି କରି ପରଦାଟା ତଳକୁ ପକାଇଦେଲା ।

''ଫାଦେଇ କାଜିମିରୋଭିଚ୍, ମୋ' ଧନ, ତୋ ହାତଟା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ? ତୋର ହାତଟା ମୋ' ଆଡ଼କୁ ଦେ', ବାବୁ ! –ଭଦ୍ରମହିଳା ଚିତ୍କାର କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଲୁହ ଏବଂ ବମନେଚ୍ଛାବଶତଃ ତାଙ୍କର କଣ୍ଠରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । '' ଓହୋ, ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଭୟଙ୍କର କଥାମାନ ମୁଁ ଦେଖିଚି । ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଏହିପରି ଭୟଙ୍କର ସନ୍ଦେହମାନ କରୁଥିଲି... ଫାଦେଇ କାଜିମିରୋଭିଚ୍... ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି... କିନ୍ତୁ ଯାହା ହେଉ ଭଲହେଲା । ସେସବୁ ନିରର୍ଥକ ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା, ଓହୋ, କେତେ ଉଶ୍ୱାସ ଲାଗୁଚି ଏବଂ ଏହି ସବୁର ଫଳହେଲା... ଏଇଠି... ଏଇଠି ମୁଁ ତଥାପି ଜୀବନରେ ବଞ୍ଚିରହିଚି ।...''

''ଚୁପ୍ ହୁଅ ଆମାଲିଆ କାର୍‌ଲୋଭ୍‌ନା । ମୁଁ ଅନୁରୋଧ କରି କହୁଚି– ଏସବୁ କଥା କେଡ଼େ ଅସୁନ୍ଦର, ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ଅସୁନ୍ଦର ।''

''ଚାଲ, ଆମେ ଘରକୁ ଯିବା''– ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ଆଲେକ୍ ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭିଚ୍ କର୍କଶ ସ୍ୱରରେ ପିଲାଦୁହିଁଙ୍କୁ କହିଲେ । ବଡ଼ ବ୍ୟଥିତ ଓ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପିଲାଦୁହେଁ କବାଟ ପାଖରେ ଠିଆହୋଇଥାନ୍ତି, କୁଆଡ଼କୁ ଅନାଇବାକୁ ହେବ କିଛି ଠିକ୍ କରି ନପାରି ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ପ୍ରଧାନ କୋଠରିଟିର ଛାୟାମୟ ଗଭୀରତା ଭିତରକୁ ସିଧା ଅନାଇ ରହିଥାନ୍ତି । ସେଘରେ ଥିବା ବତିଟିକୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ନେଇ ନିଆଯାଇଥାଏ । କାନ୍ଥଯାକ ନାନା ପ୍ରକାର ଫଟୋ ଓ ଛବି

ଟଙ୍ଗା ହୋଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ବହି ରଖିବା ଥାକରେ ସଙ୍ଗୀତ ସ୍ୱରଲିପିସମ୍ବଳିତ ପୁସ୍ତିକାମାନ ପୂରି ରହିଥାଏ, ଗୋଟିଏ ଡେସ୍କ୍ ଉପରେ ନାନା ପ୍ରକାର କାଗଜ ଓ ଆଲ୍‌ବୁମମାନ ଖେଳାମେଳା ହୋଇ ରହିଥାଏ, ସୂତାକାମ କରା ଚାଦର ପଡ଼ିଥିବା ଭୋଜନ-ଟେବୁଲ ସେପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଆରାମ ଚଉକି ଉପରେ ଚଉକିର ପିଠିପଟଟାକୁ ହାତରେ ମୁଠାଇ ଧରି ଓ ଚଉକି ଉପରେ ଆପଣାର ଚିବୁକକୁ ମାଡ଼ିରଖି ଛୋଟ ଝିଅଟିଏ ଶୋଇଥାଏ । ଏତେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଓ ଉତ୍ତେଜନା ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଯେ ତାକୁ କିପରି ନିଦ ଲାଗି ଯାଇଚି, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଅତିଶୟ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବ !

"ଚାଲ, ଏଥର ଆମେ ଘରକୁ ଯିବା"— ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ପୁନର୍ବାର କହିଲେ ସେମାନଙ୍କର ଏଠାକୁ ଆସିବାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ହିଁ ନଥିଲା, ଅଧିକ ସମୟ ଏଠାରେ ରହିଲେ ତାହା ବଡ଼ ଅସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବ । "ଫାଦେଇ କାଜିମିରୋଭିଚ୍ ବାହାରକୁ ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଯିବାକୁ ହେବ ।"

କିନ୍ତୁ କାଠବାଡ଼ର ପଛପଟୁ ଟିଶ୍‌କୋଭିଚ୍ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଜଣେ ବର୍ତ୍ତୁଳକାୟ, ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ-ପରିବେଷ୍ଟିତ ଏବଂ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ-ସୁସଚେତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆବିର୍ଭାବ ହେଲା । ଆପଣାର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଆଲୁଅଟିକୁ ଟେକିଧରି ସେ ଟେବୁଲ ପାଖକୁ ଗଲେ ଓ ତାହାକୁ ତାହାର ଯଥାସ୍ଥାନରେ ରଖିଦେଲେ । ଆଲୁଅ ପଡ଼ି ଝିଅଟିର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେ ଲୋକଟିକୁ ଚାହିଁ ଈଷତ୍ ହସିଲା, ଆଖିର ଡୋଳାକୁ ଟେରେଇ କରି ଅନାଇଲା ଏବଂ ଭିଡ଼ିମୋଡ଼ି ହେଲା ।

ଆଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ଦେଖି ମିଶା ସତେ ଅବା ଚମକି ପଡ଼ିଲାପରି ହୋଇ ତା'ଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଏକ ଆଖିରେ ଅନାଇ ରହିଲା । ୟୁରାର କମିଜ ଅଗ ଟାଣିଦେଇ ତା'ର କାନ ପାଖରେ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ କରି କ'ଣ କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା, କିନ୍ତୁ ୟୁରାକୁ ଏହା ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । "ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ତୋତେ କାନପାଖରେ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ହେବାକୁ କିପରି ଭଲ ଲାଗୁଚି ? ସେମାନେ ତୋ' ବିଷୟରେ କ'ଣ ଭାବିବେ କହିଲୁ ?"

ଇତ୍ୟବସରରେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ବାଳିକାଟି ମଧ୍ୟରେ ଏକ ନିରବ ଦୃଶ୍ୟ ଅଭିନୀତ ହୋଇଗଲା । ସେମାନେ ଅଧର ଖୋଲି ପଦେହେଲେ କଥା କହିଲେ ନାହିଁ । କେବଳ ଆଖି ସହିତ ଆଖିର ସାକ୍ଷାତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଏତିକିରେ ସେମାନେ ଯେପରି ଭାବରେ ପରସ୍ପରକୁ ବୁଝିନେଇପାରିଲେ, ତାହା ଠିକ୍ କୁହୁକବିଦ୍ୟାର ଏକ ଭୟପ୍ରଦ କରାମତି ପରି ବୋଧହେଲା, ସତେ ଯେପରି ପୁରୁଷ ବ୍ୟକ୍ତିଟି କୌଣସି ପିତୁଳା ନାଚର ସୂତ୍ରଧର ଥିଲା ଏବଂ ବାଳିକାଟି ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ପିତୁଳାଟି ପରି ତା'ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଇଙ୍ଗିତ ଅନୁଯାୟୀ ଅଭିନୟ କରୁଥିଲା ।

ଏକ କ୍ଳାନ୍ତିବିଜଡ଼ିତ ହସ ଦ୍ୱାରା ବାଳିକାଟିର ଭ୍ରୂରୁ କୁଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଆସିଲା ଏବଂ ତା'ର ଅଧର ଦୁଇଟିର ଜାବ ଫିଟିଗଲା, ମାତ୍ର ପୁରୁଷଟିର ଭର୍ତ୍ସନାବ୍ୟଞ୍ଜିତ ଚାହାଣିର ପ୍ରତିବଦଳରେ ସେ ଅତି ଧୂର୍ତ୍ତ ଓ କୁଟିଳ ଭାବରେ ଆଖି ମିଟିମିଟି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସବୁ କଥାର ଏପରି ଏକ ସୁଖସମାପ୍ତି ଘଟିଲା ବୋଲି ସେମାନେ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ଓ ଆନନ୍ଦିତ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ— ସେମାନଙ୍କର ଗୋପନକଥା ଏବେ ମଧ୍ୟ ନିରାପଦ ଭାବରେ ଗୁପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଏବଂ ଶ୍ରୀମତୀ ଗୁଇଶାରଙ୍କର ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାର ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ ହୋଇଥିଲା ।

ଏଡ଼େ ବଡ଼ବଡ଼ ଆଖି ପକାଇ ୟୁରା ଯେପରି ସେମାନଙ୍କୁ ଗିଳିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ଅଧା ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ କେହି ତାକୁ ଦେଖି ପାରୁ ନଥିଲେ କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜେ ପ୍ରଦୀପଟି ଦ୍ୱାରା ଆଲୋକିତ ମଣ୍ଡଳ ଭିତରକୁ କଟମଟ କରି ଚାହିଁ ରହିଥିଲା । ବନ୍ଦିନୀ ବାଳିକା ଓ ତା'ର ମାଲିକ ମଧ୍ୟରେ ଚାଲିଥିବା ଅଭିନୟର ରହସ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ବର୍ଣ୍ଣନାତୀତ ଥିଲା, ଏହାର ଆବରଣହୀନତା ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଥିଲା । ଅନନୁଭୂତି ପୂର୍ବ ଏକ ଶକ୍ତିର ନାନା ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ଅନୁଭୂତି ଦ୍ୱାରା ତାହାର ହୃଦୟ ଯେପରି ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇଯିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଯେଉଁପରି ଏକ ଦୃଶ୍ୟକୁ ଏତେଦିନ ଧରି ସେ ଟୋନିଆ ଆଉ ମିଶା 'ଅମାର୍ଜିତ ଓ ଅସଂସ୍କୃତ' ବୋଲି ଅନବରତ ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ଆସିଥିଲେ, ସେହିପରି ଏକ ଦୃଶ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କର ଆଖି ଆଗରେ ଅଭିନୀତ ହେଉଥିଲା । ଏହିପରି ଏକ ଶକ୍ତିମତ୍ତା ସେମାନଙ୍କୁ ବାରବାର ଭୟ ଦେଖାଉଥିଲା, ବାରବାର ଆକୃଷ୍ଟ କରୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଶବ୍ଦସମୂହର ଏକ ନିରାପଦ ଦୂରତା ଅବଲମ୍ବନ କରି ସେମାନେ ଭାରି ସହଜରେ ତାହାକୁ ଆୟତ୍ତାଧୀନ କରି ରଖିଥିଲେ । ଆଜି ୟୁରାର ଆଖି ଆଗରେ ଏହି ଶକ୍ତି ଆପଣାକୁ ପ୍ରକଟିତ କରୁଥିଲା—ସେହି ଶକ୍ତି ବଡ଼ ନଗ୍ନ ଭାବରେ ସତ୍ୟ, ଅଥଚ ବ୍ୟାଧିତ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ— ବଡ଼ ନୃଶଂସ ଭାବରେ ବିଧ୍ୱଂସାତ୍ମକ, ବଡ଼ ଅଭିଯୋଗପୂର୍ଣ୍ଣ, ସାହାଯ୍ୟ ପାଇବାଲାଗି ବଡ଼ ବିକଳ ଏବଂ ଅସ୍ଥିର— ଏବଂ ସେହି ପିଲାଳିଆ ଦର୍ଶନ ଚର୍ବଣର ଆଜି କି ଦଶା ହେଲା ଏବଂ ୟୁରା ବର୍ତ୍ତମାନ କରିବ କ'ଣ ?

"ସେଇ ଲୋକଟା କିଏ ତୁ ଜାଣିଚୁ ?" —ସେମାନେ ରାସ୍ତାକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଗଲାପରେ ମିଶା କହିଲା । ଆପଣାର ଭାବନା ଭିତରେ ନିମଗ୍ନ ୟୁରା କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଲା ନାହିଁ ।

"ଏଇ ଲୋକଟା ତୋର ବାପାଙ୍କୁ ସୁରାପାନରେ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ୍ ଦେଇଥିଲା ଏବଂ ତାକୁ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପତିତ କରାଇଥିଲା । ରେଲଗାଡ଼ିରେ—ତୋର ମନେ ଥିବ— ଥରେ ମୁଁ ତୋତେ ସେହି କଥା କହିଥିଲି ।"

ୟୁରା ସେତେବେଳେ ବାଳିକାଟି ବିଷୟରେ ଭାବୁଥିଲା, ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଭାବୁଥିଲା । ତା'ର ବାପା ବା ବିଗତ ଅତୀତ ବିଷୟରେ ଭାବିବାକୁ ତାର କୌଣସି ବେଳ ନ ଥିଲା । ଏପରିକି ମିଶା ତାକୁ କ'ଣ କହୁଚି, ପ୍ରଥମେ ସେ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଏତେ ଥଣ୍ଡା ପଡୁଥିଲା ଯେ କଥା କହିବାକୁ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ହେଉନଥିଲା ।

"ତୋ'ର ଦେହ କୋଲମାରି ଯିବଣି"— ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭିଚ୍ କଚୁଆନ୍‌କୁ କହିଲେ । ଗାଡ଼ିରେ ବସି ସେମାନେ ଗୃହାଭିମୁଖରେ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

●

ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ସ୍ୱେନ୍‌ଟିଟ୍‌ସ୍କି ଘରର ବଡ଼ଦିନ-ଭୋଜି

ଥରେ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡର ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭିଚ୍ କୋଉଠୁ ଗୋଟାଏ ସ୍ଥାନରୁ ଯୋଗାଡ଼ କରି ପତ୍ନୀ ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍‌ନାଙ୍କୁ ପ୍ରାଚୀନ ଢଙ୍ଗରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଏକ ଲୁଗାପଟା ରଖିବା ଆଲମାରି ଆଣି ଦେଲେ । ଖୁବ୍ ଦାମିକା ଓ ମଜଭୁତ କାଠରେ ତିଆରି ଏହି ଆଲମାରିଟିର ଆକାର ଏତେ ବଡ଼ ଥିଲା ଯେ ଏହାକୁ କୌଣସି ବାଟ ଦେଇ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଘର ଭିତରକୁ ନେବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ବାଧ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଭୁଙ୍ଗି ନେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ଘରେ ସେଇଟିକୁ କୋଉଠି ରଖାଯିବ, ଏହି ବିଷୟରେ ଏକ ସମସ୍ୟା ଉପୁଜିଲା । ଏଡ଼େ ବୃହଦାକାର ଜିନିଷଟାକୁ ଶୋଇବା ଘରେ ରଖିବା ସୁବିଧାଜନକ ହେବ ନାହିଁ, ବୈଠକଖାନାରେ ରଖିଲେ ଏହାର କୌଣସି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଗୃହସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଶୟନଗୃହର ବାହାରେ ସିଡ଼ିପାଖକୁ ଏଥିପାଇଁ ସ୍ଥାନ ପରିଷ୍କାର କରାଗଲା ।

ମାର୍କେଲ ନାମକ ଜଣେ କୁଲି ଆଲମାରିଟିକୁ ଯୋଡ଼ିଯାଡ଼ି ରଖିବାକୁ ଆସିଥିଲା । ତା'ସଙ୍ଗରେ ସେ ନିଜର ଛଅବର୍ଷର ଝିଅ ମାରିଙ୍କାକୁ ନେଇ ଆସିଥିଲା । ପରିବାରରୁ ତାକୁ ଯଅ ଓ ଚିନିରେ ତିଆରି ମିଠେଇଟିଏ ମିଳିଲା । ମିଠାଇକୁ ଶୁଙ୍ଘି, ଚାଟି ବାଳିକାଟି ଚୁପ୍‌କରି ଠିଆହୋଇ ବାପାର କାମକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରୁଥିଲା । ତା'ର ହାତରେ ଆଙ୍ଗୁଠିସବୁ ମୁହଁର ଲାଳରେ ଓଦା ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

ପ୍ରଥମେ ସବୁ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚାଲିଥିଲା । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଯୋଡ଼ି ଦିଆହୋଇ ଶେଷରେ ଆଲମାରିଟିର ଉପରିଭାଗଟି ଯାହା ବାକି ରହିଲା । ମାର୍କେଲକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରି ଆନ୍ନା ସେଇଟିକୁ ଆପଣା ମୁଣ୍ଡଉପରକୁ ଉଠାଇଲେ । ମୁଣ୍ଡଉପରେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଭାରି ଜିନିଷଟିଏ ରଖି ଆଲମାରିର ଥାକ ଦେଇ ଉପରକୁ ଚଢୁ ଚଢୁ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଖସିଗଲା ଏବଂ ସେ ଗୋଟାଏ କଡ଼କୁ ପଡ଼ିଗଲେ । ସେତେବେଳଯାଏ ଆଲମାରିର ଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ ଠିକ୍‌କରି ଯୋଡ଼ା ହୋଇନଥିଲା, ମାର୍କେଲ ଆଲମାରି ଚାରିପାଖରେ ଯେଉଁ ଦଉଡ଼ି ଖଣ୍ଡକ ହୁଗୁଳା କରି ବାନ୍ଧିଥିଲା, ସେଇଟି ଛିଡ଼ିଗଲା, ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥିବା ଜିନିଷଟି ସମେତ ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍‌ନା ତଳେ ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲେ । କାଠର ଆଘାତ ବାଜି ତାଙ୍କର ଦେହ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୋଇଗଲା ।

ମାର୍କେଲ ତତକ୍ଷଣାତ୍ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲା । ''କ'ଣ ହେଲା, କ'ଣ ହେଲା, ପଡ଼ିଲ କେମିତି ମାଆ !''—ସେ ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ''ହାତମାରି ଦେଖିଲ, କୌଣସି ହାଡ଼ କାଳେ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିବ । ହାଡ଼ ନେଇ ଯାହା ଆଶଙ୍କା କରିବା କଥା, ଦେହରେ କଅଁଳ ଅଂଶଗୁଡ଼ାକ ପାଇଁ କିଛି ଭାବନା ନାହିଁ । ସେଗୁଡ଼ିକ ତ ଅଳପ ଦିନରେ ଭଲ ହୋଇଯିବ । ସେଇଥିପାଇଁ ତ ଲୋକେ କହନ୍ତି, ଦେହରେ କଅଁଳ ମାଉଁସିଆ ଅଂଶତକ କେବଳ ସୁଖୋପଭୋଗ ଲାଗି ତିଆରି ହୋଇଚି । ତୁ ଚୁପ୍ ରହ, ମାଙ୍କଡ଼ !''— ସେ ମାରିଙ୍କାକୁ ପାଟିକରି କହିଲା । ''ନାକରୁ ସିଂଘାଣି ପୋଛି ଯାଆ ତୋର

ମା଼ଆ ପାଖକୁ ଯିବୁ ଯାଆ । –ସାଆନ୍ତାଣୀ, ତୁମର ସାହାଯ୍ୟ ନ ନେଇ ମୁଁ ଏକା ଆଲମାରିଟିକୁ ଯୋଡ଼ି ରଖିଦେଇ ପାରିବି ବୋଲି କଣ ତୁମର ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା ନାହିଁ ? ହଁ ତୁମେ ତ ଅବଶ୍ୟ ଭାବିବ ମୁଁ କେବଳ ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ କୁଲି ! କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଦିନେ ବଢ଼େଇ ଥିଲି । ବଢ଼େଇ ମିସ୍ତ୍ରୀ କାମ କରି ପେଟ ପୋଷୁଥିଲି । କେତେ ଦାମିକା କାଠର କେତେ କେତେ ବଢ଼ିଆ ସରଞ୍ଜାମ ମୁଁ ଏଇ ହାତରେ ତିଆରି କରିଚି, ତୁମେ ତାହା ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ନାହିଁ । ସେହି ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ମୁଁ କେଡ଼େ କେଡ଼େ ବଡ଼ ଘରର ଯୁବତୀ ଘରଣୀମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଚି, କେତେକେତେ ଘରଣୀ ମୋର ନାକ ଅଗ ଦେଇ ଆସିଚନ୍ତି ଯାଇଚନ୍ତି ! ମୋର ଏପରି ଭାଷାକୁ ତୁମେ ଧରିବ ନାହିଁ । ଟାଣୁଆ ମଦ ପିଇ ମୋ' ମୁହଁରୁ ଯାହା ମନ ତାହା ବାହାରିପଡ଼େ, କିଛି ବାଡ଼ବତା ରହେ ନାହିଁ ।

ମାର୍କେଲ ଆରାମ୍‌ଚଉକିଟିଏ ଟାଣିଆଣିଲା ଏବଂ ତା'ର ହାତଧରି ଆନ୍‌ନା ଚିତ୍କାର କରୁ କରୁ ଓ ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇଯାଇଥିବା ଜାଗାଗୁଡ଼ିକ ହାତ ଦେଇ ଘଷୁ ଘଷୁ ସେହି ଚଉକି ଉପରେ ଯାଇ ବସିପଡ଼ିଲେ । ଆଲମାରିର ଉପରିଭାଗଟିକୁ ଠିକଣା ସ୍ଥାନରେ ଯୋଡ଼ିଦେଇ ମାର୍କେଲ କହିଲା, ''ଏଥର ଖାଲି କବାଟ ଲଗାଇବା ବାକି ରହିଲା, ତା'ପରେ ତ ଆଲମାରିଟା ପ୍ରଦର୍ଶନୀକୁ ଯାଉଥିବା ପରି ଦେଖାଯିବ ।''

ଆଲ୍‌ମାରିଟା ଆନ୍‌ନାଙ୍କୁ ଆଦୌ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଏହାର ଗଢ଼ଣ ଓ ଆକାର ଦେଖି ତାଙ୍କର କୌଣସି ଶବାଧାର ରଖାଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନ ବା କୌଣସି ରାଜାଙ୍କର ସମାଧି ମନ୍ଦିର ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ଓ ତାଙ୍କ ମନରେ ନାନା ପାପଚିନ୍ତା ଓ ଆଶଙ୍କାର ଉଦ୍ରେକ କରୁଥିଲା । ସେ ଏହାକୁ ଆସକୋଲ୍‌ଡ଼ (ରୁଷିଆ ରାଜ୍ୟର ଜଣେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା) ଙ୍କର ସମାଧି ବୋଲି ନାଆଁ ଦେଇଥିଲେ ଓ ରାଜକୁମାର ଓଲେଗ୍‌ଙ୍କର ଘୋଡ଼ା (କିଏଭର୍ ରାଜକୁମାର, ଆପଣାର ପ୍ରିୟ ଘୋଡ଼ାର ଖପୁରି ଭିତରୁ ବାହାରିଥିବା ଏକ ସର୍ପର ଦଂଶନ ଫଳରେ ଯାହାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା ।) ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ । ସେ ଅବଶ୍ୟ ଅନେକ ବହିପତ୍ର ପଢ଼ିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବରେ କିଛି ନ ପଢ଼ିଥିବାରୁ ପରସ୍ପର-ସମ୍ବନ୍ଧିତ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ଅନେକ ସମୟରେ ଖେଚେଡ଼ି କରି ପକାଉଥିଲେ ।

ଏହି ଦୁର୍ଘଟଣାଟି ପରେ ତାଙ୍କର ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

୨

୧୯୧୧ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସଟାଯାକ ଆନ୍‌ନା ଇଭାନୋଭ୍‌ନା ନିମୋନିଆ ରୋଗରେ ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ସେହିବର୍ଷ ବସନ୍ତ କାଳରେ ୟୁରା, ମିଶା ଗର୍ଡ଼ନ ଓ ଟୋନିଆଙ୍କର ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ ପରୀକ୍ଷା ସରିବା କଥା । ୟୁରା ଡାକ୍ତରୀ ପଢୁଥିଲା, ଟୋନିଆ ଆଇନ୍ ପଢୁଥିଲା ଏବଂ ଦର୍ଶନ-ବିଭାଗରେ ମିଶା ଗର୍ଡ଼ନ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲା ।

ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୟୁରାର ମସ୍ତିଷ୍କ ଭିତରେ ସବୁକଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଇତସ୍ତତଃ ଓ ତରଳ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଥିଲା, କିଛି ଦାନା ବାନ୍ଧି ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତା'ର ମତାମତ, ତା'ର ଅଭ୍ୟାସ ଓ ତାର ପ୍ରବୃତ୍ତିମାନ ବଡ଼ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ତା'ର ସ୍ୱକୀୟ ହିଁ ଥିଲା । ତା'ର ଗ୍ରହଣଶୀଳତା ଅତି ଅସାଧାରଣ ଥିଲା ଏବଂ ତାହାର ଦୃଷ୍ଟିର ମୌଳିକତା ବଡ଼ ଅଦ୍‌ଭୁତ ପ୍ରଶଂସନୀୟ ଥିଲା ।

ଅବଶ୍ୟ କଳା ଏବଂ ଇତିହାସ ପ୍ରତି ତା'ର ପ୍ରବଳ ଆକର୍ଷଣ ରହିଥିଲା, ତଥାପି ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜୀବନ-ନିର୍ବାହ-ପନ୍ଥା ନିର୍ବାଚନ କରିବା ଲାଗି ସେ କଦାପି କୁଣ୍ଠା ପ୍ରକାଶ କରୁ ନଥିଲା । ସେ ଭାବୁଥିଲା ଯେ ଠିକ୍ ଚିତ୍ତପ୍ରସନ୍ନତା ବା ଚିତ୍ତବିଷାଦ ପରି କଳାକୁ ମଧ୍ୟ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହର ମାର୍ଗ ବୋଲି କଦାପି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ପ୍ରକୃତି ବିଜ୍ଞାନରେ ମଧ୍ୟ ତା'ର ଆଗ୍ରହ ରହିଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର ବାସ୍ତବିକ ଜୀବନରେ ସମାଜର ଉପକାର କରିବା ଭଳି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ ବୋଲି ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲା । ସେ ଡାକ୍ତର ହେବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଥିଲା ।

ଚାରିବର୍ଷିଆ ପାଠର ପ୍ରଥମ ବର୍ଷଟାର ଗୋଟିଏ ଭାଗ ସେ ଅଙ୍ଗଚ୍ଛେଦଗୃହରେ ଅତିବାହିତ କରିଥିଲା । ଏହି ଗୃହଟି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଭୂମିତଳ ଘରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ବୁଲିବୁଲି ଯାଇଥିବା ସିଡ଼ିଦେଇ ତଳକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ଅବିନ୍ୟସ୍ତ ବେଶ ଧାରଣ କରିଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଭିଡ଼ ଅତିକ୍ରମ କରି ତୁମକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କେତେକ ଛାତ୍ର ହୁଏତ ପାଖରେ ଆପଣାର ଛିଣ୍ଡା ବହିନେଇ ପଢ଼ିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିବେ, ବହିର ଚାରିପାଖରେ ମଣିଷ ହାଡ଼ ଜମା ହୋଇଥିବ । କିଏ ହୁଏତ ଆପଣା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥବା ସ୍ଥାନରେ ଅଙ୍ଗଚ୍ଛେଦ କରି ଦେଖିଥିବ । ଅନ୍ୟମାନେ ହୁଏତ ଖାଲି ଫୂର୍ତ୍ତିକରି ବୁଲୁଥିବେ । ସେମାନେ ପରସ୍ପର ସହିତ ଥଟ୍ଟା ପରିହାସ କରୁଥିବେ, ବା ପଥର ଚଟାଣ ଉପରେ ପଲପଲ ହୋଇ ଦଉଡୁଥିବା ମୂଷାଙ୍କ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇଥିବେ । ଶବ-ଗୃହର ଅର୍ଦ୍ଧଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ଆତ୍ମହତ୍ୟାକାରୀ ବା ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ମରିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଅଚିହ୍ନିତ ଶରୀର ସଂରକ୍ଷିତ ଓ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର କ୍ଷୟରୁ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ଫସ୍‌ଫରସ୍ ପରି ଚକଚକ୍ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ଆଲାମ ସଲ୍ଟସଏନ୍‌ର ଇନ୍‌ଜେକ୍‌ସନ୍ ଦିଆହୋଇ ଶବଗୁଡ଼ିକୁ ସତେଜ କରି ରଖା ଯାଇଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିଲେ ଗୋଲଗାଲ ଜୀଅନ୍ତା ଶରୀର ବୋଲି ଭ୍ରମ ହେଉଥିଲା । ଶବଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକୁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ଦିଆଯାଉଥିଲା, ତଥାପି ଯେତେ ଟିକିଟକି ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ଅଲଗା ଅଲଗା ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସେଥିରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପରିସ୍ଫୁଟ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ତେଣୁ ଗୋଟିଏ କଟା ବାହୁ ବା ହାତକୁ ନୀରିକ୍ଷଣ କରି ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଯୁରା ତାହାରି ଭିତରେ ଅତି ପାଶବିକ ଭାବରେ ଏହି ଦସ୍ତାର ଟେବୁଲ ଉପରେ ଆଣି ପକାଇ ରଖାଯାଇଥବା ଏକ ରୂପମତୀ ଜଳପରୀର କଳ୍ପନା କରି ବିସ୍ମୟସ୍ତମ୍ଭିତ ହୋଇ ରହିଯାଉଥିଲା । ମାଟି ତଳର ସେହି ଘରଟି କାର୍ବୋଲିକ୍ ଏବଂ ଆହୁରି ଅନେକ ଔଷଧର ଗନ୍ଧରେ ଭରି ରହିଥିଲା, ଘର ଭିତରେ ରହିଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ପଦାର୍ଥ ଓ ଆକାରଟି ଭିତରେ ଯେପରି ଏକ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ରହସ୍ୟ ନୃତ୍ୟ କରି ବୁଲୁଥିଲା । ଟେବୁଲଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଏପରି ଭାବରେ ପ୍ରସାରିତ ରହିଥିବା ମନୁଷ୍ୟ ଦେହ ଗୁଡ଼ିକର ଅପରିଜ୍ଞାତ ଅଦୃଷ୍ଟଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି, ଜୀବନ ଦୁରୂହ ପ୍ରହେଳିକା ଏବଂ ସାକ୍ଷାତ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ରହସ୍ୟ ସଚଳ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ଏବଂ ସତେ ଅବା ଆପଣାର ଘର ବା ହେଡ଼କ୍ୱାଟର କରି ରହିଥିଲା ପରି ମାଟିତଳର ଏହି ଘରେ ମୃତ୍ୟୁ ହିଁ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଓ ସର୍ବସଞ୍ଚାଳନ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲା ।

ଏହି ରହସ୍ୟର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଅପର ସକଳ ସ୍ୱରକୁ ନୀରବ କରି ଦେଉଥିଲା, ୟୁରାର ଚେତନା ଭିତରେ ଏହା ଭୂତପରି ହୋଇ ରହିଥିଲା, ଅସ୍ଥିବିଜ୍ଞାନସମ୍ପର୍କୀୟ ତାର ନାନାବିଧ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅଧ୍ୟୟନ ସମୟରେ ତାକୁ ବଡ଼ ଅସ୍ଥିର ଓ ଅନ୍ୟମନସ୍କ କରି ପକାଉଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ସେ ଏହିସବୁ ବିଚ୍ୟୁତକାରୀ ଭାବନାରେ ବେଶ୍ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆପଣା ମାନସିକ ଜୀବନଚାରଣାର ସହଚାରୀ କରି ରଖିଥିଲା ।

ୟୁରାର ମନ ଭାରି ସ୍ଥିର ଥିଲା ଓ ସେ ଚମତ୍କାର ଗୋଟିଏ ଲେଖି ପାରୁଥିଲା । ଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବା ଦିନଠାରୁ ସେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ବହି ଲେଖିବ ବୋଲି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ଆସିଥିଲା, ଯେଉଁଥିରେ କି ପୋତାହୋଇ ରହିଥିବା ବିସ୍ଫୋରକ ଦ୍ରବ୍ୟ ପରି ସେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖିଥିବା ଏବଂ ଚିନ୍ତା କରିଥିବା ସବୁଠାରୁ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ କଥାମାନ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଅଳ୍ପବୟସରେ ଏପରି ଏକ ବହି ଲେଖିବା ତା' ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ମନେହେଲା; ତେଣୁ ସେ କବିତା ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଆପଣା ମନପଟରେ ରହିଥିବା ଏକ ବୃହତ୍ ଛବି ଲାଗି ସର୍ବଦା କେବଳ ରେଖାଙ୍କନ କରୁଥିବା କୌଣସି ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀ ସହିତ ତାହାର ତୁଳନା କରା ଯାଇପାରିବ ।

ଅପରିଣତ ବୟସର ଏହିସବୁ ରଚନାକୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଭାବଶାଳିତା ଓ ମୌଳିକତା ହେତୁ ସେ ଅତି ବେଶୀ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଉନଥିଲା । ତାର ମତରେ ଏହି ଦୁଇଟିଯାକ ଗୁଣ– ପ୍ରଭାବଶାଳିତା ଓ ମୌଳିକତା କଳାକୁ ଅଧିକ ବାସ୍ତବ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେତିକି ବାଦ୍ ଦେଲେ ସେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନିରର୍ଥକ, ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଓ ଅନାବଶ୍ୟକ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିଲା ।

ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ଦେବାରେ ତା'ର ଦାଦିଙ୍କର ଯେ କେତେ ବେଶୀ ହାତ ଥିଲା, ୟୁରା ସେକଥା ଖୁବ୍ ଭଲ କରି ଜାଣିଥିଲା ।

ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୁସେନ୍‌ରେ ରହୁଥିଲେ । ସେଠାରେ ତାଙ୍କର ଯେଉଁସବୁ ପୁସ୍ତକ ରୁଷୀୟ ଭାଷା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନୁବାଦରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଇତିହାସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କର ପୁରୁଣା ବିଚାରକୁ ସେ ବିକଶିତ ଓ ପ୍ରକଟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ମୃତ୍ୟୁର ଆହ୍ୱାନର ଜବାବ ଦେବାକୁ ଯାଇ ସମୟ ଓ ସ୍ମୃତିର ସାହାଯ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଶ୍ୱର ରଚନା କରି ଚାଲିଚି, ତାଙ୍କ ମତରେ ତାହାହିଁ ହେଉଚି ଇତିହାସ । ଏହି ରଚନାଗୁଡ଼ିକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମର ଏକ ନୂତନ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରେରିତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ କଳାବିଷୟକ ଏକ ନବ୍ୟକଳ୍ପନାକୁ ସ୍ୱତଃ ସୂଚିତ କରି ଦେଉଥିଲା ।

ୟୁରାଠାରୁ ମିଶା ଗର୍ଡ଼ନ୍ ଏହିସବୁ ବିଚାର ଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ବିଚାର ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ହିଁ ସେ ଦର୍ଶନ ବିଭାଗରେ ଯାଇ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥିଲା । ଈଶ୍ୱରତତ୍ତ୍ୱର ଅଧ୍ୟାପନାଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ସେ ନିୟମିତ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲା, ଏପରିକି ଈଶ୍ୱରତତ୍ତ୍ୱ ବିଭାଗର ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପରେ ନିଜର ନାମ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଆଣିବା କଥା ମଧ୍ୟ ସେ ବିଚାର କରୁଥିଲା ।

ଦାଦିଙ୍କର ବିଚାରଧାରା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ୟୁରା ଆପଣା ମାର୍ଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ କ୍ରମଶଃ ଅଧିକ ମୁକ୍ତ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇପାରିଲା; କିନ୍ତୁ ମିଶା ସେହି ବିଚାରଗୁଡ଼ିକର ପାଶରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ୟୁରା ବୁଝିଥିଲା ଯେ ଆଂଶିକ ଭାବରେ ବଂଶଗତ କାରଣ ହେତୁ ତାର ବନ୍ଧୁର ଉତ୍ସାହଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ଭାବରେ ଗତିକରି ଚାଲିଚି । କିନ୍ତୁ ଖୁବ୍ ହୋସିଆର ଓ ଚାଲାକ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ମିଶା ସହିତ ଯୁକ୍ତିକରି ତାକୁ ତାହାର ବିବେଚନାତିରିକ୍ତ ବିଚାରଗୁଡ଼ିକରୁ ମୁକୁଳାଇ ଆଣିବା ଲାଗି କୌଣସି ପ୍ରୟାସ କଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମିଶା ବାସ୍ତବବାଦୀ ହେଉ, ହାଉଆରେ ନ ଉଡ଼ି ସେ ମାଟି ଉପରେ ବିଚରଣ କରୁ, ୟୁରା ସର୍ବଦା ଏହି କାମନା କରୁଥିଲା ।

୩

ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ଦିନେ ରାତିରେ ୟୁରା ଖୁବ୍ ବିଳମ୍ବ କରି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଘରକୁ ଫେରିଲା । ତାକୁ ଭାରି ଥକା ଲାଗୁଥିଲା, ଦିନମାନ ସେ କିଛି ଖାଇ ନଥିଲା । ଘରକୁ ଆସି ଶୁଣିଲା ଯେ ସେଦିନ ଅପରାହ୍ଣରେ ଏକ ଭୟଙ୍କର ଆତଙ୍କିତ ଘଟଣା ଘଟଯାଇଚି । ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍ନାଙ୍କର ସେହି ବାତ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଚି । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାଲାଗି ଅନେକ ଡାକ୍ତର ଆସିଚନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ସେମାନେ ପାଦ୍ରିଙ୍କୁ ଡକାଇ ପଠାଇବା ପାଇଁ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାରଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଚନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପରେ ମତ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଚନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଟିକିଏ ଆରାମ ଲାଗୁଚି । ତାଙ୍କର ଚେତା ଅଛି ଏବଂ ୟୁରା ଘରକୁ ଫେରିବା ମାତ୍ରକେ ତାକୁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦେବାଲାଗି ସେ କହି ରଖିଚନ୍ତି ।

ୟୁରା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲା ।

ଘରଟିକୁ ଦେଖିବାମାତ୍ରକେ ଅଳ୍ପସମୟ ପୂର୍ବେ ଏଠାରେ ଅନେକ ଉପଦ୍ରବ ଘଟିଯାଇଚି ବୋଲି ମନେହେଉଥିଲା । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଖୁଡ଼୍‌ଖାଡ଼୍ ନକରି ଜଣେ ଧାତ୍ରୀ ରାତିର ଟେବୁଲ ଉପରେ କ'ଣ ସବୁ ପୁନର୍ବାର ସଜାଡ଼ି ରଖୁଥିଲେ । ରୋଗୀ ଦେହରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ତଉଲିଆଗୁଡ଼ାକ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଦା ଓ ମୋଡ଼ିମୋଡ଼ି ହୋଇ ଏଣେତେଣେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲା । ତଳେ ଥୁଆ ହୋଇଥବା ପାତ୍ରଟିର ପାଣି କଫ ସହିତ ପଡ଼ିଥିବା ରକ୍ତର ରଙ୍ଗରେ ଈଷତ୍ ଲାଲ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା, ଭଙ୍ଗା ଇନ୍‌ଜେକ୍‌ସନ୍ ବୋତଲ ଓ ଡାକ୍ତରୀତୁଳାର ଟୋଲକା ଟୋଲକା ବିଣ୍ଡାମାନ ପାଣି ଉପରେ ଭାସୁଥିଲା ।

ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭନା ଝାଳରେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଓଦା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ, ତାଙ୍କର ଓଠ ଶୁଖିଶୁଖି ଯାଉଥିଲା । ସକାଳୁ ତାଙ୍କର ମୁଖମଣ୍ଡଳ କ୍ଳାନ୍ତି ହେତୁ ବଡ଼ କୁରୂପ ଓ କଦାକାର ଦେଖା ଯାଉଥିଲା ।

''ଡାକ୍ତରମାନେ କ'ଣ ନିଦାନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାରେ ଭୁଲ କଲେ କି ?'' — ୟୁରା ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଭାବିଲା । ''ଲକ୍ଷଣରୁ ତ ନିଉମୋନିଆ ପରି ମନେ ହେଉଚି । ଅତି ତୀବ୍ର ଉତ୍କଟ ଅବସ୍ଥା ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଯାହା ହୁଏ, ମୁଁ ଯେପରି ତାହାହିଁ ଦେଖିପାରୁଚି । '' ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ଓ ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁସବୁ ଉତ୍ସାହପ୍ରଦ ଅଥଚ ଅର୍ଥହୀନ କଥାମାନ କୁହାଯାଏ, ସେଥିରୁ ଦୁଇତିନିପାଦ କହି ସେ ଧାତ୍ରୀକୁ ବାହାରକୁ ପଠାଇଦେଲା, ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍ନାଙ୍କର ହାତ

ଟେକିଧରି ନାଡ଼ି ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା, ଏବଂ ଷ୍ଟେଥୋସ୍‌କୋପ୍‌ଟା ବାହାର କରିବା ଲାଗି କୋଟ୍ ପକେଟ୍‌ରେ ହାତ ପୂରାଇଲା । ଏସବୁ କରିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ, ଏହିପରି ଏକ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ସେ ମୁହଁ ହଲାଇଲେ । ୟୁରା ବୁଝିଲା ଯେ ତା'ହେଲେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଏକ କାରଣ ସକାଶେ ସେ ତାକୁ ଡକାଇ ପଠାଇଛନ୍ତି । ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା କରି ସେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ—

''ସେମାନେ ମୋର ଶେଷ ବିଧିମାନ କରିବାକୁ ବସିଥିଲେ । ମୋର ଆଉ ବେଶୀ ବେଳ ନାହିଁ... ଅଇଛା ଅଛି, ଅଇଛା ନଥିବି... ଯିଏ ତା'ର ପାଟିରୁ ଗୋଟାଏ ଦାନ୍ତ ଉପୁଡ଼ାଇବାକୁ ଯାଉଥାଏ, ଉପାଡ଼ିଲା ବେଳେ ଭାରି କଷ୍ଟ ହେବ ବୋଲି ସେ ଭୟ କରୁଥାଏ, ସେଥିଲାଗି ଆପଣାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥାଏ... କିନ୍ତୁ ଇଏ ତ ଖାଲି ଗୋଟାଏ ଦାନ୍ତର କଥା ନୁହେଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ସବୁ, ସମସ୍ତ ଜୀବନକୁ ବାହାର କରି ନେବାର ସମୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଚି... କିନ୍ତୁ ଏହାର ଅର୍ଥ କ'ଣ ? ସେକଥା କେହି ଜାଣି ନାହାନ୍ତି... ମୋର ସମସ୍ତ ହୃଦୟଟା ଅତି ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି, ମୋତେ ଭାରି ଭୟ ଲାଗୁଚି !''

ସେ ନିସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଲେ । ତାଙ୍କର ଗାଲ ଉପର ଦେଇ ଗଳଗଳ ଲୁହ ଧାର ବହିଯାଉଥାଏ, ୟୁରା କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପରେ ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍‌ନା ପୁଣି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ —

''ତୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ, ଚାଲାକ୍ ପିଲା... ତେଣୁ ତୋ'କଥା ନିଆରା... ତୁ ନିଶ୍ଚୟ କିଛି ଜାଣିପାରୁଥିବୁ... ମୋତେ ଟିକିଏ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେ' ବାପ !''

''କିନ୍ତୁ ମୋର ଆଉ କ'ଣ କହିବାର ଅଛି ?''— ୟୁରା ଜବାବ ଦେଲା । ଚଉକି ଉପରେ ବସି ସେ ବଡ଼ ଅସ୍ଥିର ଓ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଉଠିପଡ଼ି ଘର ଭିତରେ ପଦଚାରଣା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା, ପୁଣି ଯାଇ ଚଉକି ଉପରେ ବସିପଡ଼ିଲା । ପ୍ରଥମ କଥା ହେଉଚି, କାଲିକୁ ତୁମେ ଅନେକ ସୁସ୍ଥ ହୋଇଯିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକରୁ ଜଣାଯାଉଚି, ମୁଁ ମୋର ରାଣ ପକାଇ କହୁଚି— ଯେ ତୁମେ ସଂକଟର ଅବସ୍ଥାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ସାରିଲଣି ! ଆଉ ତାପରେ— ମୃତ୍ୟୁ, ଚେତନାର ଅମରତ୍ୱ, ପୁନର୍ଜୀବନରେ ବିଶ୍ୱାସ... ଜଣେ ବିଜ୍ଞାନର ଛାତ୍ର ହିସାବରେ ମୋର ଏ ବିଷୟରେ ମତ କ'ଣ ହୋଇଥିବ, ତୁମେ ତାହା ଜାଣିବାକୁ ଚାହୁଁଚ ? ବୋଧହୁଏ ଭବିଷ୍ୟତରେ କେବେ ? ନାଇଁ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ? ତୁମର ଯେପରି ଇଚ୍ଛା କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ସେ ବିଷୟରେ କିଛି ପ୍ରସ୍ତୁତ ମତ ଦେଇପାରିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟକର ।'' ଏବଂ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ସେ ଗଡ଼ଗଡ଼ କରି ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବକ୍ତୃତା ଦେବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ସେ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଏହା କରିପାରିଲା, ସେଥଲାଗି ସେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

''ପୁନର୍ଜୀବନ । — ଦୁର୍ବଳକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାପାଇଁ ଯେଉଁ ଅମାର୍ଜିତ ରୂପରେ ଏହାର ପ୍ରଚାର ହୋଇଥାଏ, ତାହା ସହିତ ମୋର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଜୀବନ ଓ ମୃତ ବିଷୟରେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ

କହିଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ ସର୍ବଦା ଅନ୍ୟ ଏକ ମର୍ମରେ ଗ୍ରହଣ କରିଆସିଚି । ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଧରି ଲୋକମାନେ ଯଦି ସମସ୍ତେ ବଞ୍ଚି ରହିବେ,ଏହି ପ୍ରବଳ ମନୁଷ୍ୟପଲକୁ ଜମାକରି ରଖିବାକୁ ସଂସାରରେ ଜାଗା କେଉଁଠୁ ଆସିବ ? ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଟା ମଧ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବ, ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଜାଗା ଅଣ୍ଟିବ ନାହିଁ । ଭଗବାନ୍, ସବୁ ମଙ୍ଗଳ ଓ ସବୁ ସାର୍ଥକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ମଣିଷ ଭିଡ଼ରେ ବୁଡ଼ି ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯିବେ । କେବଳ ଏକ ପଶୁ ଜୀବନର ପ୍ରଲୋଭନରେ ପ୍ରଲୁବ୍‌ଧ ମନୁଷ୍ୟସଂଖ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଚୂର୍ଣ୍ଣିଭୂତ ହୋଇଯିବେ ।

''କିନ୍ତୁ ଚିରନ୍ତନ କାଳ ଧରି ସେହି ଏକ, ବିପୁଳ ଏବଂ ଅଗଣିତ ସମ୍ମିଶ୍ରଣ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ସାମାନ୍ୟଧର୍ମୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ଜୀବନ ଏହି ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଚି; ତାହା ବାରବାର ଜନ୍ମଲାଭ କରି ଚାଲିଚି । ମୃତ୍ୟୁପରେ ତୁମେ ପୁଣି ଜୀବନର ଭୂମିକୁ ଉତ୍‌ଥିତ ହେବ କି ନାହିଁ, ସେହି ବିଷୟରେ ତୁମେ ଉଦ୍‌ବେଗ ପ୍ରକାଶ କରୁଚ । କିନ୍ତୁ ଯେତିକିବେଳେ ତୁମେ ଭୂମିଷ୍ଠ ହେଲ, ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ତୁମେ ମରଣର ଭୂମିରୁ ଉତ୍‌ଥିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲ ଏବଂ ଏହି ଭୂମି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଉପରେ ତୁମର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ି ନଥିଲା ।

''ଯନ୍ତ୍ରଣା ହେବ ନା ? ଦେହର ତନ୍ତୁମାନ ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଯିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଚନ୍ତି କି ? ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ କହିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ୍ଭର ଚେତନାର କିପରି ପରିଣତି ଘଟିବ ? କିନ୍ତୁ ଚେତନା କହିଲେ ପ୍ରକୃତରେ ଆମେ କ'ଣ ବୁଝୁ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ହିଁ ବିଚାର କରି ଦେଖାଯାଉ । ନିଦରେ ଶୋଇପଡ଼ିବାକୁ ଯିଏ ସଚେତନ ଭାବରେ ପ୍ରଯତ୍ନ କରେ ତାକୁ ନିଦ୍ରାହୀନତାର ରୋଗ ଭୋଗିବାକୁ ହୁଏ । ଆପଣାର ପାଚନକ୍ରିୟା ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ ପାକସ୍ଥଳୀର ସମସ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବିଗିଡ଼ିଯାଏ । ଆପଣା ଉପରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ଦୁଶ୍ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଚେତା ଏକ ବିଷମରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ଚେତନା ହେଉଚି ବହିର୍ଜଗତକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଓ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଉଥିବା ଏକ ଆଲୋକ, ଆମର ସମ୍ମୁଖରେ ରହିଥିବା ଅନତିକ୍ରାନ୍ତ ପଥକୁ ଏହା ଆଲୋକିତ କରି ଦେଖାଇଦିଏ, ଏହାଦ୍ୱାରା ଆମେ ଝୁଣ୍ଟିକରି ପଡ଼ିଯିବାର ବିପତ୍ତିରୁ ରକ୍ଷା ପାଉ । ଏହା ଇଞ୍ଜିନ୍ ଆଗରେ ଲାଗିଥିବା ବଡ଼ ଆଲୁଅଟା ପରି – ସେହି ଆଲୁଅକୁ ଭିତର ଆଡ଼କୁ ବୁଲାଇଦେଲେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସବୁ ଧ୍ୱସ୍ତ ବିଧ୍ୱସ୍ତ ହୋଇଯିବ ।

''ତେବେ ତୁମ ଚେତନାର କି ଅବସ୍ଥା ହେବ ? ତୁମର ଚେତନା ତୁମର, ଅନ୍ୟ କାହାର ନୁହେଁ । ଆଚ୍ଛା, ତୁମେ ବୋଇଲେ କାହାକୁ ବୁଝାଉଚି ? ତାହାହିଁ ହେଉଚି ଅସଲ ସମସ୍ୟା । ଚାଲ ଆମେ ଏହାର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ତୁମକୁ ବେଷ୍ଟିତ କରି ରହିଥିବା କାହାକୁ ତୁମେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'ମୁଁ ' ବୋଲି ଜାଣି ଆସିଥିଲ ? ତୁମ ଭିତରେ ଥିବା କେଉଁ ବିଷୟରେ ତୁମେ ସଚେତନ ଥିଲ ଓ ସଚେତନ ରହିଚ ? ତୁମର ମୂତ୍ରାଶୟ ଯୋଡ଼ାକ ? ତୁମର ଯକୃତ ? ତୁମର ରକ୍ତକୋଷ ଗୁଡ଼ାକ ? ନା– ଆପଣାର ସ୍ମୃତିପଥରେ ଯେତେଦୂର ପଛକୁ ଗଲେ ମଧ ତୁମେ ଏହିକଥା ଜାଣିବାକୁ

ପାଇବ ଯେ କେବଳ ତୁମର ଏକ ବାହ୍ୟ ଓ କ୍ରିୟାବନ୍ତ ପରିପ୍ରକାଶ ଓ ପ୍ରକଟୀକରଣ ଭିତରେ ହିଁ ତୁମେ ଆପଣାର ପରିଚୟ ଲାଭ କରିଚ ?– ତୁମର କୀର୍ତ୍ତିକଳାପରେ, ତୁମର ପରିବାରରେ ଓ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୁମେ ଆପଣାକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଚ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମନଦେଇ ଶୁଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କର । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ତୁମେ– ଏହାହିଁ ହେଉଚି ତୁମର ପ୍ରାଣ, ତୁମର ଆତ୍ମା । ତତ୍ ତ୍ୱଂ ଅସି– ତାହାହିଁ ହେଉଚ ତୁମେ । ତୁମର ସମସ୍ତ ଜୀବଦ୍ଦଶାରେ ତୁମର ଚେତନା ଏହାକୁହିଁ ନିଶ୍ୱାସ ନେଇଚି, ଏହାକୁ ବଞ୍ଚିଚି ଏବଂ ଏହାକୁହିଁ ଉପଭୋଗ କରିଚି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୁମର ଜୀବନ– ଏହାହିଁ ହେଉଚି ଅମରତ୍ୱ, ଏହାହ ଅମୃତତ୍ୱ । ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ କ'ଣ ହେବ ? ତୁମେ ଚିରଦିନ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଆସିଚ, ଏବଂ ଚିରଦିନ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବ ।

ତୁମ ଅନ୍ତେ ଏହାକୁ ତୁମର ସ୍ମୃତି ବୋଲି କୁହାଯିବ, କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ତୁମର ଯାଏଆସେ କଣ ? ଯେଉଁ 'ତୁମେ' ଆଜି ଭବିଷ୍ୟତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଯାଉଚି ଏବଂ ଏହାର ଏକ ଅଂଶ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଯାଉଚି, ତାହାହିଁ ତୁମର ପରିଚୟ ହୋଇ ରହିବ ।

''ଶେଷରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା କହିଦିଏ । ଭୟ କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ମୃତ୍ୟୁ ବୋଲି କୋଉଠି କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ନାହିଁ । ଆମ ସହିତ ମୃତ୍ୟୁର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ହଁ, ତୁମେ ପ୍ରତିଭାବାନ୍ ବୋଲି କହୁଥିଲ ନା ? –ତାହାହିଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଭିନ୍ନ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କରିଦିଏ । ଆମର ଜୀବନରେ ତାହାରି ସହିତ ଆମର ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ରହିଚି ଏବଂ ମହତ୍ତମ ଓ ବ୍ୟାପକତମ ଅର୍ଥରେ ଏହି ପ୍ରତିଭାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ପ୍ରତିଭା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।

''ସେଣ୍ଟ ଜନ୍ କହିଚନ୍ତି, କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ମୃତ୍ୟୁ ହେବନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଯୁକ୍ତିଟି ବୁଝିବା ଅତି ସହଜ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ମୃତ୍ୟୁ ହେବନାହିଁ, କାରଣ ଅତୀତ ସର୍ବଦା ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଚାଲିଯାଉଚି । ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଇଚି, ଯେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ମୃତ୍ୟୁ ହେବନାହିଁ, କାରଣ ମୃତ୍ୟୁର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇ ସାରିଲାଣି । ମୃତ୍ୟୁ ବୃଦ୍ଧ ହୋଇଗଲାଣି ଏବଂ ଆମକୁ ଏହି ମୃତ୍ୟୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୀରସ ଲାଗିଲାଣି । ଆମେ କୌଣସି ଏକ ନୂତନ ପଦାର୍ଥର ଅଭିଳାଷୀ ହୋଇ ରହିଚୁ, ଏବଂ ସେହି ନୂତନ ପଦାର୍ଥ ହେଉଚି ଶାଶ୍ୱତ ଜୀବନ ।''

ଏସବୁ କହିଲାବେଳେ ସେ ଘରର ଏମୁଣ୍ଡରୁ ସେମୁଣ୍ଡ ଯାଏ ପଦଚାରଣ କରୁଥିଲା । କଥା ଶେଷ କରି ସେ ଆନ୍ନା ଇଭାନେଭ୍ନାଙ୍କର ଶଯ୍ୟା ପାଖକୁ ଗଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର କପୋଳରେ ହାତ ଦେଇ କହିଲା, ''ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ ଶୋଇପଡ଼'' । ଅଳ୍ପ କେତେ କ୍ଷଣ ପରେ ସେ ନିଦରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ ।

ଧାତ୍ରୀଙ୍କୁ ଘରକୁ ଆସିବାଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ଯୁରା ନୀରବରେ ଗୃହତ୍ୟାଗ କଲା । ''ମୋର ପୁଣି ଏ କ'ଣ ହେଲା ?'' ସେ ଭାବିଲା । ''ଦେଖୁଚି, ମୁଁ ତ ରୀତିମତ ଗୋଟାଏ ଠକବୈଦ୍ୟ ଦେବାକୁ ଯାଉଚି–ଯାଦୁ-ମନ୍ତ୍ର ପଢୁଚି, କପୋଳରେ ହାତ ଲଗାଉଚି...''

ପରଦିନ ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍ନାଙ୍କର ଅବସ୍ଥାରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥିଲା ।

୪

ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍ନା କ୍ରମେ ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଡିସେମ୍ବର ମାସର ଅଧାବେଳକୁ ସେ ବିଛଣାରୁ ଉଠିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତାଙ୍କର ଦୁର୍ବଳତା ଯାଇନଥିଲା । ଡାକ୍ତରମାନେ ତାଙ୍କୁ ବିଛଣାରେ ଶୋଇରହି ପ୍ରକୃତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ରାମ ନେବାର ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ ।

ଅନେକ ସମୟରେ ସେ ୟୁରା ଓ ଟୋନିଆକୁ ପାଖକୁ ଡକାଇ ପଠାଉଥିଲେ ଏବଂ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ସେମାନଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ଆପଣାର ପିଲାଦିନର ଗପମାନ ଶୁଣାଉଥିଲେ । ଇଉରାଲ ପ୍ରଦେଶରେ ରିଭ୍ନା ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ତାଙ୍କ ପିତାମହଙ୍କର ଭାରିକିନୋ ଜମିଦାରୀ ବିଷୟ କହୁଥିଲେ । ୟୁରା ବା ଟୋନିଆ ଆଗରୁ କେବେ ସେଠାକୁ ଯାଇନଥିଲେ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣନାମାନ ଶୁଣୁଶୁଣୁ ୟୁରା ବଡ଼ ସହଜରେ ମନେମନେ ଦଶହଜାର ଏକର ଆୟତନରେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଥିବା କୃଷ୍ଣରାତ୍ରିସମ ସେହି ଅଭେଦ୍ୟ ଓ ଆଦିମ ଅରଣ୍ୟର କଳ୍ପନା କରି ନେଉଥିଲା । ଗୋଟାଏ ତୀରରେ ତିଖ ପର୍ବତମାଳା ଅତିକ୍ରମ କରି ପ୍ରସ୍ତରଶଯ୍ୟା ଉପରୁ କିପରି ଗୋଟାଏ ଖରସ୍ରୋତା ନଦୀ ନାନା ପ୍ରକାର ବକ୍ରପଥରେ ବହିଯାଉଥିବ ଏବଂ ଏକ ବକ୍ର ଛୁରିକା ପରି କିପରି ଅରଣ୍ୟର ବକ୍ଷ ଭେଦକରି ରହିଥିବ, ସେହି ଚିତ୍ର ତା'ର ମାନସ ପଟରେ ଉକୁଟି ଉଠୁଥିଲା ।

ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଏଥର ୟୁରା ଆଉ ଟୋନିଆଙ୍କୁ ସାନ୍ଧ୍ୟପୋଷାକ ମିଳିଲା, ୟୁରା ଏକ ଭୋଜନକାଳୀନ ଜାକେଟ୍ ଏବଂ ଟୋନିଆ ବେକରେ କିନାରା ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ଫିକା ରଙ୍ଗର ସାଟିନ୍ ପାଇଲା ।

ସତେଇଶ ତାରିଖରେ ସ୍ୱେନଟିଟ୍ସ୍କି ପରିବାରରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିବା ପାରମ୍ପରିକ ବଡ଼ଦିନ ଉତ୍ସବରେ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ନୂତନ ପୋଷାକ ପରିଧାନ କରିବାର କଥା ଥିଲା, ଦରଜିମାନେ ପୋଷାକ ଦୁଇଟିକୁ ସିଲାଇକରି ଦେଇଯିବା ପରେ ୟୁରା ଆଉ ଟୋନିଆ ଦେହକୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଠିକ୍ ହେଉଚି କି ନାହିଁ ଥରେ ପିନ୍ଧିକରି ଦେଖିଲେ । ନୂଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ସେମାନେ ଭାରି ଖୁସୀ ହୋଇଗଲେ । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଓହ୍ଲାଇ ପୁଣି ରଖିଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଇଗୋରୋଭ୍ନା ଆସି ଖବର ଦେଲା ଯେ ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍ନା ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଡକାଇ ପଠାଇଚନ୍ତି ।

ସେହି ନୂଆ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ସେମାନେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ସେ କହୁଣି ଭରାଦେଇ ଈଷତ୍ ଉଠିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଭଲକରି ଆଖି ବୁଲାଇନେଲେ ଏବଂ ବୁଲିକରି ସେପାଖକୁ ମୁହଁ କରିବାକୁ କହିଲେ ।

''ଭାରି ଚମତ୍କାର, ଭାରି ସୁନ୍ଦର''– ସେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ''ଏଗୁଡ଼ିକ ଏତେ ବେଗି ତିଆରି ହୋଇ ଆସିବଣି ବୋଲି ମୁଁ କଳ୍ପନା ସୁଦ୍ଧା କରି ନଥିଲି । ଟୋନିଆ, ରଇଥା, ମୁଁ ଆଉଥରେ ଦେଖେ । ନାଇଁ– ଠିକ୍ ଅଛି । ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି କାନ୍ଧ ଉପରଟା ଟିକିଏ ଢିଲା ରହିଯାଇଚି ବୋଲି । ମୁଁ

କାହିଁକି ଡକାଇ ପଠାଇଚି ଜାଣିଚ ? ୟୁରା, କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ତୋ' ସହିତ କିଛି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚି ।''

''ମୁଁ ଜାଣିଚି, ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍ନା, ତୁମ୍ଭେ ସେଇ ଚିଠିଟି ଦେଖିଚ ବୋଲି ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣେ । ନିଜେ ମୁଁ ଚିଠିଟିକୁ ତୁମ ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲି । ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍‌ଙ୍କ ସହିତ ତୁମେ ଏକମତ ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେ । ମୋର ଏହି ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଛାଡ଼ିଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ବୋଲି ତୁମେ ଦୁହେଁ କହୁଚ । କିନ୍ତୁ ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କର । ଏତେ ବେଶୀ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେ ତୁମର କ୍ଷତି ହୋଇପାରେ । ଅବଶ୍ୟ ତୁମେ ସବୁକଥା ଜାଣିସାରିଚ, ତଥାପି ମୁଁ ବୁଝାଇ କହି ଦେଉଚି ।

''ପ୍ରଥମ କଥା ହେଉଚି, ଜିଭାଗୋ ପରିବାର ସମ୍ପର୍କରେ ଗୋଟାଏ ମକଦ୍ଦମା ଚାଲୁ ବୋଲି ଓକିଲମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରିବେ; କାରଣ ମକଦ୍ଦମାର ଖର୍ଚ୍ଚ ବହନ କରିବାକୁ ଓ ଓକିଲଙ୍କର ପାଉଣା ଦେବାକୁ ବାପାଙ୍କର ଜମିଦାରୀରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପଇସା ରହିଚି । ଏତିକି ବାଦ୍‌ଦେଲେ ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଆଉ କିଛି ନାହିଁ– ଖାଲି ଯାହା କରଜ ଓ ଗଣ୍ଡଗୋଳରୁ ଗୁଡ଼ାଏ ରହିଚି– ଏଥିପାଇଁ ଅନେକ ଧିକ୍‌ଚିକ୍ ଭିତରେ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ହାତରେ କିଛି ଅର୍ଥ ଆଣି ଦେଇପାରିଲା ଭଳି ଯଦି କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତି ଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ମୁଁ ବିଚାରାଳୟ ହାତରେ ସବୁ ଦେଇ ଦେଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ଆପେ ଏହି ସମ୍ପତ୍ତିର ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି ବୋଲି କଣ ତୁମେ ମନେ କରୁଚ ? କିନ୍ତୁ ତାହାହିଁ ଅସଲ କଥା– ଏଇଟା ହେଉଚି ତୁଚ୍ଛା ଜାଲ୍ ମକଦ୍ଦମା । ତେଣୁ ଏହିସବୁ ଅଳିଆ ଆଣି ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଜମା କରିବା ଅପେକ୍ଷା ସେହି ଅବିଦ୍ୟମାନ କାଳ୍ପନିକ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ମୋର ରହିଥିବା ଅଧିକାରକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିଆଣିବା ଏବଂ ଯେଉଁ ମିଛ-ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଓ ଛଳନାକାରୀମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାର ପଛରେ ଦଉଡ଼ିଛନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କ ହାତରେ ତାହାକୁ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ମୁଁ ଅଧିକ ଉଚିତ ମନେକଲି । ଜଣେ ଦାବୀଦାର– ତାଙ୍କର ନାମ ହେଉଚି ଶ୍ରୀମତୀ ଆଲିସ୍– ଆପଣାର ନାମ ସହିତ ଜିଭାଗୋ ସାଙ୍ଗିଆ ଯୋଡ଼ି ଦେଇଚନ୍ତି । ଆପଣା ପିଲାପିଲିଙ୍କୁ ନେଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ପାରିସ୍‌ରେ ରହୁଚନ୍ତି– ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଅନେକ ଦିନରୁ ଜାଣିଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆହୁରି ଅନେକ ନୂଆ ଦାବୀଦାର ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେଣି– ମୁଁ ତୁମ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପଦିନ ତଳେ ମୁଁ ସେସବୁ କଥା ଶୁଣିଚି ।''

''ଘଟଣାରୁ ଯାହା ଅନୁମାନ କରାଯାଉଚି, ମାଆ ବଞ୍ଚିଥିବା ସମୟରେ ବାପା କୌଣସି ଏକ ଆତ୍ମାଭିମାନିନୀ ରାଜକୁମାରୀ ସହିତ ପ୍ରେମରେ ଲିପ୍ତ ରହିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଔରସରେ ଏହି ଭଦ୍ରମହିଳାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନ ଜାତ ହୋଇଚି । ପିଲାଟିକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦଶବର୍ଷ, ତାହାର ନାମ ଏଭ୍‌ଗ୍ରାଫ୍ ।''

''ରାଜକୁମାରୀ ଗୃହତ୍ୟାଗିନୀ ହୋଇ ଏକାକୀ ବାସ କରୁଚନ୍ତି । ଓମ୍‌ସ୍କ୍ ସହରର ଉପକଣ୍ଠରେ ସେ ତାଙ୍କର ଘରେ ବାସ କରନ୍ତି , କେବେ ବାହାରକୁ ବାହାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଯେ କିପରି ଚଳନ୍ତି, ତାହା କେବଳ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଜଣା । ଘରଟି ଦେଖିବାକୁ ଭାରି ସୁନ୍ଦର । ଏବଂ ଏବେ ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଅନୁଭବ କରୁଚି ଯେପରି ଏହି ଘରଟି ତାହାର ପାଞ୍ଚୋଟିଯାକ ଝରକାଦେଇ ବଡ଼ କୁତ୍ସିତ ଭାବରେ ମୋ' ଆଡ଼କୁ କଟମଟ କରି ଅନାଇ ରହିଚି, ସାଇବିରିଆ ଓ ମସ୍କୋ ଭିତରେ ଥିବା

ହଜାର ହଜାର କ୍ରୋଶର ଦୂରତା ଭେଦକରି ତାହାର ଦୃଷ୍ଟି ଯେପରି ମୋ' ଦେହରେ ପୋଡ଼ି ହୋଇଯାଉଚି, ଯେପରି ଅତି ଶୀଘ୍ର ତାହାରି ମନ୍ଦଦୃଷ୍ଟି ଆସି ମୋ' ଉପରେ ପଡ଼ିବ । ତେଣୁ ଏସବୁ ନେଇ ମୁଁ କରିବି କଣ— କାଳ୍ପନିକ ଅର୍ଥ, ଏହି ଦାବୀଦାରଦଳ, ଏହି ବିଦ୍ୱେଷ ଆଉ ଏହି ଇର୍ଷାକୁ କାହିଁକି ମୁଁ ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଆଣିବି ? ପୁଣି ଏହି ଓକିଲଗୁଡ଼ାକ !''

''ତଥାପି ତୋର ସମ୍ପତ୍ତିଟାକୁ ଛାଡ଼ିଦେବା ଉଚିତ ହେଲାନାହିଁ''— ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍ନା କହିଲେ, ''ତୋତେ ମୁଁ କାହିଁକି ଡକାଇ ପଠାଇଚି ଜାଣିଚୁ ?''— ପୁନର୍ବାର ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ କରି ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୁଣି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ,''ଆଜି ମୋର ତାହାରି କଥା ପୁଣି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । କାଲି ଯେଉଁ ଜଙ୍ଗଲ-ଜଗୁଆଳୀ କଥା ମୁଁ ତୋତେ କହୁଥିଲି, ତୋ'ର ମନେ ଅଛି । ତା'ର ନାଆଁ ଥିଲା ବାକୁସ୍ । ଚମତ୍କାର, ନୁହେଁ ? ପ୍ରକୃତରେ ସେ ଗୋଟାଏ ଭୂତ, ଦେଖିବାକୁ କଳା କଟମଟ, ଆଖିପତା ଯାଏ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଦାଢ଼ି ବାହାରିଚି, ତା'ର ନାଆଁ ପୁଣି ବାକୁସ୍ । ତା'ର ମୁହଁଟାଯାକ ଖଣ୍ଡିଆ ଚିହ୍ନରେ ବିକୃତ ହୋଇଯାଇଥିଲା, ଭାଲୁ ତାକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେ ଭାଲୁ ସହିତ ଲଢ଼ି ନିଜକୁ ବଞ୍ଚାଇ ପାରିଥିଲା । ସେଠାରେ ସମସ୍ତେ ଠିକ୍ ଏହିପରି । ଏହିସବୁ ନାଆଁ କେଡ଼େ ଅଦ୍ଭୁତ, କେଡ଼େ ଶବ୍ଦ ମଧୁର ! ବାକୁସ୍ ବା ଲୁପୁସ୍ ବା ଫାଉଷ୍ଟୁସ୍ । ସବୁବେଳେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନାଆଁ ଆସି ତୁମ କାନରେ ବାଜୁଥିବ, ମନେହେବ, ତୁମ ଅଜାଙ୍କର ବନ୍ଧୁକ ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଗୁଳି ବାହାରି ଆସୁଚି ! ଆଉ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଉପରୁ ଆମ ଖେଳିବାଘରୁ ସିଡ଼ିବାଟ ଦେଇ ରୋଷେଇ ଘରକୁ ଦଉଡ଼ିଯିବୁ । ଆଉ ସେଠାରେ ତୁମେମାନେ କଳ୍ପନା କରି ପାରିବ ନାହିଁ, ସେଠାରେ ହୁଏତ ଜଣେ କାଠ କୋଇଲା ବିକିଲାବାଲା ଆସି ବସିଥିବ । ତା' ସାଙ୍ଗରେ ଗୋଟାଏ ଜିଅନ୍ତା ଭାଲୁଛୁଆ ଥିବ ବା ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥର ନମୁନା ଧରି ଜଣେ ସୁନାଖୋଳାଳି ଆସି ବସିଥିବ । ଆଉ ତୁମର ଅଜା ସେମାନଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡେ ଲେଖାଏଁ କାଗଜ ଦେଇ ଅଫିସ୍‌କୁ ପଠାଇଦେବେ । କାହାକୁ ପଇସା ମିଳିବ ତ କାହାକୁ ଗହମ ମିଳିବ, କାହାକୁ ପୁଣି ବନ୍ଧୁକ ଗୁଳି ମିଳିବ । ଜଙ୍ଗଲ ଏକାବେଳେକେ ଘରର ଝରକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବି ଆସିଥିଲା । ଆଉ ବରଫ ! ଘରର ଛାତଠାରୁ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚରେ ବରଫ ଜମା ହୋଇଥିଲା ।'' ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍ନାଙ୍କୁ ହଠାତ୍ କାଶ ଆସିଲା, ଏବଂ କାଶି କାଶି ସେ ନୟାନ୍ତ ହୋଇଗଲେ ।

''ଆଜି ଏଇଠି ଥାଉ, ତୁମ ଦେହକୁ ଭାରି କ୍ଷତି କରିବ''— ୟୁରା ଓ ଟୋନିଆ ଜିଦ୍‌ଧରି ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ।

''ନାଇଁ, ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁସ୍ଥ ଅଛି । ହଁ, ପୁଣି ଗୋଟାଏ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଚି । ଇଗୋରୋଭ୍ନା କହୁଥିଲା, ପଅରିଦିନ ତୁମେମାନେ ଭୋଜିସଭାକୁ ଯିବ କି ନାହିଁ, କୁଆଡ଼େ ଏହି ବିଷୟରେ ଭାବି ଭାବି ତୁମେ ଦୁହେଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲଣି । ଏପରି ନିର୍ବୋଧ କଥାମାନ ଯେପରି ମୁଁ ଆଉ କେବେ ଶୁଣିବାକୁ ନପାଏ, ଏଥିପାଇଁ ତୁମମାନଙ୍କର ଲଜ୍ଜିତ ହେବା ଉଚିତ । ଆଉ ୟୁରା, ତୁ ପୁଣି ଆପଣାକୁ ଜଣେ ଡାକ୍ତର ବୋଲାଉଚୁ; ତେଣୁ ତାହାହିଁ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଲା ତୁମେମାନେ ଭୋଜି ସଭାକୁ ଯିବ । ବାସ୍, ଏଥର ପୁଣି ବାକୁସ୍‌ର କାହାଣୀ ଆରମ୍ଭ ହେଉ । ପିଲାଦିନେ ସେ କମାର କାମ

କରୁଥିଲା । ଥରେ କାହା ସହିତ ଲଢ଼ାଇ କରି ତା'ର ଅନ୍ତବୁଜୁଳା ବାହାରିଗଲା । ତେଣୁ ଆପଣା ଲାଗି ସେ ଲୁହାର ଅନ୍ତ ତିଆରି କଲା, ୟୁରା ପୁଣି, ତୁ ବୋକାଙ୍କ ପରି ହେଉଚୁ କାହିଁକି ? ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣେ ଯେ ସେ ଲୁହା ଅନ୍ତଗୁଡ଼ାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଏସବୁ କଥାକୁ ତୁମେମାନେ ଆକ୍ଷରିକ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ କରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ଲୋକମାନେ ଠିକ୍ ଏହିକଥା କହୁଥିଲେ ।

ଆଉ ଥରେ କାଶ ଆସି ତାଙ୍କର କଥାରେ ବ୍ୟାଘାତ ଜନ୍ମାଇଲା, ଗତଥରଠାରୁ ଏଥର ଅଧିକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କାଶିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସତେ ଯେପରି ଏ କାଶ ବନ୍ଦ ହେବାକୁ ଚାହୁ ନଥିଲା । ସେ ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ।

ୟୁରା ଓ ଟୋନିଆ ଦୁହେଁ ଏକାବେଳକେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲେ । ତାଙ୍କର ଶଯ୍ୟାପାଖରେ ସେମାନେ ପ୍ରାୟ କାନ୍ଧକୁ କାନ୍ଧ ଲଗାଇ ଠିଆହେଲେ । ସେମାନଙ୍କର ହାତ ପରସ୍ପରକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିଲା । ତଥାପି କାଶୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍ନା ଆପଣା ହାତ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କର ହାତଦୁଇଟିକୁ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଏକାଠିକରି ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଲେ । ବାକ୍‌ଶକ୍ତି ଫେରି ଆସିବା ପରେ କହିଲେ, ''ଯଦି ମୁଁ ମରିଯାଏ, ତେବେ ତୁମେ ଦୁହେଁ ଏକାଠି ରହିବ । ତୁମେ ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କ ପାଇଁ ହିଁ ଆଗରୁ ଗଢ଼ାହୋଇ ଆସିଚ । ତୁମେ ପରସ୍ପରକୁ ବିବାହ କରିବ, ଘରକରି ରହିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମମାନଙ୍କର ବାଗ୍‌ଦାନ ହୋଇଗଲା ।'' କହୁ କହୁ ତାଙ୍କର ନୟନ ଯୁଗଳ ଅଶ୍ରୁପ୍ଲାବିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

୫

୧୯୦୬ ମସିହାର ବସନ୍ତ କାଳର ଆରମ୍ଭରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ହାଇସ୍କୁଲରେ ତା'ର ଶେଷ ବର୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହେବାର କେତେ ମାସ ପୂର୍ବରୁ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କ ସହିତ ତା'ର ସମ୍ବନ୍ଧ ଲାରାର ସହନସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରିଗଲା । ଲାରାର ଶୋଚନୀୟ ସ୍ଥିତିକୁ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଓଲଟି ଆପଣାର ସୁବିଧା ଲାଗି ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନପାଇଁ ଦରକାର ପଡୁଥିଲା, ସେ ଲାରାକୁ ତାର ଲଜ୍ଜା ବିଷୟରେ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଉଥିଲେ । ଜଣେ ବ୍ୟଭିଚାରୀ କାମୁକ ପୁରୁଷ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଯେଉଁପରି ବିଚଳିତ ଓ ବ୍ୟାକୁଳ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିବାକୁ ଲୋଡୁଥିଲା, ଏସବୁ ସ୍ମୃତି ଲରାକୁ ଠିକ୍ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଆଣି ପକାଇ ଦେଉଥିଲା । ପରିଣାମତଃ ଲାରା ଇନ୍ଦ୍ରିୟସୁଖର ଏକ ଦଃସ୍ୱପ୍ନ ଭିତରେ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଗଭୀର ଭାବରେ ବୁଡ଼ିବୁଡ଼ି ଯାଉଥିବାର ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ମଝିରେ ମଝିରେ ତାହାର ଏହି ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଥିଲା, ସେତେବେଳେ ସେହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟସୁଖର ସ୍ମରଣ କରି ଅତିଶୟ ଭୀତତ୍ରସ୍ତ ହୋଇପଡୁଥିଲା । ତା'ର ରାତ୍ରିକାଳୀନ ଉନ୍ମାଦଗୁଡ଼ାକ ତାକୁ ଠିକ୍ ଯାଦୁକରର କୁହୁକ ପରି ଲାଗୁଥିଲା, ଏସବୁର କୌଣସି କାରଣ ସେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ପାରୁ ନଥିଲା । ଯେପରି ତା' ଆଗରେ ସବୁକଥା ବଡ଼ ଓଲଟପାଲଟ ହୋଇଯାଉଥିଲା ଏବଂ ସମସ୍ତ ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ରକୁ ଏଡ଼ିଦେଇ ଦୂରକୁ ପଳାଇ

ଯାଉଥିଲା– ରଙ୍ଗତୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ହାସ୍ୟରୋଳ ଭିତରେ ସତେ ଅବା ଏକ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବେଦନା ପ୍ରକଟ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା, ପ୍ରତିରୋଧ ବା ଅସମ୍ମତି ସମ୍ମତିର ବ୍ୟଞ୍ଜନା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲା, ଏବଂ କୃତଜ୍ଞ ଚୁମ୍ବନରାଶି ଅତ୍ୟାଚାରୀର ହାତକୁ ଆବୃତ କରି ରଖୁଥିଲା ।

ମନେହେଲା ଯେପରି ଏହିସବୁ କାଣ୍ଡର କେବେ କୌଣସି ଶେଷ ହିଁ ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେହି ବସନ୍ତ କାଳରେ, ବର୍ଷ ଶେଷରେ ଏକ ଇତିହାସ କ୍ଲାସରେ ବସି ଗ୍ରୀଷ୍ମଋତୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ, କୋମାରୋଭସ୍କିଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବା ଲାଗି କିପରି ସ୍କୁଲ ଓ ଗୃହପାଠ୍ୟ ତାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବ ନାହିଁ, ସେ ସେହିକଥା ଭାବୁଥିଲା । ହଠାତ୍ ସେ ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ଆସି ଉପନୀତ ହେଲା ଏବଂ ସେହି ନିଷ୍ପତ୍ତି ତା'ର ଜୀବନର ଗତିକୁ ବଦଳାଇ ଦେଲା ।

ସେଦିନ ସକାଳେ ଭାରି ଗରମ ଲାଗୁଥିଲା, ସମସ୍ତ ପ୍ରକୃତି ଏକ ଝଡ଼ତୋଫାନ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲା । କ୍ଲାସଘରର ଝରକାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଦୂର ନଗରୀର କ୍ଷୀଣ କୋଳାହଳ ଶବ୍ଦ ସାମାନ୍ୟ ଭାସି ଆସୁଥିଲା । ମହୁଫେଣାର ଶବ୍ଦ ପରି ଏହି ଶବ୍ଦ କ୍ରମେ ବଡ଼ ନୀରସ ଓ ବିରକ୍ତିକର ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ଅଗଣାରେ ଖେଳୁଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କର କୋଳାହଳ ମଧ୍ୟ ଶୁଣାଯାଉଥିଲା । ମାଟି ଏବଂ ନୂଆ ପତରର ଘାସୁଆ ଗନ୍ଧ ମନ ଭିତରେ ଏକ ନିଦ୍ରାଳସ ଭାବ ଆଣି ଦେଉଥିଲା । ରାତିଯାକ କୌଣସି ଉତ୍ସବ ବା ମଉଜରେ ମାତିବା ପରେ ସକାଳକୁ ଯେପରି ନିଦ ମାଡ଼ିମାଡ଼ି ଆସେ ସେହିପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ସେଦିନ ଶିକ୍ଷକ ସମ୍ରାଟ ନେପୋଲିଅନ୍‌ଙ୍କର ମିଶର-ଅଭିଯାନ ବିଷୟରେ ପଢ଼ାଉଥିଲେ । ଫ୍ରେଯୁସ୍‌ଠାରେ ତାଙ୍କର ସେନାବତରଣ କଥା ସେ କହିଲାବେଳେ ତେଣେ ଆକାଶ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ବଜ୍ରବିଦ୍ୟୁତ୍‌ରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିପଡୁଥିବା ପରି ଲାଗିଲା । ବୃଷ୍ଟିର ଗନ୍ଧ ବହନ କରି ଧୂଳିବାଲିର ମେଘପଟଳ କ୍ଲାସଘରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଗଲା । ମାଷ୍ଟରଙ୍କର ଦୁଇଜଣ ପ୍ରିୟଛାତ୍ର ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ଖୁସୀ କରିବା ପାଇଁ ଝରକାଗୁଡ଼ିକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦେବାଲାଗି ଚପରାସୀକୁ ଡାକିଆଣିବାକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲେ । ଏବଂ ସେମାନେ କବାଟ ଖୋଲିବା ମାତ୍ରକେ ପବନ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଆସି ଡେସ୍କ ଉପରୁ ଛାପା କାଗଜଗୁଡ଼ିକୁ ଉଡ଼ାଇ ନେଇଗଲା ।

ଝରକାଗୁଡ଼ିକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦିଆଗଲା । ଧୂଳିରେ ଜୁଡୁବୁଡୁ ହୋଇ ଅସରାଏ ସହରିଆ ବର୍ଷା ବର୍ଷିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆପଣାର ଖାତାରୁ ଫର୍ଦ୍ଦେ କାଗଜ ଚିରି ଲାରା ପାଖରେ ବସିଥିବା ନଦିଆ ପାଖକୁ ଚିଠି ଖଣ୍ଡେ ଲେଖିଲା–

"ନଦିଆ ଏଣିକି ମୋତେ ଅନ୍ୟ ଜାଗାରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ, କୌଣସି କାରଣରୁ ମାଆଙ୍କ ସହିତ ରହିବା ଆଉ ସମ୍ଭବ ହେଉନାହିଁ । ତୁ ମୋତେ କେଉଁଠି ଗୋଟିଏ ଗୃହଧାତ୍ରୀର କାମ ଯୋଗାଡ଼ କରିଦେ' । ବେତନ ଯଥାସମ୍ଭବ ଭଲ ହୋଇଥିବା ଦରକାର । ତୁ' ତ ଅନେକ ଧନୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଜାଣୁ !"

ନଦିଆ ଲେଖି ପଠାଇଲା–

''ଲିପା ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ଜଣେ ଗୃହଧାତ୍ରୀ ଖୋଜୁଚୁ । ତୁ ଆସିଲେ ତ ସବୁଠାରୁ ଚମତ୍କାର ହୁଅନ୍ତା ! ମୋର ପିତାମାତା ତୋତେ କେତେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି, ସେକଥାତ ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିଚୁ ।''

୬

ଠିକ୍ ପଥରର ପାଚେରି ଭିତରେ ରହିଲା ପରି ଲାରା ତନି ବର୍ଷ କାଳ କୋଲୋଗ୍ରିଭ୍‌ରି ପରିବାରରେ ଗୃହଧାତ୍ରୀ ହୋଇ ରହିଲା । ତାକୁ ଚିନ୍ତା ବା ଅଡୁଆରେ ପକାଇବାକୁ କେହି ନଥିଲେ । ତା'ର ମାଆ ଓ ଭାଇଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଏଠାରେ ସେ ଅଲଗା ରହୁଥିଲା, ଏପରିକି ସେମାନେ ମଧ ତା'ଠାରୁ ସବୁବେଳେ ଦୂରରେ ରହୁଥିଲେ ।

ଲାଭ୍‌ରେଣ୍ଟି ମିଖାଇଲୋଭିଚ୍ କୋଲାଗ୍ରିଭ୍‌ଭ୍ ଜଣେ ବଡ଼ ଧରଣର ବ୍ୟବସାୟୀ ଥିଲେ । ଅଦ୍‌ଭୁତ ପ୍ରତିଭା ଓ ବୁଦ୍ଧି ସହକାରେ ସେ ବ୍ୟବସାୟର ଆଧୁନିକ ପ୍ରଣାଳୀମାନ ଅନୁସରଣ କରୁଥିଲେ । ଦୁଇଟି କାରଣରୁ ସେ ପୁରାତନ କ୍ଷୟିଷ୍ଣୁ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମତଃ ଅତିରିକ୍ତ ପରିମାଣରେ ଧନୀ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ବ୍ୟବସାୟରେ ସରକାରୀ ଟ୍ରେଜେରିଠାରୁ ମଧ ଅଧିକ ଟଙ୍କା ଲଗାଇ ପାରୁଥିଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଦରିଦ୍ର ନିମ୍ନବର୍ଗରୁ ହିଁ କ୍ରମଶଃ ସେ ଅତି ସମ୍ପନ୍ନ ଧନକୁବେର ସ୍ତରକୁ ଉଠି ଉଠି ଯାଇଥିଲେ, ପୋଲିସ୍ ଖୋଜୁଥିବା ଅନେକ ବିପ୍ଳବୀଙ୍କୁ ସେ ଆପଣା ଘରେ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇଥିଲେ, ରାଜନୈତିକ ମକଦ୍ଦମାମାନଙ୍କରେ ଅଭିଯୁକ୍ତମାନଙ୍କର ପକ୍ଷ ଲଢ଼ିବା ପାଇଁ ସେ ନିଜେ ଅନେକ ପଇସା ଖରଚ କରୁଥିଲେ । ବିପ୍ଳବକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାଲାଗି ତାଙ୍କର ଏପରି ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବତା ଓ ଉତ୍ସାହ ଥିଲା ଯେ ସେ କୁଆଡ଼େ ଆପଣାର କ୍ଷତି କରି ତଥାପି ଆପଣାର କାରଖାନାମାନଙ୍କରେ ଧର୍ମଘଟ କରାଉଥିଲେ ବୋଲି ଅନେକେ ରହସ୍ୟ କରି କହୁଥିଲେ । ବନ୍ଧୁକ ମାରିବାରେ ସେ ଭାରି ପାରଦର୍ଶୀ ଥିଲେ, ଶିକାର କରିବାରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଆଗ୍ରହ ଥିଲା, ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ସାମରିକ ବାହିନୀକୁ ରାଇଫଲ-ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ୧୯୦୫ ମସିହା ଶୀତଋତୁରେ ସେ ଲୋସିନ୍ ଦ୍ୱୀପର ସେରେବ୍ରିଆନି ଜଙ୍ଗଲକୁ ମଧ ଯାଇଥିଲେ ।

ସେ ଜଣେ ଅଦ୍‌ଭୁତ ପ୍ରକାରର ମଣିଷ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ସେରାଫିମା ମଧ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ୱାମୀର ଉପଯୁକ୍ତ ପତ୍ନୀ ଥିଲେ । ଲାରା ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଅତିଶୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଥିଲା । ପରିବାରର ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ଓ ପରିବାରର ଜଣେ ପରି ମନେ କରୁଥିଲେ ।

ତିନିବର୍ଷ କାଳ ଲାରା ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଚିନ୍ତାରୁ ମୁକ୍ତ ରହିଥିଲା । ତା'ପରେ ଦିନେ ତା'ର ଭାଇ ରୋଡ଼ିଆ ତାକୁ ଦେଖା କରିବାକୁ ଆସିଲା, ଆପଣାର ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଗୋଡ଼ଦୁଇଟାକୁ ହଲାଇ ହଲାଇ ଏବଂ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ବୋଲି ଦେଖାଇ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ଭଳି ନିଠାଇ ନିଠାଇ ସେ କହିଲା ଯେ ଏକାଡ଼େମୀର ପ୍ରଧାନଙ୍କୁ ଏକ ବିଦାୟ-ଉପହାର ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତା'ର ସତୀର୍ଥ ସମରଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଅର୍ଥ ସଂଗ୍ରହ କରିଚନ୍ତି ଏବଂ ବାଛିକରି କୌଣସି ଏକ ଉପହାର କିଣିଆଣିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ତାହାରି ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରିଚନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଦୁଇଦିନ ପୂର୍ବେ ଜୁଆଖେଳି ସେ ସବୁ ହରାଇ ଦେଇଚି ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ପଇସା ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ । ଆପଣାର କଥା ଶେଷକରି

ସେ ଗୋଟିଏ ଅରାମ ଚଉକି ଉପରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲା, ଏବଂ ଭେଁ ଭେଁ କରି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଲାରା କାବା ହୋଇ ବସିଥାଏ । କାନ୍ଦଣା ଭିତରେ ରୋଡ଼ିଆ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା–

''କାଲି ରାତିରେ ମୁଁ ଭିକ୍ଟର୍ ଇପୋଲିଟୋଭିଚ୍‌ଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲି । ଏ ବିଷୟରେ ମୋ' ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ନାସ୍ତି କରିଦେଲେ, କିନ୍ତୁ କହିଲେ ଯେ ତୁ ଯଦି ତାଙ୍କୁ... ସେ କହିଲେ ଯେ ଆଜିକାଲି ତୁ ଆମ କାହାରିକୁ ଭଲ ପାଉନଥିଲେ ହେଁ ତୋର ଆଜି ତାଙ୍କ ଉପରେ ଅନେକ ଶକ୍ତି ରହିଚି...ଲାରା, ସୁନା ଭଉଣୀ... ତୁ ପଦେ କହିଦେଲେ ସବୁ ହୋଇପାରିବ... ମୁଁ କି ଅପଦସ୍ଥ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଚି ତୁ ବୁଝିପାରୁଥିବୁ... ଜଣେ ସୈନ୍ୟହିସାବରେ ମୋର ସମ୍ମାନ ଆଜି ସଙ୍କଟାପନ୍ନ ହେବାକୁ ଯାଉଚି । ତୁ ଟିକିଏ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଦେଖାକରି ଆ, ମୁଁ ତୋତେ ଅଧିକ କିଛି ମାଗୁ ନାହିଁ । ତୁ ଖାଲି ତାଙ୍କ ସହିତ ଥରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ଆ... ଏଥିପାଇଁ ମୋତେ ଜୀବନ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ତୁ କ'ଣ ଏଇଆ ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁ ?''

''ତୋର ଜୀବନ... ସୈନ୍ୟ ହିସାବରେ ତୋର ସମ୍ମାନ !''– ଘରଭିତରେ ପଚଚାରଣ କରୁକରୁ ଲାରା କ୍ରୁଦ୍ଧହୋଇ ରୋଡ଼ିଆ କହିଥିବା କଥାର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି କରି କହିଲା– '' ଆଉ ମୁଁ ମଣିଷ ନୁହେଁ, ମୋର କୌଣସି ସମ୍ମାନ ନାହିଁ ! ତୁମେ ସବୁ ତୁମର ଯେତେବେଳେ ଯେପରି ଖୁସୀ ମୋତେ ସେହିପରି ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବ, ନାହିଁ ? ତୁ ମୋତେ ଯାହା କରିବାକୁ କହୁଚୁ, ତା'ର ଅର୍ଥ ବିଷୟରେ ତୋର କିଛି ହେଲେ ଧାରଣା ଅଛି ? ସେ ତୋ' ପାଖରେ କରିଥିବା ପ୍ରସ୍ତାବର ମର୍ମ ତୁ ବୁଝିଚୁ ? ଏଠି ମୁଁ ବରଷ ପରେ ବରଷ ଦାସୀଗିରି କରି ମରୁଚି, ଆଉ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁ ଆସି ମୋ' ବେକ ଉପରେ ଠିଆ ହେବାକୁ ବସିଚୁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ସର୍ବନାଶ ଘଟିବ, ସେ ବିଷୟରେ ତୋର କୌଣସି ଖିଆଲ ହିଁ ନାହିଁ । ତୁ ମର କି ଯୁଆଡ଼େ ଯାଆ, ମୋ ପାଖକୁ କାହିଁକି ଆସିଚୁ ? ଯାଇ ବନ୍ଧୁକ ମାରି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରି ଦେଉନୁ ! ସେଥିରେ ମୋର ଯାଏ କେତେ, ଆସେ କେତେ ? ତୋ'ର କେତେ ପଇସା ଦରକାର ?''

''ଛଅ ଶହ ନବେ ରୁବଲ୍ ଓ ଆଉ କିଛି ଖୁଚୁରା । ମୋଟାମୋଟି ସାତ ଶହ''– ଦଣ୍ଡେ ଚୁପ୍ ରହି ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲା ।

''ରୋଡ଼ିଆ, ମତେ ତୁ କ'ଣ କହୁଚୁ ? ତୋର କ'ଣ ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହୋଇଗଲାଣି ? ତୁ କହୁଚୁ ନିଜେ ବୁଝିପାରୁଚୁଟି ? ସାତ ଶହ ରୁବଲ୍ ତୁ ଜୁଆରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇଚୁ ? ରୋଡ଼ିଆ ! ରୋଡ଼ିଆ ! ମୋ' ପରି ଜଣେ ସାଧାରଣ ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ମେହେନତ କରି ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ରୋଜଗାର କରିବାକୁ କେତେ କାଳ ଲାଗିବ ତୁ ବୁଝିପାରୁଚୁ ?''

ସେ ଆଉ ଅଧିକ କିଛି କହିପାରିଲା ନାହିଁ । କ୍ଷଣେ ନୀରବ ରହି ସତେ ଅବା ଜଣେ ଅପରିଚିତ ଲୋକ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିବା ପରି ବଡ଼ ଶୀତଳ ଭାବରେ କହିଲା, ''ଆଚ୍ଛା, ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଦେଖିବି । ତୁ କାଲି ଆ' । କିନ୍ତୁ ତୋର ରିଭଲ୍‌ଭର୍‌ଟି ମଧ୍ୟ ନେଇକରି ଆସିବୁ– ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ

ତୁ ଆପଣାର ଜୀବନ ନେବାକୁ ବସିଥିଲୁ, ସେଇଟିକୁ । ସବୁଦିନ ପାଇଁ ସେଇଟିକୁ ମୋତେ ଦେଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ମନେ ରଖିଥା, ସେଥିରେ ଯେପରି ଅନେକ ଗୁଳି ଭରା ହୋଇରହିଥାଏ ।''

କୋଲାଗ୍ରିଭଭ୍‌ଙ୍କଠାରୁ ସେ ସେହି ଅର୍ଥ ଯୋଗାଡ଼ କରିଥିଲା ।

୭

କୋଲାଗ୍ରିଭଭ୍‌ଙ୍କ ପରିବାରରେ କାମ କରି ତଥାପି ସେ ହାଇସ୍କୁଲର ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ଏବଂ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ସେ ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ଭଲ ଫଳ ଦେଖାଇଲା, ଏବଂ ବର୍ଷକ ପରେ ଡିପ୍ଲୋମା ନେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା ।

୧୯୧୧ ମହିହା ବସନ୍ତ କାଳରେ ତା'ର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ଥିବା ଛାତ୍ର ଲିପା ମଧ୍ୟ ହାଇସ୍କୁଲ ପାଠ ଶେଷ କଲା । ଜଣେ ସଦ୍‌ବଂଶଜ ଧନୀ ଯୁବକ ଇଞ୍ଜିନିୟର ସହିତ ସେ ବାଗ୍‌ଦତ୍ତା ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ଲିପାର ପିତାମାତା ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତା'ର ଏତେ ଶୀଘ୍ର ବିବାହ କରିବାଟାକୁ ପସନ୍ଦ କଲେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ତାକୁ ଆଉ କେତେ ବର୍ଷ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଜୋର କରି କହୁଥିଲେ । ଫଳରେ ସମୟ ସମୟରେ ବେଶ୍ ଅପ୍ରୀତିକର ପରିସ୍ଥିତିମାନ ଆସି ପହଞ୍ଚୁଥିଲା । ପରିବାରର ଗେହ୍ଲା ଓ ଅଝଟିଆ ଝିଅ ଲିପା ବାପାମାଆଙ୍କୁ ଗାଳିଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥିଲା ଏବଂ ଗୋଡ଼ ବାଡ଼େଇ କଚାଡ଼ି ଚାଲିବାରେ ଲାଗୁଥିଲା ।

ଏହି ଧନଶାଳୀ ପରିବାରରେ ଲାରା ମଧ୍ୟ ପରିବାରର ଜଣେ ଲୋକ ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହେଉଥିଲା । ସେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ କରଜ ନେଇଥିଲା, ସେ ବିଷୟରେ ତାକୁ କେବେ କେହି କିଛି କହୁ ନଥିଲେ, ପ୍ରକୃତରେ ସେକଥା ଆଉ କାହାରି ମନେ ନଥିଲା, ଯଦି ତା'ର ଆପଣାର ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଗୁପ୍ତ ଖରଚ କିଛି ନଥାନ୍ତା, ତେବେ ସେ ଅନେକ ଦିନରୁ ଏହି ଋଣ ନିଶ୍ଚୟ ପରିଶୋଧ କରି ଦେଇଥାନ୍ତା ।

ପାଶାକୁ ନ ଜଣାଇ ସେ ସାଇବିରିଆରେ ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପାଶାର ବାପାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲା, ସର୍ବଦା ନାନା ଅଭିଯୋଗର ମୁଣି ଧରି ବସିଥିବା ପାଶାର ରୋଗିଣୀ ମାଆ ପାଖକୁ ମଧ୍ୟ ଟଙ୍କା ପଠାଉଥିଲା, ପାଶାର ରହିବା ଓ ଖାଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ ମଧ୍ୟ ସେ ଆଂଶିକ ଭାବରେ ବହନ କରୁଥିଲା । ତାହାରି ସାହାଯ୍ୟରେ ପାଶା ଆର୍ଟ୍ ଥିଏଟର ପାଖରେ ଥିବା କାମେର୍ଗର୍ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏକ ନୂଆ କୋଠାର ଗୋଟିଏ ବଖରାରେ ବାସ କରୁଥିଲା ।

ପାଶା ଲାରାଠାରୁ ବୟସରେ ଛୋଟ ଥିଲା । ସେ ଲାରାକୁ ଅନ୍ଧଭାବରେ ଭଲ ପାଉଥିଲା ଓ ଲାରା ଯାହା କହୁଥିଲା, ସେ ତାହା ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳନ କରୁଥିଲା । ହାଇସ୍କୁଲରୁ ପାସ୍ କରି ସାରିବା ପରେ ଲାରାର ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ ସେ ଗ୍ରୀକ୍ ଓ ଲାଟିନ୍ ଭାଷା ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲା । ଲାରା କଳ୍ପନା କରୁଥିଲା ଯେ ବର୍ଷକ ପରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ସେମାନେ ବିବାହ କରିବେ ଏବଂ ଇଉରାଲ ଅଞ୍ଚଳରେ କୌଣସି ଏକ ପ୍ରାଦେଶିକ ସହରକୁ ଦୁହେଁ ହାଇସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ଚାଲିଯିବେ ।

୧୯୧୧ ମସିହା ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳରେ ଲାରା ଶେଷ ଥର ପାଇଁ କୋଲୋଗ୍ରିଭଭ୍ ପରିବାର ସହିତ ଡୁପ୍‌ଲିଆଙ୍କା ଯାଇଥିଲା । ଜାଗାଟି ତାକୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗିଲା, ଏପରିକି ଜାଗାର ମାଲିକମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଜାଗାଟି ପ୍ରତି ସେ ଅଧିକ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ସେମାନେ ଏକଥା ଜାଣିଥିଲେ, ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ସେମାନେ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ସତେ ଅବା ଏକ ଅଲିଖିତ ଚୁକ୍ତି ଅନୁସାରେ ସେହି ଏକ ଦୃଶ୍ୟ ଅଭିନୀତ ହେଉଥିଲା । ଉତ୍ତପ୍ତ ରେଲଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇବା ପରେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ଅନନ୍ତ ନିସ୍ତବ୍ଧତା ଏବଂ ମାଦକଦାୟକ ଗନ୍ଧରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇଥିବା ଓ ଭାବାବେଗରେ ବାକ୍‌ଶକ୍ତି ରହିତ ହୋଇଯାଇଥିବା ଲାରାକୁ ରେଲ ଷ୍ଟେସନ୍‌ଠାରୁ ଜମିଦାରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକୁଟିଆ ଚାଲିଚାଲି ଯିବାକୁ ଅନୁମତି ମିଳୁଥିଲା । ଜିନିଷପତ୍ରମାନ ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ିରେ ଲଦି ଦିଆଯାଉଥିଲା ଏବଂ ପରିବାରର ଅନ୍ୟମାନେ ଗୋଟିଏ ଟାଙ୍ଗାଉପରେ ବସି ଚକଚକ ନାଲି ରଙ୍ଗର ଜାମା ଓ ହାତକଟା କୋଟ୍ ପିନ୍ଧି ଡୁପ୍‌ଲିଆଙ୍କା-ନିବାସୀ ଗାଡ଼ିବାଲାଠାରୁ ସ୍ଥାନୀୟ ନୂଆ ଖବରମାନ୍ ଶୁଣିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଥିଲେ ।

ଲାରା ପ୍ରଥମେ ରେଲଲାଇନ୍ କଡ଼େ କଡ଼େ ଗୋଟିଏ ଯାତ୍ରୀମଡ଼ା ପଥଦେଇ ଖଣ୍ଡେଦୂର ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ତାପରେ ଗହୀରବିଲ ଭିତରକୁ ଆସୁଥିଲା । ଏଠାରେ ଦଣ୍ଡେ ଠିଆହୋଇ ଆଖି ବୁଜି ସେ ଏକ ଗଭୀର ନିଶ୍ୱାସ ନେଉଥିଲା ଏବଂ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପ୍ରସାରିତ ବ୍ୟାପ୍ତି ଭିତରୁ ପୁଷ୍ପଗନ୍ଧ ମୋଦିତ ବାୟୁ ଆଘ୍ରାଣ କରୁଥିଲା । ତା'ର ଆତ୍ମୀୟଠାରୁ ଏହା ତାକୁ ଅଧିକପ୍ରିୟ ଲାଗୁଥିଲା, ତା'ର ପ୍ରେମିକଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ଓ ଯେକୌଣସି ବହିଠାରୁ ଅଧିକ ବିଜ୍ଞତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଲାଗି ସେ ପୁଣି ଥରେ ଆପଣା ଜୀବନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ନେଉଥିଲା । ଜୀବନର ମତ୍ତ ଆକର୍ଷଣର ଅର୍ଥ ବୁଝିବାକୁ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦାର୍ଥକୁ ତା'ର ପ୍ରକୃତ ନାମ ଧରି ଡାକିବାକୁ ଅଥବା ଏସବୁକୁ ଯଦି ତା'ର ଶକ୍ତି ନ ପାଇବ, ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏହି ଶକ୍ତି ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ଦାୟାଦମାନଙ୍କୁ ଜୀବନ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ତା'ର ଶ୍ରଦ୍ଧାରୁ ଜନ୍ମ ଦେବାକୁ ସେ ଏହି ମାଟି ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହୁଥିଲା ।

ଆପଣାର ଅନେକ କର୍ମ ଦ୍ୱାରା କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇଥିବା ଶରୀର ନେଇ ସେ ସେଥର ଗ୍ରୀଷ୍ମଋତୁରେ ଆସି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ସେ ଟିକକ କଥାରେ ବଡ଼ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇପଡୁଥିଲା । ତା'ର ସ୍ୱଭାବ ବଡ଼ ଉଦାର ଥିଲା, ତାହା ଭିତରେ ଅନେକ ବୁଝିବାଶକ୍ତି ପୂରି ରହିଥିଲା, ତା' ଭିତରେ ଏକ ନୂତନ ସନ୍ଦେହାପନ୍ନତା ଏବଂ ଛୋଟ ଛୋଟ ଅଭିଯୋଗକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଲାଳନ କରିବାର ଏକ ପ୍ରବୃତ୍ତି କ୍ରମେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା ।

କୋଲୋଗ୍ରିଭଭ୍ ପରିବାର ଏବେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ସେହି ପୂର୍ବପରି ସ୍ନେହ କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଆଉ କେତେଦିନ ସେ ରହୁ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଲିପା ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ହୋଇଯାଇଥିଲା, ତେଣୁ ପରିବାରରେ ତା'ର ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ ବୋଲି ଲାରା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । ସେ ଏଥର କୌଣସି ବେତନ ନେବାକୁ ରାଜି ହେଲା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଅନେକ ଜୋରକରି ତାକୁ ତାହା ଦେଇଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ତାହାର ଅର୍ଥର ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ପ୍ରୟୋଜନ ଥିଲା,

କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଘରେ ଅତିଥି ହୋଇ ରହି ଅନ୍ୟତ୍ର କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ କାମକରି ସେହି ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ କରିବା ତାହା ପକ୍ଷରେ ଅତି ଅପ୍ରୀତିକର ବୋଧ ହୋଇଥାନ୍ତା ।

ପରିବାର ଭିତରେ ଆପଣାର ସ୍ଥିତିକୁ ଲାରା କ୍ରମେ ବଡ଼ ଅସୁନ୍ଦର ଓ ଅସହ୍ୟ ମନେ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ କଳ୍ପନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ଯେପରି ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଏଘରେ କେବଳ ଏକ ବୋଝ ପରି ମନେ କରୁଚନ୍ତି ଏବଂ ଉପର ମୁହଁରେ କିଛି କହୁନାହାନ୍ତି । ଆପଣା ପାଖରେ ମଧ ତାର ଆପଣାକୁ ଏକ ବୋଝ ପରି ମନେ ହେଲା । ଆପଣା ପାଖରୁ ଏ ଏହି କୋଲୋଗ୍ରିଭଭ୍ ପରିବାରରୁ ବାହାରି କୁଆଡ଼େ ପଳାଇଯିବାକୁ ତାର ଇଚ୍ଛା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମେ କରଜ କରିଥିବା ଟଙ୍କାତକ ତ ତାକୁ ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ; ମାତ୍ର ଏଣେ ତା' ଆଗରେ ଉପାର୍ଜନର କୌଣସି ପନ୍ଥା ମଧ ଦେଖା ଗଲାନାହିଁ । ସେ ଅନୁଭବ କଲା ଯେପରି କେବଳ ରୋଡ଼ିଆର ଦୋଷ ସକାଶେ ସେ ଏଠାରେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଚି । ଏଇସବୁ ଚିନ୍ତା କ୍ରମେ ତାକୁ ଦୁର୍ବଳ ଓ ବିରକ୍ତ କରି ପକାଇଲା ।

କୋଲୋଗ୍ରିଭଭ୍ ପରିବାର ସହରକୁ ଲେଉଟି ଆସିବା ପରେ ଲାରାର ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା ଅଧିକ ଖରାପ ଆଡ଼କୁ ଆସିଲା । ଆଗର ଚିନ୍ତା ସହିତ ଏଥର ପୁଣି ପାଶା ସହିତ ସାମୟିକ ରୋଷ ଓ ଅଭିମାନମାନ ତା'ର ବୋଝ ଉପରେ ନଳିତା ବିଡ଼ା ପରି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । (ଯେପରି ପାଶା ସହିତ କୌଣସି ସାଂଘାତିକ କହଳ ଲାଗି ନ ଯାଏ, ସେଥିପାଇଁ ସେ ସବୁବେଳେ ସାବଧାନ ରହୁଥିଲା; ପାଶାକୁ ସେ ତା'ର ଶେଷ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରୁଥିଲା ।) ପାଶା ଏବେ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ହାକିମୀ ଢଙ୍ଗ ଦେଖେଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥିଲା, ତା'ର କଥାବାର୍ତ୍ତା ବେଳେବେଳେ ମାଷ୍ଟରିଆ ହୋଇଗଲା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଏହି ବ୍ୟବହାରରେ ଲାରା ମନେ ମନେ ଆମୋଦିତ ହେଉଥିଲା, ବିରକ୍ତ ମଧ ହେଉଥିଲା ।

ପାଶା, ଲିପା, କୋଲୋଗ୍ରିଭଭ୍ ପରିବାର, ପଇସା– ସବୁ ମିଶି ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଭଉଁରୀ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଜୀବନ ପ୍ରତି ସେ କ୍ରମେ ଭାରି ବିତୃଷ୍ଣା ଓ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । କୌଣସି କଥାକୁ ସ୍ଥିର ଭାବରେ ଭାବିପାରିବାର ଶକ୍ତି ସେ ହରାଇ ବସିଲା । ସବୁ ପୁରୁଣାକୁ ଭାଙ୍ଗି, ପୁରୁଣା ସହିତ ରହିଥିବା ସରୁ ଡୋର ଛିଡ଼ାଇ ଦେଇ କିଛି ଗୋଟାଏ ନୂଆ କରି ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ସେ ଅସମ୍ଭାଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଏହିପରି ଏକ ମାନସିକ ଅସ୍ଥିରାବସ୍ଥାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ୧୯୧୧ ମସିହା ବଡ଼ଦିନ ସମୟରେ ସେ ହଠାତ୍ ଏକ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ପକାଇଲା । ତାକୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କୋଲୋଗ୍ରିଭଭ୍ ପରିବାର ତ୍ୟାଗ କରି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ଏଥିଲାଗି ସେ କୋମାରୋଭସ୍କିଙ୍କଠାରୁ ଟଙ୍କା ମାଗିକରି ଆଣିବ । ସେ ଭାବିଲା ଯେ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ସବୁ ବ୍ୟାପାର ଘଟିଯାଇଚି ଏବଂ ତା'ପରେ ସେ ଯେଉଁ କେତୋଟି ବର୍ଷ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଆପଣାର ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରିଚି, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ କୋମାରୋଭ୍ସ୍କିଙ୍କର ତାକୁ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପର ଭାବରେ ଅବଶ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ, ଏବଂ ଏହି ସାହାଯ୍ୟ କରିବାରେ କୌଣସି ଲଜ୍ଜାଜନକ ସର୍ତ୍ତ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଏହିପରି ମନସ୍ଥ କରି ସତେଇଶି ତାରିଖ ରାତିରେ ସେ କୋମାରୋଭ୍ସ୍କିଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଗଲା । ଗୁଳିରେ ଭରାହୋଇ ରହିଥିବା ରୋଡ଼ିଆର ରିଭଲ୍ଭରଟିକୁ ସେ ଆପଣାର ହାତ

ମୋଜା ଭିତରେ ଲୁଚାଇକରି ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଥିଲା । ଯଦି କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଅସମ୍ମତ ହେବେ ବା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ତାକୁ ଅପମାନିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ତେବେ ସେ ତାଙ୍କୁ ଗୁଳିକରି ମାରିଦେବ ବୋଲି ଭାବିଥିଲା । ଏକ ଭୀତତ୍ରସ୍ତ ଉତ୍ତେଜନା ନେଇ ସେ ସାଜସଜ୍ଜାରେ ଭରିରହିଥିବା ରାସ୍ତାରେ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ କୌଣସି କଥା ତା'ର ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ତାର ଈପ୍‌ସିତ ଗୁଳିଚୋଟଟି ଯେପରି ତା'ର ଆପଣାର ହୃଦୟଭିତରେ ବିଦ୍ଧହୋଇ ସାରିଥିଲା— କାହାକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ସେ ଏହି ଗୁଳିଟି ମାରିଲା, ଯେପରି ସେ ବିଷୟରେ ସେ ଅତିଶୟ ଉଦାସୀନ ଥିଲା । କେବଳ ଗୁଳିଚୋଟଟାର ବିଷୟରେ ହିଁ ସେ ସଚେତନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ବାଟଯାକ କ୍ରମାଗତ ସେ ଏହି ଗୁଳିର ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଶୁଣି ଯାଉଥିଲା— ଏହି ଚୋଟଗୁଡ଼ିକ କୋମାରୋଭସ୍କିଙ୍କୁ, ତା' ନିଜକୁ, ତାରି ଆପଣାର ଅଦୃଷ୍ଟକୁ ଏବଂ ଡୁପିଲିଆଙ୍କାରେ ଥିବା ଓକ୍ ଗଛଟିର ବାଜିବାରେ ଲାଗିଥିଲା ।

୮

"ମୋ' ହାତମୋଜା ଟୁ' ନା !"

କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କର ପରିଚାରିକା ଲାରାର ଦେହରୁ କୋଟ୍‌ଟିକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲା । ନାନାପ୍ରକାର ଓଃ ଏବଂ ଆଃ କରି ସେ ଲାରାର ସ୍ୱାଗତ କଲା । ସେ କହିଲା ଯେ ଭିକ୍‌ଟର ଇପୋଲିଟୋଭିଚ୍ ବାହାରକୁ ଯାଇଚନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଅବଶ୍ୟ ସେ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଠାରେ ରହି ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ ।

"ମୁଁ ପାରିବି ନାହିଁ, ମୋର ବଡ଼ ଜରୁରୀ କାମ ଅଛି । ସେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଚନ୍ତି ?"

କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି କୌଣସି ପରିବାରର ବଡ଼ଦିନ ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେହି ପରିବାରର ଠିକଣା ଲେଖାହୋଇଥିବା ଖଣ୍ଡେ କାଗଜକୁ ହାତ ଭିତରେ ମୋଡ଼ିମାଡ଼ି ଧରି ଲାରା ତାର ଅତି ପରିଚିତ ସିଡ଼ିଗୁଡ଼ିକ ଦେଇ ଓହ୍ଲାଇଗଲା ଏବଂ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କୁ ଭେଟିବା ପାଇଁ ପୁଣି ବାହାରିଗଲା ।

ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟଥର ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଆସିହିଁ ସେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲା । ଶୀତ ଦିନ । ସେ ସହରର ରାସ୍ତା ଦେଇ ଯାଉଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ରାତି ହୋଇଚି ।

ଶୀତରେ ମଞ୍ଜ କମ୍ପି ଯାଉଥିଲା । ରାସ୍ତାଗୁଡ଼ିକ ବହଳ କଳାକାଚ ରଙ୍ଗର ଏକ ବରଫସ୍ତରରେ ଆବୃତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଓ ବିଅରବୋତଲର ଗେଣ୍ଡୁ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ନିଶ୍ୱାସ ନେବାରେ ସେ କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପବନ ସହିତ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡୁଥିବା ଧୂସର ତୁଷାର-କଣାମାନ ଶୀତରେ ବସିଯାଇଥିବା 'ତାର କୋଟର ଧୂସରବର୍ଣ୍ଣ ଲୋମଗୁଡ଼ିକ ପରି ତାର ମୁହଁରେ କଣ୍ଟା ପୋଡ଼ି ଦେଉଥିଲେ । ଶଙ୍କିତ ଓ କମ୍ପିତ ହୃଦୟରେ ସେ ଜନଶୂନ୍ୟ ରାସ୍ତାଗୁଡ଼ିକ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବାକୁ ଲାଗିଲା, ଶସ୍ତା ଚାହା ଦୋକାନ ଓ ଜଳପାନଗୃହମାନଙ୍କର କବାଟ ଭିତରୁ ବାମ୍ପ ନିର୍ଗତ ହେଉଥାଏ । ସେହି ବାମ୍ପଧୂଆଁ ଭିତରୁ ଘର ଭିତରେ ବସିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ମୁହଁ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ସସେଜ୍ ପରି ଦେଖାଯାଉଥାଏ, କୁହୁଡ଼ି ଭିତରୁ ଘୋଡ଼ା ଆଉ କୁକୁରମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ବାହାରି

ଆସୁଥାଏ, ପଥର ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ବରଫ ଝୁଲି ରହିଲା ପରି ସେମାନଙ୍କର ଥୋଡ଼ିରେ ମଧ୍ୟ ବରଫ ଝୁଲି ରହିଥାଏ । ଝରକା ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ପରସ୍ତେ ଲେଖାଏଁ ବରଫ ବସି ରହିଥାଏ ଏବଂ ତା' ଉପରେ ଆହୁରି ବରଫ ପଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକର ଅସ୍ୱଚ୍ଛ ଖଡ଼ିରଙ୍ଗର ଉପରିଭାଗରେ ଆଲୋକିତ ବଡ଼ଦିନ-ଗଛର ରଙ୍ଗିନ୍ ପ୍ରତିଛବି ଓ ପ୍ରମୋଦରତ ଲୋକମାନଙ୍କର ଛାୟାମାନ ଭାସିଭାସି ଚାଲିଯାଉଥାଏ ଏବଂ ଠିକ୍ ମ୍ୟାଜିକ ଲଣ୍ଠନରେ ଛବି ଦେଖିଲା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ସତେ ଅବା ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଥିବା ପଦଚାରୀମାନଙ୍କର ଦେଖିବା ଲାଗି ଏହି ମନୋରଞ୍ଜନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଚି ।

କାମେର୍‌ଗର୍ ରାସ୍ତାକୁ ଆସି ଲାରା ଅଟକି ଠିଆହେଲା । ''ଆଉ ଯାଇ ପାରିବି ନାହିଁ, ଆଉ ମୋର ବଳ ପାଇବ ନାହିଁ'' – ତାର ପାଟି ଭିତରୁ ଏହି କଥାଗୁଡ଼ାକ ବାହାରି ଗଲା । ''ଯାଉଚି ତାକୁ ସବୁକଥା ଗୋଟିଗୋଟି କରି କହିଦେବି''– ସାହସ ସଂଗ୍ରହ କରି ସେ କବାଟ ମେଲା କଲା ଏବଂ ଗୃହ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ।

୯

କମିଜରେ ଗୋଟାଏ କଲାର ଲଗାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରି ପାଶା ସେତେ ବେଳେ ବଡ଼ ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଦର୍ପଣ ସମ୍ମୁଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ସେ ବାରବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ବାରବାର ବିଫଳ ହେଉଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ତାର ମୁହଁ ନାଲି ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ତା'ର ଦୁଇଗାଲ ଭିତରୁ ଜିଭଟା ଲମ୍ଭା ହୋଇ ବାହାରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିଲା । ଆଜି ତା'ର କୌଣସି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରକ୍ଷାକରି ଯିବାର ଅଛି । କବାଟରେ କୌଣସି ଖଡ଼ଖଡ଼ ନକରି ଲାରା ସିଧା ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲା । ଆପଣାର ବସନ-ପରିଧାନ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଥିବାରୁ ପାଶା ହଠାତ୍ ଲାରାକୁ ଦେଖି ବଡ଼ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ସେ ଲାରାର ମୁହଁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ତା'ର ଉତ୍ତେଜନାକୁ ଠଉରାଇ ନେଲା । ଲାରାର ପାଦ ଟଳଟଳ ହେଉଥିଲା । ହାତର ଟିପରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ପୋଷାକର ଧଡ଼ିକୁ ଧରି ସେ ପାଦପାଦ କରି ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିଲା, ସତେ ଯେପରି ସେ କୌଣସି ନଦୀର ପାଣିରେ ପଶିପଶି ଯାଉଚି ।

ସେ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲା ଏବଂ ଆଶଙ୍କିତ ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲା, ''କଥା କଣ?''

''ତୁ ଆଗ ମୋ ପାଖରେ ବସିଲୁ ! ପୋଷାକପତ୍ର ଯେତିକି ପିନ୍ଧିଚୁ, ସେତିକି । ସେଥିଲାଗି ବ୍ୟସ୍ତ ହ'ନା । ମୋର ଭାରି କାମ ଅଛି, ଗୋଟାଏ ମିନିଟ୍‌ରେ ମୋତେ ଏଠାରୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । 'ମୋ' ହାତମୋଜାକୁ ଛୁଁ' ନାହିଁ । ରହି ଥା, ଆଗ ଦଣ୍ଡକ ପାଇଁ ତୁ ସେ ପାଖକୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଠିଆ ହେଲୁ ?''

ପାଶା ଅନ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଠିଆହେଲା । ଲାରା ଆପଣା ଦେହରୁ କୋଟ୍ ଓହ୍ଲାଇଲା, ରୋଡ଼ିଆର ରିଭଲ୍‌ଭର୍‌ଟି ହାତମୋଜା ଭିତରୁ କାଢ଼ି ଗୋଟାଏ ପକେଟ୍‌ରେ ନେଇ ରଖିଲା, ତା'ପରେ ଯାଇ ସୋଫା ଉପରେ ବସିଲା ।

"ଏଥର ତୁ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ପାରିବୁ"– ସେ କହିଲା । "ଗୋଟାଏ ମହମବତି ଜଳା, ବିଜୁଳି ଆଲୁଅକୁ ନିଭାଇ ଦେ ।"

ମହମବତିର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆଲୋକରେ ବସିବାକୁ ତାକୁ ସବୁବେଳେ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ପାଶା ମଧ୍ୟ ସେଥିପାଇଁ ପାଖରେ ସବୁବେଳେ ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା ମହମବତି ରଖୁଥିଲା । ଗୋଟାଏ ନୂଆ ମହମବତି ଜଳାଇ ସେ ଝରକାବନ୍ଧ ଉପରେ ନେଇ ରଖିଦେଲା । ନିଶ୍ୱାସ ନେଇ ପାରୁ ନଥିବା ଭଳି ମହମବତିଟି ପ୍ରଥମେ ମିଞ୍ଜିମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳିଲା, ତା' ଭିତରୁ ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ତାରା ବାହାରିଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତା' ପରେ ଅଗ୍ନିଶିଖାଟି ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ତୀର ପରି ମୁନିଆ ହୋଇଗଲା । ଘରର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ କଅଁଳ ଆଲୁଅ ବିଞ୍ଚିହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଝରକାର କାଚ ଉପରେ ଜମି ରହିଥିବା ବରଫ ଉପରେ ଆଲୁଅର ଧୂଆଁ ବାଜି ଗୋଟିଏ କଳାଆଖି ଅଙ୍କିତ ହେବାରେ ଲାଗିଲା ।

ଲାରା କହିଲା, " ପାଶା ଏଥର ଶୁଣ । ମୁଁ ବଡ଼ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଚି । ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ତୋର କୌଣସି ଭୟ କରିବାର ଦରକାର ନାହିଁ । ମୋତେ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନର କରିବା ମଧ୍ୟ ଦରକାର ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତୁ ଆମକୁ ଠିକ୍ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ପରି ଭାବିଲେ ଆଉ ଚଳିବ ନାହିଁ । ମୋ' କଥାକୁ ତୁ ହାଲୁକା ଭାବରେ ନେ'ନା । ମୋ' ଉପରେ ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ପରି ବିପଦ ପଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି । ଯଦି ତୁ ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ ପାଉଥାଉ, ମୋର ଜୀବନଧ୍ୱସ୍ତବିଧ୍ୱସ୍ତ ହୋଇନଯାଉ ବୋଲି ତୁ ଯଦି ଚାହୁଥାଉ, ତା'ହେଲେ ଆମର ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବିବାହ କରିବା ଉଚିତ । ଆଉ ଗଡ଼ାଇଲେ କୌଣସିମତେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।"

"କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ ସବୁବେଳେ ସେହି କଥା କହି ଆସିଚି" ପାଶା ଉତ୍ତର ଦେଲା । "ଗୋଟାଏ ଦିନ ଠିକ୍ କରିଦେ, ତୁ ଯେଉଁଦିନ କହିବୁ ମୁଁ ସେଥିରେ ଏକମତ । ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ କହିଲୁ ତୁ କଣ ଏତେ ଚିନ୍ତାରେ ପଡ଼ିଚୁ ! କେବଳ ପ୍ରହେଳିକା ଭିତରେ ପକାଇ ମୋତେ ଆଉ ଏପରି ଦଗ୍ଧ କରନା !"

କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ପ୍ରସଙ୍ଗ ବଦଳାଇ ଲାରା ଏହି ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଏଡ଼ିଦେଲା । ଅନେକ ସମୟ ଏକାଠି ବସି ସେମାନେ ନାନାବିଧ ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେ, କିନ୍ତୁ ଲାରା କଣ ପାଇଁ ଏତେ ସନ୍ତପ୍ତ ହେଉଚି, ତାହା ସହିତ ଏ ସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତାର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନଥିଲା ।

୧୦

ସେହିବର୍ଷ ଶୀତଋତୁରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପଦକ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ପାଇଁ ୟୁରା ଚକ୍ଷୁଡୋଳାର ସ୍ନାୟବିକ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଏକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖୁଥିଲା । ସାଧାରଣ ଚିକିତ୍ସାଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ ହେଁ ସେ ଚକ୍ଷୁବିଷୟରେ ଏକ ବିଶେଷଜ୍ଞର ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲା । ଚକ୍ଷୁର ଗଠନବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ତା'ର ରହିଥିବା ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ତାହାର ଚରିତ୍ରର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦିଗଗୁଡ଼ିକର ସହିତ ଠିକ୍ ଖାପଖାଇ ଯାଉଥିଲା– ତା'ର ସୃଜନମୂଳକ ପ୍ରତିଭା, କଳା କଳ୍ପନାରେ ତାହାର ବିଶେଷ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଏବଂ ତାର ବିଚାର ପଦ୍ଧତି ସହିତ ଏହା ଅନୁରୂପ ମିଳି ଯାଉଥିଲା ।

ଗୋଟାଏ ସ୍ଲେଜଗାଡ଼ି ଭଡ଼ାକରି ଟୋନିଆ ଆଉ ୟୁରା ସ୍ୱେନ୍ଟିଟ୍ସ୍କିଙ୍କ ଘରେ ବଡ଼ଦିନ ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଏକାଠି ଗୋଟିଏ ପରିବାର ଭିତରେ ଶେଷ ଶୈଶବ ଓ ପ୍ରଥମ କୌମାର୍ଯ୍ୟର ଛଅବର୍ଷ ଅତିବାହିତ କରିଥିବାରୁ ସେମାନେ ପରସ୍ପର ବିଷୟରେ ଟିକ୍‌ନିଖି ସବୁକଥା ଜାଣିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଅନେକାଂଶରେ ଏକ ଥିଲା, ପରସ୍ପରର ପରିହାସକୁ ପ୍ରତିପରିହାସ କରିବାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଣାଳୀ ସେମାନଙ୍କର ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଶୀତ ରାତିରେ ସେମାନେ କୌଣସି କଥା ନକହି ଗାଡ଼ି ଚଳାଇ ଯାଉଥିଲେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଆବଶ୍ୟକ- ମତେ ପଦେ ଦୁଇପଦ କଥା କହିବା ବ୍ୟତୀତ ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଆପଣା ଆପଣାର ଭାବନା ଭିତରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ତାରିଖ ଆସି ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ହେଲାଣି ଏବଂ ଏଣିକି ତାକୁ ଅଧିକ କଠିନ ଭାବରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ୟୁରା ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲା । ତା'ପରେ ହଠାତ୍ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଉତ୍ସବ ଉଲ୍ଲସିତ ବର୍ଷ ଶେଷକାଳୀନ ଭିଡ଼ଦ୍ୱାରା ମାର୍ଗକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ତାହାର ଭାବନା ଅନ୍ୟ ନାନାଆଡ଼େ ଧାଇଁବାକୁ ଲାଗିଲା । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଏକ ପତ୍ରିକା ଲାଗି ବ୍ଲକ୍ (ରୁଷିଆର ବିଗତଯୁଗର ଜଣେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଲେଖକ)ଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖା ଗର୍ଡ଼ନକୁ ଦେବବୋଲି ସେ ଜବାବ ଦେଇଚି । ଗର୍ଡ଼ନ ସେଇ ପତ୍ରିକାଟିର ସମ୍ପାଦନା କରୁଥିଲା । ଦେଶର ଦୁଇଟିଯାକ ମହାନଗରୀରେ ଯୁବକମାନେ ବ୍ଲକଙ୍କର ପ୍ରେରଣାରେ ପାଗଳପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ୟୁରା ଓ ଗର୍ଡ଼ନ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପାଗଳ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଭାବନାଟି ମଧ୍ୟ ୟୁରାର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଦୀର୍ଘକାଳ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିଲା ନାହିଁ । ମୁହଁର ଚିବୁକକୁ କମିଜ୍‌ର କଲାର୍ ଉପରେ ମାଡ଼ିରଖି ସେମାନେ ଗାଡ଼ିରେ ବସି ଚାଲିଥାନ୍ତି, ଶୀତରେ କୋଲମାରି ଯାଉଥିବା କାନଦୁଇଟାକୁ ହାତର ଆଙ୍ଗୁଠି ଦେଇ ରଗଡ଼ି ଦେଉଥାନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆପଣାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଷୟର ଭାବନାରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଜାଗାକୁ ଆସି ସେମାନଙ୍କର ଭାବନା ଏକତ୍ର ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇଗଲା ।

ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍‌ନାଙ୍କର ଶଯ୍ୟାପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅଳ୍ପ ଦିନ ତଳେ ଘଟିଥିବା ଘଟଣାଟି ସେମାନଙ୍କୁ ଏକାବେଳକେ ବଦଳାଇ ଦେଇଥିଲା । ସତେ ଯେପରି କିଏ ସେମାନଙ୍କର ଆଖି ଖୋଲି ଦେଇଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଏକ ନୂତନ ଆଲୋକରେ ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ।

ଟୋନିଆ, ତା'ର ସେଇ ପୁରୁଣା ସାଙ୍ଗ, ସବୁଦିନେ ସେ କେତେ ସହଜ ଓ ସୁଗମ ବୋଧ ହେଉଥିଲା କିନ୍ତୁ ସେ ଯେପରି ହଠାତ୍ ୟୁରାର କଳ୍ପନାତୀତ ଭାବରେ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ହୋଇଗଲା, ସେ ଯେପରି ହଠାତ୍ ବଡ଼ ଦୁରୂହ ଓ ଜଟିଳ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ସେ ଯେପରି ଏକ ବୟସ୍କା ନାରୀରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । ଆପଣାର କଳ୍ପନାକୁ ପ୍ରଲମ୍ବିତ କରି ୟୁରା ଆପଣାକୁ ଜଣେ ସମ୍ରାଟ, ଜଣେ ବୀର, ଜଣେ ଧର୍ମଦୂତ ବା ଜଣେ ବିଜେତା ରୂପେ କଳ୍ପନା କରି ପାରୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ନାରୀ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରି ପାରୁନଥିଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଓ ସର୍ବକଠିନ ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଟୋନିଆ ଆପଣାର ଦୁର୍ବଳ ଓ ଅଦକ୍ଷ କାନ୍ଧଉପରେ ବହନ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲା (ପ୍ରକୃତରେ ଟୋନିଆର ଶରୀର ଖୁବ ସୁସ୍ଥ ସବଳ ଥିଲେ

ମଧ୍ୟ ୟୁରାର ଆଖିକୁ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ ଦିଶୁଥିଲା ।) ସେଥିପାଇଁ ୟୁରାର ହୃଦୟ ତାହା ପ୍ରତି ଅତିଶୟ ସହାନୁଭୂତି ଓ ଭୀରୁ ବିସ୍ମୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣହୋଇ ରହିଥିଲା । ତାହାର ହୃଦୟରେ ପ୍ରେମର ଉଦ୍ରେକ ହେଉଥିଲା ।

ୟୁରା ପ୍ରତି ଟୋନିଆର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ବଦଳିଯିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ୟୁରା ଭାବୁଥିଲା ବୋଧହୁଏ ଏପରି ଭାବରେ ଘରୁ ବାହାରିବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଆଦୌ ଉଚିତ ହୋଇନାହିଁ । ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍ନାଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଷୟରେ ସେ ବିଶେଷ ଚିନ୍ତିତ ଥିଲା । ସେମାନେ ଘରୁ ଠିକ୍ ବାହାରିବା ସମୟରେ ସେ ଅଧିକ ଅସୁସ୍ଥ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ, ସେହିକଥା ଶୁଣି ସେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା କରିବ ବୋଲି ତାଙ୍କର କୋଠରିକୁ ଯାଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେ ଠିକ୍ ଆଗ ପରି ତୀକ୍ଷ୍ଣଭାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସବସଭାକୁ ଯିବାଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ପାଗଟା କେମିତି ଅଛି, ସେ କଥା ଦେଖିବାକୁ ସେମାନେ ଝରକାପାଖକୁ ଯାଇଥିଲେ । ତେଣୁ ଲେଉଟିଲା ବେଳକୁ ଜାଲି-ପରଦାଟା ଟୋନିଆର ଲୁଗାରେ ଲାଗିଗଲା ଏବଂ ବିବାହକାଳୀନ ଉତ୍ତରୀ ପରି ତା' ପଛେ ପଛେ ଘୋଷାରି ହୋଇ ଆସିଲା । ଏକଥା ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖିରେ ପଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ ସମସ୍ତେ ଫେଁ-କରି ହସି ଉଠିଲେ ।

ଅଳ୍ପ ସମୟ ପୂର୍ବେ ଲାରା ଯେଉଁ ସବୁ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଥିଲା, ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ୟୁରା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା ଦେଖିଲା । ସ୍ଲେଜଗାଡ଼ିଟା ବଡ଼ ଅସାଧାରଣ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ଘରଘର ଶବ୍ଦ କରି ଚାଲି ଯାଉଥିଲା, ସେହି ଶବ୍ଦର ଉତ୍ତର ଦେଇ ବଗିଚା ଓ ଗଳି ରାସ୍ତାମାନଙ୍କରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିବା ତୁଷାରାଚ୍ଛାଦିତ ବୃକ୍ଷଗୁଡ଼ିକରୁ ଏକ ଅସାଧାରଣ ଭାବରେ ଦୀର୍ଘ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଭାସି ଆସୁଥିଲା । ଭିତରପଟୁ ଆଲୋକିତ ଦେଖାଯାଉଥିବା ତୁଷାରାଚ୍ଛନ୍ନ ଝରକାଗୁଡ଼ିକ ୟୁରାର ଆଖିକୁ ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍ପରାଗମଣି ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ବହୁମୂଲ୍ୟ ବାକ୍ସ ପରି ପରିଦୃଶ୍ୟମାନ ହେଉଥିଲେ । ସେହି ଝରକାଗୁଡ଼ିକର ସେପାଖରୁ ମସ୍କୋନଗରୀର ବଡ଼ଦିନ ଉତ୍ସବ-ଜୀବନ ଏପାଖକୁ ଝଲସି ଉଠୁଥଲା । ଗଛ ଉପରେ ମହମବତିମାନ ଜଳୁଥିଲା, ଭଳିଭଳି ରଙ୍ଗ ଓ ରକମର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଉତ୍ସବର ଅତିଥିମାନେ ଲୁଚକାଳି ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ରୀଡ଼ାକୌତୁକରେ ମସ୍ତହୋଇ ବୁଲୁଥିଲେ ।

ହଠାତ୍ ୟୁରାର ମନ ଭିତରେ ଏକ ଭାବନାର ଉଦୟ ହେଲା । ସେ ଭାବିଲା ସତେ ଯେପରି ବ୍ଲକ ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ରୁଷ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବଡ଼ଦିନକାଳୀନ ଏହି ଉତ୍ସବମୟ ଦିଗଟିକୁ ହିଁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରିଥିଲେ— ଉତ୍ତର ରୁଷିଆର ଏହି ସହରଟିରେ , ଆଧୁନିକତମ ରୁଷ ସାହିତ୍ୟରେ ଏହି ଆଧୁନିକ ନଗରମାର୍ଗର ତାରାମୟ ଆକାଶ ତଳେ ଏବଂ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଏକ ବୈଠକଖାନାରେ ଥିବା ଆଲୋକମାଳା ମଣ୍ଡିତ ଉତ୍ସବତରୁର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସେ ଏହି ପ୍ରତିଫଳନ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

କାମେର୍‌ଗର୍ ରାସ୍ତଦେଇ ଯାଉଯାଉ ୟୁରା ଦେଖିଲା ମହମବତିର ଧାସରେ ଗୋଟିଏ ଝରକା ଉପରେ ଜମି ରହିଥିବା ବରଫ କେତେକାଂଶରେ ତରଳି ଯାଇଚି । ସତେ ଅବା ଆଲୋକଶିଖାଟି

ଅତି ସଚେତନ ଭାବରେ ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁଥିଲା, ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେପରି ତାହା ରାସ୍ତାଦେଇ ଯାଉଥିବା ଗାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଅନାଇ ଦେଖୁଚି ଓ କାହା ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଚି ।

୧୧

ସ୍ୱେନ୍‌ଟିଟ୍‌ସ୍କି ପରିବାରର ବଡ଼ ଦିନ-ଉତ୍ସବସଭାଗୁଡ଼ିକ ଆବହମାନ କାଳରୁ ସେଇ ଏକ ଢଙ୍ଗରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇ ଆସୁଚି । ଦଶଟା ବାଜିଲା, ଛୋଟ ପିଲାମାନେ ଘରକୁ ଚାଲିଯିବା ପରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଲାଗି ବୃକ୍ଷଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ଆଲୋକିତ କରି ଦିଆଗଲା ଏବଂ ସକାଳ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସବ ଚାଲିଲା । ପାଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ବସିବା ଘରେ ବସି ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଥଣ୍ଡା ମିଜାଜର ଅତିଥିମାନେ ରାତିସାରା ତାସ ଖେଳିଲେ । ନୃତ୍ୟଘର ଓ ଏହି ଘରର ମଝିରେ ପିତଳ ରିଙ୍ଗ୍‌ଦିଆ ଗୋଟିଏ ପରଦା ଝୁଲୁଥିଲା । ସିନ୍ଦୂରା ଫାଟିବା ଆଗରୁ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ବସି ଭୋଜନ କରିବାର ବରାଦ ହୋଇଥିଲା ।

''ଏତେ ଡେରି କାହିଁକି ହେଲା ?''– ସ୍ୱେନ୍‌ଟିଟ୍‌ସ୍କିଙ୍କର ପୁତୁରା କବାଟ ପାଖକୁ ଯାଇ ପଚାରିଲା । ୟୁରା ଆଉ ଟୋନିଆ ଦେହରୁ କୋଟ ଓହ୍ଲାଇଦେଲେ, ନୃତ୍ୟଶାଳା ଆଡ଼କୁ ଆଗ ଥରେ ଚାହିଁଦେଇ ନିମନ୍ତ୍ରଣକାରୀମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଖୋଳିବାକୁ ଗଲେ ।

ନାଚୁନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ପୋଷାକ ମସମସ କରି ଓ ଟିପେଇ ଟିପେଇ ଚାଲି ଘର ଭିତରେ ପଦଚାରଣା କରୁକରୁ ଗପ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଉଷ୍ଣ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଉଥିବା ଆଲୋକବିଭୂଷିତ ବଡ଼ଦିନ-ବୃକ୍ଷକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ସତେ ଅବା ଗୋଟାଏ କଳାକାଛ ଚାଲିଯାଉଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ଘର ମଝିରେ ନୃତ୍ୟରତ ଅତିଥିମାନେ ନାନା ଭଙ୍ଗିରେ ଚକାଭଉଁରି ଖେଳୁଥିଲେ । କରତାଳି ଶବ୍ଦରେ ପ୍ରମୋଦଗୃହ କମ୍ପିଉଠୁଥିଲା, ପ୍ରଗଲ୍‌ଭ ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ପାଖକୁ ବୁଲିବୁଲି ବରଫ ଓ ଶୀତଳ ପାନୀୟମାନ ପରିବେଷଣ କରାଯାଉଥିଲା । ଆନନ୍ଦମତ୍ତ ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କର ଚିତ୍କାର ଓ ହାସ୍ୟରୋଳ କେତେବେଳେ ହେଲେ ବନ୍ଦ ହେଉ ନଥିଲା । ଶୀତଳ ପାନୀୟମାନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋଭାସକ୍ତ ଭାବରେ ନିଃଶେଷିତ କରିଦେଇ ସେମାନେ ଆହୁରି ଦଶଗୁଣ ଅଧିକ ଶବ୍ଦରେ ଖାଲି ଗିଲାସଗୁଡ଼ାକୁ ଟ୍ରେ ଉପରେ ଢୋ କରି ରଖି ଦେଉଥିଲେ, ସତେ ଯେପରି ନିଶା ଖାଇଚନ୍ତି ।

ନୃତ୍ୟଶାଳାରେ ନ ଅଟକି ଟୋନିଆ ଆଉ ୟୁରା ନିମନ୍ତ୍ରଣକାରୀମାନଙ୍କର କୋଠରିକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

୧୨

ନୃତ୍ୟଶାଳା ଓ ବୈଠକଖାନାରୁ ଅଣାହୋଇ ରଖାହୋଇଥିବା ଜିନିଷମାନଙ୍କରେ ସ୍ୱେନ୍‌ଟିଟ୍‌ସ୍କି ପରିବାରର ଶୟନକକ୍ଷମାନ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଘର ଭିତରଟା ଖାଲି ରଙ୍ଗ ଆଉ ଅଠାର ଗନ୍ଧରେ ପୂରିଥିଲା, ଏଠି ସେଠି ରଙ୍ଗିନ୍ କାଗଜ ପଡ଼ିଥିଲା, ବଳକା ମହମବତିଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ଜମାହୋଇଥିଲା ।

ସ୍ୱେନ୍‌ଟିଟ୍‌ସ୍କି ପରିବାରର ଲୋକମାନେ ଉପହାର ଲାଗି କାର୍ଡ଼ ଉପରେ ନାମ ଲେଖୁଥିଲେ, ଭୋଜନ ସମୟର ସ୍ଥାନବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଏକ ଲଟେରି ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ନାମ ଲେଖିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । ଟୋନିଆ ଓ ୟୁରାକୁ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ପିଲାଟିଦିନୁ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଜାଣିଥିଲେ ଏବଂ ଘରର ଲୋକ ପରି ସେମାନଙ୍କୁ କାମ ବତାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସମସ୍ତ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଅଧା ସମୟ ୟୁରା ଓ ଟୋନିଆଙ୍କର ସେହିମାନଙ୍କ ପାଖରେ ରହି କଟିଗଲା ।

୧୩

ଲାରା ଏହି ସମସ୍ତ ସମୟ ନୃତ୍ୟଶାଳାରେ ଅତିବାହିତ କରିଥିଲା । ସେ ସାନ୍ଧ୍ୟପରିଧାନ ପିନ୍ଧି ଆସି ନଥିଲା ବା ଏଠାରେ କାହାକୁ ଚିହ୍ନି ନଥିଲା । ସେ କେତେବେଳେ ନିଦରେ ଚାଲିବା ପରି ନାଚୁଥିଲା, କେତେବେଳେ ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ଭାବରେ ଘର ଭିତରେ ଏଣେତେଣେ ହେଉଥିଲା ।

ଥରେ ଦୁଇଥର ସେ ଅତି କୁଣ୍ଠିତ ଭାବରେ ବୈଠକଖାନାର ବାହାରେ ଯାଇ ଠିଆହେଲା । ସେହି ଘର ଭିତରେ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଦୁଆର ଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି ବସିଥିଲେ । ଲାରା ଭାବିଥିଲା ସେଠି ଠିଆହେଲେ ସେ ତାକୁ ଦେଖିପାରିବେ । କିନ୍ତୁ ସେ ତାସଉପରୁ କେତେବେଳେ ହେଲେ ଆପଣାର ଦୃଷ୍ଟି ଇତସ୍ତତଃ କରୁ ନଥିଲେ । ସେ ବାଆଁ ହାତରେ ତାସଗୁଡ଼ାକୁ ଧରିଥିଲେ ଏବଂ ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ମୁଖ ଲୁକ୍‌କାୟିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ହୁଏତ ସେ ଲାରାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖି ପାରୁ ନଥିଲେ ବା ନଦେଖିବା ପରି ଛଳନା କରୁଥିଲେ । ଲାରା ଲାଜରେ ଏକାବେଳେକେ ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ତାର ଅପରିଚିତା ଜଣେ ବାଳିକା ନୃତ୍ୟଶାଳାରୁ ଗୃହଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା, ତା'ର ଅତି ପରିଚିତ ଏକ ଚାହାଣିରେ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ସେହି ବାଳିକାଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ । ତଦ୍ୱାରା ବାଳିକାଟି ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଗର୍ବିତ ଅନୁଭବ କଲା ଓ ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇ ହସିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଲାଜରେ ଲାରାର ମୁହଁ ରଙ୍ଗା ପଡ଼ିଗଲା, ହଠାତ୍ ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ଯାଇ ପୁଣି ସେ ଆତ୍ମସମ୍ବରଣ କରିନେଲା । ଭାବିଲା "ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଶିକାର" । ସତେ ଅବା ଗୋଟିଏ ଦର୍ପଣକୁ ଅନାଇ ଲାରା ନିଜକୁ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସହିତ ଏକଦା ରହିଥିବା ତା'ର ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କକୁ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଭାବିଲା, ପରେ ଅନ୍ୟ କେତେବେଳେ ସୁବିଧା ଦେଖି ସେ ତାଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବ । ଆପଣାକୁ ଜବରଦସ୍ତି ଶାନ୍ତ କରିନେଇ ସେ ପୁଣି ନୃତ୍ୟଶାଳାକୁ ଫେରି ଆସିଲା ।

୧୪

ରାତି ଆସି ଦୁଇଟା ବାଜିଲାଣି । ଏହି ପ୍ରବଳ ଶବ୍ଦମୁଖରତାରେ ୟୁରାର କାନପାଖ ଝାଇଁଝାଇଁ ହେଉଚି । ମଝିରେ ସମସ୍ତେ ଥରେ ଚାହା ପିଇଚନ୍ତି ଓ ତା'ପରେ ନାଚ ପୁଣିଥରେ ଆରମ୍ଭ

ହୋଇଯାଇଚି । ମହମବତୀଗୁଡ଼ାକ ଜଳିଜଳି କ୍ରମେ ଶେଷ ହୋଇଯାଉଚି, ସେହିସବୁ ସ୍ଥାନରେ ନୂଆ ମହମବତି ଆଣି ଜଳାଇବାକୁ ଆଉ କାହାରି ମନେ ପଡୁନାହିଁ ।

ଟୋନିଆ ଜଣେ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ନାଚୁଚି, ୟୁରା ଅପ୍ରତିଭ ଭାବରେ ଠିଆହୋଇ ସେଇଆଡ଼େ ଅନାଇଚି । ଡେଣା ପହଁରାଇ ମାଛ ପହଁରିଲା ପରି ଟୋନିଆ ହଠାତ୍ ତା' ପାଖକୁ ଆସିଲା, ସାଟିନର ଛୋଟ ଉତ୍ତରୀଟି ତା' ଉପରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲା ଏବଂ ପୁଣି ଭିଡ଼ ଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

ଟୋନିଆ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ସମସ୍ତେ ଚାହା ପିଇଲା ବେଳେ ସେ ଚାହା ପିଇଲା ନାହିଁ, କେବଳ ଗୋଟାକୁ ଗୋଟା କମଳାଲେମ୍ବୁ ଚୋପା ଛଡ଼ାଇ ଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ଫୁଲ ପରି ଛୋଟିଆ ରୁମାଲଟିରେ ବାରବାର ହାତ ଆଉ ମୁହଁ ପୋଛି ଦେଉଥିଲା । ଅନବରତ ହାସ୍ୟାଳାପର ଉଲ୍ଲୋଳ ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ହଜାଇନେଇ କେତେବେଳେ ସେ ରୁମାଲଟି ବାହାର କରି ମୁହଁ ପୋଛୁଥିଲା, ପୁଣି କେତେବେଳେ ଲୁଗା ଭିତରେ ଏଠିସେଠି ସେଇଟିକୁ ଖୋସି ଦେଉଥିଲା ।

ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ସହିତ ନାଚୁ ନାଚୁ ହଠାତ୍ ଆସି ସେ ଭ୍ରୁକୁଞ୍ଚିତ କରି ଅନାଇ ରହିଥିବା ୟୁରାର ହାତ ଧରି ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଲା ଏବଂ ଏକ ପ୍ରଲମ୍ବିତ ହସ ହସି ପୁଣି ଚାଲିଗଲା । ଟୋନିଆ ହାତର ରୁମାଲଟି ୟୁରା ହାତରେ ରହିଗଲା । ୟୁରା ସେଇଟିକୁ ନେଇ ଆପଣାର ଓଠଉପରେ ଚାପି ଧରିଲା ଓ ଆଖି ବୁଜିଦେଲା । ରୁମାଲଟି ଦେହରୁ କମଳାଲେମ୍ବୁ ଓ ଟୋନିଆ ହାତର ସୁବାସ ବାହାରି ତାକୁ ସମାନଭାବରେ ମୋହିତ କରିଦେଲା । ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ୟୁରା ଯେପରି ଗୋଟାଏ କିଛି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା, ସେହି ଅନୁଭୂତିର ତୀକ୍ଷ୍ଣତା ଯେପରି ତାକୁ ତାଳୁରୁ ତଳିପାଯାଏ ଫୋଡ଼ିଫୋଡ଼ି ଦେଇଗଲା । ଏହି ସରଳ ଶିଶୁସୁଲଭ ସୁବାସଟି ତାକୁ ଅତି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ, ଅଥଚ ଅତୀବ ଅବୋଧ ମନେହେଲା, ସତେ ଯେପରି ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ତା'ର କାନପାଖରେ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ କରି କିଏ କ'ଣ ସବୁ କହୁଚି ! ରୁମାଲଟିକୁ ସେ ଆପଣାର ଆଖି ଓ ଓଠ ଉପରେ ଚାପି ଧରିଲା, ରୁମାଲଟି ଭିତରଦେଇ ସେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ହଠାତ୍ ଘର ଭିତରୁ ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ ହେଲା ।

ଦୁଇ ଘର ମଝିରେ ଝୁଲୁଥିବା ପର୍ଦ୍ଦା ଆଡ଼କୁ ସମସ୍ତେ ଅନାଇଲେ । ଦଣ୍ଡେକାଳ ସବୁ ନିସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଗଲା । ତା'ପରେ ଘୋ' ଘୋ' ଶୁଣାଗଲା । କେତେକ ଲୋକ ଚିତ୍କାର କରି ଧାଇଁବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଆଉ କେତେକ ବସିବାଘରକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ । କାନ୍ଦ, କଥା ଓ ପାଟିତୁଣ୍ଡ ଏକାବେଳକେ ସବୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ।

''ସେ କଣ କରିଚି, ସେ କଣ କରିଚି ?''– ନୈରାଶ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରି କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

''ଆରେ ଇଏ କଣ ହେଲା !''– ଆଘାତ ପାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ''ଇରେ ଡାକ୍ତର କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ଡାକ ବା ! ଖାଲି ଟିକିଏ ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇଯାଇଚି ବୋଲି ତୁମେ କିପରି କହୁଚ ? ହେଇ ସେଇଠି ସେ ମାଙ୍କଡ଼ମୁହାଁ ବସିଚି । ରଇଥା, ତୋ ଆଖି ଦୁଇଟାକୁ

ଯଦି ମୁଁ ତାଡ଼ି ବାହାର ନ କରିଚି, ତେବେ ମୁଁ ମଣିଷ ନୁହେଁ । କ'ଣ କହିଲ, କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି, ତୁମକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସେ ଗୁଳି ମାରିଥିଲା । ଆଉ କହିବ କ'ଣ କହ । – ହେ ଭଗବାନ୍, ହେ ଭଗବାନ୍ ।''

ସମସ୍ତେ ବସିବାଘରୁ ନୃତ୍ୟକକ୍ଷକୁ ଆସିଲେ । ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣକ ଈଷତ୍ ହସି ସେ ଭଲ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବୁଝାଇ କହୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ତଉଲିଆଟିଏ ଧରି ବାଆଁହାତରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷତରୁ ରକ୍ତ ଚାପି ନେଉଥାନ୍ତି । ଆଉ ଦଳେ ଲୋକ ଲାରାକୁ ଦୁଇହାତରେ ଧରି ନେଉଥାନ୍ତି ।

ୟୁରା ଏସବୁ ଦେଖି ମୂକ ହୋଇଗଲା । ପୁଣି ସେଇ ଝିଅଟି, ପୁଣି ଏପରି ଏକ ଅସାଧାରଣ ପରିସ୍ଥିତିରେ । ପୁଣି ସେହି ବାଳପାଚି ଯାଇଥିବା ଲୋକଟା । କିନ୍ତୁ ଏଥର ୟୁରା ତାଙ୍କୁ ବେଶ୍ ଭଲକରି ଚିହ୍ନିପାରିଲା– ସେହି ନାମଜାଦା ଓକିଲ; ଯିଏ କି ତା'ର ବାପାଙ୍କର ଜମିଦାରୀ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ଅଛନ୍ତି– କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି । ତାଙ୍କୁ ଯାଇ ନମସ୍କାର କରି ଲାଭ ନାହିଁ । ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିନଥିବା ପରି ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆଉ ଝିଅଟି...ତା' ହେଲେ ଏହି ଝିଅଟି ଗୁଳି ମାରିଚି ? ବିଚାରୀ ତା'ର ଭାଗ୍ୟ ଭାରି ମନ୍ଦ । କିନ୍ତୁ ସତେ ସେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦରୀ ।

କିନ୍ତୁ ସେ ଭୁଲ ଅନୁମାନ କରିଥିଲା । ଲାରାର ଗୋଡ଼ ଆଉ ଚଳିଲା ନାହିଁ ଏବଂ ତାକୁ ଧରିକରି ନେଉଥିବା ଲୋକମାନେ ତାକୁ ପ୍ରାୟ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଉଠାଇନେଇ ପାଖରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ ଆରାମଚଉକି ଉପରେ ବସାଇଦେଲେ । ସେଇଠି ସେ ଅଚେତ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲା ।

ହଠାତ୍ ଯାଇ ତାକୁ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ କରିବା ଲାଗି ୟୁରାର ଇଚ୍ଛା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମେ ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ଦେଖିବା ତାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କଲା ।

''ମୁଁ ଜଣେ ଡାକ୍ତର''– ସେ କହିଲା । ''ଆପଣଙ୍କର ହାତଟା ଟିକିଏ ଦେଖାଇଲେ । ଆପଣାର ଭାଗ୍ୟ ଭଲ । ପଟି ବାନ୍ଧିବା ବି ଦରକାର ହେବନାହିଁ । ଟୋପାଏ ଆଇଡ଼ିନ୍ ଲଗାଇଦେଲେ ଅବଶ୍ୟ କୌଣସି କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ । ହେଇତ, ଶ୍ରୀମତୀ ସ୍ୱେନ୍‌ଟିଟ୍‌ସ୍କାୟା ଏଣେ ଆସୁଚନ୍ତି । ତାକୁ ମାଗିଲେ ମିଳିଯିବ ।''

ଶ୍ରୀମତୀ ସ୍ୱେନ୍‌ଟିଟ୍‌ସ୍କାୟା ଓ ଟୋନିଆ ବିବର୍ଣ୍ଣ ପାଣ୍ଡୁର ମୁହଁରେ ତା' ଆଡ଼କୁ ଆସୁଥିଲେ । କୋଟ ପିନ୍ଧି ତାକୁ ଅତି ଶୀଘ୍ର ଘରକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ଶୀଘ୍ର ଯିବାଲାଗି ଘରୁ ଖବର ଆସିଚି ।

ୟୁରା ମନରେ ପାପ ଛୁଇଁଲା ଓ ସବୁ ଭୁଲି ସେ ତରତର କରି ଆପଣାର ଜିନିଷମାନ ଆଣିବାକୁ ଦଉଡ଼ିଲା ।

୧୫

ସେମାନେ ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍‌ନାଙ୍କୁ ଆଉ ଜୀବନରେ ଦେଖିଲେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଆସି ଘରେ ପହଞ୍ଚିବାର ଦଶମିନିଟ୍ ପୂର୍ବରୁ ସେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରି ସାରିଥିଲେ । ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ଦାରୁଣ ଭାବରେ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବାରୁ ତାଙ୍କର ମରଣ ଘଟିଥିଲା । ସମୟ ଅନୁସାରେ କେହି ଏହି ରୋଗଟିକୁ ଚିହ୍ନି ପାରି ନଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ କେତେ ଘଣ୍ଟା କାଳ ଟୋନିଆ ଅତି ବିକଳ ହୋଇ ଚିତ୍କାର କଲା, କାନ୍ଦିଲା ଏବଂ କାହାରିକୁ ଚିହ୍ନିପାରିଲା ନାହିଁ । ତା'ର ପରଦିନ ତାହାର କାନ୍ଦ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା, ୟୁରା ବା ତା'ର ବାପା ତାହାକୁ ଯାହା କରୁଥିଲେ କେବଳ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ସେ ତା'ର

ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲା । ଯେତେଥର ସେ କିଛି କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା, ସବୁଥର ତାହାର ଦୁଃଖ ଅତି ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା ଏବଂ ସତେ ଯେପରି ଭୂତ ଲାଗିଲା ପରି ସେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠୁଥିଲା ।

ଦୁଃଖ ହେତୁ, ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ଠିଆହୋଇ ରହିବା ହେତୁ, ଅନିଦ୍ରା ହେତୁ, ଦିନରାତି ସବୁବେଳେ ଗଭୀର ବିଷଣ୍ଣ ସଙ୍ଗୀତ ଓ ଆଖି ଝଲସାଇ ଦେଉଥିବା ମହମବତି ହେତୁ, ଏବଂ ସର୍ଦ୍ଦି ହେତୁ ମଧ୍ୟ ଯୁରାର ଅନ୍ତର ଭିତରଟା ଏକ ମଧୁର ବ୍ୟାକୁଳତାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ଦୁଃଖ ଓ ଅପାର୍ଥିବତାର ଏକ ଜ୍ୱରରେ ଜର୍ଜର ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ଅନେକ ସମୟରେ ଟୋନିଆ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ମାଆଙ୍କର ଶବପାଖରେ ଆଣ୍ଠୁମାଡ଼ି ବସି ରହୁଥିଲା, ତା'ର ଦୀର୍ଘ ସୁନ୍ଦର ହାତରେ ପୁଷ୍ପମାଳା ମଣ୍ଡିତ ଶବାଧାରର ଗୋଟିଏ କଣକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ବସୁଥିଲା । ଚାରିପାଖରେ ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତା'ର କୌଣସି ଜ୍ଞାନ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଗଲା ମାତ୍ରକେ ସେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ସେଠାରୁ ଉଠି ସିଡ଼ିଦେଇ ଉପରକୁ ଚାଲିଯାଉଥିଲା ଏବଂ ବିଛଣା ଉପରେ ପଡ଼ି ତକିଆ ଉପରେ ମୁହଁ ମାଡ଼ି କାନ୍ଦିବାରେ ଲାଗୁଥିଲା ।

ଦଶବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ମାଆଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁବେଳେ ଯୁରା ଅତି ପିଲା ହୋଇ ଥିଲା । ଦୁଃଖ ଓ ଭୟରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ସେ ସେତେବେଳେ କିପରି କାନ୍ଦିଥିଲା, ସେହିକଥା ତାହାର ଆଜି ମଧ୍ୟ ମନେ ଅଛି । ସେହି ବୟଃକାଳରେ ସେ ଆପଣା ବିଷୟରେ ପ୍ରଧାନତଃ ସଂପୃକ୍ତ ହୋଇ ଶିଖି ନଥିଲା । ଯୁରା ବୋଲି ଜଣେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମନୁଷ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ଅଛି, ଏବଂ ତାହାର କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମୂଲ୍ୟ ବା ଆଗ୍ରହ ଅଛି ବୋଲି ସେତେବେଳେ ସେ ଅତି କ୍ୱଚିତ୍ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । କେବଳ ତା'ର ବାହାରେ ଏବଂ ତାର ପରିପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ପୃଥିବୀର ହିଁ ସେତେବେଳେ ଯାହା ମୂଲ୍ୟ ଥିଲା । ବାହ୍ୟଜଗତ ତା'ଉପରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ଆବୋରି ରହିଥିଲା, ଏକ ଗହନ, ଅପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଓ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ, ଅରଣ୍ୟ ପରି ଆବୋରି ରହିଥିଲା । ମାଆ ଚାଲିଗଲା ପରେ ହଠାତ୍ ଅରଣ୍ୟଭିତରେ ଆପଣାକୁ ବାଟବଣା ହୋଇ ଏକାକୀ ପଡ଼ିଗଲା ପରି ଅନୁଭବ କରି ସେ ଏତେଦୂର ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଆକାଶର ମେଘ ଦୋକାନ ଆଗରେ ଝୁଲା ହୋଇଥିବା ସଙ୍କେତପଟା, ଘଣ୍ଟାଘରର ସୁନେଲି, ଚୂଡ଼ା, ଠାକୁରଙ୍କର ମାଆଙ୍କର ବିମାନ ଆଗରେ ଯାଉଥିବା ମୁଣ୍ଡିତମସ୍ତକ ଅଶ୍ୱାରୋହୀମାନେ ଅତ୍ୟୁଚ ତାରାଖଚିତ ଆକାଶ, ଠାକୁର ଓ ଧର୍ମପୁରୁଷମାନେ— ବାହାର ପୃଥିବୀର ଏହି ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥମାନ ଏକାଠି ହୋଇ ତାକୁ ଅରଣ୍ୟ ପରି ଘେରି ରହିଥିଲେ ।

ଏହି ଅଗମ୍ୟ ଆକାଶ ଏକଦା ତା'ର କ୍ରୀଡ଼ାଗୃହର ଅତି ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ତାହାର ଧାତ୍ରୀ ତାକୁ ଠାକୁରଙ୍କର କାହାଣୀ କହି ଶୁଣାଇଲା ବେଳେ ଏହି ଆକାଶକୁ ଯେପରି ସେ ହାତପାଆନ୍ତାରେ ଅନୁଭବ କରି ପାରିଥିଲା, ଡାଳ ନୁଆଁଇ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଫଳ ତୋଳି ଖାଇବାର ଗଛ ପରି ଅତି ନିକଟରେ ଥିବାର ଅନୁଭବ କରିଥିଲା । ସତେ ଯେପରି ଏହା ତାହାର ଛୋଟିଆ ସ୍ନାନକୁଣ୍ଡରେ ଅବତରଣ କରୁଥିଲା, ଅଗ୍ନି ଓ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେ ସ୍ନାନ କରିବା ପରେ ସେ ତା'ର ଧାତ୍ରୀ ସହିତ ଯାଉଥିବା ଛୋଟିଆ ଗିର୍ଜାଘରର ପ୍ରାତରୁପାସନା ରୂପେ ପୁନରାବିର୍ଭୂତ ହେଉଥିଲା । ଆକାଶର ନକ୍ଷତ୍ରମାନେ ସେତେବେଳେ ଠାକୁରଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି ଆଗରେ ଦୀପ ହୋଇ ଜଳୁଥିଲେ, ଠାକୁରଙ୍କୁ ସେ

କରୁଣାମୟ ପିତା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିଲା । ସେତେବେଳେ ତାହାର ସମସ୍ତ ଦୈବିକ ବିଶ୍ୱାସ ଦେଇ ପୃଥିବୀରୂପୀ ଏହି ଅରଣ୍ୟର ରକ୍ଷକରୂପେ ୟୁରା ଭଗବାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହିସବୁରେ ଅନେକ ପରବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଚି । ହାଇସ୍କୁଲ ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଦୀର୍ଘ ବାରବର୍ଷ କାଳ ୟୁରା ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଚି; କବିତା ଓ ଗାଥା, ଇତିହାସ ଓ ପ୍ରକୃତିବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଚି । ଏହିସବୁ ଜ୍ଞାନଭଣ୍ଡାର ତା'ର ଆପଣା ପରିବାରର ଇତିବୃତ୍ତ ପରି ତା'ପାଖରେ ଅତି ପରିଚିତ ହୋଇଯାଇଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ର କୌଣସିଥିକୁ ଭୟ ନଥିଲା, ଜୀବନ ବା ମୃତ୍ୟୁ କୋଉଥିକୁ ଭୟ ନଥିଲା । ସଂସାରର ସବୁକଥା ତା'ର ଆପଣାର ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାରରେ ଶବ୍ଦ୍ ପରି ହୋଇ ରହିଥିଲା, ଆପଣାକୁ ସେ ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ସମତାଳୀୟ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । ତେଣୁ ଆପଣା ମାଆଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ଉପାସନାଠାରୁ ଆନ୍‌ନା ଇଭାନୋଭ୍‌ନାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ଉପାସନା ଦ୍ୱାରା ସେ ଭିନ୍ନଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସେ ବ୍ୟାକୁଳତା, ଭୟ ଓ ଦୁଃଖଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରାର୍ଥନା ଯେପରି ଏକ ସନ୍ଦେଶ ରୂପେ ତାହାରି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମ୍ବୋଧିତ ହେଉଚି, ଯେପରି ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା ସହିତ ତା'ର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସମ୍ପର୍କ ରହିଚି, ଏହିପରି ଏକ ମନୋଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ ପ୍ରାର୍ଥନାବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଶ୍ରବଣ କରୁଥିଲା । ପ୍ରାର୍ଥନାର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଶବ୍ଦକୁ ସେ ଗଭୀର ଧ୍ୟାନ ସହିତ ଶୁଣୁଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଶବ୍ଦରୁ ସେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯେକୌଣସି ଶବ୍ଦ ପରି ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅର୍ଥର ଆଶା କରୁଥିଲା । ଆକାଶ ଏବଂ ପୃଥିବୀର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ଆପଣାର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ପରି ପୂଜା କରୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ତାହାର ଏହି ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଧର୍ମାଚାରମଦର ଗନ୍ଧ ନଥିଲା ।

୧୬

"ହେ ପବିତ୍ର ଭଗବାନ୍, ହେ ପବିତ୍ର ଏବଂ ଶକ୍ତିମାନ, ହେ ପବିତ୍ର ଏବଂ ଅମୃତମୟ, ଆମ ପ୍ରତି କରୁଣା କର !"– ଏହାର ଅର୍ଥ କଣ, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁଠାରେ ଅଛି ? ବୋଧହୁଏ ସେମାନେ ଶବାଧାରକୁ ବହନ କରି ନେଉଚନ୍ତି । ଏଥର ଉଠିବାକୁ ହେବ । ସକାଳ ଛଅଟା ବେଳେ ଲୁଗାପଟା ପିନ୍ଧି ସାରିବା ପରେ ସେ ପୁଣି ଶୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାକୁ ସେମାନେ ଚାରିଆଡ଼େ ଖୋଜି ବୁଲୁଚନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଲାଇବ୍ରେରୀ ଘରେ ବହିଥାକ ପାଖରେ ସେ ଥିବ ବୋଲି କେହି ଖିଆଲ କରି ନାହାନ୍ତି ।

"ୟୁରା, ୟୁରା !"– ମାର୍କେଲ ତାକୁ ଡାକିବାରେ ଲାଗିଚି । ସେମାନେ ଶବାଧାରକୁ ବାହାରକୁ ନେଉଚନ୍ତି । ମାର୍କେଲକୁ ଫୁଲମାଳଗୁଡ଼ାକୁ ବହନ କରି ନେବାକୁ ହେବ, ଏଥିରେ ତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ବୋଲି ସେ ୟୁରାକୁ ଖୋଜୁଚି, କିନ୍ତୁ ପାଉ ନାହିଁ ।

"ମାର୍କେଲ, ମାର୍କେଲ ୟୁରା !" ତଳମହଲାରୁ ଲୋକମାନେ ଡାକିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଫୁଲମାଳ ହାତରେ ଧରି ମାର୍କେଲ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲା ।

''ହେ ପବିତ୍ର ଭଗବାନ୍, ହେ ପବିତ୍ର ଏବଂ ଶକ୍ତିମାନ, ହେ ପବିତ୍ର ଏବଂ ଅମୃତମୟ''— ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଧୀରେ ଧୀରେ ରାସ୍ତାଆଡ଼େ ଭାସିଯିବାକୁ ଲାଗିଲା ଓ ସେହିଆଡ଼କୁ ଯାଇ ଅଟକିଗଲା । ପରଟିଆରି ଝାଡ଼ୁରେ କେହି ପବନ ଉପରେ ଝାଡ଼ୁ ଲଗାଇଲା ପରି ସବୁ କମ୍ପିଉଠୁଥାଏ— ଫୁଲମାଳ, ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଥିବା ବାଟୋଇ— ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ, ଧର୍ମଯାଜକଙ୍କ ହାତରେ ଥିବା ଧୂପଦାନି ଏବଂ ପାଦତଳେ ଥିବା ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣର ମାଟି— ସବୁ କମ୍ପିଉଠୁଥାଏ ।

''ୟୁରା, ହେ ଭଗବାନ୍''- ଶ୍ରୀରା ସ୍ଲେସିଙ୍ଗର୍ ସ୍କନ୍ଧ କୁଞ୍ଚନ କରି କହିଲେ, '' ତୋର କଣ ହୋଇଚି ? ସେମାନେ ଶବାଧାର ନେଇ ଯାଉଚନ୍ତି । ତୁ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବୁଟି ?''

''ନିଶ୍ଚୟ ।''

୧୬

ଅନ୍ତିମ ଉପାସନା ସମାପ୍ତ ହେଲା । ଶୀତରେ ପାଦ ଘୋଷାରି ଘୋଷାରି ନେଇ ଭିକାରିମାନେ ଦୁଇଧାଡ଼ି ହୋଇ ଠିଆହୋଇଗଲେ । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଶ୍ରୀରା ସ୍ଲେସିଙ୍ଗର୍ ଗିର୍ଜା ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିଲେ, ଅଶ୍ରୁବାଷ୍ପାକୁଳ ଓଢ଼ଣାକୁ ଟେକିଦେଇ ସେ ଭିଡ଼ଭିତରେ ଆଖି ବୁଲାଇନେଲେ, ଶବ ଉପରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ ହେବା ବସ୍ତ୍ରାଦି ଧରିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଇସାରା ଦେଇ ସେ ପୁଣି ଗିର୍ଜା ଭିତରକୁ ପଶିଗଲେ । ଆହୁରି ଅଧିକ ଲୋକ ଗିର୍ଜାଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

''ଏଥର ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍ନାଙ୍କର ପାଳି ପଡ଼ିଲା, ବିଚାରୀ ସଂସାରର ଖେଳ ସାରି ସେ ଦୂର ଯାତ୍ରାରେ ଚାଲିଗଲେ ।''

''ହଁ, ତାଙ୍କର ଖେଳ ସରିଗଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ବିଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ଗଲେ ।''

''ଗାଡ଼ି ଆଣିଚ ନା ଚାଲିକରି ଯିବ ?''

ସମସ୍ତେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସହରର ଅପରପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ କବରସ୍ଥାନ ଅଭିମୁଖରେ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେଦିନ ଦିନଟା ଖୁବ୍ ନିଶ୍ଚଳ ଓ ଭାରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ଥଣ୍ଡା କମିଯାଇଥାଏ । ସତେ ଅବା କବର ଦିଆଯିବା ପାଇଁ ଏହି ଦିନଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ତିଆରି ହୋଇଚି । କର୍ଦ୍ଦମାକ୍ତ ତୁଷାର ପଥ ଶୋକପ୍ରକାଶ କରି ଅନାଇଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଚି । ଗିର୍ଜାହତାର ବାହାରେ ଥିବା ପାଇନ୍‌ଗଛ ଗୁଡ଼ାକ ଓଦା ଓ କଳା ପଡ଼ିଯାଇଥିବା ରୂପା ପରି ମଇଳା ଦେଖାଯାଉଚନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଗଭୀର ଶୋକରେ ନିମଜ୍ଜିତ ରହିଚନ୍ତି ।

ଏହି କବରସ୍ଥାନରେ ୟୁରାର ମାଆଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସମାଧି ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଅନେକ ବର୍ଷ ହେଲା ୟୁରା ମାଆଙ୍କର ସମାଧିସ୍ଥାନକୁ ଆସିନଥିଲା । ସେହି ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ସେ ନୀରବରେ ''ମାଆ'' ବୋଲି କହିଲା, ଅନେକ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଯେପରି କହିଥାନ୍ତା, ଠିକ୍ ସେହିପରି ।

ଏଥର ସମସ୍ତେ ଦଳଦଳ ହୋଇ ଚାଲିଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସର୍ପିଳ ଗତିରେ ଚାଲିଯାଇଥିବା ପଥମାନ ସେମାନଙ୍କର ଦୁଃଖବ୍ୟଞ୍ଜକ ପଦଶବ୍ଦ ସହିତ ଆଦୌ ଖାପ ଖାଉନଥିବା ପରି ମନେ

ହେଉଥିଲା । ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭିଚ୍ ଟୋନିଆର ହାତଧରି ଯାଉଥିଲେ । କଳା ପୋଷାକ ଟୋନିଆର ଦେହକୁ ଭାରି ମାନୁଥିଲା ।

ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ୟୁରା ଏକାକୀ ଯାଉଥିଲା, ଅନ୍ୟମାନେ ଯେପରି ଖୁବ୍ ପଛରେ ରହିନଯିବେ, ସେଥିପାଇଁ ସେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଅଟକି ଠିଆ ହେଉଥିଲା । ତା'ର ପଛରେ ଧୀର ପଦକ୍ଷେପରେ ଆସୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମୃତ୍ୟୁର ବିମର୍ଷ ଛାୟା ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ନିମ୍ନଗତି ଜଳସ୍ରୋତ ଖରବେଗରେ ଧାଇଁଗଲା ପରି ୟୁରା ନାନାପ୍ରକାର ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ଭାବନାରେ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଚାଲିଯାଉଥିଲା । ତା'ର ମନଭିତରେ ସେ ନାନା ନୂତନ ଆକାର ଗଢ଼ିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । କଳାର ଦୁଇଟି ଶାଶ୍ୱତ ଓ ଅନନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ରହିଚି ବୋଲି ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ସେ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କଲା – ପ୍ରଥମତଃ କଳା ମୃତ୍ୟୁର ଧ୍ୟାନ କରେ, ଏବଂ ପରିଣାମତଃ ଦ୍ୱିତୀୟରେ ତାହା ଜୀବନର ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ ।

ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ସମୟ ସେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଏକାକୀ ଅତିବାହିତ କରିବ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଘରଠାରୁ ସେ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯିବ ଏବଂ ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍‌ନାଙ୍କ ସ୍ମୃତିରେ କବିତାଟିଏ ଲେଖିବ; ଏହିପରି ଭାବି ସେ ମନେମନେ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଜୀବନ ତା'ର ସମ୍ମୁଖରେ ଆଣି ବାଢ଼ିଦେଇଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ସାମଗ୍ରୀକୁ ସେ ସେହି କବିତାଟିରେ ପ୍ରକାଶ କରିବ, ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍‌ନାଙ୍କର କେତୋଟି ଅତି ଭଲଗୁଣ, ଶୋକାକୁଳ ଟୋନିଆ, କବରସ୍ଥାନରୁ ଫେରୁଥିବା ସମୟରେ ରାସ୍ତାରେ ଘଟିଥିବା ଘଟଣାବଳୀ, ପିଲାଦିନେ କବରସ୍ଥାନର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବସି ସେ କାନ୍ଦିଥିଲା, ସେହି ସ୍ଥାନଟି– ତା'ର କବିତାଟି ମଧ୍ୟରେ ସେ ସମସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବ ।

●

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ

ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଅବଶ୍ୟ ଆସିବ

ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧଅଚେତ ହୋଇ ଲାରା ସ୍ୱେନ୍‌ଟିଟ୍‌ସ୍କିଙ୍କ ଘରେ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲା । ପରିବାରର ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି, ଭୃତ୍ୟ ଓ ଡାକ୍ତର ତା'ର ଶଯ୍ୟାର ଚାରିପାଖରେ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ କରି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ ।

ଘରର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ଅନ୍ଧାର ଓ ଶୂନ୍ୟ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । କେବଳ ବସିବାଘରେ ଗୋଟିଏ ରୁଖା ଉପରେ ଆଲୁଅଟିଏ ଜଳୁଥିଲା ଏବଂ କୋଠରିଗୁଡ଼ିକର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆଲୋକ ବିତରଣ କରୁଥିଲା ।

ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୋଷକଷାୟିତ ଓ ସଦମ୍ଭ ପଦକ୍ଷେପରେ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଏହିଠାରେ ପଦଚାରଣା କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ତୀବ୍ର କୁପିତ ବକ୍ଷଭିତରେ ନାନାପ୍ରକାର ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ଅନୁଭୂତିମାନ ପରସ୍ପରକୁ ଆଘାତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । କି ବଦନାମ ! କି ଅପମାନ ! ସେ ଆପଣାର ରଜ୍ଜୁ ହରାଇ ବସିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଆତ୍ମସମ୍ମାନ ଉପରେ ଦାରୁଣ ବିପଦ ଆସି ପଡ଼ିଚି, ଏହି ଘଟଣାଟି ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତିକୁ ବଡ଼ ଆହତ ଓ କ୍ଷୁଣ୍ଣ କରି ପକାଇବ । ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ହେଉ ପଛକେ ତାଙ୍କୁ ଏସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବନ୍ଦ କରାଇବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ଏହି ସମ୍ବାଦ ଯଦି ଏହାରି ଭିତରେ ନାନା ଆଡ଼କୁ ଖେଳିଯାଇଥାଏ, ତେବେ ତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଜନରବ ବନ୍ଦ କରାଇବାକୁ ହେବ, ଏସବୁକୁ ଅଙ୍କୁରରୁ ବିନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ତାଙ୍କ ଉତ୍ତେଜନାର ଆଉ ଏକ କାରଣ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ଏହି ହିତାହିତ ଜ୍ଞାନରହିତା ନୈରାଶ୍ୟସନ୍ତପ୍ତା ବାଳିକାଟି ପ୍ରତି ସେ ପୁଣି ଥରେ ଏକ ଅପ୍ରତିରୋଧ ଆକର୍ଷଣ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ସେ ସର୍ବଦା ତାକୁ ଏକ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରକୃତିର ବାଳିକା ବୋଲି ଜାଣି ଆସିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ କେଡ଼େ ଗଭୀର, ଦୁଃଖଦାୟକ ଓ ସାଙ୍ଘାତିକ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ଆଘାତ କଲା ଓ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ନଷ୍ଟ ଛାରଖାର କରିଦେଲା, ପୁଣି କେଡ଼େ ବିଦ୍ରୋହପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ହିଂସାପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସେ ଆପଣାର ଭାଗ୍ୟ ବଦଳାଇଦେବାକୁ ଓ ଜୀବନକୁ ନୂଆ କରି ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ସଂକଳ୍ପ କରିଥିଲା !

ଏଥର ତାଙ୍କୁ ତାକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ହୁଏତ ତା' ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଘର ଭଡ଼ା ନେବାକୁ ହେବ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ପରିସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ସେ ତା'ର ନିକଟକୁ ନ ଆସନ୍ତି ! ତାଙ୍କୁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ତା'ର ପଥଉପରୁ ଦୂରଛଡ଼ାହୋଇ ରହିବାକୁ

ପଡ଼ିବ । କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଯେପରି ଭାବରେ ହିଂସ୍ର ହୋଇପଡ଼ିଚି, କେତେବେଳେ ଯେ ସେ କ'ଣ କରିବ, ସେକଥା କେହି କହିପାରିବ ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ଏତିକିରେ କଣ ସରୁଚି ? ଆଗକୁ ଆହୁରି ଅନେକ ବିପଦ ରହିଚି । ଯେଉଁଭଳି କାଣ୍ଡ ଘଟିଯାଇଚି, ସେଥିଲାଗି କେହି କଦାପି ପିଠି ଥାପଡ଼େଇ ସାବାସ୍ ବୋଲି କହିବାକୁ ଆସିବ ନାହିଁ । ଆଇନ୍ ମଧ ସହଜରେ ଛାଡ଼ିଦେବ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଭଲ କରି ସକାଳ ମଧ ହୋଇନାହିଁ, ଘଟଣାଟି ଘଟିବାପରେ ଦୁଇଟି ଘଣ୍ଟା ମଧ ଯାଇନାହିଁ । ଏହାରି ଭିତରେ ପୋଲିସ୍‌ବାଲା ଦୁଇଥର ଆସିସାରିଲାଣି ଏବଂ ଦୁଇଥରଯାକ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କୁ ରୋଷେଇ ଘରକୁ ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍‌ଟରଙ୍କୁ ଡାକିନେଇ ସବୁ ଅଡୁଆକୁ ସାଉଁଳେଇ ଚିକ୍‌କଣ କରି ଦେବାକୁ ହୋଇଚି ।

କଥାଟି ଆହୁରି ଆଗକୁ ଗଲେ ଆହୁରି ଅଧିକ ଜଟିଳତା ବାହାରିବ । ଲାରା ଯେ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ଗୁଳି ମାରିଥିଲା, ଏହା ପ୍ରମାଣ କରିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଯୁକ୍ତି ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ସେଇଥିରେ ତ ସବୁ ସରିବ ନାହିଁ, ଲାରା ଅଭିଯୋଗର କେବଳ ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗରୁ ରକ୍ଷାପାଇବ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେ ଅନ୍ୟ ଅଂଶଟିରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବ ।

ଅବଶ୍ୟ ଏସବୁ ନହେବା ପାଇଁ ସେ ସବୁମନ୍ତେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ । ମକଦ୍ଦମାଟି ଯଦି ବିଚାରଳୟକୁ ଆସିବ, ତେବେ ମାନସିକ ବିକୃତିର ଚିକିତ୍ସା କରୁଥିବା କୌଣସି ଚିକିତ୍ସକଠାରୁ ପ୍ରମାଣ ଦେଖାଇ ସେ ଦାବି କରିବେ ଯେ ଗୁଳିମାରିବା ବେଳେ ଲାରା ଆଦୌ ସାଧାରଣ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲା ଏବଂ ତେଣୁ ତାକୁ ତା'ର କାର୍ଯ୍ୟଲାଗି ଦାୟୀ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏପରି ହେଲେ ମକଦ୍ଦମାଟି ଖାରଜ ହୋଇଯିବ ।

ଏହିସବୁ ଚିନ୍ତା ଓ ଯୋଜନାମାନ କରି ସେ କ୍ରମେ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆସିଲେ । ରାତି ପାହିଗଲାଣି । ଏଘର ସେଘର ହୋଇ ଆଲୋକର ଗାରମାନ ପଡ଼ିଗଲାଣି ଓ ଚୋର ବା ଚୋର-ଧରାଳି ପରି ସେଗୁଡ଼ିକ ଚଉକି ଓ ଟେବୁଲର ତଳେ ତଳେ ପ୍ରବେଶ କରି ବୁଲୁଚି ।

ଲାରାର ଅବସ୍ଥା ଭଲ ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ଖବର ପାଇଲେ ଏବଂ ଗୃହତ୍ୟାଗକରି ତାଙ୍କର ଜଣେ ନାରୀବନ୍ଧୁ ରଫିନାଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା କରିବାକୁ ଗଲେ । ରଫିନା ଜଣେ ଓକିଲ ଥିଲେ ଓ ଜନୈକ ରାଜନୀତିକ ନିର୍ବାସିତଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବାସଭବନରେ ଥିବା ଆଠ ବଖରା ଘରକୁ ବାସଯୋଗ୍ୟ କରି ରଖିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହେଉ ନଥିଲା, ତେଣୁ ସେଥିରୁ ସେ ଦୁଇ ବଖରା ଭଡ଼ା ଦେଉଥିଲେ । ଏଥିରୁ ବଖରାଏ ଘର ଏବେ ଖାଲି ହୋଇଥିଲା ଏବଂ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ସେଇଟିକୁ ଲାରା ପାଇଁ ଭଡ଼ାନେଲେ । ଅଳ୍ପକେତେ ଘଣ୍ଟା ପରେ ଲାରାକୁ ସେହିଘରକୁ ନିଆଗଲା । ସେତେବେଳେ ଲାରା ମସ୍ତିଷ୍କର ଜ୍ୱରରେ ଅର୍ଦ୍ଧଅଚେତ ରହିଥିଲା ।

୨

ଲାରାକୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ ରଫିନାଙ୍କ ମନରେ ତା'ପ୍ରତି ଗୋଟାଏ ଘୃଣା ଜାତ ହେଲା । କାମରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ଲାରା ସତେ ଯେପରି ଛଳନା କରି ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇଛି, ସେ ଏହିପରି

ଅନୁମାନ କଲେ । ଲାରାର ଜ୍ୱରକାଳୀନ ପ୍ରଳାପମାନ ତାଙ୍କୁ କେବଳ ମିଥ୍ୟାପ୍ରଳାପ ପରି ମନେ ହେଲା ।

ସାଧାରଣ ଦିନ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଚଞ୍ଚଳ ଓ ତତ୍ପର ରହି ସେ ଲାରା ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଅସଦ୍‌ଭାବର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କବାଟଗୁଡ଼ାକ ଢୁ'ଢ଼ା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ବଡ଼ ପାଟିକରି ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଲାରାର ବଖରାଟି ଦେଇ ଗଲାବେଳେ ଠିକ୍ ଝଡ଼ ପରି ଚାଲିଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ଦିନମାନ ଝରକାଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଲା ରଖିଲେ ।

ଏହି ବାସଗୃହଟି ଏକ ବଡ଼ କୋଠାର ସବା ଉପମହଲାରେ ଥିଲା । ମାର୍ଚ୍ଚମାସ ପରେ ଏହି ଘରର ଝରକାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଆକାଶର ନୀଳିମା ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠୁଥିଲା ଏବଂ ବନ୍ୟାପ୍ଲାବିତ ନଦୀ ପରି ପ୍ରଶସ୍ତ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ଶୀତଋତୁର ଅଧାସମୟ ଏହି ଘରଟି ଆଗାମୀ ବସନ୍ତକାଳର ନାନା ସଙ୍କେତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା

ଦକ୍ଷିଣରୁ ଈଷଦୁଷ୍ଣ ପବନ ଘରଭିତରକୁ ବହୁଥିଲା । ଦୂର ଷ୍ଟେସନ୍‌ମାନଙ୍କରୁ ରେଲଇଞ୍ଜିନ୍ ଗୁଡ଼ିକର ଚିତ୍କାର ସିନ୍ଧୁଘୋଟକର ଗର୍ଜନ ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ବିଛଣାରେ ପଡ଼ିରହି ଲାରା ନାନା ପ୍ରକାର ସ୍ମୃତିଦ୍ୱାରା ତା'ର ଶୂନ୍ୟ ସମୟକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା ।

ସାତ ଆଠ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଯେଉଁଦିନ ରାତିରେ ସେ ଇଉରାଲ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆସି ପ୍ରଥମେ ମସ୍କୋରେ ପହଞ୍ଚିଲା, ସେହି ରାତିଟି କଥା ସେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଭାବୁଥିଲା । ସହରର ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଥିବା ଏକ ହୋଟେଲକୁ ନାନା ଅନ୍ଧାରୁଆ ରାସ୍ତାଦେଇ ସେ ଗାଡ଼ିରେ ବସି ଯାଉଥିଲା । ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ କରି ରାସ୍ତାରେ ଜଳୁଥିବା ବତିମାନ କଚୁଆନର କୁବ୍‌ଜାକାର ଦେହଛାଇକୁ କାନ୍ଥ ଉପରେ ପ୍ରତିଫଳିତ କରି ଯାଉଥିଲେ । ଏହି ଛାଇ ପ୍ରଥମେ ବଡ଼ ହେଉଥିଲା, ତା'ପରେ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଆକାର ଧାରଣ କରି ଘରର ଛାତଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିଲା ଏବଂ ତା'ପରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ତା' ପରେ ପୁଣି ଥରେ ଏହା ମୂଳରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିଲା ।

ହୋଟେଲକୁ ଆସି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ତରଭୁଜ ଦେଖି ଲାରା ସେଦିନ ବଡ଼ ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଗୃହ ପ୍ରବେଶ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟରେ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଏହି ତରଭୁଜଟି ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ । ଲାରାକୁ ଏହା ତାଙ୍କର କ୍ଷମତା ଓ ତାଙ୍କର ଧନ ସମ୍ପତ୍ତିର ପ୍ରତୀକ ବୋଲି ମନେ ହେଲା । ଛୁରୀରେ ଭୁଷାମାରି କୋମାରୋଭସ୍କି ଏହି କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଗୋଲୋକଟିକୁ କାଟି ଦୁଇଖଣ୍ଡ କରିଦେଲେ ଏବଂ ବରଫ ଓ ଚିନି ସଦୃଶ ଭିତର ଅଂଶଟି ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ ଲାରାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟ ଜାତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତାକୁ ସେଥିରୁ ଖଣ୍ଡେ ଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା, ମନେ କରିବାକୁ ତା'ର ସାହସ ହେଲା ନାହିଁ । ସୁବାସିତ ରକ୍ତିମ ଫଳ ଖଣ୍ଡରୁ ସେ କାମୁଡ଼ାଏ ନେଲା, ସେଇଟି ହଠାତ୍ ତାର ତଣ୍ଟିରେ ଲାଗିଗଲା । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେ ଜୋର କରି ତାକୁ ଗିଳି ପକାଇଲା ।

ଏହି ବହୁମୂଲ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଓ ନଗରୀର ରାତ୍ରିଜୀବନ ଦ୍ୱାରା ଭୟଭୀତ ହେଲାପରି ପରେ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ସେ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା— ଏହି ଭୟହିଁ ସବୁ ଘଟଣାର ମୂଳ କାରଣ ଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ଆଶାତୀତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ କୌଣସି ଦାବି କରୁ ନଥିଲେ, ଅତୀତକୁ ଆଦୌ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଉ ନଥିଲେ,ଏପରିକି ଘର ଭିତରକୁ ମଧ୍ୟ ଆସୁ ନଥିଲେ । ସେ ସବୁବେଳେ ଦୂରରେ ରହୁଥିଲେ ଓ ଦୂରରେ ରହି ତାକୁ ଅତି ଭଦ୍ର ଭାବରେ ସବୁ ପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ କୋଲୋଗ୍ରିଭଭ୍ଙ୍କର ଆସିବା ଏକାବେଳେକେ ଭିନ୍ନ ଧରଣର ଥିଲା, ସେ ଆସିଲେ ଲାରା ଆନନ୍ଦରେ ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ସେ ଯେ କେବଳ ଡେଙ୍ଗା ଓ ସୁନ୍ଦର ଥିଲେ ବୋଲି ତା' ନୁହେଁ, ତାଙ୍କର ସର୍ବାଙ୍ଗରୁ ଜୀବନୀ ଶକ୍ତି ଉଛୁଳି ଉଠୁଥିଲା । ତାଙ୍କର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଖି ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ ହସ ଯେପରି ତା' ଘରର ଅଧେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଉଥିଲା । ଘରଯାକ ମଣିଷ ଭର୍ତ୍ତିହୋଇ ରହିଚନ୍ତି ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ତା' ପାଖରେ ବସି ସେ ତା'ର ହାତ ଆଉଁସି ଦେଉଥିଲେ । ଏହି ବାଳକଟି ଏତେଦିନ ତାଙ୍କ ପରିବାରର ଜଣେ ଲୋକ ହିସାବରେ ରହିଆସିଥିଲା, ତାଙ୍କର କନ୍ୟା ସଦୃଶ ରହି ଆସିଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ପରିବାରରେ ଥିଲାବେଳେ ତାହା ସହିତ ତାଙ୍କର କ୍ୱଚିତ୍ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ବାଗ୍ ବିନିମୟ ହୋଇଥିଲା (ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅନ୍ତରଙ୍ଗତାର ଏହାହିଁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆକର୍ଷଣ ଥିଲା, ସେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପରିବାର ଏହି କଥା ଭଲକରି ଜାଣିଥିଲେ) । ସେ ଲାରା ସହିତ କେବେ ହେଲେ ଗମ୍ଭୀର ଓ ଉଦାସ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରୁ ନଥିଲେ । "କଥା କ'ଣ ?" —ହସି ହସି ସେ କହିଲେ, "ଏସବୁ ଗୀତାଭିନୟ କାହା ପାଇଁ ଅଭିନୀତ ହେଉଚି ?" ସେ ନୀରବ ରହି କାନ୍ଥ ଓ ଛାତ ଉପରେ ପଡ଼ିଯାଇଥିବା ଦୀପ କଳାମାନ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତା'ପରେ ଆକଟ କରି କହିଲା ପରି ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ କହିଲେ—

ଡୁସେଲ୍‌ଡର୍ଫ୍‌ଠାରେ ଏକ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ଆରମ୍ଭ ହେବାକୁ ଯାଉଚି, ଶିଳ୍ପ, ମୂର୍ତ୍ତିକଳା ଓ ଉଦ୍ୟାନ ବିଷୟରେ ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶନୀଟି ଦେଖିବାକୁ ମୁଁ ଯାଉଚି, ଏ ଜାଗାଟା ବଡ଼ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ । ରହିବାଲାଗି କୌଣସି ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ଜାଗା ଠିକ୍ ନକରି କେତେଦିନଯାଏ ତୁ ଏପରି ଏଠି ସେଠି ଆଶ୍ରୟ ଖୋଜି ବୁଲୁଥିବୁ ? ଏ ଘରର ମାଲିକାଣୀ ଆଦୌ ଭଲ ଲୋକ ନୁହନ୍ତି, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଭଲକରି ଜାଣେ । ତୁ ଟିକିଏ ଚାଲବୁଲ କରୁନୁ କାହିଁକି ? କେତେଦିନ ଯାଏ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ରହିଥିବୁ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଘର ବଦଳାଇ ଦେ, କୌଣସି ସ୍ଥାୟୀ କାମ ଆଦରି ଆଗ ତୋ'ର ପାଠପଢ଼ା ଶେଷ କରିଦେ । ମୋର ଜଣେ ଶିଳ୍ପୀ ବନ୍ଧୁ ତୁରସ୍କ ଯାଉଚନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଘରଟିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ସେ ଆଉ କାହାରି ଜିମା ଦେଇ ଯିବେ । ସେହି ଘରଟି ମୁଁ ତୋ' ପାଇଁ ଠିକ୍‌କଲେ କିପରି ହେବ ? ହଁ, ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା । ଏହି କଥାଟି କରିବାକୁ ମୁଁ ଅନେକଦିନରୁ ଭାବୁଚି । ଏହା ମୋର ଏକ ପବିତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ...ଯେଉଁଦିନଠାରୁ ଲିପା...ଏଇ କିଛି ଟଙ୍କା ତୁ ରଖ, ଲିପା ହାଇସ୍କୁଲ ପାଠ ଶେଷ କରିଥିବା ବାବଦ ତୋର ପୁରସ୍କାର । ନା, ତୋତେ ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ... ମୋର ଅନୁରୋଧ, ଏପରି ଜିଦ୍ କରନ୍ତି ନାହିଁ – ନାଇଁ, ତୁ ମନାକରି ପାରିବୁନାହିଁ..."

ଲାରା ସମସ୍ତ ପ୍ରତିବାଦ, କାନ୍ଦଣା ଓ ଅସମ୍ମତି ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ଯିବା ଆଗରୁ ତାଙ୍କୁ ଦଶହଜାର ରୁବଲ୍ସର ଏକ୍ ଚେକ୍ ଦେଇଗଲେ ।

ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରିବା ପରେ ଲାରା କୋଲାଗ୍ରିଭଭ୍ ଠିକ କରି ଦେଇଥିବା ଘରେ ଯାଇ ରହିଲା । ସ୍ମଲେନ୍ସ୍କି ମାର୍କେଟର ଗୋଟିଏ ଦୁଇତାଲା ଉପରେ ଏହି ଘରଟି ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ପଛପଟରେ ଥିବା ପଥରବିଛା ଅଗଣାଟିରେ ସବୁବେଳେ ଯଅରଦାନା ଓ କାଠିକୁଟା ପଡ଼ି ରହିଥିଲା । ପାରାମାନେ ପଲପଲ ହୋଇ ବୁଲୁଥିଲେ, ଅଗଣାରେ ହଠାତ୍ ପଲେ ମୂଷାଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ହେବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନେ ଲାରା ଝରକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଡ଼ି ଫଡ଼ଫଡ଼ ଶବ୍ଦ କରୁଥିଲେ ।

୩

ପାଶା ବିଷୟରେ ଭାବିଭାବି ଲାରା ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଅତି ଅସୁସ୍ଥ ଥିବା ସମୟରେ ତାକୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ପାଶା ଅନୁମତି ପାଇ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମନେମନେ କଣ ଭାବୁଥିବ ? ସାମାନ୍ୟ ଜଣେ ପରିଚିତ ଲୋକକୁ ଲାରା ଗୁଳିକରି ମାରିଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲା, ଏବଂ ଯାହା ପ୍ରତି ତାହାର ଏହି ଅସଫଳ ଉଦ୍ୟମ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା, ସେହି ଲୋକଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ଲାରାକୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ବିପଜ୍ଜନକ ପରିଣାମରୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି । ପୁଣି ସେଦିନ ସେହି ବଡ଼ଦିନର ଉତ୍ସବରାତିରେ ମହମବତି ଆଲୁଅରେ ସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ପରେ ଏସବୁ ଘଟିଚି ! ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ସାହାଯ୍ୟ ପାଇ ନଥିଲେ ଲାରା ଗିରଫ ହୋଇଥାନ୍ତା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାର ବିଚାର ହେବାକୁ ଯାଉଥାନ୍ତା । ଲାରାର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଝୁଲୁଥିବା ଶାସ୍ତିଠାରୁ ସେ ତାକୁ ରକ୍ଷାକରି ରଖିଚନ୍ତି । ତେଣୁ ନିରାପଦ ହୋଇ ଲାରା ବର୍ତ୍ତମାନ ତା' ପାଠପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ କରିପାରିବ । ଏସବୁ ଭାବି ପାଶା ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଅସ୍ଥିର ଓ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଦେହ ଟିକିଏ ଭଲ ହୋଇ ଆସିବାପରେ ଲାରା ପାଶାକୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲା ଓ ତାକୁ କହିଲା, " ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଭାରି ଖରାପ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ । ତୁ ମୋତେ ଭଲକରି ଜାଣୁନାହିଁ, ଦିନେ ମୁଁ ତୋତେ ସେହିକଥା ଅବଶ୍ୟ କହିବି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ନୁହେଁ, ଯେତେଥର ମୁଁ କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି, ସେତେଥର ମୋତେ କେବଳ କାନ୍ଦ ମାଡୁଚି । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଯଥେଷ୍ଟ ହେଲାଣି, ତୁ ମୋତେ ଭୁଲିଯାଆ, ମୁଁ ତୋ'ର ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ।"

ତା'ପରେ ନାନାପ୍ରକାର ହୃଦୟବିଦାରକ ଦୃଶ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା, କ୍ରମେକ୍ରମେ ତାହା ଅଧିକ ଅସହ୍ୟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେତେବେଳେ ଲାରା ରଫିନାର ଭଡ଼ାଘରେ ବାସ କରୁଥିଲା । ହଠାତ୍ ରଫିନା ପାଶାକୁ ବାରଣ୍ଡାରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲା । ତାହାର ମୁହଁ ଉପରେ ଶୁଖିଯାଇଥିବା ଲୁହାର ଦାଗଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ସେ ଆପଣା ଘରଭିତରକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ସୋଫାଉପରେ ହସି ହସି ଗଡ଼ିଗଲା ଏବଂ କହିଲା– "ମୋ' ବୋପାଲୋ, ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ହେବନାହିଁ– ଇଏ ହେଉଛନ୍ତି ନାଟକର ବୀରପୁରୁଷ ! ହା-ହା-ହା–" ସେ ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପାଶାକୁ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଏହି କଳଙ୍କପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବନ୍ଧରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ହେବ, ତା' ପ୍ରତି ରହିଥିବା ପାଶାର ପ୍ରେମକୁ

ଅଙ୍କୁରରୁ ବିନଷ୍ଟ କରି ପାଶାକୁ ତା'ର ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ମୁକ୍ତି ଦେବାକୁ ହେବ, ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରି ଲାରା ପାଶାକୁ ଯାଇ କହିଲା ଯେ ସେ ପାଶାକୁ ଆଦୌ ଭଲପାଏ ନାହିଁ, ତେଣୁ ତାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାପାଇଁ ସେ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଚି । କିନ୍ତୁ ଏହିପରି ବର୍ଜନ କରି ଆସିବା ବେଳେ ଲାରା ଏପରି ବିକଳରେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା ଯେ ପାଶା ତାର କଥାରେ ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ଲାରା ନାନା ପ୍ରକାର ପାପରେ ଲିପ୍ତ ରହିଚି ବୋଲି ପାଶା ସନ୍ଦେହ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା, ତାର ପଦେହେଲେ କଥାକୁ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କଲାନାହିଁ, ତାକୁ ଗାଳି ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ତାକୁ ସେ ଘୃଣା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେ ତାକୁ ଅତିରିକ୍ତ ପରିମାଣରେ ଭଲ ପାଉଥିଲା । ଲାରାର ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ତା'ର ଈର୍ଷା ଜାତ୍ ହେଲା, ସେ ଯେଉଁ ପାତ୍ରରୁ ସୁରାପାନ କରୁଥିଲା ଓ ଯେଉଁ ତକିଆ ଉପରେ ମୁଣ୍ଡ ଦେଇ ଶୋଉଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ଈର୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏଥର ଅତିଶୀଘ୍ର କିଛି କରିବାକୁ ହେବ, ତା' ନହେଲେ ସେମାନେ ଉଭୟେ ପାଗଳ ହୋଇଯିବେ । ତେଣୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ ସରିବା ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ବିବାହ କରିବାକୁ ସେମାନେ ସ୍ଥିରକଲେ ।

ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ସେମାନଙ୍କର ବିବାହ ହୋଇଗଲା; ସେମାନେ ଯେ ପରୀକ୍ଷାରେ ମଧ୍ୟ ପାସ୍ କରିବେ, ସେତେବେଳକୁ ଏହି କଥା ଜଣାପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ।

ଲାରାର ବିଭାଘର ଦିନ ଭୟଙ୍କର ଗରମ ପଡ଼ିଥିଲା, ଗିର୍ଜାର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଗମ୍ବୁଜ ଓ ବଗିଚା ଗୁଡ଼ିକର ରାସ୍ତାରେ ନୂଆହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ବାଲି ହଳଦିବର୍ଣ୍ଣରେ ଚିକ୍‌ଚିକ୍ କରୁଥିଲା । ବିଗତ ଉତ୍ସବ ଦିନରୁ ଗିର୍ଜାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଭୂର୍ଜପତ୍ରର ଡାଳମାନ ଖରାରେ ମୋଡ଼ିମୋଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଚାରିଆଡ଼େ ପବନ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଖରାକୁ ଦେଖି ଅନାଇଲା ବେଳକୁ ଆଖିରୁ ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ ବାହାରି ଯାଉଥିଲା । ବିବାହ-ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ଆସିଥିବା ବାଳିକାମାନେ ସମସ୍ତେ ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ପରିଧାନରେ ମଣ୍ଡିତ ହୋଇ କେଶପ୍ରସାଧନ କରି ଆସିଥିଲେ । ଯୁବକମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ପୋମେଡ଼୍ ଲଗାଇ କଳା ସୁଟ୍ ପିନ୍ଧି ଆସିଥିଲେ; ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେପରି ହଜାର ହଜାର ବିବାହ ଆଜି ଏକା ଦିନକେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବ ! ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଉତ୍ତେଜନା ଓ ଉଷ୍ଣତା ଭରି ରହିଥିଲା ।

ବେଦୀ ଉପରକୁ ପଡ଼ିଥିବା ଗାଲିଚା ଉପରଦେଇ ଲାରା ବଧୂବେଶରେ ଗଲାବେଳେ ତା'ର ଜଣେ ସାଙ୍ଗର ମାଆ ତା'ର ପାଦ ପାଖରେ ପଇସା ବିଞ୍ଚିଦେଇ ଭାବୀ ଦମ୍ପତିଙ୍କର ଶୁଭ ମନାସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଲାରା ସହିତ ଏକାଠି ପଢୁଥିବା ଆଉଜଣେ ଝିଅର ମାଆ ଲିଉଡ଼୍‌ମିଲା ତାକୁ ଆସି କହିଲେ ଯେ ତା'ର ମୁଣ୍ଡଉପରେ ମୁକୁଟଲାଗି ହେଲାବେଳେ ଯେପରି ସେ ଖାଲିହାତରେ କ୍ରସଚିହ୍ନ ଅଙ୍କିତ ନକରେ । ହାତର ଆଙ୍ଗୁଠିକୁ ଖଣ୍ଡୁଆରେ ଆବୃତ ରଖି କ୍ରସଚିହ୍ନ ଅଙ୍କିତକଲେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅନେକ ସୁଖ ମିଳିବ । ହଁ, ମହମବତିକୁ ଯେପରି ସେ ଟିକିଏ ଉଚ୍ଚକରି ଧରିବ, ତା'ହେଲେ ବୈବାହିକ ସଂସାରରେ ସ୍ୱାମୀ ସବୁବେଳେ ତାହାରି କଥା ମାନି ଚଳିବ । କିନ୍ତୁ ଲାରା ତ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଶା ପାଖରେ ସମର୍ପଣ କରି ଦେଇଥିଲା, ତେଣୁ ଜାଣିଶୁଣି ମହମବତିଟିକୁ ସେ ଅତି ନିମ୍ନ କରି ଧରିଲା । କିନ୍ତୁ ଯେତେ ନିମ୍ନ କରି ଧରିଲେ ମଧ୍ୟ ପାଶାର ମହମବତି ତା'ର

ମହମବତିଠାରୁ ତଥାପି ନିମ୍ନରେ ରହିଥିଲା । ଗିର୍ଜାରୁ ସେମାନେ ସିଧା ବିବାହକାଳୀନ ପ୍ରାତଃଭୋଜନର ସ୍ଥାନକୁ ଗଲେ । ସେଠାରେ ବରକନ୍ୟା ପ୍ରବେଶ କଲାମାତ୍ରକେ ଅତିଥିମାନେ ''ପିତାଲାଗୁଚି'' ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ କକ୍ଷର ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରୁ 'ମିଠା ପକାଅ'' ବୋଲି କହି ତାହାର ଉତ୍ତର ଦେଲେ । ବରବଧୂ ଲଜ୍ଜାଶଙ୍କିତ ଭାବରେ ଈଷତ୍ ହସି ପରସ୍ପରକୁ ଚୁମ୍ବନ କଲେ । ତା'ପରେ ଦମ୍ପତିଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ କାମନା କରି ନାନା ଗୀତ ବୋଲାହେଲା ।

ଶେଷକୁ ଅତିଥିମାନେ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଗଲେ, ହଠାତ୍ ଏହି ନୀରବତାରେ ପାଶା ବଡ଼ ଅସ୍ୱସ୍ତିବୋଧ କଲା । ରାସ୍ତା ସେପାଖରେ ଜଳୁଥିବା ରାସ୍ତାର ଗୋଟାଏ ବତି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା । ଯେତେ ନିବୁଜକରି ଲାରା ପର୍ଦ୍ଦାଟି ପକାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଖଣ୍ଡେ କାଠପଟା ଓସାରର ଗୋଟିଏ ଆଲୁଅଗାର ଘର ଭିତରେ ଆସି ପଡୁଥିଲା । ଏହି ଆଲୁଅ ପାଶାର ମନରେ ଅଧିକ ଅସ୍ୱସ୍ତି ଜାତ କଲା, ଯେପରି ବାହାରେ ଠିଆହୋଇ କିଏ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖୁଚି, ସେ ଏହିପରି ମନେ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଲାରା ବିଷୟରେ, ଆପଣା ବିଷୟରେ ବା ଲାରାପ୍ରତି ରହିଥିବା ତା'ର ପ୍ରେମ ବିଷୟରେ ଯେତେ ଭାବୁନାହିଁ, ରାସ୍ତା ସେପାଖରେ ଥିବା ସେହି ବତିଟା ବିଷୟରେ ସେ ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ଭାବୁଚି, ଏକଥା ଆବିଷ୍କାର କରି ସେ ଆହୁରି ଭୟଭୀତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ସେହ ଅସରନ୍ତି ରାତିରେ ଆଣ୍ଟିପଭ୍ (ତା'ର ସାଙ୍ଗରେ ପଢୁଥିବା ପିଲାମାନେ ତାକୁ 'ଗୋରୀ ଝିଅ' ବୋଲି ଚିଡ଼ାଉଥିଲେ ।) ସତେ ଯେପରି ଆନନ୍ଦର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ସୀମା ଏବଂ ନୈରାଶ୍ୟର ନିମ୍ନତମ ତଳ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିଲା । ଲାରା ଯେତିକି ଯେତିକି ତା' ଆଗରେ ଆପଣାର ସତକଥାମାନ କହିଯିବାକୁ ଲାଗିଲା, ସେତିକି ସେତିକି ତା'ର ସନ୍ଦେହମୂଳକ ଅନୁମାନ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ତାକୁ ନାନାପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲା, ଏବଂ ତା'ଠାରୁ ଶୁଣୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯେପରି ସେ ଆପଣା ଭିତରେ ଶୂନ୍ୟେ ଶୂନ୍ୟେ କୋଉ ରସାତଳକୁ ଖସି ପଡୁଥିବାପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । ତା'ର ଆହତ କଳ୍ପନା ଲାରାର ସ୍ୱୀକାରୋକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ତାଳ ରଖି ପାରୁନଥିଲା ।

ସକାଳ ହେବାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଥିଲା । ଏହି ରାତିକଭିତରେ ପାଶାର ଜୀବନରେ ଯେଉଁ ନିଷ୍ପତ୍ତିମୂଳକ ଏବଂ ହଠାତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନମାନ ଘଟିଲା, ଆଗରୁ କେବେ,ସେପରି ଘଟିନଥିଲା । ସକାଳକୁ ଆପଣାକୁ ସେ ଏକାବେଳେକେ ଅନ୍ୟ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିପରି ମନେ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଲୋକମାନେ ଯେ ତାକୁ ତଥାପି ପାଶା ଆଣ୍ଟିପୋଭ୍ ବୋଲି ଡାକୁଥିଲେ, ସେକଥା ତାକୁ ଭାରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବୋଧହେଲା ।

୪

ନଅଦିନ ପରେ ବନ୍ଧୁମାନେ ସେମାନଙ୍କଲାଗି ଠିକ୍ ସେହି ଘରେ ଗୋଟିଏ ବିଦାୟଭୋଜିର ଆୟୋଜନ କଲେ । ପାଶା ଓ ଲାରା ଉଭୟେ କୃତିତ୍ୱର ସହିତ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କଲେ ଏବଂ

ଇଉରାଲ ପ୍ରଦେଶର ଏକ ସହରରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷକତା ମିଳିଗଲା । ପରଦିନ ସେମାନଙ୍କର ସେଠାକୁ ଯିବାର କଥା ।

ପୁଣିଥରେ ଖିଆପିଆ ଚାଲିଲା, ଗୀତ ଓ କୋଳାହଳ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ଏଥରକ କେବଳ ଯୁବକଯୁବତୀମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇଥିଲା । ଉତ୍ସବକକ୍ଷର ବାହାରକୁ ଦୁଇଟା ବଡ଼ ବାକସ୍, ଲାରାର ସୁଟ୍‌କେଶ୍, ଗୋଟିଏ ବାକ୍ସ୍ ଚିନାବାସନ ଏବଂ ଆଉ କେତୋଟି ବସ୍ତା ଥୁଆ ହୋଇଥିଲା । ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଜିନିଷପତ୍ର ସାଙ୍ଗରେ ନେଇକରି ଯିବା ଅସମ୍ଭବ । ତେଣୁ ତା' ଆରଦିନ ଥୋଡ଼ାଏ ଜିନିଷ ମାଲଗାଡ଼ିରେ ପଠାଇ ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରାୟ ସବୁଜିନିଷ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି ହୋଇ ସାରିଥିଲା, ତଥାପି ବାକ୍ସଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ କିଛିକିଛି ଖାଲି ଜାଗା ଥିଲା । ହଠାତ୍ ମଝିରେ ମଝିରେ ଲାରାର ଏଇଟା ଯିବ ସେଇଟା ଯିବବୋଲି ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଥିଲା, ସେଇଟିକୁ ଆଣି ସେ କୌଣସି ଏକ ବାକ୍ସରେ ରଖି ଦେଉଥିଲା ଏବଂ ପୁଣି ସବୁ ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକୁ ଭଲକରି ସଜାଡ଼ି ଦେଉଥିଲା ।

ଆପଣାର ଜନ୍ମ-ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାଗଜପତ୍ର ଆଣିବାଲାଗି ଲାରା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଫିସକୁ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ପାଶା ଘରେ ରହି ଆଗନ୍ତୁକ ଅତିଥିମାନଙ୍କର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁଥିଲା । ସାଙ୍ଗରେ ଗୋଟାଏ କୁଲି ନେଇ ସେ ଘରକୁ ଫେରିଲା । କୁଲିହାତରେ ବୋଝେ ଅଖା ଏବଂ ମୋଟାମୋଟା ଦଉଡ଼ି । ମାଲଗାଡ଼ିରେ ଯାଉଥିବା ଜିନିଷପତ୍ର ବନ୍ଧାହେବାକୁ ସେ ଏସବୁ ଆଣିଥିଲା । କୁଲିକୁ ବିଦାକରି ଲାରା ଉତ୍ସବଗୃହରେ ପ୍ରବେଶ କଲା, ଅତିଥିମାନଙ୍କ ସହିତ କରମର୍ଦ୍ଦନ କଲା, ଆଉ କେତେକଙ୍କୁ ଚୁମ୍ବନ କଲା ଏବଂ ଲୁଗା ପାଲଟି ଆସିବାକୁ ଘରଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା । ସେ କକ୍ଷରେ ପୁନଃପ୍ରବେଶ କଲାବେଳେ ସମସ୍ତେ ଉଚ୍ଚ କରତାଳି ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ତାହାର ସ୍ୱାଗତ କଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ ଠିକ୍ ସେଦିନପରି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ତରୋଳରେ ଭୋଜି ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଉଲ୍ଲସିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ପାଖରେ ବସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ପାତ୍ରରେ ଭଡ୍‌କା ଭରିଦେଲେ । ଟେବୁଲ ଉପରେ ରୁଟି, ଖାଦ୍ୟାଭିଳାଷ ଜାଗୃତ କରାଇବାଭଳି ନାନା ପଦାର୍ଥ ଓ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟମାନ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଭୋଜନାସ୍ତ୍ର ଧରି ସମସ୍ତେ ସେହିଆଡ଼କୁ ହସ୍ତ ସଂଚାଳନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । କେତେ ଭାଷଣ ହେଲା, ମଙ୍ଗଳ ଓ ଦୀର୍ଘଜୀବନ କାମନା କରି କେତେଥର ସୁରାପାନ ହେଲା ଏବଂ ହାସ୍ୟପରିହାସରେ ଭୋଜିସଭା ମୁଖରିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଅନେକେ ଅତିରିକ୍ତ ସୁରାପାନରେ ନିଶାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ।

''ଓଃ, ଭାରି କ୍ଳାନ୍ତ ଲାଗିଲାଣି'' ଲାରା କହିଲା । ସେ ତା'ର ସ୍ୱାମୀପାଖକୁ ଲାଗିକରି ବସିଥିଲା । ''ତୁ ସବୁଗୁଡ଼ାକ କାମ ଶେଷ କରିଦେଇଚୁ ତ ?''

''ହଁ ।''

''ତଥାପି ମୋତେ ଭାରି ଚମତ୍କାର ଲାଗୁଚି । ଭାରି ଖୁସୀ ଲାଗୁଚି ତୋତେ ?''

''ମୋତେ ବି । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ବିଷୟ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଅଛି ।''

ଭୋଜି-ସଭାର ନିୟମରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟାଇ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ଯୁବକଯୁବତୀଙ୍କ ସହିତ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ଦୁଇଜଣ ବନ୍ଧୁ ମସ୍କୋରୁ ଚାଲିଗଲେ ସେ

କେଡ଼େ ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରିବେ, ସନ୍ଧ୍ୟୋତ୍ସବର ଶେଷକୁ ସେ ଏହିକଥା କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସେମାନଙ୍କର ବିନା ମସ୍କୋସହର ତାଙ୍କୁ ସାହାରା ମରୁଭୂମି ପରି ଲାଗିବ । କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ତାଙ୍କର ଭାବପ୍ରବଣତାର ମାତ୍ରା ଏତେଦୂର ଅଧିକ ହୋଇଗଲା ସେ କୁଁ କୁଁ କରି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ପୁଣି ସବୁକଥା ମୂଳରୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ଯେତେବେଳେ ଭାରି ନୀରସ ଓ ଏକାକୀ ଲାଗିବ ଓ ସେମାନଙ୍କର ବିଚ୍ଛେଦ ଅଧିକ କଷ୍ଟଦେବ, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖିବାକୁ ଓ ସମ୍ଭବହେଲେ ଯୁରିଆଟିନ୍ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରି ଆସିବାକୁ ସେ ଆଣ୍ଟିପଭ୍‌ର ଅନୁମତି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ।

''ଏତେ କଷ୍ଟକରିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ିବନାହିଁ'' —ବଡ଼ ପାଟିକରି ଟିକଏ ସହାନୁଭୂତିହୀନ ଓ ଉଦାସ ସ୍ୱରରେ ଲାରା କହିଲା । ''ଏ ଚିଠିଲେଖିବା, ସାହାରା ବା କୌଣସି କଥାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ଅଛି ବୋଲି ମୁଁ ମନେ କରୁନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କୁ କୃପାରୁ ଆମ ବିନା ଆପଣଙ୍କର ସଂସାର ବେଶ୍ ଚଳିଯିବ । ଆମେ ଏତେଦୂର ମହତ୍ତ୍ୱ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ ନୋହୁ । ନୁହଁ, ପାଶା, ତୁ କ'ଣ ସେଠାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯୁବକମାନଙ୍କ ସହିତ ବନ୍ଧୁତା କରିନେବୁ ନାହିଁ ?''

ତା'ପରେ ହଠାତ୍ କାହାସହିତ ସେ କଥା କହୁଚି ଏବଂ କି କଥା ସବୁ କହୁଚି, ସେକଥା ପାସୋରି ପକାଇବାପରି ହୋଇ ସେ ରୋଷେଇଘର ଆଡ଼କୁ ତରତର ହୋଇ ଚାଲିଗଲା । ସେଠାକୁ ଯାଇ, ସେ ମାଉଁସ କୁଟିବା ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଖୋଲି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଚିନାବାସନର ବାକ୍ସରେ ନେଇ ରଖିଲା ଏବଂ ତା'ଉପରେ କୁଟା ମାଡ଼ିଦେଲା । ଏହି କାମଟି କରୁକରୁ ବାକ୍ସର କଣରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ କଣ୍ଟା ବାଜି ତାର ହାତ ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇଗଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ଘରଭିତରୁ ତୁମୁଳ ହାସ୍ୟରୋଳ ଶୁଣି ହଠାତ୍ ଅତିଥିମାନଙ୍କର କଥା ତା'ର ମନେପଡ଼ିଗଲା । ସେ ଭାବିଲା ଯେ ସୁରାପାନକରି ମତ୍ତପ୍ରାୟ ହୋଇଗଲେ ଲୋକମାନେ ମଦ୍ୟପମାନଙ୍କର ଅଭିନୟ କରନ୍ତି ଓ ମାଦକତାର ମାତ୍ରା ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହି ଅଭିନୟ ମଧ୍ୟ ଅତିରିକ୍ତ ହୋଇ ଚାଲିଥାଏ ।

ହଠାତ୍ ସେ ଅଗଣାଆଡୁ ଝରକା ବାଟଦେଇ ଗୋଟାଏ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲା । ଝରକାର ପରଦାଟା ଖୋଲିନେଇ ସେ ଉହୁଙ୍କିକରି ବାହାରକୁ ଅନାଇଲା ।

ଅଗଣାଭିତରେ କ୍ଷୀଣ ଟାପୁଶବ୍ଦ କରି ଗୋଟାଏ ଘୋଡ଼ା ଖଲେଇ ଖଲେଇ ଚାଲୁଥିଲା, ଏହି ଘୋଡ଼ାଟି କାହାର ଏବଂ କିପରି ବା ସେ ଏହି ଅଗଣା ଭିତରକୁ ଆସିଲା, ସେକଥା ଲାରା ଜାଣିନଥିଲା । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେବାକୁ ଅନେକ ସମୟ ବାକୀ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚାରିଆଡ଼ ବେଶ୍ ପରିଷ୍କାର ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ନଗରୀ ଜୀବନହୀନ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତୀତ ହେଉଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟୁଷକାଳୀନ ଏକ ଧୂସରନୀଳାଭ ଶୀତଳତାରେ ଏହା ଧୌତହୋଇ ରହିଥିଲା । ଲାରା ନୟନ ନିମୀଳିତ କଲା । ଅନ୍ୟ ସକଳପ୍ରକାର ଶବ୍ଦଠାରୁ ଏତେ ଭିନ୍ନ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଆସି କର୍ଣ୍ଣ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଥିବା ଖଲିଆ ଘୋଡ଼ାଟିର ସେହି ପଦଶବ୍ଦମାନ ସତେ ଯେପରି ଲାରାକୁ କେଉଁ ବିସ୍ମୟୋଦ୍‌ଭାସିତ ଦୂର ଗାଆଁ ଆଡ଼କୁ ନେଇ ଚାଲିଗଲା ।

କବାଟପାଖରେ ଘଣ୍ଟି ବାଜିଲା । ଲାରା କାନଡେରି ଶୁଣିଲା । କବାଟ ଫିଟାଇବା ପାଇଁ ଯେପରି ଜଣେ କେହି ଆସନରୁ ଉଠିଲା । ବୋଧହୁଏ ନଦିଆ ଆସିଥିବ । ଲାରା ତଳକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲା । ନଦିଆ ସିଧା ଗାଡ଼ିରୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା, ତାକୁ ଦେଖି ଭାରି ସତେଜ ଓ ମନୋରମ ଲାଗୁଥିଲା, ମନେହେଉଥିଲା ଯେପରି ସେ ତୁପଲିଆଙ୍କ ଉପତ୍ୟକାର ଲିଲିଫୁଲର ସୁବାସକୁ ଆପଣା ସହିତ ବହନ କରି ଆଣିଚି ! ଭାବାବେଗରେ ଦୁଇବନ୍ଧୁ କିୟତ୍‌କାଳ ନିଷ୍ପନ୍ଦ ହୋଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଲେ, ତା'ପରେ ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ । ସେମାନଙ୍କର ନୟନରୁ ଲୋତକଧାର ବହିଯିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ନଦିଆ ଲାରାପାଇଁ ସମସ୍ତ ପରିବାରର ଅଭିନନ୍ଦନ ଓ ଶୁଭେଚ୍ଛା ଏବଂ ପିତାମାତାଙ୍କଠାରୁ ତା' ପାଇଁ ଏକ ଉପହାର ନେଇ ଆସିଥିଲା । ଆପଣାର ଥଳୀଭିତରୁ ସେ ଗୋଟିଏ ଡିବା ବାହାର କରି ଖୋଲିଲା ଏବଂ ସେଥିରୁ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଗୋଟିଏ ହାର ବାହାରକଲା ।

ଆନନ୍ଦ ଓ ବିସ୍ମୟରେ ଚାରିଆଡୁ ଉ- ହା ଶୁଣାଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଟିକିଏ ନିଶା ଛାଡ଼ି ଆସୁଥିବା ଜଣେ ଅତିଥି କହିଲେ—

''ଏଇ ହାରଟି ନାଲି ଓ ନୀଳ ମୋତିରେ ତିଆରି ହୋଇଚି । ଆରେ ବାଃ— କଣ ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଖାଣ୍ଟି ସତକଥା କହୁଚି । ହୀରାର ଯେତିକି ଦାମ୍, ଏହି ମୋତିର ମଧ୍ୟ ।''

କିନ୍ତୁ ନଦିଆ କହିଲା ଯେ ସେଗୁଡ଼ିକ ମୋତି ନୁହେଁ, କେବଳ ଅତି ଅଳ୍ପଦାମର୍ ନୀଳ ପଥର ।

ନଦିଆକୁ ନେଇ ଲାରା ଆପଣା ପାଖରେ ବସାଇଲା ଏବଂ ଖାଦ୍ୟ ପାନୀୟରେ ତାକୁ ଆପ୍ୟାୟିତ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଲା । ହାରଟା ତା'ର ଖାଇବାଥାଳି ପାଖରେ ପଡ଼ିଥାଏ ଏବଂ ସେ ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ ସେଇଟିକୁ ଅନାଇବାର ଲୋଭକୁ ଆଦୌ ସମ୍ବରଣ କରି ପାରୁନଥାଏ । ଡିବାଟି ଭିତରେ ହାରର ଗୋଟିଗୁଡ଼ିକ କେତେବେଳେ ଶିଶିରବିନ୍ଦୁ ପରି ଏବଂ ପୁଣି କେତେବେଳେ ଛୋଟଛୋଟ ଦାକ୍ଷାଫଳପରି ଦେଖାଯାଉଥାନ୍ତି ।

ଅନେକ ଅତିଥିଙ୍କର ନିଶା କ୍ରମେ ଛାଡ଼ି ଆସୁଥିଲା । ତଥାପି କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଅନୁରୋଧରେ ସେମାନେ ନଦିଆ ସହିତ ପୁଣି ପିଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଏବଂ ଅଳ୍ପସମୟ ଭିତରେ ନଦିଆକୁ ମଧ୍ୟ ମାତାଲ କରିଦେଲେ ।

ଆହୁରି କିଛି ସମୟପରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଦ ଲାଗିଗଲା । ସକାଳେ ଲାରା ଓ ପାଶା ସହିତ ଷ୍ଟେସନ୍‌ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେମାନେ ରାତିରେ ସେଇଠି ରହିଯାଇଥିଲେ । ନଦିଆ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ କେତେକଙ୍କର ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ିମାରିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଲାରା ଯେ କିପରି ଓ କେତେବେଳେ ପୋଷାକପତ୍ର ନପାଲଟି ଆଉ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପାଖରେ ସୋଫାଉପରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲା, ସେକଥା ସେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଜାଣିପାରିଲା ନାହିଁ ।

ହଠାତ୍ ନାନାପ୍ରକାର ଗୋଳମାଳ ଶୁଣି ତା'ର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଆପଣାର ଘୋଡ଼ା ନେବାକୁ ଆସିଥିବା ଲୋକମାନେ ଅଗଣାରେ ଏହି ଗୋଳମାଳ କରୁଥିଲେ । ଆଖି ମଳମଳ କରି ଉଠୁ ଉଠୁ ଲାରା ଭାବିଲା ''ଘର ମଝିରେ ବସି ପାଶା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଣ କରୁଚି କେଜାଣି ! କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଲୋକକୁ

ଲାରା ଭୁଲିକରି ପାଶା ବୋଲି ଅନୁମାନ କରିଥିଲା, ସେହି ଲୋକଟି ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଦେଲାକ୍ଷଣି ସେ ତା'ର ବସନ୍ତ ଚିହ୍ନଥିବା ଅବର୍ଜିଆ ମୁହଁଟାକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲା । ତା'ର ଆଖି ପତାଠାରୁ ଚିବୁକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟାଏ କଟାଦାଗ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା । ଲୋକଟାକୁ ଚୋର ବୋଲି ସନ୍ଦେହ କରି ସେ ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ଭାବିଲା କିନ୍ତୁ ତା'ର ମୁହଁରୁ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ତା'ର ହାରଟିର କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା, ଏବଂ ଅତି ସାବଧାନତାର ସହିତ କହୁଣିଭରା ଦେଇ ଉଠି ଟେବୁଲ ଉପରେ କାଲି ଯେଉଁଠି ସେ ହାରଟିକୁ ରଖି ଆସିଥିଲା, ସେହି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଅଇଁଠା ରୁଟି ଓ ଅସମାପ୍ତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଭିତରେ ହାରଟି କାଲି ଯେଉଁଠି ପଡ଼ିଥିଲା, ଲାରା ଠିକ୍ ସେହିଠାରେ ହିଁ ସେଇଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲା । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୋଧହୁଏ ଚୋର ସେଇଟିକୁ ଦେଖି ପାରିନଥିଲା । ଲାରା ଏତେ ଯତ୍ନରେ ସଜାଡ଼ି ରଖିଥିବା ସୁଟ୍‌କେଶ୍‌ଟି ଖୋଲି ଚୋର ସେଥିରେ ଥିବା ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକୁ ଖେଳାମେଳା କରି ଦେଉଥିଲା । ଅର୍ଦ୍ଧନିଦ୍ରିତ ଓ ନିଶାଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଇ ଲାରା ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ କିଛି ଦେଖି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ପୁଣିଥରେ ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା, କିନ୍ତୁ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଶେଷକୁ ସେ ନିଜର ଆଣ୍ଠୁଟାକୁ ନେଇ ପାଖରେ ଶୋଇଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟିର ପେଟରେ ଭୁଷିଦେଲା । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା ଏବଂ ଲାରା ମଧ୍ୟ ତା' ସହିତ ଚିତ୍କାର ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ଚୋର ସବୁ ଜିନିଷ ଛାଡ଼ିଛୁଡ଼ି ଦେଇ ଚମ୍ପଟ କଲା । ପ୍ରକୃତରେ ଘଟଣା କଣ ସେ ବିଷୟରେ ବିନ୍ଦୁବିସର୍ଗ ନ ଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଉ କେତେକ ଲୋକ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଉଠିଲେ ଏବଂ ଚୋର ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, କନ୍ତୁ ସେମାନେ କବାଟ ପାର ନ ହେଉଣୁ ଚୋର କୁଆଡ଼େ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

ଏହି ଗୋଳମାଳରେ ସବୁରି ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଲାରାର ନିଶା ହଠାତ୍ ଛାଡ଼ିଗଲା ପରି ମନେହେଲା । ସେ ଆଉ କାହାରିକୁ ଶୋଇବାକୁ ଦେଲା ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେ କଫି ତିଆରି କରି ଦେଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଘରକୁ ପଠାଇଦେଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ କ୍ରମେ ଷ୍ଟେସନକୁ ଯିବାର ବେଳ ମଧ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

ତା'ପରେ ତରତର ହୋଇ ସେ ବିଛଣାପତ୍ର ବାନ୍ଧିବାରେ ଲାଗିଗଲା, ମାଲପତ୍ର ଗୁଡ଼ାଇ ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧିଲା । ପାଶା ଓ କୁଲିର ସ୍ତ୍ରୀ ତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଚାହିବାରୁ ସେ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ଦରକାର ନାହିଁ ବୋଲି କହିଲା ।

ସବୁକଥା ସମୟ ଅନୁସାରେ ଠିକ୍‌ଠାକ୍ ହୋଇଗଲା । ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ଦମ୍ପତି ଠିକ୍ ଗାଡ଼ିବେଳକୁ ଯାଇ ଷ୍ଟେଷନରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ବନ୍ଧୁମାନେ ବିଦାୟ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇ ଆପଣା ଆପଣା ଟୋପିକୁ ହଲାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ, ସତେଅବା ତାହାରିଦ୍ୱାରା ଚାଳିତହୋଇ ଗାଡ଼ି ଅତି ଧୀରେ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଟୋପି ହଲାଇବା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ଓ ସେମାନେ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ତିନିଥର ଚିତ୍କାର କରି କହିଲେ– ବୋଧହୁଏ ସେମାନେ 'ହୁର୍‌ରା' ବୋଲି କହିଥିଲେ– ରେଳଗାଡ଼ି ଅଧିକ ବେଗରେ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

୫

ଆଜିକୁ ତିନିଦିନ ହେଲା ପାଗ ଏମିତି ଖରାପ କରିଚି । ଯୁଦ୍ଧର ଦ୍ୱିତୀୟ ଶରତ୍‌କାଳ । ପ୍ରଥମ ବର୍ଷର ବିଜୟ ପରେ ଏ ବର୍ଷ ପରାଜୟର ପର୍ବ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ହଙ୍ଗେରୀ ଜୟ କରିବାକୁ ଯାଇଥିବା ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ପଞ୍ଚଘୁଞ୍ଚା ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରଥମ କେତେମାସ ଭିତରେ ଅଧିକାର କରି ନେଇଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ରୁଷବାହିନୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ଛାଡ଼ି ଆସିବାକୁ ବାଧ ହେଉଥିଲେ ।

ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ– ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ୟୁରା ବୋଲି ଜାଣି ଆସିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲି ଅନେକ ସମୟରେ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ବୋଲି ଡାକୁଥିଲେ– ଡାକ୍ତରଖାନାର ସ୍ତ୍ରୀରୋଗ ବିଭାଗର ପ୍ରସୂତି ଓ୍ୱାର୍ଡ଼ର ବାରଣ୍ଡାରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଟୋନିଆ ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭନାକୁ ସେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ହେଲା ଏଠାକୁ ନେଇକରି ଆସିଥିଲେ । ଟୋନିଆକୁ ଭିତରକୁ ଯିବାଲାଗି ବିଦାୟଦେଇ ସାରିବା ପରେ, ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ସେ ତାହା ସହିତ କେଉଁଠାରେ ସାକ୍ଷାତ କରିପାରିବେ ବା ତାହା ସହିତ କିପରି ସମ୍ପର୍କ ରଖିପାରିବେ, ସେହିକଥା ପଚାରିବା ଲାଗି ସେ ଧାଈ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ଅନେକ କାମ ଥିବାରୁ ସେ ଭାରି ତରତର ହେଉଥିଲେ । ଆଗ ଦୁଇଟି ରୋଗୀଙ୍କୁ ଦେଖିଯିବାକୁ ହେବ, ଏବଂ ତା'ପରେ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ଏଠି ଝରକା ବାଟେ ବାହାରକୁ ଅନାଇ ସେ ତାଙ୍କର ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ସମୟ ଅତିବାହିତ କରି ଦେଉଥିଲେ । ଶରତକାଳର ଖର ପବନରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହୋଇ ବରଷାର ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ରେଖାମାନ ଝଡ଼ବେଳର ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲା ।

ସେତେବେଳକୁ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଅନ୍ଧାର ହୋଇନଥିଲା, ଡାକ୍ତରଖାନାର ପଛପଟ ଅଗଣା ଏବଂ ଦୂର ରାସ୍ତାରେ ଥିବା ଘରଗୁଡ଼ିକର କାଚ ବାଡ଼ ଦେଇ ନିବୁଜ ହୋଇ ରହିଥିବା ବାରଣ୍ଡାଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ପରିଷ୍କାର ଦେଖି ପାରୁଥିଲେ ।

ଏକପ୍ରକାର ମନ୍ଦ ଓ ଉଦାସ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟତା ସହିତ ବରଷା ଅଜାଡ଼ି ହୋଇଯାଉଥାଏ, ବେଶୀ ହେଉ ନଥାଏ କି କମି ଯାଉ ନଥାଏ । ବୃଷ୍ଟିର ଏହି ଉଦାସ ଭାବରେ ବୋଧହୁଏ ରୁଷ୍ଟ ହେଲାପରି ପବନ ଭୀଷଣ ଭାବରେ ପିଟିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । କୌଣସି ଘର ଉପରେ ମାଡ଼ିଥିବା ଲତାକୁଞ୍ଜ ପବନସହିତ ପଡୁଥାଏ ଓ ଉଠୁଥାଏ, ସତେଅବା ତାହା ଲତାଟିକୁ ଚେରସହିତ ଛିଣ୍ଡାଇ ନେଇଯିବାକୁ ବସିଚି । ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଝଲକା ପବନ ଆସି ସମସ୍ତ ଲତାଟିକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ଧରିଲା, ତା'ପରେ ହଠାତ୍ ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ଛିଣ୍ଡା କନ୍ଥାପରି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ସେଇଟିକୁ ପକାଇଦେଇ ଚାଲିଗଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ଦୁଇଟି ଠେଲାଗାଡ଼ି ସହିତ ଗୋଟିଏ ଟ୍ରକ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଡାକ୍ତରଖାନା ଭିତରକୁ ବୋହି ନିଆଗଲା ।

ମସ୍କୋର ଡାକ୍ତରଖାନାମାନ ରୋଗୀରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଚି, ପାଦ ପକାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ଏତେଟିକିଏ ଜାଗା ଖାଲି ନାହିଁ । ଯୁଦ୍ଧାହତ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପିଣ୍ଡା ଓ ସିଡ଼ିତଳମାନ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଯାଇଚି । ଏହି ଭିଡ଼ କ୍ରମେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ୱାର୍ଡ଼ର ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାହାତ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଚି ।

ଥକାହୋଇ ହାଇମାରି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଝରକାଆଡୁ ମୁହଁବୁଲାଇ ଆଣିଲେ । ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଯେପରି ସେ କିଛି ଭାବି ପାରୁନଥିଲେ । ହଠାତ୍ ସେ କାମ କରୁଥିବା ହୋଲି କ୍ରସ୍ ଡାକ୍ତରଖାନାର ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ଅସ୍ତ୍ରଚିକିତ୍ସା ବିଭାଗର ୱାର୍ଡ଼ରେ ସେଠି ଏବେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା ।

ହଠାତ୍ ରାତି ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ବାହାରେ ଆଉ କିଛି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲାନାହିଁ । ସତେଅବା କେଉଁ କୁହୁକ କଲାବାଲା କାଉଁରୀହାଡ଼ ବୁଲାଇ ଦେଲା ପରି ହଠାତ୍ ସବୁ ଝରକାରୁ ଆଲୋକମାନ ଜଳିଉଠିଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀରୋଗ ବିଭାଗରେ ବଡ଼ ଡାକ୍ତର ଚୋନିଆର ଓ୍ୟାର୍ଡ଼ରୁ ବାରଣ୍ଡାଯାଏ ପଡ଼ିଥିବା ଲବିକୁ ବାହାରି ଆସିଲେ । ଦେଖିବାକୁ ଏକ ବିରାଟ ପୃଥୁଳ ବପୁ, କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଯାଇ ସେ ହଠାତ୍ ସ୍କନ୍ଧକୁଞ୍ଚନ କରୁଥିଲେ ଓ ଛାତଆଡ଼କୁ ଜଳଜଳ କରି ଅନାଇ ରହୁଥିଲେ । ''ବିଜ୍ଞାନ ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ସେତେ ଅଗ୍ରଗତି କରୁ ପଛକେ, ତଥାପି ହେ ବନ୍ଧୁ ହୋରେସିଓ, ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଆହୁରି ଅନେକ ଜିନିଷ ରହିଚି, ଯାହା ବିଷୟରେ କି ବିଜ୍ଞାନ କୌଣସି କଳ୍ପନା ସୁଦ୍ଧା କରି ପାରିବନାହିଁ''— ତାଙ୍କର ନୀରବ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ଏହି ଉକ୍ତିଟିର ସୂଚନା ଦେଇଯାଉଥିଲା ।

ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ପଛେ ପଛେ ତାଙ୍କର ସହକାରିଣୀ ଆସିଲେ । ବଡ଼ ଡାକ୍ତର ଯେତିକି ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ ଥିଲେ, ଇଏ ସେତିକି ମୁଖରା ଥିଲେ ବୋଲି ବୋଧ ହେଉଥିଲା ।

''ମୁଁ ହୋଇଥିଲେ ଘରକୁ ଯାଇ ସାରିନ୍ତିଣି'' —ସହକାରିଣୀ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ କହିଲେ । କାଲି ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଅବଶ୍ୟ ଆପଣଙ୍କୁ ଖବର ଦେଇ ଆସିବି । ଏତିକି ସମୟ ଭିତରେ କୌଣସି ଦୁର୍ଘଟଣା କଦାପି ଘଟିବ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା ଜଣାଯାଉଚି, ପ୍ରସବଟି ବଡ଼ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ହୋଇଯିବ, ଅସ୍ତ୍ରଚିକିତ୍ସାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ିବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମାଆର ଗର୍ଭଦ୍ୱାର ଟିକିଏ ଛୋଟ, ପିଲାଟିର ମୁଣ୍ଡ ପଛଆଡ଼କୁ ହୋଇଯାଇଚି । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସବ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଆରମ୍ଭ ହୋଇନାହିଁ, କେବଳ ସାମାନ୍ୟ ଶୂଳ ଆସୁଚି । ଏଇଥିପାଇଁ ଯାହା ଟିକିଏ ଚିନ୍ତା କରିବାର କଥା । ଅବଶ୍ୟ ଏତେଶୀଘ୍ର କିଛି ନିଶ୍ଚିତ କରି କହି ହେଉନାହିଁ । ପ୍ରସବ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ସବୁ ଜଣା ପଡ଼ିଯିବ ।''

ତହିଁଆରଦିନ ୟୁରି ପୁଣି ଫୋନ୍‌କରି ଅବସ୍ଥା ଜାଣିବାକୁ ଚାହିଲେ । ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ବେହେରା ଫୋନ୍ ଉଠାଇଲା ଏବଂ ବୁଝିକରି ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫୋନ୍ ଧରିରଖିବାକୁ କହିଲା । ପ୍ରାୟ ଦଶମିନିଟ୍ କାଳ ଏହିପରି ଶଙ୍କିତ ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରାଇ ରଖିବା ପରେ ବେହେରା ଫେରିଆସି ଅତି ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବରେ ଫୋପାଡ଼ିଲାପରି ହୋଇ କହିଲା, ''ସେମାନେ କହିଲେ ସେ

ଅତି ଜଲ୍‌ଦି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଡାକ୍ତରଖାନା ନେଇଆସିଚନ୍ତି । ପ୍ରସବର ସମୟ ହୋଇନାହିଁ, ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ଆସି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ନେଇଯିବାକୁ କହ ।''

ରାଗିଯାଇ ୟୁରି ଧାଈକୁ ଫୋନ୍‌ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ କହିଦେବାକୁ କହିଲେ । ଧାଈ ଆସି କହିଲା, ''ହୁଏତ ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ାକ୍ ଠିକ୍‌ଭାବରେ ଜଣାପଡ଼ିନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କୁ ଆମେ ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ଭିତରେ ଖବର ଦେବୁ ।''

ତୃତୀୟ ଦିନ ସେ ଖବର ପାଇଲେ ଯେ ପୂର୍ବଦିନ ରାତିରେ ବେଦନା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଚି, ସକାଳେ ଜଳସ୍ରାବ ହୋଇଚି ଏବଂ ସକାଳ ପହରରୁ ଖୁବ୍ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହେଉଛି ।

ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ସେ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଧାଇଁଗଲେ । ଭୁଲକ୍ରମେ ଓ୍ୟାର୍ଡ଼ର କବାଟ ଅଧାମେଲା ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସେହି ବାଟ ଦେଇ ସେ ଟୋନିଆର ବିକଳ ଚିତ୍କାରମାନ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ । ଦୁର୍ଘଟଣା ପରେ ରେଲଗାଡ଼ିର ଚକତଳୁ ବାହାର କରାଯାଇଥିବା ଓ ହାତଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଥିବା ଦୁର୍ଗତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପରି ସେ ଚିତ୍କାର କରୁଥିଲା ।

ଟୋନିଆକୁ ଦେଖିବାଲାଗି ତାଙ୍କୁ ଅନୁମତି ମିଳିଲା ନାହିଁ । ହାତର ଆଙ୍ଗୁଠିକୁ ଦାନ୍ତରେ କାମୁଡ଼ି ସେ ରକ୍ତ ବାହାରକୁ କରି ପକାଇଲେ ଓ ତା'ପରେ ଝରକାପାଖକୁ ଗଲେ । ଗତ ଦୁଇଦିନ ପରି ଠିକ୍ ସେହିପରି ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ଗତିରେ ବୃଷ୍ଟିପାତ ହେଉଥିଲା ।

ଜଣେ ଧାଈ ଓ୍ୟାର୍ଡ଼ରୁ ବାହାରି ବାହାରକୁ ଆସିଲା । ସେ ଏକ ସଦ୍ୟଜାତ ଶିଶୁର କ୍ରନ୍ଦନ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ । ''ଆଉ କୌଣସି ବିପଦ ନାହିଁ''–ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ମନେମନେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

''ଆପଣଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ହେଲା– ଏକାବେଳେକେ କୁନି ପୁଅଟିଏ । ଜନନୀର ଏହି ସୁଖପ୍ରସବ ଲାଗି ଆପଣଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଚି''– ଗୀତ ଗାଇବାପରି ସ୍ୱରକାଢ଼ି ଧାଈଟି କହିଲା । ''ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ଭିତରକୁ ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ତେଣେ ସବୁ ଠିକ୍‌ଠାକ୍ ହୋଇଗଲେ ଅବଶ୍ୟ ଆମେ ଆପଣଙ୍କୁ ଡାକିନେବୁ, ସେତେବେଳେ କିନ୍ତୁ ପିଲାର ମାଆକୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଏକ ସୁନ୍ଦର ଉପହାର ଦେବାକୁ ହେବ । ସେ ଭାରି କଷ୍ଟ ପାଇଲେ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରସବ ସମୟରେ ସାଧାରଣତଃ ସର୍ବତ୍ର କଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ ।''

''ଆଉ କୌଣସି ବିପଦ ନାହିଁ, ଆଉ କୌଣସି ବିପଦ ନାହିଁ''–ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଭାରି ଖୁସୀ ହୋଇଗଲେ । ଧାଈଟି ତାଙ୍କୁ କଣସବୁ କହୁଚି, ସେସବୁ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାର ଆବଶ୍ୟକତା କ'ଣ ଏହି ଘଟଣାଟିରେ ସତେ ଯେମିତି ସେ ମଧ୍ୟ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିଚନ୍ତି । ବାପ-ପୁଅ, ଏହି ଅନୁପାର୍ଜିତ ପିତୃତ୍ୱରେ ତାଙ୍କର ଯେ କେଉଁଥିପାଇଁ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରିବାର କଥା, ସେ ଜାଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏଇ ପୁଅଟି ଆକାଶରୁ ଆସି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପଡ଼ିଲାପରି ସେ ଅନୁଭବ କଲେ । ତାଙ୍କର ସେତେବେଳେ ଏ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଜ୍ଞାନ ହିଁ ନଥିଲା । ଅସଲ ତ ହେଉଚି ଟୋନିଆ, ଟୋନିଆ ମୃତ୍ୟୁ ସଙ୍କଟରେ ପଡ଼ିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସୌଭାଗ୍ୟବଶତଃ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ କୌଣସି ବିପଦ ନାହିଁ ।

ଡାକ୍ତରଖାନା ପାଖରେ ତାଙ୍କର ଜଣେ ରୋଗୀ ବାସ କରୁଥିଲା । ସେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇ ପୁଣି ଅଧଘଣ୍ଟାକ ପରେ ଫେରିଆସିଲେ । ଲବି ଓ ଓ୍ୱାର୍ଡ଼ର କବାଟଗୁଡ଼ିକ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଉଜା ହୋଇ ରହିଥିଲା । କ'ଣ କରୁଚନ୍ତି ସେ ବିଷୟରେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ସଚେତନ ହୋଇ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ।

ସତେଅବା ତାଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ମାଟିଭିତରୁ ବାହାରି ଧଳା କୋଟ୍ ପିନ୍ଧିଥିବା ସ୍ଥୂଳକାୟ ବଡ଼ ଡାକ୍ତର ଜଣକ ତାଙ୍କର ପଥରୋଧ କଲେ ।

''ଆପଣ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଚନ୍ତି ?''– ଜନନୀ ଯେପରି କିଛି ଶୁଣି ନପାରିବ, ସେଥିପାଇଁ ସେ ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦକରି ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ହୋଇ କହିଲେ । ''ଆପଣଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ କ'ଣ ଖରାପ ହୋଇଯାଇଚି ? ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ରକ୍ତସ୍ରାବ ହେଇଚି, ପୂଯ ହୋଇଯିବାର ଭୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ରହିଚି । ତାପରେ ତ ପୁଣି ମାନସିକ ଆତଙ୍କର ଆଶଙ୍କା ଅଛି । ଆପଣ ଡାକ୍ତର ନା ଆଉ କଣ !''

''ମୁଁ ସେପରି କିଛି... କେବଳ ଥରେ ଚାହିଁ ଆସିବାକୁ ମୋତେ ଅନୁମତି ଦିଅନ୍ତୁ । ଏଇ ବାହାରୁ, କବାଟର ଫାଟ ଦେଇ ।''

''ହଁ, ସେ କଥା ଦୋସରା । ହଉ ତେବେ, ଦେଖନ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ ଆଉ ଯେପରି କିଛି ଘଟିବାକୁ ନ ଦିଅନ୍ତି । ଯଦି ମାଆ ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ, ତେବେ ଆପଣଙ୍କୁ ତଣ୍ଟିଆ ମାରି ବାହାର କରି ଦିଆଯିବ ।''

କବାଟ ଆଡ଼କୁ ପଛକରି ଦୁଇଜଣ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଧଳାପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଠିଆହୋଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ପ୍ରସବକାରିଣୀ, ଜଣେ ଧାଈ । ଧାଈର ହାତ ପାପୁଲି ଭିତରେ ଗୋଟିଏ କୋମଳ କ୍ଷୁଦ୍ର ମନୁଷ୍ୟ ଶିଶୁ, ଗାଢ଼ ନାଲିରଙ୍ଗର ଖଣ୍ଡେ ରବର ପରି କେତେବେଳେ ଆକୁଞ୍ଚିତ ଓ କେତେବେଳେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯାଉଚି । ନାଡ଼ି କାଟିବାର ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରସବକାରିଣୀ ନାଭିଉପରେ ଗୋଟିଏ ପଟି ବାନ୍ଧି ଦେଉଥିଲେ । ଘର ମଝିରେ ଉଚ୍ଚତାନୁକୂଳିତ ଗୋଟିଏ ଶଯ୍ୟା ଉପରେ ଟୋନିଆ ଶୋଇ ରହିଥିଲା ।

ଆପଣାର ବିଗତ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ମେଘପଟଳ ଭିତରେ ଟୋନିଆ ଅବସନ୍ନ ହୋଇ ଶୋଇ ରହିଥିଲା, ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କର ଆଖିକୁ ସେ ମାଲପତ୍ର ଓହ୍ଲାଇଦେଇ ପୋତାଶ୍ରୟ ମଝିରେ ବିଶ୍ରାମ କରୁଥିବା ଏକ ଜାହାଜ ପରି ମନେ ହେଲା, ସତେ ଅବା ଏକ ଅଜ୍ଞାତ ଦେଶ ଓ ଜୀବନର ମହାଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ମରଣର ସମୁଦ୍ର ଉପର ଦେଇ ବହିରାଗତ ନୂତନ ଜୀବନର ବୋଝମାନ ବହନ କରି ଆଣିବାକୁ ଏହି ଜାହାଜର ଗତିପଥ ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ରହିଚି । ଏହିପରି ଏକ ଜୀବନ ଆଜି ଆସି ପହଞ୍ଚିଚି ଏବଂ ସେଇଟିକୁ ଏ କୂଳରେ ଓହ୍ଲାଇ ଦେଇ ଜାହାଜଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ଲଙ୍ଗର ପକାଇ ବିଶ୍ରାମ କରୁଚି । କର୍ମବୋଝର ଚିନ୍ତା ଓ ଅବସନ୍ନତା ଦୂର ହୋଇଯାଇଛି । ଏହାର ଭଣ୍ଡାରଗୁଡ଼ିକ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଚି । ଟୋନିଆର ସମସ୍ତ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଓ ସମସ୍ତ ଜୀବନ ଯେପରି ବିଶ୍ରାମ ଲାଭ କରୁଥିଲା– ତାହାର କର୍ମକ୍ଲାନ୍ତ ମାସ୍ତୁଲ ଓ ଦେହଟି, ଅପର କୂଳଟିର ସମସ୍ତ ଚିତ୍ରକୁ ନିର୍ମଳ କରି ଧୌତ କରି ଦେଇଥିବା ତାହାର ସ୍ମୃତି– ସମୁଦ୍ର ଅତିକ୍ରମ କରିବାର ଓ ଏକୂଳ ଛୁଇଁବାର ସମସ୍ତ ସ୍ମୃତି– ଯେପରି ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ବିଶ୍ରାମ କରୁଥିଲା ।

ଯେଉଁ ଦେଶରୁ ସେ ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲା, ସେହି ଦେଶକୁ କେହି ଆବିଷ୍କାର କରିନାହାନ୍ତି, କେଉଁ ଭାଷାରେ ତାହା ସହିତ କଥା କହିବାକୁ ହେବ, ସେକଥା କାହାରିକୁ ଜଣାନାହିଁ ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଯେଉଁ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ କାମ କରୁଥିଲେ, ସେଠାରେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଶୁଭେଚ୍ଛା ଜଣାଇବାକୁ ଆସିଲେ । କେଡ଼େ ଶୀଘ୍ର ଏହି ସମ୍ବାଦ ପବନପରି ଏତେ ଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଗଲା, ଏହିକଥା ଭାବି ସେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲେ ।

ସେ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ବସିବା ଘରକୁ ଗଲେ । ରୋଗୀରେ ଖୁନ୍ଦି ହୋଇ ରହିଥିବା ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଆଉ ଖାଲି ଜାଗା ନଥିବାରୁ ଏହି ଘରଟିକୁ ପୋଷାକ ପାଲଟିବା ଘରରୂପେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା । ବରଫବୁଟ୍ ପିନ୍ଧି ଲୋକମାନେ ବାହାରୁ ଘରଭିତରକୁ ଆସୁଥିଲେ, ଗଲାବେଳେ ଆପଣାର ଜିନିଷପତ୍ର ଭୁଲି ଯାଉଥିଲେ, ଏବଂ ଘରର ଚଟାଣକୁ ଛିଣ୍ଡାକାଗଜ ଓ ସିଗାରେଟ୍-ଅବଶେଷମାନ ପକାଇ ଅଳିଆ କରି ଦେଉଥିଲେ ।

ଏତିକିବେଳେ ଚିକିତ୍ସାବିଭାଗର ଡିରେକ୍ଟର ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଉପସ୍ଥିତଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ଜଣାଇ କହିଲେ, ‘‘ଏଘରର ଅବସ୍ଥା କଣ ହେଲାଣି ? ଏଇଟା ଗୋଟାଏ ଘର ନା ଖତଗଦା । ହଁ, ଜିଭାଗୋ କାଲିର ସେହି ପ୍ରସୂତି ବିଷୟରେ ତୁମର ଅନୁମାନ ହିଁ ଠିକ୍ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ନିଦାନଗୁଡ଼ିକରୁ ଭୁଲ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରୁଥିଲୁ । ସେଥିଲାଗି ତୁମକୁ ଧନ୍ୟବାଦ । ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା, ସେମାନେ ପୁଣି ବଦମାସି ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ଡାକ୍ତରଖାନାର ଯେଉଁ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯିବାରୁ ଅବ୍ୟାହତି ମିଳିଛି, ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ସେମାନଙ୍କର ତାଲିକାକୁ ପୁଣି ଯାଞ୍ଚ କରି ଦେଖୁଚନ୍ତି । ଏଥର ସେମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଦ କରିବା ମୋ’ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । କାରଣ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କ ଭୟଙ୍କର ଅଭାବ । ତେଣୁ କିଏ କହି ପାରିବ, ହୁଏତ ଅଳ୍ପଦିନ ଗଲେ ତୁମ ଦେହରୁ ମଧ୍ୟ ଗୁଳି ବାରୁଦର ଗନ୍ଧ ବାହାରିବ ।

୬

ୟୁରିଆଟିନ୍‌ଠାରେ ଆଣ୍ଟିପଭ୍-ଦମ୍ପତିଙ୍କୁ ଆଶାତୀତ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହାୟତା ମିଳିଲା । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ସମସ୍ତେ ଗୁଇଶାର ପରିବାରକୁ ଭଲକରି ମନେ ରଖିଥିଲେ । ନୂଆ ଜାଗାରେ ଗୋଟିଏ ସଂସାର ଆରମ୍ଭ କରିବାର ଯାବତୀୟ ଅସୁବିଧାରେ ସେମାନେ ଲାରାକୁ ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ଲାରାକୁ ଅନେକ କାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ନାନା ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତାକୁ ସମସ୍ତ ଗୃହ ଓ ସେମାନଙ୍କର ତିନିବର୍ଷର ଝିଅଟିର ଦାୟିତ୍ୱ ନେବାକୁ ହେଲା । ସ୍ୱାମୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାର ଆଗ୍ରହ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଲାରିସା ଫେଓଡ଼ୋରୋଭ୍‌ନା ଆପଣାର ଯଥାର୍ଥ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ବାଳିକା ହାଇସ୍କୁଲରେ ସେ ପାଠ ପଢ଼ାଉଥିଲା । କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିଶ୍ରାମ ନନେଇ ମନଖୁସୀରେ ସେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ତୁଲାଇନେଲା । ଠିକ୍ ଏହିପରି ଏକ କର୍ମମୟ ଜୀବନର ସ୍ୱପ୍ନ ସେ ଅନେକ ଦିନରୁ ଦେଖି ଆସିଥିଲା ।

ୟୁରିଆଟିନ୍ ଜାଗାଟି ବେଶ୍ ଭଲ ଲାଗିଲା । ଏହି ସହରରେ ହିଁ ତା'ର ଜନ୍ମ । ସୁନାବ୍ୟା ରିନ୍‌ଭା ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏହି ସହରଟି ଇଉରାଲ ରେଲପଥ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା ।

ଶୀତକାଳ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ୟୁରିଆଟିନ୍‌ର ଲୋକମାନେ ଆପଣା ଆପଣାର ଡଙ୍ଗାକୁ ନଈରୁ ଉଠାଇଆଣି ସହରରେ ଥିବା ଆପଣା ଘରର ପଛପଟ ଅଗଣାରେ ରଖି ଦେଉଥିଲେ । ବସନ୍ତ ସମୟ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡଙ୍ଗାଗୁଡ଼ିକ ସେହିଠାରେ ରହୁଥିଲା । ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଦୂରଦେଶାଗତ ବଗ ଚଢ଼େଇର ବସାବାନ୍ଧିବା ଓ ପ୍ରଥମ ବରଫ ପଡ଼ିବାକୁ ଲୋକେ ଯେତିକି ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଉଥିଲେ, ୟୁରିଆଟିନ୍‌ର ଲୋକମାନେ ଘର ପଛପଟେ ଓଲଟା ହୋଇ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ଡଙ୍ଗାଗୁଡ଼ିକୁ ଠିକ୍ ସେତିକି ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଉଥିଲେ । ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ଦମ୍ପତି ଭଡ଼ନେଇଥିବା ଘରର ପଛପଟ ଅଗଣାରେ ମଧ୍ୟ ଏହିଭଳି ଗୋଟାଏ ଡଙ୍ଗା ଥୁଆ ହୋଇଥିଲା । ପିଲାମାନେ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ ନିବାସ-ମାନଙ୍କରେ ଖେଳିବାପରି ଝିଅ କାଟେଙ୍କା ଧଳା ଡଙ୍ଗାଟିର ଛାଇ ଆଢୁଆଳରେ ଯାଇ ସବୁବେଳେ ଖେଳିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଥିଲା ।

ପ୍ରାଦେଶିକ ସହର ୟୁରିଆଟିନ୍‌ର ହାବଭାବ ରୀତିନୀତି ଲାରିସାକୁ ବେଶ୍ ଭଲ ଲାଗିଲା । ଏହାର ଦୀର୍ଘ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ ବୋଲି, ଏଠାରେ ବାସ କରୁଥିବା ଶିକ୍ଷିତ ଶ୍ରେଣୀର ସରଳ ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରବଣତା, ସେମାନେ ପରିଧାନ କରୁଥିବା ବୁଟ୍‌ଜୋତା ଓ ଧୂସର ଫ୍ଲାନେଲ୍‌ର ଆସ୍ତିନ୍ ନଥିବା କୋଟ୍— ଲାରାକୁ ସବୁ ଭଲ ଲାଗିଲା । ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ଓ ଗ୍ରାମବାସୀ ସାଧାରଣ ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ସେ ଆକର୍ଷିତ ହୋଇ ଆସିଲା ।

କିନ୍ତୁ ତା' ସ୍ୱାମୀ ପାଭେଲ୍ ପାଭ୍‌ଲୋଭିଚ୍‌ର ମନ ତଥାପି ସହରଆଡ଼ିଆ ହୋଇ ରହିଲା । ମସ୍କୋରେ କାମ କରୁଥିବା ଜଣେ ରେଲବାଇ ଶ୍ରମିକର ଘରେ ସେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ୟୁରିଆଟିନ୍‌ର ଲୋକମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ସବୁବେଳେ ସେ ବଡ଼ କର୍କଶ ମତମାନ ପୋଷଣ କରୁଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ଅମାର୍ଜିତ ଓ ଅଶିକ୍ଷିତ ଜୀବନ ତାକୁ ବଡ଼ ବିରକ୍ତିକର ବୋଧ ହେଉଥିଲା ।

ଶୀଘ୍ର ପଢ଼ିବା ଏବଂ ପାଠଲବ୍ଧ ଜ୍ଞାନକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ସଞ୍ଚୟ କରି ରଖିବା ବିଷୟରେ ତା'ର ଅଦ୍‌ଭୁତ କ୍ଷମତା ଥିଲା । ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଅନେକ ପଢାପଢ଼ି କରିଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ଏଥିଲାଗି ଆଂଶିକଭାବରେ ଲାରାକୁ ହିଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଦେଶିକ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଜୀବନର ଏହି କେତେ ବର୍ଷ ଭିତରେ ସେ ଏତେ ବହୁଳ ଭାବରେ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ଯେ ଲାରା ସବୁ ବିଷୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଜାଣିଥିବା ପରି ଆଉ ତା'ର ମନେ ହେଲାନାହିଁ । ତା'ର ଶିକ୍ଷକବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକ ସୁବିଜ୍ଞ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଗଲା । ସେମାନଙ୍କ ମେଳରେ ସେ ବଡ଼ ମାନସିକ ଅସ୍ୱସ୍ତି ବୋଧ କରୁଚି ବୋଲି ସେ ଅଭିଯୋଗ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ନିମ୍ନ ଓ ସାଧାରଣ ବିଚାରମାନ, ସେମାନଙ୍କର ସେହି ପୁରୁଣାକାଳିଆ ଦେଶାନୁରାଗ, ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ରହିଥିବା ତା'ର ଜଟିଳତର ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଆଦୌ ସମତାଳ ହୋଇ ଗତି କରି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଭେଲ୍ ପାଭ୍ଲୋଭିଚ୍ ଉଚ୍ଚତର ଶାସ୍ତ୍ରଚର୍ଚ୍ଚା ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲା । ଏଠାରେ ସ୍କୁଲରେ ସେ ଲାଟିନ୍ ଏବଂ ପ୍ରାଚୀନ ଇତିହାସ ପଢ଼ାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବା ଦିନଠାରୁ ତାହାଭିତରେ ବିଶୁଦ୍ଧ ବିଜ୍ଞାନ ପଦାର୍ଥ ବିଦ୍ୟା ଓ ଗଣିତ ପ୍ରତି ଏକ ଅର୍ଦ୍ଧବିସ୍ମୃତ ବାସନା ସୁପ୍ତପ୍ରାୟ ରହି ଆସିଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ବାସନା ହଠାତ୍ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଘରେ ଘରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ସେ ଏହିସବୁ ବିଷୟରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସୋପାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚି ପାରିଥିଲା ଏବଂ ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ରର କୌଣସି ଏକ ବିଭାଗରେ ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନକରି ଗୋଟିଏ ଡିଗ୍ରୀନେବାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲା । ତା'ପରେ ସପରିବାର ପିଟର୍ସବର୍ଗ ଚାଲିଯିବାକୁ ସେ ମନସ୍ଥ କରିଥିଲା । ରାତିରେ ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢୁଥିବାରୁ ତା'ର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କ୍ରମେ ବ୍ୟାହତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ସେ ଅନିଦ୍ରା ରୋଗରେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ତା'ର ସମ୍ପର୍କ ବେଶ୍ ଭଲ ଥଲା, ତଥାପି ସେଥିରେ ସରଳତା ଓ ସହଜତା ନଥିଲାପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ତା'ର ଦୟାର୍ଦ୍ରତା, ସ୍ୱାମୀ ବିଷୟରେ ତାର ଅତିରିକ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତତା ପାଭେଲକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଅତ୍ୟାଚାର ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ କାଳେ ତା'ର କୌଣସି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୋଷଶୂନ୍ୟ କଥାକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଗାଳିବୋଲି ମନେ କରିବ, ସେ ଦିନେ ଆଉ ଜଣେ ପୁରୁଷର ଉପଭୋଗ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲା ବୋଲି କାଳେ ତାହାର ମନେ ପଡ଼ିଯିବ, ଏହି ଭୟରେ ସେ ତାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ସମାଲୋଚନା କରୁନଥିଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ବିଷୟରେ ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଅସୁନ୍ଦର ଧାରଣା ପୋଷଣ କରୁଚି ବୋଲି କାଳେ ସ୍ତ୍ରୀମନରେ ସନ୍ଦେହ ଜାତ ହେବ, ଏଥିପାଇଁ ସେ ସବୁବେଳେ ବଡ଼ ସତର୍କ ଓ ସଚେତ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା ଏବଂ ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କର ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନରେ ଏକ ପ୍ରକାର କୃତ୍ରିମତା ଆଣି ଦେଇଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅପରଠାରୁ ଅଧିକ ସମ୍ଭ୍ରମର ସହିତ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ନିରନ୍ତର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଏହାରି ଫଳରେ ସବୁ ବଡ଼ ଜଟିଳ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ।

ଦିନେ ରାତିରେ ସେମାନଙ୍କର ଘରକୁ ଲାରା କାମ କରୁଥିବା ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ, ତା'ର ସ୍ୱାମୀର କେତେଜଣ ଶିକ୍ଷକ-ସହକର୍ମୀ ଏବଂ ଆଉ କେତେଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଅତିଥି ହିସାବରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ପାଭେଲ ପାଭ୍ଲୋଭିଚ୍ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କେବଳ ନିର୍ବୋଧ ବୋଲି ଗଣନା କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଲାରା କିପରି ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ଆପଣାର ଲୋକପରି ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶାମିଶି କରିପାରୁଚି ଦେଖି ସେ ବଡ଼ ଚକିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଲାରା ଯେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏତେଦୂର ଆପଣାର ଲୋକପରି ଭଲପାଏ, ପାଭେଲ ତାହା ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସକରି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଅତିଥିମାନେ ବିଦାୟ ହୋଇଯିବାପରେ ଅନେକ ସମୟଧରି ଲାରା ଘରଗୁଡ଼ିକ ପରିଷ୍କାର କଲା, ରୋଷେଇ ଘରକୁ ଯାଇ ବାସନକୁଶନ ଧୋଇଲା । ଘରର ପରିଚାରିକା ତାକୁ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । କାଟେଙ୍କା ଓ ପାଶା ଶୋଇବାକୁ ଯାଇ ସାରିବେଣି ବୋଲି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଜାଣିସାରି ସବୁକାମ ସରିବା ପରେ ସେ ଲୁଗାପଟା ବଦଳିଲା, ଆଲୁଅ ନିଭାଇଦେଲା ଏବଂ ଠିକ୍ ମାଆ ପାଖରେ ପିଲା ଯାଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲା ପରି ପାଶା ପାଖରେ ଯାଇ ଶୋଇଲା ।

କିନ୍ତୁ ପାଶା ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୋଇନଥିଲା, କେବଳ ଶୋଇଚି ବୋଲି ଛଳନା କରୁଥିଲା । ଏ କେତେଦିନ ହେଲା ତାକୁ ଅନିଦ୍ରାରୋଗ ଧରିଥିବାପରି ମନେହେଉଥିଲା । ପ୍ରତିଦିନ ପରି ଆଜିମଧ୍ୟ ତାକୁ ତିନିଚାରିଘଣ୍ଟା ବିଛଣାରେ ପଡ଼ିରହିବାକୁ ହେବବୋଲି ସେ ଭଲକରି ଜାଣିଥିଲା । ହୁଏତ ଟିକିଏ ଚାଲବୁଲ କରିଆସିଲେ ନିଦଲାଗିବ ବୋଲି ଭାବି ସିଗାରେଟ୍ ଧୂଆଁରେ ତଥାପି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବା ଘରୁ ଟିକିଏ ନିଷ୍କୃତି ପାଇବାଲାଗି ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ବିଛଣାରୁ ଉଠିଲା, ରାତି ପୋଷାକ ଉପରେ ଆପଣାର ଲୋମତିଆରି କୋଟ୍ ଓ ଟୋପି ପିନ୍ଧିଲା ଏବଂ ବାହାରକୁ ଗଲା ।

ଶରତକାଳର ଏକ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଓ ଶୀତଳ ରାତି । ବରଫହୋଇ ବସିଯାଇଥିବା ପାତଳ ପରସ୍ତମାନ ତା'ର ପାଦତଳେ ମଡ଼ମଡ଼ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଯାଉଥାଏ । ନକ୍ଷତ୍ରୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆକାଶରୁ ଶୀତରେ ବସିଯାଇଥିବା କର୍ଦ୍ଦମାକ୍ତ ମାଟିଉପରେ ଏକ ପାଂଶୁବର୍ଣ୍ଣ ନୀଳ ଆଲୋକ ବିଞ୍ଚିହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ ଏବଂ ସ୍ପିରିଟ୍ ଜଳୁଥିବାପରି ମନେ ହେଉଥାଏ ।

ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ଯାଇ ଓଲଟାହୋଇ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ସେଇ ଡଙ୍ଗାଟି ଉପରେ ବସିଲା । ଗତ କେତେବର୍ଷ ଧରି ସେ ଯେଉଁସବୁ ଚିନ୍ତା ଓ ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତାମାନ କରିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲା, ସେହିସବୁ ଯେପରି ଏକ ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମରେ ତାକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ମାଡ଼ିଆସିଲେ । ଶୀଘ୍ର ହେଉ କି ବିଳମ୍ବରେ ହେଉ, ଏହିସବୁ ଚିନ୍ତାର ଏକ ଶେଷ ନପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଉ ଗତି ନାହିଁ ବୋଲି ତାର ମନେହେଲା । ସେ ଭାବିଲା ହୁଏତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେହି ସବୁକୁ ଭାବି କୌଣସି ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ନା, ଏପରି ଭାବରେ ଆଉ କଦାପି ଚଳିପାରିବ ନାହିଁ । ବିବାହପୂର୍ବରୁ ତା'ର ଏହିସବୁ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ଉଚିତ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ବଡ଼ ବିଳମ୍ବ ହୋଇଗଲାଣି । ପିଲାଦିନରୁ ଲାରାପ୍ରତି ତା'ର ଗୋଟାଏ ମୋହ ରହିଆସିଚି ଏବଂ ସେ କଦାପି ଲାରାର କୌଣସି ଇଚ୍ଛାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅବାଧ ହୋଇନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ସେହି ଶୀତ କାଳରେ ଯେତେବେଳେ ଲାରା ମଧ୍ୟ ନିଜେ ଏଥିପାଇଁ ଏତେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ସମୟ ଥାଉଥାଉ ସେ କାହିଁକି ଲାରା ବନ୍ଧନ କାଟି ଚାଲି ନଆସିଲା । ଲାରା ପ୍ରକୃତରେ ତାକୁ ଭଲ ପାଏ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ତା' ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେ ଯେଉଁ ମହତ୍ କାମଟି କରୁଚି, ଲାରା ତାହାକୁ ହିଁ ଭଲପାଏ ଏବଂ ତାକୁ ଆପଣା ବୀରତାର କେବଳ ଏକ ପ୍ରତୀକ ପୁତୁଳି ପରି ଦେଖେ, ଏକଥା କଣ ପାଶା ଆଗରୁ ଜାଣିନଥିଲା ? କିନ୍ତୁ ଲାରାର କର୍ମବ୍ରତ ବା ଲକ୍ଷ୍ୟ ଯେତେ ପ୍ରଶଂସାର୍ହ ଓ ପ୍ରେରଣାଦାୟକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ଗଢ଼ିବା ସହିତ ତାହାର କି ସମ୍ପର୍କ ଅଛି ? କିନ୍ତୁ ସେ ଲାରାକୁ ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଆହୁରି ଅଧିକ ଭଲପାଉଚି, ଏଇଟା ହେଉଚି ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପ୍ରମାଦ । ଲାରାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତାକୁ ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ କରି ଦେଇଚି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତା'ର ଆପଣା ପକ୍ଷରୁ ବିଚାର କଲେ ମଧ୍ୟ ଲାରା ପ୍ରତି ରହିଥିବା ତା'ର ଏହି ମୁଗ୍ଧ ଭାବକୁ କଣ ପ୍ରକୃତରେ ପ୍ରେମ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ? ତାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ତା'ର ମହାନୁଭବତା ପ୍ରତି ଏହାକୁ କଣ ଏକ ବିସ୍ମୟବିଚଳିତ କୃତଜ୍ଞତା-ପ୍ରଦର୍ଶନ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ ? ଏସବୁର ମର୍ମ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି କିଏ ସବୁକଥା ଠିକେ ଠିକେ କହିଦେଇ ପାରିବ ?

ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ? ତା'ର ବ୍ୟର୍ଥ ଜୀବନର ବନ୍ଧନରୁ ତାକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ କନ୍ୟାକୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆପେ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯିବା ଅପେକ୍ଷା ଯେପରି ଏହା ଅଧିକ ଜରୁରୀ ଓ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । କିନ୍ତୁ କିପରି ? ସ୍ତ୍ରୀକୁ କଣ ସେ ବର୍ଜନ କରିବ ? ନିଜେ ଯାଇ ବୁଡ଼ି ମରିବ ? ଇସ୍— ଏ ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ସତେ କେଡ଼େ ବିରକ୍ତିକର ଓ ନିରର୍ଥକ ! ଏହି ଭାବନା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ ବିଦ୍ରୋହ କରି ଉଠିଲା । "ସତେ ଯେପରି ମୁଁ ଏସବୁ ପ୍ରକୃତରେ କରିବାକୁ ଯାଉଚି । ତେବେ ମନ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଏସବୁର ଗୀତାଭିନୟ କରି ମୋତେ କି ଫଳ ମିଳୁଚି ?"

ଉପରକୁ ଚାହିଁ ସେ ତାରାଗୁଡ଼ିକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲା । ତା'ର ଏହି ତୁମୁଳ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମୟରେ ସତେଅବା ସେ ସେମାନଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ଭିକ୍ଷା କରୁଥିଲା । ଛୋଟ ବଡ଼ ଅଗଣିତ ତାରା କ୍ଷୀଣ ବା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳଭାବରେ ଚିକ୍‌ଚିକ୍ କରୁଥିଲେ, କେହି ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଉଥିଲେ ତ କେହି ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁର ବିଚିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣଶୋଭା ଧାରଣ କରିଥିଲେ । ହଠାତ୍ କ୍ଷଣକ ମଧ୍ୟରେ ଦୃଶ୍ୟପଟ ଉପରେ ସେ ସମସ୍ତ ଯେପରି କୁଆଡ଼େ ପୋଛିହୋଇ ଚାଲିଗଲେ; ସେହି ଘର, ସେହି ଅଗଣା ଓ ସେହି ନଉକାଟି ଉପରେ ବସିଥିବା ସ୍ୱୟଂ ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ଉପରକୁ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ଗୋଟାଏ କର୍କଶ ଝସମାନ ଆଲୋକ ମାଡ଼ିମାଡ଼ି ଆସିଲା, ସତେ ଯେପରି ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ ଆଡୁ ଗୋଟାଏ ଟର୍ଚ୍ଚ ଧରି କିଏ ଅଗଣା ଆଡ଼କୁ ଦଉଡ଼ିକରି ଆସୁଥିଲା ! ଆକାଶ ଭିତରକୁ ଏକ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅଗ୍ନିକଣା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଧୂମ୍ରପଟଳ ଭସ୍‌ଭସ୍ କରି ବାହାରକରି ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଗୋଟାଏ ଗାଡ଼ି ପଶ୍ଚିମ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଗଲା । ଗତ ଅନେକ ବର୍ଷ ଧରି ଦିନପରେ ଦିନ ଓ ରାତିପରେ ରାତି ଅଗଣିତ ଗାଡ଼ି ଯେମିତି ଯାଇଥିଲା, ଠିକ୍ ସେମିତି ଚାଲିଗଲା ।

ପାଭେଲ୍ ପାଭ୍‌ଲୋଭିଚ୍ ସ୍ମିତମୁଖରେ ଉଠି ଠିଆହେଲା ଏବଂ ଘରକୁ ଯାଇ ବିଛଣାରେ ଶୋଇଲା । ତା'ର ପ୍ରହେଳିକା ଭିତରୁ ଯେପରି ସେ ଗୋଟାଏ ବାଟ ପାଇଗଲା ।

୭

ପାଶାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଶୁଣି ଲାରିସା ଫେଓଡ଼ୋରୋଭ୍‌ନା ବଡ଼ ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲା ଓ ପ୍ରଥମେ ଆପଣାର କାନକୁ ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । "ଅସମ୍ଭବ"— ସେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା । 'ତା'ର ଇଏ ଗୋଟାଏ ଖିଆଲ୍, ଏକଥାଟାକୁ କୌଣସି ଗୁରୁତ୍ୱ ନଦେଲେ ହେଲା । ସେ କାଳକ୍ରମେ ଆପେ ସବୁ ଭୁଲିଯିବ ।"

କିନ୍ତୁ କ୍ରମେ ଜଣାପଡ଼ିଲା, ଯେପରି ଗତ ଦୁଇ ସପ୍ତାହ ଧରି ସେ ଏଥିଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲା । ସୈନ୍ୟସଂଗ୍ରହ ଅଫିସକୁ ସେ ଆପଣାର କାଗଜପତ୍ର ପଠାଇଦେଇଥିଲା, ସ୍କୁଲରେ ମଧ୍ୟ ତା' ସ୍ଥାନରେ ଆଉଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଆଣିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇ ସାରିଥିଲା, ଓମ୍‌ସ୍କରେ ଥିବା ସାମରିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତାକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଅନୁମତି ମିଳିଚି ବୋଲି ତା' ପାଖକୁ ଖବର ମଧ୍ୟ ଆସିଥିଲା ।

ଗାଆର ଚାଷୀଘରର ଗୃହିଣୀମାନେ କାନ୍ଦିବାପରି ଲାରା ବାହୁନିକରି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା, ପାଶାର ହାତ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଲା, ତା'ର ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । "ପାଶା !"— ସେ ବିକଳରେ

ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲା, 'ଆମକୁ ତୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଆନା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସମୟ ଅଛି । ମୁଁ ସବୁକଥାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଦେବି । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତ ସେମାନେ ଡାକ୍ତରୀ ପରୀକ୍ଷା କରିନାହାନ୍ତି– ଆଉ ତୋ'ର ହୃତରୋଗ...ଆପଣାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ବଦଳାଇବାକୁ କଣ ତୋତେ ଲଜ୍ଜା ଲାଗୁଚି ? କିନ୍ତୁ ଉନ୍ମାଦଗ୍ରସ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ପରି ଗୋଟାଏ ଖିଆଲ୍ ପାଇଁ ପରିବାର ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ କଣ ଟିକିଏ ହେଲେ ଲଜ୍ଜା ଲାଗୁନାହିଁ ? ତୁ ପୁଣି ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ହୋଇ ବାହାରିଚୁ ? ଜୀବନସାରା ତୁ ରୋଡ଼ିଆକୁ ଉପହାସ କରିଆସିଚୁ, ଆଜି ପୁଣି ତା'ପ୍ରତି ତୋ'ର ଏତେ ଈର୍ଷା କାହିଁକି ? ତୋତେ ବି ସୈନ୍ୟର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଏତେତେଣେ ବୁଲି ଫୂର୍ତ୍ତି ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ? ପାଶା, ତୋତେ କଣ ଭୂତ ଲାଗିଲା ନା କଣ ? ତୋ'ର କାହିଁକି ଏପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ? ତୋତେ ଭଗବାନଙ୍କ ରାଣ, ମୋତେ ଫିଟାଇକରି କହ, କୌଣସି ଛନ୍ଦ ନକରି କହ । ଆଜି କଣ ରୁଷିଆ ଏଇଆ ଦରକାର କରୁଚି ?''

ସେସବୁ କୌଣସି କାରଣରୁ ପାଶା ଏହା କରୁନଥିଲା ବୋଲି ଲାରା ହଠାତ୍ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରିଲା । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୁଝି ନପାରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅସଲ କଥାଟିର ଖିଅ ପାଇଚି ବୋଲି ଅନୁମାନ କଲା । ପାଶା ତାକୁ ଭୁଲ ବୁଝିଚି । ସାରା ଜୀବନଧରି ପାଶାପ୍ରତି ତାର ଯେଉଁ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ପ୍ରେମ ରହିଚି, ପାଶା ଆଜି ତାହାରି ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବାକୁ ଯାଉଚି । ଏହି ବାତ୍ସଲ୍ୟ ପ୍ରେମ ଯେ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ପୁରୁଷର ରହିଥିବା ସାଧାରଣ ଅନୁରାଗଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ ଓ ଯଥେଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚତର, ଏହିକଥା ପାଶା ବୁଝି ପାରିନାହିଁ ।

ଆପଣାର ଓଠ କାମୁଡ଼ିଧରି, ସତେ କିଏ ମାରିଥିବାପରି ଭୟ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ଏବଂ ଆଖିର ପରି ପାଟିଭିତରକୁ ଲୁହ ଶୋଷିନେଇ ସେ ପାଶାର ଜିନିଷପତ୍ର ବନ୍ଧାବନ୍ଧି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ପାଶା ଚାଲିଗଲାପରେ ସମସ୍ତ ନଗରୀ ତାକୁ ନିସ୍ତବ୍ଧ ବୋଧ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏପରିକି ଆକାଶରେ ଉଡୁଥିବା କାଉଗୁଡ଼ାଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଆଜି କମ୍ ହୋଇଯାଇଥିବା ପରି ମନେହେଲା । ପରିଚାରିକା ତାକୁ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ କରିବା ପାଇଁ କେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ''ବୋଉ, ବୋଉ ମ !''– ତା'ର କାନିଧରି କାଟେଙ୍କା କେତେଥର ଓଟାରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଜୀବନରେ ସେ କେବେହେଲେ ଏଡ଼େବଡ଼ ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କରି ନଥିଲା । ତା'ର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଓ ସର୍ବୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଶାର ସୌଧମାନ ଭୁଶୁଡ଼ି ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସାଇବିରିଆରୁ ସ୍ୱାମୀ ପାଖରୁ ଯେଉଁସବୁ ଚିଠି ତା' ପାଖକୁ ଆସୁଥିଲା, ସେଇଥିରୁ ସେ ସ୍ୱାମୀର ମନର ଅବସ୍ଥା ଜାଣିବାକୁ ପାଉଥିଲା । ପାଶା ତା'ର ଭୁଲ ବୁଝିପାରିଚି । ସେଠି ସ୍ତ୍ରୀ ଓ କନ୍ୟାର ବିରହରେ ସେ ଅତିଶୟ କ୍ଳେଶ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେଦିନ ପରେ ହଠାତ୍ ତାକୁ ଲେଫ୍‌ଟାନାଣ୍ଟ ପଦକୁ ଉନ୍ନୀତ କରି ଦିଆଗଲା ଏବଂ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ପଠାଇ ଦିଆଗଲା । କିନ୍ତୁ ୟୁରିଆଟିନ୍‌ର ପାଖାପାଖି କୌଣସି ଜାଗାକୁ ଆସିବାକୁ ବା ଆପଣାର ସମ୍ପର୍କୀୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାଭଳି ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ମସ୍କୋରେ ରହିବାକୁ ସେ କୌଣସି ଅବସର ପାଇଲା ନାହିଁ ।

ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରୁ ତା'ର ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଆଗପରି ଏତେ ନିରାଶଜନକ ନଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଆପଣାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ପାରଙ୍ଗମ ବୋଲି ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା

କରୁଥିଲା । କେବେ ହୁଏତ କୌଣସି ସାମରିକ ଦୁଃସାହସିକତାର ପୁରସ୍କାର ସ୍ୱରୂପ ବା ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ସାମାନ୍ୟ ଆହତ ହେବା କାରଣରୁ ତାକୁ ଘରକୁ ଯିବାର ଓ ପରିବାର ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିବ, ଏଥିପାଇଁ ସେ ସର୍ବଦା ସଚେଷ୍ଟ ଥିଲା । ହଠାତ୍ ଏହିପରି ଏକ ସୁଯୋଗର ଆଭାସ ମିଳିଲା । ବ୍ରୁସିଲୋଭ୍‌ଙ୍କର ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଶତ୍ରୁବ୍ୟୂହ ଭେଦକରି ଆକ୍ରମଣ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଥିଲେ । ଆଣ୍ଟିପଭ୍‌ଠାରୁ ଆଉ କୌଣସି ଚିଠିପତ୍ର ଆସିଲା ନାହିଁ । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଲାରା ଏ ବିଷୟରେ ଆଦୌ ଚିନ୍ତା କରୁନଥିଲା । ତା'ର ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଗେଇ ଚାଲିଛନ୍ତି, ତେଣୁ ସେ ଚିଠିପତ୍ର ଲେଖିପାରୁନାହିଁ ବୋଲି ସେ ଅନୁମାନ କରି ନେଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଶରତ ଋତୁରେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଅଗ୍ରଗତି ଧିମେଇ ଗଲା, ସୈନ୍ୟମାନେ ମାଟିତଳେ ଗର୍ତ୍ତମାନ ଖୋଳି ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ, ତଥାପି ପାଶାର କୌଣସି ଚିଠି ଆସିଲାନାହିଁ । ଲାରା ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ଏଣେତେଣେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ପ୍ରଥମେ ୟୁରିଆଟିନ୍‌ରେ ପଚାରିପଚାରି କଲା, ତା'ପରେ ମସ୍କୋକୁ ଖବର ପଠାଇଲା ଓ ଶେଷରେ ତା'ର ପୁରାତନ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ଠିକଣାରେ ଚିଠି ଲେଖିଲା । କିନ୍ତୁ କେଉଁଠୁହେଲେ କୌଣସି ଖବର ଆସିଲା ନାହିଁ– କେହି ତାକୁ କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ପରି ଲାରିସା ଫେଓଡ଼ୋରୋଭ୍‌ନା ମଧ୍ୟ ସହରର ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଥିବା ସାମରିକ ଓ୍ୱାର୍ଡ଼ର କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ନିୟମିତ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି ଜଣେ ଧାତ୍ରୀର ଯୋଗ୍ୟତା ଅର୍ଜନ କଲା । ତାପରେ ସ୍କୁଲରୁ ଛଅମାସ ଛୁଟି ନେଇ ଚାକରାଣୀ ହାତରେ ଘର ଜିମାଦେଇ ଝିଅ ସହିତ ମସ୍କୋ ଚାଲିଗଲା । ଝିଅକୁ ନେଇ ସେ ଲିପା ପାଖରେ ଛାଡ଼ିଲା ।

ଡାକଦ୍ୱାରା କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ପାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ବୃଥା ବୋଲି ଭଲକରି ଜାଣିସାରିବା ପରେ ସେ ନିଜେ ଯାଇ ପାଶାର ସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲା । ଏହିକଥା ମନସ୍ଥକରି ସେ ହଙ୍ଗେରୀ ଦେଶର ସୀମାଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଉଥିବା ଏକ ଚିକିତ୍ସାଳୟ- ଗାଡ଼ିରେ ଆପଣାଲାଗି ଏକ ଧାତ୍ରୀର କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗାଡ଼ କଲା । ପାଶାର ଶେଷ ଚିଠି ସେହିଠାରୁ ଆସିଥିଲା ।

୮

ଯୁଦ୍ଧାହତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟାର୍ଥେ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର ଅର୍ଥଦାନରେ ଗଠିତ ହୋଇଥିବା ଏକ ରେଡ଼କ୍ରସ୍ ରେଲଗାଡ଼ି ଆସି ଆଞ୍ଚଳିକ ହେଡ଼କ୍ୱାର୍ଟର୍‌ରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଗାଡ଼ିଟି ଭୀଷଣ ଲମ୍ବା, ଏପାଖରୁ ସେପାଖ ଯାଏ ପୁରୁଣା ମାଲ ଡବାମାନ ଖଞ୍ଜାହୋଇଚି । ଗାଡ଼ିରେ ଥିବା କେବଳ ଗୋଟିଏମାତ୍ର ପ୍ରଥମଶ୍ରେଣୀର ବଗିରେ ମସ୍କୋର ଜଣାଶୁଣା ପରିବାରର ଲୋକମାନେ ବସିଚନ୍ତି, ସେମାନେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ପାଇଁ ନାନାପ୍ରକାର ଉପହାର ଧରି ଯାଉଚନ୍ତି । ମିଶା ଗର୍ଡ଼ନ ମଧ୍ୟ ଏହି ଡବାରେ ବସିଚି । ତା'ର ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ଜିଭାଗୋ ଏହି ଆଞ୍ଚଳିକ ଚିକିତ୍ସାଳୟରେ କାମ କରୁଥିଲା ବୋଲି ସେ ଜାଣିଥିଲା । ସେହି ଚିକିତ୍ସାଳୟଟି ପାଖରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଗାଆରେ ଅବସ୍ଥିତ

ବୋଲି ଖବର ନେଇ ସେ ଯୁଦ୍ଧସୀମାକୁ ଠିକ୍ ଲାଗିକରି ରହିଥିବା ସେହି ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯିବାପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁମତି ପ୍ରାପ୍ତ କରିଥିଲା ଏବଂ ସେହି ଗ୍ରାମ ଅଭିମୁଖରେ ଯାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ିରେ ବସି ସେଠାକୁ ଗଲା ।

ଗାଡ଼ିର ଡ୍ରାଇଭର୍ ବୋଧହୁଏ ଶ୍ୱେତ ରୁଷିଆ ବା ଲିଥୁଆନିଆର ଲୋକ ଥିଲା, ସେ ଖଣ୍ଡିଖଣ୍ଡି ରୁଷ ଭାଷାରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲା । ସବୁଠାରେ ସରକାରୀ ଗୁପ୍ତଚର ଜାଲ ଛନ୍ଦିଲାପରି ରହିଚନ୍ତି ବୋଲି ସେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଆତଙ୍କ ଚାରିଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିରହିଥିଲା, ସେହି ହେତୁରୁ ତା'ର କଥାବାର୍ତ୍ତାଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ନୀରସ କାଇଦା ସତର୍କ ବଜରବଜର ପରି ଶୁଣାଯାଉଥିଲା । ତାହାର ଏପରି ଲୋକଦେଖାଣିଆ ଅନୁରକ୍ତିରେ ଅତିଶୟ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ରାସ୍ତାର ଅଧିକାଂଶ ଭାଗ ଗର୍ଡ଼ନ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ବସିରହିଥିଲା ।

ସୈନ୍ୟଛାଉଣୀରେ ତାକୁ ଗାଆଟି ଅତି ପାଖରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ପନ୍ଦର ମାଇଲ ଭିତରେ ବୋଲି ସମସ୍ତେ କହିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ରାସ୍ତାଟା ପଚାଶ ମାଇଲରୁ ଅଧିକ ବୋଲି ମନେହେଲା ।

ରାସ୍ତାଯାକ ସବୁଠାରେ ବାମ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ଦିଗ୍‌ବଳୟ ରେଖା ଆଡୁ ଏକପ୍ରକାର ଅପ୍ରୀତିଜନକ ଓ ଅଭିଯୋଗମୂଳକ ଗର୍ଜନଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଉଥିଲା । ଆଗରୁ ମିଶା ଗର୍ଡ଼ନର ଭୂମିକମ୍ପର କୌଣସି ଅଭିଜ୍ଞତା ନଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କଲା (ଏବଂ ସେ ଠିକ୍ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଥିଲା) ଯେ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ଏହି ସହାନୁଭୂତିହୀନ ସୁଦୂରାଗତ ତୋପଶବ୍ଦକୁ କେବଳ ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାତଜନିତ ଭୂକମ୍ପ ଓ ଗର୍ଜନ ସହିତ ହିଁ ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରିବ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଆକାଶର ସୀମାରେଖା ଉପରେ ସେହି ଦିଗରେ ଏକ ରକ୍ତମୟ ପ୍ରଭାମଣ୍ଡଳ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ଏବଂ ପ୍ରଭାତସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ସେହିପରି ଦପ୍‌ଦପ୍ ହେଉଥିଲା ।

ସେମାନେ କେତେ ଧ୍ୱସ୍ତବିଧ୍ୱସ୍ତ ଗାଆଁଗଣ୍ଡା ଅତିକ୍ରମ କରିଗଲେ । କେତେକ ଗାଆ ଜନଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା, ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ଲୋକେ ମାଟିତଳେ ଗହିରିଆ ଖାତଘରମାନ କରି ସେଇଠି ବସବାସ କରୁଥିଲେ । ଯେଉଁଠି ଆଗରୁ ବାସଗୃହ ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଠାରେ ଅଳିଆ ଓ ପଥରଗଦାମାନ ସ୍ତୂପାକୃତି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏହି ଦଗ୍ଧବିଧ୍ୱସ୍ତ ଗୃହଗୁଡ଼ିକ ଅନାଇ ଦେବାମାତ୍ରକେ ବାରିହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଉଷର ମରୁଭୂମିପରି ପଡ଼ିରହିଥିଲା ।

ଆପଣା ଆପଣା କୁଟୀରର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଉପରେ ବିଗତବୟସ୍କା ବୃଦ୍ଧାମାନେ ସତେଅବା କଣସବୁ ଦରାଣ୍ଡି ବୁଲୁଥିଲେ, ମଝିରେ ମଝିରେ କଣ ସବୁ ହାତକୁ ଆଣି ଦେଖୁଥିଲେ, ତାପରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଉଥିଲେ । ଅଜଣା ଅଚିହ୍ନା ଲୋକମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିଥିବାପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ, ସତେ ଯେପରି ଆପଣା ଘରର ଚାରିକାନ୍ଥ ତଥାପି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇ ରଖିଥିଲା ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର ମନେହେଉଥିଲା । ଗର୍ଡ଼ନ ସେଇ ବାଟଦେଇ ଗଲାବେଳେ ସେମାନେ ମୁହଁ ଟେକି ତା' ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ; ଆଉ କେତେଦିନ ଗଲେ ଯାଇ ପୃଥିବୀର ହୋସ୍ ଆସିବ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ପୁଣି ଶାନ୍ତି ଓ ଶୃଙ୍ଖଳାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବ, ଯେପରି ସେମାନେ ଗର୍ଡ଼ନକୁ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ଅନ୍ଧାର ହୋଇଯିବାପରେ ଗାଡ଼ି ଭୁଲରେ ସୈନ୍ୟମାନେ ପହରା ଦେଉଥିବା ଏକ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଚାଲିଯାଇଥିଲା ଓ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଆଦେଶରେ ତାକୁ ପୁଣି ପ୍ରଧାନ ରାସ୍ତାକୁ ଫେରିଆସିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଡ୍ରାଇଭରକୁ ଯୁଦ୍ଧକାଳୀନ ରାସ୍ତାଘାଟ ମାଲୁମ ନଥିଲା । ପ୍ରାୟ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବାରବାର ଭଉଁରି ବୁଲିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କାଲିଠାରୁ ସେମାନେ ଯେଉ ଗାଆଁଟିକୁ ଖୋଜୁଥିଲେ, ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ସମୟରେ ଠିକ୍ ସେହି ନାମର ଏକ ଗାଆଁରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ କୌଣସି ଡାକ୍ତରଖାନା ଅଛି ବୋଲି କେହି କହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେହି ନାମର ଦୁଇଟି ଗାଆ ଅଛି ବୋଲି ଶେଷକୁ ଜଣାପଡ଼ିଲା । ପରିଶେଷରେ ସକାଳ ହେଲାବେଳକୁ ସେମାନେ ଠିକଣା ଗାଆରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ରାସ୍ତାରେ ଗଲାବେଳେ ନାନାପ୍ରକାର ଓଷଦିଆ ଗନ୍ଧରେ ନାକ ଫାଟି ଯାଉଥିଲା । ଗର୍ଡ଼ନ ଭାବିଲା ରାତିରେ ଏହି ଗାଆରେ ରହିବା ଆଦୌ ସୁଖକର ହେବନାହିଁ । ଦିନଟାଯାକ ଜିଭାଗୋ ସହିତ ଏକତ୍ର ଅତିବାହିତ କରି ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟକୁ ସେ ପୁଣି ରେଲଷ୍ଟେସନ୍‌କୁ ଫେରିଯିବ ଏବଂ ତା'ର ଅନ୍ୟବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହିତ ରାତ୍ରିଯାପନ କରିବ । କିନ୍ତୁ ପରିସ୍ଥିତି ତାକୁ ସେଠାରେ ଏକ ସପ୍ତାହାରୁ ଅଧିକ ସମୟ ରହିବାକୁ ବାଧ କରିଥିଲା ।

୯

ସେହି ଦିନମାନଙ୍କରେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ସର୍ବଶୀର୍ଷ ରେଖା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଗର୍ଡ଼ନ ଯେଉଁ ଗାଆରେ ଥିଲା, ତାହାର ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ରୁଷିଆର ସୈନ୍ୟମାନେ ଶତ୍ରୁଛାଉଣୀର ବ୍ୟୂହକୁ ଭାଙ୍ଗି ଭିତରକୁ ପଶି ଯାଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାକୁ ପଛରୁ ଅଧିକ ସୈନ୍ୟଗୋଷ୍ଠୀ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ, ବ୍ୟୂହଚ୍ଛେଦ ଅଧିକ ଦୀର୍ଘ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ସହାୟକାରୀ ବାହିନୀ ହଠାତ୍ ପଛରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଏବଂ ଆଗରେ ଚାଲି ଯାଇଥିବା ବାହିନୀ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲା ଓ ଶତ୍ରୁର କବଳରେ ପଡ଼ିଗଲା । ଲେଫ୍‌ଟ୍‌ନାଣ୍ଟ୍ ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ମଧ୍ୟ ଏହି ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ବନ୍ଦୀ ହୋଇଥିଲେ, ସମସ୍ତ ବାହିନୀ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବାରୁ ସେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିରୋଧରୁ ନିରସ୍ତ ହେବାକୁ ବାଧ ହୋଇଥିଲେ ।

ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ନାନାପ୍ରକାର ଉଡ଼ାଖବର ଶୁଣାଗଲା । କିଏ କହିଲା ତୋପର ଗୁଳିବାଜି ସେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଚନ୍ତି ଏବଂ ତଜ୍ଜନିତ ବିସ୍ଫୋରଣରେ ମାଟିରେ ପୋତିହୋଇ ପଡ଼ିଚନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ଲେଫ୍‌ଟନାଣ୍ଟ ଗାଲିଉଲିନ୍ ନିଜେ ଏହି ଘଟଣା ଦେଖିଚନ୍ତି ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ଆକ୍ରମଣ ବାହିନୀକୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଉଥିବା ସମୟରେ ଗାଲିଉଲିନ୍ ନିରୀକ୍ଷଣ ଚଉକିରୁ ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ସାହାଯ୍ୟରେ କୁଆଡ଼େ ତାଙ୍କର ଗତି ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଦେଖୁଥିଲେ । ଗାଲିଉଲିନ୍ ଯାହା ଦେଖିଥିଲେ, ଯେକୌଣସି ଆକ୍ରମଣକାରୀ ବାହିନୀ ଗତି କରି ଗଲାବେଳେ ସାଧାରଣତଃ ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ସୈନ୍ୟମାନେ ନିରପେକ୍ଷ ଅଞ୍ଚଳ ଅତିକ୍ରମ କରି ଖରଗତିରେ ଧାଇଁ ଚାଲିଥାନ୍ତି । ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଗର୍ତ୍ତଭିତରୁ ବାହାର କରିଆଣି ସେମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗିନ୍‌ମୁନରେ ଭୁଷିଦେବା ବା ହାତବୋମା ଫୋପାଡ଼ି ସେମାନଙ୍କୁ ଖତମ କରିଦେବା ରୁଷପକ୍ଷୀୟ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା । ଧାଉଁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଏହି ପ୍ରାନ୍ତରଟି ଅସରନ୍ତି ପରି ମନେ

ହେଉଥିଲା । ଖସଡ଼ା ଭୂଇଁ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଖସି ଖସି ଯାଉଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ଲେଫଟ୍‌ନାଣ୍ଟ କେତେବେଳେ ଆଗରେ ବା ଆଉ କେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର କଡ଼େ କଡ଼େ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଯାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଉପରେ ସେ ଆପଣାର ରିଭଲ୍‌ଭରଟି ହଲାଇ ହଲାଇ ଯାଉଥିଲେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ସେମାନେ ଏକାବେଳେକେ ଭୂଇଁ ଉପରେ ମୁହଁମାଡ଼ି ପଡ଼ିଯାଉଥିଲେ, ପୁଣି ଏକାବେଳେକେ ଉଠୁଥିଲେ ଏବଂ ଚିତ୍କାର କରି ପୁଣି ଦଉଡୁଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକଥର ଗୁଳିମାଡ଼ ଖାଇ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ମାଟିଉପରେ ପଡ଼ିଯାଉଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ପଡ଼ିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ପଡ଼ିବାଠାରୁ ଟିକିଏ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଥିଲା । ଜଙ୍ଗଲରେ କଟାଗଛ ପଡ଼ିଲାପରି ସେମାନେ ଭୂତଳରେ ପତିତ ହେଉଥିଲେ ଏବଂ ପୁନର୍ବାର ଉଠିବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହେଉନଥିଲା ।

"ସେମାନେ ଲମ୍ଵା ଆବାଜ କରୁଚନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ସାହାଯ୍ୟ ପଠାଇବାକୁ ହେବ !"– ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଗାଲିଉଲିନ୍ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ତୋପବିଭାଗୀୟ ଅଫିସରଙ୍କୁ କହିଲେ । "ନା, ଆଉ ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କର । ସବୁ ଠିକ୍ ଅଛି ।"

ଆକ୍ରମଣକାରୀମାନେ ସେତେବେଳେ ଠିକ୍ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଯାଉଥାନ୍ତି । ତୋପର ଆବାଜ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ନିରୀକ୍ଷଣକାରୀମାନେ ହଠାତ୍ ନୀରବ ହୋଇ ଆପଣାର ହୃଦୟ ଚୂର୍ଣ୍ଣୀଭୂତ ହୋଇଯିବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ସତେ ଯେପରି ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ଆଣ୍ଟିପଭ୍‌ର ସ୍ଥାନରେ କଳ୍ପନା କରୁଥିଲେ, ଆପଣାର ସୈନ୍ୟବାହିନୀକୁ ଯେପରି ସେମାନେ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ସୀମାରେଖା ପାଖକୁ ପରିଚାଳିତ କରାଇ ଆଣିଥିଲେ ଏବଂ ଅଳ୍ପ କେତେ ମୁହୂର୍ତ୍ତମଧ୍ୟରେ ନାନା ଦକ୍ଷତା ଓ ସାହସପୂର୍ଣ୍ଣ କରାମତିମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ ! ଠିକ୍ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଜର୍ମାନ ପକ୍ଷର ଦୁଇଟି ଷୋଳଇଞ୍ଚିଆ କମାଣ ଆକ୍ରମଣକାରୀମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଗୁଳିବର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ତା'ପରେ ଯାହାସବୁ ଘଟିଲା, ଧୂଳି ଓ ଧୂଆଁର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ମେଘପଟଳ ଭେଦକରି ତାହା କାହାରି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା ନାହିଁ । "ୟା ଆଲ୍ଲା । ଖତମ ! ସେମାନଙ୍କର କଥା ସରିଗଲା !"– ବିବର୍ଣ୍ଣ ଅଧରକୁ ସଞ୍ଚାଳିତ କରି ଗାଲିଉଲିନ୍ କହିଲେ । ଲେଫ୍‌ଟ୍‌ନାଣ୍ଟ ଓ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ବାହିନୀ ଏହି ଗୁଳିମାଡ଼ରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲେ ବୋଲି ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ନିରୀକ୍ଷଣ-ଚଉକିର ଅତି ପାଖରେ ଆସି ଗୋଟାଏ ଗୁଳି ପଡ଼ିଲା । ଦେହକୁ ଦୁଇସରି କଲାପରି ନଇଁନଇଁ ନିରୀକ୍ଷଣକାରୀମାନେ ଦୂରକୁ ପଳାଇଗଲେ ଓ ଏକ ଅଧିକ ନିରାପଦ ସ୍ଥାନରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ ।

ଗାଲିଉଲିନ୍ ଓ ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ଏକ ଟ୍ରେଞ୍ଚରେ ରହୁଥିଲେ । ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ନିହତ ହୋଇଚନ୍ତି ବୋଲି ଛାଉଣୀରେ ଥିବା ସବୁ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ହୋଇଗଲାପରେ ତାଙ୍କର ଜିନିଷପତ୍ର ଗାଲିଉଲିନଙ୍କ ଜିମାରେ ରହିଲା ଓ ତାଙ୍କର ବିଧବା ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପରେ ଦେଇଦେବାଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଗଲା । ଆଣ୍ଟିପଭ୍‌ଙ୍କର ଜିନିଷପତ୍ର ଭିତରେ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଛବି ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥିଲା ।

ଗାଲିଉଲିନ୍ ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ସାଧାରଣ ସୈନିକରୁ ଲେଫ୍‌ଟ୍‌ନେଣ୍ଟ ପାହିଆକୁ ପଦୋନ୍ନତ ହୋଇଥିଲେ । ଟିଭର୍ଜିନ ସହିତ ଏକ ଭଡ଼ାଘରେ ବାସକରୁଥିବା ଗିମାଜେଟ୍‌ଡିନ୍‌ର ପୁଅ ଆମର ପୂର୍ବପରିଚିତ ୟୁସୁପ୍‌କା ହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗାଲିଉଲିନ୍ ନାମରେ ପରିଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଆଗରୁ ଏହି ୟୁସୁପ୍‌କା କାରଖାନାରେ କାମ ଶିଖୁଥିଲା ଓ ଖୁଡ଼ୋଲାୟେଭ୍‌ଠାରୁ ମାଡ଼ ଖାଉଥିଲା । ତାଙ୍କୁ ଏତେ ମାଡ଼ ମାରିଥିବା ଖୁଡ଼ୋଲାୟେଭ୍‌ର ଚେଷ୍ଟାରୁ ହିଁ ତା'ର ଏତେ ଶୀଘ୍ର ପଦୋନ୍ନତି ହୋଇ ପାରିଥିଲା ।

ତା'ର କମିଶନ ପାଇଲାପରେ ଯୁଦ୍ଧସୀମାର ଅନେକ ପଛରେ ଗାଲିଉଲିନ୍‌କୁ ଆପଣାର ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ଅତି ସାମାନ୍ୟ କାମ ମିଳିଥିଲା । ପ୍ରାୟ ଅଧା ଅପଦାର୍ଥ ଦଳେ ଲୋକଙ୍କର ବାହିନୀର ସେ ସେନାପତି ହୋଇ ରହିଲା । ସବୁଦିନେ ସକାଳେ ଏହି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଡ୍ରିଲ୍ କରାଯାଉଥିଲା । ଏହି ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଡ୍ରିଲ୍ ପରଦର୍ଶନ କରି ଦେଖିବା ବ୍ୟତୀତ ଗାଲିଉଲିନ୍‌ର ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାମ ନଥିଲା । ସେ ପୃଥିବୀର ଆଉ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା ମଧ୍ୟ କରୁନଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ଅଧିକ ବୟସର ଲୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ହୋଇଥିବା ଏକ ସୈନବାହିନୀ ଆସି ମସ୍କୋରୁ ପହଞ୍ଚିଲେ ଏବଂ ଏହି ବାହିନୀଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଗାଲିଉଲିନ୍‌ର ଅଧୀନରେ ରଖାଗଲା, ଏହି ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ବୁଢ଼ା ପିଓତର ଖୁଡ଼ୋଲାୟେଭ୍ ସହିତ ଗାଲିଉଲିନ୍‌ର ସାକ୍ଷାତ ହେଲା ।

''ଆରେ ବାଃ, ଜଣେ ପରିଚିତ ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ !'' — ମୁହଁ ଖଟାକରି ଦାନ୍ତ ନିକୁଟି ଗାଲିଉଲିନ୍ କହିଲା ।

''ଆଜ୍ଞା ହଁ ।''— ଖୁଡ଼ୋଲାୟେଭ୍ ଉତ୍ତରଦେଲା— ସାବଧାନ ଭଙ୍ଗିରେ ଠିଆହୋଇ ସେ ଗାଲିଉଲିନ୍‌କୁ ସାଲିଉଟ୍ କଲା ।

କିନ୍ତୁ ଏତିକିରେ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଶେଷ ହେଲା ନାହିଁ । ଲେଫ୍‌ଟନେଣ୍ଟ ଡ୍ରିଲ୍ ସମୟରେ ଖୁଡ଼ୋଲାଏଭ୍‌ର କୌଣସି ଭୁଲ ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ ତାକୁ ମାଡ଼ ମାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ମାଡ଼ ଖାଇବାପରେ ତଥାପି ଅଧୀନସ୍ଥ ଏହି ବୁଢ଼ାଟା ତାଙ୍କୁ ସିଧା ନ ଅନାଇ ଟେରେଇ କରି ଅନାଉଚି, ଏହିପରି ଅନୁମାନ କରି ସେ ପୁଣି ତା'ର ମୁହଁଉପରେ ମୁଥା ମାରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ଦୁଇଦିନ ପାଇଁ ତାକୁ ଜଗୁଆଳି ଦେଇ କେବଳ ରୁଟି ଓ ପାଣିର ଖୋରାକରେ ରହିବାକୁ ଶାସ୍ତି ବିଧାନ କଲେ ।

ଏଣିକି ଗାଲିଉଲିନ୍‌ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟବହାର ଯେପରି ବୁଢ଼ାଉପରେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଉଥିଲାପରି ବୋଧ ହେଲା । ବୁଢ଼ା ଅଧୀନସ୍ଥ ଜଣେ ସୈନିକମାତ୍ର ଓ ସେ ନିଜେ ଲେଫ୍‌ଟ୍‌ନେଣ୍ଟ-ପଦସ୍ଥ ଜଣେ ସମ୍ମାନିତ ବ୍ୟକ୍ତି— ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଠେଙ୍ଗାର ଶାସନକରି ତା' ସହିତ ଏହି ଖେଳ ଖେଳିବାକୁ ଗାଲିଉଲିନ୍ କ୍ରମେ ଏକ ଅପମାନ ଓ ଅଖେଳାଳିପଣ ବୋଲି ମନେ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ହେବ । ଦୁହେଁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ରହିଲେ ଆଦୌ ଚଳିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ବାହିନୀରେ ଥିବା ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ସୈନିକକୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ବଦଳି କରାଇବାକୁ ଜଣେ ଅଫିସର ପୁଣି କି ଫିକର କରିବ, ଏବଂ ଶୃଙ୍ଖଳା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସମ୍ଭବ ନହେଲେ କେଉଁଠାକୁ ତାକୁ ବଦଳି କରିଦେଇ ପାରବ ? ଏବଂ ଅପରପକ୍ଷରେ ଆପଣାକୁ ଅନ୍ୟତ୍ର

ବଦଳି କରାଇନେବା ପାଇଁ ଗାଲିଉଲିନ୍ କି କାରଣ ଦେଖାଇ ଦରଖାସ୍ତ କରିବ ? ଛାଉଣୀର କାମ ତାକୁ ନୀରସ ଓ ଅନାବଶ୍ୟକ ମନେହେଉଚି ଏହି କାରଣ ଦର୍ଶାଇ ସେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯିବାଲାଗି ଇଚ୍ଛାପ୍ରକାଶ କରି ଆବେଦନ ପତ୍ର ଦାଖଲ କଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ତା'ପ୍ରତି ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷିତ ହେଲା ଏବଂ ପ୍ରଥମେ ତାକୁ ଦିଆହୋଇଥିବା ଏକ ଦାୟିତ୍ୱକୁ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାରେ ସେ ତାହାର ଅନ୍ୟ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ପରିଚୟ ଦେଇଥିଲା । ଜଣେ ଭଲ ସାମରିକ ଅଫିସର ହେବାଲାଗି ତା'ଠାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଯୋଗ୍ୟତା ଓ କୁଶଳତା ରହିଚି ବୋଲି ଜଣାପଡ଼ିବାରୁ ତାକୁ ଶୀଘ୍ର ପ୍ରଥମ ସୋପାନର ଲେଫ୍ଟ୍‌ନେଣ୍ଟ୍ ପଦକୁ ଉନ୍ନୀତ କରି ଦିଆଗଲା ।

୧୯୦୫ ମସିହାରେ ଗାଲିଉଲିନ୍ ସହିତ ଆଣ୍ଟିପଭ୍‌ର ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଛଅମାସ ପାଇଁ ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ଟିଭର୍ଜିନଙ୍କ ଘରେ ବାସ କରୁଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରବିବାର ଦିନ ୟୁସୁପକ୍କା ତା' ସହିତ ଖେଳିବାକୁ ଯାଉଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଲାରା ସହିତ ମଧ୍ୟ ୟୁସୁପକ୍କାର ଥରେ ଦୁଇଥର ଭେଟ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେହିଦିନଠାରୁ ଏମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ସେ ଆଉ କିଛି ଶୁଣିନଥିଲା । ୟୁରିଆଟିନ୍‌ରୁ ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ଯେତେବେଳେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଆସିଲା, ସେତେବେଳେ ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁର ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥିବାର ଦେଖି ଗାଲିଉଲିନ୍ ପ୍ରଥମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେଦିନର ସେହି ଲଜ୍ଜାଶୀଳ, ଖଳ ସ୍ୱଭାବ ଓ ମାଇଚିଆ ପିଲାଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ଗର୍ବସ୍ଫୀତ, ସବ୍‌ଜାନ୍ତା ଓ ମନୁଷ୍ୟ ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ଏକ ଘୃଣାଭାବ ପୋଷଣ କରୁଥିବା ଏକ ଅଦ୍‌ଭୁତ ବ୍ୟକ୍ତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ତା'ର ବୁଦ୍ଧି ଅତି ପ୍ରଖର ଥିଲା, ଅଦମ୍ୟ ସାହସ ଥିଲା, ସାଧାରଣତଃ ସେ ଚୁପ୍ ରହୁଥିଲା ଏବଂ ସବୁ କଥାକୁ ଏକ ବ୍ୟଙ୍ଗଭ୍ରୂକୁଟିପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୋଭଙ୍ଗୀ ସହିତ ବିଚାର କରୁଥିଲା । ବେଳେବେଳେ ତାହା ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ଗାଲିଉଲିନ୍ ଏକ ଗବାକ୍ଷ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଦେଖିବା ପରି ଆଣ୍ଟିପଭ୍‌ର ଅନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ ନୟନଯୁଗଳ ଭିତରେ ସତେ ଯେପରି କେଉଁ ଦୃଶ୍ୟାତୀତର ଦର୍ଶନଲାଭ କଲା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । ସତେ ଯେପରି ତା'ର ମନଭିତରେ କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଚାର ଅତି ଦୃଢ଼ ଓ ଅବିଚଳିତ ଭାବରେ ତାକୁ କବଳିତ କରି ରଖିଚି । ତା'ର କନ୍ୟାଲାଗି ବା ତା'ର ପତ୍ନୀର ମୁଖ ଦର୍ଶନର ଅଭିଳାଷ ଯେପରି ତାକୁ ସବୁବେଳେ ଅନ୍ୟ ସବୁଥିରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଓ ଅନ୍ୟମନସ୍କ କରି ରଖିଚି ! କୌଣସି ପରୀଗଳ୍ପର କାହାଣୀପରି ସତେ ଯେପରି ଆଣ୍ଟିପଭ୍‌ର ମନରେ ଡାହାଣୀ ଲାଗିଚି ! ଏବଂ ସେହି ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାଲିଯାଇଚି, ଏବଂ ତାର ସମସ୍ତ କାଗଜପତ୍ର,ଛବି ଓ ତା'ର ସମସ୍ତ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସକଳ ଅସମାହିତ ଗୁପ୍ତ ସମ୍ପଦମାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗାଲିଉଲିନ୍ ପାଖରେ ପଡ଼ିରହିଚି ! ଶୀଘ୍ର ହେଉ ବା ବିଳମ୍ବରେ ହେଉ ଯାହା ଦିନେ ଅବଶ୍ୟ ଘଟିଥାନ୍ତା, ଆପଣାର ସ୍ୱାମୀ ବିଷୟରେ ଲାରାର ଅନୁସନ୍ଧାନର ସମ୍ବାଦ ଗାଲିଉଲିନ୍ ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଲାରା ପାଖକୁ ଚିଠିଦେବାକୁ ଗାଲିଉଲିନ୍ ବିଚାର କଲା । କିନ୍ତୁ ନାନାକାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତରହି ଯଥୋଚିତ ଭାବରେ ଏକ ପତ୍ର ଲେଖିବାକୁ ସେ ସମୟ ପାଇଲାନାହିଁ କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଲାରାକୁ ଏହି ମର୍ମନ୍ତୁଦ ସମ୍ବାଦର ଆଘାତ ଦେବାକୁ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ତା' ପାଖକୁ ଏକ ଦୀର୍ଘ ଓ ସବିସ୍ତାର ଚିଠି ଲେଖିବାର

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ଦିନପରେ ଦିନ ବିଳମ୍ୱ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ଏତିକିବେଳେ ସେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଲାରା ଧାତ୍ରୀ ହିସାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଚି ବୋଲି ଖବର ପାଇଲା । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ସେ କେଉଁ ଠିକଣାରେ ତା' ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖିବ, ସେକଥା ସେ ଭାବି ଠିକ୍ କରି ପାରିଲାନାହିଁ ।

୧୦

''ଆଜି ଘୋଡ଼ା ମିଳି ପାରିବ ?''—ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ କରିବାପାଇଁ ଘରକୁ ଆସିବା ମାତ୍ରକେ ଗର୍ଡ଼ନ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଦିନ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଥିଲା ।

''କିଛି ଠିକ୍‌ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତୁ ଯିବୁ କୁଆଡ଼େ ? ତୁ କୁଆଡ଼େ ଯିବୁ ଭାବିକରି କହିଲୁ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି ଭୟଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି, କେତେବେଳେ ଯେ କଣ ହେବ ସେ କଥା କହିବା କାହାରି ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଦକ୍ଷିଣ ପାଖରେ ଆମେ କେତେକ ଜାଗାରେ ଜର୍ମାନ୍ ବାହିନୀର ବୃହ୍ୟସୀମା ଭାଙ୍ଗି ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଯାଇଚୁ ଏବଂ ଅତି ଆଗେଇ ଯାଇଥିବା ଆମର କେତେକ ସୈନ୍ୟଦଳ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ଘେରରେ ପଡ଼ି ଯାଇଚନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ଖବର ପାଇଚି । ଉତ୍ତର ପାଖରେ ଆମେ ଆଗରୁ ଅଭେଦ୍ୟ ଓ ଅନତିକ୍ରମ୍ୟ ବୋଲି ବିଚାରୁଥିବା ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଜର୍ମାନ ସୈନ୍ୟମାନେ ଆମର ବ୍ୟୂହଫଟାଇ ଦେଇଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଏକ ଆଶ୍ୱାରୋହୀ ବାହିନୀ ଏହା କରିଚି । ସେମାନେ କମାଣ ବୃଷ୍ଟି କରି ରେଲରାସ୍ତାମାନ ଉଡ଼ାଇ ଦେଉଚନ୍ତି, ଆମର ଯୋଗାଣ-ଭଣ୍ଡାରଗୁଡ଼ିକୁ ଧ୍ୱଂସ କରି ଦେଉଚନ୍ତି ଏବଂ ମୁଁ ଯେତେଦୂର ଜାଣିପାରୁଚି, ଆମକୁ ଘେରରେ ପକାଇ ଦେବାର ଉଦ୍ୟମ କରୁଚନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପୁଣି ତୁ ଘୋଡ଼ା କଥା ପଚାରୁଚୁ ? ହେ– ଏଠିକି ଆ'! ଆପଣାର ଭୃତ୍ୟକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ କହିଲେ, ''ଶୀଘ୍ର ଟେବୁଲ ସଜାଇ ଖାଇବାକୁ ଆଣ । ଆଜି କଣ ସବୁ ରାନ୍ଧିଚୁ ?''

ଏହି ଚିକିତ୍ସାଦଳର ଡାକ୍ତରଖାନା ଓ ଚିକିତ୍ସା ଛାଉଣୀମାନ ଗାଆଁର ଏଠିସେଠି ଅବସ୍ଥିତ ରହିଥିଲା, ତଥାପି ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଯେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଆପଦ *ପଡ଼ିନଥିଲା । ଘରଗୁଡ଼ିକରେ ପଶ୍ଚିମା ଢଙ୍ଗର କାଚଝରକାମାନ ଝକଝକ କରୁଥିଲା, ତଥାପି* କୌଣସି ଝରକାର ଗୋଟିଏ ହେଲେ କାଚ ମଧ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇନଥିଲା । ଏକ ଉଷ୍ଣ ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭ ଶରତକାଳ ଶେଷରେ ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ନିଦାଘରେ ପରିଣତ ହେଲାପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ଦିନବେଳେ ଡାକ୍ତର ଓ ଅଫିସରମାନେ ଝରକାସବୁ ମେଲା ରଖୁଥିଲେ । ଝରକାବନ୍ଧ ଓ ଘରର ନୁଆଣିଆ ଧଳାରଙ୍ଗର ଛାତରେ ଦଳଦଳ କଳାମାଛି ଭଅଁ ଭଅଁ ହେଉଥିଲେ । ଡାକ୍ତରଖାନାର କୋଟ ଏବଂ ଜାକେଟରୁ ବୋତାମ ଖୋଲିଦେଇ ବସି ଡାକ୍ତର ଓ ଅଫିସରମାନେ ଘର୍ମଗଳିତ ମୁଖରେ ଜିଭପୋଡ଼ି ଦେଉଥିବା ଦହଦ୍ ସୁପ୍ ବା ଚାହା ନିଃଶେଷ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ରାତିରେ ସେମାନେ ନିଆ ଚାରିପାଖରେ ଯାଇ ବସୁଥିଲେ, ଲିଭି ଆସୁଥିବା କାଠଗୁଡ଼ାକୁ ଫୁଙ୍କି ପୁଣି ଜଳାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ, ଧୂଆରେ ସେମାନଙ୍କର ଆଖିରୁ ପାଣି ବାହାରି ଯାଉଥିଲା, ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ନିଆ କିପରି ଜଳାଇବାକୁ ହୁଏ, ସେକଥା ଜାଣିନାହାନ୍ତି ବୋଲି ସେମାନେ ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗାଳିଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥିଲେ ।

ତଥାପି ରାତି ପାହିନଥାଏ । ଜିଭାଗୋ ଓ ଗର୍ଡ଼ନ ସାମନାସାମନି ଦୁଇଟି ଖଟିଆ ଉପରେ ଶୋଇରହିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଝିରେ ଥିବା କାଛର ଝରକାକୁ ଲାଗିକରି ଖାଇବା ଟେବୁଲ ପଡ଼ିଥାଏ । ଘରଯାକ ଗରମରେ ଦେହ ସିଝିଗଲାପରି ଲାଗୁଥାଏ, ତମାଖୁର ଧୂଆଁରେ ଆଖି ପୋଡୁଥାଏ । ଶରତ ରାତିର ପବନରୁ ଝଲକାଏ ଗୃହଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବ ଓ ସେମାନେ ଟିକିଏ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିପାରିବେ, ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଦୁଇଟି ଝରକା କବାଟକୁ ମେଲା ରଖିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଏକମନରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥାନ୍ତି, ଗତ ଅନେକ ରାତ୍ରି ଓ ଦିବସ ସମୟ ସେମାନେ କେବଳ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ବିତାଇ ଦେଇଚନ୍ତି । ସବୁଦିନପରି ଆଜିମଧ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ର ଆଡ଼ର ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଏକ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅଗ୍ନ୍ୟୁଦ୍‌ଭାସରେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ଦେଖାଯାଉଚି । ଅବିରତ ବନ୍ଧୁକ ଗୁଳିର କର୍କଶ ଶବ୍ଦ ଭିତରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶବ୍ଦାଘାତରେ ଭୂଇଁ କମ୍ପିଯିବା ପରି ଲାଗୁଥିଲା, ମନେହେଉଥିଲା ଇସ୍ପାତ ତିଆରି ଗୋଟାଏ ଭାରୀ ଟ୍ରଙ୍କକୁ ସତେ ଯେପରି କିଏ ଘର ଭିତରେ ଘୋଷରି ନେଇଯାଉଚି ଏବଂ ଚଟାଣରେ ଦିଆହୋଇଥିବା ରଙ୍ଗକୁ ଘଷରା କରି ଦେଉଚି । ସତେଅବା ଏହି ଶବ୍ଦପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବାଲାଗି ଜିଭାଗୋ କଥୋପକଥନ ବନ୍ଦକଲେ, ଦଣ୍ଡକପାଇଁ ନୀରବ ରହିଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ କହିଲେ– ''ଏଇଟା ହେଉଚି ଜର୍ମାନପକ୍ଷର ଏକ ଷୋଳଇଞ୍ଚିଆ କମାଣର ଶବ୍ଦ । ଏଡ଼େ ଟିକିଏ ଜିନିଷ, କିନ୍ତୁ ଏହାର ଓଜନ ହେଉଚି ପ୍ରାୟ ତିରିଶ ମହଣ ।'' ତା' ପରେ ସେ ପୁଣି କଥୋପକଥନ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ କିନ୍ତୁ ଆଗରୁ କୋଉକଥା ପଡ଼ିଥିଲା, ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ସେକଥା ମନେ ପଡ଼ିଲାନାହିଁ ।

''ଗାଆଟାଯାକ ଚାରିଆଡ଼େ ଏଇ ଯୋଉ ଭଣଭଣ ଗନ୍ଧ ବାହାରୁଚି, ଏଇଟା କି ଗନ୍ଧ ?'' ଗର୍ଡ଼ନ ପଚାରିଲା । ''ଏଇ ଗାଆରେ ଗୋଡ଼ ଦେବା ମାତ୍ରକେ ମୁଁ ଏହି ଗନ୍ଧ ଅନୁଭବ କରିଥିଲି । ଏହା ଏକ ମଧୁରିଆ ଗୁଡ଼ିଆ ଗନ୍ଧ, ନାକ ଭିତରକୁ ଗଲେ ବାନ୍ତିମାଡ଼ି ଆସୁଚି, ଠିକ୍ ମୂଷା ଯେମିତି ଗନ୍ଧାନ୍ତି ।''

''ତୁ କୋଉ ଗନ୍ଧ କହୁଚୁ ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝିପାରୁଚି । ଏଇଟା ହେଉଚି ଝୋଟର ଗନ୍ଧ । ଏ ଗାଆର ଲୋକମାନେ ଭାରି ଝୋଟଚାଷ କରନ୍ତି । ଝୋଟର ଗଛରୁ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଏକ ଅସ୍ୱସ୍ତିକର ସଢ଼ା ଗନ୍ଧ ବାହାରେ । ପୁଣି ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଏହିସବୁ ଝୋଟ କିଆରୀରେ ଅନେକ ଅନାବିଷ୍କୃତ ମୃତଦେହ ପଡ଼ି ରହିଥାଏ ଏବଂ ସଢ଼ିବାରେ ଲାଗେ । ଅବଶ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁ ଯୁଆଡ଼େ ଯିବୁ ସବୁଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ଶବର ପଚାଗନ୍ଧ ଆସି ତୋ' ନାକରେ ବାଜିବ । ଏହା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ କଥା । ଶୁଣିପାରୁଚୁ ? ଇଏ ହେଉଚି ସେଇ ଜର୍ମାନ କମାଣର ଶବ୍ଦ ।

ଏଇ ଗତ କେତେଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ପୃଥିବୀର ଯାବତୀୟ ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ସାରିଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଲୋକମାନଙ୍କର ବିଚାର ଉପରେ ଏହି ଯୁଦ୍ଧର କିପରି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥାଏ, ସେ ବିଷୟରେ ଗର୍ଡ଼ନ ତା'ର ବନ୍ଧୁର ମତାମତ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଥିଲା । ମଣିଷ ଦୁଇ ପକ୍ଷରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ପରସ୍ପରର ବିଲୋପ ସାଧନ କରିବାରେ କିପରି ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଏ, ଆହତ ମଣିଷ ଦେଖି ଦେଖି କିପରି ଏସବୁ ଦେଖିବା କ୍ରମେ ଦେହସୁହା ହୋଇଯାଏ, ଖାସ୍ କରି ଆଧୁନିକ ପ୍ରକାରର କେତେକ ବିଶେଷ କ୍ଷତକୁ ଦେଖି ମଧ୍ୟ କିପରି ସେ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ନପଡ଼େ, ଯୁଦ୍ଧରୁ ପ୍ରାଣ ଧରି

ଫେରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଦ୍ଧର କୌଶଳମାନ କିପରି ବିକୃତାକାର ମାଂସ ନିର୍ମିତ ପିଣ୍ଡୁଳାରେ ପରିଣତ କରିଦିଏ, ଏସବୁର ନିଷ୍ଠୁର ଯୁକ୍ତିକୁ ମାନିନେବାକୁ ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ନିଜକୁ କିପରି ଅସମର୍ଥ ବୋଧ କରୁଥିଲେ, ସେହିକଥା ସେ ଗର୍ଡ଼ନ ଆଗରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ ।

ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଦିନପରେ ଦିନ ନାନାସ୍ଥାନକୁ ବୁଲିଯାଇ ଗର୍ଡ଼ନ ଅନେକ ଭୟାବହ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲା । ଏକଥା କହିବା, ଅନାବଶ୍ୟକ ଯେ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସାହସ, ଏକପ୍ରକାର ଅମାନୁଷିକ ପ୍ରୟାସ ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ କିପରି ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ମୃତ୍ୟୁଭୟଜୟ କରି ପାରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଯେଉଁସବୁ ତ୍ୟାଗ ଓ ବିପଦକୁ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିଲେ ଏସବୁକୁ କେବଳ ଏକ ଅଳସ ଦେଖଣାହାରି ହିସାବରେ ବୁଲି ଦେଖିବାର ଅନୈତିକତା ବିଷୟରେ ସେ ସର୍ବଦା ସଚେତ ରହିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁ ଦେଖି କେବଳ ସେଥିପାଇଁ ରୋଦନ କରିବାକୁ ମଧ ସେ ଆଦୌ କମ୍ ଅନୈତିକ ବୋଲି କଦାପି ବିଚାର କରୁନଥିଲା । ଜୀବନ ପଥରେ ଆସି ପହଞ୍ଚ ଯାଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତି ଅନୁସାରେ ସରଳ ଓ ସାଧୁ ଭାବରେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଯିବାରେ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲା ।

ଯୁଦ୍ଧ ସୀମାର ଅନତିଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏକ ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ରେଡ଼କ୍ରସ ବାହିନୀ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା କେନ୍ଦ୍ର ସେ ଥରେ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲା । ମଣିଷର କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ଶରୀର ଦେଖି ଯେ ଆଉ ଜଣେ ମଣିଷ ଭୟରେ ଅଚେତ ହୋଇ ଯାଇପାରେ, ଆପଣାର ଅନୁଭବରୁ ସେ ସେହିଠାରେ ଏକଥା ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲା ।

କମାଣର ଗୁଳିରେ ବିଧ୍ୱସ୍ତ ହୋଇଥିବା ଏକ ଅରଣ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଥରେ ସେମାନେ ବୁଲି ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଧ୍ୱସ୍ତବିଧ୍ୱସ୍ତ ଜଙ୍ଗଲ ଭୂମିରେ ବଙ୍କା ଓ ଭଙ୍ଗା ବନ୍ଧୁକବୁହାଗୁଡ଼ାକ ଓଲଟି କରି ଏଣେ ତେଣେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଗଛରେ ଘୋଡ଼ାଟିଏ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଅନତି ଦୂରରେ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ଫରେଷ୍ଟର୍ ନିବାସ ଗୃହର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ଏହି ଗୃହଟିର ଛାତକୁ ଅଧେ ଉଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଏହି ଭଙ୍ଗା ଘରେ ଏବଂ ରାସ୍ତା ସେପଟେ ଥିବା ଆଉ ଦୁଇଟି ତମ୍ବୁ ଭିତରେ ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା କେନ୍ଦ୍ର ଚାଲୁଥିଲା ।

''ଏଠାକୁ ତୋତେ ଆଣିବା ମୋର ଉଚିତ ନଥିଲା''— ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ''ଟ୍ରେଞ୍ଚମାନ ଏଠାକୁ ମୋଟେ ଅଧମାଇଲ ବାଟ ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲର ସେପାଖରେ ଅନତି ଦୂରରେ ଆମର କମାଣ ସବୁ ରଖାଯାଇଚି । ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହାସବୁ ଘଟୁଚି, ସେସବୁ ତୁ ଏହିଠାରୁ ବେଶ୍ ଶୁଣିପାରିବୁ । ତେଣୁ ବୀର ପୁରୁଷ ପରି ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ତୁ ଆଦୌ ଚେଷ୍ଟା କରନା । ଆତଙ୍କିତ ହେବା ତୋ' ପକ୍ଷରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । ଯେ କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅବସ୍ଥା ଓଲଟି ଯାଇପାରେ ଏବଂ ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁଠି ଠିଆହୋଇଚେ, ସେଠାରେ ମଧ କମାଣର ଗୁଳି ଆସି ପଡ଼ିପାରେ ।

ଗୋଡ଼ରେ ବିରାଟ ବୁଟ୍‌ଜୋତାମାନ ପିନ୍ଧି ବୟସ୍କ କ୍ଲାନ୍ତ ସୈନ୍ୟମାନେ ରାସ୍ତା କଡ଼ରେ ମୁହଁମାଡ଼ି ବା ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଧୂଳିଧୂସର କୁର୍ତ୍ତାସବୁ ଝାଳ ଲାଗି ଲାଗି ଛାତି

ପାଖରେ ଏବଂ କାନ୍ଧ ପଛ ପଟେ କଳା କୋଟଟ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଚାରିଦିନ ଜୀବନ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ପରେ ଗୋଟିଏ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରୁ ଏହି କେତେଜଣ ମାତ୍ର ବଞ୍ଚି ରହିଥିଲେ ଏବଂ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ବିଶ୍ରାମ ନେବାଲାଗି ଏମାନଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରୁ କିଛିଦୂର ପଛକୁ ହଟିଯିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସତେ ଅବା ପଥରମୂର୍ତ୍ତି ପରି ସେମାନେ ମାଟି ଉପରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲେ । ହସିବା, ପାଇଁ କି ଗାଳି ଦେବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ନଥିଲା । ରାସ୍ତାରେ ମାଳେ ବଳଦ ଗାଡ଼ି କେଁ-କଟର ଶବ୍ଦ କରି ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲିଗଲେ ତଥାପି, ସେମାନେ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ସେଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ ନାହିଁ । ସାଧାରଣତଃ ଏହିସବୁ ଗାଡ଼ିରେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ବୁହା ହେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଦ୍ଧାହତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସେଥିରେ ବୋଝେଇ ହୋଇ ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଯାଉଥିଲେ । ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନଙ୍କ ଦେହରେ ପଟି ବନ୍ଧାଯିବ ଏବଂ ସାଂଘାତିକ ଭାବରେ ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଲାଗି ଅସ୍ତ୍ର ଚିକିତ୍ସାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବ । ଅଧଘଣ୍ଟାକ ପୂର୍ବରୁ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ଗୋଳାବର୍ଷଣଘଡ଼ିକ ପାଇଁ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା ସମୟରେ ଏହିମାନଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ନାନା ସ୍ଥାନରୁ ସାଉଁଟି ଅଣା ହୋଇଥିଲା । ଏମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ପ୍ରାୟ ଅଧେ ଲୋକଙ୍କର ଚେତା ମଧ୍ୟ ନଥିଲା ।

ଗାଡ଼ିସବୁ ଫାଟକ ପାଖରେ ଅଟକି ଠିଆହେଲା, ଷ୍ଟ୍ରେଚରମାନ ଧରି ଅର୍ଦ୍ଦଳିମାନେ ପାହାଚ ଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ ଓ ଗାଡ଼ି ଉପରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ତଳକୁ ଉତାରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତମ୍ବୁର ଗୋଟାଏ ପାଖ ପର୍ଦ୍ଦାକୁ ଟେକିଧରି ଦୂରରୁ ଜଣେ ଧାତ୍ରୀ ଠିଆହୋଇ ବାହାରକୁ ଅନାଇ ରହିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ତାର ଡିଉଟି ନଥିଲା । ତମ୍ବୁ ପଛରେ ଥିବା ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଦୁଇଜଣ ମଣିଷ ବଡପାଟିରେ କ'ଣ ସବୁ ଯୁକ୍ତିତର୍କ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ, ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଗଛାଗଛଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ସେକମାନଙ୍କର କଣ୍ଠସ୍ୱର ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେମାନେ କଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଚନ୍ତି, ତାହା ଆଦୌ ବାରି ହେଉ ନଥିଲା । ସେହି ଲୋକ ଦୁଇଜଣ ଜଙ୍ଗଲ ଆଡୁ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ ଓ ଘର ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଗଲେ । ଧାତ୍ରୀଟି ସେହିପରି ବାହାରକୁ ଅନାଇ ରହିଥିଲା ।

ହଠାତ ତାହାର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଭୟକୁଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । "ପାଗଳଙ୍କ ପରି ତୁମେ ଦୁହେଁ ସେଠି କ'ଣ କରୁଚ ?"– ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିବା ଏବଂ କାହାରି ଆଶ୍ରା ନନେଇ ଦୁଇ ଷ୍ଟ୍ରେଚରର ମଝିରେ ଯାଉଥିବା ଦୁଇଜଣ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ସେ ପାଟିକରି ଉଠିଲା । ତରତର ହୋଇ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲା ।

ପ୍ରଥମ ଷ୍ଟ୍ରେଚର୍‌ରେ ଥବା ସୈନ୍ୟଜଣକ ଏକ ବିଶେଷ ଭୟଙ୍କର ଓ ଅଭାବନୀୟ ପ୍ରକାରେ ଆହତ ହୋଇଥିଲା । ତୋପରୁ ଗୋଟିଏ ପାତିଆ ଆସି ତା'ର ମୁହଁରେ ବାଜିଥିଲା ଏବଂ ତାର ଜିଭ ଓ ଓଠ ଦୁଇଟାକୁ ଏକ ଏକାକାର ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ପିଣ୍ଡରେ ପରଣତ କରି ଦେଇଥିଲା । ତଥାପି ସୈନ୍ୟଟି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚିରହିଥିଲା । ପାତିଆଟି ଯାଇ ତା'ର ମାଢ଼ିତଳେ ହାଡ଼ରେ ଲାଖି ରହିଯାଇଥିଲା ଏବଂ ତାହାରି ଚୋଟରେ ତା'ର ଗାଲ ବାହାରୁ ଫାଟି ଯାଇଥିଲା । ଏକ ଅତି କ୍ଷୀଣ ଚିତ୍କାରରେ ସେ ରହିରହି ଗଅଁଗଅଁ ହେଉଥିଲା, ତାହା କୌଣସି ମଣିଣ କଣ୍ଠର ଚିତ୍କାର ବୋଲି ହଠାତ୍ ମନେ ହେଉନଥିଲା । 'ଯେତେଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ମୋତେ ପ୍ରାଣରୁ ମାରିଦିଅ, ମୋତେ ଏହି ଭୟଙ୍କର

ମରଣାଧିକ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ଉଦ୍ଧାର କର'– ତାହାର ଚିତ୍କାର ଶୁଣି ସେ ଏହିପରି ଏକ ଆକୂତି କରୁଚି ବୋଲି ସ୍ୱଭାବତଃ ମନେ ହେଉଥିଲା।

ଧାତ୍ରୀଟି ଅନୁମାନ କରିଥିଲା ଯେ ସୈନ୍ୟଟିର ବିକଳ ଚିତ୍କାରରେ ବିଗଳିତ ହୋଇ ଅଜ୍ଞାହତ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଇଜଣ ଖାଲିହାତରେ ତା'ର ମାଢ଼ି ଭିତରୁ ଲୁହା ପାତିଆଟିକୁ ବାହାର କରିଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଉଥିଲେ ।

''କଥା କଣ ? ତୁମେମାନେ କ'ଣ କରିବାକୁ ଯାଉଛ ? ଡାକ୍ତରଙ୍କ ପାଖରେ ସେଥିପାଇଁ ଖାସ୍ ହତିଆରମାନ ରହିଚି, ସେ ସିନା ସେକଥା କରିପାରିବେ...ଅବଶ୍ୟ ଯଦି ପାତିଆଟା ବାହାର କରିବା ଦରକାର ପଡ଼ିବ !'' (ହେ ଭଗବାନ, ହେ ଭଗବାନ, କାହିଁକି ତାକୁ ନମାରି ତୁମେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଚ । ସତରେ ଯଦି ତୁମେ କେଉଁଠି ଅଛ, ତେବେ ତାକୁ ଶୀଘ୍ର ଏଥିରୁ ମୁକ୍ତ କରି ନେଇଯାଅ ।)

ଏହାର ଠିକ୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ, ଯେତେବେଳେ ଲୋକମାନେ ତାକୁ ବହିନେଇ ପାହାଚ ଉପରେ ଉଠି ଉଠି ଯାଉଥିଲେ ସେ ସୈନ୍ୟଟି ହଠାତ୍ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରି ଉଠିଲା, ତାହାର ଶରୀର ଏକ ଭୟଙ୍କର ଅବେଗରେ କମ୍ପିଉଠିଲା ଏବଂ ଆଖିପିଛୁଳାକେ ତା'ର ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ିଗଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମରିଥିବା ସୈନ୍ୟଟି ହେଉଚି, ଗିମାଜେଟ୍‌କିନ୍, ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଅଳ୍ପ ସମୟପୂର୍ବେ ପାଟି କରୁଥିବା ଲୋକଟି ହେଉଚି ଲେଫ୍‌ଟ୍‌ନେଣ୍ଟ ଗାଲିଉଲିନ୍ ଏବଂ ଧାତ୍ରୀଟି ହେଉଚି ଲାରା । ଗର୍ଡ଼ନ ଓ୍ ଜିଭାଗୋ ଠିଆହୋଇ ଏହସବୁ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଥିଲେ । ଏ ସମସ୍ତେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକାଠି ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେଜଣ ପରସ୍ପରକୁ ଆଦୌ ଜାଣିନଥିଲେ,ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ଆଗରୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ପରିଚିତ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରସ୍ପରକୁ ଚିହ୍ନିପାରିଲେ ନାହିଁ। ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନକୁ ନେଇ ଏପରି ଅନେକ ଘଟଣା ରହିଥିଲା, ଯାହା କି ଭବିଷ୍ୟତରେ କେବେ ନିଶ୍ଚିତ ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ, ଏବଂ ଆହୁରି ଏପରି କେତେକ ଘଟଣା ଥିଲା, ଯାହା କେବଳ ଭବିଷ୍ୟତରେ– ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଆଉଥରେ ଭେଟିବା ପରେ– ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା ।

୧୧

ଦୈବକୃପାରୁ ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଗାଆଗୁଡ଼ିକ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇନଥିଲା । ଧ୍ୱଂସ ଓ ବିଘାତର ମହାସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ସେଗୁଡ଼ିକ କେତୋଟି ଦ୍ୱୀପ ମାତ୍ର ହୋଇରହିଥିଲା, କିପରି ଯେ ରହିଥିଲା ତାହାର କାରଣ କହିପାରିବା ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ। ଦିନେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ସମୟରେ ଜିଭାଗୋ ଓ ଗର୍ଡ଼ନ ଗାଡ଼ିରେ ଘରକୁ ଫେରୁଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ଗାଆଁରେ ସେମାନେ ଜଣେ କୋସାକ୍ ଯୁବକ ଓ ତାକୁ ବେଷ୍ଟିତ କରି ରହିଥିବା ଦଳେ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । କୋସାକ୍ ଯୁବକଟି ଗୋଟିଏ ତମ୍ବା ପଇସାକୁ ଉପରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଉଥାଏ ଏବଂ ଦରପାକଲା ଦାଢ଼ି ଥିବା ଜଣେ ଇହୁଦୀକୁ ସେହି ପଇସା ଧରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରୁଥାଏ । କନ୍ତୁ ଇହୁଦୀ କୌଣସି ଥର ତାହାର ଧରି ପାରୁ ନଥାଏ । ବେଢ଼ି ରହିଥିବା ଲୋକ ମୋତେ ଏହି ଦୃଶ୍ୟଦେଖି ହସି ହସି ଗଡ଼ିଯାଉଥାନ୍ତି । ତା'ର ଦୁଇହାତ ଭିତରଦେଇ ପଇସାଟି ଉପରକୁ ଚାଲିଯାଉଥାଏ ଓ ତା'ପରେ ତଳେ କାଦୁଅ ଉପରେ

ପଡ଼ିଯାଉଥାଏ । ପଇସାଟିକୁ କାଦୁଅରୁ ଉଠାଇ ଆଣିବାକୁ ବୁଢ଼ାଟି ଯେମିତି ତଳକୁ ନଇଁ ପଡୁଥାଏ, କୋସାକ୍ ସେମିତି ତା'ର ପିଚାରେ ଗୋଟାଏ ଲେଖାଏଁ ଥାପଡ଼ ଲଗାଇ ଦେଉଥାଏ, ଦେଖଣାହାରିମାନେ ହସି ହସି ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇଯାଉଥାନ୍ତି । ବାସ୍, ଏହି କଥାଟିକୁ ନେଇ ସମସ୍ତେ ରହସ୍ୟରେ ମାତି ରହିଥାନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ରହସ୍ୟ କେବଳ ରହସ୍ୟରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିଲା, କିନ୍ତୁ କେତେବେଳେ ଯେ ତାହା ଏକ ଗୁରୁତର କନ୍ଦଳରେ ପରିଣତ ନ ହେବ, ସେକଥା କହିବା କାହାରି ସାଧ ନଥିଲା, ମଝିରେ ମଝିରେ ବୁଢ଼ାର ସ୍ତ୍ରୀ ରାସ୍ତା ସେପାଖରେ ଥିବା ଘର ଭିତରୁ ବାହାରି ଚିତ୍କାର କରି କରି ଘଟଣା ସ୍ଥଳକୁ ଆସୁଥିଲା । ସ୍ୱାମୀ ଆଡ଼କୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ କ'ଣ ସବୁ କହୁଥିଲା ଏବଂ ପୁଣି ଭୟଶଙ୍କିତ ଭାବରେ ଘରଭିତରକୁ ଚାଲିଯାଉଥିଲା । ଦୁଇଟି ଛୋଟ ଝିଅ ଝରକା ସେପାଖରୁ ଅଜାଙ୍କର ଏହିପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାକୁ ଅନାଇ ଦେଖୁଥିଲେ ଓ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦୁଥିଲେ ।

ଗାଡ଼ିର ଡ୍ରାଇଭରକୁ ଏସବୁ ଭାରି କୌତୁକପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଧ ହେଲା । ଦେଖଣାହାରିଙ୍କର ରହସ୍ୟ ଓ ମଜାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବାଧା ନ ଜନ୍ମାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ କୋସାକ୍ ଯୁବକଟିକୁ ପାଖକୁ ଡକାଇ ଆଣିଲେ, ତାକୁ ଆଚ୍ଛା କରି ପରସ୍ତେ ଗାଳି ଦେଲେ, ଏବଂ ବୁଢ଼ା ସହିତ ଏପରି ତାମସା ଖେଳିବା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ।

''ହଉ ଆଜ୍ଞା''— ଯୁବକଟି ଉତ୍ତର ଦେଲା । ''ବୁଢ଼ାର କୌଣସି କ୍ଷତି କରିବା ଆମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନଥିଲା, ଆମେ କେବଳ ଥଟ୍ଟାରେ ଏପରି କରୁଥିଲୁ ।''

ଆଉ କିଛି ନକହି ଜିଭାଗୋ ଏବଂ ଗର୍ଡ୍ନ ଗାଡ଼ି ଚଳାଇ ଚାଲିଗଲେ ।

ଆପଣାର ଗାଆଁ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଆସିଲା ପରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କହିଲେ, ''ଏସବୁ ବଡ଼ ମାରାତ୍ମକ କଥା । ଏଇ ଯୁଦ୍ଧସକାଶେ ବିଚରା ଇହୁଦୀମାନେ ଯେ କେତେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଚନ୍ତି, ସେକଥା ତୁ କଳ୍ପନା କରି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ସତେ ଯେପରି ସେହିମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ହିଁ ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷିତ ହୋଇଚି । ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ପିଟୁଣି ଟକସ୍ ବସୁଚି, ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତିମାନ ନଷ୍ଟ କରି ଦିଆଯାଉଚି, ଆହୁରି ନାନା ଉପାୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ନାନା ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଉଚି । ତଥାପି ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ମନବୋଧ ନହେଲାପରି ସେମାନଙ୍କୁ ନାନା ଜାଗାରୁ ବହିଷ୍କୃତ କରି ଦିଅଯାଉଚି, ଅପମାନିତ କରାଯାଉଚି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଦେଶାନୁରାଗ ନାହିଁ ବୋଲି ଦୋଷାରୋପ ମଧ୍ୟ କରାଯାଉଚି । କାହିଁକି ସେମାନେ ଏ ଦେଶକୁ ନିଜର ଦେଶ ବୋଲି ମନେ କରିବେ ? ଶତ୍ରୁରାଜ୍ୟରେ ସେମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ସମାନ ଅଧିକାର ପାଇଚନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଆମ ଦେଶରେ ଦଣ୍ଡଭୋଗ ବ୍ୟତୀତ ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଗତି ହିଁ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତି ରହିଥିବା ଆମର ଘୃଣା— ଏହାର ମୂଳରେ କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ବା କୌଣସି ବିବେକ ନାହିଁ । ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁସବୁ କାରଣରୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ମଣିଷର ମନରେ ସହାନୁଭୂତି ଜାତ ହେଉଥାନ୍ତା, ସେହିସବୁ କାରଣ ହିଁ ଆମକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା କରିବାକୁ ଏକ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଚି । ସେମାନଙ୍କର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ଅଳ୍ପସ୍ଥାନରେ ସେମାନଙ୍କର

ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ଖୁନ୍ଦିହୋଇ ବାସ କରିବା, ସେମାନଙ୍କର ଦୁର୍ବଳତା ଓ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାଲାଗି ସେମାନଙ୍କର ଅଶକ୍ତତା– ଏହିସବୁ ହିଁ ଆମକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଚି । ମୁଁ ଏସବୁ ଆଦୌ ବୁଝିପାରେନାହିଁ । ସତେ ଯେପରି କଷ୍ଟ ଓ ଅପମାନ ଭୋଗ କରିବା ଛଡ଼ା ସେମାନଙ୍କର ଅଦୃଷ୍ଟରେ ଆଉ କିଛି ଲେଖା ନାହିଁ, ଏଥିରୁ ମୁକୁଳିବାକୁ ଆଉ କୌଣସି ବାଟ ନାହିଁ ।

ଗର୍ଡ଼ନ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଲାନାହିଁ ।

୧୨

ପୁଣି ଦିନେ ରାତିରେ ଝରକାର ଦୁଇ ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ଆପଣା ଆପଣାର ଖଟିଆ ଉପରେ ଗଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ସେମାନେ ଗପସପ ହେଉଥିଲେ ।

ଥରେ ସେ ଜାର୍ (ରୁଷିଆର ସମ୍ରାଟ) ଙ୍କୁ କିପରି ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଖିଥିଲେ, ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ଗର୍ଡ଼ନଙ୍କୁ ସେହି ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହୁଥିଲେ ।

ସେହିବର୍ଷ ସେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆସିଥାନ୍ତି । କାର୍ପେଥିଆନ୍ ପର୍ବତମାଳାର ଏକ ଉପତ୍ୟକାରେ ତାଙ୍କ ବାହିନୀର ଛାଉଣୀ ପଡ଼ିଥାଏ । ଉପତ୍ୟକାର ତଳକୁ ଗୋଟିଏ ରେଲଷ୍ଟେସନ୍ ଥାଏ । ଜିଭାଗୋ ସେହି ସ୍ଥାନର ଏକ ପ୍ରାକୃତିକ ବର୍ଣ୍ଣନାର ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ପର୍ବତମାଳା ପାଇନ୍ ଅରଣ୍ୟରେ ଘନାଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ; ପର୍ବତର ଚୂଡ଼ାରେ ମେଘଖଣ୍ଡମାନ ବିଶ୍ରାମ ନେଉଥିଲାପରି ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ଲୋମଶ ଚମଉପରୁ ଠାଏଠାଏ ଲୋମ ଉପୁଡ଼ିଯାଇ ଚନ୍ଦା ଓ ଧଳା ଦେଖାଗଲା ପରି ଅରଣ୍ୟ ଭିତରୁ ଠାଏଠାଏ ଧୂସର ରଙ୍ଗର ପଥର ମୁଣ୍ଡିଆମାନ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥାଏ ।

ସମ୍ରାଟ ସେତେବେଳେ ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ଏକ ପ୍ରଦେଶରେ ସୈନ୍ୟଛାଉଣୀମାନ ପରିଦର୍ଶନ କରି ବେଖୁଥାନ୍ତି । ହଠାତ୍ ଖବର ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଯେ ସେ ଜିଭାଗୋଙ୍କର ବାହିନୀ ମଧ୍ୟ ପରିଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଆସିବେ । ଯେକୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବେ ବୋଲି ସମ୍ଭାବନା ରହିଥିଲା । ରେଲବାଇ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ତାଙ୍କୁ ଏକ ସାମରିକ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କରିବାକୁ ହେଲା । ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା କାଳ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ସେମାନେ କ୍ରମେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ସମ୍ରାଟଙ୍କର ଗହଣରେ ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଦୁଇଟି ରେଲଗାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା, ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ସମ୍ରାଟଙ୍କର ଗାଡ଼ି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ।

ତା'ପରେ ସମ୍ରାଟ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଦେଖିଲେ । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ସେ ଶାନ୍ତ ଭାବରେ ଯେଉଁ କେତେପଦ କଥା କହିଲେ ତାହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତରରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ଜୟଧ୍ୱନି ବଜ୍ରର ବିସ୍ଫୋରଣ ଶବ୍ଦ ପରି ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡୁଥିଲା ।

ବାହାରେ ଈଷତ୍ ହସୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭିତରେ ସମ୍ରାଟ ବଡ଼ ଅସ୍ୱସ୍ତି ବୋଧ କରୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ତାଙ୍କର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ପଥର ପରି ସ୍ଥିର ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ପାର୍ବତ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର ସେହି ଧୂସର ଉଷ୍ଣ ପ୍ରଭାତରେ ସମ୍ରାଟଙ୍କର ଏପରି ମୁଖମୁଦ୍ରା ଦେଖି ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବଡ଼ ବେଦନା ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ଏପରି ଦୁର୍ବଳ ଗମ୍ଭୀର ଭାବ ଓ ଲଜ୍ଜାଶୀଳତା ଯେ ଜଣେ

ଅତ୍ୟାଚାରୀର ମୁଖମଣ୍ଡଳରୁ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇପାରିବ, ଏଡ଼େ ଦୁର୍ବଳ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେ କେବେ କାହାକୁ କାରାଗାରରେ ବନ୍ଦି କରି ରଖି ପାରିବେ, କାହାକୁ ଫାଶୀ ଦେଇପାରିବେ ବା କାହାକୁ ଫାଶୀ ଦଣ୍ଡରୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ପାରିବେ, ଏହି କଥା ଭାବି ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ସେଦିନ ବଡ଼ ଧନ୍ଦାରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ ।

ଜିଭାଗୋଙ୍କର କଥା ସରୁ ସରୁ ଗର୍ଡ଼ନ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା– ''ଆଜି ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ଘଟଣାଟି ଦେଖିଆସିଲେ, ତାହାରି ବିଷୟରେ ମୋର ମନ ଭିତରେ ହୋଇଥିବା ପ୍ରତିକ୍ରିୟାମାନ ମୁଁ ତୋତେ ବର୍ତ୍ତମାନ କହିବି । ସେହି ଯେଉଁ କୋସାକ୍ ଯୁବକଟି ଇହୁଦୀ ବୁଢ଼ାଟିକୁ ନେଇ ତାମସା ଖେଳୁଥିଲା– ଏପରି ହଜାର ହଜାର ଘଟଣା ତୁ ସବୁଠାରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବୁ– ଅବଶ୍ୟ ଏହା ଏକ ଅତି ଅସମ୍ମାନଜନକ ବିଷୟ– କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ବିଷୟ ନେଇ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପସନ୍ଦ କରେ ନାହିଁ– କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିଚାର ନରଖି ଏହାକୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ଯଦି ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଏହି ଇହୁଦୀ ସମସ୍ୟାଟିର ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଯିବା, ତେବେ ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟ ଦର୍ଶନର ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଏବଂ ଏକ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅବଶ୍ୟ ତୋତେ ମୁଁ କିଛି ନୂଆ କଥା କହିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ । ତୋ'ର ଦାଦିଙ୍କର ଅନୁପ୍ରେରଣାରେ ହିଁ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ ଏହିସବୁ ବିଚାରର ମୂଳଦୂଆ ପଡ଼ିଥିଲା ।

''ତୁ କହୁଥିଲୁ ଜାତି କାହାକୁ କହନ୍ତୁ...ଜାତି ପାଇଁ କୋଉ ଲୋକ ଅଧିକ କାମ କରେ...ଯିଏ ଜାତି ଜାତି ବୋଲି ଚାରିଆଡ଼େ ଚିତ୍କାର କରି ବୁଲେ ନା ଯିଏ ଜାତି ବିଷୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସଚେତନହୋଇ ଆପଣାର ସୁନ୍ଦର ଓ ମହାନ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଜାତିକୁ ଏକ ବିଶ୍ୱଜନୀନ ସ୍ତରକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରିନିଏ, ଜାତିର ଖ୍ୟାତି ବଢ଼ାଏ, ଜାତିର ନାମକୁ ଅମର ଅବିସ୍ମରଣୀୟ କରିରଖେ ? ଏହାର ଉତ୍ତର ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ । ଏବଂ ଏହି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଯୁଗରେ ଜାତିର ପ୍ରକୃତ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ କଣ ? ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ କେବଳ ଜାତି ବୋଲି କହିପାରିବା ନାହିଁ– ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଦୀକ୍ଷିତ ବା ରୂପାନ୍ତରିତ ଜାତି ବୋଲି କହି ପାରିବା । ଏବଂ ପ୍ରାଚୀନ ନୀତିଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତ ରହିବା ଅପେକ୍ଷା ଏହି ରୂପାନ୍ତରିତ ଓ ନୂତନ ଦୀକ୍ଷିତ ହେବା ହେଉଚି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତିର ଜୀବନରେ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଘଟଣା । ବାଇବେଲରେ ଏହି ବିଷୟରେ କଣ କୁହାଯାଇଚି ? ପ୍ରଥମତଃ ଏହା କୌଣସି ଦୃଢ଼ ଅନମନୀୟ ସତ୍ୟକୁ ଆମ ଉପରେ ଜରବଦସ୍ତି ଲଦି ଦେଇ ନାହିଁ– ''ଏହା ଏପରି ବା ସେପରି''ବୋଲି ବାଇବେଲ୍‌ରେ କୌଣସି ଜାଗାରେ କିଛି କୁହାଯାଇ ନାହିଁ । ବାଇବେଲ୍ କେବଳ ଅତି ସରଳ ଓ ଅନୁଗ୍ରହଭାବରେ ଆମ ଆଗରେ ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ବାଢ଼ି ଦେଇଚି– ''ତୁମେ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ ମାର୍ଗରେ ଜୀବନ ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚ କି ? ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସୁଖ ଲାଗି ତୁମର ଅଭିଳାଷ ଅଛି କି ?''– ବାଇବେଲର ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସମସ୍ତେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷଯାବତ୍ ସେମାନେ ଏହାରି ଦ୍ୱାରା ପରିପ୍ରେରିତ ହୋଇଥିଲେ ।

''ବାଇବେଲ୍‌ରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଭଗବାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟରେ ଇହୁଦୀ ନାହାନ୍ତି କି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ନାହାନ୍ତି । ଭଗବାନଙ୍କ ଆଖିରେ ସମସ୍ତେ ସମାନ, ବାଇବେଲ୍‌ରେ ଉକ୍ତ ଉକ୍ତିଦ୍ୱାରା କଣ କେବଳ ଏହି

ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ ପାଉଚି ? ନା, କେବଳ ଏତିକି କହିବାଲାଗି ବାଇବେଲର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନଥିଲା । ଗ୍ରୀସ୍‌ଦେଶର ଦାର୍ଶନିକମାନେ, ରୋମର ନୀତିବାଦୀ ଓ ହିବ୍ରୁ ଧର୍ମପୁରୁଷମାନେ ଅନେକ ଆଗରୁ ଏହିକଥା ଜାଣିଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ବାଇବେଲ କହିଲା— ହୃଦୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ଏହି ନୂତନ ଜୀବନମାର୍ଗ ଓ ନୂତନ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥାରେ, ଯାହା ଭଗବାନଙ୍କର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବୋଲି ଅଭିହିତ ହୋଇଚି, ସେଥିରେ ଜାତିଲାଗି କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ; ସେଥିରେ କେବଳ ମଣିଷଲାଗି ସ୍ଥାନ ଅଛି, କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତି ଲାଗି ସ୍ଥାନ ଅଛି ।''

''ତୁ କହୁଥିଲୁ ଯେ ଘଟଣା ଭିତରେ ଆମେ ଯଦି କୌଣସ ଭାବ ବା ମର୍ମର ପରିସ୍ଥାପନା କରାଇ ନପାରିବା, ତେବେ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକର କୌଣସି ଅର୍ଥ ବା ମହତ୍ତ୍ୱ ହିଁ ରହିବନାହିଁ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମକୁ ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟ-ବ୍ୟକ୍ତିର ରହସ୍ୟସମ୍ପଦ ବୋଲି କହିବି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘଟଣାକୁ ଅର୍ଥଗର୍ଭକ ଓ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ସେଥିରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମର ଭାବରହସ୍ୟ ଭରିଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।''

''ହଁ, ପାକଳ ହୋଇନଥିବା ରାଜନୈତିକ ଲେଖକମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଆମର କଥା ପଡ଼ିଥିଲା । ସମଗ୍ର ଜୀବନ ବା ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱଜଗତ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ କିଛି କହିବାକୁ ନଥାଏ । ଏପରି ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ରସୀମିତ ନିକୃଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀର ଲେଖକ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି କୌଣସି ଏକ ଖାସ୍ ଜାତିର ବିଶେଷତଃ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ଜାତିର ଅହରହ ଆଲୋଚନା କରି ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି, ଏହି ଆଲୋଚନା ଜରିଆରେ ସେମାନେ ଆପଣାର ଦକ୍ଷତା ଓ ଚାତୁରୀ ଦେଖାଇବାର ଏକ ପରମ ସୁଯୋଗ ପାଆନ୍ତି ବୋଲି ମନେ କରିଥାନ୍ତି, ଅତ୍ୟାଚାରିତ ଶ୍ରେଣୀପ୍ରତି ସେମାନେ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା ସମବେଦନା ଓ ସହାନୁଭୂତି ଉପରେ ହିଁ ସେମାନେ ତିଷ୍ଠିରହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତୁ କହିଲୁ, ଏହି ମନୋଗତିଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସୂଚାଇ ଦେବାଲାଗି ଇହୁଦୀମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଉପଯୁକ୍ତ ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ତୁ ଆଉକେଉଁଠି ପାଇପାରିବୁ କି ? ସେମାନଙ୍କର ଜାତୀୟ ଭାବ ସେମାନଙ୍କୁ ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି କେବଳ ଏକ ଜାତି ହୋଇ ରହିବାକୁ ହିଁ ବାଧ୍ୟ କରିଚି । ଆପଣାର ଜାତିତ୍ୱ ବ୍ୟତୀତ ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପରିଚୟ ନାହିଁ । ପୃଥିବୀର ଅବଶିଷ୍ଟ ଭାଗରେ ଲୋକମାନେ ଆପଣା ଭିତରୁ ଜାଗ୍ରତ ଏକ ନୂତନ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ପରିପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଯତେବେଳେ ଏହି ଜାତୀୟତାର ଜାଲଭିତରୁ ଆପଣାକୁ କ୍ରମେ ମୁକ୍ତ କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି, ଇହୁଦୀମାନେ ସେତେବେଳେ ତଥାପି ସେହି ପ୍ରାଚୀନ ଓ ବିନାଶକାରୀ ଜାଲ ଭିତରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ପଡ଼ିଚନ୍ତି । ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅଦ୍‌ଭୁତ କଥା ନୁହେଁ କି ? ଏହାର କାରଣ କଣ ? ତୁ ଭାବିକରି ଦେଖ । ସେହି ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ଦେଶରେ ହିଁ ଏହି ଗୌରବମୟ ମୁକ୍ତି, ନିକୃଷ୍ଟ ଜୀବନସ୍ତରରୁ ଏହି ମୁକ୍ତି ଓ ଜଞ୍ଜାଳମୟ ଜୀବନଧାରଣର ନୀରସତାର ଜାଲ ଛିନ୍ନ କରି ଅନନ୍ତ ମାର୍ଗକୁ ଉତ୍‌କ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଉଡ଼ିଯିବାର ଏହି ପରମ ସନ୍ଦେଶ ପ୍ରଥମେ ଘୋଷିତ ସତ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା, ସେହିମାନଙ୍କର ଭାଷାରେହିଁ ଏହା ଘୋଷିତ ହୋଇଥିଲା, ଏହା ସେହିମାନଙ୍କ ଜାତିର ନିଜସ୍ୱ ସମ୍ପଦ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେମାନେ ଏହି ଅପୂର୍ବ ଘଟଣାକୁ ଦେଖିଲେ, ଏହି ଅପୂର୍ବ ସନ୍ଦେଶକୁ ଶୁଣିଲେ ଏବଂ ତଥାପି ଏହାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଲାଭବାନ୍ ହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏପରି ଏକ ମହାନ୍ ଶକ୍ତି ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ବିଚାରକୁ

ସେମାନେ କିପରି ନିସ୍ପୃହ ଓ ଉଦାସ ଭାବରେ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଦେଇ ପାରିଲେ ? ଏହି ବିଚାରର ବିଜୟ ହୋଇ ସାରିବା ପରେ ଓ ଏହାର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ସାରିବା ପରେ ସେମାନେ ଆଗପରି ତଥାପି ଶୂନ୍ୟ ଓ ସାରହୀନ ହୋଇ ରହିପାରିବେ ବୋଲି ସେମାନେ କିପରି ଭାବି ପାରିଲେ ? ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ମରଣକୁ ବରଣ କରିବାର ଏହି ମହାନ୍ ସନ୍ଦେଶରୁ କିଏ ଲାଭବାନ୍ ହୋଇପାରିବ ? କେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ସାଧନ ପାଇଁ ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ଏହି ନିରୀହ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ସଦୟହୃଦୟ ଲୋକମାନେ— ଆବାଳବୃଦ୍ଧବନିତା ସମସ୍ତେ— ଉପହାସ ଓ ଅପମାନ ସହି ଆସିଚନ୍ତି, ନିର୍ମମ ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ବରଣ କରିଚନ୍ତ ? ଏବଂ 'ଜନତା'ର ବନ୍ଧୁ ବୋଲାଉଥିବା ଏହି ଲେଖକମାନେ ସବୁଠାରେ ସବୁ ଯୁଗରେ କାହିଁକି ଏପରି ପ୍ରତିଭାହୀନ ହୋଇ ରହିଆସିଚନ୍ତି ? ଇହୁଦୀ ଜାତିର ବିଜ୍ଞ ଓ ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ ନେତାମାନେ କାହିଁକି ଏହି ଅଳସ ଜାତିପ୍ରୀତିର ବାଡ଼ ଡେଇଁ ବାହାରକୁ ଯାଇ ପାରିନାହାନ୍ତି ? ଅକାରଣରେ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥିବା ଓ ନିହତ ହେଉଥିବା ସେମାନଙ୍କର ଏହି ବାହିନୀକୁ ସେମାନେ କାହିଁକି ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ନେଇନାହାନ୍ତି ? କାହିଁକି ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ କହିନାହାନ୍ତି— "ଏଥର ତୁମମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଚେତନା ପଶୁ । ତୁମେମାନେ ଏସବୁ ବନ୍ଦ କର । ସବୁବେଳେ ଆପଣାକୁ ଇହୁଦୀ ଇହୁଦୀ ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରି ବୁଲନାହିଁ, ସବୁବେଳେ ଏମିତି ଆପଣା ଆପଣା ଭିତରେ ମେଳହୋଇ ରହନାହିଁ, ଅଲଗା ହୋଇଯାଅ । ସବୁରି ସହିତ ମିଳିତ ହୁଅ । ଜଗତରେ ତୁମେମାନେ ହିଁ ପ୍ରଥମ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଏବଂ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ । ତୁମମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଏକ ନିକୃଷ୍ଟତମ ଓ ଦୁର୍ବଳତମ ଉପାଦାନଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ତୁମେମାନେ ଆତ୍ମଘାତୀ ପରି କେବଳ ଆପଣାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରି ଆସିଚ ।"

୧୩

ତହିଁଆରଦିନ ଜିଭାଗୋ ଖାଇବାଲାଗି ଘରକୁ ଆସିବାକ୍ଷଣି ଗର୍ଡ଼ନକୁ କହିଲେ— ବାଃ, ତୁ ଯିବୁ ଯିବୁ ବୋଲି ଅଥୟ ହେଉଥିଲୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୋର ଯିବା ସମ୍ଭବ ହେଲାପରି ଦେଖାଯାଉଚି । ତୋ'ର ଭାଗ୍ୟ ଭଲ । ଅବଶ୍ୟ ଏହି ଅବସ୍ଥାକୁ ମୁଁ ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି କହିବିନାହିଁ, କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶତ୍ରୁମାନେ ଆମକୁ ଅଧିକ ଅସୁବିଧାରେ ପକାଇ ଦେଇଚନ୍ତି ଓ ହଟାଇ ଦେଉଚନ୍ତି । ପୂର୍ବପଟେ ବର୍ତ୍ତମାନ ରାସ୍ତା ଖୋଲା ରହିଚି । ପଶ୍ଚିମ ପଟରୁ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ଅଧିକ ଚାପ ପଡୁଚି । ଚିକିତ୍ସାବିଭାଗୀୟ ସମସ୍ତ ବାହିନୀକୁ ଏଠାରୁ ଶୀଘ୍ର ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯିବାକୁ ଆଦେଶ ଦିଆହୋଇଚି । ହୁଏତ କାଲି ବା ପଅରିଦିନ ଆମକୁ ଏଠାରୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ଅବଶ୍ୟ କେଉଁଠାକୁ ଯିବାକୁ ହେବ ମୋତେ ଜଣା ନାହିଁ ।

"ସୈନିକର ଜୀବନ ହେଉଚି ଏହିପରି । କୌଣସି ଜାଗାସହିତ ପରିଚିତ ହେଉ ନହେଉଣୁ ସୈନିକକୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ଜାଗାକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଠାରେ ପ୍ରଥମେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲାବେଳେ ମୋତେ ଏଠି କିଛି ଭଲ ଲାଗୁନଥିଲା । ଯୁଆଡ଼େ ଦେଖିବ, ଖାଲି ମଇଳା ଓ ଆବର୍ଜନା ପୂରି ରହିଥିଲା । ଘର ଭିତରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଉତ୍ତାପ ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନଥିଲା, ଘରର ଛାତରେ ମୁଣ୍ଡ ବାଜୁଥିଲା । ଏହାପୂର୍ବରୁ ଆମେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ଆସିଥିଲୁ, ସେହି ସ୍ଥାନର ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ବିଷୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର କିଛି

ମନେ ପଡୁନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଚି ଯେ ଏଠାରେ ସବୁଦିନେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲେ ମଧ ମୁଁ ସେଥିରେ ଆଦୌ ଆପତ୍ତି କରିବି ନାହିଁ । ଘର ଭିତରେ ବସି ଟାଇଲ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଖରା ଏବଂ ପବନରେ ଦୋହଲୁଥିବା ଗଛ ଛାଇ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିବାକୁ କାହାକୁ ଭଲ ନ ଲାଗିବ ?''

ସେମାନେ ତରତର ନହୋଇ ଜିନିଷପତ୍ର ବନ୍ଧାବନ୍ଧି କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭକଲେ ।

ରାତିରେ ହଠାତ୍ ନାନାପ୍ରକାର ଚିତ୍କାର, ବନ୍ଧୁକଶବ୍ଦ ଓ ଦଉଡ଼ଧାପଡ଼ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କର ପଦଶବ୍ଦ ଶୁଣି ସେମାନଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଗାଆଁ ଆଡ଼ର ଆକାଶ ହାଲୋକମୟ ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ଝରକା ଉପରେ ନାନାପ୍ରକାର ଛାଇ ପଡ଼ି ପୁଣି ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯାଉଥାଏ । କ'ଣ ପାଇଁ ଏପରି ଗୋଳମାଳ ହେଉଚି ବୁଝିଆସିବାକୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଅର୍ଦ୍ଦଳିକୁ ପଠାଇଲେ ।

ଅର୍ଦ୍ଦଳି ଆସି ଖବର ଦେଲା ଯେ ଜର୍ମାନପକ୍ଷ ଗାଆଁ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରି ଆସିଚନ୍ତି । ଜିଭାଗୋ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଡାକ୍ତରଖାନା ଆଡ଼କୁ ଧାଇଁଗଲେ । ସମ୍ବାଦଟି ପ୍ରକୃତରେ ସତ୍ୟ । ଗାଆଁଟାସାରା ହୁତୁହୁତୁ ହୋଇ ଜଳୁଚି । ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବାଲାଗି କୌଣସି ଆଦେଶ ପାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଉଠାଇନେବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି ।

''ଆଜି ରାତାରାତି ଆମକୁ ଏଠାରୁ ଯିବାକୁ ହେବ''– ଜିଭାଗୋ ଗର୍ଡ଼ନକୁ କହିଲେ । ''ତୁ ପ୍ରଥମ ଦଳରେ ଯିବୁ । ଗାଡ଼ି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ସାରିଲାଣି । କିନ୍ତୁ ତୋ' ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ କହି ଆସିଚି । ଆଚ୍ଛା, ବିଦାୟ । ତୁ ଭଲରେ ରହ । ଚାଲ, ମୁଁ ତୋତେ ସେଇଠି ବିଦାୟ ଦେଇ ଆସିବି, ଓ ତୁ ଯେପରି ବସିବାକୁ ଜାଗା ପାଉ, ତାହାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଆସିବି ।''

ଭଙ୍ଗାକାଛକୁ ହାବୁଡ଼ି ଓ ଝୁଣ୍ଟି ଝୁଣ୍ଟି ସେମାନେ ଗାଆଁର ରାସ୍ତାଦେଇ ଗଲେ । ସେମାନଙ୍କର କାନପାଖରେ ଭଅଁ ଭଅଁ କରି ଗୁଳିମାନ ଚାଲିଯାଉଥାଏ, ରାସ୍ତାର ଅନତିଦୂରରେ ନିଆଁର ଛଟାମାନ ସୃଷ୍ଟିକରି ବିସ୍ଫୋରଣ ଲାଗି ରହିଥାଏ ।

''ଆଉ ତୁ କ'ଣ କରିବୁ, କହିଲୁ, ?''– ଗର୍ଡ଼ନ ବାଟରେ ପଚାରିଲା ।

''ମୁଁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଦଳରେ ପଛେ ପଛେ ଯିବି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଫେରିଯାଇ ଜିନିଷପତ୍ର ସଜାଡ଼ି ରଖିବାକୁ ହେବ ।''

ଗାଆଁ ମୁଣ୍ଡରେ ସେମାନେ ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ । ସୈନ୍ୟ ଓ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ସରଞ୍ଜାମରେ ବୋଝେଇ ହୋଇଥିବା ଗାଡ଼ିମାନ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ହାତ ହଲାଇ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ବନ୍ଧୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିଦାୟ-ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇଲେ । ହୁତୁହୁତୁ ହୋଇ ଜଳୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଖଳାରେ ଆଲୁଅ ଧାସରେ ଗର୍ଡ଼ନ ଓ ତା'ର ବନ୍ଧୁର ମୁହଁକୁ ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲା ।

ଘରଗୁଡ଼ିକର କଡ଼େ କଡ଼େ ବାଟ କାଟି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ତରତର ହୋଇ ଫେରୁଥାନ୍ତି । ଘରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଆଉ ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେ ଗଜ ବାକୀ ଅଛି, ହଠାତ୍ ଏକ ବିସ୍ଫୋରଣର ଆଘାତରେ ସେ ବୁଲିକରି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ । ଠିକ୍ ରାସ୍ତାର ମଝିରେ ସେ ପଡ଼ିଗଲେ, ତାଙ୍କର ଦେହରୁ ରକ୍ତଧାରମାନ ବହିଯିବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ କ୍ରମେ ସେ ସଂଜ୍ଞା ହରାଇ ବସିଲେ ।

୧୪

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଯେଉଁ ଡାକ୍ତରଖାନାର ଅଫିସ୍‌ର-ଓ୍ୟାର୍ଡ୍‌ରେ କ୍ରମେ ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରୁଥିଲେ, ସାଧାରଣ ହେଡ୍‌କ୍ୱାର୍ଟରସ୍ ପାଖରେ ଥିବା ଏକ ଅନାମଧେୟ ଛୋଟ ସହରରେ ସେହି ଡାକ୍ତରଖାନା ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ପାଖରେ ରେଲରାସ୍ତା ଚାଲିଯାଇଚି । ଫେବୃଆରି ଶେଷରେ ଏକ ଉଷ୍ଣ ଦିବସ ସମୟ । ତାଙ୍କର ଅନୁରୋଧରେ ତାଙ୍କର ଶଯ୍ୟାପାଖରେ ଥିବା ଝରକାଟିକୁ ଖୋଲା ରଖାଯାଇଥିଲା ।

ଖାଇବାକୁ ଡେରି ଥିବାରୁ ରୋଗୀମାନେ ନାନାଭାବରେ କାଳକ୍ଷେପଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଜଣେ ନୂଆ ଧାତ୍ରୀ ଆସି ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଯୋଗ ଦେଇଚନ୍ତି ବୋଲି ସେମାନେ ଖବର ପାଇଥିଲେ । ଆଜି ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଓ୍ୟାର୍ଡ୍‌କୁ ଆସିବା କଥା । ଜିଭାଗୋଙ୍କର ଶଯ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖକୁ ଏକ ଶଯ୍ୟାଉପରେ ଗାଲିଉଲିନ୍ ସେହି ସମୟରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିବା ଖବର କାଗଜ ଉପରେ ଆଖି ବୁଲାଇ ଦେଖୁଥିଲେ । ସରକାରୀ କଟକଣା ହେତୁ ଖବରକାଗଜରେ ଖାଲି ଛାଡ଼ିଦିଆଯାଉଥିବା ଜାଗାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆଖି ପଡ଼ିଯିବା କ୍ଷଣି ସେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠୁଥିଲେ । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଟୋନିଆର ଚିଠିଗୁଡ଼ିକ ବାହାରକରି ପଢୁଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଏକାଠି ଏକାମୁଥକେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା । ପବନର ହିଲ୍ଲୋଳ ବାଜି ଚିଠିର କାଗଜଗୁଡ଼ିକ ଖଡ଼ଖଡ଼ ବାଜୁଥିଲା । କାହାର ଧୀର ପଦକ୍ଷେପ ଶୁଣିପାରି ସେ ଉପରକୁ ଅନାଇଲେ । ଲାରା ଓ୍ୟାର୍ଡ୍ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ।

ଜିଭାଗୋ ଏବଂ ଗାଲିଉଲିନ୍ ଦୁହେଁ ତାକୁ ଚିହ୍ନିପାରିଲେ କିନ୍ତୁ ଦୁହେଁଯାକ ତାକୁ ଚିହ୍ନିଚନ୍ତି ବୋଲି ଦୁହିଁଙ୍କଭିତରୁ କେହି ଜାଣିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଲାରା ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରୁ କାହାରିକୁ ଜାଣିନଥିଲା । ସେ କହିଲା– ''ନମସ୍କାର । ସେଠି ସେ ଝରକାଟା ଖୋଲା ରହିଚି କାହିଁକି ? ଥଣ୍ଡା ଲାଗୁନାହିଁ ? '' ଗାଲିଉଲିନ୍ ପାଖକୁ ଯାଇ ସେ ତାଙ୍କୁ ସେ କିପରି ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ପଚାରିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର ନାଡ଼ି ଦେଖିବାପାଇଁ ହାତକୁ ଟେକିଧରିଲା । କିନ୍ତୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ହାତକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ସେ ଶଯ୍ୟାପାଖରେ ବସିଲା ଏବଂ ସତେଅବା କଣ ଗୋଟାଏ ଅଡୁଆରେ ପଡ଼ିଗଲା ପରି ମୁଖଭଙ୍ଗୀ କରି ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁରହିଲା ।

''ଏ ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭ୍‌ନା, ମୁଁ ଏକଥା କଦାପି ଆଶା କରିନଥିଲି''– ଗାଲିଉଲିନ୍ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ''ତୁମର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପରିଚୟ ଥିଲା । ଆମେ ଏକ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଥିଲୁ । ମୁଁ ତାଙ୍କର ଜିନିଷମାନ ତୁମକୁ ଦେବାଲାଗି ରଖିଚି ।''

''ସତେ ?''– ଲାରା ଉତ୍ତର ଦେଲା । ''ଏହା କଦାପି ସମ୍ଭବ ହୋଇନପାରେ । ତୁମେ ତାଙ୍କୁ ସତରେ ଜାଣିଚ ? ଭଗବାନଙ୍କର କି ଅଦ୍‌ଭୁତ ବରାଦ ? ଏସବୁ ଘଟଣା କିପରି ଘଟିଲା ମୋତେ ଶୀଘ୍ର କହ । ଗୋଟାଏ କମାଣର ଗୁଳି ବାଜି ସେ ନିହତ ହେଲେ ଓ ସେହି ବିସ୍ଫୋରଣରେ ମାଟିରେ ପୋତିହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ନୁହେଁ ? ମୁଁ ସବୁ ଶୁଣିଚି, ତେଣୁ ମୋ' ଆଗରେ ସବୁକଥା କହିବାକୁ ଭୟ କରନାହିଁ ।''

କିନ୍ତୁ ସତକଥା କହିବାକୁ ଗାଲିଉଲିନ୍‌ର ଭରସା ପାଇଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଲାରାକୁ ବୋଧ ଦେବାପାଇଁ ସେ ଏକ ପ୍ରିୟ ମିଛ କଥା କହି ବସିଲେ ।

''ଆଣ୍ଟିପଭ୍‌କୁ ସେମାନେ ବନ୍ଦୀ କରିନେଲେ । ଆପଣାର ସୈନ୍ୟଦଳକୁ ନେଇ ସେ ଅତିରିକ୍ତ ଆଗକୁ ଚାଲିଯାଇଥିଲା । ଶତ୍ରୁମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଘେରିଗଲେ ଓ ସେମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ତେଣୁ ବାଧହୋଇ ତାକୁ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।'' କିନ୍ତୁ ଲାରା ଏସବୁ ସମ୍ବାଦରେ ବିଶ୍ୱାସ କଲାନାହିଁ । ଏହି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ସାକ୍ଷାତରେ ବଡ଼ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଲା ଏବଂ ତଥାପି ଅପରିଚିତ ଲୋକମାନଙ୍କ ଆଗରେ କାଳେ ତା'ର ଧୈର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତି ଘଟିବ, ସେଥିପ୍ରତି ସାବଧାନ ରହି ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପିଣ୍ଡାଆଡ଼କୁ ବାହାରିଗଲା ।

ଦଣ୍ଡକପରେ ସେ ପୁଣି ଘରଭିତରକୁ ଆସିଲା, ବାହାରେ ସେ ଆପଣାକୁ ବେଶ୍ ସଂବୃତ କରି ନେଇଥିଲା । ଗାଲିଉଲିନ୍ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେ କାଳେ ତାକୁ ପୁଣି କାନ୍ଦମାଡ଼ିବ, ଏଥିପାଇଁ ଇଚ୍ଛାକରି ସେ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ନଚାହିଁବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା ଏବଂ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲା । ଯନ୍ତ୍ରଚାଳିତ ହେବାପରି ବଡ଼ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ପଚାରିଲା, ''ତୁମର କଣ ହୋଇଚି ?''

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ତା'ର ଉତ୍ତେଜନା ଓ ତା'ର କାନ୍ଦିବାକୁ ଆଗରୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲେ । ସେ କାହିଁକି ଏପରି ବିବଶ ଓ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଚି, ତାକୁ ଏକଥା ପଚାରିବାକୁ ଓ ଆଗରୁ ସେ ତାକୁ ଦୁଇଥର ଦେଖିଚନ୍ତି ବୋଲି କହିବାକୁ ସେ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ । ଥରେ ଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବାବେଳେ ଏବଂ ଆଉଥରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର ଥିବାବେଳେ, ଜୀବନରେ ଏହିପରି ଦୁଇଥର ସେ ତାକୁ ଦେଖିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ସେ ଭାବିଲେ ଯେ ଏପରି କଲେ ତାକୁ ସେ ଅତି ପରିଚିତ ବୋଲି ମନେ ହେବେ ଏବଂ ହୁଏତ ତାଙ୍କର କଥାକୁ ସେ ସେହିହେତୁ ଭୁଲ ଅର୍ଥ କରିବସିବ । ତା'ପରେ ହଠାତ୍ ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍‌ନାଙ୍କର ଶରୀର ଥିବା ଶବାଧାର ଓ ଟୋନିଆର ତତ୍କାଳୀନ ଚିତ୍କାର ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ଏବଂ ସେ ତତ୍‌ପରିବର୍ତ୍ତେ କହିଲେ—

ଧନ୍ୟବାଦ । ମୁଁ ଜଣେ ଡାକ୍ତର । ମୁଁ ମୋର ବେଶ୍ ଯତ୍ନ ନେଇପାରୁଚି । ମୋର କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ ।

''ଆରେ, ମୁଁ କଣ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅପମାନ ଦେଲିକି ?''— ଲାରା ମନେମନେ ବିସ୍ମିତ ହେଲା । ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ସେ ତାଙ୍କର ତିଖ ସରୁ ନାକ ଓ ସାଧାରଣ କୃତି ମୁଖମଣ୍ଡଳକୁ ଅନାଇ ରହିଲା ।

ତାପରେ କେତେଦିନଯାଏ ପାଗର କିଛି ଠିକ୍‌ଠିକଣା ରହିଲା ନାହିଁ । ରାତିରେ ଅବିରାମ ଗତିରେ ସୁ'ସୁ' ହୋଇ ଉଷୁମ ପବନ ବହିବାକୁ ଲାଗିଲା, ମାଟିଭିତରୁ ସବୁବେଳେ ଗୋଟାଏ ଓଦା ଗନ୍ଧ ବାହାରୁଥିଲା ।

ସେହି କେତେଦିନ ସାଧାରଣ ହେଡ଼କ୍ୱାର୍ଟର୍ସରୁ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଖବରମାନ ଆସି ପହଞ୍ଚୁଲା, ଦେଶର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆତଙ୍କଜନକ ଜନରବମାନ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଲା । ପିଟର୍ସବର୍ଗ ସହିତ ତାରଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ସଂଯୋଗ ବାରବାର ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅନ୍ଦି କନ୍ଦି ସବୁଆଡ଼େ ଲୋକେ ରାଜନୀତି ବିଷୟରେ ଭୁଟୁରଭାଟର ହେଉଥିଲେ ।

ଧାତ୍ରୀ ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ସକାଳେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ୱାର୍ଡ଼ ଦେଖି ଆସୁଥିଲା, ଗାଲ୍‌ଉଲିନ୍, ଜିଭାଗୋ ଓ ଅନ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରୋଗୀସହିତ ପଦେ ଦିପଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲା । ''କେଡ଼େ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଗୋଟାଏ ଜୀବ ! ''–ସେ ଭାବୁଥିଲା ।'' ବୟସ୍କ ଅଳ୍ପ କିନ୍ତୁ ବ୍ୟବହାର କେଡ଼େ ରୁକ୍ଷ ! ତାଙ୍କର ନାକକୁ ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କୁ କଦାପି ସୁନ୍ଦର ବୋଲି କହିବକୁ ଇଚ୍ଛା ହେବନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ବୁଦ୍ଧିମାନ, ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଯେ କୌଣସି ଲୋକକୁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆକର୍ଷଣ କରିନେବ । ଥାଉ, ମୋର ଏସବୁ ଚିନ୍ତାକରି କଣ ଲାଭ ଅଛି ? ଶୀଘ୍ର ଏଠିକାର କାମ ସାରି ମୋତେ ମସ୍କୋ ଯିବାକୁ ହେବ । ତେବେଯାଇ କାଟେଙ୍କା ମୋ' ପାଖରେ ରହି ପାରିବ । ତା' ପରେ ଏହି କାମରୁ ଅବ୍ୟାହତ ପାଇଁ ମୁଁ ୟୁରିଆଟିନ୍ ଯିବାକୁ ଦରଖାସ୍ତ କରିବି ଓ ସେଠାକୁ ଯାଇ ମୋର ହାଇସ୍କୁଲ କାମରେ ପୁଣି ଯୋଗଦେବି । ବିଚରା ପାଶାର ଭାଗ୍ୟରେ ଯାହାସବୁ ଘଟିଚି, ସେଥିରେ ଆଉ ସନ୍ଦେହ କରିବାର କଣ ଅଛି ? ଆଉ କୌଣସି ଆଶା କରି ବସିରହିବା ବୃଥା, ତେଣୁ ଏଥର ମୋତେ ପ୍ରଣୟିନୀର ଏହି ଅଭିନୟ କରିବା ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ବନ୍ଦ କରିଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପାଶାର ସନ୍ଧାନ ନେବାକୁ ଆସି ନଥିଲେ କଦାପି ମୁଁ ଏସବୁ କାମରେ ପଶିନଥାନ୍ତି ବା ଏଠାକୁ ଆସିନଥାନ୍ତି ।''

କାଟେଙ୍କା କିପରି ଥିବ, ଭଲରେ ଥିବ କି ମନ୍ଦରେ ଥିବ, ସେ ଏହିକଥା ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା, ବାପା ମାଆଙ୍କର ସୁଖ ତା' ଭାଗ୍ୟରେ ନାହିଁ । ଏହିସବୁ କଥା ଚିନ୍ତା କରିବା ମାତ୍ରକେ ସେ କାନ୍ଦ ସମ୍ଭାଳି ପାରୁନଥିଲା । ଏହି କେତେଦିନ ଭିତରେ ସବୁ ବିଷୟ ଭାରି ବଦଳି ବଦଳି ଯାଉଥିବାର ସେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଗରୁ ସମସ୍ତେ ନାନାପ୍ରକାର ଅବଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ପବିତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଥିଲେ– ତୁମ ଦେଶପ୍ରତି ତୁମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ପ୍ରତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ସମାଜପ୍ରତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶର ପରାଜୟ ଓ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ବିଜୟ ଘଟିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ (ଏହି ପରାଜିତ ହେବାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ହିଁ ଅବଶିଷ୍ଟ ସବୁ ଘଟଣାର ମୂଳକାରଣ ଥିଲା ।) ଆଉ ପବିତ୍ର ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି କେଉଁଠି କିଛି ରହିଲାନାହିଁ ।

ସବୁବିଷୟ ଯେପରି ହଠାତ୍ କୁହୁକ କଳାପରି ବଦଳିଗଲା, ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ହୋଇଗଲା । କଥାର ସ୍ୱର ଓ ନୈତିକ ଜଳବାୟୁରେ ଘୋର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲା । କଣ ଭାବିବା ଉଚିତ, କାହାର କଥା ଶୁଣିବା ଉଚିତ, ଏ ବିଷୟରେ କିଛି ସଠିକ୍ ଜଣା ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ସତେ ଯେପରି ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଉ କେହି ତୁମକୁ ଛୋଟ ପିଲାଟି ପରି ହାତଧରି ବାଟ ବତାଇ ଓ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମର ହାତ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଗଲା; ଏଣିକି ଯେପରି ତୁମକୁ ଆପଣାଛାଏଁ ବାଟଚାଲି ଶିଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ! ପରିବାର ବା ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ଆଉ କାହାରି ଉପଦେଶ ଶୁଣିବା ଓ ମାନିବାର ଆଉ କୌଣସି ଅବସର ରହିଲା ନାହିଁ । ଏହି ସମୟରେ ବର୍ଜିତ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ମନୁଷ୍ୟ ନିର୍ମିତ ନିୟମକୁ ଛାଡ଼ି କୌଣସି ଏକ ପରମ ନିୟମ ଭିତରେ– ଜୀବନ, ସତ୍ୟ ବା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ– ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବାକୁ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ଜନ୍ମିଲା । ସବୁଦିନଲାଗି ପୁରାତନର ବିଲୋପ ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ସେହି ପରିଚିତ ପରିବର୍ତ୍ତନହୀନ ଶାନ୍ତ ପୁରାତନ ଦିନଗୁଡ଼ିକରେ ପୁରାତନ ଜୀବନ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ଅନୁରକ୍ତିଠାରୁ ଅଧିକ ଅନୁରକ୍ତ, ଅଧିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅଧିକ ମୁକ୍ତଭାବରେ ଆଜି

କୌଣସି ଏକ ମହାନ୍ ଓ ପରମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଖରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବାକୁ ସମସ୍ତେ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । କିନ୍ତୁ ତା'ର ଆପଣା ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ର ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ଲାରା ଭାବିଲା ଯେ କାଟେଙ୍କା ହିଁ ତା'ର ସବୁ, ଏକ ପରମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଲାଗି ରହିଥିବା ତା'ର ସମସ୍ତ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ସେହି କାଟେଙ୍କା ହିଁ ପୂରଣ କରିପାରିବ । ପାଶା ଆଜି ପାଖରେ ନାହିଁ, ତେଣୁ ଲାରା ଆଜି କେବଳ ଏକ ଜନନୀ ରୂପରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଆପଣାର ପିତୃହୀନ ଅଭାଗିନା କନ୍ୟାଟିଲାଗି ସେ ତାର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ନିବେଦନ କରିଦେବ ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ମସ୍କୋରୁ ଖବର ପାଇଲେ ଯେ ଗର୍ଡ଼ନ ଏବଂ ଡୁଡ୍ରୋରୋଭ୍ ଦୁହେଁ ମିଶି ତାଙ୍କର ଅନୁମତି ପାଇବା ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ବହିଟିକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ଦେଇଚନ୍ତି । ଏହି ବହିଟିର ଚାରିଆଡ଼େ ଖୁବ୍ ପ୍ରଶଂସା ହୋଇଚି, ଲେଖକ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅନେକ କୃତିତ୍ୱ ଓ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିବେ ବୋଲି ବହିଟିରୁ ସୂଚିତ ହେଉଚି । ମସ୍କୋରେ ଆଜି ସବୁଆଡ଼େ ପ୍ରବଳ ଅସ୍ଥିରତା ଓ ଉତ୍ତେଜନା ଦେଖା ଦେଇଚି ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ । ମନେ ହେଉଚି ଅବିଳମ୍ବେ ଯେପରି ସେଠାରେ ଏକ ଅତିବଡ଼ କୌଣସି ଘଟଣା ଘଟିବ । ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଭିତରେ ତୀବ୍ର ଅସନ୍ତୋଷ କୁହୁଳି ଉଠିଲାଣି ଏବଂ ସାଂଘାତିକ ରାଜନୀତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନମାନ ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ପରି ଜଣା ଯାଉଛି ।

ସେତେବେଳକୁ ଅନେକ ରାତି ହୋଇଗଲାଣି । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ ଭାରି ନିଦ ମାଡୁଥାଏ । ମଝିରେ ମଝିରେ ସେ ଘୁମାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ଏବଂ ପୁରାତନ ଦିନଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତେଚନା ତାଙ୍କୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି ବୋଲି କଳ୍ପନା କରୁଥାନ୍ତି । ଏକ ନିଦ୍ରାଳସ ପବନ ନିଦ୍ରିତ ମନ୍ଥର ଗତିରେ ଝରକା ସେପାଖରେ ହାଇ ମାରୁଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ସତେ ଯେପରି ତାହା କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଏକ କମ୍ପିତ ଅଭିଯୋଗ ଜଣାଇ ଯାଉଥାଏ, "ଟୋନିଆ, ପାଶା, ତୁମେ ସବୁ କୋଉଠି ଅଛ, ମୁଁ ତୁମରିମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ଚାହେଁ, ମୁଁ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ଚାହେଁ, ମୁଁ ମୋର କାମକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ଚାହେଁ ।" ନୀରବରେ ଏହିପରି ନାନା କଥା କହି ଯାଉଥିବା ପବନର ତରଙ୍ଗ ଭିତରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହୋଇ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କେତେବେଳେ ଶୋଇ ପଡୁଥିଲେ, କେତେବେଳେ ଉଠି ପଡୁଥିଲେ ଓ କେତେବେଳେ ପଲକ ମାତ୍ରକେ ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ନିଦ ଲାଗିଯାଉଥିଲା । ଆନନ୍ଦ ଓ ବେଦନାର ମୁହୂର୍ମୁହୁଃ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଭିତରେ ଯେପରି ସେ ବଡ଼ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ, ଘଡ଼ିକୁ ଘଡ଼ି ବଦଳି ଯାଉଥିବା ପାଗ ଓ ଅସ୍ଥିର ଶାନ୍ତିହୀନ ରାତିଟି ପରି ସେ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ବଡ଼ ଅସ୍ଥିର ଓ ଉତ୍ତାଳ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ ।

ଲାରା ଭାବିଲା, ଗାଲିଉଲିନ୍ ପାଶାର ସ୍ମୃତିପ୍ରତି କେତେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଖାଇଛନ୍ତି, ତା'ର ଜିନିଷ ଗୁଡ଼ିକୁ କେତେ ଯତ୍ନ ଓ କେତେ କଷ୍ଟରେ ସେ ସାଇତି ରଖିଚନ୍ତି, ତଥାପି ସେ ତାଙ୍କୁ ତା'ର ସାମାନ୍ୟ ପରିଚୟ ମଧ୍ୟ ଜିଜ୍ଞାସା କରିନାହିଁ ।

ଆପଣାର ଏହି ଭୁଲଟିକୁ ସଂଶୋଧିତ କରିନେବାକୁ ପରଦିନ ସକାଳେ ୱାର୍ଡ଼ ବୁଲି ଗଲାବେଳେ ସେ ଗାଲିଉଲିନ୍‌ଙ୍କଠାରୁ ତାଙ୍କର ସବୁ କଥା ପଚାରି ବୁଝିଲା । ନହେଲେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ସେ କେଡ଼େ କୃତଘ୍ନ ବୋଲି ବୋଧ ହୋଇଥାନ୍ତା ?

''ବିଧାତାର କି ବରାଦ !''– ସେ ବଡ ପାଟିକରି ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅଠେଇଶି ନମ୍ବର ବ୍ରେଷ୍ଟ ଷ୍ଟ୍ରୀଟ୍, ଟିଭର୍ଜିନ ପରିବାର, ୧୯୦୫ ମସିହାର ବିପ୍ଳବ, ସେହି ବର୍ଷର ଶୀତକାଳ ! ୟୁସୁପକା ? ନା– ତାକୁ ଆଗରୁ କେବେ ଦେଖିଥିବାର ସେ ଆଦୌ ମନେ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଗାଲିଉଲିନଙ୍କଠାରୁ ସେ କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥନା କଲା । କିନ୍ତୁ ସେବର୍ଷ, ସେବର୍ଷ, ଏବଂ ସେହି ଘର ! ହଁ, ସତକଥା ସେପରି ଗୋଟାଏ ଘର ଓ ଗୋଟାଏ ବର୍ଷ ଅବଶ୍ୟ ଥିଲା । ଏଥର କେଡ଼େ ଜଳଜଳ ହୋଇ ତାର ସବୁକଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ! ''ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବ ଲେଫ୍‌ଟନେଣ୍ଟ, ତୁମର ନାମ କଣ ବୋଲି କହିଲଟି ! ହଁ ହଁ, ଆଗରୁ ମଧ ଥରେ ତୁମେ ମୋତେ ତୁମର ନାଆଁ କହିଥିଲ । ଏସବୁ କଥା ପୁଣି ମୋର ମନେ ପକାଇ ଦେଇଥିବାରୁ ତୁମକୁ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ !''

ଦିନଯାକ ଲାରା ସେହି 'ଘର' ବିଷୟରେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ଆପଣା ମନକୁ ମନ ନାନା କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଲା ।

ଅଠେଇଶି ନମ୍ବର ବ୍ରେଷ୍ଟ୍ ଷ୍ଟ୍ରୀଟ୍ ! ସେହି ପିଲାଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ ଗୁଳ ମାରିବାରେ ବ୍ୟାପୃତ ରହିଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ଗୁଳିମାରିବାଠାରୁ ଆଜିର ଏହି ଗୁଳି ମାରିବା କେଡ଼େ ଭୟଙ୍କର ! ''ପିଲାଏ ଗୁଳି ମାରୁଚନ୍ତି'' ବୋଲି ବର୍ତ୍ତମାନ କଦାପି କହି ହେବନାହିଁ । ସେଦିନର ପିଲାମାନେ ଆଜି ସମସ୍ତେ ବଡ଼ ହୋଇ ଯାଇଚନ୍ତି । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହିଠାରେ ଏହି ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ରହିଚନ୍ତି । ସେହି ଘରେ ଓ ସେହିପରି ଆହୁରି ଅନେକ ଘରେ ଓ ଅନେକ ଗାଆଁରେ ବାସକରୁଥିବା ଶାନ୍ତ, ବିନୀତ ଲୋକମାନେ ଆଜି ସମସ୍ତେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଅଛନ୍ତି । ଅଦ୍‌ଭୁତ, ବଡ଼ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ !

ସାଂଘାତିକ ଭାବରେ ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ ହୋଇପଡ଼ିନଥିବା ରୋଗୀମାନେ ଅନ୍ୟ ଓ୍ୟାର୍ଡ଼ଗୁଡ଼ିକରୁ ବାହାରକୁ ଦଉଡ଼ିଆସିଲେ, କିଏ ଆଣ୍ଠୁବାଡ଼ିକୁ ଠକ୍‌ଠକ୍ କରି ଆସିଲା, କିଏ ଦୁମ୍‌ଦୁମ୍ ହୋଇ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲା, କିଏ ବାଡ଼ି ଧରି ଚାଲିଚାଲି ଆସିଲା । ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପରର କାନକୁ ବଧିରା କରିଦେଇ ପାଟିକରିବାକୁ ଲାଗିଲେ–

''ଶୁଣ, ବଡ଼ ଖବର ଶୁଣ । ପିଟର୍ସବର୍ଗ ରାସ୍ତାମାନଙ୍କରେ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି । ପିଟର୍ସ୍‌ବର୍ଗ୍‌ର ସୈନ୍ୟମାନେ ସଂଘର୍ଷକାରୀ ଜନତା ସହିତ ଯୋଗ ଦେଇଚନ୍ତି । ବିପ୍ଳବ ! ବିପ୍ଳବ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି !

●

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ

ବିଦାୟ ପୁରାତନ !

ଉର୍ବର କୃଷ୍ଣ ମୃତ୍ତିକାଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏହି ସହରଟିର ନାମ ଥିଲା ମେଲିଉଜେଇଭୋ । ସହରର ଛାତମାନଙ୍କର କଳାଧୂଳିର ବହଳ ପରସ୍ତ ବସି ପଙ୍ଗପାଳଙ୍କର ପଲ ଓହଳିଥିଲା ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ସହର ଭିତର ଦେଇ ଯାଉଥିବା ସୈନ୍ୟବାହିନୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଧୂଳି ଉଡ଼ି ଛାତ ଉପରେ ବସିଥିଲା । ଦୁଇଆଡୁ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଯିବାଆସିବା ଲାଗି ରହିଥିଲା । ଥୋକାଏ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯାଉଥିଲେ, ଆଉ ଥୋକାଏ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଫେରୁଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ପ୍ରକୃତରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଚି କିମ୍ବା ସ୍ଥଗିତ ହୋଇଗଲାଣି, ସେକଥା କହିପାରିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନଥିଲା ।

ଛତୁ ଫୁଟିଲା ପରି ପ୍ରତିଦିନ ନୂଆ ନୂଆ ସମିତି ଓ କାମମାନ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଉଥିଲା । ଜିଭାଗୋ, ଲେଫ୍‌ଟ୍‌ନେଣ୍ଟ ଗାଲିଉଲିନ୍, ଧାତ୍ରୀ ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଦଳର ଆଉ କେତେଜଣ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମିତି ଓ କାର୍ଯ୍ୟଲାଗି ନିର୍ବାଚିତ ହେଉଥିଲେ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ବଡ଼ବଡ଼ ସହରରୁ ଆସିଥିଲେ, ସବୁ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ଥିଲା ।

ନଗର-ପାଳିକାର ଅସ୍ଥାୟୀ ଅଫିସର ଭାବରେ, ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଖାଦ୍ୟଭଣ୍ଡାରର ପରିଚାଳକ ହିସାବରେ ଏବଂ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଭାଗରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଏକାବେଳକେ ଗୋଟାକୁ ଗୋଟା କାମ ତୁଲାଇବାକୁ ପ୍ରଥମେ ସେମାନଙ୍କୁ ବେଶ୍ ମଜା ଲାଗିଲା, କିନ୍ତୁ କ୍ରମେ ସେମାନେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ, ଏସବୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ନୀରସ ଲାଗିଲା ଏବଂ ଘରକୁ ଫେରିଯାଇ ଆପଣା ଆପଣାର ସ୍ଥାୟୀ ଧନ୍ଦା ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କର ମନ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ଉଠିଲା । କାମବେଳେ ଜିଭାଗୋ ଏବଂ ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ପରସ୍ପର ସହିତ ଅନେକଥର ସାକ୍ଷାତ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଉଥିଲେ ।

୨

ବର୍ଷା ହୋଇ କଳାରଙ୍ଗର ଧୂଳି କଫି ରଙ୍ଗର କାଦୁଅରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । ସହରର କଚ୍ଚା ରାସ୍ତାଗୁଡ଼ିକ କାଦୁଆରେ ବୁଡ଼ିଗଲା ।

ଛୋଟ ସହରଟି ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାସ୍ତାର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡକୁ ଅନାଇଲେ ଗୋଚର ଭୂମିମାନ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା । ଅନ୍ଧାରୁଆ, ଆକାଶ, ଯୁଦ୍ଧ ଏବଂ ବିପ୍ଳବର ପରିବ୍ୟାପକତା ଭିତରେ ସବୁ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଦେଖାଯାଉଥିଲା ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆପାଣାର ପତ୍ନୀ ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖି ବସିଲେ– ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଭିତରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ଅରାଜକତା ଲାଗି ରହିଚି । ଅବଶ୍ୟ ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ଆସ୍ଥାର ପୁନଃପ୍ରତିଷ୍ଠା

କରାଇବା ଲାଗି ନାନା ପ୍ରକାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଉଚି । ଆଖ ପାଖରେ ଥିବା ସେନାଶିବିରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବୁଲିକରି ଦେଖିଲିଣି ।

''ଆଗରୁ ହୁଏତ ଏକଥା ଲେଖିଥିବି, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଆହୁରିଥରେ ତୋତେ ଏଇ ଗୋଟିଏ ସମ୍ବାଦ ଦେବାକୁ ମୁଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରୁଚି । ଏଠାରେ ମୁଁ ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ନାମକ ଜଣେ ଧାତ୍ରୀ ସହିତ ଏକତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଚି । ସେ ମସ୍କୋରୁ ଏଠାକୁ ଆସିଚି, ଇଉରାଲ ପ୍ରଦେଶ ହେଉଚି ତା'ର ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ।

''ତୋ'ର ମାଆଙ୍କର ମରିବାଦିନ ଯେଉଁ ଛାତ୍ରୀଟି ଗୁଳିମାରି ସରକାରୀ ଓକିଲଙ୍କୁ ମାରିବାର ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲା, ତୋ'ର ତା' କଥା ସ୍ମରଣ ଥିବ । ମୋର ଯେତେଦୂର ବିଶ୍ୱାସ ବିଚାରାଳୟରେ ପରେ ତାହାର ବିଚାର ହୋଇଥିଲା । ସିଏ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିଥିବା ସମୟରେ ବାପାଙ୍କ ସହିତ ବୁଲି ଯାଇଥିଲାବେଳେ ଥରେ ଏକ ମଇଳା ହୋଟେଲରେ ମିଶା ଓ ମୁଁ ସେହି ବାଳିକାକୁ ଦେଖିଥିଲୁ, ଏକଥା ମୁଁ ତୋତେ କେବେ କହିଚି ବୋଲି ମୋର ମନେ ପଡୁଚି । ଠିକ୍ କାହିଁକି ଆମେ ସେହି ହୋଟେଲକୁ ଯାଇଥିଲୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ମନେ ନାହିଁ । ସେଦିନ ଭାରି ଶୀତ ପଡ଼ିଥିଲା, ମୋର ଏତିକି ମନେ ଅଛି । ସେହି ବାଳିକାଟି ହେଉଚି ଆଣ୍ଟିପୋଭ୍ ।

''ଘରକୁ ଫେରି ଯିବାକୁ ମୁଁ କେତେଥର ଚେଷ୍ଟା କଲିଣି । କିନ୍ତୁ ଏଠାରୁ ଯିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ଏଠିକାର କାମକୁ ଅବଶ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା ସେତେବେଳେ ଅନ୍ୟକୁ ଦେଇ ଯାଇ ହୁଅନ୍ତା । କିନ୍ତୁ କୋଉ ବାଟେ ଯିବି ? ରେଲଗାଡ଼ିରେ କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ହିଁ ନାହିଁ । ଯଦିବା କ୍ୱଚିତ୍ ଗାଡ଼ି ମିଳିବ, ସେଥିରେ ବସିବା ଲାଗି ଜାଗା ପାଇବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

''କିନ୍ତୁ ସବୁଦିନ ଯେ ଏହିପରି ଅବସ୍ଥା ଲାଗିରହିଥିବ, ତାହା କଦାପି ନୁହେଁ । ମୁଁ, ଆଣ୍ଟିପୋଭ, ଗାଲିଉଲିନ୍ ଓ ଆମଭିତରୁ ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ଇସ୍ତଫା ଦେଇସାରିଚୁ ବା ସୈନ୍ୟବିଭାଗରୁ ମୁକୁଳି ସାରିଚୁ, ଆମେ ଠିକ୍ କରିଚୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ଆସନ୍ତା ସପ୍ତାହରେ ଏହି ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବୁ । ଆମକୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ଯିବାକୁ ହେବ, ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଯାଇ ପାରିବାର ଅଧିକ ସୁଯୋଗ ରହିଚି ।

ତେଣୁ ଯେକୌଣସି ଦିନ ଶୂନ୍ୟରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲା ପରି ମୁଁ ଯାଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଯିବି । ଅବଶ୍ୟ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ତାର ପଠାଇବାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଚେଷ୍ଟା କରିବି ।''

ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ପତ୍ନୀଠାରୁ ଚିଠିର ଉତ୍ତର ପାଇଥିଲେ । ଟୋନିଆ ନିଶ୍ଚୟ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ସେ ଚିଠିଟି ଲେଖିଥିଲା । ତା'ର ଲୁହଦାଗ ଚିଠିଉପରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁମିତ ହେଉଥିଲା । ମସ୍କୋ ନଆସି ସେହି ଭାଗ୍ୟବତୀ ଧାତ୍ରୀ ଆଣ୍ଟିପୋଭ ସାଙ୍ଗରେ ସିଧା ଇଉରାଲ ପ୍ରଦେଶକୁ ଚାଲିଯିବା ଲାଗି ଅନୁନୟ କରି ସେ ସ୍ୱାମୀ ପାଖକୁ ଲେଖିଥିଲା । ଆଣ୍ଟିପୋଭର ଜୀବନର ଗତିପଥ କେତେ ମହତ୍ତ୍ୱ ଓ ସୌଭାଗ୍ୟ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଘଟଣାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ଆପଣାର ସାମାନ୍ୟ ଘଟଣାହୀନ ଜୀବନକୁ ନେଇ ତା'ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବାକୁ ଟୋନିଆର ଶକ୍ତି କାହିଁ ?

''ସାଶାର ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ତୁ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରିବୁ ନାହିଁ– ଟୋନିଆ ଲେଖିଥିଲା । ''ତା' ଲାଗି ତୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରିବୁ ନାହିଁ । ପିଲାଦିନରେ ଯେଉଁସବୁ ରୀତିରେ

ଆମେ ଦୁହେଁ ଆମ ପରିବାରରେ ବଢ଼ିଆସିଥିଲୁ, ଠିକ୍ ସେହିସବୁ ରୀତିରେ ମୁଁ ସାଶାକୁ ମଣିଷ କରିବି, ତୋତେ ଏହିକଥା ଜବାବ ଦେଇ ରଖୁଚି ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପତ୍ରର ଉତ୍ତର ଲେଖି ପଠାଇଲେ– ''ଟୋନିଆ, ତୋର ମୁଣ୍ଡ ନିଶ୍ଚୟ ଖରାପ ହୋଇଯାଇଚି । ଏସବୁ ଖିଆଲ କିପରି ତୋର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଆସି ପଶିଲା ? ତୁ କଣ ଏତିକି ଜାଣିପାରୁନାହୁଁ ଯେ ଅହରହ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ନେହ ଓ ଆସ୍ଥାର ସହିତ ତୋ' କଥା ଓ ଆମ ସଂସାରର କଥା ଭାବୁନଥିଲେ, ଯୁଦ୍ଧକାଳୀନ ଏହି ଭୟାବହ ଦୁଇଟି ବର୍ଷ ମୁଁ କଦାପି ପାରହୋଇ ପାରି ନଥାନ୍ତି, ମୁଁ କଦାପି ବଞ୍ଚିରହି ପାରି ନଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବି କଣ ପାଗଳ ହୋଇଗଲି ? ତୋ' ପାଖକୁ ମୁଁ କାହିଁକି ଏଗୁଡ଼ାକ ଲେଖୁଚି ? ଆଉ ମାତ୍ର କେତେଟା ଦିନ ଗଲେ ତ ପୁଣି ଆମେ ଏକାଠି ସଂସାର ଆରମ୍ଭ କରିବା, ଆମର ଜୀବନ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ ହେବ, ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଥିବା ସବୁ ସଂଶୟ ଓ ଅଡୁଆ ପରିଷ୍କାର ହୋଇଯିବ ।

''କିନ୍ତୁ ଆଉଗୋଟାଏ କାରଣ ସକାଶେ ତୋ'ର ଚିଠି ପଢ଼ି ମୋତେ ଡର ମାଡୁଚି, ମୋ' ଚିଠିରେ ଏପରି କ'ଣ ଥିଲା ଯେ ତାକୁ ପଢ଼ି ତୁ ତାହାର ଏପରି ଉତ୍ତର ଲେଖି ପଠାଇଲୁ ? ନିଶ୍ଚୟ ମୋର କଥା ଓ ଲେଖିବା ରୀତି ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ରହି ଯାଇଥିଲା, ଯାହା ଫଳରେ କି ତୋ'ମନରେ ଏସବୁ ସଂଶୟ ଜାତ ହେଲା । ଖାଲି ତୋ' ପାଖରେ ନୁହେଁ, ମୋର ଏହି ସଂଶୟଜନକ ବ୍ୟବହାରରେ ହୁଏତ ମୁଁ ଆଣ୍ଟିପୋଭର ମନରେ ଭ୍ରମ ଜାତ କରାଇଥିବି । ସେ ଫେରିଆସିବା ମାତ୍ରକେ ତା' ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଗାଆଁଆଡ଼େ ଯାଇଚି । ଆଗରୁ କେବଳ ପ୍ରାଦେଶିକ ସହର ଓ ତାଲୁକାର ପେଣ୍ଠମାନଙ୍କରେ ସ୍ଥାନୀୟ ସମିତିମାନ ରହିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗାଆଁରେ ଏହିସବୁ ସମିତି ଗଢ଼ାହୋଇଚି ଏବଂ ଏହିସବୁ ବୈଧାନିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିବାରେ ଆପଣାର ଜଣେ ବନ୍ଧୁକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାଲାଗି ଆଣ୍ଟିପୋଭ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇଚି ।

''ତୁ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଜାଣିଲେ ଖୁସୀ ହେବୁ ଯେ ଏକ ନିବାସଗୃହରେ ଆମେ ଦୁହେଁ ବାସ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଓ ଆଣ୍ଟିପୋଭ ଠିକ୍ କେଉଁ ବଖରାରେ ରହୁଚି, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣିନାହିଁ । କେବେ ଯାଇ ତା'ର କୋଠରିର ସନ୍ଧାନ ନେଇ ଆସିବି ବୋଲି ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଦାପି ଚିନ୍ତା ହିଁ କରିନାହିଁ ।''

୩

ମେଲିଉଜେଇଭୋରୁ ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତା ପୂର୍ବକୁ ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତା ପଶ୍ଚିମକୁ ଯାଇଚି । ଗୋଟିଏ ହେଉଚି କଚ୍ଚା ରାସ୍ତା, ଜଙ୍ଗଲ ଭିତର ଦେଇ ଜିବୁଶିନୋ ନାମକ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶସ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ପଡ଼ିଚି । ଅନ୍ୟଟି ହେଉଚି ଗୋଡ଼ିରାସ୍ତା, ଶସ୍ୟଖେତ ଦେଇ ନିକଟତମ ରେଲବାଇ ଜଙ୍କ୍ସନ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଚି । ଏହି ରାସ୍ତାଟି ଖରାଦିନେ ବେଶ୍ ଶୁଖିଲା ପାଚିଲା ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଶୀତଦିନେ କାଦୁଅ ହୋଇଥାଏ ।

ଜିବୁଶିନୋ ସବ୍‌ଡ଼ିଭିଜନ୍ ଜୁନମାସରେ ଆପଣାକୁ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲା । ଜଣେ ମିଲ୍ ମାଲିକଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱରେ ଏବଂ ବିପ୍ଳବ ସମୟରେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରୁ ଖସି ପଳାଇ ଆସିଥିବା ଏକ ପଦାତିକ ବାହିନୀର ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହି ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସୈନ୍ୟମାନେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ନେଇ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରୁ ଚାଲି ଆସିଥିଲେ ।

ଏହି ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ଦେଶର ଅସ୍ଥାୟୀ ସରକାରକୁ ସ୍ୱୀକାର କଲାନାହିଁ ଏବଂ ରୁଷିଆର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିଲା । ମିଲ୍‌ମାଲିକ ବ୍ଲାଝେଇକୋ ଧର୍ମ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସରକାର ସହିତ ଅସହଯୋଗ କରିଥିଲେ । ଟଲଷ୍ଟୟଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଏକଦା ତାଙ୍କର ପତ୍ରବିନିମୟ ହୋଇଥିଲା । ଜିବୁଶିନୋଠାରେ ସେ ଏକ ନୂତନ ଆଦର୍ଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଘୋଷଣା କଲେ । ସମସ୍ତ ଶ୍ରମ ଓ ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ସାମୂହିକ କରିବା ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ନୀତି ବୋଲି ଘୋଷିତ ହେଲା ।

ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଜିବୁଶିନୋ ନାନାପ୍ରକାର ଉପକଥା ଓ ଅତିରଞ୍ଜିତ କାହାଣୀ ସକାଶେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଥିଲା । ଏହାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବ୍ୟାପିରହିଥିବା ଗହନ ଅରଣ୍ୟାଞ୍ଚଳ ଭିତରେ ଚୋର ଓ ଡକାଏତ ଦଳ ଭର୍ତ୍ତିହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଏଠାରେ ବାସକରୁଥିବା ବେପାରୀମାନଙ୍କର ଅତୁଳ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ଏହି ସ୍ଥାନର ମୃତ୍ତିକାର ଅମିତ ଉର୍ବରାଶକ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କର ତୁଣ୍ଡର କଥା ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ଲାଝେଇକୋଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ସହକାରୀଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ଅଦ୍‌ଭୁତ କଥାମାନ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଲା । ସେ କୁଆଡ଼େ ମୂକ ଓ ବଧିର ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଖାସ୍ ପ୍ରେରଣାମୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତମାନଙ୍କରେ ସେ ବାକ୍‌ଶକ୍ତି ଅର୍ଜନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ପୁଣି ତାହା ହରାଇ ବସୁଥିଲେ ।

ଦୁଇ ସପ୍ତାହର ଆୟୁଷ ପରେ ଏହି ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ରର ଇତିଶ୍ରୀ ହୋଇଗଲା । ଅସ୍ଥାୟୀ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତ ଥିବା ଏକ ସୈନ୍ୟଦଳ ଜୁଲାଇ ମାସରେ ସହରରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ରର ସୈନ୍ୟମାନେ ଭୟରେ ଛିନ୍ନଛତ୍ର ହୋଇ ପଳାଇଗଲେ । ଜଙ୍କ୍‌ଶନ୍‌ର ଦୁଇପାଖରେ ରେଲ୍‌ଲାଇନ୍‌ର କଡ଼େକଡ଼େ କେତେ ମାଇଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଗରୁ ଜଙ୍ଗଲକୁ ପରିଷ୍କାର କରି ଦିଆ ହୋଇଥିଲା । କଟାଗଛର ପୁରୁଣା ମୂଳଗୁଡ଼ାକରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନାନାପ୍ରକାର ଅନାବନା ଲଟି ମାଡ଼ି ଯାଇଥିଲା, ସେଠାରେ ଜମା ହୋଇଥିବା କାଠଗଦାରୁ କାଠମାନ କେତେ କିଏ ଚୋରିକରି ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ଜଙ୍ଗଲ କାଟି ଆସିଥିବା ଅସ୍ଥାୟୀ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର କୁଡ଼ିଆମାନ ଭଙ୍ଗାରୁଜା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ପଳାତକ ସୈନ୍ୟମାନେ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଆପଣାର ଡେରା ପକାଇ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ ।

୪

ଯେଉଁ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ବେମାର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ପରେ ଯେଉଁଠି ସେ ଡାକ୍ତର ହିସାବରେ ଯୋଗ ଦେଲେ, ସେହି ଡାକ୍ତରଖାନା ଆଗରୁ ଜଣେ ସାମନ୍ତପତ୍ନୀଙ୍କର ବାସଗୃହ ଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପରେ ସାମନ୍ତପତ୍ନୀ ଏହାକୁ ରେଡ୍‌କ୍ରସ୍‌ର କାର୍ଯ୍ୟଲାଗି ଦାନ କରିଥିଲେ । ଏହି ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଜିଭାଗୋ ବର୍ତ୍ତମାନ ଛୁଟି ପାଇ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ।

ଜିବୁଶିନୋ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ପତନ ପରେ ମେଲିଉଜେଇଭୋ ଲୋକଶାସନ କମିଟି ଅରାଜକ ମନୋବୃତ୍ତି ଥିବା ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ଅଭିଯାନ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ସହରର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ସଭାମାନ ହେଲା । ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାମ ନଥିବା ଅତି ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ଲୋକ ଏହିସବୁ ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଆସୁଥିଲେ । ଆଗେ ଏହିସବୁ ନିକିମା ଲୋକେ ଗପସପ କରିବାକୁ କୌଣସି ଏକ ସାଧାରଣ ସ୍ଥାନରେ ଏକତ୍ର ହେବାରେ ଭାରି ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । ମେଲିଉଜେଇଭୋର ସାଂସ୍କୃତିକ ସୋଭିଏଟ୍ ଏହିସବୁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନାନାପ୍ରକାର ଉତ୍ସାହ ଦେଉଥିଲା ଏବଂ ଚର୍ଚ୍ଚାଲୋଚନାଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଚାଳିତ କରିବା ଲାଗି ସ୍ଥାନୀୟ ବା ବହିରାଗତ ବକ୍ତାମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ବହିରାଗତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଲୁପ୍ତ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ରର ମୂକବଧିର ପ୍ରଧାନ ସହକାରୀ ପ୍ରକୃତରେ କଥା କହି ପାରୁଥିଲେ ବୋଲି ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନଥିଲେ ଏବଂ ଏହା ମିଛ ବୋଲି ମତ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ସର୍ବଦା ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ହେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମେଲିଉଜେଇଭୋର ସାନସାନ କାରିଗର, ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଗୃହିଣୀ ଓ ପୂର୍ବତନ ଭୃତ୍ୟମାନେ ଏସବୁ କାହାଣୀକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ବକ୍ତାମାନଙ୍କର ବିରୋଧ କରୁଥିଲେ ।

୫

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଯିବାଲାଗି ସଜହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆପଣାର ପରିଚିତ ବନ୍ଧୁ ଓ ପରିବାରମାନଙ୍କୁ ଯାଇ ଦେଖି ଆସିଲେ ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକ କାଗଜପତ୍ର ଲାଗି ଦରଖାସ୍ତ କଲେ ।

ସେତିକିବେଳେ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଞ୍ଚଳର ସାମରିକ ଶାସକ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଦେଖିଯିବା ବାଟରେ ମେଲିଉଜେଇଭୋରଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବୟସ ଅତି କମ୍ ଓ ତାଙ୍କର କୌଣସି ଅଭିଜ୍ଞତା ନାହିଁ ବୋଲି ସମସ୍ତେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ ।

ଏକ ନୂତନ ଆକ୍ରମଣ ଲାଗି ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ସଜ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ମଧ୍ୟରେ ଆସ୍ଥା ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ ପ୍ରବଳ ଉଦ୍ୟମ କରାଯାଉଥିଲା । ବିପ୍ଳବକାଳୀନ ସାମରିକ ବିଚାରାଳୟମାନ ପୁଣି ବସିଲା ଏବଂ ଆଗରୁ ଉଠିଯାଇଥିବା ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡର ପୁନରାୟ ପ୍ରଣୟନ କରାଗଲା ।

ଡାକ୍ତରଖାନା ଛାଡ଼ି ଯିବାପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥାନୀୟ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ପାଖରୁ ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋଙ୍କର କୌଣସି ଏକ ଅନୁମତିପତ୍ର ଆଣିବା ଦରକାର ପଡ଼ିଲା ।

ସୈନ୍ୟବିଭାଗୀୟ କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଅଫିସରେ କି ଭିଡ଼ ! ଅଫିସ ଘରଭିତରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଭିଡ଼କରି ରହିଥିବା ଲୋକମାନେ ରାସ୍ତାରୁ ଅରାଏ ମାଡ଼ିବସିଥିଲେ । କହୁଣିରେ ଠେଲିଠେଲି ସେହି ଭିଡ଼ଭିତରେ ପଶି କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟକର ଥିଲା । ଏକାବେଳକେ ଶହଶହ ତୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରୁଥିବା ପାଟିରେ କାନଅତଡ଼ା ପଡ଼ିଯାଉଥିଲା ଏବଂ କୌଣସି କଥା ଶୁଣିପାରିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଆଜି ଦେଖା କରିବାର ଖାସ୍ ଦିନ ନଥିଲା । ଶାନ୍ତ ଅଫିସ୍‌ଘର ଭିତରେ କିରାନିମାନେ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ବସି ଲେଖାଲେଖି କରୁଥିଲେ । ଦିନକୁଦିନ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଥିବା କାମର ବୋଝରେ ସେମାନେ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ଓ ବେଳେ ବେଳେ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ଏକ ବ୍ୟଙ୍ଗପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ବିରକ୍ତିକର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇ ରହୁଥିଲେ । ସାମରିକ କର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଅଫିସଘର ଭିତରୁ ଆନନ୍ଦସୂଚକ ବାକ୍ୟରୋଳ ବାହାରକୁ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡୁଥିଲା । ସେସବୁ ଶୁଣି ମନେ ହେଉଥିଲା ସତେ ଯେପରି ସେହି ଘର ଭିତରେ ଥିବା ଲୋକମାନେ ପିନ୍ଧିଥିବା କୋଟ୍‌ରୁ ବୋତାମ ଫିଟାଇ ଦେଇ ପାନାହାରରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଛନ୍ତି ।

ଭିତର ଘରୁ ଗାଲିଉଲିନ୍ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ, ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋଙ୍କୁ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ କଲେ ।

ଅନୁମତିପତ୍ର ପାଇବା ଲାଗି ତ ଜିଭାଗୋଙ୍କୁ ପ୍ରଶାସକଙ୍କ ସହିତ ଅବଶ୍ୟ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା, ତେଣୁ ଇଙ୍ଗିତ ପାଇ ସେ ଭିତରକୁ ଗଲେ । ଘରଭିତରଟା ବଡ଼ ସଣ୍ଡଣାର ସହିତ ଅଳିଆମଳିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବାର ସେ ଦେଖିପାରିଲେ ।

ସଜ୍ଜିତ ଗୃହର ମଝିରେ ନୂଆ ଶାସକ ଆସୀନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାରିଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସହରଯାକ ତାଙ୍କରି କଥା ନେଇ ଭାରି ଉତ୍ତେଜିତ ଉତ୍ସାହ ଖେଳି ଯାଇଥିଲା । ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଛାଡ଼ି ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଓ ସୈନ୍ୟଚାଳନା ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନଥିବା ଏହି କାଗଜ ପତ୍ରର ସାମ୍ରାଜ୍ୟର କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କୁ ସେ ବକ୍ତୃତା ଦେବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ।

"ଇଏ ହେଉଚନ୍ତି ଆମର ଆଉଜଣେ ବୀର"— ଡାକ୍ତରଙ୍କର ପରିଚୟ ଦେଇ ସାମରିକ କର୍ତ୍ତା କହିଲେ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଆପଣାର ଚିନ୍ତା ଭିତରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ସାମରିକ ପ୍ରଶାସକ (କମିଶାର୍) ଉପରକୁ ନ ଅନାଇ ସେହିପରି ମଗ୍ନ ହୋଇ ବସି ରହିଥିଲେ । ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ଆପଣାର କାଗଜପତ୍ରକୁ ଦସ୍ତଖତ କରାଇବା ଲାଗି ସାମରିକ କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଆଗରେ ରଖିଦେଲେ । କାଗଜ ଉପରକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ନେଉ ନେଉ କର୍ତ୍ତା ଘର ଭିତରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ଚଉକି ଉପରେ ବସିଲାଲାଗି ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କଲେ ।

କେବଳ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ସେହି ଘରେ ଉପସ୍ଥିତ କେହି ଜଣେ ହେଲେ ସାଧାରଣ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲେ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଏକ ଅତିରଞ୍ଜିତ ଓ କୃତ୍ରିମ ନିଶ୍ଚିନ୍ତତାର ମନୋଭାବ ଦେଖାଇ ଆତ୍ମଗର୍ବୋନ୍ନତ ଆଳସ୍ୟରେ ଆପଣା ଆପଣା ଆସନରେ ଆଉଜିକରି ବସିଥିଲେ । ଆପଣାର ଗାଲ ଉପରେ ହାତଭରା ଦେଇ ସାମରିକ କର୍ତ୍ତା ଏକ ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ କବିସୁଲଭ ମୁଦ୍ରାରେ ଡେସ୍କ ଉପରେ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ଦେହକୁ ଲମ୍ବାଇ ବସିଥିଲେ । କର୍ତ୍ତାଙ୍କର ସହକାରୀ ଆପଣାର ପୃଥୁଳ ଶରୀରର ଭାରକୁ ସୋଫାର ହାତ ଉପରେ ଲଦିଦେଇଥିଲେ, ଆପଣାର ଗୋଡ଼ଦୁଇଟାକୁ ସୋଫା ଉପରେ ନେଇ ରଖିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ମନେ ହେଉଥିଲା ସତେ ଯେପରି ସେ ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ଗାଲିଉଲିନ୍ ଗୋଟାଏ ଚଉକି ଉପରେ ଏକପାଖିଆ ହୋଇ ବସିଥିଲେ, ଦୁଇବାହୁକୁ ପଛଆଡ଼କୁ ଯୋଡ଼ିକରି ରଖି ତାହାରି ଉପରେ ମୁଣ୍ଡକୁ

ଭରାଦେଇ ରଖିଥିଲେ । ସାମରିକ ପ୍ରଶାସକ ହାତମୁଠାକୁ ଉପରକୁ କରି କ୍ଷିପ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ପଦକ୍ଷେପରେ ଘର ଭିତରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ହୋଇ ବୁଲୁଥିଲେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସ୍ଥିର ବା ନୀରବ ହେବାର ଦେଖାଯାଉ ନଥିଲା । ସେ ଅବିରତ ଭଟର ଭଟର ହୋଇ ଚାଲିଥିଲେ ଯେଉଁ ସୈନ୍ୟମାନେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଚନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଥିଲା ।

କମିଶାରଙ୍କର ଚେହେରା ବିଷୟରେ ଜିଭାଗୋ ଆଗରୁ ଯାହା ସବୁ ଶୁଣିଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବିକଳ ତାହାହିଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ଦେଖିବାକୁ ସରୁଆ, ଚମତ୍କାର ସୁନ୍ଦର ମୁହଁ । ବୟସ ମାତ୍ର କୋଡ଼ିଏ ଡେଇଁଥିବ । ଉଚ୍ଚତମ ନାନା ଆଦର୍ଶରେ ସବୁବେଳେ ଜଳୁଥିବା ପରି ଦେଖାଯାଉଚନ୍ତି । ସେ କୌଣସି ଉଚ୍ଚକୁଳର ସନ୍ତାନ ବୋଲି ସମସ୍ତେ କହୁଥିଲେ । (କେତେକ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ବାପା ବିଧାନ ସଭାର ସଭ୍ୟ ଥିଲେ ।) ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରିଣ୍ଟିସ୍ ବା ଗ୍ରିଣ୍ଟିସେ ବୋଲି ଡାକୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଭିତରେ ପିଟର୍ସବର୍ଗ ଅଞ୍ଚଳର ବୋଲି ଓ ସ୍ୱରାଘାତ ଭାରି ସୂଚିତ ହୋଇଯାଉଥିଲା ।

ସେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଜ୍ୟାକେଟ୍‌ଟି ତାଙ୍କର ଦେହରେ ଚଉକସ ହୋଇ ବସିଯାଇଥିଲା । ଆପଣାର ବୟସ ଏତେ କମ୍ ବୋଲି ବୋଧହୁଏ ସେ ଟିକିଏ ଅସ୍ୱସ୍ତି ବୋଧ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ବୟସ୍କ ବୋଲି ଦେଖାଯିବାକୁ ସେ ସର୍ବଦା ଏକପ୍ରକାର ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ ଭାବରେ ହସୁଥିଲେ ଏବଂ କୃତ୍ରିମ ଭାବରେ ଆପଣାର ଶରୀରକୁ ଈଷତ୍ ଆନତ କରି ରଖିଥିଲେ । ତାଙ୍କ କାନ୍ଧର ଗଣ୍ଠି ଦୁଇଟା ଦୁଇପାଖରେ ଦୁଇଟା କୁଜ ପରି ଠିଆ ହୋଇଥିଲା, ହାତଦୁଇଟା ପକେଟ ଭିତରେ ଅନେକ ଦୂରକୁ ପଶି ରହିଥିଲା । ସବୁ ମିଶି ତାଙ୍କର ଚେହେରା ଏକ ଅଶ୍ୱାରୋହୀର ଛାୟାରୂପ ଧାରଣ କରିଥିଲା ।

''ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ରେଲଲାଇନ କଡ଼ରେ ଗୋଟାଏ କୋସାକ୍ ବାହିନୀ ଆସି ଡେରା ପକାଇଚନ୍ତି''– ସାମରିକ କର୍ତ୍ତା ସମ୍ବାଦ ଦେଇ କହିଲେ । ''ଏହା ଲାଲବାହିନୀ, ଏମାନେ ଆମର ସମର୍ଥକ । ଏଇମାନଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରି ଆମକୁ ବିଦ୍ରୋହୀମାନଙ୍କୁ ଘେରି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତା' ହେଲେ ସମସ୍ତ ଆଡୁଆ ତୁଟିଯିବ । ଆଉ ଅଧିକ କାଳ ବିଳମ୍ବ ନକରି ସେମାନଙ୍କୁ ନିରସ୍ତ୍ରୀକୃତ କରିଦିଆଯାଉ ବୋଲି ବାହିନୀର ନାୟକ ଭାରି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେଣି ।''

''କୋସାକ୍ ବାହିନୀ ? ତେବେ ସେ କଥାର ପ୍ରଶ୍ନହିଁ ଉଠୁନାହିଁ ।''– କମିଶାର ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ କହିଲେ । ''ଇଏ କଣ ୧୯୦୫ ମସିହାର କଥାହୋଇଚି ନା କ'ଣ ? ସେସବୁ ବିପ୍ଳବପୂର୍ବ ପଦ୍ଧତିମାନ ଆମକୁ ବର୍ଜନ କରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ଏ ବିଷୟଟି ଉପରେ ମୁଁ କଦାପି ତୁମ ସହିତ ଏକମତ ହୋଇପାରିବି ନାହିଁ । ମୋର ମନେ ହେଉଚି ତୁମର ନାୟକମାନେ ଆପଣାକୁ ଜଣେ ଜଣେ ଶାସକ ବୋଲି ମନେ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି ।''

''ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେଉଁଠି କିଛି ଆରମ୍ଭ ହୋଇନାହିଁ । ମୁଁ କେବଳ ଗୋଟାଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ମାତ୍ର କରୁଥିଲି ।''

''ସମର କ୍ଷେତ୍ରର କୌଣସି ପ୍ରକାର ବ୍ୟାପାରରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ନକରିବା ପାଇଁ ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ସହିତ ଆମର ରାଜିନାମା ହୋଇଚି । ତେଣୁ କୋସାକ୍ ବାହିନୀକୁ ନିଯୁକ୍ତ କରିବାର ଯୋଜନାକୁ ମୁଁ ନାକଚ ଦେଉ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ହୁଏତ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ

ଭାବରେ ମୋତେ ମୋର ସାଧାରଣ ବିବେକ ଅନୁସାରେ ଉପାୟମାନ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେମାନେ ତା ହେଲେ ସେଇଠାରେ ଡେରା ପକାଇଚନ୍ତି, ନାଇଁ ?''

''ମୁଁ ସେହିପରି ଅନୁମାନ କରୁଚି । ଡେରା ତ ନିଶ୍ଚୟ ପଡ଼ିଚି, ଜଗୁଆଳି ମଧ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି ।''

''ଭଲକଥା । ମୁଁ ସେଠାକୁ ଯିବାକୁ ଚାହେଁ । ଏହି ଡକେଇତ ଦଳକୁ, ଏହି ଆତଙ୍କକୁ ମୁଁ ନିଜେ ଯାଇ ଦେଖିବାକୁ ଚାହେଁ । ସେମାନେ ହୁଏତ ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ପାରନ୍ତି, ହୁଏତ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରୁ ସେମାନେ ଲୁଚିକରି ପଳାଇ ଆସିପାରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଆମ ଜନତାର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଜନତା ହେଉଚି ଛୋଟ ପିଲାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଦଳ ପରି । ସେମାନଙ୍କୁ ଜାଣିବା ଦରକାର, ସେମାନଙ୍କର ମନକୁ ବୁଝିବା ଦରକାର । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଭଲଭଲ ଉପାଦାନମାନ ବାହାର କରିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ଠିକ୍ ବାଟରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଓ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣଶୀଳ ତନ୍ତ୍ରୀଗୁଡ଼ିକୁ ଆମକୁ ବଜାଇ ଶିଖିବାକୁ ହେବ ।

''ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବି, ହୃଦୟଖୋଲି ସେମାନଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବି, ଦେଖିବ, ସେମାନେ ଯେଉଁସବୁ ଦାୟିତ୍ୱରୁ ଲୁଚିକରି ପଳାଇ ଆସିଚନ୍ତି, ସେଠାକୁ ସେମାନେ ପୁଣି ଫେରିଯିବେ । ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନାହିଁ, ନା ? ଆଚ୍ଛା, ବାଜି ମାରିଲ !''

''ମୋର ଠିକ୍ ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ ନାହିଁ । ତଥାପି ଆପଣ ଠିକ୍ କଥା କହୁଚନ୍ତି ବୋଲି ମୋର ଅନୁମାନ ହେଉଚି ।''

''ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଯାଇ କହିବି, ''ମୋର କଥା ବିଚାରି ଦେଖିଲ ବାପାମାଆଙ୍କର ମୁଁ କେବଳ ଏକମାତ୍ର ସନ୍ତାନ, ଏକମାତ୍ର ଆଶାଭରସା, କିନ୍ତୁ ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ଘରେ ନରହି, ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାକୁ ଆସିଚି । ନାମ, ପରିବାର ଓ ପଦବୀ— ମୁଁ ସବୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିଚି । ତୁମରିମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଗି ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ମୁଁ ଆସିଚି, ପୃଥିବୀରେ କୌଣସି ଜାତି ଏର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସ୍ୱାଧୀନତା ଉପଭୋଗ କରିବାରେ ସୌଭାଗ୍ୟ ଲାଭ କରି ନାହାନ୍ତି । ମୋରି ଭଳି ଆହୁରି ଅନେକ ଯୁବକ ଏହାରି ଆହ୍ୱାନରେ ବାହାରି ଆସିଚନ୍ତି । ଏହି ଗୌରବମୟ ସଂଗ୍ରାମରେ ଆମର ପୂର୍ବଗାମୀ ଅନେକ ପୁରୁଖାମାନେ ଏଥିପାଇଁ ସାଇବେରିଆର କଠୋର ଶ୍ରମଦଣ୍ଡ ଓ ଦୁର୍ଗକାରାଗାରର ଶାସ୍ତିମାନ ସହ୍ୟ କରିଚନ୍ତି । ସେମାନେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ସଂଗ୍ରାମ ଲାଗି ବାହାରି ଆସିଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତୁମେମାନେ, ପୃଥିବୀର ଇତିହାସରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ବିପ୍ଳବବାହିନୀର ବୀରପୁରୁଷ ତୁମେମାନେ ଥରେ ଆପଣାର ବିବେକକୁ ପଚାରିଲ— ତୁମେମାନେ ଏହି ଗୌରବମୟ ଆହ୍ୱାନର ଯଥାର୍ଥ ଜବାବ ଦେଇଚ କି ? ବର୍ତ୍ତମାନର ସନ୍ଧିକ୍ଷଣରେ ଯେତେବେଳେ ଆମର ଜନ୍ମଭୂମିର ଦେହରୁ ରକ୍ତଧାର ବହିବାରେ ଲାଗିଚି, ଯେତେବେଳେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ସହସ୍ର ଫଣା ବେଷ୍ଟନ କରି ଆସୁଥିବା ଶତ୍ରୁକୁ ଅପସରାଇ ଦେବାକୁ ଆମେ ପ୍ରାଣମୂର୍ଚ୍ଛା ଉଦ୍ୟମ ଆରମ୍ଭ କରିଚୁ, ତୁମେ କେତେଜଣ ଅନାମଧେୟ ଅଜ୍ଞାନ ଲୋକଙ୍କର କଥାରେ ନିର୍ବୋଧଙ୍କ ପରି ଭୁଲିଯାଇ ବସିରହିଚ, ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ରାଜନୀତିକ

ସଚେତନତା ହରାଇ ବସି କେବଳ ଆପଣାର ଦାୟିତ୍ୱହୀନତାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଆପଣାକୁ ଏକ ଗୁଣ୍ଡା ଦଳରେ ପରିଣତ କରି ରଖିଚ ? କୁକୁରକୁ ମୁହଁ ଦେଉ ଦେଉ ଯେପରି ସେ ଉପରେ ଆସି ଚଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ତୁମମାନଙ୍କର ଆଚରଣ ଦେଖି ମୋର ଠିକ୍ ସେହିପରି ମନେ ହେଉଚି ।'' ଏସବୁ କହି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟଭିତରେ ନିଆଁ ଜଳାଇ ଦେବି,ଯେପରିକି ସେମାନେ ଆପଣା ବିଷୟରେ ଆପେ ଆପେ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ପଡ଼ିବେ ।

''ଉହୁଁ– ସେଥିରେ ଅନେକ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା ରହିଚି'' –ସାମରିକ କର୍ତ୍ତା ଆପତ୍ତି କରି କହିଲେ । କହୁ କହୁ ସେ ଆପଣାର ସହକାରୀଙ୍କର ଆଖି ସହିତ ଏକ କ୍ଷିପ୍ର ଓ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ବିନିମୟ କରିନେଲେ ।

କମିଶାରଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଏହି ଉନ୍ମତ୍ତ ଖିଆଲରୁ ନିବୃତ୍ତ କରିବାକୁ ଗାଲିଉଲିନ୍ ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ସେଠାରେ ଡେରା ପକାଇ ରହିଥିବା ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ପଳାୟିତ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେ ଭଲକରି ଚିହ୍ନିଥିଲେ, ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ସେମାନେ ତାହାରି ସୈନ୍ୟଦଳରେ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କମିଶାର ସେଥିରେ କର୍ଣ୍ଣପାତ କଲେ ନାହିଁ ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଶୀଘ୍ର ଆପଣାର କାମ ସାରି ସେଠାରୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । କମିଶାରଙ୍କର ପିଲାଳିଆ ଉନ୍ମାଦନାରେ ସେ ବଡ଼ ଅସ୍ୱସ୍ତି ବୋଧ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସୁବିଧାବାଦୀ ସାମରିକ କର୍ତ୍ତା ଓ ତାଙ୍କର ସରକାରୀଙ୍କର ଧୂର୍ତ୍ତ କୁଟିଳତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର କୌଣସି ଗୁଣରେ କମ୍ ଅସ୍ୱସ୍ତିକର ନଥିଲା । ଜଣେ ଯେପରି ନିର୍ବୋଧ, ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣ ସେହିପରି ଧୂର୍ତ୍ତ । ଏବଂ ସେମାନେ ଆପଣାର ଏହି ଭାବକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଥ୍ୟାପୂର୍ଣ୍ଣ, ସାରହୀନ, ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ଜୀବନର ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅବଚ୍ଛିନ୍ନ ଶବ୍ଦାଡ଼ମ୍ବରର ସ୍ରୋତରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ।

ବେଳେ ବେଳେ ମନୁଷ୍ୟର ଏହି ଶବ୍ଦବାଚାଳତାର ଅର୍ଥହୀନ ନିର୍ବୋଧତାରୁ ଅନେକ ଦୂରକୁ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ଏହି ସବୁ ଅତି ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ବାକ୍‌ସଜ୍ଜାର କବଳରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଅକୁଟିଳ ପ୍ରକୃତିର କୋଳରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ, ବା ଦୀର୍ଘ କଠୋର ଶ୍ରମ, ଚିନ୍ତାହୀନ ସୁଷୁପ୍ତି ଓ ଯଥାର୍ଥ ସଙ୍ଗୀତର ଶବ୍ଦହୀନତା ଭିତରେ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ନିମଗ୍ନ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛାହୁଏ, ଭାବାବେଶରେ ନିସ୍ତବ୍ଧ ଓ ନିର୍ବାକ୍ ହୋଇ ରହିଥିବା ମାନବିକ ବୋଧ ଓ ପରିଚୟ ଭିତରେ ନୀରବରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛାହୁଏ ।

ଆଣ୍ଟିପୋଭ ସହିତ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାର ଅଛି, ହଠାତ୍ ଡାକ୍ତର ତାହା ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି କଥାବାର୍ତ୍ତା ଯେ ନିଶ୍ଚୟ ଅପ୍ରୀତିକର ହେବ, ଏ ବିଷୟ ଭଲକରି ଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସତ୍ତ୍ୱେ ତଦ୍ୱାରା ଯେ ଆଣ୍ଟିପୋଭ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାର ଏକ ସୁଯୋଗ ତାଙ୍କୁ ମିଳିବ, ସେଥିପାଇଁ ସେ ମନେ ମନେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଆଣ୍ଟିପୋଭ ଯେ ଆଉ ଫେରିବ ନାହିଁ, ଏପରି ଆଶଙ୍କା କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ଥିଲା । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ ନକରି ସେ ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ପାରିଲେ ସେହି ଘରୁ ବାହାରି ଚାଲିଆସିଲେ ।

୬

ଆଣ୍ଟିପୋଭ ଫେରି ଆସିଚି ବୋଲି ଡାକ୍ତରଖାନାରେ କାମକରୁଥିବା ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲଏରିଙ୍କଠାରୁ ସେ ଖବର ପାଇଲେ । ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲଏରି କହିଲେ ଯେ ଆଣ୍ଟିପୋଭ ଖୁବ୍ କ୍ଳାନ୍ତ ବୋଧ କରୁଥିବାରୁ ଶୀଘ୍ର ଖାଇଦେଇ ଆପଣାର କୋଠରିରେ ବିଶ୍ରାମ ନେବାକୁ ଚାଲିଯାଇଚି ଏବଂ ଯେପରି କେହି ତାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବ୍ୟସ୍ତ ନକରିବେ, ସେଥିପାଇଁ କହିଦେଇ ଯାଇଚି । ''କିନ୍ତୁ ମୁଁ ହୋଇଥିଲେ ସିଧା ତା' ଘରକୁ ଯାଇ ତା' ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ଆସନ୍ତି । ମୁଁ ଯେତେଦୂର ଅନୁମାନ କରୁଚି ଯେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୋଇ ନାହିଁ''— ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲଏରି ମତ ଦେଲେ । ''ତାର କୋଠରି କୋଉଟା ?''— ଡାକ୍ତର ପଚାରିଲେ । ଏହି ପ୍ରଶ୍ନରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲଏରି ଅତୀବ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲେ । ଉପର ମହଲାରେ ପିଣ୍ଡାଏ ପିଣ୍ଡାଏ ଗଲେ ଶେଷ କୋଠରିଟି ହେଉଚି ଆଣ୍ଟିପୋଭର । ଡାକ୍ତର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବେହେଲେ ସେ ଆଡ଼କୁ ଯାଇନଥିଲେ ।

ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ବାହାରେ ଅନ୍ଧାର ଘନାଇ ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଘର ଓ ବାଡ଼ ଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ଲାଗି ଲାଗି ଆସିଲା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ଉଦ୍ୟାନର ଗଭୀରତା ଭିତରୁ ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ଝରକାରୁ ପ୍ଳାବିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଆଲୁଅ ଭିତରକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ବେଶ୍ ଗରମ ପଡ଼ିଥାଏ, ଚାରିଆଡ଼ ଗୁଳୁଗୁଳିଆ ବୋଧ ହେଉଥାଏ । କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଟିକିଏ ଦେହ ଚାଳନା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗମ୍ ଗମ୍ ଝାଳ ବୋହିଯାଉଥାଏ । ଘରେ ଜଳୁଥିବା କିରାସିନି-ବତିର ଆଲୁଅ ଅଗଣା ଭିତରେ ବିଞ୍ଚିହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ, ଏକ ଧୂସର ଓ ବାଷ୍ପୀୟ ଆଲୋକ ଧାରାରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଗଛଗୁଡ଼ିକର ଭିତରକୁ ବହିଯାଉଥାଏ ।

ସିଡ଼ି ଉପରକୁ ଉଠି ଡାକ୍ତର ହଠାତ୍ ଠିଆ ହୋଇଗଲେ । ସେ ଭାବିଲେ ଆଣ୍ଟିପୋଭ, ଏହିକ୍ଷଣି ଏତେ ବାଟରୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଚି, ସେ ଭାରି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଥିବ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାଇ ତା'ର ବିଶ୍ରାମରେ ବ୍ୟାଘାତ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ବଡ଼ ଅଭଦ୍ର ଓ ଅପ୍ରୀତିକର ଦେଖାଯିବ । ଥାଉ, କାଲିକି କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେ କଣ ହେବ ନାହିଁ ? ହଠାତ୍ ମତ ବଦଳିଗଲେ ସାଧାରଣତଃ ଆପଣାକୁ ଯେପରି କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ମନେ ହୋଇଥାଏ, ସେହିପରି ଅନୁଭବ କରି ସେ ପିଣ୍ଡାର ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱର ଶେଷଯାଏ ଚାଲିଚାଲି ଗଲେ । ବାହାରପଟ ଝରକା ଉପରେ ଉହୁଙ୍କି କରି ସେ ବାହାରକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲେ ।

ନାନା ପ୍ରକାର ନୀରବ ଓ ରହସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦାଘାତରେ ରାତ୍ରର ଗହ୍ୱର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତାଙ୍କଠାରୁ ଅନତିଦୂରରେ ପିଣ୍ଡାରେ ଥିବା ପାଇପରୁ ବଡ଼ ଧୀର ଅଥଚ ନିୟମିତ ଭାବରେ ପାଣି ପଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ଝରକାର ବାହାରେ କୋଉଠି କିଏ ସବୁ ବସି କଣ ଟୁପୁଟୁପୁ ହେଉଥିଲେ । ବଗିଚାରେ ଥିବା କାକୁଡ଼ି ପଟାଳିରେ ପାଣି ମଡ଼ା ହେଉଥିଲା । କୂଅରୁ ବାଲଟି ବାଲଟୀ ପାଣି କାଢ଼ି ପାଣି ଅଜାଡ଼ି ଦେଲା ବେଳକୁ ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଉଥିଲା ।

ହଠାତ୍ ଯେପରି ସବୁ ଫୁଲର ମହକ ଆସି ତାଙ୍କର ନାକରେ ବାଜିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସତେ ଯେପରି ଦିନମାନ ସେଗୁଡ଼ିକ ଅଚେତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକାବେଳେକେ ନିଦଭାଙ୍ଗିଲା

ପରି ସୁରଭିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଭଙ୍ଗା ତାଳପତ୍ରରେ ଦୁର୍ଗମ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହିଥିବା ଉଦ୍ୟାନ ଭିତରୁ ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ସମୀରତରଙ୍ଗରେ ପୁରୁଣା ଗଛ ପତରର ଗନ୍ଧ ଭାସି ଆସିଲା । ଡାହାଣ ପାଖରେ ଅବସ୍ଥିତ ବାଡ଼ର ଆରପଟେ ଥିବା ରାସ୍ତାଆଡୁ ନାନା ପ୍ରକାର କୋଳାହଳ ଶୁଣାଯାଉଥାଏ— କିଏ ଗୀତ ଗାଉଥାଏ, କୋଉଠି ହୁଏତ କୋଉ ସୈନ୍ୟ ମଦ ପିଇ ମାତଲାମି କରୁଥାଏ, କୋଉଠି କିଏ କବାଟ ଧଡ଼ ଧଡ଼ କରୁଥାଏ ।

ଉଦ୍ୟାନର ଗଛଗୁଡ଼ିକରେ ଝୁଲୁଥିବା ପକ୍ଷୀ ନୀଡ଼ଗୁଡ଼ିକର ଗଛ ପଟୁ ନାଲିଆ ନିଆଁ ମୁଣ୍ଡା ପରି ଜହ୍ନ ଉଠିଆସିଲା । ପ୍ରଥମେ ଏହାର ରଙ୍ଗ ଜିବୁଶିନୋରେ ଥିବା ଇଟାଭାଟିର ରଙ୍ଗ ପରି ଦିଶୁଥିଲା, ତା'ପରେ ଏହା ହଳଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କଲା ।

ଝରକାତଳେ ନୂଆ କଟାହୋଇ ଆସିଥିବା ପାଳର ଗନ୍ଧ ସହିତ ବେଲ ଡ଼ୋନା ଫୁଲର ଗନ୍ଧ ମିଶି ଯାଉଥିଲା । ସେଇଠି ଗୋଟିଏ ଗାଈ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା । ବୋଧହୁଏ ଗାଈଟି ନୂଆ ହୋଇ ଆଜି କି କାଲି ଗାଆଁଆଡୁ ଆସିଥିଲା । ବାଟ ଚାଲିଚାଲି ଯେ ବଡ଼ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ଓ ଗାଆଁରେ ଥିବା ତା'ର ପରିଚିତ ଗାଈପଲ କଥା ମନେ ପକାଇ ସେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା'ର ନୂଆ ମାଲିକାଣୀ ପାଖରୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରୁନଥିଲା ।

ସଂସାରର ସକଳ ସାମଗ୍ରୀ ସତେ ଅବା ବିବର୍ତ୍ତିତ ଓ ବିକଶିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲା, ଜୀବନର କୁହୁକକାରୀ ଅମ୍ଳରେ ଯେପରି ସବୁ ଉକୁଟି ଉକୁଟି ଯାଉଥିଲା । ଏକ ଶାନ୍ତ ସମୀରଣର ସ୍ପନ୍ଦନହୀନ ତରଙ୍ଗ ପରି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଆନନ୍ଦ ନଗର ଓ ପ୍ରାନ୍ତରକୁ ପ୍ରାଚୀର ଓ ବାଡ଼କୁ, ଅରଣ୍ୟକୁ ଓ ଦେହକୁ ଏକ ବିରାଟ ପ୍ଲାବନରେ ଆପ୍ଲାବିତ କରି ଦେଉଥିଲା । ଏହି ସ୍ଫୀତ ତରଙ୍ଗରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇପଡ଼ିବାର ଭୟରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ବକ୍ତୃତା ଶୁଣିବାକୁ ତରତର ହୋଇ ଅଗଣାକୁ ଓହ୍ଲାଇଗଲେ ।

୬

ସେତେବେଳକୁ ଜହ୍ନ ଅନେକ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲାଣି । ଏହାର ଆଲୁଅ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଧଳା ରଙ୍ଗର ଏକ ଘନ ପରସ୍ତରେ ଧଉଳାଇ ଦେଇଚି । ଛକର ଚାରିପାଖରେ ଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତାକାର ସରକାରୀ କୋଠାଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଶସ୍ତ ଛାଇମାନ ମାଟି ଉପରେ କଳା କମ୍ବଳ ପରି ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଚି ।

ଛକ ସେପାଖରେ ସଭା ହେଉଚି । କାନ ଡେରି ଶୁଣିଲେ ସଭାରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଶବ୍ଦ ପରିଷ୍କାର ଶୁଣିବାକୁ ମିଳୁଚି । କିନ୍ତୁ ସମଗ୍ର ଦୃଶ୍ୟଟିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ଡାକ୍ତର ହଠାତ୍ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ, ଦମକଳ ଷ୍ଟେସନ୍‌ର ବାହାରେ ଥିବା ବେଞ୍ଚ ଉପରେ ବସିପଡ଼ି ସଭାର ଭାଷଣ ଶୁଣିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଅଣଓସାରିଆ ଅମୁହଁଡ଼ିକ ରାସ୍ତାମାନ ଛକଉପରୁ ଚାରିଆଡ଼କୁ ବାହାରି ଯାଇଥିଲା । ଠିକ୍ ଗାଆଁର ରାସ୍ତା ପରି ସେଗୁଡ଼ରେ ଆଣ୍ଠୁଏ କାଦୁଅ ଜମି ରହିଥିଲା । ରାସ୍ତାର ଦୁଇ ପାଖରେ ଛୋଟ

ଛୋଟ ଘରମାନ । ରାସ୍ତା ଉପରୁ ଘରର ଖୋଲା ଝରକାଗୁଡ଼ିକ ଚକ୍‌ଚକ୍ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ଘର ଆଗରେ ଥିବା ଛୋଟ ଛୋଟ ବଗିଚାମାନଙ୍କରେ ଫିକା ରଙ୍ଗର କେଶରଯୁକ୍ତ ନାଲିଆଫୁଲମାନ ଶିଶିରରେ ଆର୍ଦ୍ରହୋଇ ରହିଥିଲା । କୃଶ ଓ ପାଂଶୁବର୍ଣ୍ଣ ହଲିହକ୍‌ର ଫୁଲକାନ୍ଦିମାନ ବାଡ଼ ଉପରକୁ ମୁହଁ ଟେକି ଅନାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଘର ଭିତରର ଗରମରେ ସନ୍ତପ୍ତ ହୋଇ ରାତିପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ବାହାରେ ଖୋଲା ପବନରେ ଟିକିଏ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବାକୁ ବାହାରି ଆସିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରିକାଚର୍ଚ୍ଚିତ ରାତ୍ରିର ଶୋଭାର କୌଣସି ତୁଳନା ନ ଥିଲା । କରୁଣାମୟ ପ୍ରେମ ବା ଅଦୃଶ୍ୟଦର୍ଶୀ ପ୍ରତିଭା ଯେପରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବିଞ୍ଚିହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ହଠାତ୍ ଏହି ସ୍ନିଗ୍‌ଧୋଜ୍ଜ୍ୱଳ କଳ୍ପନାମୟ ନିସ୍ତବ୍ଧତା ମଧ୍ୟରେ ଅଳ୍ପଦିନ ପୂର୍ବେ ଶ୍ରୁତ ହୋଇଥିବା ଏକ ଅପରିଚିତ ଛନ୍ଦୋମୟ ଶବ୍ଦର ଆଘାତ ଆସି ବାଜିଲା । ଏହି ମଧୁର ଶବ୍ଦଟି ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ଅନେକ ଆଗ୍ରହ ଓ ଅନେକ ଦୃଢ଼ତା ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । କାନ ଡେରି ଶୁଣିବା ମାତ୍ରକେ ଡାକ୍ତର ସେହି କଣ୍ଠସ୍ୱରକୁ ଠଉରାଇ ନେଲେ । କମିଶାର ଗିଣ୍ଟ୍‌ସ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଭାରେ ଭାଷଣ ଦେଉଥିଲେ ।

ଘଟଣାକ୍ରମରୁ ଜଣାଯାଉଥିଲା ଯେ ନଗରପାଳିକା ସମିତି ତାଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ସମର୍ଥନ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲା । ଅତୀବ ଭାବାବେଗ ସହିତ ମେଲିଉଜେଇଭୋର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କୁ ସେ ସେମାନଙ୍କର ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଜୀବନ ନିମିତ୍ତ ଏବଂ ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍‌ମାନଙ୍କର ବିଭେଦକାରୀ ପ୍ରଭାବ ପାଖରେ ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କରିଥିବା ନିମିତ୍ତ ଗାଳି ଦେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମତରେ ଜିବୁଶିନୋର ଯାବତୀୟ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ପଛରେ ଏହି ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍‌ମାନଙ୍କର କୁପ୍ରବର୍ତ୍ତନାହିଁ କାରଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସାମରିକ କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପରି ସମାନ ପ୍ରେରଣାରେ ଉଦ୍‌ବୋଧିତ ହୋଇ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଓ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଶତ୍ରୁ ଏବଂ ଦେଶର ଏହି ସଙ୍କଟପୂର୍ଣ୍ଣ ପରୀକ୍ଷା ସମୟ ବିଷୟରେ ସତର୍କ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

କେତେ ଆଡୁ ପ୍ରତିବାଦର ଚିତ୍କାରମାନ ଶୁଣାଗଲା ତ ଆଉ କେତେ ଆଡୁ ଚୁପ୍ ରହିବା ପାଇଁ ଦାବି କରାଗଲା । ଏହିସବୁ ବ୍ୟାଘାତର ସ୍ୱର ଓ ସଂଖ୍ୟା କ୍ରମେ ଅଧିକ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କମିଶାରଙ୍କ ସହିତ ଆସିଥିବା ଜଣେ ଲୋକ ଆପେ ସଭାପତିର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରି ବଡ଼ପାଟିରେ କହିଲେ ଯେ ବକ୍ତାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କାହାରିକୁ କହିବାକୁ ଅନୁମତି ମିଳିପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସମସ୍ତେ ଚୁପ୍ ରହନ୍ତୁ ବୋଲି ସେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ କିଛି କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କୁ କହିବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଯାଉ ବୋଲି କେତେକ ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଲେ ।

ଗୋଟାଏ କାଠ ବାକ୍‌ସ ଉପରେ ବକ୍ତୃତା ମଞ୍ଚ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ଜଣେ ଭଦ୍ରମହିଳା ଭିଡ଼ ଭିତରୁ ବାହାରି ସେହି ବାକ୍‌ସ ପାଖକୁ ଆସିଲେ ଏବଂ ବାକ୍‌ସ ଉପରେ ଚଢ଼ିବାର କୌଣସି ଉଦ୍ୟମ ନକରି କଡ଼ରେ ଠିଆହୋଇ ରହିଲେ । ଉପସ୍ଥିତ ଜନତାଭିତରୁ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିପାରିଲେ । ଚାରିଆଡ଼େ ନୀରବତା ବିରାଜମାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ଏହ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟି ହେଉଚି ଡାକ୍ତରଖାନାର ପ୍ରଧାନ ରାନ୍ଧୁଣୀ ଉସ୍ତିନିଆ ।

ସେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା, "କମ୍‌ରେଡ଼୍ କମିଶାର, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ଜିବୁଶିନୋ ବିଷୟରେ କହୁଥିଲେ; ଟାଣ ହେବାକୁ, ଚାଲାକ ହେବାକୁ ଏବଂ କାହାରି ପ୍ରବଞ୍ଚନାରେ ନ ପଡ଼ିବାକୁ ଆପଣ ଆମକୁ କହୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଆପଣ 'ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍' ଓ 'ମେନ୍‌ଶେଭିକ୍' ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦକୁ ନେଇ ଖେଳିବା ଛଡ଼ା ଆଉ କ'ଣ ଅଧିକ କରୁଚନ୍ତି ? ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ାକ ଛଡ଼ା କ'ଣ ଆପଣଙ୍କର ଆଉ କିଛି କହିବାକୁ ନାହିଁ ? ଆଉ ଯୁଦ୍ଧ ବିଗ୍ରହ ନକରି ସମସ୍ତେ ଭାଇଭାଇ ପରି ରହନ୍ତୁ, ଏହି ମତକୁ ଆପଣ ମେନ୍‌ଶେଭିକ୍ ବୋଲି କାହିଁକି କହୁଚନ୍ତି, ଏହା ତ ଏକ ଆଦର୍ଶ ଈଶ୍ୱରୀୟ କଥା । ଦେଶର ସବୁ ବ୍ୟାପାର ଓ କାରଖାନାମାନଙ୍କୁ ଗରିବର ହାତ ଆସିବ, ଏହାକୁ ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍ ବୋଲି ବା କାହିଁକି କୁହାଯିବ, ମଣିଷ ପରି ସୁନ୍ଦର ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏହା ତ ଅବଶ୍ୟ ଦରକାର । ଆଉ ସେ ମୂକବଧିରର କଥା ଆପଣମାନଙ୍କଠାରୁ ବାରବାର ଶୁଣି ଶୁଣି ଆମର କାନ ଥୋବରା ହୋଇଗଲାଣି । ଯିଏ, ଆସୁଚି, ସିଏ ବହେ ତାହାରି କଥାରୁ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଚି । କାହିଁକି ଆପଣମାନେ ତା' ପଛରେ ଲାଗିଚନ୍ତି, ଆପଣମାନଙ୍କର ସେ କ'ଣ କରିଥିଲା ? ସାଧାରଣତଃ ସେ ସବୁବେଳେ ମୂକ ରହୁଥିଲା, ଏବଂ ହଠାତ୍ ବେଳେବେଳେ କଥା କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ କ'ଣ ତାକୁ ଆପଣଙ୍କର ଅନୁମତି ନେବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା ? ଏଇଟା କଣ ଗୋଟାଏ ଭାରି ଅଦ୍‌ଭୁତ କଥା ? ଏହିଠାରୁ କେଡ଼େ କେଡ଼େ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଓ ଆଚମ୍ବିତ କଥାମାନ ନ ଘଟିଚି କହିଲେ ? ସେଇ ଯେଉଁ ମାଈ ଗଧ ଥିଲା, ସେ ସତର୍କ କରି କହୁଥିଲା, ସେବାଟେ ଯାଅ ନାହିଁ, ମୋର କଥା ମାନ, ଗଲେ ଦୁଃଖ ପାଇବ । କିନ୍ତୁ ଗଧ ତା' କଥା ମାନିଲା ନାହିଁ । ସେ ଭାବିଲା, "ଜାଡ଼ୀ ମାଈଗଧଟା କଥା ମୁଁ କାହିଁକି ମାନିବାକୁ ଯିବି ?" ସେ ମାନିଲା ନାହିଁ, ସେମିତି ଫଳ ମଧ୍ୟ ପାଇଲା !"

"କି ଫଳ ପାଇଲା ?"– ଜଣେ ଜାଣିବାକୁ ପଚାରିଲା ।

"ସତେ ଯେମିତି ମୋଟେ ଜାଣିନା–!" ଉତ୍ତିନିଆ ଉତ୍ତର ଦେଲା ।

"ନା"– ଲୋକଟି ପୁଣି କହିଲା ।

"ତା' ହେଲେ ମୁଁ କହୁଚି, ଶୁଣ ! ଗଧ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପଥର ଖୁଣ୍ଟ ପାଲଟିଗଲା ।"

ସମସ୍ତେ ହୋ ହୋ ହୋଇ ହସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସଭାପତି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ ହେବାକୁ ଚିତ୍କାର କରି କହିଲେ । ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ଘରକୁ ଫେରି ଶୋଇବାକୁ ଗଲେ ।

୮

ତହିଁ ଆରଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସେ ଆଣ୍ଟିପୋଭ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ରୋଷେଇଘରେ ଲୁଗାପଟା ଇସ୍ତ୍ରି କରୁଥିଲା ।

"ତୁମେ କାଲି ଆସିଲ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲାଏରି ମୋତେ ତୁମ କଥା କହୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ନ ଆସି ଭଲ କରିଚ । କାରଣ ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ବିଛଣାରେ ଶୋଇ ସାରିଥିଲି । ସେତେବେଳେ ତୁମକୁ ଭିତରକୁ ଆସିବାକୁ କହିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇନଥାନ୍ତା । ଆଚ୍ଛା ତୁମେ କିପରି ଅଛ କହିଲ ! ଲୁଗାପଟାରେ କୋଇଲାର କଳା ଲାଗିଯିବ, ହୁସିଆର ହୋଇ ବସ ।"

''ତୁମକୁ ଦେଖି ମନେ ହେଉଚି ଯେପରି ସାରା ଡାକ୍ତରଖାନାର ମଇଳାଲୁଗା ତୁମେ କାଚି ଇସ୍ତ୍ରି କରିବାକୁ ବସିଚ ।''

''ନାଇଁ ନାଇଁ– ମୋର ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ ମଇଳା ଲୁଗାପଟା ଅନେକ ଦିନରୁ ରହି ଯାଇଥିଲା । ହଁ, ମୁଁ ମେଲିଉଜେଇଭୋଠାରେ ଲାଖିକରି ରହିଯିବ ଓ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଯିବିନାହିଁ ବୋଲି ତୁମେ ମୋତେ ଚିଡ଼ାଉଥିଲା ନା ? କିନ୍ତୁ ଏଥର ମୁଁ ସତକୁ ସତ ଯାଉଚି । ଜିନିଷପତ୍ର ବନ୍ଧାବନ୍ଧି କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲିଣି । ବନ୍ଧାବନ୍ଧି କରିଲେ ବାହାରି ପଡ଼ିବି । ମୁଁ ଇଉରାଲ ପ୍ରଦେଶକୁ ଯିବି । ତୁମେ ତ ମସ୍କୋ ଫେରିଯିବ । ହୁଏତ ଦିନେ କେହି ଆସି ତୁମକୁ ପଚାରିବ, 'ମେଲିଉଜେଇଭୋ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ସହରରେ ତୁମେ କେବେ ରହିଥିଲ କି ?' ତୁମେ ଉତ୍ତର ଦେବ କେଜାଣି ? ମୋର ଠିକ୍ ମନେ ପଡୁନାହିଁ ।'' ''ଆଣ୍ଟିପୋଭ କିଏ କହିଲ ?'– 'ଏପରି ଗୋଟାଏ ନାଆଁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଶୁଣିନାହିଁ ।''

''ମୋଟେ ନୁହେଁ । ଆଚ୍ଛା ତୁମର ଭ୍ରମଣ କିପରି ଲାଗିଲା କହିଲ । ମଫସଲ ଅଞ୍ଚଳର ଅବସ୍ଥା କିପରି ?''

ସେସବୁ କହି ବସିଲେ ଅନେକ ସମୟ ଲାଗିବ । ଆରେ, ଏଇ ଇସ୍ତ୍ରିଗୁଡ଼ାକ କେଡ଼େ ଚଞ୍ଚଳ ଶୀତଳ ହୋଇଯାଉଚି ! ଅନ୍ୟ ଇସ୍ତ୍ରିଟା ଟିକିଏ ମୋ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଇ ପାରିବ ? ସେଇ ଚିମନିତଳେ ଅଛି । ଆଉ ଏଇଟିକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ରଖିଦିଅ । ଧନ୍ୟବାଦ ! ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଗାଆଁର ଅବସ୍ଥା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରକାରର; ଏହା ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଚି । ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଗାଆଁରେ ଲୋକ ଭାରି ପରିଶ୍ରମ କରୁଚନ୍ତି, ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅତିଶୟ ଦୁରବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହୋଇନାହିଁ । ଆଉ କେତେକ ଗାଆଁରେ ମୋର ମନେହେଲା ଯେପରି ସମସ୍ତେ ମଦ ପିଇ ମାତାଲ ହୋଇ ଯାଇଚନ୍ତି । ସେଠିକାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କହିଲେ ସରିବ ନାହିଁ, ଦେଖିଲେ ଡର ମାଡ଼ିବ ।''

''ଧେତ୍ ! ମାତାଲ ହୋଇ ଯାଇଚନ୍ତି ? ତୁମେ ହୁଏତ ଠିକ୍ କାରଣ ଜାଣିପାରି ନାହଁ । ହୁଏତ ସେହିସବୁ ଗାଆଁରେ କେହି ନାହାନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରୁଷ ମଣିଷ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଅଛନ୍ତି ! ଯେଉଁସବୁ ନୂଆ ସମିତିମାନ ଗଢ଼ାଯାଉଚି, ସେଗୁଡ଼ିକର ଖବର କଣ ?''

ମାତାଲମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ତୁମର ଧାରଣା ଆଦୌ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ସେ ବିଷୟରେ ମୁଁ ତୁମ ସହିତ ଏକମତ ହୋଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ନୂଆ ସମିତି ? ଦେଖିବ, ଏହି ସମିତିରୁ ହିଁ ଯାବତୀୟ ନାଟର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାହାରିବେ । ସମିତିର ନିୟମମାନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରୁ ନାହିଁ, କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଇବାର ମଣିଷ ହିଁ କୋଉଠି ନାହାନ୍ତି । ଖାଲି ଭୂମିସମସ୍ୟାଟିକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ ଚାଷୀମାନେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସମସ୍ୟାରେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇବାକୁ ଆଦୌ ରାଜି ନୁହନ୍ତି । ...ମୁଁ ରାଜ୍‌ଦୋଲନ୍‌ଇଠାରେ କିଛି ଦିନ ରହିଥିଲି । କି ସୁନ୍ଦର ମନୋହର ଜାଗାଟି ! ତୁମର ମଧ୍ୟ ସେଠାକୁ ଯାଇ ଜାଗାଟିକୁ ଦେଖିବା ଉଚିତ ।... ଗତ ବସନ୍ତଋତୁରେ ଏହି ସ୍ଥାନରେ କେତେକାଂଶରେ ନିଆଁ ଲାଗିଥିଲା, କିଛି ଲୁଟତରାଜ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ଖଳାମାନ ପୋଡ଼ିଯାଇଚି, ଫଳବଗିଚା ସବୁ ଉଜୁଡ଼ି ଯାଇଚି, ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଘରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଧୂଆଁ ବାହାରୁଚି । ମୁଁ ଜିବୁଶିନୋ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ପାରିଲିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ

ମୋତେ କହିଲ ଯେ ସେହି ମୂକବଧିର ଲୋକଟି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚି ରହିଚି । ସେମାନେ ତା'ର ଦେହର ଚେହେରା ମୋତେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିଲେ । ସେ କୁଆଡ଼େ ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ, ତା'ର ବୟସ କୁଆଡ଼େ ଭାରି ଅଳ୍ପ ।

''କାଲି ରାତିରେ ହୋଇଥିବା ସଭାରେ ଉସ୍ତିନିଆ ସେହି ଲୋକଟିର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରି ଭାଷଣ ଦେଉଥିଲା ।''

ଆଜି ସକାଳେ ସାମରିକ କର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଅଫିସ୍‌ରୁ ଜଣେ ଲୋକ ଚିଠି ନେଇ ଆସିଥିଲା । ରାତିକ ସକାଶେ ସେମାନଙ୍କର ରୂପାର ଚାହାବାସନ ଓ କାଚଗିଲାସମାନ ଦରକାର । କାମ ସରିଲେ ସେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଫେରାଇ ଦେବେ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ରାତିରେ ଅବଶ୍ୟ ଦରକାର । ଏହା ଏକ ଜୀବନମରଣ ସମସ୍ୟା । କିନ୍ତୁ ଯେପରି ଭାବରେ ଏସବୁ ଜିନିଷ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଫେରି ଆସିବ, ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣେ । ହୁଏତ ଦେଇଥିବା ଜିନିଷରୁ ଅଧେ ସେଇଆଡ଼େ ରହିଯିବ । ସେମାନେ କାହା ସକାଶେ ଏକ ଭୋଜିର ଆୟୋଜନ କରୁଚନ୍ତି– ବୋଧହୁଏ କେହି ଜଣେ ପରିଦର୍ଶକ ବା ସେହିପରି କିଏ ଜଣେ ଏଠାକୁ ଆସିଚନ୍ତି ।''

''ହଁ, ମୁଁ ସବୁ ଅନୁମାନ କରି ପାରୁଚି । ଆମର ଏହି ରାଜ୍ୟାଞ୍ଚଳ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ନୂତନ କମିଶାର ଆସି ପହଞ୍ଚିଚନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରୁ ଖସି ପଳାଇ ଆସିଚନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏମାନେ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଚାରିପାଖରୁ ଘେରିଯିବେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଛଡ଼ାଇ ନେବେ । କମିଶାର ଅତି ପିଲାଲୋକ– ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥିବା ଛୋଟ ଛୁଆ ପରି ମନେ ହେଉଚି । ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତାମାନେ କୋସାକ୍‌ମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କମିଶାର ସେଥିରେ ରାଜି ନୁହନ୍ତି । ସେ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ନିବେଦନ କରି କହି ସେମାନଙ୍କୁ ବଶ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଚନ୍ତି । ସେ କହୁଚନ୍ତି, ଜନତା ହେଉଚି ଠିକ୍ ଛୋଟ ପିଲାଙ୍କ ପରି । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ ନାନା ଭାବରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ଖେଳାଇ ଆପଣା ପକ୍ଷକୁ ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଗାଲିଉଲିନ୍ ତାଙ୍କ ସହିତ ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ସେ କହୁଥିଲେ ଜଙ୍ଗଲର ଅବସ୍ଥା ଯେପରି ଅଛି ସେହିପରି ଥାଉ, ବନ୍ୟଜନ୍ତୁର ନିଦ ଭଙ୍ଗାରେ କୌଣସି ଲାଭ ନାହିଁ । 'ଏହା ଅବସ୍ଥା ସମ୍ଭାଳିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ଆମ ଉପରେ ଛାଡ଼ିଦିଅ'– ସେ କହିଲେ । କିନ୍ତୁ ଥରେ କୌଣସି ଖିଆଲ ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଆସି ପଶିଗଲେ କମିଶାରଙ୍କୁ ସେଥିରୁ ନିବୃତ୍ତ କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଇସ୍ତ୍ରି କରିବା କାମ ବନ୍ଦ ଥାଉ । ତୁମକୁ ମୋର କେତେକ କଥା କହିବାର ଅଛି । ଯାହା ଜଣାପଡୁଚି, ଅଳ୍ପ କେତେଦିନ ଭିତରେ ଏଠାରେ ନାନା ଅଭାବନୀୟ ଗଣ୍ଡଗୋଳମାନ ଘଟିବ । ଏସବୁକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା ଆମର ଶକ୍ତିର ବହିର୍ଭୂତ । ଏସବୁ ଘଟିବା ପୂର୍ବରୁ ତୁମେ ଏଠାରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯାଇଥିବ ବୋଲି ମୁଁ ଆଶା କରୁଚି ।''

''ନା– କିଛି ଘଟିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ସବୁ କଥାକୁ ଅତିରଞ୍ଜିତ କରିଦେଉଚ । କିନ୍ତୁ ସେ ଯାହା ହେଉ ପଛକେ, ମୋର ଯିବା ମଧ୍ୟ ସୁନିଶ୍ଚିତ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ ଖାଲି ବସିବା ଜାଗାରୁ ଉଠିଚାଲିଯାଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ମୋତେ ବୁଝି ବିଚାରି ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସମସ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱ ଦେଇ ଯିବାକୁ ହେବ । ସତେ ଯେପରି କଣସବୁ ଜିନିଷ ଚୋରିକରି ମୁଁ ଏଠାରୁ ଦଉଡ଼ି ପଳାଉଚି, ଏପରି ଭାବିବା ଲାଗି ମୁଁ

କାହାରିକୁ କୌଣସି ଅବକାଶ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ । ମୋ'ଠାରୁ କିଏ ଦାୟିତ୍ୱ ନେବ କହିଲ ? ତାହାହିଁ ହେଉଚି ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସମସ୍ୟା । ସେହି କାମରେ ମୁଁ କେତେ ପ୍ରକାରେ ଦହଗଞ୍ଜ ହେଲିଣି, ତାହା ତୁମକୁ କହିପାରିବି ନାହିଁ । ତଥାପି ସବୁବେଳେ ମୋତେ କେବଳ ନିନ୍ଦା ଶୁଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଡାକ୍ତରଖାନାର ସବୁ ଜିନିଷର ଗୋଟିଏ ତାଲିକା ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିଲି । ସେମାନେ କହିଲେ ଯେ ଘରର ମାଲିକଙ୍କ ଲାଗି ଏସବୁ ଜିନିଷ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ମୁଁ ଏପରି କରୁଚି । ଏସବୁ କେଡ଼େ ନୀଚ କଥା କହିଲ !''

''ଡାକ୍ତରଖାନାର ବାସନପତ୍ର ଓ କମ୍ବଳ ବିଷୟରେ ଏତେଦୂର ଚିନ୍ତା କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସେସବୁ ଚୁଲିକୁ ଗଲେ ଯାଉ । ଏହିପରି ଏକ ଭୀଷଣ ସମୟରେ କିଏ ବସି ଏହିସବୁ ବିଷୟରେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇବ ? ଓଃ କାଲି ତୁମ ସହିତ ମୋର ଦେଖାହୋଇ ପାରିଥାଆନ୍ତା କି ! କାଲି ମୋତେ ଏତେ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା ଯେ ମୁଁ ସବୁ ବିଷୟରେ ତୁମକୁ ସବୁକଥା କହିଦେଇ ପାରିଥାନ୍ତି, ଅପାର୍ଥିବ ଜଗତର ଯାବତୀୟ ବିଧିବିଧାନ ବୁଝାଇଦେଇ ପାରିଥାନ୍ତି, ଯେକୌଣସି ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିଥାନ୍ତି । ମୁଁ କୌଣସି ରହସ୍ୟ କରି ଏସବୁ କହୁନାହିଁ । ମୋ' ମନ ଭିତରର ଏହି ସମସ୍ତ କଥା କାଲି ଖୋଲି କହିଦେବାକୁ ମୁଁ ଚାହୁଥିଲି । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ, ମୋର ପୁଅ ଓ ମୋ' ନିଜ ବିଷୟରେ ତୁମକୁ ମୁଁ ସବୁ କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲି । ... ଜଣେ ବୟସ୍କ ପୁରୁଷ ଜଣେ ବୟସ୍କା ରମଣୀ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ବସିଲେ କାହିଁକି ଅନ୍ୟମାନେ ସେଥିରେ କୌଣସି ଅଭିସନ୍ଧିମୂଳକ ମତଲବ ଅଛି ବୋଲି ସନ୍ଦେହ କରନ୍ତି ? ଅଭିସନ୍ଧିମୂଳକ ହେଉ ବା ନହେଉ, ସେସବୁ ମତଲବ ନର୍ଦ୍ଦମାକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବା ଉଚିତ ।

''ତୁମେ ତୁମର କାମ କରିଯାଅ । ମୋ' ବିଷୟରେ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରନାହିଁ । ମୁଁ କେବଳ ମୋର କଥାଗୁଡ଼ାକ କହି ଯାଉଚି । ମୋର କଥା ସରିବାକୁ ଅନେକ ସମୟ ଲାଗିବ ।''

''ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାରିଆଡ଼େ ଯାହାସବୁ ଘଟଣା ଘଟିବାରେ ଲାଗିଚି, ସେହିସବୁ ବିଷୟରେ ଥରେ ଚିନ୍ତାକରି ଦେଖିଲ । ଆମେ ଏହିପରି ଏକ ସମୟରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଲାଭ କରିଚେ । ଯୁଗଯୁଗ ଅନ୍ତେ ଏହିପରି ଏକ ସମୟ ହୁଏତ କେବଳ ଥରକ ଲାଗି ଆସେ । ଥରେ ଚିନ୍ତାକରି ଦେଖ, ସମଗ୍ର ରୁଷିଆର ସମସ୍ତ ଆଶ୍ରୟଛାତ ଆଜି ଉଡ଼ିଯାଇଚି, ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆଜି ମୁକ୍ତ ଆକାଶତଳେ ବିଚରଣ କରୁଚୁ । ଆମ ପଛରେ ରହି ଗୋଇନ୍ଦା ପରି କେହି ଆମର ଗତିବିଧି ଦେଖିବାକୁ ନାହାନ୍ତି । ଏହାହିଁ ସ୍ୱାଧୀନତା, ଏହାହିଁ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱାଧୀନତା, କେବଳ କଥାର ସ୍ୱାଧୀନତା ନୁହେଁ । ଏହି ସ୍ୱାଧୀନତା ଆକାଶରୁ ଖସିଲାପରି ଆମର ହସ୍ତଗତ ହୋଇଚି । ହଠାତ୍ ବଡ଼ ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ, ଏକ ଭ୍ରମର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଏହା ଆମ ପାଖରେ ଆସି ଉପନୀତ ହୋଇଚି ।

''ଆଜି ସମସ୍ତେ କେଡ଼େ ମହନୀୟ ସ୍ତରକୁ ଉନ୍ନୀତ ହୋଇଯାଇଚନ୍ତି, କି ବନ୍ଧନହୀନ ସାଗର ଉପରେ ବିଚରଣ ନ କରୁଚନ୍ତି ! ତୁମେ ଏକଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଚ ? ଆପଣାର ମହନୀୟତାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ତାହାରି ଗୁରୁଭାରରେ ଯେପରି ସମସ୍ତେ ନିଷ୍ପେଷିତ ହୋଇପଡ଼ିଚନ୍ତି ।

''ତୁମର ଇସ୍ତ୍ରିକରିବା ବନ୍ଦ କର ନାହିଁ । କଥା କହିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ମୋ' କଥା ଶୁଣି ବିରକ୍ତ ଲାଗୁଚି କି ? ଦିଅ, ମୁଁ ଇସ୍ତ୍ରିଟା ବଦଳାଇ ଦେଉଚି ।''

''କାଲି ଦୂରରେ ଠିଆ ହୋଇ ମୁଁ ସଭା ଦେଖୁଥିଲି । ସେ କି ଅସାଧାରଣ ମହାନ୍ ଦୃଶ୍ୟ ! ଆଜି ମାତୃଭୂମି ରୁଷିଆ କଡ଼ ଲେଉଟାଉଚି, ସେ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଚି । ଆଉ ସେ ସ୍ଥାଣୁ ହୋଇ କଦାପି ରହିପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ଆଜି ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ିଚି, ସେ ଆଉ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସି ରହିବ ନାହିଁ । ଅବାରିତ ଅବିରାମ ଭାବରେ ସେ ଆଜି କଥା କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଚି । ଖାଲି ଯେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ କଥା କହୁଚନ୍ତି, ତାହା ନୁହେଁ । ସତେ ଯେପରି ଆକାଶର ତରା ଓ ପୃଥିବୀ ଉପର ବୃକ୍ଷମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଚନ୍ତି, ରାତିରେ ପଷ୍ପୋଦ୍ୟାନରେ ପୁଷ୍ପସ୍ତବକମାନ ଦର୍ଶନଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଚନ୍ତି, ପ୍ରସ୍ତରନିର୍ମିତ ଅଟ୍ଟାଳିକାମାନ ସଭା ମଣ୍ଡାଇ ବସୁଚନ୍ତି ! ଏସବୁ ଦେଖି ବାଇବେଲ୍‌ର ଘଟଣାମାନ ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଚି, ନୁହେଁ ? ସେହି ଧର୍ମଦୂତ ଓ ପରମ ସନ୍ଦେଶବାହକମାନଙ୍କର କଥା । ସନ୍ଥ ପଲଙ୍କର କଥା ତୁମର ମନେ ଅଛି ? ତୁମର ଏହି ଚର୍ମଜିହ୍ୱାରୁ ହିଁ ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବ । ଏହାର ମର୍ମ ବୁଝିପାରିବାର ଓ ଭାବ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଶକ୍ତି ଲାଗି ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କର ।''

''ଆକାଶର ତାରା ଓ ପୃଥିବୀର ବୃକ୍ଷମାନେ ଏକାଠି ବସି ସଭା କରୁଚନ୍ତି ବୋଲି କହିବା ଦ୍ୱାରା ତୁମେ କଣ କହିବାକୁ ଚାହୁଁଚ, ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝିପାରୁଚି । ମୋର ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଏହିଘଟଣା ଘଟିଚି ।

''ପ୍ରଥମେ ଯୁଦ୍ଧ କେତେକାଂଶରେ ଏହାର ସୂତ୍ରପାତ କରିଥିଲା, ବିପ୍ଲବ ଆସି ଏହାର ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଂଶ ପୂରଣ କରିଦେଲା । ଯୁଦ୍ଧ ଆସି ଜୀବନରେ ନାନା ପ୍ରକାର କୃତ୍ରିମ ଚନ୍ଦୋଭଙ୍ଗ ସୃଷ୍ଟି କଲା– ସତେ ଯେପରି ଜୀବନକୁ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ସ୍ଥଗିତ କରି ରଖାଯାଇ ପାରିବ । କି ନିର୍ବୋଧତା ଦୀର୍ଘକାଳଯାବତ୍ ଚାପିହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିବା ପରି ବଡ଼ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ଭାବରେ ବିପ୍ଳବ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକର ପୁନରୁଦ୍ଧାର ହେଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁନର୍ଜୀବନ ଲାଭ କଲେ, ପରବର୍ତ୍ତିତ ହେଲେ, ନୂଆକଳେବର ଧାରଣ କଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକାବେଳେକେ ଦୁଇଟି ବିପ୍ଳବର ସନ୍ତରଣ କଲେ ବୋଲି ତୁମେ ଯଥାର୍ଥରେ କହିପାରିବ, ତା'ର ସ୍ୱକୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନର ବିପ୍ଳବ ଓ ସାଧାରଣ ଦେଶବ୍ୟାପୀ ବିପ୍ଳବ । ସାମ୍ୟବାଦକୁ ମୁଁ ଏକ ସମୁଦ୍ର ପରି କଳ୍ପନା କରୁଚି– ଏବଂ ଏହିସବୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶତସଂଖ୍ୟକ ଧାରାମାନ– ଏହି ସବୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଏକକ ପ୍ଲାବନମାନ ବହିଆସି ଏହି ସମୁଦ୍ରରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ଯାଉଚନ୍ତି– ଏହି ଜୀବନର ସମୁଦ୍ରରେ ଓ ଏହି ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିତାର ସମୁଦ୍ରରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ଯାଉଚନ୍ତି । ମୁଁ ଜୀବନ ବୋଲି କହିଲି, କନ୍ତୁ ପ୍ରତିଭାର ହାତ ବାଜି ସୃଷ୍ଟିସମୃଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଓ ନବୀନ ରୂପ ଧାରଣ କରିଥିବା ଏକ ବିରାଟ ଚିତ୍ରପଟ ଉପରେ ଯେଉଁଭଳି ଜୀବନ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ, ଏହା ହେଉଚି ସେହି ଜୀବନ । ଖାଲି ବହିର ପୃଷ୍ଠା ଉପରେ ବା ପଟାଙ୍କିତ ଛବି ଉପରେ ନୁହେଁ, କେବଳ ଏକ ଅପ୍ରକୃତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭୂମି ଉପରେ ନୁହେଁ, ସେମାନଙ୍କର ବାସ୍ତବ ଜୀବନରେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଆପଣା ଭିତରେ ଆଜି ଲୋକମାନେ ଏହି ଜୀବନକୁ ଅନୁଭବ କରିବା ଲାଗି ବଦ୍ଧପରିକର ହୋଇ ବାହାରିଚନ୍ତି ।''

ତାଙ୍କର କମ୍ପିତ କଣ୍ଠସ୍ୱରରୁ ସେ କ୍ରମେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇପଡୁଚନ୍ତି ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଇଭି ବନ୍ଦକରି ଏକ ଗମ୍ଭୀର ଓ ସବିସ୍ମୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆଣ୍ଟିପୋଭ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ

ଅନାଇ ରହିଲା । ଏଥିରେ ଟିକିଏ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ି ସେ ଆପଣାର କଥାର ଖିଅ ହରାଇ ବସିଲେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ବଡ଼ ଅସ୍ୱସ୍ତିକର ଭାବରେ ନୀରବ ରହି ସେ ପୁଣି କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ଅବ୍ୟାହତ ଭାବରେ ଯାହା ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକୁ ଆସିଲା, କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

''ଆପଣା ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱସ୍ତ ରହି କୌଣସି ଏକ ସୃଷ୍ଟିଶୀଳ ରଚନାତ୍ମକ ମାର୍ଗରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ଆଜିକାଲି ମୋ' ଭିତରେ ଏକ ଇଚ୍ଛା ଅତି ବଳବତୀ ହୋଇପଡ଼ିଚି । ଏହି ସମସ୍ତ ଜାଗରଣ ଭିତରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏକ ଅଂଶ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଚି । ଏବଂ ସେତିକିବେଳେ ଏହି ସାଧାରଣ ଆନନ୍ଦମୁଖରତାର ମଧ୍ୟସ୍ରୋତକୁ ଆସି ମୁଁ ତୁମର ରହସ୍ୟମୟ ଦୁଃଖବିଧୁର ମୁଖମଣ୍ଡଳର ଦର୍ଶନ କରୁଚି । ଯେପରି ଏହି ମୁଖଟି କେଉଁ ଅଜ୍ଞାତ ଦୂରଦୂରାନ୍ତ ରାଜ୍ୟରେ ବିଚରଣ କରି ବୁଲୁଚି । ଏହାହିଁ ମୋତେ ଅସ୍ଥିର ଓ ଚିନ୍ତାକୁଳ କରି ଦେଉଚି । ତୁମେ ଯେ ସୁଖୀ ଅଛ, ତୁମେ ଯେ କାହାରିଠାରୁ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ କରୁନାହଁ, ତୁମର ମୁଖ ଉପରେ ଏହିପରି ଏକ ଭାବ ଦେଖିପାରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଆକୁଳ ହୋଇ ଉଠୁଚି । ତୁମର ଅତି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ କେହି ଜଣେ, ତୁମର ସଙ୍ଗୀ ବା ତୁମର ସ୍ୱାମୀ– ସେ ଯଦି ଜଣେ ସୈନିକ ହୋଇଥାନ୍ତି, ତେବେ ତାହା ସବୁଠାରୁ ଉତ୍ତମ କଥା ହେବ– ଯଦି ଆସି ମୋତେ ଭରସା ଦିଅନ୍ତି, ତୁମର ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ନହେବା ପାଇଁ ଏବଂ ଆପଣାର ଧ୍ୟାନ ଓ ଯତ୍ନଦ୍ୱାରା ତୁମକୁ ବିଚଳିତ ନକରିବା ପାଇଁ ବୋଧଦେଇ କହିପାରନ୍ତି, ତେବେ ତାହା କେଡ଼େ ଭାଗ୍ୟର କଥା ନହୁଅନ୍ତା ! କିନ୍ତୁ ତଥାପି ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରୁ ଆପଣାକୁ ମୁକ୍ତକରି ରଖିବାକୁ ଚାହେ... ଆଃ, ମୁଁ କଣ ଗୁଡ଼ାଏ କହି ପକାଉଚି ! ମୁଁ ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତ ହୋଇଯାଇଥିଲି । ଅନୁଗ୍ରହ କରି ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବ ।''

ଡାକ୍ତରଙ୍କର କଣ୍ଠସ୍ୱର ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ଥରେ ଧରା ପକାଇଦେଲା । ଏଥର ସେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କଲେ ଏବଂ ଅତି ଅସହାୟ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ମନେ କରି ଝରକାଆଡ଼କୁ ଉଠି ଚାଲିଗଲେ । ହାତ ଉପରେ ଚିବୁକ ଭରାଦେଇ ରଖି ସେ ବଡ଼ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ଅନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ ଉଦ୍ୟାନ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । ଆପଣାର ଆଖିରେ ଯେପରି ସେ ଆଦୌ କିଛି ଦେଖି ପାରୁନଥିଲେ । ସେହିଠାରେ ଠିଆହୋଇ ସେ ଆତ୍ମସମ୍ବରଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ।

ଆଣ୍ଟିପୋଭ କାମ ଛାଡ଼ି ଝରକା ଆଡ଼କୁ ଗଲା ଓ ତାଙ୍କଠାରୁ କେତେ ଖୋଜ ଦୂରରେ ଠିଆ ହୋଇ ମନକୁମନ କହିଲା ପରି ଅତି କୋମଳ ସ୍ୱରରେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା, ''ସବୁବେଳେ ମୁଁ ଏହିକଥା ଆଶଙ୍କା କରି ଆସିଥିଲି...ନା,. ମୋର ଦରକାର ନାହିଁ...ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍, ତୁମେ କଦାପି ଏହା କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଓଃ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖିଲ, ତୁମ ସକାଶେ ମୁଁ କି କାଣ୍ଡ କରିପକାଇଚି !'' ଚିତ୍କାର କରି ସେ ପୁଣି ଇସ୍ତ୍ରି କରିବା ଟେବୁଲ ଆଡ଼କୁ ଦଉଡ଼ିଗଲା, ଇସ୍ତ୍ରିର ତଳଧାରରୁ ସରିଏ ଧୂଆଁ ବାହାରି ଯାଉଥିଲା, ଇସ୍ତ୍ରିତଳେ ଥିବା ବ୍ଲାଉଜଟିରେ ନିଆଁ ଧରିପକାଇଥିଲା ।

ବ୍ଲାଉଜଟିକୁ ହାତ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ମଳିଦେଇ ସେ ନିଆଁ ଲିଭାଇଦେଲା । କହିଲା, "ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍, ତୁମେ ପ୍ରକୃତସ୍ଥ ହୁଅ, ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲୁଏରିଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଗିଲାସେ ପାଣି ପିଇ ଆସ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ତୁମକୁ ଯେପରି ଭାବରେ ଜାଣି ଆସିଚି ଓ ଯେପରି ଭାବରେ ତୁମକୁ ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଜାଣିବାକୁ ଚାହେ, ମୋ'ପାଖରେ ସେହିପରି ବ୍ୟବହାର କର । ମୋର କଥା ତୁମେ ଶୁଣିପାରୁଚଟି ? ତୁମେ ଏକଥା ନିଶ୍ଚୟ କରି ପାରିବ । ଏହା ମୋର ଅନୁରୋଧ । ଯାଅ !"

ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଉ ଏପରି କଥାବାର୍ତ୍ତାର ପୁନରାବୃତ୍ତି ହୋଇନଥିଲା । ସପ୍ତାହକ ପରେ ଲାରିସା ଫେଓଡ୍ରୋରୋଭନା ଚାଲିଗଲା ।

୯

କେତେଦିନ ଗଲା ଉତାରୁ ଜିଭାଗୋ ମଧ୍ୟ ଗୃହାଭିମୁଖରେ ଯାତ୍ରା କଲେ । ଯାତ୍ରାର ପୂର୍ବଦିନ ରାତିରେ ଭୟଙ୍କର ଝଡ଼ତୋଫାନ ହୋଇଥିଲା । ଝଡ଼ପବନର ଗର୍ଜନ ଶ୍ରାବଣଧାରା ବୃଷ୍ଟିପାତର ଶବ୍ଦ ସହିତ ସମାକୁଳିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କେତେବଳେ ବୃଷ୍ଟିଧାରା ସିଧାହୋଇ ଚାଳ ଉପରେ ଅଜାଡ଼ିହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା, ପୁଣି କେତେବେଳେ ଖରପବନର ଦିଗପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନୁସାରେ ପଦେ ପଦେ ପିଟି ହୋଇ ରାସ୍ତାଉପରକୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଥିଲା ।

ଦାଣ୍ଡ କବାଟ ସେପାଖରୁ କରାଘାତ ଶୁଣି ଅଧରାତିରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲୁଏରିଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ସେ ବିଛଣା ଉପରେ ଉଠିବସିଲେ । କବାଟ ଉପରର କରାଘାତ ଶବ୍ଦ ସେହିପରି ତାଙ୍କର କାନରେ ବାଜିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ଏ ଡାକ୍ତରଖାନା ଗୋଟାକରେ କଣ କବାଟ ଫିଟାଇ ଦେବାକୁ ଆଉ ଜଣେହେଲେ କେହି ନାହାନ୍ତି ? — ସେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ କଣ ଏଡ଼େ ଅସରଣିଆ ହୋଇଚନ୍ତି ଯେ ରାତି ଅଧରେ ଯାଇ କବାଟ ଫିଟାଇବେ, ସବୁବେଳେ ସବୁ କାମ କରିବେ । ବିଧାତା ତାଙ୍କୁ କାହିଁକି ଏପରି ନିଷ୍ପାପର ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ କରି ଗଢ଼ିଲା କେଜାଣି ?

ହଁ, ଏ ଘରଟା ସିନା କୋଉଦିନ ଧନୀ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ପରିବାରର ଘର ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏହି ଡାକ୍ତରଖାନାଟା କାହାର ? ଏଇଟା କଣ ଲୋକମାନଙ୍କର ନୁହେଁ, ଜନତାର ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତି ନୁହେଁ ? କିଏ ଏହି ଘରର ଯତ୍ନ ନେବ ବୋଲି ଜନତା ଆଶା କରୁଥିଲା ? ଡାକ୍ତରଖାନାର ପୁରୁଷ ନର୍ସ୍‌ମାନେ କୁଆଡ଼େ ସମସ୍ତେ ଯାଇଚନ୍ତି, ସେ ଏହିକଥା ଜାଣିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ପଳାଇଗଲେଣି— ଅର୍ଦ୍ଦଳି, ନର୍ସ୍, ଡାକ୍ତର ବା ବୁଝିବାବାଲା ଏଠାରେ ଆଉ କେହି ଜଣେ ହେଲେ ନାହାନ୍ତି । ତଥାପି ଘରଭିତରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରୋଗୀ ରହିଚନ୍ତି, ଅସ୍ତ୍ରଚିକିତ୍ସା ବିଭାଗରେ ଦୁଇଜଣ ପାଦହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି ପଡ଼ିଚନ୍ତି । ତଳ ମହଲାରେ ଥିବା ଭଣ୍ଡାର ଘରେ ଆମାଶୟ ରୋଗୀ ଭର୍ତ୍ତିହୋଇ ରହିଚନ୍ତି । ଆଉ ସେଇ ମାଙ୍କଡ଼ୀ ଉସ୍ତିନିଆ କୁଆଡ଼େ ଗସ୍ତରେ ବାହାରି ଯାଇଚି । ରାତିରେ ଝଡ଼ ହେବାର ଭାରି ଆଶଙ୍କା ରହିଚି, ଏକଥା ଜାଣିଲେ ମଧ୍ୟ କଣ ସେ ତଥାପି ରହିଲା ? ବାସ୍, ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ରାତିସାରା ବାହାରେ ରହିବାର ଗୋଟାଏ ଚମତ୍କାର ବାହାନା ମିଳିଗଲା ।

ହେ ଭଗବାନ, ଯାହା ହେଉ କବାଟ ଉପରେ ହେଉଥିବା କରାଘାତ ଶବ୍ଦଟା ଏଥର ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲାଣି । ଭିତରୁ କେହି ଫିଟାଇବାକୁ ଆସିବେ ନାହିଁ ବୁଝିପାରି ବୋଧହୁଏ ସେମାନେ ନିରସ୍ତ ହୋଇ ଗଲେଣି । ଏହିଭଳି ପାଗରେ କାହିଁକି କିଏ ବାହାରକୁ ଯିବାକୁ ମନ କରିବ କେଜାଣି ?... ଆଉ ଜଣ ଉପ୍ତିନିଆ କବାଟ ଫିଟାଇବାକୁ ଡାକୁଥିଲା କି ? ନା— ତା'ପାଖରେ ତା'ର ଚାବି ମଧ୍ୟ *ଥିଲା । ହେ ଭଗବାନ, କି ଭୀଷଣ ଶବ୍ଦ ! ସେମାନେ ପୁଣି କବାଟ ବାଡ଼େଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି ।'*

ସମସ୍ତେ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଘୁଷୁରି । ଅବଶ୍ୟ ଜିଭାଗୋ ଡାକ ଶୁଣି କବାଟ ଫିଟାଇବେ ବୋଲି ଆଶା କରିବା ଉଚିତ ହେବ ନାହିଁ । ସେ କାଲି ଅନୁକୂଳ କରିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ହୁଏତ ମସ୍କୋ ବା ଯାତ୍ରାପଥ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବେ । କିନ୍ତୁ ଗାଲିଉଲିନ୍ ? କବାଟ ଉପରେ ଢୁଢୁ ଶବ୍ଦ ହେଉଥିବାବେଳେ କିପରି ସେ ନିଘୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇଚନ୍ତି ବା ବିଛଣାରେ ସ୍ଥିରହୋଇ ରହିଚନ୍ତି ? ସେ କି ଭାବୁଚନ୍ତି ଯେ ଶେଷକୁ ସେଇ ଦୁର୍ବଳା ଅବଳା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ଯାଇ କବାଟ ଫିଟାଇବ, ଏହି ଭୀତିପ୍ରଦ ରାତିରେ ଏବଂ ଏହି ଭୟସଙ୍କୁଳ ଦେଶରେ କିଏ ଯେ କବାଟ ସେପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବ, ତାହା କେବଳ ସେହି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଗୋଚର !

ଗାଲିଉଲିନ୍ !— ସେ ହଠାତ୍ ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନା, ବୋଧହୁଏ ଭଲକରି ତାଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିନାହିଁ ବୋଲି ସେ ଏପରି ଅସମ୍ଭବ କଥାସବୁ ଭାବୁଚନ୍ତି । ଗାଲିଉଲିନ୍ ଏଠିକି କୁଆଡ଼େ ଆସିବେ, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନେକ ବାଟରେ ହୋଇଯିବେଣି । ସିଏ ଆଉ ଜିଭାଗୋ ଦୁହେଁ ମିଶି ପରା ତାଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ଜଣେ ଲୋକର ଛଦ୍ମବେଶରେ ସଜାଇ ଦେଇ ଜିଲ୍ଲାଯାକରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ରାସ୍ତାଘାଟ ତାଙ୍କୁ ବତାଇ ଦେଇ ଛାଡ଼ି ଦେଇଚନ୍ତି ! ସୈନ୍ୟ ଶିବିରରେ ପ୍ରଥମେ କମିଶାର ଗିଣ୍ଟ୍ସ୍‌କୁ ହତ୍ୟା କରିବା ପରେ ସେମାନେ ଗାଲିଉଲିନଙ୍କୁ ଖୋଜୁଚନ୍ତି— ସହରଯାକ ତୁମୁଳ କାଣ୍ଡ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଚି । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି ।

ତୋଫାନର ପ୍ରକୋପ କିଞ୍ଚିତ୍ ମନ୍ଦ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ଘଡ଼ଘଡ଼ିର ଶବ୍ଦ କ୍ରମେ ସବିରାମ ଓ ଦୂରତର ହେବାପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ ବରଷା ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା, ସେତେବେଳେ ପତ୍ରପୁଞ୍ଜ ଭିତର ଦେଇ ନାଳିଭିତରକୁ ବହିଯାଉଥିବା ଜଳସ୍ରୋତର ଶବ୍ଦ ସ୍ପଷ୍ଟ ଶୁଣାଯାଉଥିଲା । ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲୁଏରିଙ୍କର କୋଠରି ଭିତରେ ସୁଦୂର-ଉଦ୍‌ଭାସିତ ବିଜୁଳିର ନୀରବ ପ୍ରତବିମ୍ବମାନ ଝଟକି ଉଠୁଥିଲା, ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେପରି ତାହା ଘର ଭିତରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ହୋଇ କ'ଣ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଚି ।

ବାହାର କବାଟର ସେହି ଶବ୍ଦ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିଲା, ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲୁଏରି ତାହା ହଠାତ୍ ପୁନର୍ବାର ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ । ସତେ ଯେପରି କିଏ ବଡ଼ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ଆତୁର ହୋଇ ବାରବାର କବାଟ ଉପରେ ଆଘାତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ପୁଣି ତୋଫାନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ଓ ବରଷା ମାଡ଼ି ଆସିଲା ।

"ଯାଉଚି !"ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲୁଏରି ଜବାବ ଦେଲେ । କାହାକୁ ଯେ ଜବାବ ଦେଲେ, ସେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଜାଣି ନଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଆପଣାର କଣ୍ଠଶବ୍ଦରେ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ସେ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

କବାଟ ସେପାଖରେ ଏତେରାତିରେ କିଏ ଯେ ଡାକୁଥିବ ହଠାତ୍ ଯେପରି ସେକଥା ନିଶ୍ଚିତ କରି ଜାଣି ପାରିଲେ । ବିଛଣାର ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ି ଚଟି ପିନ୍ଧି କାନ୍ଧଉପରେ ପରିଧାନକାଳୀନ କୋଟ୍‌ଟିକୁ ପକାଇ ଦେଇ ସେ ଜିଭାଗୋଙ୍କୁ ଡାକିବାକୁ ଧାଇଁଗଲେ । ଜିଭାଗୋ ସାଙ୍ଗରେ ଗଲେ ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଏତେ ବେଶୀ ଡର ମାଡ଼ିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଜିଭାଗୋ ମଧ୍ୟ କବାଟ ବାଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିପାରି ହାତରେ ଗୋଟିଏ ମହମବତି ଧରି କବାଟ ଫିଟାଇବାକୁ ଆସୁଥିଲେ । ଦୁହିଁଙ୍କ ମନଭିତରେ ସେହି ଏକ ଭାବନାର ଉଦୟ ହୋଇଥିଲା ।

"ଜିଭାଗୋ, ଜିଭାଗୋ, ବାହାର କବାଟକୁ ବାଡ଼େଇ କିଏସବୁ କେତେବେଳ ହେଲା ଡାକୁଚନ୍ତି । ଏକୁଟିଆ ଯାଇ କବାଟ ଫିଟାଇବାକୁ ମୋତେ ଡର ଲାଗୁଚି ।"—ଫରାସୀ ଭାଷାରେ ସେ କହିଲେ ଓ ପୁଣି ରୁଷ୍ ଭାଷାରେ ଆରମ୍ଭ କଲେ, "ତୁମେ ଦେଖିବ, ଏହା ଲାରା ବା ଲେଫ୍‌ଟ୍‌ନେଣ୍ଟ ଗାଲିଉଲିନ୍ ଭିତରୁ ଅବଶ୍ୟ ଜଣେ କେହି ହୋଇଥିବ ।"

କବାଟ ବାଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଯେତେବେଳେ ଜିଭାଗୋଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା, ସେତେବେଳେ ସେ ମଧ୍ୟ ଅନୁମାନ କରିଥିଲେ ଯେ ନିଶ୍ଚୟ କୌଣସି ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି କବାଟ ଫିଟାଇବା ପାଇଁ ଡାକୁଚି । ହୁଏତ ଗାଲିଉଲିନ୍ ହୋଇଥିବେ । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଉପଦ୍ରବରୁ ପଳାଇବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ହୁଏତ ସେ ଏଠାରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବାକୁ ଆସିଚନ୍ତି । ବା ଧାତ୍ରୀ ଆଣ୍ଟିପୋଭ ହୁଏତ କୌଣସି କାରଣରୁ ଯାଇ ନପାରି ଫେରି ଆସିଚନ୍ତି ।

ପ୍ରବେଶକକ୍ଷକୁ ଆସି ଜିଭାଗୋ ମହମବତୀଟିକୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲୁଏରିଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ବଢ଼ାଇଦେଲେ, ଏବଂ କୋଳପ ଫିଟାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବାହାରୁ ଝଲକାଏ ପବନର ଆଘାତରେ କବାଟ ଠିଆମେଲା ହୋଇଗଲା ଓ ମହମବତିଟି ଲିଭିଗଲା । ସେମାନଙ୍କର ଦେହ ଉପରେ ସେମାନେ ବର୍ଷାବିନ୍ଦୁପାତ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

"କିଏ ? କିଏ ? କେହି ଡାକୁଥିଲା ନା କ'ଣ ?"

ଅନ୍ଧାର ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲୁଏରି ଓ ଜିଭାଗୋ ଉଭୟେ ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ପାଟିକରି ଡାକିଲେ, କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଉତ୍ତର ପାଇଲେ ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଜାଗାରୁ କବାଟ ବାଡ଼ିଆର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । ମନେହେଲା ଯେପରି ବାରିପଟ କବାଟକୁ ଧଡ଼ଧଡ଼ କରି କିଏ ଡାକିବାରେ ଲାଗିଚି ।

"ପବନରେ ଏପରି ଶୁଣାଯାଉଚି"— ଡାକ୍ତର କହିଲେ । "କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଯଦି ସତରେ କିଏ ଡାକୁଥିବ, ତେଣୁ ତୁମେ ଥରେ ବାରିପଟକୁ ଯାଇ ଦେଖିଆସ । ମୁଁ ଏହିଠାରେ ଠିଆହୋଇଚି, କାଳେ କାହାକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବି !"

ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲୁଏରି ଘର ଭିତରକୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲେ । ଡାକ୍ତର ବାହାରକୁ ଯାଇ ଦେହୁଡ଼ୀତଳେ ଠିଆହୋଇ ରହିଲେ । ତାଙ୍କର ଆଖି ଅନ୍ଧାର ସହିତ ବଡ଼ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲା, ଆସନ୍ନ ଉଷାକ୍ଷଣର ପ୍ରଥମ ଉନ୍ମେଷମାନ ସେ ବେଶ୍ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ପାରିଲେ ।

କିଏ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇଥିବା ପରି ସହର ଉପର ଦେଇ ମେଘଖଣ୍ଡମାନ ଦଉଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ବେଳେ ବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଗଛର ଅଗ୍ରଭାଆଡ଼କୁ ଲାଗି ଆସିବା ପରି

ଦେଖାଯାଉଥିଲା ଓ ଗଛର ଅଗ୍ରଭାଗଗୁଡ଼ିକ ଆକାଶକୁ ଓଳାଇ ଦେଉଥିବା ଝାଡ୍ରୁ ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । କାଠ ତିଆରି କାନ୍ଥର ସେପାଖରେ ବରଷା ପିଟିହେବାରେ ଲାଗିଥିଲା ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲଏରି ଫେରି ଆସିଲେ, ''କଣ ହେଲା ?''– ଡାକ୍ତର ପଚାରିଲେ ।

''ତୁମର ଅନୁମାନ ଠିକ୍ । ମୁଁ କାହାକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲିନାହିଁ ।''– ସେ ଘରର ଚାରିପାଖରେ ବୁଲିକରି ଦେଖି ଆସିଥିଲେ । ଗଛର ଡାଳ ବାଜି ଘରର ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ଝରକା କାଚ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଥିଲା ଏବଂ ପାଣି ପଶି ଘରଗୋଟାକ ଭାସୁଥିଲା ।

ପଦେ ଦି'ପଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାପରେ ସେମାନେ କବାଟ ବନ୍ଦ କଲେ ଓ ଆପଣା ଆପଣାର ଘରକୁ ଫେରିଗଲେ । ମିଛଟାରେ ଏତେ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇପଡ଼ିଥିବାରୁ ସେମାନେ ମନେ ମନେ ଦୁଃଖପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ ।

କବାଟ ଫିଟାଇବା ମାତ୍ରକେ ଆଣ୍ଟିପୋଭ ଘର ଭିତରକୁ ଆସିବ ବୋଲି ସେମାନେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅନୁମାନ କରି ନେଇଥିଲେ । ବରଷାରେ ଜୁଡୁବୁଡୁ ହୋଇ ସେ ଶୀତରେ କମ୍ପି କମ୍ପି ଆସିବ, ସେମାନେ ତାକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବେ । ଆଣ୍ଟିପୋଭ ଆଗ ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ଲୁଗା ପାଲଟି ଆସିବ, ରୋଷେଇ ଘରର ଚୁଲି ପାଖରେ ବସି ଆପଣାର ଦେହକୁ ସେକିବାକୁ ଲାଗିବ ଏବଂ ମୁଣ୍ଡର ବାଳକୁ ପଛକୁ ଛାଟିଦେଇ ହସି ହସି ଆପଣାର ଦୁଃସାହସିକ ଯାତ୍ରାର କାହାଣୀ କହି ବସିବ ।

ସେମାନେ ଆଣ୍ଟିପୋଭ ଫେରିଆସିବା ବିଷୟରେ ଏତେଦୂର ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ଯେ କବାଟ ବନ୍ଦ କରି ସାରିବାପରେ ତଥାପି ତା'ର ଏକ ଜଳବର୍ଣ୍ଣ ଦେହାକୃତି ଘର ବାହାରେ ଠିଆହୋଇ ରହିଚି ବୋଲି ସେମାନେ କଳ୍ପନା କରିଥିଲେ । ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଣ୍ଟିପୋଭର ପ୍ରତିଛବି ସେମାନଙ୍କର କଳ୍ପନା ଭିତରେ ଭାସି ଭାସିଯାଉଥିଲା ।

୧୦

ଲୋକମାନଙ୍କ କଥାରୁ ଜଣାପଡ଼ିଲା ଯେ ବିରିଉଚି ଟେଲିଗ୍ରାଫ ଅଫିସ୍‌ରେ କାମ କରୁଥିବା କୋଲିଆ ଫ୍ରୋଲେଙ୍କୋ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ହୋଇଥିବା ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଲାଗି ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ଦାୟୀ ଥିଲା ।

କୋଲିଆର ବାପା ମେଲିଉଜେଇଭୋଠାରେ ଘଣ୍ଟା ତିଆରି କରୁଥିବା ଜଣେ କାରିଗର ହିସାବରେ ବେଶ୍ ଜଣାଶୁଣା ଥିଲେ । ପିଲାଦିନରୁ କୋଲିଆ ମେଲିଉଜେଇଭୋ ସହରରେ ବେଶ ନାମଜାଦା ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ଅତି ପିଲା ବୟସରେ ସେ ରାଜ୍‌ଡ଼ୋଲ୍ ନଈରେ କେତେକ ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଖରେ ରହିଥିଲା ଓ ଜମିଦାରଘରର ଝିଅମାନଙ୍କ ସହିତ ଖେଳିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲା । ସେହିଠାରେ ସେ ଫରାସୀଭାଷା ବୁଝିପାରିବାର ଶକ୍ତି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲା । ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲଏରି ତାକୁ ଭଲକରି ଚିହ୍ନିଥିଲେ ।

ମେଲିଉଜେଇଭୋର ରାସ୍ତାରେ ସାଇକେଲ୍ ଚଢ଼ି ଗଲାବେଳେ ଲୋକମାନେ ତାକୁ ଦେଖୁଥିଲେ ଓ ସେହି ରୂପରେ ତାକୁ ଚିହ୍ନିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ତା'ର ଦେହରେ

କୋଟ୍ ନଥିଲା କି ମୁଣ୍ଡରେ ଟୋପି ନଥିଲା, ଯେକୌଣସି ଋତୁରେ ମଧ୍ୟ ସେ କାନ୍‌ଭାସ୍ ଜୋତା ପିନ୍ଧି ରାସ୍ତାରେ ସାଇକେଲ ଧରି ବାହାରି ପଡୁଥିଲା ।

ଏକ ଶାଖା ତାରଲାଇନ୍ ଦ୍ୱାରା ମେଲିଉଜେଇଭୋର କେତେକ ଘର ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ଥିବା ଏକ୍ସଚେଞ୍ଜ୍ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଷ୍ଟେସନରେ କାମ କରୁଥିବା କୋଲିଆ ଗାଆଁର ଫୋନ୍‌ଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରୁଥିଲା । ସେଠାରେ ତାକୁ ସବୁବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ ରହିବାକୁ ପଡୁଥିଲା, କାରଣ ଟେଲିଫୋନ୍ ଓ ଟେଲିଗ୍ରାଫର ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଷ୍ଟେସନମାଷ୍ଟର ଅନୁପସ୍ଥିତ ଥିବା ସମୟରେ ରେଲବାଇ ସିଗ୍‌ନାଲକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା କାମ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ହିଁ କରିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ଗାଲିଉଲିନ୍ ଯେତେବେଳେ ଫୋନ୍‌ଦ୍ୱାରା କମିଶାର ଗିଣ୍ଟ୍‌ସ୍‌ଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାକୁ ଚାହିଲେ, ସେତେବେଳେ କମିଶାର ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ବା ଷ୍ଟେସନ୍‌ର ଉପକଣ୍ଠରେ କେଉଁଠି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଥିଲେ । ଗାଲିଉଲିନ୍ ଶୀଘ୍ର ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସୁଚନ୍ତି ଓ ସେ ଆସି ନ ପହଞ୍ଚିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବାକୁ ଓ କୌଣସିପ୍ରକାର କିଛି ନକରିବାକୁ ସେ କମିଶାରଙ୍କୁ କହିବାକୁ ଚାହୁଥିଲା । ଷ୍ଟେସନ୍‌କୁ ଆସୁଥିବା ଏକ ରେଲଗାଡ଼ି ଲାଗି ସିଗ୍‌ନାଲ୍ ଦେବାର ବାହାନା କରି କୋଲିଆ କମିଶାରଙ୍କୁ ଡାକିଦେବାକୁ ମନା କଲା । ଏଣେ ଗାଡ଼ିକୁ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାରେ ଯେତେ ସମ୍ଭବ ଅଧିକ ବିଳମ୍ବ କରାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହି ଗାଡ଼ିରେ କୋସାକ୍‌ମାନେ ଚିରିଉଚି ଆସୁଥିଲେ । ତଥାପି ସୈନ୍ୟମାନେ ଯେତେବେଳେ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ, ସେତେବେଳେ କୋଲିଆ ମନେମନେ ଦୁଃଖ ଓ ବିସ୍ମୟ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା ପରି ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ।

ରେଲଗାଡ଼ିର ଇଞ୍ଜିନିଟି ପ୍ଲାଟଫର୍ମର କଳାଛାତ ଭିତରକୁ ଧୀରଗତିରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ଏବଂ କଣ୍ଟ୍ରୋଲରୁମ୍‌ର ସାମନାରେ ଆସି ଠିଆହୋଇ ରହିଲା । କୋଲିଆ ସବୁଜରଙ୍ଗର ପର୍ଦ୍ଦାଟି ଟେକିଦେଇ ଘର ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଆସିଲା ଏବଂ ଆଗ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ପାଣି ମାଠିଆରୁ ପାଣି ପିଇ ତା'ପରେ ବାହାରକୁ ଅନାଇଲା ।

ଇଞ୍ଜିନିଅର୍ ତାଙ୍କର ଡବାଭିତରୁ କୋଲିଆକୁ ଦେଖିପାରି ବନ୍ଧୁତାସୂଚକ ଭାବରେ ତା'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶଳା ଗନ୍ଧିଆ ପୋକ ! – ଅତ୍ୟନ୍ତ ଘୃଣାର ସହିତ କୋଲିଆ ଭାବିଲା, ଜିଭ ବାହାର କରି ସେ ହାତମୁଠା ଦେଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଇଞ୍ଜିନିଅର ତା'ର ମନୋଭାବକୁ ବେଶ୍ ବୁଝିପାରିଲେ, କିନ୍ତୁ ଗାତ୍ରକୁଞ୍ଚନ କରି ଓ ମୁଣ୍ଡହଲାଇ ଗାଡ଼ିଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିଲେ– "ମୁଁ କଣ କରିଥାନ୍ତି ? ମୋ' ଜାଗାରେ ଥିଲେ ତୁ କଣ କରିଥାନ୍ତୁ କହିଲୁ ! ମାଲିକ ଯାହା କହିବ, ମୁଁ ସିନା ସେଇଆ କରିବି ।" "ତୁ ତଥାପି-ଗୋଟାଏ ଅମଣିଷ ପଶୁ !"– ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ଦ୍ୱାରା କୋଲିଆ ଉତ୍ତର ଦେଲା ।

ମାଲଡବା ଭିତରୁ ଘୋଡ଼ାଗୁଡ଼ିକୁ ବାହାର କରି ନିଆଗଲା । ପଥରର ପ୍ଲାଟଫର୍ମ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଖୁରାର ଚିହ୍ନ ଆଙ୍କିହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ସେମାନଙ୍କୁ ଲାଇନ୍ ସେ ପାଖକୁ ଅଡ଼ାଇ ନିଆଗଲା ।

ଲାଇନ୍ ଶେଷରେ ଦୁଇଧାଡ଼ି ଭଙ୍ଗା ପୁରୁଣା ରେଲଡବା ପଡ଼ି ରହିଥିଲା । ବର୍ଷାପାଣି ପଡ଼ି ପଡ଼ି ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ସବୁ ରଙ୍ଗ ଧୋଇହୋଇ ଯାଇଥିଲା, ପାଣି ବାଜି ସେଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ କେତେକ ପାମ୍ପରା ହୋଇଯାଇଥିଲା ଓ ସେଥିରେ ଘୁଣ ଲାଗି ଯାଇଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ବଣ ଜଙ୍ଗଲର ସଢ଼ା ପାମ୍ପରା କାଠ ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ସେନାପତିଙ୍କଠାରୁ ଆଦେଶ ପାଇ କୋସାକ୍‌ମାନେ ଘୋଡ଼ା ଉପରକୁ ଉଠିଲେ ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲ ଆଡ଼କୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସେଠି ଆଗରୁ ଡେରା ପକାଇ ରହିଥିବା ପଳାତକ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଘେରି ଦିଆଗଲା । ଖୋଲାପଡ଼ିଆ ଅପେକ୍ଷା ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟମାନେ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ ଓ ଅଧିକ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ବୋଲି ମନେ ହୁଅନ୍ତି । ଡେରା ପକାଇ ରହିଥିବା ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଅବଶ୍ୟ ବନ୍ଧୁକ ଥିଲା, ତଥାପି ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ସେମାନେ ଭାରି ଶଙ୍କିଗଲେ, କୋସାକ୍‌ମାନେ ଖଡ଼୍‌ଗ ଧରିଲେ ।

ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ଘେର ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ବଡ଼ବଡ଼ କାଠ ଜମାକରି ଦିଆଗଲା । ତାହାରି ଉପରେ ଗିଣ୍ଟ୍‌ସ୍ ଠିଆହୋଇ ଡେରା ପକାଇ ରହିଥିବା ପଳାତକ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୈନ୍ୟର କ'ଣ କରିବା ଉଚିତ, ମାତୃଭୂମିର ଅର୍ଥ କଣ ଏବଂ ଏହିପରି ଆହୁରି ଅନେକ ବଡ଼ବଡ଼ ବିଷୟରେ ସେ ବକ୍ତୃତା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏହିସବୁ ବକ୍ତୃତା କୌଣସି ସହାନୁଭୂତିର ଉଦ୍ରେକ କଲାନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବି କିଛି କମ୍ ନଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧରେ ସେମାନେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗ କରିଥିଲେ, ସହିସହି ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ପଥର ହୋଇଯାଇଥିଲା, ସେମାନେ ବଡ଼ ଅବସନ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ । ଗିଣ୍ଟ୍‌ସ୍ ତାଙ୍କ ଭାଷଣରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଆବେଗ ଓ ଅଳଙ୍କାରପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନେ ଆଗରୁ କେତେ ଥର ଶୁଣି ଶୁଣି ବିରକ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ଦୀର୍ଘ ଚାରିମାସ କାଳ ବାମପନ୍ଥୀ ତଥା ଦକ୍ଷିଣପନ୍ଥୀ ମାନଙ୍କର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନା ଏହି ଅକୁଟିଳ ଲୋକମାନଙ୍କର ମନକୁ ଏକାବେଳେକେ ଦୂଷିତ କରି ଦେଇଥିଲା । ସର୍ବୋପରି କମିଶାର କହୁଥିବା ଅଲଗା ଢଙ୍ଗର ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର କାନକୁ ଆହୁରି ବିଦେଶୀ ବୋଲି ମନେହେଲା ।

ତାଙ୍କର ବକ୍ତୃତାଟା ବଡ଼ ଦୀର୍ଘହୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି ଭାବି ଗିଣ୍ଟ୍‌ସ କ୍ରମେ ଆପଣା ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଆପଣାର ମନୋଭାବକୁ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୋତାମାନେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସି ପ୍ରକାର କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ ନକରି ବଡ଼ ଉଦାସୀନ ଓ ଅଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ଣ୍ଣ ବିରକ୍ତିଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏଥିରେ ଗିଣ୍ଟ୍‌ସ୍ ଅତିଶୟ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣା ଭିତରେ ସମ୍ବରଣ କରି ରଖିଥିବା ନାନାପ୍ରକାର ଧମକ ଓ ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନଗୁଡ଼ିକୁ ସିଧା ସିଧା କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୁହୁଳି ଉଠୁଥିବା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରତି କୌଣସି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନକରି ସେ ପଳାତକମାନଙ୍କୁ ସତର୍କ କରିଦେଇ କହିଲେ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶରେ ସାମରିକ ବିଚାରାଳୟ ସ୍ଥାପିତ

ହୋଇସାରିଲାଣି ଏବଂ ସେମାନେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ସମର୍ପଣ ନକଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଦଳପତିମାନଙ୍କୁ ଧରାଇ ନଦେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହି ଆଦେଶକୁ ଅମାନ୍ୟ କଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଦେଶଦ୍ରୋହୀ ଏବଂ ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ଗୋଟାଏ ଦଳ ବୋଲି ଧରି ନିଆଯିବ । ଶ୍ରୋତାମାନେ ଆଗରୁ କାହାରିଠାରୁ ଏପରି କଟୁଭାଷାରେ ଏପରି ଧମକମାନ ଶୁଣିନଥିଲେ ।

ଏକାବେଳେ ଶତଶତ ମୁଖ ତୀବ୍ର ଅବଜ୍ଞା ପ୍ରକାଶ କରି ଗର୍ଜନ କରିଉଠିଲା । କେତେକ ଅବଶ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୁପିତ ହୋଇନଥିଲେ ଏବଂ ଧୀରଭାବରେ କହୁଥିଲେ, ''ହ- ହ— ଚାଲ ଏଠୁ ଚାଲିଯିବା ।'' କିନ୍ତୁ ଘୃଣାପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ତେଜିତ ଚିତ୍କାରମାନ କ୍ରମେ ପ୍ରବଳ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

''ଏମାନେ ଅମକୁ ଆଗ ଭଳିଆ ପାଇଚନ୍ତି ନା ! ଏହି ଅଫିସରଗୁଡ଼ାକ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମକୁ କେବଳ ଅପଦାର୍ଥ ପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଚନ୍ତି । ଆମେ ତା'ହେଲେ ତୁମ ଆଖିରେ ଦେଶଦ୍ରୋହୀ ହୋଇଗଲୁ, ନା ? ଆଚ୍ଛା ବାବୁ ତୁମେ ଆପେ କ'ଣ କହିବ ଟି ! ସେଇଟା ସାଙ୍ଗରେ କଜିଆକରି କ'ଣ ଲାଭ ହେବ । ତା'ର କଥାରୁ ମନେ ହେଉଚି ସେ ଜର୍ମାନୀରୁ ପଳାଇ ଆସି ଏହି ଦେଶରେ ଲୁଚି ରହିଚି । ତୋ'ର କାଗଜପତ୍ର ଦେଖାଇଲୁ । ସେମିତି ଆଁକରି କାହା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଚୁ ବେ ?'' ତା'ପରେ କୋସାକ୍‌ମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିଲେ, ''ତୁମେମାନେ ସବୁ ଶାନ୍ତି ଶୃଙ୍ଖଳା ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଆସିଚ, ନାଇଁ ? ହେଲା ଏବେ, ତେବେ ଆମକୁ ବାନ୍ଧିପକାଅ, ତାମସା ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଉ ।

କିନ୍ତୁ କୋସାକ୍‌ମାନେ ମଧ୍ୟ ଗିଣ୍ଟ୍‌ସ୍‌ଙ୍କର ଅନାକର୍ଷକ ଭାଷାରେ କ୍ରମେ ଅପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ''ସତେ ଯେମିତି ତା' ଆଖିକୁ ସେମାନେ ଘୁଷୁରି ପରି ଦିଶୁଚନ୍ତି !''— ସେମାନେ ଚୁପଚାପ୍ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ''ଆପଣାକୁ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ମାଲିକ ବୋଲି ମନେ କରୁଚି ।'' ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ଜଣେ ହୋଇ ଓ ତା'ପରେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ସେମାନେ ଆପଣାର ଖଡ୍‌ଗକୁ ପୁଣି କୋଷବଦ୍ଧ କରିରଖିଲେ । ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ସେମାନେ ଅଶ୍ୱପୃଷ୍ଠରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ । ସମସ୍ତେ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିବା ପରେ ଏକ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଜନସମୂହର ଆକାର ଧାରଣ କରି ସେମାନେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ପଦାତିକ ଓ ପଳାତକ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ କ୍ରମେ ଏକ ଜନସମୂହରେ ମିଶିଗଲେ ।

''ତୁମେ ଏଠୁ ଶୀଘ୍ର ପଳାଇଯାଅ''— ବିରକ୍ତ କୋସାକ୍ ଅଫିସରମାନେ ଗିଣ୍ଟ୍‌ସ୍‌ଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି କହିଲେ । ''ତୁମର ଗାଡ଼ି ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ଥୁଆ ହୋଇଚି, ତୁମେ ଶୀଘ୍ର ଗାଡ଼ି ଭିତରକୁ ଚାଲିଯାଅ ।''

ଗିଣ୍ଟ୍‌ସ୍ ଯିବାକୁ ବାହାରିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏପରି ଚୋରଙ୍କ ପରି ପଳାଇଯିବାକୁ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସମ୍ମାନଜନକ ବୋଲି ମନେକଲେ ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କର ସାମନାରେ ଖୋଲାଖୋଲି ଷ୍ଟେସନ୍‌କୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ସେ ଅତି ଭୟଙ୍କର ଭାବରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇପଡ଼ିଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଆତ୍ମଗର୍ବର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲିବାଲାଗି ଆପଣାକୁ ବାଧ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି ।

ଷ୍ଟେସନ୍ ଅତି ପାଖ ହୋଇ ଆସିବାପରେ ଜଙ୍ଗଲର ଧାରରେ ପହଞ୍ଚି ପ୍ରଥମ ଥରପାଇଁ ସେ ପଛକୁ ଅନାଇ ଚାହିଁଲେ । ସେଠାରୁ ସେ ରେଲଲାଇନ୍‌ଗୁଡ଼ିକୁ ବେଶ୍ ଦେଖି ପାରୁଥାନ୍ତି । ହାତରେ ରାଇଫଲ ଧରି ସୈନ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଆସୁଥିବାର ସେ ଦେଖିପାରିଲେ । ‘‘ସେମାନଙ୍କର ମତଲବ କ’ଣ ?’’– ସେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ପାଦର ଗତି କ୍ଷିପ୍ରତର ହୋଇଗଲା ।

ତାଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରୁଥିବା ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଗତି ମଧ୍ୟ କ୍ଷିପ୍ରତର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦୁହିଁଙ୍କ ମଝିରେ ଯେତିକି ଦୂରତା ଥିଲା, ତାହା ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ରହିଲା । ଭଙ୍ଗା ରେଲଡବାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ ସେ ତାହାରି ପଛକୁ ଚାଲିଗଲେ ଏବଂ ଦଉଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଖରଗତିରେ ରେଲଲାଇନ ଗୁଡ଼ିକୁ ପାରହୋଇ ସେ ପ୍ଲାଟଫର୍ମ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ, ସେହି ସମୟରେ ସୈନ୍ୟମାନେ ପୁରୁଣା ଡବାଗୁଡ଼ିକର ପଛରୁ ବାହାରି ଦଉଡ଼ି ଆସୁଥାନ୍ତି । ଗିଣ୍ଟ୍‌ସ୍‌ଙ୍କର ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୋଲିଆ ଓ ଷ୍ଟେସନ୍‌ମାଷ୍ଟର ହାତ ହଲାଇ ତାଙ୍କୁ ଷ୍ଟେସନ୍ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯିବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଉଥାନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ସହରରେ ଲାଳିତପାଳିତ ହୋଇ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ଧରି ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଆତ୍ମସମ୍ମାନର ଗଉଁ ବଦ୍ଧମୂଳ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ତାହାହିଁ ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରି ପକାଇଲା । ଜୀବନ ଗଲେ ଯାଉ ପଛକେ, କିନ୍ତୁ ଜୀବନ ନେଇ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ସେ ବଡ଼ ଅସମ୍ମାନକର ବୋଧ କଲେ । ଏଣେ ଛାତି ଭିତରଟା ଦୁଲଦୁଲ ହୋଇ ପଡୁଥାଏ ଉଠୁଥାଏ, ଆପଣାକୁ ସଂଯତ କରି ରଖିବାଲାଗି ସେ ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । ମନେମନେ କହୁଥାନ୍ତି– ‘‘ଯାଉଚି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପାଟିକରି କହିବି, ତୁମେମାନେ ଟିକିଏ ବିଚାର କରି ଦେଖ, ମୁଁ ଆଦୌ ଗୁପ୍ତଚର ନୁହେଁ । ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟରେ ବାଜିଲାପରି ପଦେ ଦୁଇପଦ କଥା କହିଲେ ସେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଶାନ୍ତ ହୋଇଯିବେ ।’’

ଷ୍ଟେସନ୍‌ର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ଦୈବାତ୍ କୋଉଠି ନିଆଁ ଲାଗିଗଲେ ନିଭାଇବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପାଣିକୁଣ୍ଡ ଥୁଆ ହୋଇଥିଲା । ତା’ଉପରେ ଚଉକସ କରି ଢାଙ୍କୁଣୀ ଦିଆହୋଇଥିଲା । ଗିଣ୍ଟ୍‌ସ୍ ସେହି ଢାଙ୍କୁଣୀ ଉପରକୁ ଡେ଼ଇଁପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ପାଖକୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଥିବା ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକ ଅସଂଲଗ୍ନ ଅଥଚ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଆଉ ଦୁଇ ପାହୁଣ୍ଡ ଆଗକୁ ଯାଇଥିଲେ ସେ ସହଜରେ ଏବଂ ନିରାପଦରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ସେପରି ନକରି ତାଙ୍କୁ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ସ୍ୱରରେ ଓ ଏକ ଉନ୍ମତ୍ତ ଦୁଃସାହସିକ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ସହିତ ଭାଷଣ ଦେବା ଦେଖି ଅନୁଧାବନ କରୁଥିବା ସୈନ୍ୟମାନେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ଓ ରେଲଲାଇନ ପାଖରେ ଠିଆହୋଇଗଲେ । ସେମାନଙ୍କର ରାଇଫଲଗୁଡ଼ିକ ତଳକୁ ହୋଇଗଲା ।

କିନ୍ତୁ ପାଣିଭଣ୍ଡାରର ଢାଙ୍କୁଣୀ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଧାରକୁ ଠିଆହୋଇ ଥିବା ଗିଣ୍ଟ୍‌ସ୍ ହଠାତ୍ ଆପଣାର ଗୋଡ଼ଦେଇ ଢାଙ୍କୁଣୀଟିକୁ ତଳକୁ ମାଡ଼ିଦେଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ ପାଣି ଭିତରକୁ ଖସିଗଲା ଏବଂ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ ବାହାରେ ଫନ୍ଦପାଖରେ ଝୁଲିକରି ରହିଲା ।

ତାଙ୍କୁ ଏପରି ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ଭାବରେ କୁଣ୍ଡଉପରେ ବସିଥିବାର ଦେଖି ସୈନ୍ୟମାନେ ହୋ’ ହୋ’ କରି ହସିଉଠିଲେ ଏବଂ ଆଗଧାଡ଼ିରେ ଥିବା ଜଣେ ସୈନ୍ୟ ଗିଣ୍ଟ୍‌ସ୍‌ଙ୍କର ବେକକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଗୁଳି

ମାରିଦେଲା । ଅନ୍ୟ ସୈନ୍ୟମାନେ ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଯାଇ ତାଙ୍କର ଦେହରେ ସଙ୍ଗିନ୍ ଭୁଷିଦେବା ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ।

୧୧

ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ମସ୍କୋ ଗଲାବେଳେ ଗାଡ଼ିରେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଭଲ ଜାଗାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେବାଲାଗି ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲୁଏରି କୋଲିଆଙ୍କୁ ଫୋନ୍‌ରେ ଡାକିକରି କହିଲେ । ନହେଲେ ସେ ତାକୁ ଧରାପକାଇ ଦେବ ବୋଲି ଧମକ ମଧ ଦେଇଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ସବୁଦିନ ପରି କୋଲିଆ ସେତେବେଳେ ଆଉ କାହା ସହିତ ଫୋନ୍‌ରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲା ଏବଂ ଏଣେ ଏକ ତୃତୀୟ ଜାଗାକୁ ଖବରଟିଏ ପଠାଇବାରେ ମଧ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଥିଲା ।

''ଶୁଭୁଚି ? କେଉଁ ବିଦ୍ରୋହୀମାନେ ? କି ସାହାଯ୍ୟ ? ଆପଣ କଣ କହୁଚନ୍ତି, ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲୁଏରି ? ଛତିଶ ଦଶମିକ ଶୂନ ପାଞ୍ଚ । ଓଃ, ସେମାନେ ମୋତେ ଲାଇନ୍‌ରୁ କାଟିଦେଲେ । ହାଲୋ, ହାଲୋ, ମୁଁ କିଛି ଶୁଣି ପାରୁନାହିଁ । ତୁମେ କଣ କହୁଚ, ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲୁଏରି ? ମୁଁ ତ ପାରିବି ନାହିଁ ବୋଲି ତୁମକୁ ଆଗରୁ କହିଦେଇଚି । ସବୁ ମିଛକଥା, ଖାଲି ଉଡ଼ାକଥା । ଛତିଶ..ଓଃ –ଫୋନ୍ ରଖିଦିଅ, ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲୁଏରି !''

ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲୁଏରି ସେତେବେଳେ କହୁଥାନ୍ତି:

''ତୁ ମୋ' ଆଖିରେ ଧୂଳି ଦେବାକୁ ବସିଚୁ, ନାଇଁ ? ମିଛୁଆ, ତୋ'ର ସବୁକଥା ମୁଁ ଶିରାଶିରା କରି ଜାଣିଚି । କାଲି ତୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ଭଲ ଜାଗାରେ ବସାଇଦେବୁ । ଏହାଛଡ଼ା ତୋ'ଠାରୁ ମୁଁ ଆଉ କିଛି ଶୁଣିବାକୁ ଚାହେ ନାହିଁ ।''

୧୨

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଯେଉଁଦିନ ଗାଡ଼ି ଚଢ଼ିଲେ, ସେଦିନ ଦାରୁଣ ଗ୍ରୀଷ୍ମରେ ଦେହ ଝାଳେଇ ଆସୁଥାଏ । ଦୁଇଦିନ ପୂର୍ବେ ଯେଉଁ ଝଡ଼ତୋଫାନ ହୋଇଥିଲା, ପୁଣି ଥରେ ସେହିପରି ଏକ ଝଡ଼ତୋଫାନ ହେବ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା । ସହରର ବାହାରେ ଥିବା ଷ୍ଟେସନ୍ ପାଖରେ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ମଞ୍ଜିର ଚୋପାମାନ ଏଣେତେଣେ ବିଞ୍ଛିହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ ମାଟିଘର ଓ ବତକଗୁଡ଼ିକ ଭାରି ଧଳା ଦେଖାଯାଉଥିଲେ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଆକାଶରେ ନିସ୍ତବ୍ଧ ଆତଙ୍କରେ ଯେପରି ସେମାନେ ଭୟାକୁଳ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ ।

ଷ୍ଟେସନ୍‌ର ସମ୍ମୁଖରେ ଓ ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପଡ଼ିଆଯାକ ଅଗଣିତ ପଦଚିହ୍ନ ପଡ଼ିଥିଲା । ସପ୍ତାହ ସପ୍ତାହ ଧରି ଅସଂଖ୍ୟ ମଣିଷ ଗାଡ଼ିପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲେ ।

ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣର ମୋଟା ପଶମକୋଟ୍ ପିନ୍ଧିଥିବା ବୁଢ଼ାମାନେ କୌଣସି ନୂତନ ସମ୍ବାଦ ଓ ଜନରବ କାନରେ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିବ ବୋଲି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଖରାରେ ଏଦଳରୁ ସେଦଳ ହୋଇ ବୁଲିବାରେ

ଲାଗିଥିଲେ ! ଚଉଦ ପନ୍ଦର ବର୍ଷର ପିଲାମାନେ ଶୁଖିଲା ମୁହଁରେ କହୁଣି ଭରା ଦେଇ ତଳେ ଶୋଇରହି ହାତ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ କାଠିମାନ ଧରି ଦୋହଲାଉଥିଲେ । ମନେ ହେଉଥିଲା ସତେ ଅବା ସେମାନେ ପଡ଼ିଆରେ ବସି ଗାଈ ଜଗୁଚନ୍ତି ! ସେମାନଙ୍କର ଛୋଟିଆ ଭାଇଭଉଣୀମାନେ ନାଲି ପ୍ୟାଣ୍ଟ ଓ ଚକଚକ କମିଜ ପିନ୍ଧି ଏଣେତେଣେ ଡେଇଁ ବୁଲୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ମାଆମାନେ କୋଳଛୁଆମାନଙ୍କୁ କୋଟଭିତରେ ପୁଡ଼ାଟିଏ ପରି ଧରି ବିଶ୍ରାମ ନେଉଥିଲେ ।

"ଗୁଳି ଚାଲିବାମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତେ ମେଣ୍ଢାପଲ ପରି କୁଆଡ଼େ ଛାଟି ପିଟି ହୋଇ ଚାଲିଗଲେ ।"– ଷ୍ଟେସନ୍ ଦରଜାର ସାମନାରେ ଏବଂ ଷ୍ଟେସନ ଭିତରେ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ପଡ଼ିଥିବା ମନୁଷ୍ୟଶରୀରଗୁଡ଼ିକ ମଧ ଦେଇ ଯାଉ ଯାଉ ଷ୍ଟେସନ୍ ମାଷ୍ଟର ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ କହିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି– "ଆଖିପିଛୁଳାକେ ପଡ଼ିଆ ଗୋଟାଯାକ ଜନଶୂନ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ପ୍ରାୟ ଚାରିମାସ ହେଲା ଏଠି ଏତେ ଲୋକ କେଳାଙ୍କ ପରି ଡେରା ପକାଇ ରହିଥିଲେ ଯେ ପଡ଼ିଆର କୌଣସି ଅଂଶକୁ ଦେଖିପାରିବାର କୌଣସି ଜୁ ନଥିଲା । ସେ ଏହିଠାରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲେ । ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ମୋତେ ଅଦ୍ଭୁତ ଲାଗୁଚି । ଯୁଦ୍ଧରେ ଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ବିଭୀଷିକା ଦେଖିଚି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିନିଷ ମୋର ଦେହସୁହା ହୋଇଯାଇଚି । କିନ୍ତୁ ଏପରି ବିଚାରହୀନତାକୁ ମୁଁ ଆଦୌ ସହି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସେ ସେମାନଙ୍କର କଣ କ୍ଷତି କରିଥିଲେ ଆପଣ କହିଲେ ! କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି କହିବା ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । ସେ କୁଆଡ଼େ ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କର ଅତି ଗେହ୍ଲାପୁଅ ଥିଲେ ବୋଲି ସମସ୍ତେ କହୁଥିଲେ । ହଁ, ଡାହାଣପାଖକୁ ଚାଲନ୍ତୁ, ମୋର ଅଫିସଘରକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଫେରିଯିବା ଭଲ । ଏହି ଗାଡ଼ିରେ ଆପଣ ଆଦୌ ଜାଗା ପାଇବେ ନାହିଁ ବୋଲି ମୋର ଆଶଙ୍କା ହେଉଚି । ଲୋକେ ଆପଣଙ୍କୁ ମଛିଚକଟି ମାରି ପକାଇବେ । କୌଣସି ଏକ ଲୋକାଲ୍ ଗାଡ଼ିରେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଜାଗା କରିଦେବି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ଯାଉଚୁ । କିନ୍ତୁ ଗାଡ଼ି ଭିତରକୁ ନଉଠିବା ଯାଏ ସେ ବିଷୟରେ କୌଣସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ନକରିବା ଉଚିତ । କାରଣ ଟିକିଏ ଗନ୍ଧ ପାଇଲେ ଗାଡ଼ି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ଯାଇ ଗାଡ଼ିଟିକୁ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇବେ । ଏହି ଗାଡ଼ିରେ ଗଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଜି ରାତିରେ ବାଟରେ ଗାଡ଼ି ବଦଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

୧୩

ରେଳବାଇ ଶେଡ୍ ଭିତରୁ ଏହି 'ଗୁପ୍ତ' ଗାଡ଼ିଟି ଷ୍ଟେସନ୍ ଭିତରକୁ ଆସିବା ବେଳକୁ ଲୋକମାନେ ଯାଇ ରେଲଲାଇନ୍ ଉପରେ ଜମା ହୋଇଗଲେ । ପାହାଡ଼ରୁ ଟେକା ଗଡ଼ିଆସିଲା ପରି ଲୋକମାନେ ତଳକୁ ଗଡ଼ି ଆସିଲେ, ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଠେଲାପେଲା ହୋଇ ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ପଶିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଏ ଡବାର ପାହାଚ ଉପରକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା, କିଏ ଝରକା ବାଟ ଦେଇ ଭିତରେ ପଶିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା, ଆଉ ଥୋକାଏ ଡବାର ଛାତ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଗଲେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଭିତରେ ଗାଡ଼ିଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ସେତେବେଳଯାଏ ଗାଡ଼ି ଚାଲିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଗାଡ଼ି ପ୍ଲାଟଫର୍ମରେ ଆସି ଠିଆହେଲା ବେଳକୁ କେବଳ ଯେ ଭିତରେ ଲୋକମାନେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲେ ତା' ନୁହେଁ, ଦୁଇ ପାଖରେ ଲୋକମାନେ ବାଦୁଡ଼ି ପରି ଝୁଲି ରହିଥିଲେ । ତଳୁ ଉପର ଯାଏ କୋଉଠି

ଟିକିଏ ହେଲେ ଖାଲି ଜାଗା ଦିଶୁ ନଥିଲା । ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଡାକ୍ତର ଗୋଟିଏ ଡବାର ପାହାଚ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ ଏବଂ କିପରି ଭାବରେ ଯେ ସେ ଡବା ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିଲେ, ସେକଥା ସେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଜାଣିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ରାତିରେ ଗାଡ଼ି ବଦଳାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହିଠାରେ ତାଙ୍କୁ ଆପଣାର ଜିନିଷପତ୍ର ଉପରେ ମେଞ୍ଚାଟି ପରି ବସି ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ଆକାଶରେ ଝଡ଼ର ଆଉ କୌଣସି ସୂଚନା ନଥିଲା । ଖରାପଡ଼ି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେଖାଯାଉଥିବା ପଡ଼ିଆମାନଙ୍କରେ ଝିଞ୍ଜିକା ସବୁ ଝିଁ ଝିଁ ହେଉଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ଶବ୍ଦ ଗାଡ଼ିର ଶବ୍ଦକୁ ଗିଳି ପକାଉଥିଲା ।

ଗାଡ଼ି ବାହାରେ ଝୁଲି ରହିଥିବା ଯାତ୍ରୀମାନେ ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ବସିଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆଲୁଅରୁ ଛାଇକରି ରଖିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ମୋଟା ମୋଟା ଦେହ ଛାଇଗୁଡ଼ାକ ଡବା ଭିତରେ ତଳେ ଓ ବେଞ୍ଚ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲା, ସେ ପାଖରେ ଥିବା ଝରକାର ବାହାରକୁ ପ୍ରଲମ୍ବିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଗାଡ଼ିର ଚଳମାନ ଛାୟାର ସହଗମନ କରୁଥିଲା ।

ଲୋକମାନଙ୍କର ଘୋ' ଘା' ଶବ୍ଦରେ ଗାଡ଼ି କମ୍ପି ଉଠୁଥିଲା । କିଏ ଗୀତ ଗାଉଥିଲା, କିଏ ସବୁ କଜିଆ କରୁଥିଲେ ପୁଣି କେଉଁମାନେ ବସି ତାଆସ ଖେଳୁଥିଲେ । ଗାଡ଼ି ଆସି କୌଣସି ଷ୍ଟେସନରେ ଠିଆହେବାକ୍ଷଣି ବାହାରେ ଥିବା ପ୍ରବଳ ଭିଡ଼ର କୋଳାହଳ ଭିତରର କୋଳାହଳ ସହିତ ମିଶି ପ୍ରବଳ ଆକାର ଧାରଣ କରୁଥିଲା । ମନୁଷ୍ୟ କଣ୍ଠର ଗର୍ଜନ ଶବ୍ଦରେ କାନ ବଧିରା ହୋଇଯାଉଥିଲା । ସତେ ଯେପରି ସମୁଦ୍ର ଉପରେ ଝଡ଼ ବୋହିଯାଉଛି । ଠିକ୍ ସମୁଦ୍ର ପରି ଏଠି ମଧ୍ୟ ମଝିରେ ମଝିରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଲାଗି ସବୁ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇଯାଉଥିଲା । ସେହି ଅବିଶ୍ଳେଷଣୀୟ ନୀରବତା ଭିତରେ ପ୍ଲାଟଫର୍ମର କ୍ଷିପ୍ର ପଦଶବ୍ଦମାନ ସ୍ପଷ୍ଟ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳୁଥିଲା, ମାଲଡବା ବାହାରେ ଠିଆହୋଇ କିଏ କେତେ ପ୍ରକାର ଯୁକ୍ତି କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଅତି ଦୂରରେ କାହାକୁ ବିଦାୟ ଦେଇ କିଏ କ'ଣ ସବୁ କହିଯାଉଥିଲା, ଷ୍ଟେସନ୍‌ର ବଗିଚା ଭିତରେ ମାଈ କୁକୁଡ଼ାଗୁଡ଼ାକ କଅଁ କଅଁ ହେଉଥିଲେ ଓ ଗଛର ଡାଳ ଭିତରେ ପବନ ସୁଁ ସୁଁ ହୋଇ ବହିଯାଉଥିଲା ।

ଝରକା ପାଖରେ ମଣିଷର ଭିଡ଼ ଲାଗି ରହିଥିବାରୁ ଡାକ୍ତର ବାହାରର ଗଛଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିପାରୁ ନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କୋଉଠି ସେଗୁଡ଼ିକ ଅତି ନିକଟକୁ ଆସି ଡବାର ଛାତ ଉପରକୁ ଶାନ୍ତ ଭାବରେ ଆପଣାର ପତ୍ରବହୁଳ ଶାଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଲମ୍ବାଇ ଦେଉଥିବାର ସେ ବେଶ୍ କଳ୍ପନା କରି ପାରୁଥିଲେ । ଚଳନ୍ତି ଗାଡ଼ି ତଳୁ ଉଡୁଥିବା ଧୂଳିରେ ଧୂସରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କରିଥିବା ଏବଂ ରାତ୍ରି ପରି ଗହଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏହି ଶାଖାଗୁଡ଼ିକର ପତ୍ରସ୍ତବକ ଉପରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଚକ ଚକ ଫୁଲମାନ ସିଞ୍ଚି ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ଯାତ୍ରା ପଥରେ ଲଗାଏତ ଏହାହିଁ ଘଟିଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ମନୁଷ୍ୟ ଗହଳିର ଗର୍ଜନରେ କାନ ଫାଟି ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାଗାରେ ଗଛମାନଙ୍କର ଫୁଲ ଭରି ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

୧୪

ରାତିରେ ସୁଖିନିଚିଠାରେ ଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବର ଆନୁଗତ୍ୟ ହରାଇ ନଥିବା ଜଣେ କୁଲି ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଅନ୍ଧାରୁଆ ରେଲଲାଇନ୍‌ମାନ ପାର କରାଇ ସେହିକ୍ଷଣ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିବା ଏକ ଗାଡ଼ି ପାଖକୁ ନେଇଗଲା ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଡବାରେ ଚଢ଼ାଇ ଦେଲା ।

କଣ୍ଡକ୍ଟର୍‌ଙ୍କର ଚାବିରେ ଡବାର କବାଟ ଫିଟାଇ କୁଲି ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଜିନିଷପତ୍ରକୁ ତା' ଭିତରେ ରଖିବା ମାତ୍ରକେ କଣ୍ଡକ୍ଟର୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ ଏବଂ ସେହିସବୁ ଜିନିଷପତ୍ର ପୁଣି ବାହାରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବାକୁ ବସିଲେ । ନାନାପ୍ରକାର କଅଁଳ କଥା କହି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଥଣ୍ଡା କରିବାପରେ ସେ ସେଥିରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ସେଠାରୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲେ ।

ଏହି ରହସ୍ୟମୟ ଗାଡ଼ିଟି ଗୋଟିଏ ସ୍ପେଶାଲ ଗାଡ଼ି ଥିଲା । ଷ୍ଟେସନ୍‌ମାନଙ୍କର ଏହା ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେ ମିନିଟ୍ ଲାଗି ଠିଆ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଅଧିକ ବେଗରେ ଗତି କରୁଥିଲା । ଏଥିରେ ସୈନ୍ୟମାନେ ଜଗୁଆଳି ରହିଥିଲେ ଏବଂ ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ଆଦୌ ଅଧିକ ଯାତ୍ରୀ ନଥିଲେ ।

ଜିଭାଗୋଙ୍କର ଡବାରେ ଥିବା ଟେବୁଲ ଉପରେ ମହମବତିଟିଏ ଜଳୁଥିଲା । ଅଧା ଖୋଲା ରହିଥିବା ଝରକାବାଟେ ଭିତରକୁ ପଶି ଆସୁଥିବା ପବନରେ ଆଲୁଅଟି ଦପ୍‌ଦପ୍ ହୋଇଯାଉଥିଲା ।

ସେହି ଡବାରେ ଜିଭାଗୋଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସହଯାତ୍ରୀ ମହମବତିଟି ଜଳାଇ ରଖିଥିଲେ । ଯୁବକ ବୟସ, କହରା ବାଳ, ହାତଗୋଡ଼କୁ ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କୁ ବେଶ୍ ଡେଙ୍ଗା ବୋଲି ଅନୁମିତ ହେଉଥିଲା । ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ିକ ଢ଼ିଲା ଥିଲାପରି ତାଙ୍କର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ନଡ଼ନଡ଼ ହେଉଥିଲା । ଡବାର ଗୋଟିଏ କଣକୁ ସେ ବଡ଼ ଉଦାସଭାବରେ ଝରକା ପାଖରେ ବାହାରକୁ ଅନାଇ ବସିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଜିଭାଗୋ ଡବାରେ ପ୍ରବେଶ କଲାପରେ ସେ ଭଦ୍ରଭାବରେ ଉଠି ଠିଆହେଲେ ଏବଂ ଅଧିକ ବିନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ବସିଲେ ।

ତାଙ୍କର ସିଟ୍‌ତଳେ ପ୍ରଥମେ କଣ ଗୋଟାଏ ବିଛାହୋଇଥିବା ପରି ମନେ ହେଲା । ହଠାତ୍ ତା'ର ଗୋଟିଏ କଣରେ ଜୀବନ ସଞ୍ଚାର ହେଲା ଏବଂ ଛୋଟିଆ କୁକୁରଟିଏ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିଲା । ବାହାରକୁ ବାହାରି କୁକୁରଟି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଶୁଙ୍ଘିବାକୁ ଲାଗିଲା ଓ ତା'ପରେ ଡବାରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ଡେଇଁ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତା'ପରେ ମୁନିବଙ୍କର ଆଦେଶରେ ସେ ପୁଣି ସିଟ୍‌ତଳକୁ ଚାଲିଗଲା ଓ ମାଠଟିଏ ପରି ପଡ଼ି ରହିଲା ।

ସେତିକିବେଳେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଗୋଟିଏ ଦୁଇନଳିଆ ବନ୍ଧୁକ ଓ ଗୁଳି ଭର୍ତ୍ତିହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ଚମଡ଼ା ବେଲଟ୍ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ଶିକାରୀ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କର ଥଳିଟି ମଧ ମରାହୋଇ ଆସିଥିବା ଚଢ଼େଇରେ ଭର୍ତ୍ତିହୋଇ ଡବାରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ କଣ୍ଟାରେ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଥିଲା । ଯୁବକଟି ଶିକାର କରି ଯାଇଥିଲେ ।

କଥାରେ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ବାଟୁଲି ବାଜୁନଥିଲା ଏବଂ ବନ୍ଧୁତାସୂଚକ ହସ ହସି ସେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ସହିତ ଗପସପ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ ।

ତାଙ୍କର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଏପରି ଅପ୍ରୀତିକର ଓ କର୍କଶ ଥିଲା ଯେ ବେଳେବେଳେ ତାହାକୁ ଶୁଣିଲେ କାନ ଅତଡ଼ା ପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ତାଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଫରାସୀ ସ୍ୱରାଘାତମାନ ସ୍ପଷ୍ଟ ସୂଚିତ ହୋଇ ପଡୁଥିଲା ।

ଡାକ୍ତର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଭାବିଲେ, "ଏପରି କଥା କହିବାର କାରଣ କଣ ହୋଇପାରେ ? ଏହି ବିଷୟରେ ନିଶ୍ଚୟ କୋଉଠି କଣ ପଢ଼ିଥିବା ପରି ମୋର ମନେ ହେଉଚି । ବୋଧହୁଏ ମସ୍ତିଷ୍କରେ କୌଣସି ଦୋଷଥିବାରୁ ସେ ଏପରି କଥା କହୁଚନ୍ତି ।" ଯୁବକଙ୍କର କଥା କହିବାର ପ୍ରଣାଳୀ ତାଙ୍କୁ ଭାରି କୌତୁକକର ବୋଧହେଲା । "ଏଥର ଶୋଇବାକୁ ଯିବା ଉଚିତ"— ସେ ମନେମନେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏହା ଭାବି ସେଁ ଉପର ଥାକକୁ ଉଠିଗଲେ । ତାଙ୍କର ନିଦରେ କାଳେ ବ୍ୟାଘାତ ହୋଇପାରେ, ସେଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଆଲୁଅ ଲିଭାଇଦେବାକୁ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଯୁବକ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ । ଡାକ୍ତର ହଁ ବୋଲି କହି ତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲେ । ସମସ୍ତ ଡବାଟି ଅନ୍ଧକାରରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଲା ।

"ଝରକାଟା ବନ୍ଦ କରିଦେବି କି ?"— ଯୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ପଚାରିଲେ । "ଆପଣ ଚୋର ଆସିବ ବୋଲି ଭୟ କରୁଚନ୍ତି କି ?" ଯୁବକ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । ଜିଭାଗୋ ବଡ଼ ପାଟି କରି ପ୍ରଶ୍ନଟିର ପୁନରାବୃତ୍ତି କଲେ— ତଥାପି କୌଣସି ଉତ୍ତର ପାଇଲେ ନାହିଁ ।

କାଳେ ଇତ୍ୟବସରେ ଯୁବକ ବାହାରକୁ ଚାଲିଯାଇଥିବେ, ସେହିକଥା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଜିଭାଗୋ ଗୋଟିଏ ଦିଆସିଲି କାଠି ମାରିଲେ । ଏତେ କମ୍ ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ନିଦ ଲାଗିଯାଇଥିବ ଏକଥା ତାଙ୍କୁ ଅଧିକ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ମନେହେଲା ।

ଯୁବକ ଯେଉଁଠି ସେଇଠି ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସିଥିଲେ, ତାଙ୍କର ଆଖି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଦ ହୋଇ ନଥିଲା । ଡାକ୍ତରକୁ ଚାହିଁ ସେ ମୁରୁକି ହସିଲେ ।

ଦିଆସିଲି କାଠିଟି ଲିଭିଗଲା । ଯୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆଉ ଗୋଟିଏ କାଠି ମାରିଲେ, ଏବଂ ସେଇଟି ଲିଭିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ତୃତୀୟ ଥର ପାଇଁ ଆପଣାର ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରିଲେ ।

"ଆପଣଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ।"— ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଯୁବକ ଉତ୍ତର ଦେଲେ । "ଚୋର ନେବାକୁ ଆସିବାଭଳି କୌଣସି ଜିନିଷ ମୋ' କତିରେ ନାହିଁ । ତଥାପି ଖୋଲା ରଖିଲେ ଭଲ । ନଇଲେ ଅମୁହା ଲାଗିବ ।"

"କି ଅଦ୍‌ଭୁତ ମନୁଷ୍ୟ ?"— ଜିଭାଗୋ ଭାବିଲେ । ନିଶ୍ଚୟ ଜଣେ ଖିଆଲି ମଣିଷ । ଅନ୍ଧାରରେ କଥା କହନ୍ତି ନାହିଁ । ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଡ଼େ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ସେ ସବୁକଥା ଉଚ୍ଚାରଣ କରି କହିଲେ, କୋଉଠି ଟିକିଏ ହେଲେ ତୁଣ୍ଡ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଏସବୁ ମୋ'ପକ୍ଷରେ ଅସାଧ୍ୟ ।"

୧୫

ଗତ ସପ୍ତାହର ଘଟଣାବଳୀ, ଯାତ୍ରାର ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ରାତି ଅନିଦ୍ରାରେ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ ଡାକ୍ତର ଭାବିଥିଲେ ଯେ ଟିକିଏ ଆରାମ ସହିତ ହାତଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ବସିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ

ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ତାଙ୍କୁ ନିଦ ଲାଗିଆସିବ । କିନ୍ତୁ ଏହା ତାଙ୍କର ଭ୍ରମମାତ୍ର ଥିଲା । ତାଙ୍କର କ୍ଳାନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଯେପରି ବିନିଦ୍ର ରହିବାରେ ଅଧିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । କେବଳ ଭୋର ହେବାବେଳକୁ ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ନିଦ ଲାଗିଯାଇଥିଲା ।

ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ତାଙ୍କର ଭାବନା ନାନା ଭାବରେ ଘୂରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତଥାପି ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନ ଦୁଇଟି ବିଭାଗରେ ସହଜରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରିବ— ବାରବାର ଅଲଗା ହୋଇ ବାରବାର ଅଡୁଆ ହୋଇଯାଉଥିବା ଦୁଇଟି ଖିଅରେ ଗୁନ୍ଥି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ।

ଗୋଟିଏ ଖିଅରେ ସେ ଟୋନିଆ କଥା ଭାବୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ସଂସାର, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାକ୍‌କାଳୀନ ଜୀବନ ଯେଉଁଥିରେ କି ଟିକିନିଖି ସବୁକଥା ଏକ କବିତାର ପ୍ରଭାରେ ପ୍ରଭାନ୍ୱିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଏବଂ ସ୍ନେହ ଓ ସୋହାଗର ଉଷ୍ମତାରେ ପରିସିକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଡାକ୍ତର ଏହି ଇହ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ହିଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ, ସେ ଏହାକୁ ନିରାପଦ ଓ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ଏବଂ ରାତ୍ରିକାଳୀନ ଏହି ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଗାଡ଼ିରେ ଯାତ୍ରା କଲାବେଳେ ଦୁଇବର୍ଷର ବିଚ୍ଛେଦ ପରେ ପୁଣି ତାହାରି ଭିତରକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଲାଗି ଅଧୀର ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ।

ସେହି ଖିଅରେ ସେ ବିପ୍ଳବ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁରକ୍ତ ଥିଲେ ଏବଂ ଏହାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ । ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ଯେଉଁ ମର୍ମରେ ଏହି ବିପ୍ଳବକୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ୧୯୦୫ ମସିହାବେଳେ ବ୍ଲକ୍‌ଙ୍କର ଅନୁଗାମୀ ଛାତ୍ରମାନେ ବିପ୍ଳବ କହିଲେ ଯାହା ବୁଝୁଥିଲେ, ଡାକ୍ତର ସେହି ବିପ୍ଳବ ପ୍ରତି ହିଁ ଅନୁରକ୍ତ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାବାନ୍ ଥିଲେ ।

ଏହି ଅତି ପରିଚିତ ଓ ଦୀର୍ଘକାଳ-ପ୍ରତିପୋଷିତ ବିଚାରଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଏକ ନୂତନ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଆଶା ଏବଂ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସମ୍ଭାବନାମାନ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୧୨ ଓ ୧୯୧୪ ମସିହା ଭିତରେ ଏହି ନୂତନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଚକ୍ରବାଳ ଉପରେ ଉଦୟ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା, ରୁଷିଆ ଦେଶର ଭାବନା, କଳା, ଜୀବନ ମଧ୍ୟଦେଇ ଏହା ପରିସ୍ଫୁଟ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସମଗ୍ର ରୁଷିଆଦେଶ ଓ ତାଙ୍କର ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ଅତିମାତ୍ରାରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା ।

ଯୁଦ୍ଧ ସମାପ୍ତ ହେବା ମାତ୍ରକେ ଯଥାଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ସେହି ଆବେଶ ଭିତରକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ହେବ, ଏହି ଆବେଶକୁ ପୁଣି ଥରେ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହେବ, ଏହାକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିବାକୁ ହେବ ।

ତା'ର ଭାବନାର ଅନ୍ୟ ଖିଅଟିରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ନୂତନ ବିଚାର ସାମଗ୍ରୀ ଗୁନ୍ଥି ହେଇ ରହିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମଟିର ତୁଳନାରେ ସେସବୁ କେଡ଼େ ଭିନ୍ନ ଓ କେତେ ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ଥିଲା । ଏସବୁ ନୂତନ ଜିନିଷ ସହିତ ସେ ପରିଚିତ ନଥିଲା, ପୁରୁଣାର ସ୍ୱାଭାବିକ ପରିଣତି ରୂପେ ସେସବୁ ଚିନ୍ତା କରିବା ସମ୍ଭବ ନଥିଲା, ସେସବୁ ଅତି ଆକସ୍ମିକ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା, ଏକ ଦୁର୍ଜୟ ବାସ୍ତବତା ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ଏକ ହଠାତ୍ ସଂଘଟିତ ଭୂକମ୍ପ ରୂପରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା ।

ଯୁଦ୍ଧ, ତଜ୍ଜନିତ ରକ୍ତପାତ ଓ ବିଭୀଷିକାମାନ, ଏହାର ଗୃହଶୂନ୍ୟତା ଓ ବର୍ବରତା ଏହି ଦାରୁଣ ପରୀକ୍ଷା ଏବଂ ଏଥିରୁ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ବିବେକବୁଦ୍ଧି, ଦ୍ୱିତୀୟ ଖିଅଟିରେ ଏହିସବୁ ଭାବନା ଗୁନ୍ଥି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ସକାଶେ କେତେକେତେ ନିର୍ଜନ କ୍ଷୁଦ୍ର ସହରକୁ ଘଟଣାସ୍ରୋତରେ ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ଏହିସବୁ ସହରରେ କେତେ ନୂଆ ନୂଆ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ଓ ପରିଚୟ ଘଟିଲା । ଏବଂ ବପ୍ଳବକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ନୂତନ ଘଟଣାସମୂହର ଅନ୍ତର୍ଗତ କରାଯାଇ ପାରିବ– ୧୯୦୫ ମସିହାରେ ସଂଘଟିତ ଆଦର୍ଶୀକୃତ ବୁଦ୍ଧିବାଦୀମାନଙ୍କର ବିପ୍ଳବ ନୁହେଁ– ଏହି ନୂତନ ଉତ୍‌ଥାନ, ଆଜିର ବିପ୍ଳବ, ରକ୍ତାକ୍ତ ଓ ନିର୍ମମ ଯୁଦ୍ଧର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭୂମିରୁ ଜାତ ହୋଇଥିବା ଆପଣାକୁ ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍ ବୋଲି କହୁଥିବା ସେହି ପେସାଦାର ବିପ୍ଳବୀମାନଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱରେ ପରିଚାଳିତ ସୈନିକମାନଙ୍କର ବିପ୍ଳବକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ଖିଅର ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏହି ଖିଅର ନୂତନ ଭାବନା ଭିତରେ ସେ ନର୍ସ ଆଣ୍ଟିପୋଭକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ଯୁଦ୍ଧର ଆନ୍ଦୋଳିତ ଅବସ୍ଥା ସ୍ରୋତରେ ଯାଇ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁ କୂଳରେ ଲାଗିଥିବ ସେକଥା ଭଗବାନଙ୍କୁ ହିଁ ଗୋଚର । ତା'ର ଅତୀତ ବିଷୟରେ ସେ କିଛି ଜାଣିନଥିଲେ; ଆଣ୍ଟିପୋଭ କେବେ କାହାରିକୁ କୌଣସି ଦୋଷ ନଦେଉଥିଲେ ହେଁ ତା'ର ମୌନାବଲମ୍ବନ ଯେପରି ଏକ ଅଭିଯୋଗ ଘୋଷଣା ପରି ପ୍ରତୀତ ହେଉଥିଲା, ସେ ସବୁବେଳେ ଯେପରି ଏକ ରହସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଗମ୍ଭୀରତା ଭିତରେ ଅତି ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ରହିଥିଲା । ତା' ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ନ ହେବାକୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ସାଧୁଉଦ୍ୟମ ନକରିଚନ୍ତି– ଖାଲି ଆପଣାର ପରିବାର ବା ବନ୍ଧୁବର୍ଗଙ୍କୁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରିତି ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରଖିବାକୁ ଜୀବନଯାକ ଯେତିକି ହାର୍ଦ୍ଦିକତା ସହିତ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସିଚନ୍ତି, ଆଣ୍ଟିପୋଭ– ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ନହେବାକୁ ସେ ସେତିକି ଚେଷ୍ଟା କରିଚନ୍ତି ।

ଗାଡ଼ି ପୂର୍ଣ୍ଣଗତିରେ ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ଚାଲିବାରେ ଲାଗିଚି । ଝରକା ବାଟେ ପଶି ଆସୁଥିବା ପବନରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କର ମୁଣ୍ଡବାଳ ଫରଫର ଉଡୁଚି, ବାହାରୁ ଧୂଳି ଆସି ତାଙ୍କର ବାଳ ଉପରେ ବସିଯାଉଥିଲା । ଦିନ ହେଉ କି ରାତି ହେଉ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ମନୁଷ୍ୟ ଭିଡ଼ମାନ ଝଡ଼ ପରି ଗର୍ଜନ କରୁଥିଲେ, ବୃକ୍ଷଶାଖା ଭିତରେ ପବନ ସୁ' ସୁ' ହେଉଥିଲା ।

କେତେବେଳେ ବଳଦଗାଡ଼ିମାନ କେଁକଟର ଶବ୍ଦ କରି ଅନ୍ଧାର ଭିତରୁ ହଠାତ୍ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଉଥିଲା ଓ ଷ୍ଟେସନ୍ ଆଡ଼କୁ ଆସୁଥିଲା । କ୍ରମେ ଗାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକରୁ ଆସୁଥିବା ଶବ୍ଦ ପତ୍ରମର୍ମର ଶବ୍ଦ ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ରାତ୍ରିର ଏହି ଛାୟାମାନ କାହିଁକି ପରସ୍ପର ସହିତ କଥା କହିଲା ପରି ପରସ୍ପରର ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସୁଥିଲେ ନିଦ୍ରାଭାରରେ ଗୁରୁହୋଇ ରହିଥିବା ପତ୍ରଳ, ଗାତ୍ରର ଅଳସ କମ୍ପନ ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ପରସ୍ପରର କାନରେ କଣସବୁ କହିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ, ଏହିପରି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗୁଡ଼ିକରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ସେସବୁ ବୁଝିପାରିଲା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଡବାଭିତରେ ଆପଣାର ଶଯ୍ୟାଉପରେ ପଡ଼ିରହି ସେ ଠିକ୍ ସେହିସବୁ କଥା ହିଁ ଭାବୁଥିଲେ– ଅବିରାମ ଭାବରେ କ୍ରମଶଃ ଅଧିକ ବ୍ୟାପ୍ତ ଓ ପ୍ରସାରିତ ହେଉଥିବା ସମଗ୍ର ରୁଷିଆ ଦେଶର ଅଶାନ୍ତି ଓ ଉତ୍ତେଜନା ଓ ବିପ୍ଳବ ଏହାର ଆୟାସପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ମୁହୂର୍ତ୍ତମାନ ଏବଂ ଏହାର ମହତ୍ତ୍ୱମୟ ଚରମ ପରିଣତିର ସମ୍ଭାବନା– ଏହିସବୁ ବିଚାର ଭିତରେ ସେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

୧୬

ଏଗାରଟା ବାଜିବା ପରେ ଯାଇ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା । ‘‘ରାଜା, ରାଜା— ଯୁବକଟି ସେତେବେଳେ ଆପଣାର ଭୁକୁଥିବା କୁକୁରଟିକୁ ଆକଟ କରି ଡାକୁଥାନ୍ତି । ଏହା ଭିତରେ ଅନ୍ୟ କେହି ତୃତୀୟ ଯାତ୍ରୀ ଡବାରେ ପ୍ରବେଶ କରିନାହାନ୍ତି, ଏକଥା ଭାବି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରୋଭିଚ୍ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲେ ।

ପିଲାଦିନରୁ ଷ୍ଟେସନଗୁଡ଼ିକର ନାମ ସହିତ ସେ ପରିଚିତ ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ କାଲୁଗା ପ୍ରଦେଶ ଯାଇ ମସ୍କୋ ପ୍ରଦେଶ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ଯୁଦ୍ଧପୂର୍ବ ଆରାମର ସହିତ ସେ ମୁହଁହାତ ଧୋଇଲେ, ଖିଅର ହେଲେ ଏବଂ ଠିକ୍ ସମୟରେ ପ୍ରାତଃଭୋଜନ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଡବାକୁ ଆସିଲେ । ତାଙ୍କର ଅଦ୍‌ଭୁତ ଯାତ୍ରାସାଥୀ ତାକୁ ପ୍ରାତଃଭୋଜନ ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଭଲକରି ଦେଖିବା ପାଇଁ ଏତେବେଳେ ଯାଇ ଡାକ୍ତରକୁ ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା ।

ଯୁବକଟି କିପରି ସବୁବେଳେ ମିଶିବାକୁ ଓ କଥା କହିବାକୁ ଟକଟକ ହେଉଥିଲେ ଏବଂ କିପରି ସେ ଆଦୌ ସ୍ଥିରହୋଇ ରହି ପାରୁ ନଥିଲେ, ଡାକ୍ତର ପ୍ରଥମେ ସେହିକଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ କଥା କହିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ବିଚାର ଓ ଭାବନାର ପରିପ୍ରସାରଣ ଏବଂ ବିନିମୟ ଅପେକ୍ଷା କେବଳ କଥା କହିବାରେ ହିଁ ତାଙ୍କର ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ ଥିଲା କେବଳ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଓ ତୁଣ୍ଡ ଚାଳିବା ହିଁ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । କଥା କହିଲା ବେଳେ ସେ ବଲ୍‌ପରି ଉଠୁଥିଲେ ପଡୁଥିଲେ, ଅକାରଣରେ ହସିହସି ଗଡ଼ିଯାଉଥିଲେ ଓ ଶୁଣିବା ଲୋକର୍ କାନ ବଧିରା କରି ଦେଉଥିଲେ, ସେହିଥିରୁ ଅନେକ ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କଲାପରି ଅତି ପ୍ରସନ୍ନ ଭାବରେ ହାତରେ ହାତ ଘଷିବାରେ ଲାଗୁଥିଲେ । ତଥାପି ଆପଣାର ଆନନ୍ଦକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାଲାଗି ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଏସବୁ ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି ମନେ ହେଉ ନଥିଲା, ସେ ଅତି ପୁଲକିତ ଭାବରେ ଦୁଇ ଆଣ୍ଠୁକୁ ବାଡ଼େଇବାରେ ଲାଗୁଥିଲେ, ହସିହସି ତାଙ୍କର ଆଖି ଭିତରୁ ଲୁହ ବାହାରି ଯାଉଥିଲା ।

କାଲି ରାତି ପରି ଆଜି ମଧ ତାଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତାସବୁ ବଡ଼ ଅଦ୍‌ଭୁତ ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ତାଙ୍କର କଥାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସଂଗତିର ତିଳେ ମାତ୍ର ସୂଚନା ନଥିଲା; କେତେବେଳେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ନାନା ଗୋପନୀୟ କଥା କହିବାରେ ଲାଗିଯାଉଥିଲେ ତ କେତେବେଳେ ଅତି ସାଧାରଣ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ମଧ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଉନଥିଲେ । ଆପଣା ବିଷୟରେ ସେ ଅନେକ ଅବିଶ୍ୱାସ ଓ ଅସଂଲଗ୍ନ କଥାମାନ ଉଦ୍‌ଗାରି ପକାଇଲେ । ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କର କଥାରେ ପଦେପଦେ ମିଛ ବି ଥିଲା; ସବୁବେଳେ ଚରମପନ୍ଥୀ ମତମାନ ଦେଇ ଓ ସାଧାରଣତଃ ସମସ୍ତେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବାଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖାନ କରି ସେ ଆପଣାକୁ ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ ବୋଲି ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ।

ଏହା ଜିଭାଗୋଙ୍କୁ ଏକ ଦୀର୍ଘପରିଚିତ କଥା ସ୍ମରଣ କରାଇଦେଲା । ଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ଶୂନ୍ୟବାଦୀମାନେ ଏହିପରି ପ୍ରଗତିଶୀଳ ମତମାନ ପୋଷଣ କରୁଥିଲେ, ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ

ଡଷ୍ଟୋଭସ୍କିଙ୍କର ଉପନ୍ୟାସର ନାୟକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହା ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା, ଅତି ଆଧୁନିକ କାଳର ମଧ, ସେମାନଙ୍କର ନିକଟତମ ବଂଶଧର ପ୍ରାଦେଶିକ ଶିକ୍ଷିତବର୍ଗ ମଧ ଏହିସବୁ ମତବାଦ ପ୍ରକଟ କରୁଥିଲେ । ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରର ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ସେମାନଙ୍କର ମତମାନ ଅଧିକ ଅଗ୍ରଗାମୀ ଥିଲା, କାରଣ ସେମାନେ ଗଭୀର ଓ ମୌଳିକ ଭାବରେ ଯାବତୀୟ ସମସ୍ୟାର ବିଚାର କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସହରରେ ବାସକରୁଥିବା ଲୋକେ ଏହିପରି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ପୁରାତନ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ ।

ଜଣେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ବିପ୍ଲବୀଙ୍କର ସେ ପୁତୁରା ଥିଲେ ବୋଲି ଯୁବକ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପିତାମାତା ବିଲକୁଲ୍ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ଥିଲେ, ସେମାନେ ନୂତନ ମତରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହେବେ ବୋଲି ଆଉ କୌଣସି ଆଶା ନଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଥିବା ଅଞ୍ଚଳରେ ସେମାନଙ୍କର ଏକ ବୃହତ୍ ଜମିଦାରୀ ଥିଲା, ସେହି ଜମିଦାରୀରେ ତାଙ୍କର ବାଲ୍ୟ ସମୟ ଅତିବାହିତ ହୋଇଥିଲା । ପିତାମାତାଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଦାଦିଙ୍କର ଚିରଦିନ ତୀବ୍ର ଶତ୍ରୁତା ରହିଆସିଥିଲା, ମାତ୍ର ଦାଦି କେବେହେଲେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସି ବୈରଭାବ ପୋଷଣ କରି ନଥିଲେ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣାର ପ୍ରଭାବ ବଳରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ଅପ୍ରୀତିକର ପରିସ୍ଥିତିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ ମଧ କରିଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ଓ ତାଙ୍କ ଦାଦିଙ୍କର ମତ ଭିତରେ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ନଥିଲା ବୋଲି ପ୍ରଗଲଭ୍ ଯୁବକ ଜିଭାଗୋଙ୍କୁ କହିଲେ । ଜୀବନରେ ରାଜନୀତିରେ ଓ କଳା ବା ସାହିତ୍ୟରେ ସେ ଆପଣାକୁ ଜଣେ ଚରମପନ୍ଥୀ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ ।

ଯୁବକ ଆପଣାର ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଶିକାର କରି ଯାଇଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ଧୁରନ୍ଧର ଶିକାରୀ ଥିଲେ । ଶାରୀରିକ ଦୋଷ ହେତୁ ସେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଯୋଗଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ, ନହେଲେ ଯୁଦ୍ଧରେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିପାରିଥାନ୍ତେ ।

ତାଙ୍କର ସବୁକଥା ଶୁଣିସାରିବା ପରେ ଡାକ୍ତର କହିଲେ– "ମୋର ଧୃଷ୍ଟତା କ୍ଷମା କରିବେ, ଜିବୁଶିନୋ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାପନା କରିବାର କାହାଣୀ ସହିତ ଆପଣ ସଂପୃକ୍ତ ଥିଲେ କି ?"

"ଆରେ, ଆପଣ ଏସବୁ ଅନୁମାନ କରିପାରିଲେ କିପରି ?...ଆପଣ କଣ ବ୍ଲାଜେଇକୋଙ୍କୁ ଜାଣନ୍ତି ? ମୁଁ ସଂପୃକ୍ତ ଥିଲି କି ନାହିଁ ଆପଣ ପଚାରୁଚନ୍ତି ? ନିଶ୍ଚୟ !"– ପୋଗୋରେଭ୍‌ଶିଖ ସାନନ୍ଦ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ । ହସିହସି ସେ ଆପଣାର ଦେହକୁ ଏପାଖ ସେପାଖ ଦୋହଲାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଉଲ୍ଲସିତ ଭାବରେ ସେ ଆଣ୍ଠୁ ଉପରେ କରାଘାତ କରୁଥିଲେ । ପୁଣି ଏକ ଦୀର୍ଘ ଓ ଅଭାବନୀୟ ବାକ୍‌ସ୍ରୋତ ବହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ସେ କହିଲେ ଯେ ଆପଣାର ତତ୍ତ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ଲାଗି ବ୍ଲାଜେଇକୋ ତାଙ୍କୁ ସୁଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ଓ ଜିବୁଶିନୋ କ୍ଷେତ୍ର ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିଲା । ଯୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କରି ମଧ ତାଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱ ଭିତରକୁ ପଶିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଯୁବକଙ୍କର ଦର୍ଶନ ତାଙ୍କୁ ଅରାଜକତାବାଦର ନୀତି ଓ ଶିକାରୀର ଉଦ୍ଭଟ୍ଟର ଗପ ମିଶିଥିବା ଏକ ବିଚିତ୍ର ଖେଚେଡ଼ି ପରି ବୋଧହେଲା ।

ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆହୁରି ଅନେକ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାସଙ୍କୁଳ ବିପ୍ଳବ ଆସନ୍ନହୋଇ ଆସୁଚି ବୋଲି ଯୁବକ ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଏହିସବୁ ବିପ୍ଳବ ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ବୋଲି ଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଡାକ୍ତର ଏହି ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ଯୁବକଟିର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱବ୍ୟଞ୍ଜିତ ସ୍ୱରରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

''ଟିକିଏ ରହନ୍ତୁ''– ସେ କୁଣ୍ଠିତ ଭାବରେ କହିଲେ । ''ଏସବୁ ହୁଏତ ଘଟିପାରେ ବୋଲି ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର କରୁଚି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ଅରାଜକ ଅବସ୍ଥାରେ, ସମାଜ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିପଡୁଥିବା ବେଳେ ଓ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ଏତେ ଚାପ ସହିବାକୁ ହେଉଥିବା ବେଳେ, ଏପରି ବିପଜ୍ଜନକ ପ୍ରୟୋଗମାନ କରିବାକୁ ଆପଣ କିପରି ଉଚିତ ମନେ କରୁଚନ୍ତି ? ଗୋଟାଏ ବିପ୍ଳବ ବା ପରିବର୍ତ୍ତନରୁ ମୁକୁଳି ଆସିବା ଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ପାଇବା ପରେ ସିନା ଦେଶ ଆଉ ଗୋଟାଏ ବିପ୍ଳବର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ପାରିବ ! ଅନ୍ତତଃ ଅବସ୍ଥା ଟିକିଏ ଶାନ୍ତ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।''

''ଏସବୁ ପିଲାଳିଆ କଥା''– ଯୁବକ କହିଲେ । ''ଆପଣ ଯାହାକୁ ଅଶାନ୍ତ ଓ ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ବୋଲି କହୁଚନ୍ତି, ତାହାକୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ଈପ୍‌ସିତ ଶାନ୍ତ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଅବସ୍ଥା ପରି ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥା ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରୁଚି । ଆଜିର ଧ୍ୱଂସକୁ ମୁଁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତ ନୂତନ ସୃଜନର ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ପୂର୍ବପ୍ରସ୍ତୁତି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ପୁରୁଣା ସମାଜ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଭାଙ୍ଗିନାହିଁ । ପ୍ରଥମେ ଏହାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ତାପରେ ଯାଇ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ବୈପ୍ଳବିକ ଶାସନସଭା ସେହିସବୁ ବିଚୂର୍ଣ୍ଣ ଖଣ୍ଡକୁ ଏକାଠି ଯୋଡ଼ି ଏକ ନୂତନ ଭିତ୍ତି ଉପରେ ନୂତନ ସମାଜର ସ୍ଥାପନା କରିବ ।'' ମନେମନେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ପଦାକୁ ବାହାରିଗଲେ ।

ସେତେବେଳକୁ ରେଲଗାଡ଼ି ପୂର୍ଣ୍ଣଗତିରେ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଚି । ମସ୍କୋ କ୍ରମେ ନିକଟ ହୋଇ ଆସୁଚି । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳର ନିବାସରେ ଠୋପିଠୋପି ହୋଇ ଦିଶୁଥିବା ଭୁର୍ଜବନ ଭିତରେ ରେଲ ଚାଲିଯାଉଥାଏ । ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ଷ୍ଟେସନ୍‌ମାନଙ୍କରେ ଜମା ହୋଇଥିବା ଯାତ୍ରୀମାନେ ଫସ୍‌କରି ପଛକୁ ଚାଲିଯାଉଥାନ୍ତି ଓ ରେଲଲାଇନ୍‌ରୁ ଉଡ଼ିଥିବା ଧୂଳିପଟଳ ଭିତରେ କ୍ଷଣକେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ରେଲଇଞ୍ଜିନ୍ ବାରବାର କାହାଳି ବଜାଉଥାଏ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ବନସ୍ଥଳୀକୁ ସେହି ଶବ୍ଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଉଥାଏ ଏବଂ ଅନେକ ଦୂରରୁ ଦୀର୍ଘ ଓ ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ହୋଇ ପୁଣି ଫେରି ଆସୁଥାଏ ।

ସେ କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ କଣସବୁ ଘଟୁଚି ଏବଂ ଘଣ୍ଟାକ ପରେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ କେଉଁସବୁ ଘଟଣା ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଚି, ଗତ କେତେଦିନ ଭିତରେ ହଠାତ୍ ପ୍ରଥମଥର ସକାଶେ ଯେପରି ସେ ସେହିସବୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ତିନିବର୍ଷ ଭିତରେ କେତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଯାଇଚି, କେତେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରରେ ବୁଲିବାକୁ ପଡ଼ିଚି, କେତେ ବିପ୍ଳବର ବାତ୍ୟା ବହିଯାଇଚି । ଯୁଦ୍ଧ, ବିପ୍ଳବ, ଧ୍ୱଂସ ଓ ବିନାଶର କେତେ କେତେ ଦୃଶ୍ୟ, ମୃତ୍ୟୁ, ବୋମାମାଡ଼, ଭଙ୍ଗା ପୋଲ, ଅଗ୍ନିକାଣ୍ଡ ଓ ଧ୍ୱଂସ ସ୍ତୂପ—ସବୁ ଯେପରି ଆଜି ପଲକ ମାତ୍ରକେ ଏକ ବିରାଟ ଅର୍ଥହୀନ ଶୂନ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଚି । ଏହି ଦୀର୍ଘ ବିରତି ପରେ ଯେପରି ଆଜି ଏହି ଦ୍ରୁତ ଧାବମାନ ବାଷ୍ପୀୟ ଶକଟରେ ତାଙ୍କର ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଯଥାର୍ଥ ଘଟଣା ଘଟିବାକୁ

ଯାଉଚି । ସେ ପୁଣି ଥରେ ତାଙ୍କର ଘରକୁ ଫେରି ଯାଉଚନ୍ତି । ସେ ଘର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ ତାଙ୍କର ଆସିବାଲାଗି ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରି ରହିଚି । ସେହି ଘରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡକୁ ମଧ ସେ କେଡ଼େ ପ୍ରିୟ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ ! ଏହି ତ ଯଥାର୍ଥ ଜୀବନ, ଏହାହିଁ ସାର୍ଥକ ଓ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଭୂତି, ସବୁ ସନ୍ଧାନ ଓ ଧାବନର ସାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଘରକୁ ଫେରି ଆସିବା, ଆପଣାର ପରିବାର ନିକଟକୁ ଫେରି ଆସିବା, ଆପଣା ପାଖକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ଅସଲ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ପାଖକୁ ଫେରି ଆସିବା– ଏହାହିଁ ହେଉଚି ଯାବତୀୟ କଳାର ଅଭିଳଷିତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ଅରଣ୍ୟାଞ୍ଚଳ ପଛରେ ରହିଗଲାଣି । ଶାଖା ପତ୍ରର ଗୋହିରା ଅତିକ୍ରମ କରି ଗାଡ଼ି ବିମୁକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କଲାଣି । ତଳେ ଥିବା ନାଳି ପାଖରୁ ଉପରେ ଗୋଟିଏ କୁଦଯାଏ ଗୋଟିଏ କିଆରୀ ଢ଼ାଲୁ ହୋଇ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଚି, ସେଥିରେ ଘନ ଶାଗୁଆ ରଙ୍ଗର ଆଳୁ ଗଛର ହୁଡ଼ାମାନ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଦେଖାଯାଉଚି । କିଆରୀର ବିପରୀତ ପଟେ ରେଲଗାଡ଼ିର ସବା ପଛ ଲାଞ୍ଜର ସେପାଖକୁ ଗାଢ଼ ନାଲି ଓ ବାଇଗିଣି ମିଶା ବିରାଟ ମେଘଖଣ୍ଡେ ଅଧେ ଆକାଶକୁ ଆବୋରି କରି ରହିଚି । ଏହି ମେଘର ପଛପଟୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ବିକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପଡ଼ୁଚି, ସାଇକେଲ ଚକର ସ୍ପୋକ୍ ପରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଚି ।

ହଠାତ୍ ଆକାଶଭରା ଖରାରେ ଚକ୍ ଚକ୍ ହୋଇ ସେହି ମେଘ ଭିତରୁ ଭଲକରି ଅସରାଏ ବରଷା ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଦ୍ରୁତ ବରଷାର ପତନ ଶବ୍ଦ ଗାଡ଼ିର ଶବ୍ଦ ସହିତ ସମାନ ଗତିରେ ଦଉଡ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା, ସତେ ଯେପରି କାଳେ ପଛରେ ପଡ଼ିଯିବା ଭୟରେ ବରଷା ଗାଡ଼ି ପଛରେ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଆସୁଥିଲା ।

ଏହି ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ହଠାତ୍ ପର୍ବତର ଶୀର୍ଷରେଖା ଉପରେ ଡାକ୍ତର ଗିର୍ଜାର ଚୂଡ଼ା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ, ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଆହୁରି ଅନେକ ଗିର୍ଜାର ଚୂଡ଼ା, ଚିମନି, ଛାତ ଓ ନଗରୀର ଗୃହମାନ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

"ମସ୍କୋ !" – ଡବାକୁ ଫେରିଆସି ସେ କହିଲେ । "ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।"

ପୋଗାରେଭ୍ସିଖ ହଠାତ୍ ଉଠି ତାଙ୍କର ଶିକାରମୁଣା ଭିତରେ ହାତ ପୂରାଇ ଏକ ବୃହଦାକାର ବତକ ବାହାର କରି କହିଲେ, "ଏଇଟାକୁ ଆପଣ ନେବେ– ଆମ ଯାତ୍ରାର ସ୍ମୃତି ହିସାବରେ । ଏପରି ଜଣେ ଚମତ୍କାର ବନ୍ଧୁ ମେଳରେ ଏତେ ଖୁସି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଦିନ କଟାଇବାର ସୁଯୋଗ ମୁଁ କ୍ୱଚିତ୍ ପାଇଚି ।"

ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଆପତ୍ତିମାନ ବିଫଳ ହେଲା । ଶେଷରେ ସେ କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା ହେଉ, ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଲାଗି ଆପଣଙ୍କର ଏକ ଉପହାର ହିସାବରେ ଏଇଟିକୁ ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କରୁଚି ।"

"ଚମତ୍କାର, ଚମତ୍କାର, ଆପଣଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ !" – ପୋଗୋରେଭ୍ସିଖ୍ ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ ହୋଇ ବାରବାର କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ସତେ ଯେପରି ସେ ସେହି ଶବ୍ଦଟି ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ ।

ଗାଡ଼ି ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ଡବାଟି ଅନ୍ଧକାରରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଲା । ଚିରି ଯାଇଥିବା ଏକ ଚିତ୍ରିତ ବିଜ୍ଞାପନ କାଗଜରେ ବତକଟିକୁ ଗୁଡ଼ାଇ ଦେଇ ଯୁବକ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲେ ।

●

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ

ମସ୍କୋ ଶିବିର

ଗାଡ଼ିରେ ବସିଥିଲା ବେଳେ ଜିଭାଗୋ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଯେପରି କେବଳ ଏହି ରେଲଗାଡ଼ିଟା ଧାଇଁବାରେ ଲାଗିଚି ଓ ସମୟ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଚି । ହୁଏତ ମୋଟେ ବାରଟା ବାଜିଥିବ ବୋଲି ସେ ଅନୁମାନ କରୁଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ସ୍ମଲେନ୍‌ସ୍କି ଛକଦେଇ ସେ ମଟରରେ ବସି ଗଲାବେଳକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅନେକ ତଳକୁ ଗଡ଼ିଆସିଥିଲା ।

ପରେ ଏହି ଦିନଟିର ସ୍ମୃତି ମନେପକାଇଇବା ବେଳେ ଡାକ୍ତର ଭାବୁଥିଲେ ଯେ ସେଦିନ କେବଳ ଅଭ୍ୟାସ ପରବଶ ହୋଇ ଲୋକମାନେ ବଜାର ଭିତରେ ଭିଡ଼କରି ଯାତାୟାତ କରୁଥିଲେ, କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ବଜାରକୁ ଆସିବାର କୌଣସି କାରଣ ହିଁ ନଥିଲା । ଦୋକାନଗୁଡ଼ିକରେ କୌଣସି ଜିନିଷ ପତ୍ର ନଥିଲା, ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା କବାଟରେ କୋଲପ ମଧ ପଡ଼ି ନଥିଲା । ବଜାର ଭିତରେ କିଣିବା ପାଇଁ ବା ବିକିବା ପାଇଁ କୌଣସି ସାମଗ୍ରୀ ନଥିଲା, ଛକ ଉପରେ କୋଉ କାଳର ଅଳିଆ ଜମା ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ତଥାପି ସେତେବେଳେ ମଧ କେତେକ ଜିନିଷ ବିକା ହେଉଥିବାର ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଲା । କୃଶକାୟ ସୁପରିଚିତ ବୃଦ୍ଧ ଓ ବୃଦ୍ଧାମାନେ କାନ୍ଥକୁ ଆଉଜି କୃତ୍ରିମ ଫୁଲ କାଚ ଢାଙ୍କୁଣୀ ଥିବା ଗୋଲ ଗୋଲ କଫି ପାତ୍ର ଓ ସେହିପରି ଆଉ କେତେକ ଜିନିଷମାନ ବିକିବାକୁ ଆଣୁଥିଲେ, ଅବଶ୍ୟ ଏସବୁ ଜିନିଷ କେହି କେବେ କିଣୁ ନଥିଲେ ।

କମ୍ ଅବସ୍ଥାସମ୍ପନ୍ନ ଲୋକମାନେ ଅଧିକା ଆବଶ୍ୟକ ସାମଗ୍ରୀମାନ— ରେସନ ହୋଇଥିବା ପୁରୁଣା କଳା ଡବଲ ରୋଟି, ପାଣେଇ ଆସୁଥିବା ମଇଳା ଚିନି, ଛୋଟ ଛୋଟ ପୁଡ଼ିଆରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ତମାଖୁ— ବିକିବାକୁ ଆଣୁଥିଲେ ।

ଏହି ନାନାପ୍ରକାର ଦରକାରୀ ଅଦରକାରୀ ଜିନିଷମାନ ବଜାରଯାକ ବିକା ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ହାତକୁ ହାତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେଗୁଡ଼ିକର ମୂଲ୍ୟ ହୁ ହୁ ବଢ଼ିଯାଉଥିଲା ।

ଛକରୁ ବାହାରି ଗୋଟିଏ ଅଣଓସାରିଆ ରାସ୍ତା ଭିତରକୁ ମଟରଗାଡ଼ି ବଙ୍କେଇ ଗଲା । ପଛରୁ ଅସ୍ତରତ ସୂର୍ଯ୍ୟର କିରଣ ଆସି ପଡୁଥାଏ । ଆଗରେ ଗୋଟାଏ ଖାଲି ଗାଡ଼ି ଟାଣି ଟାଣି ଘୋଡ଼ାଟିଏ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ତାହାରି ଖୁରାତଳୁ ଧୂଳିର ସ୍ତମ୍ଭମାନ ଉତ୍‌ଥିତ ହୋଇ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକରେ ପିତଳର ମୂର୍ତ୍ତିପରି ଚକ୍‌ଚକ୍ କରୁଥାଏ । ଶେଷକୁ ସେମାନେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆଗକୁ ବାହାରିଗଲେ ଓ ଅଧିକ ବେଗରେ ମଟର ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରାସ୍ତାରେ ଓ ରାସ୍ତାର ଦୁଇ ପାଖରେ ଥିବା ଚଲାବାଟରେ ସ୍ତୂପାକାର ହୋଇ ଜମା ହୋଇଥିବା ପୁରୁଣା

ଖବରକାଗଜ ଓ କାଛବାଡ଼ମାନଙ୍କରୁ ଚିରାହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ପୋଷ୍ଟରମାନ ଦେଖି ଡାକ୍ତର ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ପବନ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ ଦିଗକୁ ଉଡ଼ାଇ ନେଉଥିଲା ଏବଂ ଘୋଡ଼ାର ଖୁରା, ଗାଡ଼ିର ଚକ ଓ ମଣିଷର ପାଦ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ୟଦିଗକୁ ନେଇିଯବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା ।

ଛୋଟ ବଡ଼ କେତୋଟି ଛକ ଅତିକ୍ରମ କରି ଗଲାପରେ ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ କଣକୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଘର ଦେଖାଗଲା । ମଟର ଯାଇ ସେଇଠାରେ ଅଟକିଲା ।

ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ମଟର ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କର ଛାତି ଭିତରେ ଦୁଲଦୁଲ ହୋଇ ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାହାର କବାଟ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ଘଣ୍ଟି ବଜାଇଲେ । କିନ୍ତୁ କେହି ଆସିଲେ ନାହିଁ । ସେ ପୁଣି ଥରେ ଘଣ୍ଟି ବଜାଇଲେ । ତଥାପି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଜବାବ ନପାଇ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ସେ ବାରବାର ଘଣ୍ଟି ବଜାଇଲେ । ଏହିପରି ବଜାଉ ବଜାଉ ସେ ହଠାତ୍ ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭ୍‌ନାକୁ କବାଟ ଫିଟାଇ ଠିଆ ହୋଇଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ଏହି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତତାରେ ସେମାନେ ଉଭୟେ ଏତେଦୂର ବିସ୍ମିତ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ଉଲ୍ଲସିତ ସମ୍ଭାଷଣକୁ ଶୁଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଟୋନିଆ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ରଖିଥିବା ଦ୍ୱାରଟି ସ୍ୱାଗତ ଓ ପ୍ରାୟ ଏକ ଆଲିଙ୍ଗନର ଭାବାବେଶ ସୃଷ୍ଟି କଲା ଏବଂ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୋଇ ପରସ୍ପରର ବାହୁପାଶ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପରେ ଦୁହିଁଙ୍କ ତୁଣ୍ଡରୁ ଏକାବେଳେକେ କଥାର ଅସରା ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

" ଆଗ କହିଲୁ, ସବୁ ଖବର ଭଲ ତ ?"

ହଁ ହଁ, ସବୁ ଭଲ । ତୁ ଚିନ୍ତା କରନା । ମୁଁ ତା' ପାଖକୁ ବୋକାଙ୍କ ପରି କଣ ଗୁଡ଼ାଏ ଯାତୁସାତୁ ଲେଖି ପକାଇଥିଲି । ସେଥିଲାଗି ମୋତେ ତୁ କ୍ଷମା କରିବୁ । କିନ୍ତୁ ସେ ବିଷୟରେ ପରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା । ତୁ ଆଗରୁ ତାର ପଠାଇଲୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ମାର୍କେଲ ତୋର ଜିନିଷପତ୍ର ଉପରକୁ ନେଇଯିବ । ଶୀଘ୍ର କେହି ଆସି କବାଟ ଫିଟାଇଲେ ନାହିଁ ବୋଲି ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବୁ ।"

"ତୁ ଏତେ ଝଡ଼ିଯାଇଚୁ କାହିଁକି କହିଲୁ ! କିନ୍ତୁ ତୋତେ ଦେଖିଲେ ଭାରି ଅଳ୍ପ ବୟସର ଓ ସୁନ୍ଦର ମନେ ହେଉଚି । ଟିକିଏ ରଇଥା, ମୁଁ ଡ୍ରାଇଭରକୁ ତା'ର ଭଡ଼ାଟା ଦେଇଆସେ ।"

"କିଛି ଅଟା ଯୋଗାଡ଼ କରି ଆଣିବାକୁ ଇଗୋରୋଭ୍‌ନା ମଫସଲକୁ ଯାଇଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଘରେ ଆଉ ଅନ୍ୟ ଭୃତ୍ୟ ନାହାନ୍ତି । କେବଳ ନିଉଶା ବୋଲି ଝିଅଟିଏ ଅଛି । ତୁ ତାକୁ ଚିହ୍ନିନୁ, ସେ ସାଶେଙ୍କାର ଯତ୍ନ ନେବାପାଇଁ ରହିଚି । ତୁ ଆସୁଚୁ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ସମ୍ବାଦ ପାଇଚନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ତୋତେ ଦେଖିବେ ବୋଲି ଅନାଇ ବସିଚନ୍ତି– ଗର୍ଡ଼ନ ଡୁଡ଼ୋରୋଭ୍ ଓ ଆଉ ସମସ୍ତେ ।"

"ସାଶେଙ୍କା କିପରି ଅଛି ?"

"ଭଲ ଅଛି । ସେ ଇହାଦେ ନିଦରୁ ଉଠିଚି । ରେଲଗାଡ଼ିରୁ ଆସି ତୁ ବଡ଼ ମଇଳା ଦେଖା ଯାଉଚୁ । ମୁହଁ ହାତ ଧୋଇନୁ, ନହେଲେ ଆମେ ଏହିକ୍ଷଣି ତା'ପାଖକୁ ଯାଇଥାନ୍ତେ ।"

"ବାପା ଘରେ ଅଛନ୍ତି ।"

"ତୋ ପାଖକୁ କଣ କେହି କିଛି ଲେଖି ନାହାନ୍ତି ? ଆଞ୍ଚଳିକ ସମିତିରେ ତାଙ୍କୁ ସକାଳୁ ରାତିଯାଏ ରହିବାକୁ ପଡୁଚି, ସେ ତା'ର ସଭାପତି । ହଁ, ସତ କହିଲୁ, ତୁ ଏକଥା ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁଚୁ ? ଡ୍ରାଇଭର ସହିତ ତୁ ଭଡ଼ା ଛିଣ୍ଡାଇ ଆସିଥିଲୁ ତ ? ମାର୍କେଲ୍, ହେ ମାର୍କେଲ !"

ଏତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁହେଁ ରାସ୍ତା ମଝିରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ, ସୁଟ୍‌କେଶ୍ ଓ ଅନ୍ୟ ଜିନିଷପତ୍ର ରାସ୍ତାକୁ ବନ୍ଦ କରି ରହିଥିଲା । ବାଟୋଇମାନେ ବାଟକାଟି ଗଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ଠାରୁ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନାଇ ଅନାଇ ଯାଉଥିଲେ ।

ପୁରାତନ ଭୃତ୍ୟ ମାର୍କେଲ ଜିଭାଗୋଙ୍କୁ ଦେଖି ଫାଟକ ପାଖରୁ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଆସିଲା ଓ ଚିତ୍କାର କରି କହିଲା, "ଇଏ ଆମ ୟୁରୋଚକା ନା ଆଉ କିଏ । ଆମ କୁନି ନେଉଳଟି ଯାହା ହେଉ ମଣିଷ ହୋଇ ଆସିଚି ! ବାବୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍, ଧନମଣି, ତୁମେ ତା' ହେଲେ ଆମକୁ ଭୁଲି ଯାଇନାହଁ, ଆମର ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣି ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଚ ?"

"ମାର୍କେଲ, ତୁ କିପରି ଅଛୁ ? ଆ, ମୁଁ ତୋ' ସହିତ ଛାତି ମିଳାଏ । କଣସବୁ ଖବର କହିଲୁ ! ତୋ'ର ସ୍ତ୍ରୀ କିପରି ଅଛି, ଝିଅମାନେ କିପରି ଅଛନ୍ତି ?"

"ସେମାନେ ଭଗବାନଙ୍କ କୃପାରୁ ଭଲ ଅଛନ୍ତି ଓ ବଡ଼ ହେଉଚନ୍ତ । ଆଉ ଖବର ? ତୁ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ଏଠି ଆମେ ମଧ୍ୟ ନିକମା ହୋଇ ବସିନଥିଲୁ । ଯୋଉସବୁ କାଣ୍ଡ ଘଟିଲା, ଯାହାସବୁ ଘଣ୍ଟାଚକ୍‌ଟା ହେଲା, ସେଥିରୁ ବାଟ ପାଇବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ରାସ୍ତାରେ ଅଳିଆ ଜମାହୋଇ ରହିଲା, ଛାତସବୁ ମରାମତି ନହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଲା, ଘରମାନଙ୍କରେ ରଙ୍ଗଦିଆ ହେଲା ନାହିଁ, ପେଟକୁ ଦାନା ମିଳିଲା ନାହିଁ ।"

ସେମାନେ ଘରଭିତରକୁ ଗଲେ । ମାର୍କେଲ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଜିନିଷପତ୍ର ନେଇ ଭିତରକୁ ଗଲା ଓ ଗଲାବେଳେ ଦୁଆର ବନ୍ଦ କରିଗଲା ।

୨

"ମୁଁ ଖାଲି ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଚି ଯେ ତୁ ତାକୁ ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ ହୁଏତ ସାଶା ପୁଣି ଶୋଇ ପଡ଼ିବ । ଗାଡ଼ିରୁ ଟାଇଫସ୍ ରୋଗ ଆସିବାର ଭୟ ନଥିଲେ ଅବଶ୍ୟ ଆମେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇ ପାରନ୍ତେ ।... ତୋ' ଦେହରେ ଉକୁଣି ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ତ ?"

"ନା, ମୁଁ ଭାରି ଆରାମରେ ଗାଡ଼ିରେ ଆସିଲି, ଠିକ୍ ଯୁଦ୍ଧପୂର୍ବର ସମୟ ପରି ତଥାପି ମୁଁ ଯାଉଚି ଚଞ୍ଚଳ ହାତମୁହଁ ଧୋଇ ଆସିବି । ପରେ ଭଲକରି ସ୍ନାନ କରିବି । ତୁ ଯାଉଚୁ କୁଆଡ଼େ ? ବୈଠକଖାନା ଭିତର ଦେଇ ଯିବାକୁ ହେବ ନା ?"

"ତୁ ଜାଣିନାହୁଁ । ବାପା ଓ ମୁଁ ଅନେକ ଚିନ୍ତା କରିବା ପରେ ତଳ ମହଲାର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ କୃଷି ଏକାଡେମୀର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ଠିକ୍ କରିଥିଲୁ । ଶୀତଦିନେ ଏତେଗୁଡ଼ାକ ଘର ଉଷୁମ ରଖିବା ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ବ୍ୟୟସାପେକ୍ଷ । ଏପରିକି ଉପର ମହଲାରେ ଯେତିକି ଘର ଅଛି, ସେତିକି ମଧ୍ୟ ପରିବାର ତୁଳନାରେ ଅତିରିକ୍ତ ବୋଲି ମୁଁ ଭାବୁଚି । ତେଣୁ ଉପର ମହଲାରୁ କେତେକ ଘର ମଧ୍ୟ

ସେମାନଙ୍କୁ ଦେବାଲାଗି ଆମେ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଚୁ । ଅବଶ୍ୟ ସେମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହିସବୁ ଘରକୁ ଆସିନାହାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ, ଉଦ୍‌ଭିଦଶାଳା ଓ ବୀଜସଂଗ୍ରହଗୁଡ଼ିକୁ ଏଠାକୁ ପଠାଇଦେଇ ସାରିଲେଣି । ମୋର ଖାଲି ଭୟ ହେଉଚି ଏସବୁ ଫଳରେ ଘରକୁ ମୂଷା ନଆସିଲେ ହେଲା ! ଅବଶ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ଘରଗୁଡ଼ିକୁ ବେଶ୍ ପରିଷ୍କାର କରି ରଖୁଚନ୍ତି । ହଁ ଆଜିକାଲି ଆମେ ଆଉ ଘରକୁ ଘର ବୋଲି କହୁନାହୁଁ, ''ଜୀଇବାର ଜାଗା ବୋଲୁ କହୁଚୁ । ଏଇବାଟେ ଆ । ମୋ' ପଛେ ପଛେ ଆ' । ମୁଁ ତୋତେ ସବୁ ଦେଖାଇଦେବି ।''

''ସେସବୁ ଘର ତୁମେମାନେ ଦେଇଦେଇଚ ଜାଣି ମୁଁ ଭାରି ଖୁସୀ । ମୁଁ ଯେଉଁ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ କାମ କରୁଥିଲି, ସେଇଟି ମଧ ଜଣେ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କର ଘରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ଯୁଆଡ଼େ ଦେଖିବ ଖାଲି ଘର, ଗଣିକରି ସଂଖ୍ୟା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ଶଯ୍ୟା ପାଖରେ କୁଣ୍ଡଭିତରେ ଗଛସବୁ ସଜାହୋଇ ରହିଥିଲା, ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଆହତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଭୂତବୋଲି କଳ୍ପନା କରି ଚିତ୍କାର କରି ନିଦରୁ ଉଠୁଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ କମାଣଶବ୍ଦ ଶୁଣିଶୁଣି ସେମାନେ ଅତିଶୟ ଭୀତତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ତେଣୁ ଏହିସବୁ ଗଛକୁଣ୍ଡକୁ ଆମକୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଉଠାଇନେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ମୋ'ର କହିବାର ମତଲବ ହେଉଚି ଯେ ଧନୀଲୋକମାନଙ୍କର ଜୀବନଯାପନ ପ୍ରଣାଳୀ ଭିତରେ ସବୁକଥା ଆଦୌ ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁସ୍ଥ ନଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଅନାବଶ୍ୟକ ଅତିରିକ୍ତତା ଭର୍ତ୍ତିହୋଇ ରହିଥିଲା । ଗୁଡ଼ାଏ ଘର, ଗୁଡ଼ାଏ ଆସବାବପତ୍ର, ଭାବଗତ ଜୀବନରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଅତି ସଚେତ କୃତ୍ରିମତା ଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ମଧ ଅତିରିକ୍ତ ଆଡ଼ମ୍ବର ଓ ଅଳଙ୍କାର ! ଅଳ୍ପ ଘରରେ ଆମେ ଚଳାଇନେଇ ପାରୁଚୁ ଜାଣି ମୁଁ ଭାରି ଖୁସୀ ହେଲି । ସମ୍ଭବ ହେଲେ ଆମେ ଆଉ କେତେକ ଘର ମଧ ଦେଇଦେବା ।''

''ସେ ପାର୍ସେଲଟା ତୋ' ହାତରେ କଣ ? ତା' ଭିତରୁ ଯେପରି କଣ ଗୋଟାଏ ଗନ୍ଧ ବାହାରୁଚି, ଭିତରୁ ଚଢ଼େଇର ଅଣ୍ଡପରି କଣ ଗୋଟାଏ ଦେଖାଯାଉଚି । ବତକ ? ଚମତ୍କାର ! କୋଉଠି ମିଳିଲା କହିଲୁ ? ମୁଁ ସତରେ ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଆଜିକାଲି ତ ଏସବୁ ଜିନିଷ କୋଟିନିଧି ପରି ହୋଇଚି !''

''ଗାଡ଼ିରେ ଜଣେ ମୋତେ ଉପହାର ଦେଇଚନ୍ତି । ସେ ଅନେକ କଥା, ତୋତେ ମୁଁ ପରେ କହିବି । ଏଇଟାକୁ କଣ ମୁଁ ରୋଷେଇ ଘରେ ରଖିଦେଇ ଆସିବି ?''

''ନିଶ୍ଚୟ । ମୁଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଉଶାକୁ ପଠାଇ ଦେଉଚି, ସେ ଆସି ସାଗୁଆଡି ତିଆରି କରିଦେବ । ସମସ୍ତେ କହୁଚନ୍ତି ଯେ ଏବର୍ଷ ଶୀତଦିନେ ସବୁପ୍ରକାର କଷ୍ଟ ସହିବାକୁ ହେବ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼ିବ, ଶୀତ ମଧ ଅଧିକ ଦାରୁଣ ହେବ ।''

''ହଁ, ସେକଥା ଦେଶର ଚାରିଆଡ଼େ ସମସ୍ତେ କହୁଚନ୍ତି । ଆଜି ରେଲଗାଡ଼ିରୁ ମୁଁ ବାହାରକୁ ଅନାଇ ଦେଖୁଥିଲି । ମୁଁ, ଭାବୁଥିଲି ଏକ ଶାନ୍ତିମୟ ପାରିବାରିକ କର୍ମମୟ ଜୀବନଠାରୁ ବଳି ସାରା ସଂସାରରେ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପଦାର୍ଥ ଆଉ କଣ ଅଛି ? ଅନ୍ୟ ଯେକୌଣସି ଜିନିଷ ଆମ ଅକ୍ତିଆରର ବାହାରେ । ଏବର୍ଷ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ବଡ଼ ଖରାପ ସମୟ ଆସୁଥିବା ପରି

ମନେ ହେଉଚି । କେତେକ ଦେଶ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ ବାହାରିଲେଣି, ସେମାନେ ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳକୁ ଅର୍ଥାତ୍ କକେସସ୍ ପ୍ରଦେଶ ବା ଆହୁରି ଦୂରକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ବିଚାର କରୁଚନ୍ତି । ମୁଁ ହୋଇଥିଲେ ଏପରି କଦାପି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିବେକସମ୍ପନ୍ନ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତା'ର ଦେଶର ଭାଗ୍ୟ ସହିତ ସମଭାଗୀ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । ମୋ' ବିଚାରରେ ଏହା ଅବଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ତୋ' ପାଇଁ ଏହା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ହୋଇପାରେ । ତୋତେ ଏହିସବୁ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ନପଡୁ, ମୁଁ ଏହା ହିଁ କାମନା କରୁଚି । କୌଣସି ଏକ ନିରାପଦ ସ୍ଥାନକୁ ତୋତେ ପଠାଇ ଦେବାକୁ ମୋର ଇଚ୍ଛା ହେଉଚି । ହୁଏତ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ ଯାଇ ପାରିଲେ ହେବ । କିନ୍ତୁ ବାଟରେ ଏମିତି ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଲେଖାଏଁ ଠିଆହୋଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ ଆମେ ଆଦୌ ଉପର ମହଲାରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିବା ନାହିଁ ।

''ଟିକିଏ ରହିଥା । ଗୋଟାଏ କଥା ତୋତେ କହିବାକୁ ମୁଁ ଭୁଲିଯାଇଚି । ତୋତେ ଗୋଟାଏ ଖବର ଦେବାକୁ ଅଛି । ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ଫେରି ଆସିଚନ୍ତି ।''

''କେଉଁ ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ?''

''କାକି କୋଲିଆ ।''

''ନାଇଁ, ତୁ ମିଛକଥା କହୁଚୁ । ସତ କଥା ?''

''ହଁ, ସତକଥା, ସେ ସୁଇଜରଲ୍ୟାଣ୍ଡରେ ଥିଲେ । ସେଇଠାରୁ ସେ ଲଣ୍ଡନ ଓ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ ବାଟେ ବୁଲିକରି ଫେରି ଆସିଚନ୍ତି ।''

''ଟୋନିଆ, ତୁ ମୋ' ସହିତ ଥଟ୍ଟା କରୁନାହୁଁ ତ ? ତୁ ସତରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଚୁ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ କୋଉଠି ଅଛନ୍ତି ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଚ୍ଛାକଲେ ତାଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିହେବ କି ନାହିଁ କହିଲୁ !''

''ତୁ ଏତେ ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପଡୁଚୁ କାହିଁକି ? ମଫସଲରେ ସେ ଆଉ ଜଣକ ଘରେ ରହୁଚନ୍ତି । ପଅରିଦିନ ସେ ଏଠାକୁ ଆସିବେ ବୋଲି କହିଯାଇଚନ୍ତି । ଏହା ଭିତରେ ତାଙ୍କର ଏତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଯାଇଚି ଯେ ହୁଏତ ତୁ ନିରାଶ ହୋଇପଡ଼ିବୁ । ବାଟରେ ସେ ପିଟର୍ସବର୍ଗଠାରେ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ରହିଥିଲେ ଓ ସେହିଠାରୁ ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍ ମତବାଦରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ଆସିଲେ । ତାଙ୍କ ସହିତ ଯୁକ୍ତି କରି କରି ଅନେକ ସମୟରେ ବାପା ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆମେ ଏପରି ପାଦକୁ ପାଦ ଠିଆହୋଇ ଯାଉଚେ କାହିଁକି ? ଚାଲ ! ତେବେ ସମୟ ବଡ଼ ଖରାପ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ତୁ ବି ଶୁଣିଚୁ ? ଅଭାବ, ବିପଦ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁ ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଆସୁଚି ।''

''ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଭାବୁଚି । ଦେଖାଯାଉ, ଯାହା ଆସିବ, ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ଚଳାଇ ନେଇ ପାରିବା । ଆମେ କଦାପି ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯିବା ନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ଆମେ ମଧ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବା ଏବଂ କିପରି ଅବସ୍ଥା ଆସୁଚି ଦେଖିବା ।''

''ସମସ୍ତେ କହୁଚନ୍ତି ଏଣିକି ଜାଳେଣିକାଠ ମିଳିବ ନାହଁ, ପାଣି ବା ଆଲୁଅ କିଛି ମିଳିବ ନାହିଁ । ଟଙ୍କା ପଇସାର ପ୍ରଚଳନ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ । ବାହାରୁ କୌଣସି ଜିନିଷ ଦେଶକୁ ଆସିବ ନାହିଁ । ଆରେ, ଆମେ ପୁଣି ଠିଆହୋଇ ରହିଲେ ଯେ ! ଲୋକେ କହୁଚନ୍ତି ଯେ ଆଜିକାଲି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ଛୋଟିଆ ଷ୍ଟୋଭ୍ ବଜାରରେ କିଣିବାକୁ ମିଳୁଚି । ଖବରକାଗଜ ଜାଳି ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ

କରାଯାଇପାରିବ । ମୋ’ ପାଖରେ ଠିକଣା ଅଛି । ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ଆମେ ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ କିଣି ଆଣିବା ।’’

‘‘ହଁ, କିଣିବା । ଭାରି ଭଲ କଥା । କିନ୍ତୁ ଦାଦି କୋଲିଆଙ୍କ କଥା ତୁ ଭାବିକରି ଦେଖିଲୁ ! ମୋତେ ତ ବଡ଼ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଲାଗୁଚି !’’

‘‘ମୋର ପ୍ରସ୍ତାବ ମୁଁ ତୋତେ କହି ଦେଉଚି । ଉପରମହଲାରେ କୌଣସି କ’ଣକୁ ଦେଖି ଆମେ କେତେ ବଖରା ଘର ନିଜ ପାଇଁ ରଖିବା, ଲଗାଲଗି ହୋଇ ରହିଥିବା ଦୁଇ ତିନି ବଖରା ହେଲେ ଚଳିବ । ଆମେ ଦୁହେଁ, ବାପା ସାଶେଙ୍କା ଓ ନିଉଶା ସମସ୍ତେ ଯାଇ ସେହିଠାରେ ରହିବା । ଘରର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ଛାଡ଼ିଦେବା । ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ବାଡ଼ ଦେଇ ଆମେ ଆମଲାଗି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦରଜା ରଖିବା, ତା’ହେଲେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଘରେ ରହିବା ପରି ଲାଗିବ । ମଝିଘରେ ଗୋଟିଏ ଷ୍ଟୋଭ୍ ରହିବ, ସେହି ଗୋଟିଏ ଘରେ ଆମେ ଲୁଗା ଇସ୍ତ୍ରି କରିବା, ରନ୍ଧାବଢ଼ା କରିବା ଓ ଅତିଥିସତ୍କାର ମଧ କରିବା । ତେବେ ଯାଇ ଆମେ ଜାଳେଣି କାଠର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବା ଏବଂ ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ଏହି ଦାରୁଣ ଶୀତକାଳଟି ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଇପାରିବା ।’’

‘‘ନିଶ୍ଚୟ ପାରିବା । ନପାରିବା ବୋଲି କଥା ହିଁ ନାହିଁ । ତୋ’ର ପ୍ରସ୍ତାବ ଅତି ଚମତ୍କାର । ଆଉ ମୁଁ କଣ ଭାବୁଚି ଜାଣିଚୁ ? ଦିନେ ସେଇ ବତକଟିକୁ ରାନ୍ଧି ଆମେ ଦାଦି କୋଲିଆଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଡାକିବା ।

‘‘ବଡ଼ ବଢ଼ିଆ ହେବ । କିଛି ପାନୀୟ ଯୋଗାଡ଼ କରିବାକୁ ମଧ ମୁଁ ଗର୍ଡ଼ନ୍‌କୁ କହିବି । ସେ ତା’ର ଲାବୋରେଟରି ବା ଅନ୍ୟ କୋଉଠୁ ଯୋଗାଡ଼ କରି ସେତକ ଖୁସୀରେ ଆଣିପାରିବ । ଦେଖ୍, ମୁଁ ଏହି ବଖରାଟି କଥା ଭାବୁଥିଲି । ଠିକ୍ ହେବ ତ ? ସୁଟ୍‌କେଶ୍‌ଟି ତଳେ ରଖିଦେଇ ଯାଆ, ତୋ’ର ଅନ୍ୟ ସାମାନଟି ନେଇଆସିବୁ । ଗାଧୁଆଘର କୋଉଠି ତୋର ମନେ ଅଛିଟି ? କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିଶେଧକ ଦେଇ ତୋର ଦେହକୁ ଧୋଇଦେବା ଉଚିତ । ମୁଁ ସାଶେଙ୍କା ପାଖକୁ ଯାଉଚି, ନିଉଶାକୁ ତଳକୁ ପଠାଇଦେବି ଏବଂ ସମୟ ହୋଇଗଲେ ତୋତେ ଆସି ଡାକିନେବି ।’’

୩

ଏଡ଼େବଡ଼ ମସ୍କୋ ସହରରେ ତାଙ୍କର ଆପଣାର ଛୋଟ ପୁଅଟି ଅପେକ୍ଷା ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜିନିଷ ଅଧିକ ବଡ଼ ସମ୍ପଦ ପରି ମନେ ହେଲା ନାହିଁ, ସାଶେଙ୍କା ଜନ୍ମ ହେବାର ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେଦିନ ପରେ ତାଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ତେଣୁ ଆଗରୁ ଆପଣାର ପୁଅକୁ ଜାଣିବା ଲାଗି ସେ କୌଣସି ସୁଯୋଗ ପାଇନଥିଲେ ।

ଟୋନିଆ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଥିବା ସମୟରେ ଦିନେ ସେ ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ମସ୍କୋରୁ ଯିବାକଥା ସ୍ଥିର ହୋଇଯାଇଥିଲା ଓ ସେ ସାମରିକ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କର ଖାଇବା ସମୟରେ ଯାଇ ସେ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଭିତରକୁ ଯିବାଲାଗି ଅନୁମତି ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

ପ୍ରତୀକ୍ଷାଳୟରେ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ବସି ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ମାତୃମଙ୍ଗଳ ଓ୍ୱାର୍ଡ଼ର ସେପାଖରୁ ଦଶବାରୋଟି ଶିଶୁକଣ୍ଠର ବିକଳ ଶବ୍ଦ ଭାସି ଆସୁଥାଏ । ପିଲାଙ୍କୁ କୋଳରେ ଧରି ନର୍ସମାନେ ପିଣ୍ଡାକୁ ଆସୁଥାନ୍ତି, ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସର୍ଦ୍ଦି ଲାଗିବାର ଭୟରେ ପୁଣି ଭିତରକୁ ଚାଲିଯାଉଥାନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ମାଆ ପାଖରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଇ ଆସୁଥାନ୍ତି ।

ଅତି ବିକଳ ଭାବରେ ସବୁ ଶିଶୁଗୁଡ଼ିକ ଏକାବେଳେକେ କୁଆଁକୁଆଁ କରି କାନ୍ଦି ଉଠୁଥାନ୍ତି । କେବଳ ଗୋଟିଏ ଶିଶୁର କ୍ରନ୍ଦନ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କ୍ରନ୍ଦନଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ବାରିହୋଇ ପଡୁଥାଏ ।

ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କର ସମ୍ମାନରେ ପିଲାଟିର ନାଆଁ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ରଖାଯିବ ବୋଲି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ମନେମନେ ଠିକ୍ କରି ସାରିଥିଲେ । କୌଣସି କାରଣବଶତଃ ସେ କଳ୍ପନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ ଯେଉଁ ପିଲାଟିର କଣ୍ଠସ୍ୱର ତାଙ୍କୁ ଅଲଗା ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା, ସେଇଟି ହେଉଚି ତାଙ୍କରି ପିଲା । ସମ୍ଭବତଃ ଏହି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କ୍ରନ୍ଦନରୁ ପିଲାଟିର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରକୃତିର ସୂଚନା ମିଳୁଥିଲା ଏବଂ ଏହା ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିର ଭବିଷ୍ୟତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ଭାଗ୍ୟର ଇଙ୍ଗିତ ଦେଇ ଯାଉଥିଲା । ଏହି କ୍ରନ୍ଦନଶବ୍ଦ ଭିତରେ ଯେପରି ପିଲାଟିର ନାମ— ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାରର ଇସାରା ମିଳୁଥିଲା ବୋଲି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କଳ୍ପନା କରିଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର କଳ୍ପନା ପ୍ରକୃତରେ ଠିକ୍ ଥିଲା । ପରେ ଜଣାପଡ଼ିଲା ଯେ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ସାଶେଙ୍କାର କଣ୍ଠଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଆପଣା ସନ୍ତାନ ବିଷୟରେ ଏହାହିଁ ହେଉଚି ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଜ୍ଞାନ ।

ପରେ ଦିନେ ଟୋନିଆ ପଠାଇଥିବା ଛବିଗୁଡ଼ିକ ଯାଇ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲା । ଛବିରେ ୟୁରି ଏକ ପ୍ରସନ୍ନ, ସୁନ୍ଦର ଓ ପୃଥୁଳଚିବୁକ ଶିଶୁର ମୁଖ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ତାହାର ଅଧରଦେଶ ଠିକ୍ କାମଦେବଙ୍କର ଧନୁପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ବଙ୍କାବଙ୍କା ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟି ଉପରେ ସେ ହାତମୁଠା ଉପରକୁ କରି ଗୋଟିଏ କମ୍ବଳ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । ମନେ ହେଉଥିଲା ସତେ ଯେପରି ପିଲାଟି ଦୁଇ ହାତ ଟେକି ନାଚିବାରେ ଲାଗିଚି । ସେତେବେଳକୁ ପିଲାଟିକୁ ବରଷେ ପୂରିଯାଇଥାଏ, ସେ ନୂଆ କରି ଚାଲି ଶିଖୁଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାକୁ ଦୁଇବର୍ଷ ହୋଇଗଲାଣି ଓ ସେ କଥା କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥାଏ ।

ଆପଣାର ସୁଟକେଶକୁ ଟେକି ଉଠାଇ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଝରକା ପାଖରେ ଥିବା ଟେବୁଲ ଉପରେ ନେଇ ରଖିଲେ ଏବଂ ଜିନିଷପତ୍ର ବାହାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭକଲେ । ଆଗରୁ ଏଘରେ କଣ ହେଉଥିଲା ବୋଲି ଭାବି ସେ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । ତାଙ୍କୁ ଘରଟି ନୂଆ ନୂଆ ଲାଗୁଥାଏ । ଟୋନିଆ ନିଶ୍ଚୟ ଏଘରର ଆସବାବ ବଦଳାଇ ଦେଇଚି, କାନ୍ଥରେ ନୂଆ କାଗଜ ଦେଇଚି ବା ଘରଟିକୁ ନୂଆଢଙ୍ଗରେ ସଜାଇ ରଖିଚି ।

ସେ ଆପଣାର ଖିଅରହେବା ସରଞ୍ଜାମ ବାହାର କଲେ । ଝରକାର ଠିକ୍ ବିପରୀତ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗିର୍ଜାର ଦୁଇ ସ୍ତମ୍ଭ ଭିତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣମାସୀର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳଜହ୍ନ ଉଠି ଆସୁଥାଏ । କ୍ରମେ ସୁଟ୍‌କେଶ୍‌ର ଉପର ସ୍ତରରେ ଥିବା ବହି ଓ ଲୁଗାପଟା ଉପରେ ଆସି ଜହ୍ନ ଆଲୁଅ ପଡ଼ିଲା, ଘର ଭିତରର

ଆଲୋକର ରଙ୍ଗ ବଦଳିଗଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ କେଉଁଘରେ ଅଛନ୍ତି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ତାହା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରିଲେ ।

ଆଗରୁ ଏହି ବଖରାଟା ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍ନାଙ୍କର ଭଣ୍ଡାରଘର ଥିଲା । ଏହିଘରେ ସେ ଭଙ୍ଗା ଚଉକି, ଟେବୁଲ ଓ ପୁରୁଣା କାଗଜାତ୍‌ମାନ ରଖୁଥିଲେ । ଏହି ଘରେ ବଂଶପତ୍ରିକାମାନ ସାଇତା ହୋଇ ରହୁଥିଲା ଏବଂ ଖରାଦିନେ ଶୀତବସ୍ତ୍ରର ପେଟୀମାନ ମଧ୍ୟ ରହୁଥିଲା । ସେ ବଞ୍ଚିଥିବା ବେଳେ ଏହିଘରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମନା କରାଯାଇଥିଲା । କେବଳ ବଡ଼ଦିନ ବା ଇଷ୍ଟର ଉତ୍ସବ ସମୟରେ, ଯେତେବେଳେ ସାହିଗୋଟାକର ପିଲା ଆସି ଏଠାରେ ଜମା ହେଉଥିଲେ, କେବଳ ସେତିକିବେଳେ ଉପରମହଲାରେ ସବୁ ଘର ସହିତ ଏହି ଘରଟି ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଖୋଲି ଦିଆଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଏହିଘରେ ସେମାନେ ଲୁଚକାଳି ଖେଳୁଥିଲେ । କିଏ ଯାଇ ଟେବୁଲ ତଳେ ଲୁଚୁଥିଲା, କିଏ ଛଦ୍ମବେଶ ଧାରଣ କରୁଥିଲା ତ ଆଉ କିଏ ଅଙ୍ଗାର ବୋଳି ମୁହଁକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା କଳା କରି ଦେଉଥିଲା ।

ଠିଆହୋଇ ଡାକ୍ତର ଏହିସବୁ କଥା ମନେ ପକାଉଥିଲେ, ତା'ପରେ ଅନ୍ୟ ବାକ୍ସଟି ଆଣିବା ପାଇଁ ସେ ତଳମହଲାକୁ ଗଲେ ।

ନିଉଶା ରୋଷେଇଘରେ ବସି ଖଣ୍ଡେ ଖବରକାଗଜ ପକାଇ ବତକଟିକୁ ପରିଷ୍କାର କରୁଥାଏ । ବାକ୍ସ ହାତରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ଲାଜରେ ତା'ର ମୁହଁ ଲାଲ ହୋଇଗଲା ଓ ଆପଣା କାନି ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ପକ୍ଷୀଗୁଡ଼ିକୁ ଝାଡ଼ିଦେଇ ସେ ତରତର କରି ଉଠିଗଲା, ଅତି ସମ୍ମାନର ସହିତ ସେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କଲା ଓ ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଚାହିଲା । ଡାକ୍ତର ତାକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲେ, ନିଜେ ବାକ୍ସଟି ନେଇ ଯାଇ ପାରିବେ ବୋଲି କହି ଉପରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଦୁଇତିନିଟା ବଖରା ସେପାଖରୁ ସେ ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କୁ ଡାକୁଥିବାର ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ ।

ସେ ଘରଭିତରକୁ ଗଲେ । ପିଲାଦିନେ ଏହି ଘରଟି ତାଙ୍କର ଓ ଟୋନିଆର ପଢ଼ିବାଘର ଥିଲା । ଦୋଳିରେ ଖେଳୁଥିବା ପିଲାଟି ଯେ ସେ ଦେଖିଥିବା ଛବିଟିଠାରୁ କେବଳ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ଥିଲା ତାହା ନୁହେଁ, ସେ ଅବିକଳ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ମାଆ ମାରିଆ ନିକୋଲାୟେଭ୍ନା ଜିଭାଗୋଙ୍କର ଚେହେରା ନେଇ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଛବିଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ପିଲାଟି ସହିତ ମାଆଙ୍କ ଚେହେରାର ଅଧିକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିବାର ଡାକ୍ତର ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

''ସାଶେଙ୍କା, ସିଏ ପରା ତୋ'ର ବାପା ! ସୁନା ପୁଅ, ତୋର ବାପାଙ୍କୁ ଓଳଗି ହ''- ପୁଅକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଆଲେକଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭ୍ନା କହିଲା । ପୁଅକୁ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ତାକୁ କୋଳକୁ ଆଣିବା ବାପ ପକ୍ଷରେ ଅଧିକ ସୁବିଧାଜନକ ହେବାଲାଗି ସେ ଦୋଳିର ଚାରିପାଖରେ ଥିବା ମଶାରିକୁ ଟିକିଏ ଟେକିଦେଲା ।

ସାଶେଙ୍କା ଟିକିଏ ଡରିଲା ପରି ଓ କୁଣ୍ଠିତ ହେବା ପରି ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ତଥାପି ଏଡ଼େଏଡ଼େ ରୁଢ଼ ବଢ଼ାଇଥିବା ଏହି ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ଅତି ପାଖକୁ ଆସି ନଇଁପଡ଼ିବାକୁ ଦେବାରେ ସେ କୌଣସି ଆପତ୍ତି କଲାନାହିଁ, ତା'ପରେ ହଠାତ୍ ସେ ଉଠିପଡ଼ି ଠିଆ ହୋଇଗଲା

ମାଆର କାନିକୁ ଯାଇ ଗୋଟାଏ ହାତରେ ଜାବୁଡ଼ିକରି ଧରିଲା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ହାତଟି ବଢ଼ାଇ ରାଗରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଗାଲରେ ଠୋ' କରି ଗୋଟାଏ ଚାପୁଡ଼ା ବସାଇଦେଲା । ତା'ପରେ ଆପଣାର ଏହି ଦୁଃସାହସିକ କାଣ୍ଡରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ପରି ସେ ମାଆର ବାହୁପାଶକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲା ଏବଂ ଅତି କାତର ଓ କରୁଣ ଭାବରେ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା ।

"ସିଏ କଣ? ?"– ଟୋନିଆ ଆକଟ କରି କହିଲା । "ତୋତେ ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ନହେଲେ ବାପା କଣ ଭାବିବେ କହିଲୁ ! ସେ କହିବେ, ଛି, ସାଶା ଏଡ଼ିକି ଦୁଷ୍ଟ ପିଲା । ଏଥର ଯାଆ । ଦେଖି ଆମର ସାଶା କିପରି ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ଜାଣେ । ବାପାଙ୍କୁ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ଆ' । ତୁ କାନ୍ଦୁଚୁ କାହିଁକି ? ଏଡ଼ିକି ବୋକା, ଏତିକି ବୁଝିପାରୁନୁ ?" ଥାଉ ଟୋନିଆ –ଡାକ୍ତର କହିଲେ । "ତାକୁ ଆଉ ବିରକ୍ତ କରନା, ତୁ ନିଜେ ମଧ ଏପରି ବିରକ୍ତ ହୋଇଯାଆନା । ତୋ' ମୁଣ୍ଡରେ ତୁ ଯେଉଁସବୁ ଅକଥାମାନ ଭାବିଚୁ, ମୁଁ ଜାଣିଚି । ଅବଶ୍ୟ ଏଇଟା ଗୋଟାଏ ଅଶୁଭ ସଙ୍କେତ, କିନ୍ତୁ ସେସବୁର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ। ଏହା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ କଥା । ପୁଅ ଆଗରୁ ମୋତେ କେବେହେଲେ ଦେଖିନାହିଁ । କାଲି ମୋତେ ସେ ଆହୁରି ଭଲକରି ଦେଖିବ ଏବଂ ଆମେ ଦୁହେଁ ଅତି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ହୋଇଯିବୁ ।"

ତଥାପି ଏକପ୍ରକାର ଅବସନ୍ନ ମନୋଭଙ୍ଗୀରେ ସେ ଘରୁ ବାହାରି ଚାଲିଗଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଭବିଷ୍ୟତରେ ସେ କୌଣସି ଅଶୁଭର ଆଶଙ୍କା କରୁଥିବାର ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

୪

ପରବର୍ତ୍ତୀ କେତେଦିନ ଭିତରେ ସେ ଆପଣାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଏକାକୀ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ କାହାରିକୁ ଦୋଷ ଦେଲେ ନାହିଁ । ସଂସାରଠାରୁ ସେ ଯାହା ଚାହିଥିଲେ, କେବଳ ତାହାହିଁ ସେ ପାଇଲେ ।

ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁମାନେ ଯେପରି ବଡ଼ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ଓ ଜୀବନହୀନ ହୋଇଯାଇଥିବା ପରି ମନେହେଲା, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କାହାରି ଜଣକର ମଧ ଆପଣାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବୋଲି କିଛି ନଥିଲା, ଆପଣାର ଜଗତ୍ ବୋଲି କିଛି ନଥିଲା । ତାଙ୍କର ସ୍ମୃତିଭିତରେ ସେମାନେ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ହୁଏତ ଅତୀତରେ ସେ ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଅତିରିକ୍ତ ଉଚ୍ଚଧାରଣାମାନ ପୋଷଣ କରିଥିଲେ । ଅତୀତରେ ସମାଜରେ ଯେତେବେଳେ ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ମନୁଷ୍ୟ ଅତି ଦାରୁଣ ଓ ଦୁର୍ଗତ ଭାବରେ କାଳାତିପାତ କରୁଥିଲେ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସବୁ ପ୍ରକାର ସୁଖରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ଯେତେବେଳେ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ଲୋକ ନିରାପଦ ଭାବରେ କେବଳ ନିର୍ବୋଧ ଆତ୍ମାଭିମାନର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥଲେ, ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତ ସୁଖ ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛଳତାର ଅଧିକାରୀ ସେହି କେତେ ଜଣଙ୍କର ନିର୍ବୋଧ ଓ ଆଳସ୍ୟମୟ ଜୀବନକୁ ସାର୍ଥକ ଚରିତ୍ର ଓ ମୌଳିକ ଜୀବନ ବୋଲି ଭ୍ରମ କରିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ନିମ୍ନସ୍ତର ବର୍ଗର ଉତ୍‌ଥାନ ପରେ ଏବଂ ଉପରେ ରହିଥିବା ବର୍ଗର ସମସ୍ତ ସୁଖସମ୍ଭୋଗ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବା ପରେ ସେହିସବୁ ଲୋକମାନେ କେଡ଼େ ଚଞ୍ଚଳ ମଉଳିଗଲେ,

କିପରି କୌଣସି ଖେଦ ଓ କୁଣ୍ଠାପ୍ରକାଶ ନକରି ସେମାନେ ଆପଣାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଚାରମାନ ବର୍ଜନ କରି ପକାଇଲେ– ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ମନେ ହେଉଥିଲା, ଯେପରି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଚାର ରଖିଥିବା ଆଉ ଜଣେ ହେଲେ ଲୋକ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ନାହାନ୍ତି ।

ଆପଣାର ପତ୍ନୀ, ଶ୍ୱଶୁର ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ତିନିଜଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆଉ କାହାରି ସହିତ ଭଲକରି ମିଶି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏ ଦୁଇ ତିନିଜଣ ବନ୍ଧୁ ବିନୀତ ଓ ନୀରବ ଭାବରେ ପ୍ରକୃତ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ସଜ୍ଜିତ ଶବ୍ଦର ଆଡ଼ମ୍ବର ଭିତରେ ସେମାନେ କଦାପି ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ବୋଲି ଦେଖାଇ ହେବାରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରୁନଥିଲେ ।

ପୂର୍ବ ଯୋଜନାନୁସାରେ ବତକମାଂସ ଓ ଭଡ୍‌କା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ କିଛିଦିନ ପରେ ଭୋଜିର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲା । ସେଦିନ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେ ଭୋଜି ଆଗରୁ ମଧ ଦେଖି ସାରିଥିଲେ, ତେଣୁ ଭୋଜିସଭାକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ସେମାନଙ୍କର ପୁନର୍ମିଳନର ସଭା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ସେହି ଅଭାବ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧୋପବାସର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ବେଳେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଏକ ବତକର ଭୋଜି ଏକ ଅଶ୍ରୁତପୂର୍ବ ବିଳାସ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ। କିନ୍ତୁ ଭୋଜିରେ ମାଂସ ସାଙ୍ଗକୁ ରୁଟିର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇ ପାରି ନଥିଲା, ଏବଂ ଏହି କାରଣରୁ ଭୋଜିର ଆନନ୍ଦ ମଧ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ପାଣିଫାଟି ଯାଇଥିଲା ।

କାଚର ଠିପି ଦିଆ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଔଷଧ ବୋତଲରେ ଗର୍ଡ଼ନ କିଞ୍ଚିତ୍ ମଦ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଆଣିଥିଲା । (ସେତେବେଳେ ମଦର ଏକ ଚମତ୍କାର ଚୋରା ବଜାର ଚାଲିଥିଲା ।) ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭ୍‌ନା ମଦବୋତଲଟିକୁ ଏକାବେଳେକେ ଟେବୁଲ ଉପରେ ନରଖି ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ମଦ ସହିତ ପାଣି ମିଶାଇ ପରିବେଶଣ କରୁଥିଲା । ଆପଣାର ଖୁସି ଅନୁସାରେ କେତେବେଳେ ବେଶୀ ବା କେତେବେଳେ କମ୍ ପାଣି ମିଶାଉଥିଲା । ଲଗାଏତ ବିଶୁଦ୍ଧ ମଦ ପିଇବା ସହ୍ୟ କରିହେବ ପଛକେ, କିନ୍ତୁ ବିଭିନ୍ନ ଅନୁପାତରେ ପାଣି ମିଶା ହୋଇ ପରିବେଶିତ ହେଉଥିବା ମଦ ସହ୍ୟ କରିହେବ ନାହିଁ । ଏକଥା ସମସ୍ତେ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ ଏବଂ ଟିକିଏ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦୁଃଖଦ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ । ଯେ ଭୋଜି ସଭାଟି ଏକ ପ୍ରକାରର ପ୍ରବଞ୍ଚନାମାତ୍ର ହିଁ ଥିଲା । ସେହି ସମୟରେ ରାସ୍ତା ସେପାଖରେ କୌଣସି ଘରେ ଏହିପରି ପାନାଶନର ବିଳାସ ଚାଲିଥିଲା ବୋଲି ଭାବିବା କଳ୍ପନାତୀତ ଥିଲା । ବାତାୟନର ସେପାଖରେ ନୀରବ, ତମସାଚ୍ଛନ୍ନ ଓ ଉପବାସ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ମସ୍କୋ ସହର ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏହାର ଦୋକାନ ଗୁଡ଼ିକ ଖାଲି ପଡ଼ିଥିଲା । ପକ୍ଷୀମାଂସ ଓ ଭଡ୍‌କା ବିଷୟରେ କିଛି କହିବା ମଧ ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ, କାରଣ ଲୋକମାନେ ଏସବୁ ପଦାର୍ଥର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବିଷୟରେ ଭାବିବାକୁ ମଧ ଭୁଲିଯାଇଥିଲେ ।

ଆମର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ଲୋକଜୀବନ ସହିତ କୌଣସି ବୈଷମ୍ୟ ରଖୁ ନଥିବା ଓ ତାହା ସହିତ ନିସ୍ତରଙ୍ଗ ହୋଇ ମିଳି ଯାଉଥିବା ଜୀବନ ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଜୀବନ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଆପଣାକୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ରଖି ସମ୍ଭୋଗ କରାଯାଉଥିବା ସୁଖ ଯଥାର୍ଥସୁଖ ନୁହେଁ– ଏହିପରି ଏକ ଭାବନା କ୍ରମେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ

କ୍ଷୁଣ୍ଣ କରିଦେଲା ପରି ମନେହେଲା । ସହର ଗୋଟାକରେ ଆଉ କେଉଁଠି ଏପରି ଭୋଜ୍ୟ ବିଳାସ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନପାରିବା ସମୟରେ ଏହି ପକ୍ଷୀମାଂସ ଓ ଭଡ଼୍‌କାକୁ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ପକ୍ଷୀମାଂସ ଓ ଭଡ଼୍‌କା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏହି ଗ୍ଲାନିକର ଭାବନା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆହୁରି ଅପ୍ରସନ୍ନ କରି ପକାଇଲା ।

ଅତିଥିମାନେ ମଧ୍ୟ ନାନାପ୍ରକାର ଅସୁଖକର ଭାବନାର ଦ୍ୟୋତକ ହୋଇଥିଲେ । ଆଗରୁ ଗର୍ଡ଼ନ୍ ସ୍ୱଭାବତଃ ନିରାଶାବାଦୀ ଥିଲା ଏବଂ ବଡ଼ ବିମର୍ଷ ମନୋମୁଦ୍ରାରେ ସେ ଆପଣାର ଏହି ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରୁଥିଲା । ସେ ଜିଭାଗୋଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ଥିଲା ଏବଂ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବା ବେଳେ ତାକୁ ଅନେକ ଲୋକ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଯେପରି ଏକ ନୂତନ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ମୁଖା ପିନ୍ଧି ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲା ଏବଂ ଏହି ଅଭିନୟର ସଚେତନ ଉଦ୍ୟମ ପରିଣାମରେ ବଡ଼ ନୈରାଶ୍ୟଜନକ ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ସେ ଆପଣାକୁ ଭାରି ଖୁସି ବୋଲି ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା, ନାନା ପ୍ରକାର ରଙ୍ଗରସ ଓ ହାସ୍ୟ ପରିହାସ କରୁଥିଲା, ମଝିରେ ମଝିରେ 'ଭାରି ଚମତ୍କାର,' ବାଃ ବାଃ ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଶବ୍ଦ ଯେ ତା'ର ଜୀବନର ସ୍ୱାଭାବିକ ଶବ୍ଦାବଳୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ ଏହା ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା, କାରଣ ଗର୍ଡ଼ନ୍ ତା' ଜୀବନରେ କେବେ ହେଲେ ଜୀବନକୁ ଏକ ବିନୋଦନ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥିଲା ।

ସମସ୍ତେ ଡୁଡ଼ୋରୋଭ୍‌ର ଆସିବା ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ ଓ ଗର୍ଡ଼ନ ଡୁଡ଼ୋରୋଭ୍‌ର ବିବାହର କାହାଣୀ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ସେ ଭାବୁଥିଲା ଏହି କାହାଣୀଟି କହି ସେ ସବୁରି ମନରେ ହାସ୍ୟରସ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରିବ । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି କାହାଣୀ ଶୁଣି ନଥିଲେ ।

ତା'ର କଥାରୁ ଜଣାପଡ଼ିଲା ଯେ ଡୁଡ଼ୋରୋଭ୍ ବିବାହ କରିବାର ବର୍ଷକ ପରେ ଆପଣାର ପତ୍ନୀଙ୍କଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଗର୍ଡ଼ନର ଗଳ୍ପରୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସାରାଂଶ ଜଣା ପଡ଼ିଲା ।

ଭୁଲ କ୍ରମେ ଡୁଡ଼ୋରୋଭ୍‌କୁ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିଲା । ସେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ କାମ କରୁଥିବା ବେଳେ ଏବଂ ତା'ର ପୂର୍ବ-ଇତିହାସ ବିଷୟରେ ତଥାପି ଅନୁସନ୍ଧାନ ଚାଲିଥିବା ବେଳେ ରାସ୍ତାରେ ଗଲାବେଳେ ଅନ୍ୟମନସ୍କତା ହେତୁ ଉପର ଅଫିସରମାନଙ୍କୁ ସାଲିଉଟ୍ ନକରିବା ଦୋଷରୁ ତାକୁ ବାରବାର ଶାସ୍ତି ଭୋଗିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ସୈନ୍ୟବାହିନୀରୁ ସିଲ୍ ହୋଇ ଆସିବାର ଅନେକ ଦିନ ପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ରାସ୍ତାରେ କୌଣସି ଅଫିସରଙ୍କୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ ବଡ଼ ଅସଚେତ ଓ ଅଭ୍ୟାସଗତ ଭାବରେ ସାଲିଉଟ କରିବାକୁ ଆପଣାର ହାତ ଉଠାଇ ଦେଉଥିଲା ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ତାର ଆଚରଣ ଓ ବ୍ୟବହାର ବଡ଼ ଅନିଶ୍ଚିତ ଓ ଅନିୟମିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଜନରବ ଶୁଣାଗଲା ଯେ ଥରେ ଭଲଗା ନଦୀର ଏକ ଘାଟରେ ଷ୍ଟୀମର ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବା ସମୟରେ ଦୁଇଜଣ ଯୁବତୀ— ଦୁଇ ଭଉଣୀଙ୍କ ସହିତ ତାର ଆଳାପ ପରିଚୟ ହୋଇଥିଲା । ଦୁଇ ଭଉଣୀ ମଧ୍ୟ ସେହ ଷ୍ଟୀମର୍ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ ।

ଘାଟରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ସୈନ୍ୟ ଦେଖି ତାର ମୁଣ୍ଡ ଗୋଳମାଳ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଆପଣାର ସୈନିକ ଜୀବନର ନାନା ଦୁଃସାହସିକତାର ସ୍ମୃତିର ଫାନ୍ଦରେ ପଡ଼ିଯାଇ ସେ ହଠାତ୍ କନିଷ୍ଠାର ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଗଲା ଏବଂ ସିଧା ସିଧା ବିବାହର ପ୍ରସ୍ତାବ କରି ବସିଲା । ''ଭାରି ମଜାର କଥା, ନୁହେଁ?''– ଗର୍ଡ଼ନ୍ କହିଲା । କିନ୍ତୁ ଏତିକିବେଳେ ଦ୍ୱାରଦେଶରେ କାହାଣୀର ନାୟକଙ୍କର ତୁଣ୍ଡ ଶୁଣାଯିବାରୁ ତାକୁ ସେଇଠି ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଡୁଡ଼ୋରୋଭ୍ ଗୃହ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ।

ଗର୍ଡ଼ନ ପରି ତା'ର ଜୀବନରେ ମଧ ତୁମୁଳ ଓଲଟପାଲଟ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଆଗରୁ ସେ ଭାରି ଫୂର୍ତ୍ତିବାଜ୍ ଓ କୁହାଳିଆ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଆପଣାକୁ ଜଣେ ଗମ୍ଭୀର ଛାତ୍ରର ଜୀବନପଥକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରି ଆଣିଥିଲା । ରାଜନୀତିକ ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କୁ ଖସି ପଳାଇ ଯିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବା ହେତୁ ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରେ ସେ ଥରେ ସ୍କୁଲରୁ ବହିଷ୍କୃତ ହୋଇଥିଲା; ତାପରେ ସେ କେତେକ କଳା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଭର୍ତ୍ତି ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା ଏବଂ ଶେଷରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ମାନବୀୟ ବିଭାଗରେ ଯାଇ ଯୋଗ ଦେଲା । ତା'ର ସାଙ୍ଗପିଲାମାନଙ୍କର କେତେବର୍ଷ ପଛରେ ଯୁଦ୍ଧସମୟରେ ସେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ରୁଷିଆର ଇତିହାସ ଓ ସାଧାରଣ ଇତିହାସ ପଢ଼ାଉଥିଲା । ଏହା ଭିତରେ ସେ ଦୁଇଟି ଐତିହାସିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ମଧ ଲେଖିଥିଲା ।

ଭୋଜିସଭାରେ ସେ ସବୁ ବିଷୟରେ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କ ବିଷୟରେ ବଡ଼ ଖୁସୀମନରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲା । ତା'ର କଣ୍ଠସ୍ୱରରୁ ତାକୁ ସର୍ଦ୍ଦିହୋଇଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା, ସତେ ଯେପରି ବକ୍ତୃତା ଦେଉଥିବାର ଏକ ଆବେଶ ସୃଷ୍ଟି କରିବାଲାଗି ସେ ଦୂରରେ ଥିବା କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିନ୍ଦୁ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିନିବଦ୍ଧ କରି କଥା କହୁଥିଲା ।

ଡୁଡ଼ୋରୋଭ୍ ଓ ଜିଭାଗୋ ବାଲ୍ୟସାଥୀ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଆଜି ଡୁଡ଼ୋରୋଭ୍ ଜିଭାଗୋଙ୍କୁ 'ତୁମେ' ବୋଲି ମାନ୍ୟ ସମ୍ବୋଧନ ନକରି 'ତୁ' ବୋଲି ସଖ୍ୟ ସମ୍ବୋଧନ କଲା । ଭୋଜିସନ୍ଧ୍ୟାର ଶେଷ ଭାଗରେ ଜିଭାଗୋ ଟଲଷ୍ଟୟଙ୍କର 'ସମର ଓ ଶାନ୍ତି' ଏବଂ ମାୟାକୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କର 'ବଇଁଶି, ବହି ପଢ଼ିଚନ୍ତି କି ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲା ।

ଅତିଥିମାନଙ୍କର ପାଟିତୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଜିଭାଗୋଙ୍କର ଉତ୍ତର ଶୁଣି ନପାରି ସେ ପୁଣିଥରେ ପଚାରିଲା: ''ତୁ' ବଇଁଶି' ଓ 'ମନୁଷ୍ୟ' ପଢ଼ିଚୁ ?''

ମୁଁ ପରା ଥରେ ଉତ୍ତର ଦେଲି । ତୁ ନଶୁଣିଲେ ମୁଁ ଆଉ କଣ କରିବି ? ଆଚ୍ଛା ଆଉଥରେ କହୁଚି, ଶୁଣ । ମାୟାକୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କୁ ମୁଁ ସବୁଦିନେ ଭଲପାଇ ଆସିଚି । ତାଙ୍କୁ ଡଷ୍ଟୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କର ପୃଷ୍ଠଗାମୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଅଥବା ଲିରିକ୍ କବିତା ଲେଖିଥିବା ଡଷ୍ଟୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କର କୌଣସି ଚରିତ୍ର ହିସାବରେ ତାଙ୍କୁ କଳ୍ପନା କରାଯାଇ ପାରିବ । କି ଅଦ୍‌ଭୁତ ସର୍ବଗ୍ରାହୀ କବିତ୍ୱଶକ୍ତି !''

କିନ୍ତୁ ଦାଦି କୋଲିଆଙ୍କୁ ହିଁ ସେହି ସନ୍ଧ୍ୟାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଆକର୍ଷଣ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ସେ ସହରରୁ ବାହାରକୁ ଯାଇଚନ୍ତି ବୋଲି ଟୋନିଆ ଭୁଲ ଖବର ପାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପୁତୁରା ମସ୍କୋରେ ପହଞ୍ଚିବା ଦିନ ସେ ମଧ ସହରକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ

ଥରେ ଦୁଇଥର ସାକ୍ଷାତ ହୋଇ ସାରିଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରାଥମିକ ଭେଟର ଭାବପ୍ରବଣ ଚିତ୍କାରମାନ ଅତିକ୍ରମ କରି ସେମାନେ ହୃଦୟ ଭରାଇ କେତେକଣ ହାସ୍ୟାଳାପ କରି ସାରିଥିଲେ ।

ଯେଉଁଦିନ ସେମାନଙ୍କ ସହ ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତ ହେଲା, ସେଦିନ ଝାପ୍‌ସା ଆଲୁଅ ପଡ଼ିଥିଲା, ଝିପିଝିପି ହୋଇ ପାଣି ବରଷୁଥିଲା, ମନେହେଉଥିଲା ସତେ ଯେପରି ପାଣିର ଧୂଳି ଛିଞ୍ଚିହୋଇ ଯାଇଚି ! ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ହୋଟେଲଠାରେ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ନାଗରିକ ପ୍ରଶାସନର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନଙ୍କର ସୁପାରିସ ବିନା ମସ୍କୋର କୌଣସି ହୋଟେଲ କାହାରିକୁ ରହିବାର ଅନୁମତି ଦେଉ ନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ସମସ୍ତଙ୍କର ସୁପରିଚିତ ଥିଲେ ଏବଂ ଅନେକଙ୍କ ସହିତ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଥିଲେ ।

ହୋଟେଲଟି ଠିକ୍ ଗୋଟାଏ ପାଗଲଖାନା ପରି ଦିଶୁଥିଲା । ସେବକ ଓ ପରିଚାରକ ସମସ୍ତେ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଥିଲେ, ସବୁକଥା ବଡ଼ ଅରାଜକ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲା ।

ହୋଟେଲରେ ପ୍ରବେଶ କଲାବେଳେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ବଡ଼ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କର ମନକୁ ଅଧିକାର କରି ରହିଥିବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଶୈଶବ ଆଦର୍ଶକୁ ସେ ଆପଣା କଳ୍ପନା ଭିତରେ ଦେଖି ପାରୁଥିଲେ ।

କୋଲିଆଙ୍କର ପାଚିଲାବାଳ ତାଙ୍କୁ ବେଶ୍ ମାନୁଥିଲା । ସେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଢ଼ିଲା ବିଦେଶୀ ସୁଟ୍ ତାଙ୍କ ଦେହକୁ ଭାରି ଶୋଭା ପାଉଥିଲା । ବୟସ ଅନୁପାତରେ ସେ ଭାରି ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ଓ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଉଥିଲେ ।

ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ ଏତେ ସ୍ଥିର ଓ ନିରାସକ୍ତ ଭାବରେ ରାଜନୀତି ଆଲୋଚନା କରିବାର ଦେଖି ଜିଭାଗୋ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲେ । ତତ୍କାଳୀନ ଅଧିକାଂଶ ରୁଷବାସୀଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ତାଙ୍କୁ ଅଧିକ ଆତ୍ମଗମ୍ଭୀର ମନେ ହେଉଥିଲା । ଜିଭାଗୋଙ୍କୁ ଏହା ଅଦ୍‌ଭୁତ ଲାଗିଲା, ବଡ଼ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ଓ ଅସ୍ୱସ୍ତିକର ମନେ ହେଲା ।

କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମ କେତେ ଘଣ୍ଟା ସେମାନେ ଆଦୌ ରାଜନୀତି ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ନଥିଲେ । ନାନାପ୍ରକାର କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ନାନା ହାସ୍ୟରୋଳରେ ସେମାନଙ୍କର ମିଳନ ମୁଖରିତ ହୋଇ ଉଠିଲା, ଆପଣା ଆପଣାର ବାହାକୁ ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ଗଳାରେ ଲମ୍ବାଇ ଦେଉଥିଲେ, ଏବଂ ଏହି ଆବେଗମୟ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ ମଧ୍ୟରେ ବାରବାର କ୍ଷଣକ ଲାଗି ନୀରବ ରହି ଯାଉଥିଲେ ।

ଏହି ସାକ୍ଷାତକୁ ଦୁଇ କଳାକାରଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ନିକଟ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଆତ୍ମୀୟ ଥିଲେ, ଏହି ସାକ୍ଷାତର ସୁଅବସରରେ ପୁରାତନର ଦିନଗୁଡ଼ିକ ପୁଣି ପ୍ରାଣ ପାଇ ଉଠିଲା, ନାନା ସ୍ମୃତିରେ ସଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଏହି ଦୀର୍ଘକାଳର ବିଚ୍ଛେଦ ମଧ୍ୟରେ ଘଟିଥିବା ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନେ ପରସ୍ପର ଆଗରେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ; ତଥାପି ଦୁଇଟି ସୃଜନଶୀଳ ମନ ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଥୋପକଥୋନ ଆରମ୍ଭ ହେବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମସ୍ତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବନ୍ଧନ ଅପସରିଗଲା, ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାତିଗତ ସମ୍ପର୍କ ଓ ବୟସର

ପାର୍ଥକ୍ୟ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ରହିଲା, ସତେ ଯେପରି କେବଳ ଶକ୍ତି, ପ୍ରବୃତ୍ତି ବା ନୀତିମାନ ପରସ୍ପର ସହିତ ଭେଟାଭେଟି ହେଉଚନ୍ତି, ସେହିପରି ମନେ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ବିମୁକ୍ତ ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ସୃଜନଶୀଳ ସାହିତ୍ୟରଚନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆପଣାର ବକ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଲାଗି ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ବିଗତ ଦଶବର୍ଷ ଭିତରେ ଆଉ କେବେ ଏପରି ସୁଯୋଗ ପାଇ ନଥିଲେ । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ମଧ ଆଗରୁ କେବେ ଏପରି ଗଭୀରସ୍ପର୍ଶୀ, ସୁନିପୁଣ ଓ ପ୍ରେରଣାମୟ ବିଚାରମାନ ଶୁଣିନଥିଲେ ।

ଭାବରବିଭୋର ହୋଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବେଗର ସହିତ ସେମାନଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଲା, ଦୁହେଁ ଘରର ଏପାଖରୁ ସେପାଖଯାଏ ଉତ୍ତେଜିତ ପଦଚାରଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି, ଉଭୟେ ଉଭୟଙ୍କର ଗଭୀର ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟରେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଯାଉଥାନ୍ତି । କେତେବେଳେ ସେମାନେ ଝରକାର କାଚ ଉପରେ ଆଙ୍ଗୁଠିଟିପା ବଜାଇ ନୀରବରେ ଠିଆହୋଇ ରହୁଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ କେତେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବୁଝି ପାରୁଚନ୍ତି, ଏହିକଥା ଆବିଷ୍କାର କରି ଆନନ୍ଦରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି ।

ଏହି ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତ ପରେ ଡାକ୍ତର ତାଙ୍କୁ ଆଉ କେତେଥର ପାଇଁ ମଧ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ଦେଖିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ ବଡ଼ ଅନ୍ୟପ୍ରକାରର ଓ ବଡ଼ ଅପରିଚିତ ପରି ମନେ ହୋଇଥିଲା ।

ସେଦିନର ଭୋଜିସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଶୁରା ସ୍ଲେସିଙ୍ଗର ଅନେକ ବିଳମ୍ବରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ସେ ସିଧା ଗୋଟିଏ ସଭାରୁ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲା ଦେହରେ ସୁଟ୍ ଓ ମୁଣ୍ଡରେ ଶ୍ରମିକଟୋପି ପିନ୍ଧି ସେ ଗୃହ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ଓ ଜଣଜଣକରି ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ କରମର୍ଦ୍ଦନ କଲା । ତା'ପରେ ତା'ର ମୁହଁରୁ ନାନା ଅଭିଯୋଗ ଓ ଦୋଷାରୋପର ବୃଷ୍ଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ।

''ଟୋନିଆ, ତୁ କିପରି ଅଛୁ ?... ନମସ୍କାର, ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ! ଏଇଟା କିନ୍ତୁ ଅତି ଅନ୍ୟାୟ କଥା ହେଲା । ସେ ଘରକୁ ଆସିଚି ବୋଲି ମସ୍କୋଗୋଟାକ ରାଷ୍ଟ୍ରହୋଇଗଲାଣି, ସମସ୍ତେ ସେ ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଚନ୍ତି, ଅବଶ୍ୟ ସବା ଶେଷରେ ଯାଇ ମୋତେ ଖବର ଦିଆଗଲା । ସେ କୋଉଠି ଅଛି, ଆଗ ମୁଁ ତା' ପାଖକୁ ଯାଏ । ଓଃ, ବାଟଛାଡ଼, ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଏମିତି ପାଚେରି ପରି କାହିଁକି ଘେରିକରି ରହିଛ ? ତୁମେ କିପରି ଅଛ ? ମୁଁ ପଢ଼ିଚି, କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ସୁଦ୍ଧା ଶବ୍ଦ ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ତଥାପି ଅତି ଚମତ୍କାର ହୋଇଛି । ତୁମେ କିପରି ଅଛ, ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ? ୟୁରୋଚ୍‌କା, ମୁଁ ଏଇଲାଗେ ଆସୁଚି, ତୋ' ସହିତ ମୋର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଅଛି । ଆଚ୍ଛା ବନ୍ଧୁଗଣ, ଆପଣମାନେ ତା' ହେଲେ ଏଠାରେ ଖିଆପିଆରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛନ୍ତି ! କିନ୍ତୁ ଆପଣମାନେ ଯାହା ହରାଉଚନ୍ତି, ସେ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ କଣ କହିବି ? ଥରେ ଆପଣମାନେ ଯାଇ ଦେଖନ୍ତୁ କିପରି ପ୍ରକୃତ ସୈନ୍ୟ ଓ ପ୍ରକୃତ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ନେଇ ବିରାଟ ସାଧାରଣ ସଭା ଚାଲିଚି । ମୁଁ ପୋଥି ଭିତରର ସୈନ୍ୟ ଓ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର କଥା କହୁନାହିଁ । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଣେ ନାବିକର ଭାଷଣ ଶୁଣିକରି ଆସିଲି— ୟୁରୋଚକା, ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଯିବୁ । କି ଆବେଗ, କି ଏକାନ୍ତ, ଅନୁରକ୍ତି !''

ତା'ର କଥାରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟିକରି ସମସ୍ତେ ବାରବାର ପାଟିକରି ଉଠୁଥାନ୍ତି । ସେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କର ସେପାଖକୁ ବସିଥାଏ । ତାଙ୍କର ହାତକୁ ଅପଣାର ହାତମୁଠାକୁ ନେଇ ଆପଣା ମୁହଁକୁ ତାଙ୍କର ମୁହଁ ପାଖକୁ ଲଗାଇ ଆଣି ସେ ଏଡ଼େପାଟି କରି କହିବାକୁ ଲାଗିଲା :

''ୟୁରୋଚକା, ମୁଁ ଦିନେ ତୋତେ ମୋ' ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଯିବି, ପ୍ରକୃତ ଜନତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଆଣିବି, ତୋତେ ଅବଶ୍ୟ କିଛି ନା କିଛି କରିବାକୁ ହେବ । ମୋ' ଆଡ଼କୁ ସେମିତି କଟମଟ କରି ଅନାଇଚୁ କାହିଁକି । ମୁଁ କଂସାରୀଘରର ପାରା ବୋଲି କଣ ତୁ ଜାଣିନାହୁଁ ? ମୁଁ କଏଦୀଖାନା ଦେଖି ଆସିଚି, ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୁଦ୍ଧ ମଧ କରିଚି । ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଜନତାକୁ ଚିହ୍ନି ପାରିନାହୁଁ । ମୁଁ ସିଧାସିଧା ସେହିଠାରୁ ଆସୁଚି । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପାଠାଗାର କରିବାକୁ ମୁଁ ବହିପତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରୁଚି ।''

ଆଗରୁ ସେ ମଦ ପିଇ ଆସିଥିଲା, ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାକୁ ଅବଶ୍ୟ ନିଶା ଲାଗି ଆସୁଥିଲା । ମାତ୍ର ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ମଧ ସେତେବେଳକୁ ବୁଲାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । କିପରି ଭାବରେ ଇତ୍ୟବସରେ ଶୁରା ଘରର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଓ ସେ ଆଉଏକ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ, ସେକଥା ସେ ଜାଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଟେବୁଲ୍‌ର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡକୁ ଠିଆହୋଇ ସେ ଅତି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ଏକ ବକ୍ତୃତା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

''ଭଉଣୀ ଓ ଭାଇମାନେ ! ମୋର ଇଚ୍ଛା...ମିଶା ! ଟୋନିଆ, ମୁଁ କଣ କରିବି କହିଲୁ, ସେମାନେ ମୋ' କଥା ଶୁଣିବାକୁ ରାଜି ନୁହନ୍ତି ।

ଭଉଣୀ ଓ ଭାଇମାନେ, ମୁଁ ପଦେ ଦୁଇପଦ କଥା କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଓ ଅସାଧାରଣ ଘଟଣାମାନ ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଆସୁଚି । ସେସବୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କ ଲାଗି ଏତିକି କାମନା କରୁଚି– ଆମେ ଯେପରି ପରସ୍ପରକୁ ହରାଇ ନ ବସୁ, ଆମେ ଯେପରି ଆପଣାର ଆତ୍ମାକୁ ହରାଇ ନବସୁ । ସେଠି କଣରେ କିଏ ସବୁ ପାଟି କରୁଛ, ମୁଁ କଣ କହୁଚି, ଏଣେ ମନଦେଇ ଶୁଣ !''

''ଆଜି ଯୁଦ୍ଧର ତୃତୀୟ ବର୍ଷରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ହୃଦବୋଧ ହୋଇଗଲାଣି ଯେ ଏଣିକି ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା ଓ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ପୃଷ୍ଠଭାଗରେ ରହିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଆଉ କୌଣସି ଅନ୍ତର ରହିବ ନାହିଁ । ରକ୍ତସମୁଦ୍ରର ଜୁଆର ସ୍ଫୀତହୋଇ ଆସି ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଜୀବନକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ ଏବଂ ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୁଦ୍ଧର ବାହାରେ ରହିଥିଲୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ ନିମଜ୍ଜିତ କରିଦେବ । ବିପ୍ଳବକୁ ହିଁ ମୁଁ ରକ୍ତ ବୋଲି କହୁଚି ।

''ବିପ୍ଳବ ସମୟରେ ଜୀବନର ଗତି ନିଷ୍ପନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ପରି ଆପଣମାନଙ୍କର ମନେହେବ । ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମକୁ ମଧ ଠିକ୍ ଏହିପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ମନେ ହେବ, ସତେ ଯେପରି ଆଉ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବୋଲି କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ରହିଲା ନାହିଁ, ସତେ ଯେପରି ମାରିବା ଏବଂ ମରିବା ବ୍ୟତୀତ ଏ ସଂସାରରେ ଆଉ କୌଣସି ଘଟଣା ଘଟୁନାହିଁ । ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଇତିହାସ ଓ ବିବରଣୀମାନ ପଢ଼ିବାଲାଗି ଯଦି ଆମେ ବଞ୍ଚି ରହିପାରିବା, ତେବେ ଆମେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରିବା ଯେ ଏହି ପାଞ୍ଚ

ବା ଦଶବର୍ଷ ଭିତରେ ଆମେ ଯାହାସବୁ ଅଙ୍ଗେ ଲିଭାଇଚୁ, ତାହା ଅଙ୍ଗେ ଲିଭାଇବାକୁ ଅନ୍ୟ *ଜାତିମାନଙ୍କୁ ଶହେବର୍ଷଠାରୁ ଅଧିକ ସମୟ ଲାଗିଥାନ୍ତା । ଲୋକମାନେ ଆପେ ଆପେ ଜାଗ୍ରତ* ହୋଇ ଜୁଆର ପରି ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଯିବେ ନା ସବୁକଥା କେବଳ ଲୋକମାନଙ୍କର ନାଆଁରେ କରାହେବ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ସେକଥା କହିପାରୁ ନାହିଁ । ଏପରି ଏକ ବିରାଟ ଘଟଣାର ଅସ୍ତିତ୍ୱଲାଗି କୌଣସି ନାଟକୀୟ ପ୍ରମାଣର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ଘଟଣାବଳୀର କାରଣ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ମୁଁ ବୃଥା ବୋଲି ମନେକରେ । ସେସବୁର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । କେବଳ ଏକ ସାମାନ୍ୟ ପାରିବାରିକ ବିବାଦର ଖିଅ ଖୋଜି ମୂଳରେ ପହଞ୍ଚିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ– ବାଳ ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି ହୋଇସାରିବା ପରେ ଓ ବାସନକୁଶନ ଫୋପଡ଼ା ଫୋପଡ଼ି କରିବା ପରେ ସମସ୍ତେ ସ୍ଥିର ହୋଇ କାହାଠାରୁ କଜିଆ ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ହୁଏତ ସେକଥା ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିପାରନ୍ତି, ଯାହା ପ୍ରକୃତରେ ବିରାଟ ଓ ମହାନ୍, ତାହାର ଆରମ୍ଭ ନାହିଁ, ତାହା ଅନାଦି, ଠିକ୍ ଏହି ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପରି ଅନାଦି । ସତେ ଯେପରି ଏହା ଚିରନ୍ତନ ଶାଶ୍ୱତ କାଳରୁ ରହି ଆସିଚି ବା ବଜ୍ର ପରି ଆକାଶରୁ ଖସିଆସିଚି, ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ଅତି ହଠାତ୍ ଏହାର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଥାଏ ।

"ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଚି ଯେ ପୃଥିବୀର ଇତିହାସରେ ରୁଷିଆ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଥମ ସାମ୍ୟବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ର ହେବାକୁ ଯାଉଚି । ଏହି ଘଟଣା ଘଟିବା ସମୟରେ ଏହା ଆମକୁ ଅନେକ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ମୟାଭିଭୂତ କରିରଖିବ ଏବଂ ଏହି ଜାଗରଣ ପରେ ଆମେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଆମର ଅଧେ ସ୍ମୃତି ହରାଇ ବସିବା । ପ୍ରଥମେ କଣ ଘଟିଲା, ତା' ପରେ କଣ ଘଟିଲା, ସେ ସମସ୍ତ ଆମେ ଭୁଲି ଯିବା ଏବଂ କେବେହେଲେ କୌଣସି କାରଣ ଖୋଜିବାକୁ ଯିବାନାହିଁ । ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଉପରେ ଥିବା ଏହି ଅରଣ୍ୟ ପରି ଏବଂ ଆମର ମୁଣ୍ଡଉପରେ ଭାସି ବୁଲୁଥିବା ମେଘମାଳା ପରି ନୂତନ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥା ଆମର ଜୀବନକୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ରହିବ ଓ ଆମର ଅତି ପରିଚିତ ହୋଇଯିବ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଏହାକୁ ଏଡ଼ି ବାହାରେ ରହିଯିବ ନାହିଁ ।

ଆଉ କେତେ ପଦ କଥା କହିସାରିବା ପରେ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଶାନ୍ତ ଓ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ଅବସ୍ଥାକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ଲୋକମାନେ କଣସବୁ କହୁଚନ୍ତି, ଆଗ ପରି ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସେ ତାହା ଆଦୌ ଶୁଣିପାରୁ ନଥିଲେ ଏବଂ ପୃଷ୍ଟ ପ୍ରଶ୍ନ ସହିତ କୌଣସି ସଂଗତି ନରଖି ଉତ୍ତର ଦେବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଲୋକେ ତାଙ୍କ କଥାକୁ ପସନ୍ଦ କରୁଚନ୍ତି ବୋଲି ସେ ବୁଝିପାରିଲେ, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତାଙ୍କୁ ସନ୍ତାପିତ କରି ପକାଉଥିବା ବିମର୍ଷତାକୁ ସେ ଆୟତ୍ତରେ ରଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ କହିଲେ–

"ଧନ୍ୟବାଦ, ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ! ଆପଣମାନଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ଧନ୍ୟବାଦ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏହି ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଆଦୌ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । କାଳେ ପରେ ଅନେକ ଅଧିକ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଏହି ଭୟରେ ତରତର ହୋଇ ଏପରି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅଜାଡ଼ି ଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।"

ଚାରିଆଡୁ ହାସ୍ୟରୋଳ ଓ କରତାଳି ଉଠିଲା । ଡାକ୍ତର ଜାଣିଶୁଣି ଚତୁର ବିନୟ କରି ଏପରି କହୁଚନ୍ତି ବୋଲି ସମସ୍ତେ ମନେ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆସନ୍ନ ବିପଦର ଆଶଙ୍କିତ ଭାବନାରୁ ସେ କିପରି

ରକ୍ଷା ପାଇପାରିବେ, ଡାକ୍ତର ତାହାର ଉପାୟ ଖୋଜି ପାଉ ନଥିଲେ । ସବୁ ଶୁଭ ପାଇଁ ସେ ସର୍ବଦା ଚେଷ୍ଟିତ ଅଛନ୍ତି । ସୁଖଲାଗି ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ମଧ୍ୟ ରହିଚି, ତଥାପି ଯେ ଭବିଷ୍ୟତ ଉପରେ ତାଙ୍କର କୌଣସି ବଳନାହିଁ, ଏହିପରି ଏକ ଅନୁଭୂତି ତାଙ୍କୁ ଅବଶ କରି ରଖିଥିଲା ।

ଅତିଥିମାନେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । କ୍ଳାନ୍ତିରେ ସେମାନଙ୍କର ମୁଖ ଲମ୍ବା ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ହାଇ ମାରିଲାବେଳେ ଦାନ୍ତମାଢ଼ିକୁ ଆକୁଞ୍ଚିତ ଓ ପ୍ରସାରିତ କରିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଘୋଡ଼ା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ପରଦାଗୁଡ଼ିକୁ ଟେକିଦେଇ ଝରକାମାନ ମେଲା କରିଦେଲେ । ମ୍ଳାନ, ହରିତ୍‌ବର୍ଣ୍ଣର ମେଘଖଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା ଆର୍ଦ୍ର ଆକାଶରେ ଏକ ପୀତାଭ ପ୍ରଭାତ ଉକୁଟି ଆସୁଥିଲା । ''ମନେ ହେଉଚି ଆମେସବୁ ହୋ' ହୋ'ରେ ମସ୍ତ ଥିବାବେଳେ ତେଣେ ଭାରି ଝଡ଼ ହେଉଥିଲା''— ଜଣେ କେହି କହିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ନିର୍ଜନ ନଗରପଥ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ଧକାରରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଗଛରୁ ପଡୁଥିବା ପାଣିର ଟପଟପ ଶବ୍ଦ ସିକ୍ତଦେହ ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇଙ୍କର ଅହରହ କାକଳି ସହିତ ମିଶି ଏକାନ୍ତର ଯମକ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା ।

ହଠାତ୍ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଗର୍ଜ୍ଜନ କରି ଉଠିଲା, ସତେ ଯେପରି ଆକାଶରେ ମଝିପ୍ରାନ୍ତରକୁ କିଏ ଗୋଟାଏ ଲଙ୍ଗଳ ଧରି ଚଷିଦେଇ ଚାଲିଗଲା । ତା'ପରେ ସବୁ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ନିସ୍ତବ୍ଧ । ତା'ପରେ ଚାରିଥର ଠୋ' ଠୋ' ଶବ୍ଦ, ଶରତରତୁର କିଆରୀରେ କୋଦାଳର ଆଘାତ ପାଇ କଅଁଳ ମାଟିରୁ ଉପରକୁ ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହେଉଥିବା ଚାରିଟା ବଡ଼ବଡ଼ ଆଳୁପରି ଶୁଭିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଘଡ଼ଘଡ଼ି ମାରିବା ପରେ ଯେପରି ଧୂଳି ଓ ଧୂଆଁରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା ଘରଟି ପରିଷ୍କାର ହୋଇଗଲା । ହଠାତ୍ ଜୀବନର ଉପାଦାନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ଠିକ୍ ବିଜୁଳିଶକ୍ତି, ପବନ ଓ ପାଣି, ସୁଖର ବାସନା, ପୃଥିବୀ ଓ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ପରି ଅନୁଭୂତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବିଦାୟ ନେଇ ଯାଉଥିବା ଅତିଥିମାନଙ୍କର କଳରୋଳରେ ରାସ୍ତା ଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଘର ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ କଣ ଗୋଟାଏ ବିଷୟରେ ଗରମାଗରମ ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ କଣ୍ଠସ୍ୱରମାନ କ୍ରମଶଃ କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ଆସିଲା ଏବଂ ଦୂରତାର ଗର୍ଭରେ ବିଲୀନ ହୋଇଗଲା ।

''ବର୍ତ୍ତମାନ କେଇଟା ବାଜିବ ?''— ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କହିଲେ । ''ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୋଇବାକୁ ଯିବା ଉଚିତ । ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀରେ ମୁଁ କେବଳ ତୋତେ ଆଉ ବାପାଙ୍କୁ ଭଲପାଏ ।''

୪

ଅଗଷ୍ଟମାସ ଅନ୍ତେ ସେପ୍‌ଟେମ୍ବର ଆସି ଯିବାକୁ ବସିଚି । ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ଅଦୃଷ୍ଟ ଆସନ୍ନ ହୋଇଆସୁଚି । ଶୀତକାଳ ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଆସିଲାଣି, ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟର ସଂସାରରେ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ଏକ ଜୀବନସଚଳତା ବାୟୁର ତରଙ୍ଗରେ ବ୍ୟାପିରହିଥିବା ପରି ଅନୁଭୂତ ହେଉଚି । ସତେ ଯେପରି

ସେହି ସଚଳତା ସମସ୍ତଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଉପରେ ଝୁଲିକରି ରହିଚି, ସମସ୍ତେ ସେହି ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଚନ୍ତି ।

ଏତିକିବେଳୁ ଶୀତକାଳର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ ଓ ଇନ୍ଧନ ସଂଗ୍ରହ କରି ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଚାରିଆଡ଼େ ପଦାର୍ଥବାଦର ଜୟଜୟକାର ହେଉଥିବା ବେଳେ ପଦାର୍ଥ ଯେପରି କେବଳ ଏକ ନିରାକାର କଳ୍ପନାମାତ୍ର ହୋଇ ରହିଥିଲା; ଆହାର ଏବଂ ଇନ୍ଧନର ସମସ୍ୟା ହିଁ ଯେପରି ଆହାର ଏବଂ ଇନ୍ଧନର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ବସିଥିଲା ।

ଏକ ଅଜ୍ଞାତ ଅନାଗତର ସମ୍ମୁଖରେ ଠିଆହୋଇ ସହରବାସୀ ଜନସାଧାରଣ ଆପଣାକୁ ଠିକ୍ ଶିଶୁପରି ଅସହାୟ ବୋଧ କରୁଥିଲେ । ଏହି ଅଜ୍ଞାତ ଆସି ପରିଚିତ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଆଚାର ଓ ଅଭ୍ୟାସକୁ ଦୂରକୁ ନିକ୍ଷିପ୍ତ କରିଦେଲା, କିନ୍ତୁ ତତ୍‌ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଏହା କେବଳ ସହାୟ-ଶୂନ୍ୟତା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ସହରରୁ ହିଁ ଏହା ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିଲା ଏବଂ ସହରବାସୀମାନେ ହିଁ ଏହାକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ ।

ଚାରିଆଡ଼େ ଲୋକମାନେ ତଥାପି ଆପଣାକୁ ପ୍ରବଞ୍ଚନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଅସରନ୍ତି ଭାବରେ ଖାଲି କଥା କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅଭ୍ୟାସ ଓ ପରମ୍ପରାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ପ୍ରାତ୍ୟହିକ ଜୀବନଯାତ୍ରା ନାନା ପ୍ରକାର ସଂଘର୍ଷ ମଧ ଦେଇ ଆଗକୁ ଦେଇ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତର ଜୀବନକୁ ତା'ର ସତ୍ୟ ରୂପରେ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ଜୀବନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ଦୁର୍ଦ୍ଦୈବର ଶାସ୍ତି ହିଁ ଭୋଗ କରୁଚି, ସେ ଏହା ପରିଷ୍କାର ବୁଝିପାରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଭଳି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଲାଗି ଏଥର ବିନାଶ କାଳ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ବୋଲି ସେ ବିଚାର କରୁଥିଲେ । ସମ୍ମୁଖରେ ଅନେକ ଦୁଃଖଭୋଗ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲା, ହୁଏତ ମରଣ ଓ ବିଲୁପ୍ତି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଯେପରି ଆଉ ବେଶୀଦିନ ବାକୀ ନାହିଁ, ଅତି ଦ୍ରୁତ ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କର ଶେଷକାଳ ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଆସୁଚି, ତାଙ୍କୁ ଏହିପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନର ଟିକିନିଖି ବ୍ୟାପାର ଭିତରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିବାକୁ ପଡୁନଥିଲେ ହୁଏତ ସେ ଭାବିଭାବି ପାଗଳ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତେ । ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ, ତାଙ୍କର ଶିଶୁସନ୍ତାନ, ଅର୍ଥୋପାର୍ଜନ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା, ଡାକ୍ତର ହିସାବରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାତ୍ୟହିକ ସବିନୟ କର୍ମୋପଚାରମାନ— ଏହିସବୁ ହିଁ ତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ଦୁର୍ବିପାକରୁ ନିଷ୍କୃତି ଦେଇ ରଖିଥିଲା ।

ଭବିଷ୍ୟତର ଭୀମକାୟ ଯନ୍ତ୍ରସମ୍ମୁଖରେ ସେ ଆପଣାକୁ ବାମନପ୍ରାୟ ମନେ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ଭବିଷ୍ୟତ ଲାଗି ମନେମନେ ସେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ, ଏହାକୁ ସେ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ ଓ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଭାବରେ ଏଥିପାଇଁ ଗର୍ବ ମଧ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ, ଏବଂ ଅତିଶୟ ମମତା ସଙ୍କୁଚିତ ଭାବରେ— ସତେ ଯେପରି ସେଗୁଡ଼ିକ ଶେଷଥର ପାଇଁ ବିଦାୟ ଦେଉଥିବା ଭଳି— ସେ ଗଛ,ମେଘ,ବାଟରେ ଚାଲିଯାଉଥିବା ଜନସମୂହ ଓ ନାନା ଦୁର୍ଗତି ଦଶାଭିତରେ ଧଇଁସଇଁ ହୋଇ ଆଗକୁ ଧାଇଁଥିବା ଏହି ବିରାଟ ମସ୍କୋନଗରୀ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ବାରଶହଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ଲାଗି ଆପଣାକୁ ବିସର୍ଜନ ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ, ଏବଂ କିଛି କରିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ରାସ୍ତାରେ ଗଲାବେଳେ ସେ ବାରବାର ଆକାଶକୁ ଅନାଉ ଥିଲେ ଏବଂ ରାସ୍ତା ମଝିରେ ଠିଆ ହୋଇ ଜନସ୍ରୋତ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁଥିଲେ ।

ସେ ଆଗରୁ କାମ କରୁଥିବା ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପୁଣି ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ଏହି ଡାକ୍ତରଖାନାର ନାମ 'ହୋଲି କ୍ରସ୍' ଡାକ୍ତରଖାନା ଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ 'ହୋଲି କ୍ରସ୍' ସମିତିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଏକ ନୂତନ ନାମଦେବାଲାଗି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି ବିଚାର କରି ନଥିଲେ ।

ଡାକ୍ତରଖାନାର କର୍ମଚାରୀମାନେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ମତବାଦ ପୋଷଣ କରୁଥିବା ପକ୍ଷରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ମାନ୍ଧା ଦଳର ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧି ଲୋକମାନେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ବିପଜ୍ଜନକ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ, ଡାକ୍ତର ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକପ୍ରକାର ଘୃଣା କୁପିତ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଥିଲେ । ଅପରପକ୍ଷରେ ଉଗ୍ର ରାଜନୀତିକ ମତବାଦୀମାନେ ସେ ଯଥେଷ୍ଟ ଲାଲ ବା ପ୍ରଗତିଶୀଳ ନୁହନ୍ତି ବୋଲି ବୋଧ କରୁଥିଲେ । ଫଳତଃ ଡାକ୍ତର ବାଦୁଡ଼ି ପରି ଏପାଖର କି ସେପାଖର କାହାରି ଦଳରେ ନଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ଦଳରୁ ଆଗକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଦଳର ଅନେକ ପଛରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲେ ।

ଚିକିତ୍ସା ବିଭାଗର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନେ ତାଙ୍କର ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ତାଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ବିଷୟକ କେତେକ ଅତିରିକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟଭାର ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଅଗଣିତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ଓ ଫର୍ମ ଧରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । କେତେ ରୋଗୀ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଆସୁଥିଲେ, କେତେ ମରୁଥିଲେ, କର୍ମଚାରୀମାନେ କିଏ କେତେ ଉପାର୍ଜନ କରୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ କେତେଦୂର ରାଜନୀତିକ ଚେତନା ଥିଲା ଏବଂ ନୂତନ ନିର୍ବାଚନଗୁଡ଼ିକରେ ସେମାନେ କେତେଦୂର ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ, ଇନ୍ଧନ, ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ ଓ ଔଷଧ ପ୍ରଭୃତିର କେତେ ଦୂର ଅଭାବ ଲାଗି ରହିଥିଲା, ଏସବୁ ତଦାରଖ କରି ତାଙ୍କୁ ଉପରକୁ ସମ୍ବାଦ ଦେବାକୁ ପଡୁଥିଲା ।

କର୍ମଚାରୀ-ଗୃହର ଝରକା ପାଖରେ ଥିବା ତାଙ୍କ ଟେବୁଲ ଉପରେ ନାନା ଆକାର ଓ ଆକୃତିର କେତେ କଣ କାଗଜ ପତ୍ର ଜମା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଡାକ୍ତର ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ ପାଖକୁ ଜମା କରି ରଖିଥିଲେ । ଅବସର ସମୟରେ ସେ ଆପଣାର ଡାକ୍ତରୀ କାମ ଲାଗି ନାନା ବିଷୟ ଟିପାଟିପି କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଥିଲେ । ବେଳେବେଳେ ହଠାତ୍ ମନହେଲେ ସେ ଖଣ୍ଡେ ବହି ଲେଖିବାରେ ବସି ପଡୁଥିଲେ । ''ଦେଶର ଅଧେ ମଣିଷ ଆପଣାକୁ ଭୁଲିଗଲେଣି ଏବଂ ଅଜ୍ଞାତ ଭୂମିକାମାନ ଅଭିନୟ କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି, ଏହି ଅଭିଜ୍ଞତାରେ ଅନୁପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଲେଖାଯାଇଥିବା ଏକ ଅବସାଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିନଲିପି''– ଏହିପରି ଭାବରେ ସେ ବହିଟିର ନାମକରଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଗଦ୍ୟରେ, ପଦ୍ୟରେ ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ଯାହା ମନ ହେଉଥିଲା, ତାହାକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ଏହି ବହିଟି ଲେଖା ହେଉଥିଲା ।

ଧଳା ରଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗ କରାଯାଇଥିବା ଏହି ଘରଟି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭ ଶରତକାଳୀନ ଦିନଗୁଡ଼ିକର କଅଁଳ ଆଲୁଅରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏହି ଦିନଗୁଡ଼ିକରେ ଆକାଶ ଆହୁରି ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠି ଯାଇଥିବା

ପରି ମନେହୁଏ ଏବଂ ଏହି ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସ୍ୱଚ୍ଛ ସ୍ତମ୍ଭ ଭିତର ଦେଇ ଉତ୍ତର ଦିଗରୁ ଆସୁଥିବା ଏକ ଗାଢ଼ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରଭା ବିଚ୍ଛୁରିତ ହୋଇପଡ଼େ । ସଂସାରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିନିଷ ଦୃଷ୍ଟିର ଓ କର୍ଣ୍ଣର ଅଧିକ ଗୋଚର ହେବା ପରି ମନେ ହୁଏ । ଦୂର ଦୂରାନ୍ତର ନାନା ଶବ୍ଦ ଅତି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଆସି କାନ ପାଖରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ଓ ସ୍ପନ୍ଦିତ ହୋଇଉଠେ । ଅନାଗତ ଅଗଣିତ ବର୍ଷର ସମଗ୍ର ଜୀବନ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ପ୍ରକଟ କରି ଦେବାଲାଗି ଯେପରି ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇଯାଏ । ଶରତ କାଳର ଛୋଟ ଦିନଗୁଡ଼ିକର ଶେଷରେ ଠିକ୍ ମୁହଁସଞ୍ଜର ପ୍ରାକ୍‌କାଳରେ ଏହି ଶୁଦ୍ଧ ଆଲୋକ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ, ଅତି ଅଳ୍ପକ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ନଥିଲେ ହୁଏତ ଏହି ଆଲୋକକୁ ସହ୍ୟ କରିପାରିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହେଉ ନଥାଆନ୍ତା ।

ଆପଣାର ଟେବୁଲଟି ପାଖରେ ବସି ଡାକ୍ତର ଲେଖିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଝରକା ସେପାଖରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ନ କରି ଚଢ଼େଇମାନ ଉଡ଼ିଯାଉଥାନ୍ତି, ତାଙ୍କର ହାତ ଉପରେ, ଟେବୁଲ ଉପରେ , ଘରର ଚଟାଣ ଓ କାନ୍ଥ ଉପରେ ସେହି ଚଢ଼େଇଗୁଡ଼ିକର ଛାଇ ପଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ଭାବିବା ବେଳେ ଓ ଦୁଆତରେ କଲମ ବୁଡ଼ାଇବା ବେଳେ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଲେଖିବା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଉଥାଏ ।

ଏହି ସମୟରେ ଶବ-ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୃହ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଦେଖିବାକୁ ସେ ଭାରି ମଜଭୁତ୍ ଦେଖା ଯାଉଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଓଜନ ଏହା ଭିତରେ ଏତେ କମିଯାଇଥାଏ ଯେ ତାଙ୍କର ଦେହରେ ଚମ ମୁଣି ପରି ଓହଳି ପଡ଼ିଥାଏ । ‘‘ଗଛରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପତର ନାହିଁ’’– ସେ କହିଲେ । ‘‘ଏତେ ବର୍ଷା ଆଉ ପବନ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଗଛମାନ ପତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଅଥଚ ଦିନକର କୁହୁଡ଼ି ପତ୍ରହୀନ କରିଦେଇ ଗଲା ‘‘ଭାବିଲେ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାକୁ ହୁଏ ।’’

ଡାକ୍ତର ମୁହଁ ଟେକି ଅନାଇଲେ । ଆଗରୁ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ଝରକା ସେପାଖରେ ଉଡ଼ି ଯାଉଥିବା ଚଢ଼େଇ ବୋଲି ମନେକରିଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ଚଢ଼େଇ ନୁହନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଉଚି ଗାଢ଼ ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ପାଚିଲା ପତର । ପବନ ପଥରେ ଖସି ଖସି ସେଗୁଡ଼ିକ ବୃକ୍ଷଶାଖାରୁ ଝରି ପଡୁଥିଲେ ଏବଂ ଡାକ୍ତରଖାନାର ପଡ଼ିଆକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଉଥିଲେ । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିଲେ ବକ୍ରାକାର କେଶରୀ ରଙ୍ଗର ଚାନ୍ଦି ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ‘‘ଝରକାଗୁଡ଼ିକ ଧଉଳା ହୋଇ ସରିଚି ?’’– ଆଗନ୍ତୁକ ପଚାରିଲେ ।

‘‘ନାଇଁ’’– ଉତ୍ତର ଦେଇ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ପୁଣି ଲେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

‘‘ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଣ ଧଉଳା ହେବାର ସମୟ ହୋଇ ନାହିଁ ?’’

ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଗ୍ନ ରହି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ ।

‘‘ଚାକର ଥିଲା, ସବୁ କାମ କରୁଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ଯାହା ବୋଲ ବତାଇବା ସେ ସବୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ କରି ଦେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଝରକା ଧଉଳାଇବା କାମ ଆମ ନିଜକୁ କରିବାକୁ ହେବ ।’’

‘‘ଧଉଳାଇବାର ସାମଗ୍ରୀ ହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ନାହିଁ ।’’

‘‘ତୁମେ ନିଜେ ଇଚ୍ଛାକଲେ ତିଆରି କରିପାରିବ । ମୁଁ ଅନୁପାତ ବତାଇ ଦେଉଚି ।’’ ଖସା ତେଲ ଓ ଚକ୍ ମିଶାଇ କିପରି ଧଳାପୁଟ ତିଆରି କରିବାକୁ ହୁଏ, ସେ ବୁଝାଇ ବତାଇ ଦେଲେ ।

"ଆଚ୍ଛା, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାଉଚି । ବୋଧହୁଏ ତୁମେ ଆପଣାର କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚ ।"

ଆଉ ଏକ ଝରକା ପାଖକୁ ଯାଇ ସେ ଶିଶି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନମୁନାମାନ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କ୍ଷଣକପରେ ପୁଣି କହିଲେ, "ଏମିତି ଏମିତି ତୁମେ ଆପଣାର ଆଖି ଖରାପ କରିଦେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ସେମାନେ ତୁମକୁ କୌଣସି ଆଲୁଅ ଦେବେ ନାହିଁ । ଚାଲ, ଘରକୁ ଯିବା ।"

"ମୁଁ ଆଉ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଖଣ୍ଡେ କାମ କରିବାକୁ ଚାହୁଚି ।"

"ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ଏଠି ନର୍ସ କାମ କରୁଚି ।"

"କାହାର ?"

"ତାରାସ୍କାର — ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଥିବା ଚାକରର ।"

"ସେକଥା ମୋତେ ଜଣାଅଛି ।"

"କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜେ କେଉଁଠି ଅଛି, ସେକଥା କାହାରିକୁ ଜଣା ନାହିଁ । ହୁଏତ ଦେଶର ଚାରିଆଡ଼େ ଖେଦି ବୁଲୁଚି । ଏଥର ଖରାମାସରେ ସେ ଦୁଇଥର ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ କୁଆଡ଼େ ସେ କେଉଁ ଗାଆଁରେ ଅଛି— ନୂତନ ଜୀବନ ନିର୍ମାଣ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଚି । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୈନିକ— ବଲଶେଭିକ୍ ଦଳର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଚି । ଯୋଉଠିକୁ ଯିବ ରାସ୍ତାରେ, ରେଲଗାଡ଼ିରେ ଓ ସବୁଠାରେ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ । କାରଣ କଣ ଜାଣିଚ ? ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ ତାରାସ୍କାର କଥା ବିଚାର କର । ସେ ଅନେକ କଥା କରିବାକୁ ପାରଙ୍ଗମ— ଯେଉଁ କାମରେ ହାତ ଦେବ ତାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିପୁଣ ଭାବରେ କରିବ । ସୈନ୍ୟବାହିନୀକୁ ଯାଇ ତା'ର ଜୀବନରେ ଠିକ୍ ତାହାହିଁ ଘଟିଲା । ସେଠାରେ ସିଏ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଶିଖିଲା । ରାଇଫେଲ୍ ମାରିବାରେ ପାରଦର୍ଶୀ ହୋଇଗଲା । ତା'ର ସାହସ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ କରି ପାରିବାର କୌଶଳ ପାଇଁ ତାକୁ ସବୁ ପ୍ରକାରର ପଦକ ମିଳିଲା । ସେ ଯୋଉ କାମକୁ କରିବାକୁ ଯାଏ, ସମସ୍ତ ଆଗ୍ରହ ଓ ପ୍ରାଣଦେଇ କରେ । ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ମଧ ସେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କଲା । ରାଇଫେଲ୍ ମଣିଷକୁ କଣ କରିପାରେ, ସେ ତାହା ଅତି ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ଦେଖିପାରିଲା । ରାଇଫେଲ୍ ମଣିଷକୁ କ୍ଷମତା ଦିଏ, ମଣିଷର ଖାତିର ବଢ଼ାଏ । ସେ ନିଜେ ମଧ କ୍ଷମତାଶାଳୀ ହେବାକୁ ଚାହିଲା । ସଶସ୍ତ୍ର ମଣିଷକୁ କେବଳ ଜଣେ ସାଧାରଣ ମଣିଷ ପରି ବିଚାର କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଆଗେ ଏହିପରି ଲୋକମାନେ ସୈନ୍ୟବିଭାଗରୁ ଯାଇ ଡକାଏତ ବନୁଥିଲେ । ତାରାସ୍କାର·ହାତରୁ ବନ୍ଧୁକ କାଢ଼ିନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଦେଖ, ତା'ପରେ ସେ କ'ଣ ହେବ । ହଁ ତା'ପରେ ସ୍ଲୋଗାନ୍ ଦିଆଗଲା, 'ତୁମର ହାତର ସଙ୍ଗିନ୍‌କୁ ତୁମ ମାଲିକମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଉତ୍ତୋଳନ କର ! 'ତାରାସ୍କାର ଏହି ଡାକ ଶୁଣି ବାହାରିଗଲା । ସମସ୍ତ କାହାଣୀଟି ହେଉଚି ଏଇଆ । ଏହାହିଁ ହେଉଚି ମାର୍କସ୍‌ବାଦ ।"

ଦୁହେଁ କୋଟ୍ ପିନ୍ଧି ବାହାରକୁ ଗଲେ । ସେ ପୁଣି କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ—

"ସେ ବୁଢ଼ୀ ଜାଳେଣିକାଠରେ ବେଶ୍ ଏକ ବ୍ୟବସାୟ କରିଦେଇଚି । ଜାଳେଣିକାଠ ପାଇଁ ସେ ଗୋଟାକୁ ଗୋଟା ଘର କିଣିବାରେ ଲାଗିଚି । ହଁ, ଅନ୍ଧାର ହୋଇଗଲାଣି,ହୋସିଆର ହୋଇ ପାଦ ପକାଅ । ଆଗରୁ ଏହି ପଡ଼ାରେ ମୁଁ ଆଖି ବୁଜି ତୁମକୁ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଇ ପାରିଥାନ୍ତି । ଏଇଠି ମୋର ଜନ୍ମ ହୋଇଚି, ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଗୋଡ଼ି ପଥର ମୋର ଚିହ୍ନା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ଘରଗୁଡ଼ିକର ବାଡ଼ ଉଠାଇ ଦେଲେଣି, ତେଣୁ ଦିନବେଳେ ମଧ ବାଟ ଚିହ୍ନିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟକର ବୋଧ ହେଉଚି । ସତେ ଯେପରି ଏକ ଅଜଣା ସହରରେ ଆସି ପଶିଥିଲା ପରି ଲାଗୁଚି । ଦେଖିକରି ବାଟ ଚାଲ ନଚେତ୍ କେଉଁଠି ଝୁଣ୍ଟିକରି ପଡ଼ିଯିବ ।

୬

ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା । ଅକ୍ଟୋବର ସଂଘର୍ଷର ଅଳ୍ପଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଦିନେ ଅନ୍ଧାର ଶୀତ ରାତିରେ ସେ ଜଣେ ଲୋକକୁ ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ଅଚେତ ହୋଇପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ଲୋକଟାର ହାତ ଦୁଇଟା ଫରକଟା ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ, ମୁଣ୍ଡଟା ଖଣ୍ଡେ ପଥର ଉପରେ ଡେରିହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ରହିଥାଏ, ପାଦଦୁଇଟା ଯାଇ ନର୍ଦ୍ଧମାଭିତରେ ପଡ଼ିଥାଏ, ମଝିରେ ମଝିରେ ଲୋକଟି ଅତି କ୍ଷୀଣ ସ୍ୱରରେ ଗଅଁ ଗଅଁ ଶବ୍ଦ କରୁଥାଏ । ଡାକ୍ତର ତା' ପାଖକୁ ଯାଇ ତାକୁ ଉଠାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କଲେ, ଲୋକଟି ବଡ଼ ଅଶ୍ରାବ୍ୟ ଭାବରେ କଣସବୁ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଡକାଇତମାନେ ତାକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ତା'ପାଖରେ ଥିବା ଜିନିଷପତ୍ର ଲୁଟିକରି ନେଇଚନ୍ତି । ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ଛେଚିହୋଇ ରକ୍ତ ବାହାରୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତର ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଲେ ଯେ ଖପୁରି ଉପରେ କୌଣସି ଆଘାତ ଆସି ନାହିଁ ।

ପାଖରେ ଥିବା ଏକ ଦୋକାନକୁ ଜିଭାଗୋ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଟେଲିଫୋନ୍ କଲେ । ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗାଡ଼ି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଜିଭାଗୋ ରୋଗୀଟିକୁ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ନେଇଗଲେ ।

ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଜଣେ ଖ୍ୟାତନାମା ରାଜନୀତିକ ନେତା ବୋଲି ଜଣାପଡ଼ିଲା । ସେ ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡାକ୍ତର ତାଙ୍କର ସେବା ଶୁଶ୍ରୁଷା କରିଥିଲେ ଏବଂ ପରେ ଅନେକବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ନାନା ଅସୁବିଧା ଓ ବିପଦରୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଥିଲେ । କାରଣ ସେତେବେଳେ କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କର ସନ୍ଦେହାପନ୍ନ ହେବାର ଆଶଙ୍କା ସର୍ବଦା ରହିଥିଲା ।

୭

ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭ୍‌ନାର ଯୋଜନାନୁସାରେ ଉପର ମହଲାରେ ଥିବା ତିନୋଟି ଘରେ ପରିବାରର ସମସ୍ତେ ଯାଇ ଶୀତକାଳ ପାଇଁ ନିବାସ କରୁଥିଲେ ।

ସେଦିନ ରବିବାର, ଭାରି ଥଣ୍ଡା ପଡ଼ିଥାଏ, ସିରିସିରି ପବନରେ ମନ ଥରି ଉଠୁଥାଏ । ତୁଷାର ମେଘର ଆଚ୍ଛାଦନ ଦ୍ୱାରା ଆକାଶ ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଆଜି ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଡିଉଟି ନ ଥାଏ ।

ସକାଳୁ ନିଆଁ ଜଳାଇବାର ଆୟୋଜନ ହେବାରୁ ଷ୍ଟୋଭ୍‌ଟିରୁ ଧୂଆଁ ବାହାରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଓଦା କାଠରେ ନିଆଁ ଧରାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରି ନିଉଶା ହଟହଟା ହୋଇଗଲା । ଷ୍ଟୋଭ୍ କେମିତି ଜଳେ ସେହି ବିଷୟରେ ଆଣ୍ଟୋନିଆକୁ କିଛି ମାଲୁମ ନଥିଲେ ମଧ ସେ ନିଉଶାକୁ ନାନା ପ୍ରକାର ଅବାଗ ଓ ଅସମ୍ଭବ ପରାମର୍ଶମାନ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଏହି ବିଦ୍ୟା କିଛି କିଛି ଜଣାଥିଲା, ତେଣୁ ସେ ଆସି ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, କିନ୍ତୁ ପତ୍ନୀ ଅତି ଧୀର ଭାବରେ ତାଙ୍କର ହାତ ଧରି ଘରର ବାହାରକୁ ନେଇଗଲେ ଏବଂ କହିଲେ– ''ତୋ'ର ଏ କାମରେ ହାତ ନଡ଼ନଡ଼ କରି କୌଣସି ଲାଭ ନାହିଁ, ତୁ ଆସିଲେ ଖାଲି କାମକୁ ଦିକାମ କରିବା ହିଁ ସାରହେବ ।''

ଷ୍ଟୋଭ୍ ଆଜି ସମସ୍ତଙ୍କର ଯୋଜନାକୁ ମାଟି କରିଦେଲା । ସମସ୍ତେ ଭାବିଥିଲେ ଯେ ଦିନ ଥାଉଁ ଘରର ଧନ୍ଦାମାନ ସାରିଦେବେ, ତା'ହେଲେ ରାତିଟା ଛୁଟି ମିଳିବ । କିନ୍ତୁ ଚୁଲି ଯେପରି ଦହଗଞ୍ଜ କଲାଣି, ଏହା ଫଳରେ ରନ୍ଧାବଢ଼ା ସରିବାକୁ ବିଳମ୍ବ ହେବ । ଏଣେ ପାଣି ମଧ ଗରମ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଧୂଆଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାହାର ପବନର ଦାଉରେ ଧୂଆଁ ଘର ଭିତରେ ଚକାଉଭଁରି ଖେଳିଲା । ପରୀଗପର ଗହନ ଜଙ୍ଗଲରେ ବୁଲୁଥିବା ରାକ୍ଷସର ରୂପ ଧାରଣ କରି ଘର ଭିତରଟାଯାକ ଧୂଆଁର ଏକ କଳାମେଘ ଆବୋରି ରହିଲା ।

ଶେଷକୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଘରୁ ବିଦା କରିଦେଇ ନିଜେ ଯାଇ ଷ୍ଟୋଭ୍‌ରେ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରଥମେ ମାସେ ଝରକାର ଉପର କବାଟଟି ଖୋଲିଦେଲେ । ଚୁଲି ଭିତରୁ ଅଧେ କାଠ ବାହାର କରିଦେଇ ସେ ନାଗୁଆଣୀ ଭୁର୍ଜକାଠ ଖଞ୍ଜିଦେଲେ । ଝରକା ବାଟ ଦେଇ ବାହାରର ଖୋଲା ପବନ ଘରଭିତରକୁ ଭସଭସ କରି ପଶି ଆସିଲା । ପରଦାଗୁଡ଼ାକ ପବନରେ ଉଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା, ଡେସ୍କ ଉପରେ ରଖା ହୋଇଥିବା କାଗଜପତ୍ର ସିରିସିରି ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ, ତଳେ କୋଉଠି ଗୋଟାଏ କବାଟ ଦୁଲକରି ବାଡ଼େଇ ହୋଇଗଲା । ଧୂଆଁକୁ ନେଇ ପବନ ମୂଷା ଓ ବିଲେଇଙ୍କର ଖେଳ ଖେଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ନିଆଁଧରି କାଠଗୁଡ଼ାକ ଚଡ଼ଚଡ଼ ହୋଇ ଜଳିଉଠିଲା । ଘର ଭିତରର ଧୂଆଁ ପାତଳା ହୋଇ କ୍ରମେ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲା ।

ଝରକା ବାଟେ ଆସୁଥିବା ପବନ ପରି ଘର ଭିତର ଝଡ଼ବେଗରେ ପ୍ରବେଶ କରି ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ଖବର ଦେଲେ– ''ରାସ୍ତାରେ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି । ଅସ୍ଥାୟୀ ସରକାର ଓ ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍‌ମାନଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିବା ସୈନ୍ୟମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ଭିତରେ ରୀତିମତ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେଣି । ସହରଯାକ ଏହି ସଂଘର୍ଷ ବ୍ୟାପିବାରେ ଲାଗିଚି । ଏଠାକୁ ଆସିବା ବାଟରେ ମୋତେ ଦୁଇଥର ଏହି ସଂଘର୍ଷ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ସିଧା ଯିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଆମକୁ ବୁଲିକରି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୁ ଚଞ୍ଚଳ କୋଟ୍ ପିନ୍ଧିପକା, ୟୁରା ! ଚାଲ, ଆମେ ବାହାରକୁ ଯାଇ ଦେଖିଆସିବା । ତୋତେ ଏସବୁ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ହେବ । ଏହା ହେଉଚି ଇତିହାସ । ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନରେ କେବଳ ଥରେ ଅଧେ ଏହିସବୁ ଘଟଣା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।''

କିନ୍ତୁ କଥା କହି କହି ସେ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ସମୟ ଅତିବାହିତ କରାଇନେଲେ । ତା'ପରେ ଭୋଜନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା ଏବଂ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ବାହାରକୁ ବାହାରିବା ସମୟରେ ବାହାରୁ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଆସି ଆଗ ପରି ଆହୁରି ଅନେକ ଖବର ନେଇ ଗର୍ଡ଼ନ ଗୃହ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ।

ତା'ର ଖବରରୁ ଜଣାପଡ଼ିଲା ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଗୁଳି ଚାଲିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି, ଝାଁ ଭାଁ ଗୁଳିଚୋଟରେ ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଥିବା ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଲୋକ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲେଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ ରାସ୍ତାରେ ସାଧାରଣ ଯାତାୟାତ ବିଲକୁଲ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲାଣି । ରାସ୍ତାଘାଟର ସମସ୍ତ ସଂଯୋଗ ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲାଣି ।

ତା'କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ ନକରି ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲେ ଓ ପୁଣି କ୍ଷଣକପରେ ବାହୁଡ଼ି ଆସିଲେ । ସେ କହିଲେ ଭଅଁ ଭଅଁ ଗୁଳିବାଜି ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ଥିବା ଘରର କାନ୍ଥମାନ ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇଗଲାଣି । ରାସ୍ତାରେ ଜଣେ ହେଲେ ଜନପ୍ରାଣୀ ଦେଖିବାକୁ ନାହିଁ । ସବୁପ୍ରକାର ଯାତାୟାତ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲାଣି ।

ସେହି ହପ୍ତାରେ ସାଶେଙ୍କାକୁ ସର୍ଦ୍ଦି ଧରିଲା ।

"ମୁଁ ତୋତେ କେତେଥର କହିଚି ଯେ ଷ୍ଟୋଭ୍ ପାଖରେ ଖେଳିବା ଲାଗି ଯେପରି ସେ କୌଣସି ଅନୁମତି ନ ପାଏ"– ଗାଳି ଦେଇ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କହିଲେ ।

ସାଶେଙ୍କାର ତଣ୍ଟି ଦରଜ ହୋଇ ଜର ହେଲା । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ତାରି ତଣ୍ଟି ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିବାକୁ ଯିବାବେଳକୁ ସେ ତାଙ୍କର ହାତକୁ ଦୂରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲା ଏବଂ ଦାନ୍ତ ଭିଡ଼ି ଦେଇ ବିକଳରେ ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯେତେ କହିଲେ ବା ଯେତେ ଧମକାଇଲେ ମଧ ସେ କୌଣସିଥିରେ ଉହୁଙ୍କିଲା ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଥରେ ସେ ହାଇ ମାରୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଡାକ୍ତର ପୁଅର ପାଟିରେ ଗୋଟିଏ ଚାମଚ ପୂରାଇ ଦେଇ ତାକୁ ଆଁ କରି ରଖାଇଲେ ଏବଂ ତଣ୍ଟି ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲେ । ତା'ର ଘଣ୍ଟିକା ଫୁଲିଯାଇ ହଳଦିଆ ଦେଖାଯାଉଥିଲା ଏବଂ ସେଥିରେ ଧଳା ଚିହ୍ନମାନ ଫୁଟୁଫୁଟୁ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ତୃତୀୟ ଦିନ ରାତିରେ ସାଶେଙ୍କାର ତଣ୍ଟି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ପରି ମନେହେଲା । ତାତିରେ ଦେହ ଖଇ ଫୁଟିଲା, ପିଲାଟି ନିଶ୍ୱାସ ମଧ ମାରିପାରିଲା ନାହିଁ । ତା'ର ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଉପଶମ କରାଇବାକୁ ଡାକ୍ତର କୌଣସି ଉପାୟ ପାଇଲେ ନାହିଁ, ପିଲାଟିର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେଖିବା ମଧ ତାଙ୍କୁ ଅସହ୍ୟ ବୋଧ ହେଲା । ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଭାବିଲା ପିଲାଟି ଆଉ ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ । ପାଳିକରି ସେମାନେ ପିଲାଟିକୁ ଧରି ଘର ଭିତରେ ବୁଲାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଏହାଦ୍ୱାରା ପିଲାଟିକୁ ଟିକିଏ ଭଲ ଲାଗୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ପିଲାଟି ଲାଗି ଦୁଧ, ସୋଡ଼ାପାଣି ଦରକାର । କିନ୍ତୁ ତେଣେ ରାସ୍ତାରେ ଲଢ଼ାଇ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ହେବାରେ ଲାଗିଚି । ଦଣ୍ଡକ ପାଇଁ ସୁଦ୍ଧା ବନ୍ଧୁକ ଓ ରାଇଫେଲ୍‌ର ଶବ୍ଦ ବନ୍ଦ ହେଉ ନାହିଁ । ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ପାଣି ଛଡ଼ାଇ ସମରାଙ୍ଗନର ସେପାଖକୁ ଗଲେ ମଧ ସେ ପାଖରେ ମଣିଷର

ଭେଟ ପାଇବାର କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ଅବସ୍ଥା ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଭାବରେ ବଦଳି ନ ଗଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସହରର ସମସ୍ତ ଚଳାଚଳ ଓ କାରବାର ଏହିପରି ସ୍ଥଗିତ ହୋଇ ରହିଥିବ ।

କିନ୍ତୁ ପରିଣାମ ବିଷୟରେ କାହାର କୌଣସ ସଂଶୟ ନଥିଲା । କ୍ରମେ ଶ୍ରମିକମାନେ ଜୟଲାଭ କରୁଚନ୍ତି ବୋଲି ଚାରିଆଡୁ ନାନା ଜନରବ ଆସି ପହଞ୍ଚୁଥିଲା । ଏଠି ସେଠି ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ସୈନ୍ୟଦଳ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ– ଆପଣାର ସେନାପତିମାନଙ୍କ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି ଯୋଗସୂତ୍ର ନ ଥିଲା ।

ତିନିଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜିଭାଗୋଙ୍କର ଅଟକି ରହିବାପରେ ଗର୍ଡ୍ନ ଓ ନିକୋଲାଇ ନିକୋଲାୟେଭିଚ୍ ବାହାରକୁ ବାହାରିଲେ । ସାଶେଙ୍କା ବେମାର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବାବେଳେ ସେମାନେ ପାଖରେ ଥିବାରୁ ଜିଭାଗୋ ମନେମନେ ଖୁସୀ ହୋଇଥିଲେ । ଆଣ୍ଟୋନିଆ ମଧ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଦୋଷ ଧରୁନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଆତିଥ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନର ଋଣ ପରିଶୋଧ କରିବାଲାଗି ଅତିଥି ଦ୍ୱୟ ଅସରନ୍ତି ନାନା ଗପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆପ୍ୟାୟିତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ତିନିଦିନ ଏହି ଗଣ୍ଡିମୁଣ୍ଡ ନଥିବା କଥାରେ ବଡ଼ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଥିବାରୁ ସେମାନେ ଗଲାବେଳେ ଡାକ୍ତର ବଡ଼ ଉଶ୍ୱାସ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

୮

ଅତିଥିମାନେ ନିରାପଦରେ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିଚନ୍ତି ବୋଲି ଖବର ମିଳିଲା । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାମରିକ ସଂଘର୍ଷମାନ ଲାଗି ରହିଥାଏ, ଅନେକ ରାସ୍ତା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଓ ଡାକ୍ତର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଆପଣାର କାମରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଯାଇ ନଥାନ୍ତି । ଡିଉଟିକୁ ଯିବାଲାଗି ସେ କ୍ରମେ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡୁଥାନ୍ତି– ସେଇଠି ଟେବୁଲର ଡ୍ରୟର୍ ଭିତରେ ସେ ଆପଣାର ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ମଧ ରଖିଦେଇ ଆସିଥାନ୍ତି ।

କେବଳ ସକାଳ ପହରରେ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ କେତେ ଲୋକ ପଦାକୁ ବାହାରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ପାଖରେ ଥିବା କୌଣସି ଦୋକାନରୁ ରୁଟି କିଣି ପୁଣି ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଯାଉଥାନ୍ତି । କେହି ଦୁଧ ବୋତଲଟିଏ ନେଇ ଯାଉଥିବାର ଦେଖିଲେ ସେମାନେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ତାକୁ ଘେରି ଯାଉଥାନ୍ତି ଓ ସେ କେଉଁଠାରୁ ଏ ଦୁଧ କିଣିବାକୁ ପାଇଲା ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି ।

ମଝିରେ ମଝିରେ ପୁଣି ଚାରିଆଡ଼େ ସଂଘର୍ଷ ଓ ଗୁଳିମାଡ଼ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଉଥିଲା, ପୁଣି ସବୁ ଯାତାୟାତ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଉଥିଲା । ଦୁଇ ପକ୍ଷ ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜିନାମା ପାଇଁ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି ବୋଲି ଶୁଣାଯାଉଥିଲା । ଏହି କଥାବାର୍ତ୍ତାର ଗତିବିଧି ରାସ୍ତାରେ ଗୁଳି ଚଳାଚଳ ମଧ ବେଶୀ ଓ କମ୍‌ରେ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲା ।

ଦିନେ ରାତି ଦଶଟା ସମୟରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆପଣାର ଜଣେ ଡାକ୍ତର ସହକର୍ମୀଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ରାସ୍ତାଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ଜନଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲା । ସେ ତରତର ହୋଇ ବାଟ ଚାଲି ଯାଉଥାନ୍ତି । ପବନରେ ତଷୁଉଡ଼ା ଦେଇ ପ୍ରଥମଶୀତର ତୁଷାର କଣାମାନ ବରଷି ଯାଉଥାଏ ।

ଅଗଣିତ ନାନା ଗଳିରାସ୍ତା ଅତିକ୍ରମ କରି ଗଲାପରେ ତୁଷାର ବୃଷ୍ଟିର ପ୍ରକୋପ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା, ପବନ କ୍ରମେ ବରଫଝଡ଼ରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହିଭଳି ବରଫଝଡ଼ ସୁ'ସୁ' ଶବ୍ଦକରି ଖେତ ଉପରେ ବହଳ ବରଫର ଗାଲିଚା ପକାଇଦେଇ ଯାଏ, କିନ୍ତୁ ସହର ଭିତରେ ଏହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖିଲେ ଏହା ବାଟବଣା ହୋଇ ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉଥିବା ପରି ମନେହୁଏ ।

ନୈତିକ ଓ ଭୌତିକ ଜଗତରେ, ଭୂତଳରେ ଓ ବାତାବରଣରେ ବ୍ୟାପିରହିଥିବା ଏହି ଦୁଇ ଅସ୍ୱସ୍ତି ଭିତରେ ଏକପ୍ରକାର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିଲା । ଏଠି ସେଠି ଅତି ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିରୋଧ ତଥାପି ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଥିଲା । ବେଳେବେଳେ ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଉପରେ କମାଣର ନିଆଁ ବୁଦ୍‌ବୁଦିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ଆର୍ଦ୍ର ଜନପଥ ଉପରେ ବରଫର ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ ଚକାଭଉଁରି ଖେଳିବାରେ ଲାଗିଥିଲା ।

ଆପଣାର ବାହୁତଳେ ସଦ୍ୟମୁଦିତ ଗୁଡ଼ାଏ କାଗଜ ଜାକିଧରି ଓ 'ତଟକା ଖବର' 'ଗରମ ଖବର' ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରି ଜଣେ ଖବରକାଗଜବାଲା ପିଲା ତାଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲିଗଲା ।

''ବାକୀ ରେଜାତକ ତୋ' ପାଖରେ ଥାଉ''— ଡାକ୍ତର କହିଲେ । ବିଡ଼ା ଭିତରୁ ଓଦାସଡ଼୍‌ସଡ଼୍ ଖଣ୍ଡେ ଖବରକାଗଜ ଓଟାରିଆଣି ପିଲାଟି ତାଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲା ଏବଂ ତଦ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ତୁଷାରଝଡ଼ ଭିତରେ କୁଆଡ଼େ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

ରାସ୍ତାରେ ଜଳୁଥିବା ବତିଆଲୁଅରେ ଖବରର ଶୀର୍ଷଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆଖି ବୁଲାଇ ନେବାଲାଗି ଡାକ୍ତର ଠିଆହେଲେ । ଖବରକାଗଜଟି କାଗଜର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଛପା ହୋଇଥିଲା । ଲୋକପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ସୋଭିଏଟ୍ ଗଠିତ ହୋଇଚି ଏବଂ ରୁଷିଆରେ ଶ୍ରମିକ-ସର୍ବହାରର ଅଧିନାୟକତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଚି, ପିଟର୍ସବର୍ଗରୁ ଆସିଥିବା ଏହି ସମ୍ବାଦଟି ସେଥିରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଓ ଟେଲିଫୋନ୍ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ ନୂତନ ସରକାରଙ୍କର ପ୍ରଥମ କେତୋଟି ଆଜ୍ଞା ଓ ଅନୁଶାସନ ଏବଂ ଆଉ କେତେକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଖବରମାନ ଏଥିରୁ ପଢ଼ିବାକୁ ମିଳିଲା ।

କାଳୁଆ ପବନ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଆଖି ଉପରେ ପିଟିପିଟି ହୋଇଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଖବରକାଗଜ ଉପରେ ବରଫର ମୁରୁଜ ବିଞ୍ଚିଦେଇ ଯାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବରଫଝଡ଼ ଯେ ତାଙ୍କୁ ଖବରକାଗଜ ପଢ଼ାଇ ଦେଲା ନାହିଁ, ସେକଥା କହିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଭୁଲ ହେବ । ସମାଗତ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଐତିହାସିକ ମହନୀୟତା ତାଙ୍କୁ ଏପରି ଭାବରେ ଅଭିଭୂତ କରି ପକାଇଲା ଯେ ପୁଣି ଆତ୍ମସମ୍ବରଣ କରିବା ଲାଗି ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ସମୟ ଲାଗିଥିଲା । ଅବଶିଷ୍ଟ ଖବର ସବୁ ପଢ଼ିବା ଲାଗି ସେ ଅଧିକ ଆଲୋକ ଥିବା କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ । ପାଖରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ପାଞ୍ଚମହଲା କୋଠାର ଛାତ ତଳକୁ ଯାଇ ବିଜୁଳି ଆଲୁଅରେ ସେ ଖବରକାଗଜ ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସିଡ଼ି ଉପରୁ ପଦଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । କିଏ ଜଣେ ସିଡ଼ିବାଟ ଦେଇ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସୁଥିଲା । ସତେ ଅବା ଆସିବାକୁ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କଲା ପରି ମଝିରେ ମଝିରେ ସେହି ପଦଶବ୍ଦ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଅଧାବାଟକୁ ଆସି ହଠାତ୍ ଖିଆଲ ବଦଳାଇ ଲୋକଟି ପୁଣି ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା ।

ଉପରେ କୌଣସି ଘରେ କବାଟ ଖୋଲିଗଲା, ସେଠାରୁ ଦୁଇ ଜଣ ମଣିଷଙ୍କର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଶୁଣାଗଲା । କିନ୍ତୁ ସେଥିରୁ ଉପୁଜୁଥିବା ପ୍ରତିଧ୍ୱନିବଶତଃ ତାହା ପୁରୁଷକଣ୍ଠ ବା ନାରୀକଣ୍ଠ, ସେକଥା ବାରିକରି କହିବାର ସାଧ ନଥିଲା । ତା'ପରେ କବାଟଟା ପୁଣି ଧଡ଼୍‌କରି ଶବ୍ଦକଲା ଏବଂ ଡଗଡଗକରି ପାଦ ଶବ୍ଦ ସିଡ଼ିଦେଇ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲା ।

ଖବରକାଗଜ ପଢ଼ିବାରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଏତେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ଯେ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଧ୍ୟାନ ଦେବାକୁ ତାଙ୍କର ଅବସର ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଗତ ବ୍ୟକ୍ତି ଏତେ ଜୋରରେ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ସିଡ଼ିର ପାଦଦେଶରେ ଠିଆ ହୋଇଗଲା ଯେ ସେ ମୁଣ୍ଡଟେକି ତା' ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ ।

ପ୍ରାୟ ଅଠର ବର୍ଷ ବୟସର ବାଳକଟିଏ— ଲୋମପାଖଟି ବାହାରକୁ ଥିଲା ବଲଗା ହରିଣର ଟୋପି ଓ କୋଟ୍ ପିନ୍ଧିଚି, ଠିକ୍ ସାଇବିରିଆର ବାସିନ୍ଦା ପରି ଦେଖାଯାଉଚି । ତା'ର ମୁହଁରୁ ଯେ କୌଣସି ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଘରର ପିଲା ପରି ମନେ ହେଉଚି, କେଉଁଠୁ ପଳାଇ ଯାଉଥିବା ପରି ସେ ଆଖି କନକନ କରୁଚି, ତା'ର ନୀରବ କୋମଳ ମୁଖମଣ୍ଡଳରୁ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରତିଲୋମ ଦମ୍ପତିଙ୍କର ସନ୍ତାନ ବୋଲି ବୋଧ ହେଉଚି ।

ବାଳକଟି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ ଭୁଲ୍‌ରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଲୋକ ବୋଲି ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବଡ଼ ବିସ୍ମିତ ଓ ଲଜ୍ଜାଶୀଳ ଭାବରେ ସେ ତାଙ୍କର ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ରହିଲା, ସତେ ଯେପରି ସେ ତାଙ୍କୁ ଆଗରୁ ଚିହ୍ନିଚି, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ କହିବ, କିଛି ଠିକ୍ କରି ପାରୁ ନାହିଁ । ବାଳକର ଭ୍ରମ ଦୂର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ବଡ଼ ଅପରିଚିତ ଓ ଅପ୍ରତିଭ ଭାବରେ ତା' ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲେ ।

ବାଳକଟି ବଡ଼ ଗୋଳମାଳରେ ପଡ଼ି କବାଟଯାଏ ଗଲା, ବାହାରକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ପୁଣି ଠିଆ ହୋଇ ପଛକୁ ଚାହିଁଲା ଏବଂ ତାପରେ କାଚ କବାଟଟାକୁ ଧଡ଼୍‌କରି ବନ୍ଦକରି ଚାଲିଗଲା ।

ଏହାର ଅଳ୍ପ କେତେ ସମୟ ପରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ମଧ ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ତାଙ୍କର ମସ୍ତିଷ୍କଟାଯାକ ସମ୍ବାଦରେ ପୂର୍ଣ୍ଣହୋଇ ରହିଥିଲା । ପିଲାଟି କଥା ଏବଂ ସେ ଦେଖା କରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ସହକର୍ମୀଙ୍କର କଥା ମଧ ସେ ଏକାବେଳକେ ପାସୋରି ପକାଇଲେ ଏବଂ ସିଧା ଘର ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇ ଚାଲିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଉ ଏକ ଘଟଣା ବାଟରେ ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ଅଟକାଇ ରଖିଲା । ପ୍ରାତ୍ୟହିକ ଜୀବନର ଏହିପରି ଅତି ସାଧାରଣ ଘଟଣାମାନ ସେତେବେଳେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତର ଓ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ଘରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଆଉ ଅଳପ ବାଟ ଅଛି, ଗୋଟାଏ ମୋଡ଼ ଜାଗାରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ଗଦାଏ କାଠକୁ ଝୁଣ୍ଟି ସେ ଅନ୍ଧାରରେ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ । ସେହି ରାସ୍ତା ଉପରେ କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନ ରହିଥିଲା । ସହରର ଉପକଣ୍ଠରେ ଥିବା ଏକ ଉଜୁଡ଼ା ଘରର କାଠ ଆଣି ସରକାର ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଜାଳେଣି କାଠ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିଲେ । ସବୁ କାଠ ଅଗଣାରେ ଜାଗା ନ ହେବାରୁ ବାହାରେ ରାସ୍ତା ଉପରେ ମଧ କେତେକ କାଠ ପଡ଼ି ରହିଥିଲା । ରାଇଫେଲ୍ ହାତରେ ଧରି ଏହି କାଠଗଦାକୁ ଜଣେ ଜଗୁଆଳି ପହରା ଦେଇ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । ଅଗଣାରୁ ରାସ୍ତାକୁ ଓ ରାସ୍ତାରୁ ଅଗଣାକୁ, ଏହିପରି ଭାବରେ ସେ ପଦଚାରଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା ।

ଜଗୁଆଳି ସେଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରିଥିବା ବେଳେ ଏବଂ ପବନରେ ବରଫ ଝଡ଼ ଉଠି ବତିର ଆଲୁଅକୁ ଝାପ୍‌ସା କରି ଦେଇଥିବା ସମୟରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଗୋଟିଏ ମୋଟା କଡ଼ିକାଠକୁ ଗଦାଭିତରୁ ଟାଣି ବାହାର କଲେ ଏବଂ ଅତି କଷ୍ଟରେ ସେଇଟିକୁ ପିଠି ଉପରେ ନେଇ ରଖିଲେ । ତା'ପରେ ପାଚେରିର ଛାଇ ଧରି ସେ କାଠଟିକୁ ନେଇ ନିରାପଦରେ ଘରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ଠିକ୍ ବେଳକୁ ଏହି ସାହାଯ୍ୟ ପହଞ୍ଚି ବଡ଼ ଉପକାର କଲା । ଘରେ ଜାଳେଣି କାଠ କୋଉ ଦିନରୁ ସରି ଆସୁଥିଲା । କାଠକଡ଼ିଟିକୁ କାଟି ଜାଳେଣିକାଠ କରି ରଖାଗଲା । ଷ୍ଟୋଭ୍ ଜଳାଇ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଯାଇ ଷ୍ଟୋଭ୍‌ଆଗରେ ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସିଲେ । ଆରାମଚଉକିଟାକୁ ଆହୁରି ପାଖକୁ ଟାଣିଆଣି ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡର ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭିଚ୍ ମଧ୍ୟ ଉଷ୍ମ ଟାଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କୋଟ୍‌ର ପକେଟ୍‌ରୁ ଖବରକାଗଜ ଖଣ୍ଡିକ ବାହାର କରିନେଇ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ବଢ଼ାଇଦେଲେ ଏବଂ ଆପଣା ମନେ ମନେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ—

''କି ଚମତ୍କାର ଶଲ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ! ହାତରେ ଛୁରୀ ଧରି ନିପୁଣ ଭାବରେ ଏପରି ଗୋଟାଏ ଭୁଷା ମାରିବ ଯେ ପୁରୁଣା ପଚା ସବୁ ଘାଆ ଦେହରୁ ଅଲଗା ହୋଇ କାଟି ହୋଇଯିବ । ଅନ୍ୟାୟର ଯେଉଁ ପୁରାତନ ରାକ୍ଷସ ପାଖରେ ଯୁଗଯୁଗ ଧରି ଆମେ ନତମସ୍ତକ ହୋଇ ରହି ଆସିଚୁ, ଅତି ସରଳ ଭାବରେ ଓ କୌଣସି ନିର୍ବୋଧତା ନ ଦେଖାଇ ତାହାକୁ ଧରି ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ଦେଇ ଦିଅ, ବାସ୍, କାମ ସରିଲା !''

''ଏହି ନିର୍ଭୟତା, ଏକାବେଳକେ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖିପାରିବାର ଏହ ମାର୍ଗରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଅତି ପରିଚିତ ଜାତୀୟତାବାଦ ବୋଲା ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଦେଖାଯାଉଚି । ପୁଷକିନ୍‌ଙ୍କର ଅନମନୀୟ ସ୍ୱଷ୍ଟତା ଓ ଟଲଷ୍ଟୟଙ୍କର ଅଟଳ ସତ୍ୟନିଷ୍ଠା ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଚି ।''

''ତୁ ପୁଷ୍‌କିନ୍ ବୋଲି କହିଲୁ ? ଟିକିଏ ରହ, ଆଗ ମୁଁ ପଢ଼ିସାରେ, ଏକାବେଳକେ ପଢ଼ିବା ଆଉ ଶୁଣିବା କାମ ଦୁଇଟାଯାକ ମୋ' ଦ୍ୱାରା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।''— କ୍ୱାଇଁ ତାଙ୍କୁ କଣ କହୁଚନ୍ତି ବୋଲି ଭ୍ରମ ଧାରଣା କରି ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭିଚ୍ କହିଲେ ।

''ଏହିଠାରେ ହିଁ ଅସଲ ପ୍ରତିଭାର ନିଦର୍ଶନ ନିହିତ ରହିଚି ! ଏକ ନୂତନ ପୃଥିବୀ ଗଢ଼ିବାକୁ ବା ଏକ ନୂତନ ଯୁଗର ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ତୁମେ କାହାକୁ କହିଲେ ସେ ଆଗ ତୁମକୁ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ପରିଷ୍କାର କରି ରଖିବାକୁ କହିବ । ନୂତନ ଶତାବ୍ଦୀର ନିର୍ମାଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏକ ନୂଆ ଅଧ୍ୟାୟ ବା ନୂଆ ପୃଷ୍ଠା ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ପୁରୁଣା ଶତାବ୍ଦୀଗୁଡ଼ିକ ଶେଷ ହୋଇଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବଶ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା କରିବ ।''

କିନ୍ତୁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନେ ଯେପରି ସେଥିପ୍ରତି କୌଣସି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ହିଁ କରୁନାହାନ୍ତି । ଏହି ନୂତନ ସମ୍ପଦକୁ, ଇତିହାସର ଏହି ବୃହତ୍ ବିସ୍ମୟ ଓ ନୂତନ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶକୁ ସେମାନେ ଦୈନନ୍ଦିନ ପୁରାତନ ଜୀବନର ଗଣ୍ଡିଭିତରେ ଜବରଦସ୍ତି ମାଡ଼ିଦେବାକୁ ବସିଚନ୍ତି । ଏହା କାଲିକୁ କେଉଁ ମାର୍ଗରେ ଗତି କରିବ, ସେ ବିଷୟରେ ଏମାନେ ଏତେ ଟିକିଏ ବିଚାର କରୁନାହାନ୍ତି । ମୂଳରୁ ଆରମ୍ଭ ନହୋଇ ଯେପରି ଏହା ମଝିରୁ ଆରମ୍ଭ ହେବାକୁ ଯାଉଚି, କୌଣସି ଯୋଜନା ନଥାଇ, କାହାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନକରି ଏହା ଯେପରି ରାସ୍ତା ଉପରେ ଆସି ହାବୁଡ଼ି ଯାଇଚି । ଏହାହିଁ ତ ଅସଲ

ପ୍ରତିଭା ! କେବଳ ଏହିପରି ମହାନ୍ ପ୍ରତିଭା ପକ୍ଷରେ ସିନା କାଳ ଓ ପାତ୍ର ବିଷୟରେ ଏପରି ଅସମ୍ପୃକ୍ତ ରହି ପାରିବା ସମ୍ଭବ !"

୯

ଶୀତକାଳ ସମାଗତ ହେଲା– ଆଗରୁ ଯେପରି ଆଶଙ୍କା କରାଯାଉଥିଲା ଠିକ୍ ସେହିପରି ଏକ ଶୀତକାଳ । ଅବଶ୍ୟ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦୁଇବର୍ଷର ଶୀତକାଳ ପରି ଏହା ଏତେଦୂର ଭୟଙ୍କର ନଥିଲା, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଏହା ଠିକ୍ ସେହିପରି କୃଷ୍ଣ ଓ ଶୀତଳ ଥିଲା, ପରିଚିତ ପୁରାତନକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ଜୀବନର ନୂଆ ମୂଳଦୁଆ ପକାଇବା ପାଇଁ ଯେପରି ଏହା ବ୍ରତ ନେଇ ଆସିଥିଲା । ଆପଣାର କାଢ଼ ଭିତରୁ ଜୀବନ ଖସି ଚାଲଯାଉଥିବା ବେଳେ ତଥାପି ତାହାକୁ ଧରି ପଡ଼ିରହିବା ଲାଗି ପ୍ରବଳ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଏହିପରି ତିନୋଟି ଭୟଙ୍କର ଶୀତକାଳ ଆସିଲା । ୧୯୧୭ ଓ ୧୯୧୮ରେ ଯାହାସବୁ ଘଟିଥିଲା ବୋଲି ବର୍ତ୍ତମାନ ମନେ ହେଉଚି, ଅବଶ୍ୟ ସେ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ସେହି ଦୁଇବର୍ଷ ଭିତରେ ଘଟିନଥିଲା, ହୁଏତ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ମଧ ତାହାର କେତେକ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପରସ୍ପରର ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଏହି ତିନୋଟି ଶୀତଳ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ ଶୀତକାଳରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଚି, ଗୋଟିକରୁ ଗୋଟିକୁ ଅଲଗା କରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟକର ହୋଇପଡ଼ିଚି ।

ପୁରାତନ ଜୀବନ ଓ ନୂତନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭିତରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭେଟାଭେଟି ହୋଇନଥିଲା । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବୈରୀ ହିସାବରେ ଠିଆ ହୋଇ ନଥିଲେ, ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କ ନଥିଲା । ଗୋଟିକ ସହିତ ଅନ୍ୟଟି ଆଦୌ ଖାପ ନଖାଇ ପାରିଲା ପରି ଦୁହେଁ ପରସ୍ପରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଥିଲେ ।

ଯାବତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ଯାବତୀୟ ସଦନ, ସରକାରୀ ଅଫିସ ଓ ସାଧାରଣ ସେବାକ୍ଷେତ୍ର– ସବୁଠାରେ ନୂତନ ନିର୍ବାଚନମାନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଏକଛତ୍ର କ୍ଷମତା ଦିଆହୋଇ ସବୁଠାରେ ପ୍ରଶାସକମାନେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ, ଲୁହାପରି ନିର୍ମମ ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏଥିପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଭାବରେ ବଛାହୋଇ ଚମତ୍କାର ଜାକେଟ ପିନ୍ଧି, ବନ୍ଧୁକ ଓ ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାଧନରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ପଠାଗଲେ । ଏହି ଲୋକମାନେ କ୍ୱଚିତ୍ ଆପଣାର ଦାଢ଼ି ଖିଅର ହେଉଥିଲେ, ରାତିରେ ଶୋଇବାକୁ ମଧ ଏମାନେ ଆହୁରି କ୍ୱଚିତ୍ ସମୟ ପାଉଥିଲେ ।

ବୁର୍ଜୁୟା ଶ୍ରେଣୀର ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ଲୁଚାଚୋରା କାରବାର କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଶସ୍ତା ସରକାରୀ ସୁବିଧାମାନ ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ତିଳ ପରିମାଣ ଦୟା ଓ ମମତା ନରଖି ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ ହସ ହସି ପ୍ରଶାସକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ— ଚୋରି କରୁଥିବା ସମୟରେ ଚୋରକୁ ଧରି ତା'ସହିତ ଯେଉଁପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରାଯାଏ, ସେହିପରି ।

ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ହଁ ଯୋଜନା ଅନୁସାରେ ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ପୁନର୍ଗଠିତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କମ୍ପାନୀ ପରେ କମ୍ପାନୀ, ସଂସ୍ଥା ପରେ ସଂସ୍ଥା ସବୁ ବଲ୍‌ଶେଭିକ ଢଙ୍ଗରେ ନୂଆ ହୋଇଗଲା ।

'ହୋଲି କ୍ରସ' ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ମଧ୍ୟ ନୂତନ ନାମକରଣ ହେଲା । କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନେକଙ୍କୁ ବରଖାସ୍ତ କରି ଦିଆଗଲା । ବେତନ କମ୍ ହୋଇଯିବାରୁ ଆଉ କେତେକ କାମ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଗଲେ । ବିଶେଷତଃ ଯେଉଁ ଡାକ୍ତରମାନେ ଘରୋଇ ଡାକ୍ତରୀ କରି ଓ ମୋଟା ଫିସ୍ ଦାବି କରି ପଇସା ବାଡ଼ୋଉଥିଲେ ଏବଂ ଖାଲି ମଧୁର କଥାରେ ମନ ଭୁଲାଇ ନେଉଥିଲେ, ସେହିମାନେ ଆପଣାର ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଗଲେ । ଅବଶ୍ୟ ବାହାରକୁ ଦେଖାଇ ହେଲେ ଯେପରି ସେମାନେ ପ୍ରତିବାଦ କରି ଚାଲିଯାଉଚନ୍ତି । ଛାଡ଼ି ନ ଯାଉଥିବା କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ ହୀନଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର କାମ ଛାଡ଼ି ଯାଇ ନଥିଲେ ।

ରାତିରେ ଗୃହସ୍ଥ ଓ ଘରଣୀ ନିମ୍ନପ୍ରକାରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ –

''ବୁଧବାର ଦିନ ଆମକୁ ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କର ଇଉନିୟନ୍‌କୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ଇଉନିୟନ୍ ତରଫରୁ ସେଦିନ ଆମକୁ ଦୁଇବସ୍ତା ଆଳୁ ମିଳିବ । ଠିକ୍ କେତେବେଳେ ଯିବାକୁ ହେବ, ମୁଁ ପରେ କହିବି । ଆମେ ଦୁହେଁ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଯିବା, ଗାଡ଼ି ମଧ୍ୟ ନେଇକରି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।''

''ହଁ ହଁ, ଅନେକ ଦିନ ତ ଅଛି, ଦେଖାଯିବ । ରାତି କେତେ ହୋଇଗଲାଣି, ଏଥର ଶୋଇବାକୁ ଯାଆ । ଏଥର ବିଶ୍ରାମ କରିବା ଉଚିତ ।''

''ତେଣେ ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ ଲାଗି ରହିଚି । ଦୁର୍ବଳତା ହେତୁ ଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ କମି କମି ଯାଉଚି । ତୋର ଆଉ ବାପାଙ୍କର ଚେହେରା ବି ଭୟଙ୍କର ଦେଖାଗଲାଣି । ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟ କିଛି ନା କିଛି କରିବାକୁ ହେବ । ଆମେ ଆମର ଯଥେଷ୍ଟ ଯତ୍ନ ନେଉ ନାହୁଁ ବୋଲି ମୋର ଆଶଙ୍କା ହେଉଚି । ଶୁଣ, ତୁ କଣ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲୁ କି ?''

''ନାଇଁ ।''

''ମୁଁ ମୋ' ଲାଗି ଚିନ୍ତା କରୁ ନାହିଁ । ମୋ'ର ତ ନଅଟା ଜୀବନ । ତଥାପି ଯଦି ମୁଁ କେବେ ବେମାର ପଡ଼ିଯିବି, ତେବେ ମନେରଖ ମୋତେ କଦାପି ଭିତରେ ରଖିବୁ ନାହିଁ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ପଠାଇଦେବୁ ।''

''ଛି, ସେସବୁ କଥା ତୁଣ୍ଡରେ ଧରନା । ଭଗବାନ୍ କରନ୍ତୁ ତୋ'ର ଦେହ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଖରାପ ନ ହେଉ । ତୁ କାହିଁକି ଏସବୁ ଅମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତା କରୁଚୁ ?''

'' ତୁ ମନେ ରଖିଥା, ଆଉ ବର୍ତ୍ତମାନ ସାଧୁଲୋକ କେହି ନାହାନ୍ତି, ବନ୍ଧୁ କେହି ନାହାନ୍ତି । ବିଶେଷଜ୍ଞଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ତ ଆହୁରି କମ୍ । ଯଦି କିଛି ଘଟିବ, ତେବେ ପିଚୁଝ୍‌କିନ୍ ବ୍ୟତୀତ ତୁ ଆଉ କାହାରି କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବୁ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ସେ ସେତେବେଳେ ଥିଲେ ହେଲା । ପୁଣି ଶୋଇ

ପଡ଼ିଲୁ କି ?''– ''ନାଇଁ ।'' ''ବେତନ ପୋଷାଇଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲେ, ଆଉ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ନୀତି ଓ ନାଗରିକତାର ଆଳ ଦେଖାଉଚନ୍ତି । ରାସ୍ତାରେ ଦେଖା ହେଲେ ହୁଏତ ସେମାନେ ହାତ ଟେକି ନମସ୍କାର ମଧ କରିବେ ନାହିଁ, କେବଳ ଟିକିଏ ଟେରେଇ କରି ଚାହିଁ କହିବେ– ''ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ତୁମେ ସେହିମାନଙ୍କର କାମ ଖଟୁଚ ?''

ମୁଁ କହିଲ, ''ହଁ, କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଯାହା ମନେ କରନ୍ତୁ ପଛକେ, ବେତନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସୁବିଧା କାଟି ଦିଆଗଲା ବୋଲି ମୁଁ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଚି ଏବଂ ଯୋଉମାନେ ଏସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଜାରୀ କରି ଆମକୁ ସମ୍ମାନିତ କରିଚନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଗଭୀର ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଚି ।''

୧୦

ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାତଳା ମାଣ୍ଡିଆଜାଉ ଓ କେରାଣ୍ଡି ମାଛ ମୁଣ୍ଡର ପାଣିଆ ଝୋଳ ବ୍ୟତୀତ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଆଉ କିଛି ଖାଇବାକୁ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଏଓଳି ମୁଣ୍ଡକୁ ଝୋଳରେ ପକାଇ ଲୋକେ ମାଛକୁ ଅନ୍ୟ ଓଳି ପାଇଁ ସାଇତି ରଖୁଥଲେ । ରଗଡ଼ା ଗହମ ବା ମାଣ୍ଡିଆ ଦେଇ ଲୋକେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ ମଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିଲେ । ଜିଭାଗୋ ପରିବାର ମଧ ବଡ଼ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ମଧ ଦେଇ ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଦିନେ ସକାଳେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କାମକୁ ଯାଇଚନ୍ତି, ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଆଲେକ୍ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭ୍ନା ଆପଣାର ମଇଳା ଶୀତକାଳୀନ କୋଟ୍‌ଟିକୁ ବାହାର କରି ପିନ୍ଧିଲା । ପାଗ ସେତେ ଥଣ୍ଡା ନଥିଲା, ତଥାପି ସେ ଏହା ଭିତରେ ଏତେଦୂର ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ଯେ କୋଟ୍ ପିନ୍ଧିବା ମାତ୍ରକେ ସେ ଶୀତରେ ଠକଠକ ହୋଇ ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ 'ସନ୍ଧାନ'ରେ ବାହାରିଲା । ଘରେ ମୋଟେ ଦୁଇଖଣ୍ଡମାତ୍ର କାଠ ବାକୀ ଥିଲା । ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ କାଳ ସେ ଆଖପାଖର ଗଳିରାସ୍ତାମାନଙ୍କରେ ଯାଡ଼େସାଡ଼େ ହୋଇ ବୁଲିଲା । ମସ୍କୋ ବାହାରେ ଅବସ୍ଥିତ କୌଣସି ଗାଆଁରୁ ବେଳେବେଳେ ଚାଷୀମାନେ ଏହିସବୁ ସ୍ଥାନକୁ ପରିବାପତ୍ର ବିକିବାକୁ ଆସୁଥିଲେ । କାରଣ ପ୍ରଧାନ ରାସ୍ତାମାନଙ୍କରେ ବୋଝ ଥିବା ଚାଷୀମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ନିଆ ଯାଉଥିଲା । ସେ ଯାହା ଖୋଜୁଥିଲା, ହଠାତ୍ ତାକୁ ତାହାହିଁ ମିଳିଗଲା । କୃଷକର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିବା ଜଣେ ମଜଭୁତ୍ ଯୁବକ ତା' ପଛେ ପଛେ ଅତି ସାବଧାନ ହୋଇ ଅଗଣାଯାଏ ଆସିଲା । ତା' ପଛରେ ସେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଲେଜ୍‌ଗାଡ଼ି ଟାଣିଟାଣି ଆସୁଥିଲା ।

ଗାଡ଼ି ଉପରେ ଅଖାବସ୍ତା ଘୋଡ଼ାହୋଇ ଭୁର୍ଜକାଠର ଏକ ବୋଝ ରହିଥିଲା, ଅବଶ୍ୟ କାଠଗୁଡ଼ିକ ହାତର ଆଙ୍ଗୁଠିଠାରୁ ଅଧିକ ମୋଟ ହେବ ନାହିଁ । ନାଆଁକୁ ସିନା ଭୁର୍ଜକାଠ, କିନ୍ତୁ ତାହା ଯେ ଅତି ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର କାଠ ଥିଲା ଏବଂ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଞ୍ଚା ରହିଥିଲା, ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଏହି କଥା ଖୁବ୍ ଭଲକରି ଜାଣିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏ ଅସରଣ ବେଳେ ଭଲମନ୍ଦ ବା କଞ୍ଚା ଶୁଖିଲା, ବାଛିବାର ବେଳ କାହିଁ, ତେଣୁ ଯୁକ୍ତି କରିବାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ହିଁ ନଥିଲା ।

ପାଞ୍ଚ ଛଅ ବେକାରେ କୃଷକ କାଠତକ ନେଇ ଶୋଇବା ଘରେ ରଖିଦେଇ ଆସିଲା ଏବଂ ତାହାର ପ୍ରତିବଦଳରେ ଟୋନିଆର କାଚଲଗା ଆଲମାରିଟା ନେଇକରି ଗଲା । ତଳକୁ ନେଇ

ଆଲମାରିଟାକୁ ସେ ଗାଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧିଲା ଏବଂ ଆପଣାର ନୂଆ ଘରଣୀଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେବା ପାଇଁ ନେଇଗଲା । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆଳୁ କିଣିବାର କଥା ପଡ଼ିବା ବେଳେ ଟୋନିଆକୁ ସେ ପିଆନୋର ଦାମ୍ ପଚାରିଲା ।

ଘରକୁ ଫେରିଆସିବା ପରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ସ୍ତ୍ରୀର ଏହି କାଠକିଣା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ରାମ ବିଷ୍ଣୁ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ହୁଏତ ଆଲମାରିଟିକୁ ଚିରି ଜାଳିଥିଲେ ଅଧିକ ଲାଭଦାୟକ ହୋଇଥାନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ଏପରି କରିବା ଲାଗି କଦାପି ସେମାନଙ୍କର ଦେହ ସହି ନଥାନ୍ତା ।

''ଟେବୁଲ ଉପରେ ତୋ'ର ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଥୁଆହୋଇଚି–'' ଟୋନିଆ କହିଲା ।

''ଯୋଉ ଚିଠି ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଆସିଥିଲା ? ହଁ, ମୁଁ ଆଗରୁ ଖବର ପାଇସାରିଚି । କୋଉଠି କିଏ ବେମାର ପଡ଼ିଚି । ମୋତେ ଅବଶ୍ୟ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ଆଗ ଘଡ଼ିଏ ଥକା ମାରି ତାପରେ ଯିବି । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ବାଟ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।''

''କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ତୋତେ କେତେ ଫିସ୍ ଦେବେ ତୁ ଜାଣିଚୁ ତ ? ତୁ ନିଜେ ଯାଇ ଚିଠିଟି ପଢ଼ି ଦେଖ । ଜର୍ମାନ ମଦରୁ ବୋତଲେ ନହେଲେ ମୋଜାହଳେ ! ସେମାନେ କେଡ଼େ ଖରାପ ଲୋକ କହିଲୁ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେ ଆମର କେତେ ଅଭାବ ପଡ଼ିଚି, ସେମାନେ ତାହା ଜାଣିଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉନାହିଁ ।''

ଦୁଧ ପଡ଼ି ଧଳା ଦିଶୁଥିବା ସାକାରିନ୍ ମିଶା ଗରମପାଣି ପିଇ ଜିଭାଗୋ ରୋଗୀ ଦେଖି ଚାଲିଗଲେ ।

ସେତେବେଳକୁ ରାସ୍ତାରେ ଆଣ୍ଠୁଏ ବହଳର ବରଫ ପଡ଼ିଗଲାଣି । ଝରକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘରସବୁ ବରଫରେ ପୋତିହୋଇ ରହିଚି । ଛୋଟ ଛୋଟ ବୋକଚାମାନଙ୍କରେ ବା ସ୍ଲେଜ୍‌ଗାଡ଼ି ଉପରେ କିଛି ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଧରି ନିର୍ବାକ୍ ଅର୍ଦ୍ଧଜୀବିତ ଛାୟାମାନ ପ୍ରସାରିତ ଜନପଥରେ ଯିବାଆସିବା କରୁଚନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଯାତାୟାତର କୌଣସି ଗନ୍ଧ ନାହିଁ ।

୧୧

ବ୍ରେଷ୍ଟଷ୍ଟ୍ରୀଟ୍‌ର ଶେଷଭାଗରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବା ଏକ ଘରକୁ ଡାକ୍ତର ରୋଗୀ ଦେଖି ଯାଇଥିଲେ ।

ପଥରର ଏହି ଘରଟି ଗୋଟିଏ ପୁରୁଣା ବାରାକ୍ ପରି ଦିଶୁଥିଲା । ଭିତରପଟୁ ଅଗଣା ଥିଲା ଓ ଅଗଣାରୁ ତିନୋଟି କାଠସିଡ଼ି ଉପରକୁ ଉଠି ଯାଇଥିଲା ।

ସେଦିନ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର ଏକ ସାଧାରଣ ସଭା ହେଉଥିଲା, ସହର ସମିତିର ଜଣେ ନାରୀ-ପ୍ରତିନିଧି ଆସି ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ହଠାତ୍ ଦଳେ ସୈନ୍ୟ ଆସି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ଏବଂ ଘର ତଦାରଖ କରି ଲାଇସେନ୍‌ସ ମିଳି ନ ଥିବା ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ବାଜ୍ୟାପ୍ତ କରି ନେବାକୁ ଦାବି କଲେ । ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଆପଣା ଆପଣା ଘରକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସୈନ୍ୟମାନେ ସହରରୁ ଆସିଥିବା ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କୁ ଭରସା ଦେଇଗଲେ ଯେ ତଦାରଖ ଅତି ଅଳ୍ପସମୟରେ ଶେଷ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ତେଣୁ ଲୋକମାନେ ଫେରିଆସିଲେ ଅତିଶୀଘ୍ର ସେ ପୁଣି ସଭା ଆରମ୍ଭ କରି ପାରିବେ ।

ଡାକ୍ତର ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ସେହି ଘରର ତଦାରଖ ଶେଷ ହୋଇନଥିଲା । ରାଇଫେଲ୍ ଧରିଥିବା ଜଣେ ସୈନ୍ୟ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ବାଟରେ ଅଟକାଇ ରଖିଲା, କିନ୍ତୁ ସେନାପତି ସେମାନଙ୍କର କଥୋପକଥନ ଶୁଣିପାରି ଡାକ୍ତର ରୋଗୀ ଦେଖିସାରି ଚାଲିଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତଦାରଖ ସ୍ଥଗିତ ରଖିଲେ ।

ଘରର ମାଲିକ କବାଟ ଫିଟାଇଲା । ଯୁବକଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଦ୍ର, ସାବନ ବର୍ଣ୍ଣର ଶରୀର, କଳା ବିଶାଦସୂଚକ ଆଖି ଦିଓଟି । ଏକାବେଳକେ ଅନେକ ବିପଦର ସେ ବଡ଼ ଅବଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ– ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଅସୁସ୍ଥତା, ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ତଦାରଖ, ଚିକିତ୍ସାବିଜ୍ଞାନ ଓ ଚିକିତ୍ସକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ଶ୍ରଦ୍ଧା– ସବୁମିଶି ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ବିବଶ କରି ପକାଇଥିଲା ।

ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଅଧିକ ସମୟ ନଷ୍ଟ ନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ସଂକ୍ଷେପରେ ସମସ୍ତ କଥା କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, କିନ୍ତୁ ଅତି ତରତର ହେବା ହେତୁ ତାଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ଦୀର୍ଘ ଏବଂ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇପଡ଼ିଲା । କୌଣସି ଏକ ମାନସିକ ଆଘାତ ଦ୍ୱାରା ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ି ସ୍ତ୍ରୀ ନାନାପ୍ରକାର ପ୍ରଳାପ କରୁଚନ୍ତି ଓ ଆହାର ସ୍ପର୍ଶ କରୁନାହାନ୍ତି ବୋଲି ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ।

କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ସେମାନେ ଆର ଘରକୁ ଗଲେ । ଗୋଟିଏ ଦି'ଜଣିଆ ଖଟ ଉପରେ ବିଛଣାର ଦାଢ଼କୁ କଳା କଟକଟ ଆଖିକରି ତାଙ୍କର ରୁଗ୍ଣା ସ୍ତ୍ରୀ ଶୋଇ ରହିଥିଲେ । ଗାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେହ ଉପରେ କମ୍ବଳ ଟଣାହୋଇ ରହିଥିଲା । ଆଗନ୍ତୁକମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ସେ କମ୍ବଳ ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ ହାତ ବାହାର କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ସଙ୍କେତ ଦେଲେ । ସେ ଆପଣାର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ଏବଂ ସତେ ଅବା ଘରେ ତାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ମନେ କରି ଅତି ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ କ୍ଷୀଣ ସ୍ୱରରେ ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ତାପରେ ଅତି ବିହ୍ୱଳ ହୋଇପଡ଼ି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ପିଲାଙ୍କ ପରି 'ଘରକୁ ଯିବି' 'ଘରକୁ ଯିବି' ବୋଲି କହି କଇଁକଇଁ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଡାକ୍ତର ବିଛଣା ପାଖକୁ ଯିବା ମାତ୍ରକେ ସେ ସେପାଖକୁ ମୁହଁ କରିଦେଲେ ଏବଂ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ତାଙ୍କୁ ଛୁଇଁବାକୁ ଦେଲେ ନାହିଁ ।

ଡାକ୍ତର କହିଲେ, "ଅତି ସାଂଘାତିକ ଟାଇଫସ୍ ରୋଗରେ ସେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଚନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଅତି ଶୀଘ୍ର ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ନେବାକୁ ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ କେତେ ସପ୍ତାହ ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କର ସତତ ହେପାଜତରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମଟର କି ବଳଦଗାଡ଼ି– ଆପଣ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଯାନବାହନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିପାରିବେ ? କିନ୍ତୁ ରୋଗୀକୁ ଭଲଭବାରେ ଘୋଡ଼ାଇକରି ନେବାକୁ ହେବ । ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା ଲାଗି ମୁଁ ଚିଠି ଲେଖିଦେଉଚି ।"

" ମୁଁ ଚେଷ୍ଟାକରି ଦେଖେ । କିନ୍ତୁ କଣ କହିଲେ ? ସତରେ ଟାଇଫସ୍ ? କି ବିପଦ !"

"ହଁ, ମୁଁ ମଧ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା କରୁଚି ।"

"ଦେଖନ୍ତୁ, ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ପଠାଇଦେଲେ ତାକୁ ଯେ ମୁଁ କଦାପି ଫେରି ପାଇବି ନାହିଁ, ଏକଥା ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣିଛି । ଆପଣ ଏହିଠାକୁ ଆସି ରୋଗୀକୁ ଦେଖିପାରନ୍ତେ ନାହିଁ ? ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ମନୋମତ ପାଉଣା ଅବଶ୍ୟ ଦେବି ।"

"କିନ୍ତୁ ରୋଗୀକୁ ଦେଖିବାକୁ ସବୁବେଳେ ଜଣେ ଡାକ୍ତର ପାଖରେ ଥିବା ଦରକାର । ଆପଣ ମୋ' କଥା ମାନନ୍ତୁ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଭଲ ପାଇଁ କହୁଚି । ଯାଆନ୍ତୁ, ଯୋଉଠୁ ହେଲେ ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ି ଡାକିଆଣିବେ । ମୁଁ ଚିଠି ଲେଖି ଦେଉଚି ।"

୧୨

ଦେହରେ କୋଟ୍ ଗଳାଇ ଓ ଚାଦର ପକାଇ ପୁଣି ସମସ୍ତେ ଜଣ ଜଣ କରି ସଭାଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ଆଗରୁ ଏହିଘରେ ଅଣ୍ଡାର ଗୋଦାମ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମିତି ଏହି ଘରଟିକୁ ଆପଣା କାମରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲା ।

ଘରର ଗୋଟାଏ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡେ ଡେସ୍କ ଓ କେତେଖଣ୍ଡ ଚଉକି ପଡ଼ିଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଚଉକି ନଥିବାରୁ ପୁରୁଣା ଓ ଖାଲି ଅଣ୍ଡାବାକ୍ସଗୁଡ଼ିକୁ ଓଲଟାଇ ଧାଡ଼ିକରି ପକାଇ ତାହାକୁ ବେଞ୍ଚ ପରି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା । ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଗଦାଏ ବାକ୍ସ କାନ୍ଥକୁ ଲାଗିକରି ଛାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥୁଆହୋଇ ରହିଥିଲା । ଘରକଣକୁ ଅଣ୍ଡାଖୋଳ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଳିଆର ଗୋଟିଏ ଗଦା ଜମାହୋଇ ରହିଥାଏ । ଗଦା ଭିତରେ ଥିବା ଗାତମାନଙ୍କରେ ମୂଷାପଲ ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉଥାନ୍ତି, କେତେବେଳେ କଲକଲ ହୋଇ ଘର ମଝିକୁ ଚାଲିଆସୁଥାନ୍ତି, ପୁଣି ଗଦାଭିତରେ କୁଆଡ଼େ ପଶିଯାଉଥାନ୍ତି ।

ପ୍ରତ୍ୟେକଥର ଏହିପରି ଘଟିବା ମାତ୍ରକେ ଜଣେ ସ୍ଥୂଳକାୟା ଭଦ୍ରମହିଳା ଡାବଲ ଉପରକୁ ଉଠି ଯାଉଥାନ୍ତି ଓ ବଡ଼ କର୍କଶ ସ୍ୱରରେ କହୁଥାନ୍ତି –

"ଓଲିଆ, ଓଲିଆ ମ ! ଏଠି ତ ମୂଷା ପଲପଲ ହେଉଚନ୍ତି । ତୁ କୌଣସି କାମର ହେବୁ ନାହିଁ । ଦେଖ ଦେଖ, ଏଇ ମୂଷାଟା କେମିତି ମୋ'ରି ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଆସୁଚି । ଇଲୋ ବୋପାଲୋ । ଶୁଣନ୍ତୁ ଭଦ୍ର ମହୋଦୟଗଣ ! କ୍ଷମା କରିବେ, ମୋର ମନେ ରହିଲା ନାହିଁ । ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଭଦ୍ରମହୋଦୟ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ ନ କରି କମରେଡ୍ ନାଗରିକବୃନ୍ଦ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରିବାକୁ ହେବ ।"

ଘର ଭିତରେ ସେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଥରେ ଚାହିଁନେଲେ । ବେଶ୍ ଲୋକ ଜମି ଆସିଲେଣି ବୋଲି ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚୁପ୍ ହେବାକୁ କହିଲେ ଏବଂ ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଭାଷଣ ଦ୍ୱାରା ସଭା ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ଭାଷଣ ସରିବାବେଳକୁ ଡାକ୍ତର ଗୃହ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଓ ଜଣେ ଲୋକକୁ ଗୃହସମିତିର କୌଣସି ସଦସ୍ୟଙ୍କୁ ଡାକି ଦେବାକୁ କହିଲେ । ଲୋକଟି ଦୁଇହାତକୁ ମୁହଁ ପାଖରେ ସିଙ୍ଗା ପରି କରି ଡାକିଲା–

"ଗାଲିଉଲିନା ! ଏଠିକି ଆ । ତୋ'ଠାରେ କାମ ଅଛି ।"

ଡାକ୍ତର ପ୍ରଥମେ ଆପଣାର କାନକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଜଣେ କୃଶକାୟା ପରିଣତ-ବୟସ୍କା ଭଦ୍ରମହିଳା ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଲେ । ଭଦ୍ରମହିଳା ଅବିକଳ ତାଙ୍କ ପୁଅ ପରି ଦିଶୁଚନ୍ତି ଦେଖି ଡାକ୍ତର ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ପରିଚୟ ନଦେଇ ସେ କହିଲେ,

"ଏହି ଘରର ଜଣେ ନିବାସୀଙ୍କୁ ଟାଇଫସ୍ ରୋଗ ହୋଇଚି । ରୋଗକୁ ଅଧିକ ବ୍ୟାପିବାକୁ ନଦେବାକୁ ହେଲେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ସତର୍କମୂଳକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅବଶ୍ୟ ଆଗ ରୋଗୀକୁ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ପଠାଇବାକୁ ହେବ ।"

ଭଦ୍ରମହିଳା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ସହରରୁ ଆସିଥିବା ପ୍ରତିନିଧି ଏଠାକୁ ଗାଡ଼ିରେ ଆସିଚନ୍ତି । ସେ ଭାରି ଉଦାର ହୃଦୟର ମଣିଷ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଦେବି, ଆପଣଙ୍କର ରୋଗୀଟିକୁ ନେବା ଲାଗି ସେ ଅବଶ୍ୟ ଗାଡ଼ି ଦେବେ । ଆପଣ କିଛି ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ, କମ୍‌ରେଡ୍ ଡାକ୍ତର । ଆମେ ରୋଗୀକୁ ଅବଶ୍ୟ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବୁ ।"

"ଚମତ୍କାର ।... ଗୋଟାଏ କଥା ଆପଣଙ୍କୁ ପଚାରିବି ବୋଲି ଭାବୁଥିଲି । ଆପଣ କଣ ଲେଫ୍‌ଟ୍‌ନେଣ୍ଟ ଗାଲିଉଲିନ୍‌ଙ୍କ ମାଆ ? ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ ଦୁହେଁ ଏକା ବାହିନୀରେ ଥିଲୁ ।

ହଠାତ୍ ଗାଲିଉଲିନଙ୍କର ମୁଖ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ଡାକ୍ତରଙ୍କ ହାତ ଧରି ସେ କହିଲେ, "ବାହାରକୁ ଆସନ୍ତୁ, ଅଗଣା ଭିତରକୁ ଯାଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ।"

କବାଟ ବାହାରକୁ ଆସିବା ମାତ୍ରକେ ସେ ତରତର ହୋଇ କହିଲେ, "ଆପଣଙ୍କୁ ଭଗବାନଙ୍କ ଦୁହାଇ, ଆପଣ ଥିରିଥିରି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବେ । ନହେଲେ ମୋର ସର୍ବନାଶ ହୋଇଯିବ । ୟୁସ୍‌ପ୍‌କା ଏକାବେଳେକେ ବିଗିଡ଼ି ଗଲା । ଆପଣ ନିଜେ ବିଚାର କରି କହନ୍ତୁ । ସେ ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ଶ୍ରମିକ ଥିଲା, ଅନ୍ୟ ପାଖରେ କାମ ଶିଖୁଥିଲା । ତା'ର ଏକଥା ବୁଝିବା ଉଚିତ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ କିଏ କେତେ କଣ ହୋଇଗଲେଣି । ଆପଣ କଣ ଭାବୁଥିବେ କେଜାଣି ? ୟୁପ୍‌ସକା ସତେ ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟ କଲା । ଭଗବାନ ତାକୁ କେବେହେଲେ କ୍ଷମା କରିବେ ନାହିଁ । ୟୁସ୍‌ପକାର ବାପା ଜଣେ ସୈନ୍ୟ ଥିଲେ ଓ ଯୁଦ୍ଧରେ ନିହତ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ମୁହଁ, ଦୁଇହାତ ଓ ଦୁଇଗୋଡ଼ ଗୁଳିମାଡ଼ରେ ଉଡ଼ିଗଲା ବୋଲି ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି ।

କହୁ କହୁ ସେ ବଡ଼ ଅଧୀର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ପୁଣି ଆପଣାକୁ ସଂବୃତ କରିଆଣି, କହିଲେ "ଆସନ୍ତୁ ମୁଁ ଗାଡ଼ିର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଉଚି । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ, ବେଶ୍ ଚିହ୍ନି ପାରୁଚି । ୟୁସ୍‌ପକା ଏଠାରେ ଦୁଇଦିନ ପାଇଁ ଥିଲା । ସେଇ ମୋତେ ସବୁ କହିଚି । ଆପଣ ଲାରା ଗୁଇଶାରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି ବୋଲି ସେ କହୁଥିଲେ । ଲାରା ପିଲାଟି ଭାରି ଭଲଥିଲା । ସେ ଆମ ଘରକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଆସୁଥିଲା । ତାକୁ ମୁଁ ବେଶ୍ ଭଲକରି ମନେ ରଖିଚି । ଆସନ୍ତୁ ମୁଁ ଗାଡ଼ି ଠିକ୍ କରିଦିଏ । କମ୍‌ରେଡ୍ ଡେମିନା ନିଶ୍ଚୟ ଆପଣଙ୍କୁ ଗାଡ଼ି ଦେବାକୁ ରାଜି ହେବେ । କମ୍‌ରେଡ୍ ଡେମିନା କିଏ ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି ? ତାଙ୍କର ପୂରା ନାଆଁ ହେଉଚି, ଓଲିଆ ଡେମିନା, ଲାରାର ମାଆଙ୍କର ସିଲାଇ କାରଖାନାରେ ଆଗରୁ ସେ କାମ କରୁଥିଲେ । ଆସନ୍ତୁ ।"

୧୩

ରାତି ହୋଇଗଲାଣି । ଚାରିଆଡ଼େ ଅନ୍ଧାର କିଟିକିଟି । କେବଳ ଡେମିନାର ପକେଟରେ ଥିବା ଟର୍ଚ୍ଚର ଆଲୁଅ ଚାରିପାଞ୍ଚ ପାହୁଣ୍ଡ ଆଗକୁ ପଡ଼ିପଡ଼ି ଯାଉଚି, ବାଟ ଦେଖାଇବା ଅପେକ୍ଷା ଏହା ଅଧିକ ବାଟବଣା କରି ଦେଉଚି ।

"ବିନା ଆଲୁଅରେ ଆପଣ ବାଟ ପାଇବେ ତ କମ୍‌ରେଡ୍ ଡାକ୍ତର ?"— କଅଁଳେଇ କଅଁଳେଇ ଡେମିନା ପଚାରିଲା । "ନହେଲେ ମୋର ଟର୍ଚ୍ଚଟା ବରଂ ନେଇଯାନ୍ତୁ । ହଁ ପିଲାଦିନେ ଲାରା ସହିତ ମୋର ଖୁବ୍ ଘନିଷ୍ଠତା ଥିଲା । ତାର ମାଆଙ୍କର ସିଲାଇ କାରଖାନାରେ ମୁଁ କାମ ଶିଖୁଥିଲି । ଏବର୍ଷ ମଧ ମୋର ତା' ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଚି । ମସ୍କୋ ଦେଇ ଯିବା ବାଟରେ ସେ ଏଠି ରହିଥିଲା । ମୁଁ କହିଲି, ପୁଣି କୁଆଡ଼େ ଯିବୁ, ଏଠି ରହିଯା । ଆମରି ଘରେ ରହ, ଆମେ ତୋ' ପାଇଁ କୌଣସି ଗୋଟାଏ କାମ ଯୋଗାଡ଼ କରିଦେବୁ । କିନ୍ତୁ ସେ ମୋ' କଥା ଶୁଣିଲା ନାହିଁ । ତା' କଥାରେ ମୋ'ର କହିବାର କଣ ଅଛି ? ଆପଣାର ହୃଦୟ ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, ମସ୍ତିଷ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ସେ ପାଶାକୁ ବିବାହ କରିଥିଲା । ସେଇଦିନଠାରୁ ତାର ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହୋଇଯାଇଛି । ମୋ କଥା ମାନି ସେ ଏଠି ରହନ୍ତା କୁଆଡୁ ?"

"ତା' ବିଷୟରେ ଆପଣ କ'ଣ ଭାବୁଚନ୍ତି ?"

"ସାବଧାନ ହୋଇ ଆସନ୍ତୁ, ଭାରି ଖସଡ଼ା ହୋଇଚି । ରୋଷେଇ ଘର ପାଣିକୁ ଏଠାରେ ନଢାଳିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କହିକହି ଥକି ଗଲିଣି । କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ କାନ୍ଥକୁ କହିବା ଯା, ଏମାନଙ୍କୁ କହିବା ସେଇଆ । ମୁଁ ତା' ବିଷୟରେ କଣ ଭାବୁଚି ? ଅର୍ଥାତ୍ ? ମୁଁ ଆଉ କଣ ଭାବିବି ? ମୋର ଭାବିବାକୁ ବେଳ କୋଉଠି ଅଛି କହିଲେ ? ମୁଁ ଏହିଠାରେ ରହେ । ହଁ, ଗୋଟାଏ କଥା ମୁଁ ତାକୁ କହିନାହିଁ । ତା'ର ଭାଇ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଥିଲା ନା, ସେମାନେ ତାକୁ ଗୁଳିକରି ମାରି ଦେଇଚନ୍ତି । ଆଉ ତା' ମାଆ, ମୁଁ ତାଙ୍କର ଦାନା ଖାଇଚି, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବି । ଆଚ୍ଛା, ମୋତେ ଏଥର ଯିବାକୁ ହେବ, ପ୍ରଣାମ ।"

"ଆସିବାକୁ ଏତେ ଡେରି ହେଲା କିଆଁ ?"—ଆଣ୍ଟୋନିଆ ପଚାରିଲା । "ତୁ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ଗୋଟାଏ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଘଟଣା ଘଟିଗଲା । କିପରି ଯେ ଘଟିଲା ତାହା କହିବା ଅସମ୍ଭବ । କାଲି ବାପା ଆଲାର୍ମ୍ ଘଡ଼ିଟିକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଇଥିଲେ । ସେକଥା ତୋତେ କହିବାକୁ ମୋର ମନେ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଘଡ଼ି ଭାଙ୍ଗିଯିବାରୁ ଭାରି ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ି ସେ ସେଇଟିକୁ ମରାମତି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । କିନ୍ତୁ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ରାସ୍ତା କଣରେ ଦୋକାନ କରିଥିବା ଘଡ଼ିବାଲା ଆସି ଅସମ୍ଭବ ମଜୁରି ଦାବିକଲା— କହିଲା ତିନି ପାଉଣ୍ଡ ରୁଟି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୁଁ କଣ କରିବି କିଛି ଜାଣିପାରିଲି ନାହିଁ । ବାପା ମଧ ଭାରି ହତାଶ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ତା'ପରେ ଠିକ୍ ଘଣ୍ଟାକ ଆଗରୁ ଘଡ଼ିଟି ହଠାତ୍ ଟିଣ୍‌ଟିଣ୍ କରି ବାଜି ଉଠିଲା ମନକୁମନ ପୁଣି ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ସତ କହିଲୁ ଏକଥା ତୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁଚୁ ?"

୧୪

ପରବର୍ତ୍ତୀ କେତେଦିନ ଜିଭାଗୋ ପରିବାରର ଅଭାବ ଅସହ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଘରେ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ କିଛି ନଥିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଉପାସ ରହିବାକୁ ହେଲା । ପାର୍ଟିର ଜଣେ ସଭ୍ୟଙ୍କୁ ଡାକ୍ତର ଥରେ ଡକାଇତମାନଙ୍କ ହାତରୁ ବଞ୍ଚାଇଥିଲେ । ଡାକ୍ତର ତାଙ୍କରି ପାଖକୁ ଯାଇ ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ଭଦ୍ରଲୋକ ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ

ଗୃହଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିଲା ଓ ଅନେକ ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ମସ୍କୋ ବାହାରେ ରହିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ଏବଂ ସେହିସମୟରେ ଲୋକମାନେ ସହ୍ୟ କରୁଥିବା ଭୋକ ଓ ଅଭାବକୁ ସେ ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଘଟଣା ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ । ବାହାରକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିଲେ ମଧ ନିଜେ ମଧ ଅନେକ ସମୟରେ ଉପାସ ରହି ଯାଉଥିଲେ ।

ସରକାରୀ ରେଟ୍‌ରେ କିଛି କାଠ କିଣିବା ଲାଗି ତାଙ୍କୁ ଦିନେ ପଡ଼ି ମିଳିଲା । ଗାଡ଼ିରେ କାଠକୁ ଲଦି ଘରକୁ ଫେରୁଥିବା ସମୟରେ ହଠାତ୍ ରାସ୍ତାଟା ଯେପରି ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ମାଲୁମ ହେଲା । ତାଙ୍କର ଦେହ ଏପାଖ ସେପାଖ ଦୋହଲିବା ପରି ମନେ ହେଲା । ପାଦ ଭାରୀଭାରୀ ଲାଗିଲା । ସେ ଆଶଙ୍କା କଲେ ଯେ ଏଥର ପ୍ରକୃତରେ ଦୁଃସମୟ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା, ଏଥର ତାଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ ଟାଇଫସ୍ ଧରିବ । ଏହିପରି ବାଟ ଚାଲୁଚାଲୁ ସେ ଦୁଲକରି କଚାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଶଗଡ଼ବାଲା ତାଙ୍କୁ ଉଠାଇ କାଠଗଦା ଉପରେ ନେଇ ଶୁଆଇଦେଲା । କିପରି ସେ ଘରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ସେବିଷୟରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କର କୌଣସି ହୋସ ରହିଲାନାହିଁ ।

୧୫

ଦୁଇ ସପ୍ତାହ କାଳ ସେ ଖାଲି ବାଉଳିଚାଉଳି ହେଉଥିଲେ । ସେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲେ ଯେପରି ଟୋନିଆ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଦୁଇଟା ରାସ୍ତା ଆଣି ରଖି ଦେଇଚି ଏବଂ ଟେବୁଲ ଉପରର ବତି ଜାଳିଦେଇଚି । ଟେବୁଲ ଉପରଟାଯାକ କମଳା ରଙ୍ଗର ଆଲୋକରେ ଆଲୋକିତ ହୋଇ ରହିଚି । ଏହି ଆଲୁଅରେ ସେ କାଗଜ କଲମ ଧରି ଲେଖିବସିଲେ ।

ଅନେକ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ଯାହା ସବୁ ଲେଖିବାର ଥିଲା, ଯାହାସବୁ ଲେଖିବାଲାଗି ସେ ସବୁଦିନ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଲେଖି ପାରୁନଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ତାହାହିଁ ଲେଖି ବସିଲେ । ଏଥର ବଡ଼ ଅନାୟାସରେ ସେ ଏହିସବୁ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିଲେ । ଅତି ଆଗ୍ରହର ସହିତ ସେ ଲେଖିବାରେ ଲାଗିଲେ । କେବଳ ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ବାଳକ ତାଙ୍କର ଲେଖିବାରେ ବ୍ୟାଘାତ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା । ସେ ବୋତାମ ଦିଆହୋଇ ନଥିବା ଗୋଟିଏ ଲୋମକୋଟ୍ ପିନ୍ଧିଥିଲା ଏବଂ ଇଉରାଲ ବା ସାଇବିରିଆରୁ ଆସିଥିବା ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା ।

ଏହି ପିଲାଟି ହେଉଚି ତାଙ୍କ ମତ୍ୟୁର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି, ଏହା ସେ ନିଶ୍ଚିତ କରି ଜାଣି ପାରିଲେ । ସେ ହେଉଚି ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ । କିନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ସେ ତାଙ୍କୁ କବିତା ଲେଖିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଚି କିପରି ? ମୃତ୍ୟୁ କିପରି ମନୁଷ୍ୟର ସହାୟକ ହୋଇପାରିବ ?

ତାଙ୍କର ମସ୍ତିଷ୍କ ଭିତରକୁ ଦୁଇଟି ଧାଡ଼ି ବାରବାର ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲା—

''ତୋ'ପାଖରେ ଥିବାରୁ ଆମେ ଭାରି ଖୁସୀ'' ଓ ''ଉଠିବାର ସମୟ ହେଲା ।''

ତାଙ୍କର ସମୀପରେ, ତାଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ନରକ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା; ବିଲୟ, ଦୁର୍ଜନତା ଓ ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଠିକ୍ ସେହିପରି ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ବସନ୍ତକାଳ, ମେରୀ ମାଗ୍‌ଡାଲିନ୍ ଓ ଜୀବନ ମଧ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏଥର ଉଠିବାକୁ ହେବ । ଏଥର ଉଠିବା ସମୟ ହେଲା, ଏଥର ଶଯ୍ୟାତ୍ୟାଗର ସମୟ ହେଲା । ଜାଗରଣର ସମୟ ହେଲା, ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନର ସମୟ ହେଲା ।

୧୬

ସେ କ୍ରମେ ଭଲ ହୋଇ ଆସିଲେ । ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କର କିଛି ମନେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । କଥା କଥା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧ ସେ ଠଉରାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ବା କୌଣସିଥିରେ ମଧ୍ୟ ବିସ୍ମୟ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଜ୍ୱର ବେଳେ ପତ୍ନୀ ତାଙ୍କୁ ରୁଟି, ଲହୁଣୀ ଓ ଚିନିଦିଆ ଚାହା ଖାଇବାକୁ ଦେଇଥିଲେ । ଏସବୁ ପଦାର୍ଥର କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନଥିଲା ବୋଲି ସେ ବିଲକୁଲ୍ ପାସୋରି ପକାଇଥିଲେ । କବିତା ଓ ପରୀ ଗପକୁ ଉପଭୋଗ କଲାପରି, ରୋଗରୁ ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରୁଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରାପ୍ୟ ପାଇଲା ପରି ସେ ଏହିସବୁ ଖାଦ୍ୟ ପାନୀୟ ଉପଭୋଗ କରିଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ କେତେଦିନ ଅନ୍ତେ ସେ ପୁଣି ଭାବିବାକୁ ଓ ବିସ୍ମିତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

"ଏ ସବୁ ପଦାର୍ଥ ତୁ ପାଇଲୁ କୋଉଠୁ ?" —ସେ ପତ୍ନୀକୁ ପଚାରିଲେ ।

"ଗ୍ରାନିଆ ଆମ ପାଇଁ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଦେଇଥିଲା ।"

"କୋଉ ଗ୍ରାନିଆ ?"

"ଗ୍ରାନିଆ ଜିଭାଗୋ ।"

"ଗ୍ରାନିଆ ଜିଭାଗୋ ।"

"ହଁ, ତୋର ଭାଇ ଏଭଗ୍ରାଫ୍, ସେ ଓମ୍‌ସ୍କରେ ଥାଏ । ତୋ'ର ବାପାଙ୍କର ଔରସରୁ ଜାତ ହୋଇଥିବା ଭାଇ । ତୁ ବେମାର ଥିଲାବେଳେ ସେ ନିତି ଆସୁଥିଲା ।

"ସେ ବଲ୍‌ଗା ହରିଣ ଚମର କୋଟ୍ ପିନ୍ଧିଥିଲା ନା ?"

'ହଁ, ତେବେ ତାକୁ ତୁ ଦେଖିଚୁ, ତୋର ତ ଆଦୌ ହୋସ୍ ନଥିଲା । କୋଉଠି ଗୋଟାଏ ଘରର ସିଢ଼ି ପାଖରେ ତାର ତୋ' ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ସେ କହୁଥିଲା । ସେ ଆଗରୁ ତୋତେ ଚିହ୍ନିଥିଲା, ତୋ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ତୋତେ ଦେଖି ସେ ଭାରି ଛାନିଆ ହୋଇଗଲା । ସେ ତୋତେ ଦେବତା ପରି ମାନେ । ତୋ'ର ରଚନାର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଶବ୍ଦ ସେ ପଢ଼ିଚି । ଚାଉଳ,କିସ୍‌ମିସ୍, ଚିନି ଆମ ପାଇଁ ସେ ସବୁ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଦେଉଥିଲା । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାଲିଗଲାଣି । ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ସେଠାକୁ ଯିବାକୁ କହି ଯାଇଚି । ସେ ଏକ ଅଦ୍‌ଭୁତ ପିଲା, ତା'ର ସବୁକଥା ବଡ଼ ରହସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା । ବୋଧହୁଏ ସେଠି ସରକାରୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ତାର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ରହିଚି । ସେ କହୁଥିଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ବର୍ଷେ ଦୁଇବର୍ଷ ପାଇଁ ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରରୁ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯିବା ଆମ ପକ୍ଷରେ ନିରାପଦ ହେବ । ମୁଁ କ୍ରୟସ୍‌ଗର ଜମିଦାରୀ କଥା କହିଲି । ସେ ସେଥିରେ ରାଜି ହେଲା । ସେଠାରେ ଆମେ ପନିପରିବା ଚାଷ କରି ପାରିବା, ସେଠି ଚାରିପାଖରେ ଘନ ଜଙ୍ଗଲ । ବିନା ସଂଗ୍ରାମରେ ଖାଲି ଗୋରୁଙ୍କ ପରି ମରିବାରେ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥ ଅଛି ବୋଲି ବିଚାରୁ ନାହିଁ ।

ସେହି ବର୍ଷ ଏପ୍ରିଲ ମାସରେ ଇଉରାଲ ପ୍ରଦେଶରେ ଥିବା ୟୁରି ଆଟିନ୍ ସହରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଭାରିକିନୋ ଜମିଦାରୀକୁ ସପରିବାର ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ।

●

ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଇଉରାଲ ଯାତ୍ରା

ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସର ଶେଷବେଳକୁ ବରଷର ପ୍ରଥମ ଉଷ୍ଣ ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଏଗୁଡ଼ିକ ବସନ୍ତାଗମନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେବଳ ଏକ ଭ୍ରାନ୍ତ ସୂଚନା ଦେଇଗଲା, କାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷ ପରି ଏବର୍ଷ ମଧ୍ୟ ଏହି ଉଷ୍ଣ ଦିନଗୁଡ଼ିକରେ ପରେ ପରେ ଦାରୁଣ ହିମ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ମାଡ଼ିଆସିଲା ।

ଜିଭାଗୋ ପରିବାର ଯାତ୍ରାର ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଥିଲେ । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ମୂଳରୁ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବର ଯାତ୍ରା ସପକ୍ଷରେ ନଥିଲେ । ସେ ଭାବିଥିଲେ ଯେ ଏସବୁ ଯୋଗାଡ଼ ଯନ୍ତ୍ର ଶେଷକୁ ଫସର ଫାଟିଯିବ ଓ ତେଣୁ ସେ ଏସବୁଥିରେ କୌଣସି ବାଧା ଦେଉ ନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏଥର ପ୍ରସ୍ତୁତି ଶେଷ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ଏବଂ ସତରେ ସେମାନେ ଯାଉଚନ୍ତି ବୋଲି କ୍ରମେ ଅଧିକ ବୋଧ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଏହି ଯାତ୍ରା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବାର ବେଳ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ।

ସେ ନିଜେ, ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ନେଇ ଗଠିତ ହୋଇଥିବା ଏକ ପରିବାର-ସମିତିରେ ସେ ଆପଣାର ସଂଶୟମାନ ବ୍ୟକ୍ତ କଲେ । ଆପଣାର ଆପତ୍ତିଗୁଡ଼ାକ ବାଢ଼ିସାରିବା ପରେ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ– "ମୋର କଥାଗୁଡ଼ାକ କଣ ଭୁଲି ତୁମେମାନେ ଭାବୁଚ ? ତଥାପି କ'ଣ ତୁମେମାନେ ଯିବ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଚ ?"

ଟୋନିଆ ଉତ୍ତର ଦେଲା, "ତୁ କହୁଚୁ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇବର୍ଷ ପାଇଁ ଆମକୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଚଳାଇ ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ଚାଷଜମିର ଅବସ୍ଥା ସୁଧୁରିଯିବ, ତା' ହେଲେ ମସ୍କୋ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ପନିପରିବା ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଆମେ ଅରାଏ ଜାଗା ପାଇ ପାରିବା । କିନ୍ତୁ ସେତେଦିନ ଯାଏ ଏକଷ୍ଟ କିପରି ସହ୍ୟ କରି ରହିହେବ ତୁ କହିଲୁ ! ଏହି ସାଂଘାତିକ ବିଷୟଟା ଉପରେ ତ ତୁ କିଛି କହିଲୁ ନାହିଁ !"

"ଏହିସବୁ କାଳ୍ପନିକ ଭବିଷ୍ୟତ ଉପରେ ଆଶା କରିବାକୁ ମୁଁ ତୁଚ୍ଛା ପାଗଳାମି ବୋଲି କହିବି ।"– ଶ୍ୱଶୁର କହିଲେ ।

"ତେବେ ତୁମମାନଙ୍କର କଥାହିଁ ରହୁ"– ୟୁରି ଆଣ୍ଡେଇଭିଚ୍ କହିଲେ । "କିନ୍ତୁ ମୋତେ କାହିଁକି ସବୁକଥା ଅନ୍ଧର ବାଟ ଚାଲିବା ପରି ମନେ ହେଉଚି– ଆମେ ଯୋଉ ଜାଗାକୁ ଯିବାକୁ ବାହାରିଚୁ, ସେହି ଜାଗା ବିଷୟରେ ଆମକୁ ବିନ୍ଦୁବିସର୍ଗ ମାଲୁମ ନାହିଁ । ଆଗେ ଭାରିକିନୋରେ ତିନିଜଣ ଲୋକ ରହୁଥିଲେ । ମାଆ ଆଉ ଆଇମାଆ ମରି ସାରିଲେଣି । ଅଜାଙ୍କୁ ସେମାନେ ଅଟକ କରି ରଖିଚନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ବଞ୍ଚିଚନ୍ତି କି ନାହିଁ, ମୁଁ ଠିକ୍‌କରି ସେକଥା କହି ପାରିବି ନାହିଁ ।

"ଯୁଦ୍ଧର ଶେଷବର୍ଷ ସେ ସେଠାରେ ଥିବା ଜଙ୍ଗଲ ଓ କାରଖାନାମାନ ଆଉ କାହାକୁ ବିକିଦେଇଥିଲେ । ଜମିଦାରୀ ବର୍ତ୍ତମାନ କାହା ନାମରେ ଅଛି ସେକଥା ମଧ ଆମକୁ ଜଣା ନାହିଁ । କିଏ ସେଠି ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହି ଜମିଦାରୀ ଦେଖାଶୁଣା କରୁଚି ? ଜଙ୍ଗଲରୁ ଗଛ କଟାହେଉଚି ? କାରଖାନା ଚାଲୁ ରହିଚି ? ପୁଣି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ହେଉଚି ଦେଶର ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁମାନଙ୍କ ହାତରେ ଶାସନକ୍ଷମତା ରହିଚି, ଅର୍ଥାତ୍ ଆମେ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ କିଏ ସେଠି ଶାସନ କରୁଥିବ ?"

"ତୁମେମାନେ ଜମିଦାରୀର ପୁରୁଣା ମାନେଜର ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍‌ଙ୍କ ଉପରେ ପୂରା ଭରସା ରଖି ସେଠାକୁ ଯିବ ବୋଲି ବାହାରିଚ । କିନ୍ତୁ ସିଏ ସେଠି ଥିଲେ ସିନା ଆମ ଖବର ବୁଝିବ ! ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନରେ ରହିଚି କି ନାହିଁ, ସେକଥା ମଧ କିଏ କହି ପାରିବ ? ତା' ପରେ କେବଳ ତା'ର ନାଆଁଟିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ସେହି ଲୋକଟି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆମରି କି ଜ୍ଞାନ ଅଛି କହିଲ ?"

"ଅବଶ୍ୟ ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ ଆଉ କଣ ଅଛି ? ତୁମେମାନେ ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ସାରିଲଣି, ମୁଁ ମଧ ସମ୍ମତି ଦେଇ ସାରିଲିଣି । ଦୂର ଯାତ୍ରା କରିବାକୁ ହେଲେ ଯାହାସବୁ କରିବା କଥା, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହିଗୁଡ଼ିକର ହିଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ହେବ । ଯାତ୍ରାର ଦିନ ଗଡ଼େଇ ଆଉ ଲାଭ ନାହିଁ ।"

୨

ଯାତ୍ରା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅନୁସନ୍ଧାନମାନ କରିବା ଲାଗି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । କାଠବାଡ଼ା ଭିତରେ ସେଠି ଧାଡ଼ିଧାଡ଼ି ଯାତ୍ରୀ କିଉ କରି ଠିଆ ହୋଇଚନ୍ତି । ମୁସାଫିରଖାନା ଗୋଟାକରେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ମାଲମାଲ ହୋଇ ବସିଚନ୍ତି– କିଏ କାଶିବାରେ ଲାଗିଚି ତ କିଏ ଥୁ'କରି ଛେପ ପକାଉଚି– ସେମାନଙ୍କର ମୁଖର ଶବ୍ଦମାନ ଷ୍ଟେସନ୍‌ର ଉଚ୍ଚ ଛାତରେ ବାଜି ବଡ଼ ଅସଙ୍ଗତ ଭାବରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠୁଚି ।

ଏମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶଙ୍କୁ ଏବେ ଟାଇଫସ୍ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ରୋଗ ଟିକିଏ ଉଣାହୋଇ ଆସିବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନଙ୍କୁ ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ମୁକୁଳାଇ ଦିଆଁଯାଇଚି । ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପ୍ରବଳ ଭିଡ଼ ରହିଥିବାରୁ ରୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ଦିନ ରଖିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହେଉନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଜଣେ ଡାକ୍ତର ହିସାବରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଏହାର ଆବଶ୍ୟକତା ବେଶ୍ ବୁଝିପାରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏପରି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଯେ ଏତେ ବେଶୀ ହୋଇଥିବ ଓ ସେମାନେ ରେଲଷ୍ଟେସନ୍‌ମାନଙ୍କରେ ଆସି ଆଶ୍ରୟ ନେବାକୁ ଯେ ଏପରି ବାଧ ହୋଇଥିବେ, ଏକଥା ସେ ଆଦୌ କଳ୍ପନା ମଧ କରି ପାରି ନଥିଲେ ।

"ଆପଣଙ୍କୁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନୁମତି ପାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ"– ଜଣେ କୁଲି ତାଙ୍କୁ କହିଲା । "ସେଥିପାଇଁ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରୁ କୌଣସି ଗାଡ଼ି ଯାଉଚି କି ନାହିଁ ବୁଝିବା ଲାଗି ଆପଣଙ୍କୁ ଏଠାକୁ ରୋଜ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଜିକାଲି ଗାଡ଼ି ପାଇବା କେବଳ ଭାଗ୍ୟର କଥା । ଅବଶ୍ୟ ଯଦି କିଛି ଅଟା ବା ଆଉ କିଛି ତୁମେ ତ ଜାଣିଥିବ, ତେଲ ନଦେଲେ ଗାଡ଼ିର ଚକା ଚାଲି ପାରିବ ନାହିଁ । ହଁ, କିଛି ଭଡ଼୍‌କା ନଦେଲେ ମଧ ଖୁବ୍ ବେଶୀ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।"

୩

ସେତେବେଳକୁ ଉଚ୍ଚତର ଅର୍ଥନୀତି ସମିତିରେ ଜଣେ ଉପଦେଷ୍ଟା ହୋଇ ରହିବାଲାଗି ଆଲେକଜାଣ୍ଡାର ଆଲେକଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ ଏକାଧିକବାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆହୋଇ ସାରିଥାଏ । ସାଙ୍ଘାତିକ ଭାବରେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଜଣେ ଶାସନାଧିଷ୍ଠିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଚିକିତ୍ସା କରିବା ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ତତ୍କାଳୀନ ଉଚ୍ଚତମ ମୁଦ୍ରାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ପାରିଶ୍ରମିକ ମିଳୁଥାଏ । ନୂଆ ହୋଇ ଖୋଲା ଯାଇଥିବା ବିତରଣକେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରୁ ଜିନିଷପତ୍ର କିଣିପାରିବାର ଅନୁମତି ପତ୍ରକୁ ସେହି ସମୟରେ ଉଚ୍ଚତମ ମୁଦ୍ରା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।

ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଗୋଦାମ ଘରେ ଏହି ବିତରଣ କେନ୍ଦ୍ର ଖୋଲା ହୋଇଥାଏ । କିଣିବା ଲୋକ ବେଶୀ ନଥାନ୍ତି । ଡାକ୍ତର ଏବଂ ଅଧ୍ୟାପକ (ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଶ୍ୱଶୁର) ଛୋଟିଆ ଛୋଟିଆ ତକିଆଖୋଳ ଗୁଡ଼ିକୁ ମୁହଁ ମେଲାକରି ଧରି ଏଡ଼େଏଡ଼େ ଆଖିରେ ଅନାଇ ରହିଥାନ୍ତି, ଖୋଳଗୁଡ଼ିକ ଅଟା, ଶସ୍ୟ ମାକାରୋନି, ଚିନି, ସାବୁନ୍, ଦିଆସିଲି ପ୍ରଭୃତି ଆବଶ୍ୟକ ସମାଗ୍ରୀରେ ଭରି ଯାଉଥାଏ ।

ଭଣ୍ଡାରମାଲିକର ଉଦାରତାରେ ବିମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଏବଂ ତା'ର ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନ କରି ସେମାନେ ତରତର ହୋଇ ଆପଣାର ପୁଡ଼ିଆଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି ବଡ଼ବଡ଼ ଅଖାରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେଲେ ଏବଂ କାନ୍ଧ ଉପରକୁ ପକାଇଦେଲେ ।

ଖାଲି ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀର ଭାବନାରେ ନୁହଁ, ମାତ୍ର ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ସଂସାରରେ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନରେ ଲାଗି ପାରୁଚନ୍ତି ଏବଂ କେବଳ ବୃଥା ଜୀବନକ୍ଷେପଣ କରୁନାହାନ୍ତି, ଏହି ଅନୁଭୂତିରେ ମଧ୍ୟ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିବା ବାଟରେ ସେମାନେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇପଡୁଥିଲେ । ଏହିସବୁ ସଞ୍ଜ ସରଞ୍ଜାମ ଦେଖିଲେ, ଟୋନିଆ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଶଂସା ଓ କୃତଜ୍ଞତା ବରଷିଯିବ, ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ସେସବୁର ଯୋଗ୍ୟ ଅଧିକାରୀ ବୋଲି ମନେ କରୁଥାନ୍ତି ।

୪

ଦିନମାନ ସ୍ୱାମୀ ଓ ଶ୍ୱଶୁର ସରକାରୀ ଅଫିସମାନଙ୍କରେ କଟାଇ ଦେଉଥିଲେ । ଯାତ୍ରାର ଅନୁମତିପତ୍ରମାନ ପାଇବାଲାଗି ନାନା ଉଦ୍ୟମ କରିବାକୁ ପଡୁଥାଏ, ମସ୍କୋ ଫେରି ଆସିବା ପରେ ଯେପରି ପୁଣି ସେମାନଙ୍କର ବାସଗୃହ ସେମାନଙ୍କୁ ମିଳିପାରିବ, ସେଥିଲାଗି ବାସଗୃହଟିକୁ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରୀ ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡୁଥାଏ । ଏଣେ ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଘରକରଣା ଜିନିଷମାନ ସଜାଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ତିନି ବଖରା ଘର ଭିତରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉ ହେଉ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଯିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବା ଆଗରୁ ସେ ତାକୁ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ଥର ଓଜନ କରି ଦେଖୁଥାଏ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବ୍ୟବହାର ଲାଗି ସେମାନେ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ଜିନିଷ ନେଇ ଯାଉଥିଲେ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଅନେକ ଜିନିଷକୁ ରାସ୍ତାରେ ଗଲାବେଳେ ଓ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିବାର ପ୍ରଥମ କେତେ ସପ୍ତାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିନିମୟ ମୁଦ୍ରାରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ପାଇଁ ନିଆଯାଉଥିଲା ।

ଖୋଲା ଝରକା ଦେଇ ଘର ଭିତରକୁ ବସନ୍ତ ପବନ ପ୍ରବେଶ କରୁଥିଲା । ଅଗଣାରେ କୁକୁଡ଼ା ରାବୁଥିଲେ, ପିଲାମାନେ ଖେଳୁଥିଲେ ଓ ଚିତ୍କାର କରିବାରେ ମସ୍ତହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

କୋଉ ଜିନିଷ ନେବାକୁ ହେବ ଓ କୋଉ ଜିନିଷ ରଖିଦେଇ ଯିବାକୁ ହେବ, ସେ ବିଷୟରେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ନୀତି ଅନୁସରଣ କରୁଥିଲେ । ଟୋନିଆ ଭାବୁଥିଲା– ''ପୋଷାକ ପତ୍ର କରିବା ପାଇଁ ରହିଥିବା କନା ନେଇକରି ଗଲେ ହୁଅନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ନକଲି ସିଲାଇ କରି ନନେଲେ ବାଟରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଧରିବାର ଭୟ ରହିଚି । ବାଟରେ ତ କୁଲି ମିଳିବେ ନାହିଁ, ତେଣୁ ଟ୍ରଙ୍କ୍ ପେଟେରା ନେଇ କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ । ଅତି ଦରକାରୀ ଜନିଷମାନ ଏକାଠି କରି ଛୋଟ ଛୋଟ ପୁଡ଼ା ବାନ୍ଧିରଖିବାକୁ ହେବ, ଯେପରି ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବା ପିଲା ମଧ– ସେହି ପୁଡ଼ାକୁ ଉଠାଇ ନେଇ ଯାଇ ପାରିବ । ଲୁଣ ଆଉ ତମାଖୁ ଦରକାରୀ ଜିନିଷ, କିନ୍ତୁ ନେଇକରି ଗଲେ ଧରା ପଡ଼ିବାର ବିପଦ ରହିଚି ।'' ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।

୫

ସେମାନେ ଯାତ୍ରାକରି ବାହାରିବାର ପୂର୍ବଦିନ ବରଫଝଡ଼ ହେଲା । ନଟୁପରି ବୁଲୁଥିବା ତୁଷାରକଣାର ଧୂସର ମେଘଖଣ୍ଡମାନ ଆକାଶ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଥିଲେ ଓ ଠିକ୍ ଏକ ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ ପରି ପୃଥିବୀ ଆଡ଼କୁ ଛୁଟିଆସୁଥିଲେ । ରାସ୍ତାଘାଟର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଗାତ୍ରକୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଚାଦରରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ଦେଉଥିଲେ ।

ଜିନିଷପତ୍ର ବନ୍ଧାବନ୍ଧି ସରିଲା । ଆପଣାର ଘରକୁ ସେମାନେ ଜଣେ ବୟସ୍କ କିରାନି ପରିବାରର ଜିମାରେ ଛାଡ଼ିଯାଉଥିଲେ । ଗତ ଶୀତକାଳରେ ଏହି ପରିବାର ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭ୍‌ନାକୁ ପୁରୁଣା ଲୁଗାପଟା ଓ ଆସବାବପତ୍ର ବଦଳରେ ଆଳୁ ଓ ଜାଳେଣି କାଠ ଯୋଗାଡ଼ କରିବାରେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ମାର୍କେଲ ଉପରେ ବିଶ୍ବାସକରି ହେଲାନାହିଁ । ଆପଣାର ରାଜନୀତିକ ଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ସେ ଯେଉଁ ସାମରିକ ଚଉକିକୁ ଯାଉଥିଲା, ତାର ପୂର୍ବତନ ମାଲିକମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ତା'ର ରକ୍ତଶୋଷଣ କରୁଥିଲେ ବୋଲି ସେ ସେଠାରେ ଅବଶ୍ୟ କହି ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଏତେଦିନ ତାକୁ ମୂର୍ଖ ରଖି ଆସିଚନ୍ତି, ମନୁଷ୍ୟ ଯେ ମର୍କଟମାନଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ହୋଇଚି, ଏହି ସତ୍ୟକୁ ମଧ ଜାଣିଶୁଣି ସେମାନେ ତାହାଠାରୁ ଗୋପନ କରି ରଖିଚନ୍ତି । ଏଥିଲାଗି ମାଲିକମାନଙ୍କ ଉପରେ ସେ ଭାରି ଦୋଷାରୋପ କରୁଥିଲା ।

ଘରେ କେଉଁଠିସବୁ କଣ ରହିଚି, ଶେଷ ଥର ପାଇଁ ତାହା ଦେଖାଇଦେବା ପାଇଁ ଆଣ୍ଟୋନିଆ କିରାନି ପରିବାରର ଦମ୍ପତିକୁ ଘର ଭିତରକୁ ଡାକିନେଲା । କୋଉ କୋଲପର କୋଉ ଚାବି ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଦେଲା ଏବଂ ଶେଷମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କେତୋଟି ପରାମର୍ଶ ମଧ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଚଉକି ଓ ଟେବୁଲଗୁଡ଼ିକୁ କାନ୍ଥ ପାଖକୁ ଟାଣି ନିଆଯାଇଥାଏ, ପରଦାଗୁଡ଼ିକୁ ପକାଇ ଦିଆଯାଇଥାଏ ଏବଂ ଘରକଣରେ ବୋକଚାମାନ ଗଦାହୋଇ ରହିଥାଏ । ବାହାରେ ସୁ'ସୁ' ଗର୍ଜନ

କରୁଥିବା ବରଫଝଡ଼ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଙ୍ଗେ ଲିଭାଇଥିବା ସମସ୍ତ ଦୁଃଖଯାତନାର ସ୍ମରଣ ଦେଇ ଯାଉଥାଏ । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆପଣାର ପିଲାଦିନର କଥା, ଆପଣା ମାଆଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁକଥା ଭାବିବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି । ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଓ ତା'ର ବାପା ଆନ୍ନା ଇଭାନୋଭ୍ନାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟିକ୍ରିୟା ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି, ଯେପରି ଏହାହିଁ ହେଉଚି ଏହିଘରେ ସେମାନଙ୍କର ଶେଷରାତ୍ରି, ଯେପରି ସେମାନେ ଏହି ଘରକୁ ଆଉ କେବେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବେ ନାହିଁ । ଏହି ଘରର ଆଶ୍ରୟତଳେ ଅତିବାହିତ ହୋଇଯାଇଥିବା ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକର ସ୍ମୃତି ସେମାନଙ୍କୁ ଅଭିଭୂତ କରି ରଖିଥିଲା ଏବଂ ନୟନ ଭରାଇ ଆସୁଥିବା ଲୋତକକୁ ସେମାନେ ନୟନ ଭିତରେ ରୁଦ୍ଧ କରି ରଖିବାକୁ ପ୍ରବଳ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ।

୬

ସେମାନେ ବଡ଼ିସକାଳୁ ଷ୍ଟେସନକୁ ବାହାରିଲେ । ସାଇ ପଡ଼ିଶା ସାଧାରଣତଃ ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ଶୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣକୁ ସାମାଜିକ ଉପଚାରମାନ ସଙ୍ଗଠନ କରିବାକୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ସେ ଚିତ୍କାର କରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉଠାଇବାକୁ ଲାଗିଲା— "କମ୍‌ରେଡ୍‌ମାନେ, ସମସ୍ତେ ଉଠ, ଶୀଘ୍ର ଆସି ପ୍ରସ୍ଥାନୋଦ୍ୟତ ପରିବାରକୁ ବିଦାୟ ଦେଇ ଯାଅ !"

ସମସ୍ତେ ଆସି ପଛପଟ ଦେହୁଡ଼ିରେ ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତାକାରରେ ଜମା ହୋଇଗଲେ, ସତେ ଯେମିତି ସେମାନେ ଏକାଠି ଫଟୋ ଉଠାଇବାକୁ ଠିଆ ହୋଇଚନ୍ତି ! କିଏ ହାଇ ମାରୁଥାଏ ତ କିଏ ଶୀତରେ ଠକଠକ ଥରୁଥାଏ । କିଏ ଦେହ ଉପରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ମଇଳା କୋଟଟାକୁ ଅଧିକ ଟାଣିଆଣୁଥାଏ, ଖାଲି ଗୋଡ଼ ଉପରେ ଗଳାଇଦେଇ ଆସିଥିବା ଭାରି ବୁଟ୍‌ଜୋତାଗୁଡ଼ାକୁ କିଏ ମସମସକରି ପକାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ଏକ ଉତ୍କଟ ପ୍ରକାରର ମଦ ପିଇ ମାର୍କେଲ ନିଶାରେ ଟଳଟଳ ହେଉଥାଏ । ଏହି ନିଶାନିବାରଣ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ କେଉଁଠୁ ତାହା ଯୋଗାଡ଼ କରି ଆଣି ପିଇଥାଏ । ଦେହୁଡ଼ିର ରେଲିଂକୁ ଧରି ଠିକ୍ ଗୋଟାଏ ମଲାମଣିଷ ପରି ସେ ଲଟକି ଠିଆହୋଇଥାଏ । ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକୁ ଷ୍ଟେସନ୍‌ଯାଏ ନେଇଯିବାକୁ ସେ ଏକାଜିଦ୍ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ଓ ମନା କରାଯିବାରୁ ବଡ଼ ଅପମାନିତ ବୋଧକଲା ।

ତଥାପି ଅନ୍ଧାର ଯାଇ ନଥାଏ । କାଲିଠାରୁ ଆଜି ଅଧିକ ବହଳର ବରଫ ପଡ଼ିଥାଏ । ଗଳିରାସ୍ତା ଛାଡ଼ି ବଡ଼ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଆସିବା ବେଳକୁ ଫରଚା ହୋଇଗଲାଣି । ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ରାସ୍ତାରେ ଆଉ ଜନ ପ୍ରାଣୀ କେହିଁ ନଥାନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ ପଛରୁ ଗୋଟାଏ ଗାଡ଼ି ଆସି ସେମାନଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲିଗଲା । ଗାଡ଼ିବାଲା ଦେହର ଚାରିଆଡ଼େ କମ୍ବଳ ଘୋଡ଼ିହୋଇ ଠିକ୍ ମେଦଟିଏ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । ଅତିରିକ୍ତ ଭଡ଼ାରେ ମାଲପତ୍ର ସହିତ ସେମାନ୍‌ଙ୍କୁ ଷ୍ଟେସନ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନେଇଯିବାକୁ ସେ ସମ୍ମତ ହେଲା । କେବଳ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆପଣାର ଇଚ୍ଛାରେ ପାଦରେ ଚାଲିଚାଲି ଗଲେ ।

୭

ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ଟୋନିଆ ଓ ତା'ର ବାପାଙ୍କୁ କାଠବାଡ଼ ଭିତରେ ଧାଡ଼ିକରି ଠିଆ ହୋଇଥିବାର ଦେଖିଲେ । ନିଉଶା ଓ ସାଶେଙ୍କା ବାହାରେ ବୁଲୁଥିଲେ ଏବଂ ଯିବାର ସମୟ ହେଲାଣି କି ନାହିଁ ବୋଲି ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଦେଖିଆସୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଦେହରୁ କିରାସିନିର ଗନ୍ଧ ବାହାରୁଥିଲା । ବାଟରେ ଗଲାବେଳେ ଉକୁଣି ଲାଗିବେନାହିଁ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର ବେକ, ହାତ ଓ ଆଣ୍ଠୁରେ କିରାସିନି ବୋଲି ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ପ୍ଲାଟ୍‌ଫର୍ମ ଫାଟକଯାଏ ଭିଡ ଲମ୍ବହୋଇ ରହିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଲାଇନ୍ ଉପରେ ପ୍ରାୟ ଅଧମାଇଲ ଚାଲିକରି ଗଲେ ଯାଇ ଗାଡ଼ି ଧରିବାର କଥା ଥିଲା । ମେହେନ୍ତର ଅଭାବରେ ଷ୍ଟେସନ୍ ବଡ଼ ଅଳିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ପ୍ଲାଟ୍‌ଫର୍ମ ଆଗରେ ଥିବା ଲାଇନଗୁଡ଼ାକ ମଇଳା ଓ ବରଫରେ ପୋତିହୋଇ ରହିଥିଲା । ତେଣୁ ଗାଡ଼ିସବୁ ଅନେକ ଦୂରରେ ଠିଆହେବାକୁ ବାଧ ହେଉଥିଲା ।

ଟୋନିଆ ହାତ ହଲାଇ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଡାକିଲା ଏବଂ ଯାତ୍ରାକାଳୀନ ଅନୁମତିପତ୍ରମାନ କେଉଁଠୁ ମୋହର ଦେଇ ଆଣିବାକୁ ହେବ, ବଡ଼ପାଟିରେ ସେହି ପରାମର୍ଶ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଡାକ୍ତର ଫେରି ଆସିବା ପରେ ସେ କହିଲା, ''ଦେଖାଇଲୁ, ସେମାନେ କଣ ସବୁ ଲେଖିଚନ୍ତି ।'' ଡାକ୍ତର କାଠବାଡ଼ ସେପାଖରୁ କାଗଜପତ୍ର ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ଟୋନିଆ ପଛରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ ପଛରୁ କାଗଜକୁ ପଢ଼ି ପକାଇ କହଲେ– ''ଆପଣଙ୍କ କାଗଜ ହେଉଚି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗାଡ଼ି ପାଇଁ ।''

ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଲୋକ ଜଣକ ବୁଝାଇଦେଇ କହିଲା– ''ଏହି ମୋହର ଫଳରେ ଆପଣ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗାଡ଼ିରେ ସ୍ଥାନ ଦାବି କରି ପାରିବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଗାଡ଼ିରେ କୌଣସି ଯାତ୍ରୀଡବା ଥିଲେ ସେଇଥିରେ ଆପଣ ବସିକରି ଯାଇ ପାରିବେ ।''

ଭିଡରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଅନେକ ଲୋକ ଏକାବେଳେକେ ଚିତ୍କାର କରିଉଠିଲେ ! ''ଯାତ୍ରୀଡବା ? ସତରେ ନା ମିଛରେ ? ଦୁଇ ଡବା ମଝିରେ ଥିବା ବଫର୍ ଉପରେ ବସିକରି ଯାଇ ପାରିଲେ ଆଜିକାଲି ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟର କଥା ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ ।''

ଅନ୍ୟଜଣେ କହିଲା– ''ଆପଣ ସେମାନଙ୍କର କଥା ଆଦୌ ଶୁଣନ୍ତୁ ନାହିଁ, ମୁଁ ସବୁକଥା ବୁଝାଇ କହି ଦେଉଚି । ଏବେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ଗାଡ଼ି ଯାତାୟାତ କରୁଚି– ସୈନ୍ୟବାହିନୀ, କଏଦୀ, ଗୋରୁଗାଈ ଓ ଯାତ୍ରୀଡବା ସଭିଙ୍କୁ ଏହି ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ିରେ ଯିବାକୁ ହେଉଚି । ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ବାଉଳା କରିଦେଇ ତୁମର କି ଲାଭ ହେଉଚି କହିଲ ? କଥା କହିବାକୁ କ'ଣ ପଇସା ପଡୁଚି ? ତେଣୁ ଯାହା କହ ପଛକେ ଯେପରି ସେ ବୁଝିପାରିବେ, ସେହିପରି ସିନା କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ !''

ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଉ ଜଣେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା– ଓଃ ଭାରି ବୁଝାଇଲାବାଲା । ତୁ ଯାହା ବୁଝାଇଲୁ, ସେସବୁ ଆମକୁ ଭଲକରି ଜଣାଅଛି । ଆରେ ବୁଝାଇବା ଆଗରୁ ସିନା ଆଗ ମଣିଷ

ଚିହ୍ନିବା ଦରକାର ! ଏମିତି ଚେହେରା ଥିବା ଜଣେ ମଣିଷ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଡବାକୁ କିପରି ଯାଇପାରିବ କହିଲୁ ? ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଡବାରେ ତ ନୌବାହନୀର ଲୋକ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ବନ୍ଧୁକ ରହିଚି । ଏହାଙ୍କୁ ସେମାନେ ଦେଖି କଣ ମନେ କରିବେ କହିଲୁ ? ଥିବାଘରର ଲୋକ, ପୁଣି ଡାକ୍ତର ! ବାସ୍ ସେମାନେ ଆପଣାର ବନ୍ଧୁକ ଦେଖାଇବେ, ଚୁପ୍ ହୋଇ ସେଠୁ ବାହାରି ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।''

୮

ତିନିଦିନ ତିନିରାତି ଗାଡ଼ିରେ ବସିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ମସ୍କୋଠାରୁ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଦୂରକୁ ପହଞ୍ଚି ପାରି ନଥିଲେ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ୍‌ରେ ଶୀତକାଳୀନ ପ୍ରକୃତି ବିରାଜମାନ କରୁଥାଏ । ରେଲଲାଇନ, ବିଲବାରି, ଜଙ୍ଗଲ ଏବଂ ଗାଆଁ ଛାତମାନ ସବୁ ବରଫରେ ପୋତିହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ଉପର ବଙ୍କର୍ ଗୋଟାଏ କଣକୁ ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଜିଭାଗୋ ପରିବାର ଏତେଟିକିଏ ଜାଗା ପାଇଥାନ୍ତି— ସେଠାରେ ବସିଲାବେଳକୁ ଛାତରେ ମୁଣ୍ଡ ବାଜେ କି ନବାଜେ, ଏହିପରି ମନେ ହେଉଥାଏ ।

ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଆଗରୁ କେବେ ମାଲ୍‌ଗାଡ଼ିରେ ବସି କୁଆଡ଼କୁ ଯାଇ ନଥିଲା । ପ୍ରଥର ଥର ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ତାକୁ ବଙ୍କ୍ ଉପରକୁ ଉଠାଇଦେଲେ । ଅବଶ୍ୟ ପରେ ସେ କାହାରି ସାହାଯ୍ୟ ନନେଇ ଆପେ ଉପରକୁ ଉଠିବା ଓ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇବା ଶିଖି ଯାଇଥିଲା ।

ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଭାବୁଥିଲା ଯେପରି ଘୁଷୁରି ଗୁହାଳସବୁ ଚକ ଉପରେ ଏକାଠି ଯୋଡ଼ାହୋଇ ଏହି ରେଲଗାଡ଼ି ତିଆରି ହୋଇଚି, ଯେପରି ପ୍ରଥମ ଧକ୍‌କା ଲାଗିବା କ୍ଷଣି ତାହା ଏପାଖ ସେପାଖ ହୋଇ ଲାଇନ୍‌ରୁ ଖସି ପଡ଼ିବ କିନ୍ତୁ ଗତ ତିନିଦିନ ଧରି ରେଲଗାଡ଼ିର ଗତି ଦିଗ ବଦଳିବା ଅନୁସାରେ ଡବାଗୁଡ଼ିକ କେତେବେଳେ ଆଗକୁ ପଛକୁ ତ ଆଉ କେତେବେଳେ ଏପାଖକୁ ସେପାଖକୁ ଦୋହଲିବାରେ ଲାଗିଚି, ତିନିଦିନ ହେଲା ଏଗୁଡ଼ିକର ତଳେ ଥିବା ଚକମାନ ଅନବରତ ଘେଚେର ଘେଚେର ହୋଇ ଚାଲିବାରେ ଲାଗିଚି, ତଥାପି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟିନାହିଁ । ସେ ପ୍ରଥମରୁ କେବଳ ଅକାରଣ ଭୟ କରୁଥିଲା ସିନା !

ଗାଡ଼ିରେ ତେଇଶିଟି ଡବା ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିଲା । (ଜିଭାଗୋ ପରିବାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଡବାରେ ବସିଥିଲେ ।) ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଛୋଟ ଛୋଟ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ଠିଆ ହେଲାବେଳେ ଏହି ଗାଡ଼ିର କେବଳ ଗୋଟାଏ ଅଂଶମାତ୍ର ପ୍ଲାଟ୍‌ଫର୍ମକୁ ଲାଗି ଠିଆହେଉଥିଲା ।

ପ୍ରଥମ ଡବାଗୁଡ଼ିକରେ ନୌବାହିନୀର ଲୋକମାନେ, ମଝିରେ ସାଧାରଣ ଯାତ୍ରୀ ଓ ଲାଞ୍ଜପଟେ ଥିବା ଆଠୋଟି ଡବାରେ ପେଟ୍ରୋଗ୍ରାଡ଼ରୁ ପୂର୍ବ-ରଣକ୍ଷେତ୍ରକୁ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ କାମ ଖଟିବାକୁ ଯାଉଥିବା ନୂତନ ସୈନ୍ୟମାନେ ଯାଉଥିଲେ । ଏହି ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଶହ ସରିକି ହେବ ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସବୁ ବୟସର, ସବୁ ଅବସ୍ଥା ଓ ସବୁ ଧନ୍ଦାର ଲୋକ ରହିଥିଲେ ।

ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ବଡ଼ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ଭାରି ଚାଲାକଚତୁର ଦେଖାଯାଉଥିବା ପେଟ୍ରୋଗ୍ରାଡ୍‌ବାସୀ ଓକିଲ ଓ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଗାଡ଼ି ଡ୍ରାଇଭର, ସାଧାରଣ ଭୃତ୍ୟ, ପଳାଇ ଆସିଥିବା ପାଗଳ, ଦୋକାନୀ ଏବଂ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ପାଖକୁ ଲାଗିକରି ବସିଥାନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଗଦା ହୋଇ ବସିଥାନ୍ତି ।

ଓକିଲ ଓ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ନିଆଁରେ ପାଚିକରି ରହିଥି'ବା ଷ୍ଟୋଭ୍‌କୁ ବେଢ଼ିକରି ବଡ଼ବଡ଼ କାଠଖଣ୍ଡ ଉପରେ ବସିଥାନ୍ତି, ଆପଣା ଆପଣା ଭିତରେ ଅସରନ୍ତି ଗପ ପକାଇଥାନ୍ତି, ଥଟ୍ଟାତାମସା ଓ ହସରେ ସମୟ କଟାଇ ଦେଉଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ମନରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା ବା ଉଦ୍‌ବେଗ ନଥାଏ, ଉପରମହଲାରେ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଯୋଗାଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିପାରିବା ଭଳି ସେମାନଙ୍କର ଅନେକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ରହିଥାନ୍ତି, ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ଆଉ ଭୟ କରିବାକୁ କଣ ଅଛି ? ଖୁବ୍ ବେଶୀ ବିପଦ ପଡ଼ିଲେ ଟଙ୍କା ଦେଇ ସେମାନେ ଆରାମରେ ମୁକୁଳି ଆସି ପାରିବେ ।

ଅନ୍ୟମାନେ ବୁଟ୍‌ଜୋତା ପିନ୍ଧିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଜାକେଟ୍‌ରୁ ବୋତାମ ଖୋଲି ଯାଇଥାଏ । କାହାରି କାହାରି ଗୋଡ଼ରେ ଜୋତା ନଥାଏ, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ୟାଣ୍ଟ ଉପରେ ଲମ୍ବା କମିଜ ଓହଳି ପଡ଼ିଥାଏ । କାହା ମୁହଁରେ ଦାଢ଼ି ଥାଏ ତ କିଏ ଚିକ୍‌କଣ କରି ଖିଅର ହୋଇଥାଏ । ଗରମରେ ଜନ୍ତିହୋଇ ଯାଉଥିବା ଭିଡ଼ରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ସେମାନେ କବାଟ ପାଖରେ ଠିଆହୋଇଥାନ୍ତି । ସେମାନେ କାହାରି ସହିତ କୌଣସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉନଥାନ୍ତି, ଗାଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଉଥିବା ଚାଷୀ ଓ ଗାଆଁଗୁଡ଼ିକୁ ବିରସ ଭାବରେ ଅନାଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ସେପରି କେହି ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନ ନଥାନ୍ତି, ଭରସା କରି ରହିବାକୁ କିଛି ନଥାଏ ।

ଡବା ତୁଳନାରେ ଏହି ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଅନେକ ଅଧିକ ଥିବାରୁ ସାଧାରଣ ନାଗରିକମାନଙ୍କ ଡବାରେ ମଧ ଏମାନଙ୍କୁ ଭର୍ତ୍ତିକରି ଦିଆଯାଇଥାଏ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଡବାରେ ମଧ ଏମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେଜଣ ଯାତ୍ରା କରୁଥାନ୍ତି ।

୯

ଗାଡ଼ି ଅଟକିବାବେଳେ କାଳେ ଛାତରେ ଢୁ' କରି ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇ ହୋଇଯିବ, ସେଥିଲାଗି ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଆଗରୁ ସାବଧାନ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ବାହାରକୁ ଯାଇ ଦେଖିବା ଭଳି ସେପରି କିଛି ବାହାରେ ଅଛି କି ନାହିଁ, ତାହା ଦେଖିବାକୁ କବାଟ ଆଡ଼କୁ ଉହୁଙ୍କି ଅନାଉଥିଲା ।

ବସିବସି ସେ କେତେବେଳେ ଢୁଳାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା ତା'ର ମନେ ନାହିଁ, ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ଗାଡ଼ି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ତା'ର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଏଇଟି ବେଶ୍ ବଡ଼ ଷ୍ଟେସନ୍, ଗାଡ଼ି ଏଠାରେ ଅଧିକ ସମୟ ପାଇଁ ରହିବ ।

ଆଖି ମଳି ମୁଣ୍ଡରେ ବାଳକୁ ସଜାଡ଼ି ନେଇ ଗୋଟାଏ ପୁଡ଼ାଭିତରୁ ସେ ଗୋଟାଏ ଫୁଲପକା ତଉଲିଆ ଟାଣି ବାହାର କରିନେଲା । ଇତିମଧରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ମଧ ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା । ସେ ଆଗ ତଳକୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ପତ୍ନୀକୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇବାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ । ବରଫର ଗୁରୁଭାରରେ

ବୃକ୍ଷଶାଖାମାନ ଅବନତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ଏହି ଶାଖାଗୁଡ଼ିକ ବଢ଼ାଇ ବୃକ୍ଷରାଜି ଯେପରି ଗାଡ଼ିକୁ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଉଥାନ୍ତି । ଗାଡ଼ି ପୂରାପୁରି ଅଟକିବା ପୂର୍ବରୁ ନୌବାହିନୀର ନାବିକମାନେ ପ୍ଲାଟ୍‌ଫର୍ମ ଉପରେ ଥିବା ଅମଡ଼ା ବରଫ ଉପରକୁ ଫକଫକ ହୋଇ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ ଓ ଷ୍ଟେସନ୍ ଘରର ଯେଉଁ କଣରେ କୃଷକଘରଣୀମାନେ ବେଆଇନ୍ ଭାବରେ ଖାଦ୍ୟ ସମାଗ୍ରୀ ବିକୁଥିଲେ, ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲେ । ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ଶଙ୍କିଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ।

ସେଇ କଣକୁ ଗାଆଁର ଝିଅ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଷ୍ଟେସନ୍‌ଘରର ଛାତତଳେ ପଛକୁ ପଛ ଠିଆ ହୋଇ କାକୁଡ଼ି, ଛେନା, ରନ୍ଧା ମାଉଁସ ଏବଂ ମାଣ୍ଡିଆ ପିଠା ବିକୁଥିଲେ । ଗାମୁଛାରେ ପୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗରମ ଓ ସ୍ୱାଦିଷ୍ଟ ରହିଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଉପରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିବା କୌତୂହଳ ଓ ଉତ୍ତେଜନା ଦେଖି ମନେ ହେଉଥିଲା ସତେ ଅବା ସେମାନେ ନାହାକ ପାଖରେ ହାତ ଦେଖାଇବାକୁ ଆସିଚନ୍ତି ! ଶୀତାଭରଣ ତଳେ ସେମାନଙ୍କର ମୁହଁ ନାବିକମାନଙ୍କର ଟାପରା ଓ ଟାହୁଲିରେ ଏକାବେଳେକେ ରଙ୍ଗାପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେମାନଙ୍କର ମନରେ ଭୟ ମଧ୍ୟ ଜାତ ହେଉଥିଲା । କାରଣ ଦେଶରେ ଦଲାଲୀ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚୋରାବଜାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାଲାଗି ଏହି ନାବିକମାନଙ୍କୁ ହିଁ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଉଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ସେମାନଙ୍କର ଆଶଙ୍କା ଦୂରୀଭୂତ ହୋଇଗଲା । ଗାଡ଼ି ଥମିଲା, ସାଧାରଣ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଆସି ଭିଡ଼ରେ ଯୋଗଦେଲେ, କିଣାବିକା ଗରମା ଗରମ ହୋଇଉଠିଲା ।

ବେକର ପଛପଟେ ତଉଲିଆଟା ପକାଇ ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଜିନିଷ ଦେଖି ବାହାରିଗଲା । ତାକୁ ଦେଖି ଆଉ କେତେକ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ପାଟି ଉଠିଲେ– "ହେ, ତୋ' ତଉଲିଆ ପାଇଁ ତୁ କେତେ ନେବୁ ?"– କିନ୍ତୁ ସେ ଆପଣା ବାଟରେ ଚାଲିବାରେ ଲାଗିଲା । ଡାକ୍ତର ଆଗେ ଆଗେ ଯାଉଥାନ୍ତି ।

ଧାଡ଼ିର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଏହି ତଉଲିଆଟି ପ୍ରତି ବଡ଼ ଲୋଭାସକ୍ତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇ ରହିଲା । ଅତି ସାବଧାନ ଭାବରେ ଥରେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ସେ ଆଣ୍ଟୋନିଆ ପାଖକୁ ଆସିଲା ଏବଂ ଆପଣାର ସରଞ୍ଜାମଗୁଡ଼ିକ ଦେଖାଇ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ କରି କହିଲା– "ଦେଖିଲ, କେଡ଼େ ବଢ଼ିଆ ଜିନିଷ, ହୁଏତ ତୁମେ କେବେ ଦେଖି ନଥିବ । ଲୋଭ ହେଉଚି, ନାଇଁ ? ଏତେ ଭାବିବସିଲେ ଏଣେ ଜିନିଷ ପଳାଇବ । ଏଥିରୁ ଅଧେ ନେଇ ତୁମେ ତଉଲିଆଟା ଦେବ ?"

ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଶେଷ ବାକ୍ୟାଂଶଟି ଶୁଣି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

"କଣ କହିଲ !"

ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟିର ହାତରେ ଗୋଟିଏ ଠେକୁଆ ଥିଲା । ମୁଣ୍ଡରୁ ଲାଞ୍ଜପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିଝାହୋଇ ସେଇଟି ଦୁଇଗଡ଼ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେଇଟିକୁ ସେ ଉପରକୁ ଟେକି ଧରିଲା । "ତୁମ ତଉଲିଆଟି ଦେଲେ ଏଥିରୁ ମୁଁ ଅଧେ ଦେବାକୁ ରାଜି ଅଛି । ତୁମେ ସେମିତି ଅନାଉଚ କାହିଁକି ? କଣ କୁକୁର ମାଉଁସ ବୋଲି ଭାବୁଚ କି ? ମୋର ସ୍ୱାମୀ ହେଉଚନ୍ତି ଜଣେ ଶିକାରୀ । ଦେଖୁନା, ଇଏ ସତକୁସତ ଠେକୁଆ କି ନାହିଁ ।

ସେମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ଦ୍ରବ୍ୟର ବିନିମୟ କଲେ । ଦୁହେଁ ଅପର ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଲାଭବାନ ହେଲେ ବୋଲି ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବିଚାରୀ ଚାଷୁଣୀକୁ ଠକାମିରେ ପକାଇଦେଲା ବୋଲି ଆଣ୍ଟୋନିଆ ମନେ ମନେ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ଚାଷୁଣୀଟି ଆପଣାର ବେପାରରେ ଭାରି ଖୁସୀ ହୋଇ ଜିନିଷ ବିକ୍ରି କରି ସାରିଥିବା ତା'ର ଜଣେ ସାଙ୍ଗକୁ ଡାକିଲା ଓ ତା' ସହିତ ଆପଣାର ଘରକୁ ଫେରିଗଲା । ବରଫର ରାସ୍ତା ଉପରେ କ୍ରମେ ସେମାନେ ଦୂରରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ।

ହଠାତ୍ ଭିଡ଼ଭିତରୁ ପ୍ରଚଣ୍ଡ କଳିଗୋଳ ଶୁଣାଗଲା । ଜଣେ ବୁଢ଼ୀ ଚିତ୍କାର କରୁଥାଏ– ''ହେ ହେ, ତୁ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯାଉଚୁ ? ମୋ' ପଇସା କାହିଁ ? ଏଡ଼େ ଠକ, କେତେବେଳେ ମୋତେ ପଇସା ଦେଲୁ ସତକରି କହିଲୁ ? ଦେଖ, ଏଡ଼େ ଲୋଭୀ କୁକୁରଟାଏ ସେ । ମୁଁ ମଣିଷଟାଏ ପଛରୁ ଡାକିଡାକି ଥୋବରା ହୋଇଗଲିଣି, ତଥାପି ହେଲେ କଣ ସେ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଅନାଉଚି ? ରହ ରହ, ହେ ମିଷ୍ଟର କମ୍‌ରେଡ୍ । ଆଲୋ ମତେ ଲୁଟି କରି ନେଲାଲୋ । ରହ, ଚୋର, ଚୋର ! ସେଇଠି ସେଇଠି ସେ ଯାଉଚି । ଅଟକାଅ ତାକୁ !''

''କୋଉ ଜଣକ ?''

''ସେଇ ଯେ ଚିକ୍‌କଣ କରି ଖିଅର ହୋଇଚି, ଦାନ୍ତ ନିକୁଟୁଚି ।''

''ଯାହାର ହାତପାଖ କମିଜରେ କଣା ଦେଖାଯାଉଚି, ସେଇ ?''

''ହଁ ହଁ, ଧର ସେ ଅଲକ୍ଷଣାକୁ !''

''ସେଇ ଯାହାର କହୁଣିରେ ଦାଗ ଦିଶୁଚି ?''

''ହଁ ହଁ, ମୋତେ ଲୁଟିକରି ନେଲା ଲୋ, ମୋ' ମାଆ !''

''ଖବର କଣ ?''

''ସେଇ ଲୋକଟା ଏଠି ଦୁଧ ଆଉ ପିଠା କିଣି ପେଟେ ଖାଇଲା, ଆଉ ବର୍ତ୍ତମାନ ପଇସା ନଦେଇ ପଳାଇ ଯାଉଚି । ବିଚାରୀ ବୁଢ଼ୀଟି ସେଇଥିପାଇଁ କାନ୍ଦୁଚି ।''

''ଏସବୁ ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟ । ଲୋକେ ସେହି ଲୋକଟି ପଛରେ ଦଉଡୁ ନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?''

''କାହିଁକି ଦଉଡୁ ନାହାନ୍ତି ? ତା'ର କାନ୍ଧରେ କାତ୍ରିଜାମାଳ ପଡ଼ିଚି । ତା' ପଛରେ ଦଉଡ଼ିଗଲେ ସେ ଆଉ ତୁମର ଜୀବନ ରଖିବ ?''

୧୦

ବାଧତାମୂଳକ ଶ୍ରମ ଖଟିବାକୁ ଯାଉଥିବା କେତେକ ସୈନ୍ୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଡବାରେ ମଧ ବସିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଜଣେ ଗାର୍ଡ଼ ମଧ ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ତିନିଜଣଙ୍କୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ବାରିହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଜଣେ ହେଉଚି ପେଟ୍ରୋଗ୍ରାଡ୍‌ର ଏକ ସରକାରୀ ମଦଦୋକାନରେ ପଇସାପତ୍ରର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ପ୍ରୋଖର ପ୍ରିତୁଲିଏଭ୍, ଗାଡ଼ିରେ ସମସ୍ତେ ତାକୁ

ଖାଜାଞ୍ଚି ବୋଲି ଡାକୁଥିଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଜଣକ ହେଉଚି ଷୋଳବର୍ଷର ବାଳକ ଭାସିଆ ବ୍ରିକିନ୍, ଗୋଟିଏ କମାରଶାଳରେ ସେ ଛୋକରାକାମ କରୁଥିଲା । ତୃତୀୟ ଜଣକ ହେଉଚନ୍ତି ପକ୍ୱକେଶ ବିପ୍ଲବୀ ଓ ସମବାୟବାଦୀ ଆମୁର୍ସ୍କି, ପୂର୍ବତନ ସରକାରଙ୍କର ଯାବତୀୟ ଶିବିରରେ ତାଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶ୍ରମଖଟିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ନୂତନ ସରକାରଙ୍କର ଶ୍ରମଶାଳାରେ ଅଭିଜ୍ଞତା ପାଇବାକୁ ଯାଉଥିଲେ ।

ପ୍ରିତୁଲିଏଭ୍ରର ଘର ମାଲ୍‌ମିଝରେ । ମୁଣ୍ଡରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ବାଳ, ଚଟକା ମୁହଁ, ମୁହଁରେ ବସନ୍ତ ଚିହ୍ନ । ଝାଳଲାଗି ହାତତଳେ କଳା ହୋଇଯାଇଥିବା ତା'ର ଧୂସରବର୍ଣ୍ଣ ସୁଏଟର୍‌ଟି ତା' ଦେହକୁ ମୋଟୀ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ଦେହରେ ଥିବା ବ୍ଲାଉଜ୍ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ଘଣ୍ଟାଘଣ୍ଟା ଧରି ସେ ପ୍ରତିମାଟି ପରି ଥିରହୋଇ ବସୁଥିଲା, କଣ ଯେ ଭାବୁଥିଲା, ତାହା କେବଳ ତାହାକୁ ହିଁ ଜଣା । କଳାଜାଇ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥିବା ହାତରେ ଉଠିଥିବା ଭାତୁଡ଼ିଗୁଡ଼ାକୁ ଖଣ୍ଡିଆ କରି ସେ ଲହୁଲୁହାଣ କରି ଦେଉଥିଲା ।

୧୧

କିନ୍ତୁ ଭାସିଆର କାହାଣୀ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଥିଲା । ତା'ର ବାପା ଯୁଦ୍ଧରେ ନିହତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ଦାଦି ପାଖରେ ରହି କାମ ଶିଖିବାକୁ ତା'ର ମାଆ ତାକୁ ପେଟ୍ରୋଗ୍ରାଡ୍ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ଦାଦିଙ୍କର ସହରରେ ଏକ ଘରୋଇ ଦୋକାନ ଥିଲା । ଗତ ଶୀତଋତୁରେ ଦିନେ ସ୍ଥାନୀୟ ସୋଭିଏଟ୍ କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ । ସେ ଭୁଲକ୍ରମେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନକୁ ନଯାଇ ଶ୍ରମିକ-ବାହନୀ ନିର୍ବାଚନ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ଅଫିସ୍ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲେ । ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଭାବରେ ସମନ କରାଯାଇଥିବା ସୈନ୍ୟମାନେ ସେ ଘରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ସୈନ୍ୟମାନେ ଆସି ସେମାନଙ୍କୁ ରାତିରେ ରହିବା ପାଇଁ ବାରାକ୍‌କୁ ନେଇଗଲେ ଏବଂ ସକାଳୁ ଗାଡ଼ି ଚଢ଼ାଇ ଦେଇଗଲେ ।

ଏତେ ଲୋକଙ୍କୁ ଗିରଫ କରାଯାଇଥିବା ସମ୍ବାଦ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଖେଳିଗଲା ଏବଂ ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କର ପରିବାରବର୍ଗ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେବାକୁ ଷ୍ଟେସନକୁ ଆସିଥିଲେ । ଭାସିଆ ଓ ତା'ର ଖୁଡ଼ୀ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଭାବରେ ତା'ର ଦାଦିଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ପତ୍ନୀ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ଲାଗି ଦାଦି ଗାର୍ଡ଼ଙ୍କର ଅନୁମତି ମାଗିଲେ । ସେ ଫେରି ଆସିବେ ବୋଲି କୌଣସି ନିର୍ଭର ପ୍ରମାଣ ରଖି ନଗଲେ ତାଙ୍କୁ ଯିବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଯିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଗାର୍ଡ଼ କହିବାରୁ ଦାଦି ଆଉ ଖୁଡ଼ୀ ଭାସିଆକୁ ଗାର୍ଡ଼ ପାଖରେ ରଖି ଦେଇଗଲେ । ଭାସିଆ ବନ୍ଦି ହୋଇ ରହିଲା ଏବଂ ଦାଦି ଛାଡ଼ ପାଇଲେ । ଏହାପରେ ଭାସିଆ ସହିତ ଆଉ ଦାଦି ଖୁଡ଼ୀଙ୍କର ଭେଟ ହୋଇନାହିଁ ।

ଦାଦି ଖୁଡ଼ୀ କିପରି ତାକୁ ପାଲରେ ପକାଇ ଦେଇଗଲେ, ଏକଥା ଜଣାପଡ଼ିବା ମାତ୍ରକେ ଭାସିଆ ଭେଁ ଭେଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ବିଚାରା ଆଗରୁ କିଛି ସନ୍ଦେହ କରି ନଥିଲା । ସେ ଲମ୍ବହୋଇ ଗାର୍ଡ଼ର ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା, ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ କେତେ ନେହୁରା ହୋଇ କହିଲା କିନ୍ତୁ

ତାହାର କୌଣସି ଫଳ ଫଳିଲା ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଏହି ନିର୍ମମତା ଲାଗି ଗାର୍ଡ଼୍‌ଙ୍କୁ ନିଷ୍ଠୁର ହୃଦୟ ବୋଲି କହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କାରଣ ସେହି ଗୋଳମାଳିଆ ବେଳରେ ଶୃଙ୍ଖଳା ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠୋର ଥିଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ଭାସିଆ ଶ୍ରମିକବାହିନୀ ସହିତ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଲା ।

ଭାସିଆର ରୂପ ସୁନ୍ଦର ଓ ଶରୀର ସୁଗଠନ ଥିଲା । ଦେଖିବାକୁ ସେ ରାଜାଘର କଟୁଆଳ ବା ଛବିରେ ଥିବା ଦେବଦୂତ ପରି ଦିଶୁଥିଲା । ତା'ର ସ୍ୱଭାବ ବଡ଼ ସରଳ ଓ ନିରୀହ ଥିଲା, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି କୁଟିଳତା ତାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ନଥିଲା । ପ୍ରାୟ ସବୁବେଳେ ଆଣ୍ଠୁଚାରିପାଖେ ହାତ ବେଢ଼ାଇ ରଖି ସେ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ସେମାନଙ୍କର ଗପସପ ଶୁଣିବାକୁ ଭାରି ଭଲ ପାଉଥିଲା । କେତେବେଳେ ହସିହସି ଗଡ଼ି ଯାଉଥିଲା, ପୁଣି କେତେବେଳେ ତା'ର ଆଖରୁ ଲୁହ ବୋହି ପଡୁଥିଲା । ତା'ର ମୁହଁ ଉପରର ମାଂସପେଶୀଗୁଡ଼ିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ବଡ଼ମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କିପରି କଥା ପଡ଼ିଚି, ସେକଥା ବେଶ୍ ଜଣାପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା ।

୧୨

ସେଦିନ ଜିଭାଗୋ ଦମ୍ପତି ସମବାୟବାଦୀ ଆମୁରସ୍କିଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଡାକିଥିଲେ । ଗୋଟିଏ କଣମୁଣ୍ଡକୁ ବସି ସେ ଦାନ୍ତ ଭିତରେ ଠେକୁଆର ଗୋଡ଼ ଖଣ୍ଡିଟିଏ କଡ଼ମଡ଼ କରି ଚୋବାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ବାହାର ହିମ ପବନକୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣେଭୟ ଥିଲା, ତେଣୁ ଆପଣାକୁ ନିରାପଦ ରଖିବାକୁ ସେ ଏପାଖ ସେପାଖ ଆଶ୍ରୟ ଖୋଜି ବୁଲୁଥିଲେ । ହାଡ଼ଟିକୁ ଚୋବାଇ ସାରି ସେ ଆଙ୍ଗୁଠିଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଷ୍କାର କରି ଚାଟିନେଲେ ଓ ରୁମାଲରେ ହାତ ପୋଛି ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉ ଦେଉ କହିଲେ– ଚମତ୍କାର ! ଆମର କଣ କଥା ପଡ଼ିଥିଲାଟି ! ଡାକ୍ତର ଆପଣ ଭୁଲ ବୁଝିଚନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଠେକୁଆ ମାଂସ ଏକ ଅତି ଚମତ୍କାର ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ, କିନ୍ତୁ ତା' ବୋଲି କୃଷକମାନେ ଭଲ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି କହିବାକୁ ମୁଁ ବିଚାରହୀନ ବୋଲି କହିବି । ମୁଁ ଏପରି କହୁଚି ବୋଲି ଆପଣ ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବେ ।''

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କହିଲେ– ''ଏଠିକି ଆସନ୍ତୁ ଦେଖିବେ । ଏହି ସବୁ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ଗଛମାନ କଟା ହୋଇନାହିଁ, ବାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ସେହିପରି ରହିଚି । ଆଉ ଏହି ହାଟ ଆଉ ଏହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଗୁଡ଼ାକ ! କେତେ ଚମତ୍କାର ଭାବି ଦେଖିଲେ । ଅନ୍ତତଃ କେତୋଟି ଜାଗାରେ ଜୀବନ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବାରିତ ରହିଚି, ଅନ୍ତତଃ କେତେକ ଲୋକ ସୁଖରେ ଅଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଯେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ଆସି ପଡ଼ିଚନ୍ତି ସେପରି କହିବା ଭୁଲ ହେବ ।''

''ସେହିପରି ହୋଇଥିଲେ ତାହା କେଡ଼େ ବଢ଼ିଆ କଥା ହୋଇଥାନ୍ତା ! କିନ୍ତୁ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରକୃତରେ ସେପରି ନୁହେଁ । ଏସବୁ ଖିଆଲ କିପରି ଆପଣଙ୍କର ମନକୁ ଆସିଲା ? ରେଲଲାଇନ୍ ପାଖକୁ ପଚାଶ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ଯେକୌଣସି ଜାଗାକୁ ଦେଖିବେ ଯାଆନ୍ତୁ । ଆପଣ ଦେଖିବେ କୃଷକମାନେ ସବୁଠାରେ ବିଦ୍ରୋହ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଚନ୍ତି । ଆପଣ ପଚାରିବେ– କାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ? ଲାଲ୍ ବାହିନୀ ବା ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ପକ୍ଷ କ୍ଷମତାରେ ରହିଚନ୍ତି, ସେମାନେ

ତାହାରି ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରୁଚନ୍ତି । ହଁ, ଆପଣ କହିବେ, ଚାଷୀମାନେ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ମଧ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧଚରଣ କରନ୍ତି, ତେଣୁ ସେମାନେ ନିଜେ କଣ ଚାହାନ୍ତି ତାହା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଠି ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ଏକତମତ ହୋଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ଚାଷୀ ଯାହା ଚାହେ ତାହା ସେ ଭଲକରି ଜାଣେ, ତୁମ ଅପେକ୍ଷା ବା ମୋ' ଅପେକ୍ଷା ଭଲକରି ଜାଣେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଅବସ୍ଥା ଚାହେ ।

"ବିପ୍ଳବ ଆସି ଚାଷୀର ନିଦ ଭଙ୍ଗାଇ ଦେଲା । ସେ ଭାବିଲା ସେ ଏଥର ତା'ର କାଳ କାଳର ସ୍ୱପ୍ନ ନିଶ୍ଚୟ ସତ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ଯାଉଚି । ଏଥର ସେ ନିଜ ଜମିରେ ନିଜେ ପରିଶ୍ରମ କରି ନିଜର ନିର୍ବାହ ନିଜେ କରିବ । ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହେବ । କାହାର ଅନୁସରଣିଆ ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ସେ ଦେଖିଲା କ'ଣ ? ସେ ଦେଖିଲା, ପ୍ରକୃତ ପରିବର୍ତ୍ତନ କିଛି ହେଲା ନାହିଁ, କେବଳ ପୁରାତନ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଅତ୍ୟାଚାର ବଦଳରେ ବୈପ୍ଳବିକ ଅତିରାଷ୍ଟ୍ରର କଠୋର ଓ ନିର୍ମମତାର ନୂତନ ଦାଉ ତାକୁ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଆଜି ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନ ଯେ ବଡ଼ ବିଚଳିତ ଓ ଅଶାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି, ଏଥିରେ ବିସ୍ମିତ ହେବାର କଣ ଅଛି ? ଆଉ ଆପଣ କହୁଚନ୍ତି ସେମାନେ ବେଶ୍ ସୁଖ ସମୃଦ୍ଧିରେ ଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଅନେକ ଘଟଣାର ଆଦୌ ଖବର ହିଁ ରଖିନାହାନ୍ତି, ଏବଂ ମୁଁ ଭାବୁଚି ସମ୍ଭବତଃ ଖବର ରଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହାନ୍ତି ।"

"ହଁ, ସେହିକଥା ହିଁ ଠିକ୍ । ମୁଁ ଖବର ରଖିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କାହିଁକି ମୁଁ ପୃଥିବୀର ସବୁ ଖବର ରଖିବାକୁ ଯାଇ ଚିନ୍ତିତ ଓ ବ୍ୟାଧିତ ହେବାକୁ ଯିବି ? ଇତିହାସ ତ କେବେ ମୋ' ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରିବାକୁ ବସିନାହିଁ । ସବୁପ୍ରକାର ଘଟଣା ପ୍ରବାହକୁତ ମୋତେ କେବଳ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡୁଚି । ତେବେ ଏହିସବୁ ଘଟଣାକୁ ଏଡ଼ିଯିବାକୁ ମୁଁ କାହିଁକି ଚେଷ୍ଟା ନକରିବି ? ଆପଣ କହୁଚନ୍ତି, ମୋର ବିଚାର ସହିତ ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟର କୌଣସି ସଙ୍ଗତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ରୁଷିଆ ଦେଶରେ ସତ୍ୟ କୋଉଠି ଅଛି କହିଲେ ! ମୁଁ ତ ଭାବୁଚି, ସତ୍ୟକୁ ଏପରି ଦାରୁଣ ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଇଚି ଯେ ତାହା ଭୟଭୀତ ହୋଇ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ରହିଚି । ଚାଷୀମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଭଲ ଅଛି ଓ କ୍ରମେ ଉନ୍ନତି ଲାଭ କରୁଚି । ମୁଁ ଏହାହିଁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ହୁଏତ ଏହା କେବଳ ଭ୍ରମ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଆଉ ସେଥିକୁ କଣ କରିବି ? କେଉଁ ପଥର ଉପରେ ମୁଁ ଭରାଦେଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବି, କାହାକୁ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବି ? କିନ୍ତୁ ତଥାପି ମୋତେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ମୋର ପରିବାର ଅଛି, ପିଲାପିଲି ଅଛନ୍ତି, ବଞ୍ଚିରହିବା ବ୍ୟତୀତ ମୋର ଚାରା କ'ଣ କହିଲେ !"

ଏକ ନୈରାଶ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ କରି ସେ ସେଠାରୁ ଉଠି ଚାଲିଗଲେ । ତା'ର ଆପଣା ପ୍ରଦେଶ ନିକଟ ହୋଇ ଆସିଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରିତୁଲିଏଭ୍ ତା'ର ଗାଆଁ ଓ ଷ୍ଟେସନ୍ କଥା ମନେ ପକାଉଥିଲା । ସେଇଠି ରାସ୍ତା ଉପରେ ସେ କେତେଥର ଘୋଡ଼ାରେ ବସି ଯାଇଚି, କେତେଥର ଚାଲିଚାଲି ଯାଇଚି । ପରିଚିତ ଗ୍ରାମନାମଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରକେ ଭାସିଆ ଆଖିଡୋଳା ଚକଚକ କରି ସେଗୁଡ଼ିକର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରୁଥିଲା, ସବୁ ଯେପରି ତାକୁ ଏକ ଅପୂର୍ବ ପରୀରାଇଜର କାହାଣୀ ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

"ହଁ ହଁ, ବୁଇସ୍କି– ବୁଇସ୍କି ଗାଆଁ । ସେଇଠି ବଡ଼ରାସ୍ତା ଛାଡ଼ି ଡାହାଣ ପଟେ ଗଲେ ଭେରିତେନିକି ଗାଆଁ, ତା'ପରେ ନଈ । ପେଲ୍‌ଗା ନଈ, ଆମ ନଈ । ବାସ୍, ହାଡାଣପଟେ ପର୍ବତକୁ ରଖି ନଈ କଡ଼େକଡ଼େ ଗଲେ ଆମ ଗାଆଁରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବ । ସେଇ ହେଉଚି ଆମର ଗାଆଁ– ଭେରିତିନିକି । ଗାଆଁଟି ଠିକ୍ ନଈର ଅତଡ଼ା ଉପରେ, ଠିଆହେଲେ, ନିଶ୍ଚୟ ତୁମର ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇବ । ଅତଡ଼ାତଳେ ଚକି ପାଇଁ ପଥର କଟା ହେଉଚି । ସେଇଠି ମୋର ମାଆ ଅଛି, ମୋର ଦୁଇ ଭଉଣୀ ଅଛନ୍ତି ।"

୧୩

ମଧ୍ୟ ରୁଷିଆ ଅତିକ୍ରମ କରି ଅଧିକ ପୂର୍ବକୁ ଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଘଟଣାମାନ ଘଟିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଚାରିଆଡ଼େ ଅଶାନ୍ତି ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲା, ସଶସ୍ତ୍ର ବିଦ୍ରୋହୀଦଳମାନ ବ୍ୟାପି ରହିଥିଲେ । କେତେକେତେ ଗାଆଁରେ ଲୋକମାନେ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ଏବଂ ଏବେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦମନ କରି ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ମଝିରେ ମଝିରେ ହଠାତ୍ ଗାଡ଼ି ବାରବାର ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଉଥିଲା ଏବଂ ସୁରକ୍ଷା-ବିଭାଗର ପୋଲିସ୍‌ମାନେ ଆସି ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର କାଗଜ ଓ ଜିନିଷପତ୍ର ତଦାରଖ କରୁଥିଲେ ।

ଥରେ ରାତି ଅଧରେ ଗାଡ଼ି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ବାହାରୁ କେହି ଆସି ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ କରି ନଥିଲେ । ହୁଏତ କୌଣସି ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟିଥିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ବାହାରକୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ।

ଅନ୍ଧାର କିଟିକିଟି । ଦୁଇଟି ଷ୍ଟେସନ୍‌ର ମଝିବାଟରେ ଗୋଟିଏ କିଆରି ଭିତରେ ଗାଡ଼ି ଠିଆହୋଇଚି । ଲାଇନ୍‌ର ଦୁଇ ପାଖରେ ଦୁଇଧାଡ଼ି ଗଛ । ଗାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଆସି ବରଫ ଉପରେ ପଦଚାରଣ କରୁଥିବା ଅନ୍ୟ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟିନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଗାଡ଼ିର ଇଞ୍ଜିନିଅର୍ ଆଗକୁ ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବାକୁ ରାଜି ହେଉନାହିଁ । ସେ କହୁଚି ଯେ ଆଗକୁ ଲାଇନ୍ ଭାରି ଖରାପ ଅଛି ଏବଂ ଆଗ ଗୋଟାଏ ଠେଲାଗାଡ଼ି ଲାଇନ୍ ପରୀକ୍ଷାକରି ଆଗେ ଆଗେ ନଗଲେ ସେ ତାହା ଉପରେ କଦାପି ଗାଡ଼ି ନେଇ ଯିବାନାହିଁ । ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ତରଫରୁ କେତେକ ଲୋକ ତାହା ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଯାଇଚନ୍ତି । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ସେମାନେ ତାକୁ ହାତଗୁଞ୍ଜା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଆସିବେ ।

ହଠାତ୍ ଇଞ୍ଜିନ୍‌ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି ଆବିର୍ଭୂତ ହେଲା, ବଫର ଉପରେ ଚଢ଼ି ସେ ହଠାତ୍ ସେପାଖରେ କୁଆଡ଼େ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ଏହି ଲୋକଟି ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଇଞ୍ଜିନିୟର ହୋଇଥିବ । ନୌବାହିନୀର ନାବିକମାନେ ତାକୁ ଧରିବାକୁ ତା'ର ପଛେପଛେ ଗୋଡ଼ାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଘଟଣା କଣ ଜାଣିବାକୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସମେତ ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ସେଠାକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲେ । ସେମାନେ ଯାଇ ଏକ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଘଟଣା ଦେଖିଲେ । ଅଣ୍ଟାଏ ଗହୀର ବରଫରେ ଇଞ୍ଜିନିଅର୍ ଠିଆ

ହୋଇଚି । ତା'ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇଥିବା ଲୋକମାନେ ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତାକାରରେ ତାକୁ ଘେରି ରହିଚନ୍ତି, ସତେ ଯେପରି ଶିକାରକୁ ଘେରି ଶିକାରୀମାନେ ଠିଆ ହୋଇଚନ୍ତି । ସେମାନେ ମଧ ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବରଫରେ ପୋତିହୋଇ ପଡ଼ିଚନ୍ତି ।

''ଧନ୍ୟବାଦ କମ୍‌ରେଡ଼ମାନେ, ତୁମମାନଙ୍କୁ ସାବାସ୍ ! ''– ଇଞ୍ଜିନିଅର୍ ଏଡ଼େ ପାଟିକରି କହୁଚି । ''କେଡ଼େ ବଢ଼ିଆ କଥା, ନାବିକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପରି ଆଉ ଜଣେ କର୍ମଚାରୀ ପଛରେ ବନ୍ଧୁକ ନେଇ ଗୋଡ଼ାଇଚନ୍ତି ! ମୋର ଦୋଷ ହେଉଚି ଯେ ମୁଁ ଗାଡ଼ି ବନ୍ଦ ହେବାକୁ କହିଲି । ଆପଣମାନେ ସାକ୍ଷୀ ରହନ୍ତୁ କମ୍‌ରେଡ୍ ଯାତ୍ରୀମାନେ, ଏ ଜାଗାଟି ପ୍ରକୃତରେ କିଭଳି ଜାଗା, ଆପଣମାନେ ଦେଖି ରଖିଥାନ୍ତୁ । ହୁଏତ ତେଣେ କିଏ ଗାଡ଼ିର ପେଚସବୁ ଢିଲା କରିବାରେ ଲାଗିଯିବଣି । ମୁଁ କଣ ମୋ' ପାଇଁ ଚିନ୍ତା କରୁଚି, ହଇବେ ଅଲକ୍ଷଣା ବେଧୁଆମାନେ ! ଯାହାର ଯାହା ହେଉ, ମୋର ସେଥିରେ କ'ଣ ଅଛି । ମୁଁ ସିନା ତୁମରିମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି ! ମୋ' ଚିନ୍ତା କରିବାର ଫଳ ମୁଁ ବେଶ୍ ପାଇଲି । ହଁ ହଁ, ଚାଲ, ବନ୍ଧୁକ ନମାରି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲ ଯେ ! ମୁଁ ଏଇଠି ଠିଆ ହୋଇରହିଚି । ତୁମେମାନେ ସାକ୍ଷୀ ରହିଲ, କମ୍‌ରେଡ୍ ଯାତ୍ରୀମାନେ । ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯାଉନାହିଁ ।

ଲୋକମାନେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ପାଟି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ''ନା ନା, ସେମାନେ କଦାପି ତାହା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ କଦାପି ସେପରି କରିବାକୁ ଦେବୁ ନାହିଁ ।...

ବରଫ ଭିତରୁ ଜଣେ ନାବିକ ବାହାରିଆସି କହିଲା– ''ଆପଣମାନେ କାହିଁକି ଏପରି ପାଟିତୁଣ୍ଡ କରୁଚନ୍ତି ? ବାହାରେ ପ୍ରବଳ ଥଣ୍ଡା ପଡ଼ିଚି, ପ୍ରବଳ ପବନ ପିଟିହୋଇ ଯାଉଚି । ଅପଣମାନେ ଡବା ଭିତରକୁ ଫେରିଯାଇ ଉଷୁମ ହୋଇ ବସନ୍ତେ ନାହିଁ ?''

ଲୋକମାନେ ଜଣଜଣ କରି ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲେ । ନାବିକ ଇଞ୍ଜିନିୟର ପାଖକୁ ଯାଇ କହିଲା, ''ଯଥେଷ୍ଟ ହେଲାଣି, କମ୍‌ରେଡ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟର୍ । ଆଉ ପ୍ରଳାପ କରିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ବରଫ ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସ ଏବଂ ଗାଡ଼ି ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁ !''

୧୪

ପରଦିନ ବରଫ ବରଷି ଲାଇନ୍ ଉପରେ ଧୂଳିଉଡ଼ା ଦେଉଥାଏ । କଚ୍ଛପ ଗତିରେ ଗତି କରିକରି ଗାଡ଼ି ଏକ ଜୀବନହୀନ ଅଗ୍ନିଧ୍ୱସ୍ତ ଧ୍ୱଂସାବଶେଷ ଦେଇ ଯାଉଥିଲା । ନିଝନି କେଲ ମିସ୍ ଷ୍ଟେସନ୍‌ଟି ପୋଡ଼ି ଛାରଖାର ହୋଇଯାଇଥିଲା, କେବଳ ନିଆଁ ଧୂଆଁରେ କଳା ପଡ଼ିଯାଇଥିବା ପଟା ଉପରେ ଷ୍ଟେସନ୍‌ର ନାଆଁଟି ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ପଢ଼ିହେଉଥିଲା । ଦୂରରେ ଏକ ଜନଶୂନ୍ୟ ଗ୍ରାମ ବରଫ ଭିତରେ ଅଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଗାଆଁଟି ମଧ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । କାହାର କଳାକାଛଗୁଡ଼ାକ ଠିଆହୋଇ ରହିଥିଲା, କାହାର କଡ଼ିବରଗାମାନ ତଳକୁ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଭଙ୍ଗା ଦରପୋଡ଼ା ଓ କଳଙ୍କିଲଗା ଆସବାବପତ୍ର ଏତେତେଣେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ବରଫର ବହଳ ଆଚ୍ଛାଦନ ତଳୁ ପୋଡ଼ାକାଠର ମୁଣ୍ଡିଗୁଡ଼ିକ ଗୋଜିଆ ହୋଇ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ସବୁ ମିଶି ଗାଆଁରେ ଘଟିଥିବା ଅଗ୍ନିକାଣ୍ଡର ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଉଥିଲା ।

ତଥାପି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ କେତେକ ଲୋକ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଧ୍ୱଂସାବଶେଷ ଭିତରୁ ଷ୍ଟେସନ୍‌ମାଷ୍ଟର ବାହାରି ଆସିବା କ୍ଷଣି ଗାର୍ଡ଼ ଗାଡ଼ିରୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ତାଙ୍କୁ ସହାନୁଭୂତି ଜଣାଇବାକୁ ଗଲେ ।

"ଏଠି କଣ ଗାଆଁଟାଯାକ ନିଆଁଲାଗି ଯାଇଥିଲା ।

"ନମସ୍କାର । ହଁ, ନିଆଁ ଲାଗିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଆମକୁ ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ ହୋଇଚି ।"

"ଅର୍ଥାତ୍ ?"

"ଅର୍ଥ ଜାଣି କୌଣସି ଲାଭନାହିଁ ।"

"ଆପଣ କଣ ଷ୍ଟ୍ରେଲିନ୍‌କଭ୍ କଥା କହୁଚନ୍ତି କି ?"

"ହଁ ।"

"କାହିଁକି ? ଆପଣମାନେ କି ଦୋଷ କରିଥିଲେ ?"

"ଆମେ କିଛି କରି ନଥିଲୁ । ଆମର ପ୍ରତିବେଶୀମାନେ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।"

"ସେମାନେ କି ଅପରାଧ କରିଥିଲେ ?"

"ସାତୋଟିଯାକ ଗୁରୁତର ଅପରାଧ । ଦରିଦ୍ର ଚାଷୀ ସମିତିମାନ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ, ଲାଲ ବାହିନୀକୁ ଘୋଡ଼ା ଯୋଗାଇବାକୁ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ, ସାମରିକ, ସୈନ୍ୟସଂଗ୍ରହ ଆଇନ୍ ମାନିଲେ ନାହିଁ । ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।"

"ଆଚ୍ଛା, ସେମାନଙ୍କର ଗାଆଁକୁ ତା' ହେଲେ ତୋପ ମାରି ନଷ୍ଟ କରି ଦିଆଗଲା ?"

"ନିଶ୍ଚୟ !"

"ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଗାଡ଼ିରୁ ?"

"ନିଶ୍ଚୟ !"

"ବଡ଼ ଦୁଃଖର କଥା ଆପଣମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆମେ ସହାନୁଭୂତି ଜଣାଉଚୁ । ତଥାପି, ସେଥିରେ ଆମର କିଛି କରିବାର ନାହିଁ ।"

"ହଁ, ସେ ଅନେକ ଦିନର ଘଟଣା ହୋଇଗଲାଣି । ଆପଣମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଏକ ଦୁଃସମ୍ବାଦ ଦେବାକୁ ଆସିଚି । ଏଠାରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଦୁଇଦିନ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।"

"କାହିଁକି ? ମୁଁ ପରା ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ନେଇକରି ଯାଉଚି ! ଅତି ଜରୁରୀ କାମ !"

"ନାଇଁ ମୁଁ ମିଛ କହୁନାହିଁ । ଏଠି ସାତଦିନକାଳ ବରଫଝଡ଼ ହେବାଫଳରେ ଲାଇନସବୁ ବରଫରେ ପୋତି ହୋଇ ରହିଚି, ପରିଷ୍କାର କରିବାକୁ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଗାଆଁର ଅଧେ ଲୋକ ଗାଆଁ ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଯାଇଚନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ କାମରେ ଲଗାଇବି, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତାହା ଯଥେଷ୍ଟ ହେବନାହିଁ ।"

"ତେବେ ମୁଁ କରିବି କଣ ?"

"ଆମେ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଲାଇନ୍ ପରିଷ୍କାର କରିଦେବୁ ।"

"କେତେ ଗହୀରରେ ବରଫ ପଡ଼ିଚି କହିଲେ ?"

"ସବୁ ଜାଗାରେ ସମାନ ନୁହେଁ । ମଝିରେ ଦୁଇମାଇଲ ବାଟ ସବୁଠାରୁ ଖରାପ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି । ସେଠି ବରଫ ପରିଷ୍କାର କରିବାକୁ ହେଲେ ଅନେକ କଷ୍ଟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।"

"କପାଳକୁ କହିବ ! ମୁଁ ସବୁ ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ କାମରେ ଲଗାଇ ଦେଉଚି ।"

"ମୁଁ ଠିକ୍ ସେଇଆ ଭାବୁଥିଲି ।"

"ଅବଶ୍ୟ ନାବିକ ଓ ଲାଲବାହିନୀର ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆମେ କାମରେ ଲଗାଇ ପାରିବା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶ୍ରମ କରିବାଲାଗି ଏକ ଶ୍ରମିକବାହିନୀ ମଧ୍ୟ ଏହି ଗାଡ଼ିରେ ଯାଉଚନ୍ତି । ସେମାନେ ଓ ଗାଡ଼ିର ଅନ୍ୟ ଯାତ୍ରୀମାନେ ମିଶି ପ୍ରାୟ ସାତଶହ ଲୋକ ହେବେ ।"

"ଯଥେଷ୍ଟ । କୋଡ଼ି କାଙ୍କ ଆସିଯିବା ମାତ୍ରକେ ଆମେ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଦେବା । ଆମପାଖରେ ଯଥେଷ୍ଟ କୋଡ଼ି କାଙ୍କ ନାହିଁ, ତେଣୁ ପାଖଗାଆଁମାନଙ୍କରୁ କିଛି କୋଡ଼ି କାଙ୍କ ଆଣିବାକୁ ଆମେ ମଣିଷ ପଠାଇଚୁ ।"

"ଏ କାମ ଆମେ କରିନେଇ ପାରିବା ବୋଲି କଣ ଆପଣ ଭାବୁଚନ୍ତି ?"

"ନିଶ୍ଚୟ ପାରିବା । ଯଥେଷ୍ଟ ସୈନ୍ୟ ପାଖରେ ଥିଲେ ମଣିଷ ସହର ଜୟ କରି ନେଉଚି । ଏଇତ ମାତ୍ର କେତେ ମାଇଲ ରାସ୍ତାର କଥା । ଆମେ ଏତିକି ପାରିବା ନାହିଁ ? ଆପଣ କିଛି ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।"

୧୫

ରାସ୍ତା ସଫା କରିବା କାମ ତିନିଦିନ ଲାଗିଲା । ନିଉଶା ସମେତ ଜିଭାଗୋ ପରିବାରର ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଯାତ୍ରା ଭିତରେ ଏହି ତିନୋଟି ଦିନକୁ ସେମାନଙ୍କର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଦିନ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ ।

ସେମାନେ ଦୁଇଦଳ ହୋଇ ଏହିକାମ କରିଥିଲେ । ଗୋଟାଏ ଦଳରେ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶ୍ରମିକବାହିନୀ ରହିଲେ, ଆଉ ଗୋଟାଏ ଦଳରେ ସାଧାରଣ ଯାତ୍ରୀମାନେ ରହିଲେ । ସଶସ୍ତ୍ର ସୈନ୍ୟମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଳକୁ ପହରା ଦେବାକୁ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ ।

ଦିନତମାମ ଶ୍ରମିକମାନେ ଏହି କାମ କରୁଥିଲେ, କେବଳ ରାତିରେ ଆପଣା ଆପଣା ଡବାରେ ଶୋଇବାଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଯଥେଷ୍ଟ ହତିଆର ନଥିବାରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଳ ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଅନେକଙ୍କୁ ତ ଏହା କେବଳ ମଜାପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ଭୂଭାଗର ସକଳ କଣ ଓ ବାଙ୍କକୁ ବରଫ ଚିକ୍କଣ ଓ ସମାନ କରି ମାଠି ଦେଇଥିଲା । ନାନା ସର୍ପିଳ ଗତିରେ ବହିଯାଉଥିବା ଏକ ନଦୀର ଧାରାକୁ ତଥାପି ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆବୃତ କରି ପାରିନଥିଲା । ଖରାଦିନ ହୋଇଥିଲେ ନଦୀରେ ଖର ସୁଅ ଚାଲିଥାନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ନଦୀର ସୁଅ

ବରଫ ଭିତରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଥିଲା ଓ ଧଳାଚଦର ଘୋଡ଼ିହୋଇ ଚୁପ୍ ହୋଇ ଖଟଉପରେ ଶୋଇଥିବା ପିଲାଟି ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା ।

ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ପର୍ବତଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ଘରଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଜିଭାଗୋ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ— ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ ସେଠାରେ କୌଣସି ଲୋକ ବାସ କରୁନଥିବେ ? ବା ଘରଟା କଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖାଲି ପଡ଼ିଥିବ ? ସେଠାରେ ଏକଦା ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ତେବେ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ? ସେମାନେ କ'ଣ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯାଇଚନ୍ତି ? ବା କୃଷକମାନେ କଣ ସେମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଚନ୍ତି ? ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।

ଘରଟି ତାଙ୍କର ଜିଜ୍ଞାସାକୁ ବଡ଼ ଉତ୍ତେଜିତ କରି ପକାଇଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ସେହି ସମୟର ରୀତି ନଥିଲା, ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ କେହି ନଥିଲେ । ସ୍ୱଚ୍ଛ ଶୁଭ୍ର ତୁଷାରଉପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟର କିରଣ ଝଲମଲ ହୋଇ ଆଖିକୁ ଜଳକା କରି ଦେଉଥିଲା । ଏହି ଚିକ୍‌କଣ ବରଫର ଉପରି ଭାଗରେ ତାଙ୍କର କୋଡ଼ି କିପରି ଫସ୍‌କରି ଗଳି ଯାଉଥିଲା ଓ ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ବରଫ କାଟି ଆଣୁଥିଲା ! ପ୍ରତ୍ୟେକଟି କୋଡ଼ି ଉଠାଇଲା ବେଳକୁ ତାହା ଉପରେ ଥିବା ବରଫ ଠିକ୍ ହୀରାମୁଣ୍ଡାଏ ପରି ଝଟକି ଉଠୁଥିଲା । ତାଙ୍କର ଶୈଶବର ଦିନଗୁଡ଼ିକର କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା, ଯେତେବେଳେ ଚମତ୍କାର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଘରର ଅଗଣା ଭିତରେ ସେ ଏହି ଶୁଭ୍ରୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ବରଫକୁ କେତେବେଳେ ଘନ ଓ କେତେବେଳେ ପିରାମିଡ୍ ଆକାରରେ କାଟି କେତେ ଦୁର୍ଗ ଓ ଗୁମ୍ଫାମାନ ନିର୍ମାଣ କରି କେତେ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରୁଥିଲେ । ସୁଦୂରର ସେହି ଦିନଗୁଡ଼ିକରେ ଜୀବନର ସ୍ୱାଦ ସତେ କେଡ଼େ ମଧୁର ନଥିଲା— ସେତେବେଳେ ସବୁକଥା ଆଖି ଲାଗି ଓ ପାକସ୍ଥଳୀ ଲାଗି ଠିକ୍ ଭୋଜିପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଖୋଲା ପବନ ଓ ଆଲୁଅରେ ଅତିବାହିତ ଏହି ତିନୋଟି ଦିନ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଏକ ଭୋଜିପରି ଲାଗିଲା ।

ରାତିରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗରମ ଓ ଟଟକା ପାଉଁରୁଟି ଖାଇବାକୁ ମିଳୁଥିଲା । ଏହିସବୁ କୋଉଠୁ ଆସୁଥିଲା ବା କିପରି କାହା ଆଦେଶରେ ଆସୁଥିଲା, ସେକଥା ଭଗବାନ ଜାଣନ୍ତି ।

୧୬

ଧ୍ୱଂସାବଶିଷ୍ଟ ଷ୍ଟେସନ୍‌ଟି ପ୍ରତି ସମସ୍ତଙ୍କର କ୍ରମେ ଏକ ମମତା ଜନ୍ମିଗଲା । ଏହାର ଆକୃତି, ଏହାର ପରିବେଷ୍ଟନୀ ଏବଂ ଏହାର ଧ୍ୱସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳର ଟିକିନିଖି ସମସ୍ତ ଦୃଶ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ମୃତିପଟରେ ଖୋଦିତ ହୋଇ ରହିଲା ।

ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟରେ ଟେଲିଗ୍ରାଫ ଘରର ଝରକା ବାହାରେ ଥିବା ଭୂର୍ଜଗଛର ଅନ୍ତରାଳରେ ଅତି ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହୋଇଗଲା ବେଳକୁ ସେମାନେ ଏଠାକୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲେ ।

ରାସ୍ତାରୁ ସମସ୍ତ ବରଫ ସଫା ହୋଇଯିବା ପରେ ଦିଗ୍‌ବଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ରେଲଲାଇନ୍ ପୁଣି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା । ସତେଅବା ଲାଇନ୍‌ଟି ଗୋଟିଏ ତୀରପରି କେଉଁ ଦୂରତାର ଗର୍ଭକୁ ଭେଦ

କରିବାକୁ ଛୁଟି ଯାଉଥିଲା । ଲାଇନ୍‌ର ଦୁଇପାଖରେ ବରଫର ଗଦାମାନ ପର୍ବତପରି ଠିଆହୋଇ ରହିଥିଲା, ତାହାର ଦୁଇପାଖରେ ଥିବା ଅରଣ୍ୟ କଳାଧଡ଼ି ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା ।

୧୭

ହଠାତ୍ ଜଣାପଡ଼ିଲା, ଯେ ଅଳ୍ପସମୟ ମଧ୍ୟ ଗାଡ଼ି ଷ୍ଟେସନ୍‌ରୁ ବାହାରିବ । ସେତେବେଳକୁ ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ି ଆସୁଥାଏ । ୟୁରି ଓ ଆଣ୍ଟୋନିଆ ପରିଷ୍କୃତ ହୋଇଥିବା ଲାଇନର ଦୃଶ୍ୟକୁ ଆଉଥରେ ଉପଭୋଗ କରି ଆସିବାଲାଗି ବାହାରକୁ ବାହାରିପଡ଼ିଲେ । ଲାଇନ୍ ଉପରେ ଜନମନୁଷ୍ୟ କେହି ନଥାନ୍ତି । ଡାକ୍ତର ଏବଂ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ କ୍ଷଣକପାଇଁ ଠିଆହୋଇ ଦୂରକୁ ଅନାଇଲେ, ପଦେ ଦୁଇପଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେ ଏବଂ ପୁଣି ଆପଣାର ଡବାକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ।

୧୮

ହଠାତ୍ ସବୁ ବଦଳିଗଲା— ପାଗ ଓ ପ୍ରକୃତିର ଦୃଶ୍ୟ ସବୁ ବଦଳିଗଲା । ସମତଳ ଭୂମି ଯାଇ ମାଳଭୂମି ଓ ପର୍ବତ ପଡ଼ିଲା । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁଥିବା ଉତ୍ତରା ପବନ ଏଣିକି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା, ତତ୍‌ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରୁ ଆସୁଥିବା ଏକ ଉଷ୍ମ ପବନ ଅନୁଭୂତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ପାର୍ବତୀୟ ଉଠାଣି ବାଟରେ ରେଲଗାଡ଼ି କ୍ରମେ ଉଠି ଉଠି ଯାଉଥିଲା, ଏହାର ଗତି କ୍ରମଶଃ ହ୍ରାସ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ମନେ ହେଉଥିଲା ସତେ ଯେପରି ଅରଣ୍ୟର ବୁଢ଼ା ଜଗୁଆଳି ଆଗରେ ରହି ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଇଯାଉଚି । ଯାତ୍ରୀମାନେ ଦୁଇପାଖକୁ ଅନାଇ ପ୍ରକୃତିର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଦେଖିବାର କୌଣସି ଜିନିଷ ନଥିଲା । ଅରଣ୍ୟକୁ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ କରି ଶୀତଋତୁର ଗଭୀର ପ୍ରସୁପ୍ତି ଓ ପ୍ରଶାନ୍ତି ବିରାଜ କରୁଥିଲା । କୋଉଠି ହୁଏତ ମଡ଼କରି ଶବ୍ଦକରି ବରଫର କୁଦ୍ରଭିତରୁ କୌଣସି ବୃକ୍ଷଶାଖା ଆପଣାକୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣୁଥିଲା ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ ଭାରି ନିଦ ଲାଗୁଥାଏ । ଏହି ଦିନଗୁଡ଼ିକ ସେ ବଙ୍କ୍‌ଉପରେ ଶୋଇ ରହୁଥିଲେ, କେତେବେଳେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ନାନାକଥା ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ ଓ ଚୁପ୍‌ହୋଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କଥା ଶୁଣୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଶୁଣିବାଭଳି ମଧ୍ୟ ସେପରି ବେଶୀ କିଛି କଥା ନଥିଲା ।

୧୯

ତେଣେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଶୋଇ ଶୋଇ ମନର ଇଚ୍ଛା ମେଣ୍ଟାଉଥିବା ବେଳେ ଏଣେ ପ୍ରଥମ ବସନ୍ତର କାରିଗର ହୁଷିଆର ଚାରିଆଡ଼କୁ ଆବୃତ କରି ରଖିଥିବା ତୁଷାରସ୍ତରକୁ ଉତ୍ତାପ ଦେଇ ତରଳାଇବାରେ ଲାଗିଥିଲା, ମସ୍କୋରୁ ବାହାରିବା ବେଳେ ସେ ଯେଉଁ ବରଫ ଦେଖି ଯାଇଥିଲେ, ବାଟରେ ତିନିଦିନ ଧରି ଯାତ୍ରୀମାନେ ଯେଉଁ ବରଫ ପରିଷ୍କାର କରିଥିଲେ, ଏବଂ ଦୂରଦୂରାନ୍ତ ବ୍ୟାପୀ ଯେଉଁ ବରଫର ଅତିକାୟ ସ୍ତୂପମାନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଜମାହୋଇ ରହିଥିଲା, ଏଥର ତାହା ତରଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ପ୍ରଥମେ ଅତି ଶାନ୍ତ ଓ ଅଦୃଶ୍ୟ ଭାବରେ ତଳେତଳେ ଏହି ବରଫ ତରଳା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । କିନ୍ତୁ କ୍ରମେ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାର ସମସ୍ତ ଯାଦୁଗିରି ବାହାରକୁ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଗର୍ଜନ କରି ବରଫର ଗର୍ଭଭିତରୁ ତରଳ ଜଳଧାରା ଛୁଟିଆସିଲା । ଅଭେଦ୍ୟ ଗଭୀର ବନସ୍ଥଳୀ ସତେଅବା ସ୍ପନ୍ଦିତ ଓ ମୁଖରିତ ହୋଇଉଠିଲା ଏବଂ ସୁପ୍ତ ବନଜୀବନ ପୁଣି ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଉଠିଲା ।

ଜଳର କ୍ରୀଡ଼ାଲାଗି ସ୍ଥାନର କୌଣସି ଅଭାବ ନଥିଲା । ଅଗଣିତ ଶୈଳଶିଳା ଉପରୁ ଲମ୍ଫପ୍ରଦାନ କରି ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ପୁଷ୍କରିଣୀକୁ ଉଛୁଳାଇ ଦେଲା ଏବଂ ଚାରିଆଡ଼କୁ ପ୍ରବାହିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅରଣ୍ୟମାର୍ଗରେ ନାନା ବାଟରେ ସଶବ୍ଦ ଗତି କରୁକରୁ ଏହାର ପଥରୋଧ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ବରଫ ଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଏହା ବୁହାଇ ନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା । କେଉଁଠି ସମତଳ ଭୂଇଁରେ ବହିଲା, କେଉଁଠି ସ୍ଫୀତ ହୋଇ ବାଧା ଲଂଘିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା ପୁଣି କେଉଁଠି ଫେନାୟମାନ ମାଧୁରୀରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଅରଣ୍ୟର ମୃତ୍ତିକା ସିକ୍ତ ହୋଇଗଲା, ପୁରାତନ-ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ପାଇନ୍‌ଗଛସବୁ ସତେଅବା ମେଘର ଆର୍ଦ୍ରତାକୁ ପାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଗଛର ମୂଳରେ ଥିବା ଚେରର ଜଟାଭିତରେ ପାଣିର ଫେଣ ଜମିରହି କେଉଁ ବୃଦ୍ଧର ନିଶଭିତରେ ସୁରାପାନାନ୍ତ ଫେଣ ଲାଗିରହି ଥିବା ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା ।

ବସନ୍ତର ମଦିରା ପାନକରି ଆକାଶ ବହଳ ମେଘଖଣ୍ଡର ଭାରରେ ମସ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ନୁଆଁଣିଆ ମେଘସବୁ ଅରଣ୍ୟର ଉପରିଭାଗ ସ୍ପର୍ଶକରି ଭାସିଗଲାବେଳେ ସେଥିରୁ ଉଷ୍ମ ଜଳକଣାମାନ ନିର୍ଗତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ମାଟି ଓ ସ୍ୱେଦର ଗନ୍ଧ ବହନ କରି ତଥାପି ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଯାଇଥିବା ବରଫ- ଫଳକମାନଙ୍କୁ ଧୌତ କରି ଜଳଧାରା ବହିଯିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଗୋଟିଏ କହୁଣିଉପରେ ଭରାଦେଇ ଶୋଇ ବିଛଣାଉପରୁ ସେ ବାହାରକୁ ଅନାଇଲେ ଓ କାନ ଡେରି ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

୨୦

ଗାଡ଼ି ଏଥର ଖଣିଜ ଅଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟଦେଇ ଗତି କଲାବେଳେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଗାଆଁଗଣ୍ଡା ପଡ଼ିଲା । ଷ୍ଟେସନ୍‌ମାନେ ମଧ୍ୟ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଧିକ ନିକଟତର ହୋଇ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଥିଲେ । ଛୋଟିଆ ଷ୍ଟେସନ୍‌ମାନଙ୍କରେ ଅଧିକ ଲୋକ ଗାଡ଼ି ଚଢ଼ିଲେ ଓ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଅଳପ ବାଟକୁ ଯାଉଥିଲେ, ସେମାନେ ସ୍ଥାୟୀ ଜାଗା କରି ଶୋଇବା ପରିବର୍ତ୍ତରେ କବାଟ ପାଖରେ ବା ଡବା ମଝିରେ ଆପଣାଲାଗି ବସିବାସ୍ଥାନ ଯୋଗାଡ଼ କରି ନେଲେ ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ ପ୍ରସଙ୍ଗମାନ ପକାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏହିସବୁ ସ୍ଥାନୀୟ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର କଥୋପକଥନରୁ ଡାକ୍ତର ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ ଯେ ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ଅଧିକ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ହୋଇଉଠିଚନ୍ତି ଓ ହୁଏତ ୟୁରିଆଟିନ୍ ଦଖଲ କରି ନେଇଚନ୍ତି । ଏହି ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ଗାଲିଉଲିନ୍‌ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଚି ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ । ମେଲିଉଜେଇଭୋଠାରେ ଏହି ଗାଲିଉଲିନ୍‌ଙ୍କର ସହିତ ତାଙ୍କର ଗତ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା ।

ପରିବାର ବର୍ଗକୁ ଏସବୁ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତିତ ନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏହିସବୁ ଅସମର୍ଥିତ ସମ୍ବାଦ ବିଷୟରେ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ ।

୨୧

ଏକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ପୁଲକାନୁଭୂତିରେ ଛଳଛଳ ହୋଇ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଅଧରାତିରେ ନିଦରୁ ଉଠିବସିଲେ । ସେତେବେଳେ ଗାଡ଼ି ସ୍ଥିର ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ଶୁଭ୍ରରାତ୍ରିର ସ୍ଫଟିକ୍‌ବଦ୍ଧ ଧୂସର ଆଭାରେ ଷ୍ଟେସନ୍ ସ୍ନାତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । କୌଣସି ଏକ ଗମ୍ଭୀର ଓ ଶକ୍ତିମୟ ଆବେଶ ଏହି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଭାମୟ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ସମ୍ମୁଖରେ ଏକ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଓ ପ୍ରଶସ୍ତ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଚିବୋଲି ସୂଚାଇ ଦେଉଥିଲା ।

ଛାଇପରି ଧୀର ପଦ ଚାଳନା କରି ଓ ଥିରିଥିରି କଥା କହି ପ୍ଲାଟଫର୍ମ ଉପରେ ଲୋକମାନେ ଯିବାଆସିବା କରୁଥାନ୍ତି । ପାଖରେ ଥିବା ଏକ ଜଳପ୍ରପାତ ସତେ ଯେପରି ଏକ ଜୀବନମୟ ବନ୍ଧନହୀନତାର ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟିକରି ଶୁଭ୍ରା ରଜନୀର ପ୍ରସାରକୁ ଅଧିକ ପ୍ରସାରିତ କରି ଦେଉଥିଲା । ନିଦରେ ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଏହାହିଁ ତାଙ୍କୁ ପୁଲକରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଥିଲା । ଏହି ପ୍ରପାତର ଅବିରାମ ପତନମୁଖରତା ଅନ୍ୟସମସ୍ତ ଶବ୍ଦକୁ ଗିଳି ପକାଉଥିଲା ଏବଂ ନିଃଶବ୍ଦତାର ଏକ ମାୟାଜାଲ ବିଛାଇ ଦେଇଥିଲା ।

ଏ ପ୍ରପାତ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠି ଅଛି କି ନାହିଁ ସେହି ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବଜ୍ଞାତ ରହି ଓ ତଥାପି ଏହାର ଆବେଶରେ ପ୍ରସନ୍ନ ଓ ପୁଲକିତ ହୋଇ ଡାକ୍ତର ପୁଣି ନିଦ୍ରାଳସ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ବଙ୍କତଳେ ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥାନ୍ତି—

"ସେମାନେ ଏହା ଭିତରେ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଜାକି ରହିଲେଣି ନା ନାହିଁ? ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିଲେଣି ତ ?"

"କୋଉମାନେ ? ଏଇ ଦୋକାନୀମାନେ ?"

"ହଁ ହଁ, ଶସ୍ୟବେପାରୀମାନେ ।"

"ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ଦି'ଜଣଙ୍କୁ ଶାସ୍ତି ଦିଆଗଲା । ତା'ପରେ ଅନ୍ୟମାନେ ଆପଣାଛାଏଁ ଚୁପ୍ ହୋଇଗଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଜିଲ୍ଲା ଉପରେ ପିଟୁଣି ଟିକସ୍ ବସିଚି ।"

"କେତେ ?"

"ଚାଳିଶ ହଜାର ।"

"ମିଛକଥା !"

"ଆରେ ମୁଁ କାହିଁକି ମିଛକଥା କହିବାକୁ ଯିବି ?"

"ଚାଳିଶ ହଜାର— ଆରେ ଇଏତ ଚଳୁଏ ପାଣିକୁ ବି ସରି ହେବ ନାହିଁ ।"

"ଚାଳିଷ ହଜାର ରୁବଲ୍ ନୁହେଁ, ଚାଳିଶି ହଜାର ବୁଶେଲ ।"

"ତା' ହେଲେ ବେଶ୍ ହୋଇଚି ।"

"ଅଉଲ ଜମିରୁ ଉପୁଜିଥିବା ଚାଳିଶ ହଜାର ବୁଶେଲ ।"

"ଏହାକୁ ମୁଁ ଖୁବ୍‌ଗୁଡ଼ାଏ ବୋଲି କଦାପି କହିବି ନାହିଁ । ଏଠିକାର ମାଟିରେ ସୁନା ଫଳୁଚି । ଏଠୁ ଆରମ୍ଭକରି ରିଭ୍‌ନା ନଈ କୂଳେ କୂଳେ ୟୁରିଆଟିନ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଟରେ ଯେତେ ଗାଆଁ ଅଛି, କୋଉଠି ଫସଲର କୋଉ କମି ରହିଚି କହିଲୁ ।"

"ଏତେବେଡ଼ ପାଟି କରୁଚୁ କାହିଁକି ? ଦେଖୁଚି ତୁ ଲୋକଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଦେବୁ ।"

"ହଁ" — ସେ ହାଇ ମାରିଲା ।

"ଏଥର ଶୋଇବାକୁ ଗଲେ ଚଳନ୍ତା ନାହିଁ ? ଗାଡ଼ି ମଧ୍ୟ ଚାଲିବା ପରି ମନେ ହେଉଚି ।"

କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଗାଡ଼ି ଯେଉଁଠି ସେଇଠି ଠିଆହୋଇ ରହିଥିଲା । ପଛରୁ ଆସୁଥିବା ଆଉଗୋଟାଏ ଗାଡ଼ିର ଶବ୍ଦ ଘୁ'ଘୁ' ହୋଇ କାନ ଅତଡ଼ା ପକାଇ ଦେଲା ଏବଂ ଏହି ଶବ୍ଦରେ ଜଳପ୍ରପାତର ଶବ୍ଦ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଗଲା । ସେପାଖରେ ଥିବା ଲାଇନ୍‌ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଏକ୍‌ସ୍‌ପ୍ରେସ୍ ଗାଡ଼ି ଦୈତ୍ୟପରି ମାଡ଼ିଆସି ଭୁସ୍‌ଭୁସ୍ ହୋଇ ଚାଲିଗଲା ଓ କ୍ଷଣକ ଭିତରେ ଦୂରରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

ପୁଣି କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ ହେଲା—

"ଆମ କଥା ସରିଗଲା । ଆମ ଗାଡ଼ି ବୋଧହୁଏ ଏଇଠି ପଡ଼ି ରହିବ ।"

"ହୁଁ, ଅନ୍ତତଃ ଶୀଘ୍ର ଯିବାପରି ତ ମନେ ହେଉନାହିଁ ।"

"ଏଇଟା ସଶସ୍ତ୍ର ଏକ୍‌ସ୍‌ପ୍ରେସ୍ ଗାଡ଼ିପରି ମନେ ହେଲା । ବୋଧହୁଏ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ।"

"ହଁ ନିଶ୍ଚୟ ତାହାହିଁ ହୋଇଥିବ ।"

"ପ୍ରତି ବିପ୍ଳବୀମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲାବେଳେ ଯେପରି ସେ ବନ୍ୟପଶୁଠାରୁ ବଳି ପଡୁଚି ।"

"ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଗାଲେଇଭ୍‌ର ସନ୍ଧାନରେ ବୁଲୁଚି ।"

"ସେ ପୁଣି କିଏ ?"

"ହେଡ୍‌ମାନ୍ ଗାଲେଇଭ୍ । ଶୁଣା ଯାଉଚି, ୟୁରିଆଟିନ୍ ପାଖରେ ସେ ଏକ ଚେକ୍ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ନେଇ ରହିଚି ।"

"ଆଗରୁ ମୁଁ କେବେ ଶୁଣି ନଥିଲି ।"

"ଅଥବା ରାଜକୁମାର ଗାଲେଇଭ୍ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ମୋର ଠିକ୍ ମନେ ପଡୁନାହିଁ ।"

"ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜକୁମାର ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଆସିଲେ ? ନିଶ୍ଚୟ ଅଲି କୁର୍‌ବାନ୍ ହୋଇଥିବ । ତୁ ଭୁଲ ଶୁଣିଚୁ ।"

"ହଁ, ହୋଇଥିବ ।"

୨୨

ପାହାନ୍ତି ପହରକୁ ପୁଣିଥରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । କଣ ଗୋଟାଏ ଭାରି ଖୁସୀର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ସେ ଉଠି ବସିଲେ । ଏକ ପ୍ରସନ୍ନ ମୁକ୍ତ ଭାବର ଅନୁଭୂତି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ବେଷ୍ଟନ କରି

ରହିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଗାଡ଼ି କେଉଁଠି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ହୁଏତ ଆଗରୁ ଯୋଉଠି ଥିଲା, ସେଇଠାରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଦୂରରୁ ଜଳପ୍ରପାତର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଉଥିଲା, ହୁଏତ ଅନ୍ୟ ଏକ ଜଳପ୍ରପାତର । ବା ଆଗର ସେହି ଜଳପ୍ରପାତର ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିଥାଏ ।

ଡାକ୍ତର ପୁଣି ଶୋଇବାକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଅନତିଦୂରରେ କିଏ ଦୁଇଜଣ ଭାରି ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କଜିଆ କରୁଥାନ୍ତି । ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ପବନ ଅଧିକ ସୁଖକର ଓ ଶାନ୍ତିଦାୟକ ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ସତେ ଯେପରି ଏହାରି ଭିତରେ ଏକ ଅପୂର୍ବ ନୂତନ ଆବେଶ ଭରି ହୋଇ ରହିଚି– କୌଣସି କୁହୁକମୟ, ବସନ୍ତକାଳୀନ, ଶୁଭ୍ର, କୃଷ୍ଣାଭ, କୃଶ ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଆବେଶ ଭରି ହୋଇ ରହିଚି ।

୨୩

ତହିଁଆର ଦିନ ସକାଳେ ଆଣ୍ଟୋନିଆ କହିଲା–

''ପ୍ରକୃତରେ ୟୁରା, ତୁ ଗୋଟାଏ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଜୀବ, ନାନା ପ୍ରକାର ବିରୋଧର ସମାହାର । କୋଉ ଦିନ ମାଛିଟାଏ ଭଅଁ ଭଅଁ ହେଲେ ତୋର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଯିବ ଯେ ତୁ ସକାଳଯାଏ ଆଉ ମୋଟେ ଶୋଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଭିଡ଼ ଭିତରେ ତୁ ଏମିତି କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ପରି ଶୋଇପଡୁଚୁ ଯେ ଯେତେ ଉଠାଇବାକୁ ଚାହିଲେ ମଧ୍ୟ ତୋତେ ଉଠାଇବା ସମ୍ଭବ ହେଉ ନାହିଁ । ପ୍ରିତୁଲିଏଭ୍ ଓ ଭାସିଆ ଗାଡ଼ିରୁ ଖସି ପଳାଇଚନ୍ତି । ତୁ କଳ୍ପନା କରି ପାରୁଚୁ ? ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଜଗୁଆଳ ଓ ଆଉ ଦୁଇଜଣ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ମଧ୍ୟ ପଳାଇଚନ୍ତି । ସେମାନେ କିପରି ଗଲେ ଶୁଣିବୁ ? ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ରହସ୍ୟମୟ । ଅବଶ୍ୟ ଅନ୍ୟମାନେ ପଳାଇଯିବା ପରେ ଗାର୍ଡ଼ର ନ ପଳାଇ ଆଉ ଗତି ନଥିଲା, ନଚେତ୍ ତାହାକୁ ବିପନ୍ନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟମାନେ କିପରି ପଳାଇଲେ ? ଆପଣା ଇଚ୍ଛାରେ ଗଲେ ନା କାହାକୁ କିଏ ହତ୍ୟା କରି ପଳାଇଲେ ? ଜଗୁଆଳ ପାଗଳଙ୍କ ପରି ରେଳର ଏପାଖ ସେପାଖ ଦଉଡ଼ି କହୁଥିଲେ– ''ତୁମକୁ ଗାଡ଼ିକୁ ଅଲବତ ବନ୍ଦ ରଖିବାକୁ ହେବ । ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ କଏଦୀମାନଙ୍କୁ ଖୋଜି ବାହାର ନକରିଚି, ଗାଡ଼ି ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଦୌ ଚାଲିପାରିବ ନାହିଁ ।'' ଏକଥା ଶୁଣି ସୈନ୍ୟବାହିନୀର କମାଣ୍ଡର ସିଧା ସିଧା ଜବାବ ଦେଲେ– ''ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ସୈନ୍ୟ ନେଇ ଯାଉଚି । ତେଣୁ ତୁମର କଏଦୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ କଦାପି ଅପେକ୍ଷା କରି ପାରିବି ନାହିଁ ।'' –ମୁଁ ତୋତେ କେତେ ହଲାଇ ଡାକିଲି । କିନ୍ତୁ ତୋ'ର କାନ ପାଖରେ ଢୁ'କରି ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୋର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିନଥାନ୍ତା...ଦେଖ ୟୁରା, ଦେଖିଲ, ବାପା, ବାହାରେ ପ୍ରକୃତିର ଦୃଶ୍ୟ କେଡ଼େ ଚମତ୍କାର ଦେଖାଯାଉଚି ।''

ଆଖି ପାଇଲା ଯାଏ ସମସ୍ତ ସ୍ଥଳଭାଗ ବସନ୍ତର ବନ୍ୟାଜଳରେ ପ୍ଲାବିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଦୂରରେ ଗୋଟାଏ ନଈର ପାଣି କୂଳ ଲଙ୍ଘନ କରି ଦୁଇପାଖକୁ ଉଛୁଳି ପଡ଼ିଥିଲା । ବଙ୍କଉପରେ ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ ରେଳଗାଡ଼ିଟି ପାଣି ଭିତରେ ପହଁରି ପହଁରି ଯାଇଥିବା ପରି ଲାଗୁଥିଲା ।

ଏବଂ ବନ୍ୟାଜଳ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଅଣଓସାରିଆ ଅରାଏ ସ୍ଥଳଭାଗ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ସେଇଠି ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇଥିବା ରାସ୍ତାର ଦୁଇପାଖରେ ଥିବା ଦୁଇଧାଡ଼ି ଗଛ ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ଝୁଲିକରି ରହିଥିବା ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା ।

''ଦେଖ ପଲେ ବତକ ।''– ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡର ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭିଚ୍ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ ।

''କୋଉଠି ?''

''ସେଇଠି, ସେଇ ଦ୍ୱୀପପାଖରେ । ଟିକିଏ ଅଧିକ ଡାହାଣ ପାଖକୁ । ଯା– ସେମାନେ ଉଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ, ବୋଧହୁଏ ଆମରି ଭୟରେ ।''

''ହଁ ହଁ, ଦେଖିଲି, ଦେଖିଲି ।''– ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କହିଲେ । ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ମୋର କେତେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାର ଅଛି । ପରେ କେତେବେଳେ ସେଥିପାଇଁ ସମୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ...ଯେଉଁମାନେ ଖସି ପଳାଇ ଯାଇଚନ୍ତି, ସେମାନେ ଭଲରେ ରହନ୍ତୁ । ମୁଁ ଯେତେଦୂର ଅନୁମାନ କରୁଚି, କୌଣସି ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ଘଟିନାହିଁ । ସେମାନେ ଠିକ୍ ପାଣି ପରି ବନ୍ଧନରୁ ଖସି ପଳାଇଛନ୍ତି ।

୨୪

ଉତ୍ତର ଦିଗନ୍ତର ଶୁଭ୍ର ଆଲୋକ ଲିଭିଲିଭି ଆସୁଥାଏ । ପର୍ବତ, ଅରଣ୍ୟ ଓ ଅତଡ଼ାମାନ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଅପ୍ରକୃତ ଓ କୃତ୍ରିମ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ଅରଣ୍ୟରେ ବୃକ୍ଷଶାଖାମାନଙ୍କରେ କଅଁଳ ପତରର ଗଜା ବାହାରି ଆସୁଥିଲା । ଅରଣ୍ୟର ସେପାଖରୁ ଅନତି ଦୂରରେ ଥିବା ଜଳପ୍ରପାତଟି ମଧ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ତାହାକୁ ଦେଖି ତାହାର ଶୋଭାମୟ ରୁଦ୍ରରୂପକୁ ଅନୁଭବ କରିବା ଭାସିଆ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ସେ ଭାରି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ଜଳପ୍ରପାତର ସମକକ୍ଷ ହେଲା ପରି ଆଖପାଖରେ ଆଉ କୌଣସି ଦୃଶ୍ୟ ନଥିଲା । ଏହି ଅସାଧାରଣତା ହେତୁ ଏହା ଦର୍ଶକକୁ ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ କରି ଦେଉଥିଲା । ଏହାକୁ ଦେଖିଲେ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଓ ସଚେତ ପ୍ରାଣୀ ପରି, ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଶାସନ ଓ ଶିକାର କରି ବୁଲୁଥିବା ଏକ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଜଗର ବା ପକ୍ଷଧାରୀ ସର୍ପ ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା ।

ସେହି ବଣବୁଦାର ଗୋଟିଏ ପାଖକୁ ଆପଣାର ଚମଡ଼ା କୋଟ୍‌ଟିକୁ ବିଛାଇଦେଇ ଭାସିଆ ତାହାରି ଉପରେ ଗଡ଼ପଡ଼ ହେଉଥିଲା । ଫରଚା ହୋଇଯିବା ପରେ ଗୋଟାଏ ବୃହଦାକାର ଚଢ଼େଇ ଏଢ଼େଏଢ଼େ ଡେଣା ମେଲାଇ ପର୍ବତ ଆଡ଼ୁ ଉଡ଼ିଆସିଲା, ଅରଣ୍ୟ ଉପରେ ଦୁଇତିନି ଘେରା ମୁଣ୍ଡଳା ବୁଲି ପାଖରେ ଥିବା ଏକ ଗଛର ଶିଖ ଉପରେ ଯାଇ ବସିପଡ଼ିଲା । ଭାସିଆ କ୍ଷଣକଲାଗି ଚଢ଼େଇଟିକୁ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଦେଖିଲା, ତାପରେ ଗାତ୍ରୋତ୍‌ଥାନ କରି ତା'ର ସାଥୀମାନଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାକୁ ଚାଲିଗଲା ।

''ଏଠିକି ଆସି, ପୋଲିଆ ଖୁଡ଼ୀ । ଶୀତରେ ତୁମର ଦାନ୍ତ ଠକ୍‌ଠକ୍ ବାଜୁଚି । ତୁମେ କୁଆଡ଼କୁ ଅନାଉଚ,ଏପରି ଭୟ କାହିଁକି କରୁଚ ?''

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମକୁ ଗାଆଁ ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ସେମାନେ ଆମକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଗା ଦେବେ, ଆମକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବେ ଓ ଆମର କୌଣସି ଅନିଷ୍ଟ କରିବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏମିତି ଅମଡ଼ା ମାଡ଼ି ଯାଉଥିଲେ ତ ଭୋକରେ ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଯିବ । ଦୁଇଦିନ ହେଲା ପାଟିକୁ ଦାନା ଯାଇନାହିଁ । ଜଗୁଆଳ ବିଚରା ଗାଡ଼ିରେ ଭାରି ହୋ ହା କରିଥିବ, ସମସ୍ତେ ମିଶି, ଆମକୁ ଭାରି ଖୋଜାଖୋଜି କରିଥିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମକୁ ଶୀଘ୍ର ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୁମ ପାଟିରୁ ଦୁଇଦିନ ହେଲା ପଦେହେଲେ କଥା ବାହାରୁନାହିଁ । ମୁଁ ଏଥିପାଇଁ ଆଉ କଣ କରିବି କହିଲ ! ତୁମେ ଅତିରିକ୍ତ ଗୁଡ଼ାଏ ଚିନ୍ତାକରୁଚ । ତୁମେ କୋଉଥିପାଇଁ ଏତେ ଚିନ୍ତା କରୁଚ ? ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ବୋଲି ଭାବୁଚ କି ? ସେମାନେ

ଏଇଠି କୋଉଠି ଯାଉଥିବେ, ଆମେ ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ହୋଇଯିବା ଯେ ! ଚିନ୍ତା ନକରି ମନରେ ଦମ୍ଭ ଆଣ, ବଳେ ବଳେ ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରିବ ।''

ତିଆଗୁନୋଭା ଉଠି ଭାସିଆର ହାତ ଧରିଲେ ଓ କ୍ଷୀଣକଣ୍ଠରେ କହିଲେ, ''ହଉ ଚାଲ ବାପ !''

୨୫

ଗାଡ଼ି ତିଖ ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ ଉଠିଉଠି ଯାଉଥାଏ । ତଳେ ଦୁଇ ପାଖରେ ଜଙ୍ଗଲ, ଆଉରି ଦଳକୁ ଶସ୍ୟଖେତ । ବଢ଼ିପାଣି ଛାଡ଼ିଯିବାପରେ ଘାସଗୁଡ଼ାକ ବାଲି ସରସର ହୋଇଚି ଏବଂ ସେଥିରେ କେତେ କାଠିକୁଟା ଲାଗି ରହିଚି ।

ତଳେ ଥିବା ଅରଣ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୀତଦିନ ପରି ଥୁଣ୍ଟା ହୋଇ ରହିଚି । କେବଳ ଅଙ୍କୁରି ଉଠୁଥିବା ପତ୍ରର ଗଜାମାନ ଶାଖାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମହମ ବିନ୍ଦୁପରି ଲାଖି ରହିଚି ଏବଂ ବହିରାଗତ ଜୀବନସ୍ପନ୍ଦନର ସୂଚନା ଦେଇଯାଉଚି । ଏଠିସେଠି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗଛ ଏହି ନୂତନ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଅଗ୍ନିସ୍ପର୍ଶ ଲାଭକରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହରିତ୍ ପଲ୍ଲବରେ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି ।

ଗାଡ଼ି ପୁଣି ସମତଳରେ ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଗରେ ଲାଇନ୍ ବଙ୍କାହୋଇ ମୋଡ଼ିହୋଇ ଯାଇଚି । ଚାରିପାଖରେ କାଠଫାଳିଆମାନ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି ଓ ମଝିରେ ଗୁଡ଼ାଏ କାଠ ଗଦା ହୋଇ ରହିଚି ।

ଇଞ୍ଜିନ୍ ବ୍ରେକ୍ ଦେଇ ପାହାଡ଼ର ଏହି ମୋଡ଼ ପାଖରେ ବକ୍ରଗତିରେ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ତାପରେ ଇଞ୍ଜିନ୍‌ରୁ ନାନା ପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ଓ ଚିତ୍କାର ବାହାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଇଞ୍ଜିନ୍ ଲାଗି କାଠ ନେବାକୁ ଇଞ୍ଜିନିୟର୍ ଗାଡ଼ି ଅଟକାଇବାକୁ ଯାଉଚନ୍ତି, ଏକଥା ଜାଣିବାକୁ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ ଅଧିକ ସମୟ ଲାଗିଲା ନାହିଁ ।

ମାଲଡବାର ଦରଜାମାନ ଖୋଲି ଦିଆଗଲା, ଯେକୌଣସି ଛୋଟ ସହରର ଲୋକସଂଖ୍ୟା ସହିତ ସମାନ ଏକ ମନୁଷ୍ୟ ସମୂହ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ । କେବଳ ନାବିକମାନେ ଡବା ଭିତରେ ବସିରହିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବ୍ୟାହତି ମିଳୁଥିଲା ।

ଇଞ୍ଜିନ୍‌ରେ ଭରିହେଲା ପରି ଯଥେଷ୍ଟ ଛୋଟ କାଠ ସେଠାରେ ନଥିବାରୁ ପ୍ରଥମେ ବଡ଼ବଡ଼ କାଠଗୁଡ଼ିକୁ ଛୋଟ ଆକାରରେ କାଟି ଦିଆଗଲା । ଆପଣା ଯନ୍ତ୍ରପାତିର ଏକ ଆବଶ୍ୟକ ଅଂଶରୂପେ ଇଞ୍ଜିନ୍‌ରେ ସବୁବେଳେ କରତମାନ ମହଜୁଦ ରହୁଥିଲା । ଦୁଇଜଣ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ କରତ ବାଣ୍ଟି ଦିଆଗଲା । ଡାକ୍ତର ଓ ତାଙ୍କର ଶ୍ୱଶୁର ଗୋଟିଏ କରତ ନେଇ କାମ କରିବାକୁ ଗଲେ ।

ନାବିକମାନେ ଦାନ୍ତ ନିକୁଟି ଡବାଭିତରୁ ମୁଣ୍ଡଟିମାନ ବାହାର କରି ଏହିସବୁ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ।

୨୬

କଟା ହୋଇଥିବା ଜଙ୍ଗଲରେ କେତେଟା କାଠଗଡ଼ ପଡ଼ିଥିଲା । ଡାକ୍ତର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଶ୍ୱଶୁର ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଗଡ଼ପାଖକୁ ଯାଇ କରତ ଦେଇ କାଟିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ବରଫ ତରଳି ଏହି ବସନ୍ତ ସମୟରେ ଭୂମିର ଉପରିଭାଗମାନ କ୍ରମେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । କାଠଭିତରୁ ଓଦା ସଢ଼ା ଗନ୍ଧ ବାହାରୁଥାଏ ଏବଂ ଗତ ବରଷର ପତର ଜମାହୋଇ ଚାରିଆଡ଼ଯାକ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଝାଡୁଦିଆ ନ ହୋଇଥିବା ଘର ପରି ଅଳିଆ ଦିଶୁଥାଏ ।

''ଧୀରେ ଧୀରେ କରତ ଚଲାନ୍ତୁ, ନହେଲେ ଆପଣ ଥକି ପଡ଼ିବେ''– କରତର ଗତିକୁ ଧିମେଇ ଦେଇ ଡାକ୍ତର କହିଲେ ''ଟିକିଏ ଫୁରସତ ନେଲେ କିପରି ହୁଅନ୍ତା ?''

କରତର ଘଷଘଷ ଶବ୍ଦ ଜଙ୍ଗଲଯାକ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । କୋଉଠି ଅନେକ ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ବୁଲବୁଲ୍ ଚଢ଼େଇ ବୋଧହୁଏ ଆପଣାର ସ୍ୱର ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିଲା ଏବଂ ଗୋଟାଏ କଳାପକ୍ଷୀ ବଇଁଶୀ ଭିତରୁ ଧୂଳିଫୁଙ୍କି ବାହାର କଲାପରି ରହିରହି ଶବ୍ଦ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ଇଞ୍ଜିନ୍‌ରୁ ଉଠୁଥିବା ଧୂଆଁ ଦୁଧହାଣ୍ଡିରୁ ବାମ୍ଫ ଉଠିଲା ପରି ଆକାଶରେ ଜମାହୋଇ ରହିଥିଲା ।

''ମୋ' ସହିତ ତୋର କୌଣସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ଥିଲା ପରା ?''– ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭିଚ୍ ପଚାରିଲେ । ''ତୋର ମନେ ଅଛି ତ ? ଆମେ ସେହି ଦ୍ୱୀପଟି ପାର ହୋଇ ଯାଉଥିଲୁ, ବତକମାନେ ଉଡ଼ି ଯାଉଥିଲେ, ଏବଂ ମୋ' ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଅଛି ବୋଲି ତୁ ମୋତେ କହିଲୁ ।''

''ହ ହ... କିନ୍ତୁ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବରେ ମୁଁ ସବୁକଥା ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିବି କେଜାଣି ? ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି ଯେପରି ଆମେ କ୍ରମଶଃ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଉଚୁ । ଏହି ସମଗ୍ର ଅଞ୍ଚଳଟିର ଅବସ୍ଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍ତେଜନାରେ ଟଳମଳ ହେଉଚି । ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ସେଠାକାର ଅବସ୍ଥା ଯେ କିପରି ଥିବ, ଆମକୁ ସେକଥା ଜଣାନାହିଁ । ତେଣୁ ଆଗରୁ ସବୁକଥା କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଯାଇଥିବା ସବୁଠାରୁ ଭଲ, କାଳେ... ମୁଁ ଆମର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଆଦର୍ଶ ବିଷୟରେ କିଛି କହିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ– ଏହି ଜଙ୍ଗଲ ଭୂଇଁରେ ବସି ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ଭିତରେ ସେ ସବୁର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି କହିବା ଅସମ୍ଭବ । ତା'ଛଡ଼ା ଆମେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପରକୁ ବେଶ୍ ଭଲକରି ଜାଣିଚେ । ଆପଣ, ମୁଁ, ଟୋନିଆ ଏବଂ ଆମରି ପରି ଆହୁରି ଅନେକ ଲୋକ ଆଜି ଆପେ ଆପଣା ଆପଣାର ସଂସାରକୁ ଗଢ଼ିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଚୁ; ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଏ କେତେ ସଚେତ ଅଛି, ଏତିକିରେ ଯାହା ଆମ ଭିତରେ ପ୍ରଭେଦ ରହିଚି । କିନ୍ତୁ ସେସବୁ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଆଜି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଚାହୁନାହିଁ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ପରିସ୍ଥିତି ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ ଆମକୁ କିପରି ଆଚରଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଯେପରିକି ଆମେ ପରସ୍ପର ଭାବରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅପ୍ରତିଭ ଓ ଲଜ୍ଜିତ ହେବାନାହିଁ, ସେହି ବିଷୟରେ କିଛି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ମୋର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା ।

''ତୋ'ର କହିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝିପାରୁଚି, ତୁ ଯେଉଁଳି କଥାଟି କହିପାରିଲୁ, ତାହା ମୋତେ ଭାରି ଭଲ ଲାଗିଲା । ମୋ' କଥା ମୁଁ କହୁଚି ଶୁଣ । ତୋର ମନେ ଅଛି ବରଫଝଡ଼ ହେଉଥିବା ସମୟରେ ଯେଉଁଦିନ ରାତିରେ ତୁ ସରକାରଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଘୋଷଣାମାନ ଛପା ହୋଇଥିବା ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଖଣ୍ଡେ ମୋତେ ପଢ଼ିବାକୁ ଦେଇଥିଲୁ ? ସେହି ଘୋଷଣାଗୁଡ଼ିକ କେତେ ସିଧା ଥିଲା ତୋର ମନେ ଅଛି ? ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେପରି ସରକାର ଏ ଦେଶରେ ସେହି ଘୋଷଣାର ଏତେଟିକିଏ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ମଧ୍ୟ କଦାପି ସହି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଏକ ଐକାନ୍ତିକ ଜିଦ୍‌ରେ ଆମେ ସେଦିନ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲୁ । କିନ୍ତୁ ଏହିପରି ଐକାନ୍ତିକତା କେବଳ ଏହାକୁ

ଭାବିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ମନରେ ବିଶୁଦ୍ଧ ଓ ଅବିମିଶ୍ରିତ ହୋଇ ରହେ, ହୁଏତ କେବଳ ଘୋଷିତ ହେବା ଦିନଟିଲାଗି ଏହା ବିଶୁଦ୍ଧ ରହେ । ରାଜନୀତିର ଗୋଲକଧନ୍ଦା ଭିତରେ ପଡ଼ି ପରଦିନ ହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ସବୁ ଓଲଟପାଲଟ ହୋଇଯାଏ । ମୁଁ ତୋତେ ଆଉ କଣ କହିବି ? ସେମାନଙ୍କର ଦର୍ଶନକୁ ମୁଁ କଦାପି ହଜମକରି ପାରିବି ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର ଶାସନ ଆମର ମନୋମତ ନୁହେଁ । ଏସବୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହିତ ମୋର ସମର୍ଥନ ଅଛି କି ନାହିଁ, ତାହା ମୋତେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି ପଚାରି ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ମୋତେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଚନ୍ତି, ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମନରେ ଅନୁସୃତ ହୋଇ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋର ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ମଧ୍ୟ ମୋତେ କେତେକ ବାଧ୍ୟତା ଭିତରେ ଆଣି ବାନ୍ଧି ପକାଇଚି ।

''ପରିବାପତ୍ର ଲଗାଇ ପାରିବା ପାଇଁ ଆମେ ଯାଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିବା କି ନାହିଁ, ଏକଥା ଟୋନିଆ ମୋତେ କେତେ ଥର ପଚାରି ସାରିଲାଣି କେଜାଣି ? ଇଉରାଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ମୃତ୍ତିକା ଓ ଜଳବାୟୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋର କୌଣସ ଧାରଣା ନାହିଁ । ଏଠି ଗ୍ରୀଷ୍ମଋତୁଟା ଏଡ଼େ ଛୋଟ ଯେ ଏଠାରେ ଫଳ ପାଚିବାକୁ କିପରି ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ମିଳୁଥିବ, ମୁଁ ଆଦୌ କଳ୍ପନା କରିପାରୁ ନାହିଁ ।

''କିନ୍ତୁ କେବଳ ବଗିଚା କରିବାପାଇଁ ଯେ ଆମେ ଏହି ଦୀର୍ଘପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ସେଠାକୁ ଯାଉଚୁ, ସେକଥା ନୁହେଁ । ନା, ସାଧୁଭାବରେ ବରଂ ସବୁପ୍ରକାର ସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ଭଲ । ଆମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏକାବେଳେକେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର । ସେଠି ଯାଇ ଜମିଦାରୀ ଦଖଲ କରି ବସିବାକୁ ଆମର କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ନାହିଁ । ଆଜି ରୁଷିଆରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମାଲିକାନାର ଯୁଗ ଅନ୍ତ ହୋଇଯାଇଚି । ସମ୍ପତ୍ତି ମାଡ଼ିବସିବାର ଲାଳସା ପୁରୁଷକ ଆଗରୁ ଆମ ବଂଶରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଯାଇଚି ।

୨୭

ଡବା ଭିତରେ ଶୋଇବା ବେଳକୁ ବଡ଼ ଗରମ ଓ ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ଲାଗୁଥିଲା । ଡାକ୍ତରଙ୍କର ତକିଆଟି ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଝାଳରେ ବୁଡ଼ିଥିଲା । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ନିଦରେ ଯେପରି କୌଣସି ବ୍ୟାଘାତ ନହେବ, ସେଥିପାଇଁ ଅତି ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ବଙ୍କଉପରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ଡବାର ଦରଜା ଗୁଡ଼ାକ ଖୋଲିଦେଲେ ।

ତାଙ୍କର ମୁହଁରେ ବାହାରୁ ବାମ୍ପ ଆସି ବାଜିଲା ପରି ସେ ଅନୁଭବ କଲେ । ''କାଲି ଭାରି ଗରମ ପଡ଼ିବ''— ସେ ଅନୁମାନ କଲେ । ସେଥିପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁ ପବନ ବନ୍ଦହୋଇ ଗଲା ପରି ମନେ ହେଉଚି । ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଷ୍ଟେସନ୍, ବୋଧହୁଏ ଜଙ୍କସନ୍‌ରେ ଗାଡ଼ି ଅଟକିଥାଏ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବ୍ୟାପିରହିଥିବା କୁହୁଡ଼ି ଓ ନିସ୍ତବ୍ଧତା ବ୍ୟତୀତ ଏକପ୍ରକାରର ଶୂନ୍ୟତା ଓ ଅବହେଳା ମଧ୍ୟ ଅନୁଭୂତ ହେଉଥାଏ, ସତେ ଯେପରି ରେଲଗାଡ଼ିଟି କୁଆଡ଼େ ହଜି ଯାଇଚି ବା ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ରହିଚି । ଷ୍ଟେସନ୍‌ର ଏକାବେଳେକେ ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡକୁ ଗାଡ଼ି ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ରେଲ ଲାଇନଗୁଡ଼ାକ ପରସ୍ପର ସହିତ ଛନ୍ଦି ହୋଇ ରହି ଷ୍ଟେସନ୍‌କୁ ଗାଡ଼ିଠାରୁ ଏପରି ଦୂରଛଡ଼ା କରି ରଖିଥାଏ ଯେ ଷ୍ଟେସନ୍‌ର ସେମୁଣ୍ଡରେ ମାଟି ଆଁ ହୋଇଯାଇ ସମସ୍ତ ଷ୍ଟେସନଟି ତାହାରି ଭିତରେ ଭୁଶୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଯେପରି ତାହା ଗାଡ଼ିରେ ଥିବା କୌଣସି ଲୋକର ନଜରରେ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ, ସେହିପରି ମନେ ହେଉଥାଏ ।

ଦୂରରୁ କ'ଣ ଘରଘର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । ସେହି ଶବ୍ଦର ଧୀର ପ୍ରତିଧ୍ୱନିକୁ କାନ ଡେରି ଶୁଣି ଡାକ୍ତର ତାହା ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ ବୋଲି ଜାଣି ପାରିଲେ । "ଆମ୍ଭେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲୁଣି"— ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ସେ ଗାଡ଼ି ଉପରୁ ତଳକୁ ଡ଼େଇଁପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦୁଇଟି ଡବା ଅତିକ୍ରମ କରି ଯିବାପରେ ରେଲଗାଡ଼ି ସରିଗଲା । ଅବଶିଷ୍ଟ ଡବାଗୁଡ଼ିକୁ ସେହିଠାରେ କାଟି ଦିଆହୋଇ ଇଞ୍ଜିନ୍ ସହିତ ଅନ୍ୟତ୍ର ନିଆଯାଇଥିଲା ।

ଆଗଡବା ବାଟେ ବୁଲି ଲାଇନ୍ ଡେଇଁ ସେ ଷ୍ଟେସନଆଡ଼େ ଯାଇ ଦେଖିବେ ବୋଲି ଇଚ୍ଛାକଲେ । ରାଇଫଲ ହାତରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଜଣେ ପ୍ରହରୀ ତାଙ୍କର ଗତିରୋଧ କଲା ।

"କୁଆଡ଼େ ଯାଉଚ ? ପାସ୍ ଅଛି ?"

"ଏଇଟା କୋଉ ଷ୍ଟେସନ୍ ?"

"ସେଥିରେ ତୁମର କଣ ଅଛି ? ତୁମେ କିଏ ?"

"ମୁଁ ମସ୍କୋ ନିବାସୀ ଜଣେ ଡାକ୍ତର । ମୋର ପରିବାର ସହିତ ମୁଁ ଏହି ଗାଡ଼ିରେ ଯାଉଚି । ଏଇ ଦେଖ ମୋର କାଗଜପତ୍ର ।"

"ତୁମର କାଗଜପତ୍ର ଖତଗଦାକୁ ଫିଙ୍ଗଦିଅ । ମୁଁ କଣ ବୋକା ହୋଇଚି ଯେ ଅନ୍ଧାରରେ ସେଗୁଡ଼ାକ ପଢ଼ିବାକୁ ଯିବି ? ତୁମେ କେଉଁ ପ୍ରକାର ଡାକ୍ତର ତାହା ଜାଣିବା ଲାଗି ମୋର କୌଣସି କାଗଜପତ୍ର ଦେଖିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ତୁମରି ପରି ଆହୁରି କେତେ ଡାକ୍ତର ତେଣେ ଆମକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ବାରଇଞ୍ଚିଆ ବନ୍ଧୁକ ମାରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ଇଚ୍ଛାକଲେ ଏଇଠି ମୁଁ ତୁମକୁ ଶେଷ କରିଦିଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାର ସମୟ ଆସିନାହିଁ । ଶୀଘ୍ର ଗାଡ଼ିକୁ ଲେଉଟି ଯାଅ ।"

"ଇଏ ଆଉ ମୋତେ ଅନ୍ୟ କେହି ବୋଲି ଭ୍ରମ କରୁଚି କି ?"— ଡାକ୍ତର ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯୁକ୍ତି କରି କୌଣସି ଲାଭ ନାହିଁ, ସମୟ ଥାଉଁଥାଉଁ ବରଂ ତାହାରି କୁହା ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଭଲ । ବୁଲିପଡ଼ି ସେ ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପଛପଟୁ ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟିବାର ଆବାଜ ଆସିଲା । ପଛପଟେ ପୂର୍ବଦିଗ । ସେତେବେଳକୁ କୁହୁଡ଼ିର ଜାଲ ଭିତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦିତ ହେଲାଣି ଏବଂ ସ୍ନାନାଗାରର ବାଷ୍ପପଟଳ ଭିତରୁ ବାହାରୁଥିବା ଉଲଗ୍ନ ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀର ପରି ଭାସମାନ ଛାୟାପଟଳ ଭିତରୁ ନିସ୍ପୃହ ଭାବରେ ଉଙ୍କିମାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି ।

ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଯାଇ ଡାକ୍ତର ଗାଡ଼ିର ସବା ପଛ ଡବାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଗଲେ । ଫସକା ବାଲିରେ ତାଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଗଳି ଯାଉଥାଏ ।

ପାଣି ଡବଡବ ଶବ୍ଦ ଅତି ନିକଟରୁ ଶୁଣାଗଲା ପରି ମନେ ହେଲା । ହଠାତ୍ ଭୂଇଁ ଗଡ଼ନ୍ତିଆ ହୋଇଯାଇଥିବାର ଦେଖି ସେ ଅଟକି ଠିଆହେଲେ ଏବଂ ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆକୃତିଗୁଡ଼ିକୁ ଠଉରାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । କୁହୁଡ଼ି ଭିତରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବଡ଼ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା । ପାଦେ ଆଗକୁ ଯାଉ ନଯାଉଣୁ ଅନ୍ଧାର ଭିତରୁ କେତୋଟି ଡଙ୍ଗାର ମଙ୍ଗ ବାହାରି ଆସିଲା । ଆଗରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଓସାରିଆ ନଦୀ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ପାଣି ଉପରର ଅଳସ ତରଙ୍ଗମାନ କୂଳରେ ଆସି ବାଡ଼େଇ ହୋଇଯାଉଥାଏ ।

କୂଳ ଗୋଟିଏ ମଣିଷ ଆକୃତି ପରିଦୃଶ୍ୟମାନ ହେଲା ।

''ଏତେତେଣେ ନଙ୍ଗପଙ୍ଗ ହେବାକୁ ତୁମକୁ କିଏ ଅନୁମତି ଦେଲା ?''— ରାଇଫଲ ଧରିଥିବା ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରହରୀଟି ପଚାରିଲା ।

''ଏ ନଈର ନାଆଁ କ'ଣ ?''— ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ନପଚାରିବାକୁ ସେ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ କରି ନେଇଥିଲେ ।

ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଯାଇ ପ୍ରଥମ ପ୍ରହରୀ ପାଟିରେ ହୁଇସିଲ ପୁରାଇ ଦେଲା । ଅବଶ୍ୟ ବଜାଇବା ଦରକାର ହେଲା ନାହିଁ । କାରଣ ପ୍ରଥମ ପ୍ରହରୀଟି ଡାକ୍ତରଙ୍କ ପଛେପଛେ ନିଃଶବ୍ଦରେ ଅନୁସରଣ କରି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଦୁହେଁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

''ଏଥିରେ ଆଉ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଦେଲା ମାତ୍ରକେ ଏସବୁ ମଣିଷ ଆପେ ଆପେ ବାରିହୋଇ ପଡ଼ିବେ । 'ଇଏ କି ଷ୍ଟେସନ୍— ଇଏ କି ନଈ ?' — ତୁ କଣ କହୁଚୁ ? ଲୋକଟିକୁ ନେଇ ଆଗ ଡଙ୍ଗାପାଖକୁ ଯିବା ନା ଆଗ ଗାଡ଼ି ପାଖକୁ ଯିବା ?''

''ମୋ' ମତରେ ଆଗ ଗାଡ଼ିପାଖକୁ ଯିବା ଉଚିତ । ଦେଖିବା କର୍ତ୍ତା କଣ କହୁଚନ୍ତି । ତୁମର କାଗଜପତ୍ର ?'' ସେ ଗର୍ଜନ କରି ଉଠିଲା । ହାତ ମୁଠାରେ କାଗଜପତ୍ରତକ ମେଞ୍ଚାକରି ଧରି ସେ ଆଉ ଜଣକୁ ଡାକି କହିଲା— ''ଏହି ଲୋକଟି ଉପରେ ନଜର ରଖିଥା''— ତା' ପରେ ପ୍ରଥମ ପ୍ରହରୀ ସହିତ ଗାଡ଼ି ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଗଲା ।

ତୃତୀୟ ଲୋକଟି ନିଶ୍ଚୟ ଜଣେ କେଉଟ ଥିଲା । ଡାକ୍ତର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ଦେଖି ପାରି ନଥିଲେ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ପାଣିକୂଳରେ ବସିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

''ସେମାନେ ତୁମକୁ ଆଗ କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ନେବାକୁ ଯାଉଚନ୍ତି, ଏହା ତୁମ ଭାଗ୍ୟର କଥା । ହୁଏତ ତଦ୍ୱାରା ତୁମର ପ୍ରାଣରକ୍ଷା ହୋଇ ଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେଇ ଲାଭ ନାହିଁ । ସେମାନେ କେବଳ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରୁଚନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଦେଶରେ ଜନତାର ଶାସନ ଚଳୁଚି । ହୁଏତ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏହା କେବେ ପରମ ସୁଖଦାୟୀ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ବିଷୟରେ ବେଶୀ କିଛି କହି ହେବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ବଡ଼ ଭୁଲ କରି ପକାଇଚନ୍ତି । ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଣେ ଖାସ୍ ଲୋକକୁ ଖୋଜି ବୁଲୁଚନ୍ତି । ତୁମେ ସେହି ଲୋକଟି ହୋଇଥିବ ବୋଲି ସେମାନେ ଭାବିଚନ୍ତି । ସେମାନେ ଭାବିଚନ୍ତି— ଏଇ ହେଉଚି ସେହିଲୋକ, ଶ୍ରମିକ ରାଜ୍ୟର ଶତ୍ରୁ । ଆମେ ତାକୁ ଧରିପାରିଚୁ !' ସେମାନଙ୍କର ଭାବିବା ଭୁଲ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିପଦ ଘଟିବାକୁ ବସିଲେ କର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବାକୁ ଜିଦ୍‌ଧରି କହିବ । ସେଇ ଦୁଇଜଣକ ହାତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର କାଗଜପତ୍ର ଛାଡ଼ି ଯିବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯାବତୀୟ ରାଜନୀତି ବିଷୟରେ ଯାବତୀୟ କଥା ଜାଣିଚନ୍ତି । ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ! ସେମାନେ ତୁମକୁ ଯିବାକୁ କହିଲେ ତୁମେ ଆଦୌ ଯିବନାହିଁ । ଆଗ କର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବାକୁ ଜିଦ୍‌ଧରି କହିବ !''

ଏହି ନଦୀଟି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରିଭ୍ୱନା ନଦୀ ଥିଲାବୋଲି କେଉଟଠାରୁ ଡାକ୍ତର ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ । ଏହି ନଦୀରେ ଉପରକୁ ଦୁଇମାଇଲ ଉଠିଗଲେ ୟୁରିଆଟିନ୍ ପଡ଼ିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ସହରଟିକୁ ଶ୍ୱେତବାହିନୀର ହାତରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଅଣାଯାଇଚି । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ତଥାପି ଅଶାନ୍ତି ରହିଚି । ଷ୍ଟେସନ୍ ଅଞ୍ଚଳରୁ ସାଧାରଣ ବାସିନ୍ଦାମାନଙ୍କୁ ଖାଲିକରି ଦିଆଯାଇ ସାମରିକ ଜଗୁଆଳୀ

ରଖାଯାଇଚି । ସେଥିଲାଗି ଏଠାରେ ଚାରିଆଡ଼େ ଏଡ଼େ ଶୂନ୍‌ଶାନ୍ ମନେ ହେଉଚି । ଷ୍ଟେସନରେ ଥିବା କେତୋଟି ଗାଡ଼ିରେ ସାମରିକ ଅଫିସ୍‌ମାନ ବସିଚି, ତାହାରି ଭିତରୁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗାଡ଼ିରେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ପ୍ରଶାସକ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍‌ଙ୍କର ଅଫିସ ମଧ୍ୟ ରହିଚି । ପ୍ରହରୀ ଦୁଇଜଣ ସେହି ଅଫିସ୍‌ରେ ଖବର ଦେବାକୁ ଯାଇଚନ୍ତି ।

ଏହି ସମୟରେ ଏକ ତୃତୀୟ ପ୍ରହରୀ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଓ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ପ୍ରଶାସକଙ୍କ ଅଫିସ୍‌କୁ ଡାକି ନେଇଗଲା ।

୨୮

ପ୍ରଶାସକଙ୍କର ଅଫିସ ଘର ହୋଇଥିବା ଦୁଇଟି ରେଲଡବା ଭିତରୁ ପ୍ରବଳ ହାସ୍ୟରୋଳ ବାହାରକୁ ଅଜାଡ଼ିହୋଇ ପଡୁଥାଏ । ପ୍ରହରୀ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ନେଇ ଭିତରକୁ ଯିବାମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତ ହାସ୍ୟରୋଳ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।

ବେଶ୍ ଏକ ଓସାରିଆ ଡବାଭିତରେ ଅଫିସଘର ବସିଥାଏ । ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଓ ସୁପରିହିତ କେତେ ଲୋକ ସେହିଘରେ ବସି ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ କାମ କରି ଯାଉଥାନ୍ତି । ବିଖ୍ୟାତ ଅଦଳୀୟ ସାମରିକ ପ୍ରଶାସକ ଓ ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଗର୍ବ ଓ ଆତଙ୍କ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍‌ଙ୍କର ପଛଭୂମି ବିଷୟରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଧାରଣା ରହିଥିଲା ।

ଅଫିସ୍ ଘରଟିରେ ଗାଲିଚା ବିଛାହୋଇ ଥିଲା ଓ କେତୋଟି ଡେସ୍କ ପଡ଼ିଥିଲା ।

"ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କର"— କବାଟ ପାଖରେ ଏକ ଡେସ୍କରେ କାମ କରୁଥିବା ଜଣେ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ଅଫିସ୍‌ର କହିଲେ । ଅତି ଅନ୍ୟ ମନସ୍କ ଭାବରେ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ସେ ପ୍ରହରୀକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ହାତରେ ଧରିଥିବା ରାଇଫଲକୁ ଚଟାଣ ଉପରେ ଢୁ' କରି ବାଡ଼େଇ ଦେଇ ପ୍ରହରୀ ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲା । ତା'ପରେ ଯେପରି ମନେହେଲା ଘରେ ବସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ କଥା ଏକାବେଳେକେ ଭୁଲିଗଲେ ଓ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସି ଧ୍ୟାନ ଦେଲେ ନାହିଁ ।

ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଠିଆହୋଇ କୋଠରିଟିର ସେମୁଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ଡେସ୍କଉପରେ ସେ ଆପଣାର ସମସ୍ତ କାଗଜପତ୍ର ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖିପାରିଲେ । ସେହି ଡେସ୍କରେ ବସି କାମ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଜଣକ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ବୟସ୍କ ଥିଲେ ଓ ପୁରୁଣା କାଳର କର୍ନେଲ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । ସେ କାମରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଲାପରି ବହି ଫାଇଲ୍ ଓ କାଗଜପତ୍ରମାନ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ହଠାତ୍ ଉପରକୁ ମୁହଁ ଟେକି ଝରକା ବାଟେ ବାହାରେ ଆଖି ବୁଲାଇ ଆଣି ସେ ପାଟିକରି କହିଲେ— "ଭାରି ଗରମ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ମନେ ହେଉଚି ।"

ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଏପରି ଅନ୍ୟମନସ୍କ ରହିବାର ଦେଖି ଡାକ୍ତର ଟିକିଏ ଆଶାନ୍ୱିତ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ଦଶା କଣ ହେବାକୁ ଯାଉଚି, ସେକଥା ଏହି ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଭାବେ ଜାଣିଚନ୍ତି । ଯେଉଁ ଲୋକଙ୍କୁ ସେମାନେ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ ଦେବେ, ତାହାରି ସମ୍ମୁଖରେ ସମସ୍ତେ ଏପରି ଅସଂପୃକ୍ତ ଭାବରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଛୋଟଛୋଟ କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିବେ, ଏହା ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ଅସମ୍ଭବ ମନେହେଲା ।

ତଥାପି କ'ଣ ହେବ କିଏ ଜାଣେ ?" ସେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । "ସେମାନେ ଏପରି ଅସଂପୃକ୍ତ ଭାବରେ କାହିଁକି ବ୍ୟବହାର କରୁଚନ୍ତ ? ତେଣେ ବନ୍ଧୁକରୁ ଗୁଳି ମରା ହେଉଚି ଓ

ଲୋକମାନେ ମରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି, ଆଉ ଏମାନେ ଏଠି ବସି କେତେ ଗରମ ପଡ଼ିବ ତାହାରି ଆଲୋଚନା କରୁଚନ୍ତି– ଯୁଦ୍ଧର ଗରମ ନୁହେଁ, ପାଣି ପାଗର ଗରମ ଆଲୋଚନା କରୁଚନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ସେମାନେ ଏସବୁ ଅନେକ ଦେଖି ଦେଖି ଏପରି ବହଳିଆ ହୋଇଗଲେଣି ଯେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରିବା ଲାଗି ଆଉ କୌଣସି ଶକ୍ତି ନାହିଁ ।

ଆପଣାକୁ ବ୍ୟାପୃତ ରଖିବାକୁ ସମୁଖସ୍ଥ ଝରକା ବାଟେ ଡାକ୍ତର ବାହାରକୁ ଅନାଇ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

୨୯

ରେଲ ଲାଇନ୍‌ର ଧାରଣା, ପର୍ବତ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ଷ୍ଟେସନ୍ ଓ ରାଜ୍‌ଭିଲ୍ ସହରର ଉପକଣ୍ଠକୁ ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ ।

ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରୁ କୁହୁଡ଼ି ସଫା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, ପୂର୍ବ ଆକାଶରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜମା ହୋଇ ରହିଥିବା କୁହୁଡ଼ି କମି କମି ନାନା ପ୍ରକାର ଗତି ଓ ସ୍ପନ୍ଦନ ସୃଷ୍ଟିକରି ରଙ୍ଗମଞ୍ଚର ପରଦା ପରି ଅପସାରିତ ହୋଇଗଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ବାହାରୁ ଦିଶୁଥିବା କୌଣସି ଏକ ବିଷୟରେ କୁତୂହଳୀ ହୋଇ ଅଫିସ୍‌ରେ କାମ କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ବାହାରକୁ ଅନାଇଲେ । ଡାକ୍ତର ମଧ୍ୟ ମୁହଁ ବୁଲାଇଲେ ।

ଷ୍ଟେସନର ପାହାଚ ଦେଇ ସଶସ୍ତ୍ର ପହରା ସହିତ ତଳେ ବନ୍ଦୀଙ୍କୁ ନିଆ ହେଉଥାଏ । ସେହିମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସ୍କୁଲର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିବା ଏକ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ବାଳକ ମଧ୍ୟ ଥାଏ । ତାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷତ ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା ପରେ ମଧ୍ୟ ପଟି ଭିତରୁ ଛିଟିକାଏ ରକ୍ତ ବାହାରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଥାଏ ଏବଂ ମଝିରେ ମଝିରେ ଆପଣାର ହାତଦେଇ ବାଳକଟି ଆପଣାର ଝାଳସରସର କପାଳ ଉପରୁ ସେହି ରକ୍ତକୁ ପୋଛି ପକାଉ ଥାଏ । ଏହି ବନ୍ଦୀ-ଶୋଭା ଯାତ୍ରାର ସବା ପଛରେ ଲାଲ ବାହିନୀର ଦୁଇଜଣ ସୈନ୍ୟଙ୍କର ପହରା ଭିତରେ ଯିବାବେଳେ କେବଳ ଆପଣାର ସାହସୀ ଶରୀର ମୁଦ୍ରା, ସୁନ୍ଦର ଚାହାଣି ଏବଂ ଏତେ ଅଳ୍ପ ବୟସର ଜଣେ ବିଦ୍ରୋହୀର ଦଶା ଦେଖି ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା କାରୁଣ୍ୟ ସକାଶେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ତା'ର ଓ ତାକୁ ପହରା ଦେଇ ଯାଉଥିବା ଦୁଇଜଣ ସୈନ୍ୟଙ୍କର ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ସକାଶେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ତାହାରି ଆଡ଼େ ସ୍ୱତଃ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡୁଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ଯାହା କରିବା ଉଚିତ, ସେମାନେ ତାହାରି ଠିକ୍ ବିପରୀତ ଆଚରଣ କରୁଥିଲେ ।

ତା'ର ସ୍କୁଲ ଟୋପିଟି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ରହିଥିଲା । ପଟି ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ମୁଣ୍ଡ ଉପରୁ ଏଇଟି ବାରବାର ଖସି ଯାଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେଇଟିକୁ କାଢ଼ି ନେଇ ହାତରେ ନଧରି ବାଳକଟି ବାରବାର ଟୋପିଟିକୁ ପୁଣି ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ରଖି ଦେଉଥିଲା, ତାହା ଫଳରେ ପଟି ଓ କ୍ଷତ ସ୍ଥାନରେ ବାରବାର ତାହାର ହାତ ବାଜି ଯାଉଥିଲା, ଏବଂ ତାହାର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରହରୀ ଦୁଇଜଣ ମଧ୍ୟ ସହାୟତା କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ।

ସାଧାରଣ ବିବେକିତାର ବହିର୍ଭୂତ ଏହି ଅସମ୍ଭବ ଦୃଶ୍ୟ ଭିତରେ ଡାକ୍ତର ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରତୀକ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ତାଙ୍କର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଯେଉଁସବୁ ଶବ୍ଦମାନ ଅଧୀର ଭାବରେ ଉଦ୍‌ବେଳିତ

ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା, ବାଳକଟି ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ସେହି ସବୁ ପ୍ରକାଶ କରି ଆସିବାକୁ ସେ ଏକ ବଳବାନ୍ ଆବେଗ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବାହ୍ୟ ପ୍ରତୀକଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ଓ ଅନୁରକ୍ତ ହୋଇ ରହିବାରେ ନୁହେଁ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେବାରେ ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ମୁକ୍ତି ନିହିତ ରହିଚି, ବାଳକଟିକୁ ଏବଂ ଏହି କୋଠରି ଭିତରେ ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ପାଟି କରି ଏହି କଥା କହିବା ପାଇଁ ସେ ବଡ଼ ଅଧୀର ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

ବୁଲିପଡ଼ି ସେ ଏପାଖକୁ ଅନାଇଲେ । ଦୀର୍ଘ ଓ ସଦର୍ପ ପଦ ବିକ୍ଷେପରେ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ଗୃହ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଓ ଘର ମଝିରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଲେ ।

ଜଣେ ଡାକ୍ତର ହିସାବରେ ଜୀବନରେ ସେ କେତେ କେତେ ଲୋକଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଚନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏତେଦିନ ଏପରି ଜଣେ ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଓ ଅତି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ କିପରି ଯେ ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ, ଏହିକଥା ଭାବି ସେ ବିସ୍ମିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଷ୍ଟେଲ୍‌ନିକଭ୍ ହେଉଚନ୍ତି ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତିର ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ରୂପ, ଅତି ଅବୋଧ ଭାବରେ ଡାକ୍ତର ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଜାଣିପାରିଲେ । ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଭିତରେ ତାଙ୍କ ଭିତର ସଂକଳ୍ପ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱର ସବୁକଥା ସୁନିଶ୍ଚିତ, ଯଥାର୍ଥ ଓ ସୁସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହେଉଥିଲା ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଭାବିଲେ ଯେ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ଅବଶ୍ୟ ଜଣେ ଅଦ୍‌ଭୁତ ପ୍ରତିଭାସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇଥିବେ, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଏହି ପ୍ରତିଭାକୁ କଦାପି ମୌଳିକ ଓ ଅନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରତିଭା ବୋଲି କହି ହେବ ନାହିଁ । ଦେହର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଂଚାଳନ ଓ ଅନୁସଂଚାଳନ ସହିତ ତାଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଭା ବିକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପଡୁଚି, ହୁଏତ ଏହା କେବଳ ଏକ ଅନୁକରଣ କରିବାର ପ୍ରତିଭା ହୋଇପାରିଥାଏ । ସେହି ସମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାକୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନୁକରଣରେ ଗଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ଇତିହାସର କୌଣସି ବୀରପୁରୁଷ ବା ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଥବା ସହର ରାସ୍ତାରେ ହେଉଥିବା ସଂଗ୍ରାମରେ ଜୟଲାଭ କରି ଯେଉଁମାନେ ସେମାନଙ୍କର କଳ୍ପନାର ସିଂହାସନ ଅଧିକାର କରି ନେଇଥିଲେ, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଲୋକମାନେ ଭାରି ଖାତିର କରୁଥିଲେ, ବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥିବା କୌଣସି କମ୍‌ରେଡ୍‌ଙ୍କୁ ଆଦର୍ଶମାନି ସମସ୍ତେ ସେହି ଛାଞ୍ଚରେ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ଢାଳିବାରେ ଭାରି ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଥିଲେ ।

ଜଣେ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ମୁଖକୁ ଆସିବା ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ସମସ୍ତ ବିସ୍ମୟ ଓ ବିକ୍ଷୋଭକୁ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ଅତି ସମ୍ଭ୍ରମର ସହିତ୍ ଗୋପନ ରଖିପାରୁଥିଲେ । ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କର୍ମଚାରୀ ଦଳର ଜଣେ ମନେ କରିବା ପରି ଭାବ ଦେଖାଇ ସେ ଭାଷଣ ଆରମ୍ଭ କଲେ—

"ଆପଣମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁଁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଉଚି । ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ପଛକୁ ହଟାଇଦେଇ ପାରିଚୁ । ଏହିସବୁ ଲଢ଼ାଇ ଲଢ଼ାଇ ପରି ମନେ ନହୋଇ ଠିକ୍ ଖେଳିବା ପରି ଲାଗୁଚି । କାରଣ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଆମରି ପରି ଏହି ରୁଷିଆ ଦେଶର ଅଧିବାସୀ । କେବଳ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଗୁଡ଼ାଏ ନିର୍ବୋଧତା ଭର୍ତ୍ତିହୋଇ ରହିଚି ଏବଂ ସେମାନେ ଏସବୁକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ରାଜି ହେଉନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ଆମକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଏହି ନିର୍ବୋଧତାକୁ ପିଟିପାଟି ବାହାର କରିଦେବାକୁ ପଡୁଚି । ସେମାନଙ୍କର ସେନାପତି ଆଗେ ମୋର ଜଣେ ବନ୍ଧୁଥିଲେ ।

ମୋ'ଠାରୁ ଏକ ଅଧିକ ଦରିଦ୍ର ପରିବାରରେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ଏକାଘରେ ଆମର ଲାଳନପାଳନ ହୋଇଥିଲା । ଜୀବନରେ ସେ ମୋର ଅନେକ ଉପକାର କରିଚନ୍ତି ଏବଂ ଏଥି ସକାଶେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ କୃତଜ୍ଞ ରହିବି । ଆଉ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ନଦୀ ସେପାଖକୁ ବା ଆହୁରି ଦୂରରୁ ହଟାଇ ଦେଇଥିବାରୁ ମୁଁ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଚି । ହଁ... '' ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଚାହିଁଲେ ।

''ଏହି ଲୋକଟି ?''— ସ୍ତ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ଭାବିଲେ ଓ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ''ଧେତ୍— ଏ ମୋଟେ ତା' ପରି ନୁହେଁ । କେଡ଼େ ବୋକା ମୁଁ !''— ହସିକରି ସେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

''ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବେ କମ୍‌ରେଡ୍ ! ସେମାନେ ଆଉ ଜଣେ ବୋଲି ଭ୍ରମକରି ତୁମକୁ ଧରି ଆଣିଚନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଁ ମୁକ୍ତି ଦେଲି । କମ୍‌ରେଡ୍‌ଙ୍କର କାଗଜପତ୍ର କୁଆଡ଼େ ଗଲା ? ଏଇ ନିଅ ତୁମ୍ଭର କାଗଜପତ୍ର । ରହନ୍ତୁ ମୁଁ ଟିକିଏ ଦେଖି ନିଏ...ଜିଭାଗୋ...ଜିଭାଗୋ...ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ମସ୍କୋ...ଆଚ୍ଛା, ମୋ' ବସାକୁ ଘଡ଼ିଏ ଯିବାରେ ଆପଣଙ୍କର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ଅଛି କି ? ଏଇଟା ହେଉଚି ମୋର ଅଫିସ୍, ଆର ଡବାରେ ମୋର ବସାଘର । ଏଇବାଟେ ଆସନ୍ତୁ, ମୁଁ ବେଶୀ ସମୟ ଅଟକାଇ ରଖିବି ନାହିଁ ।

୩୦

କିନ୍ତୁ ଏହି ସ୍ତ୍ରେଲ୍‌ନିଭକ୍ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ?

ଜଣେ ଅଦଳୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପକ୍ଷରେ ଏପରି ଏକ ଉଚ୍ଚ ପଦକୁ ଉଠିବା ପ୍ରକୃତରେ ଅଦ୍ଭୁତ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ତାଙ୍କ ସହିତ କାହାରି ଜଣାଶୁଣା ନଥିଲା । କାରଣ ମସ୍କୋରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ଏକ ପ୍ରାଦେଶିକ ସହରକୁ ବାହାରି ଯାଇଥିଲେ, ଯୁଦ୍ଧରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇଥିଲେ, ତାଙ୍କର କୌଣସି ଖୋଜଖବର ମିଳିଲାନାହିଁ ଓ ସେ ନିହତ ହୋଇଚନ୍ତି ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଅନୁମାନ କରିନେଲେ । ମାତ୍ର ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ସେ ଜର୍ମାନ ବନ୍ଦିଶାଳାରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରି ଫେରି ଆସିଚନ୍ତି ।

ଟିଭର୍ଜିନଙ୍କର ସୁପାରିସରେ ସେ ବିପ୍ଳବୀଦଳକୁ ଆସିଥିଲେ । ଟିଭର୍ଜିନ ହେଉଚନ୍ତି ପ୍ରଗତୀଶୀଳ ରାଜନୀତିକ ମତବାଦ ପୋଷଣ କରୁଥିବା ଜଣେ ରେଲବାଇ ଶ୍ରମିକ ଏବଂ ତାଙ୍କରି ଘରେ ତାଙ୍କ ବାଲ୍ୟକାଳ ଅତିବାହିତ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ଗୁଣମାନ ଦେଖି ନିଯୁକ୍ତି ବିଭାଗ ଅତିଶୟ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ସ୍ତ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କର ଧାରଣାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରିଥିଲେ । ସବୁଠାରେ ସେ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷ ଉପରେ ବଡ଼ ଅସତର୍କ ଭାବରେ ଆକ୍ରମଣ କରି ଜୟଲାଭ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସତ୍ୱର, କଠୋର ଓ ସାହସପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସେ ସେମାନଙ୍କର ବିଚାର ଓ ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରୁଥିଲେ ଓ ଦଣ୍ଡକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ମଧ୍ୟ କରାଉଥିଲେ ।

ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳରେ ଶ୍ୱେତବାହନୀର ପରାକ୍ରମ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ପଡ଼ିବାରୁ ଏବଂ ଅବସ୍ଥା ଅତି ସଙ୍କଟଜନକ ହୋଇପଡ଼ିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ସାମରିକ, ଶାସନ ଓ ଯୁଦ୍ଧନୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅନେକ ନୂତନ ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସେ ଏହି ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବାରୁ ଆଶୁ ଫଳ ମଧ୍ୟ ମିଳିଥିଲା ।

ମସ୍କୋ ନଗରୀରେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ପିତା ଜଣେ ଶ୍ରମିକ ଥିଲେ ଏବଂ ୧୯୦୫ର ବିପ୍ଳବରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିବା ହେତୁ ତାଙ୍କୁ କାରାଗାରକୁ ପଠାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଷ୍ଟେଲନିକଭ୍ ବିପ୍ଳବୀ ଆନ୍ଦୋଳନରେ କୌଣସି ଭାଗ ନେଇ ନଥିଲେ । କାରଣ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ବୟସ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପଥିଲା ଏବଂ ସେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢୁଥିଲେ । ଧନୀଘରର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଦରିଦ୍ର ପରିବାରର ସନ୍ତାନମାନେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାକୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ ଓ ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମ କରୁଥିଲେ ।

ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ଭାବରେ ସେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ରୁଷିଆରେ ବିପ୍ଳବ ହେବାର ସମ୍ବାଦ ପାଇ ୧୯୧୭ ରେ ସେଠାରୁ ଖସି ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ରରେ ଦୁଇଟି ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣ ଥିଲା— ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ମୋହ ରହିତ ଭାବରେ ସବୁକଥାର ବିଚାର କରିପାରୁଥିଲେ ଓ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୀତି ଓ ନ୍ୟାୟବାନ୍ ପୁରୁଷ ଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଯଦି ସେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଯେ କଦାପି କୌଣସି ନୂତନ ଉଦ୍‌ଭାବନ କରି ପାରି ନଥାନ୍ତେ । ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଅଜ୍ଞାତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୁଃସାହସିକ ଯାତ୍ରା କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ଥିଲା । ଶୁଷ୍କ ତର୍କଶାସ୍ତ୍ରର ଅତିରିକ୍ତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ତାଙ୍କଠାରେ ନଥିଲା ।

ସଂସାରର ପ୍ରକୃତ କଲ୍ୟାଣ କରିବାକୁ ହେଲେ ତାଙ୍କର ନୀତିନିୟମ ସହିତ ସେହି ନୀତିନିୟମକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ଲାଗି ଏକ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଥିବା ଉଚିତ ଥିଲା— ଯେଉଁ ହୃଦୟ କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଏକକକୁ ଜାଣେ, ସମଷ୍ଟି ଓ ସମୂହକୁ ଜାଣେ ନାହିଁ, ଯେଉଁ ହୃଦୟ କ୍ଷୁଦ୍ରକ୍ଷୁଦ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ମହନୀୟତାରେ ଉପନୀତ ହୋଇପାରେ, ସେହିପରି ଏକ ହୃଦୟ ତାଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା ।

ଆଶୈଶବ ଉଚ୍ଚାକାଂକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ସେ ସଂସାରକୁ ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ଏକ ବିସ୍ତୃତ କ୍ଷେତ୍ର ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରୁଥିଲେ । ବଡ଼ ନିଷ୍ପାପର ଭାବରେ ରୀତିନିୟମରେ ବନ୍ଧାହୋଇ ଯେଉଁଠି ପ୍ରତ୍ୟେକେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଗି ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରନ୍ତି, ସଂସାର କହିଲେ ସେ ତାହାହିଁ ବୁଝୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ସେ ଆପଣାର ଧାରଣାକୁ ଭୁଲ ବୋଲି ବୁଝିପାରିଲେ, ସଂସାର-ବ୍ୟବସ୍ଥାବିଷୟକ ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନକୁ ଯେ ସେ ଅତିରିକ୍ତ ସରଳ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି ପକାଇଚନ୍ତି, ତାହା ତଥାପି ସେ ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ମନର ଦୁଃଖ ମନ ଭିତରେ ହିଁ ରହିଗଲା । ଜୀବନ ଓ ଜୀବନକୁ କଦାକୃତି କରିଦେଉଥିବା ତାମସଶକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେବାର, ଜୀବନର ଭୟଲାଭ କରିବାର ଏବଂ ଜୀବନର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାର ଉଚ୍ଚାକାଂକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ରହିଲା ।

ଆପଣାର ଅତୃପ୍ତତାରେ ତିକ୍ତ ଓ ବିବଶମନ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମୟରେ ବିପ୍ଳବ ଆସି ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ସଂଗ୍ରାମର ଅସ୍ତ୍ରବେଶ ପିନ୍ଧାଇଦେଲା ।

୩୧

ବସାରେ ଆସି ଦୁହେଁ ବସିବା ପରେ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ବାରବାର କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ''ଜିଭାଗୋ... ଜିଭାଗୋ...ବୋଧହୁଏ ବ୍ୟବସାୟୀ ପରିବାର... ବା ଉଚ୍ଚବର୍ଗର... ଅବଶ୍ୟ ମସ୍କୋର ଡାକ୍ତର... ପୁଣି ଭାରିକିନୋ ଯାଉଚନ୍ତି ! ବଡ଼ ଅଦ୍‌ଭୁତ କଥା– ମସ୍କୋ ପରି ଜାଗା ଛାଡ଼ି ଆପଣ ମଫସଲକୁ ଯାଉଚନ୍ତି କାହିଁକି ?''

''ହଁ, ଶାନ୍ତି ଓ ଏକାନ୍ତତା ପାଇବାକୁ ଯାଉଚି, ବିସ୍ମୃତ ହୋଇଯିବାକୁ ଯାଉଚି ।''

''ବାଃ, ଭାରି ବିଚିତ୍ର ଖିଆଲ ତ ! ଆଖପାଖର ସବୁ ଅଞ୍ଚଳ ସହିତ ମୋର ପରିଚୟ ଅଛି । ଭାରିକିନୋ ହେଉଚି କ୍ରୁଯ୍‌ଗର ଜମିଦାରୀରେ । ତୁମେ ସେହି ଜମିଦାର ବଂଶର ଆତ୍ମୀୟ ନୁହଁ ତ । ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ତାରାଧିକାରୀ ନୁହଁ ତ ?''

''ହଠାତ୍ ଏ ବ୍ୟଙ୍ଗ କାହିଁକି ? ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହେବା ସହିତ ଏହାର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ମୋର ପତ୍ନୀ...''

'ଏଥର ଜାଣିଲି । କିନ୍ତୁ ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ପ୍ରତି ଯଦି ତୁମର କୌଣସି ସହାନୁଭୂତି ରହିଥାଏ, ତେବେ ତୁମକୁ ଖୁସୀ କରିବାକୁ ମୋ' ପାଖରେ କିଛି ନାହିଁ । ବଡ଼ ବିଳମ୍ବରେ ତୁମେ ଆସିଲ । ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ଜିଲ୍ଲାରୁ ଘଉଡ଼ାଇ ଦେଇଚୁ ।''

''ତଥାପି ଆପଣ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରୁଚନ୍ତି ।''

''ହଁ, ତୁମେ ପୁଣି ଜଣେ ଡାକ୍ତର, ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଜଣେ ମେଡ଼ିକାଲ୍ ଅଫିସର । ଆଉ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଆମର ଯୁଦ୍ଧ ସରିନାହିଁ । ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରୁ ଖସି ପଳାଇ ଆସିଚ । ତୁମେ କାହିଁକି କୁଆଡ଼େ ଯାଉଚ, କାରଣଟା ଜାଣି ପାରିବି କି ?''

''ମୁଁ ଦୁଇଥର ଯୁଦ୍ଧରେ ଆହତ ହୋଇଚି ଓ ମୋତେ ଅସମର୍ଥ ବୋଲି ସେଠାରୁ ଛୁଟି ଦିଆଯାଇଚି ।''

''ବାଃ- ବାଃ, ତୁମେ ନିଜକୁ ଜଣେ ସୋଭିଏଟ୍ ନାଗରିକ ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହାନୁଭୂତିସମ୍ପନ୍ନ ଅନୁରକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଏଥର ବୋଧହୁଏ ମୋତେ ଉଚ୍ଚତମଶିକ୍ଷା ବା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପ୍ରଶାସନର ପ୍ରମାଣପତ୍ର ଦେଖାଇବ ! ଏ ଯୁଗ ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି ଓ ନୂତନ ଅବତାରର ଯୁଗ ଏବଂ ଏହି ବିପ୍ଳବ ହେଉଚି ଏହାର ଅନ୍ତିମ ନିର୍ଣ୍ଣୟ । ଯିଏ ତରବାରି ଦେଇ ପ୍ରକୃତ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯାଇ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଆପଣା ଯୋଗ୍ୟତାର ପ୍ରମାଣ ଦେଇପାରିବ, ଏ ଯୁଗ ହେଉଚି ତାହାରି ଯୁଗ, କେବଳ ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା ଓ ଅନୁରକ୍ତି ରଖିଥିବା ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଯୁଗ ନୁହଁ । ସେ ଯାହା ହେଉ ତୁମକୁ ମୁକ୍ତି ଦିଆଗଲା ବୋଲି ମୁଁ ଆଗରୁ କହିସାରିଚି, ତେଣୁ ମୋର କଥାକୁ ମୁଁ ଅନ୍ୟଥା କରିବାକୁ ଚାହୁଁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମନେରଖ, ଏ ମୁକ୍ତି କେବଳ ଏହି ଥରକ ପାଇଁ । ଆମ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ପୁଣି ଭେଟ ହେବ ବୋଲି ମୋର କାହିଁକି ଭାରି ମନେ ହେଉଚି । ଏବଂ ସେତେବେଳେ ଆମର କଥୋପକଥନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ଧରଣର ହେବ ! ସାବଧାନ ରହିଥିବ ।''

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଏହି ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଓ ଆହ୍ୱାନରେ ଆଦୌ ବିଚଳିତ ହେଲେନାହିଁ । ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ– ମୋ' ବିଷୟରେ ଆପଣ ଯାହା ଭାବୁଚନ୍ତି ମୁଁ ତାହା ଜାଣେ । ଆପଣଙ୍କର

ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଆପଣ ନିଶ୍ଚୟ ଠିକ୍ କହୁଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଯେଉଁ ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ମୋ' ସହିତ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚନ୍ତି, ମୋର ସମସ୍ତ ଜୀବନ ଜଣେ କାଳ୍ପନିକ ଦୋଷାରୋପକାରୀ ସହିତ ମୁଁ ସେହି ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ସବୁବେଳେ ଆଲୋଚନା କରି ଆସିଚି ଏବଂ ଏତେଦିନ ପରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହୋଇ ନଥିଲେ ତାହା ବଡ଼ ଅସ୍ୱାଭାବିକ କଥା ହୋଇଥାନ୍ତା । ତଥାପି ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଇପଦ କଥାରେ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିନାହିଁ । ଯଦି ଆପଣ ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ ମୁକ୍ତି ଦେଉଚନ୍ତି, ତେବେ ଏହି ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ କୌଣସି ଆଲୋଚନା ନକରି ମୋତେ ଯିବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଅନ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ମୁକ୍ତି ନ ଦେଉଥାନ୍ତି, ତେବେ ଆପଣଙ୍କର ଯାହା ଇଚ୍ଛା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତୁ । ଆପଣାର ପକ୍ଷରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ମୁଁ କୌଣସି କୈଫିୟତ ଦେବାକୁ ଚାହେ ନାହିଁ ।

ଏତିକିବେଳେ ଟେଲିଫୋନ୍ ବାଜିଉଠିଲା । ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ଫୋନରେ କହିଲେ— ''ଧନ୍ୟବାଦ, ଗୁରିଆନ୍ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କମ୍‌ରେଡ୍ ଜିଭାଗୋଙ୍କୁ ତାଙ୍କରି ଗାଡ଼ିରେ ଦେଖା କରିବାକୁ ଜଣେ କାହାକୁ ପଠାଇଦିଅ ।''

ଜିଭାଗୋ ବିଦାୟ ନେଲା ପରେ ସେ ରେଲ୍‌ବାଇ ଷ୍ଟେସନ୍‌କୁ ପୁଣି ଫୋନ୍ କଲେ ।

''ସେମାନେ ଗୋଟାଏ ସ୍କୁଲ ପିଲାକୁ ମଧ୍ୟ ଧରିଆଣିଚନ୍ତି, ତା'ର ମୁଣ୍ଡରେ ପଟି ବନ୍ଧାହୋଇଚି । ବଡ଼ ଅସୁନ୍ଦର କଥା । ଦରକାର ହେଲେ ତା'ର ଚିକିତ୍ସାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କର ।''

କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶେଷ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଲାଇନ୍ କଟିଗଲା । ସେ ମନେମନେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ—

''ଏ ପିଲାଟି ହୁଏତ ମୋର ଛାତ୍ର ହୋଇଥିବ ।''— ପିଲାଟି ପ୍ରକୃତରେ ତାଙ୍କର ଛାତ୍ର ହୋଇଥିବ କି ନାହିଁ ହିସାବ କରି ଦେଖିବାକୁ ସେ ସ୍କୁଲରୁ ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷକତା ଛାଡ଼ିଆସିବା ଦିନଠାରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକର ଗଣନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାପରେ ଝରକାବାଟେ ବାହାରକୁ ଅନାଇ ଦିଗନ୍ତରେଖା ତଳେ ପ୍ରସାରିତ ପ୍ରକୃତିକୁ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ଅନତିଦୂରରେ, ୟୁରିଆଟିନ୍‌ରେ ସେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ହୁଏତ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ କନ୍ୟା ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେହିଠାରେ ବାସକରୁଥିବେ ! ସେ କଣ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇପାରିବେ ନାହିଁ ? ହଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ କାହିଁକି ନଯିବେ, ଠିକ୍ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ? କିନ୍ତୁ କିପରି ପାରିବେ ? ସେମାନେ ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ୟ ଏକ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଚନ୍ତି । ପ୍ରଥମେ ସେ ଏହି ଜୀବନ, ଏହି ନୂତନ ଜୀବନକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଆସ୍ୱାଦନ କରିବେ, ତାପରେ ଯାଇ ସେ ବିଘ୍ନବ୍ୟାହତ ହୋଇଥିବା ତାଙ୍କର ପୁରାତନ ଜୀବନକୁ ଫେରି ଯାଇପାରିବେ । ଦିନେ ନିଶ୍ଚୟ ଯାଇପାରିବେ । ଦିନେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଯିବେ । କିନ୍ତୁ କେବେ, କେବେ ?

●

ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ

ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ

ସମାଗମନ

୧

ଜିଭାଗୋ ପରିବାର ଯାତ୍ରା କରି ଆସିଥିବା ଗାଡ଼ିଟି ଷ୍ଟେସନ୍‌ର ଗୋଟିଏ ପାଖକୁ, ଆହୁରି ଅନେକ ରେଲଗାଡ଼ିର ପଛକୁ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ମସ୍କୋଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ସେମାନଙ୍କର ଯାତ୍ରା ଯେ ଆଜି ସକାଳେ ଉଦ୍‌ଯାପିତ ହୋଇଗଲା, ଏହି କଥା ସେମାନେ ବେଶ୍ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଥିଲେ । ଏହିଠାରୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ରାଜ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଚି, ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜୀବନକେନ୍ଦ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ପ୍ରାଦେଶିକ ଜଗତ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଚି ।

ରାଜଧାନୀ ଅପେକ୍ଷା ଏଠାରେ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଘନିଷ୍ଠତାର ସମ୍ପର୍କ ରହିଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ଷ୍ଟେସନ୍ ଅଞ୍ଚଳରୁ ସମସ୍ତ ବେସାମରିକ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କୁ ବାହାର କରି ଦିଆଯାଇଥିଲା ଓ ଲାଲବାହିନୀର ସୈନ୍ୟଦଳମାନେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳକୁ ଘେରି ରହିଥିଲେ, ତଥାପି ନାନା ଅବୋଧ ଉପାୟରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଗାଡ଼ିରେ ଯିବାଆସିବା କରୁଥିବା ଯାତ୍ରୀମାନେ ଏହା ଭିତରକୁ ବେଶ୍ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରୁଥିଲେ ।

ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ଜାଣିଥିଲେ । ପରସ୍ପରକୁ ଦେଖିବାକ୍ଷଣି ହାତ ହଲାଇ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଉଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ମୁହଁର କଥା ଓ ଦେହର ବେଶପୋଷକ, ସେମାନଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବହାର ସକଳ କଥା ରାଜଧାନୀର ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ଟିକିଏ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଥିଲା ।

''ଏମାନେ ଆପଣାର ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି କିପରି ?''– ଡାକ୍ତର ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହମାନ କି ପ୍ରକାର, ସଂସାରରେ ଚଳିବାକୁ ସେମାନଙ୍କର କେତେଦୂର ଭୌତିକ ସମ୍ପନ୍ନତାମାନ ରହିଚି, ବର୍ତ୍ତମାନ ପଡ଼ିଥିବା ଦୁଃସମୟରେ ସେମାନେ କିପରି ଆପଣକୁ ଚଳାଇ ନେଇ ପାରିଲେ, କିପରି ନୂଆ ଆଇନକାନୁନ ମାନ ଅମାନ୍ୟ କରିପାରିଲେ ?

ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ସେ ଶୀଘ୍ର ଏହିସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପାଇଥିଲେ ।

୨

ପ୍ରହରୀ ଜଗୁଆଳରେ ଡାକ୍ତର ଆପଣାର ଡବାକୁ ଫେରିଆସିଲେ । ଗରମରେ ଝାଳ ବୋହି ଗଲା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ରେଳଲାଇନ ଓ ଡବାର ଛାତ ଉପରେ ଉତ୍ତପ୍ତ ଦିନର ଖରା ଟାଇଁ ଟାଇଁ ବାଜୁଥାଏ । ତଳେ ପଡ଼ିଥିବା ତେଲଚିହ୍ନମାନ ଏକପ୍ରକାର ପୀତାଭ ଉଦ୍‌ଭାସରେ ଠିକ୍ ସୁନାତିଆରି ପତର ପରି ଚକଚକ ହେଉଥାଏ ।

ଆପଣାର ରାଇଫଲ୍‌ଟିକୁ ତଳେ ବାଢ଼େଇଦେଇ ପ୍ରହରୀ କହିଲା—

''ଏଥର ଅନେକ ଦିନ ପାଇଁ ଏହିପରି ପାଗ ଦେବ । ବାଲି, ଗହମ ମାଣ୍ଡିଆ ବୁଣିବାର ବର୍ତ୍ତମାନ ହେଉଚି ଉପଯୁକ୍ତ ପାଳକ । ଆମ ଆଡ଼େ ଅବଶ୍ୟ ଟିକିଏ ଡେରିରେ ବୁଣାବୁଣି ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ମୁଁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଅଧିବାସୀ ନୁହେଁ, ମୋ' ଘର ମୋର୍‌ସାନ୍‌ସ୍କରେ । କମ୍‌ରେଡ୍ ଡାକ୍ତର, ତୁମେ ଭାବିକରି କହିଲ, ଏଠାରେ ଗୃହଯୁଦ୍ଧ ଓ ପ୍ରତିବିପ୍ଳବ ଲାଗି ନଥିଲେ ମୁଁ ଏଠାକୁ କାହିଁକି ଆସି ଏହି ପାଳକ ବେଳରେ ମୋର ସମୟ ନଷ୍ଟ କରୁଥାନ୍ତି ? ଏହି ଶ୍ରେଣୀ ସଂଗ୍ରାମ ଆମ ଭିତରେ ମନୋମାଳିନ୍ୟର ଭୂତ ଲଗାଇ ଦେଇଚି ଏବଂ ଏହାର କିଭଳି ପରିଣାମମାନ ଘଟୁଚି ତୁମେ ବେଶ୍ ଦେଖି ପାରୁଥିବ ।''

୩

ତାକୁ ଉଠାଇନେବା ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ତଳକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇଲେ ।

''ଧନ୍ୟବାଦ, ମୁଁ ଆପେ ଉଠିଯିବି ।''

ୟୁରିଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଉପରକୁ ଉଠିଆସିଲେ ଏବଂ ସପ୍ରତିଭ ହୋଇ ଆପଣାର ପତ୍ନୀକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ ।

''ହେ ଭଗବାନ । ଯାହା ହେଉ ତୁ ନିରାପଦରେ ଫେରିଆସିଲୁ ! ଅବଶ୍ୟ ଆମେ ଜାଣିଥିଲୁ ଯେ ତୋର କୌଣସି ଅନିଷ୍ଟ ଘଟି ନାହିଁ ।''

''ତୁମେମାନେ ଜାଣିଥିଲ ?''

''ଆମେ ସବୁ ଜାଣିଥିଲୁ ?''

''କିପରି ?''

ପ୍ରହରୀମାନେ ଆସି ଆମକୁ ଖବର ଦେଲେ । ନହେଲେ ଆମେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ରହିଥାନ୍ତୁ କିପରି ? ପ୍ରଥମେ ତ ମୁଁ ଆଉ ବାପା ପାଗଳ ପରି ହୋଇଗଲୁ । ବାପା ସମସ୍ତ ଉତ୍ତେଜନା ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଘୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇଚନ୍ତି । ତୁ ତାଙ୍କୁ କଦାପି ଉଠାଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ । ଗାଡ଼ି ଭିତରକୁ କେତେକ ନୂଆ ଯାତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଆସିଚନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ତୋର ପରିଚୟ କରାଇଦେବି । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ କଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଚନ୍ତି ଆଗ ଶୁଣିଲୁ ! ତୁ ନିରାପଦରେ ଫେରିଆସି ପାରିଲୁ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ତୋତେ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଉଚନ୍ତି । ''ହେଇ, ଆସିଲେଣି !''— ହଠାତ୍ ବୁଲିପଡ଼ି ସେ ଜଣେ ନୂଆଯାତ୍ରୀ ସହିତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ପରିଚୟ କରାଇଦେଲା ।

ଭିଡ଼ ଭିତରୁ ଆପଣାର ଟୋପିକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ଏବଂ ମଣିଷ ଚାପାରୁ ବାହାରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆଗନ୍ତୁକ ଆପଣାର ପରିଚୟ ଦେଲେ— ''ସାମ୍‌ଡ୍ରେଭିଆତୋଭ୍''!

''ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ଆପଣଙ୍କୁ ଭାରି ଭୟ ଦେଖାଇଥିବ, ନାହିଁ ?— ଆଗନ୍ତୁକ ପଚାରିଲେ ।

''ନା, ଭୟ କାହିଁକି ଦେଖାଇବେ ? ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ ଭାରି ଚମତ୍କାର କଥାବାର୍ତ୍ତା ସବୁ ହେଲା । ପ୍ରକୃତରେ ସେ ଜଣେ ଅତି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱସମ୍ପନ୍ନ ଲୋକ !''

"ହଁ, ମୋର ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଧାରଣା । ସେ ତ ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ଆପଣମାନଙ୍କ ପରି ସେ ମଧ୍ୟ ମସ୍କୋରୁ ଆସିଚନ୍ତି । ଠିକ୍ ଆମର ଏହି ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆସିଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ନୂତନ ବିଚାର ଓ ନୂତନ ପଦାର୍ଥ ପରି । ସେଗୁଡ଼ିକ ସବୁ ରାଜଧାନୀରୁ ଆମଦାନୀ ହୋଇ ଆସିଚି । ଆମେ ଆପେ ଆପେ କଦାପି ଏ ସବୁର କଳ୍ପନା କରି ପାରି ନଥାନ୍ତୁ ।"

"ୟୁରୋଚ୍କା, ଇଏ ହେଉଚନ୍ତି ଆନ୍‌ଫିମ୍ ଏଫିମୋଭିଚ୍ । ଇଏ ସବୁକଥା ଜାଣନ୍ତି ।"– ଆଣ୍ଟୋନିଆ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । "ସେ ତୋ'କଥା ଓ ତୋ' ବାପାଙ୍କର କଥା ମଧ୍ୟ ଆଗରୁ ଶୁଣିଚନ୍ତି– ତୋ' ଅଜାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଜାଣନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ସେ ସବୁକଥା ଜାଣନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ସ୍କୁଲରେ ମାଷ୍ଟରାଣୀ କାମ କରୁଥିବା ଆଣ୍ଟିପୋଭା ସହିତ ତୋର ନିଶ୍ଚୟ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିବ ?"– ହଠାତ୍ ତାହାର କଥାବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ସାମ୍‌ଡ଼େଭିଆଟୋଭ୍ କହିଲେ, "ଆଣ୍ଟିପୋଭାର ଖବର କଣ ?" ଏସବୁ ବାଗ୍‌ବିନିମୟ ଶୁଣି ମଧ୍ୟ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଲେନାହିଁ । ଟୋନିଆ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କଲା– "ଆନ୍‌ଫିମ୍ ଏଫିମୋଭିଚ୍ ହେଉଚନ୍ତି ଜଣେ ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍ । ୟୁରୋଚ୍କା, ତୁ ଏଣିକି ସାବଧାନ ରହ । ସେ ପାଖରେ ଥିଲାବେଳେ ଯେପରି ତୁ ହୁଡ଼ିକରି କୌଣସି କଥା ନକହୁ ।"

"ସତେ ? ମୁଁ ତ ଏକଥା ଆଦୌ କଳ୍ପନା କରି ନଥିଲି । ମୁଁ ଭାବିଥିଲି ସେ ଜଣେ କଳାକାର ହୋଇଥିବେ ।"

ସାମ୍‌ଡ଼େଭିଆଟୋଭ୍ କହିଲେ– "ମୋର ବାପାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ହୋଟେଲ୍ ଥିଲା । ସେ ସାତୋଟି ଗାଡ଼ିର ମାଲିକ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ ଜଣେ ସୋସିଆଲ୍ ଡିମୋକ୍ରାଟ୍ ।"

"ୟୁରୋଚ୍କା, ଆନ୍‌ଫିମ୍ ଏଫିମୋଭିଚ୍ ମୋତେ କଣସବୁ କହିଚନ୍ତି, ଶୁଣ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଆନ୍‌ଫିମ୍ ଏଫିମୋଭିଚ୍, ଆପଣଙ୍କର ନାଆଁଟା ଭାରି ଅଡୁଆ, କହିଲାବେଳକୁ ଜିଭ ଘୋଳିହୋଇ ଯାଉଚି । ଶୁଣ, ୟୁରୋଚ୍କା, ଆମର ଭାଗ୍ୟ ଭାରି ଭଲ । ୟୁରିଆଟିନ୍‌ଠାରେ ଆମେ ଗାଡ଼ି ବଦଳାଇ ପାରିବା ନାହିଁ– ସହରର ଗୋଟାଏ ପଟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଆଁ ଜଳୁଚି, ପୋଲଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଉଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଇଚି, ତେଣୁ ସେପାରିକୁ ଯିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏଠାରୁ ଆମର ଗାଡ଼ି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଲାଇନ୍‌ରେ ଯିବା ଏବଂ ସେହି ଲାଇନ୍ ଆମକୁ ଠିକ୍ ଆମର ଗନ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନେଇଯିବ । କେଡ଼େ ଚମତ୍କାର ବରାଦ କହିଲୁ ? ତେଣୁ ଆମକୁ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରୁ ଅନ୍ୟ ଷ୍ଟେସନ୍‌କୁ ଜିନିଷପତ୍ର ବୋହି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଆନ୍‌ଫିମ୍ ଏଫିମୋଭିଚ୍ ମୋତେ ଏହିସବୁ କଥା କହିଚନ୍ତି ।"

୪

ଡବା ଭିତରେ ବାହାରକୁ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ବସି ସାମ୍‌ଡ଼େଭିଆଟୋଭ୍ ଓ ଡାକ୍ତର କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥାନ୍ତି । ସାମ୍‌ଡ଼େଭିଆଟୋଭ୍ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ୟୁରିଆଟିନ୍ ସହରାଞ୍ଚଳର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନ ଚିହ୍ନାଇ ଦେଉଥାନ୍ତି ।

''ଏଇଟି ହେଉଚି ଆମର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଜପଥ, ସିଧା ସିଧା ସାଇବିରିଆକୁ ପଡ଼ିଚି ।... ତୁମକୁ ଏ ଜାଗାଟି ବେଶ୍ ଭଲ ଲାଗିବ । ଏହା ଆଦୌ ଖରାପ ଜାଗା ନୁହେଁ... ଦିନାକେତେ ରହିଲେ ବଳେ ଆରେଇ ଯିବ ।''

''କିନ୍ତୁ ଆମେ ତ ସହରରେ ରହିବୁ ନାହିଁ । ଆମେ ଭାରିକିନୋ ଯାଉଚୁ ।''

''ହଁ, ତୁମ ପତ୍ନୀଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ସେକଥା ଶୁଣିଚି । ତଥାପି ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ତୁମକୁ ନିଶ୍ଚୟ ସହରକୁ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ହଁ... ମୋର ବାପା ଭାରି ସୁଦକ୍ଷ ଓ ଚତୁର ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ବ୍ୟାଙ୍କରେ ତାଙ୍କର ଅନେକ ଟଙ୍କା ଜମା ଥିଲା ।''

''ସେଥିପାଇଁ କଣ ଆପଣ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ?''

''ବାପା ଚତୁର ଥିଲେ ବୋଲି ? ଅବଶ୍ୟ !''

''କିନ୍ତୁ ଆପଣ ପରା ସାମ୍ୟବାଦୀ ?''

'' ହେ ଭଗବାନ, ଏହା ସହିତ ସାମ୍ୟବାଦୀ ହେବାର କି ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି ? ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ହେଲା ବୋଲି ଜଣେ ମଣିଷ ବୋକା ହେବ ବୋଲି କଣ ତୁମେ କହୁଚ ? ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ହେଉଚି ଏକ ନିଶ୍ଚିତ ବିଜ୍ଞାନ, ବାସ୍ତବ, ସତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଏକ ତତ୍ତ୍ୱ, ଏକ ଐତିହାସିକ ଦର୍ଶନ ।''

''ମାର୍କ୍‌ସ୍‌ବାଦ ଗୋଟାଏ ବିଜ୍ଞାନ ? ସେ ବିଷୟରେ ହୁଏତ କିଛି ଜାଣି ନଥିବା ଜଣେ ଲୋକ ସହିତ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ଅବଶ୍ୟ ବଡ଼ ପ୍ରମାଦପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ମୁଁ ବୁଝୁଚି । ତଥାପି ମାର୍କସ୍‌ବାଦକୁ ମୁଁ ଆଦୌ ଗୋଟାଏ ବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି କହିପାରିବି ନାହିଁ— କାରଣ ଏହାର ବିଚାରଭୂମି ଆଦୌ ନିଶ୍ଚିତ ନୁହେଁ । ବିଜ୍ଞାନର ଭୂମିରେ ଅନେକ ଅଧିକ ଭାରସାମ୍ୟ ରହିବା କଥା, ବସ୍ତୁସ୍ଥିତି ଉପରେ ବିଜ୍ଞାନର ଅନେକ ଅଧିକ ଧ୍ୟାନ ଦେବାର କଥା । ମାର୍କ୍‌ସବାଦଠାରୁ ଅଧିକ ଆତ୍ମକେନ୍ଦ୍ରୀ କୌଣସି ମତବାଦ ଅଛି ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ, କୌଣସି ମତବାଦ ବାସ୍ତବ ଘଟଣାଠାରୁ ଏତେ ଦୂରକୁ ଛୁଡ଼ିଯାଇ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଆଜି ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରବୀଣ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରିବାକୁ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ହାତରେ କ୍ଷମତା ରହିଚି, ସେମାନେ ଆପଣାର ଅଭ୍ରାନ୍ତତାକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବାକୁ ଏତେଦୂର ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ିଚନ୍ତି ଯେ ସେହି ବ୍ୟଗ୍ରତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସେମାନେ ଯାବତୀୟ ସତ୍ୟ ଆଗରେ ମଧ୍ୟ ଆଖି ବୁଜି ଦେଉଚନ୍ତି । ରାଜନୀତି ପ୍ରତି ମୋର ଏତେଟିକିଏ ଆକର୍ଷଣ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସତ୍ୟକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଖାନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର କୌଣସି ଶ୍ରଦ୍ଧା ନାହିଁ ।''

ଡାକ୍ତରଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ସାମ୍‌ଦ୍ୱେଭିଆତୋଭ୍ ଜଣେ ଚାଲାଖ ଚତୁର ଖିଆଲୀ ବ୍ୟକ୍ତିର କଥା ପରି ଗ୍ରହଣ କଲେ । ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି ସେ ସବୁକଥା ଶୁଣିଲେ, କୌଣସି ବିରୋଧ କଲେ ନାହିଁ ।

୫

ଗାଡ଼ି ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ସହର ଯାଇ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ପଡ଼ିଲା । ଅରଣ୍ୟ ଓ ଛୋଟ ଛୋଟ ପାହାଡ଼ମୁଣ୍ଡିଆ ଅତିକ୍ରମ କରି ଗାଡ଼ି ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ ବଙ୍କେଇ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ରାସ୍ତାଟି ମଧ୍ୟ ହଠାତ୍ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ସାମ୍‌ଦ୍ୱେଭିଆତୋଭ୍ କହିଲେ—

"ଏଥର ଆମ ଜାଗାରେ ଯାଇ ବସିବା ଦରକାର । ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ମୁଁ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଯିବି, ଗୋଟାଏ ଷ୍ଟେସନ୍ ଗଲେ ଆପଣମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ପାଳି ପଡ଼ିବ ।"

"ଏହି ଅଞ୍ଚଳଟିକୁ ଆପଣ ନିଶ୍ଚୟ ଭାରି ଭଲ କରି ଜାଣିଚନ୍ତି ।"

"ଏହି ଅଞ୍ଚଳଟି ଠିକ୍ ମୋର ଘର ବାରିଆଡ଼ ପରି । ଶହେ ମାଇଲ ଆକ୍ରାନ୍ତରେ ସବୁ ଜାଗା । ଆପଣ ଜାଣିଥିବେ, ମୁଁ ହେଉଚି ଜଣେ ଓକିଲ । କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଓକିଲାତି କଲିଣି । ସବୁବେଳେ ମୋତେ ଏହି ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ।"

"ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ?"

"ହଁ ।"

"କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ଭବ, କହିଲେ ?"

"ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ । ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତ ମୁଁ ବେକ ସରିକି ବୁଡ଼ି ରହିଚି ।"

"କିନ୍ତୁ ଏସବୁକୁ କଣ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଲୁପ୍ତ କରି ଦିଆଯାଇନାହିଁ ?"

"ଅବଶ୍ୟ କାଗଜପତ୍ରରେ ବିଲୁପ୍ତ କରି ଦିଆଯାଇଚି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲୋକଙ୍କୁ ସବୁ ପୁରୁଣା କଥାମାନ କରିବାକୁ କୁହାଯାଉଚି । ଦେଶରେ ସବୁ ବ୍ୟବସାୟର ଜାତୀୟକରଣ ହୋଇ ସାରିଲାଣି, ତଥାପି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସହରର ସୋଭିଏଟର ଜାଳେଣିକାଠ ଦରକାର, ପ୍ରାଦେଶିକ ଅର୍ଥ ସମିତିର ଯାନବାହନ ମଧ୍ୟ ଦରକାର । ଏବଂ ସମସ୍ତେ ତ ପୁଣି ବଞ୍ଚିକରି ରହିବେ । ଏହା ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମୟ, ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତତ୍ତ୍ୱକଥା ଓ ବାସ୍ତବ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ କିଛି ଅନ୍ତର ରହିବା ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱାଭାବିକ । ଏହିପରି ଘଡ଼ିସନ୍ଧି ସମୟରେ ଦେଶରେ ଠିକ୍ ମୋରି ପରି ଚତୁର ଓ ସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅତୀବ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଚି । ଯାହାକୁ ବେଶୀ କିଛି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ ପଡୁନାହିଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ତାହାକୁ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଅଧେ ଲୋକ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନଭରଣ ଲାଗି ମୋ'ରି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଚନ୍ତି । କାଠ ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ପାଇଁ ମୋର ଏହା ଭିତରେ ଦିନେ ଭାରିକିନୋ ଆଡ଼େ ଯିବାର ଅଛି । କେବଳ ଘୋଡ଼ାଦ୍ୱାରା ହିଁ ସେଠାକୁ ଯିବା ସମ୍ଭବ । ମୋ' ଘୋଡ଼ାର ଗୋଡ଼ ଅଖଞ୍ଜ ହୋଇଯାଇଚି, ତା ନହେଲେ ମୋର କିଏ ଏହି ଗାଡ଼ିରେ ବସି ଯାଉଥାନ୍ତା । ଦେଖୁନା, କେମିତି ଧେକଡ଼ ଧେକଡ଼ ହୋଇ ଚାଲୁଚି । ଏହାକୁ ପୁଣି ରେଳଗାଡ଼ି କୁହାଯାଉଚି । ଭାରିକିନୋରେ ହୁଏତ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ଉପକାରରେ ଆସିପାରିବି ।"

"ସେଠାକୁ ଆମେ କାହିଁକି ଯାଉଚୁ, ସେଠାକୁ ଯାଇ ଆମର କଣ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ଅଛି, ସେ ବିଷୟରେ କଣ ଆପଣ କିଛି ଜାଣିଚନ୍ତି ?"

"ଅଳ୍ପ ବହୁତ ଜାଣିଚି । ଏ ବିଷୟରେ ମୋର ଏକ ପ୍ରକାର ଧାରଣା ବି ରହିଚି । ମଣିଷ ବାରବାର ମାଟିର କୋଳକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ଚାହେ, ଆପଣା ମେହନତରେ ଆପଣାର ଅନ୍ନସଂସ୍ଥାନ କରିବାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ ।"

"କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଭୁଲ କଣ ରହିଲା ? ଆପଣଙ୍କର ମନକୁ ନପାଉ ଥିଲା ପରି ବୋଧ ହେଉଚି ।"

''ଏସବୁ ପିଲାଳିଆ ଆଳସ୍ୟବାଦୀ କଥା । କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ ମୁଁ ବାଧା ଦେବି କାହିଁକି ? ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରୁଚି । କେବଳ ମୁଁ ଏ ସବୁଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେନାହିଁ । ଏହା କେବଳ କଳ୍ପନା ବିଳାସ ।''

''ଭାରିକିନୋଠାରେ ମିକୁଲିଚ୍‌ସିନ୍ ଆମ ସହିତ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବ ବୋଲି ଆପଣ ଭାବୁଚନ୍ତି ?''

''ସେ ଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ହିଁ ଦେବନାହିଁ, ଝାଡୁଧରି ଗୋଡ଼ାଇ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ବାହାର କରିଦେବ । ତାହାର ଏପରି କରିବାକୁ ମୁଁ ଠିକ୍ ବୋଲି ହିଁ କହିବି । ସେ ବଡ଼ ଖରାପ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଚି । କାରଖାନା ସବୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଚି, ଶ୍ରମିକମାନେ ଯିଏ ଯୁଆଡ଼େ ପଳାଇଲେଣି, ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବାର କୌଣସି ପନ୍ଥା ନାହିଁ, ପାଖରେ ଖାଇବା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ, ଆଉ ଏତିକିବେଳେ ଯାଇ ଆପଣମାନେ ପହଞ୍ଚିବେ । ସେ ଆପଣଙ୍କୁ ହତ୍ୟାକଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କଦାପି ବିସ୍ମିତ ହେବି ନାହିଁ ।

''ଚମତ୍କାର !. ଆପଣ ଜଣେ ବଲ୍‌ଶେଭିକ, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଆଜି ଯାହାସବୁ ଘଟଣା ଏଦେଶରେ ଘଟୁଚି, ତାହା ଯେ ପ୍ରକୃତ ଜୀବନ ନୁହେଁ, ତାହା ଯେ ତୁଚ୍ଛା ପାଗଳାମି, ଏକ ଅସମ୍ଭବ ବାଚାଳତା, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଆପଣ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁ ନାହାନ୍ତି ।''

''ମୁଁ ମାନୁଚି । କିନ୍ତୁ ଇତିହାସ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଏହା ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ । ଏହା ଆସିବ ହିଁ ଆସିବ, ଏବଂ ଆମକୁ ଏହାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।''

''ଏହାକୁ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କାହିଁକି କହୁଚନ୍ତି ?''

''ଆପଣ କଣ ମାଆଠାରୁ କ୍ଷୀର ଖାଉଚନ୍ତି ନା ଜାଣିଶୁଣି ଚାତୁରୀ କରୁଚନ୍ତି ? ଆପଣ ଆଉ ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକରୁ ଖସି ପଡ଼ି ନାହାନ୍ତି ତ ? ପେଟୁ ଓ ପରାନ୍ନଭୋଜୀମାନେ ଉପବାସୀ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଛାତି ଉପରେ ବସି ରହି ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଶୋଷଣ କରୁଥିଲେ, ଆଉ ଆପଣ ଭାବୁଚନ୍ତି ଅବସ୍ଥା ଯେଉଁପରି ଥିଲା ସେହିପରି ରହିଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଉତ୍ପୀଡ଼ନର କାହାଣୀମାନ ତ ପୁଣି ରହିଚି । ଲୋକମାନଙ୍କର କ୍ରୋଧ ଆଜି ଜଳି ଉଠିଚି, ସେମାନେ ନ୍ୟାୟ ଓ ସତ୍ୟ ଲାଗି ଚେଇଁ ଉଠିଚନ୍ତି, ଆପଣ କଣ ଏହାର ଯଥାର୍ଥତା ଉପଲବ୍ଧ କରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ବା ଆପଣ କ'ଣ ଭାବୁଚନ୍ତି ଯେ ବିଧାନସଭା ବା ବୈଧାନିକ ପନ୍ଥା ଅନୁସରଣ କରି ଏପରି ଏକ ତୁମୁଳ ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା ? ଅଧିନାୟକତନ୍ତ୍ରକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚଳିଥାନ୍ତା ?''

''ମନ ଭିତରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ରଖି ଆମେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଚୁ, ଏବଂ ଶହେବର୍ଷ ଯୁକ୍ତିକଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ କଦାପି ଏକମତ ହୋଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ମୁଁ ଦିନେ ଭାରି ବିପ୍ଳବବାଦୀ ଥିଲି, ବିପ୍ଳବରେ ଭାରି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଭାବୁଚି, ଯେ ପାଶବିକ ବଳ ଦ୍ୱାରା ଆମେ କିଛି ହାସଲ କରି ପାରିବା ନାହିଁ । କେବଳ ଭଲ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଲୋକେ ଭଲଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରିବେ । ଆଜି ଏକଥା ଏତିକିରେ ଥାଉ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମିକୁଲିଚ୍‌ସିନ୍‌ର କଥା ପଡୁ ଯଦି ତାହାଠାରୁ ଏହିପରି ବ୍ୟବହାର ମିଳିବାର ଆଶଙ୍କା ରହିଚି, ତେବେ ସେଠାକୁ ଯାଇ ଲାଭ କ'ଣ ? ବରଂ ଫେରିଯିବାହିଁ ଭଲ ହେବ ।''

''ଆଦୌ ନୁହେଁ । ପ୍ରଥମତଃ ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍ ବେଲାଭୂମିର କେବଳ ଏକମାତ୍ର ଉପଲଖଣ୍ଡ ନୁହେଁ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍ ଜଣେ ଭାରି ଦୟାର୍ଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି, ଅତିରିକ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ଦୟାର୍ଦ୍ର । ପ୍ରଥମେ ସେ ତୋଡ଼ ଦେଖାଇବ, ମନା କରିବ, ପ୍ରତିରୋଧ କରିବ, କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେବ । ଆପଣା ଦେହରୁ କମିଜ କାଢ଼ି ସେ ଆପଣଙ୍କୁ ପିନ୍ଧାଇଦେବ ଏବଂ ଆପଣା ପାଖରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଥିବା ଆହାରକୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଭାଗ ଦେଇ ଖାଇବ ।'' ତା'ପରେ ସାମ୍‌ଡ୍ରେଭିଆତୋଭ୍ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍‌ର କାହାଣୀ ଶୁଣାଇଲେ ।

୬

''ମିକୁଲିତସିନ୍ ପିଟର୍ସବର୍ଗରୁ ଏଠାକୁ ଆସିବା ଆଜିକୁ ପଚିଶବର୍ଷ ହୋଇଗଲା । ସେଠାରେ ପଢୁଥିବା ସମୟରେ ସେ ନିର୍ବାସିତ ହେଲା ଓ ପୋଲିସ ତା'ଉପରେ ନଜର ରଖିଲେ । ଏଠାକୁ ଆସି ସେ କ୍ରୟଗର୍ ଜମିଦାରୀର ମେନେଜର ନିଯୁକ୍ତି ହେଲା । ଏଇଠି ତାହାର ବିବାହ ମଧ୍ୟ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ଏଠାରେ ଚାରୋଟି ଭଉଣୀ ଥିଲେ । ସବୁ ଟୋକାମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପଛରେ ଲାଗିଥିଲେ । ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍ ସବା ବଡ଼ ଭଉଣୀକୁ ବିବାହ କଲା ।

କିଛିଦିନ ପରେ ସେମାନଙ୍କର ପୁଅଟିଏ ହେଲା । ବାପ ମୁକ୍ତିର ଉପାସକ ଥିଲା, ତେଣୁ ବୋକାଙ୍କ ପରି ସେ ଅତି ଅସାଧାରଣ ଭାବରେ ପୁଅର ନାଆଁ ଲିବେରିଉସ୍ ରଖିଲା । ଡାକନାମ ହେଲା ଲିଭ୍‌କା । ଲିଭ୍‌କା ପିଲାଦିନେ ଟିକିଏ ଅମାନିଆ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ତା'ଠାରେ ଅସାମାନ୍ୟ ପ୍ରତିଭା ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ବେଳକୁ ତାକୁ ମୋଟେ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ବୟସ । ଜନ୍ମ-ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍‌ରେ ବୟସ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ସେ ଜଣେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ଭାବରେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଗଲା । ତାର ରୋଗିଣୀ ମାଆ ଏହି ବିଚ୍ଛେଦ ସହି ନ ପାରି କ୍ରମେ ବାଧିକିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ଏବଂ ବିପ୍ଳବର ଠିକ୍ ପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁଇବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ମରିଗଲା ।

''ଯୁଦ୍ଧ ସରିବା ବେଳକୁ ଲିବେରିଉସ୍ ଲେଫ୍‌ଟ୍‌ନେଣ୍ଟ ହୋଇ ଓ ତିନିଟା ମେଡ଼ାଲ ନେଇ ଫେରି ଆସିଲା । ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରୁ ହିଁ ସେ ପୂରାପୂରି ବଲଶେଭିକ୍ ବିଚାରଧାରାକୁ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ଆପଣ 'ଅରଣ୍ୟ ଭ୍ରାତୃମଣ୍ଡଳୀ'ର ନାଆଁ କେବେ ଶୁଣିଚନ୍ତି ?''

''ନା ।''

''ତେବେ ଆପଣଙ୍କୁ ସେସବୁ କଥା କହି କୌଣସି ଲାଭ ନାହିଁ । ଆପଣ ଝରକାବାଟ ଦେଇ ରାସ୍ତାଆଡ଼କୁ କାହିଁକି ସେପରି ଅନାଉଚନ୍ତି ? ଏହି ରାସ୍ତାମାନ ଆଜିକାଲି କାହିଁକି ଏତେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇପଡ଼ିଚି ? ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନେ । ଏମାନେ କିଏ କହିଲେ ? ଏମାନେ ହେଉଚନ୍ତି ଏହି ଗୃହଯୁଦ୍ଧରେ ବିପ୍ଳବୀ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ମେରୁଦଣ୍ଡ ସ୍ୱରୂପ । ଏହି ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ପ୍ରଭୂତ ଶକ୍ତି ପଛରେ ଦୁଇଟି କାରଣ ରହିଚି– ଏହି ବିପ୍ଳବର ନେତୃତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ରାଜନୀତିକ ସଙ୍ଗଠନ ଏବଂ ଗତଯୁଦ୍ଧପରେ ପୁରାତନ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱକୁ ମାନିବାକୁ ମନାକରି ଦେଇଥିବା ସାଧାରଣ ସୈନିକ । ଦୁହିଁଙ୍କର ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ ହିଁ ପାର୍ଟିସାନ୍ ବାହିନୀର ଜନ୍ମ । ସେମାନଙ୍କର ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ହେଉଚନ୍ତି ମଧ୍ୟମବର୍ଗୀୟ କୃଷକ, ତଥାପି ଦରିଦ୍ର ଚାଷୀ, ବିତାଡ଼ିତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ପିତାମାତାଙ୍କ ବିରୋଧରେ

ବିଦ୍ରୋହ କରିଥିବା କୁଳାଙ୍ଗସନ୍ତାନ— ଏଥିରେ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ଆଦର୍ଶପନ୍ଥୀ ନୈରାଶ୍ୟବାଦୀ ଅଛନ୍ତି । କୌଣସି ପ୍ରକାର ରାଜନୀତିକ ଯୋଗାଯୋଗ ନଥିବା ଦରିଦ୍ର ସାଧାରଣ ଲୋକ ଏବଂ ବୟସ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଝିଅମାନଙ୍କ ପଛରେ ଧାଇଁଥିବା ଆଚରଣ ହେତୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ତଡ଼ା ଖାଇଥିବା ସ୍କୁଲପିଲାଏ ମଧ୍ୟ ରହିଚନ୍ତି । ଏଥିରେ ଜର୍ମାନୀ ଓ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ଯୁଦ୍ଧବନ୍ଦୀମାନେ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ମୁକ୍ତି ଦିଆଯିବ ଓ ନିଜ ଦେଶକୁ ଯିବାର ସୁବିଧା ଦିଆଯିବ, ଏହି ଲୋଭ ଦେଖାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ଅଣାଯାଇଚି । ଏହି ବିରାଟ ଜନସେନାର ଗୋଟିଏ ଦଳର ନାମ ହେଉଚି 'ଅରଣ୍ୟ ଭ୍ରାତୃମଣ୍ଡଳୀ' । ଏବଂ ଏହାର ସେନାପତି ହେଉଚନ୍ତି କମ୍‌ରେଡ୍ ଆରଣ୍ୟକ । ଏହି କମ୍‌ରେଡ୍ ଆରଣ୍ୟକ ହେଉଛନ୍ତି ଲିଭ୍‌କା- ଲିବେରିଉସ୍- ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍‌ର ପୁଅ ।''

''ସତେ ?''

''ହଁ । ରହନ୍ତୁ, ଆହୁରି ଅନେକ କଥା ବାକୀ ଅଛି । ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀ ମରିଯିବାପରେ ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ କଲା । ତା'ର ଦ୍ୱିତୀୟ ପତ୍ନୀ ଏଲିନା ପ୍ରୋକ୍‌ଲୋଭ୍‌ନା ସ୍କୁଲରୁ ସିଧା ବେଦୀକୁ ଆସିଥିଲା । ତା'ର ସ୍ୱଭାବ ଅତି ପିଲାଙ୍କ ପରି । ତା'ର ବୟସ ଅଳ୍ପ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଆହୁରି ଅଧିକ କମ୍ ବୟସର ବୋଲି ଦେଖାଇ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ପିଲାଙ୍କ ପରି ଫୁଲେଇ ହୁଏ । ଆଉ କେତେ ଘଣ୍ଟା ଗଲେ ଆପଣ ତାକୁ ବଳେ ଦେଖିବେ ଯେ ।''

''ବୁଢ଼ା ଏକ ବିଚିତ୍ର ଧରଣର ଲୋକ । ପିଲାଦିନେ ନାବିକ ହୋଇ ଯିବାକୁ ତା'ର ଅଭିଳାଷ ଥିଲା, ତା'ର ମୁହଁ ସବୁବେଳେ ଚିକ୍‌କଣ-ଖିଅର ହୋଇଥିବ, ମୁହଁର ପାଇପ୍ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ସୁଦ୍ଧା ମୁହଁ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ, ଅତି ଧୀରେ ଧୀରେ ଅତି ଆପଣାର ମଣିଷ ପରି ଦାନ୍ତ ଚିପି କହୁଥିବ । ହଁ, ମୁଁ ଅସଲ କଥାଟା କହିବାକୁ ଭୁଲିଯାଉଚି— ସେ ସାମାଜିକ ବିପ୍ଳବବାଦରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ଓ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରୁ ବିଧାନସଭାକୁ ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲା ।''

''ଏଇଟା ତ ପ୍ରକୃତରେ ଜାଣି ରଖିବା କଥା ! ତେବେ ବାପ ପୁଅ ତ ପରସ୍ପରକୁ ଖଣ୍ଡା ଦେଖାଉଥିବେ ! ରାଜନୈତିକ ବୈରୀ, ନୁହେଁ ?''

''ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅବଶ୍ୟ ସେକଥା ଠିକ୍ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ 'ଭ୍ରାତୃମଣ୍ଡଳୀ' କେବେହେଲେ ଭାରିକିନୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ଉତ୍ପାତ କରିନାହିଁ । ହଁ, ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍‌ର ପ୍ରଥମ ପତ୍ନୀର ତିନି ଭଉଣୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଭାରିକିନୋଠାରେ ବାସ କରୁଚନ୍ତି, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ଅଭିଆଡ଼ି ଅଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଆଜିକାଲି ସମୟ ବଦଳି ଗଲାଣି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ବଦଳି ଗଲେଣି ।...ହଁ, ଏଥର ମୋତେ କଥା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମ ଷ୍ଟେସନରେ ଗାଡ଼ି ପହଞ୍ଚିବା ଉପରେ । ଏହାପରେ ଆପଣଙ୍କର ଷ୍ଟେସନ୍ । ଆପଣ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅନ୍ତୁ ।''

ସାମ୍‌ଡ଼େଭିଆତୋଭ୍ ଓହ୍ଲାଇଯିବା ପରେ ଆଣ୍ଟୋନିଆ କହିଲା— ''ତୁ କିପରି ଭାବୁଥିବୁ କେଜାଣି, ମୁଁ ତ ଭାବୁଚି ଯେପରି ଭଗବାନ ଆମ ଲାଗି ତାକୁ ଏଠାକୁ ପଠାଇଲେ । ମୋର ମନେ ହେଉଚି ଆମର ଜୀବନରେ ସେ ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକାର ଅଭିନୟ କରିବେ ।''

''ହଁ, ସମ୍ଭବତଃ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଖାଲି ଚିନ୍ତା ହେଉଚି ଯେ ସମସ୍ତେ ତୋତେ କ୍ରୟଗର୍‌ଙ୍କର ନାତୁଣୀ ବୋଲି ଚିହ୍ନିଚନ୍ତି । କ୍ରୟଗର୍‌ଙ୍କୁ ଏଠାରେ ସମସ୍ତେ ମନେ ରଖିଚନ୍ତି । ଏପରିକି 'ଭାରିକିନୋ' ବୋଲି କହିବା ମାତ୍ରକେ ଷ୍ଟେଲ୍‌ନିକଭ୍ ମଧ୍ୟ ଆମେ କ୍ରୟଗର୍‌ଙ୍କର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ବୋଲି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ।''

''କାହାର ଆଖିରେ ନପଡ଼ିବାକୁ ସିନା ଆମେ ମସ୍କୋରୁ ଏଠାକୁ ଆସିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏଠାରେ ଆମେ ଆହୁରି ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଜଣାଶୁଣା ହୋଇପଡ଼ିବା ବୋଲି ମୋର ଆଶଙ୍କା ହେଉଚି । ଅବଶ୍ୟ ସେ ବିଷୟରେ କିଛି କରିବାର ନାହିଁ । ଗତସ୍ୟ ଶୋଚନା ନାସ୍ତି ତଥାପି ଆମକୁ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଓ ଅଖ୍ୟାତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୋଟ କଥା ହେଉଚି, ମୋତେ କାହିଁକି ଆଦୌ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ । ...ହଁ, ଏଥର ଓହ୍ଲାଇବା ବେଳ ହେଲା । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଉଠାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଦରକାର ।''

୭

କାଲେ ଗାଡ଼ିରେ କିଛି ରହିଯାଇଥିବ, ପ୍ଲାଟଫର୍ମ ଉପରେ ଠିଆହୋଇ ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଆପଣାର ପରିବାରବର୍ଗ ଓ ଜିନିଷପତ୍ରକୁ ବାରବାର ସୁମାରି କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତଥିଲା । ନାନାପ୍ରକାର ଚିନ୍ତାରେ ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ରହି ସେ ଠିକ୍‌ଭାବରେ କିଛି ଦେଖିବା ଶୁଣିବା ବା ଭାବିବାର ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲା ।

କେବଳ ଜିଭାଗୋ ପରିବାର ବ୍ୟତୀତ ଏଠାରେ ଆଉ କେହି ଓହ୍ଲାଇ ନଥିଲେ । ଜିନିଷପତ୍ର ତଳେ ରଖି ସେମାନେ ଯାଇ ଗୋଟିଏ ବେଞ୍ଚ ଉପରେ ବସିଲେ ।

ଷ୍ଟେସନଟା ଭାରି ନିଛାଟିଆ ଲାଗୁଥାଏ । ଅନ୍ୟ ଷ୍ଟେସନଗୁଡ଼ିକ ପରି ଏଠାରେ କୌଣସି ଭିଡ଼ ନଥାଏ । ଏହି ସୁଦୂର ପ୍ରାଦେଶିକ କ୍ଷୁଦ୍ରାୟତନ ଜୀବନରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇତିହାସର କୌଣସି ସ୍ପର୍ଶ ବାଜିନଥାଏ । ରାଜଧାନୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବଡ଼ବଡ଼ ନଗରଗୁଡ଼ିକ ପରି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ବନ୍ୟଜୀବନକୁ ଫେରିଯାଇ ନଥାଏ । ଚାରିପାଖରେ ଘେରି ରହିଥିବା ଭୂର୍ଜବନର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଦୁଇଟିପଥ ପଡ଼ିଥାଏ; ଗୋଟିଏ ରେଲପଥ ଓ ଅନ୍ୟଟି ଗ୍ରାମପଥ । ବେଢାଏ ଲମ୍ବ ଲୁଗାକାନି ପରି ଦୋହଲୁଥିବା ବୃକ୍ଷଶାଖା ଗୁଡ଼ିକର ଛାୟାରେ ଦୁଇଟିଯାକ ପଥ ଛାୟାମୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ଏତେବେଳେକେ ଯାଇ ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଆଖି ଖୋଲି ଦେଖିବାର ଓ କାନଡେରି ଶୁଣିବାର ଶକ୍ତି ଅର୍ଜନ କଲା । ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର କାକଳି, ବନଭୂମିର ବିଜନତା ଏବଂ ଅନାନ୍ଦୋଳିତ ବହମାନ ନିଶ୍ଚଳତା ହଠାତ୍ ସେସବୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରିଲା । ମନେ ମନେ ସେ ଗୋଟିଏ ଭାଷଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିଥିଲା– ଏଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ପାରିବୁ ବୋଲି ସତେ କଣ ମୋର ପରତେ ଥିଲା ? ତୁମର ସେଇ ଷ୍ଟେଲ୍‌ନିକଭ୍ ଯଦି ଆଉଟିକିଏ ଦୟା କରିଥାନ୍ତା, ତେବେ ଆମେ ଏଠାକୁ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇବା ମାତ୍ରକେ ଆମକୁ ଗିରଫ କରିବା ଲାଗି ଏଠାକୁ ତାର ପଠାଇ ଦେଇଥାନ୍ତା । ସେମାନଙ୍କର ଦୟା ଓ ଭଦ୍ରତାରେ ମୋର ତିଳେ ହେଲେ ଆସ୍ଥା ନାହିଁ । ଏ ସମସ୍ତ ହେଉଚି ଖାଲି ଛଳନା ।'' କିନ୍ତୁ ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଥିବା ଏହି ଅଭିରାମ ଦୃଶ୍ୟକୁ ଆବଲୋକନ କରି ତା' ପାଟିରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ କଥାମାନ

ବାହାରିଗଲା । "କି ସୁନ୍ଦର !"— ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ସେ କହି ପକାଇଲା । ଆଉ ଅଧିକ ବାକ୍ସ୍ଫୁରଣ ହେଲା ନାହିଁ । ନୟନର ଲୋତକ ତା'ର କଣ୍ଠ ରୁଦ୍ଧ କରିଦେଲା ଓ ସେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ତାହାର କ୍ରନ୍ଦନ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଷ୍ଟେସନମାଷ୍ଟରର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିବା ଜଣେ ଖର୍ବକାୟ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଖକୁ ଆସି ଅତି ଭଦ୍ରଭାବରେ କହିଲେ— "ଭଦ୍ରମହିଳାଙ୍କର କଣ ଔଷଧ ଦରକାର କି ? ଷ୍ଟେସନର ଔଷଧ ବାକ୍ସରେ କିଛି ଔଷଧ ରହିଚି ।"

"ନାହିଁ, ଧନ୍ୟବାଦ । ସେପରି କିଛି ହୋଇ ନାହିଁ । ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ସେ ବଳେ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୋଇଯିବ ।"— ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ଆଲେକଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭିଚ୍ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ।

"ଏତେ ବାଟ ଗାଡ଼ିରେ ଆସିବାର ଚିନ୍ତା ଓ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନତା ଫଳରେ ସେ ଟିକିଏ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଚନ୍ତି । ତା'ପରେ ଏଇ ଯେଉଁ ଅସହ୍ୟ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଏହି ଅକ୍ଷାଂଶରେ ଏପରି ଗରମ କ୍ୱଚିତ୍ ହୋଇଥାଏ । ୟୁରିଆଟିନ୍‌ରେ ଘଟିଥିବା ଘଟଣାବଳୀ ମଧ୍ୟ ରହିଚି ।"

"ଆସିଲାବେଳେ ଗାଡ଼ିରୁ ଆମେ ସହରର ନିଆଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲୁ ।"

"ମୋର ମନେ ହେଉଚି ଆପଣମାନେ ମଧ୍ୟ ରୁଷିଆରୁ ଆସୁଚନ୍ତି ।"

"ହଁ, ବିଲ୍‌କୁଲ୍ କେନ୍ଦ୍ର ଜାଗାରୁ ।"

"ମସ୍କୋରୁ ? ତେଣୁ ଭଦ୍ରମହିଳା ଯେ ବିଚଳିତ ଓ ଆତୁର ହୋଇ ପଡ଼ିବେ, ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର ଆଉ କଣ ଅଛି ? ଶୁଣା ତ ଯାଉଚି ଯେ ସେଠି ଆଉ କିଛି ହେଲେ ବାକୀ ନାହିଁ ।

"ଅବଶ୍ୟ ଏତେଦୂର ଖରାପ ନୁହେଁ । ଲୋକମାନେ ଅତିରଞ୍ଜିତ କରି ପକାଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ବହୁତ କିଛି ଦେଖି ଆସିଚୁ । ଇଏ ହେଉଚି ମୋର ଝିଅ, ସିଏ ହେଉଚନ୍ତି ଜୁଆଁଇ— ସେଇ ପିଲାଟି ହେଉଚି ସେମାନଙ୍କର ପୁଅ । ଆଉ ଏଇ ହେଉଚି ପରିଚାରିକା— ନିଉଶା ।"

"ନମସ୍କାର, ନମସ୍କାର ! ଭାରି ଖୁସୀ ହେଲି । ଆପଣମାନେ ଆସିବେ ବୋଲି ମୋତେ ଖବର ମିଳିଥିଲା । ସାମ୍‌ଡ୍ରେଭିଆତୋଭ୍ ତାର କରି ମୋତେ ଏହି ସମ୍ବାଦ ଦେଇଥିଲେ । ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ସପରିବାର ମସ୍କୋରୁ ଆସୁଚନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ସକଳ ପ୍ରକାର ସମ୍ଭବ ସହାୟତା କରିବା ଉଚିତ ବୋଲି ସେ ଖବର ପଠାଇଥିଲେ । ତା'ହେଲେ ଆପଣ ହେଉଚନ୍ତି ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ?"

"ନାଇଁ, ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ହେଉଚନ୍ତି ମୋର ଜ୍ୱାଇଁ ମୁଁ ହେଉଚି କୃଷିଅର୍ଥନୀତିର ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ । ମୋର ନାମ ଗ୍ରୋମେକୋ ।"

"ତେବେ ମୋର ଭୁଲ ହୋଇଗଲା, କ୍ଷମା କରିବେ ?"

"ଆପଣ ତା' ହେଲେ ସାମ୍‌ଡ୍ରେଭିଆତୋଭ୍‌ଙ୍କୁ ଜାଣନ୍ତି ?"

"ତାଙ୍କୁ କିଏ ନଜାଣେ, ସିଏତ ଅସାଧ୍ୟ କାମକୁ ମଧ୍ୟ ସାଧ୍ୟ କରି ଦେଉଚନ୍ତି । ସେ ନଥିଲେ ଆମର ଦଶା କଣ ହୋଇଥାନ୍ତା କେଜାଣି ? ଆମେ ସବୁ କୋଉଦିନୁ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତୁଣି । ଆପଣମାନଙ୍କୁ ସବୁମତେ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାକୁ ସେ ଖବର ପଠାଇଚନ୍ତି । ଆପଣମାନଙ୍କର ଘୋଡ଼ା ବା ଆଉ କିଛି ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ କହନ୍ତୁ । କେଉଁଠାକୁ ଆପଣମାନେ ଯିବେ, କହିଲେ ?"

''ଆମେ ଭାରିକିନୋ ଯିବୁ । ଏଠୁ କଣ ଅନେକ ଦୂର ?''

ଭାରିକିନୋ ? ଆପଣଙ୍କର କନ୍ୟାକୁ ଦେଖି ମୋର ମନ ଭିତରେ ଯେପରି କଣ ମନେ ପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ଏଥର ଜାଣିଲି । କ୍ରୟଗର୍‌ ଓ ମୁଁ ଏକାଠି ମିଶି ଏହି ରାସ୍ତା ତିଆରି କରିଚୁ । ମୁଁ ନିଜେ ଯାଉଚି ଘୋଡ଼ା ବରାଦ କରିଦେବି । ଗୋଟାଏ ଗାଡ଼ି ମଧ୍ୟ ସଜିଲ୍‌ କରିବାକୁ ହେବ । ହେ କିଏ ଅଛରେ । ଏହି ସବୁ ଜିନିଷ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ମୁସାଫିରଖାନାରେ ନେଇ ରଖିଦିଅ । ଗାଡ଼ିବାଲାଙ୍କୁ କହ ଚାରିଜଣ ଯାତ୍ରୀ ଭାରିକିନୋ ଯିବେ । ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ମୋର ଏକ ପରାମର୍ଶ ଦେବାର ଅଛି । ବାପା ତା'ର ଝିଅକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେବାରେ କାରଣ କଣ ଅଛି ? ଆପଣ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ସାବଧାନ ରହିଥିବେ । ଆପଣ କ୍ରୟଗର୍‌ ପରିବାରର କେତେଦୂର ସମ୍ପର୍କୀୟା, ସେକଥା ମୁଁ ଜାଣିଶୁଣି ଆପଣଙ୍କୁ ପଚାରିଲି ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବେଳକାଳ ଯେମିତି, ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଅଧିକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ନକରିବାହିଁ ଶ୍ରେୟସ୍କର ।''

୮

ଏବେ ଛୁଆ କରିଥିବା ଗୋଟିଏ ମାଈଘୋଡ଼ା ଯୋଚା ହୋଇଥିବା ଗାଡ଼ି କରି ସେମାନେ ବାହାରିଲେ । ଗାଡ଼ିବାଲାର ମୁଣ୍ଡଉପରେ ପାକଲା ବାଳ ଅସଂବୃତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ଯେକୌଣସି କାରଣରୁ ହେଉନା କାହିଁକି, ତା'ର ସବୁଥିରେ କେବଳ ଧଳାରଙ୍ଗର ସୂଚନା ମିଳୁଥିଲା । ତା'ର ଗୋଡ଼ରେ ଥିବା ଭୂର୍ଜକାଠର ଜୋତା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଷରା ପଡ଼ି ନଥିଲା, ସେ ପିନ୍ଧିଥିବା କୁର୍ତ୍ତା ଓ ପାଇଜାମା ସମୟର ହାତ ବାଜି ଫିକା ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା ।

କଳାରଙ୍ଗର ଘୋଡ଼ାଛୁଆଟି ତା'ର କଅଁଳ ହାଡ଼ର ଗୋଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ ଛିଆଡ଼ି ଛିଆଡ଼ି ଠିକ୍‌ ଚିତ୍ର କରାହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଖେଳନା ପରି ମାଆ ପଛରେ ଦଉଡ଼ିଥିଲା ।

ପଥରର ରାସ୍ତା ଉପରେ ପଡ଼ି-ଉଠି ଯାଉଥିବା ଗାଡ଼ିର ଦୁଇପାଖକୁ ଆଉଜି ଯାତ୍ରୀମାନେ ବସିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟରେ ଆଜି ଶାନ୍ତି ବିରାଜମାନ କରୁଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ ସତ୍ୟ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା, ସେମାନଙ୍କର ପଥଯାତ୍ରା ସରି ଆସୁଥିଲା । ସ୍ୱଚ୍ଛ ଦିନଟିର ଶେଷ କେତେ ଘଡ଼ିର ବିମଳ ଆବେଶ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଭରି ରଖିଥିଲା ।

କେତେବେଳେ ଅରଣ୍ୟ ଓ କେତେବେଳେ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ ଓ ପ୍ରାନ୍ତର ଦେଇ ସେମାନେ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଉଥିଲେ । ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଗଲାବେଳେ ଗାଡ଼ିର ଚକ ରାସ୍ତାକୁ ମାଡ଼ିଆସିଥିବା ଗଛ ସିଅରେ ଢୁ' କରି ବାଡ଼େଇ ହୋଇଯାଉଥିଲା । ଏହି ପାର୍ବତ୍ୟ ଭୂଇଁର ପର୍ବତମାନ ଦୂରରୁ ବିରାଟ ଓ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଦିଶୁଥିଲେ, ଗର୍ବୋନ୍ନତ ଛାୟା ପରି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହି ଯେପରି ସେମାନେ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରୁଥିଲେ ।

ଗାଡ଼ିବାଲା ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା— ଦେଇ, ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଁ ଚିହ୍ନିନାହିଁ ବୋଲି କଣ ଆପଣ ଭାବୁଚନ୍ତି ? ସତେ ମୁଁ ମୋର ନିଜ ଆଖିକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ, ଆପଣ ଅବିକଳ କ୍ରୟଗର୍‌ଙ୍କ ପରି ଦେଖାଯାଉଚନ୍ତି ।

ତାପରେ ସେ ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍ ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଯେତେବେଳେ ପାର୍ଟିସାନ୍-ନେତା ଲିବେରିଭସ୍‌ଙ୍କର କଥା ପଡ଼ିଲା, ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ମସ୍କୋ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇନାହିଁ ଓ ସେଠାରେ 'ଅରଣ୍ୟ ଭ୍ରାତୃମଣ୍ଡଳୀ' ବିଷୟରେ କେହି କିଛି ଶୁଣିନାହାନ୍ତି ଜାଣି ସେ ପ୍ରକୃତରେ ସେକଥା ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ କରିପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଦୂରରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା ଧାଉଡ଼ିଆ ଏକମହଲା ଧଳା ଘର ଦେଖାଇଦେଇ ସେ କହିଲା, ''ସେଇ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଘରଟିଏ ଦେଖିପାରୁଚନ୍ତି । ସେହି ହେଉଚି ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍‌ର ଘର । ତଳକୁ ଗୋଟିଏ ପାଣିନାଳୀ— ତା'ର ନାଆଁ ହେଉଚି ଶୁଟ୍‌ମା ।''

ପାହାଡ଼ ଉପରୁ ହଠାତ୍ ଦୁଇଟି ଗୁଳିର ଆବାଜ ହେଲା, ଚାରିଆଡ଼ ଭଅଁ ଭଅଁ ଶୁଭିଲା ।

''ଇଏ କି ଶବ୍ଦ ? ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନେ କଣ ଆମକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଗୁଳି ମାରୁଚନ୍ତି କି ?''

''ନାଇଁ— ନାଇଁ, ଏଠି ପାର୍ଟିସାନ୍ ନାହାନ୍ତି । ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍ ଗୁଳିମାରି ହେଟାଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ଘଉଡ଼ାଇ ଦେଉଚି ।''

୯

ଖଞ୍ଜା ଦୁଆରରେ ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍ ପରିବାର ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତ ହେଲା । ଏଲିନା ପ୍ରୋକ୍‌ଲୋଭ୍‌ନା ଜଙ୍ଗଲଆଡୁ ଫେରି ଦୁଆରବାଟେ ଚାଲିଯାଉଥିଲା । ତା'ର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକୁନ୍ତଳର ବର୍ଣ୍ଣପରି ଦେଖାଯାଉଥିବା ଦିନାନ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ଅରଣ୍ୟର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ତରୁଲତା ଉପରେ ଚକଚକ କରୁଥିଲା । ଚାଲିଚାଲି ତାକୁ ଭାରି ଗରମ ଲାଗୁଥିଲା ଓ ମଝିରେ ମଝିରେ ରୁମାଲ ଦ୍ୱାରା ସେ ଆପଣାର ମୁହଁକୁ ପୋଛି ପକାଉଥିଲା ।

ତା'ର ସ୍ୱାମୀ ମଧ୍ୟ ସେତିକିବେଳେ ପାହାଡ଼ ଅତଡ଼ା ଆଡୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲା । ସେ ତା'ର ବନ୍ଧୁକ ସଫାକରିବାକୁ ମୁଣ୍ଡିଆ ଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲା ।

ଏତିକିବେଳେ ପରିବାରର ଏହି ଶାନ୍ତିମୟ ବାତାବରଣ ଉପରେ ଗାଡ଼ିଚକର ଘର୍ଘରଶବ୍ଦ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଅତିଥିମାନେ ଆସି ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ଆଗନ୍ତୁକମାନେ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ । ଗୃହସ୍ୱାମୀ ଓ ଗୃହସ୍ୱାମିନୀ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ବିସ୍ମୟରେ ପଥର ପାଲଟିଗଲେ । ବେଶ୍ କେତେ ମିନିଟ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରକୃତରେ ସେମାନଙ୍କର ତୁଣ୍ଡରୁ କୌଣସି କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ବିଚରା ଆଗନ୍ତୁକମାନେ ମଧ୍ୟ ଲାଜର ଜ୍ୱାଳାରେ ପାଟି ଫିଟାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଅପ୍ରୀତିକର ମାନସିକ ଅବସ୍ଥାର ଆବେଶ ମାଇଘୋଡ଼ା, ତା'ର ଛୁଆ, ଅସ୍ତୋନ୍ମୁଖ ସୂର୍ଯ୍ୟର ସୁନାକିରଣ ଏବଂ ଏପରିକି ଏଲିନା ପ୍ରୋକ୍‌ଲଭ୍‌ନାର ବେକ ଓ ମୁହଁଉପରେ ବସି ତା'ର ଚାରିପାଖରେ ଭଣଭଣ ହେଉଥିବା ଡାଆଁସଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା ।

ଶେଷରେ ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍ ତୁଣ୍ଡରୁ ପ୍ରଥମ କଥା ବାହାରିଲା । ''ମୁଁ ତ କିଛି ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ । ମୁଁ ତ କିଛି ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ । ତୁମେ ସବୁ ଏଇ ଜାଗାକୁ କଣକରି ପାଇଲ କି ? ଭାବିଲ ଏଠି

ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ଶାସନ କରୁଚନ୍ତି, ତେଣୁ ମନଇଚ୍ଛା ଗେଫା ମାରିବାକୁ ମିଳିଯିବ ! କାହିଁକି ଆସି ଆମ ଉପରେ ମୁଦେଇ ହେଲ କହିଲ ! ଏତେ ଜାଗା ଥାଉଥାଉ ତୁମେମାନେ ଏଠିକି କିପରି ଆସିଲ ?''

''ତୁମେମାନେ ଏଠାକୁ ଆସିବା ଦ୍ୱାରା ମୋ' ଗେରସ୍ତ ଉପରେ କେଡ଼େ ବଡ଼ ବୋଝ ଯେ ପଡ଼ିବ, ଏକଥା କଣ ତୁମକୁ ଜଣା ନଥିଲା ?''

''ତୁ ମଝିରେ କଥା କହନାହିଁ, ରଇଥା । ମୋ' ସ୍ତ୍ରୀ ଠିକ୍ କଥା କହୁଚି । ଆମ ଉପରେ ଏହି ବୋଝ ଆଣି ଲଦିଦେବା ଆଗରୁ ତୁମେସବୁ ଚିନ୍ତା କରିଥିଲ ନା ନାହିଁ ?''

''ହେ ଭଗବାନ୍ ! ତୁମେ ଆମକୁ ଭୁଲ ବୁଝିଚ ସିନା ! ତୁମମାନଙ୍କ ଘରେ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ କରି ତୁମମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ଆମେ ତୁମକୁ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ କିଛି ମାଗିବୁ ନାହିଁ, ଏହି ପୁରୁଣା ଖାଲି ଘରେ କୋଉଠି ଆମ ପାଇଁ କଣେ ଜାଗା ମିଳିଲେ ଆମର ହୋଇଯିବ । ଏହି ଜମି ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନାବାଦୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, ସେଥିରେ କାହାର ହାତ ବାଜୁନାହିଁ, ସେଥିରୁ ଟେନାଏ ଚଷି ଭାଙ୍ଗି ଆମେ ପରିବାପତ୍ର କରିବୁ । ଆଉ ଲୁଚାଚୋରା ଭାବରେ ଏଇ ଜଙ୍ଗଲରୁ ଗାଡ଼ିଏ ଗାଡ଼ିଏ କାଠ ଘରକୁ ଆଣିବୁ । ତୁମେ ଭାବିକରି କହିଲ, ଆମେ କଣ ସତରେ ବେଶୀଗୁଡ଼ାଏ ଦାବି କରୁଚୁ, ସତରେ କଣ ତୁମ ଉପରେ ବୋଝ ଲଦି ଦେଉଚୁ ?''

''ହଁ, କିନ୍ତୁ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ସଂସାର ପଡ଼ିଚି, ଖାଲି ଆମ କପାଳକୁ ତୁମେମାନେ କୋଉଠି ଥିଲ ? ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ନଯାଇ ଆମ ମୁଣ୍ଡ ଖାଇବାର ଦୟା ତୁମେମାନେ କାହିଁକି ଦେଖାଇଲ ?''

''କାରଣ ଆମେ ଆଗରୁ ତୁମ କଥା ଶୁଣିଥିଲୁ । ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଆଗରୁ ଆମ କଥା ଶୁଣିଥିବ ବୋଲି ଆମର ଧାରଣା ଥିଲା । ନହେଲେ ଏକାବେଳେକେ ଅଜଣା ଅଶୁଣା ଭାବରେ ଆମେ କଦାପି ଏଠାକୁ ଆସି ନଥାନ୍ତୁ ।''

''ଆଚ୍ଛା, ତୁମେମାନେ କ୍ରୟଗର୍‌ଙ୍କର ସମ୍ପର୍କୀୟ ଲୋକ ? ବୁଝିଲି । କିନ୍ତୁ ଏପରି ଏକ ଖରାପ ସମୟରେ ତୁମେମାନେ ନିଜକୁ ତାଙ୍କର ସମ୍ପର୍କୀୟ ବୋଲି କିପରି ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ସାହସ କରୁଚ ?''

''ତୁମେମାନେ କଣ ତଥାପି ବୁଝିପାରୁନାହଁ ? ଏଠି ଆମ ଆଗରେ ସେହି ପରିଚୟ ନଦେଇଥିଲେ କଣ ଚଳି ନଥାନ୍ତା ?''

''କଥା ଉପରେ କଥା କହନା, ଲେନୋଚ୍‌କା ! ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ବିଲକୁଲ୍ ଠିକ୍‌କଥା କହୁଚି । ଏଥିକୁ ଆଦୌ ମୋର ବୁଦ୍ଧି ଖଟୁନାହିଁ । ତୁମେ ଆସିବା ଦ୍ୱାରା ମୋର ହାଲ କଣ ହେବ ତୁମେମାନେ ବୁଝିପାରିଚ ଟି ? ମୋର ମୁଣ୍ଡ ପାଗଳ ହୋଇଯିବା ପରି ମନେ ହେଉଚି । ମୁଁ କିଛି ବୁଝିପାରୁନାହିଁ ।

''ତୁମେ ଆସିବା ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ନିଆଁଗଦା ଉପରେ ବସିଥିଲୁ, ଏକଥା ତମେମାନେ କଣ ଟିକିଏ ହେଲେ ବୁଝିପାରୁନାହଁ ?''

''ତୁ ରଇଥା, ଲେନୋଚ୍‌କା । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରକୃତରେ ଠିକ୍ କଥା କହୁଚି । ତୁମେ ଆସିବା ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ରହିଥିଲୁ । କୁକୁର ବିଲେଇ ମଧ୍ୟ ଏମିତି ଜୀବନ କଟାଉ ନଥିବେ । ଆଉ ମୁଁ ପୁଣି ଦୁଇ ବିପଦର ମଝିରେ ପଡ଼ି ଛଟପଟ ହେଉଚି । ମୋର ପୁଅ ହେଉଚି ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍,

ଲାଲ ମତବାଦୀ, ଲୋକମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ ନେତା । ଏଣେ ମୁଁ କାହିଁକି ବିଧାନସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲି, ଥୋକାଏ ଲୋକ ତାହାର କାରଣ ଜାଣିବାକୁ ଚାହୁଁଚନ୍ତି । ମୋ' ଉପରେ କେହି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନୁହନ୍ତି, କେହି ମୋର ଭରସା ହେବେନାହିଁ । ଏବଂ ପୁଣି ବୋଝ ଉପରେ ବୋଝ ତୁମେମାନେ ଆସି ହାବୁଡ଼ିବାକୁ ବସିଚ ।'' କିଛି କାଳପରେ ସେ ଟିକିଏ ନରମ ହୋଇ କହିଲା–

''ଦୁଆରଟାରେ ଠିଆହୋଇ ଭଟର ଭଟର ହେବାଟା ମୋତେ ଆଦୌ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁନାହିଁ । ଚାଲ ଭିତରେ ଯାଇ ବସିବା । ଅବଶ୍ୟ ଏଥିରେ କୌଣସି ଶୁଭଫଳ ମୁଁ ଦେଖିପାରୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ତ ମ୍ଳେଚ୍ଛ କି ଚଣ୍ଡାଳ ହୋଇନୁ ଯେ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଭାଲୁଙ୍କ ମୁହଁରେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ତଡ଼ିଦେବ । ଶୁଣ୍ ଲେନୋଚ୍‌କା, ମୁଁ ଭାବୁଚି ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ିବାଘରର ପାଖ ବଖରାଟିରେ ରଖିଲେ ମନ୍ଦ ହେବ ନାହିଁ । ତା'ପରେ ସେମାନେ କୋଉଠି ଯାଇ ରହିବେ, ସେକଥା ଦେଖାଯିବ । ହୁଏତ ବଗିଚା ଭିତରେ କିଛି ଜାଗା କରାଯାଇ ପାରିବ । ଆସ ଭିତରକୁ ଆସ । ହେ ଗାଡ଼ିବାଲା, ଜିନିଷପତ୍ର ସବୁ ଘର ଭିତରକୁ ନେଇଆ । କୁଣିଆମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କର ।''

୧୦

ରାତିକୁ ଭାରି ଶୀତ ପଡ଼ିଲା । ସମସ୍ତେ ହାତମୁହଁ ଧୋଇଲେ, ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ରାତି ପାଇଁ ଘର ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ । କଳା ଘୋଡ଼ାଛୁଆଟିକୁ ମଧ କାହିଁକି ଘରଭିତରକୁ ଅଣାନଗଲା ସେଥିପାଇଁ ସାଶେଙ୍କା ଭାରି ମନକଷ୍ଟ କଲା । ଚୁପ୍ ରହିବା ଲାଗି ତାକୁ ଆକଟ କରି କୁହାଯିବାରୁ ସେ ଭେଁ' କରି କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ସେ ଭୟ କଲା ଯେ ବାପାବୋଉ ତାକୁ ଯେଉଁ କୁନିପିଲା ବିକା ହେଉଥିବା ଦୋକାନରୁ କିଣିକରି ଆଣିଥିଲେ, ହୁଏତ ପୁଣି ସେହିଠାରେ ଯାଇ ତାକୁ ଦେଇଆସିବେ । ନୂଆ ଘରେ ତାକୁ ବଡ଼ ଖାଁ ଖାଁ ଲାଗିଲା । ବଡ଼ମାନେ ଆଜି ଖାଲି ଖବୁକଥାରେ ତରତର ହେଉଚନ୍ତି ବୋଲି ସେପରି ମନେକଲା । ସାଶେଙ୍କା ଅପମାନିତ ହେଲା ପରି ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା ଯେପରି ଆଜି ତା' ପ୍ରତି କେହି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦୃଷ୍ଟି ଦେଉନାହାନ୍ତି । ମନଦୁଃଖରେ ସେ ଗୁଁ ଗୁଁ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅତି କଷ୍ଟରେ ଖାଇବା ଖୁଆଇ ତାକୁ ଶୁଆଇ ପକାହେଲା । ତାକୁ ନିଦ ଲାଗିଯିବା ପରେ ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍ ଘରର ପରିଚାରିକା ଉଷ୍ଟିନିଆ ନିଉଶାକୁ ଆପଣାର ଘରକୁ ନେଇଯାଇ ଖାଇବାକୁ ବାଢ଼ିଦେଲା ଏବଂ ଏହି ଘରର ଘରକରଣା ବିଷୟରେ ଗୁପ୍ତକଥାମାନ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଣ୍ଟୋନିଆ, ଡାକ୍ତର ଓ ତାଙ୍କର ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍ ଦମ୍ପତି ଚାହାଲାଗି ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭିଚ୍ ଓ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଟିକିଏ ଖୋଲା ପବନ ପାଇବା ପାଇଁ ବାରଣ୍ଡାକୁ ବାହାରିଗଲେ ।

''କେତେ ତାରା ଏଠି ଆକାଶରେ !– ଆଲେଜାଣ୍ଡାର୍ କହିଲେ ।

କିଟିକିଟି ଅନ୍ଧାର ରାତି । ମାତ୍ର କେତେ ପାଦ ଛଡ଼ାରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ମଧ ସେମାନେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପରକୁ ଦେଖିପାରୁ ନଥିଲେ । ଝରକାଭିତରୁ ଦୀପର ଆଲୁଅ ବାହାରକୁ ନିସୃତ ହୋଇ ପଡୁଥିଲା । ପଥର ଅତଡ଼ାଭିତରେ କେତେ ପ୍ରକାରର ବୁଦା ଓ ଗୁଳ୍ମମାନ ହିମକୁହୁଡ଼ିରେ ମେଘ ପରି

ଦେଖାଯାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତର ଓ ତାଙ୍କର ଶ୍ୱଶୁର ଏହି ଆଲୁଅର ବାହାରେ ଥିଲେ, ଏହି ଆଲୁଅ ଯେପରି ସେମାନଙ୍କୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ରହିଥିବା ଅନ୍ଧକାରକୁ କୃଷ୍ଣତର କରିଦେଉଥିଲା ।

"ସେ ଯୋଉ ଧାଉଡ଼ିଟି ଆମକୁ ଦେବବୋଲି ଭାବୁଚି, କାଲି ସକାଳେ ଆଗ ଯାଇ ତାହାକୁ ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯଦି ସେହି ଘରଗୁଡ଼ିକ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ରହିବାଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ତୁରନ୍ତ ଆମକୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମରାମତି କରିନେବାକୁ ହେବ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ମାଟି ଉପରୁ ବରଫ ତରଳି ଯାଇଥିବ, ତେଣୁ ଅଧିକ କାଳବିଳମ୍ବ ନକରି ଆମେ ଗାତ ଖୋଳିବା ଓ ପଟାଳି ତିଆରି କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେବା । ଆମକୁ କିଛି ଆଳୁମଞ୍ଜି ଦେବ ବୋଲି ସେ କହୁଥିଲା ନା ?"

"ହଁ, କହୁଥିଲା ଆଉ କେତେକ ମଞ୍ଜି ଦେବ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସେ ଜବାବ ଦେଇଚି । ସେ ଯୋଉ ଜାଗାଟି ଦେବବୋଲି କହୁଚି, ମୁଁ ତାହା ଦେଖିସାରିଚି । ସେଇ ଧାଉଡ଼ିଟି କୋଉଠି ଆପଣ ଜାଣିଚନ୍ତି ? ବଡ଼ ଧାଉଡ଼ିର ପଛପଟକୁ, ଦୁଇ ଧାଉଡ଼ି ମଝିରେ କଣ୍ଟାବଣ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଚି । ପୁରୁଣା ଫୁଲବଗିଚାର ମାଟିରେ ତ ଯଥେଷ୍ଟ ସାର ଥିବ, ତେଣୁ ଆମକୁ ଆଉ ଅଧିକ ସାର ଦବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।"

"କାଲି ଦେଖିଲେ ସବୁ ଜଣାପଡ଼ିଯିବ । ମୋର ମନେ ହେଉଚି ବଗିଚାଯାକ ଘାସ ମାଡ଼ିଯିବଣି ଓ ମାଟି ଟାଣ ହୋଇଯିବଣି । ଆଜିକାଲି ମଧ୍ୟ ଏଠି ସକାଳକୁ ବରଫ ପଡୁଥିବ ବୋଲି ମନେ ହେଉଚି । ଆଜି ରାତିରେ ତ ନିଶ୍ଚୟ ହିମ ବରଷିବ । ଯାହାହେଉ ପଛକେ, ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚି ବର୍ତ୍ତମାନ କେଡ଼େ ନିଶ୍ଚିତ ଲାଗୁଚି । ଏ ଜାଗାଟି ଭାରି ଭଲ, ମୋତେ ବେଶ୍ ଭଲ ଲାଗୁଚି ।"

"ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ଭଲ ଲୋକ ।"

"ଏଥର ଭିତରକୁ ଯିବା ଉଚିତ । ନଚେତ୍ ସେମାନେ ଖରାପ ଭାବିବେ ।"

ଭିତରେ ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍ ଦମ୍ପତି ଓ ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଚାହାପାନ କରୁଥିଲେ । ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଡାକ୍ତର କହିଲେ, "ତୁମେମାନେ ସତରେ କେଡ଼େ ଚମତ୍କାର ସ୍ଥାନରେ ବାସ କରୁଚ ! ତୁମର ପଢ଼ିବାଘର ତ ପଢ଼ିବାର ଏକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ, ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରେରଣା ଜାତ ହେବ !"

"ଗିଲାସରେ ନା ପିଆଲାରେ ? ପାତଳା ନା ଗାଢ଼ ?"

" କି ଚମତ୍କାର ମିଠାଇମାନ ! କଣ ସାକାରିନ୍ ଦେଇ ତିଆରି ହୋଇଚି ?"

"ଆରେ ବାବା, ସାକାରିନ୍ କିଏ ଆମେ କିଏ ? ଏ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଆମକୁ ସାକାରିନ୍ ଆଣି ଦେବ କିଏ ? ଇଏ ହେଉଚି ଖାଣ୍ଟି ଚିନି, ବିଶ୍ୱାସ କର ! ମୁଁ ଚାହାରେ ଚିନି ପକାଇଲାବେଳେ କଣ ତୁମେ ଦେଖିନାହଁ ?"

"ହଁ ହଁ । ଆଉ ଇଏ ଚାହା ପ୍ରକୃତ ଚାହା ତ ?"

"ନିଶ୍ଚୟ !"

"ଏସବୁ ତୁମେମାନେ ପାଇଲ କିପରି ?"

"ଜଣେ ଯାଦୁକରର କୃପାରୁ ଆମେ ସବୁ ପାଇ ପାରିଚୁ । ଆମର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଏହିସବୁ ପଦାର୍ଥ ଆଣି ଦେଇଯାଉଚି । ସେ ନୂଆ ମାର୍ଗ ଜଣେ ଜଣାଶୁଣା ଲୋକ । ଏକାବେଳେକେ କାମ ମାର୍ଗର । ପ୍ରାଦେଶିକ ଅର୍ଥସମିତିର ସେ ହେଉଚି ସରକାରୀ ପ୍ରତିନିଧି । ଆମଠାରୁ ସେ ସହରକୁ କାଠ ନେଇଯାଏ ଓ ତା'ର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମ ପାଇଁ ଅଟା ଆଉ ଲହୁଣୀ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଆଣେ । ଆଉ ଚାହା ଦିଏ ?"

"ନାଇଁ, ଥାଉ ।"

"ହଁ, ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ୟୁରିଆଟିନ୍‌ରେ ମୁଁ ପଢୁଥିବାବେଳେ ଆମର ଜଣେ ବଢ଼ିଆ ବିଜ୍ଞାନଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ସେ ପୁଅମାନଙ୍କ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ାଉଥଲେ, ଆମକୁ ବି ପଢ଼ାଉଥିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା କରି ଶେଷ କରି ପାରିବିନାହିଁ । ତାଙ୍କର ନାଆଁ ହେଉଚି ଆଣ୍ଟିପଭ୍ । ଜଣେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ବିବାହ ହୋଇଥିଲା । ଝିଅମାନେ ତା ତାଙ୍କ ଲାଗି ପାଗଳ ହୋଇଯାଉଥିଲେ, ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଯାଇଥିଲେ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ଭାବରେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯାଇ ସେ ସେଇଆଡ଼େ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲେ । ଆମ ଏଇ ଅଞ୍ଚଳର ଆତଙ୍କ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭଙ୍କୁ ଦେଖି ସମସ୍ତେ କହୁଚନ୍ତି ଯେପରି ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ପୁଣିଥରେ ମଶାଣିରୁ ଉଠି ଆସିଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାହା କେବଳ ଜନରବ ମାତ୍ର । ଏହା କଦାପି ସମ୍ଭବ ହୋଇନପାରେ । ତଥାପି କିଏ କହିପାରିବ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ସବୁ ସମ୍ଭବ । ଆଉ କପେ ଚାହା ଦିଏ ?"

●

ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଭାରିକିନୋ

୧

ଶୀତଋତୁ ସମାଗତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ କ୍ରମେ ଅଧିକ ଅବସର ମିଳିଲା । ସେହି ଅବସରରେ ସେ ଆପଣାର ଏକ ନୋଟ୍‌ବହିରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଚାରଗୁଡ଼ିକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ରଖିଲେ । ସେ ଲେଖିଲେ ''ଗତ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଟିଉଟ୍‌ଚେଭ୍‌ଙ୍କ ଲିଖିତ ଏହି ପଂକ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ଆବୃତ୍ତି କରୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି–

''କି ଚମତ୍କାର ଗ୍ରୀଷ୍ମ ସମୟ, କି ମନୋହର ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳ !
ଏହାକୁ କେବଳ କାହାର କୁହୁକ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ ।
ସତେ ଯେପରି ନୀଳାକାଶରୁ ଏହା
ମର୍ତ୍ତ୍ୟଭୂମିକୁ ଅବତରଣ କରିଆସିଚି !''

ପ୍ରଭାତରୁ ପ୍ରଦୋଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣାର ପରିବାର ପାଇଁ ଓ ଆପଣାପାଇଁ କାମ କରିବା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକ ଆଶ୍ରୟ ଯୋଗାଇବା ନିମିତ୍ତ ଆପଣାର ଘରଟିଏ ତିଆରି କରିବା, ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ନସଂସ୍ଥାନ ପାଇଁ ଭୂମିକର୍ଷଣ କରିବା, ଠିକ୍ ରବିନ୍‌ସନ୍ କ୍ରୁଶୋ ପରି ବିଶ୍ୱସ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କର ଅନୁକରଣରେ ଆପଣାର ସଂସାର ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଏବଂ ଠିକ୍ ଆପଣାର ଜନନୀ ପରି ନିତ୍ୟ ନବନବ ରୂପରେ ଆପଣାକୁ ଅବିରାମ ଜନ୍ମଦେବା–ଏହାଠାରୁ ବଳି ଅଧିକ ସୁଖ ଓ ଆନନ୍ଦ ଆଉ କେଉଁଥିରେ ନିହିତ ରହିଚି ?

''ଯେତେବେଳେ ଦୁଇ ହାତ କଠୋର ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମରେ ତତ୍ପର ରହିଥାନ୍ତି, ଆପଣା ମନର ନିର୍ବାଚିତ କୌଣସି ଏକ ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଯେତେବେଳେ ଶାରୀରିକ ଚେଷ୍ଟା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାକୁ ପଡୁଥାଏ ଏବଂ ପୁରସ୍କାର ସ୍ୱରୂପ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଆନନ୍ଦ ଓ ସଫଳତା ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥାଏ, ଯେତେବେଳେ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ଛଅଘଣ୍ଟାକାଳ ମାଟି ଖୋଳିବାକୁ ବା ହାତୁଡ଼ିଦ୍ୱାରା ପିଟିବାକୁ ପଡ଼େ, ସେତେବେଳେ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷର ଜୀବନଦାୟୀ ନିଶ୍ୱାସଦ୍ୱାରା ପରିତପ୍ତ ହେଲାବେଳେ ମୁଣ୍ଡଭିତରେ କେତେକେତେ ନୂଆ ଭାବନାମାନ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ । ଏହି କ୍ରମରେ ଆସି ପରକ୍ଷଣରେ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇ ଚାଲିଯାଉଥିବା ଏହି ଭାବନା, ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଓ ଉପମାଗୁଡ଼ିକୁ କାଗଜ ଉପରେ ଲେଖିରଖିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ସେଗୁଡ଼ିକ ଅତିଶୀଘ୍ର ବିସ୍ମୃତ ହୋଇଯାଆନ୍ତି; ତଥାପି ଏହାକୁ ମୁଁ କ୍ଷତି ବୋଲି ନକହି କେବଳ ଲାଭ ବୋଲି ହିଁ କହିବି । କଡ଼ା ଗାଢୁଆ କଫି ଓ ତମାଖୁ ସେବନ କରି ଆପଣାର କଳ୍ପନା ଓ ଅନୁଭବ ଶକ୍ତିକୁ ଉତ୍ତେଜିତ ଓ ଜାଗ୍ରତ କରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ସହରବାସୀର ବିରାଗମୟ ଜୀବନ ସଂସାରର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଉତ୍ତେଜକ–ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ବାସ୍ତବ ଆବଶ୍ୟକତା ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ ରହିଯାଏ ।

''ମୁଁ ମୋର ଭାବନାକୁ ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଦୂରକୁ ଲମ୍ବାଇ ଦେବାକୁ ଚାହୁଁନାହିଁ । ଟଲ୍‌ଷ୍ଟୟ୍‌ଙ୍କର ସରଳ ନିରାଡ଼ମ୍ବର ଜୀବନାଦର୍ଶ ପ୍ରଚାର କରିବା ବା ସମସ୍ତେ ଚାଲ ମାଟିପାଖକୁ ଫେରିଯିବା ବୋଲି ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ମୋର କୌଣସି ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ସାମ୍ୟବାଦ ବା କୃଷିସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ବିଷୟରେ ସାମ୍ୟବାଦ ଦେଖାଇଥିବା ମାର୍ଗ ଉପରେ ମୁଁ କୌଣସି ବିସ୍ତାର କରିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ । ମୁଁ କେବଳ ମୋର ଜୀବନରେ ଘଟିଥିବା କଥା ହିଁ କହୁଚି, ଜୀବନର ଏକ ଆକସ୍ମିକ ଅଭିଜ୍ଞତାର ଭୂମିଉପରେ ମୁଁ କୌଣସି ମତବାଦର ସୂତ୍ର ଶରୀର ଗଠନ କରିବାକୁ ଚାହୁନାହିଁ । ଆମର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତକୁ ମୁଁ କଦାପି ଅଭ୍ରାନ୍ତ ବୋଲି କହିବିନାହିଁ ଓ ସେଥିରୁ ମୁଁ କୌଣସି ସତ୍ୟର ଅବତରଣ କରାଇବି ନାହିଁ । ଆମ ପରିବାରର ଆର୍ଥିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ କେବଳ ମିଶ୍ରିତ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଆମ ବଗିଚାରୁ ଆମେ କେବଳ ଆଳୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ ପରିବାପତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କରୁଚୁ । ଏହା ଆମର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ କେବଳ ଆଂଶିକ ଭାବରେ ପୂରଣ କରୁଚି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନାନା ଉପାୟରେ ଆମେ ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଆଣୁଚୁ ।

''ଏଠାରେ ଆମେ ଜମିକୁ ଯେପରି ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଚୁ, ତାହା ଆଦୌ ଆଇନସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ । ଏଠି ଦେଶର ଆଇନ୍‌କୁ ଆମେ ଆପଣା ହାତକୁ ନେଇ ନେଇଚୁ ଏବଂ ଆମେ ଯାହାସବୁ କରୁଚୁ, ତାହାକୁ ଦେଶର ଶାସନଠାରୁ ଗୋପନ କରି ରଖିଚୁ । ଆମ ଘରକୁ ଆସୁଥିବା କାଠ ଚୋରାଭାବରେ ଜଙ୍ଗଲରୁ କଟାହୋଇ ଆସୁଚି । ଆମେ ସରକାରର ସମ୍ପତ୍ତି ଚୋରିକରି ଆଣୁଚୁ ବା କ୍ରୟଗର୍ ପରିବାର ଏକଦା ଏହି ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ ଥିଲେ, ଏହିସବୁ କୈଫିୟତ ଦେଇ ଆମେ କଦାପି ଆମର ଦୋଷକୁ କ୍ଷମା କରାଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ । ଆମେ ଏଠାରେ ଯାହାକିଛି କରିପାରୁଚୁ ସେଥିଲାଗି ଆମକୁ ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍‌ର ଉଦାରତା ପାଖରେ ନିଶ୍ଚୟ କୃତଜ୍ଞ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । (ଅବଶ୍ୟ ସେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଆମରି ପରି ଅସଦୁପାୟରେ ଆପଣାର ଜୀବନଭରଣ କରୁଚି ।) ସହରଠାରୁ ଆମେ ଅନେକ ଦୂରରେ ରହିଚୁ, ଆମର ବେଆଇନ୍ କାମଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ କାହାକୁ କିଛି ଜଣାପଡୁନାହିଁ ବୋଲି ଆମେ ନିରାପଦ ଭାବରେ ଏସବୁ କରିପାରୁଚୁ ।

''ଏଠାକୁ ଆସିବା ପରେ ମୁଁ ମୋର ଡାକ୍ତରୀ ବ୍ୟବସାୟ ଛାଡ଼ିଦେଇଚି । ମୁଁ ଜଣେ ଡାକ୍ତର ବୋଲି ଏଠାରେ କାହାରିକୁ କହିନାହିଁ । କାରଣ ମୋର ସ୍ୱାଧୀନତାରେ ମୁଁ କୌଣସିପ୍ରକାର ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ । ତଥାପି ବେଳେ ବେଳେ କେତେକଙ୍କୁ ଖବର ମିଳିଯାଉଚି ଯେ ଭାରିକିନୋଠାରେ ଜଣେ ଡାକ୍ତର ଅଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେମାନେ ମୋର ପରାମର୍ଶ ନେବାକୁ କୋଡ଼ିଏ କୋଡ଼ିଏ ମାଇଲ୍ ବାଟ ଚାଲିକରି ଆସି ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଉଚନ୍ତି, ଗଲାବେଳେ ମୋ ପାଇଁ ନେଇ ଆସିଥିବା କୁକୁଡ଼ାଟିଏ କି ଅଣ୍ଡା ପୁଞ୍ଜିଏ, ଲହୁଣୀ ବା ଆଉ କିଛି ଦ୍ରବ୍ୟ ଏଠାରେ ଦେଇଯାଉଚନ୍ତି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ପାରିଶ୍ରମିକ ନେବିନାହିଁ, ଯେତେ ଏସବୁ କହିଲେ ମଧ୍ୟ କିଛି ଲାଭ ହେଉନାହିଁ । କାରଣ ମାଗଣାରେ ଡାକ୍ତରର ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ିବା ଉପରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଆଦୌ ଆସ୍ଥା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଡାକ୍ତରୀ କାରବାରରୁ ମୁଁ କିଞ୍ଚିତ୍ ଉପାର୍ଜନ ମଧ୍ୟ କରିପାରୁଚି । କିନ୍ତୁ ସାମ୍‌ଡେଭିଆତୋଭ୍ ହିଁ ଆମର—ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍‌ର ଓ ଆମର—ପ୍ରଧାନ ଅବଲମ୍ବନ ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି ।

''ସେ ଏକ ବଡ଼ ଜଟିଳ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ । ତାଙ୍କୁ ଠିକ୍ ଠିକ୍ ବୁଝିବା ମୋ' ପକ୍ଷରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟକର । ଆନ୍ତରିକ ଭାବରେ ସେ ବିପ୍ଳବକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଚନ୍ତି ଏବଂ ଇଉରିଆଟିନ୍‌ର ସୋଭିଏଟ୍ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରିଚି, ସେ ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ଲାଗି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ତାଙ୍କ ହାତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେତେ କ୍ଷମତା ରହିଚି, ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ସେହି କ୍ଷମତା ବଳରେ ଆମ କାହାରିକୁ ନପଚାରି ସେ ଭାରିକିନୋ ଜଙ୍ଗଲର ସବୁକାଠ ଜବତ କରିନେଇ ପାରନ୍ତେ । ସେ ଏପରି କରି ବସିଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରତିବାଦ କରିବୁନାହିଁ, ଏକଥା ସେ ଭଲକରି ଜାଣିଚନ୍ତି । ବା ଅପର ପକ୍ଷରେ ଯଦି ସେ ଏହି ଜମିଦାରୀକୁ ଲୁଟିନେବାକୁ ମନକରନ୍ତେ, ସେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଆପଣାର ସମ୍ପତ୍ତି ବୃଦ୍ଧି କରିପାରନ୍ତେ । ତାଙ୍କୁ କୌଣସି କଥା କହିବାକୁ କେହି ବାହାରନ୍ତା ନାହିଁ । କାହାକୁ ଲାଞ୍ଚ ଦେବା ବା କାହାରି ସହିତ ବାଣ୍ଟ ବସିବାକୁ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ସେସବୁ ନକରି କ'ଣ ପାଇଁ ସେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏତେ ଯତ୍ନ ନେଉଚନ୍ତି ? କାହିଁକି ସେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସକରୁଥିବା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏତେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଚନ୍ତି ? ସବୁବେଳେ ଏପାଖ ସେପାଖ ହୋଇ ଆମପାଇଁ ଏଇଟା ସେଇଟା ଯୋଗାଡ଼ କରି ଆଣିବାମେ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛନ୍ତି ? ଡଷ୍ଟୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସଠାରୁ 'କମୁନିଷ୍ଟ ଘୋଷଣା' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଥିରେ ତାଙ୍କର ସମାନ ପ୍ରବେଶ ରହିଚି, ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ମୋର ମନେହେଉଚି, ଯେ ଏପରି ଅନାବଶ୍ୟକ ଭାବରେ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ଜଟିଳ କରି ରଖିନଥିଲେ, ଜୀବନପ୍ରତି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ସେ ହୁଏତ କୋଉଦିନୁ ମରି ସାରିଥାନ୍ତେ ।''

୨

ଆଉ କେତେକ ଦିନ ପରେ ଡାକ୍ତର ଲେଖିଲେ—

''ପୁରାତନ ବାସଗୃହର ପଛପଟକୁ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଧାଉଡ଼ି କାଠଘରର ଦୁଇଟି ବଖରାରେ ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବାସ କରୁଚୁ । ଆନ୍‌ନା ଇଭାନୋଭ୍‌ନାଙ୍କର ପିଲାଦିନେ କ୍ରୁୟ୍‌ଗର ଏହି ଘରକୁ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କ ଲାଗି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ ।

''ଆମେ ପ୍ରଥମେ ଏଠାକୁ ଆସିଲାବେଳେ ଏହି ଘରଟି ବେଶ୍ ଭାଙ୍ଗିରୁଜି ପଡ଼ିଥିଲା ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ, କିନ୍ତୁ ତରତର ହୋଇ ଆମକୁ ସବୁ ମରାମତି କରିନେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଦୁଇଘର ମଝିରେ ଆମର ଷ୍ଟୋଭ୍—ଷ୍ଟୋଭ୍‌କାମ ଜାଣିଥିବା କାରିଗରମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ଏଇଟିକୁ ମରାମତି କରିନେଇଚୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇଟିଯାକ ଘରପାଇଁ ଷ୍ଟୋଭ୍‌ରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଉତ୍ତାପ ମିଳୁଚି ।

''ନୂଆ ବଗିଚାର ଗଛପତ୍ର ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୁରୁଣା ବଗିଚାଟି ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲାଣି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୀତକାଳ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସବୁ ନିଶ୍ଚଳ ଓ ନିର୍ଜୀବ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଚି, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରକୃତି ମୃତ ଓ ପୁରାତନ ପ୍ରକୃତିକୁ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ରଖି ପାରୁନାହିଁ । ମାଟି ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ବରଫର ରେଖାକୃତିରୁ ପୁରାତନ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇପଡୁଚି ।

''ଆମର ଭାଗ୍ୟ ଭାରି ଭଲ । ଏବର୍ଷ ଶରତକାଳରେ ବେଶୀ ବର୍ଷା ହୋଇନାହିଁ କି ଥଣ୍ଡା ପଡ଼ିନାହିଁ । ବର୍ଷା ଓ ଶୀତ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଆଳୁତକ ଖୋଳି ଘରକୁ ନେବାପାଇଁ

ଆମେ ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ପାଇଥିଲୁ । ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍ ଘରକୁ କେତେ ଦିଆ ହୋଇଛି ତାର କୌଣସି ହିସାବ ରଖାହୋଇନାହିଁ । ଆମେ କୋଡ଼ିଏ ବସ୍ତା ପାଇଚୁ । ମାଟିତଳେ ଘରେ ଆମେ ସେହି ଆଳୁକୁ ସାଇତି ରଖିଚୁ, ଉପରେ ପୁରୁଣା କମ୍ବଳ ଓ କୁଟା ଦେଇ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିଚୁ । ଟୋନିଆ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ବ୍ୟାରେଲ୍ କାକୁଡ଼ିକୁ ଲୁଣ ଦେଇ ରଖିଚି । ଓରାରେ ଟଟକା ବନ୍ଧାକୋବିଗୁଡ଼ିକ ଦୁଇଦୁଇଟା କରି ଛନ୍ଦାହୋଇ ରହିଚି । ଶୁଖିଲା ବାଲିରେ ଗାଜର ପୋତାହୋଇ ଅଛି, ଭାଡ଼ିଉପରେ ମୂଳା, ବିଟ୍, ଶାଲଗମ୍, ମଟର ଓ ଶିମ୍ବ ସାଇତାହୋଇ ରହିଚି ।

ଅଟେଇ ଭିତରେ ଯେତେ ଜାଳେଣି କାଠ ରହିଚି, ଶୀତ ସରିବାଯାଏ ସେଥିରେ ଅତି ଖୁସୀରେ କାମ ଚଳିଯିବ ।

''ମାଟିତଳ ଘରର ଉଷ୍ଣ ଓ ଶୁଷ୍କ ଶୀତୁଆ ହାଉଆ ମୋତେ ଭାରି ଭଲରାଗେ । ଶୀତ ରାତି ପାହି ପ୍ରଭାତ ହୋଇ ଆସୁଥିବ, ମିଞ୍ଜିମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳୁଥିବା ବତିଟିଏ ହାତରେ ଧରି ମାଟିତଳେ ଘରକୁ ଯିବାଲାଗି ଅଧାକବାଟି ଖୋଲିବା ମାତ୍ରକେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ମାଟି, ଚେରମୂଳ ଓ ବରଫର ସୁଗନ୍ଧ ଆସି ତୁମର ନାକକୁ ମାଦକିତ କରି ପକାଇବ ।

''ତଳେ କାମ ସାରି ବାହାରକୁ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ଧାର ପୂରାପୂରି ଯାଇନଥିବ । ହୁଏତ କବାଟ କେଁ କରି ଶବ୍ଦ କରିବ, ହୁଏତ ତୁମକୁ ଛିଙ୍କ ମାଡ଼ିବ ବା ତୁମର ପାଦତଳେ କଅଁଳ ବରଫ ଫସ୍‌ଫସ୍ ହୋଇ ଦବିଯାଉଥିବ, ଦୂରରେ ଥିବା ବନ୍ଧାକୋବି କିଆରିରୁ ଫକ୍‌ଫକ୍ କରି ଠେକୁଆସବୁ ଡେଇଁ ପଳାଉଥିବେ, ସେମାନଙ୍କର ପାଦଚିହ୍ନର ଦାଣ୍ଡିମାନ ବରଫ ଉପରେ ପଡ଼ିଯାଉଥିବ, ଦୂରରୁ କେଉଁଠି କୁକୁରଗୁଡ଼ାକ ହଠାତ୍ ଭୋ ଭୋ ହୋଇ ଭୁକିବାକୁ ଲାଗିବେ ଏବଂ ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାନଅତଡ଼ା ପକାଉଥିବେ । ସେତେବେଳକୁ କୁକୁଡ଼ାମାନଙ୍କର ରାବ ଶାନ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିବ । ଏତିକିବେଳେ ସିନ୍ଦୂରା ଫାଟିବ ।

''ଠେକୁଆଙ୍କର ପାଦଚିହ୍ନ ବ୍ୟତୀତ ମଧ୍ୟ ବଣବିଲେଇଙ୍କର ପାଦଗୁଡ଼ିକ ସେହି ଦିଗନ୍ତବିସ୍ତୃତ ତୁଷାର-ସମତଳ ଉପରେ ଚିତାକମ କାଟି ଚାଲିଯାଇଥିବ, ଦୂରରୁ ଅନାଇଲେ ଠିକ୍ ସରିସରି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ମାଳିପରି ଦେଖାଯାଉଥିବ । ବଣବିଲେଇର ଚାଲି ଠିକ୍ ବିଲେଇର ଚାଲିପରି, ଗୋଟିଏ ପାଦ ଆର ପାଦର ଠିକ୍ ଆଗରେ କରି ପଡ଼େ । ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ ଯେ ଏକା ରାତିକେ ବଣବିଲେଇ ଅନେକ ମାଇଲ ବାଟ ଚାଲିଯାଇପାରେ ।

''ସେମାନଙ୍କୁ ଧରିବାକୁ ଲୋକମାନେ ଫାଶ ବସାଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବଣବିଲେଇଙ୍କ ଜାଗାରେ ବିଚରା ଠେକୁଆଗୁଡ଼ାକ ଏହି ଫାଶରେ ଆସି ପଡ଼ିଯାଆନ୍ତି । ସକାଳ ହେଲାବେଳକୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ବରଫରେ ଅଧେ ପୋତିହୋଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଉଠାଇ ଘରକୁ ନେଲାବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା କାଲୁଆ ଓ କଠିନ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତି ।

''ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଅର୍ଥାତ୍ ବସନ୍ତ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଆମକୁ ଅନେକ ଅସୁବିଧା ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ପ୍ରାଣାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଶୀତକାଳର ସନ୍ଧ୍ୟାଗୁଡ଼ିକରେ ଅବସରବିନୋଦନ ଲାଗି ଆମକୁ ବେଶ୍ ସମୟ ମିଳିଯାଉଚି ।

ସାମ୍‌ଡ୍ରେଭିଆଟୋଭ୍‌ଙ୍କ କୃପାରୁ ଆମକୁ କିରାସିନି ମିଳିଯାଉଚି ଓ ତେଣୁ ରାତିରେ ଆମଘରେ ଆଲୁଅ ଜଳିବା ସମ୍ଭବ ହେଉଚି । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ଆପଣା ଆପଣାର ସିଲାଇ ବା ଉଲ୍‌କାମ ନେଇ ବସନ୍ତି, ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡର ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭିଚ୍ ବା ମୋତେ କିଛି ନା କିଛି ବଡ଼ପାଟି କରି ପଢ଼ି ଶୁଣାଇବାକୁ ହୁଏ । ଷ୍ଟୋଭ୍‌ରୁ ଚମତ୍କାର ଉତ୍ତାପ ମିଳେ । ଷ୍ଟୋଭ୍ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କାଠଗଡ଼ ରହି ନିଆଁ ଜଳିବାରେ ବାଧା ଜନ୍ମାଇଲେ ମୁଁ ସେଇଟିକୁ କାଢ଼ି ବାହାରକୁ ବରଫ ଉପରକୁ ଫୋପାଡ଼ିଦିଏ । ପବନର ପଥ ଅତିକ୍ରମ କଲାବେଳେ ଏହା ଏକ ନିଆଁହୁଳା ପରି ଦେଖାଯାଉଥାଏ, ଏଥିରୁ ଅଗ୍ନିକଣାମାନ ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ, ଗଲାବେଳେ ଏହା ସୁପ୍ତ ଉଦ୍ୟାନର ଚତୁଷ୍କୋଣୀ ପଟାଳିଗୁଡ଼ିକୁ ଆଲୋକିତ କରି ଦେଇଯାଏ, ତା'ପରେ ବରଫ ଭିତରେ କୋଉଠି ପଡ଼ି ପୋତିହୋଇ ପଡ଼େ ।

''ଟଲଷ୍ଟୟଙ୍କର 'ସମର ଓ ଶାନ୍ତି', 'ଇଉଜେନି ଓନିଜିନ୍' ଓ ପୁଷ୍କିନ୍‌ଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କବିତା ଷ୍ଟୋନ୍‌ଧାଲ୍‌ଙ୍କର 'ଲୋହିତ ଓ କୃଷ୍ଣ', ଡିକେନ୍‌ସ୍‌ଙ୍କର 'ଦୁଇନଗରୀର କଥା' ଏବଂ କ୍ଲାଇଷ୍ଟ୍‌ଙ୍କର କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକର ରୁଷୀୟ ଅନୁବାଦ ଆମେ ପଢୁ, ଥରେ ସରିଗଲେ ଆହୁରିଥରେ ମଧ୍ୟ ପଢୁ ।''

୩

ବସନ୍ତାଗମନର ପ୍ରାକ୍‌କାଳରେ ଡାକ୍ତର ଲେଖିଲେ—

''ବୋଧହୁଏ ଟୋନିଆ ପୁଣି ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଚି । ମୁଁ ତାକୁ ଏହିକଥା କହିଲାରୁ ସେ ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ କଲାନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋତେ ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ବୋଲି ଲାଗୁଚି । ଗର୍ଭାଧାନର ପ୍ରଥମ ଲକ୍ଷଣମାନ ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଚି, ତେଣୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ପଷ୍ଟତର ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାଯାଏ ଅପେକ୍ଷା କରିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ।

''ଗର୍ଭସଂଚାର ପରେ ନାରୀର ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଅବଶ୍ୟ ତା'ର ରୂପର ଆକର୍ଷକତ୍ୱ ଏକାବେଳେକେ ଚାଲିଯାଏ ବୋଲି କହିବା ଠିକ୍ ହେବନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତା'ର ରୂପ ଆଉ ଆପଣାର ଅକ୍ତିଆରରେ ରହିପାରେ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଆପଣାର ଗର୍ଭରେ ଧାରଣ କରୁଥିବା ଭବିଷ୍ୟତର ଶାସନଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୁଏ, ତାହାର ଆଉ କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ରହେ ନାହିଁ । ଆପଣାର ରୂପଉପରୁ ଆପଣାର ଅକ୍ତିଆର ଚାଲିଯିବା ଫଳରେ ତାହାର ଶାରୀରିକ ଶୋଭା ଚାଲିଯିବାପରି ମନେହୁଏ । ମୁହଁର ପ୍ରଭା ମଳିନ ହୋଇଯାଏ, ଦେହର ଚମଡ଼ା ଉପରୁ କୋମଳତା ଚାଲିଯାଏ, ତା'ର ଆଖି ଭିତରୁ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଜ୍ୟୋତି ବାହାରୁଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ତା'ର ମନ ଅନୁସାରେ ସେ ଆପଣାର ରୂପକୁ ଗଢ଼ିରଖି ପାରେ ନାହିଁ । ମନେହୁଏ ଯେପରି ଏହି ସବୁ ନୂତନ ଅବସ୍ଥାକୁ ସମ୍ଭାଳିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ସେ ବାଧହୋଇ ଆପଣାର ଅବହେଳା କରିପକାଉଚି ।

''ଏହିବର୍ଷର କର୍ମମୟ ଅବସରମାନ ମୋତେ ଓ ଟୋନିଆକୁ ପରସ୍ପରର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରାଇ ପାରିଚି । ମୁଁ ତାର ଶକ୍ତି, ସୁନିପୁଣତା ଓ ଶ୍ରାନ୍ତିହୀନ ତତ୍ପରତାର ଅନେକ

ପରିଚୟ ପାଇ ପାରିଚି । ଗୋଟାଏ କାମ ସାରି ଆଉ ଗୋଟାଏ ନୂଆ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିବା ଭିତରେ ଯେପରି ଯଥାସମ୍ଭବ କମ୍ ସମୟ ନଷ୍ଟ ହେବ, ସେଥିଲାଗି ତା'ର ଚତୁର ଯୋଜନାମାନ ଦେଖି ମୁଁ ଚକିତ ହୋଇଯାଇଚି ।

''ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗର୍ଭଧାରଣକୁ ମୁଁ ସର୍ବଦା ଶୁଦ୍ଧ ଓ ନିଷ୍ପାପ ବୋଲି ବୋଧ କରିଆସିଚି, ଭଗବାନ୍ ଯୀଶୁଙ୍କର ଜନନୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଚଳିତ ରହିଚି, ତାହାକୁ ହିଁ ମୁଁ ସକଳ ମାତୃତ୍ୱର ଭାବଦ୍ୟୋତକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେ ।

''ଜନନୀ ହେଲାବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରୀ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଏକାକିନୀ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ, ସତେ ଯେପରି ସଂସାରରେ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଏକା ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଗଲେ ! ଜୀବନ ସମ୍ଭାଇବାର ଏହି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମୟରେ ମନେହୁଏ ଯେପରି ଏଥିରେ ପୁରୁଷର କୌଣସି ଅଂଶ ହିଁ ନାହିଁ । ସତେ ଯେପରି ପୁରୁଷକୁ ଏଥିଲାଗି କେବେହେଲେ କିଛି ହେଲେ କରିବାକୁ ପଡ଼ି ନାହିଁ, ସତେ ଯେପରି ସିଧା ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଖସିଆସି ଶିଶୁଟି ମାଆର ଗର୍ଭରେ ପ୍ରବେଶ କରିଚି !

''ନାରୀ ହିଁ ଅତି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଆପଣାର ସନ୍ତାନକୁ ଏହି ସଂସାରକୁ ଅବତରଣ କରାଇଆଣେ । ଜୀବନର କୌଣସି ଏକ ସୁଦୂର ଶାନ୍ତ ଓ ନିରାପଦ ସ୍ଥାନକୁ ତାହାକୁ ବହନ କରି ନେଇଯାଏ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୀରବ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାନମ୍ର ଅନୁରକ୍ତିରେ ସେ ସେଇଠି ଶିଶୁଟିକୁ ବଢ଼ାଇବାରେ ଲାଗେ ।

''ଭଗବାନ୍ ଯୀଶୁଙ୍କର ଜନନୀଙ୍କୁ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ 'ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ଓ ତାଙ୍କର ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସରାଗର ସହିତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯାଇଚି । ସ୍ତୁତିମନ୍ତ୍ରର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦପୁଞ୍ଜ ତାଙ୍କରି ମୁଖଦେଇ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଚି– 'ମୋର ଆତ୍ମା ସେହି ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କର ହିଁ ମହିମା ଘୋଷଣା କରୁଚି, ମୋର ପରିତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କୁ ଧାରଣ କରି ମୋର ଆତ୍ମା ଆନନ୍ଦନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଚି । କାରଣ ସେ ଦୟାପରବଶ ହୋଇ ତାଙ୍କର ଜଣେ ଦାସୀର ସାମାନ୍ୟ ସଦନକୁ ଶୁଭାଗମନ କରିଚନ୍ତି । ଆଜିଠାରୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରସାଦ ପାଇ ସମସ୍ତ ମାନବଜାତି ଏହି ପୁଣ୍ୟାଶିଷର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ରହିବ ।' କେବଳ ଆପଣାର ସନ୍ତାନ ହେତୁ ହିଁ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମା ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କର ମହିମାରେ ଧନ୍ୟ ହୋଇଚି ବୋଲି ସେ କହିଚନ୍ତି (ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଭଗବାନ୍ ହିଁ ମୋତେ ମହାନ୍ ସମ୍ପଦରେ ସମ୍ପନ୍ନ କରି ରଖିଚନ୍ତି ।)– ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ୍ ହେଉଚନ୍ତି ତାଙ୍କର ଗୌରବ । ଜଗତର ଯେ କୌଣସି ଜନନୀ ଠିକ୍ ଏହିପରି କଥା କହିପାରିବ । କାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜନନୀର ସନ୍ତାନ ଭିତରେ ଭଗବାନ୍ ହିଁ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ହୋଇ ଜଗତକୁ ଆସନ୍ତି । ମହାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଜନନୀମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଏହି ଅନୁଭୂତି ଲାଭ କରିଥିବେ । କିନ୍ତୁ ସଂସାରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରୀ ମହାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଜନନୀ ନୁହନ୍ତି କି ? ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନ ସେମାନ୍‌ଙ୍କୁ ନିରାଶ କରିଦିଏ ବୋଲି ଜନନୀମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ଦୋଷୀ କରାଯିବ ?''

୪

''ଇଉଜେନି ଓନିଜିନ୍ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ଅନେକବାର ପଢ଼ିସାରିଲୁଣି । କାଲି ସାମ୍‌ଡେଭିଆତୋଭ୍ ଆସିଥିଲେ, ଆମଲାଗି ନାନାପ୍ରକାର ଜିନିଷ ନେଇ ଆସିଥିଲେ ।

ଭଳି ଭଳି ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ, କିରାସିନି ଏବଂ ଆହୁରି କେତେ କଥା । କଳା ବିଷୟରେ ଆମର ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା ।

"ମୁଁ ସବୁବେଳେ ବିଚାର କରିଆସିଚି, ଯେ ଆମେ କଳାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଗୋଷ୍ଠୀ ଆକାରରେ କଳ୍ପନା କରି ପାରିବାନାହିଁ, ଅସୁମାରି ନାମ ଓ ତନ୍ନିସୃତ ପଦାର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ଆମେ କଳାର ରାଜ୍ୟକୁ ଗଠନ କରିପାରିବା ନାହିଁ । ଅପରପକ୍ଷରେ ଏହାକୁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର, ସୁସୀମିତ ଓ ସୁସଂବଦ୍ଧ ଭାବରାଜ୍ୟ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କଳା ଏକ ଧର୍ମ, ଏକ ନୀତିବାଚକ ଧର୍ମ, ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାରର କଳାକୃତି ଭିତରେ ନିହିତ ଓ ସୁବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଚି । ଏକ ଶକ୍ତି ହିସାବରେ ସେଥିରେ ନିୟୋଜିତ ହୋଇଚି ଏବଂ ଏକ ସତ୍ୟ ହିସାବରେ ତାହାରି ଜରିଆରେ ପରିସ୍ଫୁଟ ହୋଇଉଠିଚି । କଳାକୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ କେବଳ ଆକୃତିସର୍ବସ୍ୱ କରି ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ନାହିଁ । କଳା ହେଉଚି ପ୍ରତ୍ୟେକ କଳାକୃତିର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମ୍ପଦର ଏକ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଓ ଅଦୃଶ୍ୟ ଅଂଶ । ଏହିସବୁକୁ ମୁଁ ଦିବାଲୋକ ପରି ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ମୋର ଶରୀରର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଅସ୍ଥିଭିତରେ ମୁଁ ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଅନୁଭବ କରେ, କିନ୍ତୁ ଏହାକୁ ଶବ୍ଦ ବା ସଂଜ୍ଞା ଦେଇ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟକର ମନେହୁଏ ।

"ଯେ କୌଣସି ସାହିତ୍ୟିକ କୃତି ଆମକୁ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରେ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥାଏ—ଏହାର କଥା, ବିଷୟ, ପରିବେଶ ଓ ଚରିତ୍ର କୌଣସିଟି ବାଦ ଯାଏ ନାହିଁ । ରସ୍‌କୋଲ୍‌ନିକଭ୍ କରିଥିବା ଅପରାଧର କାହାଣୀ ଅପେକ୍ଷା 'ଅପରାଧ ଓ ଦଣ୍ଡ' ଉପନ୍ୟାସରେ ଥିବା କଳାତ୍ମକ ଉପାଦାନ ହିଁ ଆମକୁ ଅଧିକ ଗଭୀର ଭାବେ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥାଏ ।

"ଆଦିମ କାରୁକଳା, ମିଶର, ଗ୍ରୀସ୍ ଓ ଆମର ନିଜ ଦେଶର କଳା ଗତ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଧରି ଆପଣାକୁ ପ୍ରକାଶିତ କରି ଆସିଥିବା ଏହି ସମସ୍ତ କଳାତ୍ମକ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ଆମକୁ ସେହି ଏକ ଓ ଅନବଚ୍ଛେଦ୍ୟ କଳାର ଭାବଦେଇ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହାକୁ ତୁମେ ଭାବ କହ ବା ଜୀବନ ସନ୍ଦେଶ କୁହ କି ଆଉ ଯାହା କହ ପଛକେ, ଏହାର ସର୍ବାନ୍ତର୍ଗାମିତାକୁ ଆମେ କଦାପି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶବ୍ଦରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଦେଇ ପାରିବା ନାହିଁ ଏବଂ ଯଦି କୌଣସି କୃତି ଭିତରେ ଏହି କଳାର ଗୋଟିଏ କଣାମାତ୍ର ରହିଥାଏ, ତେବେ ସେଥିରେ ଆଉ ଯେତେ ଯାହାକିଛି ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ କଳାହିଁ ସବୁରି ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ପ୍ରଧାନ ଓ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ପଦ ରୂପେ ଅନୁଭୂତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ସେହି କୃତିର ସତ୍ୟସାର, ପ୍ରାଣ ବା ଆତ୍ମାରୂପରେ ଅଭିହିତ ହୁଏ ।"

୫

"ଟିକିଏ ସର୍ଦ୍ଦି ହେଲାପରି ଲାଗୁଚି, ଦେହରେ ଟିକିଏ ତାତି ମଧ୍ୟ ରହିଚି । ନିଶ୍ୱାସ ନେବାବେଳକୁ ଧଇଁସଇଁ ଲାଗୁଚି । ସତେ ଯେପରି ତଣ୍ଟିଭିତରେ ଗୋଟାଏ କିଛି ଅଟକି ରହିଚି । ଶରୀରଟା ଖରାପ ହୋଇ ଆସୁଚି । ମୋର ହୃଦଯନ୍ତ୍ରଟା ମୋତେ ସବୁ ପ୍ରକାର କଷ୍ଟ ଦେଉଚି । ମୋର ମାଆଙ୍କର ହୃଦଯନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ ଥିଲା । ସାରା ଜୀବନ ସେ ଏଇଥିରୁ କଷ୍ଟ ପାଇଥିଲେ । ସେହି ରୋଗ କଣ ମୋ' ଭିତରକୁ ଆସି ଏବେ ବାହାରୁଚି କି ? କିନ୍ତୁ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ?

ଯଦି ତାହାହିଁ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଏହି ସଂସାରରେ ମୋର ଆୟୁ ଅତି କମ୍ ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

''ଘରୁ କାଠକୋଇଲାର କ୍ଷୀଣ ଗନ୍ଧ ଆସୁଚି । ଇସ୍ତ୍ରି କରା ହେଉଥିବାର ଗନ୍ଧ । ଟୋନିଆ ଲୁଗାପଟାରେ ଇସ୍ତ୍ରି ଦେଉଚି ।

''ସାମ୍‌ଡେଭିଆଟୋଭ୍ ଆମଲାଗି ଯୋଗାଡ଼ କରି ଆଣିଥିବା ସାବୁନ୍‌ର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରିବାପାଇଁ ଆମେ ଏହା ଭିତରେ ଦୁଇଥର ଲୁଗାପଟା ସଫା କରି ସାରିଲୁଣି । ସାଶେଙ୍କା ଆଜିକାଲି ଭାରି ଦୁଷ୍ଟ ହୋଇଚି । ମୁଁ ଏଠି ବସି ଲେଖୁଥିଲାବେଳେ ସେ ଟେବୁଲ୍ ତଳେ ପଶି ସାମ୍‌ଡେଭିଆଟୋଭ୍‌ଙ୍କର ଅନୁକରଣ କରି ପାଟି କରିବାରେ ଲାଗିଚି, ମୋତେ ଗାଡ଼ିରେ ବସାଇ କୁଆଡ଼େ ନେଉଥିବା ପରି ଅଭିନୟ କରୁଚି ।

''ଦେହଟା ଟିକିଏ ସୁସ୍ଥ ହୋଇଗଲେ ମୁଁ ସହରରେ ଥିବା ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟକୁ ଯାଇ ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଜାତିଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଇତିହାସ ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଆସିବି । ସମସ୍ତେ କହୁଚନ୍ତି ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟକୁ ଅନେକ ଲୋକ ଭଲଭଲ ବହି ଦାନ କରିଚନ୍ତି । ତେଣୁ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ଉତ୍ତମ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ ହୋଇଥିବ । ଲେଖିବାକୁ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ହେଉଚି । କିନ୍ତୁ ଲେଖିବାକୁ ହେଲେ ଜଲଦି ଲେଖିବାକୁ ହେବ । କାରଣ ବସନ୍ତ ଆସିବାକୁ ଆଉ ଆଦୌ ବେଶୀ ଡେରି ନାହିଁ ଏବଂ ବସନ୍ତଋତୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ ଆଉ ପଢ଼ିବାକୁ ବା ଲେଖିବାକୁ କୌଣସି ଫୁରୁସତ୍ ମିଳିବ ନାହିଁ ।

''ମୋର ମୁଣ୍ଡବିନ୍ଧା କ୍ରମେ ଉକ୍ରଟ ହେବାରେ ଲାଗିଚି । କାଲି ରାତିରେ ଆଦୌ ଶୋଇପାରିଲି ନାହିଁ । କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଗୋଳିଆମିଶା ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲି ଯେ ଉଠିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଉ କିଛି ମନେରହିଲା ନାହିଁ । ଯେତିକି ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମୋର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା, କେବଳ ସେତିକି ମନେ ରହିଲା । ସ୍ୱପ୍ନରେ ପବନ ଭିତରୁ ଯେପରି ଏକ ସ୍ତ୍ରୀକଣ୍ଠର ଶବ୍ଦ ଆସି ମୋର କାନରେ ବାଜୁଥିଲା । କିଏ ଏପରି ଗଭୀର ଓ କୋମଳ କଣ୍ଠରେ କଥା କହୁଚି, ଜାଣିବାଲାଗି ମୁଁ ମୋର ପରିଚିତ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ମନେ ପକାଇବାକୁ ଲାଗିଲି । କିନ୍ତୁ କାହାରି ଜଣଙ୍କର କଣ୍ଠସ୍ୱର ପରି ମନେ ହେଲା ନାହିଁ । ଭାବିଲି, ହୁଏତ ତାହା ଟୋନିଆର କଣ୍ଠସ୍ୱର ହୋଇଥିବ । କିନ୍ତୁ ଯେତେ ନିରାସକ୍ତ ହୋଇ ଭାବିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ତା'ର କଣ୍ଠସ୍ୱର ପରି ଜଣା ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ତାହା ମୋ' ପାଖରେ ସେହିପରି ରହସ୍ୟମୟ ହୋଇ ରହିଲା ।

''ଏହି ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ାକ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି । ସାଧାରଣତଃ ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି ଯେ ଜାଗ୍ରତ ଜୀବନରେ ଯେଉଁସବୁ ଘଟଣାମାନ ମନଉପରେ ଖାସ୍ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥାଏ, ମଣିଷ ତାହାକୁ ହିଁ ଶୋଇଲାବେଳେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦେଖିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମୋର ମନେ ହେଉଚି ହୁଏତ ଏହା ଏକାବେଳକେ ଏକ ଓଲଟା କଥା ବି ହୋଇପାରିଥାଏ ।

''ହୁଏତ କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟପ୍ରତି କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆହୋଇ ନଥାଏ, ହୁଏତ କୌଣସି ଏକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବନାକୁ ଭଲକରି ଭାବିବାଲାଗି କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇନଥାଏ, ହୁଏତ କହିଥିବା କେତୋଟି କଥା ବଡ଼ ଅନନୁଭୂତ ଓ ଅସତର୍କ ଭାବରେ କହିହୋଇ ଯାଇଥାଏ—ଏହିସବୁ କଥା ପୁଣି ରାତିହେଲେ ମନର ପଟଉପରକୁ ଲେଉଟି ଆସେ,

ଏସବୁଥିରେ ରକ୍ତମାଂସ ଲାଗି ଯାଇଥାଏ ଏବଂ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ସ୍ୱପ୍ନର ବିଷୟ ହୋଇ ଆବିର୍ଭୂତ ହୁଏ । ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥାରେ ଆମେ ଯାହାକୁ ଏଡ଼ିଦେଇ ଚାଲି ଯାଇଥାଉ, ରାତିରେ ସ୍ୱପ୍ନ ମଧ୍ୟଦେଇ ସେହିଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷତିପୂରଣ ହୁଏ'' ।

୬

''ପରିଷ୍କାର ଶୀତଳ ରାତି । ଚାରିଆଡ଼େ ବଡ଼ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେଖାଯାଉଚି, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପରିଦୃଶ୍ୟମାନ ହେଉଚି । ପୃଥିବୀ, ଆକାଶ, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ତାରା—ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯେପରି ଆଜିର ହିମରାତି ସିମେଣ୍ଟର ଗାନ୍ଥେନିରେ ଏକାକାର କରି ମାଠିନେଇଚି । ରାସ୍ତାଉପରେ ଗଛଛାଇ ପଡ଼ିଚି । ମନେହେଉଚି ଯେପରି ସେଗୁଡ଼ିକ କିଏ ମାଟିଉପରେ ଖୋଦିତ କରିଦେଇ ଯାଇଚି । ରାସ୍ତାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ କୃଷ୍ଣକାୟ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ଆଖିଆଗରେ ଅବିରାମ ଭାସିଯାଉଥିବା ପରି ପ୍ରତୀତ ହେଉଚି । ବୃକ୍ଷଶାଖାର ଉହାଡ଼ ଭିତରୁ ଫୁଟିଉଠିଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ ତାରାମାନ ନୀଳରଙ୍ଗର ଲଣ୍ଠନ ପରି ମନେହେଉଚି । ଛୋଟ ଛୋଟ ତାରାଗୁଡ଼ିକ ଆକାଶସାରା ବିଞ୍ଚିହୋଇ ରହିଚି, ସତେ ଯେପରି ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ କେଉଁ ପ୍ରାନ୍ତରଭୂମି ଘାସଫୁଲରେ ଝଟକି ଉଠୁଚି !

''ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ପୁଷ୍‌କିନ୍‌ଙ୍କ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବାରେ ଲାଗିଚୁ । ସେଦିନ ରାତିରେ ସେ ସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥିବା ସମୟରେ ଲେଖିଥିବା କବିତାଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ଛନ୍ଦ ତାଙ୍କର କବିତାର ଏକ ଅବିଭାଜ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ।

''ପବନ, ଆଲୋକ, ଜୀବନର କୋଳାହଳ ଓ ବାସ୍ତବତା ସତେ ଯେପରି ଏକ ବୃହତ୍ ଗବାକ୍ଷପଥ ଦେଇ ତାଙ୍କର କବିତା ଭିତରକୁ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଚି ! ବାହରର ପୃଥିବୀ ଓ ପ୍ରାତ୍ୟହିକ ଜୀବନର ସାମଗ୍ରୀମାନେ ଆସି ତାଙ୍କ କବିତାର ପୂର୍ବତନ ଅସ୍ୱଚ୍ଛତାକୁ ଦୂରୀଭୂତ କରିଦେଉଚି । କବି ପୁଷ୍‌କିନ୍‌ଙ୍କର ଏହି ତ୍ରିପଦୀଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ରୁଷ ଜୀବନକୁ ମାପିବା ପାଇଁ ଏକକ ରୂପେ ତିଆରି ହୋଇଚି, ସତେ ଯେପରି ରୁଷିଆର ସମଗ୍ର ଜୀବନର ଅସ୍ତିତ୍ୱର ଛାଞ୍ଚ ଅନୁସାରେ ଏହା ତିଆରି ହୋଇଚି । ଗୋଡ଼ପାଇଁ ଜୋତାର ବା ହାତପାଇଁ ମୋଜାର ମାପ ନେଲାପରି ଯେପରି ଏହା ରୁଷ ଜୀବନର ମାପ ନେବାଲାଗି ତିଆରି ହୋଇଚି !''

୭

''ଡାକ୍ତର ବା କୃଷକ ହିସାବରେ ମୋତେ ଅବଶ୍ୟ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଧିକ ସ୍ଥାୟୀ ଓ ଅଧିକ ସାରମୟ କିଛି ସୃଷ୍ଟି କରିବାପାଇଁ ମୋତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ହୁଏତ କୌଣସି ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରବନ୍ଧ ବା ସାହିତ୍ୟର ରଚନା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।'

''ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ 'ଫାଉଷ୍ଟ' ର କଳା ନେଇ ଏହି ସଂସାରରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାଏ । ସଂସାରର ସବୁକିଛି ବୁଝିବା ପାଇଁ, ଅନୁଭବ କରିବା ପାଇଁ ଓ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିବାପାଇଁ ତା' ଭିତରେ ଏକ ପ୍ରବଳ ଅଭିଳାଷ ତାକୁ ଅସ୍ଥିର କରୁଥାଏ । ତାଙ୍କର ପୂର୍ବଗାମୀ ଓ ସମକାଳୀନମାନଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହରୁ ଫାଉଷ୍ଟଙ୍କୁ ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । କେବଳ

ବିକର୍ଷଣର ନିୟମଦ୍ୱାରା ହିଁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଗତିର ନିର୍ଣ୍ଣୟ ହୋଇଥାଏ, ସମସାମୟିକ ଭ୍ରମ ଓ ଭ୍ରାନ୍ତ ସତ୍ୟକୁ ଖଣ୍ଡନ କରିବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ବିଜ୍ଞାନ ଆପଣାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଦ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥାଏ । ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷକମାନେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଯେଉଁ ପ୍ରେରଣାମୟ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ରଖିଯାଇଥିଲେ ତାହାରି ଫଳରେ ଫାଉଷ୍ଟଙ୍କ ଭିତରେ ଜଣେ କଳାକାରର ପ୍ରତିଭାମାନ ମଧ୍ୟ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଆକର୍ଷଣର ନିୟମ ଦ୍ୱାରା ହିଁ କଳାତ୍ମକ ପ୍ରଗତିର ମାନ ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହୁଏ । ପ୍ରିୟ ପୂର୍ବଗାମୀମାନଙ୍କର ଅନୁକରଣ ଓ ପ୍ରଶଂସାଗାନ କରିବା ଫଳରେ ହିଁ କଳାର ଅଗ୍ରଗତି ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ ।

''ମୋ' ଭିତରେ ଏପରି କେଉଁ ପ୍ରବୃତ୍ତି ରହିଚି ଯାହାକି ମୋତେ ଜଣେ ଡାକ୍ତର ଓ ଜଣେ ଲେଖକ ହେବାରୁ ନିବୃତ୍ତ କରି ରଖୁଚି ? ଆମେ ଅନେକ ଅଭାବର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଚୁ, ଆମକୁ ଆଶ୍ରୟ ଖୋଜି ସ୍ଥାନରୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ହେବାକୁ ପଡୁଚି, ତଥାପି ଏହି ନିସ୍ପୃହତା ଲାଗି ମୁଁ କଦାପି ଏସବୁ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଦାୟୀ କରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାରିଆଡ଼େ ଶବ୍ଦାଡ଼ମ୍ବରର ଯେଉଁ ମଞ୍ଜୁବାଚାଳତା ଫେଶନ ହୋଇଚି, 'ଭବିଷ୍ୟତରେ ପ୍ରଭାତାଗମ' 'ନୂତନ ପୃଥିବୀର ନିର୍ମାଣ' ଓ 'ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର ବର୍ତ୍ତିକାଧାରୀ' ପ୍ରଭୃତି ଯେତେ ଲମ୍ବକଥାମାନ ଆଜିକାଲି ଚାରିଆଡ଼େ କୁହାଯାଉଚି ତାହାହିଁ ମୋର ସମସ୍ତ ସ୍ପୃହାକୁ ଅପହରଣ କରିନେଉଚି । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିବାବେଳେ ମନେହେଉଚି, 'କି ପ୍ରଶସ୍ତ ଓ ସୁନ୍ଦର କଳ୍ପନାଶକ୍ତି, କି ଚମତ୍କାର ଶବ୍ଦସମ୍ପନ୍ନତା' ! କିନ୍ତୁ ଏହା ଭିତରେ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି କଳ୍ପନାର ଗଭୀରତା ନାହିଁ, ଏହା ଅତି ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର ଏବଂ ସେଇଥି ସକାଶେ ବାହାରକୁ ଏହା ଏପରି ଜାକଜମକିଆ ମନେହେଉଚି ।

''ଜୀବନର ପରିଚିତ ସାମଗ୍ରୀସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରତିଭାର ସ୍ପର୍ଶ ବାଜି ନୂତନ ଭାବର ଭୂମିକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଏ, କେବଳ ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ତାହା ଯଥାର୍ଥରେ ମହାନ୍ ହୁଏ ।

''ସମଗ୍ର ରୁଷ ସାହିତ୍ୟରେ ମୁଁ ଚେକଭ୍ ଏବଂ ପୁଷ୍‌କିନ୍‌ଙ୍କର ଶିଶୁସୁଲଭ ରୁଷୀୟ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲପାଏ ।''

୮

''ବସନ୍ତର ପ୍ରଥମ ଉନ୍ମେଷ ଅନୁଭୂତ ହେଲାଣି । ପବନରୁ ମଦିର ଗନ୍ଧ ବାହାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ଏକ ନିଦ୍ରାଳୁ ଓ ତୈଳାକ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ମିଟିମିଟି ହୋଇ ଜଳୁଚି, ନିଦ୍ରାଳୁ ପାଇନ୍ ଗଛମାନ ଆପଣାର ପତରଛୁଞ୍ଚିଗୁଡ଼ିକୁ ଆଖିପତାର ବାଳପରି ମିଟିମିଟି କରୁଚନ୍ତି, ତୈଳାକ୍ତ ଜଳାଶୟମାନ ଦିବାସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଲୋକରେ ଚକଚକ ଦେଖାଯାଉଚି । ଦେଶଟାସାରା ଯେପରି ହାଇମାରି ଲମ୍ବହୋଇ ଆପଣାର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରସାରିଦେଉଚି, କଡ଼ ଲେଉଟାଇ ପୁଣି ଶୋଇପଡୁଚି ।

''ପ୍ରଥମ ବସନ୍ତକାଳରେ ଆମେ ଭାରିକିନୋଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲୁ । ଅଳ୍ପଦିନପରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ବନାନୀ ଶ୍ୟାମଳ ହୋଇ ଉଠିଲା ଏବଂ ପୁଣି ଅଳ୍ପ କେତେଦିନ ପରେ ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ଚଢ଼େଇଙ୍କର ଗୁଞ୍ଜନ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଲା ।

''ଏଥର ବି ସେହି ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣି ମନେହେଲା ଯେପରି ଏହାକୁ ମୁଁ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ଶୁଣୁଚି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଚଢ଼େଇଙ୍କର ଗୀତଠାରୁ ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ଚଢ଼େଇର ଗୀତ ଯେ କେଡ଼େ ଭିନ୍ନ, ତାହା ଭାବି ମୁଁ ବଡ଼ ଚକିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି ।''

୯

''ବସନ୍ତସମୟ । ବସନ୍ତ କାଳର ବୁଣାବୁଣି ଲାଗି ଆମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଚୁ । ଦିନଲିପି ଲେଖିବାକୁ ଆଉ ସମୟ ନାହିଁ । ଲେଖିବାବେଳେ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଖୁସି ଲାଗୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଗାମୀ ଶୀତଋତୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ଅଗତ୍ୟା ଏହି ଲେଖା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

''ସେଦିନ ବସନ୍ତଋତୁର ବଢ଼ିବଦଳ ଲାଗି ରହିଥିବା ସମୟରେ କାଦୁଅପଙ୍କର ରାସ୍ତା ପାର ହୋଇ ଜଣେ ରୁଗ୍ଣ କୃଷକ ସ୍ଲେଜ୍‌ଗାଡ଼ିରେ ଏଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ତାକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିବା ଲାଗି ମୁଁ ନାସ୍ତି କରିଦେଲି । କହିଲି ଯେ ଆଜିକାଲି ମୁଁ ଆଉ ଡାକ୍ତରୀ କରୁନାହିଁ । ମୋ'ପାଖରେ ଔଷଧପତ୍ର ବା ଯନ୍ତ୍ରପାତି କିଛି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ସହଜରେ ଛାଡ଼ିବା ମଣିଷ ନୁହେଁ । ମୋତେ ଯେମିତି ହେଲେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଦେଖ । ମୋର ଚମଡ଼ା ଏକାବେଳେକେ ଖରାପ ହୋଇଗଲାଣି । ମୋ' ପ୍ରତି ଟିକିଏ ହେଲେ ଦୟାକର । ମୁଁ ରୋଗୀଟା ପରା ! ମୁଁ କଣ କରିବି ଭାବି ଠିକ୍‌କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋର ହୃଦୟଟା ତ ଆଉ ପଥରରେ ତିଆରି ହୋଇ ନାହିଁ । ମୁଁ ତାକୁ ଲୁଗାପଟା ଖୋଲିଦେବାକୁ କହିଲି । ତା'ର ଦେହ ସାରା ଘାଆ ଭର୍ତ୍ତିହୋଇ ରହିଥିଲା । ତାକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଝରକାଉପରେ ଥୁଆହୋଇଥିବା କାର୍ବୋଲିକ୍ ଏସିଡ୍‌ର ବୋତଲ ଉପରେ ମୋର ଆଖି ପଡ଼ିଗଲା । (ଏପରି ଏକ ଜିନିଷ ଏହି ଘରକୁ କିପରି କେଉଁଠୁ ଆସିଲା, ମୋତେ ସେକଥା ପଚାର ନାହିଁ । ଏହିଟି ଏବଂ ଏହିପରି ଆହୁରି ଅନେକ ଜିନିଷ ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିଲି । ସେ ସମସ୍ତ ଜିନିଷ ସାମ୍‌ଡେଭିଆଟୋଭ୍‌ଙ୍କ ଦୟାରୁ ଆସୁଥିଲା ।) ତା'ପରେ ଦେଖିଲି ଯେ ଦୁଆରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ଲେଜ୍‌ଗାଡ଼ି ଆସି ଅଟକିଲା । ପ୍ରଥମେ ଭାବିଲି ଯେ ସେଇଟିରେ ହୁଏତ ଆଉ ଜଣେ ରୋଗୀ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିବ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଗାଡ଼ିରେ ମୋର ଭାଇ ଏଭ୍‌ଗ୍ରାଫ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା । କେଉଁ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଖସିପଡ଼ିଲା ପରି ସେ ହଠାତ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା । ପରିବାରର ସମସ୍ତେ ତା'ର ଖବର ବୁଝିଲେ । ମୁଁ ଏଣୁ କାମସାରି ପରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗ ଦେଲି । ନାନା ପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନର ଅସରାରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ହନ୍ତସନ୍ତ କରି ପକାଇଲୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ କେଉଁଠାରୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ? କିପରି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ? କିନ୍ତୁ ସବୁଦିନପରି ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେ ବାଆଁରେଇ ହେଲାପରି ହେଲା—କେତେବେଳେ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସିଲା ତ କେତେବେଳେ ଗାତ୍ରକୁଞ୍ଚନ କଲା ଏବଂ କେତେବେଳେ ପ୍ରହେଳିକାରେ ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

''ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ସପ୍ତାହ କାଳ ସେ ଆମ ସହିତ ରହିଲା । ଅନେକ ସମୟରେ ଇଉରିଆଟିନ୍‌କୁ ଯିବାଆସିବା କରୁଥିଲା, ତା'ପରେ ଦିନେ ହଠାତ୍ କୁଆଡ଼େ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ସତେଅବା ମାଟି ଆଁକରି ତାକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଗର୍ଭସାତ୍ କରିନେଲା ! ସେ ଏଠାରେ ଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ବେଶ୍ ଜାଣି ପାରିଥିଲି ଯେ ସାମ୍‌ଡେଭିଆଟୋଭ୍‌ଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ତା'ରି ଅଧିକ କ୍ଷମତା ଥିଲା ଏବଂ ତା'ରି

ସମ୍ପର୍କ-ପରିଚୟମାନ ଆହୁରି ରହସ୍ୟମୟ ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ ହୋଇଚି ? କଣ କରୁଚି ? କିପରି ତା' ହାତକୁ ଏତେ କ୍ଷମତା ଆସିଲା ? ଆମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ବୋଲି ତାକୁ ସେ ଜବାବ ଦେଇ ଯାଇଥିଲା । ତା'ହେଲେ ଟୋନିଆ ସାଶେଙ୍କା ଲାଗି ଅଧିକ ସମୟ ଦେଇପାରିବ ଓ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଡାକ୍ତରୀ ଓ ଲେଖାଲେଖି କରିବାପାଇଁ ଅଧିକ ସମୟ ପାଇପାରିବି । ସେ କିପରି ଆମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ ବୋଲି ତାକୁ ଆମେ ପଚାରିଲୁ । ସେ କେବଳ ଈଷତ୍ ହସିଲା, କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଲାନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଆପଣା ଜବାବରୁ କେବେହେଲେ ବାହାର ହୋଇ ନାହିଁ । ଯାହା ଜଣାପଡୁଚି ଆମର ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରକୃତରେ ନିଶ୍ଚୟ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଯିବ ।

"ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଅଦ୍ଭୁତ ! ସେ ମୋର ଅନ୍ୟ ମାଆର ସନ୍ତାନ, ମୋର ଭାଇ, ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ଏକ ସାଙ୍ଗିଆ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତା' ବିଷୟରେ ମୁଁ କିଛି ହେଲେ ଜାଣିନାହିଁ ।

"ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ପାଇଁ ସେ ମୋର ଶୁଭଙ୍କର ହିସାବରେ ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିଚି, ମୋତେ ଏ ଦୁଃଖରୁ ପାର କରାଇ ନେଉଚି, ମୋର ଅଭାବ ଅସୁବିଧାମାନ ମେଣ୍ଟାଇ ଦେଉଚି । ସମ୍ଭବତଃ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବନରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସହାୟକମାନଙ୍କ ସହିତ ଏପରି ଏକ ଗୁପ୍ତ ଅଜ୍ଞାତ ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ସହାୟକ ହୋଇ ରହିବା ଦରକାର, ଏପରି ଏକ ପ୍ରତୀକୀଭୂତ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନାହୂତ ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାଲାଗି ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବା ଦରକାର । ମୋ'ର ଜୀବନରେ ମୋର ଭାଇ ଏଫ୍‌ଗ୍ରାଫ୍ ଏହିପରି ଏକ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରୁଚି, ଏହି ଗୁପ୍ତ ସହାୟକର ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରୁଚି ।"

ଏଇଟି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କର ଦିନଲିପି ହଠାତ୍ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଚି । ଆଉ କେବେ ଏହାକୁ ଲେଖିବାଲାଗି ସେ ସୁଯୋଗ ପାଇ ନାହାନ୍ତି ।

୧୦

ଇଉରିଆଟିନ୍ ସାଧାରଣ ଲାଇବ୍ରେରୀର ପଠନାଳୟରେ ବସି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆପଣା ଲାଗି ପଢ଼ିବାକୁ ମଗାଇଥିବା ବହିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖୁଥିଲେ । ପଠନାଳୟର କାନ୍ଥଯାକ ଅନେକ ଝରକା ଏବଂ ଘର ଭିତରେ ପ୍ରାୟ ଶହେଜଣ ମଣିଷ ବସି ପଢ଼ିପାରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା । ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଏପାଖରୁ ସେପାଖ ଯାଏ ଟେବୁଲ ପଡ଼ିଥିଲା । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଲାଇବ୍ରେରୀ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା, ବସନ୍ତ ସମୟରେ ସହରର ରାସ୍ତାରେ ଆଲୁଅ ଦିଆହେଉ ନ ଥିଲା । ଜିଭାଗୋ ପ୍ରତିଦିନ ଅନ୍ଧାରହେବା ପୂର୍ବରୁ ଲାଇବ୍ରେରୀରୁ ଚାଲିଆସୁଥିଲେ ଓ ରାତ୍ରିଭୋଜନର ସମୟଠାରୁ ଅଧିକ ସମୟ କଦାପି ସହରରେ ରହୁ ନଥିଲେ । ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍‌ଠାରୁ ମାଗି ନେଇଥିବା ଘୋଡ଼ାକୁ ସେ ସାମ୍‌ଡେଭିଆତୋଭ୍‌ଙ୍କର ବସାଘରେ ବାନ୍ଧି ଦେଉଥିଲେ, ସକାଳଯାକ ଲାଇବ୍ରେରୀରେ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଅପରାହ୍ଣ ସମୟକୁ ଭାରିକିନୋ ଲେଉଟି ଆସୁଥିଲେ ।

ଲାଇବ୍ରେରୀରେ ପଢ଼ାପଢ଼ି ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଇଉରିଆଟିନ୍‌କୁ ଖୁବ୍ କ୍ୱଚିତ୍ ଯାଉଥିଲେ । ସେଠି ତାଙ୍କର ବିଶେଷ କୌଣସି କାମ ନଥିଲା ଏବଂ ସହରର ରାସ୍ତାସବୁ ତାଙ୍କୁ ଭଲ କରି ମାଲୁମ ନଥିଲା । ଲାଇବ୍ରେରୀର ପଠାନାଳୟରେ ବସି

ପଢିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଓ ଦୂରରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଆହୁରି ଅନେକ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବସି ପଢିଲାବେଳେ ସେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଯେପରି ସହରର କୌଣସି ଭିଡ଼ ଛକଜାଗା ଉପରେ ଠିଆହୋଇ କ୍ରମେ ସେ ସହର ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇଯାଉଚନ୍ତି, କେବଳ ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି, ସହରର ଘର ଓ ରାସ୍ତାମାନ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ଏହି ପଠନାଳୟ ଭିତରକୁ ଆସି ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହେଉଚି ।

ଅବଶ୍ୟ ଝରକାବାଟ ଦେଇ ପ୍ରକୃତ ଇଉରିଆଟିନ୍ ସହର ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା । ମଝି ଝରକାର ଆଗକୁ ଏକ ବଡ଼ ଟ୍ୟାଙ୍କ୍‌ରେ ଗରମପାଣି ରହିଥିଲା । ପଢୁଥିବା ଲୋକମାନେ କିଞ୍ଚିତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ମଝିରେ ମଝିରେ ସେଠାକୁ ଯାଉଥିଲେ, କେହି ତମାଖୁ ଟାଣୁଥିଲେ, କେହି ଗରମପାଣି ପିଇବାପରେ କପ୍‌କୁ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ରଖି ଦେଉଦେଉ ବାହାରକୁ ଅନାଇ ସହରର ଦୃଶ୍ୟକୁ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଦେଖୁଥିଲେ ।

ଦୁଇପ୍ରକାରର ଲୋକ ପଠନାଳୟକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥାନୀୟ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀବର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଥିଲେ, ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବୟସ୍କ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ଅବଶିଷ୍ଟ ସାଧାରଣ ନିମ୍ନ ସ୍ତରର ପରିବାରର ଲୋକ ଥିଲେ ।

ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ବସନ, ଭୂଷଣ ଓ ମୁହଁର ଚେହେରା ଦେଖି ସେମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ଦରିଦ୍ର ଓ ଅବହେଳିତ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା । ହୁଏତ ଅନ୍ନକଷ୍ଟ, ରକ୍ତହୀନତା, କାମଳ ବା ଶୋଥ ହେତୁ ସେମାନେ ବଡ଼ ଫୁଲ୍‌କା ଫୁଲ୍‌କା ଦେଖାଯାଉଥିଲେ । ସେମାନେ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଲାଇବ୍ରେରୀକୁ ଆସୁଥିଲେ, କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଜାଣିଥିଲେ ଓ ଲାଇବ୍ରେରୀକୁ ଠିକ୍ ଆପଣା ଘର ପରି ମନେ କରୁଥିଲେ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା । ସେମାନେ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଓ ଚମତ୍କାର ପୋଷକମାନ ପିନ୍ଧିଥିଲେ । ସତେ ଯେପରି ଗିର୍ଜାଘରକୁ ଆସିବାପରି ସେମାନେ ଲାଇବ୍ରେରୀ ଘରେ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ପ୍ରବେଶ କରୁଥିଲେ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ପାଟିତୁଣ୍ଡ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଯେ ପଠନାଳୟର କାଇଦା କଟକଣା ବିଷୟରେ ଅନଭିଜ୍ଞ ଥିଲେ ତା' ନୁହେଁ ବରଂ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ନକରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ି ସେମାନେ ଆପଣାର ଶକ୍ତିଶାଳୀ ପଦକ୍ଷେପ ଓ କଣ୍ଠସ୍ୱରକୁ ଆଦୌ ସମ୍ଭାଳିକରି ରଖି ପାରୁନଥିଲେ ।

୧୧

ପଠନାଳୟର ଗୋଟାଏ ପାଖକୁ ବସି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ପଢାପଢ଼ି କରୁଥିଲେ । ସ୍ଥାନୀୟ ଭୂମିସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ନାନା ତଥ୍ୟପତ୍ର ଓ ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ସାମାଜିକ ଓ ଜାତିଗତ ସଂଗଠନ ବିଷୟରେ କେତେକ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିଲା । ପୁଗାଚେଭ୍ ବିଦ୍ରୋହର ଇତିହାସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ ଆଉ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ବହି ମଧ୍ୟ ମଗାଇ ପଠାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମୁହଁରେ ରୁମାଲ ଦେଇଥିବା ଓ ସିଲ୍କ ବ୍ଲାଉଜ ପିନ୍ଧିଥିବା ଲାଇବ୍ରେରିଆନ୍ ତାଙ୍କୁ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ କରି କହିଲେ ଯେ ଜଣେ

ପଢ଼ାଳିଙ୍କୁ ଏକାବେଳକେ ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ବହିଦେବା ନିୟମବିରୁଦ୍ଧ ହେବ । ତେଣୁ ଅନ୍ୟ ବହି ପଢ଼ିବାକୁ ନେବାପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କୁ ଆଗରୁ ନେଇଥିବା କେତେକ ପତ୍ରିକା ଓ ପୁସ୍ତକ ଫେରାଇ ଦେବାକୁ ହେବ ।

ତେଣୁ ଆଗରେ ଗଦାହୋଇ ରହିଥିବା ବହିପତ୍ରଗୁଡ଼ାକୁ ସେ ତରତର କରି ଖେଳାଇ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଗଲେ । ଯେଉଁଗୁଡ଼ାକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦରକାରୀ ନୁହେଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଫେରାଇ ଦେବାଲାଗି ସେ ଅଲଗା କରି ରଖିଲେ । ସେଗୁଡ଼ିକ ବଦଳରେ ସେ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ଇତିହାସ ବହିଗୁଡ଼ିକ ପାଇପାରିବେ । ବାହାରକୁ ଏଣେ ତେଣେ ନଅନାଇ ସେ ଏକ ମନରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଘରେ ବସିଥିବା ପାଠକମାନଙ୍କର ଭିଡ଼ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ମନକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ କରୁନଥାଏ ।

ହଠାତ୍ ପଠନାଳୟରେ ସେ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାପରି ଅନୁଭବ କଲେ । କୋଠରିର ସେ ତରଫରେ ଜଣେ ନୂଆ ଲୋକ ପଢ଼ିବାକୁ ପ୍ରବେଶ କଲା । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆଣ୍ଟିପୋଭାକୁ ଚିହ୍ନିପାରିଲେ । ସେ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ପିଠି କରି ବସିଥିଲା ଓ ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ ଛିଙ୍କୁଥିବା ଲାଇବ୍ରେରୀଆନ୍‌ଙ୍କ ସହିତ ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲା । ମନେ ହେଉଥିଲା ଏହି କଥୋପକଥନ ଯେପରି ଲାଇବ୍ରେରିଆନଙ୍କୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଚି—ଏହା ଶୁଣିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କେବଳ ତାଙ୍କର ବିରକ୍ତିକର ସର୍ଦ୍ଦି ଯେ କମ୍ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ତା ନୁହେଁ ତାଙ୍କର ମନଭିତରକୁ ଉତ୍ତପ୍ତ କରି ରଖିଥିବା ନାନାପ୍ରକାର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ୱନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ଉଶ୍ୱାସ ହୋଇଯାଉଥିଲା । ଆଣ୍ଟିପୋଭା ପ୍ରତି ଏକ ଉଷ୍ଣ ଓ କୃତଜ୍ଞ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରୁକରୁ ସେ ନାକଉପରେ ମାଡ଼ି ଧରିଥିବା ରୁମାଲଟିକୁ ଆପଣାର ପକେଟ୍ ଭିତରେ ରଖିଲେ ଓ ଖୁସି ହୋଇ ଆପଣାର ସ୍ଥାନରେ ଯାଇ ବସିଲେ ।

ଏହି ଦୃଶ୍ୟଟି ପଠନାଳୟରେ ବସିଥିବା ସମସ୍ତଙ୍କର ନଜରରେ ପଡ଼ିଥିଲା ଓ ସମସ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ଆଣ୍ଟିପୋଭାକୁ ଅନାଇ ଦେଖୁଥିଲେ । ଏହିସବୁ ଇସାରା ଓ ଇଙ୍ଗିତରୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଅନୁମାନ କଲେ ଯେ ଆଣ୍ଟିପୋଭାକୁ ଏହି ସହରରେ ଅନେକ ଲୋକ ଜାଣିଚନ୍ତି ଓ ଅନେକଙ୍କ ସହିତ ତା'ର ଭଲ ସମ୍ପର୍କ ରହିଚି ।

୧୨

ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଉଠିଯାଇ ତା' ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ଆସିବାକୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ସଙ୍କୋଚ ଓ ସମ୍ଭ୍ରମ ତାଙ୍କୁ ଅଟକାଇ ରଖିଲା । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପଢ଼ିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛି, ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଯାଇ ତା'ର କାମରେ ବ୍ୟାଘାତ ଦେବା ଅନୁଚିତ ହେବ ବୋଲି ସେ ଭାବିଲେ । ତା'ଆଡ଼କୁ ବାରବାର ଅନାଇବାର ପ୍ରଲୋଭନରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବାକୁ ସେ ଆପଣାର ଚଉକିକୁ ଅନ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ବୁଲାଇଦେଇ ବସିଲେ ଓ ଆପଣାର ବହିପତ୍ର ଉପରେ ମନୋନିବେଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ।

କିନ୍ତୁ ମନଭିତରେ ତାଙ୍କର ଭାବନାମାନ ଅଧ୍ୟୟନକୁ ଛାଡ଼ି କୁଆଡ଼େ ମନ କୁଆଡ଼େ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ହଠାତ୍ ସେ ଅନୁଭବ କଲେ ଯେ ଭାରିକିନୋଠାରେ ସେଦିନ ଶୀତରାତିରେ ଶୋଇ ଶୋଇ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲାବେଳେ ସେ ଆଣ୍ଟିପୋଭାର କଣ୍ଠସ୍ୱର ହିଁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲେ ।

ଏହି କଥାଟି ଆବିଷ୍କାର କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ବିମୂଢ଼ପ୍ରାୟ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ପାଖରେ ବସିଥିବା ପାଠକମାନଙ୍କୁ ବିସ୍ମିତ ଓ ବିଚଳିତ କରି ଆଣ୍ଟିପୋଭାକୁ ଯେପରି ଦେଖିପାରିବେ, ଆପଣାର ଚଉକିକୁ ପୁଣି ସେହିପରି ବୁଲାଇ ବସିଲେ ଏବଂ ତା' ଆଡ଼କୁ ନିରେଖି ଚାହିଁବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପଛଆଡ଼କୁ କଣେଇକରି ଚାହିଁ ସେ ତାକୁ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ସେ ଫିକାରଙ୍ଗର ଚେକ୍ ବ୍ଲାଉଜ୍‌ଟିଏ ପିନ୍ଧିଛି ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନଧ୍ୟାନ ଲଗାଇ ପଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ଛୋଟ ପିଲାଟି ପରି ତା' ମୁଣ୍ଡ କାନ୍ଧଆଗକୁ ଢଳିପଡ଼ିଛି । ବେଳେବେଳେ କଣ ଭାବିବାଲାଗି ଯେପରି ପଢ଼ା ବନ୍ଦ କରୁଛି, ଉପରକୁ ଛାତ ଆଡ଼କୁ ଓ ସମ୍ମୁଖକୁ ଅନାଉଛି ଏବଂ ତା'ପରେ ଗାଲଉପରେ ହାତଭରା ଦେଇ ପଢୁଥିବା ବହିରୁ କଣସବୁ ଲେଖିବାରେ ଲାଗିଛି । ତା'ର ହାତରେ ଥିବା ପେନ୍‌ସିଲ୍‌ଟି ଖାତା ଉପରେ ଖରଗତିରେ ଦଉଡ଼ି ଚାଲିଯାଉଛି ।

ମେଲିଉଜେଇଭୋଠାରେ ଥରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଯାହା ଧାରଣା କରିଥିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଠିକ୍ ସେହିକଥା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ''କାହାକୁ ଖୁସୀ କରିବାକୁ ବା ଅନ୍ୟ ଆଖିରେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବାକୁ ତାର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ ।''—ସେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ''ସାଧାରଣ ନାରୀର ଚରିତ୍ର ସେହି ଦିଗଟିକୁ ସେ ଭାରି ଘୃଣା କରେ । ତା'ର ରୂପ କାହିଁକି ଏଡ଼େ କମନୀୟ ଓ ସୁନ୍ଦର ହେଲା ଏଇଥିସକାଶେ ଯେପରି ସେ ଆପଣାକୁ ଶାସ୍ତିଦେବାରେ ଲାଗିଛି । କିନ୍ତୁ ଆପଣାପ୍ରତି ଏହି ସଦୟ ବୈରଭାବ ତାହାକୁ ଦଶଗୁଣ ଅଧିକ ଆକର୍ଷଣୀୟ କରି ପକାଉଛି ।

''ତାର ସବୁ କାମ କରିବାର ଢଙ୍ଗଟି କେତେ ଚମତ୍କାର ! ବହି ପଢ଼ିଲାବେଳେ କେତେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସାବଲୀଳ ଭାବରେ ବହି ପଢ଼ି ଚାଲିଯାଉଛି ! ଠିକ୍ କୂଅରୁ ପାଣି ଆଣି ଆସିଲାପରି ବା ଆଳୁରୁ ଚୋପା ଛଡ଼ାଇଲା ପରି ସେ ଅତି ସହଜ ହୋଇ ପଢୁଛି ।''

ଏହିସବୁ ଭାବିବା ପରେ ସେ କ୍ରମେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଆସିଲେ । ତାଙ୍କର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଏକ ଅମୂଲ୍ୟ ଶାନ୍ତି ବିରାଜମାନ କଲା । ମନ ଆଉ ଏ ହିଡ଼ରୁ ସେ ହିଡ଼ ହୋଇ ଡେଇଁ ବୁଲିଲା ନାହିଁ । ସେ ଆପଣାର ହସକୁ ସମ୍ବରଣ କରି ରଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଲାଇବ୍ରେରିଆନ୍‌ଙ୍କର ଅସ୍ଥିର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଗ୍ରସ୍ତ ମନଉପରେ ଆଣ୍ଟିପୋଭାର ଉପସ୍ଥିତି ଯେପରି ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥିଲା, ତାଙ୍କର ମନଉପରେ ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଠିକ୍ ସେହିପରି ପ୍ରଭାବ ପକାଇଲା ।

ଆପଣାର ଚଉକିକୁ କୁଆଡ଼କୁ ବୁଲାଇ ବସିବେ, ଏ ବିଷୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବିଚଳିତ ନହୋଇ ଏବଂ ମନ ଚଗଲା ହେବାର କୌଣସି ଭୟ ନରଖି ସେ ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ମନୋଯୋଗ ସହିତ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାଏ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ି ପାରିଥିଲେ । ସମ୍ମୁଖରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ବହିଗଦାଟିକୁ ଦେଖିବା ଶେଷ କରି ପାରିଲେ । ଯୋଉଗୁଡ଼ିକୁ ନିତାନ୍ତ ପଢ଼ିବା ଦରକାର, ସେଗୁଡ଼ିକ ଅଲଗା କରି ରଖିଲେ ଏବଂ ତା'ଭିତରୁ ଦୁଇଟି ପ୍ରବନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ି ଶେଷ କରିଦେଇପାରିଲେ । ତା'ପରେ ଆଜି ଦିନଟି ଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ପଢ଼ା ହୋଇଗଲାଣି ବୋଲି ଭାବି ସେ ବହିପତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଧରି ଡେସ୍କ ପାଖକୁ ଗଲେ । ଅତି ସହଜ ମନରେ ଓ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମତଲବ ନରଖି ସେ ଭାବିଲେ ଯେ ସକାଳବେଳାଟା ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରି ସାରିବାପରେ

ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଣେ ପୁରାତନ ବନ୍ଧୁ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାଲାଗି କିଛି ସମୟ ଦେବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ଠିଆହୋଇ ଚାରିପାଖକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲାବେଳକୁ ସେ ଆଣ୍ଟିପୋଭାକୁ ଦେଖିପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ପଢ଼ାସାରି ଆଗରୁ ବାହାରି ଚାଲିଯାଇଥିଲା ।

ଆଣ୍ଟିପୋଭା ଲେଉଟାଇ ଦେଇଥିବା ବହିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡେସ୍କଉପରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଉଚି ମାର୍କ୍ସବାଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ । ପୁଣି ଯାଇ ଆପଣାର ପୁରୁଣା ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ାଇବା କାମ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ବୋଧହୁଏ ରାଜନୀତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ କରିନେଉଚି ।

ବହି ଭିତରେ ବହିମଗାଇବା କାଗଜ ଉପରେ ତା'ର ଠିକଣା ଲେଖାହୋଇ ରହିଥିଲା । ଠିକଣାଟି ଟିକିଏ ଅଦ୍ଭୁତ ମନେହେଉଥାଏ । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ସେଇଟିକୁ ଲେଖିରଖିଲେ— "ମର୍ଚ୍ଚାଣ୍ଟ ଷ୍ଟ୍ରୀଟ୍ କାରିଗରୀ କରାହୋଇଥିବା କୋଠାର ଅପରପାର୍ଶ୍ୱରେ" ।

"କାରିଗରୀ କରାହୋଇଥିବା" ଏହି ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣର କୋଠାଟି ଉପରେ ନାନାପ୍ରକାର ମୂର୍ତ୍ତି ଖୋଦାହୋଇ ରହିଥିଲା । ଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ଜଣେ ବଣିକ ଏହି କୋଠାଟିକୁ ଆପଣାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ତିଆରି କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି କୋଠାଟିରେ ପାର୍ଟିର ସହର କମିଟିର ଅଫିସ୍ ବସୁଥିଲା । ତଳମହଲାର ସମ୍ମୁଖଭାଗରେ ସରକାରୀ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଘୋଷଣାପତ୍ରମାନ ଲଗାହୋଇ ରହିଥିଲା ।

୧୩

ପହିଲି ମେ' ମାସର ଏକ ଶୀତଳ ପବନମୁଖର ଅପରାହ୍ଣ । ସହରର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ କରି ଓ ଲାଇବ୍ରେରି ଆଡ଼େ ଥରେ ଦେଖିଆସି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ହଠାତ୍ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବଦଳାଇ ଆଣ୍ଟିପୋଭା ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିଯିବାର ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲେ ।

ସମ୍ମୁଖ ତରଫରୁ ପବନ ପିଟୁଥାଏ, ଧୂଳି ଓ ବାଲିର ମେଘପଟଳ ମୁହଁଉପରେ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇପଡ଼ି ପଥରୋଧ କରୁଥାଏ । ମୁହଁକୁ ତଳକୁ କରି ଆଖିବୁଜି ଧୂଳିଉଡ଼ା ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରି ଠିଆହେଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ ପୁଣି ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ମର୍ଚ୍ଚାଣ୍ଟ ଷ୍ଟ୍ରୀଟ୍‌ର ଗୋଟାଏ କଣକୁ କାରିଗରୀ ଖଚିତ ହୋଇଥିବା ନୀଳ ଓ ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣର କୋଠାର ବିପରୀତ ପାଖରେ ଆଣ୍ଟିପୋଭା ବାସ କରୁଥିଲା । ଏହି କୋଠାଟିକୁ ସେ ଆଜି ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ଦେଖିଲେ ।

ଉପର ମହଲାଟାଯାକ ପୁରାଣର ନାରୀମୂର୍ତ୍ତିମାନ ଖୋଦିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଦୁଇଥର ପବନ ଆସି ଆଖି ଆଗରେ ଧୂଳି ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦେଇଯିବା ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅବସର ଟିକକ ମିଳିଲା, ସେତେବେଳେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଅନୁମାନ କଲେ ଯେପରି ଘର ଭିତରେ ବାସକରୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକାବେଳକେ ବାହାରକୁ ଚାଲିଆସିଚନ୍ତି ଓ ବାଲ୍‌କନି ଉପରେ ଠିଆହୋଇ ତା'ଆଡ଼କୁ ଅନାଇବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି ।

ଆଣ୍ଟିପୋଭାର ବସା ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ଯୋଡ଼ିଏ ବାଟ । ଗୋଟିଏ ମର୍ଚ୍ଚାଣ୍ଟ ଷ୍ଟ୍ରୀଟ୍‌ରୁ ଏବଂ ଆଉଗୋଟିଏ ସେକଣରୁ ଗଳିଭିତରୁ । ରାସ୍ତା ଉପରର ପ୍ରବେଶ ଦ୍ୱାରଟି ଦେଖିବା ଆଗରୁ ସେ ଗଳିରାସ୍ତା ତରଫକୁ ଥିବା ଦ୍ୱାର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ।

ଭିତରକୁ ପଶିଯିବା ମାତ୍ରକେ ପବନ ଖଣ୍ଡିଆଭୂତ ପରି ଆକାଶକୁ ଉଠି ଯାଉଥିଲା । ତାହା ଫଳରେ ଡାକ୍ତର ଦୁଆରଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଏହି କଳା ପରଦାର ମଧ୍ୟଦେଇ ପଲେ ମାଈ କୁକୁଡ଼ା ଫଡ଼ଫଡ଼ ହୋଇ ତାଙ୍କର ଗୋଡ଼ ପାଖରେ ଉଡ଼ି ପଳାଇଲେ । ପଛରୁ ଗୋଟାଏ ଗଞ୍ଜା ସେମାନଙ୍କୁ ଘଉଡ଼ାଉ ନେଉଥିଲା ।

ଧୂଳିପଟଳ ବସିଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଆଣ୍ଟିପୋଭାକୁ କୂଅପାଖରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ଦୁଇଟି ବାଲ୍ଟିରେ ପାଣି ଭର୍ତ୍ତି କରି ସେ ଗୋଟିଏ ବାହୁଙ୍ଗି ସାହାଯ୍ୟରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଆପଣାର ବାଆଁ କାନ୍ଧରେ ଝୁଲାଇ ରଖିଥିଲା । ମୁହଁ ଉପରକୁ ତା'ର ବାଳ ଗଣ୍ଠିହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ଓ ତରତରିଆ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ରୁମାଲରେ ବନ୍ଧା ହୋଇରହିଥିଲା । ଆଣୁତଳ ବସନକୁ ସେ ଗୋଟିଏ ହାତରେ ଏକାଠି କରି ଧରିଥିଲା । ସେ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ବାହାରିଚି, ଏତିକିବେଳେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଧୂମାଳ ଆସି ତା'ର ବାଳ ଉପରୁ ରୁମାଲଟିକୁ ପିଟାଇଦେଲା ଏବଂ ଏକା ଖେପାକେ ବାଡ଼ ପାଖକୁ ଉଡ଼ାଇ ନେଇ ଚାଲିଗଲା । ସେଠି କୁକୁଡ଼ାଗୁଡ଼ାକ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେଁ-କଟର ହେଉଥିଲେ ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ରୁମାଲଟିକୁ ଗୋଟାଇ ଆଣିଲେ ଏବଂ କୂଆପାଖକୁ ଫେରିଯାଇ ସେଇଟିକୁ ତା' ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ଆପଣାର ସ୍ୱାଭାବିକ ମିଜାଜକୁ ସଂରକ୍ଷିତ କରି ରଖି ଆଣ୍ଟିପୋଭା କୌଣସି ଚିତ୍କାର କଲା ନାହିଁ ବା କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିସ୍ମୟ ପ୍ରକାଶ କଲା ନାହିଁ । କେବଳ କହିଲା—

"ଜିଭାଗୋ !"

"ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭନା !"

"ତୁମେ ଏଠାକୁ କିପରି ଆସିଲ ?"

"ଆଗ ବାଲ୍ଟି ଦୁଇଟା କାନ୍ଧରୁ ଉତାରିଦିଅ । ମୁଁ ନିଜେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଘରଯାଏ ନେଇଯିବି ।"

"ମୁଁ କୌଣସି ଦିନ ଅଧବାଟରେ ଅଟକି ଠିଆ ହୁଏ ନାହିଁ, କୌଣସି କାମକୁ ଅଧା ପକାଇ ରଖେ ନାହିଁ । ଯଦି ତୁମେ ମୋ' ସହିତ ଦେଖା କରିବାକୁ ଆସିଚ ତେବେ ଚାଲ ଭିତରକୁ ଯିବା ।"

"ମୁଁ ଆଉ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଦେଖା କରିବାକୁ ଆସିଥାନ୍ତି ?"

"ସେକଥା ମୁଁ କିପରି ଜାଣିବି ?"

"ସେକଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଥାଉ । କିନ୍ତୁ ବାଲ୍ଟି ଦୁଇଟି ମୋ' ହାତକୁ ଦିଅ । ତୁମେ କାମ କରୁଥିବାବେଳେ ମୁଁ ଖାଲି ଅନାଇ ରହି ଦେଖୁଥିବି, ଏକଥା ମୋ'ଦେଇ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।"

''ତୁମେ ଏହାକୁ ଗୋଟାଏ କାମ ବୋଲି କହୁଚ ? ଏହା କେଉଁ କାମରେ ଲେଖା ? ମୁଁ ଏକା ଏକା କରିପାରିବି । ତୁମେ ନେଲେ ଶିଡ଼ିଗୋଟାକଯାକ ପାଣି କରିଦେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ କହ ତୁମେ ଏଠାକୁ କିପରି ଆସିଲ । ପ୍ରାୟ ବର୍ଷେ ହେଲା ତୁମେ ଆଖପାଖରେ ରହିଚ, ଅଥଚ ଆଜିଯାଏ ମଧ୍ୟ ଦିନେ ଏଠାକୁ ଆସିବାକୁ ମନ କରିନଥିଲ ।''

''ତୁମେ କିପରି ଜାଣିଲ ?''

''ଆରେ ଖବର ପାଇବାକୁ କେତେବେଳ ? ଖବର ତ ଉଡ଼ିଉଡ଼ି ଯାଏ, ହଁ ପଠନାଳୟରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତୁମକୁ ଦେଖିଥିଲି ।''

''ତେବେ ମୋ' ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କାହିଁକି କଲ ନାହିଁ ?''

''କିନ୍ତୁ ତୁମେ ମୋତେ ଦେଖିପାରି ନାହଁ କହିଲେ ମୁଁ ମୋଟେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବି ନାହିଁ ।

ଭାରି ବାଲ୍ଟି ଦୁଇଟିର ଭାରରେ ତା'ର ଶରୀର ନହକି ନହକି ଯାଉଥାଏ । ସେ ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲିଥାଏ । ଦୁଆର ପାଖକୁ ଆସି ବାଲ୍ଟି ଦୁଇଟିକୁ ସେ ତଳେ ରଖିଲା, କାନ୍ଧରୁ ବାହୁଙ୍ଗି ଓହ୍ଲାଇନେଲା, ଦେହକୁ ଥରେ ସିଧା କରିଦେଲା ଏବଂ ଛୋଟିଆ ଗୋଟିଏ ରୁମାଲରେ ହାତ ପୋଛିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

''ଆସ, ଏହି ବାଟ ଦେଇ ତୁମକୁ ମୁଁ ସାମନାପାଖ ଘରକୁ ନେଇଯିବି । ସେଠାରେ ଅଧିକ ଆଲୁଅ ମିଳିବ । ସେଠାରେ କିନ୍ତୁ ତୁମକୁ ମୋ' ପାଇଁ ଦଣ୍ଡେ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ । ପଛପଟ ଶିଡ଼ିବାଟେ ବାଲ୍ଟି ଦୁଇଟିକୁ ମୁଁ ଆଗ ଉପରକୁ ନେଇଯିବି ଓ ଟିକିଏ ସଫାସୁତୁରା ହୋଇ ଆସିବି । ବେଶୀ ଡେରି ହେବ ନାହିଁ । ଇଟା କାନ୍ଥରେ ଥିବା ସେଇ ଫାଟଜାଗା ଦେଖିପାରୁଚ ତ ? ବାହାରକୁ ଯାଇଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ଆଉ କାଟେଙ୍କା ସେଇଠି ଘରର ଚାବି ରଖିଦେଇଯାଉ । ମନେ ରଖିଥିବ । ହୁଏତ ମୁଁ ବାହାରକୁ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ତୁମେ ଆଉ କେତେବେଳେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ—ତା'ହେଲେ ଚାବିନେଇ କବାଟ ଫିଟାଇବ ଓ ମୁଁ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଶ୍ଚିତରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ପାରିବ । ଦେଖ, ଚାବି ସେହିଠାରେ ଥୁଆହୋଇଚି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାବିର କୌଣସି ଦରକାର ନାହିଁ । ମୁଁ ପଛପଟେ ଯାଉଚି, ଭିତରୁ କବାଟ ଫିଟାଇଦେବି । ମୂଷା ଆମକୁ ଭାରି ଦହଗଞ୍ଜ କରୁଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ପଲକୁ ସୁମାରି କରି ହେବ ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ନିଷ୍କୃତି ପାଇବା ଅସମ୍ଭବ । କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକ ଅତି ପୁରୁଣା ହୋଇଗଲାଣି । ଗାତ ଓ ଫାଟର ସୀମା ନାହିଁ । ମୁଁ କେତେକେତେ ମୂଷାଗାତ ବନ୍ଦ କରି ସାରିଲିଣି । କିନ୍ତୁ ତଦ୍ୱାରା କିଛି ଲାଭ ହେଲା ନାହିଁ । ହୁଏତ ତୁମେ ଦିନେ ଆସି ମୋତେ ଏଥିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ । କାନ୍ଥ ପାଖରେ ଥିବା ଫାଟଗୁଡ଼ାକୁ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ହେବ । ଆଚ୍ଛା, ତୁମେ ଏଇଘରେ ବସିଥାଅ, ମୁଁ ଏଇଲାଗେ ଆସୁଚି ।

ଅପେକ୍ଷା କରୁକରୁ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ସେ ମନେମନେ ଭାବୁଥିଲେ— ''ପଠନାଳୟରେ ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି ଯେ ସେ ଏକାନ୍ତ ମନୋନିବେଶରେ ବହି ପଢୁଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଜାଣୁଚି, ଏକାବେଳକେ ଓଲଟା କଥାଟାହିଁ ସତ କଥା । ଠିକ୍ ପଢୁଥିବା ବେଳପରି ସହଜ ଓ ସାବଲୀଳ ଭାବରେ ସେ କୂଅ ପାଖରୁ ପାଣିବାଲ୍ଟି ମଧ୍ୟ ଉଠାଇ ନେଇ ଆସିପାରେ । ତା'ର ପ୍ରତ୍ୟେକ କାମରେ ସେହି ଏକପ୍ରକାର ସହଜ ଲାଳିତ୍ୟ ଓତପ୍ରୋତ ହୋଇ ରହିଚି । ସତେଅବା

ପିଲାଟିଦିନରୁ ସେ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ତା'ର ଜୀବନରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଚି ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ତାହାରି ପ୍ରଭାବ ଓ ଶକ୍ତିବଳରେ ସେ ଅତି ସହଜ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ସବୁ କରିପାରୁଚି । ସେ ନଇଁପଡ଼ିଲା ବେଳେ ତା'ର ପିଠିର ମେରୁଗାର ଉପରେ ଓ ସେ ହସିଲାବେଳେ ତାର ଓଠଉପରେ, ତା'ର କଥାରେ ଓ ତା'ର ଭାବନାରେ ସତେ ଯେପରି ସେହି ନିପୁଣତା ପରିସ୍ଫୁଟ ହୋଇଉଠୁଚି ।''

''ଜିଭାଗୋ !''—ବାହାରୁ ଆଣ୍ଟିପୋଭାର ଡାକ ଶୁଭିଲା ।

ସେ ଉପରକୁ ଗଲେ ।

୧୪

''ତୁମ ହାତ ଧରି ମୋତେ ନେଇଯିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ଯେପରି କହୁଚି ସେହିପରି କର । ଦୁଇଟା ଅନ୍ଧାରଘର ଭିତରଦେଇ ଆମକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେଠି ପୁଣି ନାନାପ୍ରକାର ଆସବାବ ଖୁନ୍ଦିଖାନ୍ଦି ହୋଇ ରହିଚି । ଅନ୍ଧାରରେ ହୁଏତ କୋଉଠି କୋଉ ଜିନିଷ ସହିତ ଧକ୍କା ଲାଗିବ ଓ ହାତଗୋଡ଼ ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇଯିବ ।''

''ହଁ, ମୋତେ ଗୋଲକଧନ୍ଦାରେ ପଶିଲା ପରି ଲାଗୁଚି । ଏକା ଆସିଥିଲେ ମୁଁ କଦାପି ବାଟ ପାଇନଥାନ୍ତି । ଏସବୁ ଏମିତି ହୋଇ ପଡ଼ିଚି କାହିଁକି ? ଏ ଘରଟାର ସାଜସଜ୍ଜା ବଦଳା ହେଉଚି କି ?''

''ନା-ନା । ସେସବୁ କିଛି ନୁହଁ । ଏ ଘରଟା ଆଉ ଜଣକର, କାହାର, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଜଣା ନାହିଁ । ପ୍ରଥମେ ସ୍କୁଲକୋଠାରେ ମୋର ବସା ଥିଲା । ସହରର ଗୃହବ୍ୟବସ୍ଥା ବିଭାଗ ସ୍କୁଲଟିକୁ ନେଇଯିବା ପରେ କାଟେଙ୍କା ଓ ମୋର ରହିବାଲାଗି ଏହି ଘରୁ ଆମକୁ ଟେନାଏ ମିଳିଚି । ଘରର ପ୍ରକୃତ ମାଲିକମାନେ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ ଆସବାବପତ୍ର ମଧ୍ୟ ଏଠାରେ ପକାଇଦେଇ ଯାଇଚନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଆସବାବପତ୍ର ମୋତେ ଆଦୌ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ, ତେଣୁ ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦୁଇଟି ବଖରାରେ ଏକାଠି ଜମା କରି ଦେଇଚି । ମୋ' ହାତ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଅ ନାହିଁ ନଚେତ୍ ବାଟବଣା ହୋଇଯିବି । ବାସ୍, ବର୍ତ୍ତମାନ ଡାହାଣକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ବଣା ହେବାର ଆଶଙ୍କା ନାହିଁ । ଆମେ କବାଟ ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲୁଣି । ପାହାଚକୁ ଦେଖିକରି ଆସ ।''

ତା' ସହିତ ସେ ଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । କବାଟ ସାମନାରେ ଥିବା ଝରକାବଟେ ବାହାରକୁ ଅନାଇଲେ । ତଳେ ଥିବା ଅଗଣା ଓ ସେହିଠାରୁ ଲମ୍ବି ରହିଥିବା ଘରର ଛାତଗୁଡ଼ିକ ଓ ତା'ସେପାଖକୁ ନଦୀର ପଠାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା । ପଠା ଉପରେ କେତେ ଛେଳିମେଣ୍ଢା ଚରି ବୁଲୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଦେହର ପଶମଗୁଡ଼ାକ ନେଣ୍ଟା ନେଣ୍ଟା ହୋଇ ଲୁଗାକାନି ପରି ଭୂଇଁଉପରେ ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ଯାଉଥିଲା ।

ଯେଉଁଦିନ ସେ ମସ୍କୋରୁ ଆସି ପ୍ରଥମେ ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ, ଲାରିସା ଫେଓଡେରୋଭ୍‌ନାକୁ ସେ ସେହିଦିନର ଅଭିଜ୍ଞତା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍

ତା'ର ସ୍ୱାମୀ ବୋଲି ଯେଉଁ ଜନରବ ଲୋକମୁଖରେ ରହିଥିଲା, ତାହା ଭୁଲିଯାଇ ସେ ତା' ଆଗରେ ଗାଡ଼ିରେ ସ୍ତ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍‌ଙ୍କ ସହିତ ହୋଇଥିବା ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କଥୋପକଥନର ଏହି ଅଂଶଟି ତା'ର ମନ ଉପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗଭୀର ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥିଲା ।

ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆକୁଳ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ସେ ପଚାରିଲା, "ସତରେ ତୁମେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଥିଲ ?"

"ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମକୁ ସେକଥା କହିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାହା ଏକ ଅଦ୍‌ଭୁତ କଥା । ସତେ ଯେପରି ଏପରି ଏକ ଭେଟ ହେବ ବୋଲି କିଏ ଆଗରୁ ବରାଦ କରି ରଖିଥିଲା ! ପରେ କେତେବେଳେ ତୁମକୁ ସବୁ ବିଷୟ କହିବି, ଶୁଣିଲେ ତୁମେ ଅବାକ୍ ହୋଇଯିବ । ପ୍ରକୃତରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ତାଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିବା ପରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଘୃଣା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ବରଂ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଜାତ ହୋଇଥିଲା ।

"ହଁ, ମୋର ମତ ମଧ୍ୟ ମୋଟାମୋଟି ସେଇଆ । ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ଭାବିଥିଲି ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ମୋର ମନର ବିତୃଷ୍ଣା ଜାତହେବ । ଯେଉଁସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ସେ ଦାରୁଣ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଧ୍ୱଂସକାଣ୍ଡମାନ ଭିଆଇଥିଲେ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ଅଞ୍ଚଳକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲୁ । ତେଣୁ ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି ଯେ ସେ ଜଣେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ମମ ଓ ନୃଶଂସ ସୈନିକ ହୋଇଥିବେ ବା କଠୋର ବିପ୍ଳବୀ ହୋଇଥିବେ କିନ୍ତୁ ସେ ଦୁଇଟିରୁ କୌଣସିଟି ନୁହନ୍ତି । କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ବିଷୟରେ ମନେ ମନେ ତୁମେ ଯେଉଁ କଳ୍ପନା କରି ରଖିଥିବ, ପ୍ରକୃତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ସେପରି ନୁହେଁ ବୋଲି ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ଏକ ସୌଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ବୋଲି ମୁଁ ମନେକରେ । ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ଯେ ସେ କୌଣସି ଏକ ଖାସ୍ ଛାଞ୍ଚରେ ଗଢ଼ା ନୁହନ୍ତି । ଯଦି ସେ ଅବିକଳ କୌଣସି ଛାଞ୍ଚ ଅନୁସାରେ ତିଆରି ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ତାଙ୍କଠାରୁ ସମସ୍ତ ମଣିଷପଣିଆ ଖତମ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଯଦି ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ଏକ ଛାଞ୍ଚରେ ପକାଇ ବିଚାର କରିବା ସମ୍ଭବ ନ ହୁଏ, ତେବେ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଯେ ଅନ୍ତତଃ ଗୋଟାଏ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ଅଂଶ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ରହିଚି, ଏଥିରୁ ଅବଶ୍ୟ ତାହାର ସୂଚନା ମିଳିବ । ଜାଣିବାକୁ ହେବ, ଯେ ସେ ଆପଣାର ଚାରିସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଇଚନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଅମରତ୍ୱର ଏକ କଣା ସେ ସଞ୍ଚୟ କରି ରଖିଚନ୍ତି ।"

"ଲୋକେ କହୁଚନ୍ତି ସେ ପାର୍ଟିର ସଦସ୍ୟ ନୁହନ୍ତି ।"

"ହଁ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା ଭାବୁଚି । ତେବେ ସେ ଏପରି କାହିଁକି ହୋଇଚନ୍ତି ? ସେ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ । ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାସ ପରିଣାମରେ ତାଙ୍କୁ ଏକ ଦୁଃଖଦ ପରିସ୍ଥିତର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେତେ ପାଷଣ୍ଡତା ସେ କରୁଚନ୍ତି, ତା'ର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯେଉଁ ବିପ୍ଳବୀମାନେ ଦେଶର ସକଳ ବିଧାନକୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରି ବସୁଚନ୍ତି, କେବଳ ଅପରାଧୀ ବୋଲି ନୁହେଁ, ଅକ୍ତିଆରରୁ ବାହାରି ଯାଇଥିବା ମେସିନ୍ ବା ଲାଇନ୍‌ରୁ ଖସିଯାଇଥିବା ରେଲଗାଡ଼ି ପରି ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର ବୋଲି କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସ୍ତ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍‌ଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ଖରାପ ହୋଇଯାଇଚି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଏହି ପାଗଳାମି ତତ୍ତ୍ୱ ବା ସିଦ୍ଧାନ୍ତପ୍ରସୂତ ନୁହେଁ । ଜୀବନସାରା ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁସବୁ ପରୀକ୍ଷାର ସମ୍ମୁଖୀନ

ହେବାକୁ ପଡ଼ିଚି, ତାହାରି ପ୍ରସୂତ । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ତାଙ୍କର କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ଇତିହାସ ଜାଣେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଏପରି ଏକ ଇତିହାସ ଯେ ଅବଶ୍ୟ ରହିଚି, ଏ ବିଷୟରେ ମୋର ଆଦୌ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍‌ମାନଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଏହି ହାତ ମିଳାଇବାକୁ କେବଳ ଏକ ଆକସ୍ମିକ ଘଟଣା ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଲ୍‌ଶେଭିକମାନେ ତାଙ୍କୁ ଆପଣାର କାମରେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରୁଥିବେ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ସହି ରହିବେ ଏବଂ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ସେମାନଙ୍କର ପଦାଙ୍କ ଅନୁସରଣ କରିଥିବେ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ସେ ସେମାନଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗିନପାରିବେ, ମନରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଖେଦ ନରଖି ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ବାହାରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବେ ଓ ଦଳିଦେଇ ଯିବେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ସାମରିକ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଏହି ଦଶା ହୋଇଚି ।

"ତୁମେ କଣ ସତରେ ଏହିପରି ଅନୁମାନ କରୁଚ ?"

"ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।"

"ତେବେ ତାଙ୍କ ଲାଗି କଣ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାର କୌଣସି ବାଟ ନାହିଁ ? ସେ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯାଇପାରନ୍ତେ ନାହିଁ ?"

"କିନ୍ତୁ ପଳାଇବାକୁ ବାଟ କାହିଁ ? ଆଗେ, ଜାର୍ ଶାସନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଦିଗରେ ଚେଷ୍ଟା କରିବାହିଁ ଅକାରଣ ।"

"ବଡ଼ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ । ତୁମର କଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୋ' ମନରେ ଭାରି ଦୁଃଖ ଜାତ ହେଉଚି ।"

ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଭିତରେ ବେଶ୍ ବଦଳିଯାଇଚ । ଆଗେ ବିପ୍ଳବ ବିଷୟରେ କହିଲାବେଳେ ତୁମେ ଭାରି ଧୀରସ୍ଥିର ହୋଇ କଥା କହୁଥିଲ, ଆଗେ ଏସବୁ ବିଷୟରେ ତୁମେ ଏତେଦୂର କର୍କଶ ଓ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ନଥିଲ ।"

"ହଁ, ସେକଥା ସତ, ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥାର ଗୋଟାଏ ସୀମା ରହିଚି । ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଘଟଣା ଘଟିଯିବା ଉଚିତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅବସ୍ଥାକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଯାହା ଦେଖାଯାଉଚି, ଯେଉଁମାନେ ଏହି ବିପ୍ଳବରେ ନେତୃତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଏଥିପାଇଁ ଅନୁପ୍ରେରିତ କରିଥିଲେ, ଯେପରି କେବଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ଉପଦ୍ରବ ସୃଷ୍ଟିକରିବା ବ୍ୟତୀତ ସେମାନଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ, ସାରା ପୃଥିବୀର ସ୍ତରରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ନଥିବା କୌଣସିଥିରେ ଯେପରି ସେମାନଙ୍କର ମନବୋଧ ହେଉ ନାହିଁ । ପରିବର୍ତ୍ତନକାଳୀନ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅନିଶ୍ଚିତ ଅବସ୍ଥା ଓ ପଟବଦଳାକୁ ଯେପରି ସେମାନେ ଏକ ଚରମ ସାଧ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଚନ୍ତି । ଆଉ କୌଣସି ଅଧିକ ବିଚାରପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟଲାଗି ସେମାନେ ଶିକ୍ଷା ପାଇନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉ କୌଣସି କଥା ଜଣା ନାହିଁ । ଆଉ ଏସବୁ ଅସରନ୍ତି ପ୍ରସ୍ତୁତିକୁ ମୁଁ କାହିଁକି ନିଷ୍ଫଳ ବୋଲି ଭାବୁଚି ତୁମେ ଜାଣ ? କାରଣ ଏ ଲୋକଗୁଡ଼ାକଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରକୃତ ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ, ସେମାନେ ଅଯୋଗ୍ୟ । ମଣିଷ ବଞ୍ଚିବାପାଇଁ, ଜୀଇବାପାଇଁ ଜନ୍ମହୋଇଚି,

କେବଳ ଜୀବନ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାପାଇଁ ନୁହେଁ । ଏହା ଆମ ପାଖରୁ ଆମର ସମସ୍ତ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଓ ସମସ୍ତ ଗମ୍ଭୀର ଉଦ୍ୟମ ଦାବି କରେ । ତେବେ ଜୀବନ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଅପରିପକ୍ୱ ଓ ଅପରିଣତ କଳ୍ପନାପ୍ରସୂତ ଏ ପିଲାଳିଆ କଣ୍ଢେଇ ଖେଳର କି ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଚି, ଇସ୍କୁଲ ପିଲାଙ୍କ ପରି ଏପରି ଦାୟିତ୍ୱ ଏଡ଼ି ବୁଲିବାରେ କି ସାର୍ଥକତା ରହିଚି ? କିନ୍ତୁ ମୋ' କଥା ଏତିକିରେ ବନ୍ଦ ଥାଉ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାର ପାଳି । ଏଠାରେ ଯେଉଁଦିନ ବିଦ୍ରୋହ ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ଆମେ ଠିକ୍ ସେହିଦିନ ସକାଳେ ଆସି ଏଠି ପହଞ୍ଚିଲୁ । ତୁମେ ସେତେବେଳେ ଏଠାରେ ଥିଲ ନା ?''

''ହଁ, ଥିଲି ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଚାରିଆଡ଼େ ନିଆଁ ଜଳୁଥାଏ, ଆମ ଘରଟା ଯେ କିପରି ରକ୍ଷା ପାଇଗଲା, ଭାବିଲେ ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ । ତଥାପି ଏଘରେ ଅନେକ ଗୁଳି ଆସି ବାଜିଥିଲା । ଠିକ୍ ଫାଟକ ପାଖରେ ଅଗଣା ଭିତରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ଅଫୁଟା ଗୁଳି ପଡ଼ିରହିଚି । ଲୁଟତରାଜ, ଗୁଳିମାଡ଼ ଏବଂ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ଆତଙ୍କ ଓ ଭୟାବହତା— ଦେଶର ସରକାର ବଦଳିବାବେଳେ ଏହା ସାଧାରଣତଃ ଘଟିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ଆମେସବୁ ଏଗୁଡ଼ାକ ସହି ସହି ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲୁ । ଶ୍ୱେତବାହିନୀର ଶାସନ ସମୟରେ ଏଠାରେ କି କାଣ୍ଡସବୁ ନ ଘଟିଲା । ଲୋକହତ୍ୟା, ଜବରଦସ୍ତି, ଠକାମି, ରୀତିମତ ଗୋଟାଏ ମାତଲାମିର କାଣ୍ଡ । କିନ୍ତୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମକୁ ମୁଁ ଅସଲ କଥାଟି କହି ନାହିଁ । ଆମ ଗାଲିଉଲିନ୍ କଥା ମନେ ଅଛି ତ ? ଚେକ୍ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ସେ ଗୋଟାଏ କେଡ଼େ ବଡ଼ ଲୋକ ହୋଇଗଲା, ଗୋଟାଏ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲ କହିଲେ ଭୁଲ ହେବ ନାହିଁ ।''

''ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣେ । ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଥିଲି । ତୁମେ ତାକୁ ଦେଖିଥିଲ ?''

''ପ୍ରାୟ ଅନେକ ସମୟରେ, ତା'ର କୃପାରୁ ମୁଁ ଯେ କେତେବେଳେ ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରିଚି, କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ଲୁଚାଇ ରଖିଚି, ତୁମେ ସେକଥା କଳ୍ପନା କରିପାରିବ ନାହିଁ । ମୋଟ ଉପରେ ତାର ସ୍ୱଭାବ ବେଶ୍ ଭଲ ଓ ଭଦ୍ର ଥିଲା । କୋସାକ୍ ସେନାଧକ୍ଷ ଓ ପୋଲିସ୍‌ମାନଙ୍କ ପରି ସେ ଆଦୌ ନୀଚ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହାହିଁ ଆମର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ ଭଦ୍ରଲୋକମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ନୀଚ ଲୋକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟର ଗତି ଓ ପ୍ରକୃତି ଅଧିକ ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହେଉଚି । ଗାଲିଉଲିନ୍ ମୋତେ ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଚି । ତୁମେ ତ ଜାଣ, ପିଲାଦିନରୁ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ଜାଣିଥିଲୁ । ପିଲାଦିନେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଯାଉଥିଲି, ସେଠାରେ ବାସ କରୁଥିବା ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ରେଲବାଇରେ କାମ କରୁଥିଲେ । ପିଲାଦିନେ ମୁଁ ଅନେକ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଚି । ସେଇଥିପାଇଁ ଏହି ବିପ୍ଳବକୁ ମୁଁ ତୁମଠାରୁ ଟିକିଏ ଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଚି । ଏହା ମୋର ଅଧିକ ସାନ୍ନିଧରେ ଥିଲାପରି ମନେହେଉଚି । ବିପ୍ଳବ ଭିତରେ ରହି ମୁଁ ଏହା ବିଷୟରେ ଅନେକ ଅଧିକ ବୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇପାରୁଚି । କିନ୍ତୁ ସେଇ ଗାଲିଉଲିନ୍—ଛାର ଗୋଟାଏ ସାଧାରଣ ଶ୍ରମିକର ଛୁଆ, ସିଏ ପୁଣି ଶ୍ୱେତବାହିନୀର ଗୋଟାଏ ସୈନ୍ୟାଧକ୍ଷ ହୋଇ ବସିବ ! ଅବଶ୍ୟ ଆମଘରେ କେହି ସୈନ୍ୟ ହୋଇନାହାନ୍ତି, ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ପାହିଆ ବିଷୟରେ ମୁଁ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ । ମୋର ବ୍ୟବସାୟ ହେଉଚି ସ୍କୁଲରେ

ଇତିହାସ ପଢ଼ାଇବା... ସେକଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଥାଉ । ଏହାହିଁ ହେଉଚି ପ୍ରକୃତ ଘଟଣା । ଆମେ ଦୁହେଁ ମିଶି ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ପାରିଥିଲୁ । ମଝିରେ ମଝିରେ ମୁଁ ତା'ସହିତ ଦେଖା କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲି । ତୁମ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ବେଳେବେଳେ ଆମର କଥାଭାଷା ହେଉଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସରକାରରେ ମୋର ଅନେକ ବନ୍ଧୁଥିଲେ, ଅନେକ ଯୋଗସୂତ୍ର ଥିଲା । ସବୁରିଠାରୁ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଅନେକ ଦୁଃଖ ଓ ନୈରାଶ୍ୟ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ନିକୃଷ୍ଟ ପୋଥିଭିତରେ ହିଁ ମଣିଷ ଶତ୍ରୁ ଓ ମିତ୍ର ଦୁଇ ପକ୍ଷରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ସହିତ କୌଣସି ସଂଯୋଗ ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରେ ସବୁ ଗୋଳିଆମିଶା ହୋଇଯାଏ, ପକ୍ଷବିପକ୍ଷ ଏକାକାର ହୋଇଯାଏ । ତୁମେ ଭାବିଲ ଦେଖି ଜୀବନସାରା କେବଳ ଗୋଟିଏ ଚରିତ୍ରର ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ବାଧହେଲେ ଜୀବନଟା କେତେ ନିରର୍ଥକ ଓ ଅସ୍ତିତ୍ୱହୀନ ହୋଇ ନପଡ଼ିବ ! ସମାଜରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲେ, ସବୁବେଳେ କେବଳ ଗୋଟିଏ କଥାର ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଜୀବନ କେଡ଼େ ମୂଲ୍ୟହୀନ ହୋଇ ନ ପଡ଼ିବ !— ହେଇ ଆସିଲାଣି ।''

ଛୋଟ ଝିଅଟିଏ ଘର ଭିତରକୁ ଆସିଲା । ବୟସ ଆଠ ପାଖାପାଖି ହେବ । ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ବେଣୀ ବନ୍ଧାହୋଇ ଝୁଲୁଚି । ତା'ର କଟା ଆଖିରେ ଦୁଷ୍ଟତା ଓ ଧୂର୍ତ୍ତତାର ଚାହାଣି ଭରିରହିଚି । ହସିଲାବେଳକୁ ଆଖିର ଡୋଳା କଣସନ୍ଧିକୁ ଚାଲିଯାଉଚି । ବାହାରୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ମାଆଙ୍କ ସହିତ କେହି ଜଣେ ଅତିଥି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଚନ୍ତି ବୋଲି ସେ ଜାଣିପାରିଥିଲା । ତଥାପି ସେ ସତେଅବା ବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲା ପରି ମୁଖଭଙ୍ଗୀ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା । ଆଣ୍ଠୁନୁଆଁଇ ପ୍ରଣାମ କରିବା ପରେ ସେ ଆପଣାକୁ ଅତି ଏକାକୀ ମନେ କରୁଥିବା ଓ ଅତି ଅଳ୍ପ ବୟସରୁ ନାନାକଥା ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥିବା ଏକ ଶିଶୁଟି ପରି ନିର୍ଭୟ ଓ ଅପଲକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲା ।

''ଇଏ ହେଉଚି ମୋର ଝୁଅ, କାଟେଙ୍କା । ମୋର ଆଶା ବଳେ ବଳେ ଦୁହିଁଙ୍କର ଚିହ୍ନାପରିଚୟ ହୋଇଯିବ ।''

''ମେଲିଉଜେଇଭୋଠାରେ ତୁମେ ମୋତେ ଏହାର ଫଟୋ ଦେଖାଇଥିଲ । କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ସେ ଅନେକ ବଡ଼ ହୋଇଯାଇଚି । ବଦଳି ମଧ୍ୟ ଯାଇଚି ।''

''ମୁଁ ଭାବିଥିଲି ତୁ କୁଆଡ଼େ ବୁଲି ଯାଇଥିଲୁ । ତୁ କେତେବେଳେ ଆସିଲୁ ମୁଁ ଜାଣି ପାରିନାହିଁ ।''

''ଫାଟ ପାଖରୁ ଚାବି ନେଲାବେଳକୁ ସେଠି ଗୋଟାଏ ଏଡ଼େବଡ଼ ମୂଷା ବସିଥିଲା । ମୁଁ ତ ଫକ୍ କରି ଡେଇଁଉଠିଲି ! ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଥିବୁ । ମୋତେ ଭାରି ଭୟ ଲାଗିଲା ।

''ଆଚ୍ଛା, ତୁ ଯାଆ ଖେଳୁଥିବୁ । ତୋ'ର ଦାଦିଙ୍କୁ ମୁଁ ଆଜି ଏଠାରେ ରାତ୍ରିଭୋଜନ କରିବାଲାଗି ଅନୁରୋଧ କରିବି ଏବଂ ଖାଣା ତିଆରି ହୋଇଗଲେ ତୋତେ ଡାକିବି ।''

''ଧନ୍ୟବାଦ, ମୁଁ ବି ଭାବୁଚି, ଏହିଠାରେ ରାତ୍ରିଭୋଜନ କରିପାରିଲେ ଭାରି ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ତେଣେ ଘରେ ମଧ୍ୟ ଛଅଟା ବେଳକୁ ଖାଇବା କଥା । ମୁଁ ସବୁଦିନ ସହରକୁ ଆସେ

ଓ ସମୟ ଥାଉଁ ଫେରିଯାଏ । ଘରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ମୋତେ ପ୍ରାୟ ଚାରିଘଣ୍ଟା ସମୟ ଲାଗେ । ବୋଧହୁଏ ମୋତେ ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ଯିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ ।''

''ତଥାପି ଆଉ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ସମୟ ତୁମେ ଖୁସୀରେ ରହିପାରିବ ।

''ଅବଶ୍ୟ ।''

୧୫

ତୁମେ ମନଖୋଲି ମୋତେ ଅନେକ କଥା କହିଲଣି । ତେଣୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମନଖୋଲି ତୁମକୁ ସବୁକଥା କହିଦେଉଛି । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍‌ଙ୍କ ସହିତ ବାଟରେ ତୁମର ଭେଟ ହେଉଥିଲା, ସେ ହେଉଚନ୍ତି ମୋର ସ୍ୱାମୀ, ପାଶା, ପାଭେଲ୍, ପାଭ୍‌ଲୋଭିଚ୍, ଆଣ୍ଟିପୋଭ୍ । ତାଙ୍କରି ସନ୍ଧାନରେ ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିକୁ କାମ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲି, ସେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଚନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ କେବେହେଲେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନଥିଲି ।''

''ତୁମର କଥା ଶୁଣି ମୋତେ ଆଦୌ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁନାହିଁ । ମୁଁ ସେହିପରି ଗୋଟାଏ କିଛି ଶୁଣିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲି । ମୋ' କାନରେ ବି ଜନରବ ଆସି ବାଜିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତାହା ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିନଥିଲି । ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ଏତେ ଖୋଲାଖୋଲି ଭାବରେ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ତୁମସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲି । ଜନରବରେ ମୋର ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, ତାହା ଏକ ଉଡ଼ା ଜନରବ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଆପଣା ଆଖିରେ ଦେଖିଚି । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଦୁହେଁ ଯେ କିପରି ଏକାଠି ସଂସାର କରିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲ, ମୁଁ ଜାଣି ପାରୁ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ସହିତ ତୁମର କି ମେଳ ରହିଚି କହିଲ ।''

''କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଏହା ଏକ ସତକଥା । ସ୍ତ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ହେଉଚନ୍ତି ମୋର ସ୍ୱାମୀ ଆଣ୍ଟିପୋଭ୍ । ମୋର ଝିଅ କାଟେଙ୍କା ମଧ୍ୟ ଏକଥା ଜାଣିଚି ଓ ସେଥିଲାଗି ସେ ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରୁଚି । ସ୍ତ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ହେଉଚି ତାଙ୍କର ଛଦ୍ମନାମ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ସକ୍ରିୟ ବିପ୍ଳବୀଙ୍କ ପରି ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ଛଦ୍ମନାମ ଅଛି । କୌଣସି କାରଣବଶତଃ ଏକ ଛଦ୍ମନାମ ଗ୍ରହଣ କରି ତାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡୁଚି ।''

''ସେହି ସ୍ତ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ହିଁ ଇଉରିଆଟିନ୍ ଦଖଲ କରିଚନ୍ତି । ଆମେସବୁ ଏଠାରେ ବାସ କରୁଚୁ ବୋଲି ଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଏଠି କମାଣବୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ଆମେ ପ୍ରାଣରେ ଅଛୁ କି ନାହିଁ, ଥରେ ଜାଣିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରିନଥିଲେ । ଆପଣାର ପରିଚୟକୁ ଧରା ନ ପକାଇବା ପାଇଁ ସେ ଏପରି କରିଥିଲେ । ଏପରି କରିବା ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା । ମୋତେ ପଚାରିଥିଲେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଠିକ୍ ଏହିପରି କରିବାକୁ ହିଁ କହିଥାନ୍ତି । ହୁଏତ ତୁମେ କହିବ ଯେ ମୁଁ ଏଠାରେ ନିରାପଦରେ ରହିଚି ଓ ସହରର ସୋଭିଏଟ୍ ତରଫରୁ ମୋତେ ଗୋଟିଏ ବାସଗୃହ ଯୋଗାଇ ଦିଆହୋଇଚି, ତେଣୁ ସେ ଅତି ଗୋପନୀୟ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଯତ୍ନ ନେଉଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ଏହି ସହରକୁ ଆସିବେ, ଅଥଚ ଆମକୁ ଥରେ ଦେଖିଯିବାର ଲୋଭ ସମ୍ବରଣ କରି ରଖିବେ; ଏହା ମୋର କଳ୍ପନାତୀତ । ମୁଁ କଦାପି ଏପରି କରିପାରିବି ନାହିଁ । ଏହା ମୋର

ସ୍ୱଭାବର ବାହାରେ । କିନ୍ତୁ ତୁମର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ମୋ' ଉପରେ ପଡ଼ିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ତୁମ ଓ ମୋ ଭିତରେ ବିଚାରରେ ଅନେକ ତଫାତ୍ ରହିଚି । ଅବଶ୍ୟ ଆମେ ସାମାନ୍ୟ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପରସ୍ପରର ମତକୁ ଭଲକରି ବୁଝିପାରୁଚୁ । କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ବିଷୟ ଓ ଜୀବନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆମ ଭିତରେ ଅନେକ ଅନ୍ତର ରହିଚି । ହଁ, ତୁମକୁ ମୁଁ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍‌ଙ୍କ ବିଷୟରେ କହୁଥିଲି ନା ? ...

''ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସାଇବିରିଆରେ ଅଛନ୍ତି । ତୁମେ ସତ କହିଚ, ତାଙ୍କ କାଣ୍ଡ ବିଷୟରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯାହାସବୁ ଶୁଣିଚି, ସେଥିରେ ମୋର ହାଲୁକ ଶୁଖିଯାଉଚି । ସେ ସେହିଠାରେ ଆମର ଏକ ଅଗ୍ରଗାମୀ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ସେନାପତିତ୍ୱ କରୁଚନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବାଲ୍ୟକାଳର ସଙ୍ଗୀ ଓ ଜର୍ମାନ୍ ଯୁଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କର ସହଚାରୀ ବିଚାର ଗାଲିଉଲିନ୍‌କୁ ଯୁଦ୍ଧ କରି ପରାସ୍ତ କରିବାରେ ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛନ୍ତି । ଗାଲିଉଲିନ୍ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିପାରିଚି, ମୁଁ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସେ ଜାଣିଚି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେ କେବେହେଲେ ଏସବୁ କଥା ଉତ୍ଥାପନ କରିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କେଜାଣି କାହିଁକି ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍‌ର ନାଆଁ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରକେ ସେ କ୍ରୋଧରେ ଉନ୍ମତ୍ତପ୍ରାୟ ହୋଇଯାଉଚି ।

''ହଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସାଇବିରିଆରେ ଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏଠାରେ ସେ ଅନେକ ଦିନ ଧରି ରହିଥିଲେ ଯେଉଁ ରେଲଡବାରେ ତୁମର ତାଙ୍କ ସହିତ ଭେଟ ହୋଇଥିଲା, ସେଇଠି । ମୁଁ ଆଶା କରୁଥିଲି ଯେ ଦୈବାତ୍ କେଉଁଦିନ ମୁଁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ହାବୁଡ଼ିଯିବି । ମଝିରେ ମଝିରେ ସେ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର କେନ୍ଦ୍ର ଅଫିସ୍‌କୁ ଆସୁଥିଲେ । କେତେବେଳେ କାହାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଓ କୌଣସି ଭୟାବହ କାଣ୍ଡ ବନ୍ଦ କରାଇବାକୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେଠାକୁ ଯାଉଥିଲି । ସାମରିକ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷକ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇ ନପାରିଲେ ସୈନ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କୁ ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍ ବୋଲି କହି ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋପନରେ ଛକି ରହୁଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଧରିଆଣି ଗୁଳିକରି ମାରି ଦେଉଥିଲେ । ତା'ପରେ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏକଥା ସତ ଯେ ଯିଏ କୌଣସି ବୌଦ୍ଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଧନ୍ଦା କଲା, ଠିକ୍ ଆମେ ଯେପରି କରୁଚୁ ଏବଂ ସହରରେ ଯାଇ ରହିଲା, ତେବେ ଅନେକ ଇହୁଦୀଙ୍କ ସହିତ ତୁମର ଅବଶ୍ୟ ବନ୍ଧୁତା ହୋଇଯିବ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଏହିପରି ଶାସନଗତ ଓ ସାମରିକ ବହିଷ୍କାରମାନ ଚାଲିଚି, ଯେତେବେଳେ ପ୍ରତିଦିନ ଏହିପରି ଭୟଙ୍କର ଓ ଘୃଣ୍ୟ ଘଟଣାମାନ ଘଟିବାରେ ଲାଗିଚି, ସେତେବେଳେ ଆମ ମନରେ ଆମେ କେବଳ ଯେ ଦୁଃଖ, ଅପମାନ ଓ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରୁଚୁ, ତାହା ନୁହେଁ ଆମ ଭିତରେ ଯେପରି ଅତି ଦାରୁଣ ଓ ଶୋଚନୀୟ ଭାବରେ ଆମେ ଦୁଇଭାଗ ହୋଇଯାଉଚୁ, ମନେହେଉଚି, ଯେପରି ଆମର ସହାନୁଭୂତିଗୁଡ଼ାକ ହୃଦୟରୁ ନଆସି କେବଳ ଆମର ମସ୍ତିଷ୍କ ବା ବୁଦ୍ଧିରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେଉଚି । ପଛେ ପଛେ, ଯେପରି ଏକ ଅସାଧୁତା ଓ ନିଷ୍ଠାହୀନତାରେ ଆମର ମନ ବିସ୍ୱାଦ ହୋଇଉଠୁଚି ।

''ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ଦିନେ ମନୁଷ୍ୟ-ସମାଜକୁ ପୌତ୍ତଳିକତାର କବଳରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିଥିଲେ ଏବଂ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ଲୋକ ଆଜି ମନୁଷ୍ୟ-ସମାଜକୁ ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଅବିଚାରର କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଜୀବନପଣ କରି ବାହାରିଚନ୍ତି ସେମାନେ ଯେ

ଆପଣାକୁ ନିଜକୁ ଏକ ପୁରାତନ ଓ ନିରର୍ଥକ ସନ୍ତକର ଅନୁରକ୍ତିରୁ ଆପଣାକୁ ମୁକ୍ତି କରିବାରେ ଏତେଦୂର ଅସମର୍ଥ ହେବେ, ଆପଣା ସୀମାର ବାହାରକୁ ଯାଇ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଳିଯିବାକୁ ସେମାନେ ଏତେଦୂର ଅପାରଗ ହେବେ, ଏକଥା ଭାବିଲାବେଳକୁ ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଚି । ଲୋକମାନଙ୍କର ନୂତନ ଧର୍ମକୁ ତ ସେହିମାନେ ହିଁ ନିର୍ମାଣ କରିଚନ୍ତି, ଲୋକମାନଙ୍କର ମନକୁ ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଆସନ୍ତେ ।

‘‘ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ ନାନା ପ୍ରକାର ନିର୍ଯାତନା ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଏପରି ଏକ ଅର୍ଥହୀନ ଓ ବିପତ୍ତିସଙ୍କୁଳ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି, ଏପରି ଲଜ୍ଜାକର ଏବଂ ଆତ୍ମବର୍ଜିତ ଭାବରେ ସେମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ପଡୁଚନ୍ତି ଏବଂ ପରିଣାମରେ କେବଳ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ହିଁ ବରଣ କରି ଆଣୁଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଭାବୁଚି ଯେ ଏଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ମନଭିତରେ ରହିଥିବା ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଦାୟୀ କରାଯାଇ ପାରିବ, ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବସାବାନ୍ଧି ରହିଥିବା ଏକ ଐତିହାସିକ କ୍ଲାନ୍ତିକୁ ଦାୟୀ କରାଯାଇପାରିବ । ଏକପ୍ରକାର ବ୍ୟଙ୍ଗସୂଚକ ମନୋଭଙ୍ଗୀ ନେଇ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଅନ୍ଧାରରେ ବାଡ଼ି ବୁଲାଇବା ନୀତି ମୋତେ ଆଦୌ ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ନୀରସ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ସୀମିତ ଦୃଷ୍ଟି, କଳ୍ପନା ଓ ଦୂରଦୃଷ୍ଟିର ଏହି ଦାରୁଣ ଅଭାବ ମୋତେ ଆଦୌ ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ାମାନେ ବୁଢ଼ା ବୟସ ବିଷୟରେ ବା ରୋଗୀମାନେ ରୋଗ ବିଷୟରେ ହେଉଥିବା କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣିଲେ ଯେମିତି ଲାଗେ, ଏସବୁ ଶୁଣି ମୋତେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ବିରକ୍ତ ଲାଗୁଚି । ନୁହେଁ ?’’

‘‘ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଏତେଦୂର ଚିନ୍ତା କରି ନାହିଁ । ମିଶା ଗର୍ଡ଼ନ ବୋଲି ମୋର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଅଛି । ସେ ଠିକ୍ ତୁମରି ପରି ଚିନ୍ତା କରୁଚି ।’’

‘‘ହଁ, କାଳେ କେଉଁଦିନ ପାଶା ସହିତ ଭେଟ ହୋଇଯିବ, ଏହି ଆଶାରେ ମୁଁ ଏହି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାଆସିବା କରୁଥିଲି । କବାଟ ବାହାରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ମୁଁ ଠିଆହୋଇ ରହୁଥିଲି । ସେ ମୋର ସ୍ୱାମୀ ବୋଲି କାହାରି ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରୁନଥିଲି । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭାବପ୍ରବଣତା ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଆଦୌ ବାଜିପାରେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଅଲଗା ଧାତୁରେ ଗଢ଼ା । ତୁମେ ଜାଣିଚ, ତାଙ୍କର ନିଜ ବାପା, ପାଭେଲ୍ ଫେରାପଣ୍ଟୋଭିଚ୍ ଆଣ୍ଟିପୋଭ୍, ଆଗରୁ ଯିଏ ରାଜନୈତିକ କାରଣରୁ ନିର୍ବାସିତ ହୋଇଥିଲେ, ସିଏ ଏଇଠି ଅତି ପାଖରେ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ଟିଭର୍ଜିନ୍ ମଧ୍ୟ ସେଇଠାରେ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଉଭୟେ ହେଉଚନ୍ତି ସ୍ଥାନୀୟ ବିପ୍ଳବ-ବିଚାରାଳୟର ସଦସ୍ୟ । ତୁମେ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁଚ ଯେ ପାଶା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣାର ବାପାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଭେଟିବାକୁ ଯାଇ ନାହିଁ କି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ନିଜର ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ ଦେଇ ନାହିଁ ? ବାପା ମଧ୍ୟ ଏହି ଘଟଣାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଚନ୍ତି, ଏଥିରେ ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆହତ ବା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ଯଦି ତାଙ୍କର ଆପଣା ପୁଅ ଏପରି ଅଜ୍ଞାତ ଭାବରେ ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଚି, ତେବେ ସେଥିରେ ଆଉ କହିବାର କଣ ଅଛି । ବାପ ପୁଅ ଭିତରେ ଦେଖା

ସାକ୍ଷାତ ନହେଲେ ନହେଲା ! ଏହିସବୁ ଲୋକମାନେ ପାଷାଣରେ ତିଆରି ହୋଇଚନ୍ତି, ସେମାନେ ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ସକଳପ୍ରକାର ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ନୀତି ସେମାନଙ୍କୁ ପଥର କରିଦେଇଚି ।

"ସେ ମୋର ସ୍ୱାମୀ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରି ପାରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଦ୍ୱାରା ମୋର କୌଣସି ଉପକାର ହୋଇନଥାନ୍ତା । ଏପରି ଏକ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ସ୍ତ୍ରୀର କି ମୂଲ୍ୟ ରହିଚି ? ସାରା ଦୁନିଆର ମଜଦୁର୍, ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ନୂତନ ନିର୍ମାଣ—ସେମାନେ ଏହିସବୁ ନେଇ ଭୋଳ, ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଏହିସବୁର ହିଁ କିଛି ମୂଲ୍ୟ ରହିଚି । କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀ—ସେ ପୁଣି ଗୋଟାଏ କ'ଣ ? କେବଳ ଏକ ଦ୍ୱିପଦ ବ୍ୟକ୍ତି ଛଡ଼ା ଗୋଟାଏ ମାଛି ବା ଗୋଟାଏ ଉକୁଣିପୋକଠାରୁ ସ୍ତ୍ରୀ'ର ଆଉ କି ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ ଅଛି ?

"ଲୋକମାନଙ୍କର ତାଙ୍କ ପାଖରେ କି କାମ ଅଛି, ବେଳେବେଳେ ତାଙ୍କର ଦେହରକ୍ଷୀ ପଦାକୁ ଆସି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପଚାରୁଥିଲା ଏବଂ କେତେକଙ୍କୁ ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ତାକୁ ମୋର ନାଆଁ କହୁନଥିଲି ଏବଂ ମୋ'ର ତାଙ୍କ ପାଖରେ କି କାମ ଅଛି ବୋଲି ସେ ପଚାରିଲେ ମୁଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାମ ଅଛି ବୋଲି କହୁଥିଲି । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣିଥିଲି ଯେ ଏହାଦ୍ୱାରା ମୁଁ କେବଳ ମୋର ସମୟ ହିଁ ନଷ୍ଟ କରୁଚି । ଦେହରକ୍ଷୀ ଗାତ୍ରକୁଞ୍ଚନ କରି ମୋ'ଆଡ଼କୁ ସନ୍ଦେହପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହୁଥିଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖାକରିବା ମୋ' ପକ୍ଷରେ କେବେହେଲେ ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ ।

"ହୁଏତ ତୁମେ ମନେ କରୁଥିବ ଯେ ସେ ଆଉ ଆମ ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରୁନାହାନ୍ତି, ସେ ଆଉ ଆମକୁ ଭଲ ପାଉନାହାନ୍ତି ବା ଆମକୁ ପାସୋରି ସାରିଲେଣି । କିନ୍ତୁ ତାହା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଭଲକରି ଜାଣିଚି । ତାଙ୍କ ମନରେ କି ମତଲବ ଅଛି ସେକଥା ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣିଚି ଏବଂ ଆମକୁ ଭଲ ପାଉଥିବାରୁ ହିଁ ସେ ଏପରି କରୁଚନ୍ତି । ସେ ଖାଲି ହାତରେ ଆମ ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ବିଜୟୀ ହୋଇ ଆସିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ଆପଣାର ଗୌରବ ଓ ସମ୍ମାନର ଜୟମାଲ୍ୟକୁ ଆମର ପାଦତଳେ ଆଣି ରଖିଦେବାକୁ ସେ ଆସିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ସେ ଆମକୁ ଅମର କରି ରଖିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ବିସ୍ମିତ କରିଦେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ଠିକ୍ ଶିଶୁ ଯାହା ଚାହିଥାଏ ।"

କାଟେଙ୍କା ପୁଣି ଭିତରକୁ ଆସିଲା । ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭ୍ନା ତାକୁ ଶୂନ୍ୟେ ଶୂନ୍ୟେ ଉପରକୁ ଟେକି ଧରିଲା ଏବଂ ବାଳିକାଟିକୁ ବିସ୍ମୟାଭିଭୂତ କରାଇ ତାକୁ ଚାରିପାଖରେ ଚକାଭଉଁରୀ ଖେଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲା ଓ ଗେଲ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

୧୬

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ଭାରିକିନୋକୁ ଫେରି ଯାଉଥିଲେ, ଦେଶର ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ସେ କେତେଥର ଯିବାଆସିବା କରିସାରିଲେଣି । ରାସ୍ତା ସହିତ ସେ ଏତେଦୂର ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଇଚନ୍ତି ଯେ ଆଉ ରାସ୍ତା ବିଷୟରେ ସଚେତ ରହିବା ଦରକାର ହେଉ ନାହିଁ । ଆଖି ବୁଜିଲା ପରି ସେ ଘୋଡ଼ା ଚଳାଇ ଚାଲିଯାଉଚନ୍ତି ।

ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ଯେଉଁ ଦୁଇଛକ ପଡ଼ିବ, ସେଇଠାରୁ ଗୋଟାଏ ରାସ୍ତା ଭାରିକିନୋ ଯାଇଚି ଏବଂ ଆରଟି ସାକ୍‌ମା ନଈକୂଳରେ ଥିବା କେଉଟସାହିକୁ ପଡ଼ିଚି । ଛକ ଉପରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ସବୁଦିନପରି ଆଜି ମଧ ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ।

ଦୁଇମାସ ତଳର କଥା । ସେଦିନ ଇଉରିଆଟିନ୍‌ରୁ ଘରକୁ ଫେରି ନଯାଇ ସେ ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭ୍‌ନାର ଘରେ ରାତ୍ରିଯାପନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ପରଦିନ ଘରେ ଯାଇ କହିଥିଲେ ଯେ ଗୋଟାଏ କାମରେ ରାତିରେ ଅଟକିବାକୁ ପଡ଼ିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ସାମ୍‌ଡେଭିଆଟୋଭ୍‌ଙ୍କର ପାନ୍ଥଶାଳାରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଏବେ ଅନେକ ଦିନହେଲା ସେ ତାକୁ ଲାରା ବୋଲି ଡାକିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଚନ୍ତି ଓ 'ତୁ' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରୁଚନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଲାରା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ଜିଭାଗୋ ବୋଲି ଡାକୁଚି । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଟୋନିଆକୁ ଫାଙ୍କିଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି ଓ କ୍ରମେ ଏଣେ ସେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଲିପ୍ତ ହୋଇ ପଡୁଚନ୍ତି । ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଆତଙ୍କପ୍ରଦ ବ୍ୟାପାର, ବଡ଼ ଅସମ୍ଭବ ବ୍ୟାପାର ।

ସେ ଟୋନିଆକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲେ, ହୃଦୟର ଉଚ୍ଚ ଆସନରେ ବସାଇ ସେ ଏବେମଧ ତା'ର ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ଟୋନିଆର ଶାନ୍ତ ସ୍ୱଭାବକୁ ସେ ଜଗତରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ ବସ୍ତୁ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ । ନିଜେ ଟୋନିଆ ବା ତା'ର ବାପାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସେ ଅଧିକ ନିଷ୍ଠା ଓ ତତ୍ପରତା ସହକାରେ ତା'ର ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଅବଶ୍ୟ ବାହାରି ପଡ଼ିବେ । ଯିଏ ତା'ର ସମ୍ମାନ ବା ଗୌରବରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆଘାତ ଦେବାକୁ ଆସିବ, ସେ ତାକୁ ନିଜହାତରେ ବିଦାରି ମାରି ପକାଇବେ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ନିଜେ ସେହି ଅପରାଧରେ ଅପରାଧୀ ହେବାକୁ ଯାଉଚନ୍ତି ।

ଘରେ ଥିବାତକ ସେ ଆପଣାକୁ ଏକ ଦୋଷୀ ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ପରିବାରର କେହି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସତ୍ୟଘଟଣା ଜାଣିନାହାନ୍ତି ଏବଂ ଠିକ୍ ଆଗପରି ତାଙ୍କୁ ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଚନ୍ତି, ଏହାହିଁ ଭିତରେ ଭିତରେ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରି ତାଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁକରୁ ବେଳେବେଳେ ଏହି ଅପରାଧର ସ୍ମରଣ କରି ସେ ହଠାତ୍ ନିର୍ବାକ୍ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଚାରିପାଖରେ ସମସ୍ତେ ଯାହାସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ, ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଶୁଣି ପାରୁନଥିଲେ ।

ଭୋଜନ ସମୟରେ ଏହିପରି ଘଟିଲେ ଖାଇବା ଜିନିଷ ତାଙ୍କର ତଣ୍ଟିରେ ଲାଖି ଯାଉଥିଲା ସେ ଆପଣାର ଚାମଚକୁ ତଳେ ରଖିଦେଇ ଖାଇବା ଥାଳିକୁ ଦୂରକୁ ଆଡ଼େଇ ଦେଉଥିଲେ । ଆଖିର ଲୁହକୁ ଚାପି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ତାଙ୍କର କଣ୍ଠ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଉଥିଲା । ଟୋନିଆ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଚାରୁଥିଲା, ତୋ'ର ହଠାତ୍ ପୁଣି କଣ ହେଲା ? ଆଜି ସହରରେ କୌଣସି ଖରାପ ଖବର ଶୁଣି ଆସିଲୁ କି ? ସେମାନେ କାହାକୁ ଧରି ନେଇଚନ୍ତି କି ବା ଗୁଳିକରି ମାରି ଦେଇଚନ୍ତି କି ? ମୋତେ କହିବୁ ନାହିଁ ? ମୁଁ ଭୟ ପାଇବି ବୋଲି ତୁ ଡରୁଚୁ କି ? ମୋତେ କହିଦେଲେ ତୋ'ର ମନ ନିଶ୍ଚୟ ଟିକିଏ ଉଶ୍ୱାସ ଲାଗିବ ।''

ଆଉ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ'ର ସଙ୍ଗ କରୁଥିବାରୁ ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀ' ପ୍ରତି କ'ଣ ସେ ଅସାଧୁ ହୋଇ ପଡ଼ିଚନ୍ତି କି ? ନାହିଁ ତ, ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ ତ ସେ କୌଣସି ତୁଳନା କରିନାହାନ୍ତି, ଜଣକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଆଉଜଣକ ପାଖକୁ ଯାଇନାହାନ୍ତି ! ''ମୁକ୍ତ ପ୍ରେମ''ର ବିଚାର ବା ''ପ୍ରେମର ନିୟମଗତ ଦାବି'' ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ତାଙ୍କ ପାଖରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନେକ ଦୂରରେ ରହିଚି । ଏହି ସବୁ ଶବ୍ଦର ସାହାଯ୍ୟରେ କିଛି ଭାବିବା ଓ କହିବାକୁ ସେ ଅସମ୍ମାନଜନକ ମନେ କରନ୍ତି । ସେ କେବେହେଲେ କୌଣସି ଉନ୍ମତ୍ତ କାମୁକତାକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିବାକୁ ଯାଇ ନାହାନ୍ତି ବା ବିଶେଷ ଅଧିକାର ଓ ସୁବିଧା ଉପଭୋଗ କରୁଥିବା ଜଣେ ଅତିମାନବ ହିସାବରେ ସେ ଆପଣାକୁ କେବେହେଲେ ଭାବିନାହାନ୍ତି । ଆପଣାର ଅପରାଧୀ ବିବେକର ତାଡ଼ନାତଳେ ଚାପିହୋଇ ସେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

''କିନ୍ତୁ ଏହାପରେ କଣ ହେବ ?''—ବେଳେ ବେଳେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ସେ ମନେମନେ ଆପଣାକୁ ଏହି କଥାଟି ପଚାରୁଥିଲେ ଏବଂ ହୁଏତ କୌଣସି ଅସମ୍ଭବ, ଆକସ୍ମିକ ପରିସ୍ଥିତି ଆସି ତାଙ୍କ ଲାଗି ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରି ଦେଇଯିବ, ଏହିପରି ଏକ ଶୋଚନୀୟ ଆଶା ପୋଷଣ କରି ରହିଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଆଉ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ ନାହିଁ । ଏଥର ଗଣ୍ଠି କାଟିଦେବାକୁ ସେ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଏକ ସମାଧାନ କରିସାରି ଘରକୁ ଫେରୁଥିଲେ । ଆଜି ଟୋନିଆ ନିକଟରେ ସେ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସବୁକଥା ଖୋଲି କହିଦେବେ, ତା' ପାଖରେ କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥନା କରିବେ ଏବଂ ଆଉ କେବେ ଲାରା ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଯିବେ ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ବିଷୟ ଏତେ ସହଜରେ ହୋଇଯିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସବୁଦିନପାଇଁ ତା' ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ତୁଟାଇଦେଇ ଆସୁଚନ୍ତି ବୋଲି ତ ସେ ଲାରାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି କହିନାହାନ୍ତି ! ଅବଶ୍ୟ ସେଦିନ ସକାଳେ ସେ ଲାରାକୁ କହିଚନ୍ତି ଯେ ଟୋନିଆ ପାଖରେ ସେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ କରିଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚନ୍ତି ଏବଂ ଏଣିକି ଆଉ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ ଦେଖାସାକ୍ଷାତ ହେବା ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ମନେହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଯେ ସେ ଯଥେଷ୍ଟ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଏସବୁ କଥା ଲାରା ଆଗରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କହି ପାରିନାହାନ୍ତି ।

ଜିଭାଗୋ ଯେ ମନେମନେ କେତେ ଦୁଃଖ ପାଉଚନ୍ତି, ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭ୍ନା ଏହିକଥା ବେଶ୍ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରୁଥିଲା ଏବଂ ନାନା ଦୁଃଖଦ ଦୃଶ୍ୟର ପୁନରଭିନୟ କରି ତାଙ୍କର ମର୍ମରେ ଆଘାତ ଦେବାକୁ ସେ ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲା । ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେଷ୍ଟାକରି ସେ ତାଙ୍କର ସବୁକଥାକୁ ଅତି ଧୀରଭାବରେ ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଖପାଖରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଖାଲି ଘରେ ବସି ସେମାନେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ । ତା'ର ଚିବୁକ ଉପରଦେଇ ଧାରଧାର ଲୁହ ବୋହିଯାଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ମୁହଁ ଉପରଦେଇ ବର୍ଷଣାପାଣିର ଧାର ବହିଗଲାବେଳେ ରାସ୍ତାର ଆରପାଖରେ ଥିବା ଘରର ପଥରମୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ଆଦୌ ସଚେତ ହୋଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେହିପରି ଲାରା ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ଅଶ୍ରୁ ବିଷୟରେ ଆଦୌ ସଚେତ ନଥିଲା । କେବଳ ଅତି

ଧୀରେ ଧୀରେ କହୁଥିଲା– ''ତୁମେ ଯାହା ସବୁଠାରୁ ଭଲ ମନେ କରୁଚ ତାହାହିଁ କର । ମୋ' ଲାଗି କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରନାହିଁ । ମୁଁ ଏସବୁ ଆଘାତ ପାରହୋଇ ଯାଇପାରିବି ।'' ସେ ଆପଣାର ଅନ୍ତରଭିତରୁ ଏହିକଥା କହୁଥିଲା, କୌଣସି ପ୍ରକାର ମିଥ୍ୟାରୋପ ଦ୍ୱାରା ସେ ଆପଣାର କଥାଗୁଡ଼ାକୁ ବଡ଼ ଓ ଲମ୍ବ କରି ଦେଖାଇବାକୁ ଚାହୁନଥିଲା । ଆପେ କାନ୍ଦୁଚି ବୋଲି ତା'ର ଆଦୌ ଖିଆଲ ନଥିଲା, ତେଣୁ ଆଖିରୁ ବହିଯାଉଥିବା ଲୁହଧାରକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ପୋଛି ଦେଉନଥିଲା ।

ହୁଏତ ଲାରା ତାଙ୍କୁ ଭୁଲ ବୁଝିପାରିଥାଏ, ହୁଏତ ସେ ତା'ର ମନରେ କୌଣସି ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା ବା ମିଥ୍ୟା ଆଶାର ଉଦ୍ରେକ କରିପାରିଥାଆନ୍ତି, ଏକଥା ଭାବି ହଠାତ୍ ଘୋଡ଼ା ବୁଲାଇ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତା'ପାଖକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ମନ କଲେ । ଭାବିଲେ, ଅକୁହା ରହିଯାଇଥିବା ଅନେକ କଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାଇ କହିଦେଇ ଆସିବା ଉଚିତ, ଅଧିକ ସହୃଦୟ ଓ ସୋହାଗପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ତା'ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିବା ଉଚିତ, ଏହି ବିଦାୟଟି ଶେଷ ବିଦାୟର ଉପଯୁକ୍ତ ହେବା ଉଚିତ । ତଥାପି ଅତି କଷ୍ଟରେ ଆପଣାକୁ ସମ୍ବରଣ କରି ସେ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପରେ ଅରଣ୍ୟମୟ ଶୀତ ଓ ଅନ୍ଧକାର ମାଡ଼ିଆସିଲା । ଚାରିଆଡୁ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ପତରର ଗନ୍ଧ ବାହାରୁଥାଏ । ମଶାପଲଗୁଡ଼ାକ ମେଲାମେଲା ହୋଇ ଶୂନ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ଭଅଁଭଅଁ ହେଉଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ବିରକ୍ତିକର ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଶବ୍ଦରେ କାନ ଫାଟି ପଡୁଥାଏ । ବେଳେବେଳେ ସେମାନେ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଝାଳ ବୋହିଯାଉଥିବା ମୁହଁ ଓ ବେକଉପରେ ଆସି ବସି ଯାଉଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ହୁରୁଡ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଏହି ହୁରୁଡ଼ାଇବାର ଠୋ' ଠା' ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଅଶ୍ୱାରୋହଣର ନାନା ଶବ୍ଦ ସହିତ ସମତାଳରେ ଶୁଣାଯାଉଥାଏ । ଦୂରରେ ଚକ୍ରବାଳ ଉପରେ ଯେଉଁଠି ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତକାଳୀନ ପ୍ରଭା ଚିରକାଳପାଇଁ ଲାଖି ରହିଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ, ସେଠି ଗୋଟିଏ ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ଚଢ଼େଇ ଗୀତ ଗାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

''ଉଠ-ଉଠ !'' –ସତେ ଅବା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନା ଦେଲାପରି ଚଢ଼େଇଟି ଗାଇ ଯାଉଥାଏ । ଇଷ୍ଟର ରବିବାରର ପ୍ରାକ୍‌କାଳରେ ଗାନ କରାଯାଉଥିବା ଜାଗରଣଗୀତି ପରି ଏହା ଶୁଣାଯାଉଥାଏ । ''ଉଠ, ମୋର ଆତ୍ମା, ଜାଗ୍ରତ ହୁଅ, ଏତେବେଳେ ଏହି ନିଦ୍ରା କାହିଁକି ?''

ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ଭାବନାରେ ୟୁରି ଆନ୍ଦ୍ରେଇଭିଚ୍ ଜାଗୃତ ହୋଇଉଠିଲେ । ଏତେ ତରତର ହେବାରେ କି ପ୍ରୟୋଜନ ? ନିଜ ପାଖରେ ସେ ଯେଉଁ ଶପଥ କରିଚନ୍ତି ଅବଶ୍ୟ ସେହି ଶପଥକୁ ସେ କଦାପି ଭଙ୍ଗ କରିବେ ନାହିଁ । ଟୋନିଆ ପାଖରେ ସେ ଅବଶ୍ୟ ସମସ୍ତ ସ୍ୱୀକାରୋକ୍ତି କରିବେ, କିନ୍ତୁ ତାହା ଆଜି କରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ କିଏ କହିଲା ? ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟୋନିଆକୁ ସେ କିଛି ହେଲେ କହିନାହାନ୍ତି । ତଥାପି ଆଉଥରେ ସହରକୁ ଆସି ଲେଉଟିଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି କହିବା ଗଡ଼ାଇଦେଲେ ଆଦୌ କୌଣସି ବିଳମ୍ବ ହେବ ନାହିଁ । ଆଗ ସେ ଲାରାସହିତ ସମସ୍ତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶେଷକରି ଆସିବେ, ଅତି କୋମଳ ଓ ଭାବାନୁବ୍ୟଞ୍ଜକ ଭାବରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ସେ ସେମାନଙ୍କର ସକଳ ଦୁଃଖର ପରିପୂରଣ କରିନେବେ । ଏପରି କଲେ ପ୍ରକୃତରେ ସବୁଠାରୁ ବଢ଼ିଆ ହେବ । ଆରେ, ଏତିକି କଥା ତାଙ୍କର ମନରେ ଆଗରୁ କାହିଁକି ଉଦୟ ହୋଇନଥିଲା ?

ଲାରା ସହିତ ଆଉଥରେ ସାକ୍ଷାତ ହେବ, ଏହିକଥା ଭାବିବାମାତ୍ରକେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଆନନ୍ଦରେ ନାଚିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହି ଆଶାରେ ସେ ତାହା ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାର ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସହରର ଉପକଣ୍ଠରେ ଥିବା କାଠତିଆରି ଘର ଓ ପିଚୁରାସ୍ତା...ସେ ଆଜି ଲାରା ପାଖକୁ ଯାଉଚନ୍ତି । ବହିଉପରେ ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଠି ମାଡ଼ି ଧରି ଫଡ଼ଫଡ଼ କରି ବହିର ପୃଷ୍ଠାଗୁଡ଼ାକୁ ଓଲଟାଇ ଚାଲିଗଲା ପରି ସହରର ଛୋଟ ଛୋଟ ଘରଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଉଥାନ୍ତି । ଆଜି ବେଗର କୌଣସି ବନ୍ଧନ ନାହିଁ । ହେଇ, ଏଇ ରାସ୍ତାଟିର ଶେଷମୁଣ୍ଡକୁ ଯୋଉ ଘରଟି, ସେ ସେଇଠି ରହେ । ହେଇ, ସେଇଠି ଯୋଉଠି ଦୁଇଖଣ୍ଡ କଳା ବଉଦ ଅଲଗା ହୋଇଯାଇ ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଆକାଶକୁ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ କରିଦେଉଚି, ତାହାରି ତଳେ । ତା'ର ଘରକୁ ପଡ଼ିଥିବା ରାସ୍ତାର ସବୁ ଘରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ କେତେ ସୁନ୍ଦର ଓ ପ୍ରିୟ ନଲାଗେ ! ଗୋଟିଗୋଟି କରି ହାତରେ ଟେକିଧରି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଚୁମ୍ବନ ଦେବାକୁ ମନହୁଏ । ସେଇଠି ଆକାଶର ନିର୍ମଳ ଫାଙ୍କତଳେ ତା'ର ସେଇ ଘରଟି, ସେଇଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଖାସ୍ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ହାତରୁ ସେ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ହାତଗଢ଼ା ନୟନମୁଗ୍ଧକର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଉପହାରଟି ଗ୍ରହଣ କରିବେ । କୃଷ୍ଣପରିଧାନ ପରିହିତ ସେହି ରୂପସୀ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଆସି କବାଟ ଫିଟାଇଦେବ; ଜଗତରେ କାହାରି ଦ୍ୱାରା ଅଧିକୃତ ହୋଇନଥିବା ଏବଂ ଶୁଭ୍ର ଉତ୍ତରଦେଶୀୟ ରାତ୍ରିପରି ହିମସିକ୍ତ ଓ ସୁରକ୍ଷିତ ରହିଥିବା ତାହାର ସାନ୍ନିଧ୍ୟର ନିର୍ଭର ଆଜି ତାଙ୍କର ସମୀପକୁ ସମାଗତ ହୋଇ ଆସିବ, ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ବାଲିବନ୍ଧ ଉପରୁ ତଳକୁ ଦଉଡ଼ିଯିବା ମାତ୍ରକେ ସମୁଦ୍ରର ପ୍ରଥମ ତରଙ୍ଗ ଯେପରି ସମାଗତ ହୋଇଆସେ ।

ଲଗାମ ଛାଡ଼ିଦେଇ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆସ୍ଥାନ ଉପରୁ ଆଗରୁ ଉହୁଙ୍କି ପଡ଼ିଲେ ଓ ଘୋଡ଼ାର ବେକ ଚାରିପାଖରେ ଆପଣାର ବାହୁଦ୍ୱୟକୁ ବେଢ଼ାଇଦେଇ ତା'ର କେଶରଭିତରେ ମୁହଁ ଗୁଞ୍ଜି ରଖିଲେ । ଏହି ସ୍ନେହଆଦର ଘୋଡ଼ାକୁ ଭାରି କୁଳୁକାଲିଆ ଲାଗିଲା ଏବଂ ଉତ୍ସାହ ପାଇଲାପରି ଏହା ଖେପା ମାରି ଧାଇଁବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ଘୋଡ଼ାର ଖୁରା ଭୂଇଁରେ ନଲାଗିଲା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆପଣା ହୃଦୟର ଆନନ୍ଦଜନିତ ସ୍ପନ୍ଦନଧ୍ୱନି ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ । ହୁଏତ ଆଉ କୌଣସି ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ କାନରେ ଆସି ବାଜିଲା ପରି ଜଣାଗଲା, କିନ୍ତୁ ସେ ତାହାକୁ କେବଳ ମନର କଳ୍ପନା ବୋଲି ମନେକରି ବିଶ୍ୱାସ କଲେ ନାହିଁ ।

ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର କାନକୁ ବଧିରା କରିଦେଇ ଅତି ନିକଟରେ ଗୁଳିର ଆବାଜ ହେଲା । ଲଗାମକୁ ଟାଣିଧରି ସେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଅଟକାଇ ରଖିଲେ ।

ଆଗରେ ସେଇ ଦୁଇଛକି ଜାଗାଟା । ତିନିଜଣ ସଶସ୍ତ୍ର ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ତାଙ୍କର ପଥରୋଧ କଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ହେଉଚି ଅତି ପିଲା ବୟସର, ମୁଣ୍ଡରେ ଇସ୍କୁଲ-ଟୋପି ପିନ୍ଧିଚି ଓ କୋଟ୍ ଉପରେ ପଇତା ପରି ଦୁଇମାଳ କାର୍ଟ୍ରିଜ୍ ଲଟକାଇ ରଖିଚି । ଦ୍ୱିତୀୟ ଜଣକ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ବିଭାଗର ଅଫିସର୍ ପାହିଆର କୁର୍ତ୍ତା ପିନ୍ଧିଚି ଏବଂ ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଠୋଲକୀ

ଠୋଲକା ତୁଳାର ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପିନ୍ଧି କେଉଁଠି ରହସ୍ୟନୃତ୍ୟ କରିବାକୁ ବାହାରିଥିଲା ପରି ଦେଖାଯାଉଚି ।

''ସେଇଠି ଠିଆହୋଇ ରହନ୍ତୁ, କମ୍‌ରେଡ୍ ଡାକ୍ତର''–ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଅଫିସର ଆଦେଶ ଦେଲେ । ତିନିଜଣଙ୍କ ଭିତରୁ ସେ ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଥିଲେ । ''ଯଦି ଆପଣ ଆମର ଆଦେଶ ପାଳନ କରିବେ, ତେବେ ଆପଣଙ୍କର କୌଣସି ଅନିଷ୍ଟ ଘଟିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଆମେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇପାରିବୁ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ଅମାନ୍ୟ କରିବେ, ତେବେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଆମକୁ ଗୁଳି ମାରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମର ଇଉନିଟ୍‌ରେ ଥିବା ଡାକ୍ତର ଯୁଦ୍ଧରେ ନିହତ ହୋଇଚନ୍ତି ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ଆପଣଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଜାଗାରେ କାମ କରିବାଲାଗି ମନୋନୀତ କରିନେଉଚୁ । ଆପଣ ଘୋଡ଼ାଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଲଗାମଟା ଏଇ ଯୁବକକୁ ଦେଇଦିଅନ୍ତୁ । ହଁ, ମୁଁ ପୁଣିଥରେ ଆପଣଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଉଚି, ଯଦି ଆପଣ ଖସି ପଳାଇବାକୁ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରିବେ, ତେବେ ଆମେ ଆପଣଙ୍କୁ ସିଧା ଖତମ କରିଦେବୁ ।''

''ଆପଣ କଣ କମ୍‌ରେଡ୍ ଆରଣ୍ୟକ, ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍‌ର ପୁଅ ଲିବେରିଉସ୍ ?''

''ନାଇଁ, ମୁଁ ହେଉଚି ତାଙ୍କର ଯୋଗସୂତ୍ର ବିଭାଗର ସର୍ବପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ ।''

●

ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଜନପଥ

୧

ଜନପଥର କଡ଼େ କଡ଼େ କେତେ ସହର, ଗାଆଁ ଓ କୋସାକ୍ ଛାଉଣିମାନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲା । ଆଗେ ଏହି ରାସ୍ତାରେ ଡାକ ଯାତାୟାତ କରୁଥିଲା, ଏଇଟି ହେଉଚି ସାଇବିରିଆର ସର୍ବପ୍ରାଚୀନ ଜନପଥ । ସହରଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଏହି ଜନପଥ ଠିକ୍ ଛୁରୀଟିଏ ପରି ଭେଦକରି ଯାଇଚି, ପାଉଁରୁଟିକୁ କାଟିଲା ପରି ପ୍ରଧାନ ରାସ୍ତାମାନଙ୍କରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କାଟିଦେଇ ଚାଲିଯାଇଚି । ଗାଆଁବାଟ ଦେଇ ଯାଇଥିବାବେଳେ ମନେହେଉଚି ଯେପରି ଜନପଥ ଥରେ ମଧ୍ୟ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ସେମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁକରି ଦେଖୁ ନାହିଁ । କାହାକୁ ବାଆଁରେ ଓ କାହାକୁ ଡାହାଣପାଖରେ ପକାଇଦେଇ ଚାଲିଯାଉଚି, ଘରଗୁଡ଼ାକ ପଛରେ ପଡ଼ି ରହୁଚନ୍ତି, କେତେବେଳେ ଧନୁଷାକାରରେ ବା ଆଉ କେତେବେଳେ ସିଧା କଣ ଭାଙ୍ଗି ରାଜପଥ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ଚାଲିଯାଇଚି ।

ଆଗକାଳେ ଯେତେବେଳେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳକୁ ରେଳରାସ୍ତା ଆସିନଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଏହି ଜନପଥ ଦେଇ ଗାଡ଼ିରେ ଡାକ ନେବାଆଣିବା ହେଉଥିଲା । ଗୋଟାଏ ପାଖରୁ ଚାହା, ରୁଟି ଏବଂ ଲୁହା ସରବରାହ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଅନ୍ୟପାଖରୁ ସଶସ୍ତ୍ର ପହରା ସହିତ ଦଣ୍ଡିତ ଅପରାଧୀମାନଙ୍କୁ ଚଲାଇ ଚଲାଇ ନିଆଯାଉଥିଲା । ସେମାନେ ଚାଲିଗଲାବେଳକୁ ସେମାନଙ୍କର ପାଦର ଶିଙ୍କୁଳି ଝମଝମ ହେଉଥିଲା, ବିଚରା ସେହି ଦଣ୍ଡିତ, ଜୀବନର ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ସମ୍ଭାବନାରୁ ବଞ୍ଚିତ ଓ ପରାହତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ହୃଦୟ ଭୟରେ କମ୍ପି ଉଠୁଥିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ରହିଥିବା ଅନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ ଅଭେଦ୍ୟ ବନଭୂମି ମର୍ମରି ଉଠୁଥିଲା ।

ଜନପଥରେ ବାସ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଗୋଟିଏ ପରିବାର ପରି ବାସ କରୁଥିଲେ । ନାନାପ୍ରକାର ବନ୍ଧୁତା ଓ ବିବାହସମ୍ବନ୍ଧ ଗାଆଁ ସହିତ ଗାଆଁକୁ ଓ ସହର ସହିତ ସହରକୁ ଗୁନ୍ଥିକରି ରଖିଥିଲା । ରେଲରାସ୍ତା ଓ ଜନପଥର ଛକଉପରେ ଖୋଡ଼ାଡସ୍କଇ ଷ୍ଟେସନ୍ ଅବସ୍ଥିତ ଥଲା । ଏଠାରେ ଇଞ୍ଜିନ୍ ମରାମତି କରିବା ଘର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାରଖାନାମାନେ ମଧ୍ୟ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା ଏବଂ ଏହିସବୁ ବାରାକ୍‌ରେ ଦୀନରୁ ଦୀନତମ ଲୋକମାନେ ଖୁନ୍ଦିହୋଇ ରହିଥିଲେ । ତାହାରି ଭିତରେ ଯନ୍ତି ହୋଇ ସେମାନେ ଯେ କେତେବେଳେ ମରି ଯାଉଥିଲେ, କେହି ତାହାର ଖବର ରଖୁନଥିଲା । ଯେଉଁ ରାଜନୀତିକ ନିର୍ବାସିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ କୌଣସି କାରିଗରୀ ବା କୌଶଳ ମାଲୁମ ଥିଲା ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ଆପଣାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କଠୋର ଶ୍ରମଦଣ୍ଡ ଶେଷ କରି ସାରିଥିଲେ, ସେମାନେ ଏହିଠାକୁ ଆସି କାରିଗର କାମ କରୁଥିଲେ ଓ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ଏଠାରେ ବସବାସ କରି ରହିଥିଲେ ।

ଜନପଥ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁସବୁ ସୋଭିଏଟ୍ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲା, ଇତିମଧ୍ୟରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ କିଛି କାଳ ପାଇଁ ଏହି ଅଞ୍ଚଳଟି ସାଇବିରିଆର ଅସ୍ଥାୟୀ ସରକାର ଅଧୀନରେ ରହିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ସେନାପତି କୋଲ୍‌ଚାକ୍‌ଙ୍କ ଅଧୀନକୁ ଆସିଚି, ସେ 'ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶାସନକର୍ତ୍ତା'ର ପଦବୀ ଗ୍ରହଣ କରି ଏଠାରେ ଶାସନ କରୁଚନ୍ତି ।

୨

ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ଜନପଥ ଉପରକୁ ଉଠିଉଠି ଯାଇଚି । ଉପରକୁ ଉପରକୁ ଉଠିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦୃଶ୍ୟଭୂମି ନଜରରେ ପଡୁଚି । ମନେ ହେଉଚି ଯେପରି ଏହି ଉଠାଣି ଆଉ ସରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ି ଘୋଡ଼ା ଓ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଘଡ଼ିଏ ଥକା ମାରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁଠି ଯାଇ ଅଟକିଲେ, ସେଠାରେ ସେମାନେ ଦେଖିଲେ ଯେ ସେମାନେ ଏକ ପାହାଡ଼ର ଶିଖଉପରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଚନ୍ତି । ରାସ୍ତା ଉପରେ ପୋଲ ତିଆରି ହୋଇଚି ଏବଂ ତଳେ କେଝମା ନଦୀ ବକ୍ରଗତିରେ ବହିଯାଉଚି ।

ନଦୀ ସେପାଖରୁ ମୁଣ୍ଡିଆଉପରୁ ମଠର ଇଟାପାଚେରି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଚି । ମୁଣ୍ଡିଆ ଦେହରେ ଗୁଡ଼ାଇ ହେଲାପରି ଜନପଥ ଉଠିଉଠି ଯାଇଚି । ସହର ମଝିକୁ ଆସି ସେମାନେ ମଠର ନେଳିଆ ରଙ୍ଗର ପ୍ରଧାନ ଫାଟକ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ଧନୁଷାକାର ଫାଟକ ଉପରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖାହୋଇ ରହିଥିଲା– "ଆନନ୍ଦ କର, ହେ ଜୀବନଦାୟୀ କ୍ରସ୍, କରୁଣାର ହେ ଅପ୍ରତିହତ ଜୟପତାକା ।"

ପର୍ବ ସମୟ । ଶୀତ ସରି ଆସିଲାଣି । ରାସ୍ତା ଉପରେ ଜମିରହିଥିବା ବରଫ କ୍ରମେ କଳା ଦେଖାଯାଉଚି, ବରଫ ତରଳିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବାର ସୂଚନା ହେଉଚି । କିନ୍ତୁ ଘରଛାତଗୁଡ଼ିକ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଚି, ଘରଗୁଡ଼ିକ ବଗପକ୍ଷିଆ ଲମ୍ବା ଟୋପି ପିନ୍ଧିଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଚି ।

ଘଣ୍ଟା-ବଜାଳିମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାପାଇଁ ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ଘଣ୍ଟାସ୍ତମ୍ଭ ଉପରେ ଯାଇ ଚଢ଼ିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଆଖିକୁ ତଳେଥିବା ଘରଗୁଡ଼ିକ ଛୋଟ ଛୋଟ ଧଳାମାଠିଆ ଓ ବାକ୍ସର ଗଦାପରି ଦେଖାଯାଉଚି । ଗଜି ନିଖପରି ଛୋଟ ଛୋଟ କଳା ମଣିଷମାନେ ଏହି ଘରଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଯାତାୟାତ କରୁଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଚାଲିରୁ ଘଣ୍ଟାସ୍ତମ୍ଭ ଉପରୁ କେତେକଙ୍କୁ ବେଶ୍ ଚିହ୍ନି ହୋଇଯାଉଚି । କାନ୍ଥରେ ମରାହୋଇଥିବା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଘୋଷଣାପତ୍ରମାନ ପଢ଼ିବାକୁ ସେମାନେ ଅଟକି ଠିଆ ହୋଇଚନ୍ତି । ତିନି ବୟସର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସମନ କରାଯାଇଚି ବୋଲି ଆଜି ଘୋଷଣାପତ୍ରରେ ଜାରି କରାହୋଇଚି ।

୩

ରାତିକ ଭିତରେ ଅନେକ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଘଟଣା ଘଟିଯାଇଚି । କାଲି ରାତିରେ ପ୍ରଥମକରି ହଠାତ୍ ଗରମ ପଡ଼ିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଚି । ଝୁପୁଝୁପୁ ହୋଇ ମେଘ କୁଣ୍ଡାଁ ଝାଡୁଚି, ମାଟି ଛୁଇଁବା

ଆଗରୁ କୁହୁଡ଼ି ଭିତରେ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଯାଇ ଉଭେଇ ଯାଉଚି । କିନ୍ତୁ ଏହା କେବଳ ଦେଖିବାର ଭୁଲ । ପ୍ରକୃତରେ ରାସ୍ତାରେ ପାଣି ଚାଲିବାଭଳି ଯଥେଷ୍ଟ ବର୍ଷା ହେଉଚି । ରାସ୍ତାଟାଯାକ କଳା ସଡ଼ସଡ଼ ଦେଖାଯାଉଚି, ଝାଳ ନିଗିଡ଼ିଗଲା ପରି ମନେହେଉଚି, ବରଷା ପାଣିରେ ରାସ୍ତାରେ ଜମିଥିବା ବରଫ ମଧ୍ୟ ସଫା ହୋଇଯାଉଚି ।

ଫୁଲକଢ଼ରେ ଭାଙ୍ଗିପଡୁଥିବା ସେଉଗଛର ଡାଳମାନ ବାଡ଼ଉପରକୁ ଓହଳି ପଡ଼ିଚି । ସେଥିରୁ ଥପଥପ ହୋଇ ପାଣି ପଡୁଚି, ସହରସାରା ସେହି ଟପଟପ ପଡ଼ିବା ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଉଚି ।

କାହାର ଦୁଆରେ ବନ୍ଧାହୋଇଥିବା କୁକୁର ଭୋ'ଭୋ' କରି ଭୁକିବାରେ ଲାଗିଚି ଏବଂ ସମ୍ଭବତଃ ସେହି ଶବ୍ଦରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଗୋଟାଏ କାଉ କା'କା' କରି ସହର କମ୍ପାଇ ଦେଉଚି ।

ପର୍ବଦିନ । ସମସ୍ତେ ଗିର୍ଜା ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ସମବେତ ହୋଇଚନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍ ପରେ ମୁଦି ଦୋକାନୀର ଘରଣୀ ଗାଲୁଜିନାକୁ ଗିର୍ଜାରୁ ପଡ଼ିଥିବା ରାସ୍ତାରେ ଫେରି ଆସୁଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ଗିର୍ଜା ପ୍ରାର୍ଥନା ମୋଟେ ଏହିକ୍ଷଣି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଚି, ତଥାପି ସେ ଟଳମଟଳ ହେବାପରି କେତେବେଳେ ଦଉଡ଼ି ଓ କେତେବେଳେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲି ଘରକୁ ଫେରିଯାଉଚି । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ ରୁମାଲ୍ ବନ୍ଧାହୋଇଚି ଏବଂ ସେ ପିନ୍ଧିଥିବା ରୋମଚିଆରି କୋଟ୍‌ରେ ବୋତାମ ଦିଆହୋଇ ନାହିଁ । ଗିର୍ଜାଭିତରେ ତାକୁ ବଡ଼ ଅମୁହାଁ ଓ ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ଲାଗିବାରୁ ସେ ଟିକିଏ ଖୋଲା ପବନ ପାଇବାକୁ ବାହାରକୁ ଚାଲି ଆସିଚି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ଶେଷହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗିର୍ଜା ଭିତରେ ରହିପାରିଲା ନାହିଁ ବୋଲି ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ମନେମନେ ଲଜ୍ଜା ଓ ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରୁଚି । ଆରବର୍ଷଠାରୁ ସେ ପର୍ବରେ ଉପାସ କରିବା ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ିଦେଇଚି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଅନିୟମଟା ତା'ର ଦୁଃଖର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ନଥିଲା । ସୈନ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବାଲାଗି ଯେଉଁ ଘୋଷଣାପତ୍ରଟି ବାହାରିଥିଲା ସେଥିରେ ତା'ର ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ପୁଅ ଟେରିଓସ୍କାର ନାଆଁ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ସେହି ବିଷୟରେ କୌଣସି ଚିନ୍ତା ନ କରିବାକୁ ସେ ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଧଳାଧଳା ହୋଇ ଦେଖାଯାଉଥିବା ସେହି କାଗଜଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରତ୍ୟେକଥର ତାକୁ ଏହା ମନେ ପକାଇ ଦେଉଥିଲେ ।

ରାସ୍ତାର କଣମୁଣ୍ଡକୁ ତା'ର ଘର, କିନ୍ତୁ ଟିକିଏ ବାହାରେ ଖୋଲାରେ ରହିବାକୁ ତା'ର ମନ ହେଉଥିଲା । ଅନ୍ଧାର ଅମୁହାଁ ଘରକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ସେ ମୋଟେ ତରତର ହେଉନଥିଲା ।

ନାନାପ୍ରକାର ଦୁର୍ଭାବନା ମନଭିତରକୁ ଆସି ତାକୁ ବଡ଼ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିଥିଲା । ଯଦି ଭିତରର ସବୁ ଭାବନାଗୁଡ଼ାକୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ବଡ଼ ପାଟିରେ ଭାବିବାକୁ ପଡ଼ନ୍ତା, ତେବେ ସକାଳ ହେବାଯାଏ ମଧ୍ୟ ତା'ର କହିବା କଦାପି ଶେଷ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ।

ଏତେବଡ଼ ଘରେ ସେ ଏକା, ନୂଆ ହୋଇ ସୈନ୍ୟବାହିନୀକୁ ଆସିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାମୀ ବକ୍ତୃତା ଦେଇ ବୁଲୁଚି । ଆପଣାର ପୁଅ ଯେ ଏତେ ଜୀବନାପନ୍ନ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଚି, ସେକଥା ବୁଝିବାକୁ ତା'ର ବେଳ ନାହିଁ, ପର୍ବ ଆଗରୁ ପୁଅ ବି ଘରୁ ପଳାଇ ଯାଇଚି । ଆପଣା ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ବିପଦକୁ-ଭୁଲିଯିବା ପାଇଁ ସେ ଆଉ କେଉଁ ଗାଆଁରେ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ଘରେ

ଯାଇ ମଜା କରୁଚି । ବିଚରାକୁ ସ୍କୁଲରୁ ବାହାର କରି ଦିଆହୋଇଚି । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତି କ୍ଲାସ୍‌ରେ ବରଷେ କରି ଫେଲ କରି ରଖି ଶେଷକୁ ଅଷ୍ଟମ କ୍ଲାସ୍‌ରେ ସେମାନେ ତାକୁ ସ୍କୁଲରୁ ବାହାର କରି ଦେଇଚନ୍ତି ।

ଏସବୁ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ଦୁଃଖର କଥା ! ହେ ଭଗବାନ୍, ଏସବୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ କାହିଁକି ଘଟିଲା ? ସବୁ ଏମିତି ଓଲଟା କାହିଁକି ହୋଇଗଲା ? ବେଳେବେଳେ ନୈରାଶ୍ୟ ହେତୁ ସଂସାରରୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉଚି, ତା'ର ଆଉ ବଞ୍ଚିବାଲାଗି କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ । ଏସବୁ ଦୁଃଖ ଓ କଷଣର କାରଣ କ'ଣ ? ବିପ୍ଳବ କ'ଣ ଏହାର କାରଣ ? ନାଇଁ-ନାଇଁ, କେବେ ନୁହେଁ । ଯୁଦ୍ଧ ହିଁ ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ । ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ହିଁ ରୁଷିଆର ଜୀବନ ଫୁଲଟିକୁ ଡେମ୍ଫରୁ ମୋଡ଼ିଦେଇ ଯାଇଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଦେଶରେ ଖାଲି ସଢ଼ାପଚା ଅପଦାର୍ଥ ଅଳିଆ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ବାକି ନାହିଁ ।

ତା'ର ବାପ ସମୟରେ ସବୁକଥା କେଡ଼େ ସୁରୁଖୁରୁରେ ନ ଚାଲୁଥିଲା ! ବାପ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର କାମ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଥିଲା, ସେ ପଢ଼ିଲେଖି ଜାଣିଥିଲେ । ସେ ଏବଂ ତା'ର ଦୁଇ ଭଉଣୀ, ଓଲିଆ ଓ ପୋଲିଆ—କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ନଥିଲେ ! ଗିର୍ଜା ପ୍ରାର୍ଥନା, ନୃତ୍ୟ, ସେକାଳର ମଣିଷ ଓ ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର-ସେତେବେଳେ ସବୁ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ସେତେବେଳେ ରୁଷିଆକୁ ଠିକ୍ ବାହାବୟସ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଝିଅଟିପରି ଲାଗୁଥିଲା—ତା'ର ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରକୃତ ପୁରୁଷ ସେତେବେଳେ ଏହି ଦେଶରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନର ହୋ ହୋ ହେଉଥିବା ପଲଙ୍କ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ତୁଳନା ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଣିଷଙ୍କର ସବୁ ଜ୍ୟୋତି ଚାଲିଯାଇଚି, ସେ କାଳ ପରି ବୀର ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟାଏ ସୁଦ୍ଧା ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବେ ନାହିଁ । ତା'ର ସ୍ୱାମୀ ଓ ତା'ର ବନ୍ଧୁମାନେ ବକ୍ତୃତା ଦେଇ ପୁଣି ସେହି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଯୁଗକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବେ ବୋଲି ଆଣ୍ଟ କରି ବାହାରିଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ହଜିଲା ଧନ, ହଜିଯାଇଥିବା ପ୍ରେମ କଣ ଏମିତି ଫେରିଆସେ ? ସେଥିପାଇଁ ତ ମେରୁ ତାଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼େ !

୪

ଘରକୁ ନଆସି ଏମିତି ବାହାରେ ବୁଲୁବୁଲୁ ସେ ବଜାରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଆଗେ ହୋଇଥିଲେ ଏଠି ହାଟଦିନମାନଙ୍କରେ କେତେ ଲୋକ ଗହଳି ହୋଇଥାନ୍ତା, ଚାଷୀମାନଙ୍କର ଶଗଡ଼ଗାଡ଼ିରେ ବଜାର ଭରିଯାଇଥାନ୍ତା ।

ସେଇଠାରେ ବୁଲୁବୁଲୁ ସେ କେତେକେତେ ଲୋକଙ୍କର କଥା ଭାବିଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତା'ପରେ ସେ କାହିଁକି ଯେ ଏମାନଙ୍କର କଥାସବୁ ଭାବୁଚି, ଏକଥା ଚିନ୍ତାକରି ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ସେମାନେ କେଉଁ ମଣିଷରେ ମଣିଷ ? ସେମାନଙ୍କ ସକାଶେ କଣ ରୁଷିଆର ଏହି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଘଟିଚି ? ନାଇଁ-ନାଇଁ ସେଇ ସହରଗୁଡ଼ାକ ସକାଶେ ହିଁ ରୁଷିଆ ଆଜି ଏହି ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରୁଚି । ଅବଶ୍ୟ ଗାଆଁର ଭାଗ୍ୟ ସହରର ଭାଗ୍ୟ ପଛରେ ବନ୍ଧାହୋଇଚି ବୋଲି କହିବା ଆଦୌ ଠିକ୍ ହେବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସହରର ଲୋକମାନେ ଶିକ୍ଷିତ, ତେଣୁ ଗାଆଁଲୋକେ ସବୁବେଳେ ସହର ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଥାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷିତ ସହରକୁ ଈର୍ଷା କରୁଥାନ୍ତି, ତାକୁ ନକଲ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା

କରୁଥାନ୍ତି, ତଥାପି ସମକକ୍ଷ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ନା ଏପାଖର ନା ସେପାଖର ହେବାର ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ ହୁଏ ବା ଲୋକଙ୍କର ଅଶିକ୍ଷା ଓ ଅଜ୍ଞାନତାକୁ ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ କରିବାକୁ ହେବ କି ? ଯିଏ ଶିକ୍ଷିତ, ସିଏ ଆଖିଆଗରେ ସବୁକଥାର ପରିଣାମ ଦେଖିପାରେ, ଆଗରୁ ସବୁକଥା ଜାଣିପାରେ, କିନ୍ତୁ ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକର କେବଳ ଆଖି କିଆରୀରେ ପଶିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟଗତି ନଥାଏ । ମୁଣ୍ଡ କଟିଯିବାପରେ ଯାଇ ଟୋପିଟା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ବୋଲି ଆମ ଭିତରେ ଚେତା ପଶେ । ଅବଶ୍ୟ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଦେଖୁନ, କିପରି ଖାଦ୍ୟାଭାବ ଓ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଦ୍ୱାରା ବିତାଡ଼ିତ ହୋଇ ସେମାନେ ସହର ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଆସୁଚନ୍ତି ! ସବୁକଥା ଏପରି ଗୋଳମାଳିଆ ହୋଇଗଲାଣି ଯେ ଭାବିଲେ ମୁଣ୍ଡ ପାଗଳ ହୋଇଯାଉଚି । ଯେଡ଼େ ପାରୁଆ କାତୁଆ ଲୋକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଗଣ୍ଡିମୁଣ୍ଡ କିଛି ଠଉରାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଏବଂ ତଥାପି ଏହି ଗାଆଁଲୋକେ ହିଁ କିପରି ବଞ୍ଚିବାକୁ ହୁଏ ସେକଥା ଜାଣନ୍ତି । ସେମାନେ ଆପଣାର ମିହନ୍ତ ଓ ଆପଣାର ବୁଦ୍ଧିଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ରହି ପାରନ୍ତି, ଆପଣା କଥାକୁ ଆପେ ତୁଲାଇ ନେଇ ପାରନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଜନପଥର କଡ଼ରେ ଥିବା ନୂଆ ଚାଷୀଘରଗୁଡ଼ିକ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ନଯାଉଚି ! ଚାଳିଶ ଏକର ଚାଷଜମି, ମେଣ୍ଢା, ଘୋଡ଼ା, ଘୁଷୁରି, ଗୋରୁ ଆଉ ଅମାର ଭିତରେ ଆଗକୁ ତିନି ବରଷ ପାଇଁ ଶସ୍ୟ ମହଜୁଦ ରହିଚି । ଫସଲକଟା ମେସିନ୍ ମଧ୍ୟ ରହିଚି । ସେମାନଙ୍କୁ ଆପଣା ପଟକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ କୋଲ୍‌ଚାକ୍ ଭାରି ଫୁସଲାଫୁସଲି କରୁଥିଲା, ଅରଣ୍ୟ ସେନାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବାକୁ ପ୍ରଶାସକମାନେ ମଧ୍ୟ ଫୁସଲାଉଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧରୁ ସେମାନେ ପଦକ ନେଇ ଫେରି ଆସିଚନ୍ତି, ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଶିକ୍ଷକ କରି ରଖିବାକୁ ସମସ୍ତେ ହକହକ ହେଉଚନ୍ତି । ପଦକ ଥାଉ କି ନଥାଉ, ଯିଏ ଆପଣାର କାମଧନ୍ଦାକୁ ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଚି, ଆଜି ସବୁଠାରେ ତାକୁ ଡାକରା ପଡ଼ିଚି, କେବଳ ସେହିପରି ଲୋକ ଆପଣା ପାଦଉପରେ ଠିଆହୋଇ ପାରୁଚି ।

କିନ୍ତୁ ବେଳ ଅନେକ ହୋଇଗଲାଣି । ଏଥର ଘରକୁ ଯିବା ଉଚିତ । ଏତେବେଳଯାଏ ଏରାସ୍ତା ସେରାସ୍ତା ହୋଇ ବୁଲିବା ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପକ୍ଷରେ ଆଦୌ ସୁନ୍ଦର କଥା ନୁହେଁ । ଯାହାହେଉ ବର୍ତ୍ତମାନ ଟିକିଏ ଭଲ ବି ଲାଗିଲାଣି ।

୫

ପ୍ରବେଶକକ୍ଷରେ ଆପଣାର କୋଟ୍ ନ ଓହ୍ଲାଇ ସେ ସିଧା ଶୋଇବାଘରକୁ ଗଲା । ଘର ଭିତରୁ ବଗିଚାଟି ବେଶ୍ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥାଏ । ଶୀତଋତୁ ଯିବାକୁ ବସିଲାଣି । ମାଟି ଫଟାଇ ବାହାରୁଥିବା ଆଗାମୀ ବସନ୍ତକାଳର ଉତ୍ତାପ ଉଦ୍ୟାନର ମଖମଲି ଅନ୍ଧାରକୁ ଉଷ୍ମ କରିବାରେ ଲାଗିଚି ।

କୋଟ୍ ଓ ରୁମାଲକୁ ଓହ୍ଲାଇ ରଖୁରଖୁ ଗାଲୁଜିନା ପୁଣି ଆପଣାର ସେହି ପୁରାତନ ବେଦନା ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା, କାନ୍ଧତଳକୁ ଠିକ୍ ଛୁଞ୍ଚି ଫୋଡ଼ିଦେଲା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ

ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ସେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଖିରୁ ଧାରଧାର ଲୁହ ବହିଯାଉଥାଏ, ବେଦନା ଟିକିଏ ଊଣା ହୋଇଗଲା ପରେ ସେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା—

"ସମସ୍ତେ ଯିଏ ଯୁଆଡ଼େ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲେଣି । ଦେହମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହେଲେ କାହାକୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ସହର ଗୋଟାକରେ ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଡାକ୍ତର ତ ସପନ ହେଲେଣି, ସମସ୍ତେ କହୁଚନ୍ତି କୁଆଡ଼େ ଇଉରିଆଟିନ୍‌ରେ ଜଣେ ଡାକ୍ତର ଅଛନ୍ତି । ଆଗେ ମସ୍କୋରେ ସେ ପ୍ରଫେସର ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବାପା କୁଆଡ଼େ ସାଇବେରିଆରେ ଜଣେ ବଡ଼ ବେପାରୀ ଥିଲେ ଓ ଶେଷକୁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରି ମଲେ । ଆଜି ତାଙ୍କୁଇ ଡକାଇ ପଠାଇବି ବୋଲି ଭାବୁଥିଲି, କିନ୍ତୁ ଲାଲବାହିନୀ ରାସ୍ତାକୁ ଆଜି ବାରଟା ଜାଗାରେ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଲେ ।

୬

"ସେ କୁକୁରଟା କାହିଁକି ସେମିତି ଭୋ ଭୋ' ଗର୍ଜନ କରୁଚି ? ଗଲୁ ଦେଖିଆସିବୁ । କୌଣସି କାରଣ ନଥିଲେ ସେ କାହିଁକି ଗର୍ଜନ କରୁଥାନ୍ତା । ଲିଡ଼ୋଚ୍‌କା ରହିଥା । ସେମିତି ପାଟି କରନା, ଆମକୁ ସାବଧାନ ହୋଇ ସବୁ କଥା ଜାଣି ରଖିବାକୁ ହେବ, ନହେଲେ କେତେବେଳେ ଯେ ପୋଲିସ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବେ, ଆମେ ତାହାର କୌଣସି ଗନ୍ଧ ମଧ ପାଇବାନାହିଁ ।"

କେନ୍ଦ୍ର କମିଟିର ପ୍ରତିନିଧି ଲିଡ଼ୋଚ୍‌କା ବାହିନୀପତି ତାକୁ ରହିବାକୁ କହୁଚନ୍ତି ବୋଲି ଶୁଣିପାରିଲା ନାହିଁ ଏବଂ ଆପଣାର ବକ୍ତୃତା ଦେବାରେ ଲାଗିଲା—

"ସାଇବେରିଆ ବୁର୍ଜୁଆ ସାମରିକ ଶାସନ ତରଫରୁ ଯେପରି ଭାବରେ ଲୁଟତରାଜ,ଜବରଦସ୍ତି, ହିଂସା, ଗୁଳିକାଣ୍ଡ ଓ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି ତାହା ଯେ କୌଣସି ନିର୍ବୋଧ ଲୋକର ମଧ ଆଖି ଫିଟାଇ ଦେଇଯିବ । ଏହା ଯେ କେବଳ ଶ୍ରମିକଶ୍ରେଣୀର ସ୍ୱାର୍ଥରେ ବାଧା ଘଟାଉଚି ତା ନୁହେଁ, ଜମିରେ ଖଟି ମରୁଥିବା ସମସ୍ତ କୃଷକକୁଳର ମଧ ଏହା ଅନେକ କ୍ଷତି କରୁଚି । ସାଇବେରିଆ ଓ ଇଉରାଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ଶୋଷିତ କୃଷକବର୍ଗର ଆଜି ଏକଥା ବୁଝିବା ଉଚିତ ଯେ କେବଳ ସହରର ସର୍ବହରା ଓ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ସହିତ ଏକତ୍ର ସଂଘବଦ୍ଧ ହୋଇପାରିଲେ, କିରଗିଜ୍ ଓ ବୁରିଆଟ୍‌ର ଦରିଦ୍ର କୃଷକମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗ ଦେଲେ..."

ତାକୁ ଏସବୁ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦିଆଯାଉଚି ବୋଲି ହଠାତ୍ ଜାଣିପାରି ସେ ବକ୍ତୃତା ବନ୍ଦ କଲା, ମୁହଁରୁ ବୋହିଯାଉଥିବା ଝାଳକୁ ରୁମାଲରେ ପୋଛି ପକାଇଲା ଏବଂ କ୍ଳାନ୍ତ ଭାବରେ ଆପଣାର ଆଖି ଦିଓଟିକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା ।

"ବର୍ତ୍ତମାନ ଟିକିଏ ଥକା ମାର, ଗିଲାସେ ପାଣି ନହେଲେ ପିଇଦିଅ"— ପାଖରେ ଥିବା ଲୋକମାନେ ତାକୁ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ କରି କହିଲେ ।

ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ବାହିନୀପତି ଟିକିଏ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲାପରି କହିଲେ—

"ଏସବୁ କୋଳାହଳ କଣ ପାଇଁ ଚାଲିଚି ? ସବୁ ତ ଠିକ୍ ଅଛି । ବତି ଓ ପହରାବାଲା ସବୁ ଠିକ୍ ରହିଚନ୍ତି । ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ରିପୋର୍ଟ ଉପରେ ଆମର ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ କରି ପାରିବା । ହଁ ତୁମରିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଉ, କମ୍‌ରେଡ୍ ଲିଡ଼ୋଚ୍‌କା !"

ରାସ୍ତାପାଖ ପ୍ରବେଶକକ୍ଷରେ ଛାତପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଠ ଜମାକରି ଏପଟ ଦୁଆରକୁ ନିକାଞ୍ଚନ କରି ରଖାଯାଇଚି ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହିଠାରେ ଏ ବେଆଇନ୍ ସଭା ଚାଲିଚି । ଯେକୌଣସି ଜରୁରୀ ଅବସ୍ଥା ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଖସି ଚାଲିଯିବାକୁ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବାଟ ମଧ୍ୟ ରହିଚି, ଯେଉଁବାଟେ ପଳାଇଗଲେ ମଠ ପଛରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଗଳିରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ, ବକ୍ତାଙ୍କର ଦେହର ରଙ୍ଗ ପୀତାଭ ଶ୍ୟାମଳ, ଏକାନରୁ ସେକାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦାଢ଼ି ଚନ୍ଦା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଟାଏ କଳାରଙ୍ଗର ଟୋପି । ତାଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ ଟିକିଏ ଭୟକାତର ଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ଦେହରୁ ଗମ୍‌ଗମ୍ ଝାଳ ବୋହିଯାଉଥାଏ । କିରାସିନି ବତିଟା ଉପରେ ସେ ବାରବାର ଆପଣାର ସିଗାରେଟ୍ ଖଣ୍ଡିକ ଲଗାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଆଗରେ ଖୋଲାହୋଇ ରହିଥିବା କାଗଜପତ୍ର ଉପରେ ନଇଁପଡ଼ି ସେ ଆଖିମାଡ଼ି କଣସବୁ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ବଡ଼ କ୍ଳାନ୍ତ ଓ ନୀରସଭାବରେ କହିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି—

''କେବଳ ସୋଭିଏଟ୍ ଜରିଆରେ ହିଁ ସହର ଓ ମଫସଲର ଦରିଦ୍ର ଜନତା ଭିତରେ ଏହି ମିଳନ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ । ଅନେକ ଦିନରୁ ସାଇବେରିଆର ଶ୍ରମିକ ଯେଉଁ ଲଢ଼ାଇ ଲଢ଼ି ଆସିଲାଣି, ସାଇବେରିଆର କୃଷକ ମଧ୍ୟ ଆଜି ସେହି ଲଢ଼ାଇରେ ଯୋଗ ଦେବ । ଉଭୟଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏକ । କୋସାକ୍ ଏବଂ ସାମରିକ ଅଫିସରମାନଙ୍କର ଏହି ଘୃଣ୍ୟ ଏକଛତ୍ର ଶାସନକୁ ଅନ୍ତକରି ଏକ ସଶସ୍ତ୍ର ବିଦ୍ରୋହ ଦ୍ୱାରା କୃଷକ ଏବଂ ସୈନିକମାନଙ୍କର ସୋଭିଏଟ୍‌ର ଶାସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବା ଉଭୟେ ଚାହାନ୍ତି । ସେହି ଅଫିସର ଏବଂ ଶୋଷକଶ୍ରେଣୀ ଦ୍ୱାରା ନିୟୋଜିତ କୋସାକ୍‌ମାନେ ଆଜି ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରରେ ସୁସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି । ଆମକୁ ସେମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଏକ ରୀତିମତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଗାମୀ ସଂଗ୍ରାମ ଅବଶ୍ୟ ଏକ କଠିନ ଓ ଦୀର୍ଘକାଳସ୍ଥାୟୀ ସଂଗ୍ରାମ ହେବ ।''

ପୁଣିଥରେ ସେ ବକ୍ତୃତା ବନ୍ଦ କଲେ, ମୁହଁ ପୋଛିଲେ ଓ ଆଖି ବନ୍ଦକଲେ । ସଭାର ଆଇନ୍ ଅମାନ୍ୟ କରି ଶ୍ରୋତୃମଣ୍ଡଳୀରୁ ଜଣେ କେହି ଠିଆହୋଇ ହାତ ଟେକିଲା ଓ ସେ ଏହି ବିଷୟରେ ଆପଣାର ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ବୋଲି ଜଣାଇଲା ।

ଇଉରାଲ ଅଞ୍ଚଳର ସଂଘର୍ଷକାରୀ ସୈନିକମାନଙ୍କର ବାହିନୀପତି ବକ୍ତାଙ୍କର ନିକଟରେ ଅତି ବେପାରୁଆ ଢ଼ଙ୍ଗରେ ବସିଥିଲେ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ କର୍କଶ ଓ ଅସମ୍ମାନିତ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ବକ୍ତୃତାରେ ବାରବାର ବାଧା ଦେଉଥିଲେ । ଏତେ ଅଳ୍ପ ବୟସର ଜଣେ ସୈନିକ, -ସାମାନ୍ୟ ବାଳକଟିଏ କହିଲେ ଆଦୌ ଭୁଲ ହେବନାହିଁ— ସେ ଏକାଧିକ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ବାହିନୀପତି ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି, ସୈନ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କର ଆଦେଶ ପାଳନ କରୁଚନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଚନ୍ତି, ଏକଥା ସହଜରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ହେଉନଥିଲା ।

ତାଙ୍କର ଦୁଇପାଖରେ ତାଙ୍କର ସମୟବୟସ୍କ ଦୁଇଜଣ ଦେହରକ୍ଷୀ ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ଅଥଚ ପାଷାଣସମ ମୁହଁଗୁଡ଼ିକୁ ଅନାଇ ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେପରି ବାହିନୀପତିଙ୍କ ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ଧ ଅନୁରକ୍ତି ରହିଚି ଓ ତାଙ୍କ ଲାଗି ଯେ

କୌଣସି କଥା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛନ୍ତି । ସେହିଘରେ ହେଉଥିବା ଆଲୋଚନାରେ ସେମାନେ କୌଣସି ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରୁନଥିଲେ, ଆଲୋଚିତ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ପ୍ରଭାବିତ ହେଉ ନଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ମୁଖମଣ୍ଡଳରୁ ପଦେ କହିବା ବା ଟିକିଏ ମୁରୁକି ହସିବାର କୌଣସି ସଙ୍କେତ ମିଳୁନଥିଲା ।

ଘରଭିତରେ ବାରଚଉଦ ଜଣ ମଣିଷ ଥିଲେ । କେହି ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ, କେହି କେହି ମାଟିଉପରେ ବସିଥିଲେ । କାଛପରି ହୋଇ ରହିଥିବା କାଠଗଦାକୁ ଆଉଜି ସେମାନେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ, ଆଗକୁ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇଦେଇ କେହିକେହି ଦୁଇଆଣ୍ଠୁ ଭିତରେ ଥୋଡ଼ିକୁ ମାଡ଼ିଦେଇ ବସିଥିଲେ ।

ଦୁଇଚାରିଜଣ ଅତିଥି ମଧ୍ୟ ଏହି ସଭାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ସେମାନେ ଚଉକି ଉପରେ ବସିଥିଲେ ସେମାନେ ହେଉଚନ୍ତି ପୁରୁଣା, କର୍ମୀ, ୧୯୦୫ ମସିହାର ବିପ୍ଳବକାଳୀନ ନେତା, ଭିଟର୍ଜିନ ଓ ବୁଢ଼ା ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ମଧ୍ୟ ସେହିମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବସିଥିଲେ । ଟିଭର୍ଜିନ ଏହା ଭିତରେ ଅନେକ ବଦଳି ଯାଇଥିଲା, ତା'ର ପ୍ରକୃତି ବଡ଼ ଏକସିଙ୍ଗିଆ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ବୁଢ଼ା ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ତା'ର ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥାରେ ହଁ ଭରୁଥିଲା । ଏମାନଙ୍କୁ ଲୋକମାନେ ଦେବତା ପରି ମନେ କରୁଥିଲେ ଓ ଏମାନଙ୍କର ପାଦତଳେ ବିପ୍ଳବ ନାନା ଉପହାର ଓ ସମିଧମାନ ସମର୍ପଣ କରୁଥିଲା । ସେମାନେ ନୀରବ ଓ ଭାବଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ଠିକ୍ ପ୍ରତିମାଟି ପରି ଆସନରେ ଆସୀନ ରହିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଗର୍ବ ଓ ଅଭିମାନ ସେମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ମାନବୀୟ ଅନୁଭୂତି ଲାଗି ଅସମର୍ଥ କରି ରଖିଥିଲା ।

କେନ୍ଦ୍ରକମିଟିର ସାମରିକ ବାର୍ତ୍ତାବହ ହିସାବରେ ବକ୍ତା ବର୍ତ୍ତମାନ ସାଇବେରିଆ ଗସ୍ତ କରି ବୁଲୁଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଆହୁରି କେତେକେତେ ଜାଗାକୁ ଯିବାକୁ ହେବ, ମନେମନେ ସେ ସେହିକଥା ଚିନ୍ତା କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କର ବକ୍ତୃତା ଶୁଣୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶଙ୍କ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଜଣେ ପ୍ରବୀଣ ବିପ୍ଳବୀ ଓ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଜନତାପକ୍ଷର ଜଣେ ବୀର ହିସାବରେ ସେ ସମ୍ମୁଖରେ ବସିଥିବା ବାହିନୀପତିଙ୍କ ଉପରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅଭଦ୍ର ବ୍ୟବହାରକୁ ସେ ଆଦୌ ମନରେ ଧରୁନଥିଲେ, ଓଲଟି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ପ୍ରକୃତ ବିପ୍ଳବୀ ମନୋଭାବର ଯଥୋଚିତ ନିଦର୍ଶନ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ଆପଣା ପୁରୁଷ ପ୍ରେମିକର ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ବ୍ୟବହାର ଜଣେ କାମାତୁରା ନାରୀକୁ ଯେଉଁ ଭଳି ସୁଖ ଲାଗେ, ବାହିନୀପତିଙ୍କର ଅହଙ୍କାରପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର ତାଙ୍କୁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ସୁଖ ଲାଗୁଥିଲା ।

ବାହିନୀପତି ହେଉଚନ୍ତି ମିକୁଲିଟ୍‌ସିନ୍‌ର ପୁଅ—ଲିବେରିଉସ୍ । ବକ୍ତା ଆଗରୁ ସମବାୟ-ଶ୍ରମିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଏବେ ସେ ଆପଣାର ମତ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଚନ୍ତି, ଅତୀତର ଭୁଲଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିଚନ୍ତି ଏବଂ ଏକାଧିକ ଲିଖିତ ବିବୃତିରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଖଣ୍ଡନ ମଧ୍ୟ କରିଚନ୍ତି । ଫଳରେ ସେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ ଆସିବାକୁ କେବଳ ଯେ ଅନୁମତି ପାଇଚନ୍ତି ତା' ନୁହେଁ । ବର୍ତ୍ତମାନର ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ପାର୍ଟି ତରଫରୁ ଅର୍ପଣ କରାଯାଇଚି ।

ଆଗେ ସେ ଅନେକ ବର୍ଷଧରି ବିପ୍ଳବପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ଓ ଜାରଶାସନ ସମୟରେ କାରଗାର-ନିର୍ଯାତନାମାନ ଭୋଗ କରିଥିଲେ; ଆଗରୁ ସମବାୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ ସେ ପଶ୍ଚିମ ସାଇବିରିଆର ବିଦ୍ରୋହୀ କୃଷକମନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଥିବେ, ଏହିସବୁ କାରଣରୁ ତାଙ୍କୁ ଏହି ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟଲାଗି ନିର୍ବାଚିତ କରାଯାଇଥିଲା ।

ଆପଣାର ରାଜନୀତିକ ମତ ଓ ବିଶ୍ୱାସ ବଦଳାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ଚେହେରା ଓ ବ୍ୟବହାରମାନ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଭାବରେ ବଦଳି ଯାଇଥିଲା । ଆଗରୁ ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଚନ୍ଦା ହୋଇ ନଥିଲା କି ମୁହଁରେ ଦାଢ଼ି ନଥିଲା । ହୁଏତ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିବାକୁ ସେ ଏପରି ଚେହେରା ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ । କେଉଁଠାରେ ହେଲେ ଆପଣାର ପୂର୍ବପରିଚୟ ନଦେବାଲାଗି ପାର୍ଟି ତରଫରୁ ତାଙ୍କ ଉପରେ କଡ଼ା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ରହିଥିଲା । ବେରେଣ୍ଟେ ଓ କମ୍‌ରେଡ୍ ଲିଡ୍ରୋଚ୍‌କା—ସେ ଏହି ଦୁଇଟି ଛଦ୍ମନାମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ବକ୍ତା ପୁଣି କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ—

"ବିଦ୍ରୋହୀ ବାହିନୀକୁ ସଂଗଠିତ କରିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ଏ ବିଷୟରେ ଟିକିନିଖି କରି ସବୁକଥା ଜାଣି ରଖିବାକୁ ହେବ—ସେମାନଙ୍କର ସେନାପତି ସର୍ବହରା ବାହିନୀର ଶୃଙ୍ଖଳା, ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ସମ୍ପର୍କୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ, ବାହାର ଜଗତସହିତ ସମ୍ପର୍କ, ସ୍ଥାନୀୟ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟବହାର, ବୈପ୍ଳବିକ ସାମରିକ-ବିଚାର ଏବଂ ଶତ୍ରୁ-ଅଧିକୃତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଧ୍ୱଂସମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟ—ଅର୍ଥାତ୍ ପୋଲ, ରେଲରାସ୍ତା, ଜାହାଜ, ନଉକା ଷ୍ଟେସନ୍, କାରଖାନା ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଅଫିସ୍, ଖଣି ଓ ଖାଦ୍ୟ-ସରବରାହ ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଧ୍ୱଂସକରିବା—ଏହି ଯାବତୀୟ ଶୃଙ୍ଖଳାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଆମକୁ ସବୁକଥା ଜାଣିରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଲିବେରିଉସ୍ ଆଉ ସହି ପାରିଲେନାହିଁ । ଏସବୁ କଥା ତାଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତାହୀନ ବୋଲି ବୋଧ ହେଲା ।

"ବଢ଼ିଆ—ବଢ଼ିଆ ବକ୍ତୃତା । ସାବାସ୍ !"—ସେ କହିଲେ । "ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବି ମୋର ଅନୁମାନ ହେଉଚି ଯେ କୌଣସି ପ୍ରତିବାଦ ନକରି ଆମକୁ ଏହିସମସ୍ତ ପରାମର୍ଶ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ନଚେତ୍ ଲାଲ ବାହିନୀର ସମର୍ଥନ ଆମକୁ ମିଳିପାରିବ ନାହିଁ ।"

"ଅବଶ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।"

"କିନ୍ତୁ କହିଲ ବାବୁ ଲିଡ୍ରୋଚ୍‌କା, ତୁମର ଏହିସବୁ ପିଲାଳିଆ ବକ୍ତୃତାରୁ ମୋତେ କଣ ମିଳିବ ! ମୋର ଅଧୀନରେ ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିବା ତିନୋଟିଯାକ ବାହିନୀ—କମାଣ ଓ ଅଶ୍ୱବାହିନୀ ସମସ୍ତେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମାସମାସ ହେଲା ଶତ୍ରୁକୁ ନିର୍ମୂଳ କରିବାକୁ ଲଢ଼ାଇ କରି ଆସୁଚନ୍ତି ।"

"ଚମତ୍କାର ! କେଡ଼େ ଶକ୍ତିଶାଳୀ !"—ବକ୍ତା ଭାବିଲେ ।

ଏତିକିବେଳେ ଟିଭର୍ଜିନ କଥାକହି କଥାରେ ବାଧା ଦେବାକୁ ଆସିଲା, ଲିବେରିଉସ୍‌ଙ୍କର ଅହଙ୍କାରୀ କଥାଗୁଡ଼ାକ ତାକୁ ମୋଟେ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ ।

"ମାଫ କରିବେ, ବକ୍ତା ମହାଶୟ ! ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିବା ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କୁ କମିଟିର ସଦସ୍ୟ କରି ନେବା ବିଷୟରେ ମୋର ଟିକିଏ ଆଶଙ୍କା ଜାତ ହେଉଚି, ଆମେ ଯେଉଁମାନେ

୧୯୦୫ ର ବିପ୍ଳବରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲୁ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାରେ ଆମେ ଆଦୌ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ନୋହୁ । କାରଣ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସବୁବେଳେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ସ୍ୱଭାବର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ପୂରି ରହିଥାନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ଏତିକିବେଳେ ଲୋକମାନେ ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ– ''ସେସବୁ କଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଥାଉ । ପ୍ରସ୍ତାବଟାକୁ ଶୀଘ୍ର ପାସ୍ କରାଇନିଅ । ଘରକୁ ଯିବାର ସମୟ ହେଲାଣି । ଅନେକ ବିଳମ୍ବ ହୋଇଗଲାଣି ।''ଏହିପରି ପାଟିତୁଣ୍ଡ କ୍ରମେ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା, ଲୋକମାନଙ୍କର କଥା କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନିରର୍ଥକ ହୋଇ ଆସିଲା । ଶେଷରେ ପାହାନ୍ତା ହୋଇ ଆସିଲା ବେଳକୁ ସଭା ଭାଙ୍ଗିଲା । ଲୋକମାନେ ଜଣଜଣ ହୋଇ ସ୍ୱାଭାବିକ ସତର୍କତାମାନ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଘରକୁ ଫେରିଲେ ।

୭

ଜନପଥର ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ କୁଟେନି ଗ୍ରାମରେ ସଦ୍ୟ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଏକ ବିଦାୟ ଭୋଜି ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଗାଆଁଲୋକମାନେ ଚାନ୍ଦାଭେଦା କରି ଏହି ଭୋଜିର ଆୟୋଜନ କରିଥିଲେ ।

ଟେବୁଲତଳେ ଘାସଉପରେ ଲାଲ ଓ ଈଷତ୍ ନୀଳ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣର ଅଣ୍ଡାଖୋଳପାମାନ ଏଣେ ତେଣେ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ସୈନ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ଯୁବକମାନେ ମଧ୍ୟ ଲାଲ ଓ ଈଷତ୍ ନୀଳ ବର୍ଣ୍ଣର କୁର୍ତ୍ତାମାନ ପିନ୍ଧିଥାନ୍ତି । ଝିଅମାନେ ବି ଠିକ୍ ସେଇ ରଙ୍ଗର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥାନ୍ତି । ନୀଳ ଆକାଶରେ ଢାଉଆ ନାଲିରଙ୍ଗର ମେଘଖଣ୍ଡମାନ ଭାସି ଯାଉଥାଏ; ମନେହେଉଥାଏ, ଯେପରି ଆକାଶ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଭାସିଭାସି ଚାଲିଯାଉଚି ।

ଏହି ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗାଲୁଜିନାର ସ୍ୱାମୀ ଭ୍ଲାଜ ଗାଲୁଜିନ ବକ୍ତୃତା ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା– ''ମଦିରା ଅଭାବରୁ ଆମ ନିଜଘର ତିଆରି ଭଡ଼୍କା ପାନକରି ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଶୁଭ କାମନା କରୁଚି । ହେ ମୋର ପ୍ରିୟ ବାଳକମାନେ, ତୁମେମାନେ ଆଜି ସଂଗ୍ରାମକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଦୀର୍ଘଜୀବନ କାମନା କରୁଚି । ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କର ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ସମୟ ନେବାକୁ ଚାହୁଁଚି । ଆଗରେ ଆପଣମାନେ ଯେଉଁ ଅଶ୍ୱବାହିନୀ ଦେଖୁଚନ୍ତି, ତାହାରି ସାହାଯ୍ୟରେ ହିଁ ଭ୍ରାତୃହତ୍ୟାଜନିତ ରକ୍ତପାତ ଭିଆଇଥିବା ଶତ୍ରୁ ଓ ଉପଦ୍ରବକାରୀମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଆମକୁ ମାତୃଭୂମିର ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ । ବିପ୍ଳବର ବିଜୟକୁ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ଲୋକମାନେ ଭାବିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ବିଦେଶରୁ ଟଙ୍କା ଆଣି ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍ ଦଳ ବିଧାନସଭାକୁ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇଲେ । ସଙ୍ଗୀନ୍‌ମୁନର ପାଶବିକ ପରାକ୍ରମ ଦେଖାଇ ସେମାନେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚତମ ଆଶାକୁ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ କରିପକାଇଲେ ଏବଂ ପରିଣାମରେ ଆଜି ଅସ୍ତ୍ରହୀନ ସାଧାରଣ ଦେଶବାସୀଙ୍କର ରକ୍ତଧାରାରେ ନଦୀ ବହିଯିବାରେ ଲାଗିଚି । ଆଜି ଯେଉଁ ଯୁବକମାନେ ଅଣ୍ଟାଭିଡ଼ି ବାହାରିଚନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କ ଉପରେ ହିଁ ରୁଷିଆର ପରାହତ ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ନ୍ୟସ୍ତ

ରହିଚି । ଭଗବାନ ଆପଣମାନଙ୍କର ସହାୟ ହୁଅନ୍ତୁ...''ସେ କହୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କର ଉଲ୍ଲସିତ ଚିତ୍କାରରେ ତା'ର ସମସ୍ତ କଥା କୁଆଡ଼େ ଗିଳିହୋଇ ଯାଉଥିଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ନଦୀ ଆରପଟ ଗାଆଁରୁ କଳାଧୂଆଁ ଦେଖାଗଲା । ଘଟଣା କଣ ଜାଣିବାକୁ ସମସ୍ତେ ନଦୀଆଡ଼କୁ ଦଉଡ଼ିଗଲେ । ଗାଆଁର ଅଫିସ୍ ଘରେ ନିଆଁ ଲାଗିଚି । ସୈନ୍ୟମାନେ ଡହଳବିକଳ ହୋଇ ଘରଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଚନ୍ତି । ସନ୍ଧ୍ୟାହେଲା ବେଳକୁ କୋସାକ୍‌ମାନେ ଆସି କୁଟେନି ଗାଆଁକୁ ବେଢ଼ିଗଲେ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଘର ତଲାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଅଧେଲୋକ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଶାରେ ମାତାଲ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । ଭୋଜିସ୍ଥାନରେ ସେହି ଘାସଉପରେ ସେମାନେ କାଠଗଡ଼ ପରି ପଡ଼ି ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରୁଥାନ୍ତି । କୋସାକ୍‌ମାନେ ଗାଆଁକୁ ଘେରାଉ କରିଚନ୍ତି ଜଣାପଡ଼ିଲାବେଳକୁ ରାତି ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

କେତେକ ଯୁବକ ଖସି ପଳାଇ ପଛବାଟେ ଯାଇ ଗୋଟାଏ ଖଳାଘରେ ଲୁଚି ରହିଲେ, ଅନ୍ଧାର ଓ ଉତ୍ତେଜନା ଭିତରେ ସେମାନେ କାହାର ଖଳା ଘରେ ଆସି ପଶିଚନ୍ତି, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ଜାଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କ୍ରମେ ମାଛ ଓ କିରାସିନିର ଗନ୍ଧ ପାଇ ସେମାନେ ଏହାକୁ ଗାଆଁ ଦୋକାନର ଗୋଦାମଘର ବୋଲି ଅନୁମାନ କଲେ ।

ଏହି ଯୁବକମାନଙ୍କର ବିବେକ ସେତେବେଳେ ଆଦୌ କାମ କରୁନଥିଲା । କେଢ଼େ ବୋକାଙ୍କ ପରି ସେମାନେ ଏଠି ଲୁଚି ରହିଥିଲେ ! ହଠାତ୍ ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତକର ଉତ୍ତେଜନାରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ଦଉଡ଼ି ପଳାଇ ଆସିଥିଲେ । ସେମାନେ ମଦପିଇ ମାତାଲ୍ ହୋଇଥିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଆଉ କେତେକ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଦେଖାଦେଖି ଦଉଡ଼ି ଆସିଥିଲେ, ଏକଥା ଜଣାପଡ଼ିଲେ କାଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ ଦିଆଯିବ, ଏହିକଥା ଭାବି ସେମାନେ ଭାରି ଭୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ବନ୍ଧୁମାନେ ଯେ ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇଥିବେ, ସେକଥା କିଏ କହିପାରିବ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ସବୁକଥାକୁ ଏକ ରାଜନୀତିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ବିଚାର କରାଯାଉଚି ବୋଲି ସେମାନେ ଭଲକରି ଜାଣିଥିଲେ । ସୋଭିଏଟ୍ ଅଧିକୃତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗୁଣ୍ଡାଗିରିକୁ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳତାର ସୂଚନା ବୋଲି ସନ୍ଦେହ କରାଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ଅଧିକୃତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହାକୁ ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍‌ବାଦ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା ।

ଖଳାଭିତରେ କେବଳ ସେହିମାନେ ଯେ ଏକା ଲୁଚିକରି ରହିନାହାନ୍ତି, ଏକଥା ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ ବେଶୀବେଳ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଆସିବା ଆଗରୁ ଆହୁରି ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଆସି ଲୁଚି ରହିଥିଲେ । ଦୁଇଗାଆଁର ଲୋକମାନେ ଆସି ଅମାର ତଳେ ଖୁନ୍ଦି ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ଅନେକଙ୍କର ନିଶା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛାଡ଼ିନଥିଲା, କେତେକ ନିଦରେ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରୁଥିଲେ, ଦାନ୍ତ ରଗଡୁଥିଲେ ଏବଂ ବାଉଳିଚାଉଳି ହେଉଥିଲେ । ଅନ୍ଧାର କିଟିକିଟି, ପବନ ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ନାହିଁ, ଏବଂ ଦୁର୍ଗନ୍ଧରେ ନାକ ଫାଟିଯାଉଚି । ଯେଉଁମାନେ ସବାପଛରେ ଆସିଚନ୍ତି, ସେମାନେ ବାଟ ମୁହଁରେ ମାଟି ଓ ପଥର ଗଦାକରି ରଖିଚନ୍ତି । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ଶବ୍ଦ ଓ ଗର୍ଜନମାନ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଆସିଲା । ଚାରିଆଡ଼ ଶାନ୍ତ ପଡ଼ିଗଲା, ନିଶାରେ ମସ୍ତ ହୋଇଥିବା

ଲୋକମାନେ ଚୁପ୍‌ହୋଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ । କେବଳ ଗୋଟାଏ କଣକୁ ଟେରିଓସ୍‌କା ଓ ଗାଆଁର ଆଉ ଦୁଇଜଣ ଟୋକା–ଗସ୍‌କା ଓ କସ୍‌କା ଫୁସ୍‌ଫୁାସ ହେଉଥିଲେ ।

କସ୍‌କା କହୁଥିଲା, ''ଏଡ଼େ ପାଟି କାହିଁକି କରୁଚୁ ? ତୁ ଭୂତ ଆମକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଧରା ପକାଇଦେବୁ । ତୋତେ କଣ ଶୁଣାଯାଉନାହିଁ, ସେମାନେ କିପରି ଆମକୁ ସହରଯାକ ଖୋଜି ବୁଲୁଚନ୍ତି ? ସହରଯାକ ଖୋଜିସାରି ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଇଆଡ଼େ ଆସୁଚନ୍ତି । ହେଇ, ଆସିଲେଣି । ଏଡ଼େ ଜୋର୍‌ରେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲେ ତୋ' ତଣ୍ଟିଚିପି ମାରିଦେବି, ଜାଣିଥା । ହେ ଭଗବାନ୍–ଯାହାହେଉ, ସେମାନେ ଫେରି ଚାଲିଗଲେ ।''

''କିନ୍ତୁ କସ୍‌କା, ଏସବୁ କାଣ୍ଡ କାହାର କହିଲୁ ? କିଏ ଏସବୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ?''

''ସାଙ୍କା ଆରମ୍ଭ କଲା । ଆମେସବୁ ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ଡାକ୍ତର-ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ଧାଡ଼ି କରି ଠିଆ ହୋଇଥିଲୁ । ସାଙ୍କା ପାଳି ପଡ଼ିଲାବେଳକୁ ସେ ଲଙ୍ଗଳା ହେବାକୁ ମଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ । ଆସିବା ଆଗରୁ ସେ ଟିକିଏ ପିଇକରି ଆସିଥିଲା । ଅଫିସ୍‌ରେ କିରାନି ଅତି ଭଦ୍ରଭାବରେ ତାକୁ ଲୁଗା ଫିଟାଇ ଦେବାକୁ କହିଲା, ସେ ତାକୁ ତୁମେ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରୁଥିଲା । ସାଙ୍କା, କହିଲା ''ମୁଁ କେବେହେଲେ ଲଙ୍ଗଳା ହେବିନାହିଁ, ମୋର ଶରୀରର ଗୋପନୀୟ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ାକୁ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାକୁ ଚାହେନାହିଁ ।'' କହି ସିଧା ଯାଇ କିରାନିର ଦାନ୍ତ ମାଢ଼ି ଉପରେ ଗୋଟାଏ ମୁଥ ବସାଇଦେଲା । ତା'ପରେ ଆଖିପିଛୁଳାକେ ସେ ଅଫିସ୍ ଘରେ ପଡ଼ିଥିବା ଟେବୁଲକୁ ଓଲଟାଇ ପକାଇଲା । ସିହାଇ, ଦୁଆତ, କାଗଜପତ୍ର ସବୁ ଯାଇ ତଳେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବଡ଼ ଡାକ୍ତର ଗର୍ଜନ କରି ଘରଭିତରକୁ ଆସିଲେ ! ''ଏ ଗୁଣ୍ଡାଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ମୁଁ ଆଦୌ ସହିପାରିବି ନାହିଁ, ମୋର ଅହିଂସକ ବିପ୍ଳବ ଦରକାର ନାହିଁ । ତୁମମାନଙ୍କୁ ପଟାଏ ଶିକ୍ଷା ନଦେଲେ ମୋର ନାଆଁ ନୁହେଁ । ତୁମ ସର୍ଦ୍ଦାର କିଏ କହିଲ ?''

''ସାଙ୍କା କହିଲା, 'ଜିନିଷପତ୍ର ଧରି ପଳାଅ, ଭାଇମାନେ ।' ସେ ଆଗ ଯାଇ ଝରକାର କାଚକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଲା । ମୋ' ଲୁଗାପଟାତକ ଧରି ସେଗୁଡ଼ିକ ପିନ୍ଧୁପିନ୍ଧୁ ମୁଁ ବି ତା'ପଛରେ ଦଉଡ଼ିଲି । ସାଙ୍କା ପବନ ବେଗରେ ଛୁଟିଥାଏ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ତା'ର ପିଛା ଧରିଥାଉ । ସେମାନେ ଗର୍ଜନ କରି ଆମ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ କାଣ୍ଡ କିପରି ଘଟିଲା ବୋଲି ଯଦି ତୁ ମୋତେ ପଚାରିବୁ, ତେବେ ମୁଁ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ ବୋଲି କହିବି ।''

''କିନ୍ତୁ ବୋମା ପକାଇଲା କିଏ ?''

''କେଜାଣି ? କିନ୍ତୁ ଆମେ ପକାଇନାହୁଁ ।''

''ତେବେ କିଏ ପକାଇଲା ?''

''ମୁଁ ଜାଣିଲି କିପରି ? ହୁଏତ ଆଉକିଏ ହୋଇଥିବ...ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ । ସେମାନେ ପୁଣି ଇଆଡ଼େ ଆସୁଚନ୍ତି । ଆମ କଥା ସରିଲା । ଚୁପ୍ କହୁଚି ।''

ରାସ୍ତାପଟୁ ଆସୁଥିବା ତୁଣ୍ଡଶବ୍ଦ କ୍ରମେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଉଥିଲା । କର୍ଣ୍ଣେଲ୍ କହୁଥିଲେ– ''ଏହି ଦୋକାନଟାକୁ ଟିକିନିଖି କରି ତଲାସ କରିବାକୁ ହେବ । ସବୁ ଜିନିଷ ଓଲଟପାଲଟ କରି ଦେଖିବାକୁ ହେବ ।''

''ଜୀ ହଜୁର !''

''ଜୀଅନ୍ତା ହେଉ କି ମଲା ହେଉ, ସେଇ ତିନିଟା ଟୋକାଙ୍କୁ ମୋତେ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆଣି ଦେବାକୁ ହେବ । ପାତାଳରୁ କି ସମୁଦ୍ରରୁ ଯୋଉଠୁ ଆଣ ମୁଁ କିଛି ଜାଣେନାହିଁ । ହଁ, ସେ ଗାଲୁଜିନ ଛୁଆଟାକୁ ବି । ତା'ର ବାପା ଏଣେ ଗରମ ବକ୍ତୃତା ଦେଇ ବୁଲୁଥାଉ, ସେଥିର ମୋର କିଛି ଯାଏଆସେ ନାହିଁ । ଆମ ଆଖିରେ ସେ ଧୂଳି ଦେବାକୁ ବସିଚି, ନା ? ଗୋଟାଏ ଦୋକାନୀ କାହିଁକି ଏଡ଼େ ଫୂର୍ତ୍ତିରେ ବକ୍ତୃତା ଦେଇ ବୁଲୁଚି, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ରହିଚି । ଏଥିରେ ନିଶ୍ଚୟ କୌଣସି ରହସ୍ୟ ରହିଚି । ମୁଁ ତ ଖବର ପାଇଚି ଯେ ଗାଲୁଜିନ ରାଜନୀତିକ ଅପରାଧୀମାନଙ୍କୁ ଆପଣାଘରେ ଆଶ୍ରୟ ଦେଉଚି ଓ ବେଆଇନ୍ ସଭାମାନ ବି କରାଉଚି । ସେ ମାଙ୍କଡ଼ ଟୋକାକୁ ମୋତେ ଅବଶ୍ୟ ଧରିଆଣି ଦେବାକୁ ହେବ । ତାକୁ କି ସଜା ଦିଆଯିବ, ସେ ବିଷୟରେ ମୁଁ କିଛି ଠିକ୍ କରିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତା' ବିରୋଧରେ ଯଦି କୋଉଠି କିଛି ସୁରାଖ ମୁଁ ପାଏ ତେବେ ତାକୁ ସିଧା ନେଇ ଦଉଡ଼ିରେ ଲଟକାଇ ଦେବି । ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ଉଚିତ ଶିକ୍ଷା ପାଇପାରିବେ ।

ଖୋଜୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଦୂରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ସେମାନେ ଅନେକ ଦୂରକୁ ଯାଇସାରିବା ପରେ କସ୍‌କା ଟେରିଓସ୍‌କାର କାନପାଖରେ କହିଲା—

''ଶୁଣିଲୁ ?''

''ହଁ''—ସେତେବେଳକୁ ତା'ର ପାଟି ପାକୁପାକୁ ହୋଇଗଲାଣି ।

''ଶୁଣ,—ବର୍ତ୍ତମାନ ତୋ'ପାଇଁ, ମୋ ପାଇଁ, ସାଙ୍କା ଓ ଗସ୍‌କା ପାଇଁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ବାକୀ ଅଛି । ସିଏ ହେଉଚି ଜଙ୍ଗଲ । ଅବଶ୍ୟ ଆମେ ସବୁଦିନେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଲୁଚି ରହିବା ବୋଲି ମୁଁ କହୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତତଃ ସେମାନେ ଟିକିଏ ଥଣ୍ଡା ପଡ଼ିଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ତା'ପରେ ଦେଖାଯିବ ତା'ପରେ ଆମେ ହୁଏତ ଫେରି ଆସିବା ।

●

ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅରଣ୍ୟ ଭ୍ରାତୃମଣ୍ଡଳୀ

୧

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ପାର୍ଟିସାନମାନଙ୍କ ହାତରେ ବନ୍ଦୀ ହେବା ବର୍ଷକରୁ ଅଧିକ ହୋଇଗଲାଣି । ସେ ପ୍ରକୃତରେ କେତେଦୂର ବନ୍ଦୀ ଥିଲେ ଓ କେତେଦୂର ମୁକ୍ତ ଥିଲେ, ତାହା ଠିକ୍ କରି କହିହେବନାହିଁ । ତାଙ୍କର କାରାବଦ୍ଧତାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିଦେବାକୁ ତାଙ୍କ ଚାରିପାଖରେ କୌଣସି ପାଚେରି ନଥିଲା, ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ପହରା ଦିଆ ହେଉନଥିଲା, କେହି ପଛେ ପଛେ ଜଗି ତାଙ୍କର ଗତିବିଧି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁନଥିଲେ । ପାର୍ଟିସାନ୍ ବାହିନୀ ସର୍ବଦା ସ୍ଥାନରୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ହୋଇ ଚାଲିଥିଲା ଏବଂ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଅନୁସରଣ କରୁଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ଗଲାବେଳେ ଏହି ବାହିନୀ ସାଧାରଣ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଧିବାସୀଙ୍କଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରହିପାରୁନଥିଲା, ସେମାନଙ୍କର ସହିତ ମିଶି କୁଆଡ଼େ ମିଳାଇ ଯାଉଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା ।

ଅବଶ୍ୟ ଉପରକୁ ଏହି କାରାବଦ୍ଧତା ଓ ପରାଧୀନତା ଆଦୌ ଲାଗୁନଥିଲା, ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେପରି ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆହୋଇଛି ଓ ସେ ସେହି ସ୍ୱାଧୀନତାର ସୁଯୋଗ ନେବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବେଡ଼ୀ ପଡ଼ିନଥିଲା, ତାଙ୍କ ପଛରେ ରହି କେହି ପହରା ଦେଉନଥିଲେ, ତଥାପି ଯେତେ କାଳ୍ପନିକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଡାକ୍ତର ତାଙ୍କର ଏହି ପରାଧୀନତା ପାଖରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ।

ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନଙ୍କ ହାତରୁ ଖସି ପଳାଇବାଲାଗି ସେ ତିନିଥର ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତିନିଥରଯାକ ତାଙ୍କର ଉଦ୍ୟମ ବିଫଳ ହୋଇଥିଲା ଓ ସେ ଧରା ପଡ଼ିଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଯେ ନିଆଁ ସହିତ ଖେଳୁଚନ୍ତି, ଏହି କଥା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରି ସେ ଏପରି ଚେଷ୍ଟାରୁ ନିରସ୍ତ ହେଲେ ।

ପାର୍ଟିସାନ୍ ବାହିନୀର ଅଧିକାରୀ ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍ ଲିବେରିଉସ୍ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ପ୍ରକାର ସୁବିଧା ଦେଇଥିଲେ । ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା ଓ ସେଥିଲାଗି ସେ ତାଙ୍କୁ ଆପଣାର ତମ୍ବୁରେ ଶୋଇବାର ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଜବରଦସ୍ତି ବନ୍ଧୁତା ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ ବଡ଼ ଅପ୍ରୀତିକର ବୋଧ ହେଉଥିଲା ।

୨

ସେତେବେଳେ ପାର୍ଟିସାନ୍ ବାହିନୀ ପୂର୍ବଦିଗକୁ ମାଡ଼ିମାଡ଼ି ଯାଉଥିଲେ । ଏହି ଅଭିଯାନ ବେଳେବେଳେ ପଶ୍ଚିମ ସାଇବିରିଆରୁ କୋଲ୍‌ଚାକ୍‌କୁ ତଡ଼ି ବାହାର କରିଦେବାର ଅଭିଯାନରେ ପରିଣତ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବେଳେବେଳେ ଯେତେବେଳେ ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ପଛପଟୁ ପହଞ୍ଚିଯାଇ

ସେମାନଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିଲେ ଓ ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଘେରିଯିବାକୁ ବସୁଥିଲେ ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ପୂର୍ବାଭିମୁଖ ଯାତ୍ରା ଏକପ୍ରକାର ପୃଷ୍ଠଭଙ୍ଗରେ ପରିଣତ ହେଉଥିଲା, ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡାକ୍ତର ଏହିସବୁର ମର୍ମ ବୁଝି ପାରିନଥିଲେ ।

ଜନପଥର କଡ଼େ କଡ଼େ ପାର୍ଟିସାନ୍ ବାହିନୀ ଗତିକରି ଯାଉଥିଲା, ବେଳେବେଳେ ଜନପଥ ଉପରେ ମଧ ଗତି କରୁଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧର ଉପସ୍ଥିତ ଦଶାନୁସାରେ ଏହି କଡ଼ରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗାଆଁ ଓ ସହରଗୁଡ଼ିକ କେତେବେଳେ ଶ୍ୱେତ ବା କେତେବେଳେ ଲାଲବାହିନୀ ହାତରେ ପଡୁଥିଲେ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ସେଗୁଡ଼ିକ କାହାର ଶାସନାଧୀନରେ ଅଛି, ବାହାରୁ ଦେଖି ତାହା କହିପାରିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନଥିଲା ।

କୃଷକବାହିନୀ ଏହି ଗାଆଁଗଣ୍ଡା ଓ ସହରଗୁଡ଼ିକ ଦେଇ ଅତିକ୍ରମ କରି ଗଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ସେସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଆଉ କିଛି ରହିଚି ବୋଲି ମନେ ହେଉନଥିଲା । ରାସ୍ତାର ଦୁଇ ପାଖରେ ଥିବା ଘରଗୁଡ଼ିକ ମାଟିରେ ମିଶିଯାଇଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ, ଅଶ୍ୱ,ବନ୍ଧୁକ ଓ କାଦୁଅବାଟକୁ ମଛିଚକଟି ଚାଲୁଥିବା ରାଇଫଲଧାରୀ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେସବୁର ଅସ୍ତିତ୍ୱ କୁଆଡ଼େ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଉଥିଲା ।

ଦିନେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ସହରରେ ଶ୍ୱେତବାହିନୀର ଅଫିସର୍‌ମାନେ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଯାଇଥିବା ଔଷଧପତ୍ରର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବାଲାଗି ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ଉପରଓଳି ସମୟ । ଭାରି ଶୀତ ହେଉଥାଏ ଓ ଅନବରତ ବୃଷ୍ଟି ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । କେବଳ ଯେଉଁସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଖରା ପଡ଼ିଥାଏ, ସେସବୁ ସ୍ଥାନ ଧଳା ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସର୍ବତ୍ର କେବଳ କଳା ଦିଶୁଥାଏ । ଡାକ୍ତରଙ୍କର ମିଜାଜଟା ମଧ ସେଦିନ ସେହିପରି ଶୀତଳ ଓ ବୈଚିତ୍ର୍ୟହୀନ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ ।

ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଗମନାଗମନ ଦ୍ୱାରା ରାସ୍ତା ଧ୍ୱସ୍ତବିଧ୍ୱସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ, କଳା କାଦୁଅର ଗୋଟିଏ ନଈ ବ୍ୟତୀତ ଏଥିରେ ଆଉ କିଛି ଅବଶିଷ୍ଟ ନଥାଏ । କେବଳ ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ଜାଗାରେ ଏହାକୁ ପାରିହେବା ସମ୍ଭବ ନଥାଏ । ଶହଶହ ଗଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଇକଡ଼ରେ ଥିବା ଘରଗୁଡ଼ିକର ଆଶ୍ରାଧରି ଯିବାକୁ ପଡୁଥାଏ । ଏହିପରି ଏକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପ୍ଲାଜ୍‌ହିନ୍‌ସ୍କଠାରେ ପେଲାଜିଆ ତିଆଗୁନୋଭା ସହିତ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହେଲା । ମସ୍କୋରୁ ରେଲଗାଡ଼ିରେ ଆସିଲାବେଳେ ସେ ତାହାସହିତ ଏକତ୍ର ଯାତ୍ରା କରି ଆସିଥିଲେ ।

ସେ ଆଗ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିପାରିଥିଲା । ରାସ୍ତା ସେପାଖରୁ ତାଙ୍କୁ ଅନାଇ ରହିଥିବା ଏହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟିକୁ ଚିହ୍ନିବାକୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଟିକିଏ ବିଳମ୍ବ ଲାଗିଲା । ତଥାପି ସେ ତାକୁ ବେଶ୍ ମନେ କରି ପାରିଲେ । ମାଲଗାଡ଼ିରେ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର କଥା ମଧ ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ଅତି ଦାରୁଣ ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ଛାଡ଼ି ଆସିଥିବା ଆପଣାର ଅତି ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କର ମୁଖମାନ ତାଙ୍କର ସ୍ମୃତିରେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ରାସ୍ତା ମଝିରେ ପଡ଼ିଥିବା ପଥରଖଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଡ଼ଦେଇ ରାସ୍ତା ପାରହୋଇ ଆସିବାକୁ ଡାକ୍ତର ତାକୁ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲେ ଏବଂ ଆପେ ମଧ ସେହି ଦିଗକୁ ଯାଇ ତାକୁ ନମସ୍କାର କଲେ ।

ତିଆଗୁନୋଭା ଗତ ଦୁଇ ବରଷର ସମସ୍ତ ଘଟଣା ତାଙ୍କ ଆଗରେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅନ୍ୟାୟ ଭାବରେ ଶ୍ରମିକ-ବାହିନୀରେ ନିଆଯାଇଥିବା ସରଳ ସୁନ୍ଦର ଭାସିଆର କଥା ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ମନେ ପକାଇଦେଲା । ଭାସିଆର ଗାଆଁ ଭେରିତେନିକି ଠାରେ ସେ ତା'ର ମାଆ ପାଖରେ କିଛିଦିନ ରହିଥିଲା । ସେଠାରେ ରହିବାକୁ ତାକୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଗାଆଁର ଲୋକମାନେ ଯେପରି ତା' ସହିତ ବାହାର ଲୋକପରି ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଭାସିଆ ସହିତ ତା'ର ଗୋପନ ପ୍ରେମସମ୍ପର୍କ ରହିଚି ବୋଲି ଲୋକମାନେ ତା' ନାଆଁରେ ମିଥ୍ୟା ନିନ୍ଦା ରଟନା କଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍‌ପାତରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ଜୀବନ ନେଇ ତାକୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ତା'ର ଭଉଣୀ ଓଲ୍‌ଗା ଗାଲୁଜିନା ସହିତ ବାସ କରୁଥିଲା ।

ଇତିମଧ୍ୟରେ ତା'ର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିବାର ଅପରାଧରେ ସାମରିକ ଶାସନବାହିନୀ ଭେରିତିନିକି ଗାଆଁକୁ ଧ୍ୱସ୍ତ ଓ ଛାରଖାର କରି ପକାଇଥିଲେ । ଶୁଣାଯାଉଥିଲା ଯେ ଭାସିଆର ଘର ମଧ୍ୟ ପୋଡ଼ି ଭସ୍ମ ହୋଇଯାଇଚି ଏବଂ ତା'ର ପରିବାରରେ ଜଣକୁ ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ହରାଇବାକୁ ପଡ଼ିଚି । ପେଲାଜିଆର ଭିଣୋଇ ଭଲାସ୍‌କୁ ହୁଏତ ବନ୍ଦୀ କରି ନିଆଯାଇଚି ବା ଗୁଳିକରି ମାରି ଦିଆଯାଇଚି । ପୁତୁରା ଯେ କୁଆଡ଼େ ନିରୁଦ୍ଦେଶ ହୋଇ ଚାଲିଯାଇଚି ତାହାର କୌଣସି ପତ୍ତା ମିଳୁନାହିଁ । ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପାସ ରହିବାପରେ ଶେଷରେ ଆପଣାର ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ କୌଣସି କୃଷକଘରେ ଚାକରାଣୀ ହୋଇ ରହିଚି ।

ଯେଉଁ ଔଷଧ ଭଣ୍ଡାରରେ ତିଆଗୁନୋଭା ସହକାରୀ ହିସାବରେ କାମ କରୁଥିଲା, ଦୈବବଶତଃ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ସେହି ଔଷଧଭଣ୍ଡାରର ଔଷଧମାନ ଜବତ କରିନେବାକୁ ଆଦେଶ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଏହା ଫଳରେ ତିଆଗୁନୋଭା ଓ ଫାର୍ମାସିର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ସର୍ବନାଶ ହେବାକୁ ଯାଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏହି ଆଦେଶକୁ ଅନ୍ୟଥା କରିବାଲାଗି ଡାକ୍ତରଙ୍କର କୌଣସି ଚାରା ନଥିଲା । ଔଷଧପତ୍ର ଜବତ କଲାବେଳେ ତିଆଗୁନୋଭା ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲା ।

ଡାକ୍ତର ଗାଡ଼ିନେଇ ଦୋକାନର ପଛପଟ କବାଟ ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଦୋକାନରୁ ଗୋଟିଗୋଟି କରି ବସ୍ତା, ଢାବଲ ଓ ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ିଭରା ଶିଶିମାନ ଗାଡ଼ି ଉପରକୁ ବୋହି ନିଆଗଲା ।

ଦୋକାନର କର୍ମଚାରୀମାନେ ବଡ଼ ନିରାଶ ହୋଇ ଏହି ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଥାନ୍ତି, ଗୁହାଳରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଓ ବିଷଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅନାଇ ରହିଥିବା ଦୋକାନମାଲିକଙ୍କର ଘୋଡ଼ିଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ଦୁଃଖାନୁଭୂତି ସଂକ୍ରାମିତ ହୋଇଯାଇଥିବାପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ସେତେବେଳକୁ ମେଘବରଷାର ଦିନଟି ରତରତ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ଆକାଶ କିଞ୍ଚିତ୍ ପରିଷ୍କାର ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ଚାରିପାଖରୁ ମେଘଖଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରା ଚାପିହୋଇ ଅସ୍ତଗାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟର କିରଣଛିଟିକାମାନ ତୀରପରି ବାହାରି ଆସୁଥାଏ ଏବଂ ଅଗଣାକୁ ଘନ ପିତ୍ତଳରଙ୍ଗର କିରଣରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ରଖିଥାଏ । ପାଣି ମିଶି କାଦୁଅ ହୋଇଯାଇଥିବା ଗୋବର ଏହି ଆଲୋକରେ ଜକଜକ କରୁଥାଏ । ରାସ୍ତାଉପରେ ଜମା ହୋଇଥିବା ପାଣି ପବନ ବାଜି ତରଙ୍ଗଶିହରିତ ହୋଇ ଉଠୁଥାଏ ଏବଂ ରକ୍ତ ପାରଦରଙ୍ଗର ନାନା ପ୍ରତିଚ୍ଛବିରେ ଝଲିଉଠୁଥାଏ ।

ରାସ୍ତାରେ ବାଟ କାଟି ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଆଗକୁ ଚାଲିଥାଏ । ଔଷଧ ଭଣ୍ଡାରରୁ ଜବତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଜିନିଷ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଡବାରେ ଡବାଏ କୋକେନ୍ ମଧ୍ୟ ହସ୍ତଗତ ହୋଇଥିଲା । ଏବେ ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ପାର୍ଟିସାନ୍ ନାୟକ କୋକେନ୍ ନିଶାର ସ୍ୱାଦ ଚାଖିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଚନ୍ତି ।

୩

ନାନାପ୍ରକାର ଦାୟିତ୍ୱ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟସ୍ତତାରେ ଡାକ୍ତର ବେକଯାଏ ବୁଡ଼ିରହିଥିଲେ । ଶୀତ କାଳରେ ଅନେକଙ୍କୁ ଟାଇଫସ୍ ରୋଗ ଧରିଲା, ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ରକ୍ତାମାଶୟ ସହିତ ବି ଯୁଝିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଯୁଦ୍ଧାହତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଚିକିତ୍ସା କରିବାର କାମ ମଧ୍ୟ ସବୁବେଳେ ଲାଗି ରହିଥିଲା । ଏବେ ପୁଣି ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଯିବାରୁ ଏମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିଲା ।

ନାନାପ୍ରକାରେ ପରାସ୍ତ ହେଉଥିଲେ ଓ ଅନେକ ସମୟରେ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପାର୍ଟିସାନ୍ ବାହିନୀର ସୈନ୍ୟସଂଖ୍ୟା କ୍ରମେ ଅଧିକ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ନାନାଆଡୁ ନାନା ବିଦ୍ରୋହୀ ଓ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରୁ ଖସି ପଳାଇ ଆସିଥିବା ଲୋକମାନେ ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ଆସି ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ପାର୍ଟିସାନ୍ ବାହିନୀ ସହିତ ରହିଥିବା ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଏହି ଅଠରମାସ ସମୟ ଭିତରେ ବାହିନୀର ସଂଖ୍ୟା ଦଶଗୁଣ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା ।

୪

ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ରେଡ୍‌କ୍ରସ୍‌ର ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ସହିତ ରହିଥିବା ଚିକିତ୍ସା-ବିଭାଗର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଯୁଦ୍ଧରତ ପକ୍ଷଦ୍ୱୟର ସାମରିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭାଗ ନେଇ ପାରିବେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଘଟଣାରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଏହି ବିଧାନଟିକୁ ଭଙ୍ଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଥରେ ସେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଥିଲାବେଳେ ଦୁଇ ପକ୍ଷ ଭିତରେ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଯୁଦ୍ଧରତ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ସମଦଶାପନ୍ନ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ଲାଗି ଆଗତ୍ୟା ଗୁଳି ଚଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ଅରଣ୍ୟର ସୀମାପାଖକୁ ଥିବା ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ଗୁଳିବର୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ବିପନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ବାହିନୀର ଟେଲିଫୋନ୍ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ପାଖରେ ସେ ମାଟିଉପରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ । ପଛରେ ଅରଣ୍ୟ, ସମ୍ମୁଖରେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ର ଏବଂ ସେପାଖରୁ ଶ୍ୱେତବାହିନୀଙ୍କର ଆକ୍ରମଣ ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଆସୁଚି ।

ସେମାନେ ଏତେ ନିକଟକୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେଣି ଯେ ଡାକ୍ତର ସେମାନଙ୍କର ମୁହଁଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିପାରୁଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ବୟସ ଅତି ଅଳ୍ପ, ଛୋଟ ପିଲା କହିଲେ ଆଦୌ ଭୁଲ ହେବନାହିଁ, ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରମାନଙ୍କରୁ ସାଧାରଣ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ସେମାନେ ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଯୋଗ ଦେଇଚନ୍ତି । ହୁଏତ ନୂଆ ହୋଇ କଲେଜ୍‌ରେ ପଢୁଥିଲେ ବା ହାଇସ୍କୁଲର ଉପର କ୍ଲାସର ଛାତ୍ର ଥିଲେ ।

ଡାକ୍ତର ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣକୁ ସୁଦ୍ଧା ଜାଣିନଥିଲେ, ତଥାପି ଅଧେ ଲୋକଙ୍କର ମୁହଁ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନା ପରି ମନେହେଲା । ବୟସ୍କମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନେକଙ୍କୁ ସେ ଆପଣାର ପୁରାତନ ସତୀର୍ଥ

ବୋଲି ଅନୁମାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହୁଏତ ଏମାନେ ସେମାନଙ୍କର ସାନଭାଇ ହୋଇଥିବେ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ କେଉଁଠି ଥିଏଟର ବା ରାସ୍ତାର ଜନସମୂହରେ ଅନେକ ବର୍ଷତଳେ ଦେଖିଥିବା ପରି ତାଙ୍କର ମନେହେଲା । ସେମାନଙ୍କର ଭାବୋଦ୍ଦୀପକ ଓ ସୁନ୍ଦର ମୁଖମାନ ତାଙ୍କ ଆପଣାର ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନଙ୍କର ମୁଖ ପରି ମନେହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରିବାକୁ ଯାଇ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଉତ୍ସାହ ଓ ସାହସ ଦେଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ତାହା ସେମାନଙ୍କୁ ଅଦୌ ମାନୁନଥାଏ । ଦଉଡ଼ଧାପଡ଼ ନକରି ବା ମାଟିକୁଦ ସେପାଖରେ ଆତ୍ମଗୋପନ ନକରି ସେମାନେ ସଦର୍ପେ ଆଗକୁ ମାଡ଼ି ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପାର୍ଟିସାନ୍ ତରଫରୁ ହେଉଥିବା ଗୁଳିମାଡ଼ ସେମାନଙ୍କର ଦର୍ପ ଅପହରଣ କରିନେଲା ।

ଏହି ପ୍ରଶସ୍ତ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ପ୍ରାନ୍ତର ମଝିରେ ଗୋଟାଏ ଥୁଣ୍ଟା ମଲା ଗଛ ପଡ଼ିରହିଥିଲା । ନିଆଁ ଲାଗି ବା ଚଡ଼କ ପଡ଼ି ଏହି ଗଛଟା ଅଧା ଅଙ୍ଗାର ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଅଥବା ଆଗରୁ ଏଠାରେ ହୋଇଥିବା ଯୁଦ୍ଧରେ ଏହା ଏପରି ଦଶା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକମାନେ ଅ·ଗକୁ ମାଡ଼ି ଚାଲିଥିବା ସମୟରେ ଏହି ଗଛଟିକୁ ଥରେ ଅନାଇ ଦେଖୁଥିଲେ, ଏହାର ଆଢୁଆଳରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବାର ଲୋଭ ସମ୍ବରଣ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ ପୁଣି ଆଗକୁ ପାଦ ପକାଉଥିଲେ ।

ପାର୍ଟିସାନ୍ ପକ୍ଷର ହାତରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଗୁଳିଗୁଳା ନଥିଲା । ତେଣୁ କେବଳ ପାଖରୁ ଶତ୍ରୁକୁ ଦେଖିବାପରେ ଗୁଳି ମାରିବାଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କ ହାତରେ ରାଇଫଲ୍ ନଥିଲା । ଘାସଉପରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ପଡ଼ିରହି ସେ ଯୁଦ୍ଧର ଗତିବିଧି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବୀରପରି ସଂଗ୍ରାମରେ ପତିତ ହେଉଥିବା ବାଳକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ସ୍ୱତଃ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଆପଣାର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ସେ ସେହିମାନଙ୍କର ଜୟକାମନା କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ହୁଏତ ତାଙ୍କରି ମନୋଭାବ, ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷା, ତାଙ୍କରି ନୈତିକ ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ମୂଲ୍ୟସମ୍ପନ୍ନ ପରିବାରରୁ ଏହି ପିଲାମାନେ ସମ୍ଭୂତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ର ଭିତରକୁ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବାଲାଗି ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଖିଆଲ ତାଙ୍କ ମନରେ ଉଦୟ ହେଲା । ତା'ହେଲେ ସେ ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନଙ୍କର ଆୟତ୍ତରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିପାରନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ଏପରି କରିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିପଦସଙ୍କୁଳ ଥିଲା । ଉପରକୁ ଦୁଇହାତ ଟେକି ଆଗକୁ ଦଉଡ଼ି ଗଲାବେଳେ ହୁଏତ ଦୁଇପାଖରୁ ଗୁଳିଆସି ତାଙ୍କର ଛାତିରେ ବା ତାଙ୍କର ପିଠିରେ ଆଘାତ କରିପାରେ । ସେ ଖସି ପଳାଉଚନ୍ତି ବୋଲି ପାର୍ଟିସାନ୍‌ପକ୍ଷ ତାଙ୍କୁ ଗୁଳି ମାରିପାରନ୍ତି ଏବଂ ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ମତଲବକୁ ଭୁଲ ବୁଝି ତାଙ୍କୁ ଗୁଳି ମାରିପାରେ । ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ ସେ କେତେଥର ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲେ, ଖସି ପଳାଇବାର ନାନା କଳ୍ପନା ଓ ଯୋଜନା କରି ଶେଷରେ ଅବାସ୍ତବ ଓ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତରର ଏହି ଦ୍ୱିଧା ପାଖରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରି ସେ ଘାସଉପରେ ପେଟେଇ ପଡ଼ିରହିଲେ ଓ ଆଗକୁ ଅନାଇ ଯୁଦ୍ଧର ଗତିବିଧି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ନିଜ ପାଖରେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ କୌଣସି ଅସ୍ତ୍ର ନଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଏହି ମାରଣ-ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିଥିବାବେଳେ ଏପରି ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଭାବରେ ଚାହିଁ ରହିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, ଏହା ମନୁଷ୍ୟର ସାଧ୍ୟାତୀତ । ଯେଉଁପକ୍ଷ ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିଚି,

ସେହି ପକ୍ଷର ଅନୁରକ୍ତ ହୋଇ ରହିବାର ବା ଆପଣାର ଜୀବନରକ୍ଷା କରିବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ଏଠାରେ ଉଠୁନଥିଲା । କେବଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହାସବୁ ଘଟୁଚି, ସେହି ଭୟାବହ ଘଟଣାପ୍ରବାହ ପାଖରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଗତି ନଥିଲା । କେବଳ ବାହାରର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ପରି ଆଚରଣ କରିବା ଓ ଅସମ୍ପୃକ୍ତ ରହିବା ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିତାନ୍ତ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଥିଲା । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଯେପରି କରୁଚନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି କରିବାକୁ ହେବ । ଚାରିପାଖରେ ଲଢ଼ାଇ ଚାଲିଚି, ଗୁଳି ବରଷୁଚି । ତାଙ୍କୁ ଓ ତାଙ୍କର ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଶତ୍ରୁପକ୍ଷ ଗୁଳି କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଓଲଟି ଗୁଳି ମାରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ ।

ପାଖରେ ଥିବା ଟେଲିଫୋନ୍ ବିଭାଗର ଲୋକଟି ହଠାତ୍ ବାତ ମାରିଲା ପରି ଛଟପଟ ହୋଇ ଚିହିଙ୍କି ଉଠିଲା ଏବଂ ତା'ପରେ ଶୀତଳ ଓ ସ୍ଥିର ହୋଇ ସେହିଠାରେ ପଡ଼ି ରହିଲା । ଡାକ୍ତର ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ତା' ପାଖ ଯାଏ ଗଲେ, ତା'ର ରାଇଫଲ ଓ ଗୁଳିମୁଣାକୁ ନିଜ ହାତରେ ଧରିଲେ ଏବଂ ଆପଣା ସ୍ଥାନକୁ ଫେରିଯାଇ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଗୁଳି ମାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଏକ ହୃଦ୍‌ଗତ କରୁଣାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସେ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ବାଳକମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଗୁଳି ମାରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଅନେକ ସଦ୍‌ଭାବନା ଓ ସହାନୁଭୂତି ରହିଥିଲା । ଏଣେ ଉପରକୁ ଶୂନ୍ୟକୁ ଦେଖାଇ ଗୁଳି ମାରିବା କେବଳ ନିର୍ବୋଧତାର ପରିଚୟ ଦେବ । ତେଣୁ ସେ ଦରପୋଡ଼ା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଗଛଟାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଗୁଳି ମାରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଗଛରୁ ମଲା କାଠର ଫାଳିଆମାନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଉତ୍‌କ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

କିନ୍ତୁ ହାୟ !— କାହାକୁ ଆଘାତ ନ କରିବା ପାଇଁ ଯେତେ ଯତ୍ନଶୀଳ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଗୁଳିଚୋଟ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର କୌଣସି ନା କୌଣସି ବାଳକ ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୁଳି ମୁହଁରେ ଆସି ହାବୁଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ତାଙ୍କର ଗୁଳିମାଡ଼ରେ ଦୁଇଜଣ ଆହତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ଗଛପାଖରେ ଟଳିପଡ଼ିଥିବା ବାଳକଟିର ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ିଗଲାପରି ଅନୁମିତ ହେଲା ।

ପରିଶେଷରେ ଏହି ଆକ୍ରମଣର ବ୍ୟର୍ଥତା ଉପଲବ୍ଧି କରିପାରି ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ଆପଣାର ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣରୁ ନିରସ୍ତ ହୋଇ ପଛକୁ ହଟିଯିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲା ।

ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ନଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ ଦଳ ଆଉ ଏକ ଅଭିଯାନରେ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ଏକ ବୃହତ୍ତର ଶତ୍ରୁବାହିନୀ ସହିତ ସଂଗ୍ରାମରତ ରହିଥିଲେ । ଆପଣାର ଦୁର୍ବଳତା କାଳେ ପଦାରେ ପଡ଼ିଯିବ, ଏହି ଭୟରେ ସେମାନେ ପଛକୁ ହଟି ଯାଉଥିବା ଶ୍ୱେତବାହିନୀର ଅନୁଧାବନ କରିବାରୁ ନିବୃତ୍ତ ରହିଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ସହକର୍ମୀମାନେ ଷ୍ଟ୍ରେଚର୍ ନେଇ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଶୁଶ୍ରୂଷା କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ଡାକ୍ତର ଟେଲିଫୋନ୍ ବିଭାଗର ସେହି ଲୋକଟିର ଶରୀର ଉପରେ ନଇଁପଡ଼ି ଦେଖିଲେ । ହୁଏତ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାର ପ୍ରାଣବାୟୁ ଚାଲି ଯାଇନଥିବ ଏବଂ ତା'ହେଲେ ତା'ର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ, ଏହିପରି ଏକ କ୍ଷୀଣ ଆଶାରେ ସେ ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ତା'ର କମିଜ ଫିଟାଇ ଛାତିରେ ହାତମାରି ଦେଖିଲେ ଯେ ହୃତ୍‌ପିଣ୍ଡ ଅନେକବେଳୁ ବନ୍ଦ ହୋଇ ସାରିଲାଣି ।

ନିହତ ଲୋକଟିର ବେକରେ ରେଶମ ସୂତାରେ ଗୋଟିଏ ତାବିଜ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଥିଲା । ଡାକ୍ତର ସେଇଟିକୁ ବାହାର କରି ଦେଖିଲେ । ତାବିଜ୍ ଭିତରେ ଖଣ୍ଡିଏ କାଗଜ କୋଉକାଳରୁ ମୋଡ଼ାହୋଇ ରହିଥିଲା, ଭାଙ୍ଗଜାଗାମାନଙ୍କରେ ଛିଣ୍ଡିଛିଣ୍ଡି ଯାଇଥିଲା । କାଗଜଟି ଖଣ୍ଡେ କନାଉପରେ ସିଲାଇ କରାହୋଇଥିଲା ।

କାଗଜଟିକୁ ଫିଟାଇ ହାତପାପୁଲି ଉପରେ ଧରିବା ବେଳକୁ କାଗଜଟି ପ୍ରାୟ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଗଲା । କାଗଜଟି ଉପରେ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାର୍ଥନାସ୍ତୋତ୍ର ଲେଖାହୋଇ ରହିଥିଲା, ଅବଶ୍ୟ ପୁନରାବୃତ୍ତ ହୋଇ ଲୋକମୁଖରେ ସେଥିରେ କେତେକ ନୂତନ ଶବ୍ଦ ପଶିଯାଇଥିଲା, ଯାହା ଫଳରେ କି ମୂଳଅର୍ଥରୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ଅର୍ଥ ଅନେକାଂଶରେ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

ସ୍ତୋତ୍ରଟିରେ ଏକ କୁହୁକଶକ୍ତି ରହିଚି ଓ ତେଣୁ ବନ୍ଧୁକଗୁଳି ମୁହଁରୁ ଏହା ମଣିଷକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଉଥିଲା । ଗତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଅନେକ ସୈନ୍ୟ ଏହି ସ୍ତୋତ୍ରଟିକୁ ତାବିଜରେ ଭର୍ତ୍ତିକରି ପିନ୍ଧୁଥିଲେ । ପରେ ଏହାକୁ ସେମାନେ ଆପଣାର ପରିଚ୍ଛଦରେ ସିଲାଇ କରି ରଖିଥିଲେ ଏବଂ କାରାଗାରରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଥିବାବେଳେ ରାତିରେ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ତରଫରୁ ଜେରା କରିବାର ସମନ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଏହି ମନ୍ତ୍ରଟିକୁ ମନେମନେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିଲେ ।

ଟେଲିଫୋନ୍ ବିଭାଗର ସେହି ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଶ୍ୱେତବାହିନୀର ସେହି ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ସୈନିକଟି ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ସୈନିକଟି ତାଙ୍କରି ଗୁଳିଚୋଟରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଥିଲା । ବାଳକଟିର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ନିରୀହ ଶିଶୁସୁଲଭତାର ସଙ୍କେତମାନ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା, ତା'ର ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣା ସତ୍ତ୍ୱେ ଯେପରି ମନଭିତରେ କୌଣସି ଖେଦ ନରଖି ସେ ଅପରାଧୀର ସକଳ ଅପରାଧକୁ କ୍ଷମା କରି ଦେଉଥିଲା ! ''କାହିଁକି ମୁଁ ଏ ପିଲାଟିକୁ ହତ୍ୟା କଲି ?''—ଡାକ୍ତର ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସେ ବାଳକଟିର କୋଟ୍ ଫିଟାଇ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।—କାହାରି ଜଣକର ଯତ୍ନଶୀଳ ଓ ସ୍ନେହସୁକୋମଳ ହାତ— ବୋଧହୁଏ ତା'ର ମାଆର— ତା'ର ନାମକୁ କୋଟ୍‌ଉପରେ ସିଲାଇକରି ଲେଖି ଦେଇଥିଲା । ବାଳକଟିର କମିଜ ପକେଟ୍‌ରୁ ଚେନ୍ ଲଗାହୋଇଥିବା ଏକ କ୍ରସ୍ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିଲା—କ୍ରସ୍ ସାଙ୍ଗକୁ ଗୋଟିଏ ଡଉଁରିଆ ଓ ଆଉ କେତୋଟି ସୁନାଡିଆରି ତାବିଜ୍‌ମାନ । ଡଉଁରିଆ ଭିତରୁ ଖଣ୍ଡେ କାଗଜ ତଳକୁ ଖସିପଡ଼ିଲା । ଡାକ୍ତର କାଗଜଖଣ୍ଡିକ ଫିଟାଇ ଦେଖିଲେ, କିନ୍ତୁ ନିଜ ଆଖିକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ପୂର୍ବର ସେଇ ଧର୍ମସ୍ତୋତ୍ରଟି ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖାହୋଇ ରହିଚି, ଏବଂ ଅତି ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ଲେଖାହୋଇ ରହିଚି ।

ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ପତିତ ବାଳକଟି ଗଅଁଗଅଁ ଶବ୍ଦ କରି ଶରୀର ଚାଳନା କଲା । ପରେ ଜଣାପଡ଼ିଲା ଯେ ଭିତରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଟିକିଏ ଆଘାତ ପାଇ ସେ କେବଳ ଭୟରେ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ମାଆ ପିନ୍ଧାଇ ଦେଇଥିବା ଡଉଁରିଆରେ ବାଧାପାଇ ଗୁଳି ବାହାରେ ଅଟକି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ତା'ର ପ୍ରାଣ ବଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସଂଜ୍ଞାହୀନ ଏହି ଲୋକଟି ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ କି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିପାରିବେ ?

ଏହି ବିପନ୍ନ ଓ ଦାରୁଣ ସମୟରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ କେବଳ ଭୀଷଣ ଓ ବୀଭତ୍ସ ଲୀଳା ଲାଗି ରହିଥିଲା । ଛାଉଣୀରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା ଏବଂ

ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆହତ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ଶରୀରରେ ଛୁରୀ ଭୁଷି ଦିଆହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ମାରି ଦିଆଯାଉଥିଲା ।

ପାର୍ଟିସାନ୍ ବାହିନୀରୁ ପ୍ରତିଦିନ ସୈନ୍ୟମାନେ ଖସି ପଳାଉଥିଲେ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରୁ ଖସି ପଳାଇ ଆସିଥିବା ସୈନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଦିନ ପାର୍ଟିସାନ୍ ବାହିନୀରେ ଆସି ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ଡାକ୍ତର ଭାବିଲେ ଖୁବ୍ ଗୋପନୀୟତା ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଇ ପାରିଲେ ହୁଏତ ଆପଣା ପକ୍ଷର ଏକ ନୂତନ ସୈନିକ ବୋଲି ଏହି ବାଳକଟିର ପରିଚୟ ଦେବା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ ।

ଟେଲିଫୋନ୍ ବିଭାଗୀୟ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ପୋଷାକ ଆଣି ସେ ଏହି ବାଳକଟିର ଦେହରେ ପିନ୍ଧାଇଦେଲେ । ସେ ଓ ତାଙ୍କର ଆଉଜଣେ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସାଥୀ ଦୁହେଁ ମିଶି ସେରିଓଜା (ବାଳକଟିର ନାମ) କୁ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରୁ ଲେଉଟାଇ ଆଣିଲେ । ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁସ୍ଥ ହେବାପରେ ସେମାନେ ତାକୁ ଖଲାସ ମଧ୍ୟ କରିଦେଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଯାଇ କୋଲ୍‌ଚାକ୍ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଯୋଗଦେବ ଓ ଲାଲ ବାହିନୀ ସହିତ ସଂଗ୍ରାମ କରିବ, ବିଦାୟ ନେଇ ଗଲାବେଳେ ବାଳକଟି ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କହିଦେଇ ଯାଇଥିଲା ।

୫

ଶରତ୍‌କାଳରେ ପାର୍ଟିସାନ୍ ବାହିନୀ ଏକ ତିଖ ପର୍ବତ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ଜଙ୍ଗଲରେ ଆପଣାର ଛାଉଣୀ ପକାଇଥିଲା । ଏହାର ତିନି ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଝରଣା ସତ୍ୱର ଓ ସଶବ୍ଦ ସ୍ରୋତଧାରାରେ ତଳକୁ ବହିଯାଉଥିଲା ।

ଆରବର୍ଷ ଶୀତଋତୁରେ ଠିକ୍ ଏହି ଜାଗାରେ ଶ୍ୱେତବାହିନୀର ମଧ୍ୟ ଡେରା ପଡ଼ିଥିଲା । ସ୍ଥାନୀୟ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେମାନେ ମାଟି ଖୋଳି ଏଠାରେ ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥଳମାନ ତିଆରି କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ବସନ୍ତ ଋତୁରେ ଏହିସବୁ ନିବାସ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଭଙ୍ଗାରୁଜା ନକରି ସେମାନେ ଏଠା ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯାଇଥିଲେ । ସେହିସବୁ ପୁରାତନ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାର୍ଟିସାନ୍ ବାହିନୀର ବ୍ୟବହାରରେ ଲାଗିଲା ।

ମାଟିତଳେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ବଖରାରେ ଲିବେରିଉସ୍ ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍ ସହିତ ଡାକ୍ତର ଏକତ୍ର ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ଲାଗଲାଗ ଦୁଇରାତି ତାଙ୍କ ସହିତ ଟବରଟବର ହୋଇ ଲିବେରିଉସ୍ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଆଦୌ ଶୁଆଇ ଦେଇନଥିଲା ।

''ମୋର ସମ୍ମାନନୀୟ ପିତାମାତା ବର୍ତ୍ତମାନ କ'ଣ କରୁଥିବେ କେଜାଣି ?''

''ଏସବୁ ଭାଣ୍ଡାମି ଦେଖି ମୋର ହାଡ଼ ଜଳିଯାଉଚି''— ଡାକ୍ତର ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ପକାଇଲେ । ''ତଥାପି ସେ ପୁଣି ସେହି ବାପର ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ପୁଅ !''

''ତୁମସହିତ ହୋଇଥିବା କଥାବାର୍ତ୍ତାରୁ ତୁମେ ମୋର ବାପାଙ୍କୁ ଭଲକରି ଜାଣିଚ ବୋଲି ମୁଁ ବେଶ୍ ଜାଣିପାରୁଚି, ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ତୁମର ବେଶ୍ ଭଲ ଧାରଣା ମଧ୍ୟ ରହିଚି । ଏ ବିଷୟରେ ତୁମର ମତ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ପାରିବ କି ?''

''ଲିବେରିଉସ୍, କାଲି ବସୁଥିବା ପୂର୍ବନିର୍ବାଚନୀ ସଭାଲାଗି ଆମକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଚୋରା ଭାବରେ ଭଡ଼୍‌କା ତିଆରି କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କର ବିଚାର ମଧ୍ୟ ବାକୀ ରହିଚି । ସେମାନଙ୍କ

ବିଷୟରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ସାକ୍ଷ୍ୟପ୍ରମାଣଗୁଡ଼ିକୁ ଭଲକରି ପଢ଼ି ଦେଖିବାକୁ ହେବ । ପୁଣି ଗତ ଦୁଇରାତି ମୋର ଆଖି ଜଷା ମଧ ପଡ଼ିନାହିଁ । ଏସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇ ଦେଲେ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ? ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଛି ।''

''ଅଚ୍ଛା, ମୁଁ କିଛି ପଚାରିବିନାହିଁ । କେବଳ ବୁଢ଼ା ବିଷୟରେ ମୋତେ ତୁମର ମତାମତ କହିଦିଅ ।''

''ତୁମ ବାପାଙ୍କର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୟସ ଯାଇନାହିଁ । ତୁମେ ଯେ କାହିଁକି ତାଙ୍କୁ ବୁଢ଼ା ବୋଲି କହୁଚ, ମୁଁ ମୋଟେ ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତେବେ ମୋ କଥା ଶୁଣ । ଆଗରୁ ବି ମୁଁ ତୁମକୁ କେତେ ଥର କହିଚି ଯେ ସାମ୍ୟବାଦର ଏହିସବୁ ବିଭିନ୍ନ ମାର୍କାଗୁଡ଼ିକୁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ପୃଥକ୍ କରି ଦେଖିବାକୁ ମୋର କୌଣସି ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ । ବଲ୍‌ଶେଭିକ୍ସ ଓ ଅନ୍ୟ ସାମ୍ୟବାଦୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମୁଁ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖି ପାରେ ନାହିଁ । ଆଜି ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସକାଶେ ରୁଷିଆରେ ଏହିସବୁ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ଉପଦ୍ରବ ଲାଗିରହିଚି ତୁମର ବାପା ମଧ ସେହିମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ । ସେ ଜଣେ ବିପ୍ଳବମାର୍କା ବ୍ୟକ୍ତି, ତାଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ ହେଉଚି, ବିପ୍ଳବୀର ସ୍ୱଭାବ, ଠିକ୍ ତୁମରି ଭଳି ସେ ମଧ ରୁଷୀୟ ଜୀବନରେ ଏହି ଉଦ୍‌ବେଳନ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ନୀତିର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରନ୍ତି ।''

''ତୁମେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା କରୁଚ ନା ନିନ୍ଦା କରୁଚ ?''

''ଦେଖ, ମୁଁ ପୁଣିଥରେ କହୁଚି, ଏସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆଉ କେତେବେଳେ କରିବା । ହଁ, ତୁମେ ଆଜିକାଲି ଯେପରି ଅତ୍ୟଧିକ ପରିମାଣରେ କୋକେନ୍ ସେବନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲଣି, ସେହି ବିଷୟରେ ମଧ ମୁଁ ତୁମକୁ ସାବଧାନ କରାଇ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ । କୋକେନ୍ ଭଣ୍ଡାର ମୋ'ର ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିଚି ଏବଂ ତୁମେ ସେହି ଭଣ୍ଡାରକୁ ଖାଲି କରିବାରେ ଲାଗିଚ । ତୁମେ ଖୁବ୍ ଭଲକରି ଜାଣିଚ ଯେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟଲାଗି କୋକେନ୍‌ର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଚ । ଏହା ଏକ ଉତ୍‌କଟ ବିଷ ଏବଂ ଏଠି ତୁମର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଲାଗି ମୋର ଦାୟିତ୍ୱ ମଧ ରହିଚି ।''

''କାଲିମଧ ତୁମେ ଆମର ଅଧ୍ୟୟନ-ଚକ୍ରକୁ ଅଧାରୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଲ । ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଜଣେ ବଡ଼ ଅସାମାଜିକ ସ୍ୱଭାବର ମଣିଷ– ଠିକ୍ କୌଣସି ଅଶିକ୍ଷିତ ଚାଷୁଣୀ ବା ବୁର୍କୁଆ ଏକସିଙ୍ଗା ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱଭାବ ପରି । ଏବଂ ତଥାପି ତୁମେ ଡାକ୍ତର ହୋଇଚ, ଅନେକ ପଢ଼ାଶୁଣା କରିଚ, ମୋର ଯେତେଦୂର ଅନୁମାନ, ତୁମର ଲେଖିବାର ଅଭ୍ୟାସ ମଧ ରହିଚି । ଏସବୁ ବିଚିତ୍ର ଢଙ୍ଗର କାରଣ କଣ କହିଲ ।''

''କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଏହା ମୋର ସ୍ୱଭାବ । ତୁମେ ମୋ' ଲାଗି ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରିପାର ।''

''ନମ୍ରତାର ଏ ପ୍ରହସନ କାହିଁକି ? ତୁଣ୍ଡର କଥାରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏପରି ବ୍ୟଙ୍ଗ ନକରି ଯଦି ତୁମେ ଆମେ ଆମର ଶିକ୍ଷାବର୍ଗରେ କ'ଣ ସବୁ ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଚୁ, ଟିକିଏ କଷ୍ଟକରି ସେହିକଥା ଦେଖୁଥାନ୍ତ, ତେବେ ତୁମେ କଦାପି ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଆତ୍ମାଭିମାନ ଦେଖାନ୍ତନାହିଁ ।''

''ହେ ଭଗବାନ, ଲିବେରିଉସ୍ ମୁଁ କୌଣସି ଆତ୍ମାଭିମାନ ଦେଖାଉନାହିଁ । ତୁମ ଛାଉଣୀରେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷାକ୍ରମ ଚାଲିଚି, ସେଥିପ୍ରତି ମୋର ଅତୀବ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଚି । ତୁମ ତରଫରୁ

ବଣ୍ଟା ହେଉଥିବା ଚର୍ଚ୍ଚାଗୁଡ଼ିକର ସାରାଂଶମାନ ମୁଁ ପଢ଼ିଚି । ସୈନିକର ନୈତିକ ଉନ୍ନତି ବିଷୟରେ ତୁମର ବିଚାରମାନ ମୋତେ ଜଣାଅଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚମତ୍କାର । ଜନତାର ବାହିନୀପ୍ରତି ସୈନିକର କିପରି ମନୋଭାବ ରହିବା ଉଚିତ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସୈନିକ, ଦୁର୍ବଳ ଅସହାୟ ବ୍ୟକ୍ତି, ଅବଳା ପ୍ରତି କିପରି ମନୋଭାବ ରହିବା ଉଚିତ, ସମ୍ମାନ ଓ ଚରିତ୍ରବତ୍ତାର ଅର୍ଥ କଣ ଏସବୁ ବିଷୟରେ ତୁମେ ଯାହାସବୁ ବିଚାର ପ୍ରକଟ କରିଚ, ତାହା ମୋତେ ଡୁଖୋବୋର୍‌ଙ୍କର ବିଚାର ମନେ ପକାଇ ଦେଉଚି । ଟଲ୍‌ଷ୍ଟୟବାଦୀ ସେହିସବୁ ବିଚାରମାନ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର କଣ୍ଠସ୍ଥ ହୋଇ ରହିଚି, ଏକ ଉନ୍ନତତର ଜୀବନଲାଗି ଏହିସବୁ ମହତ୍ତର ଅଭିଳାଷ ଦ୍ୱାରା ମୋର କିଶୋର ଜୀବନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତେଣୁ ଏସବୁ ବିଚାରକୁ ମୋର ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଚି କେଉଁଠି?''

''କିନ୍ତୁ ଅକ୍ଟୋବର ବିପ୍ଳବ ପରେ ସାମାଜିକ ଉନ୍ନୟନ କହିଲେ ଆଜିକାଲି ଯେପରି ଅର୍ଥ କରାଯାଉଚି, ତାହାପ୍ରତି ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଉତ୍ସାହ ବା ସରାଗ ଦେଖାଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ପ୍ରକୃତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଏହା ଏତେଦୂରରେ ରହିଚି ଯେ ଏହି ବିଷୟରେ କେବଳ ଭାଷଣ ଦେଇ ଆମେ ଏ ଦେଶକୁ ରକ୍ତର ସାଗରରେ ପରିଣତ କରି ସାରିଲୁଣି । କେବଳ ସାଧ୍ୟ ମହାନ୍ ହେଲେ ଯେ ତାହାକୁ ହାସଲ କରିବାକୁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଯେକୌଣସି ସାଧନକୁ ମଧ୍ୟ ମହାନ୍ ବୋଲି କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଏସବୁ ଦେଖିଦେଖି ଏହି ମତ ଉପରେ ମୋର ଭାରି ସଂଶୟ ଜାତ ହେଉଚି । ଏବଂ ପରିଶେଷରେ ଅସଲ କଥା ହେଉଚି–ଆଜି ଜୀବନକୁ ନୂତନ ଆକାର ଦେଇ ଗଢ଼ିବାକୁ ହେବବୋଲି ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଲୋକମାନେ କହୁଥିବାର ଶୁଣିବାକୁ ପାଉଚି, ସେତେବେଳେ ଆପଣା ଉପରୁ ମୋର ସମସ୍ତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଚାଲିଯାଉଚି ଓ ମୁଁ ନିରାଶ ହୋଇପଡୁଚି ।

''ଜୀବନକୁ ନୂତନ ଆକାର ଦେଇ ଗଢ଼ିବାକୁ ହେବ ! ଯେଉଁମାନେ ଏସବୁ ଶବ୍ଦ ତୁଣ୍ଡରୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପାରୁଚନ୍ତି, ଜୀବନର କୌଣସି ବିଷୟକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ଜୀବନର ଶ୍ୱାସପ୍ରଶ୍ୱାସ ଓ ହୃତସ୍ପନ୍ଦନକୁ ସେମାନେ କେବେହେଲେ ଅନୁଭବ କରିନାହାନ୍ତି– ଜୀବନରେ ଯେତେ ଯାହା ଦେଖିଥିଲେ ବା କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଜୀବନର ଦୁଆର ମୁହଁ ମାଡ଼ିନାହାନ୍ତି । ଜୀବନ ବୋଇଲେ ସେମାନେ ମେଞ୍ଚାଏ କଞ୍ଚାମାଟି ବା ସେହିଭଳି କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପରି ମନେ କରୁଚନ୍ତି, ଯାହାକୁ ସେମାନେ ବାଡ଼େଇପିଟି ମନଇଚ୍ଛା ଯେ କୌଣସି ଆକାରରେ ଗଢ଼ିଦେଇ ପାରିବେ, ଆପଣାର ହାତ ଲଗାଇ ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବଢ଼ାଇ ପାରିବେ । କିନ୍ତୁ ଜୀବନ ପ୍ରକୃତରେ ସେପରି କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ସାମାଗ୍ରୀ ନୁହେଁ, କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ନୁହେଁ ଯାହାକୁ ମାଟିପିଣ୍ଡ ଗଢ଼ିବା ପରି ଯେ କୌଣସି ଛାଞ୍ଚରେ ଗଢ଼ି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ତୁମେ ଯଦି ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରକୃତ ଉତ୍ତର ଜାଣିବାକୁ ଚାହୁଁଥାଅ, ତେବେ ଶୁଣ–ଆପଣାକୁ ପୁନର୍ନବୀନ କରି ଗଢ଼ିବାରେ ନୀତି ହେଉଚି, ଜୀବନ, ଏହା ଅବିରାମ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ନବନବ ରୂପ ଦେଇ ଚାଲିଚି, ଆପଣାକୁ ନୂତନ କରିବାରେ ଲାଗିଚି, ନିରନ୍ତର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଚି, ଆପଣାର ବାହ୍ୟାକୃତିକୁ ନିରନ୍ତର ବଦଳାଇ ଚାଲିଚି, ତୁମେ ବା ମୁଁ ଏହା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେଉଁସବୁ ସ୍ଥୂଳ ତତ୍ତ୍ୱ ବା ସିଦ୍ଧାନ୍ତମାନ ତିଆରି କରି ରଖିଚେ, ତାହାର ସୀମାଭିତରେ କଦାପି ଜୀବନକୁ ଧରି ରଖିହେବନାହିଁ, ଏହା ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ସୀମାକୁ ଅପରିମିତ ଭାବରେ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲିଯାଇଚି ।''

''କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଭାବୁଚି, ଯଦି ତୁମେ ଆମର ଆଲୋଚନା ସଭାଗୁଡ଼ିକରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଆସୁଥାନ୍ତ, ଚମତ୍କାର ଓ ଉଚ୍ଚବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ସମ୍ପନ୍ନ ଆମ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ତୁମେ ଯଦି ସମ୍ପର୍କ ରଖୁଥାନ୍ତ, ତେବେ କଦାପି ଏପରି ନିରାଶ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତନାହିଁ, ଏହି ନିରାଶାବାଦର ବେମାରିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଯାନ୍ତ । ତୁମର ଏହି ନିରାଶ ଓ ଖିନ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିବାର କାରଣ ମୁଁ ବେଶ୍ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଚି । ଆମେ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ହାତରେ ବାରବାର ପରାସ୍ତ ହେବାରେ ଲାଗିଚୁ, ଏହିକଥା ଦେଖି ତୁମ ମନରେ କୌଣସି ଆଶାର କ୍ଷୀଣତମ ରେଖା ମଧ୍ୟ ଦେଖାଦେଇ ପାରୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏପରି ଶଙ୍କିତ ଓ ହତାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ତୁମେ ଯାହାସବୁ ଶୁଣିଚ, ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ନିରାଶକାରୀ କଥାମାନ ମୁଁ ତୁମକୁ କହିପାରିବି—ଅବଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ, କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଉଚିତ ହେବନାହିଁ—ତଥାପି ମୋର ମୁଣ୍ଡ ବାଉଳା ହୋଇ ଯାଉନାହିଁ । ଆମର ପରାଜୟଗୁଡ଼ିକ କେବେଳ ଅଳ୍ପକ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ, ପରିଶେଷରେ କୋଲ୍‌ଚାକ୍ ପରାସ୍ତ ହେବ ହିଁ ହେବ । ମୋ' କଥା ମନେ ରଖିଥାଅ । ପରିଶେଷରେ ଆମେମାନେ ହିଁ ବିଜୟୀ ହେବୁ । ତେଣୁ ମନକୁ ଦମ୍ଭ କର, ଆଗକୁ ଚାଲ ।

ଡାକ୍ତର ଭାବିଲେ : ''ଅଦ୍‌ଭୁତ ! ଗୋଟାଏ ମଣିଷ କିପରି ଏତେଦୂର ନିର୍ବୋଧ ଓ ଚପଳ ହୋଇପାରେ କେଜାଣି ? ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ବିଚାର ଯେ ପରସ୍ପରର ଏକାବେଳେକେ ଓଲଟା, ଏକଥା ତା'ର କାନପାଖରେ ପିଟିବାରେ ମୋର ସମୟ ବିତିଯାଉଚି, ସେ ଯେ ମୋତେ ଜବରଦସ୍ତି ଧରାଇ ଆଣିଚି, ମୋର ଇଚ୍ଛା ବିରୋଧରେ ମୋତେ ଏଠାରେ ରଖିଚି, ମୁଁ ଏହିକଥା ତାକୁ କହିବାରେ ଲାଗିଚି, ଅଥଚ ସେ ମନେମନେ ଭାବୁଚି ଯେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ବାରବାର ପରାସ୍ତ ହେବାରୁ ମୁଁ ନିରାଶ ହୋଇପଡୁଚି ଏବଂ ତେଣୁ ମୋତେ ଦମ୍ଭ ଦେଇ ସେ ଉତ୍ସାହିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି । ମଣିଷ କିପରି ଏତେଦୂର ଅନ୍ଧ ହୋଇପାରେ କେଜାଣି ? ମୋର ମନେହେଉଚି ଯେପରି ସେ ବିଶ୍ୱସଂସାରର ଭବିଷ୍ୟତ ଅପେକ୍ଷା ବିପ୍ଳବରେ ଜୟଲାଭ କରିବାକୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ବିଚାରୁଚି !''

ଡାକ୍ତର ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ଲିବେରିଉସ୍‌ର ନିର୍ବୋଧ ଚଳପତା ଯେ ତାଙ୍କୁ କେତେଦୂର ବିରକ୍ତ କରି ପକାଇଚି, ତାଙ୍କର ଗାତ୍ରକୁଞ୍ଚନରୁ ତାହା ବେଶ୍ ପରିସ୍ଫୁଟ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଲିବେରିଉସ୍ ମଧ୍ୟ ଏହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରିଥିଲେ ।

''ଜଣାପଡୁଚି ତୁମେ ଭାରି ରାଗିଗଲଣି''—ସେ କହିଲେ ।

''କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଯାହା କହ ପଛକେ, ମୁଁ ଯାହା ଭାବୁଚି, ତୁମ ଆଗରେ ତାହାହିଁ ପ୍ରକାଶ କରିବି । ତୁମେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା କର ପଛକେ ମୁଁ ଯାହା କହିବାର କଥା ତାହାହିଁ କହିବି । ତୁମେମାନେ ରୁଷିଆର ମୁକ୍ତିଦାତା ବୋଲି ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବି, ତୁମମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଏଦେଶର ମୁକ୍ତି କଦାପି ସମ୍ଭବ ହୋଇନଥାନ୍ତା, ରୁଷିଆ ଦୁଃଖ. ଦୈନ୍ୟ ଓ ଅଜ୍ଞାନତାରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥାନ୍ତା, ତଥାପି ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର କୌଣସି ଶ୍ରଦ୍ଧା ନାହିଁ ।''

''ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ତୁମେମାନେ ମୁଣ୍ଡଉପରେ ବସାଇ ପୂଜା କର, ସେମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ପ୍ରବାଦରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଥାନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଘୋଡ଼ାକୁ ପାଣିପାଖକୁ ନିଆଯାଇ ପାରେ, କିନ୍ତୁ

ପାଣି ପିଇବାଲାଗି ତାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଇବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ—ଏହି ପ୍ରବାଦଟି ସେମାନେ ଭୁଲି ଯାଇଚନ୍ତି । ତେଣୁ ଲୋକମାନେ ଆପେ ଚାହିଁବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ସେହି ଲୋକମାନଙ୍କ ଉପରେ ଉପକାର ବରଷା କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କୁ ମୁକ୍ତିଦେବାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଚନ୍ତି । ତୁମେ ଭାବୁଚ, ତୁମର ଏହି ଶିବିର ଏବଂ ତୁମ ସହିତ ଏକତ୍ର ରହିବା ବ୍ୟତୀତ ସଂସାରରେ ଅଧିକ ସୁଖକର କୌଣସି କଥା ମୁଁ କଳ୍ପନା ହିଁ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ତୁମେ ଏଠାରେ ମୋତେ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିଚ ଏବଂ ତେଣୁ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ, ମୋର ପୁଅ, ମୋର ଘର, ମୋର କାମ, ମୋର ଜୀବନର ସକଳ ପ୍ରକାର ପ୍ରିୟ ଓ ଆକାଙ୍କ୍ଷିତ ସାମଗ୍ରୀରୁ ମୋତେ ତୁମେ ମୁକ୍ତି ଦେଇ ପାରିଚ ବୋଲି ମୋର ତୁମପାଖରେ କୃତଜ୍ଞ ରହିବା ଉଚିତ ।''

''ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରି ଜନରବ ଶୁଣାଯାଉଚି ଯେ ରୁଷିଆ ବାହାରୁ ଏକ ଅଜ୍ଞାତ ସୈନ୍ୟଫଉଜ ଆସି ଭାରିକିନୋକୁ ଛାରଖାର କରି ପକାଇଚନ୍ତି । ଶୁଣାଯାଉଚି ତୁମର ପିତାମାତା ଓ ପରିବାର ଜୀବନନେଇ ଅନ୍ୟତ୍ର ପଳାଇ ଯାଇ ପାରିଚନ୍ତି । ତୁମେ ଏସବୁ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣିଚ କି ? ଏହି ଜନରବ ସତ ନା ମିଛ ?''

''ସବୁ ଉଡ଼ାଖବର, ମିଛକଥା !''

''ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ନୈତିକ ଉନ୍ନୟନ ବିଷୟରେ ଭାଷଣ ଦେଲାବେଳେ ତୁମେ ଆପଣାକୁ ଯେତେଦୂର ଉଦାର ବୋଲି ଦାବି କର, ଯଦି ତୁମେ ସେତେଦୂର ଦୟାଳୁ ଓ ଉଦାର ହୋଇଥାଅ, ତେବେ ମୋତେ ଏଠାରୁ ଯିବାକୁ ଦିଅ । ମୁଁ ଯାଇ ମୋର ପରିବାରର ସନ୍ଧାନ ନିଏ । ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଆଦୌ ଜୀବନରେ ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ସେ ବିଷୟରେ ମୋତେ କିଛି ଜଣାନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯଦି, ମୋତେ ଏତିକି ଅନୁମତି ନଦେବ, ତେବେ ତୁମକୁ ଭଗବାନଙ୍କର ଦୁହାଇ, ତୁମେ ଏହି ଭାଷଣ ବନ୍ଦକର ଓ ମୋତେ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତିରେ ରହିବାକୁ ଦିଅ । କାରଣ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଷୟରେ ମୋର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ, କି ମୁଁ ତୁମର କୌଣସି କଥାର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କହିଲ, ଶୋଇବାକୁ ଯିବାଲାଗି କଣ ମୋର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ ?''

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆପଣାର ଶଯ୍ୟାଉପରେ ଲମ୍ବହୋଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ । ତକିଆରେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜି ରଖିଲେ ଓ ବସନ୍ତଋତୁ ପୂର୍ବରୁ ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ଉପରେ ଶେଷ ବିଜୟ ହାସଲ କରାଯିବ ବୋଲି ଲିବେରିଉସ୍ ଦେଉଥିବା କୈଫିୟତ୍ ଓ ସାନ୍ତ୍ୱନାବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ନଶୁଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଏହି ଅନ୍ତର୍ଯୁଦ୍ଧର ଅବସାନ ଘଟିବ, ଶାନ୍ତି, ମୁକ୍ତି ଓ ସମୃଦ୍ଧିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବ, ଏବଂ ସେତେବେଳେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅଟକାଇ ରଖିବାକୁ କେହି କଦାପି ସାହସ କରିବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ରହିବା ଉଚିତ । ଏତେ କଥା ଅଙ୍ଗେ ଲିଭାହେଲାଣି, ଏତେ ତ୍ୟାଗ ସ୍ୱୀକାର କରାଗଲାଣି, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେବେଳ ଅପେକ୍ଷା କରାଗଲାଣି, ଆଉ ମାତ୍ର କେଇଟା ମାସ ଥୟ ଧରି ରହିଲେ କ'ଣ ଏମିତି ହୋଇଯିବ ? ହଁ, ଛାଡ଼ ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଡାକ୍ତର କୁଆଡ଼େ ଯାଇପାରିବେ ? ତାଙ୍କର ଆପଣାର ଭଲ ସକାଶେ କୁଆଡ଼େ ଏକାକୀ ଯିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ନିବୃତ୍ତ କରି ରଖିବା ଉଚିତ ।

''ଠିକ୍ ଗୋଟାଏ ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ରେକର୍ଡ଼''— ବାହାରକୁ ନୀରବ ରହି ଡାକ୍ତର କ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ— ''ସେ ମୋଟେ ଚୁପ୍ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ସେଇ ଏକା କଥାକୁ ପାକୁଳି କରିକରି ତାକୁ ଲଜ୍ଜା ନଲାଗୁଚି କିପରି ? ଆପଣାର କଣ୍ଠସ୍ୱରକୁ ଶୁଣିଶୁଣି ତାକୁ ବିରକ୍ତ ଲାଗୁନାହିଁ କିପରି ? ରାତି ନାହିଁ, ଦିନ ନାହିଁ, ସେ କେବଳ ଚବର ଚବର ହେବାରେ ଲାଗିଚି । ତାକୁ ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ଘୃଣାରେ ମୋର ହାଡ଼ ଜଳିଯାଉଚି । ହୁଏତ କେଉଁଦିନ ରାଗରେ ମୁଁ ତାକୁ ହତ୍ୟା କରି ପକାଇବି, ସେକଥା ଭଗବାନ ଜାଣନ୍ତି ।''

''ଟୋନିଆ, ପ୍ରିୟତମା, ଦୁଃଖିନୀ ଟୋନିଆ ! ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କୋଉଠି ଥିବୁ ? ତୁ କଣ ସତେ ଜୀବନରେ ଅଛୁ ? ହେ ଭଗବାନ୍, ଅନେକ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ତା'ର ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିବାର ସମୟ ହୋଇ ଯାଇଥିବ । ଏ ପରୀକ୍ଷାରୁ ସେ କିପରି ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲା କେଜାଣି ? ପୁଅ ହେଲା ନା ଝିଅ ହେଲା ? ମୋର ପ୍ରିୟଜନମାନଙ୍କର ଆଜି କି ଦଶା ହେଉଥିବ ? ଟୋନିଆ ମୁଁ ତୋ' ପାଖରେ ଚିରଦିନ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିବି, ଲାରା, ତୋ'ର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାକ୍ଷଣି ମୋ'ର ପ୍ରାଣବାୟୁ ବାହାରିଗଲାପରି ମନେହେଉଚି । ହେ ଭଗବାନ୍, ହେ ପ୍ରଭୁ—ଏ ଘୃଣ୍ୟ ହୃଦୟହୀନ ପଶୁ ତଥାପି ଚବର ଚବର ହେବାରେ ଲାଗିଚି । ହୁଏତ ଦିନେ ସେ ଏପରି ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବ ଯେ ମୁଁ ତାକୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ବାଧ ହେବି, ତାକୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ହତ୍ୟା କରିବି ।

୬

ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ ଶେଷ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ସେଦିନ ସୁନା-ଶରତର ପରିଷ୍କାର ପାଗ କରିଥାଏ, ଜଙ୍ଗଲର ପଶ୍ଚିମ ତରଫରେ ଥିବା ଏକ ଗୁହର ମଣ୍ଡପଉପରେ ବସି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଡାକ୍ତର ଲାଜୋସ୍‌ଙ୍କ ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ କେତେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ । ଡାକ୍ତର ଲାଜୋସ୍ କହୁଥିଲେ—

''ବର୍ତ୍ତମାନ ତିନୋଟି କଥା ବିଚାର କରିବାକୁ ଅଛି । ଚୋରା ଭାବରେ ଭଡ୍‌କା ରାନ୍ଧିଥିବା ଅପରାଧରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସାମରିକ ଦଣ୍ଡବିଧାନ ବିଷୟରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ଚିକିତ୍ସା ବାହିନୀ ଓ ଔଷଧଭଣ୍ଡାରକୁ ପୁନଃସଙ୍ଗଠିତ କରିବା ବିଷୟ । ତୃତୀୟତଃ, ମାନସିକ ଅସୁସ୍ଥତାର ଚିକିତ୍ସା ବିଷୟରେ ମୁଁ ଦେଇଥିବା ପ୍ରସ୍ତାବଟି । ମୋ' ସହିତ ତୁମେ କେତେଦୂର ଏକମତ ହୋଇପାରିବ, ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣିନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେପରି ଦେଖିପାରୁଚି ଯେ ଆମେ ଦିନକୁଦିନ ପାଗଳ ହେବାରେ ଲାଗିଚୁ ଏବଂ ଆଧୁନିକ କିସମର ଏହି ପାଗଳାମିମାନ ଠିକ୍ ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗପରି ବ୍ୟାପିବାରେ ଲାଗିଚି ।''

''ହଁ, ଶିବିରରେ ମଧ୍ୟ ଭାରି ଅସନ୍ତୋଷ ଜାତହେଲା ପରି ମନେହେଉଚି । ଭଡ୍‌କା ମଦ ରାନ୍ଧିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମସ୍ତଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ରହିଚି । ଶ୍ୱେତବାହିନୀର କବଳରୁ ଖସି ପଳାଉଥିବା ଆପଣାର ପରିବାରବର୍ଗଙ୍କ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ବଡ଼ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି । ତୁମେ ତ ଖବର ପାଇଥିବ ଯେ ସ୍ତ୍ରୀ, ପିଲା ଓ ବୁଢ଼ାଙ୍କର ଗୋଟାଏ ଦଳ ଏଠାକୁ ଆସୁଚି ଏବଂ ସେମାନେ ଆସି ନପହଞ୍ଚିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଠାରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବାକୁ ଅନେକ ପାର୍ଟିସାନ୍ ନାସ୍ତି କରି ଦେଇଚନ୍ତି ।

''ହଁ, ଖବର ପାଇଚି, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆମକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ ।''

''ଶୁଣ, ମାନସିକ ଚିକିତ୍ସା ବିଷୟରେ ତୁମେ ଦେଇଥିବା ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ମୁଁ ବେଶ୍ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରୁଚି । ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ଆମକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ପରିସ୍ଥିତିରୁ ଜାତ ହୋଇଥିବା ଏକ ମାନସିକ ଅସୁସ୍ଥତାର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ପ୍ରସାରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡୁଚି । ସମସାମୟିକ ବିପ୍ଳବ ଓ ଓଲଟପାଲଟ ସହିତ ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଚି । ଆମରି ଶିବିରରେ ଥିବା ପାମ୍‌ହିଲ୍ ପାଲିଖ୍ ତାହାର ଏକ ଉଦାହରଣ । ଜାର୍ ଅମଳରେ ସେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା, ତା' ଭିତରେ ବର୍ଗସଚେତନତା ଅତିରିକ୍ତ ଭାବରେ ବିକଶିତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ବିପ୍ଳବପ୍ରତି ତା'ର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିଲା । ସେ ଯୁଦ୍ଧରେ ନିହତ ହେଲେ ବା ତା'ର ପରିବାରବର୍ଗ ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ହାତରେ ପଡ଼ିଗଲେ ସେମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା କ'ଣ ହେବ, ଏହି ଚିନ୍ତା ହେଉଚି, ତା'ର ପାଗଲାମିର ପ୍ରଧାନ କାରଣ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଠାକୁ ଆସୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଦଳରେ ହୁଏତ ତା'ର ପରିବାର ବର୍ଗ ମଧ୍ୟ ରହିଚନ୍ତି । ତାକୁ ଥରେ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିବାକୁ ହେବ ।''

''ପାଲିଖ୍‌କୁ ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣିଚି, ତା' ବିଷୟରେ କଣ କରାଯାଇ ପାରିବ, ମୁଁ ସେକଥା ଅବଶ୍ୟ ଚେଷ୍ଟାକରି ଦେଖିବି ।''

୭

ସେଦିନ ଭଲ ଖରା ପାଗ କରିଥାଏ । ଗତ ସାତଦିନ ଧରି ବର୍ଷା ଓ ଝଡ଼ ଛାଡ଼ିଯାଇଥାଏ ।

ଛାଉଣୀରେ ଭାରି ଗର୍ଜନ ଓ କୋଳାହଳ ଲାଗି ରହିଥାଏ, ଠିକ୍ ସମୁଦ୍ରର ଦୂର ଗର୍ଜନ ପରି । ଲୋକଙ୍କର ଯିବାଆସିବା ଶବ୍ଦ, ପାଟିତୁଣ୍ଡ, କୁରାଢ଼ିରେ କାଠ ହାଣିବାର ଶବ୍ଦ, ନିହାଣପିଟା, ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ବୋବାଳି, କୁକୁରଭୁକା, କୁକୁଡ଼ାଡାକ ସବୁ ମିଶି ଅଞ୍ଚଳଟାଯାକ କମ୍ପୁଥାଏ । ଖରାରେ ପାଚିଲା ଟହଟହ ଦେଖାଯାଉଥିବା ଲୋକମାନେ ହସି ହସି କଇଁଫୁଲିଆ ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇ ଅରଣ୍ୟ ପଥ ଦେଇ ଚାଲି ଯାଉଥାନ୍ତି । ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଜାଣିଥିବା ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଉଥାନ୍ତି, ଅଚିହ୍ନା ଲୋକେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ନ ସଂଖୋଳି ଚାଲିଯାଉଥାନ୍ତି ।

ପରିବାରବର୍ଗ ଆସି ନପହଞ୍ଚିବା ଯାଏ ଏଠାରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବାଲାଗି ଲୋକମାନେ ମନାକରି ଦେଇଥାନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଆଶା କରୁଥାନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ଅଳ୍ପ ଦିନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବେ । ସେଥିଲାଗି ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବାର ତିଆରି ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଥାଏ ।

ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଅରାଏ ଖୋଲା ଜାଗାରେ ଅନେକ ସମୟରେ ସଭା ବସେ । ଲୋକମାନଙ୍କର ପାଦମକଚାରେ ସେଠୁ ଘାସ ମରିଯାଇଥାଏ । କୌଣସି ଏକ ଜରୁରୀ ଘୋଷଣା କରାଯିବା ଲାଗି ସେଦିନ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସଭା ଡକାଯାଇଥାଏ ।

ଅନେକ ଗଛରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଜପତ୍ର ରହିଥାଏ, ହଳଦିଆ ପଡ଼ିନଥାଏ । ଜଙ୍ଗଲ ସେପଟେ ଅପରାହ୍ନର ସୂର୍ଯ୍ୟ ତଳକୁ ଖସି ଯାଉଥାଏ, ଅରଣ୍ୟ ଭେଦି ଆଲୋକରେଖା ପଡ଼ିଥାଏ ଏବଂ ଗଛର ପତରମାନ ସବୁଜ ରଙ୍ଗର କାଚବୋତଲ ପରି ସ୍ୱଚ୍ଛ ଚକଚକ କରୁଥାନ୍ତି ।

ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ ଅରଣ୍ୟର ସେପଟୁ ଅସ୍ତଗାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଶୋଭା ଦେଖିବାକୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ ପିଲାଦିନରୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ଏହିପରି ଶୋଭାମୟ ପୁଲକିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ

ତାଙ୍କର ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେପରି ଆଲୋକର ତୀରମାନ ତାଙ୍କର ଦେହ ଭେଦକରି ଚାଲିଯାଉଚି । ସତେ ଯେପରି କେଉଁ ଜୀବନପ୍ରେରଣାର ଦାନ ତାଙ୍କର ବକ୍ଷ ଭିତରକୁ ସ୍ରୋତ ହୋଇ ବହିଯାଉଚି, ତାଙ୍କର ଶରୀର ଭେଦ କରି କାନ୍ଧ ପାଖରେ ଦୁଇଟି ଡେଣା ହୋଇ ବାହାରିଆସୁଚି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଶୁ ଜୀବନର ଯେଉଁପରି ଏକ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ କଳ୍ପନାକୁ ଆପଣାର ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ମୁଖ କରି ସାଇତି ରଖିଥାଏ, ଯାହା ଭବିଷ୍ୟତରେ ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ରୂପେ ବିକଶିତ ହୋଇଥାଏ, ସେହି କଳ୍ପନା ଆଜି ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ଆଦିମ ଶକ୍ତିକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିଦେଲା ଏବଂ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ପ୍ରକୃତି, ଅରଣ୍ୟ, ଗୋଧୂଳି-ଆଲୁଅ ଏବଂ ସମସ୍ତ ଦୃଶ୍ୟ ଜଗତକୁ ଏକ ବାଳିକାର ଆଦିମ ଓ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଆକୃତିରେ ପରିଣତ କରିଦେଲା । ସେ ଆଖି ବୁଜି 'ଲାରା' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ସକଳ ଜୀବନକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଭଗବାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବା ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ଓ ତାଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକଧୌତ ସମସ୍ତ ଶୂନ୍ୟମଣ୍ଡଳକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କୁ ଦୈନନ୍ଦିନ ଓ ଉପସ୍ଥିତ ବାସ୍ତବ ଭିତରକୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସାରା ରୁଷିଆ ଦେଶ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅକ୍ଟୋବର ବିପ୍ଳବର ମଧ୍ୟଦେଇ ଗତିକରି ଚାଲିଚି, ଏବଂ ସେ ମଧ୍ୟ ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନଙ୍କ ହାତରେ ବନ୍ଦୀହୋଇ କାଳାତିପାତ କରୁଚନ୍ତି ।

୮

ପାର୍ମ୍ହିଲ୍‌କୁ ଦେଖିବାକୁ ଯିବା ବାଟରେ ଡାକ୍ତର ଅତିଶୟ କ୍ଳାନ୍ତ ବୋଧ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଗତ ଅନେକ ରାତିଧରି ଆଦୌ ନଶୋଇବା ଫଳରେ ଏହା ହେଉଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣାର ନିବାସକୁ ଯାଇ ଟିକିଏ ଆଖିବୁଜି ଦେବା ସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ସେଠାକୁ ଯିବାକୁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସାହସ ହେଉନଥିଲା, କାରଣ ଯେ କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ଲିବେରିଉସ୍ ଆସି ପୁଣି ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରିବାର ଆଶଙ୍କା ଥିଲା । ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଖୋଲା ଜାଗାରେ ଚାରିଆଡ଼ୁ ପାଚିଲାପତର ଆସି ସୁନାପରି ଚକଚକ ଦେଖାଯାଉଥିଲା, ଏହି ସୁନେଲି ଗାଲିଚା ଉପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପଡ଼ି ଆହୁରି ଚକଚକ କରୁଥିଲା ।

ହାତଉପରେ ମୁଣ୍ଡ ଦେଇ ଓ ଗୋଟାଏ ଗଛମୂଳରେ ଥିବା ଶିଉଳିକୁ ତକିଆ କରି ସେ ସେହି ରେଶମୀ ପତର-ବିଛଣା ଉପରେ ଆପଣାର ଶରୀରକୁ ଲମ୍ବାଇଦେଲେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ସେ ନିଘୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କୁ ନିଦରେ ଶୁଆଇ ପକାଇଥିବା ଏହି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗବ୍ୟାପୀ ଆଲୋକ ଓ ଛାୟାର ଉଦ୍‌ଭାସ ତାଙ୍କର ପ୍ରଲମ୍ବିତ ଶରୀରକୁ ଆବୃତ କରି ରଖିଲା, ସତେ ଅବା ଏକ କୁହୁକ-ଟୋପି ପିନ୍ଧିଥିବା ପରି ସେ ଆଲୋକ ଓ ପତ୍ରଶଯ୍ୟାର ବହୁରଙ୍ଗ ବିଚିତ୍ରିତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ।

କିନ୍ତୁ ନିଦରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିବାର ଇଚ୍ଛା ଓ ଆବଶ୍ୟକତାର ପ୍ରବଳ ଶକ୍ତି ଅତିଶୀଘ୍ର ତାଙ୍କର ନିଦ ଭଙ୍ଗାଇଦେଲା । କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିଶ୍ରାମ ନପାଇ ତାଙ୍କର ଜାଗ୍ରତ ଚେତନ ମନ ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତ ହେଲାପରି ଆପଣା ଭିତରେ ଆପେଆପେ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ନାନା ପ୍ରକାର ଭାବନା ଆସି

ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ନଟୁପରି ଘୂରିବାକୁ ଲାଗିଲା, କୋଉଠି କଣ ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଥିବା ଗୋଟାଏ ଇଞ୍ଜିନ୍ ପରି ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଭିତରଟା ଠକଠକ ଶବ୍ଦ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଭିତରର ଏହି ଅସ୍ଥିରତା ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ଓ ମ୍ରିୟମାଣ କରି ପକାଇଲା । ବଡ଼ ଆହତ ଓ ରୋଷକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବରେ ସେ ଭାବିଲେ– "ସେ ପାଜି ଲିବେରିଉସ୍, ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପାଗଳ କରିଦେବା ପାଇଁ ସଂସାରରେ ଆଉ କିଛି ନମିଳିଲା ପରି ସେ ଗୋଟାଏ ସୁସ୍ଥ ସଂଜ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନ ମଣିଷର ଜୀବନ ଖାଇବାକୁ ବସିଚି ଏବଂ ତାକୁ ଏଠାରେ ବନ୍ଦୀ ରଖି ଓ ଆପଣାର ବକ୍ତୃତା ଓ କଥୋପକଥନ ଦ୍ୱାରା ବିରକ୍ତ କରାଇ ସେ ତାକୁ ଜାଣିଶୁଣି ଏକ ମାନସିକ ରୋଗୀରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ବସିଚି । ମୁଁ ତାକୁ ଦିନେ ନା ଦିନେ ହତ୍ୟା କରିବି ।

ଖଣ୍ଡେ ରଙ୍ଗିନ୍ କନା ପରି ଆପଣାକୁ ଆକୁଞ୍ଚିତ ଓ ପ୍ରସାରିତ କରି ବାଦାମୀରଙ୍ଗର ଗୋଟିଏ ଛାପିଛାପିକିଆ ପ୍ରଜାପତି ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ ପଡ଼ିଥିବା ପାଖଦେଇ ଉଡ଼ିଗଲା । ନିଦ ଛଳଛଳ ଆଖିରେ ଡାକ୍ତର ତାହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖୁଥିଲେ । ଆପଣା ରଙ୍ଗର ଏକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଦେଖି ପ୍ରଜାପତିଟି ବାଦାମୀରଙ୍ଗର ଏକ ଗଛବକଲା ଉପରେ ଯାଇ ବସିଲା ଏବଂ ତାହାରି ଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା; ନିଜେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆଲୁଅ ଓ ଛାଇର ଖେଳ ଭିତରେ ଯେପରି ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ, ଠିକ୍ ସେମିତି ।

ଭାବୁଭାବୁ ତାଙ୍କୁ ପୁଣି କେତେବେଳେ ନିଦ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପରେ ସେ ପୁଣି ଉଠିବସିଲେ । ପାଖରେ ଯେପରି ସେ କେଉଁଠୁ କାହାର ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ, ତାଙ୍କ କାନରେ ଆସି ବାଜୁଥିବା ମାତ୍ର କେତୋଟି ଶବ୍ଦରୁ ସେ ବେଶ୍ ଠଉରାଇ ନେଇ ପାରିଲେ ଯେ ଏକ ଗୁପ୍ତ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ବିଷୟରେ କେଉଁମାନେ କଣସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଚନ୍ତି । ସେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଷଡଯନ୍ତ୍ରକାରୀମାନଙ୍କର ନଜରରେ ପଡ଼ିନାହାନ୍ତି, ଆଉ କିଏ ସେମାନଙ୍କର କଥା ଶୁଣୁଚି ବୋଲି ହୁଏତ ସେମାନେ ସନ୍ଦେହ ମଧ୍ୟ କରିନାହାନ୍ତି । ହୁଏତ ଟିକିଏ ହଲଚଲ୍ ବା ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଲେ ସେ ଧରା ପଡ଼ିଯିବେ ଓ ତାଙ୍କୁ ହୁଏତ ଆପଣାର ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ହରାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଅଚଳ ପରି ପଡ଼ିରହି ସେମାନଙ୍କର କଥା ଶୁଣିବାରେ ଲାଗିଲେ ।

କେତେକଙ୍କର ପାଟି ସେ ବେଶ୍ ବାରିପାରିଲେ । ପାର୍ଟିସାନ୍ ବାହିନୀରେ ଯେତେ ଯୁଆଡୁ ଆବର୍ଜନାମାନ ଆସି ଜୁଟିଚନ୍ତି, ଏମାନେ ସେହିମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଗସ୍‌କା, ସାଙ୍କା, କସ୍‌କା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଧରିଥିବା ଟେରିଓସ୍‌କା–ଏହି ଅପଦାର୍ଥମାନେ ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାରର ଉପଦ୍ରବ ଓ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ସହିତ ଲିପ୍ତ ରହିଚନ୍ତି ।

ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀମାନେ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ଆଗୁଆ ଦଳର ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କ ସହିତ ସଲା କରୁଥିଲେ । ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଏତେ ଧୀରେ ଧୀରେ ବିଶ୍ୱାସଘାତକମାନଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ ଯେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ସେମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ପାରୁନଥିଲେ ।

ଚୋରାଭାବରେ ଭଡ଼୍‌କା ତିଆରି କରିଥିବା ଅପରାଧରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ଜାଖର୍ ଗୋରାଜ୍‌ଡ଼ିଖ୍ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ରହିଥିଲା ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ସେହିଁ କରୁଥିଲା, ବୋଧହୁଏ ସେହି ଏ ଦଳର ସର୍ଦ୍ଦାର ଥିଲା ।

"ହେ, ସେଠି ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଚ, ଯାଡ଼େ କଣ କୁହାଯାଉଚି ଶୁଣ । ଏସବୁ କଥାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁପ୍ତ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯଦି କେହି କୋଉଠି କହିବ, ତେବେ ଏଇ ଛୁରୀକୁ ଦେଖିଥାଅ, ମୁଁ ତୁମାନଙ୍କର ଅନ୍ତବୁଜୁଳା ବାହାର କରିଦେବି, ବୁଝିଲ ? ତୁମେ ତ ସମସ୍ତେ ଜାଣିଚ, ଆମେ ତେଣୁ ଖସି ପଳାଇ ଆସିଚେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମର ଅନ୍ୟ ଗତି ନାହିଁ । ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ ଆମକୁ ଦୋଷମୁକ୍ତ ହେବାର ଉପାୟ ବାହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମେ ଏପରି ଏକ କୌଶଳ କରିବା ଯାହାକି ଆଗରୁ କେହି କେବେ ଦେଖିନଥିବ । ସେମାନେ ତାକୁ ଜୀବନଥାଉ ଧରିନେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ଏ ମଉକା ହୁଏତ ଆଉଥରେ ଆମକୁ ମିଳିବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ଆସିଥିବା ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ତୁମକୁ ସବୁକଥା କହିବେ ।"

ପ୍ରତିନିଧିମାନେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କିଛି ଶୁଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତା' ପରେ ଗୋରାଜ୍‌ଡ଼ିଖ୍ ପୁଣି କହିବାକୁ ଲାଗିଲା– 'ହେ ପିଲାଏ ଶୁଣିଲଟି ? ସେ କେଡ଼େ ବଢ଼ିଆ ଲୋକ କହିଲ ! ତାକୁ କ'ଣ ମଣିଷ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ? ହୁଏତ ଗୋଟାଏ ଅଧାବୁଦ୍ଧିଆ ସାଧୁ ବା ସନ୍ୟାସୀ, ହେ ଟେରିଉସ୍‌କା, ଗଧ, ଯଦି ପୁଣି ଦାନ୍ତ ନିକୁଟିବୁ, ତେବେ ତୋ'ର ଦାନ୍ତ ଭାଙ୍ଗିଦେବି । ହଁ, ତାକୁ ଗୋଟାଏ ସାଧୁ ବା ସନ୍ୟାସୀ ବୋଲି ହିଁ କହିବାକୁ ହେବ । ଯଦି ଏଠି ତାହାରି ଶାସନ ଚାଲେ, ତେବେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେ ସାଧୁ ସନ୍ୟାସୀ ବା ନପୁଂସକ କରିଦେବ । ସେ କହୁଚି, ଗାଳି ଦିଆଦେଇ ହୁଅନାହିଁ, ମଦ ପିଅନାହିଁ, ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୁଅନାହିଁ । ଏପରି ହେଲେ ମଣିଷ କିପରି ବଞ୍ଚିପାରିବ କହିଲ ? ଆଜି ତାକୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ନଈଆଡ଼କୁ ନେଇଆସିବା । ମୁଁ ସେହି କଥାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବି । ତା'ପରେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ଯାଇ ତାକୁ ମାଡ଼ିବସିବା । ଏହା ଅତି ସହଜରେ ହୋଇ ପାରିବ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ତାକୁ ଜୀଅନ୍ତା ଧରାଇ ଦେବାକୁ ଚାହୁଚନ୍ତି, ତାହାହିଁ ହେଉଚି, ସମସ୍ୟା ! ଆଚ୍ଛା, ଯଦି ଜୀଅନ୍ତା ସମ୍ଭବ ନହେବ, ତେବେ ମୁଁ ନିଜେ ତାକୁ ଏକାଏକା ଖତମ କରିଦେବି । ଏହି କାମରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାଲାଗି ସେମାନେ ଆପଣାର ଲୋକମଧ୍ୟ ଆମ ସାଙ୍ଗକୁ ଦେବେ ।

ତା'ପରେ ସେ ସମସ୍ତ ଯୋଜନାଟି ବୁଝାଇ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ କ୍ରମେ ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ ଓ ଡାକ୍ତର ଆଉ ସେମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

"ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ହାତରେ ଲିବେରିଉସ୍‌କୁ ଧରାଇ ଦେବାକୁ ବା ତାକୁ ପ୍ରାଣରେ ମାରିଦେବାକୁ ସେମାନେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରୁଚନ୍ତି"—ବଡ଼ ତ୍ରସ୍ତ ଓ ରୋଷାନ୍ୱିତ ହୋଇ ସେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ନିଜେ କେତେଥର ତାଙ୍କର ଏହି ଉତ୍ପୀଡ଼ନକାରୀର ମୃତ୍ୟୁ କାମନା କରିଚନ୍ତି, ସେକଥା ଏକାବେଳେକେ ଭୁଲିଗଲେ । କିପରି ଏ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରର ପଥରୋଧ କରାଯାଇ ପାରିବ ? ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯାଇ କାହାରି ନାମ ପ୍ରକାଶ ନକରି ସେ ଲିବେରିଉସ୍‌କୁ ସତର୍କ କରିଦେବେ ବୋଲି ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଅଧିକ ଅଗ୍ରସର ହେବା ଆଗରୁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରଟି ଧରା ପଡ଼ିଗଲା । ଠିକ୍ ସେଇଦିନ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ ମଧ୍ୟ ଧରା ପଡ଼ିଲା । ଏସବୁ କାଣ୍ଡ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ ଅଧିକ ବିରକ୍ତ କରି ପକାଇଲା ।

୯

ପାର୍ଟିସାନ୍-ପରିବାରବର୍ଗ ଆଉ ଦୁଇଦିନରେ ଆସି ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିବେ ବୋଲି ଜଣାପଡ଼ିଲା । ପ୍ରଥମେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଗତ କରି ତା'ପରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଛାଉଣୀ ଉଠାଇବା ଲାଗି ସମସ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ପାମ୍ଫିଲ୍ ପାଲିଖ୍‌କୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ।

ତା'ର ତମ୍ବୁ ପାଖରେ ତାକୁ ସେ ଗୋଟାଏ କୁରାଢ଼ି ହାତରେ ଦେଖିଲେ । କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଭୂର୍ଜଗଛର ଡାଳକାଟି ସେ ତମ୍ବୁଆଗରେ ଜମାକରି ରଖିଥିଲା ।

''ଏସବୁ ମୋର ପ୍ରିୟ ଅତିଥିମାନଙ୍କ ପାଇଁ''— ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ବୁଝାଇ କହିଲା । ''ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ଏଇ ତମ୍ବୁଟା ଭାରି ନୁଆଁଣିଆ ହୋଇଚି, ଭିତରକୁ ବର୍ଷାପାଣି ଛାଟୁଚି । ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଛାତ ତିଆରି କରିବି ବୋଲି ମୁଁ ଏସବୁକୁ କାଟିକରି ଆଣିଚି ।

''କିନ୍ତୁ ପାମ୍ଫିଲ୍, ତୋ'ର ପିଲାପିଲିଙ୍କୁ ତୋ' ସହିତ ଏକା ତମ୍ବୁରେ ରହିବାକୁ ସେମାନେ ଅନୁମତି ଦେବେ ତ ? ସୈନ୍ୟଛାଉଣୀରେ ଅସାମରିକ ଲୋକ, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପିଲାପିଲିଙ୍କୁ ରହିବାଲାଗି କୋଉଠି ହେଲେ ଅନୁମତି ମିଳେନାହିଁ । ସେମାନେ ହୁଏତ ବାହାରେ କୋଉଠି ରହିବେ, ଆପଣାର ଫୁରସତ୍ ବେଳେ ତୁ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା କରିପାରିବୁ । କିନ୍ତୁ ପିଲାପିଲିଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ରହିବାକୁ ତୋତେ ସେମାନେ କେବେହେଲେ ଅନୁମତି ଦେବେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସେଥିଲାଗି ଏଠାକୁ ଆସିନାହିଁ । ସେମାନେ କହୁଚନ୍ତି, ଯେ ତୁ ଦିନକୁଦିନ ଝଡ଼ିଯାଉଚୁ, ଖାଇବାପିଇବା ଛାଡ଼ିଦେଲୁଣି । ଏକଥା କ'ଣ ସତ ? କିନ୍ତୁ ବାହାରୁ ତ କାହିଁକି ସେପରି କିଛି ମନେ ହେଉନାହିଁ ! ଅବଶ୍ୟ ବାଳଗୁଡ଼ାକୁ କାଟିଦେଲେ ମନ୍ଦ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ।''

ପାମ୍ଫିଲ୍ ଦେଖିବାକୁ ପାଞ୍ଚହାତିଆ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ମରଦ, ମୁଣ୍ଡରେ କଳାରଙ୍ଗର ଅଲରା ବାଳ, ମୁହଁରେ ଦାଢ଼ି, ବାହାରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟାଏ ଏଡେବଡ଼ କପାଳ, ଦେଖିଲେ ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେପରି ସେ ରାଗରେ ତମତମ ହେଉଚି ।

ଯେତେବେଳେ ବିପ୍ଳବ ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଆଶଙ୍କା କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ୧୯୦୫ର ବିପ୍ଳବପରି ଏହି ଜନଜାଗରଣ ମଧ କେବଳ କେତେ ସମୟ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷିତ ଉଚ୍ଚବର୍ଗ ଭିତରେ ସୀମିତ ହୋଇ ରହିବ ଏବଂ ସମାଜରେ ଗଭୀରତର ଓ ନିମ୍ନତର ସ୍ତରକୁ ସ୍ପର୍ଶ ହିଁ କରିବନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି ସାଧାରଣ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମଧ ହଲଚଲ କରିଦେବାକୁ ସବୁପ୍ରକାର ବୈପ୍ଳବିକ ପ୍ରଚାର କରାଯାଇଥିଲା, ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତେଜିତ ଓ ଉତ୍କ୍ଷିପ୍ତ କରାଇ ଦେବାକୁ ସବୁପ୍ରକାର ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଥିଲା ।

ବିପ୍ଳବର ସେହି ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପାମ୍ଫିଲ୍ ପରି ଯେଉଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ ବା ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ପାଶବିକ ଭାବରେ ଘୃଣା କରିବାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନଥିଲା, ଉତ୍ସାହୀ ବାମପନ୍ଥୀ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ସେହିଭଳି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରଳ ଓ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଅମାନୁଷିକତା ବର୍ଗଚେତନାର ଏକ ବିସ୍ମୟକାରୀ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା, ସେମାନଙ୍କର ବର୍ବରତା

ଶ୍ରମିକ-ସର୍ବହରାବର୍ଗର ଦୃଢ଼ତା ଓ ବୈପ୍ଳବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଏକ ନିଦର୍ଶନ ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଏହିସବୁ ଗୁଣ ଥିବାରୁ ପାମ୍‌ହିଲ୍ ଖୁବ୍ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲା, ଏବଂ ପାର୍ଟିସାନ୍ ନାୟକ ଓ ପାର୍ଟିର ନେତାମାନେ ତାକୁ ଭାରି ସମ୍ମାନର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଥିଲେ ।

''ତମ୍ଭେ ଭିତରକୁ ଆସ ।''—ପାମ୍‌ହିଲ୍ କହିଲା ।

''ନାଇଁ, ଥାଉ, ବାହାରେ ବେଶ୍ ଚମତ୍କାର ଲାଗୁଚି ।''

''ଆଚ୍ଛା, ତୁମେ ଯେପରି ଭାବୁଚ, ସେହିପରି କର । ଘର ଭିତରଟା ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି, ଚାଲ ଗଛ ଉପରେ ବସିବା ।''

ଦୁହେଁ ଯାଇ ଭୂର୍ଜଗଛର କଟା ଡାହିଉପରେ ବସିଲେ ଏବଂ ପାମ୍‌ହିଲ୍ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଆଗରେ ଆପଣାର ଜୀବନବୃତ୍ତାନ୍ତ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା । ''ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି ଯେ କଥା କହିବସିଲେ ଚଞ୍ଚଳ ସରିଯାଏ । କିନ୍ତୁ ମୋ' କାହାଣୀ ଚଞ୍ଚଳ ସରିବାରେ ନୁହେଁ । ମୁଁ ତିନିବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ତାହା କହି ଶେଷ କରି ପାରିବିନାହିଁ । କୋଉଠୁ ଯେ ଆରମ୍ଭ କରିବି, ସେକଥା ମୁଁ ଜାଣିପାରୁନାହିଁ ।

''ଆଚ୍ଛା, କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଓ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଅଳ୍ପ ବୟସର ହୋଇଥାଉ । ସେ ଘରକଥା ବୁଝେ, ମୁଁ ବାହାର ବିଲବାରି ଦେଖେ । ଆମ ଜୀବନ ବେଶ୍ ସୁରୁଖୁରୁରେ କଟି ଯାଉଥାଏ । ଆମର ପିଲାପିଲି ବି ହେଲେ । ତା'ପରେ ମୋତେ ସୈନ୍ୟବିଭାଗରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ନିଆଗଲା । ଯୁଦ୍ଧକୁ ପଠାଇ ଦିଆଗଲା । ହଁ, ଯୁଦ୍ଧକୁ । ଯୁଦ୍ଧ ବିଷୟରେ ତୁମକୁ ମୁଁ କଣ କହିବି, କୁହ । ତୁମେ ତ ନିଜେ ଦେଖିଚ, କମ୍‌ରେଡ୍ ଡାକ୍ତର, ତାପରେ ଆସିଲା ବିପ୍ଳବ । ଯେପରି ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ମୁଁ ଏକ ଆଲୋକ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଆଖି ଖୋଲିଗଲା । ଜର୍ମାନମାନେ ଆମର ଶତ୍ରୁ ନୁହନ୍ତି, ମାତ୍ର ଆମରି ଦେଶର କେତେକ ଲୋକ ହେଉଚନ୍ତି ଆମର ଶତ୍ରୁ । 'ହେ ବିଶ୍ୱ-ବିପ୍ଳବର ସୈନିକମାନେ, ତୁମେମାନେ ରାଇଫଲ୍ ମାରିବା ବନ୍ଦକରି ଘରକୁ ଫେରିଯାଅ, ଆପଣା ଦେଶର ବୁର୍ଜୁଆ ବା ଶୋଷକମାନଙ୍କୁ ମାର'—ଏହିପରି କେତେ ପ୍ରଚାର ହେଲା । କମ୍‌ରେଡ୍ ଡାକ୍ତର, ତୁମେ ତ ନିଜେ ଜାଣିଚ । ତା'ପରେ ଗୃହଯୁଦ୍ଧ ଆସିଲା । ମୁଁ ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗଦେଲି । ହଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଅନେକ କଥା ଡେଇଁଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ନଚେତ୍ କଥା ସରିବ ନାହିଁ, ସବୁ ଘଟିଯିବା ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ କ'ଣ ଦେଖୁଚି କହିଲ ?

''ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଅଛି, ପିଲାପିଲି ଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶତ୍ରୁ ମାଡ଼ି ଆସି ଚଢ଼ାଉ କଲେ ସେମାନେ ଯିବେ କୁଆଡ଼େ ? ସେମାନେ ନିରୀହ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଲୋକ, ଏସବୁ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେମାନଙ୍କୁ ଶତ୍ରୁମାନେ ଛାଡ଼ି ଦେବେନାହିଁ । ସେମାନେ ମୋ'ର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନେଇ ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ପକାଇବେ ଏବଂ ମୋ'ରି ପାଇଁ ତାକୁ ନାନାପ୍ରକାର ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରି ଜୀବନରୁ ମାରି ପକାଇବେ, ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ, ମୋର ପିଲାଙ୍କର ହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଦେବେ, ଟିକିଟିକି କରି ଚିରି ପକାଇବେ । ମୋତେ କାହିଁକି ନିଦ ହେଉନାହିଁ ବୋଲି ତୁମେ ପଚାରୁଥିଲ । ମଣିଷ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଲୁହାରେ ତିଆରି ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଏକ ଘଟଣାରେ ନିଶ୍ଚୟ ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହୋଇଯିବ ।''

''ପାମହିଲ୍, ତୁମେ ଏସବୁ କଣଗୁଡ଼ାଏ କହୁଚ ମୁଁ କିଛି ବୁଝିପାରୁନାହିଁ । ଅନେକ ବର୍ଷହେଲା ତୁମ ପରିବାର ସହିତ ତୁମର ସାକ୍ଷାତ ହୋଇନାହିଁ, ସେମାନେ କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି ସେକଥା ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ମାଲୁମ ନଥିଲା, ତଥାପି ତ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଚିନ୍ତା କରୁନଥିଲ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦିନ ଦୁଇଟାରେ ସେମାନେ ଆସି ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିବେ, କିନ୍ତୁ ସେଥିଲାଗି ମନଖୁସୀ କରିବା ପରବର୍ତ୍ତେ ତୁମେ ଏପରି ଆକୁଳ ଓ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇପଡୁଚ କାହିଁକି ?''

''ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁକଥା ବଦଳିଯାଇଚି, ବର୍ତ୍ତମାନ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷ ଆମଉପରେ ଚଢ଼ାଉ କରୁଚି । ଆମକୁ ହରାଇ ଦେଉଚି । କିନ୍ତୁ ମୋ' ବିଷୟରେ ତ ଆମର କଥାବାର୍ତ୍ତା ପଡ଼ିନଥିଲା । ମୋ'ର ବା ଆଉ କେତେଦିନ ? କିନ୍ତୁ ମୋ'ର ଟିକି ପିଲାଗୁଡ଼ାକୁ ତ ମୁଁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ସେପୁରକୁ ନେଇଯାଇ ପାରିବିନାହିଁ ! ସେମାନେ ଏପାଖରେ ରହିଯିବେ, ଶତ୍ରୁ ହାତରେ ପଡ଼ିବେ । ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦାରି ବିନ୍ଦୁବିନ୍ଦୁ କରି ସେମାନଙ୍କର ରକ୍ତ ପିଉଥିବ ।''

''ସେଇଥିପାଇଁ କଣ ତୁମ ଆଖି ଆଗରେ ନାନାପ୍ରକାର କାଳ୍ପନିକ ରୂପ ଦେଖୁଚ କି ? ମୁଁ ତ ସେହିପରି ଶୁଣୁଥିଲି ।''

''ଡାକ୍ତର, ମୋର କଥା ସରିନାହିଁ । ସବୁଠାରୁ ଅସଲ କଥା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାକୀ ରହିଚି । ତୁମେ ଯେତେବେଳେ ଚାହୁଁଚ, ତେବେ ତୁମକୁ ମୁଁ ସବୁ ସତକଥା ଖୋଲି କହି ଦେଉଚି ।''

''ତୁମପରି ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ମୁଁ ହତ୍ୟା କରିଚି, ଏଇ ହାତ ଦୁଇଟାରେ କେତେକେତେ ଅଫିସରଙ୍କର ରକ୍ତ ବୋଳାହୋଇଚି, ଅଫିସର ଓ ବୁର୍ଜୁଆଙ୍କର । ତଥାପି ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ କେବେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା କରିନାହିଁ । ମୋ' ମୁଣ୍ଡଭିତରେ କେତେ ନାମ ଓ ସଂଖ୍ୟା ଏ ପାଖରୁ ଆସି ସେପାଖରେ ବାହାରିଯାଇଚି । କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ଛୁଆ କଥା ମୁଁ ଆଦୌ ଭୁଲିପାରୁନାହିଁ । ସେଇ ଛୁଆଟାକୁ ମୁଁ ଏଇ ହାତରେ ମାରିଚି ଓ ସେଇଦିନୁ ସେ ମୋର ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଚି । କାହିଁକି ମୁଁ ତାକୁ ମାରିବାକୁ ଗଲି ? ତାକୁ ଦେଖି ମୋତେ ଭାରି ହସମାଡ଼ିଲା, କେବଳ ମଜା ଦେଖିବାକୁ ମୁଁ ତା'ଜୀବନ ନେଲି, ବୋକାପରି ତାକୁ ମୁଁ ଅକାରଣରେ ହତ୍ୟା କଲି ।

''ଏହି ଘଟଣା ଫେବୃଆରି ବିପ୍ଳବବେଳେ ଘଟିଥିଲା । ଆମେ ସରକାର ବିରୋଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରୁଥିଲୁ । ଗୋଟାଏ ରେଲଷ୍ଟେସନ ପାଖରେ ଆମେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଆସିଥିଲୁ । ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ପୁଣି ଫେରିଯିବା ଲାଗି ସେମାନେ ଆମ ପାଖକୁ ଜଣେ ଅତି ଅଳ୍ପ ବୟସର ବକ୍ତାକୁ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ପଠାଇଲେ । ସେଇ ଛୁଆ ଆସି ଆମକୁ ଉପଦେଶ ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । କହିଲା, ''ଶେଷ ବିଜୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂଗ୍ରାମ କର,'' ଏହିପରି ଜୟଧ୍ୱନି କରି ସେ ଗୋଟାଏ ପାଣିଭାଣ୍ଡ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇଗଲା, ରେଲବାଇ ପ୍ଲାଟ୍‌ଫର୍ମର ସେହି ପାଣିଭାଣ୍ଡ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବାବେଳେ ତା'ର ଗୋଡ଼ ଖସିଗଲା ଓ ସେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ପାଣିଭିତରେ ପଡ଼ିଗଲା । ବିଚାରାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦେଖି ସମସ୍ତେ ହସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୁଁ ହସିହସି ଗଡ଼ିଗଲି । ମୋ'

ହାତରେ ରାଇଫଲ୍ ଥାଏ । ଆଉ ଅଟକାଇ ହେଲାନାହିଁ । ମନେହେଲା, ଯେପରି ସେ ମୋତେ ଟାହି କରୁଚି । ତା'ପରେ ତାରିଆଡ଼କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ମୁଁ ଗୁଳି ମାରିଲି ଏବଂ ସେଇଠି ତାକୁ ହତ୍ୟା କଲି । ଏସବୁ କାଣ୍ଡ କେମିତି ଘଟିଲା କେଜାଣି ? ମନେହେଲା ଏହି କଥା କରିବାଲାଗି ଯେପରି ପଛରୁ ଥାଇ ମୋତେ କିଏ ଆଗକୁ ପେଲିଦେଲା ।

''ସେଇ ହେଉଚ ମୋ'ର ଭୂତ, ମୁଁ ଯୁଆଡ଼େ ଅନାଉଚି କେବଳ ତାହାକୁ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଚି । ରାତିରେ ମୁଁ ସେହି ଷ୍ଟେସନକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଚି । ସେତେବେଳେ ତ ଭାରି କୌତୁକ ଲାଗୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଡ଼ ଦୁଖ ଲାଗୁଚି ।''

''ମେଲିଉଜେଇଭୋ ସହର ପାଖରେ ଏହି ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା କି ?''

''ମୋର ଠିକ୍‌ଠିକ୍ ମନେନାହିଁ ।''

''ତୁମେ ଜିବୁଶିନୋ ବିପ୍ଳବ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ଥିଲ କି ?''

''କେଜାଣି ?''

●

ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ରୋଓ୍ୱାନ ଗଛ

୧

ପିଲାପିଲି ଓ ବୋଝବୋକଚା ଧରି ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନଙ୍କର ପରିବାରବର୍ଗ ଅନେକ ଦିନ ଧରି ପାର୍ଟିସାନ୍ ବାହିନୀ ସହିତ ଅନୁଗମନ କରୁଥିଲେ । ଗାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକ ପଛରେ କେତେ ହଜାର ଗୋରୁଗାଈଙ୍କର ଗୋଟାଏ ପଲ ମଧ୍ୟ ଯାଉଥିଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନେ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଜାଗାରେ ଡେରା ପକାଇ ରହୁଥିଲେ । ଶୀତଦିନପାଇଁ ଅନତିଦୂରରେ ସେମାନଙ୍କର ନିବାସ ତିଆରି ହେଉଥିଲା । ତଥାପି ନାନା ଅପୂର୍ବଦୃଷ୍ଟ କାରଣ ସକାଶେ ଶୀତକାଳରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ଡେରାରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ଆଗ ଛାଉଣୀଠାରୁ ଏହି ଛାଉଣୀ ଏକାବେଳେକେ ଭିନ୍ନ ଥିଲା । ଚାରିପାଖରେ ଗହନ ଦୁର୍ଗମ ଜଙ୍ଗଲ, କେତେ ଦୂରକୁ ଯେ ଲମ୍ବିରହିଚି, ତାହାର କୌଣସି ଠିକଣା ନାହିଁ । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଏହି ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ନାନା ଦିଗରେ ଜଙ୍ଗଲଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ଦେଖୁଥିଲେ । ଅତି ସହଜରେ ଏହା ଭିତରେ ବାଟବଣା ହୋଇଯିବାର ଭୟ ରହିଥିଲା । କେବଳ ଦୁଇଟା ଜାଗାକୁ ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ମନେରଖି ପାରିଥିଲେ ।

ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଛାଉଣୀ, ବାହାର ଜଙ୍ଗଲରେ ପତରଝଡ଼ା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା, ତେଣୁ ସେହି ଦିଗରେ ଅନେକ ଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖି ହେଉଥିଲା । କେବଳ ମଝିରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ରୋଓ୍ୱାନ ଗଛରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାଗୁଆ ପତର ଭରି ରହିଥିଲା । ତାଳଯାକ କୋଳି ଭର୍ତ୍ତି, କେତେ କିସମର କୁନିଚଢେଇ ଗଛରେ ବସି ଥଣ୍ଟ ବଢାଇ କୋଳିକୁ ଖୁମ୍ପି ଖାଉଥିଲେ ।

ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନଟି ଆହୁରି ଲକ୍ଷଣୀୟ ଥିଲା, ମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଜାଗା, ସେ ପାଖକୁ ଗଡ଼ନ୍ତିଆ । ତଳକୁ ଅନାଇଲେ ଆଖି ପାଉନଥିଲା, ଅନ୍ୟ ଏକ ପୃଥିବୀକୁ ଦେଖୁଥିଲା ପରି ମନେହେଉଥିଲା ।

ଏହାର ଧାର ଯାକ ଢେମାଢେମା ପଥରମାନ ଠିଆହୋଇ ରହିଥିଲା, ଯେପରି କେଉଁ ପ୍ରାଗୈତିହାସିକ ଯୁଗରୁ ଠିଆହୋଇ ରହିଚି । ପ୍ରଥମେ ଏହାକୁ ଦେଖି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଭାବିଥିଲେ ଯେ ଏହା ହୁଏତ ପୂର୍ବ-ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ସମୟର ଏକ ମନ୍ଦିର ହୋଇଥିବ ।

ଦିନେ ଏକ ହେମାଳ ବିରସ ସକାଳ ସମୟରେ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ଏଗାରଜଣ ମୁଖିଆ ଓ ଚୋରା ଭଡ୍‌କା ତିଆରି କରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ନର୍ସଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ବିଧାନ ସମାହିତ ହୋଇଥିଲା ।

କମାଣ୍ଡର୍‌ଙ୍କର କେତେକ ଶରୀରରକ୍ଷୀ ସମେତ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ଅନୁରକ୍ତ ପାର୍ଟିସାନ୍ ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଏଠାକୁ ନେଇ ଆସିଥିଲେ । ତାପରେ ସେମାନଙ୍କ ଚାରିପାଖରେ ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତାକାରରେ ଘେରିଗଲେ । ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ରାଇଫଲ୍ ଥାଏ । ସେମାନେ ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଗଡ଼ନ୍ତିଆର ଧାର ଉପରେ ଠିଆ କରାଇଲେ । ସେପାଖକୁ ପଳାଇ ଯିବାପାଇଁ ଆଉ କୌଣସି ଉପାୟ ନଥିଲା ।

ପ୍ରଶ୍ନପଚରା, ଦୀର୍ଘଦିନ କାରାବାସ ଓ ଦୁର୍ବ୍ୟବହାରର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଅନାଇଲେ ମଣିଷ ପରି ମନେ ହେଉନଥିଲା । ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭୂତ ପରି ଭୟଙ୍କର ଆକୃତି ଧାରଣ କରିଥିଲେ ।

ଗିରଫ କଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର କାଢ଼ି ନିଆଯାଇଥିଲା ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉଥରେ ତଲାସ କରି ଦେଖିବାକୁ କାହାରି ମନେ ରହିଲାନାହିଁ । ଏପରି ଏକ ତଲାସ କରିବା ବେଳେ ଅନାବଶ୍ୟକ ବୋଧ ହେ.ଇଥାନ୍ତା ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଥିବା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କେବଳ ନିଷ୍ଠୁର ଓ ହିଂସ୍ର ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ କରିବାପରି ହୋଇଥାନ୍ତା ।

ଏହି ସମୟରେ ହଠାତ୍ ଅଭିଯୁକ୍ତମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ରକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ତିନୋଟି ଗୁଳି ମାରିଲା । ତା'ର ଉତ୍ତେଜିତ ଓ କମ୍ପିତ ହସ୍ତରୁ ନିର୍ଗତ ଗୁଳିର ଲକ୍ଷ୍ୟ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଗଲା । ରିଭଲ୍‌ଭର ଭିତରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ତିନୋଟି ଗୁଳି ବାକୀ ରହିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ବିଫଳତାରେ ପାଗଳପ୍ରାୟ ହୋଇ ସେ ରିଭଲ୍‌ଭର୍‌ଟିକୁ ପଥର ଆଡ଼କୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲା । ଚତୁର୍ଥ ଥର ପାଇଁ ସେଥିରୁ ଗୁଳି ଫୁଟିଲା ଏବଂ ଅଭିଯୁକ୍ତମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଆଉଜଣକର ପାଦରେ ଆଘାତ କଲା ।

ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଆପଣାର ଗୋଡ଼କୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଚିତ୍କାର କରୁ କରୁ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । କାଳେ ଅନ୍ୟ ଅଭିଯୁକ୍ତମାନଙ୍କର ମଡ଼ାଦଳାରେ ତା'ର ପ୍ରାଣ ବାହାରିଯିବ, ସେଥିପାଇଁ ତା'ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଦୁଇଜଣ ଲୋକ ହାତଧରି ତାକୁ ଉଠାଇ ଟେଣିକି ଘୋଷାରିନେଲେ । ଲୋକଟି ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଯାଉଯାଉ ବିକଳରେ ଚିତ୍କାର କରୁଥାଏ । ସତେଅବା ସଙ୍କେତ ପାଇଲାପରି ଏହି ସଂକ୍ରାମଣକାରୀ ଅମାନୁଷିକ ଚିତ୍କାରରେ ସମସ୍ତେ ଆତ୍ମସଂଯମ ହରାଇ ବସିଲେ । ତା'ପରେ ଏକ ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ କାଣ୍ଡ ଘଟିଲା । ଲୋକମାନେ ଏକାବେଳେକେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ, କରୁଣାଭିକ୍ଷା କଲେ, ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଓ ଅଭିଶାପ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଟେରିଓସ୍କା ତା'ର ହଳଦୀ ବର୍ଣ୍ଣର ସ୍କୁଲଟୋପି ପିନ୍ଧିଥିଲା । ସେ ଟୋପି କାଢ଼ି, ତଳେ ଆଣ୍ଠୁମାଡ଼ି ପଡ଼ିଗଲା ଏବଂ ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ସେହି ଭୟଙ୍କର ପଥରଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ରକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଭୂଇଁରେ ବାରବାର ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତ ଭାବରେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା–

"ମୋତେ ଏଇ ଥରକପାଇଁ କ୍ଷମା ଦିଅ, କମ୍‌ରେଡ୍‌ମାନେ । ମୁଁ ଆଉ କେବେ ଏପରି କରିବିନାହିଁ । ମୋତେ ଛାଡ଼ିଦିଅ, ମୋତେ ମାରନାହିଁ । ଦେଖିଲ, ମୋ' ବୟସ କେତେ କମ୍,

ମୋ'ର ଜୀବନଟାଯାକ ବଞ୍ଚିବାକୁ ବାକୀ ରହିଚି । ମୋତେ ଆଉ କିଛି ବର୍ଷ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଦିଅ । ଥରେ ଯାଇ ମୁଁ ମୋର ମାଆକୁ ଦେଖିଆସେ । କମ୍‌ରେଡ୍‌ମାନେ ତୁମର ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡୁଚି, ମୋତେ ଛାଡ଼ିଦିଅ, ମୋତେ ମାଫ୍‌କର, ମୁଁ ତୁମର ସବୁ ବୋଲ ମାନିବାକୁ ରାଜି ଅଛି । ତୁମ ପାଦତଳ୍ର ମାଟିକୁ ଚାଟିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । ମୋ ମାଆଲୋ, ତୁ କୁଆଡ଼େ ଗଲୁ ! ମୋ କଥା ସରିଗଲା ଲୋ !

ଭିଡ଼ଭିତରୁ ଆଉଜଣେ ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣ କଲାପରି କହିଲା—

''ହେ କୃପାବନ୍ତ କମ୍‌ରେଡ୍‌ମାନେ, ହେ ହୃଦୟବାନ୍ କମ୍‌ରେଡ୍‌ମାନେ, ଏକଥା କଣ ସମ୍ଭବ ? ଆମେ ଦୁଇ ଦୁଇଟା ଯୁଦ୍ଧରେ ଏକାଠି ଲଢ଼ିଲୁ । ଏକା ଆଦର୍ଶ ଓ ଏକା ସମ୍ମାନର ରକ୍ଷାଲାଗି ଆମେ କାନ୍ଧକୁ କାନ୍ଧ ମିଳାଇ ଯୁଦ୍ଧ କଲୁ । ଆମକୁ ଛାଡ଼ିଦିଅ କମ୍‌ରେଡ୍‌ମାନେ, ଆମ ଉପରେ ଦୟା କର । ଆମେ ତୁମମାନଙ୍କର କରୁଣାର ଋଣ ଅବଶ୍ୟ ପରିଶୋଧ କରିବୁ । ସାରାଜୀବନ ତୁମମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞ ରହିବୁ, ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ଏହାର ପ୍ରମାଣ ଦେବୁ । ତୁମମାନଙ୍କ କାନ କଣ ସତେ ପଥର ହୋଇଗଲା । ତୁମେମାନେ ଉତ୍ତର କାହିଁକି ଦେଉନାହଁ ? ତୁମେମାନେ କଣ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନାହିଁ ?''

ଅନ୍ୟମାନେ ଗର୍ଜନ କରି କହିଲେ—

''ହେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ହନ୍ତା, କଂସେଇ ! ଯଦି ଆମକୁ ବିଶ୍ୱାସଘାତକ ବୋଲି କୁହାଯିବ, ତେବେ ତୁ ତ ତିନିଗୁଣ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରିଚୁ ! କୁକୁର, ତୋ'ର ତଣ୍ଟି ଚିପି ମାରିଦେବା ଉଚିତ । ତୁ ଆପଣା ଦେଶର ମାଲିକ ଜାର୍‌ଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଚୁ, ତା'ପରେ ଆମ ଦଳରେ ଯୋଗ ଦେଇଚୁ ଏବଂ ଆମକୁ ଧୋକା ଦେଇଚୁ । ଯାଆ, ତୋ' ନେତା ଆରଣ୍ୟକର ଗୋଡ଼ ଚାଟିବୁ ଯାଆ । ଦିନେ ତୁ ତା ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରିବୁ !''

ଅପରାଧୀମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଆଉଜଣେ ବୁଢ଼ା କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସେ ଆପଣାର ମସ୍ତକ ଉଚ୍ଚ କରି ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି, ତାଙ୍କର ପାଚିଲା ବାଳଗୁଡ଼ାକ ପବନରେ ଢେଉ ଖେଳି ଯାଉଥାଏ ।

''ଆପଣାର ସମ୍ମାନ ତଳେ ପକାଅନାହିଁ । ତୁମମାନଙ୍କର ପ୍ରତିବାଦ ସେମାନଙ୍କର କାନରେ ବାଜିବ ନାହିଁ । ଏହି ଅତ୍ୟାଚାରୀ, ଦୁର୍ଦ୍ଧାନ୍ତ ଓ ନୂତନ ଘାତକଦଳ କେବେହେଲେ ତୁମର କଥାକୁ ବୁଝି ପାରିବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁମାନେ, ତୁମେମାନେ ନିରାଶ ହୁଅନାହିଁ । ଇତିହାସ ଦିନେ ନା ଦିନେ ଅସଲ ସତ୍ୟ ଘୋଷଣା କରିବ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ବଂଶଧରମାନେ ଦିନେ ନା ଦିନେ ଏହି ସଂତ୍ରାସବାଦୀ କମିଶାର ଶାସନ ଓ ତାହାର ଦୁଷ୍କୃତସବୁର ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରିବେ । ବିଶ୍ୱବିପ୍ଳବର ମହନୀୟ ପ୍ରଭାତରେ ଚାଲ ଆମେ ଆମର ଆଦର୍ଶ ଲାଗି ପ୍ରାଣବଳି ଦେବା । ଆତ୍ମାର ବିପ୍ଳବ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହେଉ ! ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ନୈରାଜ୍ୟବାଦ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହେଉ !''

ଠୋ'ଠୋ' କରି କୋଡ଼ିଏ ଥର ଗୁଳିର ଆବାଜ ହେଲା, ଅଭିଯୁକ୍ତ ଅଧେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଭୂତଳଶାୟୀ କରିଦେଲା, ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରାଣ ବିନାଶ କଲା । ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ବାକୀ ରହିଲେ, ଆଉ ଏକବାର ଗୁଳି ମରାହୋଇ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କାବାର ହୋଇଗଲେ, ବିଚରା

ଟେରିଓସ୍କା ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସମୟ ଛଟପଟ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଅବଶେଷରେ ସେ ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଲା ।

୨

ଶୀତକାଳରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଛାଉଣୀ ଉଠାଇନେବା ବିଷୟରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ବିଚାର ଚାଲିଥିଲା । ଆଗରେ ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକୁ ତନଖି ଦେଖିବାଲାଗି ଆଗୁଆ ଜଗୁଆଳି ଦଳ ପଠାଇ ଦିଆଗଲା, ଏହା ଭିତରେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ପାଇଁ ଲିବେରିଉସ୍ ଓ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଭିତରେ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇ ପାରିନଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଆଉ ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବାର ଅବସ୍ଥା ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ଓ ପରାଜୟ ସମୟରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବାଲାଗି ବାଟ କାହିଁ ? ଶେଷଥର ପାଇଁ ବିଲୁପ୍ତ ଓ ପରାଭୂତ ହୋଇ ଯିବାପୂର୍ବରୁ ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ଏହି ଅରଣ୍ୟସେନାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବାକୁ ସଂକଳ୍ପ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଚାରିପାଖରୁ ସଣ୍ଡୁଆସି ପରି ଘେରିଆସିଲେ । ତଥାପି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ଦୂରରେ ରହିଥିଲେ, ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ଅରଣ୍ୟ ଭେଦି ଅଗ୍ରସର ହେବା ସହଜ ନଥିଲା, ତେଣୁ ଅରଣ୍ୟସେନା ଶ୍ୱେତବାହିନୀର ସିଧା ଆକ୍ରମଣରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ତ୍ତି ରହିଥିଲେ ।

ଅନ୍ୟତ୍ର କୁଆଡ଼େ ଯିବା ଆଉ ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ସାନସାନ ଅଫିସରଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ କ୍ରମେ ତୁଟି ଆସୁଥିଲା ଓ ସେଥିଲାଗି ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି ବଳ ରହିଲା ନାହିଁ । ଉଚ୍ଚ ପାହିଆର ସେନାପତିମାନେ ରାତିରେ ଗୁପ୍ତ ବୈଠକମାନ କରୁଥିଲେ କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ କଣ କରାଯାଇପାରେ, ସେବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ତୀବ୍ର ମତଭେଦ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା । ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁଠାରେ ଛାଉଣୀ ପଡ଼ିଚି, ସେହିଠାରେ ଆପଣାର ରକ୍ଷାବାହିନୀକୁ ଅଧିକ ମଜଭୁତ୍ କରିବାକୁ ହେବ, କ୍ରମେ ସମସ୍ତେ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସମର୍ଥନ କଲେ । ଚାରିଆଡ଼େ ଦୁରତିକ୍ରମ୍ୟ ବରଫ, ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ବରଫ-ଜୋତା ନଥିଲା । ତେଣୁ ଏହି ଅବସରରେ ଗାତ ଖୋଳିବା ଓ ସାମଗ୍ରୀ ସରଞ୍ଜାମ ଯୋଗାଡ଼ କରି ରଖିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ।

ଅଟା ଆଉ ଆଳୁ ସରିବାକୁ ବସିଲାଣି ବୋଲି ଜଣାପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ଫଉଜ ସହିତ ଗୋରୁଗାଈ ଯଥେଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାରେ ରହିଥିଲେ । ତେଣୁ ଏଥର ଶୀତଋତୁରେ କେବଳ ଦୁଧ ଓ ମାଂସ ଖାଇ ରହିବାକୁ ହେବ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରାଯାଉଥିଲା ।

ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଶୀତବସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । ଅଧିକାଂଶ ପାର୍ଟିସାନ୍ ଅର୍ଦ୍ଧାବୃତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଛାଉଣୀରେ ଯେତେ କୁକୁର ଥିଲେ, ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବେକରେ ଫାଶ ଦେଇ ମାରି ଦିଆଗଲା ଓ ଜାଣିବାଲୋକେ ସେମାନଙ୍କର ଚମଡ଼ାରେ ଜ୍ୟାକେଟ୍‌ମାନ ତିଆରି କରିବାରେ ଲାଗିଗଲେ ।

ଯିବାଆସିବା କରିବାଲାଗି ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଏଣିକି କୌଣସି ଯାନବାହାନ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଅଧିକ ଜରୁରୀ କାମପାଇଁ ଗାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ମହଜୁଦ ରଖାଯାଇଥିଲା । ଏହି ଛାଉଣୀକୁ ଆସିଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଆହତବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଷ୍ଟ୍ରେଚରରେ ବୋହି ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

କୁଇନାଇନ୍‌କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାୟ କୌଣସି ଔଷଧ ମଧ ନଥିଲା । କିଛି ଭେଷଜ ଲବଣ ଓ ଆଇଡିନ୍ ମଧ ଥିଲା । ବାଧ ହୋଇ କେବଳ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାଲାଗି ଛାଉଣୀରେ ମଦ୍ୟସାର (ଆଲ୍‌କହଲ୍) ତିଆରି କରିବା ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଏ ଖବର ସବୁରି କାନରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତେ ଠରାଠରି ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପୁଣି ନିଶାଖୋରି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ତାହା ଫଳରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ନାନାପ୍ରକାର ନୀତିଭ୍ରଷ୍ଟତା ପ୍ରକଟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

୩

ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ଡାକ୍ତର ପାମ୍ପହିଲ ଓ ତା'ର ପରିବାରକୁ ସଙ୍ଖୋଳିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଗତ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳଟାଯାକ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ରାସ୍ତାର ଧୂଳି ଉପରେ ବ୍ୟତୀତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା, ଖୋଲା ଆକାଶତଳେ ଶୋଇବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବା ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାର ବିଭୀଷିକା ସେମାନଙ୍କୁ ଏକାବେଳେକେ ଆତଙ୍କିତ ଓ ଜଡ଼ପ୍ରାୟ କରି ପକାଇଥିଲା । ତଥାପି ଆଗରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ବିଭୀଷିକା ମାଡ଼ି ଆସୁଥିଲା । ପାମ୍ପହିଲ୍‌ର ଦୁଇଟି ଝିଅ, କୋଡ଼ରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପୁଅ । ପିଲାମାନଙ୍କର ସରଳ କଅଁଳ ମୁହଁ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ତିକ୍ତ ଅଭିଜ୍ଞତାର କୌଣସି ସ୍ପର୍ଶ ଲାଗିନଥିଲା, କିନ୍ତୁ ମାଆର ମୁହଁ ବିଲକୁଲ ଜୀବନହୀନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ନାନା ଉତ୍‌କଣ୍ଠା, ଆତଙ୍କ ଓ ଭୟରେ ତା'ର ଓଠ ସୂତାପରି ସରୁ ହୋଇଯାଇଥିଲା ଏବଂ ତା'ର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ବଡ଼ କଠିନ ଓ ଦୁଃଖସଚେତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ପାମ୍ପହିଲ୍ ଆପଣା ପରିବାରପ୍ରତି ଏକାନ୍ତ ଅନୁରକ୍ତ ଥିଲା । ସେ ଛୁଆମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଭିତରେ କାଠରେ କେତେ ଖେଳନା ତିଆରି କରିଦେଇ ସାରିଲାଣି, ଦେଖି ଡାକ୍ତର ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । ପରିବାର ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ତା'ଭିତରେ ତା'ର ପୂର୍ବୋତ୍ସାହ ପୁଣି ଜୀଇଉଠିଥିଲା ଏବଂ ସେ କ୍ରମେ ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆପଣା ପାଖରେ ଆପଣାର ପରିବାରକୁ ରଖିବା ଶୃଙ୍ଖଳାର ବହିର୍ଗତ ବୋଲି ସେ ଖବର ପାଇଥିଲା । ପାଖରେ ଥିବା ଆଉ ଏକ ଶୀତଛାଉଣୀକୁ ପରିବାରବର୍ଗଙ୍କୁ ପଠାଇ ଦିଆଯିବାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମଧ ଆସିଥିଲା, ଅବଶ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଏ ବିଷୟରେ କେବଳ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ, ଏ ଦିଗରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ନଥିଲା । ଡାକ୍ତର ମଧ ଏପରି ହେବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଖବର ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ପାମ୍ପହିଲ୍‌ର ସବୁ ସରାଗ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଗଲା ଏବଂ ପୁଣି ସେ ଆଖିଆଗରେ ଭୂତଛାଇମାନ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

୪

ଶୀତକାଳ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ଛାଉଣୀ ଅନେକ ଉତ୍କଣ୍ଠା, ଅନିଶ୍ଚିତତା, ଭୟପ୍ରଦର୍ଶକ ପରିସ୍ଥିତି ଏବଂ କେତେକ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଘଟଣାମାନ ଦେଇ ଗତି କରିଥିଲା ।

ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ଆପଣା ଯୋଜନା ଅନୁସାରେ ଆହୁରି ପାଖକୁ ଘେରି ଆସିଥିଲେ । ଏହାର ତିନିଜଣଯାକ ସେନାପତି ସେମାନଙ୍କର କଠୋର ଓ ନିର୍ମମ ଶାସନ ବିଷୟରେ ଅତି ସୁବିଦିତ ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ନାଆଁ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରକେ ଛାଉଣୀର ଶରଣାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ମନରେ ହୃତକମ୍ପ ଜାତ ହୋଇଥିଲା । ଶାନ୍ତିରେ ବାସକରୁଥିବା ଆଖପାଖ ଗାଆଁର ଅଧିବାସୀମାନେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଦ ଗଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଭାବରେ ଶତ୍ରୁର କବଳରେ ପଡ଼ିବା ଅଧିକ କ୍ଷତିକାରକ ହେବ, ଏହିକଥା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ଏକ ପ୍ରତିରୋଧ ଲାଗି ଛାଉଣୀର ଲୋକମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକ ଲଢୁଆ ବାହିନୀକୁ ପଶ୍ଚିମ ଦ୍ୱାରରେ ନିଯୁକ୍ତ ରଖାଗଲା । କେତେଦିନ ଯାବତ୍ ପ୍ରାଣମୂର୍ଚ୍ଛା ସଂଗ୍ରାମ କରିବା ପରେ ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନେ ଶ୍ୱେତବାହିନୀକୁ ପରାସ୍ତ କଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଧାଡ଼ି ଭାଙ୍ଗି ପଶିଗଲେ ।

ଏହାପରେ ଛାଉଣୀରେ ଆହୁରି ଅନେକ ଶରଣାର୍ଥୀ ଆସି ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଗଲେ । ଶ୍ୱେତବାହିନୀର ପିଟୁଣି ଶାସନରେ ଭୟତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଆଖପାଖ ଗାଆଁଗଣ୍ଡାର ଚାଷୀମାନେ ଘରଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ରକ୍ଷକ ହିସାବରେ ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଏହି ନବାଗତମାନଙ୍କ ଲାଗି ଛାଉଣୀରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନଥିଲା । ଏମାନଙ୍କୁ ଘଉଡ଼ାଇ ଦେବାଲାଗି ଲୋକ ପଠାଯାଇଥିଲା । ପାଖରେ ଥିବା ଡିଲିମ୍‌କା ନଦୀକୂଳରେ ସେମାନେ ଏହି ଶୀତଟା ପାଇଁ ଦୁଓରି ଗାଆଁରେ ରହିବେ ଓ ଛାଉଣୀରୁ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ରସଦ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯିବ, ଆପାତତଃ ଏହିପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲା ।

ତଥାପି ଏହିସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରୁକରୁ ଛାଉଣୀର ପରିସ୍ଥିତି ବେଳେବେଳେ ବଡ଼ ଅସମ୍ଭାଳ ହୋଇ ପଡୁଥିଲା । ଇତ୍ୟବସରରେ ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ପଛରୁ ପୁଣି ଆପଣାର ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧିନେଲେ ଓ ଆଗୁଆ ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନେ ଏହା ଫଳରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଅରଣ୍ୟରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସମ୍ଭାଳିବା କାଠିକର ପାଠ ଥିଲା, ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ କିଏ ଯେ କେତେବେଳେ କୁଆଡ଼େ ବାଉଳା ହୋଇ ଚାଲିଯାଉଥିଲା, ତାହାର କୌଣସି ଠିକଣା ନଥିଲା । ସେମାନଙ୍କୁ ଖୋଜିବାକୁ ଯାଉଥିବା ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ପରା ପାଉନଥିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରକୁ ଯାଇ ଗଛ ହାଣୁଥିଲେ, ରାସ୍ତା ଓ ପୋଲ ତିଆରି କରୁଥିଲେ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ସରଞ୍ଜାମମାନ ସାଇତି ଆଣୁଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ପାର୍ଟିସାନ୍ ଅଧିନାୟକତ୍ୱର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କରୁଥିଲା, ଲିବେରିଉସ୍‌ଙ୍କର ସକଳ ଯୋଜନାକୁ ଏହା ପଣ୍ଡ କରି ଦେଉଥିଲା ।

୫

ପାର୍ଟିସାନ୍ ବାହିନୀର କେତେକ ଅଫିସ୍‌ର ଠିଆ ହୋଇ ରାସ୍ତାର କଡ଼ରେ ଯାଇଥିବା ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଲାଇନ୍‌କୁ କାଟିଦେବା କେତେଦୂର ଉଚିତ ହେବ, ସେହିକଥା ବିଚାର କରୁଥିଲେ ।

ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଲିବେରିଉସ୍‌ଙ୍କ ତୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରିବା କଥା, କିନ୍ତୁ ସେ ଭଣ୍ଡାରମାଲିକ ସ୍ୱିରିଦ୍ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ନିମଗ୍ନ ରହିଥିଲେ ଓ ଅଫିସର୍‌ମାନଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଉଥିଲେ ।

ଆପଣାର ପ୍ରଭାବ ଦ୍ୱାରା ଲିବେରିଉସ୍‌ଙ୍କର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ହେବାକୁ ବସିଥିବା ଓ ସେହିହେତୁରୁ ଶିବିରରେ ମତଭେଦ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିବା ଅପରାଧରେ ଦୋଭିଚେଙ୍କୋକୁ ଗୁଳି କରି ଦିଆଯାଇଥିବା ଘଟଣାରେ ସ୍ୱିରିଦ୍ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆତଙ୍କିତ ଓ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ପାର୍ଟିସାନ ଶିବିର ଛାଡ଼ି ଆପଣାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ପୂର୍ବଜୀବନକୁ ଫେରି ଯିବାଲାଗି ସେ ଇଚ୍ଛାପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଠୁଚି, କୁଆଡ଼ୁ ? କାରଣ ଯଦି ସେ ଅରଣ୍ୟ ଭ୍ରାତୃମଣ୍ଡଳୀକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଯିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବ, ତେବେ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତାର ଅପରାଧରେ ତାହାକୁ ଅବଶ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ ।

ପାଗ ଭାରି ଖରାପ ଥାଏ । ତୀର ମାରିବା ପରି ପବନ ପିଟୁଥାଏ, କଳାହାଣ୍ଡିଆ ମେଘଖଣ୍ଡମାନ ତଳ ଆକାଶଦେଇ ଉଡ଼ି ଯାଉଥାନ୍ତି । ଥାଇଥାଇ ତୁହାକୁତୁହା ବରଫ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡୁଥାଏ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଏତେବଡ଼ ପୃଥିବୀ ଏକ ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ ଆବରଣରେ ଆବୃତ ହୋଇଗଲା । ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆବରଣଟି ପୁଣି ତରଳିଗଲା, କଳା ମାଟି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା, ଆକାଶର କଳାମେଘ ଭିତରୁ ତେର୍ଛା ହୋଇ ବର୍ଷା ଛାଟିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସତେଅବା ଆକାଶଗାତ୍ରରେ ପବନର ସ୍ପର୍ଶ ଦେବାକୁ ମେଘମାନ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯାଇ ଝରକା ଖୋଲି ଦେଉଥାନ୍ତି, ସେହି ଝରକା ଭିତରୁ ହିମମୟ କାଚବର୍ଣ୍ଣର ଆକାଶ ଚକମକ କରୁଥାଏ । ତଳେ ବର୍ଷଣାପାଣି ମଧ୍ୟ ଚକଚକ କରି ଖାଲଖମା ଭରାଇ ବହିଯାଉଥାଏ ।

ସ୍ତ୍ରୀ ଶରଣାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରି ଆସିବାକୁ ସ୍ୱିରଦ୍‌କୁ ପଠାଇଯାଇଥିଲା । ନାନା ପ୍ରକାର ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ଆଦେଶ ଦିଆଯାଇଥିବାରୁ କିପରି ଅବସ୍ଥା ବଡ଼ ଜଟିଳ ହୋଇ ପଡୁଥିଲା ଓ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟ ଆଦେଶକୁ ପାଳନ କରିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହେଉନଥିଲା, ସେ ସେହିକଥା ଲିବେରିଉସ୍‌କୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା । ଅବଳା ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ଚାରିଆଡୁ ନିରାଶ ହୋଇ ନାନା ନୃଶଂସ କାଣ୍ଡମାନ ଭିଆଇ ବସୁଥିଲେ । ପିଠି ଉପରେ ବସ୍ତାବସ୍ତା ବୋଝ, ପୁଡ଼ା ପୁଟୁଳି, ପିଲା କବିଲା, ଧରି ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ଅଳ୍ପବୟସ୍କା ମାଆମାନଙ୍କର ସ୍ତନରୁ କ୍ଷୀର ଶୁଖିଯାଇଥିଲା, ବାଟ ଚାଲିବାର ଆତଙ୍କ କଳ୍ପନାରେ ସେମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ହଜି ଯାଉଥିଲା, ଏବଂ ବିବେକବୁଦ୍ଧି-ରହିତ ହୋଇ ସେମାନେ ଆପଣାର ପିଲାଝିଲାଙ୍କୁ ବାଟରେ ପକାଇଦେଇ ଯାଉଥିଲେ, ବୋଝ କମାଇବା ପାଇଁ ବସ୍ତାରୁ ଶସ୍ୟସାମଗ୍ରୀ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଅଜାଡ଼ି ଦେଉଥିଲେ । ଉପବାସରେ ଏପରି ପଳପଳ କରି ମରିବା ଅପେକ୍ଷା ଏକାବେଳେକେ ଠକ୍ କରି ମରିବା ଅଧିକ ଶ୍ରେୟସ୍କର ବୋଲି ସେମାନେ ବୁଝିସାରିଥିଲେ । ଜଙ୍ଗଲର କୌଣସି ଜନ୍ତୁର କବଳରେ ପଡ଼ି ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଅପେକ୍ଷା ଶତ୍ରୁହାତରେ ପଡ଼ିବା ଅଧିକ ଭଲ ବୋଲି ଜାଣି ସାରିଥିଲେ ।

ଛାଉଣୀ ଭିତରେ ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଆଉ ଏକ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବିଦ୍ରୋହ ହେବାର ଆଶଙ୍କା ରହିଚି, ଏହିକଥା କହିବାକୁ ଯାଉଯାଉ ଲିବେରିଉସ୍ ସ୍ୱିରିଦ୍‌ର କଥାରେ ବାଧାଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ। ଗତ ଦୁଇ ସପ୍ତାହ ଧରି ଏହି ଆଶଙ୍କା ବିଷୟରେ ଶୁଣିଶୁଣି ସେ ବିରକ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲେ।

"ଶରଣାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଦୁଓରି ଗାଆଁକୁ ଯିବାଲାଗି ମୁଁ ଆଦେଶ ଦେଇସାରିଚି।"

"କିନ୍ତୁ ଦୁଓରି ଗାଆଁ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ଭସ୍ମ ହୋଇ ସାରିଲାଣି, କେବଳ ପୋଡ଼ାକାଠ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ସେଠାରେ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ। ଜଣେ ହେଲେ ଜନପ୍ରାଣୀ ସେଠାରେ ନାହିଁ। ଏସବୁ ଦେଖି ଅଧେ ଶରଣାର୍ଥୀ ପାଗଳପ୍ରାୟ ଚିତ୍କାର ଓ ଗର୍ଜନ କରି ସିଧା ଯାଇ ଶ୍ୱେତବାହିନୀର ଶିବିରରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିଚନ୍ତି, ଆଉ ଅଧେ ଏଠାକୁ ଫେରି ଆସିଚନ୍ତି।"

"କିନ୍ତୁ ଏ ଦୁର୍ଗମ ଜଙ୍ଗଲକୁ ସେମାନେ କିପରି ଅତିକ୍ରମ କରି ପାରୁଚନ୍ତି ?"

"ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ କୁରାଢ଼ି ଆଉ କରତ ମହଜୁଦ୍ ରହିଚି। ସେମାନଙ୍କୁ ଜଗିବା ପାଇଁ ପଠାହୋଇଥିବା ଆମ ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ବେଳେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଚନ୍ତି। ମୁଁ ଶୁଣିଲି, ସେମାନେ ଏହା ଭିତରେ କୋଡ଼ିଏ ମାଇଲ ରାସ୍ତା ତିଆରି କରି ସାରିଲେଣି। ପୋଲ ମଧ୍ୟ ତିଆରି କରି ସାରିଲେଣି। ଆମେ ମରଦଲୋକେ ଯାହା କରିବାକୁ ମାସମାସ ଲାଗିଥାନ୍ତା, ସେହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ତାହା କରି ସାରିଲେଣି।"

"ଚମତ୍କାର ! କୋଡ଼ିଏ ମାଇଲ୍ ରାସ୍ତା ! କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ତୁ ଏତେ ଖୁସୀ କାହିଁକି ହୋଇପଡ଼ୁଚୁ, ଗଧ ? ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ଠିକ୍ ଯାହା ଚାହୁଁଚନ୍ତି, ଆମେ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତାହାହିଁ କରିଦେଉଚୁ। ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ରାସ୍ତା ପିଟାଇ ଦେଉଚୁ। ବାସ୍, ଏଥରକ ସେମାନେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ଆପଣାର କମାଣ ବାହିନୀ ନେଇ ବେଶ୍ ଆସିପାରିବେ।"

"ରାସ୍ତାକୁ ଜଗିବାଲାଗି ଆପଣ ସୈନ୍ୟ ପଠାନ୍ତୁ।"

"ମୋ' କଥା ମୁଁ ଆପେ କରିବି, ତୋ'ର ଉପଦେଶ ଦେବା ଦରକାର ନାହିଁ।"

୬

ଦିନ କ୍ରମେ ଛୋଟ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା, ପାଞ୍ଚଟା ବେଳକୁ ଅନ୍ଧାର ହୋଇଯାଉଥିଲା। ଜନପଥର ଠିକ୍ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଲିବେରିଉସ୍ ସ୍ୱିରିଦ୍ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ, ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟରେ ଠିକ୍ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ରାସ୍ତା ପାର ହୋଇଥିଲେ। ସେ ଶିବିରକୁ ଫେରି ଆସୁଥାନ୍ତି।

ଚାରିଆଡ଼ ଅନ୍ଧାର ହୋଇଗଲାଣି। ରାସ୍ତାଯାକ ପଙ୍କକାଦୁଅ ଓ ପାଣିରେ ଦୁର୍ଗମ ହୋଇ ରହିଚି। ରୋଓ୍ୱାନ ଗଛର ଆଗରେ ଥିବା ଛୋଟିଆ ଚଲାବାଟ ଦେଇ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଫେରି ଆସୁଥିଲେ।

୭

ପାମ୍‌ଫିଲ୍‌ର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଦେଖି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଅତିଶୟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଯାଇଥିଲେ। ସେ ତାକୁ ସହଜରେ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେନାହିଁ। ଗତ କେତେଟା ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ସେ ବୁଢ଼ୀ ହୋଇ

ଯାଇଥିଲା । ତା'ର ଆଖିଡ଼ୋଳା ଦୁଇଟା ଆଖିର ମୁଣାଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବାପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ବେକ ଶଗଡ଼ଦଣ୍ଡା ପରି ସରୁ ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

ହଠାତ୍ ଡାକ୍ତର ଲାରା କଥା ମନେ ପକାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତା'ର ବାଆଁ କାନ୍ଧ ପାଖରେ ତା'ର ପରିଚ୍ଛଦ ଖୋଲାହୋଇ କାନ୍ଧର ହାଡ଼ ବାହାରକୁ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ଚାବି ବୁଲାଇ କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ସିନ୍ଦୁକର କୋଲପ ଖୋଲି ଦେଲାପରି କାନ୍ଧପାଖରେ ତାହାର ଦୃଶ୍ୟମାନ ଦେହ ସେ ତା'ର ଆତ୍ମାର ଗଭୀର ତଳରେ ସଞ୍ଚୟ କରି ରଖିଥିବା ଗୋପନୀୟତାଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ପକାଉଥିଲା । ତାଙ୍କର ଆଖିଆଗରେ କେତେ ଅପରିଚିତ ସହର, ରାସ୍ତା, ଘର ଓ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରର ଫିଲ୍ମ୍ ପରି ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପ୍ରକୃତରେ ସେ ତାକୁ କେତେ ଭଲ ନପାଆନ୍ତି ! ପ୍ରକୃତରେ ସେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ! ଚିରକାଳ ସେ ଯାହା ଚିନ୍ତା କରିଚନ୍ତି, ଯାହାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଚନ୍ତି ଓ ଯାହାର ଅଭିଳାଷ ପୋଷଣ କରିଚନ୍ତି, ଲାରା ହେଉଚି ସେହିସବୁର ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ରୂପ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି କୋଉଥିପାଇଁ ସେ ଏପରି କାନ୍ତ ଓ କମନୀୟ ଦେଖାଯାଉଥିଲା ? ତାକୁ କଣ ପ୍ରକୃତରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିପାରିବା ସମ୍ଭବ ? ନା— ହଜାରବାର ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ଥରେମାତ୍ର ତୂଳୀ ବୁଲାଇ ଦେଇ ତା'ର ଅଙ୍ଗ ସମ୍ପଦର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଯେଉଁ ଅତୁଳନୀୟ ସରଳ ଓ ସତ୍ୱର ଗାରଟି ଟାଣି ଦେଇଥିଲେ, ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ଏପରି କମନୀୟ ରୂପ ଲାଭ କରିଥିଲା । ସ୍ନାନାନ୍ତେ ଶିଶୁକୁ ବସନାବରଣରେ ଆବୃତ କରି ରଖିଲାପରି ଈଶ୍ୱର-ଦତ୍ତ ତା'ର ଦେହବାସ ତା'ର ଆତ୍ମାକୁ ଆବୃତ କରି ରଖିଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଆଜି ତାଙ୍କର କି ଦଶା ହୋଇଚି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି ? ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସାଇବିରିଆରେ ଜଙ୍ଗଲରେ ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନଙ୍କ ସହିତ ବୁଲୁଚନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନ ପାର୍ଟିସାନ୍ ବାହିନୀର ଚାରିଆଡୁ ଶତ୍ରୁ ଘେରି ଆସିଲେଣି ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସମଦଶାପନ୍ନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏପରି ଏକ ଶୋଚନୀୟ ଅସମ୍ଭବ ଅବସ୍ଥାକୁ ସେ କଳ୍ପନା ବି କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଭିତରେ ଓ ତାଙ୍କର ଆଖିଆଗରେ ସବୁ ପୁଣି ଗୋଳମାଳିଆ ହୋଇଯିବାକୁ ଲାଗିଲା, ସବୁ ଅସ୍ୱଚ୍ଛ ଛାୟାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଏତିକିବେଳେ ବରଫ ନ ବରଷି ଝିପିଝିପି ପାଣି ବରଷିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ନଗରପଥ ଉପରେ ଉଡୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପତାକା ପରି ତାଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ଆକାଶମଣ୍ଡଳରେ ଅରଣ୍ୟର ଏପାଖରୁ ସେପାଖ ଯାଏ ସେ ଏକ ବିସ୍ମୟଦାୟକ ମସ୍ତକର ବୃହଦାକାର ମୂର୍ତ୍ତି ଝୁଲୁଥିବାର ଦେଖିପାରିଲେ ।

୮

ଅରଣ୍ୟର ପଶ୍ଚିମପଟ ସୀମାନ୍ତରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ରହିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଗହନ ଦୁର୍ଗମ ଅରଣ୍ୟରେ ଲାଗିଥିବା ଏହି ଯୁଦ୍ଧମାନ ଏକ ବିଶାଳ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସୀମାସ୍ଥିତ ଯୁଦ୍ଧ ପରି ବୋଧ ହେଉଥାଏ । ଅରଣ୍ୟଭିତରେ ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏହି ଶିବିର ଭିତରେ ଏତେ ବେଶୀ ସଂଖ୍ୟାରେ ମଣିଷ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଯେ ଯୁଦ୍ଧଲାଗି ଯେତେ ମଣିଷ ବାହାରି ଗଲେ ମଧ୍ୟ ଶିବିରରେ ତଥାପି ଆହୁରି ଅଧିକ ମଣିଷ ରହିଲାପରି ମନେ ହେଉଥାଏ ।

ଦୂର ଯୁଦ୍ଧର କୌଣସି ଶବ୍ଦ ଶିବିରକୁ ଶୁଣା ଯାଉନଥାଏ । ହଠାତ୍ ଦିନେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ କେତେଟା ଗୁଳିର ଠୋ' ଠୋ' ଆବାଜ ଶୁଭିଲା । ରହିରହି ତୁହାକୁତୁହା ଗୁଳିଶବ୍ଦ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ହଠାତ୍ କାନପାଖରେ ଆସି ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଲୋକମାନେ ତରତର ହୋଇ ତମ୍ବୁ ବା ଗାଡ଼ି ଭିତରକୁ ଦଉଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଚାରିଆଡ଼େ ହୁଲସ୍ଥୁଲ ପଡ଼ିଗଲା । ସମସ୍ତେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଏହି ଆତଙ୍କ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ଲୋକମାନେ ଅନେକ ସଂଖ୍ୟାରେ ଯାଇ ଗୁଳିଶବ୍ଦ ଜାଗାରେ ରୁଣ୍ଡ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ମାଟିଉପରେ ଗଡ଼ିଥିବା ଏକ ରକ୍ତାକ୍ତ କବନ୍ଧ ଶରୀରକୁ ଘେରି ସମସ୍ତେ ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି । ତା'ର ଡାହାଣ ହାତ ଓ ବାଆଁ ଗୋଡ଼ କଟିଯାଇଥାଏ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଗୋଟାଏ ହାତ ଏବଂ ଗୋଟାଏ ଗୋଡ଼ରେ ସେ କିପରି ଯେ ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ଶିବିରଯାଏ ଆସିପାରିଲା, ସେକଥା କେହି କଳ୍ପନା କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କଟିଯାଇଥିବା ହାତ ଓ ଗୋଡ଼କୁ ତା'ର ପିଠି ଉପରେ ଗୋଟିଏ କାଠପଟାରେ ବାନ୍ଧି ଦିଆହୋଇଥାଏ । ନାନାପ୍ରକାର ଭର୍ତ୍ସନା ଶବ୍ଦରେ ତା'ଉପରେ ଯାହା ଲେଖା ହୋଇଥାଏ, ସେଥିରୁ ଜଣା ଯାଉଥାଏ ଯେ ଆଉ ଏକ ଲାଲବାହିନୀ ଭିଆଇଥିବା ନୃଶଂସ କାଣ୍ଡର ପ୍ରତିଶୋଧ ସ୍ୱରୂପ ଏପରି କରାଯାଇଚି । ଏହି ଲାଲବାହିନୀର ଅରଣ୍ୟ ଭ୍ରାତୃମଣ୍ଡଳୀ ସହିତ କୌଣସି ଯୋଗସୂତ୍ର ନଥିଲା । ପୁଣି ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ଯେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ ନକଲେ ଏବଂ ସେନାପତି ଭିତ୍‌ସିନ୍‌ଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କ ହାତରେ ସକଳ ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଦେଇ ନଦେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାର୍ଟିସାନ୍‌କୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ରକ୍ତସ୍ରାବ ଫଳରେ ଲୋକଟି ବାରବାର ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯାଉଥାଏ । ଭିତ୍‌ସିନ୍‌ଙ୍କର ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ ଓ ଦଣ୍ଡବିଧାନକାରୀ ସୈନ୍ୟଦଳ କେତେକେତେ ଉତ୍‌ପୀଡ଼ନ ଓ ନୃଶଂସତା କରୁଚନ୍ତି, କ୍ଷୀଣ ଓ ଭଗ୍ନ ଭାଷାରେ ମୁମୂର୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ସେହିକଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥାଏ । ଜାଣିଶୁଣି ଏହିପରି ବିଚିତ୍ର ଭାବରେ ତା'ର ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ବିଧାନ କରା ହୋଇଚି । ସେ ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ଶିବିରକୁ ଆସିବ ଓ ତାକୁ ଦେଖି ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନେ ତ୍ରସ୍ତ ଓ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇପଡ଼ିବେ, ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତା'ର ଦେହରୁ ଗୋଟିଏ ହାତ ଓ ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ କାଟି ଦିଆଯାଇଚି । ସେମାନେ ତାକୁ ବୋହିନେଇ ଶିବିରର ଚଉକି ପାଖରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯାଇଚନ୍ତି ଏବଂ ସେଇସ୍ଥାନରୁ ଶିବିରଯାଏ ଘୁଷୁରୀ ଘୁଷୁରୀ ଯିବାଲାଗି ତାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇଚନ୍ତି, ଉପରକୁ ଗୁଳି ଫୁଟାଇ ତାକୁ ଏହିପରି ଆସିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିଚନ୍ତି ।

ତା'ର ଓଠ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ତା'ର ଅବୋଧ କ୍ଷୀଣ ଓ ଖଣ୍ଡିତ କଥା ଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝିପାରିବା ପାଇଁ ଚାରିପାଖରେ ଲୋକମାନେ ଆଗକୁ ନଇଁ ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସେ କହୁଥାଏ– ''କମ୍‌ରେଡ୍‌ମାନେ, ତୁମେମାନେ ସାବଧାନ ହୋଇ ରହ, ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ସେନାପତି ଧାଡ଼ିଭାଙ୍ଗି ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲାଣି ।''

"ଆମ ତରଫରୁ ଅନେକ ଜଗୁଆଳି-ସୈନ୍ୟ ଯାଇଚନ୍ତି । ତୁମୁଳ ଯୁଦ୍ଧ ଚାଲିଚି । ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ଶତ୍ରୁକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବୁ ।"

"ତଥାପି ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ଟିକିଏ ବାଟ ରହିଯାଇଚି । ସେ ସେହିବାଟ ଦେଇ ମାଡ଼ିଆସିବ, ମୁଁ ଠିକ୍ କହୁଚି....ନା, ଆଉ ପାରିବି ନାହିଁ । ମୁହଁରୁ ରକ୍ତ ବାହାରିଲାଣି । ଆଉ ଦଣ୍ଡକରେ ମୋ ପ୍ରାଣ ବାହାରିଯିବ ।"

"ଟିକିଏ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ବିଶ୍ରାମ ନେ । କାହିଁକି ସମସ୍ତେ ଏପରି ମାଡ଼ିମାଡ଼ି ଆସୁଚ ? ତା'ର ଅବସ୍ଥା ସାଂଘାତିକ ବୋଲି କଣ ତୁମେମାନେ ଜାଣିପାରୁନା ?"

ଲୋକଟି କହିବାକୁ ଲାଗିଲା– "ସେ ରାକ୍ଷସ ମୋତେ କଣ କମ୍ ନାକେଦମ୍ କରିଚି ? କହିଲା– ତୁ କିଏ ନକହିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୋତେ ତୋ' ନିଜ ରକ୍ତରେ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୁଁ ଏଠାରୁ ଛାଡ଼ି ପଳାଉଥିଲି ବୋଲି ତାକୁ କିପରି କହିଥାନ୍ତି କହିଲ ?"

"କିଏ ତୋତେ ଏପରି ନାକେଦମ୍ କରୁଥିଲା ?"

"ଟିକିଏ ରଇଥା, ମୁଁ ନିଶ୍ୱାସ ମାରେ... ସେନାପତି ଭିଡ୍‌ସିନ୍‌ଙ୍କର ସେନାମୁଖିଆମାନେ । ସେସବୁ କଥା ତୁମେ କଳ୍ପନା କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ସହରଟାଯାକ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୃତ୍ୟୁଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରୁଚି । ସେମାନେ ଲୋକଙ୍କୁ ଜୀଅନ୍ତା ନେଇ ଫୁଟିଲା ପାଣିରେ ପକାଇ ଦେଉଚନ୍ତି, ଶରୀରରୁ ଚେନାଚେନା କରି କାଟି ନେଉଚନ୍ତି । ବେକ ଧରି ସେମାନେ ଭିତରକୁ ପେଲି ଦେଉଚନ୍ତି; ତୁମେ କୋଉଠି ଅଛ ବା କୁଆଡ଼େ ଯାଉଚ, ସେହି କିଟିମିଟି ଅନ୍ଧାରରେ ଦେଖିବାର ଜୁନାହିଁ । ହାତରେ ଅଣ୍ଡାଳିଲେ ହୁଏତ ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ ତୁମକୁ ମାଲଡବାରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ ଜନ୍ତା ଭିତରେ ଆଣି ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଇଚି । ଜନ୍ତାଭିତରେ ଆହୁରି ଚାଳିଶିରୁ ଅଧିକ ଲୋକ ରହିଚନ୍ତି । କେବଳ ପତଳା ତଳପୋଷାକ ବ୍ୟତୀତ ସେମାନଙ୍କର ଦେହରେ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ବେଳେବେଳେ ଜନ୍ତାର ଦୁଆର ଖୋଲିଯାଉଚି ଏବଂ ଯିଏ ସେମାନଙ୍କ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଯାଉଚି, ସେମାନେ ତାକୁ ଧରି ନେଇଯାଉଚନ୍ତି– ବେକ କାଟିବା ପୂର୍ବରୁ ଠିକ୍ କୁକୁଡ଼ା ଛୁଆର ବେକ ଧରିବାପରି । ମୁଁ ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ କହୁଚି । ସେମାନେ କାହାକୁ ଫାଶୀରେ ଲଟକାଇ ଦେଉଚନ୍ତି, କାହାକୁ ଗୁଳିମାରି ଦେଉଚନ୍ତି, ପୁଣି କାହାକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଚନ୍ତି । ପିଟିପିଟି ଦେହମୁଣ୍ଡ ଚୂନା କରି ଦେଉଚନ୍ତି, ଖଣ୍ଡିଆ ଜାଗାଉପରେ ଲୁଣ ଲଦି ଦେଉଚନ୍ତି, ଉପରେ ଆଣି ତତଲା ପାଣି ଢାଳୁଚନ୍ତି । ବାନ୍ତି ହେଲେ ବା ହଗି ପକାଇଲେ ସେମାନେ ତୁମକୁ ତାହା ଖାଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରୁଚନ୍ତି । ପିଲା ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ କଥା କଣ କହିବି–ହେ ଭଗବାନ !"

ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଲୋକଟିର ଶେଷ ଅବସ୍ଥା ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା । ଗୋଟାଏ ଆର୍ତ୍ତଚିତ୍କାର କରି ଆପଣାର ବାକ୍ୟ ଶେଷ କରିବା ଆଗରୁ ତା'ର ପ୍ରାଣ ଚାଲିଗଲା । ଲୋକମାନେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଏହା ଜାଣିପାରିଲେ ଓ ମୁଣ୍ଡରୁ ଟୋପି କାଢ଼ିଦେଇ କ୍ରସ୍‌ଚିହ୍ନ ଆଙ୍କିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପାମ୍ଫିଲ୍ ମଧ୍ୟ ସେହି ଭିଡ଼ଭିତରେ ଥିଲା । ସେହି ଲୋକଟିକୁ ଦେଖିଥିଲା, ତା'ର କଥା ଶୁଣିଥିଲା, ତା'ର ପିଠିଉପରେ ଥିବା ପଟାରେ ଲେଖାହୋଇଥିବା ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ିଥିଲା ।

ସେ ମରିଗଲେ ତା'ର ପରିବାରର ଅବସ୍ଥା କଣ ହେବ, ଏହି ବିଷୟରେ ତା' ମନରେ ରହିଥିବା ଭୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ନୂତନ ସଙ୍କଟ ସୀମା ସ୍ପର୍ଶ କଲା । ଆପଣାର ତ୍ରସ୍ତ କଳ୍ପନା ଭିତରେ ସେ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା, ଶତ୍ରୁପକ୍ଷ ସେମାନଙ୍କୁ ପଳେପଳେ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରି ମାରୁଚନ୍ତି, ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ସେମାନଙ୍କର ମୁଖ ବିକୃତ ଓ ଭୀଷଣାକାର ହୋଇଗଲାଣି । ସେ ସେମାନଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ରଣାଜନିତ ଆର୍ତ୍ତନାଦ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲା । ତା'ର ମନେହେଲା ଯେପରି ସେମାନେ ବିକଳ ହୋଇ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଚନ୍ତି । ଏକ ତୀବ୍ର ନୈରାଶ୍ୟର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ, ସେମାନଙ୍କର ଆସନ୍ନାଗତ ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ପୂର୍ବାନୁଭବ କରିବାକୁ ଓ ତଦ୍ୱାରା ଆପଣା ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଉପଶମ କରିବାକୁ ସେ ନିଜେ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରି ଆସିଲା, ଆପଣାର ଦୁଇ ଝିଅ ଓ ଅଲିଅଳି କୁନିପୁଅ ପାଇଁ ଯେଉଁ ବାଙ୍କୁଆ ହାତ-କୁରାଢ଼ିରେ ସେ ଖେଳନାମାନ ତିଆରି କରିଥିଲା, ସେହି କୁରାଢ଼ିରେ ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ହାଣିଦେଇ ଆସିଲା ।

ସବୁଠାରୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ହେଉଚି ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରାଣ ନେଲାପରେ ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ହତ୍ୟା କରିନଥିଲା । ମନ ଭିତରେ ସେ କଣ ଭାବୁଥିଲା କେଜାଣି ? ତା'ର ଆଗରେ ସେ କେଉଁ ଭବିଷ୍ୟତର କଳ୍ପନା କରୁଥିଲା ? ତା'ର ମନେମନେ ସେ କି ମତଲବ ବା କି ଯୋଜନାମାନ ପାଞ୍ଚୁଥିଲା ? ସେ ଏକାବେଳେକେ ପାଗଳ ହୋଇଗଲା, ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରିବାର ଆଉ କୌଣସି ଉପାୟ ନଥିଲା ।

ତା' ବିଷୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କ'ଣ କରିବାକୁ ହେବ, ଲିବେରିଉସ୍, ଡାକ୍ତର ଓ ସାମରିକ ସୋଭିଏଟ୍‌ର ସଦସ୍ୟମାନେ ଏକାଠି ବସି ସେହିକଥା ବିଚାର କରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ଶିବିରର ଏଣେତେଣେ ବୁଲିବାରେ ଲାଗିଥିଲା, ତା'ର ମୁଣ୍ଡଟା ଛାତିଉପରକୁ ଝୁଲି ପଡ଼ିଥିଲା, ମଇଳା ହଳଦିଆ ଆଖିଦୁଇଟା ଜଳକା ହୋଇଗଲା ପରି ହୁତୁହୁତୁ ଜଳୁଥିଲା । ତା'ର ମୁଖଉପରେ ଅମାନୁଷିକ ଦୁର୍ଜୟ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ସ୍ଥୂଳ ଓ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବିରୂପତା ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ତା'ପାଇଁ ଦୁଃଖ କରିବାକୁ କେହି ନଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ତା'ଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିଥିଲେ । କେତେକ ତାକୁ ବାଡ଼େଇ ପିଟି ମାରି ପକାଇବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ କେହି ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ କଲେ ନାହିଁ ।

ଦୁନିଆରେ ଆଉ ତା'ପାଇଁ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାକୀ ନଥିଲା । ବଡ଼ିଭୋରୁ ଶିବିର ଛାଡ଼ି, ସେ କୁଆଡ଼େ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲା, ପାଗଳା କୁକୁର ଦଉଡ଼ି ପଳାଇବା ପରି ଆପଣା ପାଖରୁ ସେ ଦଉଡ଼ି ପଳାଇଲା ।

୯

ଦାରୁଣ ହିମର ବରଷା ସହିତ ଅସଲ ଶୀତକାଳ ଆସି ଉପଗତ ହେଲା, ବରଫ ହୋଇ ଆସୁଥିବା କୁହୁଡ଼ି ଭିତରୁ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ଓ ଅସଂଲଗ୍ନ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବା ଶବ୍ଦ ଓ ଆକୃତିମାନ ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲା, ସ୍ଥିର ହୋଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଲା ଓ ତା'ପରେ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲା । ଏଣିକି ସୂର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଏକ ଅପରିଚିତ ସୂର୍ଯ୍ୟପରି ପ୍ରତୀତ ହେଲା । ଏହାର ସିନ୍ଦୂରବର୍ଣ୍ଣ ପିଣ୍ଡୁଳାଟି ଅରଣ୍ୟ

ଉପରେ ଝୁଲିକରି ରହିଲା, ଏବଂ ଠିକ୍ ଏକ ସ୍ୱପ୍ନ ବା ଏକ ପରୀଗଳ୍ପରୁ ନିର୍ଗତ ହେଲାପରି ଏଥିରୁ ମଧୁ ସମାନ ହଳଦିଆ କିରଣଗାରମାନ ଉଠି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଗଲା, ବୃକ୍ଷଶାଖାଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସତେଅବା ସେହିଠାରେ ହିମ ହୋଇ ବସିଗଲା ।

ବୁଟ୍‌ଜୋତା, ପିନ୍ଧା ଥିରିଥିରି ପାଦମାନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା, ତଥାପି ତାହାର ସ୍ପର୍ଶରେ ବରଫରୁ ରୋଷାନ୍ୱିତ ମସ୍‌ମସ୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା ଏବଂ ସେହିସବୁ ପାଦଉପରେ ସଂଲଗ୍ନ ଶରୀରମାନ ମୁଣ୍ଡରେ ଟୋପି ଓ ଦେହରେ ରୋମତିଆରି ଜ୍ୟାକେଟ୍‌ମାନ ପିନ୍ଧି ପାଦରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ସତେଅବା ଗ୍ରହତାରକା ପରି ବାୟୁମଣ୍ଡଳରେ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ରାସ୍ତାରେ କେଉଁଠି ମୁହଁକୁ ମୁହଁ ଯୋଡ଼ି ଚିହ୍ନାଲୋକମାନେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ, ସଦ୍ୟ ବାଷ୍ପସ୍ନାତ ହୋଇ ଆସିଲାପରି ସେମାନଙ୍କର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ଦେଖାଯାଉଥିଲା, ଦାଢ଼ିଗୁଡ଼ିକ ବରଫବୋଳା ପିଠା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ପାଟି ଭିତରୁ ଘନ ବାମ୍ପର ମେଘଖଣ୍ଡ ବାହାରି ଯାଉଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ପାଟିରୁ ବାହାରୁଥିବା କୋଲମାରି ଯାଉଥିବା କଥାମାନ ସେହି ମେଘ ଭିତରେ କୁଆଡ଼େ ବୁଡ଼ି ଯାଉଥିଲାପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ଚଲାବାଟ ଅତିକ୍ରମ କରି ଡାକ୍ତର ତରତର ହୋଇ ଲିବେରିଉସ୍‌ଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

''ନମସ୍କାର, ନମସ୍କାର, ଠିକ୍ ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମୁଁ ତୁମରି କଥା ଭାବୁଥିଲି । ଆଜି ରାତିଟା ଏଇଠି ରହିଯାଅ, ଚମତ୍କାର ଗପସପ ହେବ । ଅନେକ ଖବର ଅଛି ।''

''ଲୋକ ଫେରି ଆସିଲାଣି ? ଭାରିକିନୋଠାରୁ କୌଣସି ଖବର ଆସିଚି ?''

''ତୁମର ବା ମୋର ପରିବାର ବିଷୟରେ କୌଣସି ଖବର ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଏଥିରୁ ଏହିକଥା ଅନୁମାନ କରି ମୁଁ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଉଚି ଯେ ସେମାନେ ସମୟ ଥାଉଁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯାଇ ପାରିଚନ୍ତି, ନହେଲେ ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ କିଛି ନା କିଛି ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଥାନ୍ତା, ଆଜି ରାତିରେ ସେସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା । ମୁଁ ତୁମଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରିବି ।''

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଡାକ୍ତର ପୁଣିଥରେ ଯାଇ ପଚାରିଲେ – ''ଆମ ପରିବାର ବିଷୟରେ ତୁମେ କ'ଣସବୁ ଖବର ପାଇଚ ? ମୋତେ ସେତିକି କହିଦିଅ ।''

''ତୁମେ ଖାଲି ନିଜକଥା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ଶୁଣିବାକୁ ଚାହୁନାହଁ । ମୋତେ ଯେତେଦୂର ଜଣାଅଛି ସେମାନେ ନିରାପଦରେ ଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତୁମକୁ ପକ୍କା ଖବର ଦେଉଚି । କିଛି ଖିଆପିଆ ହେବ ?''

''ନାଇଁ ଥାଉ, ହଁ ସେହି ବିଷୟରେ ମୋତେ ଅଧିକ କିଛି କହ ।''

''ପ୍ରକୃତରେ ଖାଇବନାହିଁ ? କିନ୍ତୁ ମୋତେ ଅବଶ୍ୟ କିଛି ଖାଇବାକୁ ହେବ । ଅବଶ୍ୟ ରୁଟି ଆଉ ତରକାରି ହୋଇଥିଲେ ସବୁଠାରୁ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଟଟକା ଫଳ ଓ ପରିବାର ଅଭାବରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଦେହରେ ବେମାରି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି । ଗତ ଶରତ ଋତୁରେ ଆମକୁ ଶିବିରପାଇଁ କୋଳି ଓ ଫଳ ତୋଳି ରଖିବା ଉଚିତ ଥିଲା । ହଁ, ମୁଁ ଆଗରୁ ଯାହା କହୁଥିଲି, ଆମର ଅବସ୍ଥା

ବର୍ତ୍ତମାନ ଚମତ୍କାର ବଦଳି ଆସୁଚି । ମୁଁ ଆଗରୁ କରିଥିବା ଭବିଷ୍ୟବାଣୀମାନ ସତ ହୋଇ ଆସୁଚି । ସବୁଠାରୁ ଖରାପ ଅବସ୍ଥା କଟିଗଲାଣି । ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସବୁଠାରେ କୋଲ୍‌ଚାକ୍‌ର ସୈନ୍ୟମାନେ ହଟି ଯାଉଚନ୍ତି, ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଳାଇ ଯାଉଚନ୍ତି । ମୁଁ ସର୍ବଦା ତୁମକୁ ଏହିକଥା କହି ଆସିଥିଲି ନା ? ତୁମେ କିପରି ନାକରେ କାନ୍ଦୁଥିଲ ମନେଅଛି ନା ?''

''କେତେବେଳେ ?''

''ସବୁବେଳେ, ଖାସ୍ ଯେତେବେଳେ ଆମ ଉପରେ ଭିତ୍‌ସିନ୍‌ର ଆକ୍ରମଣ ଚାଲିଥିଲା ।''

ଡାକ୍ତର ଗତ ଶରତକାଳର ଘଟଣାମାନ ମନେ ପକାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେତେବେଳେ ବିଦ୍ରୋହୀମାନଙ୍କୁ ଗୁଳିକରି ମାରି ଦିଆହୋଇଥିଲା, ପାମ୍‌ଫିଲ୍ ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀପିଲାଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଥିଲା, ଆଖିବୁଜା ହଣାକଟା ଓ ମରାମରିର ଆଉ କୌଣସି ଶେଷ ନହେବାପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଶ୍ୱେତ ଓ ଲାଲବାହିନୀର ନୃଶଂସ କାଣ୍ଡମାନ ପାଶବିକତା ଓ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତତାରେ ପରସ୍ପରକୁ ବଳି ପଡୁଥିଲା ଏବଂ ଅପର ପକ୍ଷକୁ ଅଧିକ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ କରି ପକାଉଥିଲା । ନାକରେ ଓ ତଣ୍ଟି ଭିତରେ ସେ ରକ୍ତର ଭଣଭଣ ଗନ୍ଧ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଏଥିରେ ତାଙ୍କର ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲାପରି ଓ ବାନ୍ତିମାଡ଼ିଲା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା, ତାଲୁକୁ ଚହଟିଯାଇ ଆଖିକୁ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ନାକରେ କାନ୍ଦିବା ବୋଲି କଦାପି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତାହା ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭିନ୍ନ କଥା, କିନ୍ତୁ ଲିବେରିଉସ୍‌ଙ୍କୁ ସେକଥା ବୁଝାଇ କହିବା କିପରି ସମ୍ଭବ ହେବ ?

''ଦେଖ, କୋଉଥିରେ ମୋତେ ଆଲୁଅ ଜଳାଇବାକୁ ପଡୁଚି । ଆମ ପାଖରେ ଆଉ ତେଲ ନାହିଁ, ଆଉ ଏଇ ଶୁଖିଲା କାଠଗୁଡ଼ାକ ଫସଫସ ହୋଇ ଜଳିଯାଉଚି । ସତରେ ତୁମେ କିଛିହେଲେ ଖାଇବ ନାହିଁ ? ହଁ, ଆମର ବେମାରି କଥା ପଡ଼ିଥିଲା ନା ? କର୍ମୀମଣ୍ଡଳୀର ଗୋଟାଏ ସଭା ଡାକି ତୁମେ ଆମକୁ ଏହି ବେମାରି ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଭାଷଣ ଦେଉନାହଁ କାହିଁକି, ଏଥିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ହେଲେ କଣ କରିବାକୁ ହେବ କହୁନାହଁ କାହିଁକି ?''

''ହେ ଭଗବାନ୍, ତୁମେ କାହିଁକି ମୋତେ ଏପରି କଷ୍ଟ ଦେଉଚ କହିଲ ? ଆମ ପରିବାରବର୍ଗଙ୍କ ବିଷୟରେ ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା ଜାଣିଚ, ମୋତେ କହୁନାହଁ କାହିକି ?''

''ମୁଁ କହିଲି ପରା ! ବିବରଣୀରୁ କୌଣସି ନିଶ୍ଚିତ ଖବର ମିଳୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସବାଶେଷ ଖବର ଯାହା ଆସି ପହଞ୍ଚିଚି, ମୁଁ ତାହା ତୁମକୁ କହିନାହିଁ । ଗୃହଯୁଦ୍ଧ ସମାପ୍ତ ହୋଇଗଲାଣି । କୋଲ୍‌ଚାକ୍‌ର ସୈନ୍ୟସାମନ୍ତ ପରାଭୂତ ଓ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଗଲେଣି । ଲାଲସେନାର ପ୍ରଧାନ ବାହିନୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ର ଅନୁଧାବନ କରୁଚି, ତାକୁ ପୂର୍ବ ଆଡ଼କୁ ଘଉଡ଼ାଇ ନେଉଚି, ରେଲଲାଇନ୍ କଡ଼େକଡ଼େ ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ଘଉଡ଼ାଇ ନେଇଯାଉଚି । ଏହି ବାହିନୀର ଆଉ ଗୋଟାଏ ଶାଖା ଏହି ବାଟ ଦେଇ ପଳାଇ ଆସୁଚି, ଏଇ ଆଖପାଖରେ ଶ୍ୱେତବାହିନୀର ଯେତେ ଲୋକ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ନିର୍ମୂଳ କରିଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ସଜବାଜ ହେଉଚୁ । ସମସ୍ତ ଦକ୍ଷିଣ ରୁଷିଆରେ ଶତ୍ରୁର ଆଉ କୌଣସି ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଖବର ପାଇ ତୁମେ ତ କାହିଁକି ଖୁସୀ ହେଲାପରି ଦେଖାଯାଉନାହଁ ? ଏହା କଣ ତୁମଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ ?''

"ହଁ, ମୁଁ ଖୁସୀ ହେଉଚି । କିନ୍ତୁ ଆମର ପରିବାର ବର୍ଗ କେଉଁଠାରେ ଅଛନ୍ତି ?"

"ଭାରି ଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ଯେ ସେମାନେ ଭାରିକିନୋଠାରେ ନାହାନ୍ତି । ସେହି ଗାଆଁରୁ ସମସ୍ତେ କିଏ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯାଇଚନ୍ତି । ତେଣୁ ଅନୁମିତ ହେଉଚି ଯେ ସେଠାରେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଘଟଣା ଘଟିଚି ଓ ଆମ ପରିବାରର ଲୋକମାନେ ସମୟ ଥାଉଁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯାଇ ପାରିଚନ୍ତି ।"

"ଆଉ ୟୁରିଆଟିନ୍‌ର ଖବର କଣ ? ସେଠାରେ କଣ ସବୁ ଘଟିଚି ? ସେଠି ବର୍ତ୍ତମାନ କିଏ ଶାସନ କରୁଚି ?"

"ସିଏ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଅସମ୍ଭବ କଥା । ମୁଁ ସେହି କଥାକୁ ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନାହିଁ ।"

"କେଉଁ କଥା ?"

"ଶୁଣାଯାଉଚି ଯେ ସେଠାରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ୱେତବାହିନୀର ଶାସନ ଚାଲିଚି । କିନ୍ତୁ ଏହା କଦାପି ସମ୍ଭବ ହୋଇନପାରେ । ମୁଁ ତୁମକୁ ତାହା ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଇପାରିବି ।"

ଲିବେରିଉସ୍ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ କାଠରେ ନିଆଁ ଧରାଇଦେଲେ ଓ ଖଣ୍ଡେ ଛିଣ୍ଡା ମାନଚିତ୍ରକୁ ଦେଖାଇ ହାତରେ ପେନ୍‌ସିଲ୍ ଧରି ବୁଝାଇବାକୁ ବାହାରିଲେ ।

"ଦେଖ, ଏହିସବୁ ଜାଗାରୁ ଶ୍ୱେତବାହିନୀକୁ ତଡ଼ିଦିଆଯାଇଚି– ଏଠୁ, ଏଠୁ, ଏଠୁ, ଏଇ ସମସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳରୁ, ତୁମେ ବୁଝିପାରୁଚ ନା ?"

"ହଁ ।"

"ତେଣୁ ସେମାନେ କଦାପି ୟୁରିଆଟିନ୍‌କୁ ଦଖଲ କରି ରହିନାହାନ୍ତି । କାରଣ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଯୋଗସୂତ୍ର ଛିନ୍ନ ହୋଇଯିବା ପରେ ସେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଧରାପଡ଼ିଚନ୍ତି । ଆରେ, ତୁମେ କୋଟ୍ ପିନ୍ଧୁଚ ଯେ ! କୁଆଡ଼େ ଯିବ ନା କ'ଣ ?"

"ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଫେରି ଆସୁଚି । ଏଠି ଏତେ ଧୂଆଁ ହେଉଚି, ମୋର ମୁଣ୍ଡଟା ମଧ ବଥାଉଚି । ମୁଁ ଟିକିଏ ଯାଇ ବାହାରେ ବୁଲିଆସେ ।"

ଦୁଆର ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ଖଣ୍ଡେ କାଠରୁ ବରଫ ଆଡ଼େଇଦେଇ ଡାକ୍ତର ଯାଇ ତାହାରି ଉପରେ ବସିଲେ । ଅରଣ୍ୟ, ଶିବିର ଓ ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନଙ୍କ ସହିତ ସେ ଅତିବାହିତ କରିଥିବା ଦୀର୍ଘ ଅଠରମାସ ସମୟର ସମସ୍ତ କଥା ଯେପରି ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରି କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା । ସେ ସବୁକଥା ପାସୋରି ପକାଇଲେ । ଆପଣଃ ପ୍ରିୟଜନମାନଙ୍କର ସ୍ମୃତିରେ ତାଙ୍କର ମନ ବିଧୁର ହୋଇ ଉଠିଲା, ସେ ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି କଥା ଭାବିବାଲାଗି ଜାଗା ପାଇଲେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଦଶା ହୁଏତ କଣ ହୋଇଥିବ, ସେ ଏହିକଥା ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, କଳ୍ପନା ଚକ୍ଷୁରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟଭୀତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ।

ସାଶାକୁ କୋଡ଼ରେ ଧରି ଟୋନିଆ କ୍ଷେତବାଟ ଦେଇ ଚାଲିଚାଲି ଯାଉଚି । ବରଫର ଝଡ଼ ପିଟିବାରେ ଲାଗିଚି, ଟୋନିଆ ପୁଅକୁ ଭଲକରି ଗୋଟିଏ କମ୍ବଳରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଧରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି, ଗଭୀର ବରଫ ଭିତରେ ତା'ର ଗୋଡ଼ ଗଳିଗଳି ଯାଉଚି । ବଡ଼ ଥକା ହୋଇପଡ଼ିଲାଣି,

ଆଉ ଚାଲିବାକୁ ବଳ ପାଉନାହିଁ, ପିଟନ୍ତା ପବନର ଆଘାତରେ ସେ ତଳେ ପଡ଼ିଯାଉଚି, ପୁଣି ଉଠି ଠିଆ ହେଉଚି, ଠିଆ ହେବାଲାଗି ଆଉ ଗୋଡ଼ରେ ବଳ ନାହିଁ । ପବନ ପିଟୁଚି ଓ ବରଫ ତାକୁ ପୋତିଦେବାକୁ ବସିଚି । ଆରେ, ତା'ର ମନେ ପଡୁନାହିଁ କିପରି ? ତା'ସଙ୍ଗରେ ଦୁଇଟି ପିଲା ଅଛନ୍ତି, ସାନଟିକୁ ସେ ଦୁଧ ଦେଉଚି । ତା'ର ଦୁଇଟିଯାକ ହାତ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ ରହିଚି ।

ଦୁଇହାତରେ ସେ ଦୁଇ ପିଲାଙ୍କୁ ଧରିଚି, ସାହା ଦେବାକୁ ପାଖରେ ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି । ସାଶାର ବାପା ଯେ କୁଆଡ଼େ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯାଇଚନ୍ତି, ସେକଥା କାହାରିକୁ ଜଣାନାହିଁ । ସେ କୁଆଡ଼େ ଚାଲି ଯାଇଚନ୍ତି—ତାଙ୍କର ଜୀବନଟାଯାକ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଏହିପରି ଦୂରରେ ରହିଚନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ସେ କିଭଳି ବାପା କେଜାଣି ? ପ୍ରକୃତ ବାପା ହୋଇଥିଲେ କ'ଣ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏପରି ଦୂରରେ ରହିବା ସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତା ? ଆଉ ଟୋନିଆର ବାପାଙ୍କର ଖବର କ'ଣ ? ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁଠାରେ ଅଛନ୍ତି ? ନିଉଶା ବି କୋଉଠି ଅଛି ? ଅନ୍ୟମାନେ କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି ? ଏସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ବି ଉଚିତ ନୁହେଁ, ମନକୁ ଆଣିବା ମଧ୍ୟ ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଉଠି କରି ଡାକ୍ତର ପୁଣି ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକଲେ । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ଭାବନା ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଧାବିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ସେ ଲିବେରିଉସ୍‌ଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରିଯିବା ବିଷୟରେ ଆପଣାର ମତ ବଦଳାଇ ଦେଲେ ।

ଅନେକ ଆଗରୁ ସେ ହଳେ ସ୍କି(ବରଫ ଜୋତା), ଥଳିରେ ଥଳିଏ ବିସ୍କୁଟ୍ ଓ କେତେବେଳେ ଖସି ପଳାଇଯିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଲେ ଆବଶ୍ୟକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ସାଇତି ରଖିଥିଲେ । ଶିବିର ବାହାରେ ସେ ସେସବୁକୁ ବରଫ ଭିତରେ ପୋତିକରି ରଖିଥିଲେ, ଗୋଟାଏ ପାଇନ୍ ଗଛର ମୂଳରେ । ଦରକାର ବେଳେ ଯେପରି ସେ ଜାଗାଟିକୁ ଠାବ କରିପାରିବେ, ସେଥିପାଇଁ ଗଛଉପରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଦାଗ ଦେଇ ରଖିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସେହି ଆଡ଼କୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଜହ୍ନ ବଡ଼ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ପଡ଼ିଥାଏ । ଜଗୁଆଳିମାନେ କେଉଁଠି ଜଗିଥିବେ, ଏକଥା ତାଙ୍କୁ ଆଗରୁ ଜଣାଥିଲା ଏବଂ ସେ ପ୍ରଥମେ ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ିଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ରୋଓ୍ୱାନ, ଗଛଟି ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ଦୂରରୁ ଜଣେ ଜଗୁଆଳ ତାଙ୍କୁ ଡାକିବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ପଚାରିଲା—

''ଠିଆ ହ, ନହେଲେ ଗୁଳିମାଡ଼ ହେବ । ତୁମେ କିଏ ? ପରିଚୟ ଦିଅ ।''

''ତୁମେ କଣ ପାଗଳ ହେଲ ନା କ'ଣ ? ତୁମେ କଣ ମୋତେ ଚିହ୍ନିନାହଁ ? ମୁଁ ପରା ଶିବିରର ଡାକ୍ତର, ଜିଭାଗୋ !''

''କ୍ଷମା କରିବେ, କମ୍‌ରେଡ୍, ମୁଁ ଚିହ୍ନି ପାରିନଥିଲି । ମୁଁ ଅନ୍ୟଥା କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭାବିନଥିଲି । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଯିଏ ହୁଅ ପଛକେ ଆଗକୁ ଯିବାଲାଗି ମୁଁ କଦାପି ଅନୁମତି ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ଆଦେଶ ରହିଚି ।''

''ତୁମର ଯେପରି ଇଚ୍ଛା ।''

''ଆଚ୍ଛା, ଯାଇପାର, କିନ୍ତୁ ଏଇ ରାତିରେ ତୁମେ କ'ଣ ଖୋଜି ବାହାରିଚ ? କେହି କୋଉଠି ବେମାର ଅଛି ନା କ'ଣ ?''

''ମତେ ଭାରି ଶୋଷ କଲା, ମୋଟେ ନିଦ ହେଲାନାହିଁ, ଭାବିଲି ଯାଉଚି ଟିକିଏ ବାହାରେ ବୁଲି ଆସିବି ଓ କିଛି ବରଫ ଖାଇ ଆସିବି । ତା'ପରେ ରୋୱାନ ଗଛରେ ଥିବା ଏଇ କୋଳିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିପାରିଲି । କିଛି କୋଳି ତୋଳି ଆଣିବାକୁ ଯାଉଚି ।''

''ଏଇ ତ ଭାରି ଅଦ୍‌ଭୁତ ଲୋକ ! ଶୀତଦିନେ କୋଳି ତୋଳି ବାହାରିବା କଥା କେହି କେବେ ଶୁଣିଚି ? ତିନିବର୍ଷ ହେଲା ଆମେ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଯେତେ ବାଗକୁ ଆଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚୁ, ତଥାପି ତୁମେ ଯାହା ସେଇଆ ରହିଚ । ଆଚ୍ଛା, ପାଗଳଙ୍କ ପରି କୋଳି ତୋଳିବ ଯାଅ । ସେଥିରେ ମୋର କ'ଣ ଅଛି ?''

ପ୍ରହରୀ ଯେତିକି ବେଗରେ ଆସିଥିଲା ସେତିକି ବେଗରେ ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲା ଓ ଦୂର ବୁଦାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

ଡାକ୍ତର ରୋୱାନଗଛର ମୂଳରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଗଛଟି ବରଫରେ ଅଧେ ପୋତି ହୋଇ ରହିଥିଲା, ଗଛର ଦୁଇଟି ଡାହି ତାଙ୍କରି ଆଡ଼କୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଲାରାର ଦୁଇ ଶୁଭ୍ର ବାହୁ ତାଙ୍କର ମନେପଡ଼ିଗଲା ଏବଂ ଡାଳ ଦୁଇଟିକୁ ଧରି ସେ ଆପଣାଆଡ଼କୁ ଟାଣିନେଲେ । ସତେ ଅବା ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେଲାପରି ଗଛଟି ତାଙ୍କର ଦେହଉପରେ ବରଫ ଝାଡ଼ିଦେଲା । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ଭାବରେ ସେ ଆପଣାର କହୁଥିବା କଥାର ମର୍ମ ନ ବୁଝିଲାପରି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ''ନିଶ୍ଚୟ ମୁଁ ତୋତେ ଖୋଜି ପାଇବି, ମୋର ପ୍ରିୟା, ମୋର କମନୀୟା, ମୋର ରୋୱାନ ଗଛ, ମୋର ରକ୍ତମାଂସ, ତୋତେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଖୋଜି ବାହାର କରିବି ।''

ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ପରିଷ୍କାର ସ୍ୱଚ୍ଛରାତି । ସେ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ଆହୁରି ଆଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଗଲେ, ଆପଣାର ଚିହ୍ନଦିଆ ଗଛଟି ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ, ସଞ୍ଚିତ ଗୁପ୍ତଧନଗୁଡ଼ିକୁ ବାହାର କଲେ ଏବଂ ଶିବିର ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲିଗଲେ ।

●

ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

କାରୁଗୃହର ସମ୍ମୁଖରେ

୧

ୟୁରିଆଟିନ୍ ସହରର ଉପର ପାଖରେ ଥିବା ଗୃହ ଓ ଗିର୍ଜାର ମଧ୍ୟଦେଇ ମର୍ଚ୍ଚାଣ୍ଟ୍ ଷ୍ଟ୍ରୀଟ୍ ବକ୍ରଭାବରେ·ପର୍ବତ ଉପରୁ ତଳକୁ ବାଟକାଟି ଆସିଥିଲା ।

କଣମୁଣ୍ଡକୁ ଗୋଟିଏ ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣର ଘର, କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଖଚିତ । ବାହାରପଟେ ତଳ ପାଖକୁ ଏବେ ସରକାରୀ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ଘୋଷଣାମାନ ଟଙ୍ଗାହୋଇ ରହିଥିଲା ଲୋକମାନେ ଦଳଦଳ ହୋଇ ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ଆସି ଠିଆ ହେଉଥିଲେ, ନୀରବରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ି ଯାଉଥିଲେ ।

ଅଳ୍ପଦିନତଳେ ବରଫ ତରଳିବା ପରେ ପୁଣି ଶୁଖିଲା ଓ ଥଣ୍ଡାପାଗ କରିଥାଏ । କ୍ରମେ ଦିନ ବଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ମାତ୍ର ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ଶୀତ ଯାଇଚି, ସନ୍ଧ୍ୟାର ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହୁଥିବା ଦିବାଲୋକ ତାହାର ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି । ଏହି ଆଲୁଅ ମନକୁ ବଡ଼ ଅଶାନ୍ତ ଓ ଅସ୍ଥିର କରି ପକାଉଚି, ଦୂରର କୌଣସି ପ୍ରବଳ ଆହ୍ୱାନପରି ଅସ୍ଥିର କରି ପକାଉଚି, ସତର୍କ କରିଦେଇ ଯାଉଚି ।

ଲାଲବାହିନୀ ହାତରେ ସହରଟିକୁ ସମର୍ପଣ କରି ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ଏବେ ଏଠାରୁ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେଇ ଚାଲିଯାଇଚନ୍ତି । ବୋମା ପଡ଼ିବା ବନ୍ଦ ହୋଇଚି, ରକ୍ତପାତ ଓ ଯୁଦ୍ଧକାଳୀନ ଉଦ୍‌ବେଗ ଥଣ୍ଡା ପଡ଼ିଯାଇଚି । କାନ୍ଥଉପରେ ଗୋଟିଏ ଘୋଷଣାପତ୍ର ଟଙ୍ଗାହୋଇଚି, ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଦିନଶେଷରେ ଆଲୋକରେ ସେଇଟିକୁ ବେଶ୍ ପଢ଼ିହେଉଚି ।

"ପଚାଶ ରୁବଲ୍ ଦେଲେ ଉପଯୁକ୍ତ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରମବହି ଦିଆଯିବାପାଇଁ ମହଜୁଦ ରହିଚି । ୟୁରିଆଟିନ୍ ସୋଭିଏଟ୍‌ର ଖାଦ୍ୟବିଭାଗ ଅଫିସ୍‌ରେ ଥିବା ୧୩୭ ନମ୍ବର କୋଠରିରୁ ଏହା ମିଳିପାରିବ ।"

"ଯେଉଁଲୋକ ପାଖରେ ଶ୍ରମବହି ନଥିବ, ଯିଏ ଏହି ବହିକୁ ଭୁଲକରି ବା ଜାଲ୍‌କରି ପୂରଣ କରିବ, ଯୁଦ୍ଧକାଳୀନ ବିଧାନାବଳୀ ଅନୁସାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠୋରତା ସହିତ ତାହାର ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରାଯିବ । ଶ୍ରମବହିକୁ କିପରି ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଉଚିତ, ସେହି ବିଷୟରେ ସମସ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଛପାହୋଇ ୟୁରିଆଟିନ୍ ଖାଦ୍ୟ ଅଫିସ୍‌ର ବାହାରେ ମାରି ଦିଆଯାଇଚି ।"

ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘୋଷଣାପତ୍ରରେ କୁହାଯାଇଚି ଯେ ସହରରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ମହଜୁଦ୍ ରହିଚି, ବିତରଣ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ କରିଦେବା ଓ ଅରାଜକତା ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ମତଲବରେ

ବୁର୍ଜୁଆ. ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକମାନେ ଏହି ଖାଦ୍ୟକୁ ଗୁପ୍ତଭାବରେ ଜମା କରି ରଖିଚନ୍ତି । ଘୋଷଣାପତ୍ରର ଶେଷରେ ଲେଖାଯାଇଚି—

"ଖାଦ୍ୟ ଜମା କରୁଥିବାର ଧରାପଡ଼ିଲେ ଯେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଗୁଳି କରି ମାରିଦିଆଯିବ ।"

"ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ଶୋଷକ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନୁହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଖାଉଟି ସମିତିର ସଦସ୍ୟ କରିନେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାହୋଇଚି । ବିଶେଷ ବିବରଣୀ ଖାଦ୍ୟ ଅଫିସ୍‌ରୁ ମିଳିପାରିବ ।"

ସାମରିକ ବାହିନୀରେ ଆଗରୁ କାମ କରିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସତର୍କ କରି ଦିଆଯାଇଥିଲା—

"ଯିଏ ଆପଣାର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ସମର୍ପଣ କରିନଦେବ, ଅନୁମତି ବିନା ଯିଏ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ପାଖରେ ରଖିବ, ତାହାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠୋର ଦଣ୍ଡ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ୟୁରିଆଟିନ୍ ବୈପ୍ଳବିକ ସାମରିକ ସମିତିରୁ ଏହି ନୂତନ ଅନୁମତିପତ୍ର ମିଳିପାରିବ ।"

୨

ଅଟ୍ଟାଳିକାର ସମ୍ମୁଖରେ ଘୋଷଣାପତ୍ରମାନ ପଢୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଆଉଜଣେ ଲୋକ ଆସି ଯୋଗଦେଲା । ଶରୀର ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଇଚି, ମଇଳା ବସି ଦେହଟାଯାକ କଳା ପଡ଼ିଯାଇଚି, ହାତରେ ବାଡ଼ି ଧରିଚି ଓ ଭାରି ଭୀଷଣ ଦେଖାଯାଉଚି । ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଳା ରହିଚି, କିନ୍ତୁ ଦାଢ଼ି ପାଚି ଆସିଲାଣି । ଏହି ଲୋକଟି ହେଉଚନ୍ତି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ରୋମ୍ ତିଆରି ଯେଉଁ କୋଟ୍‌ଟି ଥିଲା ହୁଏତ ରାସ୍ତାରେ ସେଇଟିକୁ କେହି ତାଙ୍କଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇଚି ବା ଖାଦ୍ୟପାଇଁ ସେ ଏଇଟିକୁ କାହାକୁ ବଦଳ ଦେଇ ଆସିଚନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଚିରା ଛୋଟହାତ କୋଟ୍‌ଟି ସେ ପିନ୍ଧିଚନ୍ତି, ସେଇଟିକୁ ହୁଏତ ସେ କାହାଠାରୁ ବଦଳ ଆଣିଚନ୍ତି, ସେଥିରେ ତାଙ୍କର ଶୀତ ରହିପାରୁନାହିଁ ।

ଦୟାପରବଶ ହୋଇ ହୁଏତ କେହି ତାଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡେ ରୁଟି ଦେଇଥିଲା, ସେଇଥିରୁ ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଥିବା ମୁଣ୍ଡାଏ ରୁଟି ତାଙ୍କର ଥଳି ଭିତରେ ପଡ଼ିଚି । ତା' ସାଙ୍ଗକୁ କିଛି ଚର୍ବି ମଧ୍ୟ ରହିଚି । ସହର ବାହାରେ କୌଣସି ଏକ ଗାଆରେ ତାଙ୍କୁ ଏସବୁ ମିଳିଥିଲା । ଅନେକବେଳୁ ସେ ଆସି ସହରରେ ପହଞ୍ଚିଲେଣି, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଶରୀର ଏପରି ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯାଇଚି ଏବଂ ଗତ କେତେଦିନର ଯାତ୍ରା ତାଙ୍କୁ ଏତେଦୂର କ୍ଳାନ୍ତ କରି ପକାଇଚି ଯେ ତାଙ୍କୁ ସହର ବାହାରୁ ମର୍ଚ୍ଚାଣ୍ଟ୍ ଷ୍ଟ୍ରୀଟ୍‌ଯାଏ ଆସିବାକୁ ଘଣ୍ଟାଏ ସମୟ ଲାଗିଯାଇଚି । ବାଟରେ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ତାଙ୍କର ପାଦ ଅଟକିଯାଇଚି; ଏହି ସହର ତାଙ୍କର ଅନେକ ଦିନର ଚିହ୍ନା, ଆଉଥରେ ଏହା ସହିତ କେବେ ସାକ୍ଷାତ ହେବ ବୋଲି ସେ ଆଦୌ ଆଶା କରିନଥିଲେ, ତେଣୁ ରାସ୍ତାଉପରେ ଆଣ୍ଠୁମାଡ଼ି ବସି ଏହି ସହରର ଧୂଳିକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ମାରିବାଲାଗି ତାଙ୍କ ମନରେ ବଳବତୀ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଜାତ ହୋଇଚି ଏବଂ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଆପଣାକୁ ସଂଯତ କରି ରଖିଚନ୍ତି । ସତେଅବା ବନ୍ଧୁଦର୍ଶନ ହେଲାପରି ଏହି ସହରର ଦର୍ଶନରେ ତାଙ୍କର ମନ ବଡ଼ ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ ହୋଇଉଠିଚି ।

ପ୍ରାୟ ଅଧେବାଟ ତାଙ୍କୁ ରେଲରାସ୍ତା କଡ଼େ କଡ଼େ ଆସିବାକୁ ହୋଇଚି । ଏହି ରେଲରାସ୍ତାର ଅଧିକାଂଶ ଭାଗ ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉନାହିଁ, ବଡ଼ ଅବହେଳିତ ଓ ତୁଷାରାବୃତ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି । ଶ୍ୱେତବାହିନୀ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଥିବା ଅନେକ ରେଲଗାଡ଼ିକୁ ସେ ବାଟରେ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆସିଚନ୍ତି । କୋଲ୍‌ଚାକ୍ ପରାସ୍ତ ହୋଇଯିବା ପରେ ଇନ୍ଧନ ଅଭାବରୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ମାଇଲ୍ ମାଇଲ୍ ଧରି ବରଫ ଭିତରେ ଏହିପରି ପଡ଼ିରହିଚି । ସେଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ କେତେକ ଚୋର ଡକାୟତମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ଯୋଗାଉଚି, ଖସି ପଳାଇଆସିଥିବା ଅପରାଧୀ ଓ ରାଜନୀତିକ ପଳାତକମାନଙ୍କୁ ଲୁଚି ରହିବାପାଇଁ ସ୍ଥାନ ଯୋଗାଉଚି, କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ରେଲଡବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସମାଧିସ୍ଥାନରେ ପରିଣତ ହୋଇଚି । କେହି ଦାରୁଣ ହିମ ସହିନପାରି ମରିଚନ୍ତି, ବା କେହି ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଅଞ୍ଚଳବ୍ୟାପୀ ଲାଗି ରହିଥିବା ପ୍ରବଳ ଟାଇଫସ୍ ରୋଗର କବଳରେ ପଡ଼ି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଚନ୍ତି ।

'ମଣିଷ ମଣିଷଲାଗି ଠିକ୍ ଗୋଟାଏ ହେଟାବାଘ ପରି'—ଅତି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ପ୍ରଚଳିତ ଏହି ପ୍ରବାଦଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ସତ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଚି । ବାଟୋଇ ଆଉଜଣେ ବାଟୋଇକୁ ଦେଖି ରାସ୍ତାରୁ ଲୁଚି ଅରଣ୍ୟ ଭିତରକୁ ପଳାଇ ଯାଉଚି, ଅପରିଚିତ ଅପରିଚିତକୁ ଭେଟିବାବେଳେ ତାହା ଦ୍ୱାରା ନିହତ ହେବା ଭୟରେ ଆଗଯାଇ ତାକୁ ହତ୍ୟା କରୁଚି । କେଉଁଠି କେଉଁଠି ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ଖାଇଯାଉଚି । ମନୁଷ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ବିଧାନମାନ କୋଉଦିନୁ ବର୍ଜିତ ହୋଇ ସାରିଲାଣି, ଅରଣ୍ୟର ବିଧାନରେ ହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମନୁଷ୍ୟ ପରିଚାଳିତ ହେଉଚି । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ବାସକରୁଥିବା ଗୁହାବାସୀର ସ୍ୱପ୍ନମାନ ବର୍ତ୍ତମାନର ମଣିଷ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଲାଣି ।

ବାଟରେ ଆସିବାବେଳେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଗାତଭିତରେ ଲୁଚିଯିବାର ବା ତାଙ୍କର ଆଗେ ଆଗେ ଯାଉଥିବାର ଦେଖିଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ନଜରରେ ନପଡ଼ିବାକୁ ସେ ସାଧାରଣତଃ ସର୍ବଦା ଚେଷ୍ଟା କରିଚନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଆଗରୁ କେବେ ଦେଖିଥିବା ଭଳି ତାଙ୍କର ମନେହୋଇଚି । ହୁଏତ ପାର୍ଟିସାନ୍ ଶିବିରରେ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଚନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ସେ ଭୁଲ ଅନୁମାନ କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥଳରେ ତାଙ୍କର ଆଖି ତାଙ୍କୁ ଆଦୌ ଧୋକାଦେଇ ପାରିଲାନାହିଁ । ରେଲଡବାଗୁଡ଼ିକୁ ଦୃଷ୍ଟିପଥରୁ ବାରିତ କରି ରଖିଥିବା ଗୋଟିଏ ବରଫଗଦା ସେପାଖରୁ ଯେଉଁ ପିଲାଟି ବାହାରି ଆସିଲା ଏବଂ ପୁଣି ତାହାରି ଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା, ତାହାକୁ ସେ ଅରଣ୍ୟ ଭ୍ରାତୃମଣ୍ଡଳୀରେ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିଚନ୍ତି । ସେ ହେଉଚି ଟେରିଓସ୍କା, ଗୁଳି ଚୋଟରେ ସେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଚି ବୋଲି ସମସ୍ତଙ୍କର ଧାରଣା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଗୁଳିମାଡ଼ ଖାଇ ସେ କେବଳ ଆହତ ଓ ଅଚେତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଚେତା ଫେରିଆସିବା ପରେ ସେ ସେଠାରୁ ଲୁଚି ପଳାଇ ଆସିଚି, ଘାଆସବୁ ଭଲହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅରଣ୍ୟରେ ଲୁଚି ରହିଚି ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟାଏ ଛଦ୍ମନାମ ଧରି ଘରକୁ ଫେରିଯାଉଚି । ଏହି ରେଲଡବାଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରୁଚି ଏବଂ ମଣିଷ ଦେଖିଲେ ଦଉଡ଼ି ପଳାଉଚି ।

ଏହିସବୁ ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଘଟଣାମାନ ଏହି ପୃଥିବୀ ବାହାରର ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଘଟଣା ପରି ବଡ଼ ବିଚିତ୍ର ବୋଧହେଉଚି, ସତେଅବା ଆଉ କେଉଁ ଗ୍ରହବାସୀମାନଙ୍କର ଜୀବନର ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଘଟଣାବଳୀ ହଠାତ୍ ଛିନ୍ନହୋଇ ସେଠାରୁ ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ଚାଲିଆସିଚି । କେବଳ ପ୍ରକୃତି ଆଗରୁ ଯେଉଁପରି ଥିଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ଠିକ୍ ସେହିପରି ରହିଚି ।

ଗୃହକାନ୍ଥରେ ମରାହୋଇଥିବା ଘୋଷଣାପତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଡାକ୍ତର ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଭାବିଲେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ରାସ୍ତାର ଅପରପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ ଘରଟିର ତୃତୀୟ ମହଲାରେ ଯାଇ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ହୁଏତ ଏହା ଭିତରେ ଲାରା ଏହିଘର ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର କେଉଁଠାକୁ ଚାଲିଯାଇଚି ଏବଂ କେହି ନୂଆଲୋକ ଆସି ଏଠାରେ ବସବାସ କରୁଚନ୍ତି ।

ଏହି ଅନିଶ୍ଚିତତା ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ଅସହ୍ୟ ବୋଧହେଲା । ରାସ୍ତା ଅତିକ୍ରମ କରି ଡାକ୍ତର ସେ ପାଖକୁ ଗଲେ, ଭିତରକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କର ଅତିପରିଚିତ ପ୍ରିୟ ସିଢ଼ିଉପରେ ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯାହା ଯେଉଁଠି ଥିଲା, ସବୁ ସେଇଠି ସେହିପରି ରହିଚି ।

ଆଗରୁ କବାଟପାଖରେ ଘଣ୍ଟିଥିଲା କିନ୍ତୁ ପରେ ତାହା ଅସଜ ହୋଇଯାଇଥିବାରୁ ଆଉ ବାଜୁନଥିଲା । ଏହା ତାଙ୍କୁ ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନେ ଧରିନେବା ପୂର୍ବର ଘଟଣା । ହାତ ବାଢ଼େଇବାକୁ ଯାଉଚନ୍ତି, ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ କବାଟରେ ଲଗା ହୋଇଥିବା କୋଲପଟି ତାଙ୍କର ଆଖିରେ ପଡ଼ିଗଲା ।

ଲାରା ଓ କାତେଙ୍କା ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହିଘରେ କଦାପି ବାସ କରୁନଥିବେ । ଏହି ବିଷୟରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ମନରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନଥିଲା । ହୁଏତ ସେମାନେ ୟୁରିଆଟିନ୍‌ରୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯାଇଚନ୍ତି, ହୁଏତ ଜୀବଦ୍ଦଶାରେ ମଧ୍ୟ ନାହାନ୍ତି । ମନେମନେ ସେ ଯେକୌଣସି ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିଥିଲେ, ଇଟାଫାଙ୍କରେ ଆଗେ ଯେଉଁଠି ଘର ଫିଟାଇବାର ଚାବି ରହୁଥିଲା, ସେହିଠାରେ ସେ ହାତମାରି ଦେଖିଲେ । ଆଗେ ସେହିଠାରେ ଗୋଟାଏ ମୂଷାଗାଡ଼ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଇଟିକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦିଆହୋଇଚି । ସେଠାରେ ଚାବି ରଖା ହୋଇଥିବ ବୋଲି ସେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ଭାବିନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅଦ୍‌ଭୁତ ବରାଦ ! ଚାବି ଅଛି, ତା'ସହିତ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ମଧ୍ୟ । ଫର୍ଦେ କାଗଜରେ ଏଡ଼େବଡ଼ ଗୋଟିଏ ଚିଠି ! ଝରକାପାଖକୁ ଯାଇ ସେ ଚିଠିଟିକୁ ଖୋଲିଲେ ଇଏ ଆଉଏକ ଅଦ୍‌ଭୁତ କଥା, ଆହୁରି ଅବିଶ୍ୱାସ,— ଚିଠିଟି ତାଙ୍କରି ପାଖକୁ ଲେଖାହୋଇଚି । ତରତର ହୋଇ ସେ ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ—

"ହେ ଭଗବାନ୍, କେଡ଼େ ଭାଗ୍ୟର କଥା ! ସମସ୍ତେ କହୁଚନ୍ତି ଯେ ତୁମେ ଜୀବନରେ ଅଛ । ଏହି ସହରକୁ ଆସିଚ । ସହରରେ ତୁମକୁ କୋଉଠି ଦେଖି ଜଣେ ମୋତେ ଖବର ଦେବାକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଥିଲା । ବୋଧହୁଏ ତୁମେ ସିଧା ଭାରିକିନୋ ଯିବ, ତେଣୁ କାତେଙ୍କାକୁ ନେଇ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେଠାକୁ ଯାଉଚି । କିନ୍ତୁ କାଳେ ଘଟଣା ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଘଟିପାରେ, ସେଥିପାଇଁ ଏହିଠାରେ ଚାବି ରଖିଦେଇ ଗଲି । ମୋ'ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିବ, କୁଆଡ଼େ ଯିବନାହିଁ । ଘରେ ଆଳୁସିଝା ଓ ଆଉ କିଛି ଖାଇବା ଜିନିଷ ରଖିଦେଇ ଯାଉଚି । ମୋ'ର ମନ ଯେ କିପରି ଆନନ୍ଦରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇଯାଉଚି, ମୁଁ କ'ଣ କହିବି ?"

ସେ ଚିଠିଟିକୁ ପୃଷ୍ଠାର ତଳଯାଏ ପଢ଼ିଗଲେ । ସେପାଖ ପୃଷ୍ଠାରେ ଅଧିକ ଲେଖା ରହିଚି ବୋଲି ହଠାତ୍ ଦେଖିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଚିଠିଟିକୁ ପ୍ରଥମେ ଓଠପାଖରେ ଚାପିଧରି ତା'ପରେ ଭାଙ୍ଗିଭୁଙ୍ଗି ପକେଟ୍‌ରେ ରଖିଲେ । ଏହି ଅପାର ଆନନ୍ଦ ସହିତ ଏକ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବେଦନା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଛାତି ଭିତରଟାକୁ ଭୁଷିଦେବାପରି ଲାଗିଲା । ଲାରା ଭାରିକିନୋ ଗଲା, ସେ ବିଷୟରେ ଅଧିକ କିଛି ଲେଖିଲା ନାହିଁ, ଏଥିରୁ ପରିଷ୍କାର ଜଣାପଡୁଚି ଯେ ତାଙ୍କର ପରିବାରବର୍ଗ ଆଉ ସେଠାରେ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ଲାଗିଲା, ସେ ତୀବ୍ର ଦୁଃଖରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ସେମାନେ କିପରି ଅଛନ୍ତି, କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି, ସେ ବିଷୟରେ ସେ ପଦେହେଲେ ଲେଖିଲା ନାହିଁ କାହିଁକି ? ସତେ ଯେପରି ସେମାନେ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ନାହାନ୍ତି !

କ୍ରମେ• ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସୁଥିଲା, ଆଲୁଅ ଥାଉଥାଉ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ କାମ ଶେଷ କରିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରଥମେ ରାସ୍ତାରେ ମରାହୋଇଥିବା ସରକାରୀ ଘୋଷଣାପତ୍ରମାନ ପଢ଼ିବାକୁ ହେବ । ଏହିସବୁ ଘୋଷଣାପତ୍ର ବିଷୟରେ ଅଜ୍ଞ ରହିବା ସେତେବେଳେ ବଡ଼ ବିପଜ୍ଜନକ ଥିଲା, ଜୀବନ ଯିବାର ଭୟ ମଧ୍ୟ ସବୁବେଳେ ରହିଥିଲା, ତେଣୁ ଘରଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଆସି ପୁଣି ରାସ୍ତା ପାରହେଲେ ଏବଂ ଘୋଷଣାପତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଗଲେ ।

୩

ପଢ଼ିବାଲାଗି ସେଠାରେ ନାନାପ୍ରକାର ସାମଗ୍ରୀ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଥିଲା—ଖବରକାଗଜର ଲେଖାମାନ ଥିଲା, ସଭାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଭାଷଣ ଓ ସରକାର ତରଫରୁ ଜାରି କରାଯାଇଥିବା ଘୋଷଣାପତ୍ରମାନ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଉପରଧାଡ଼ିମାନଙ୍କରେ ଆଖି ବୁଲାଇ ନେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପୁରାତନ ଶାସକମାନଙ୍କୁ ତଡ଼ି ସହରରେ ନୂଆ ଶାସନ ପ୍ରବେଶ କଲାପରେ ଏହିସବୁ ଘୋଷଣାପତ୍ର ଜାରି କରାଯାଇଥିଲା । ସରକାର ଯେ କୌଣସିପ୍ରକାରେ ନଇଁବେ ନାହିଁ, ଆପଣାର ନୀତିରେ ଦୃଢ଼ ରହିବେ, ଘୋଷଣାପତ୍ରଗୁଡ଼ିକରୁ ଏହି ସୂଚନା ମିଳୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେହି ଏକ କଥାଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ନୀରସ ଓ ପୁନରାବୃତ୍ତ ହୋଇ ଲେଖାଯାଇଥିଲା ଯେ ପଢୁ ପଢୁ ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ବଥାଇଲା ପରି ଲାଗିଲା । ଏହି ଟାଣୁଆ ଭାଷା ଓ ନୀତିର ଦୃଢ଼ତା ଜୀବନରେ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦିନେ ଭାରି ଉତ୍ସାହପ୍ରଦ ମନେ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତା ବୋଲି କଣ ତାଙ୍କୁ ଜୀବନସାରା କେବଳ ଏହି ଉତ୍ତେଜିତ ଉତ୍ସାହପାଇଁ ସବୁ ବିସର୍ଜନ ଦେବାକୁ ପଡୁଥିବ, ଏହି ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ନୀରସ, କର୍କଶ ପାଗଳ ବାକ୍ୟ ଓ ଦାବିଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟତୀତ କଣ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ସେ ଆଉ କିଛି ଶୁଣିବେ ନାହିଁ ? ସେ ଭାବିଲେ ଯେପରି ଏହିସବୁ ଦାବି ଓ ଉକ୍ତି ଦିନକୁଦିନ ଅଧିକ ଅବାସ୍ତବ, ଅର୍ଥହୀନ ଓ ଅପୂରଣୀୟ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ଥରେ ଆପଣା ଭିତରେ ଏଥିପ୍ରତି ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ପଢ଼ିବାକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇଥିଲେ ବୋଲି ଯେ ସେ ଚିରଦିନପାଇଁ ତାହାର ଦାସତ୍ୱର ବେଡ଼ିଭିତରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିବେ ଏକଥା କଣ ପ୍ରକୃତରେ ସମ୍ଭବ ?

ଗୋଟାଏ ଭାଷଣର କିୟଦଂଶ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଆଖି ପଡ଼ିଗଲା –

''ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ବିଷୟରେ ଆସୁଥିବା ଖବରରୁ ଜଣାପଡୁଚି ଯେ ସ୍ଥାନୀୟ ସଙ୍ଗଠନମାନ ଭାରି ଗଧ ହୋଇଗଲେଣି, କିଛି କାମ କରୁନାହାନ୍ତି । ଚାରିଆଡ଼େ ନାନା ଦୁରାଚାରର ରାଜତ୍ୱ ଚାଲିଚି,

ଯାହା ମୁଣ୍ଡକୁ ଯାହା ଆସୁଚି, ସେ ତାହା ପ୍ରଚାରକରି ଆର୍ଥିକ ଜୀବନକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବାରେ ଲାଗିଚି, କିନ୍ତୁ ଏସବୁକୁ ବନ୍ଦ କରିବାପାଇଁ ସ୍ଥାନୀୟ କମିଟିମାନ କଣ କରୁଚନ୍ତି ? ସବୁପ୍ରକାରେ ନିର୍ମମ ଓ କଠୋର ହୋଇ ଯଦି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଏ, ସମାଜର ଅର୍ଥନୀତିରେ ଦୁରାଚାର ଘଟାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଗୁଳି କରି ଦିଆଯିବ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରି ଯଦି ଇଉରିଆଟିନ୍ ଓ ରାଜଭିଲି ଜିଲ୍ଲାର ଉତ୍ପାଦକ ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକର ଖାନତଲାସ କରାଯାଏ, ତେବେଯାଇ ଏହି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷରୁ ରକ୍ଷା ମିଳିପାରିବ ।

ଡାକ୍ତର ବିଚାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, "ଏମାନେ ସତେ କେଡ଼େ ଅନ୍ଧ ? ସଂସାରରୁ ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ସବୁ ଅନ୍ନ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯାଇଥିବାବେଳେ ଏମାନେ ଅନ୍ନର ଆଲୋଚନା କରୁଚନ୍ତି । ଆଗରୁ ନାନାପ୍ରକାର ନିୟମ ଜାରି କରାହୋଇ ଧନୀମାନଙ୍କର ମୂଳୋତ୍ପାଟନ ହୋଇ ସାରିବା ପରେ ଏମାନେ ପୁଣି ସେମାନଙ୍କର ବିଚାର କରୁଚନ୍ତି । କୃଷକକୁଳ ଓ ଗାଆଁଗଣ୍ଡା ଆଉ କେଉଁଠି ବାକୀ ରହିଚି ଯେ ଏମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି ? ଏହିମାନଙ୍କର ଯୋଜନା ଓ ଘୋଷଣାମାନ ଯେ ଏ ଦେଶର ଜୀବନକୁ ଓଲଟପାଲଟ କରିଦେଇଚି ଏମାନେ କଣ ଏକଥା ଜାଣିନାହାନ୍ତି ? ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତ ରୋଗୀପରି ଏମାନେ ଏକ ଅନମନୀୟ ଉତ୍ତପ୍ତତାରେ ପ୍ରଳାପ କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ଅନେକ ଦିନରୁ ସଂସାରରୁ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପାଟି କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଆପଣାର ଚାରିପାଖକୁ ଅନାଇ ଏମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନର ଅବସ୍ଥାକୁ ଜାଣିବାକୁ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରୁନାହାନ୍ତି, ଏଇ ଲୋକଗୁଡ଼ାକ କି ଧାତୁରେ ଗଢ଼ାହୋଇଚନ୍ତି କେଜାଣି ?"

ଡାକ୍ତରଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରଟା ଘରଘର ହୋଇ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ଦୁଲ୍‌କରି ପଡ଼ିଗଲେ । ଚେତା ଆସିବାପରେ ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କୁ ଧରାଧରି କରିବାକୁ ଆସିଲେ ଏବଂ ସେ ଯେଉଁଠାକୁ ଯିବାର କଥା, ସେଠାକୁ ଯିବାରେ ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ କହିଲେ, ତାଙ୍କୁ କେବଳ ରାସ୍ତାଟି ପାର ହେବାକୁ ହେବ, ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର କାହାରି ସାହାଯ୍ୟ ଦରକାର ହେବନାହିଁ, ଏହା କହି ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇଥିଲେ ।

୪

ଏଥର ଉପରକୁ ଯାଇ ସେ ଲାରା ଘରର କବାଟ ଫିଟାଇଲେ । ସେତେବେଳେ ତଥାପି ଟିକିଏ ଟିକିଏ ବେଳ ରହିଥିଲା ।

କବାଟ ଫିଟାଇବା ମାତ୍ରକେ ଘର ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଶବ୍ଦକୋଳାହଳ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଟିଣପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଖଡ଼ଖଡ଼ ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦରେ ଶୂନ୍ୟଘର ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇଲା । ମୂଷାପଲ ଫକଫକ ଡେଇଁ ଚଟାଣ ଉପରେ ଏତେତେଣେ ପଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏଠି ନିଶ୍ଚୟ ହଜାର ହଜାର ମୂଷା ଘରକରି ରହିଚନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦାଉରୁ କିପରି ଯେ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ହେବ, ଏହିକଥା ଭାବି ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ଓ ନିଃସହାୟ ବୋଧହେଲା । ଅନ୍ତତଃ ଆଜି ରାତିଟା ଗୋଟିଏ କୋଠରିକୁ ନିବୁଜ ଭାବରେ ବନ୍ଦକରି ସେ ତାହାରି ଭିତରେ ରହିବାକୁ ଓ ଭଙ୍ଗାକାଚ ଦେଇ ସେହି ଘରେ ଥିବା ମୂଷାଗାଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ ।

ସେଦିନ ଉପରଓଳି ସହରରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାପରେ ଦୁଇତିନି ଘଣ୍ଟା ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କୁ ଯେପରି ହଠାତ୍ ବଡ଼ ନିର୍ବଳ ପରି ମନେ ହୋଇଥିଲା, ସେହିଥିରୁ ଯୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ ପଡ଼ିଚନ୍ତି ବୋଲି ଅନୁମାନ କରି ନାନାପ୍ରକାର ପ୍ରମାଦ ଗଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଘର ଭିତରଟା ଠିକ୍ ରାସ୍ତାପରି ଥଣ୍ଡା ଲାଗୁଥିଲା, ରାସ୍ତାରେ ଓ ଘରେ ଏକା ଆଲୁଅ ପଡ଼ିଥିଲା । ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ପରି ଘର ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଶୀତଳ ବାୟୁରେ ସ୍ନାନ କରୁକରୁ ସେ ବାଟୋଇମାନଙ୍କ ସହିତ, ମାନସିକ ବାତାବରଣ ସହିତ ଓ ପୃଥିବୀର ଜୀବନ ସହିତ ଏକ ଆତ୍ମୀୟତା ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ଅନୁଭୂତି ପରେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଭୟ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ସେ ସତରେ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇପଡ଼ିବେ ବୋଲି ଆଉ ଚିନ୍ତା କଲେ ନାହିଁ । ବସନ୍ତ-ସନ୍ଧ୍ୟାର ସେହି ଆଲୋକିତ ବିମଳତା, ସେହି ସର୍ବଭେଦୀ ଆଲୋକମୟତା ତାଙ୍କୁ ଏକ ଶୁଭସୂଚନା ପରି ବୋଧ ହେଲା । ତାଙ୍କର ବହୁ-ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ବହୁ-ଦୂରଗାମୀ ଅଶାମାନ ଅବଶ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ବୋଲି ଯେପରି ତାଙ୍କ ମନରେ ନିର୍ଭର ଦେଇଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସବୁ ସୁଧୁରିଯିବ, ସବୁ ସଳଖ ହୋଇଯିବ, ଜୀବନରେ ସେ ଯାହା ଚାହୁଁଚନ୍ତି, ସେ ସମସ୍ତ ସେ ଅବଶ୍ୟ ପାଇବେ, ସେ ସବୁ ପାଇବେ, ସବୁ କଥାକୁ ସମ୍ମିଳିତ ଓ ସମନ୍ୱିତ କରି ଦେଇ ପାରିବେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅଭିଳାଷ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାର ପ୍ରଥମ ଓ ସତ୍ୱର ପ୍ରମାଣ ସ୍ୱରୂପ ସେ ଲାରାକୁ ଦେଖିବାର ଆନନ୍ଦରେ ବିଭୋର ହୋଇ ରହିଲେ ।

ହଠାତ୍ ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍ତେଜନା ଓ ଅସ୍ଥିରତା ତାଙ୍କୁ ଚଞ୍ଚଳ କରି ପକାଇଲା । ସେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ବସି ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ପୁଣିଥରେ ବାହାରକୁ ଯାଇ ବୁଲି ଆସିବା ଲାଗି ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ଅନୁଭବ କଲେ ।

ଭାବିଲେ, ଶୋଇବାକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ କୋଉଠିକି ଯାଇ ଏହି ବାଳ ଓ ଦାଢ଼ିଗୁଡ଼ାକ କାଟିଦେଇ ଆସିବା ଉଚିତ । ବାଟରେ ଆସିଲାବେଳେ ମନେ ମନେ ସେ ଏକ ବାଳକଟା ଦୋକାନରେ ତଲାସ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ପରିଚିତ ବାଳକଟା ଦୋକାନମାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖାଲି ପଡ଼ିଥିଲା, ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ତାଲା ପଡ଼ିଥିଲା । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଖୁର ନଥିଲା, ହୁଏତ କତୁରି ହେଲେ କାମ ଚଳିଯାଆନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ଲାରାର ଡ୍ରେସିଂ ଟେବୁଲ ଉପରେ ସେ ସବୁଜିନିଷ ଖେଳାମେଳା କରି ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ତରତରରେ କତୁରିଟିଏ ଖୋଜି ପାଇଲେ ନାହିଁ । ସ୍ୱାସ୍କି ଷ୍ଟ୍ରୀଟ୍‌ରେ ଆଗରୁ ଗୋଟାଏ କର୍ମାଳୟ ଥିଲାବୋଲି ତାଙ୍କର ମନେପଡ଼ିଲା । ହୁଏତ ଯଦି କର୍ମାଳୟଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଚାଲୁ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଏ ଓ ଅନ୍ଧାରହେବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ସେଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିପାରନ୍ତି, ତେବେ ହୁଏତ ସେଠାରୁ କତୁରିଟିଏ ମାଗି ଆଣିପାରିବେ, ଏହିପରି ଭାବି ସେ ପୁଣି ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଗଲେ ।

୫

ତାଙ୍କର ଅନୁମାନ ପ୍ରକୃତରେ ଠିକ୍ ଥିଲା । କର୍ମାଳୟଟି ପ୍ରକୃତରେ ସେ ଅନୁମାନ କରିଥିବା ଜାଗାରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ବାହାରୁ ଠିଆହୋଇ ଝରକାବାଟେ ଅନାଇଲେ ଭିତରେ ସିଲାଇକାମ କରୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିବା ବେଶ୍ ସମ୍ଭବ ହେଉଥିଲା । ସୈନ୍ୟବିଭାଗର

ପୋଷାକ ତିଆରି କରିବା ବ୍ୟତୀତ କର୍ମାଳୟରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସିଲାଇକାମ ହେଉନଥିଲା । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଏହି ପୋଷାକ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାର ଦେଖି ଆସିଥିଲେ ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଝରକା ପାଖକୁ ଯାଇ କରାଘାତ କଲେ ଓ ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ବୋଲି ଇସାରା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଭିତରୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଇସାରା କରି ଜଣାଇଲେ ଯେ କର୍ମାଳୟରେ କୌଣସିପ୍ରକାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସିଲାଇକାମ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏନାହିଁ । ତଥାପି ସେ ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ଜିଦ୍‌କରି ବସିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ସେଠାରୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ଓ ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା ନଦେବାକୁ ପୁଣି ଇସାରା ଦେଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ମୁହଁ ବିକୃତ କରି ହାତଟାକୁ ଠିକ୍ ଡଙ୍ଗା ପରି ଆଗକୁ ଲମ୍ବାଇଦେଇ ସେ କଣ ଚାହାନ୍ତିବୋଲି ଇସାରା କରି ପଚାରିଲା । ଦୁଇଟା ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଇସାରା କରି ସେ କତୁରି ଚାହାନ୍ତି ବୋଲି ଜଣାଇଲେ । ସେମାନେ ଏହି ଇସାରାର ଅର୍ଥ ବୁଝିନପାରି ଲୋକଟି ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଖେଳିବାକୁ ବସିଚି ବୋଲି ମନେକଲେ । ଦେହରେ ଚିରା ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଚନ୍ତି, ଏପରି ବିଚିତ୍ର ଭାବରେ ଇସାରା ଦେଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଚନ୍ତି, ଠିକ୍ ଗୋଟାଏ ପାଗଳ ପରି ଦେଖାଯାଉଚନ୍ତି, ବିଫଳ ହୋଇ ସେ ଆରପଟୁ ବୁଲିଆସି ବାରିପଟ କବାଟକୁ ଯିବାକୁ ସ୍ଥିରକଲେ ।

୬

କଳା ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିବା ଜଣେ ବୟସ୍କା ରମଣୀ କବାଟ ଫିଟାଇଲେ, ''ତୁମେ କେଡ଼େ ଦିକ୍‌ଦାର ମଣିଷ କହିଲ ? ତୁମକୁ କଣ କିଛି ମାଲୁମ ହେଉନାହିଁ ? କ'ଣ ଚାହୁଚ ?''

''ମୋର କତୁରିଟିଏ ଦରକାର । ଆପଣ ସେପରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଯାଆନ୍ତୁ ନାହିଁ । ବାଳ ଓ ଦାଢ଼ି କାଟିବାକୁ ମୁଁ କତୁରିଟିଏ ମାଗିବାକୁ ଆସିଚି । ଏଇଠି ମୋର କାମସାରି ମିନିଟକ ଭିତରେ ମୁଁ କତୁରିଟି ଫେରାଇ ଦେଇଯିବି । ଏତିକି ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୃତଜ୍ଞ ରହିବି ।''

ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ବିଶ୍ୱାସ ନକଲାପରି ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଅନାଇ ରହିଲା, ତା'ମନରେ ଲୋକଟି ପାଗଳ ନହୋଇ ଭଲମଣିଷ ହୋଇଥିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ମୁଁ ଏହିକ୍ଷଣି ଅନେକ ବାଟରୁ ଆସି ସହରରେ ପହଞ୍ଚିଲି, ବାଳ କାଟିବା ଲାଗି ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଦୋକାନ ଖୋଜି ପାଇଲି ନାହିଁ । ତେଣୁ ନିଜେ ନିଜେ ବାଳ କାଟିବି ବୋଲି ଭାବିଲି, କିନ୍ତୁ ମୋ' ପାଖରେ କତୁରି ନଥିଲା । ମୋତେ କତୁରିଟିଏ ଧାର ଦିଅନ୍ତୁ ।''

''ଆଚ୍ଛା, ମୁଁ ତୁମର ବାଳ କାଟିଦେବି, କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମରୁ କହିଦେଉଚି, ଯଦି ତୁମର ମନରେ ଅନ୍ୟ କିଛି ମତଲବ ଥାଏ, ରାଜନୀତିକ କାରଣରୁ ଆପଣାର ଚେହେରା ବଦଳାଇ ଲୁଚି ରହିବାକୁ ଯଦି ତୁମେ ଫିସାଦ କରୁଥାଅ, ତେବେ ଆମେ ତୁମକୁ ଧରାଇ ଦେଲେ ତୁମେ ଯେପରି ଆମର ଦୋଷ ନଦିଅ । ତୁମପାଇଁ ଆମ ଜୀବନକୁ ଆମେ କଦାପି ବିପନ୍ନ କରିବାକୁ ଯିବୁନାହିଁ ।''

ତାଙ୍କୁ ସେ ଭିତରକୁ ଆସିବାକୁ ଦେଲା ଓ ପାଖରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ବଖରାକୁ ନେଇଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଚଉକିରେ ବସାଇ, ତାଙ୍କ ଦେହଉପରେ ଚାଦରଟିଏ ପକାଇଦେଲା; ତା'ପରେ ଅନ୍ୟ ବଖରାକୁ ଯାଇ କତୁରି, ଖୁର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସରଞ୍ଜାମମାନ ନେଇଆସିଲା ।

ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ବିସ୍ମିତ କରି ସେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା, ''ମୋ'ଜୀବନରେ ମୁଁ ସବୁପ୍ରକାର କାମ କରିଚି, ଦିନେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବାଳକଟା ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିଲି । ଗତ ଯୁଦ୍ଧରେ ନର୍ସ୍ ହୋଇ କାମ କରୁଥିବାବେଳେ ମୁଁ ବାଳକାଟିବା ଓ ଖିଅର କରିବା ଶିଖିଥିଲି, ଆଗ ମୁଁ ସେ ଦାଢ଼ିଗୁଡ଼ାକୁ କାଟିଦେଉଚି, ତା'ପରେ ଖୁର ଧରି ଖିଅର କରିଦେବି ।''

''ବାଳଗୁଡ଼ାକୁ ଭାରି ଛୋଟ ଛୋଟ କରିଦେବେ ।''

''ହଉ, ତୁମେ ତ ଜଣେ ବେଶ୍ ଶିକ୍ଷିତ ପରି ମନେହେଉଚ, ତେବେ ବାହାରକୁ ଆପଣାକୁ ମୂର୍ଖ ବୋଲି ଦେଖାଇବାକୁ ତୁମେ କାହିଁକି ସେପରି ଛଳନା କରୁଚ ? ତୁମେ କଣ ଜାଣନାହିଁ ଯେ ଆଜିକାଲି ଆମେ ହପ୍ତାକୁ ହପ୍ତା ନଗଣି ଦଶଦିନକୁ ଦଶଦିନ ଗଣୁଚୁ ? ଆଜି ମାସର ସତର ତାରିଖ, ଏବଂ ଯେଉଁ ତାରିଖର ଶେଷରେ ସାତ ଥାଏ, ସେଦିନ ଭଣ୍ଡାରି ଦୋକାନମାନ ବନ୍ଦ ରହେ ।''

''ସତ କହୁଚି ଏକଥା ମୋତେ ଜଣାନଥିଲା । ମୁଁ ଅନେକ ବାଟରୁ ଆସୁଚି । ମୁଁ ଛଳନା କରିବି କାହିଁକି ? ''

''ସେମିତି ହଲଚଲ ହୁଅନା, ନହେଲେ ଖୁର ବାଜିଯିବ । ତେବେ ତୁମେ ନୂଆ ଆସି ପହଞ୍ଚିଚ ? କିପରି ଆସିଲ ?''

''ଚାଲି ଚାଲି ।''

''ରାସ୍ତାର କଡ଼େ କଡ଼େ ?''

''ହଁ କେତେବେଳେ ରାସ୍ତାର ଓ କେତେବେଳେ ରେଲଲାଇନ୍ କଡ଼େ କଡ଼େ । ବାଟରେ କେତେକେତେ ଡବା ଯେ ବରଫରେ ପୋତିହୋଇ ପଡ଼ିରହିଚି, ମୁଁ ତାହା ସୁମାରି କରି କହିପାରିବି ନାହିଁ ?''

''ବାସ୍ ଏଇ ଜାଗାଟା ହୋଇଗଲେ ମୋର କାମ ସରିଯିବ । କ'ଣ ଘରକାମରେ ଆସିଚ ?''

''ନାଇଁ ନାଇଁ, ଗୋଟିଏ ଋଣ-ସମବାୟ-ସଂଘରେ ମୁଁ ପରିଦର୍ଶକର କାମ କରୁଥିଲି । ସେମାନେ ମୋତେ ଏହି ପରିଦର୍ଶନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପୂର୍ବ ସାଇବିରିଆକୁ ପଠାଇଥିଲେ ଓ ମୁଁ ସେଇଠି ଅଟକି ରହିଲି, ରେଲଗାଡ଼ିର କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ମିଳିଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଚାଲି ଚାଲି ଯିବାଛଡ଼ା ଆଉ ଉପାୟ କ'ଣ ? ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ମୋତେ ଛଅ ହପ୍ତା ଲାଗିଲା, ବାଟରେ ଯାହାସବୁ ଦେଖିଆସିଲି, ସେସବୁ ମୁଁ ଆପଣାକୁ କ'ଣ କହିବି ?''

''ମୁଁ ହୋଇଥିଲେ ଏସବୁ କଥା କୋଉଠି କଦାପି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ଦେଖୁଚି, ତୁମକୁ ମୋତେ ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା କଥା ଶିଖାଇଦେବାକୁ ହେବ । ଆଗ ଆଇନାରେ ନିଜର ମୁହଁ ଦେଖ, ଭିତରୁ ହାତ ବାହାର କରି ଆଇନାଟିକୁ ଧର, ବୁଝିଲ ?''

''ଆଉ ଟିକିଏ ଛୋଟ କରିଦେଲେ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ?''

''ନାଇଁ, ତା'ହେଲେ ମୋଟେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବ ନାହିଁ । ମୁଁ କଣ କହୁଥିଲିଟି କାହାରି ଆଗରେ ତୁମେ କଦାପି କୌଣସି କଥା କହିବନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ କୋଉଠି ଆପଣାର ମୁହଁ ନଫିଟାଇବା ସବୁଠାରୁ ନିରାପଦ, ପାଟି ଫିଟାଇଲେ ବିପଦର ସୀମା ରହିବନାହିଁ, ବରଂ ଆପଣାକୁ ଡାକ୍ତର ବା ଇସ୍କୁଲମାଷ୍ଟର ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଇପାର । ବାସ୍, ଦାଢ଼ି କଟା ସରିଲା, ଏଥର ଖିଅର କରିଦେବି । ଟିକିଏ ଫେଣ ମାରି ଦାଢ଼ି ସଫା କରିଦେଲେ ତୁମର ବୟସ ଦଶବର୍ଷ କମ୍ ହୋଇଯିବାପରି ମନେହେବ, ମୁଁ ଯାଏ ପାଣି ଗରମ କରିଆଣେ ।''

''ଇଏ କିଏ ହୋଇଥିବ ?'' –ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ସହିତ ତାଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କିଛି ସମ୍ପର୍କ ଥିବାପରି ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ କିଛି ମନେପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ଗରମପାଣି ଆଣି ପହଞ୍ଚିଲା ।

''ଏଥର ଖିଅର କରିଦେଉଚି, ହଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ କୋଉଠି କିଛି ନକହିବା ସବୁଠାରୁ ନିରାପଦ୍ । କଥାକହିବା ରୁପା, କଥା ନକହିବା ହେଉଚି ସୁନା, ଏକଥା କାଳେ କାଳେ ସତ ହୋଇ ଆସିଚି, ଆପଣାକୁ ଡାକ୍ତର ବା ମାଷ୍ଟର ବୋଲି କହିପାର । ଆଉ ବାଟରେ ଯାହା ଯାହା ଦେଖିକରି ଆସିଚ, ସେସବୁ ତୁମର ଭିତରେ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକର, ଏ ଯୁଗରେ କିଏ ତୁମକଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ? କାଟିଲା କି ?''

''ହଁ, ଟିକିଏ କାଟିଲା ।''

''ହଁ, ଖୁରଟା ଟିକିଏ ଦନ୍ଥରା, ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ ଆଉ କ'ଣ କରିବି ? ତୁମ ମୁହଁରେ କୋଉଦିନୁ ଖୁର ବାଜିନଥିଲା, ଦାଢ଼ିଗୁଡ଼ାକ ବି ଭାରି ଟାଆଁସା । ଆଉ ବେଶୀ ବେଳ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ହଁ, ଲୋକମାନେ କ'ଣ ନ ଦେଖିଚନ୍ତି କହିଲ ! ସେମାନେ ସବୁପ୍ରକାର ଘଟଣା ଅଙ୍ଗେ ଲିଭାଇ ସାରିଲେଣି । ଏଠି ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ବିପଦରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହୋଇଚି, ଶ୍ୱେତବାହିନୀର ଶାସନରେ ଏଠି କି କାଣ୍ଡମାନ ନଘଟିଲା ! ହତ୍ୟା, ବ୍ୟଭିଚାର, ନାରୀଧର୍ଷଣ, ମଣିଷ-ଶିକାର, ସବୁ । ଜଣେ ଅଫିସର୍ ଏକ ତଳିଆ ସେନାପତିକୁ ନାପସନ୍ଦ କଲାବୋଲି ସେମାନେ ସୈନ୍ୟ ପଠାଇ ତାକୁ ସହର ବାହାରୁ ଧରିଆଣିଲେ, ତା'ଠାରୁ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର କାଢ଼ିନେଇ ପ୍ରହରୀ ସହିତ ତାକୁ ରାଜ୍‌ଭିଲି ପଠାଇଦେଲେ, ସେତେବେଳେ ରାଜ୍‌ଭିଲିଠାରେ ହିଁ ଏହିସବୁ ହଣାମରା ହେଉଥିଲା । ତଳିଆ ସେନାପତିର ସ୍ତ୍ରୀ 'କୋଲିଆ, କୋଲିଆ' ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରି ସିଧା ଜେନେରାଲ ଗାଲିଉଲିନ୍‌ଙ୍କ ପାଖକୁ ଧାଇଁଗଲା । କେତେ ସଲାସୁତରା କରି, କେତେ ଦଉଡ଼ି ଧରି ତାକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଆର ରାସ୍ତାରେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ରହେ, ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ, ଲୋକଙ୍କ ପକ୍ଷ ହୋଇ କହେ, ତାହାରି ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ସେ ଗାଲିଉଲିନ୍ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲା । ଅତ୍ୟାଚାର, ଧର୍ଷଣ, ନୃଶଂସତା ଓ ବିଦ୍ୱେଷର ଅଭିନୟ,-ଏଠି ସବୁ ଘଟଣା ଘଟିଚି, ସ୍ୱେଦ୍‌ଦେଶୀୟ ଉପନ୍ୟାସମାନଙ୍କରେ ଠିକ୍ ଯେଉଁପରି ଘଟଣାମାନ ପଢ଼ିବାକୁ ମିଳେ ।''

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଭାବିଲେ, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଲାରା କଥା କହୁଚି । କିନ୍ତୁ ସେ ଆତ୍ମସମ୍ବରଣ କରି ନୀରବ ରହିଲେ ଓ ଆଉ କିଛି ପଚାରିଲେ ନାହିଁ ।

''ଅବଶ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା ବଦଳିଗଲାଣି, ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଖାନତଲାସ ଚାଲିଚି, ଗୁଳିମରା ଚାଲିଚି । କିନ୍ତୁ ଏସବୁର ମତଲବ ଆଗଠାରୁ ଏକବାର ଅଲଗା । ନୂଆ ସରକାର ଏବେ ଶାସନ ହାତକୁ ନେଇଚି, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେର ମାଡ଼ିନାହିଁ । ପୁଣି ସେମାନେ ଲୋକଙ୍କର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରୁଚନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପଛରେ ଲୋକଶକ୍ତି ରହିଚି । ଆମ ଘରେ ମୋତେ ମିଶାଇ ଆମେ ଚାରି ଭଉଣୀ, ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏଠିସେଠି କାମ କରୁଚୁ । ତେଣୁ ସ୍ୱଭାବତଃ ଆମର ସହାନୁଭୂତି ଏହି ସରକାର ପ୍ରତି ରହିଚି । ମୋର ଗୋଟିଏ ଭଉଣୀ ମରିଚି, ତା'ର ଗେରସ୍ତ ଆଗରୁ ରାଜନୀତିକ କାରଣରୁ ନିର୍ବାସିତ ହୋଇଥିଲା, ସ୍ଥାନୀୟ କାରଖାନାମାନଙ୍କରେ ସେ ମ୍ୟାନେଜର କାମ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ପୁଅ, ମୋର ପୁତୁରା ବର୍ତ୍ତମାନ କୃଷକଫୌଜର ପ୍ରଧାନ ସେନାପତି ହୋଇଚି, ତା'ର ନାମଖ୍ୟାତି ଚାରିଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଗଲାଣି ।''

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ମନେମନେ କହିଲେ— ''ଏଥର ଚିହ୍ନିଲି, ଏଇ ହେଉଚି ଲିବେରିଉସ୍‌ର ମାଉସୀ, ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍‌ର ଶାଳୀ ।'' କିନ୍ତୁ ସେ ମୁହଁଖୋଲି କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ ।

''ମୋ' ପୁତୁରା ଶ୍ରଦ୍ଧା ଚିରଦିନ ଲୋକଙ୍କ ତରଫରେ ଥିଲା, ବିଲକୁଲ୍ ତା' ପିଲାଦିନରୁ । କାରଖାନାର ଶ୍ରମିକଙ୍କ ସହିତ ତା'ର ପିଲାଦିନ କଟିଥିଲା । ଭାରିକିନୋ କାରଖାନାର ନାମ ତୁମେ ହୁଏତ ଶୁଣିଥିବ । ଦେଖ ତ, କଥା ବାଉଳାରେ ମୁଁ କଣ କଲି ? ତୁମର ଗୋଟାଏ ଗାଲରୁ ଫେଣ ଶୁଖିଗଲାଣି, ମୁଁ ଯାଏ ଆଉଟିକିଏ ଗରମପାଣି ନେଇଆସେ ।''

ସେ ଫେରି ଆସିବାପରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ପଚାରିଲେ— ''ଭାରିକିନୋ ମଫସଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ନା ? ଏଠାରୁ ତ ଅନେକ ବାଟ । ଏହିସବୁ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ବେଳେ ସେଠାରେ କୌଣସି ବିପଦ ପଡ଼ିନଥିବ ।''

''ବିପଦ ପଡ଼ିନାହିଁ କହିଲେ ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ, ବରଂ କେତେକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଆମଠାରୁ ଅଧିକ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଚି । ସେଠି ଦଳେ ବିଦେଶୀ ସୈନ୍ୟ କୁଆଡୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । କେହି ସେମାନଙ୍କ ଭାଷା ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଘରେଘରେ ପଶି ଯାହାକୁ ପାଇଲେ ଗୁଳି କରି ମାରିଦେଲେ ଓ ତା'ପରେ ଛୁ' କଲେ, ମୁର୍ଦ୍ଦାରଗୁଡ଼ାକ ବରଫଉପରେ ପଡ଼ି ସଡ଼ିଲା । ଇଏ ହେଉଚି ଶୀତକାଳର କଥା । ଉହୁଁ—ମୁଣ୍ଡ ହଲାଉଚ, କାହିଁକି ? ଥିରି ହୋଇ ବସ, ନହେଲେ କଟିଯିବ ଯେ !''

''ତୁମର ଭିଣୋଇ ଭାରିକିନୋରେ ଥିଲେ ବୋଲି ତୁମେ କହୁଥିଲ ନା ? ଏସବୁ ଘଟଣା ଘଟିବା ବେଳେ ସେ କଣ ସେଠାରେ ଥିଲେ ?''

''ନାଇଁ, ନାଇଁ, ଭଗବାନଙ୍କ ଦୟାରୁ ସେ ସସ୍ତ୍ରୀକ ସେଠାରୁ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ, ତାଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀ ସାଙ୍ଗରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ଯେ କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି, ସେକଥା କେହି ଜାଣିନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଘରେ ମସ୍କୋରୁ ଆସିଥିବା କେତେକ ନୂଆଲୋକ ବି ରହୁଥିଲେ, ସେମାନେ ଆହୁରି ଆଗରୁ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ । ପରିବାରର ପତି ହେଉଚି ଜଣେ ଡାକ୍ତର, ସେ ଯେ

କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ତା'ର ପତ୍ତା ମିଳୁନଥିଲା । ପତ୍ତା ମିଳୁନାହିଁ ବୋଲି ସିନା କହିବା କଥା, ମୁଁ ଯେତେଦୂର ଭାବୁଚି, ସେ ଆଉ ଜୀବନରେ ନାହାନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ କୋଉଠି କିଏ ମାରି ପକାଇଚି, ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ କେତେ ଖୋଜିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେ ଆଉ ଲେଉଟିଲେ ନାହିଁ । ଏହି ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଶଶୁରଙ୍କ ଘରୁ ଡାକରା ଆସିଲା । ସେ କୃଷିଶାସ୍ତ୍ରର ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ । ଶୁଣାଗଲା ଯେ ସରକାର ତାଙ୍କୁ ଏଠାରୁ ଡକାଇନେଲେ । ଫେରିଗଲାବେଳେ ସେମାନେ ଏହି ଯୁରିଆଟିନ୍‌ରେ ଥିଲେ । ଉହୁଁ—ପୁଣି ସେମିତି ହଲାଉଚ କାହିଁକି କହିଲ ? ଶେଷକୁ ତଣ୍ଟି କାଟି ହୋଇଯିବାର ଫଳ ହେବ ବାସ୍ ସରିଲା ।''

ତା'ହେଲେ ସେମାନେ ଯାଇ ମସ୍କୋରେ !

୭

''ମସ୍କୋରେ ! ମସ୍କୋରେ !''—ସିଡ଼ିର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ପାହାଚରେ ପାଦ ପକାଇଲା ବେଳକୁ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଏହି ଶବ୍ଦଟି ବାରବାର ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ପୁଣି ଯାଇ ସେ ମୂଷା ପଲପଲ ଶୂନ୍ୟଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଯେତେ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ମୂଷାଙ୍କ ବିପତ୍ତିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନକରି ଶୋଇବାକୁ ଯିବା ଅସମ୍ଭବ । ତେଣୁ ମୂଷାଗାଡ଼ଗୁଡ଼ାକୁ ପ୍ରଥମେ ବନ୍ଦ କରି ଦେବାକୁ ହେବ । ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଅନ୍ୟ ଘରଗୁଡ଼ିକ ତୁଳନାରେ ଶୋଇବା ଘରେ କମ୍‌ସଂଖ୍ୟକ ଗାଡ଼ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏଣେ ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସୁଚି, ତାଙ୍କୁ ତରତର ହୋଇ ସବୁକାମ କରିବାକୁ ହେବ । ଅବଶ୍ୟ ରୋଷେଇଘର ଟେବୁଲ ଉପରେ ବତିଟିଏ ଥୁଆହୋଇଚି—କେତୋଟି କାଠିଥିବା ଦିଆସିଲିଟିଏ ମଧ୍ୟ ପାଖରେ ରହିଚି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଦିଆସିଲି ଓ କିରାସିନି ଆଦୌ ଖରଚ ନକରିବା ସବୁଠାରୁ ଭଲ ହେବ, ଶୋଇବାଘରେ ବି ଆଉ ଗୋଟିଏ ବତି ରହିଥିଲା । ମୂଷାମାନେ ସେଥିରୁ ତେଲ ପିଇ ଯାଇଥିଲେ, ତଥାପି ଟିକିଏ ବାକି ରହିଯାଇଥିଲା ।

ରୋଷେଇ ଘରେ ଗଦାଏ କାଠ ରହିଥିଲା, ସେଥିରୁ କିଛି କାଠ ଶୋଇବାଘରକୁ ଆଣି ସେ ଷ୍ଟୋଭ୍ ଜଳାଇଲେ । ନିଆଁ ଭଲକରି ଜଳିବାପରେ ଗୋଟିଏ କାଠରେ ମାର୍କା ଦିଆହୋଇଥିବା ଦେଖି ସାମ୍‌ଡେଭିଆତୋଭ୍‌ଙ୍କ ସହିତ ଯେ ଲାରାର ସମ୍ପର୍କ ରହିଚି, ସେକଥା ସେ ଜାଣିପାରିଲେ । ସାମ୍‌ଡ଼େଭିଆତୋଭ୍ ଦିନେ ଡାକ୍ତର ଓ ତାଙ୍କ ପରିବାରକୁ ନାନାପ୍ରକାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ହୁଏତ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଲାରାକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସାହାଯ୍ୟ କରୁଚନ୍ତି । ତାଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଲା ବେଳେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ବଡ଼ ଅପ୍ରୀତିକର ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନୁଭୂତିମାନ ମିଶି ସେହି ଅପ୍ରୀତିକରତା ଅଧିକ ଜଟିଳ ହୋଇଗଲା ।

ହୃଦୟ ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମନ୍ଦ ମତଲବ ନରଖି ଯେ ସାମ୍‌ଡ଼େଭିଆତୋଭ୍ ଲାରାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଚନ୍ତି, ଏକଥା ବିଶ୍ୱାସ କରିବାର ନୁହେଁ । ନିଶ୍ଚୟ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ କିଛି ଯୋଗସୂତ୍ର ରହିଚି । କାଠଗୁଡ଼ାକ ଚଡ଼ଚଡ଼ ହୋଇ ରଡ଼ ହୋଇ ଜଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କର ଅନ୍ଧ ବିଦ୍ୱେଷଭାବ କେବଳ ଏକ ଅନୁମାନରୁ ନିଶ୍ଚିତତାରେ ପରିଣତ ହେଲା ।

ନାନା ଉତ୍‌କଣ୍ଠା ଓ ଉଦ୍‌ବେଗରେ ସେ ଉତ୍‌ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ମନଭିତରୁ ଆପଣାର ସନ୍ଦେହକୁ ଦୂର କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ବିଷୟରୁ ବିଷୟାନ୍ତରକୁ ଡେଇଁ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହଠାତ୍ ପରିବାରର କଥା ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ଏବଂ କିଛି ସମୟ ସକାଶେ ତାଙ୍କର ଈର୍ଷାନ୍ୱିତ କଳ୍ପନାଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ଲାବିତ କରି ରଖିଲା ।

''ତାହାହେଲେ ତୁମେମାନେ ସମସ୍ତେ ଯାଇ ମସ୍କୋରେ ?''—ତେବେ କେବଳ ମୋତେ ଛାଡ଼ି ତୁମମାନଙ୍କୁ ସେହି ଦୀର୍ଘପଥ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଚି । ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡର ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭିଚ୍‌କୁ କାହିଁକି ଯିବାକୁ ଡାକରା ଆସିଲା ! ହେ ଭଗବାନ୍, ଏସବୁ ଭାବିଲାବେଳକୁ ହୃଦୟ କଣ ହୋଇଯାଉଚି ! ମୁଁ କାହିଁକି ବସି ଏସବୁ କଥା ଭାବୁଚି ? ତଥାପି ଠିକ୍‌ଠିକ୍ କୌଣସି କଥା ଭାବିହେଉନାହିଁ । ଟୋନିଆ ମୋ'ର ଏ କି ଦଶା ହେଲା ? ଆମର ଦଶା କ'ଣ ହେବ ? ଟୋନିଆର ଦଶା କଣ ହେବ ? ଆଉ ସାଶେଙ୍କା ? ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡର ? ଆଉ ମୁଁ ? ହେ ଭଗବାନ୍, ହେ ଜୀବନର ଚିରନ୍ତନ ଜ୍ୟୋତି, ତୁମେ କାହିଁକି ମୋତେ ଏପରି ଛାଡ଼ିଦେଇ ଗଲ ! ମୋର ପ୍ରିୟଜନବୃନ୍ଦ, କାହିଁକି ତୁମେମାନେ ସବୁବେଳେ ମୋଠାରୁ ଏପରି ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହୁଚ ? ତୁମେମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି କିଏ ମୋଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ନେଇଯାଉଚି ? କିନ୍ତୁ ଦିନେ ନା ଦିନେ ଆମେ ପୁଣି ଏକାଠି ହେବା, ନିଶ୍ଚୟ ଦିନେ ଏକାଠି ହେବା, ନୁହେଁ ? ମୁଁ ଦିନେ ନା ଦିନେ ନିଶ୍ଚୟ ତୋ'ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବି, ଏହି ଦୀର୍ଘପଥ ଚାଲିକରି ଯିବାକୁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଯିବି, ଆମେ ପୁଣି ଦିନେ ଏକାଠି ହେବା, ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଅବଶ୍ୟ ଘୁଞ୍ଚିଯିବ, ନୁହେଁ ?

''ଏ ମାଟି ଆଁକରି ମୋତେ ଗିଳି ପକାଉନାହିଁ କାହିଁକି ? ମୁଁ କେଡ଼େ ପାଷଣ୍ଡ ଯେ ଟୋନିଆର ଆଉ ଗୋଟିଏ ପିଲା ହେବାର ଥିଲା ବୋଲି ମଧ୍ୟ ମୋର ମନେପଡୁନାହିଁ ? ଏହା ଭିତରେ ପିଲା ହୋଇସାରିବଣି, ମସ୍କୋ ଯିବାବାଟରେ କଣ ସେମାନେ ୟୁରିଆଟିନ୍‌ଠାରେ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲେ ? ଅବଶ୍ୟ ଲାରା ସେମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ନଥିଲା । ଦୋକାନରେ ସିଲାଇକାମ କରୁଥିବା ଗୋଟାଏ ଅପରିଚିତ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ସବୁକଥା ଜାଣିଚି, ଅଥଚ ଲାରା ତା' ଚିଠିରେ ସେ ବିଷୟରେ ପଦେହେଲେ କିଛି ଲେଖିନାହିଁ । ସେ ଏତେଦୂର ଉଦାସ ହେଲା କିପରି ? ସାମ୍‌ଡ଼େଭିଆତୋଭ୍ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ କିଛି ଲେଖିନାହିଁ ।''

ବସନ୍ତକାଳର ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟ, ଦୂରରୁ କ୍ରୀଡ଼ାରତ ଶିଶୁମାନଙ୍କର କୋଳାହଳ ଶବ୍ଦ ଭାସି ଆସୁଚି । ସେହି ଶବ୍ଦରେ ସମସ୍ତ ବାତାବରଣର ବ୍ୟାପ୍ତି ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲାପରି ମନେହେଉଚି । ଏହି ବ୍ୟାପ୍ତି ହେଉଚି ରୁଷିଆ, ତାଙ୍କର ଅତୁଳନୀୟା ମାତୃଭୂମି—ବହୁଦୂରପ୍ରକୀର୍ତ୍ତିତା, ଶହୀଦ, ରକ୍ତରେ ପବିତ୍ର ହୋଇଥିବା ମାଆ ! ଓଃ, ଜୀବନ ସତେ କେଡ଼େ ମଧୁମୟ ! ବଞ୍ଚିକରି ରହିବା ଓ ଜୀବନକୁ ଭଲପାଇବା ସତେ କି ଅପୂର୍ବ ସୌଭାଗ୍ୟ ! ଜୀବନପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞ ଓ ଉପକୃତ ହୋଇ ରହିବାର ସେହି ସଦାବର୍ତ୍ତମାନ ଅଭିଳାଷ, ତାହା କେଡ଼େ ଅପୂର୍ବ !

ଲାରାର ଚିଠିକୁ ସେ ପକେଟ୍‌ରୁ ବାହାରକଲେ । ଚିଠିର ପଛପଟେ ମଧ୍ୟ କିଛି ଲେଖାହୋଇ ରହିଥିଲା । କ୍ଷୋଭ୍‌ର ଆଲୁଅରେ ସେ ତାହା ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ —

"ତୁମ ପରିବାର ବିଷୟରେ ସମସ୍ତ ଖବର ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିଥିବ। ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ମସ୍କୋରେ ଅଛନ୍ତି । ଟୋନିଆର ଗୋଟିଏ ଝିଅ ହୋଇଚି ।" ତାପରେ କେତେ ଧାଡ଼ି କାଟି ଦିଆହୋଇଚି, ତାପରେ– "ଏସବୁ ଧାଡ଼ି ମୁଁ ନିର୍ବୋଧଙ୍କ ପରି ଯାଦୁସାଦୁ ଲେଖି ଦେଇଥିଲି, ତେଣୁ ପଛରେ କାଟି ପକାଇଲି । ଦେଖା ହେବାପରେ ପ୍ରାଣଭରି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା । ମୋତେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ଘୋଡ଼ା ସଜିଲ୍ କରିବାକୁ ହେବ । ଘୋଡ଼ା ନମିଳିଲେ ମୁଁ କିପରି ଯାଇପାରିବି କେଜାଣି । କାଟେଙ୍କାକୁ ତ ସଙ୍ଗରେ ନେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ ।..." ତାପରେ ଶେଷ କେତେଧାଡ଼ି ନେସି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ିବା ସମ୍ଭବ ହେଲାନାହିଁ ।

"ନିଶ୍ଚୟ ସେ ସାମ୍‌ଡ଼େଭିଆତୋଭ୍‌ଙ୍କଠାରୁ ଘୋଡ଼ା ମାଗି ନେଇଥିବ,"–ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ । "ଯଦି ତା'ର କୌଣସି ଗୋପନୀୟ ବିଷୟ ଥାନ୍ତା, ତେବେ ସେକଥା ସେ ଚିଠିରେ କଦାପି ଲେଖିନଥାନ୍ତି ।"

୮

ଘର ଗରମ ହୋଇ ଆସିବା ପରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କିଛି ଖାଇବାର ଯୋଗାଡ଼ କଲେ । ତା'ପରେ ତାଙ୍କୁ ଏତେ ନିଦ ଘୋଟି ଆସିଲା ଯେ ପୋଷାକପତ୍ର ନବଦଳି ସେ ସୋଫାଉପରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ । କାଛ ଓ କବାଟ ସେକଡୁ ମୂଷାଙ୍କର ଉପଦ୍ରବ-ଶବ୍ଦ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ବାଧା ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଗୋଟିଏପରେ ଗୋଟିଏ କରି ସେ ଦୁଇଟି ଖରାପ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲେ ।

ମସ୍କୋରେ ଗୋଟିଏ ଘରଭିତରେ ସେ ଅଛନ୍ତି । ଘରେ କାଚର କବାଟ ଲାଗିଚି । କବାଟ ବନ୍ଦ ଅଛି । ତଥାପି ଖୋଲିଯିବା ଭୟରେ ସେ କବାଟକୁ ଜୋର୍‌ରେ ନିଜଆଡ଼କୁ ଟାଣିକରି ଧରିଚନ୍ତି । କବାଟ ଆରପାଖରୁ ନାବିକର ପୋଷାକ ଓ ଟୋପି ପିନ୍ଧିଥିବା ତାଙ୍କର ଛୋଟ ପୁଅ ସାଶେଙ୍କା କବାଟ ଧଡ଼ଧଡ଼ କରୁଚି, କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଭିତରକୁ ଆସିବ ବୋଲି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଚି, ପୁଅପଛରେ ଗୋଟାଏ ଜଳପ୍ରପାତ, ଭୟଙ୍କର ଗର୍ଜନ କରି ପାଣି ପଡୁଚି ।

ପାଣିର ଗର୍ଜନରେ ପିଲାଟି ଭୟତ୍ରସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଚି, ସେହି ଶବ୍ଦରେ ତା'ର କାନ୍ଦଣା କୁଆଡ଼େ ବୁଡ଼ିଗଲା ପରି ମନେହେଉଚି, ଏବଂ ସେ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ବାରବାର 'ବାପା'ବୋଲି କହିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କ ହୃଦୟ ଫାଟିଯିବାପରି ଲାଗୁଥାଏ । ପିଲାଟିକୁ କୋଳକୁ ନେବାଲାଗି ସେ ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି, ଆପଣାର ଛାତିପାଖକୁ ମାଡ଼ି ଧରିବାକୁ ଚାହୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ତାକୁନେଇ ଯେତେଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ସେଠାରୁ ଦଉଡ଼ି ପଳାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି ।

ଏଣେ ଆଖିରୁ ଧାରଧାର ଲୁହ ବହିଯାଉଥାଏ । ତଥାପି ସେ କବାଟର କଡ଼ାଧରି ଟାଣି ରଖିଥାନ୍ତି ଓ ପିଲାଟିକୁ ଭିତରକୁ ଆସିବାକୁ ଦେଉନଥାନ୍ତି ।

ଝାଳ ଓ ଲୁହରେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଗାଧୋଇଲାପରି ହୋଇ ସେ ନିଦରୁ ଉଠିଲେ । "ମୋତେ ଜର ହେଲାଣି, ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ ପଡ଼ିଲିଣି," ସେ ଭାବିଲେ,"କିନ୍ତୁ ଏ ଜର ଟାଇଫସ୍ ନୁହେଁ । କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଥିବା କାରଣରୁ ଶରୀର ବର୍ତ୍ତମାନ ବଡ଼ ବିପଜ୍ଜନକ ଭାବରେ

ଅସୁସ୍ଥ ହେବାକୁ ବସିଚି, ଗୋଟାଏ ସଙ୍କଟ ବେଳ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଯାଉଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ନେଇ ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିବ । ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରୁ କିଏ ଜିତିବ କେଜାଣି ? କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏତେ ନିଦ ମାଡୁଚି ଯେ ମୁଁ ଆଉ କୌଣସି କଥା ଭାବିପାରୁନାହିଁ ।'' ପୁଣି ଥରେ ସେ ନିଘୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ ।

ମସ୍କୋ ନଗରୀରେ ଏକ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଶୀତସକାଳର ସ୍ୱପ୍ନ ସେ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବିପ୍ଳବ ପୂର୍ବର ଏକ ଶୀତସକାଳ । ସକାଳୁ ଲୋକମାନେ ଯା'ଆସ କରୁଚନ୍ତି, ଟିଣିଟିଣି ହୋଇ ଗାଡ଼ିର ଘଣ୍ଟିମାନ ବାଜୁଚି, ବରଫ ପଡ଼ି ରାସ୍ତା ଧୂସର ହୋଇ ରହିଚି ।

ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କୋଠାଘର, ଅନେକ ଝରକା ଲାଗିଚି । ଝରକାରେ ପରଦାମାନ ଝୁଲୁଚି, ଘରଭିତରେ ଲୋକମାନେ ପୋଷାକପତ୍ର ପିନ୍ଧି ନିଦରେ ଶୋଇଚନ୍ତି । ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ରେଲଡବା ପରି କୋଠରିଗୁଡ଼ିକ ମଇଳାହୋଇ ପଡ଼ିଚି । ତେଲିଆ ଖବରକାଗଜ ଉପରେ ଅଇଁଠାମାନ ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି । ଚଟାଣ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଜୋତାମାନ ଯୋଡ଼ିଯୋଡ଼ି ହୋଇ ଥୁଆହୋଇଚି । ଲାରା ବଡ଼ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ଏଘରୁ ସେଘରକୁ ଯିବାରେ ଲାଗିଚି ଓ ସେ ତା'ର ପଛେପଛେ ଯାଉଚନ୍ତି । ସେ ତାକୁ କଣସବୁ କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେସବୁ ଶୁଣିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଲାରାର ସମୟ ନାହିଁ । କେବଳ ବେଳେବେଳେ ସେ ପଛକୁ ବୁଲିପଡ଼ି ତାଙ୍କୁ ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଦେଉଚି ଏବଂ ଠୋ'ଠୋ' ହସିଦେଉଚି । ଲାରା ଓ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଚିରଦିନ ଠିକ୍ ଏହିପରି ସମ୍ବନ୍ଧ ହିଁ ରହି ଆସିଚି । ଏହି ନାରୀଟି ପାଇଁ ସେ ତାଙ୍କର ସର୍ବସ୍ୱ ତ୍ୟାଗ କରିଚନ୍ତି, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ସେ ତାହାରି ପାଖରେ ଆସି ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଚନ୍ତି, ତାହା ତୁଳନାରେ ଜଗତରେ ସବୁକଥା ତାକୁ ସାରହୀନ ମନେ ହୋଇଚି, ତଥାପି ସେ ଅତି ସହାନୁଭୂତିହୀନ ଭାବରେ ଦୂରରେ ରହିଚି, ଦୂରରୁ ତାଙ୍କୁ ଅତି ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ଆକର୍ଷଣ କରିବାରେ ଲାଗିଚି ।

୯

ସେ ନିଜେ ନୁହନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କରି ଭିତରେ ରହିଥିବା କୌଣସି ବୃହତ୍ତର ସାମଗ୍ରୀ ଭିତରେ ରହି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା, ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଶବ୍ଦମାଳା ହୋଇ ଜଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । କ୍ରନ୍ଦନଶୀଳ ଆତ୍ମା ସହିତ ସେ ମଧ୍ୟ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆପଣାପ୍ରତି ତାଙ୍କର କରୁଣା ଜନ୍ମିଲା ।

ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଚେତା ହେଲାବେଳେ, ପ୍ରଳାପ ଓ ମୂର୍ଚ୍ଛା ମଝିରେ ଆସୁଥିବା କିଞ୍ଚିତ୍ ବିରତି ସମୟରେ ସେ ଭାବୁଥିଲେ, ''ମୋର ଦେହ ଖରାପ ହେଲାଣି । ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଟାଇଫସ୍ ରୋଗ ମୋତେ ଗ୍ରାସ କରି ବସିଲାଣି । ମୋତେ ଶୀଘ୍ର କିଛି ଖାଇନେବାକୁ ହେବ, ନଚେତ୍ ଉପବାସରେ ମୋର ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଯିବ ।''

କିନ୍ତୁ କହୁଣି ଭରାଦେଇ ଉଠିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା ମାତ୍ରକେ ସେ ଜାଣିପାରୁଥିଲେ ଯେପରି ତାଙ୍କର ଆଉ ଉଠିବାକୁ ଶକ୍ତି ପାଉନାହିଁ । ତା'ପରେ ସେ ଅଚେତ ହୋଇପଡୁଥିଲେ ବା ନିଦରେ ଶୋଇଯାଉଥିଲେ ।

ଟିକିଏ ହୋସ୍ ହୋଇ ଆସିବା ଏକସମୟରେ ସେ ଭାବିଲେ, ''ମୁଁ ଏଠି କେତେବେଳୁ ଶୋଇଲିଣି ? କେତେ ଘଣ୍ଟା ? କେତେ ଦିନ ? ଶୋଇବାକୁ ଯିବାବେଳେ ବସନ୍ତକାଳ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଝରକାଉପରେ ଏତେ କୁହୁଡ଼ି ବସିଯାଇଚି ଯେ ଘରଟାଯାକ ଅନ୍ଧାର କରିଦେଇଚି ।''

ରୋଷେଇଘରେ ମୂଷାମାନେ ବାସନ ଖଡ଼ଖଡ଼ କରୁଥାନ୍ତି, କାଛଉପରେ ଚଢ଼ି ଯାଉଥାନ୍ତି, ପୁଣି ତଳକୁ ଡେଇଁ ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରୁଥାନ୍ତି ।

ସେ ପୁଣି ନିଦରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ, ଉଠି ଦେଖିଲେ ଯେ ତୁଷାରିତ ଝରକାମାନ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କରି ସାରିଲାଣି । ସକାଳ ହୋଇଚି କି ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ି ଆସୁଚି, ସେ ଆଦୌ ଠଉରାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ପାଖରୁ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାପରି ତାଙ୍କର ମନେହେଲା, ହୁଏତ ପାଗଳ ହୋଇଯାଉଚନ୍ତି ମନେକରି ସେ ଭୀତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଆପଣାପ୍ରତି ତାଙ୍କର ବଡ଼ କରୁଣାଭାବ ଜାତ ହେଲା । ଭଗବାନ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଇଚନ୍ତି, ନିଃଶବ୍ଦ କଥନରେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ସେ ଏହି ଅଭିଯୋଗ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ''ହେ ଚିରନ୍ତନ ଆଲୋକ, ତୁମେ କାହିଁକି ମୋତେ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲିଗଲ, ନରକର ଘନତମସାରେ ମୋତେ ପକାଇଦେଇ ଚାଲିଗଲ ?''

ହଠାତ୍ ସେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ ଯେ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ପ୍ରଳାପ କରୁନାହାନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଦେହରେ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଲୁଗାପଟା ନାହିଁ, ତାଙ୍କୁ ଧୋଇଧାଇ ଦିଆହୋଇଚି ଓ ସେ ଖଣ୍ଡେ ପରିଷ୍କାର ଜାମା ପିନ୍ଧି ବର୍ତ୍ତମାନ ପରାହୋଇଥିବା ଏକ ବିଛଣା ଉପରେ ଶୋଇଚନ୍ତି । ଲାରା ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସିଚି, ତାଙ୍କ ଉପରକୁ ଆଉଜି ପଡ଼ିଚି, ତା'ର ବାଳ ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡବାଳ ସହିତ ଏକତ୍ର ହୋଇଯାଇଚି, ଦୁହିଁଙ୍କ ଆଖିରୁ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ ଲୁହ ଗଡ଼ିପଡୁଚି । ଆନନ୍ଦବିହ୍ୱଳ ଭାବରେ ପୁଣି ସେ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ।

୧୦

ଭଗବାନ ତାଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲିଗଲେ ବୋଲି ସେ ଅଭିଯୋଗ କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟର ସମସ୍ତ ପ୍ରସ୍ଥ ଯେପରି ତାଙ୍କର ଶଯ୍ୟାଉପରକୁ ଆନତ ହୋଇ ଆସିଚି, ଦୁଇଟି ନାରୀ ବାହୁର ରୂପରେ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ହସ୍ତ ପ୍ରସାରିତ କରି ରଖିଚି । ତାଙ୍କର ମସ୍ତିଷ୍କ ଆନନ୍ଦ ଭିତରେ ସନ୍ତରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ଓ ଠିକ୍ ମୂର୍ଚ୍ଛାଗଲା ପରି ସେ ଏକ ପରମ ଶାନ୍ତିର ଗଭୀର ଅତଳକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲେ ।

ଜୀବନସାରା ସେ ସବୁବେଳେ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହି ଆସିଥିଲେ, ଘରେ ନାନାପ୍ରକାର କାମ କରୁଥିଲେ, ରୋଗୀ ଦେଖି ଯାଉଥିଲେ, ଭାବୁଥିଲେ, ପଢୁଥିଲେ ଓ ଲେଖୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର କର୍ମ, ବିଚାର ଓ ସଂଗ୍ରାମ କରିବା ବନ୍ଦ କରି ଦେବାରେ, କିଛି ସମୟ ଲାଗି ସବୁ ପ୍ରକୃତି ହାତରେ ଛାଡ଼ିଦେବାରେ, ଆପଣାକୁ ପ୍ରକୃତି ପାଖରେ ସମର୍ପଣ କରିଦେଇ ତାହାରି ସଦୟ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ଉଦାର ହାତରେ ପରିପାଳିତ ହେବାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କେତେ ଶାନ୍ତି ଓ କଲ୍ୟାଣ ନିହିତ ନରହିଚି ?

ସେ ଅତିଶୀଘ୍ର ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରି ଆସିଲେ । ଲାରା ତାଙ୍କୁ ଖୁଆଇ ଦେଉଥିଲା, ତାଙ୍କର ଶୁଶ୍ରୂଷା କରୁଥିଲା, ଆପଣାର ଯତ୍ନରେ, ପ୍ରଭାନ୍ୱିତ କମନୀୟତାରେ, ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଉତ୍ତରରେ, ମଧୁର ଧୀର ଭାଷଣରେ ତାଙ୍କୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ରଖିଥିଲା ।

ସେମାନଙ୍କର ଉଭୟଙ୍କର ଜୀବନଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନେକ ସମାନତା ରହିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଅବଶିଷ୍ଟ ସଂସାରରୁ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଓ ଭିନ୍ନତା ସେମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର ପାଖକୁ ଆହୁରି ନିବିଡ଼ କରି ଏକତ୍ର କରି ଆଣୁଥିଲା । ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ଜୀବନ ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଅଥଚ କରୁଣଭାବରେ ଯେଉଁ ଦିଗରେ ଗତି କରି ଯାଉଥିଲା, ତାହା ଉଭୟଙ୍କୁ ସମାନ ଭାବରେ ବିକର୍ଷିତ କରି ପକାଉଥିଲା ।

ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ପ୍ରଗାଢ଼ ପ୍ରେମ କରୁଥିଲେ । ଏହା ଏକ ମହାନ୍ ପ୍ରେମ ଥିଲା । ପ୍ରେମଭାବରେ ଅସାଧାରଣ ମହିମା ବିଷୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜ୍ଞାନ ରହି ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ପ୍ରେମର ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଅଭିଶପ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ-ଜୀବନର ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ଧନ୍ୟ କରି ପ୍ରେମ କାଳହୀନତାର ନିଶ୍ୱାସପରି ସେମାନଙ୍କୁ ଆପଣାର ଆବେଗ ସ୍ପର୍ଶ ଦେବାକୁ ଆସୁଥିଲା, ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଅପୂର୍ବ ପ୍ରକାଶର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଉଥିଲା, ସେମାନେ ଆପଣା ବିଷୟରେ ଓ ଏହି ସମଗ୍ର ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଅବିରାମ ନବନବ ଆବିଷ୍କାର କରି ବାହାରି ପଡୁଥିଲେ । ଏହାହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ କରି ରଖିଥିଲା ।

୧୧

''ତୁମକୁ ଅବଶ୍ୟ ଆପଣାର ପରିବାର ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ତୁମକୁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଅଧିକ ଦିନ ଏଠାରେ ଅଟକାଇ ରଖିବିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ଟିକିଏ ଚିନ୍ତା କରି ଦେଖ, ସୋଭିଏଟ୍ ରୁଷିଆର ଶାସନାଧୀନରେ ଆସିବା ମାତ୍ରକେ ଆମକୁ ଏହି ଦେଶର ସର୍ବନାଶକୁ ଅଙ୍ଗେ ଲିଭାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଶାସନକୁ ଚାଲୁ ରଖିବାକୁ ସେମାନେ ଆମଠାରୁ ସବୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଉଚନ୍ତି । ତୁମେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲାବେଳେ ୟୁରିଆଟିନ୍‌ରେ ଯେତେଯେତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଯାଇଚି, ତୁମେ ତାହା କଳ୍ପନା ହିଁ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏଠୁ ସବୁ ଜିନିଷ ଛାଣିଛୁଣି ମସ୍କୋକୁ ପଠାଯାଉଚି । କିନ୍ତୁ ସମୁଦ୍ରକୁ ଶଙ୍ଖେପାଣି ପରି ନଗରର ଅବଶ୍ୟକତାରୂପୀ ଅତଳ ଗର୍ଭ ଭିତରେ ସେସବୁ କୁଆଡ଼େ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଉଚି । ଏଣେ ଆମେ ଏଠାରେ ନିଃସ୍ୱ ହୋଇପଡୁଚୁ । ଡାକ ବନ୍ଦ, ଯାତ୍ରୀ ଯିବାଆସିବା ବନ୍ଦ, ଯେତେ ଗାଡ଼ି ଯାଉଚି, କେବଳ ସହରକୁ ରୁଟି ନେଇଯାଉଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସହରଯାକ ପ୍ରବଳ ଅସନ୍ତୋଷ ବ୍ୟାପି ରହିଚି, ହୁଏତ ବିଦ୍ରୋହ ହୋଇପାରେ । ଏଣେ ପୋଲିସ୍ କେଉଁଠି କୌଣସି ଅସନ୍ତୋଷର ସୁରାକ ପାଇବାମାତ୍ରକେ ତାକୁ ନିର୍ମମ ଭାବରେ ଦବାଇଦେଇ ଆସୁଚି ।

''ଏପରି ଦୁର୍ବଳ ଦେହରେ ଅସ୍ଥିଚର୍ମସାର ଶରୀର ନେଇ ତୁମେ କିପରି ଏତେବାଟ ଯିବ ? ପାଦରେ ଚାଲିକରି ଯିବାକୁ ତୁମର ସତେ ସାହସ ପାଉଚି ? ତୁମେ ସେଠାରେ କଦାପି ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରିବ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଶରୀରକୁ ଟିକିଏ ବଳ ଆସିଗଲେ ଅଲଗା କଥା ।

''ତୁମକୁ ଉପଦେଶ ଦେବାଲାଗି ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ କୌଣସି ଦମ୍ଭ କରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତୁମ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପଡ଼ିଥିଲେ ମୁଁ ଅନ୍ତତଃ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ଏଠାରେ କୌଣସି କାମରେ ଯାଇ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି । ତୁମେ ଡାକ୍ତରୀ କାମ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ତାହାର ଆଦର କରିବେ । ସ୍ଥାନୀୟ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଭାଗରେ ତୁମକୁ କୌଣସି ନା କୌଣସି କାମ ଅବଶ୍ୟ ମିଳିଯାଇ ପାରିବ ।

''କିନ୍ତୁ ତୁମକୁ କିଛି ନା କିଛି କରିବାକୁ ହେବ । ତୁମର ବାପା ସାଇବିରିଆରେ ଜଣେ ଲକ୍ଷପତି ଥିଲେ, ତୁମର ସ୍ତ୍ରୀ ହେଉଚି ସ୍ଥାନୀୟ ଜଣେ ଜମିଦାର ଓ ଶିଳ୍ପପତିଙ୍କର ଝିଅ, ତୁମେ ପାର୍ଟିସାନ୍ ବାହିନୀ ସହିତ ଥିଲ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଠାରୁ ଚାଲିଆସିଚ । ତୁମେ ଏସବୁ ଘଟଣାକୁ କଦାପି ଏଡ଼ିଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ବିପ୍ଲବ ବାହିନୀରୁ ଖସି ପଳାଇ ଆସିଚ, ସେମାନେ ତୁମକୁ ଅବଶ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସଘାତକ ବୋଲି କହିବେ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ପରିସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ତୁମର ନିକମା ହୋଇ ବସିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମୋ'ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା ତୁମ ଅବସ୍ଥାଠାରୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଭଲ ନୁହେଁ । ମୋତେ ମଧ୍ୟ କିଛି ନା କିଛି କାମ ଆଦରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୁଁ ତ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଆଗ୍ନେୟଗିରି ଉପରେ ଆସି ବସିଚି ।''

''ଅର୍ଥାତ୍ ? ଷ୍ଟ୍ରୋନନିକଭ୍‌ଙ୍କର ଖବର କଣ ?''

''ସେହିଁ ହେଉଚନ୍ତି ମୋର ସବୁ ଦୁଇବସ୍ଥାର କାରଣ । ତାଙ୍କର ଅନେକ ଶତ୍ରୁଥିଲେ ବୋଲି ମୁଁ ତୁମକୁ ଆଗରୁ କହିଥିଲି । ଲାଲବାହିନୀ ବିଜୟଲାଭ କରିବାପରେ, ଯେଉଁ ଅଦଳୀୟ ସୈନିକମାନେ ଉପର ପାହିଆକୁ ଉଠିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ସର୍ବନାଶ ହେବାକୁ ବସିଚି । ଦଳ ଭିତରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବାହାର କରି ଦିଆଗଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରାନଗଲେ ତାହା ସେମାନଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପାଶାର ସ୍ଥିତି ଏକ ବିଶେଷ ସ୍ଥିତି, ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ବିଷମ ସଙ୍କଟରେ ପଡ଼ିଚି । ତୁମେ ତ ସେ ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳରେ ଥିଲା ବୋଲି ଜାଣିଚ । ମୁଁ ଶୁଣୁଚି, ଯେ ସେ ସେଠାରୁ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇଯାଇ ଲୁଚି ରହିଚି । ସେମାନେ ତାକୁ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେସବୁ କଥା ଥାଉ । କାନ୍ଦିବାକୁ ମୁଁ ହାଡ଼େ ହାଡ଼େ ଘୃଣା କରେ । କିନ୍ତୁ ତା' ବିଷୟରେ ଆଉ ପଦେ କଥା କହିଲେ, ମୁଁ ବୋବାଳି ଛାଡ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେବି ।''

''ତୁମେ ତ ତାକୁ ଅତିଶୟ ଭଲ ପାଉଥିଲ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଭଲ ପାଉଚ ?''

''ମୁଁ ତାକୁ ବିବାହ କରିଥିଲି । ସେ ମୋର ସ୍ୱାମୀ । ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ମୟଜନକ, ବଡ଼ ସଚ୍ଚୋଟ, ବଡ଼ ପ୍ରଭାନ୍ୱିତ । ମୋର ଅନେକ ଦୋଷ ରହିଚି । ଅବଶ୍ୟ କେବେହେଲେ ମୁଁ ତା'ର କୌଣସି କ୍ଷତି କରିନାହିଁ, ସେପରି କହିଲେ ସତ୍ୟର ଅପଲାପ ହେବ । କିନ୍ତୁ ସେ ଏତେ ଅସାଧାରଣ ଓ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ବୃହତ୍ ଯେ ତା' ତୁଳନାରେ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଛୋଟ, ମୁଁ କିଛି ନୁହେଁ । ମୋର ସବୁ ଦୋଷ ସେଇଠି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଅନୁରୋଧ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏସବୁ କଥା ଏତିକିରେ ରହୁ । ଆଉକେବେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ତୁମକୁ ସବୁକଥା କହିବି ।

''ତୁମର ଟୋନିଆ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ? ଠିକ୍ ଯେପରି କେଉଁ ଶିଳ୍ପୀ ଗଢ଼ି ଥୋଇଦେଇଚି ! ତା'ର ପିଲା ହେଲାବେଳେ ମୁଁ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲି । ଆମର ଭାରି ଭଲ ପଡ଼ିଗଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ନହେବା ଭଲ ।''

"ମୁଁ କହୁଥିଲି, ଚାଲ ଦୁହେଁ କାମ କରିବା । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ କାମ କରିବାକୁ ଯିବା ଏବଂ ମାସ ଶେଷରେ ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ ରୁବଲ ଜମାକରି ପାରିବା । ତୁମେ ତ ଜାଣିତ, ସାଇବିରିଆର ବ୍ୟାଙ୍କନୋଟ୍‌ମାନ ଏଠି ଅନେକ ଦିନଯାଏ ଚଳୁଥିଲା । ତା'ପରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅଚଳ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଗଲା ଏବଂ ଅନେକ ଦିନଯାଏ ଏଠି କୌଣସି ପ୍ରକାର ମୁଦ୍ରା ଚଳୁନଥିଲା । ସେତେବେଳେ ତୁମେ ବେମାର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲ । ତଥାପି ଆମେ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଚଳିଗଲୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ରେଲଗାଡ଼ିରେ ଗାଡ଼ିଏ ବ୍ୟାଙ୍କନୋଟ୍ ବୋଝାଇ ହୋଇ ଆସି ପହଞ୍ଚିଚି ବୋଲି ସମସ୍ତେ କହୁଚନ୍ତି, ପ୍ରାୟ ଚାଳିଶି ଶଗଡ଼ ହେବ । ନାଲି ନୀଳ ଦୁଇରଙ୍ଗରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ବଡ଼ କାଗଜରେ ଛପାଯାଇଚି, ଏବଂ ଠିକ୍ ଡାକଟିକଟ ପରି ଛୋଟ ଛୋଟ ବର୍ଗାକାରରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଚି । ନୀଳ ବର୍ଣ୍ଣଗୁଡ଼ିକର ମୂଲ୍ୟ ପଚାଶଲକ୍ଷ ରୁବଲ ଓ ନାଲିଗୁଡ଼ିକର ମୂଲ୍ୟ ଶହେଲକ୍ଷ । କିନ୍ତୁ ଭଲ ଛପା ନହୋଇଥିବାରୁ ଅଳ୍ପଦିନରେ ସେଥିରୁ ରଙ୍ଗ ଉଡ଼ିଯାଇଚି ।"

"ହଁ, ମୁଁ ବି ଏ ନୂଆ ନୋଟ୍ ଦେଖିଚି । ଆମେ ମସ୍କୋ ଛାଡ଼ି ଆସିବାର ଠିକ୍ ପୂର୍ବରୁ ସେଠାରେ ଏହି ନୂଆ ମୁଦ୍ରା ଚାଲୁ ହେଉଥିଲା ।

୧୨

ଭାରିକିନୋଠାରେ ତୁମେ ଏତେ ବେଳ କଣ କରୁଥିଲ ? ସେଠି କଣ ଏବେମଧ୍ୟ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ? ମୁଁ ଭାବିଲି ସେଠି ଆଉ ଜଣେ ହେଲେ କେହି ନଥିବେ । ସବୁ ଛାଡ଼ିଛୁଡ଼ି କୁଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯାଇଥିବେ ।"

"କାଟେଙ୍କା ଆଉ ମୁଁ ମିଶି ତୁମର ଘର ସଫା କରୁଥିଲୁ । ମୁଁ ଭାବିଥିଲି ଯେ ପ୍ରଥମେ ତୁମେ ସେଇଠାକୁ ହିଁ ଯିବ । ତୁମେ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଘର ଅଳିଆମଳିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବ, ଏକଥା ମୋତେ ଭଲ ଲାଗିନଥାନ୍ତା ।"

"କ'ଣ ଏତେ ମଇଳା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ?"

"ହଁ, ଭାରି ମଇଳା, କିନ୍ତୁ ଆମେ ପରିଷ୍କାର କରିଦେଇ ଆସିଚୁ ।"

"ତୁମେ କେଡ଼େ ସଂକ୍ଷେପରେ ମୋ' କଥାର ଉତ୍ତର ଦେଇଦେଉଚ ! ମୋର ମନେହେଉଚି ଯେ ତୁମେ ହୁଏତ କୌଣସି କଥା ଲୁଚାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚ । କିନ୍ତୁ ତୁମ ଇଚ୍ଛା, ତୁମଠାରୁ ଜବରଦସ୍ତି କଥା ନେବାକୁ ମୁଁ ଆଦୌ ଚେଷ୍ଟା କରିବି ନାହିଁ । ମୋତେ ଟୋନିଆ ବିଷୟରେ କହ । ସେମାନେ ପଛ ପିଲାଟିର କଣ ନାଆଁ ରଖିଥିଲେ ?"

"ମାଶା, ତୁମ ମାଆଙ୍କର ନାମ ଅନୁସାରେ ।"

"ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୋତେ ଆଉସବୁ କଥା କହ ।"

"କିନ୍ତୁ ମୋର ଅନୁରୋଧ, ବର୍ତ୍ତମାନ ନୁହେଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସେସବୁ କହିବାକୁ ବସିଲେ ମୋତେ କାନ୍ଦ ମାଡ଼ିବ ।"

"ଯେଉଁ ସାମ୍‌ଡେଭିଆତୋଭ୍‌ଙ୍କଠାରୁ ଘୋଡ଼ା ନେଇ ତୁମେ ଭାରିକିନୋ ଯାଇଥିଲ, ସେ ଖୁବ୍ ଚମତ୍କାର ଲୋକ, ନା ?"

"ଖୁବ୍ ।"

"ମୁଁ ବି ତାଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଭଲକରି ଚିହ୍ନିଚ । ଆମେ ସେଠାରେ ରହୁଥିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଆମର ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ଥିଲା । ଆମେ ନୂଆ ନୂଆ ଆସିଥାଉ । ସେ ଆମକୁ ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଚନ୍ତି ।"

"ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣିଚି, ସେ କହୁଥିଲେ ।"

"ତୁମ ଦୁହିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାରି ବନ୍ଧୁତା ହୋଇଯିବଣି । ସେ କଣ ତୁମକୁ ମଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚନ୍ତି ?"

"ସେ ମୋତେ ଅନେକଭାବେ ଉପକୃତ ଓ ଅନୁଗୃହୀତ କରୁଚନ୍ତି । ସେ ନଥିଲେ ମୁଁ କିପରି କ'ଣ କରୁଥାନ୍ତି କେଜାଣି ?"

"ହଁ, ମୁଁ ବେଶ୍ କଳ୍ପନା କରିପାରୁଚି । ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବେଶ୍ ସଖ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଚି ବୋଲି ମୁଁ ଅନୁମାନ କରିପାରୁଚି । ସେ କଣ ତୁମପାଖକୁ ଆସି ଭାରି ଗୁରେଇତୁରେଇ ହୁଏ ?"

"ସବୁବେଳେ, ହେବା କଥା ତ !"

"ଏବଂ ତୁମେ କଣ ତାଙ୍କୁ ଭଲପାଅ ? କ୍ଷମା କରିବ, ସେପରି ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବା ମୋ'ପକ୍ଷରେ ଆଦୌ ଉଚିତ ନୁହେଁ, ମୁଁ ଅନେକ ଦୂରକୁ ଚାଲିଗଲି । ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବ ।"

"ନାଇଁ, ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏଆସେ ନାହିଁ, ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିପରି ସମ୍ପର୍କ ରହିଚି, ତୁମେ ବୋଧହୁଏ ଏହିକଥା ଜାଣିବାକୁ ଚାହୁଁଚ । କେବଳ ବନ୍ଧୁତା ବ୍ୟତୀତ କଣ ଅଧିକ କିଛି ସମ୍ପର୍କ ରହିଚି କି ? ନାଇଁ, କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ସେ ମୋ' ପାଇଁ ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଚନ୍ତି, ସେଥିଲାଗି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଁ ବହୁତ ଋଣୀ ରହିବି, କିନ୍ତୁ ଯଦି ସେ ମୋତେ ଓଜନ କରି ମୋ'ପାଖରେ ସେତିକି ସୁନା ଆଣି ରଖିଦେବେ ବା ମୋ'ପାଇଁ ଆପଣାର ଜୀବନ ସମର୍ପଣ କରିଦେବେ, ତଥାପି ମୁଁ ଆଉ ପାହୁଣ୍ଡେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେବି ନାହିଁ । ସେପରି ମଣିଷଙ୍କୁ ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଘୃଣା କରିଆସିଚି, ସେଭଳି ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ମୋ' ପ୍ରକୃତିର କୌଣସି ମେଳ ନାହିଁ । ଜୀବନରେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହିସବୁ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅନେକ ଉପକାରରେ ଆସନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଅନୁଭୂତିର ଜୀବନରେ କେବଳ ଆପଣାର ମରଦପଣିଆ ଦେଖାଇ ହେଉଥିବା ଏହି ଉଦ୍ଧତ ଲୋକମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ମୁଁ ଅଧିକ ଭୟଙ୍କର ଆଉ କିଛି କଳ୍ପନା କରିପାରିବି ନାହିଁ । ସାମ୍‌ଡେଭିଆତୋଭ୍‌ଙ୍କୁ ଦେଖିବାମାତ୍ରେ ଯେପରି ମୋର ଆଉ ଜଣକର କଥା ମନେପଡ଼ିଯାଏ ଯାହାଙ୍କୁ ମୁଁ ହାଡ଼େ ହାଡ଼େ ଘୃଣାକରେ, ଯିଏ ମୋ' ଜୀବନର ସର୍ବନାଶ କରିଦେଇଚନ୍ତି ।"

"ବୁଝିପାରିଲି ନାହିଁ । ତୁମେ କ'ଣ ସବୁ ଚିନ୍ତା କରୁଚ ? ମୋତେ ବୁଝାଇ କହ । ପୃଥିବୀରେ ତୁମେଂହିଁ ସବୁଠାରୁ ଭଲ ମଣିଷ ।"

"ଏଭଳି କାହିଁକି କହୁଚ, ୟୁରୋଚ୍‌କା ? ମୁଁ ଏପରି ଗମ୍ଭୀରହୋଇ ଏସବୁ କଥା କହୁଚି, ଆଉ ସତେ ଯେପରି ଆମେ ବୈଠକଖାନାରେ ବା ସଭାରେ ବସିଥିବାପରି ତୁମେ ମୋର ପ୍ରଶଂସା କରିବାରେ ଲାଗିଚ । ମୁଁ କଣ ତୁମେ ଜାଣିଚ ? ମୋ'ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ବଡ଼

ଦଦରା ହୋଇଯାଇଚି, ମୋର ସମସ୍ତ ଜୀବନରେ ଗୋଟାଏ କଥା ମୂଳରୁ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଚି । ଜୀବନକୁ ମୁଁ ଅତିଶୀଘ୍ର ଆବିଷ୍କାର କରି ପକାଇଥିଲି, ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲି, ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ଖରାପ ଦିଗଟାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଜୀବନକୁ ଦେଖିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲି, ଜୀବନର ଶସ୍ତା ଓ ବିକୃତ ପାଖଟାକୁ ଦେଖିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲି । ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥାର ଅନ୍ୟାୟ ସୁଯୋଗ ନେଉଥିବା ଓ ଆପଣାର ମୋହକଳ୍ପନାଗୁଡ଼ିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଉଥିବା ଜଣେ ଆତ୍ମନିଶ୍ଚିତ ବୃଦ୍ଧବୟସ୍କ ପରାଶ୍ରୟୀ ଶୋଷକର ଆଖି ଜରିଆରେ ମୁଁ ଏହିପରି ଦେଖିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲି ।''

''ବୋଧହୁଏ ମୁଁ ବୁଝିପାରୁଚି । ଏହା ଭିତରେ କୌଣସି ଏକ କଥା ଅଛି ବୋଲି ମୁଁ ଭାବିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଟିକିଏ ରଇଥା । ମୁଁ ବେଶ୍ କଳ୍ପନା କରିପାରୁଚି, ଯେ ତୁମେ ପିଲାଦିନରେ ଅନେକ ଦୁଃଖର ଜ୍ୱାଳା ଭୋଗକରିଚ, ତୁମର ବୟସ ତୁଳନାରେ ସେତେବେଳେ ତୁମକୁ ଏହି ଦୁଃଖ ବଳିପଡ଼ିଚି, ତୁମର ଅଜ୍ଞାନ ଅନଭିଜ୍ଞ ମନରେ ଏହା ପ୍ରବଳ ଆଘାତ ଓ ଆତଙ୍କ ଆଣିଦେଇଚି, ତୁମର ବାଳିକାମନକୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରି ପକାଇଚି । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଅତୀତର କଥା, ଅତୀତରେ ହିଁ ରହୁ । ଅର୍ଥାତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହିସବୁ ବିଷୟର ଚିନ୍ତାରେ ବ୍ୟଥିତ ହେବା ତୁମର ଆଦୌ ଉଚିତ ହେଉ ନାହିଁ । ମୋଭଳି ଯେଉଁମାନେ ତୁମକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି, ବରଂ ସେହିମାନଙ୍କର ବ୍ୟଥିତ ହେବା ଉଚିତ । ତୁମର ସବୁ ଦୁଃଖର ମୂଳ ଏହି ଘଟଣାକୁ ଘଟିବାକୁ ନଦେବାଲାଗି ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଉପସ୍ଥିତ ନଥିଲି, ଏହିକଥା ଭାବିଲାବେଳକୁ ମୋର ବକ୍ଷ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବା ଉଚିତ । ଯେଉଁମାନେ ମୋ'ଠାରୁ ନିମ୍ନ ସ୍ତରର ଲୋକ, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସହିତ ମୋ' ପ୍ରକୃତିର କୌଣସି ମେଳ ନାହିଁ, କେବଳ ସେହିମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୁଁ ଅତି ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ଈର୍ଷା ପରାୟଣ ହୋଇଥାଏ, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଦ୍ୱେଷରେ ଜଳିଉଠେ । ଏହା ବଡ଼ ଅଦ୍ଭୁତ କଥା । କିନ୍ତୁ ମୋର କୌଣସି ସମକକ୍ଷ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ମୋ'ଭିତରେ କୌଣସି ଈର୍ଷା ବା ଦ୍ୱେଷ ଜାଗ୍ରତ କରିପାରେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେଉଁ ପୁରୁଷକୁ ପ୍ରକୃତରେ ବୁଝିପାରେ ଓ ପ୍ରକୃତରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରେ, ଯଦି ସେହି ପୁରୁଷ ମୁଁ ଭଲପାଉଥିବା ନାରୀର ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଯାଏ, ତେବେ ତଥାପି ମୁଁ ତାହାପ୍ରତି କୌଣସି ବୈରଭାବ ପୋଷଣ କରିବି ନାହିଁ, ତାହାସହିତ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କଳହ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବି ନାହିଁ । ତା'ସହିତ ମୋର ଏକ କରୁଣ ସହାନୁଭୂତିମୟ ଭ୍ରାତୃତ୍ୱ ରହିଥିବାର ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିବି । ଅବଶ୍ୟ ଯେଉଁ ନାରୀକୁ ମୁଁ ପ୍ରେମ କରେ, ସେହି ନାରୀକୁ ନେଇ ମୁଁ ତା'ସହିତ କଦାପି ଭାଗ ବାଣ୍ଟି ବସିବାକୁ ଯିବି ନାହିଁ । ପରନ୍ତୁ ମୁଁ ସେହି ନାରୀର ବନ୍ଧନ କାଟିଦେଇ ଆସିବି । ମୋର ସେହି ଦୁଃଖକୁ ଦ୍ୱେଷ ବୋଲି କହିଲେ ଭୁଲ ହେବ । କୌଣସି କଳାକାର ଯଦି ମୁଁ ଯାହା କରୁଚି ଠିକ୍ ସେହିପରି କରୁଥାଏ ଏବଂ ମୋ'ଠାରୁ ଅଧିକ ନିପୁଣ ଭାବରେ କରୁଥାଏ, ତେବେ ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ହିଂସା କରିବି କାହିଁକି ? ହୁଏତ ମୁଁ ମୋର ଆପଣା ଉଦ୍ୟମକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେବି, କାରଣ କେବଳ ତାହାରି ଅନୁକରଣ କରିବାକୁ ମୁଁ କଦାପି ଇଚ୍ଛା କରିବି ନାହିଁ ଏବଂ ସେ ମୋ'ଠାରୁ ଅଧିକ ନିପୁଣ ହୋଇଥିଲେ ସେହି ଦିଗରେ ଅଧିକ ଆଗକୁ ଯିବାଲାଗି ମୋ' ପକ୍ଷରେ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନୀୟତା ରହିବ ନାହିଁ ।

''କିନ୍ତୁ ଆମର ତ ଅନ୍ୟକଥା ପଡ଼ିଥିଲା । ଯଦି ତୁମ ଜୀବନରେ କୌଣସି ଅଭିଯୋଗ ବା କୌଣସି ଦୁଃଖ ନଥାନ୍ତା, ତେବେ ହୁଏତ ମୁଁ ତୁମକୁ ଏତେଦୂର ଭଲପାଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ କେବେ ପଡ଼ିନାହାନ୍ତି, କେବେ ଝୁଣ୍ଟିନାହାନ୍ତି, ସେଭଳି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଆଦୌ ଭଲ ପାଏ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମରେ ଜୀବନ ନାହିଁ, ତେଣୁ ବିଶେଷ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଜୀବନ ଆପଣାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ କରି ଦେଇ ନାହିଁ ।''

''ମୁଁ ଏହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଚି । ମୁଁ ଭାବୁଚି ଯେ ଏହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରିବାଲାଗି ମନୁଷ୍ୟର ଯଥାର୍ଥ କଳ୍ପନାଶକ୍ତି ରହିଥିବା ଦରକାର । ମନୁଷ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟି ଶିଶୁସୁଲଭ ହୋଇଥିବା ଦରକାର । ଏହି କଳ୍ପନାଶକ୍ତି ଓ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଚି । ଯଦି ମୂଳରୁ ଆପଣାର ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆଉଜଣକର ମୋହର ବାଜି ମୋ' ଜୀବନକୁ ବଡ଼ କଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅରୁଚିକର ଭାବରେ ବିକୃତ କରି ଦେଇନଥାନ୍ତା, ତେବେ ହୁଏତ ମୋର ଆପଣାଲାଗି ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟିର ବିକାଶ କରିବାକୁ ମୁଁ ସୁଯୋଗ ପାଇପାରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେତିକିରେ ମୋର କଥା ଶେଷ ହେବ ନାହିଁ । ଜୀବନର ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ହିଁ ମୋର ଜୀବନ ଭିତରେ ଏହି ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ, ଏକ ନୀତିଭ୍ରଷ୍ଟ ସ୍ୱାର୍ଥଲୁବ୍ଧ ଅପଦାର୍ଥର ହସ୍ତକ୍ଷେପ ସକାଶେ ହିଁ ପରେ ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ପ୍ରକୃତରେ ମହାନ୍ ଓ ପ୍ରତିଭାସମ୍ପନ୍ନ ପୁରୁଷ ସହିତ ମୋର ବିବାହ ହେଲା, ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଦୁହେଁ ଭାରି ଭଲ ପାଉଥିଲୁ । ତଥାପି ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଆମର ବୈବାହିକ ଜୀବନ ଧ୍ୱସ୍ତ ଛାରଖାର ହୋଇଗଲା ।''

''ତୁମ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବିଷୟ କହିବା ପୂର୍ବରୁ ଦଣ୍ଡେ ଅପେକ୍ଷା କର । ତାଙ୍କପ୍ରତି ମୋର କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଈର୍ଷା ନାହିଁ । କେବଳ ମୋ'ଠାରୁ ନିମ୍ନସ୍ତରର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଈର୍ଷା ଜନ୍ମିଥାଏ, ମୋର ସମକକ୍ଷମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ନୁହେଁ । ପ୍ରଥମେ ମୋତେ ଏହି ଅନ୍ୟ ଲୋକଟା ବିଷୟରେ କହ ।''

''କୋଉ ଲୋକଟା ?''

''ଯିଏ ତୁମର ଜୀବନରେ ଏପରି ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇଲା । ସେ ଲୋକଟା କିଏ ?''

''ମସ୍କୋର ଜଣେ ଜଣାଶୁଣା ଓକିଲ । ମୋ'ବାପାଙ୍କର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ । ବାପା ମଲାପରେ ଆମର ଅବସ୍ଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖରାପ ହୋଇଯାଇଥିଲା, ସେତିକିବେଳେ ସେ ମୋର ମାଆଙ୍କୁ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ । ସେ ଅବିବାହିତ ଥିଲେ, ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରଭୂତ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଥିଲା । ତାଙ୍କୁ ଏପରି କୁତ୍ସିତ ଭାବରେ ଚିତ୍ରଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରି ବୋଧହୁଏ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅଧିକ ରୋଚକ କରି ପକାଇଚି । କିନ୍ତୁ ସେ ଜଣେ ଅତି ସାଧାରଣ ସାମାନ୍ୟ ମଣିଷ । ତୁମେ ଚାହିଁଥିଲେ ତାଙ୍କ ନାଆଁ ବି ମୁଁ ତୁମକୁ କହିପାରେ ।''

''କହିବା ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ମୁଁ ଜାଣେ, ମୁଁ ଥରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଥିଲି ।''

''ସତେ ?''

''ଗୋଟିଏ ହୋଟେଲରେ, ଯେତେବେଳେ ତୁମର ମାଆ ବିଷ ଖାଇଥିଲେ, ଅନେକ ରାତି ହୋଇଥାଏ, ତୁମେ ଓ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥିଲେ ।''

''ହଁ, ମୋର ମନେପଡ଼ିଲା, ତୁମେ ଆଉଜଣେ କାହାସହିତ ଆସିଥିଲ । ଛାଇରେ ଠିଆହୋଇଥିଲ, ହୁଏତ ମୋର ଏକଥା ମନେ ପଡ଼ିନଥାନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ମେଲିଉଜେଇଭୋଠାରେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ଥରେ ଏ ବିଷୟରେ ମୋତେ କହିଥିଲ ନା ?''

''କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ମଧ୍ୟ ସେଇଠାରେ ଥିଲେ ।''

''ସତେ ? ହୋଇପାରେ, ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ ଅନେକବାର ଦେଖା ହେଉଥିଲା ।''

''କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଏପରି ସଙ୍କୋଚ ପ୍ରକାଶ କରୁଚ କାହିଁକି ?''

''ତୁମ ମୁହଁରୁ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କ ନାଆଁ ଶୁଣି । ଅନେକ ଦିନହେଲା ମୁଁ ଏଇ ନାଆଁଟା ଶୁଣିନଥିଲି, ତେଣୁ ଭାରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲି ।''

''ସେଦିନ ରାତିରେ ମୋର ଜଣେ ସ୍କୁଲସାଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ମୋ' ସହିତ ଯାଇଥିଲା । ସେହି ହୋଟେଲରେ ମୋତେ ଏକଥା କହିଥିଲା । କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କୁ ଦେଖି ସେ ଚିହ୍ନିପାରିଲା । ପିଲାଦିନେ ଥରେ ରେଲଗାଡ଼ିରେ ବସି ଆସୁଥିବା ବେଳେ ମିଶା ଗର୍ଡ଼ନ ମୋର ବାପାଙ୍କୁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିଥିବାର ଦେଖିଥିଲା । ମୋର ବାପା ଜଣେ ଲକ୍ଷପତି ଶିଳ୍ପମାଲିକ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଏକା ଡବାରେ ବସିଥିଲେ । ଚଳନ୍ତା ଗାଡ଼ୀରୁ ଜାଣିଶୁଣି ବାହାରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ବାପା ଆତ୍ମହତ୍ୟା କଲେ । ଏହି ଯାତ୍ରାକାଳରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଓକିଲ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ସେଇ ବାପାଙ୍କୁ ମଦ ପିଆଇବା ଶିଖାଇଲେ, ତାଙ୍କର ବ୍ୟବସାୟକୁ ବିଗାଡ଼ିଦେଲେ, ଶେଷକୁ ତାଙ୍କୁ ଦେବାଳିଆ କରିପକାଇଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଆତ୍ମହତ୍ୟାର ମୁହଁକୁ ଠେଲି ଦେଲେ । ତାଙ୍କରି ଦୋଷରୁ ହିଁ ମୋର ବାପା ଆତ୍ମହତ୍ୟା କଲେ ଏବଂ ମୁଁ ପିତୃହୀନ ହେଲି ।''

''ଏହା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, ଏହା ଅସାଧାରଣ ! ତେଣୁ ସେ ତୁମକୁ ମଧ୍ୟ ଦଗା ଦେଇଚି, ତୁମର ମଧ୍ୟ ସର୍ବନାଶ କରିଚି । ଏହି ଘଟଣା ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରାଇଦେଲା । ହୁଏତ ଏହାହିଁ ହେବାର ଥିଲା ।''

''ସେଇ ଲୋକଟା ପ୍ରତି ମୋର ପ୍ରବଳ ଓ ଅପ୍ରଶମିତ ଈର୍ଷା ରହିଆସିଚି ।''

''ତୁମେ କିପରି ଏସବୁ କଥା କହୁଚ ? ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଆଦୌ ଭଲ ପାଏ ନାହିଁ, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଘୃଣା କରେ ।''

''ଆପଣାକୁ ଜାଣିବାଲାଗି ତୁମର ଏତେ ଶକ୍ତି ଅଛି ତ ? ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି ବିଶେଷତଃ ନାରୀ-ପ୍ରକୃତି ବଡ଼ ରହସ୍ୟମୟ ଓ ବିରୋଧପୂର୍ଣ୍ଣ । ହୁଏତ ତୁମର ଘୃଣା ଭିତରେ ଏପରି ଗୋଟାଏ କିଛି ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇ ରହିଚି, ଯାହାକି ତୁମକୁ ତାଙ୍କରି ଅଧୀନ କରି ରଖିଚି । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବାଧ୍ୟ ନହୋଇ ହୁଏତ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଯେଉଁ ଲୋକକୁ ତୁମେ ଭଲ ପାଉଚ, କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ପାଖରେ ତୁମେ ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିଚ ।''

''ତୁମେ କି ଭୟଙ୍କର କଥାମାନ ମୁହଁକୁ ଆଣୁଚ ? ପୁଣି ତୁମେ ଯେପରି ଭାବରେ ଏସବୁ କଥା ପ୍ରକାଶ କରିପାରୁଚ, ସେଥିରୁ ମୋର ମନେହେଉଚି ଯେ ଯେତେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ହୁଏତ ଏହା ସତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏହା କି ଭୟଙ୍କର କଥା !''

''ବିଚଳିତ ହୁଅ ନାହିଁ । ମୋ'କଥାକୁ କାନ ଦିଅ ନାହିଁ । ମୋ'ର କହିବାର କେବଳ ଏତିକି ଅର୍ଥ ହେଉଚି ଯେ ଏକ ଅନ୍ଧକାରମୟ ଜ୍ଞାନହୀନ ଉପାଦାନ ପ୍ରତି ମୋର ଭାରି ଈର୍ଷା ହେଉଚି, ଏକ ଅବିବେକୀ ଓ ଅନଧିଗମ୍ୟ ଉପାଦାନ ପ୍ରତି ଭାରି ଈର୍ଷା ହେଉଚି । ତୁମର ପ୍ରସାଧନ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି, ତୁମର ଚର୍ମଉପରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱେଦବିନ୍ଦୁ ପ୍ରତି ମୋର ଈର୍ଷା ହେଉଚି । ତମେ ନିଶ୍ୱାସରେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ବାୟୁରେ ରହିଥିବା କୀଟାଣୁମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଈର୍ଷା ହେଉଚି । ହୁଏତ ସେମାନେ ତୁମର ରକ୍ତଭିତରେ ପଶି ତୁମକୁ ବିଷାକ୍ତ କରି ପକାଇବେ । କୋମାରୋଭ୍ସ୍କିଙ୍କ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ମୋର ଈର୍ଷା ହେଉଚି । ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଏକ ସଂକ୍ରାମକ ବେମାରି ବୋଲି ମନେକରୁଚି । ଦିନେ ସେ ତୁମକୁ ଏଠାରୁ ନେଇ ଚାଲିଯିବେ । ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରିଦେବାକୁ ଆସିବା ମୃତ୍ୟୁପରି ଏହା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । ମୁଁ ଜାଣେ ଏହା ବଡ଼ ଅସମ୍ଭବ ମନେହେବ, ତୁମକୁ ବିଚଳିତ କରି ପକାଇବ, କିନ୍ତୁ ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ମୁଁ କଦାପି ଏକଥା ତୁମକୁ କହି ପାରିନଥାନ୍ତି । ମୁଁ ତୁମକୁ ପ୍ରେମ କରେ, ପାଗଳ ପରି ବିବେକର କୌଣସି ବନ୍ଧ ନମାନି ତୁମକୁ ମୁଁ ଅନନ୍ତକାଳ ପାଇଁ ପ୍ରେମ କରେ ।''

୧୩

''ତୁମ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୋତେ ଅଧିକ କିଛି କୁହ ।''

''ମେଲିଉଜେଭୋଠାରେ ତୁମକୁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଅନେକ କଥା କହିଚି । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଖୋଜିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ତା'ପରେ ତାଙ୍କ ସୈନ୍ୟମାନେ ତୁମକୁ କିପରି ଗିରଫକରି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଧରି ନେଇଗଲେ ବୋଲି ଯେଉଁଦିନ ଏଠି ତୁମଠାରୁ ଶୁଣିଲି, ସେଦିନ ମଧ୍ୟ ଅନେକ କିଛି କହିଥିଲି । ଥରେ ଆପଣାର କାର୍‌ଭିତରକୁ ପଶିଗଲାବେଳକୁ ମୁଁ ଦୂରରୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଚାରିପାଖରେ ଅଗଣିତ ପ୍ରହରୀ ବେଢ଼ି ରହିଥିଲେ । ଦେଖିଲି, ତାଙ୍କର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ନାହିଁ । ସେହି ସୁନ୍ଦର, ନିଷ୍କପଟ ଓ ସଂକଳ୍ପମୟ ମୁଖ, ଜୀବନରେ ଏପରି ନିଷ୍କପଟ ମୁଖ ମୁଁ ଆଉ କେଉଁଠି ଦେଖି ନାହିଁ । ସେହି ପୁରୁଷସୁଲଭ ସରଳ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ, କୌଣସି ଭ୍ରମ ବା ବିକୃତିର କୌଣସି ଚିହ୍ନ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ମୁଁ ଏକ ଅନ୍ତର ଦେଖିପାରିଥିଲି ଏବଂ ତାହାହିଁ ମୋତେ ଭାରି ଶଙ୍କିତ କରି ପକାଇଥିଲା ।

''ମନେହେଲା ଯେପରି ତାଙ୍କର ମୁଖଭିତରେ ଏକପ୍ରକାରର ଅବାସ୍ତବତା ପଶିଯାଇଚି ଓ ତାଙ୍କର ମୁହଁକୁ ଜୀବନହୀନ ଓ ଜ୍ୟୋତିହୀନ କରିଦେଇଚି । ସତେଅବା ଏକ ଜୀବନମୟ ମନୁଷ୍ୟମୁଖ କେବଳ ଏକ ନୀତି ବା ଆଦର୍ଶର ପ୍ରତିକୃତି ଧାରଣ କରିପକାଇଚି, କେବଳ ଏକ ବିଚାରର ପ୍ରତିଚ୍ଛାୟା ହୋଇ ରହିଚି । ଏହା ଦେଖିବାମାତ୍ରକେ ମୋର ହୃଦୟ ଦବିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆପଣାଠାରୁ ଏକ ଉଚ୍ଚତର ଶକ୍ତି ପାଖରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରି ଦେଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ଏହି ଦଶା ହୋଇଚି ବୋଲି ମୁଁ ଅନୁମାନ କଲି । ଏହି ଶକ୍ତି ବଡ଼ ମାରାତ୍ମକ, ବଡ଼ ନିର୍ଦ୍ଦୟ, ଶେଷକୁ ତାଙ୍କୁ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ତାହା ଗ୍ରାସକରି ପକାଇବ । ମୁଁ ଭାବିଲି ତାଙ୍କ ଉପରେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ମୋହର ବାଡ଼େଇ ଦିଆହୋଇ ସାରିଲାଣି ଏବଂ ଏହା ହେଉଚି ତାଙ୍କ ସର୍ବନାଶର ମୋହର । ହୁଏତ ମୋର

ଭ୍ରମ ହୋଇଥାଇପାରେ, ହୁଏତ ତାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତୁମର ପୋଷିତ ମତଦ୍ୱାରା ମୁଁ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇପଡ଼ିଚି, ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଆମର ଯେଉଁ ସହୃଦୟତା ରହିଚି, ତାହାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତୁମଦ୍ୱାରା ଅନେକପ୍ରକାରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଚି ।''

''ବିପ୍ଲବ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କସହିତ ତୁମର ଜୀବନ କିପରି କଟିଥିଲା କହ ।''

''ଅତି ପିଲାଦିନେ ବିଶୁଦ୍ଧ ରହିବା ହିଁ ମୋର ଆଦର୍ଶ ଥିଲା । ସେ ବିଶୁଦ୍ଧତାର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ୱରୂପ ଥିଲା । ଆମେ ପ୍ରାୟ ଏକାଘରେ ବଢ଼ି ଆସିଥିଲୁ । ସେ ଗାଲିଉଲିନ୍ ଓ ମୁଁ । ପିଲାଦିନରୁ ମଧ୍ୟ ସେ ମୋ' ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ମୋତେ ଦେଖିବାମାତ୍ରକେ ତା'ର କଣ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ବୋଧହୁଏ ମୋର ଏସବୁ କହିବା ଉଚିତ ହେଉନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ନଜାଣି ଥିଲା ପରି ଅଭିନୟ କଲେ ମୁଁ ଅଧିକ ଅପରାଧ କରିବି । ପିଲାଦିନରେ ସମସ୍ତେ ଏହିପରି ଏକ ସର୍ବତୋଲୀନ ପ୍ରବଳ ଶିଶୁସୁଲଭ ଆକର୍ଷଣରେ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି: ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ଏହାକୁ ଗୋପନ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ତା'ର ଅଭିମାନ ତାକୁ ଏହାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଦିଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତା'ର ମୁହଁକୁ ଥରେ ଅନାଇଦେଲେ ତା'ର ଭିତରେ ଥିବା ଏହିସବୁ କଥା ଧରାପଡ଼ିଯାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ଆମର ଦେଖାସାକ୍ଷାତ ହେଉଥିଲା । ତୁମ ସହିତ ମୋର ଯେତିକି ପ୍ରକୃତିଗତ ସମାନତା ରହିଚି, ତାଙ୍କ ସହିତ ସେତିକି ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଥିଲା । ସେଇଠି ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ମୁଁ ତାକୁ ମୋର ହୃଦୟଭିତରେ ବରଣ କରି ନେଇଥିଲି । ବୟସ ହେବାକ୍ଷଣି ଏହି ଅଦ୍‌ଭୁତ ବାଳକକୁ ବିବାହ କରିବାଲାଗି ମୁଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲି ଏବଂ ମନେମନେ ତାଙ୍କର ବାଗ୍‌ଦତ୍ତା ହୋଇ ରହିଲି ।

''ତାଙ୍କର ବିଚକ୍ଷଣତା ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଅସାଧାରଣ । ତାଙ୍କର ବାପା ଜଣେ ସାଧାରଣ ରେଲବାଇ ଶ୍ରମିକ ଥିଲେ । ତଥାପି କେବଳ ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ଓ କଠିନ ଅଧ୍ୟବସାୟ ବଳରେ ସେ ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଗଣିତ ଏଇ ଦୁଇଟି ବିଷୟରେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନିକ ଜ୍ଞାନର ଶିଖରରେ ଉପନୀତ ହୋଇପାରିଥିଲେ । ଏହା କିଛି କମ୍ ଗୌରବର ବିଷୟ ନୁହେଁ ।''

''ତୁମେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପରକୁ ଏତେଦୂର ଭଲ ପାଉଥିଲ, ତେବେ ତୁମମାନଙ୍କର ବିବାହ ଏପରି ଭଗ୍ନଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇଗଲା କାହିଁକି ?''

''ଏହାର ଉତ୍ତର ଦେବା ବଡ଼ କଠିନ । ତଥାପି ମୁଁ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । କିନ୍ତୁ ଏହା ମୋତେ ଅତି ବିଚିତ୍ର ଲାଗୁଚି ଯେ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଦେଖିଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ ବିଶେଷତଃ ରୁଷିଆଦେଶର ଜୀବନରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କିପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାମାନ ଘଟିବାରେ ଲାଗିଚି, ତୁମର, ମୋର ଓ ସମସ୍ତଙ୍କର ପରିବାରମାନ କାହିଁକି ଏପରି ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଚି, ସେହିକଥାକୁ ମୋ'ଭଳି ଜଣେ ସାଧାରଣ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ତୁମଭଳି ଜଣେ ବିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଗରେ ବୁଝାଇ କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହା କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କର ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ, କେବଳ ସ୍ୱଭାବ ମିଳିବା ବା ଭିନ୍ନ ହେବାର ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ । କେବଳ ଭଲ ପାଇବା ବା ନପାଇବାର ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ । ଆମର ସମସ୍ତ ରୂଢ଼ି ଓ ପରମ୍ପରା, ଆମର ସମସ୍ତ ଜୀବନରୀତି, ଘର, ପରିବାର ଏବଂ ଶୃଙ୍ଖଳବିଷୟକ ଆମର ଯାବତୀୟ ପ୍ରଣାଳୀ ଏହି ଦେଶବ୍ୟାପୀ ବିବର୍ତ୍ତନ ଓ ସମାଜର ପୁନର୍ଗଠନ ଦାଉରେ ଧୂଳିରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଚି । ମାନବିକ ଜୀବନଯାପନର ସମସ୍ତ ମାର୍ଗ ଧ୍ୱସ୍ତବିଧ୍ୱସ୍ତ ହୋଇଯାଇଚି ।

କେବଳ ନଗ୍ନ ମନୁଷ୍ୟାତ୍ମାର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ତନ୍ତୁମାନ ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଚି । ତୁମର ଓ ମୋର ଜୀବନକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଦିମତମ ପୁରୁଷ ଓ ପ୍ରଥମା ପ୍ରକୃତି ସହିତ ତୁଳନା କରାଯାଇପାରିବ, ସୃଷ୍ଟିର ଉନ୍ମେଷ କାଳରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କର କୌଣସି ଅଙ୍ଗାବରଣ ନଥିଲା ଏବଂ ଆଜି ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରାନ୍ତସୀମାକୁ ଆସି ମଧ୍ୟ ଆମେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଗୃହହୀନ ଓ ଉଲଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଚୁ । ସେହି ପ୍ରଥମ ମାନବଯୁଗଳ ଓ ଆମଭିତରେ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିବା ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବର୍ଷମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅପରିମେୟ ମହନୀୟତା ପରିସୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଆସିଚି, ତୁମେ ଏବଂ ମୁଁ ତାହାରି ସ୍ମୃତିସ୍ୱରୂପ ହୋଇ ରହିଚୁ ଏବଂ ସଂସାର-ଚିତ୍ରପଟରୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯାଇଥିବା ସେହି ଅପୂର୍ବ ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକର ସ୍ମୃତିରେ ହିଁ ଆମେ ବଞ୍ଚିରହିଚୁ, ଭଲ ପାଉଚୁ, ଅଶ୍ରୁପାତ କରୁଚୁ ଏବଂ ପରସ୍ପରକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରିଚୁ ।''

୧୪

ସେ କିଛି ସମୟପାଇଁ ନୀରବ ରହିଲା, ତା'ପରେ ଅଧିକ ସ୍ଥିର ଭାବରେ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କଲା—

''ମୁଁ ତୁମକୁ କହୁଚି ଶୁଣ । ଯଦି ସ୍ତ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ପୁଣି ପାଖେଙ୍କା ହୋଇ ଆସନ୍ତି, ଯଦି ତାଙ୍କର ଏହି କୋପ ଓ ଆକ୍ରମଣ ସେ ବନ୍ଦ କରିଦିଅନ୍ତି, ଯଦି ସମୟ ବଦଳିଯାଏ, ଯଦି କୌଣସି ଅଲୌକିକ ଘଟଣା ଘଟି ଆମର ପାରିବାରିକ ସଂସାର ପୁଣି ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, ଆମର ଘରଭିତରେ ଯଦି ପାଶାର ଡେସ୍କ ଓ ବହିପତ୍ର ଉପରେ ମୁଁ ପୁଣି ଦୀପର ଆଲୁଅ ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଏ, ତେବେ ତାହା ପୃଥିବୀର ଆରପଟେ ଘଟିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ମୋର ଆଣ୍ଠୁରେ ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ବି ସେଠାକୁ ଯିବାକୁ ରାଜି ଅଛି । ତା'ର ଡାକ ଶୁଣି ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ବାହାରି ଆସିବି, ଅତିବାହିତ ଦିନଗୁଡ଼ିକର ସେହି ଅନୁରକ୍ତିକୁ ମୁଁ କଦାପି ଏଡ଼ିଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ, ଯେତେ ଯାହା ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସମସ୍ତ ତ୍ୟାଗକରି ଆସିବି । ଏପରିକି ତୁମକୁ ମଧ୍ୟ । ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉପୁନ ହୋଇଥିବା ଏହି ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ପ୍ରେମକୁ ମଧ୍ୟ । ଓଃ, ମୋତେ କ୍ଷମା କର । ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ସେପରି କହିବାକୁ ଚାହୁନଥିଲି । ଏହା ଆଦୌ ସତ ନୁହେଁ ।

ସେ କାନ୍ଦିକାନ୍ଦି ତାଙ୍କର ବାହୁପାଶ ଭିତରକୁ ଢଳିପଡ଼ିଲା । ତା'ପରେ ଆତ୍ମସମ୍ବରଣ କରି ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି କହିବାକୁ ଲାଗିଲା—

''ଠିକ୍ ଏହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଆହ୍ୱାନରେ ତୁମେ କି କଣ ଟୋନିଆ ପାଖକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ଆକୁଳ ହୋଇପଡୁନାହଁ ? ହେ ଭଗବାନ୍, ଆମକୁ ତୁମେ କି ଶୋଚନୀୟ ଦୁଃଖରେ ଜଳାଇ ମାରୁଚ ? ଆମର କି ଦଶା ହେବ ? ଆମେ କଣ କରିବୁ ?''

ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହେବା ପରେ ସେ କହିଲା—

''କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ କାରଣରୁ ଆମର ସୁଖସଂସାର ଛାରଖାର ହୋଇଗଲା, ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମର ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଉତ୍ତର ଦେଇ ନାହିଁ । ମୁଁ ପରେ ଏହାର କାରଣକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ବୁଝିପାରିଥିଲି, ମୁଁ କହୁଚି ଶୁଣ । ଏହି କାହାଣୀ କେବଳ ଆମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାହାଣୀ ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟ ଅନେକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହୋଇଚି ।''

"କୁହ, ମୋର ଆଦରର ଧନ ।"

"ଯୁଦ୍ଧର ଦୁଇବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଆମର ବିବାହ ହୋଇଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଆମ ନିଜର ଏକ ଜୀବନ ଗଢ଼ିବାକୁ ଆମେ ଆରମ୍ଭମାତ୍ର କରିଥିଲୁ, ଆମର ସଂସାର ନୂଆହୋଇ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଏତିକିବେଳେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଲା, ଏହି ଯୁଦ୍ଧକୁ ହିଁ ସବୁପ୍ରକାର ଦୁଃଖ ଓ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ପାଇଁ ଦାୟୀ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଚି । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଆମର ଏହି ପୁରୁଷର ଲୋକମାନେ ଏହାଦ୍ୱାରା ଉତ୍‌ପୀଡ଼ିତ ହେବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ମୋର ପିଲାଦିନ କଥା ମୋର ଖୁବ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ ମନେଅଛି । ସେତେବେଳେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ଆମ ନିଜର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲୁ । ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ବିବେକର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମାନୁଥିଲେ, ଆପଣାର ବିବେକର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସମସ୍ତେ ଠିକ୍ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ଆଉଜଣକ ହାତରେ କାହାରି ଜଣକର ପ୍ରାଣ ଦେବା ସେତେବେଳେ ଖୁବ୍ କ୍ୱଚିତ୍ ଥିଲା, ଏକ ଅସାଧାରଣ ଓ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଘଟଣା ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେଉଥିଲା । କେବଳ ନାଟକ ଭିତରେ, ଖବରକାଗଜରେ ବା ଗୋଇନ୍ଦା କାହାଣୀରେ ଲୋକହତ୍ୟାମାନ ଘଟୁଥିଲା, ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ନୁହେଁ ।

"କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ଏହି ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ସରଳ ଅନୁଷ୍ଠତାରୁ ସମସ୍ତେ ରକ୍ତ ଓ ଲୁହ ଭିତରକୁ ଝାମ୍ପ ଦେଲେ, ସମସ୍ତେ ପାଗଳ ହେଲେ, ପ୍ରତିଦିନ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘଣ୍ଟାରେ ପାଶବିକତା ଓ ଲୋକହତ୍ୟା ଚାଲିଲା, ଆଇନ୍ ଏହାକୁ ସମର୍ଥନ କଲା, ବାହାବାହା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

"ମୁଁ ଭାବୁଚି, ଆମକୁ ଏହି ଦୁଷ୍କୃତିର ପରିଣାମ ଭୋଗିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ସମାଜ କିପରି ହଠାତ୍ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା, ରେଳଗାଡ଼ିମାନ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା, ସହରକୁ ବାହାରୁ କୌଣସି ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ ଆସି ପାରିଲା ନାହିଁ, ପରିବାର ଓ ନୈତିକ ଜୀବନର ମୂଳଦୁଆମାନ ଭୁଶୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା, ଏହିସବୁ କଥା ତୁମର ମୋଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲକରି ମନେଥିବ ।"

"ତୁମେ କହିଯାଅ, ତୁମେ ଏହାପରେ କଣ କହିବ, ମୁଁ ତାହା ଜାଣେ, ଏସବୁ ଘଟଣାମାନ ତୁମେ କେଡ଼େ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦେଖିପାରୁଚ ! ତୁମ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ମୋତେ କେଡ଼େ ଭଲ ନଲାଗୁଚି !"

"ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ଆମ ରୁଷିଆ ଦେଶରେ ଅସତ୍ୟର ଆବିର୍ଭାବ ହେଲା । ଆପଣାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଚାର ଓ ମତର ମୂଲ୍ୟ ଉପରେ ମଣିଷର ଆଉ କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ରହିଲା ନାହିଁ, ଏହାକୁ ହିଁ ମୁଁ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଓ ସବୁ ଦୁଃଖର ମୂଳ ବୋଲି କହିବି । ଆପଣାର ନୈତିକ ବିବେକର ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଲୋକମାନେ ଏକ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ରୀତି ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଏଥର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି ମିଶି କେବଳ ଏକ ସ୍ୱରରେ ଗାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ମତ ଓ ବିଚାର ଅନୁସାରେ ଚଳିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସମସ୍ତେ ଏହିପରି ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହିସବୁ ମତ ଓ ବିଚାରକୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ତଣ୍ଟିବାଟେ ଜବରଦସ୍ତି ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦିଆଗଲା ।

"ଏହି ସାମାଜିକ ମତିଭ୍ରଷ୍ଟତା କ୍ରମେ ଦେଶବ୍ୟାପୀ ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇପଡ଼ିଲା, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଇଲା । କୌଣସି ଗୋଟିଏ କଥାକୁ ମଧ୍ୟ ଏହା ଗ୍ରାସ ନକରି ଛାଡ଼ିଗଲା ନାହିଁ,

ଆମ ପରିବାରଟି ମଧ୍ୟ ଏହି ଗ୍ରାସର ମୁହଁରେ ଆସି ପଡ଼ିଲା । ଆମଘରେ କୋଉଠି କଣ ବିଗିଡ଼ିଗଲା ପରି ମନେହେଲା । ପୂର୍ବରୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସାବଲୀଳ ଜୀବନ ଆଉ ରହିଲା ନାହିଁ, ଆମେ ଦୁହେଁ ଯେପରି ଅତି ନିର୍ବୋଧ ଭାବରେ ପରସ୍ପର ପାଖରେ ଏକ ଦେଖାଣିଆ ଜୀବନର ଆଡ଼ମ୍ବର କରିବାରେ ଲାଗିଗଲୁ । ଆମର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଭିତରେ ଯେପରି କେଉଁଠି କଣ ଭାରି କୃତ୍ରିମ, ଭାରି ଅସହଜ ଓ ଭାରି ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରବେଶ କଲାପରି ଲାଗିଲା, ପୃଥିବୀଯାକ ଅତି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଥିବା କେତେକ ବିଷୟ ଉପରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାରେ ଚତୁର ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ହୋଇ ତିଆରି ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଅନୁଭବ କଲେ, ଆଗରୁ ପାଶା ଆପଣାର ବିବେକକୁ କେତେ ମାନିକରି ଚଳୁଥିଲା, ଆପଣାକୁ ସେଥିଲାଗି କେତେ ବାଧକରି ରଖିଥିଲା, କେତେ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ସେ ସ୍ଥାୟୀ ଅସ୍ଥାୟୀ ସତ୍ୟ ଓ ମିଥ୍ୟା ଭିତରେ ନିହିତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ପାରୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ କେଡ଼େ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଆମ ଜୀବନ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଥିବା ମିଥ୍ୟାକୁ ସେ ମଧ୍ୟ ଠଉରାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ।

''ଏହିଠାରେ ହିଁ ସେ ତା'ର ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ଭୟଙ୍କର ଭୁଲ କଲା । ଜୀବନର ସର୍ବନାଶ କରିଦେଲା । ଯୁଗ ଓ କାଳ କୁଆଡ଼କୁ ଗତି କରି ଯାଉଚି, ସେ କଥା ସେ ଠିକ୍ ଭାବରେ ବୁଝି ପାରିଲା ନାହିଁ, ଏକ ସାମାଜିକ ଓ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ସମସ୍ୟାକୁ ସେ କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ଆପଣା ଘରର ସମସ୍ୟା ବୋଲି ଭ୍ରମ କଲା । ଆମର ଅସ୍ୱାଭାବିକ କୃତ୍ରିମ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣି ସେ ଭାବିଲା ଯେ ବୋଧହୁଏ ସେ ନିଜେ ବଡ଼ ଅଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଆମେ ଏପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଚୁ ।.ଆମ ବୈବାହିକ ଜୀବନରେ ଏସବୁ ଅତି ସାମାନ୍ୟ କଥାମାନ ଘଟିଚି ବୋଲି ବୋଧହୁଏ ତୁମେ ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ କରିବ ନାହିଁ । ଏହି ଚପଳ ନିର୍ବୋଧତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସେ ଯେ କେଡ଼େ ବୋକାଙ୍କ ପରି କାମ କଲା ତୁମେ ସେକଥା ଆଦୌ କଳ୍ପନା କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।

''କେହି ତାକୁ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯିବାକୁ କହିନଥିଲେ, ଘରେ ଆମ ଉପରେ ସେ ଗୋଟାଏ ବୋଝ ହୋଇ ରହିଚି, ସେ ଘରୁ ବାହାରିଗଲେ ଆମେ ସେ ବୋଝରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବୁ, ଖାସ୍ ଏଇଥି ସକାଶେ ଯେ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯାଇଥିଲା । ଏହିଠାରୁ ହିଁ ତା'ର ଯାବତୀୟ ପାଗଳାମି ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏକ ବିପଥନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କିଶୋରସୁଲଭ ଆତ୍ମଭିମାନର ଚକ୍ରାନ୍ତରେ ପଡ଼ି, ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁସବୁ କଥା ଦେହକୁ ନବା ଆଦୌ ଉଚିତ ନୁହେଁ, ସେହିସବୁ କଥା ସେ ଦେହକୁ ନେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଘଟଣା ପ୍ରବାହରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଚଳିତ ଓ କ୍ଷୁଣ୍ଣ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା, ଇତିହାସ ସହିତ ସେ କଳହ କରିବାକୁ ବସିଲା । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ସେ ସେହି କଳହକୁ ମେଣ୍ଟାଇଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବାରେ ଲାଗିଚି, ଖାସ୍ ଏଇଥିପାଇଁ ସେ ଏପରି ପାଗଳଙ୍କ ପରି ଉଦ୍ଧତ ହୋଇ ରହିଚି, ସବୁକଥାକୁ ଅମାନ୍ୟ କରି ଚାଲିଚି, ଏହି ନିର୍ବୋଧ ଉଚ୍ଚାଭିଳାଷ ହିଁ ତାକୁ ମରଣ ଅଭିମୁଖରେ ଟାଣି ନେଇଯାଉଚି । ହେ ଭଗବାନ୍, ତାକୁ ଯଦି ମୁଁ ସତରେ ଉଦ୍ଧାର କରି ପାରନ୍ତି ।''

''ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ତୁମର ପ୍ରେମ କେଡ଼େ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ଗଭୀର ରହିଚି, ତୁମେ ସେହି ପ୍ରେମକୁ ଚିରଦିନ ସାଇତି ରଖିଥାଅ । ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର କୌଣସି ଈର୍ଷା ନାହିଁ । ମୁଁ କଦାପି ତୁମର ପଥରୋଧ କରିବି ନାହିଁ ।''

୧୫

ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ ଆସିଲା ଓ କ୍ରମେ ଅତିବାହିତ ହୋଇ ଚାଲିଗଲା । ତାହାଉପରେ କାହାରି ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ମସ୍କୋ ଫେରିଯିବାର ଯୋଜନା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ତିନି ଜାଗାରେ ତିନୋଟି ଅସ୍ଥାୟୀ କାମ କରୁଥିଲେ । ମୁଦ୍ରାର ମୂଲ୍ୟ ଏତେ ପ୍ରଖର ଗତିରେ ହ୍ରାସ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ଯେ, ଜୀବନର ଭରଣପୋଷଣ କରିବା କ୍ରମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟକର ହୋଇପଡୁଥିଲା ।

ସକାଳ ହେବାମାତ୍ରକେ ସେ ସାମରିକ ହାସପାତାଳର ଅନାବାସିକ ରୋଗୀ ବିଭାଗକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଏହିଠାରେ କରୁଥିବା କାମ ହିଁ ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ କାମ ଥିଲା ।

ସପ୍ତାହରେ ତିନିଚାରିଥର ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ ୟୁରିଆଟିନ୍ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସେବା ସମିତିର ବୈଠକରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ପଡୁଥିଲା, ସହରର ଅପରପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ ସ୍ତ୍ରୀ ରୋଗସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଶେଷ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବାକୁ ହେଉଥିଲା ।

ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ ଓ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟକୁ ଘରକୁ ଫେରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଲାରା ରୋଷେଇ କରିବା, ଲୁଗାପଟା ସଫା କରିବା ଓ ଘରର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଥିଲା ବା ଘରକାମ ନଥିଲେ କାଟେଙ୍କାର ପଢ଼ାପଢ଼ି ଦେଖୁଥିଲା ବା ବହିଉପରେ ନାକ ଲଗାଇ ନିଜର ରାଜନୀତିକ ପୁନର୍ଶିକ୍ଷଣରେ ରତ ରହୁଥିଲା । ନୂତନ ହୋଇ ପୁନଃସଙ୍ଗଠିତ ଭାବରେ ଖୋଲା ହୋଇଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟତା ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ସେ ଏପରି କରୁଥିଲା ।

ଏହି ନାରୀ ଏବଂ ତାଙ୍କର କନ୍ୟାଟି ଯେତିକି ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଆପଣାର ପରିବାର ବୋଲି ଭାବିବାକୁ ସେ ସେତିକି କୁଣ୍ଠିତ ହେଲେ, ଆପଣାର ପରିବାର ପ୍ରତି ତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ଆପଣାର ଅନୁରକ୍ତି ପ୍ରତି ସେ କରିଥିବା ବିଶ୍ୱାସଘାତକତାର ଭାବନାରେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ସେ ଆପଣାକୁ ଅଧିକ କଠୋର ସଂଯମ ଓ ବନ୍ଧନ ଭିତରେ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ତାଙ୍କର ଏହି ସୀମାବଦ୍ଧତାରେ ଲାରା ଓ କାଟେଙ୍କା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆହତ ହେଲେ ନାହିଁ । ଓଲଟି ତାଙ୍କର ଏହି ଦୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ଏକ ଅସୀମ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ତାହାଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅଶ୍ଳୀଳତା ବା ଅଶିଷ୍ଟତା ଲାଗି କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଏହିପରି ଭାବରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ସେ ଦୁଃଖ ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଲ ନହୋଇ ବାରବାର ପୂଯେଇ ଉଠୁଥିବା ଘାଆସହିତ କ୍ରମେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯିବା ପରି ସେ ଏହି ଦୁଃଖ ଓ ପୀଡ଼ାସହିତ କ୍ରମେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଗଲେ ।

୧୬

ଏହିପରି ଦୁଇ ତିନିମାସ କଟିଗଲା । ଦିନେ ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଲାରାଙ୍କୁ ଆସି କହିଲେ—

''ମୋର ଯେପରି ଅନୁମାନ ହେଉଚି, ମୋତେ ମୋର କାମଗୁଡ଼ିକରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବାରବାର ସବୁଠାରେ ଏହି କଥା ଘଟିବ ହିଁ ଘଟିବ । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ସବୁ ଭାରି ଚମତ୍କାର ମନେହେବ । ଭାରି ଆଦର ଓ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇ ସେମାନେ କହିବେ, ଆପଣ ଆସନ୍ତୁ, ଆମେ ଭଲ ଓ ନିଷ୍ପାପର କାମ ଚାହୁଁଚୁ, ନୂତନ ବିଚାରକୁ ଆମେ ସର୍ବଦା ସ୍ୱାଗତ କରିବୁ । ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଆନନ୍ଦର କଥା ଆଉ କଣ ହୋଇପାରେ ? ଆପଣଙ୍କର କାମ କରନ୍ତୁ, ସଂଗ୍ରାମ କରନ୍ତୁ, ଅଗ୍ରସର ହୁଅନ୍ତୁ ।

''ତା'ପରେ ଅସଲ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ଯେ ବିଚାର ବୋଇଲେ ସେମାନେ କେତେଟା ଶବ୍ଦବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଅଧିକ କିଛି ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ । ବିପ୍ଳବ ଓ ସରକାରକୁ ପ୍ରଶଂସା କରି ବାହାଦୁରି ଦେଇ କୁହାଯାଉଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ । ଏସବୁ ଶୁଣିଶୁଣି ମୁଁ ବଡ଼ କ୍ଳାନ୍ତ ଓ ବିରକ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲିଣି । ଏସବୁ କାମକୁ ମୁଁ ମୋଟେ ପାରିବି ନାହିଁ ।

''ମୁଁ ଭାବୁଚି, ସେମାନଙ୍କର ଆପଣା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହୁଏତ ସେମାନେ ଠିକ୍ କରୁଚନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ କଦାପି ସେମାନଙ୍କର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ହେଉଚନ୍ତି ପ୍ରଗତିଶୀଳ ବୀରପୁରୁଷ ଏବଂ ମୁଁ ହେଉଚି ବିକାଶର ବିରୋଧ କରୁଥିବା ଓ ଉତ୍ପୀଡ଼ନର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରୁଥିବା ନିମ୍ନ ଶୋଷକବର୍ଗର ଜଣେ ଲୋକ । ମୁଁ କଦାପି ଏହିକଥା ହଜମ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ତୁମେ ନିକୋଲାଇ ଭେଡ଼େନିଆପିନ୍‌ଙ୍କ ବିଷୟରେ କିଛି ଶୁଣିଚ ?''

''ହଁ ଶୁଣିଚି, ତୁମଠାରୁ ଶୁଣିଚି, ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଚି, ଅବଶ୍ୟ ବଡ଼ ଲଜ୍ଜାର ବିଷୟ ଯେ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର ଲିଖିତ କୌଣସି ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଦାର୍ଶନିକ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ମୋତେ ଆଦୌ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଭାବେ ଯେ ଜୀବନ ଓ କଳାକୁ ଦର୍ଶନ୍ ଦେଇ କେବଳ ଟିକିଏ ଚୁଆଇଦେଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ଦର୍ଶନକୁ ଆପଣାର ପ୍ରଧାନ ଓ ସର୍ବପ୍ରିୟ ଭୋଗ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିଦିଅନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ମୋର ଭାରି ବିଚିତ୍ର ବୋଲି ମନେହୁଏ, ମୁଁ ଭାବେ ସେମାନେ ଯେପରି କେବଳ ମୂଳା ଚୋବାଇବା ଛଡ଼ା ଆଉ କୌଣସି ଖାଦ୍ୟର ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବ, କଣଗୁଡ଼ାଏ ଏଣୁତେଣୁ କରି ମୁଁ ମଝିରୁ ତୁମ କଥାକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ଯାଉଚି ।''

''ନାଇଁ ନାଇଁ, ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବୁଚି । ମୁଁ ଭାବୁଚି ଏସବୁ କାମ ମୋତେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ହେବ । ସେମାନେ ମୋତେ ବାହାର କରିଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ରହିଥିବି, କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ-ବିଭାଗରୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଦେବି । ମୁଁ ତୁମକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବ୍ୟସ୍ତ କରିବାକୁ ଚାହେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମୋର କାହିଁକି ବେଳେବେଳେ ମନେ ହେଉଚି ଯେ ସେମାନେ ଆସି ଯେ କୌଣସି ଦିନ ମୋତେ ଗିରଫ କରିନେବେ ।''

''ନାଇଁ ନାଇଁ, ହେ ଭଗବାନ୍ ସେପରି କୌଣସି ଦୁର୍ଘଟଣା ନଘଟୁ । ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏପରି ଘଟଣା ଘଟି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଠିକ୍ କହୁଚ । ଅଧିକ ସାବଧାନ ହୋଇ ରହିବା ସବୁଦିଗରୁ ନିରାପଦ ହେବ, ମୁଁ ଦେଖିସାରିଲିଣି ଯେ ଏହି ଶାସନ କ୍ଷମତାକୁ ଆସିବାପରେ ଏହା

କେତେଟା ପର୍ଯ୍ୟାୟ ମଧ୍ୟଦେଇ ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଉଛି । ପ୍ରଥମେ ବୁଦ୍ଧି ଓ ନ୍ୟାୟର ବିଜୟ ହେଉଛି, ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ ସବୁ ସୁବିଧା ଦିଆଯାଉଛି, କୁସଂସ୍କାର ଓ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ବିରୋଧରେ ସଂଗ୍ରାମ ଘୋଷଣା କରାହେଉଛି ।

"ତା'ପରେ ଆସୁଛି ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ । ସନ୍ଦେହ ବଢ଼ୁଛି, ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଘୃଣାର ରାଜତ୍ୱ ଆରମ୍ଭ ହେଉଛି, ତୁମେ ଠିକ୍ କହୁଚ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ପାଦଦେଶରେ ପହଞ୍ଚିଚୁ ।

"ଏହାର ପ୍ରମାଣ ପାଇବାପାଇଁ ଆମକୁ ଅଧିକଦୂର ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ସ୍ଥାନୀୟ ବୈପ୍ଳବିକ ବିଚାରାଳୟକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇଜଣ ନୂଆ ସଭ୍ୟ-ଟିଉଟିନ୍ ଓ ଆଣ୍ଟିପଭ୍- ବଦଳିହୋଇ ଆସିଚନ୍ତି ।

"ସେ ଦୁହେଁଯାକ ମୋତେ ଭାରି ଭଲକରି ଜାଣିଚନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ମୋର ଶଶୁର । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସତ କହୁଚି, ସେ ଦୁହେଁ ଏଠାକୁ ଆସିବା ପରେ ହିଁ କାଟେଙ୍କା ଓ ମୋ' ନିଜର ଜୀବନ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଅତିଶୟ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇପଡ଼ିଚି । ସେମାନେ ସବୁ କରିପାରିବେ । ବୁଢ଼ା ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ମୋତେ ଆଦୌ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ହୁଏତ ଉଚ୍ଚତର ବୈପ୍ଳବିକ ନ୍ୟାୟର ଦୁହାଇଦେଇ ସେମାନେ ମୋତେ, ଏପରିକି ପାଶାକୁ ମଧ୍ୟ କୋଉଦିନ ଖତମ କରି ଦେଇପାରନ୍ତି, ଏକଥା ଆଦୌ ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ ।"

ଏହି କଥୋପକଥନର ମାତ୍ର କିୟତ୍‌କାଳ ପରେ ଡାକ୍ତରଖାନାର ପାଖରେ ଥିବା ଏକ ଘରକୁ ଖାନତଲାସ କରାଗଲା । ସେଠାରୁ କେତେକ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ମିଳିଥିଲା ଓ ଏକ ପ୍ରତିବିପ୍ଳବୀ ସଂସ୍ଥାକୁ ଆବିଷ୍କୃତ କରାଯାଇଥିଲା । ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ନିଆଗଲା, ଆହୁରି ଖାନତଲାସ ଓ ଗିରଫ ମଧ୍ୟ ଲାଗି ରହିଲା ।

ଲାରା କହିଲା, ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର ସମୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲାଣି, ଆଉ ନିରାପଦ ରହିବା ଆମ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ତୁମକୁ ଓ ମୋତେ ନିଶ୍ଚୟ ଗିରଫ କରିବାକୁ ଆସିବେ । ତେବେ କାଟେଙ୍କାର କି ଦଶା ହେବ ? ମୁଁ ତା'ର ଜନ୍ମକଲା ମାଆ, କିପରି ମୁଁ ଏହିସବୁ ବିପଦକୁ ଘଟିବାକୁ ଦେବି ? ମୋତେ ନିଶ୍ଚୟ ଏଥିଲାଗି କୌଣସି ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ହେବ । ଏସବୁ ଭାବିଲାବେଳକୁ ମନେହେଉଚି, ଯେପରି ମୁଁ ପାଗଳ ହୋଇଯିବି ।"

"ଚାଲ ଦୁହେଁ ଚିନ୍ତା କରି କିଛି ଠିକ୍ କରିବା । ଅବଶ୍ୟ ଆମର ଆଉ କଣ କରିବାର ଅଛି ? ଏହି ବିପର୍ଯ୍ୟୟକୁ ଏଡ଼ିପାରିବା ଲାଗି କଣ ପ୍ରକୃତରେ ଆମର କ୍ଷମତା ଅଛି ?"

"ଅନ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ଲୁଚି ପଳାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ କୌଣସି ବାଟ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଛାଇଭିତରକୁ ବା ଅନ୍ତରାଳକୁ ଚାଲିଯିବାର ଏକ ସମ୍ଭାବନା ରହିଚି । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ, ଭାରିକିନୋକୁ ଚାଲିଗଲେ କେମିତି ହୁଅନ୍ତା ? ସେଠାରେ ଥିବା ଘରଟି କଥା ମୁଁ ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ଭାବୁଚି, ଭାରି ଏକାନ୍ତ ଜାଗା, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଠାରେ କାହାରି ନଜର ପଡ଼ି ନାହିଁ, ସେଠାକୁ ଗଲେ ଆମେ ଏତେ ସହଜରେ କାହାରି ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିଯିବା ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୀତଦିନ ଆସୁଚି । ଶୀତକାଳଟା ସେଇଠାରେ ଅତିବାହିତ କରିବାରେ ମୋର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯାଇ ଆମ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚୁ ପହଞ୍ଚୁ ଆମେ ଅନ୍ତତଃ ଯେକୌଣସିମତେ ଗୋଟିଏ ବରଷ ବଞ୍ଚି

ଯାଇ ପାରିବା । ସାମ୍‌ତେଭିଆତୋଭ୍‌ଙ୍କ ଜରିଆରେ ସହର ସହିତ ଆମର ସମ୍ପର୍କ ରହିବ । ହୁଏତ ଲୁଚି ରହିବାରେ ସେ ଆମକୁ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରିପାରିବେ । ତୁମର ମତ କ'ଣ ? ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଠାରେ ଜନପ୍ରାଣୀ କେହି ନାହାନ୍ତି, ତାହା ଶୂନ୍ୟ ଓ ନିର୍ଜନ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି । ଅନ୍ତତଃ ଗତ ମାର୍ଚ୍ଚମାସରେ ମୁଁ ଏହିପରି ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଆସିଥିଲି । ସେଠି ହେଟାଙ୍କର ଉତ୍ପାତ ରହିଚି ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଲୋକେ କହନ୍ତି । ଶୁଣିଲାବେଳକୁ ଭାରି ଡର ମାଡୁଚି । କିନ୍ତୁ ଏଇ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷତଃ ଟିଭର୍ଜିନ ଓ ଆଣ୍ଟିପଭ୍‌ଙ୍କୁ ମୁଁ ହେଟାଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ବିପଜ୍ଜନକ ବୋଲି ମନେକରେ ।''

''ମୁଁ କି ଉତ୍ତର ଦେବି କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ, ତୁମେ ତ ଏଇ କେତେଦିନ ହେଲା ମୋତେ ମସ୍କୋକୁ ଯିବାକୁ ଜିଦ୍ ଲଗାଇଚ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଟିକିଏ ଅଧିକ ସହଜ ହୋଇପାରିଚି । ଷ୍ଟେସନରେ ମୁଁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ବୁଝିଆସିଚି । ସେମାନେ କଳାବଜାରୀମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଆଉ ଆଗପରି ଏତେ ଚିନ୍ତା କରୁନାହାନ୍ତି । ଆବଶ୍ୟକ କାଗଜପତ୍ର ଠିକ୍ ନଥିଲେ ସବୁ ଲୋକଙ୍କୁ ସେମାନେ ଗାଡ଼ିରୁ ଉତାରି ଦେଉନାହାନ୍ତି । ଆଜିକାଲି କମ୍ ଲୋକଙ୍କୁ ଗୁଳି କରାହେଉଚି, ବୋଧହୁଏ ସେମାନେ ଗୁଳି ମାରି ମାରି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଚନ୍ତି ।

''ମସ୍କୋରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଆସିଲା ନାହିଁ ଭାବିଲାବେଳକୁ ଭାରି ବ୍ୟସ୍ତ ଲାଗୁଚି । ସେଠାକୁ ଯାଇ ମୋର ସେମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା କିପରି ଅଛି ତାହା ଦେଖିବା ଉଚିତ । ତୁମେ ତ ନିଜେ ବାରବାର ମୋତେ ଏହିକଥା କହିଚ । ତା'ପରେ ଭାରିକିନୋ ବିଷୟରେ ମୁଁ ତୁମ କଥାର କି ଉତ୍ତର ଦେଇପାରିବି ? ଏପରି ଏକ ନିର୍ଜନ ଓ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଯାଇ ରହିବାକୁ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ମନ କରିବ ନାହିଁ ।''

''ନାଇଁ, ତୁମେ ସାଙ୍ଗରେ ନଗଲେ ତାହା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।''

''କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତୁମେ ମୋତେ ମସ୍କୋ ଯିବାକୁ କହୁଚ ଯେ ।''

''ହଁ, ତୁମର ମସ୍କୋ ଯିବା ଉଚିତ ।''

''ଶୁଣ, ମୋ' ମନକୁ ଗୋଟାଏ ଚମତ୍କାର ଉପାୟ ଦେଖାଯାଉଚି, ଚାଲ ତିନିଜଣଯାକ ମସ୍କୋ ଚାଲିଯିବା ।''

''ମସ୍କୋ ଯିବା ? ତୁମେ ପାଗଳ ହେଲ ନା କ'ଣ ? ମସ୍କୋ ଯାଇ ମୁଁ କଣ କରିବି ? ନାଇଁ ମୋତେ ଏହି ଆଖପାଖରେ କେଉଁଠି ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାରଣ ଏହିଠାରେ ହିଁ ପାଶାର ଭାଗ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ହେବ । ମୁଁ ଏହିଠାରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବି, ଯେପରିକି ସେ ମୋତେ ଲୋଡ଼ିବାମାତ୍ରକେ ମୁଁ ଯାଇ ତା'ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଯାଇପାରିବି ।''

''କିନ୍ତୁ କାଟେଙ୍କା କଥା ତ ଆମର ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ ?''

''ତା' ବିଷୟରେ ମୁଁ ସୀମା ତୁନ୍ତ୍‌ସେଭା ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଚି । ସୀମା ବେଳେବେଳେ ମୋ' ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଆସେ ।''

''ହଁ ମୁଁ ଜାଣିଚି । ତା' ସହିତ ମୋର ଅନେକ ସମୟରେ ଦେଖାହୁଏ । ଯେଉଁଦିନ ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ଆସି ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲି, ସେଦିନ ତା'ର ଭଉଣୀ ଗ୍ଲାଫିରା ମୋର ବାଳ କାଟି ଦେଇଥିଲା ।''

''ହଁ, ସେ ଦୁହେଁ ତାଙ୍କ ବଡ଼ଭଉଣୀ ପାଖରେ ରହନ୍ତି, ବଡ଼ଭଉଣୀ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରେ କାମ କରେ । ସେମାନେ ଭାରି ଭଲ ମଣିଷ । ସେହିମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଥରେ ପଚାରିବି ବୋଲି ଭାବୁଥିଲି, ଯଦି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ତୁମେ ଆଉ ମୁଁ ଦୁହେଁ ଗିରଫ ହୋଇଯାଉ, ତେବେ ସେମାନେ କାଟେଙ୍କାର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇପାରିବେ କି ନାହିଁ, ଅବଶ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ କିଛି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ନାହିଁ ।''

''ଅବଶ୍ୟ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟ ନଥିଲେ ତାହାହିଁ କରିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଭଗବାନ୍ କରନ୍ତୁ ସେପରି ଅବସ୍ଥା ଭୋଗିବାକୁ ନପଡୁ ।''

୧୭

ସେ ପୁଣିଥରେ ଷ୍ଟେସନ ଯାଇଥିଲେ, ତଥାପି ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ଫେରିଆସିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତାଙ୍କର କୌଣସିଟି କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ସବୁ ବିଷୟ ସେହିପରି ଅମୀମାଂସିତ ରହିଗଲା । କ୍ରମେ ଶୀତକାଳ ଉପଗତ ହୋଇଆସିଲା, ଚାରିଆଡ଼େ ଅନ୍ଧାର ଘୋଟିଗଲା ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲେ ଯେ ସୀମା ସହିତ ଲାରା କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଚି । ମନେ ହେଉଥିଲା, ଯେପରି ସୀମା ଲାରା ଆଗରେ ଗୋଟାଏ ବକ୍ତୃତା ଝାଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବାଧା ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ନାହିଁ । ନିଜେ ବି ଟିକିଏ ଏକୁଟିଆ ରହିବାକୁ ଚାହୁଥିଲେ । ଆର ଘରେ ସେମାନେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥାନ୍ତି । ଦୁଇଘର ମଝିରେ ଥିବା କବାଟ ମେଲାଥାଏ । କବାଟରେ ଝୁଲୁଥିବା ପରଦା ଭିତରଦେଇ ସେ ସେମାନଙ୍କ କଥା ବେଶ୍ ଶୁଣିପାରୁଥିଲେ ।

''ମୁଁ ଏଇ ସିଲେଇ କାମଟା କରୁଚି ବୋଲି ତୁ କିଛି ମନେକରିବୁ ନାହିଁ । ମୁଁ ତୋ' କଥା ସବୁ ଶୁଣୁଚି । ପାଠ ପଢୁଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ବି ଦର୍ଶନ ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟାପନା ଶୁଣିବାକୁ ଯାଇଚି । ତୋ'ର କଥାମାନ ମୋତେ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଚି । ତୋ' କଥା ମନକୁ ବଡ଼ ଉଶ୍ୱାସ କରିଦେଉଚି । କାଟେଙ୍କା ବିଷୟରେ ଭାବିଭାବି ଆମକୁ ଗତ କେତେଦିନ ହେଲା ରାତିରେ ନିଦ ବି ହୋଇ ନାହିଁ । ଆମ ଉପରେ ଯାହା ବିପଦ ଆସି ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ସେ ନିରାପଦ ହୋଇ ରହେ, ମାଆ ହିସାବରେ ମୋର ଏତିକି କରିପାରିବା ଅବଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ମୋର ସ୍ଥିର ହୋଇ ସବୁକଥା ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ, କିନ୍ତୁ ମୋ'ଦେଇ ତାହା ଆଦୌ ହୋଇପାରୁ ନାହିଁ । ଏକଥା ଭାବି ମୋର ମନ ଆହୁରି ଭାଙ୍ଗିପଡୁଚି । କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ଓ ଅନିଦ୍ରା ରହି ମୋତେ ବଡ଼ ଅବସନ୍ନ ଲାଗିଲାଣି । ତେଣୁ ତୋ' କଥା ଶୁଣି ମନରେ ହେଲେ ଟିକିଏ ଦମ୍ଭ ଆସୁଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେକୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବରଫବରଷା ଆରମ୍ଭ ହୋଇପାରେ । ବରଫ ବରଷୁଥିବା ବେଳେ ଏହିପରି ଦୀର୍ଘକାଳସ୍ଥାୟୀ ବୁଦ୍ଧିମାନ କଥାମାନ ଶୁଣିବାକୁ ଭାରି ଚମତ୍କାର ଲାଗେ । ବାହାରେ ବରଫ ବରଷୁଥିବା, ଝରକାବାଟେ ବାହାରକୁ ଅନାଇଲା ବେଳକୁ ମନ ହେଉଥିବ ଯେପରିକି କିଏ ଦୁଆରେ ଚାଲିଚାଲି କବାଟ ଆଡ଼କୁ ଆସୁଚି ।''

୧୮

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଭାରି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ଷ୍ଟେସନରୁ ଘରକୁ ଫେରିଥିଲେ । ଆଜି ତାଙ୍କର କାମରୁ ଛୁଟି ଥିଲା । ସାଧାରଣତଃ ତାଙ୍କର ଦଶଦିନିଆ ସପ୍ତାହର ଏହି ଦିନଟି ସେ ଆରାମରେ ଶୁଅନ୍ତି, ବିଶ୍ରାମ ନିଅନ୍ତି ଓ ଆଗାମୀ ନଅଟି ଦିନର କାମ ଲାଗି ଶକ୍ତି ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି । ଅର୍ଦ୍ଧଶୟନ ଅବସ୍ଥାରେ ଗୋଡ଼ହାତ ଲମ୍ବାଇ ସେ କିଛି ସମୟଯାଏ ସୋଫା ଉପରେ ବସିଲେ, ଅଧା ନିଦ ଓ ଅଧା ଚେତାରେ ସେ ସୀମାର କଥାମାନ ଶୁଣି ପାରୁଥିଲେ ।

ଉଠିକରି ସେ ଝରକା ପାଖକୁ ଗଲେ । ଘର ଭିତରୁ ଦୁଆରଟି ସ୍ପଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା । ପାଗଟା କ୍ରମେ ଅଧିକ ଖରାପ ହେବାପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ଅଗଣାଟା ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ଦୁଇଟି ନୀଳକଣ୍ଠ ଚଢ଼େଇ ରାସ୍ତା ଆଡୁ ଉଡ଼ିଆସି କୋଉଠି ବସିବେ ସେହିକଥା ବିଚାର କରୁକରୁ ଆକାଶରେ ମୁଣ୍ଡଳା ବୁଲୁଥିଲେ । ପବନରେ ସେମାନଙ୍କ ଡେଣାରୁ ସୁ'ସୁ' ଶବ୍ଦ ଆସୁଥିଲା । ଶେଷକୁ ସେମାନେ ଅଳିଆଟିଣ ଉପରେ ବସିଲେ, ତା'ପରେ ବାଡ଼ ଉପରକୁ ଉଡ଼ିଗଲେ ଓ ଶେଷକୁ ଅଗଣାକୁ ଉଡ଼ିଯାଇ ପଦଚାରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

''ନୀଳକଣ୍ଠ ଚଢ଼େଇ ବରଫ ବରଷିବାର ସୂଚନା''—ଡାକ୍ତର ଭାବୁଥିଲେ, ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ଆରଘରୁ ସୀମା ବଡ଼ପାଟି କରି କହିଉଠିଲା—

''ନୀଳକଣ୍ଠ ଚଢ଼େଇ ନୂଆ ଖବର ଆସିବାର ସୂଚନା । ଆଜି ତୁମ ଘରକୁ ନିଶ୍ଚୟ କୁଣିଆ ଆସିବେ ନହେଲେ ଚିଠି ଆସିବ ।''

ଅଳ୍ପସମୟ ପରେ ବାହାରୁ କବାଟର ଘଣ୍ଟି ବାଜିଉଠିଲା । ଘରୁ ବାହାରିଆସି ଲାରା କବାଟ ଫିଟାଇବାକୁ ଗଲା । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ତାଙ୍କୁ ସୀମାର ଭଉଣୀ ଗ୍ଲାଫିରା ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିବାର ଶୁଣିପାରିଲେ ।

''ଭଉଣୀକୁ ଡାକିବାକୁ ଆସିଚ ? ହଁ, ସେ ଆମରି ଘରେ ଅଛି ।''

''ନାଇଁ, ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ ଆସିନଥିଲି । ଅବଶ୍ୟ ତା'ର କାମ ସରିଥିଲେ ଆମେ ଦୁହେଁ ଏକାଠି ଘରକୁ ଫେରିଯାଇପାରିବୁ । ତୁମ ବନ୍ଧୁସକାଶେ ମୁଁ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ନେଇକରି ଆସିଚି । ତାଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ ଭାରି ଭଲ, କାରଣ ମୁଁ ଏକଦା ଡାକଘରେ କାମ କରୁଥିଲି । ଚିଠିଟି ଯେ କେତେ ହାତ ହୋଇ ଶେଷକୁ ଆସିଚି ମୁଁ ସେକଥା କହିପାରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମସ୍କୋରୁ ଏଯାଏ ଆସିବାଲାଗି ତାହାକୁ ପାଞ୍ଚମାସ ସମୟ ଲାଗିଚି । ସେମାନେ ଚିଠିର ମାଲିକକୁ ଖୋଜି ପାଉନଥିଲେ । ଶେଷକୁ ସେମାନେ ମୋତେ ପଚାରିବେ ବୋଲି ମନସ୍ଥ କରିଥିଲେ । ମୁଁ ତ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଥିଲି, ଥରେ ସେ ମୋ' ପାଖକୁ ବାଳ କାଟିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ ।''

ଅନେକ ଫର୍ଦ୍ଦ କାଗଜରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଦୀର୍ଘ ଚିଠିଟି ମଇଳା ଓ ଚିରା ଲଫାପାଟି ଭିତରେ ଲୋଚାକୋଚା ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଡାକଘରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଚିଠିଟିକୁ ଖୋଲିଥିଲେ । ଟୋନିଆ ଚିଠି ଦେଇଚି । ଚିଠିଟି କୁଆଡୁ କିପରି ଆସିଲା ଜାଣିବା ପୂର୍ବରୁ ଡାକ୍ତର ସେଇଟିକୁ ହାତକୁ ନେଲେ, ଲାରା ଯେ ତାହାକୁ ତାଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲା, ସେକଥା ସେ ଦେଖିପାରିନଥିଲେ । ଚିଠି ଖୋଲି ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେ ୟୁରିଆଟିନ୍‌ରେ

ଲାରାର ଘରେ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ବେଶ୍ ସଚେତ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଉ କିଛି ସମୟ ପଢ଼ିବା ପରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁସ୍ଥିତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ତାଙ୍କର କୌଣସ ଜ୍ଞାନ ରହିଲା ନାହିଁ । ସୀମା ଆସି ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କଲା, ବିଦାୟ ନେଇଗଲା; ସେ ଯନ୍ତ୍ରବତ୍ ତାହାର ପ୍ରତିସମ୍ଭାଷଣ କଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ କେତେବେଳେ ଗଲା, ତାହା ଆଦୌ ଦେଖିପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ କେଉଁଠାରେ ଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ କଣସବୁ ରହିଚି, ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ସବୁ ପାସୋରି ପକାଇଲେ ।

ଆଣ୍ଟୋନିଆ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭ୍‌ନା ଲେଖିଚି— ''ୟୁରା, ଆମର ଗୋଟିଏ ଝିଅ ହୋଇଚି ବୋଲି ତୁ ଖବର ପାଇଚୁ ? ତୋ'ର ମାଆର ସ୍ମୃତି ରଖିବାପାଇଁ ଆମେ ତାକୁ 'ମାଶା' ବୋଲି ନାଆଁ ଦେଇଚୁ ।

''ହଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉଗୋଟାଏ ଖବର ଶୁଣ । ଅନେକ ଜଣାଶୁଣା ବ୍ୟକ୍ତି, ଦକ୍ଷିଣପନ୍ଥୀ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଦଳକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିବା ଅନେକ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶ ବାହାରକୁ ବହିଷ୍କାର କରି ଦିଆଯାଉଚି । ଏହାଙ୍କ ଭିତରେ ତୋର ଦାଦି ନିକୋଲାଇ ଓ ମୋର ବାପା ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି ।

''ତୁ ଘରେ ନଥିବାବେଳେ ଏହି ଘଟଣା ଘଟିବା ବାସ୍ତବିକ ବଡ଼ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା । କିନ୍ତୁ ଆମକୁ ଯାବତୀୟ ଘଟଣାଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଯେ ଏହି ଭୟଙ୍କର ସମୟରେ ଓ ଆମକୁ ଅଧିକ ମାରାତ୍ମକ ଦୁର୍ଗତିମାନ ଭୋଗିବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଥିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ଆମକୁ କେବଳ ଦେଶରୁ ନିର୍ବାସନ-ଦଣ୍ଡ ଦେଉଚନ୍ତି । ତୁ ଏଠାରେ ଥିଲେ ତୋତେ ମଧ୍ୟ ଆମ ସହିତ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ତୁ କୋଉଠି ଅଛୁ କହିଲୁ ? ମୁଁ ଆଣ୍ଟିପୋଭା ଠିକଣାରେ ତୋ' ପାଖକୁ ଏହି ଚିଠିଖଣ୍ଡକ ଲେଖୁଚି, ତୋ'ସହିତ ଦେଖା ହେଲେ ସେ ତୋତେ ଚିଠିଟି ଦେଇଦେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସପରିବାର ଦେଶାନ୍ତର ଯାତ୍ରା କରିବାଲାଗି ଆମକୁ ଯେଉଁ ଅନୁମତିପତ୍ର ମିଳୁଚି, ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କ କୃପାରୁ ତୋ'ର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଲେ ପରେ ସେଥିରେ ତୋତେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯିବ କି ନାହିଁ, ଏହିକଥା ଭାବି ମୁଁ ବଡ଼ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲିଣି । ତୋ' ଲାଗି ପ୍ରେମ ସଞ୍ଚୟ କରି ରଖିଥିବା ହୃଦୟ କହୁଚି ଏହା ସମ୍ଭବ ହେବ ଏବଂ ସେଇଥିରେ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଚି । ହୁଏତ ତୁ ଫେରିଆସିଲେ ରୁଷିଆର ଅବସ୍ଥା ଟିକିଏ ଉଣା ପଡ଼ିଯାଇଥିବ ଏବଂ ତୁ ତୋ' ପାଇଁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରାହାଜାନି ଯୋଗାଡ଼ କରିନେଇପାରିବୁ । ତେବେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇପାରିବା । କିନ୍ତୁ ଏହି ଚିଠିଖଣ୍ଡିକ ଲେଖୁଥିବାବେଳେ ଏପରି ସୁଖ ହୁଏତ ମୋ' ଭାଗ୍ୟରେ ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ମୋର ମନରେ ପାପ ଛୁଇଁଚି ।

''ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସମସ୍ୟା ହେଉଚି ଯେ ମୁଁ ତୋତେ ଭଲପାଏ, କିନ୍ତୁ ତୁ ମୋତେ ଆଦୌ ଭଲପାଉନାହିଁ । ତୁ କାହିଁକି ମୋତେ ଏପରି ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଚୁ, ଏହାର ଅର୍ଥ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ, ଏହାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବାକୁ ବା ଏହାର କାରଣ ଦର୍ଶାଇବାକୁ ମୁଁ ନିୟତ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି । ମୁଁ ମୋ' ନିଜ ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଦେଖୁଚି, ଆମର ଅତିବାହିତ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନର ଦିନଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ପୁଣି ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି, ଆପଣା ଜୀବନର ସମସ୍ତ ବିଷୟକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରୁଚି । କିନ୍ତୁ ଏହା ଯେ କିପରି ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ତାହା ଆଦୌ ଜାଣିପାରୁ ନାହିଁ ।

କୋଉଦିନ ମୁଁ କଣ କଲି ଓ ଆପଣା ଉପରକୁ ଏହି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ଡାକିନେଇ ଆସିଲି, ତାହା ମୋର ଆଦୌ ମନେପଡୁ ନାହିଁ । ମୋର କାହିଁକି ମନେହେଉଚି ଯେ ତୁ ମୋତେ ଭୁଲ ବୁଝିଚୁ, ମୋ' ବିଷୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ବିଚାର କରିଚୁ, ଗୋଟାଏ ଭୁଲ ଦର୍ପଣ ଉପରେ ତୁ ମୋତେ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚୁ ।

''କିନ୍ତୁ ମୋ' କଥା ମୁଁ କହୁଚି ଶୁଣ । ମୁଁ ତୋତେ ଭଲ ପାଏ । ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ତୋତେ କେତେ ଯେ ଭଲପାଏ, ସେକଥା ତୁ ଜାଣିପାରନ୍ତୁ କି ! ତୋ' ଭିତରେ ଥିବା ସବୁପ୍ରକାର ଅସାଧାରଣତାକୁ ମୁଁ ଭଲପାଏ, ଭଲ ମନ୍ଦ ଉଭୟକୁ ଭଲପାଏ, ତୋର ଚରିତ୍ର ଭିତରେ ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ଗୁଣମାନ ଏକ ଅସାଧାରଣ ସମାବେଶରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଚି, ମୁଁ ତାହାକୁ ମୋର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟ ବୋଲି ମନେକରେ । ତୋର ବିଚାରର ପ୍ରତିଷ୍ଠାରେ ଆଭାସିତ ତୋର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ମୋତେ ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ, ତାହା ହୋଇନଥିଲେ ହୁଏତ ତାହା ସେପରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଉ ନଥାନ୍ତା । ତୋ'ର ବୁଦ୍ଧି ଓ ତୋର ମହକ ପ୍ରତିଭା ତୋ'ର ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତିର ଅଭାବର କ୍ଷତିପୂରଣ କରୁଥିଲା ପରି ମୋର ମନେହୁଏ । ଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଲପାଏ, ତୋ'ଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ପୁରୁଷ ସଂସାରରେ କେହି ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ ।

''କିନ୍ତୁ ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା କଣ ଜାଣିଚୁ ? ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ତୁ ମୋର ଏତେଦୂର ପ୍ରିୟ ହୋଇ ନଥାନ୍ତୁ, ଯଦି ମୁଁ ତୋତେ ଏତେଦୂର ଭଲ ପାଉନଥାନ୍ତି, ତଥାପି ମୋର ଉଦାସୀନତାର ଦୁଃଖଦ ସତ୍ୟକୁ ମୁଁ ଜାଣିପାରି ନଥାନ୍ତି, ମୁଁ ତୋତେ ଭଲ ପାଏ ବୋଲି ତଥାପି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାନ୍ତି । ପ୍ରେମ ଜୀବନରେ ବିଫଳ ହେଲେ ଯେଉଁ ଉପହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ଓ ବିନାଶକାରୀ ବିପତ୍ତିର ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼େ, ତାହାରି ଭୟରେ ତାଡ଼ିତ ହୋଇ ହିଁ ତୋତେ ମୁଁ ଭଲ ପାଏ ନାହିଁ ବୋଲି ମୋର ସମସ୍ତ ଭାବନାକୁ ମୁଁ ଅତି ଅସଚେତ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ମନରୁ ବହିଷ୍କାର କରିଦେଇଥାନ୍ତି । ମୁଁ ବା ତୁ ଏ ବିଷୟରେ କେବେହେଲେ କୌଣସି କଥା ଜାଣି ପାରିନଥାନ୍ତେ । ମୋର ଆପଣାର ହୃଦୟ ମୋ' ପାଖରୁ ଏହାକୁ ଗୁପ୍ତ କରି ରଖିଥାନ୍ତା । କାରଣ ଭଲ ପାଇବାରେ ବିଫଳ ହେବାକୁ ମୁଁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରେ ଏବଂ ଏହିପରି ଏକ ଆଘାତକୁ ଆଉ କାହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ସମର୍ଥ ହୋଇନଥାନ୍ତି ।

''ବର୍ତ୍ତମାନ ତଥାପି ସଠିକ୍ ଭାବରେ କିଛି ସ୍ଥିର ହୋଇ ନାହିଁ, ତଥାପି ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଆମେ ସମସ୍ତେ ପାରିସ୍ ଯାଉଚୁ । ତୁ ପିଲାଦିନେ ଯେଉଁସବୁ ଦେଶକୁ ବୁଲିଯାଇଥିଲୁ, ଯେଉଁଠି ମୋର ବାପା ଦାଦି ଲାଳିତପାଳିତ ହୋଇଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ସେହିସବୁ ଦୂରଦେଶରେ ରହିବି । ସାଶା ବେଶ୍ ବଡ଼ ହୋଇଗଲାଣି । ଦେଖିବାକୁ ସେତେ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ବେଶ୍ ବଡ଼ ଓ ବଳବାନ୍ ପିଲାଟିଏ ହୋଇଚି । ତୋ'କଥା ତା ଆଗରେ କହିବା ମାତ୍ରକେ ସେ ଏପରି ବିକଳ ହୋଇ କାନ୍ଦୁଚି ଯେ ତାକୁ ବୋଧ କରିବା କଷ୍ଟକର ହୋଇପଡୁଚି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଆଉ ସହିପାରୁ ନାହିଁ, ମୋର କାନ୍ଦ ମୁଁ ଆଦୌ ବନ୍ଦ କରି ପାରୁ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୋ'ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଉଚି । ତୋ'ନାମରେ କ୍ରସ୍ କରି ଆଗାମୀ ଅନେକ ବର୍ଷ ଲାଗି ଭଗବାନ୍ ତୋତେ କୁଶଳରେ ରଖନ୍ତୁ ବୋଲି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଚି । ଆମର ଏହି ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକାଳସ୍ଥାୟୀ ବିଦାୟ, ଏହିସବୁ କଷ୍ଟ, ଅନିଶ୍ଚିତତା ଏବଂ ତୋ' ଦୀର୍ଘ ଅନ୍ଧକାରମୟ ସମସ୍ତ ପଥଲାଗି ଭଗବାନ୍ ତୋର ସହାୟ ହୁଅନ୍ତୁ । ମୁଁ ତୋତେ କୌଣସି କଥାପାଇଁ ଦୋଷ ଦେଉନାହିଁ, ତୋତେ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଗାଳି ଦେଉ ନାହିଁ, ତୁ

ଯେପରି ଚାହୁଁଚୁ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ସେହି ପଥରେ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇଯା । ତୁ କୁଶଳରେ ଥିଲେ ହିଁ ମୁଁ ସୁଖୀ ହେଉଥିବି ।

"ଉଇରାଲ ଅଞ୍ଚଳ ଛାଡ଼ି ମସ୍କୋ ଆସିବାବେଳେ ସେହି ସ୍ଥାନ କି ଭୟଙ୍କର ଓ ଆତଙ୍କପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପ ଧାରଣ କରିନଥିଲା ! ସେତିକିବେଳେ ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭ୍ନା ସହିତ ମୋର ଭଲକରି ଜଣାଶୁଣା ହେଲା । ସେପରି ଏକ ସଙ୍କଟଜନକ ସମୟରେ ମୋର ପାଖେପାଖେ ରହିଥିବାରୁ ଓ ପ୍ରସୂତି ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ମୋତେ ଯାବତୀୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ତା' ପାଖରେ ବଡ଼ କୃତଜ୍ଞ । ସେ ଜଣେ ଭାରି ଭଲ ମଣିଷ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ମୁଁ ମନରେ କୌଣସି କପଟ ରଖିବାକୁ ଚାହୁଁ ନାହିଁ, ତା'ର ପ୍ରକୃତି ମୋ' ପ୍ରକୃତିର ଠିକ୍ ଓଲଟା । ଜୀବନକୁ ସରଳ କରିବା ଓ ସବୁ ସମସ୍ୟାର ଏକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସମାଧାନ ସନ୍ଧାନ କରିବାଲାଗି ମୁଁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଜୀବନକୁ ଜଟିଳ କରିଦେବା ଓଁ ଅଧିକ ଅଡୁଆ ଓ ଗୋଳମାଳ ସୃଷ୍ଟି କରିବାଲାଗି ତା'ର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା ।

"ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଶେଷ କରିବାକୁ ହେବ । ବିଦାୟ, ସେମାନେ ଚିଠି ମାଗିବାକୁ ଆସିଲେଣି, ବର୍ତ୍ତମାନ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ହେବ, ୟୁରା ମୋର ପ୍ରିୟତମ, ମୋର ପ୍ରାଣପ୍ରତିମ ମୋର ସ୍ୱାମୀ, ମୋର ପିଲାଙ୍କର ବାପା, ଆମର ଦଶା କ'ଣ ହେବାକୁ ଯାଉଚି କହିଲୁ ? ଆମେ ଯେ ଆଉ କେବେହେଲେ ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟିବା ନାହିଁ, ଏକଥା ତୁ ସତେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରୁଚୁ ? ଦେଖ୍ ଲେଖୁ ଲେଖୁ ମୁଁ ଏହିକଥାଟି ଲେଖି ପକାଇଲି, ତୁ ଏହାର ଅର୍ଥକୁ ସତେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ ମନେ କରୁଚୁ ? ବୁଝୁଚୁ, ସତେ ବୁଝିପାରୁଚୁ ? ସେମାନେ ଆସି ଭାରି ତରତର ଲଗାଇଲେଣି, ମୋର ମନେ ହେଉଚି ଯେପରି ସେମାନେ ମୋତେ ମୋର ମୃତ୍ୟୁପାଖକୁ ନେଇଯିବାକୁ ତରତର ଲଗାଇଚନ୍ତି । ୟୁରା, ୟୁରା !"

ଚିଠିଉପରୁ ମୁହଁ ଉଠାଇ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଶୂନ୍ୟ, ଅଶ୍ରୁହୀନ ଚକ୍ଷୁରେ ଅନାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦୁଃଖର ତାପରେ ଓ କଷ୍ଟ ସହନର ଧର୍ଷଣରେ ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ ଶୁଷ୍କ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଆପଣାର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ସେ କିଛି ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ଆଉ ତାଙ୍କର ଚେତା ରହିଲା ନାହିଁ ।

ବାହାରେ ବରଫ ବରଷିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ପବନ ଭାରି ଜୋର୍‌ରେ ପିଟି ବରଫକୁ ଉଡ଼ାଇ ନେଇ ଚାଲିଯାଉଥାଏ, ବରଫର ପଟାଳି ବାନ୍ଧି ହେଉଥାଏ । ଝରକାବାଟେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ନିଜର ସମ୍ମୁଖକୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେପରି ସେ ବରଫକୁ ଆଦୌ ଅନାଉନାହାନ୍ତି, ସେ ଯେପରି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟୋନିଆର ଚିଠିଟି ପଢୁଚନ୍ତି ! ତାଙ୍କ ଆଖିଆଗରେ ଚକଚକ୍ ହୋଇ ଉଡ଼ିଯାଉଥିବା ଶୁଭ୍ର କଣିକାମାନ ଯେପରି ଶୁଷ୍କ ବରଫର କଣିକା ନୁହେଁ ! ସତେ ଯେପରି କଳାକଳା ଅକ୍ଷରପୁଞ୍ଜ ଭିତରେ ଥିବା ସାଦାସାଦା ଖାଲିଜାଗା ! ସାଦା, ସାଦା—କାଲି ସାଦା, ଅସୁମାରି, ଅସରନ୍ତି !

ବଡ଼ ଅଜ୍ଞାନ ଅସଚେତ ଭାବରେ ସେ ରୋଦନ କଲାପରି ଶବ୍ଦ କରି ଆପଣାର ଛାତିକୁଚାପି ଧରିଲେ । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ଯେପରି ଆଉ ଟିକକେ ତାଙ୍କର ଚେତା ବୁଡ଼ିଯିବ । ଯେ କୌଣସି ମତେ ପାଦ ପକାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ସେ ସୋଫା ଯାଏ ଗଲେ ଏବଂ ତାହାରି ଉପରେ ଅଚେତ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲେ ।

●

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଭାରିକିନୋ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ

୧

ଶୀତଋତୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲାଣି । ସେଦିନ ଭାରି ବରଫବରଷା ହେଉଥାଏ । ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଚାଲି ଚାଲି ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ଲାରା ସହିତ ପ୍ରବେଶ କକ୍ଷରେ ତାଙ୍କର ଦେଖାହେଲା ।

''କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଆସିଚନ୍ତି'' —ସେ ଧୀର କର୍କଶ ସ୍ୱରରେ ଜଣାଇଲା । ବଜ୍ରାଘାତ ପାଇଲା ପରି ସେ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଗଲା ।

''କାହାନ୍ତି ? ଏଇଠି ?''

''ନାଇଁ, ନାଇଁ, ଏଠି ନୁହନ୍ତି, ସେ ଆଜି ସକାଳେ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲେ ଓ ପୁଣି ରାତିକୁ ଆଉ ଥରେ ଆସିବେ ବୋଲି କହି ଯାଇଚନ୍ତି । ସେ ତୁମ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ।''

''ତାଙ୍କର ଆସିବାର ମତଲବ ?''

''ତାଙ୍କ କଥାରୁ ମୁଁ କୌଣସି ଅନ୍ତ ପାଇଲି ନାହିଁ । ସୁଦୂର ପୂର୍ବଅଞ୍ଚଳକୁ ସେ ଯାଉଚନ୍ତି ଓ ବାଟରେ ଆମକୁ ସଙ୍ଗୋଳିଯିବାକୁ ଆସିଚନ୍ତି ବୋଲି ସେ କହିଲେ । ବିଶେଷକରି ତୁମକୁ ଓ ପାଶାକୁ ଦେଖିଯିବାକୁ । ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କ ବିଷୟରେ ସେ ଅନେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେ । ସେ କହୁଚନ୍ତି ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମର ଜୀବନ ଭାରି ବିପନ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଚି, ଜୀବନ ହରାଇବାର ଭୟ ମଧ୍ୟ ରହିଚି, ତୁମର, ମୋର ଆଉ ପାଶାର ଜୀବନ । ପୁଣି ସେହିଁ କୁଆଡ଼େ କେବଳ ଆମର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିପାରିବେ ଏବଂ ଆମକୁ ତାଙ୍କର କଥାନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

''ମୁଁ ବାହାରକୁ ଯାଉଚି, ତାଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ଦେଖା କରିବାକୁ ଚାହେ ନାହିଁ ।''

ଲାରାର ଆଖିରୁ ଲୁହ ବହିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ତାଙ୍କର ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ି ଆଣ୍ଠୁ ଧରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା, କିନ୍ତୁ ସେ ଜୋରକରି ତାକୁ ଉଠାଇନେଲେ ।

''ତୁମକୁ ମୋ' ରାଣ, ତୁମେ କୁଆଡ଼େ ଯାଅ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କ ସହିତ ଏକାକୀ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ମୁଁ ଆଦୌ ଭୟ କରୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାହା ମୋ' ପକ୍ଷରେ କେଡ଼େ ଦୁଃଖଦାୟକ ହେବ କହିଲ ! ତାଙ୍କ ସହିତ ଏକୁଟିଆ ଦେଖା କରିବାର ବିପଦରୁ ତୁମେ ମୋତେ ବଞ୍ଚାଅ ! ତା ଛଡ଼ା ତାଙ୍କର ନାନା ବିଷୟରେ ଅନେକ ଅଭିଜ୍ଞତା ରହିଚି, ହୁଏତ ପ୍ରକୃତରେ ସେ ଆମକୁ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ପରାମର୍ଶ ଦେଇପାରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ତୁମର ଯେଉଁ ଘୃଣା ଅଛି, ତାହା ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝିପାରୁଚି, ତଥାପି ମନରୁ ସେସବୁ ଭାବକୁ ତୁମେ ଦୂର କରିଦିଅ । କୁଆଡ଼େ ବାହାରି ଯାଅ ନାହିଁ ।''

''କିନ୍ତୁ ତୁମର ଏ କଣ ହେଲା ? ତୁମେ କାହିଁକି ଏତେ ବ୍ୟାକୁଳ ଓ ହତାଶ ହୋଇପଡୁଚ ? ତୁମେ କଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚ ? ସେମିତି ଆଣ୍ଠୁମାଡ଼ି-ପଡ଼ିଯିବା ଆଦୌ ସୁନ୍ଦର କଥା ନୁହେଁ । ଉଠ, ମନରେ ଦମ୍ଭ ଆଣ । ମନଭିତରୁ ତୁମକୁ ଏହି ଭୟର ଭୂତକୁ ଦୂର କରିଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ସାରା ଜୀବନ ଲାଗି ତୁମକୁ ଭୟଭୀତ କରି ପକାଇଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ତ ଜାଣ ଯେ ମୁଁ ତୁମ ପାଖରେ ରହିଚି । ଦରକାର ହେଲେ ଓ ମୋତେ ତୁମେ କହିଲେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ।''

ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟାକ ପରେ ରାତି ହୋଇଗଲା । କିଟିମିଟି ଅନ୍ଧାର । ମୂଷାଗାତ଼ଗୁଡ଼ାକୁ ବନ୍ଦକରିବା ଆଜିକୁ ପ୍ରାୟ ଛଅମାସ ହୋଇଗଲାଣି । ଆଉ ନୂଆ ଗାତ଼ କୋଉଠି ହୋଇଥିବ ତାହା ବନ୍ଦ କରିଦେବାକୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଘରେ ଆଖି ପକାଇ ଦେଖୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ବିର୍ଲେଇ ମଧ୍ୟ ଘରେ ରଖିଚନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ସ୍ଥିରହୋଇ ଶୋଇ ଧ୍ୟାନ କରିବାରେ ହିଁ ବିଲେଇର ସମୟ କଟିଯାଉଚି । ମୂଷାମାନେ ଆଗରୁ ଯେମିତି ଥିଲେ ସେମିତି ରହିଚନ୍ତି, କେବଳ ଟିକିଏ ହୁସିଆର ହୋଇଯାଇଚନ୍ତି ।

କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କର ଅପେକ୍ଷା କରୁକରୁ ଲାରା ରେସନ୍‌ରୁ କିଣା ହୋଇଥିବା କଳା ରୁଟିକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟିଲା ଓ ଗୋଟିଏ ଥାଳିଆରେ କେତୋଟି ସିଝା ଆଳୁକୁ ନେଇ ଟେବୁଲ ଉପରେ ରଖିଲା ।

ଡିସେମ୍ବର ରାତିର ସେହି କଳା ଅନ୍ଧାରରୁ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ହେଲା । ସେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ବରଫରେ ବୁଡ଼ିଚନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଟୋପି, କୋଟ୍ ଏବଂ ଜୋତାରୁ ନେଣ୍ଟା ନେଣ୍ଟା ବରଫ ଖସିପଡୁଚି ଓ ତଳେ ପଡ଼ି ପାଣି ଫାଟିଯାଉଚି । ତାଙ୍କ ନିଶଦାଢ଼ିରେ ବରଫ ଲାଗି ତାଙ୍କୁ ଠିକ୍ ନାଟକର ବିଦୂଷକ ପରି ଦେଖାଯାଉଚି । ଆସନ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପକେଟରୁ ପାନିଆ ବାହାରକରି ଆଗ ସେ ମୁଣ୍ଡର ବାଳକୁ ଥରେ କୁଣ୍ଡାଇନେଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ ଗୋଟିଏ ହାତ ଲାରା ଆଡ଼କୁ ଓ ଆଉଗୋଟିଏ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ବଢ଼ାଇଦେଇ ସେ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇଲେ ।

''ଆମର ପରିଚୟ ଅନେକ ଦିନର, ଆଜି ତୁମକୁ ଏହିପରି ଭାବିବାକୁ ହେବ''—ସେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌କୁ କହିଲେ । ''ତୁମ ବାପାଙ୍କର ମୁଁ ଜଣେ ପରମବନ୍ଧୁ ଥିଲି । ହୁଏତ ତୁମେ ସେକଥା ଜାଣିଥିବ । ସେ ମଲାବେଳେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଥିଲି । ତାଙ୍କ ସହିତ ତୁମ ଚେହେରାର କେତେଦୂର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିଚି, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ସେହିକଥା ନିରେଖି ଦେଖୁଚି । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିବାର ଜଣା ପଡୁ ନାହିଁ । ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ମାଆଙ୍କ ସହିତ ତୁମର ଅଧିକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିଚି ।''

''ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭ୍‌ନା ମୋତେ ତୁମସହିତ ଦେଖା କରିବାକୁ କହିଚନ୍ତି । ତାଙ୍କ କଥାରୁ ମୁଁ ଜାଣିଲି ଯେ ତୁମର ମୋ' ସହିତ କଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ରହିଚି । ମୁଁ ସେଥିରେ ସମ୍ମତ ହୋଇଚି, କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ମୋର ଇଚ୍ଛା ଅଛି ବୋଲି କଦାପି ନୁହେଁ । ତୁମ ସହିତ ମୋର ଆଗରୁ କୌଣସି ପରିଚୟ ଅଛି ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ମୁଁ ଆଦୌ ରାଜି ନୁହେଁ । ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ ହେଉ । ତୁମେ କଣ କହିବାକୁ ଚାହୁଁଚ ?''

"ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଦେଖି ମୁଁ ଭାରି ଖୁସୀ ହେଉଚି । ମୁଁ ସବୁକଥା ବେଶ୍ ଭଲକରି ବୁଝିପାରୁଚି । ମୁଁ ସାହସ କରି ଏପରି କଥା କହୁଚି ବୋଲି ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବ, କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଦୁଇଜଣ ପରସ୍ପର ପାଇଁ ଚମତ୍କାର ଉପଯୁକ୍ତ ବୋଲି ମୁଁ ଭାବୁଚି । ଏକ ସୁପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୋଡ଼ି ।"

"ମୋତେ ତୁମ କଥାରେ ବାଧା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯେଉଁସବୁ କଥାସହିତ ତୁମର କୌଣସି ସଂପର୍କ ନାହିଁ, ଅନୁଗ୍ରହ କରି ସେଗୁଡ଼ାକ ବନ୍ଦ ଥାଉ । ଆମେ ତୁମର ସହାନୁଭୂତି ଭିକ୍ଷା କରି ନାହୁଁ । ତୁମେ ବୋଧହୁଏ ନିଜକୁ ଭୁଲିଯାଉଚ ।"

"ମୋର କଥାକୁ ତୁମେ ଏପରି ଦେହକୁ କାହିଁକି ନେଉଚ ବାବୁ ? ବୋଧହୁଏ ତୁମ ବାପାଙ୍କ ସହିତ ତୁମର ତଥାପି କେତେକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିଚି । ଠିକ୍ ତୁମରି ପରି ସେ ମଧ ଟିକିଏ କଥାରେ ରାଗିଯାଉଥିଲେ । ଆଚ୍ଛା ପିଲାଏ ତୁମମାନଙ୍କର ଅନୁମତି ନେଇ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଶୁଭେଚ୍ଛା ଜଣାଉଚି । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ତୁମେଦୁହେଁ ସତକୁ ସତ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ପିଲାହୋଇ ରହିଚ, ବଡ଼ ଅଜ୍ଞାନ ଓ ଅଣହୁସିଆର ପିଲାଙ୍କ ପରି ହୋଇ ରହିଚ । ଏଠାରେ ମାତ୍ର ଦୁଇଟାଦିନ ରହି ତୁମମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଯେତିକି ବିଷୟ ଜାଣିପାରିଚି, ତୁମେମାନେ ନିଜେ ମଧ ସେତେ ବିଷୟ ଜାଣି ନାହଁ । କିଛି ନଜାଣିଥିବାରୁ ତୁମେ ଦୁହେଁ ଗୋଟାଏ ବିପଦପୂର୍ଣ୍ଣ ଅତଡ଼ା ଉପରେ ବାଟ ଚାଲୁଚ । କିନ୍ତୁ ଏ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଏକ ଉପାୟ ନକଲେ ତୁମର ଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା, ଏପରିକି ତୁମର ଜୀବନ ମଧ ଆଉ ଅତିଅଳ୍ପ ଦିନରେ ବଡ଼ ବିପନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିବ ।

"କିନ୍ତୁ ଯାହାହେଉ ପଛକେ, ତୁମେ ପୁରୁଷ ଲୋକ, ସ୍ୱୟଂ ଆପଣା ଜୀବନର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିପାରିବ, ତୁମର ଖୁସୀ ହେଲେ ତୁମେ ଆପଣା ଜୀବନକୁ ବାଜି ରଖି ଜୁଆ ଖେଳିପାରିବ । ତୁମର ସେହି ଅଧିକାର ଅବଶ୍ୟ ରହିଚି । କିନ୍ତୁ ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭ୍ନା ତ ତୁମପରି ସ୍ୱାଧୀନ ନୁହନ୍ତି । ସେ ଜଣେ ମାଆ, ଗୋଟିଏ ପିଲାର ଜୀବନ ତାଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଅଛି, ତେଣୁ କିଛି ନଜାଣିଲା ପରି ସେ ମଧ କିପରି ଆଖିବୁଜି ବାଟ ଚାଲିପାରିବେ ?

"ସକାଳସାରା ତାଙ୍କୁ ଏହିକଥା ବୁଝାଇ ବୁଝାଇ ମୁଁ ଥକିଯାଇଚି । କିନ୍ତୁ ମୋ' କଥା ସେ ଆଦୌ ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ତୁମେ ଟିକିଏ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତ ନାହିଁ ? ଆପଣା ଝିଅର ଜୀବନନେଇ ଖେଳିବାକୁ ତାଙ୍କର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ । ମୋର କଥାଗୁଡ଼ାକୁ ଏପରି ଭାବରେ ଉପେକ୍ଷା କରିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଆଦୌ ଉଚିତ ହେଉ ନାହିଁ ।

"ଜୀବନରେ କେବେହେଲେ ମୁଁ ମୋର ମତକୁ ଅନ୍ୟଉପରେ ଲଦିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ମୋର ଅତି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ, ବିଶେଷକରି ସେହିମାନଙ୍କ ଉପରେ । ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭ୍ନାଙ୍କର ତୁମର କଥା ଶୁଣିବାକୁ ବା ନଶୁଣିବାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଚି । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଏସବୁ କଣ କହୁଚ, ମୁଁ କିଛି ବୁଝିପାରୁନାହିଁ । ତୁମେ ସକାଳେ କଣ ସବୁ କହିଚ, ତାହା ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଣି ନାହିଁ ।"

"ତୁମର କଥାଶୁଣି ମୋର ବାରବାର ତୁମ ବାପାଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଚି । ଶୁଣ, ଏସବୁ ବଡ଼ ଜଟିଳ ବିଷୟ । ତେଣୁ ଟିକିଏ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ଶୁଣିବାକୁ ହେବ । ମଝିରେ ବାଧାଦେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।

''ଉପର ମହଲରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଡ଼ବଡ଼ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାକୁ ଯାଉଚି । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସୂତ୍ରରୁ ମୁଁ ଏହି ଖବର ପାଇଚି । ତେଣୁ ତୁମକୁ ମୋ'କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ହେବ । ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା କାଏମ କରିବାକୁ ବିଚାର କରୁଚନ୍ତି ଏବଂ ଏହା ଅତିଶୀଘ୍ର କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ଯାଉଚି ।

''କିନ୍ତୁ ସେହି କାରଣରୁ ସ୍ଥାନୀୟ ଦଣ୍ଡଧାରୀମାନେ ତରତର ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟାମାନଙ୍କର ହିସାବନିକାଶ କରିବାକୁ ବସିଚନ୍ତି । ଏଠାରୁ ବିଦାହୋଇ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ଅଧିକ ନୃଶଂସ ଆଚରଣ କରିବେ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଚନ୍ତି । ତୁମ ନାଆଁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ତାଲିକା ଭିତରେ ରହିଚି । ମୁଁ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କହୁଚି ଯେ ତୁମର ନାଆଁ ସେହି ତାଲିକାରେ ଅଛି । ମୁଁ ନିଜେ ଦେଖିଆସିଚି । ତେଣୁ ଅଧିକ ବିଳମ୍ବ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ତୁମକୁ ଆପଣାର ଜୀବନ ବଞ୍ଚାଇବାର ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

''ଏସବୁ ମୋ'କଥାର କେବଳ ଉପକ୍ରମ ମାତ୍ର । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସଲ କଥା କହୁଚି ଶୁଣ ।

''ଅସ୍ଥାୟୀ ସରକାର ଓ ଭାଙ୍ଗିଦିଆ ଯାଇଥିବା ବିଧାନପରିଷଦ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ରାଜନୀତିକ ଗୋଷ୍ଠୀମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁରକ୍ତ ରହିଚନ୍ତି ସେମାନେ ଯାଇ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରର ଉପକୂଳ ପ୍ରଦେଶରେ ନିଜର ଶକ୍ତିକୁ ଏକତ୍ର କରୁଚନ୍ତି । ଯେଉଁ ସୈନ୍ୟମାନେ ଲାଲସେନା ବିରୋଧରେ କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଇଠି ଏକଜୁଟ୍ ହେଉଚନ୍ତି ।

''ସେମାନେ ସେଠାରେ ଏକ 'ସୁଦୂର ପୂର୍ବ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର' ଗଢ଼ିବାର ବିଚାର କରୁଚନ୍ତି । ସୋଭିଏଟ୍ ସରକାର ଏହାର କୌଣସି ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାକୁ ଯାଉ ନାହିଁ, କାରଣ ଲାଲ ସାଇବିରିଆ ଓ ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ଏହିପରି ଏକ ଛୋଟିଆ ରାଜ୍ୟଟିଏ ରହୁ ବୋଲି ଆପଣା୍ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଅନୁକୂଳ ମନେକରୁଚି । ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ରରେ ଏକ ମିଳିତ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ରହିବ । ମସ୍କୋର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ସେଥିରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ଅଧେ ସ୍ଥାନ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ସୁଯୋଗ ମିଳିବାମାତ୍ରକେ ସେମାନେ ଜବରଦସ୍ତି ସରକାରକୁ ଅଧିକାର କରିନେବେ ଓ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ରକୁ ଖତମ କରିଦେବେ ।

''ଆଗେ ମୁଁ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନେକ ବ୍ୟାଙ୍କର କାରବାର ବୁଝୁଥିଲି । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋତେ ଜାଣିଚନ୍ତି । ଆଗାମୀ ସରକାରରେ ମୋତେ ନ୍ୟାୟବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ କରିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ନେଇ ସେମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ଜଣେ ପ୍ରତିନିଧି ଆସିଥିଲା । ମୁଁ ସେହି ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ କଲି ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଯାଉଚି ।

''ତୁମକୁ ଓ ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭ୍ନାକୁ ମୋ'ସହିତ ନେଇଯିବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । ସେଠାରୁ ସହଜରେ ତୁମେ ଜାହାଜ ଚଢ଼ି ବିଦେଶକୁ ଯାଇପାରିବ ଓ ନିଜର ପରିବାରବର୍ଗଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇପାରିବ । ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଶାନ୍ତର କରାଯାଇଥିବା ଖବର ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ପାଇଥିବ ।

''ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍ନିକଭଙ୍କର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବାଲାଗି ମୁଁ ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭ୍ନାକୁ ଜବାବ ଦେଇଚି । ମସ୍କୋଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଥିବା ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ସରକାରର ମନ୍ତ୍ରୀ ହିସାବରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପୂର୍ବ ସାଇବିରିଆକୁ ଆମର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜ୍ୟକୁ ନେଇଯିବାର ଉଦ୍ୟମ କରିବି ।''

ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭ୍ନା କୋମାରୋଭ୍ସ୍କିଙ୍କର ସମସ୍ତ କଥା ସହଜରେ ବୁଝି ପାରୁନଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତର ଏବଂ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍ନିକଭ୍‌ଙ୍କର ଜୀବନରକ୍ଷା ଲାଗି ଯେତେବେଳେ ସେ ତାଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତାବ ବାଢ଼ିଲେ, ତା'ର କାନ ଆଗ୍ରହରେ ଠିଆ ହୋଇଗଲା । ଟିକିଏ ଲଜ୍ଜାଶୀଳ ଭାବରେ ସେ କହିଲା–

''ତୁମେ ଦେଖୁଚଟି ୟୁରୋଚ୍‌କା, ତୁମପାଇଁ ଓ ପାଶାପାଇଁ ଏସବୁ କଥା କେତେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ?''

''ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଏହିସବୁ କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପକାଉଚ ? ଏହି ଦରଗଢ଼ା ଯୋଜନାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ସିଦ୍ଧ ସତ୍ୟବୋଲି ଗ୍ରହଣ କର ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ କୋମାରୋଭ୍ସ୍କି ଆମକୁ ଭଣ୍ଡାଇ ନେବାକୁ ଚାହୁଁଚନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି କହିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମକୁ ସେ କେବଳ ଆକାଶକୁସୁମ ତୋଳିବାର ପରାମର୍ଶ ବତାଇଚନ୍ତି ।'' କୋମାରୋଭ୍ସ୍କିଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ସେ କହିଲେ, ''ତୁମେ ମୋ'ପାଇଁ ଏତେ ଚିନ୍ତା କରୁଚ ବୋଲି ମୁଁ ମୋ'ତରଫରୁ ତୁମକୁ ଅନେକ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଚି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତୁମକୁ ମୋ ଖବର ବୁଝିବାକୁ ଅଧିକାର ଦେଇଦେବି ବୋଲି ତୁମର ବିଚାର କରିବା ଆଦୌ ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଆଉ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍ନକଭ୍‌ଙ୍କ ବିଷୟରେ ତୁମେ ଯେଉଁକଥା କହିଲ, ଲାରା ଅବଶ୍ୟ ତାହା ବିଚାର କରିବ ।''

ଲାରା କହିଲା, ''ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଚି ଆମେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଯିବା ନା ଏଇଠି ରହିବା । ତୁମେ ତ ଖୁବ୍ ଭଲକରି ଜାଣ ଯେ ତୁମେ ନଗଲେ ମୁଁ ଏକୁଟିଆ କଦାପି ଯିବି ନାହିଁ ।''

ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆଣିଥିବା ମଦକୁ କୋମାରୋଭ୍ସ୍କି ପିଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ସିଝା ଆଳୁ ଖାଇଲେ ଓ କ୍ରମେ ତାଙ୍କୁ ନିଶାଲାଗି ଆସୁଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା ।

୨

କ୍ରମେ ରାତି ଅଧିକ ହେଉଥିଲା । ତେଜିଦେବା ବେଳକୁ ବତିଟି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଜଳି ଘରଟିକୁ ଆଲୋକିତ କରିଦେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପସମୟ ପରେ ଶିଖା ପୁଣି କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ଓ ଘର ଭିତରଟା ଅନ୍ଧାରୁଆ ଲାଗୁଥିଲା । ଲାରା ଓ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନିଦ ମାଡ଼ି ଆସୁଥିଲା । ସେମାନେ ଆପଣା ଭିତରେ ଏହିସବୁ କଥା ବିଷୟରେ ନିରୋଳାରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ଶୋଇବାକୁ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ କୋମାରୋଭ୍ସ୍କିଙ୍କଠାରୁ ଉଠିବାର କୌଣସି ସୂଚନା ମିଳିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି କ୍ରମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରି ପକାଇଲା । ସେମାନେ ବଡ଼ ଅସହ୍ୟ ବୋଧ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କୋମାରୋଭ୍ସ୍କି କଥା କହିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ଓ ଲାରା ଏବଂ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ସେହିସବୁ କଥାରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବିରକ୍ତ ହୋଇପଡୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଭାଷଣମାନ ଶେଷରେ ଲାରାକୁ ଅସହ୍ୟ ଭାବରେ ବିରକ୍ତ କରି ପକାଇଲା । ଶେଷରେ ଅତି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ି ତା'ର ଆଖିରୁ ଲୁହ ବାହାରିପଡ଼ିଲା । ଆପଣାର ହାତ ବଢ଼ାଇ ସେ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ବିରକ୍ତି ଓ ଅଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ହଠାତ୍ କହିପକାଇଲା–

"ରାତି ଅନେକ ହୋଇଗଲାଣି ।' ଏଥର ତୁମେ ଯାଅ । ମୋତେ ଭାରି ନିଦ ମାଡ଼ିଲାଣି ।''

''ଏତେ ରାତିରେ ମୋତେ ତୁମେମାନେ ଚାଲିଯିବାକୁ କହିବ ନାହିଁ, ଅତିଥିପ୍ରତି ଅନ୍ତତଃ ଏତିକି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଶା କରୁଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ବସାଯାଏ ମୁଁ ବାଟ ପାଇବାପରି ଲାଗୁ ନାହିଁ । ସହର ସହିତ ମୋର ଭଲକରି ପରିଚୟ ନାହିଁ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଅନ୍ଧାର କିଟିମିଟି ହୋଇ ରହିଚି ।''

''ତୁମର ଏକଥା ଆଗରୁ ଚିନ୍ତାକରିବା ଉଚିତ ଥିଲା, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସି ରହି ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ଧାରକଥା ଭାବୁଚ ? ଏତେବେଳଯାଏ ଏଠାରେ ରହିବାକୁ ତୁମକୁ କେହି କହିନଥିଲେ ।''

''ତୁମ୍ଭେ ମୋ' ପ୍ରତି ଏପରି ନିର୍ମମ ବ୍ୟବହାର କାହିଁକି କରୁଚ ? କୋଉଠି ମୋର ରହିବାପାଇଁ ଜାଗା ଅଛି କି ନାହିଁ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ମୋତେ କେହି ପଚାରିଲ ନାହିଁ ।''

''ସେସବୁ ବିଷୟରେ ଆମର ମୁଣ୍ଡ ବଥାଇବାର ଆଦୌ ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଆପଣା କଥା ବୁଝିବାର ଓ ଆପଣା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାର ଶକ୍ତି ତୁମର ଯଥେଷ୍ଟ ରହିଚି । ରାତିରେ ଏଠାରେ ରହିବାଲାଗି ତୁମେ କେବଳ ପେଖନା କାଢୁଚ । ଆମେ ଆଉ କାଟେଙ୍କା ଯେଉଁ ବଖରାଟିରେ ଶୋଉଚୁ ସେହି ବଖରାରେ ମୁଁ ତୁମକୁ କୌଣସିମତେ ରହିବାକୁ ଦେବି ନାହିଁ । ଆଉ ଅନ୍ୟ ବଖରାମାନଙ୍କରେ ମୂଷା ପଲପଲ ହେଉଚନ୍ତି ।''

''ସେସବୁ ମୁଁ ଚଳାଇ ନେଇପାରିବି ।''

''ତା'ହେଲେ ଯଦି ଇଚ୍ଛା ହେଉଚି, ତେବେ ରହ ।''

୩

''ତୁମର କ'ଣ ହୋଇଚି ମୋତେ କହିଲ । ରାତିରାତି ଧରି ତୁମକୁ ନିଦ ହେଉ ନାହିଁ, ଖାଇବା ପିଇବାରେ ହାତ ବି ବାଜୁ ନାହିଁ; ଆଖିଆଗରେ କୌଣସି ଆତଙ୍କର ଛାଇ ଦେଖୁଥିଲାପରି ତୁମେ ଦିନଯାକ କେବଳ ଏପାଖସେପାଖ ଅନାଇ ରହୁଚ । ସତେଯେପରି କୌଣସି ଏକ ଚିନ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ଛନ୍ଦିହୋଇ ରହିଚ । କି ଚିନ୍ତା ତୁମକୁ ଏତେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ କରି ରଖିଚି କହିଲ ? ଆପଣାର ଚିନ୍ତାର ନିଆଁରେ ଆପେ ଏପରି ବହିହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।''

''ତୁମ ଡାକ୍ତରଖାନାର ଜଗୁଆଳ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲା । ସେ ମୋତେ କହିଗଲା, 'ଭାରି ଗୁପ୍ତକଥା । ସେମାନେ ତୁମ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ କାରାଗାର ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ଠିକ୍ କରିଚନ୍ତି । ଯେକୌଣସି ଦିନ ଏହି ଘଟଣା ଘଟିପାରେ । ତା'ପରେ ତୁମର ପାଳି ପଡ଼ିବ ।' ମୁଁ ପଚାରିଲି, 'ତୁ ଜାଣିଲୁ କିପରି ?' ଶାସନ ବିଭାଗ ଅଫିସ୍‌ରେ କାମ କରୁଥିବା ମୋର ଜଣେ ସାଙ୍ଗଠାରୁ ମୁଁ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲି । ମୋ'କଥାରେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଭୁଲ ନାହିଁ ।''—ହୁହେଁ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ହସିଉଠିଲେ ।

''ହଁ, ସେ ଠିକ୍ ଖବର ଦେଇଚି ।'' ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କହିଲେ । ''ବର୍ତ୍ତମାନ ବିପଦ ଆସି ଆମ ଦୁଆରମୁହଁରେ ପହଞ୍ଚିଲାଣି ଏବଂ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଆମକୁ କୁଆଡ଼େ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ କେଉଁଠାକୁ ଯିବା ତାହାହିଁ ସମସ୍ୟା । ମସ୍କୋ ଯିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ,

ମସ୍କୋ ଯିବାର ଆୟୋଜନ କରିବା ମାତ୍ରକେ ହିଁ ଆମକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ନଜରରେ ପଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମେ ଏପରି ଭାବରେ ଏଠାରୁ ଖସି ଚାଲିଯିବା ଯେପରି କେହି ଜାଣିପାରିବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଭାବୁଚି, ତୁମେ ପ୍ରଥମେ ଯାହା କହୁଥିଲ, ଆମେ ସେହି କଥା କରିବା । ଆମେ ଏଠାରୁ ଭାରିକିନୋ ଚାଲିଯିବା । ତା'ହେଲେ ଆଉ କାହାରି ନଜରରେ ପଡ଼ିବାର କୌଣସି ଭୟ ରହିବ ନାହିଁ, ଚାଲ, ସେଇଠି ଯାଇ ସପ୍ତାହେ ଦୁଇ ସପ୍ତାହ କି ମାସେ ଖଣ୍ଡେ ରହିଆସିବା ।''

''ତୁମକୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଧନ୍ୟବାଦ, ଏଥର ଆଉ ମୋର କୌଣସି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ, ମୁଁ ବୁଝିପାରୁଚି, ସେଠାକୁ ଗଲେ ତୁମେ କିପରି ମର୍ମନ୍ତୁଦ ପୀଡ଼ା ଅନୁଭବ କରିବ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ତୁମଘରେ ରହିବା ନାହିଁ । ସେଠାରେ ରହିଲେ ତୁମର ଅତୀତ କଥାମାନ ମନେ ପଡ଼ିଯିବ, ଖାଲି ଘରଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖି ତୁମର ମନ କଣ ହୋଇଯିବ, ତୁମେ ନିଜକୁ ଧିକ୍କାରିବାକୁ ଲାଗିବ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଯାତନା ଓ ଦୁଃଖ ଉପରେ ଆପଣାର ସୁଖର ସଂସାର ନିର୍ମାଣ କରିବାର ଅର୍ଥ କଣ, ଅନ୍ୟଜଣକ ଆଖିରେ ଯାହା ପବିତ୍ର ଓ ପ୍ରିୟ, ତାହାକୁ ଗୋଡ଼ରେ ଦଳିଦେଇ ଚାଲିଯିବାର ଅର୍ଥ କଣ, ମୁଁ ସେକଥା ଭଲକରି ଜାଣିଚି । ତୁମକୁ ମୁଁ କଦାପି ଏତେଦୂର ତ୍ୟାଗ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଦେବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ତୁମ ଘରଗୁଡ଼ାକ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଚି ଯେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବାସଯୋଗ୍ୟ କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଆଦୌ ସହଜ ହେବ ନାହିଁ । ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍ ପରିବାର ଯେଉଁ ଘରେ ରହୁଥିଲେ, ମୁଁ ସେହିଘର କଥା ଭାବୁଥିଲି ।''

''ହଁ, ଏସବୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସତ ଏବଂ ମୋ' ପ୍ରତି ତୁମର ଏତେଦୂର ସହାନୁଭୂତି ରହିଚି ବୋଲି ମୁଁ ତୁମ ପାଖରେ ବଡ଼ କୃତଜ୍ଞ । କିନ୍ତୁ ରଇଥା । ବାରବାର ତୁମକୁ ପଚାରିବି ବୋଲି ଭାବୁଚି, କିନ୍ତୁ ବାରବାର ଭୁଲିଯାଉଚି । କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କର ଖବର କଣ କହିଲ ? ସେ ଏଇ ସହରରେ ଅଛନ୍ତି ନା ଚାଲିଗଲେଣି ? ସେଦିନ କଜିଆ କରି ତାଙ୍କୁ ଘରୁ ବାହାର କରିଦେବା ପରେ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଆଉ କିଛି ଶୁଣିବାକୁ ପାଇ ନାହିଁ ।''

''ମୁଁ ବି ଆଉ କିଛି ଜାଣି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ବିଷୟ ଜାଣିବାରେ ଆମର କଣ ଯାଏଆସେ ? ତୁମର ତାଙ୍କଠାରେ କି କାମ ଅଛି ?''

''ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାବୁଚି, ତାଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଏପରି ଠୋ'କରି ନାହିଁ କରିଦେବାଟା ବୋଧହୁଏ ଉଚିତ ହେଲା ନାହିଁ । କାରଣ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ପରିସ୍ଥିତି ସମାନ ନୁହେଁ । ତୁମକୁ ଆପଣାର ଝିଅଟି କଥା ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ହେବ । ମୋ'ସହିତ ସମଦଶାପନ୍ନ ହେବାକୁ ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା କରିବାପାଇଁ ତୁମର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ ।

''ହଁ, ଭାରିକିନୋ ଯିବା ବିଷୟରେ କଥା ପଡ଼ିଥିଲା ନା ? କିନ୍ତୁ ସେପରି ଗୋଟାଏ ଅପନ୍ତରା ଜାଗାକୁ ଏ ଦାରୁଣ ଶୀତକାଳରେ ଯିବାଟାକୁ ମୁଁ ତୁଚ୍ଛା ପାଗଳାମି ବୋଲି କହିବି । ପାଖରେ ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ ନାହିଁ, କୌଣସି ବଳ ନାହିଁ କି କୌଣସି ଆଶା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ କଣ ବା ଯାଏଆସେ ? ଯଦି ଜୀବନରେ ପାଗଳାମି ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ଅବଶେଷ ନରହିଲା, ତେବେ ଆମର ପାଗଳ ହେବା ହିଁ ଶ୍ରେୟସ୍କର । ଆଉଥରେ ସମସ୍ତ ଅଭିମାନ ଭୁଲି ଆମକୁ ସାମ୍‌ଦେଭିଆତୋଭଙ୍କଠାରୁ ଘୋଡ଼ାଟିଏ ମାଗିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଧାରସୂତ୍ରରେ କିଛି ଅଟା ଓ ଆଳୁ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଦେବାପାଇଁ ଆମେ ତାଙ୍କୁ ବା ତାଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଚଳୁଥିବା ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବା । ଆମର ଏତେ ଉପକାର କରୁଥିବାର ସୁବିଧା ନେଇ

ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭାରିକିନୋଠାରେ ଆମକୁ ଦେଖିବାକୁ ନଆସିବା ଲାଗି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଡେରି କରି ଆସିବାକୁ କହିବା । ପ୍ରଥମେ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ଆମକୁ ଏକାକୀ ରହିବାକୁ ହେବ । ତା'ହେଲେ ସେଇଠାକୁ ଯିବାକଥା ପକ୍କା ହେଲା । ସାଧାରଣ ସମୟରେ ଯେକୌଣସି ଗୃହିଣୀ ବରଷକରେ ଯେତିକି କାଠ ଜାଳେ, ଆମେ ଗୋଟାଏ ସପ୍ତାହରେ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ କାଠ କାଟିବା ଓ ଜାଳିବା ।

"ନାନା କଥାକୁ ଏପରି ମୁଁ ଗୋଳମାଳିଆ କରି କହୁଚି ବୋଲି ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବ । ବୋକାଙ୍କ ପରି ଏପରି ଗମ୍ଭୀର ନହୋଇ ତୁମକୁ ସବୁକଥା କହିପାରୁଥିଲେ କେତେ ଭଲ ହେଉଥାନ୍ତା ? କିନ୍ତୁ ଆମର ଆଉ ଅନ୍ୟପଥ ନାହିଁ । ତୁମେ ଆପଣାକୁ ଯେତେ ଭୁଲାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି କଥା ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୃତ୍ୟୁ ଆସି ଆମର କବାଟ ଉପରେ ଆଘାତ କଲାଣି । ଆମର ଦିନ ପ୍ରକୃତରେ ସରିଆସୁଚି । ତେଣୁ ଆମର ଆପଣା ଉପାୟରେ ଆମକୁ ଅନ୍ତତଃ ସେହି ଦିନଗୁଡ଼ିକର ସୁଯୋଗ ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଜୀବନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିଦାୟ ଜଣାଇ ସେହି ଦିନଗୁଡ଼ିକୁ ବଞ୍ଚିନେବା ଉଚିତ, ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଶେଷ ଏହି କେତୋଟି ଦିନ ଏକାଠି ଅତିବାହିତ କରିନେବା ଉଚିତ । ଆମର ସମସ୍ତ ପ୍ରିୟ ଜିନିଷଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇଯିବାକୁ ହେବ, ଆମର ଜୀବନ ଦୃଷ୍ଟି, ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଆମର ଉଚିତ ସମସ୍ତ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ଆମର ବିବେକ ଓ ଆଶାଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇଯିବାକୁ ହେବ, ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇଯିବାକୁ ହେବ । ଏସିଆର ସେହି ମହାସାଗରର ନାମପରି ମହାନ୍ ଓ ପ୍ରଶାନ୍ତ ରାତ୍ରିକାଳରେ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ଯେଉଁ ପରମଗୋପନୀୟ କଥାମାନ କହିଆସି ଥିଲେ, ପୁଣିଥରେ ଆମେ ସେହି କଥା କହିବା । ଆଜି ମୋର ଜୀବନର ପ୍ରାନ୍ତଭାଗରେ ତୁମେ ଆସି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇଚ, ଯୁଦ୍ଧ ଓ ବିପ୍ଳବର ଏହି ଆକାଶତଳେ ମୋର ଗୁପ୍ତ ଓ ନିଷିଦ୍ଧ ଆଶୀର୍ବାଦ ପରି ଆସି ଠିଆ ହୋଇଚ । ଏହାକୁ ମୁଁ କଦାପି ଏକ ଆକସ୍ମିକ ଘଟଣା ବୋଲି କହିବି ନାହିଁ । ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଭାବରେ ଶୈଶବର ଶାନ୍ତିମୟ ଆକାଶ ଉପରେ ତୁମର ପ୍ରଥମ ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଥିଲା ।

"ସେଦିନ ରାତିରେ ହୋଟେଲ ଘରର ସେହି ଅଧାଆଲୁଅ ଓ ଅଧାଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ପ୍ରଥମେ ଦେଖିଥିଲି । ତୁମେ ସେଦିନ ବାଦାମୀ ରଙ୍ଗର ସ୍କୁଲ-ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିଲ । ଆଜି ତୁମେ ଯେମିତି ଦିଶୁଚ, ସେଦିନ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଦିଶୁଥିଲ । ସେଦିନ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଅପୂର୍ବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ବିସ୍ମିତ କରି ଦେଉଥିଲ ।

"ସେଦିନ ରାତିରେ ଯେଉଁ ମୋହନ ଆକର୍ଷଣରେ ତୁମେ ମୋତେ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ନେଇଥିଲ, ତାହାର ସଂଜ୍ଞା ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ଓ ତାକୁ ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ନାମ ଦେବାକୁ ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଚେଷ୍ଟା କରିଚି । ସେହି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆଭାସ, ସେହି ଦୂରଦୂରାନ୍ତ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ମୋର ସମସ୍ତ ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଭେଦ କରି ପକାଇଚି ଏବଂ ଜଗତରେ ସବୁ କଥାର ମର୍ମପ୍ରବେଶ କରିବାପାଇଁ ମୋ'ହାତରେ ଚାବିପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଚି ।

"ସେହି ସ୍କୁଲପୋଷକ-ପରିହିତ ହୋଇ ଠିକ୍ ଏକ ଛାୟାମୂର୍ତ୍ତି ପରି ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ସେହି ଘରର ଅନ୍ଧାର ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଆସିଲ, ତୁମ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣିନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେହି ବାଳକ ବୟସରେ ମୁଁ ତୁମର ପରିଚୟକୁ ବେଶ୍ ବୁଝିପାରିଥିଲି, ମୋ' ଭିତରେ ଏକ ସନ୍ତାପକାରୀ ନିବିଡ଼ତା ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ମୁଁ ଉପଲବ୍ଧି କରିବାକୁ ଲାଗିଲି, ଯେପରି

ଏହି କୃଶଦେହା ବାଳିକାଟି ଜଗତର ସମସ୍ତ ନାରୀତ୍ୱରେ ପ୍ରଭାନ୍ୱିତ ହୋଇଉଠିଚି । ଆପଣା ଆଙ୍ଗୁଠିର ଟିପ ଦେଇ ସେତେବେଳେ ତୁମକୁ ସ୍ପର୍ଶମାତ୍ର କରିଥିଲେ ସେଥିରୁ ଅଗ୍ନିକଣା ସମ୍ଭୂତ ହୋଇ ସମସ୍ତ ସଦନକୁ ଆଲୋକିତ କରି ଦେଇଥାନ୍ତା, ହୁଏତ ସେହିଠାରେ ମୋର ପ୍ରାଣ ନେଇ ଯାଇଥାଆନ୍ତା ବା ସମସ୍ତ ଜୀବନ ଯାବତ୍ ମୋତେ ଦୁଃଖ ଓ ଅଭିଳାଷର ଚୁମ୍ବକ ତରଙ୍ଗରେ ଦ୍ରବିତ କରି ରଖିଥାନ୍ତା । ମୋର ଜୀବନପାତ୍ରର ବୃତ୍ତଧାର ଯାଏ ଅଶ୍ରୁ ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠିଲା, ମୋର ସମସ୍ତ ଅନ୍ତର୍ଦେଶ ରୋଦନୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇଉଠିଲା । ମୋର ସମସ୍ତ ଜୀବନ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ପଚାରିବାକୁ ଲାଗିଲା– ଭଲ ପାଇବା ଓ ଏହି ବିଦ୍ୟୁତ-ପ୍ରବାହରେ ଆଲୋଡ଼ିତ ହେବାରେ ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ଏତେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ନିହିତ ହୋଇ ରହିଚି, ତେବେ ଜଣେ ନାରୀ ହୋଇ ଜନ୍ମହେବା ନିଜେ ଏହି ବିଦ୍ୟୁତ-ପ୍ରବାହ ହୋଇ ପ୍ରେମର ଉଦ୍ରେକ କରାଇବା ଆହୁରି କେତେ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ହୋଇନଥିବ ?

"ମୋ'କଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ କହିସାରିଚି । ଏପରି ଏକ କଥା ତୁମକୁ ପାଗଳ କରି ଦେଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ଏହା ମୋର ଜୀବନ ଓ ମୋର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ହିଁ ପ୍ରକାଶିତ କରି କହିଦେଇଚି ।"

ବସନାବୃତା ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭ୍‌ନା ବିଛଣାରେ ଗୋଟାଏ କଡ଼କୁ ଶୋଇ ରହିଥିଲା । ତା'ର ଦେହ ଟିକିଏ ଭଲ ଲାଗୁନଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ ସେ ଜାକିଜୁକି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଶାଲ୍ ଘୋଡ଼ାଇହୋଇ ଶୋଇଥିଲା । ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ଚଉକି ଉପରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ବସିଥିଲେ, ରହିରହି ଅତି ଥିରିଥିରି କଥା କହୁଥିଲେ । ବେଳେବେଳେ ସେ କହୁଣୀ ଭରାଦେଇ ଉଠୁଥିଲା, ଗାଲକୁ ହାତଉପରେ ରଖୁଥିଲା ଏବଂ ବିସ୍ଫାରିତ ଅଧରରେ ତାଙ୍କୁ ଅନାଇ ରହୁଥିଲା । ଆଉ କେତେବେଳେ କାନ୍ଧ ଭିତରେ ଆପଣାର ମୁହଁଟିକୁ ତଳକୁ ଝୁଲାଇ ରଖି ନୀରବରେ ଓ ଅସଚେତ ଭାବରେ ଆନନ୍ଦାଶ୍ରୁପାତ କରୁଥିଲା । ଶେଷରେ ବିଛଣାରୁ ଉଠିବସି ସେ ତାଙ୍କର ବକ୍ଷଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ବାହୁବେଷ୍ଟନ କରି ଆନନ୍ଦବିହ୍ୱଳ ହୋଇ କହିଲା–

"ୟୁରୋଚ୍‌କା ! ୟୁରୋଚ୍‌କା ! ତୁମେ କେଡ଼େ ବିଜ୍ଞ ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ ! ତୁମେ ସବୁ ଜାଣିଚ, ତୁମେ ସବୁ ଅନୁମାନ କରିପାରୁଚ ! ୟୁରୋଚ୍‌କା, ତୁମେ ହିଁ ମୋର ବଳ ! ତୁମେ ହିଁ ମୋର ଆଶ୍ରୟ ! ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ମୁଁ ନିନ୍ଦା କରିଥିବାରୁ ଈଶ୍ୱର ମୋତେ କ୍ଷମା ଦିଅନ୍ତୁ ! ଓଃ, ଆଜି ସତେ ମୁଁ କେଡ଼େ ସୁଖୀ ! ଚାଲ ଯିବା, ସେଠିକି ଗଲେ ମୋ'ର ମନଭିତରେ ରଖିଥିବା ଗୋଟାଏ କଥା ତୁମକୁ କହିବି ।"

ଡାକ୍ତର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କଲେ ଯେ ଲାରା ଗର୍ଭବତୀ ହେବାକଥା କହିବାକୁ ଯାଉଚି । ହୁଏତ ତାହା କେବଳ ଏକ ଭ୍ରମ ହୋଇପାରିଥାଏ ଏବଂ ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ– "ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣେ ।"

୪

ଏକ ଧୂସର ଶୀତସକାଳ ସମୟରେ ସେମାନେ ସହର ଛାଡ଼ିଲେ, କାମର ଦିନ । ରାସ୍ତାରେ ଲୋକମାନେ ଆପଣା ଆପଣାର କାମକୁ ଯାଉଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନେକ ଚିହ୍ନା ମୁହଁ ବୋଲି ଜଣାଯାଉଥାନ୍ତି, ଯାହା ଘରେ କୂଅ ନାହିଁ, ସେହିମାନଙ୍କ ଘରର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ଥିବା ପୁରୁଣା ପାଣିପମ୍ପଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ଧାଡ଼ି କରି ଠିଆ

ହୋଇଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ବାହୁଙ୍ଗି ଓ ବାଲ୍‌ଟି ସେମାନଙ୍କର ପାଖରେ ଥୁଆ ହୋଇଥାଏ । ଡାକ୍ତର ସେହି ବାଟ ଦେଇ ସାମ୍‌ଡେଭିଆଟୋଭ୍‌ଙ୍କର ଘୋଡ଼ାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାବଧାନତାର ସହିତ ଚଳାଇନେଲେ ।

ରାସ୍ତାରେ ଗଲାବେଳେ ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ସାମ୍‌ଡେଭିଆଟୋଭ୍ ଓ ତା'ପରେ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲିଗଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ କୌଣସି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିନଥିଲେ । ରାସ୍ତା ସେପାଖରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଗ୍ଲାଫିରା ପାଟିକରି ଉଠିଲା– ''ଲୋକେ କେଡ଼େ ଡାହା ମିଛ କହୁଚନ୍ତି କହିଲ ! ସେମାନେ ମୋତେ କହିଲେ ଯେ ତୁମେମାନେ କାଲିଠାରୁ ଚାଲିଗଲଣି । ଆଳୁ କିଣି ଯାଉଚ ?'' ପଛରୁ ହାତ ହଲାଇ ସେ ବିଦାୟ-ସମ୍ଭାଷଣ ଜଣାଉଥିଲା ।

ଗୋଟାଏ ଗଡ଼ାଣି ଜାଗାରେ ସୀମା ସହିତ ଭେଟ ହେଲା । ଅତି କଷ୍ଟରେ ଡାକ୍ତର ଗାଡ଼ିର ବେଗକୁ ଧୀର କରାଇଲେ । ଏକାଧିକ ଶାଲ୍‌ରେ ତାଳୁରୁ ତଳିପାଯାଏ ଆପଣାକୁ ଆବୃତ କରି ସୀମା ମଝିରାସ୍ତାକୁ ଆସିଲା ଏବଂ ବିଦାୟ ବୋଲି କହି ସେମାନଙ୍କର ଶୁଭଯାତ୍ରା ମନାସିଲା ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ସହର ପଛରେ ପଡ଼ିରହିଲା । ଶୀତଦିନରେ ମଧ୍ୟ ଡାକ୍ତର ଆଗରୁ ଏହି ରାସ୍ତା ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ରାସ୍ତାର ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ ପରିବେଶଟି ହିଁ ତାଙ୍କର ଅଧିକ ମନେପଡ଼ିଲା ଏବଂ ସେ ରାସ୍ତାଟିକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଦୌ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ସ୍ଲେଜ୍‌ଗାଡ଼ି ଉପରେ ପ୍ରଥମେ ଆପଣାର ଖାଦ୍ୟସରଞ୍ଜାମ ଓ ଜିନିଷପତ୍ରମାନ ଲଦିଦେଇ ସେମାନେ ତା'ଉପରେ କୁଟା ଲଦି ଦେଇଥିଲେ ଓ ଉପରୁ ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିଲେ । ଠିକ୍ ସ୍ଥାନୀୟ ଚାଷୀମାନଙ୍କ ପରି କେତେବେଳେ ସିଧାହୋଇ ଆଣ୍ଠୁମାଡ଼ି ବସି ବା ଆଉ କେତେବେଳେ ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଦୁଇକଡ଼କୁ ଝୁଲାଇ ବସି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଘୋଡ଼ା ଅଡ଼ାଇ ନେଉଥିଲେ ।

ଛାଇ ଲେଉଟିବା ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ବହୁପୂର୍ବରୁ ଶୀତକାଳର ଦିନ ଶେଷ ହୋଇ ଆସୁଥିବାପରି ମନେହେଲା, ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ନିର୍ଘାତିଆ ହୋଇ ଘୋଡ଼ାକୁ ପିଟିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ପାଞ୍ଚଣ ତୀରପରି ପାଏଁ ପାଏଁ ବାଜିଯାଉଥାଏ । ଖାବଖାବଡ଼ିଆ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଗାଡ଼ିଟି ଝଡ଼ତୋଫାନର ଜାହାଜ ପରି ଉଠିପଡ଼ି ଚାଲିଥାଏ । ଲାରା ଓ କାଟିଆ ଆପଣାର ଲୋମ-କୋଟ୍ ଭିତରେ କୁନ୍ଦିହୋଇ ବସିଥାନ୍ତି, ଠିକ୍ ଅଖାବସ୍ତା ପରି ଏପାଖ ସେପାଖ ହୋଇ କୁଟାଉପରକୁ ଅଣାଇ ହୋଇ ପଡୁଥାନ୍ତି । ହସି ହସି ସେମାନଙ୍କର ପେଟ ଫାଟି ଯାଉଥାଏ । ବେଳେବେଳେ ରହସ୍ୟ ଦେଖିବାଲାଗି ଡାକ୍ତର ଜାଣିଶୁଣି ବରଫ ଭିତରକୁ ଗାଡ଼ି ଚଲାଇ ନେଉଥାନ୍ତି । କିଛିଦୂର ଗଲାପରେ ସେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଠିଆ କରାଇ କହିଲେ–

''ଯେଉଁଠି ମୋତେ ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନେ ଧରିନେଇଥିଲେ, ମୁଁ ତୁମକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ଜାଗାଟି ଦେଖାଇବି ।'' କିନ୍ତୁ ଶୀତକାଳରେ ପ୍ରକୃତି ସେହି ଅରଣ୍ୟକୁ ଏପରି ଭାବରେ ଶୂନ୍ୟ ଓ ଆବୃତ କରି ରଖିଥିଲା ଯେ ସେ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଠିକ୍ କରି ଠଉରାଇପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଭାରିକିନୋରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ତଥାପି ଦିନ ଯାଇନଥାଏ । ପ୍ରଥମେ ଜିଭାଗୋ ପରିବାରର ଘର ପଡ଼ିଲା ଓ ସେହିଠାରେ ସେମାନେ ଗାଡ଼ି ଅଟକାଇଲେ । ଶୀଘ୍ର ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସୁଥିବାରୁ ସେମାନେ ଠିକ୍ ଚୋରଙ୍କ ପରି ତରତର ହୋଇ ଘରେ ପଶିଲେ । କିନ୍ତୁ ଘର ଭିତରଟା ତଥାପି ବଡ଼ ଅନ୍ଧାରୁଆ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଘର ଭିତରେ ଧ୍ୱସ୍ତ ଓ ନଷ୍ଟ ଅଂଶମାନ

ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଆଖିରେ ପଡ଼ିନଥିଲା । ଘର ଭିତର କେତେକ ଆସବାବ ପୂର୍ବପରି ରହିଥିଲା । ଭାରିକିନୋ ଗାଆଁଟାଯାକ ଜନଶୂନ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ଲାରା କହିଲା–

"ଆମକୁ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ସବୁକାମ ସାରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାରଣ ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ସବୁ ଅନ୍ଧାର ହୋଇଯିବ । ତେଣୁ ଠିଆ ହୋଇ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଆମର ଆଦୌ ବେଳ ନାହିଁ । ଏଠାରେ ରହିବାର କଥା ହେଲେ ଘୋଡ଼ାକୁ ନେଇ ଖଳାଘରେ ବାନ୍ଧି ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଖାଇବା ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକ ଗାଡ଼ିରୁ ଉତାରି ଯଥାସ୍ଥାନରେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଆମ ରହିବାଲାଗି ଏହି ବଖରାଟିକୁ ସଜାଡ଼ି ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ; କିନ୍ତୁ ଏଠି ରହିବାଟା ମୋର ମନକୁ ପାଉ ନାହିଁ । ଆମେ ଆଗରୁ ଏସବୁ କଥା ଆଲୋଚନା କରିଚେ । ଏଠି ରହିଲେ ତୁମେ ମନେମନେ ଅନେକ ଦୁଃଖ ପାଇବ ଓ ତେଣୁ ମୋର ମନରେ ବି ଦୁଃଖ ହେବ । ଏଇଟା କ'ଣ ଶୋଇବା ଘର ଥିଲା ? ନାଇଁ, ପିଲାଙ୍କ ଘର, ଏହି ସେଠି ତୁମର ପୁଅର ଝୁଲାଖଟ ଥୁଆ ହୋଇଛି । କାଟିଆ ପାଇଁ ଏଇଟା ଅତି ସାନ ହେବ, ତଥାପି ଯଦି ଏହିଠାରେ ରହିବା ବୋଲି କହିବ, ତେବେ ମୁଁ କୋଟ୍ ଓହ୍ଲାଇ ଜିନିଷପତ୍ର ସଜାଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଯିବି । ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଷ୍ଟୋଭ୍ ଜଳାଇବାକୁ ହେବ, ଘର ଗରମ ହେଉହେଉ ବୋଧହୁଏ ଆମକୁ ଚବିଶଘଣ୍ଟା ଲାଗିଯିବ । କିନ୍ତୁ କଥା କ'ଣ ? ତୁମେ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଉ ନାହଁ କାହିଁକି ?"

"ହଁ ହଁ, ମୋର କିଛି ହୋଇ ନାହିଁ, ତୁମେ କିଛି ମନେ କର ନାହିଁ... ନା, ଚାଲ ମିକୁଲିଦ୍‌ସିନ୍ ରହୁଥିବା ଘରଟାକୁ ବି ଥରେ ଦେଖିନେବା ।"

ସେମାନେ ଗାଡ଼ି ଚଳାଇ ପୁଣି ଆଗକୁ ଗଲେ ।

୫

ମିକୁଲିଦ୍‌ସିନ୍ ପରିବାର ରହୁଥିବା ଘରେ କିଳିଣି ପଡ଼ିଥିଲା । ପ୍ରଥମେ କୋଳପ ଭାଙ୍ଗି ତା'ପରେ ସେମାନେ ପୋଷାକପତ୍ର ନ ଓହ୍ଲାଇ ବଖରାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଘରର କେତୋଟି ବଖରା ଭାରି ପରିଷ୍କାର-ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଅଳ୍ପଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଏଠାରେ କେହିଜଣେ ବାସ କରୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ କିଏ ? ଯଦି ମିକୁଲିଦ୍‌ସିନ୍ ପରିବାରର କେହି ଲୋକ ହୋଇଥାନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ଗଲେ କୁଆଡ଼େ, ଘରେ ବା କିଳିଣି ଦିଆଗଲା କାହିଁକି ? ସମସ୍ତ ପରିବାରଟି ଏଠାରେ ରହୁଥିଲେ ଘରର ସମସ୍ତ ବଖରାଗୁଡ଼ିକ ତ ସଫାସୁତୁରା ରହିଥାନ୍ତା । ସବୁପ୍ରକାର ସୂଚନାରୁ ଜଣାପଡ଼ିଲା ଯେପରି ବାହାରର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଆସି ଏଠାରେ ବାସ କରିଚି, କିନ୍ତୁ ସେହି ଲୋକଟି କିଏ ହୋଇଥିବ ? କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତର ବା ଲାରା କେହି ଏହି ରହସ୍ୟର ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାରିଆଡ଼େ ଘରଲୁଟି ଚାଲିଚି, ଚାରିଆଡ଼େ ଶରଣାର୍ଥୀ ମାଳମାଳ ହେଉଚନ୍ତି । "ହୁଏତ ଶ୍ୱେତବାହିନୀର କୌଣସି ପଳାତକ ଅଫିସର ହୋଇଥିବ । ସେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଆମେ ତା'ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା"– ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ କହିଲେ ।

ପଢ଼ିବାଘର ପାଖକୁ ଆସି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ପୁଣି ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଗଲେ । ଝରକା ପାଖକୁ ଟେବୁଲ୍ ପଡ଼ିଚି, ବଡ଼ ପ୍ରଶସ୍ତ ଓ ଆରାମଦାୟକ ବଖରାଟି, ସେ ଭାବିଲେ ଯେ

ଏହିପରି ସୁନ୍ଦର ଓ ସରଳ ପରିବେଶରେ ଧୀରହୋଇ କୌଣସି ଉପାଦେୟ ସାହିତ୍ୟିକ ରଚନା କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ ।

ଘୋଡ଼ାଟିକୁ ନେଇ ଖଳାଘରେ ବାନ୍ଧି ଦିଆଗଲା । ଘୋଡ଼ା ଟିକିଏ ସାଷ୍ଟମ ହୋଇଗଲା ପରେ ଡାକ୍ତର କୂଅରୁ ପାଣି କାଢ଼ି ତାକୁ ପିଇବାକୁ ଦେଲେ । ସାଙ୍ଗରେ ଆଣିଥିବା କୁଟାକୁ ଘୋଡ଼ାକୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବେ ବୋଲି ସେ ପ୍ରଥମେ ଭାବିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପାଦରେ ଘଷାମକଚା ହୋଇ ସେହି କୁଟା ଆଉ ଖାଇବାଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ନଥିଲା । ଖଳା ଭିତରେ ଥିବା ସଙ୍ଗାରେ ଯଥେଷ୍ଟ କୁଟା ମହଜୁଦ୍ ରହିଥିଲା ।

ପୋଷାକପତ୍ର ନଓହ୍ଲାଇ ସେମାନେ ଶୋଇବାକୁ ଗଲେ, ଲୋମ-କୋଟ୍‌ଗୁଡ଼ିକୁ କମ୍ବଳ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କଲେ ଏବଂ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ନିଘୋଡ଼ ଆରାମଦାୟକ ନିଦରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ। ଦିନଯାକର ଖେଳବୁଲା ଓ ଦଉଡ଼ଧାପଡ଼ ପରେ ସାନ ପିଲାମାନେ ଯେପରି ଶୋଇପଡ଼ନ୍ତି ।

୬

ଉଠିବାମାତ୍ରକେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କର ଆଖି ଝରକାପାଖରେ ଥିବା ସେହି ଟେବୁଲ୍‌ଟି ଉପରେ ବାରବାର ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । କାଗଜ ଓ କଲମ ଲାଗି ତାଙ୍କ ହାତର ଆଙ୍ଗୁଠିମାନ ଖଜବଜ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଭାବିଲେ, ରାତିରେ ଲାରା ଓ କାଟେଙ୍କା ଶୋଇପଡ଼ିଲା ପରେ ଲେଖିବା ସବୁଠାରୁ ଭଲ ହେବ । ଅନ୍ତତଃ ଦୁଇଟା ବଖରାକୁ ଚଳାଚଳ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ହେଲେ ସନ୍ଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଲାଗି ଫୁର୍ସତ ମିଳିବ ନାହିଁ ।

ଦିନଯାକ କେବଳ ଲେଖିବାର ପ୍ରବଳ ଆକାଂକ୍ଷା ତାଙ୍କୁ ନିମଗ୍ନ କରି ରଖିଥିଲା । କିଛି ନା କିଛି ଅବଶ୍ୟ ଲେଖିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ କରିବାପାଇଁ ସେ ମନକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ଆପଣାର ପୁରାତନ ଭାବନାଗୁଡ଼ାକୁ ଆଗ ଲେଖି ପକାଇବେ ବୋଲି ସ୍ଥିର କଲେ । ତା'ପରେ ଯଦି ତାଙ୍କୁ ଓ ଲାରାକୁ ଏଠାରେ ବେଶୀ ଦିନ ରହିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳେ ତେବେ କୌଣସି ନୂତନ ଓ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ କିଛି ରଚନା କରିବାଲାଗି ତାଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ସମୟ ମିଳିପାରିବ ।

"ତୁମେ କଣ କିଛି କାମ କରୁଚ ?"

"ମୁଁ ଷ୍ଟୋଭ୍ ଜଳାଉଚି, କାହିଁକି ?"

"ଲୁଗାପଟା ଧୋଇବାକୁ ମୋର ଗୋଟିଏ ଟବ୍ ଦରକାର ।"

"ଯଦି ଏହି ପରିମାଣରେ ରୋଜ ରୋଜ କାଠ ଜଳେ, ତେବେ ତିନିଟା ଦିନରେ ଘରେ ମହଜୁଦ୍ ଥିବା ସବୁ କାଠଗଡ଼ ଖତମ ହୋଇଯିବ । ପୁରୁଣା କାଠଘରେ ଯାଉଚି ଥରେ ଆଖି ବୁଲାଇଦେଇ ଆସିବି, ହୁଏତ ସେଠାରେ କିଛି କାଠ ପଡ଼ିଥାଇପାରେ । ଯଦି ଥାଏ, ତେବେ ମୁଁ ଏଠାକୁ ନେଇଆସିବି । ସେ କାମ କାଲି ହେବ । ହଁ, ତୁମେ ଗୋଟିଏ ଟବ୍ ଖୋଜୁଛ ନା ? ଏହି ଘରେ କୋଉଠି ଗୋଟିଏ ଦେଖିଥିବା ପରି ମୋର ମନେ ପଡୁଚି ।"

"ମୋର ବି ମନେ ପଡୁଚି । କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ କୋଉଠି ମନେ ପଡୁ ନାହିଁ । ମନେ ନପଡ଼ିଲେ ନପଡୁ, କିଛି ଯାଏଆସେ ନାହିଁ । ଧୁଆଧୋଇ ହେବା ପାଇଁ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯଥେଷ୍ଟ ପାଣି ଗରମ କରୁଚି । ତା'ପରେ ଯାହା ବଳିବ, ସେଥିରେ ମୁଁ ମୋର ଓ କାଟିଆର କେତେଖଣ୍ଡ ଲୁଗାପଟା

ପରିଷ୍କାର କରିନେବି । ତୁମ ଲୁଗାପଟା ମଧ୍ୟ ତୁମେ ମୋତେ ସଫା କରିବାକୁ ଦେଇପାର । ଶୋଇବାକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆମେ ଗାଧୋଇ ପାରିବା ।''

''ଏ ଡେସ୍କ ଓ ଆଲମାରି ଭିତରେ ସାବୁନ୍, ଦିଆସିଲି, କାଗଜ, ପେନ୍‌ସିଲ୍, କଲମ, କାଳି ଓ ଆହୁରି ଅନେକ ଜିନିଷ ରହିଚି, ବତିରେ ମଧ୍ୟ କିରାସିନି ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଚି । ମିକୁଲିଡ଼୍‌ସିନ ଥିବାବେଳେ ଏସବୁ କିଛି ନଥିଲା । ନିଶ୍ଚୟ ଏସବୁ ବାହାରୁ କୌଣସି ସୂତ୍ରରେ ଆସିଚି ।''

''ଆମର ଭାଗ୍ୟ । ଏହି ଘରେ ରହୁଥିବା କୌଣସି ଅପରିଚିତ ନିବାସୀ ଏସବୁ ସାଇତି ରଖିଚି । ଆରେ ମୁଁ ଏଣେ କଥା ଗପିବାରେ ଲାଗିଚି, ତେଣେ ମୋର ପାଣି ଫୁଟିବାକୁ ଲାଗିବଣି ।''

ଦିନଯାକ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେମାନେ ଘରଯାକ ଏଣେତେଣେ ଦଉଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଦିନଯାକ ଦଣ୍ଡେ ସୁଦ୍ଧା ସେମାନଙ୍କୁ କାମରୁ ବିଶ୍ରାମ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ସେମାନେ କାଟେଙ୍କାକୁ ଝୁଣ୍ଟି ପକାଉଥାନ୍ତି, ସେ ବାରବାର ଆସି ସେମାନଙ୍କର ବାଟରେ ହାବୁଡ଼ି ଯାଉଥାଏ ଓ ଗାଳି ଖାଇଲେ ମୁହଁ ଲଦି ରୁଷି ବସୁଥାଏ । ଶୀତରେ ତା'ର ଦେହଟାଯାକ କମ୍ପିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

''ବିଚରା ଏହି ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଶିଶୁମାନେ''— ଡାକ୍ତର ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ''ଆମର ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ଜୀବନର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଏହିମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଭୋଗିବାକୁ ପଡୁଚି, ଅତି ଶୋଚନୀୟ ଭାବରେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଆମସହିତ ଭ୍ରମି ବୁଲୁଚନ୍ତି ।'' ତା'ପରେ ବଡ଼ପାଟିରେ କହିଲେ—

''କାଟିଆ, ସେମିତି ରୁଷି ବସୁଚୁ କାହିଁକି ? ମନ ସିନା ଖୁସୀ ରଖନ୍ତି ! ତୋତେ ଶୀତ କରୁଚି ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି ବିଶ୍ୱାସ କରିବି ନାହିଁ, ଷ୍ଟୋଭ୍ ତ ନିଆଁରେ ପାଚି ଲାଲ ହୋଇଗଲାଣି ।''

''ଷ୍ଟୋଭ୍‌କୁ ଉଷୁମ ଲାଗୁଥିବ, କିନ୍ତୁ ମୋର ଦେହ କୋଲ ମାରିଯାଉଚି ।''

''ଆଚ୍ଛା, ତେବେ ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୋତେ ଧୈର୍ଯ୍ୟଧରି ରହିବାକୁ ହେବ । ସେତେବେଳକୁ ନିଆଁକୁ ଜାଳିଜାଳି ମୁଁ ରଡ଼ କରି ଦେଇଥିବି । ଆଜି ତୁ ଗରମପାଣିରେ ଗାଧୋଇବୁ ବୋଲି ମାଆ କହିଗଲା, ତୁ ଶୁଣିଲୁ ନା ? ଯା,ବର୍ତ୍ତମାନ ଏସବୁ ନେଇ ଯାଆ ଖେଳିବୁ ।'' ଲିବେରିଉସ୍ ପିଲାଦିନରେ ଖେଳନାଗୁଡ଼ିକ ଭଣ୍ଡାରଘରୁ କାଢ଼ି ସେ କାଟେଙ୍କା ଆଗରେ ଜମା କରିଦେଲେ । ତା'ଭିତରେ କେତେ ଦୃଢ଼ ଥିଲା, କେତେ ଭାଙ୍ଗି ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲା ।

ଜଣେ ବଡ଼, ମଣିଷପରି କାଟିଆ ପ୍ରତିବାଦ କରି କହିଲା, ''ତୁମେ ଏସବୁ ମୋତେ କାହିଁକି ଦେଉଚ ? ଏସବୁ ମୋ'ର ଖେଳନା ନୁହେଁ । ଏଗୁଡ଼ାକ ତ ସାନ ପିଲାର ଖେଳିବାପାଇଁ । ମୁଁ କଣ ସାନପିଲା ହୋଇଚି ଯେ ଏଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ଖେଳିବି ?''

କିନ୍ତୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପରେ ସେ ଯାଇ ଗୋଟିଏ କମ୍ବଳ ଭିତରେ ଘୋରିପୁରି ହୋଇ ବସିଲା ଏବଂ ଖେଳନାଗୁଡ଼ିକୁ ଇଟାପରି ବ୍ୟବହାର କରି ଆପଣା କଣ୍ଢେଇପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଘର ତିଆରି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ରୋଷେଇ ଘରୁ ଲାରା ତା'ର ଘରତିଆରି ଦେଖୁଥାଏ । "ଦେଖିଲ, ସାମାନ୍ୟ ପିଲାଟ, ତଥାପି ତା'ଭିତରେ କିପରି ଘର ତିଆରି କରିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଏଡ଼େ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ରହିଚି । ଏଇଥିରୁ ପ୍ରମାଣ ମିଳୁଚି ଯେ କୌଣସି ଅବସ୍ଥା ବା ଦଶା ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ଘରଲାଗି ଓ ଶାନ୍ତିଶୃଙ୍ଖଳା ଲାଗି ତା'ର ଏହି ସ୍ୱାଭାବିକ ଆକାଙ୍କ୍ଷା କଦାପି ଭୁଲିଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ପିଲାମାନେ ବଡ଼ ସାଧୁ, ସେମାନେ ସତ୍ୟକୁ ଭୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ବୋଲି କାଳେ ଅନ୍ୟମାନେ ଆମକୁ କହିପକାଇବେ, ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ଆମର ଅତିପ୍ରିୟ ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ଜନ କରିବାକୁ, ଆମର ମନରେ ବିତୃଷ୍ଣା ଜାତ କରାଉଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଏବଂ ଆମର ଅବୋଧ କୌଣସି କଥାର ଉପରେ ହଁ ଭରିବାକୁ ଆମେ ସବୁବେଳେ ତିଆର ହୋଇ ରହିଥାଉ ।"

ଅନ୍ଧାର କକ୍ଷପଥରୁ ଆସି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କହିଲେ, "ଟବ୍‌ଟା ଏଇଠି ଅଛି, ଛାତରୁ ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ପାଣି ଗଳୁଥିଲା ବୋଲି ଟବ୍‌ଟାକୁ କେହି ସେହିଠାରେ ନେଇ ରଖିଦେଇଥିଲା । ମୋର ଅନୁମାନ ଗତ ଶରତଋତୁଠାରୁ ସେଇଟା ସେଇଠି ଥୁଆହୋଇଚି ।"

୭

ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସିଥିବା ଜିନିଷପତ୍ରରୁ ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀ ବାହାର କରି ଲାରା ଏକାବେଳକେ ତିନିଦିନର ଆହାର ରାନ୍ଧି ଥୋଇଦେଲା । ରାତ୍ରିଭୋଜନ ପାଇଁ ସେ ଆଳୁ ଝୋଳ କରିଥିଲା, ଆଳୁ ଓ ମାଂସକୁ ଏକାଠି ରାନ୍ଧିଥିଲା । କାଟେଙ୍କା ଠିକ୍ ତଣ୍ଟିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୋଜନ କରିସାରିବା ପରେ ଭାରି ଦୁଷ୍ଟାମି ଆରମ୍ଭ କଲା ଏବଂ ଶେଷରେ ସୋଫା ଉପରକୁ ଯାଇ ମାଆର ଶାଲଭିତରେ ଜାକିଜୁକି ହୋଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲା ।

ବଡ଼ ଉଷ୍ମ ଓ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ଲାରିସା ଫେଓଡ଼ୋରୋଭ୍‌ନାକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ତା'ର ଝିଅପରି ଭାରି ନିଦ ମାଡୁଥାଏ । ଆଜିକାଲି ସଫଳ ରନ୍ଧାବଢ଼ାରେ ବଡ଼ ତୃପ୍ତି ଅନୁଭବ କରି ସେ ଅଇଁଠା ବାସନଗୁଡ଼ାକ ଧୋଇବାଲାଗି ଆଦୌ ତରତର ହେଲା ନାହିଁ ଓ ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ ନେବାଲାଗି ଯାଇ ବସିପଡ଼ିଲା । କାଟେଙ୍କା ପ୍ରକୃତରେ ନିଦରେ ଶୋଇପଡ଼ିବା ପରେ ଟେବୁଲ୍ ଉପରକୁ ଉହୁଙ୍କି ପଡ଼ି ଚିବୁକରେ ହାତଭରା ଦେଇ ସେ କହିଲା–

"ଏହିପରି ଆସି ରହିବାରେ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ସାର୍ଥକତା ରହିଚି ଓ ଆମର ଜୀବନ କଦାପି ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ ଜାଣିଲେ ମୁଁ ସବୁପ୍ରକାର ପରିଶ୍ରମ କରି ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସୁଖୀ ହୋଇପାରିବି । ଏଠାରେ ଆମେ ଏକତ୍ର ରହିବାପାଇଁ ଆସିଚେ, ତୁମକୁ ମୋତେ ଏହିକଥା ବାରବାର ଚେତାଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ମୋ'ମନକୁ ଖୁସୀ କରି ରଖିବାକୁ ହେବ, ମୋତେ ସବୁପ୍ରକାର ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତାରୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାରଣ ପ୍ରକୃତରେ ଟିକିଏ ଚିନ୍ତାକରି ତୁମେ ସତକରି କହିଲ, ଆମେ ଏଠି ଏସବୁ କ'ଣ କରୁଚୁ, ଏସବୁ କି କାଣ୍ଡ କରିବାକୁ ଯାଉଚୁ ? ଆଉ ଜଣକ ଘରଭିତରେ ଜବରଦସ୍ତି ପଶି ଆମେ ତାକୁ ନିଜର ଘରପରି ଅଧିକାର କରିବସିଚୁ । ଏପରି ଜୀବନ ଯେ ଜୀବନ ନୁହେଁ, ଏହା ଯେ କେବଳ ଜୀବନର ଏକ ସଜ୍ଜିତ ଅଭିନୟ, ଏହା ଯେ ସତ୍ୟ

ନୁହେଁ, ଏହା ଯେ କେବଳ ଛଳନା, କେବଳ ଏକ ପିଲାଖେଳ, ଏକ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ପିଲାଖେଳ, ଏହି କଥାକୁ ଭୁଲିଯିବାପାଇଁ ଆମେ ଏଠି ପାଗଳଙ୍କ ପରି ଆପଣାକୁ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରଖିଚୁ ।''

''କିନ୍ତୁ ତୁମେ ହିଁ ତ ଏଠାକୁ ଆସିବାଲାଗି ଜିଦ୍ ଲଗାଇଲ । ମୁଁ କିପରି ଶେଷଯାଏ ମନାକରୁ ଥିଲି ସେକଥା କଣ ତୁମର ମନେନାହିଁ ?''

''ହଁ, ମନେଅଛି । ମୁଁ ତ ମନା କରୁନାହିଁ । ତା'ହେଲେ ଖାଲି ମୋ'ରି ଭୁଲ । ତୁମେ ଥଙ୍ଗେଇ ମଙ୍ଗେଇ ହେବ, ତୁମେ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କରିବ, ନିଜ ପୁଅର ଝୁଲାଖଟଟି ଦେଖୁଦେଖୁ ତୁମର କଣ ହୋଇଯାଉଥିବ । ତୁମର ଏସବୁ କରିବାଲାଗି ଅଧିକାର ରହିବ, ଆଉ ମୁଁ ବି ଗୋଟାଏ ମଣିଷ, ମୁଁ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହେବିନାହିଁ, କାଟେଙ୍କା ପାଇଁ କିଛି ଭାବିବି ନାହିଁ, ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବିନାହିଁ, ଖାଲି ତୁମକୁ ଭଲ ପାଉଚି ବୋଲି ସବୁ ବର୍ଜନ କରି ଆସିବି ନା ?''

''ଲାରୁଶା, ତୁମେ ଏମିତି ଅଧୀର ହୋଇପଡୁଚ କାହିଁକି ? ଟିକିଏ ବିଚାର କରି ଦେଖ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ତୁମର ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାର ସମୟ ରହିଚି । କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଅଧିକ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ ବୋଲି ପ୍ରଥମେ ମୁଁ କହୁଥିଲି । ଆମପାଖରେ ଘୋଡ଼ା ମହଜୁଦ୍ ଅଛି, ତୁମେ ମନକଲେ କାଲି ସକାଳେ ଆମେ ପୁଣି ୟୁରିଆଟିନ୍ ଲେଉଟିଯାଇ ପାରିବା । କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ୟୁରିଆଟିନ୍ ଛାଡ଼ିନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସହିତ ଆମର ନିଶ୍ଚୟ ସାକ୍ଷାତ ହେବ ।''

''ମୁଁ ପଦେ କଣ କହିଚି କି ନାହିଁ, ତୁମେ ଏତିକିରେ ରାଗି ସାରିଲଣି । କିନ୍ତୁ କହିଲ, ମୁଁ କ'ଣ କିଛି ଭୁଲ କଥା କହୁଚି ? ଏଠାରେ ଆମେ କଣ ଅଧିକ ନିରାପଦ ଓ ଗୋପନ ଭାବରେ ରହି ପାରିବା, କହିଲ ? ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ସେହି ୟୁରିଆଟିନ୍‌ଠାରେ ହିଁ ରହିଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଆପଣାର ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରିବାଲାଗି ଆମର ପ୍ରକୃତରେ ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ଆମେ ଭଲକରି ଭାବି ଗୋଟାଏ କିଛି ଠିକ୍ କରିଥାନ୍ତେ । କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଯେତେ ବିରକ୍ତିକର ବ୍ୟକ୍ତି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ଖବର ଜଣାଅଛି । ସେ ବାସ୍ତବ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସବୁକଥା ବିଚାର କରି ବାଟ କାଢ଼ି ନେଇପାରନ୍ତି, ଏଠି ଆମର ଜୀବନ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ବିପନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିବାକୁ ଯାଉଚି । ଭାବି ଦେଖିଲ, ଏହି ନିର୍ଜନ ଜନପ୍ରାଣୀଶୂନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତର, ଏକାରାତିକେ ଯଦି ବରଫ ବର୍ଷାହୋଇ ଆମକୁ ପୋତିଦେଇ ଯାଏ, ତେବେ ସକାଳେ ତା'ଭିତରୁ ବାହାରିବାଲାଗି ଆମର କୌଣସି ଉପାୟ ନଥିବ, ବା ମନେକର ଯେଉଁ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଏହିଘରେ ରହୁଥିଲା ବୋଲି ଆମେ ଅନୁମାନ କରୁଚୁ, ସେ ଯଦି ଦୈବାତ୍ ଆସି ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚଯାଏ, ସେ ଯଦି ଡକାୟତ ହୋଇଥାଏ, ଯଦି ସେ ଆମର ତଣ୍ଟି କାଟିବାକୁ ବସେ ? ତୁମ ପାଖରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖଣ୍ଡିଏ ବନ୍ଧୁକ ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ । ମୁଁ ଏକଥା ଆଗରୁ ଚିନ୍ତା କରିନଥିଲି । ତୁମେ ସବୁ କଥାରେ ଏପରି ନିଦକ ଓ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇଯାଉଚ ଦେଖି ମୋତେ ବଡ଼ ଡର ମାଡୁଚି । ମୋର ମନେହେଉଚି ଯେପରି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତୁମରି ସ୍ୱଭାବରେ କ୍ରମେ ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇଯାଉଚି । ମୁଁ କିଛି ଭାବି ପାରୁନାହିଁ ।''

''କିନ୍ତୁ ତୁମେ କ'ଣ ଚାହୁଁଚ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ ମୋତେ କ'ଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଚ ?''

"ମୁଁ କିଛି ଠିକ୍‌କରି କହି ପାରୁନାହିଁ । ମୋତେ ତୁମେ ଆଶ୍ରା ଦେଇ ରଖ । ମୁଁ ତୁମର କେବଳ ପ୍ରେମପାଳିତା ଦାସୀ ମାତ୍ର, କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ମୋର ନାହିଁ, ମୋ'ଭିତରେ ତୁମେ ଏହିପରି ବିଶ୍ୱାସ ଭରାଇ ରଖ । ମୁଁ ଭାବୁଚି, ତୁମର ଟୋନିଆ ଓ ମୋ'ର ପାଶା ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ଠାରୁ ହଜାରଗୁଣ ଭଲ ମଣିଷ । କିନ୍ତୁ ସେ ବିଷୟରେ ମୁଁ କିଛି କହିବିନାହିଁ । ମୋ'ର କହିବାର କଥା ହେଉଚି ଯେ ପ୍ରେମର ଦାନ ଠିକ୍ ଅନ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ଦାନ ପରି । ଏହି ଦାନ ଯେତେ ମହତ୍ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏକ ନିର୍ଭର ଆଶୀର୍ବାଦ ବ୍ୟତିରେକେ ଏହା କଦାପି ତିଷ୍ଠି ରହି ପାରିବନାହିଁ । ମୋର ମନେହେଉଚି କେହି ଯେପରି ଆମଦୁହିଁଙ୍କୁ ସେହି ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟରେ ପରସ୍ପରକୁ ଚୁମ୍ବନ କରିବାକୁ ଶିଖାଇ ତା'ପରେ ଏକାଠି କରି ଏହି ମର୍ତ୍ତ୍ୟଭୁବନକୁ ପଠାଇଚି । ଆମର ଶିଖିଥିବା କଥାକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବାରେ ଲାଗିଚି । ଏହା ସକଳ ରାଗଭିନ୍ନତାକୁ ମିଳାଇ ଦେଉଥିବା ଏକ ସଫଳ ଐକ୍ୟତାନ ପରି—ଏହାର କୌଣସି ସୀମା ନାହିଁ, କୌଣସି ମାତ୍ରା ନାହିଁ, ଏଥିରେ ସବୁଟିରେ ସମାନ ମୂଲ୍ୟ ରହିଚି, ଏଥିରେ ସବୁ କେବଳ ଆନନ୍ଦ ହିଁ ଆନନ୍ଦ, ସବୁ କେବଳ ଏକ ଆତ୍ମିକ ସ୍ତର ଲାଭ କରିଚି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଆଦିମ ଲାବଣ୍ୟ ଭିତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆମଲାଗି ଏକ ଶିଶୁଚପଳତା ଅସଂଯତତା ଓ ଦାୟିତ୍ୱହୀନତା ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଚି । ଏହା ଜାଣିଶୁଣି ଆମର ସତ୍ୟାନାଶ କରିବାକୁ ଯାଉଚି । ଆମର ସମସ୍ତପ୍ରକାର ଘରକରଣାରେ ଅନ୍ତରାୟ ହୋଇ ଠିଆହୋଇଚି । ଆମର ଏହି ପ୍ରେମକୁ ଭୟ କରିବା ମୁଁ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ମନେକରୁଚି, ଏହାକୁ ମୁଁ କୌଣସିମତେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରୁନାହିଁ ।

ଲାରା ଆପଣାର ବାହୁଲତାକୁ ତାଙ୍କର ବେକ ଚାରିପାଖରେ ବେଷ୍ଟିତ କରି ରଖିଲା ଓ ଅଶ୍ରୁଦମନ କରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା ।

"ତୁମେ କଣ ବୁଝିପାରୁନା ଯେ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ସ୍ଥିତି ସମାନ ନୁହେଁ । ତୁମର ଡେଣା, ଅଛି, ତୁମେ ମେଘଲୋକରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ଉଡ଼ି ବୁଲିପାରିବ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ନାରୀ, ମାଟିଉପରେ ଗୋଟିଏ ନୀଡ଼ ଆଦରି ଆପଣାର ଶାବକଟିକୁ ପାଳନ କରିବାହିଁ ମୋର ଧର୍ମ ।"

ତା'ର ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥାରେ ସେ ବଡ଼ ଅଭିଭୂତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । କିନ୍ତୁ ବାହାରେ ସଂଯତ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ଏହିପରି ଏକ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ଜୀବନରେ ଅବଶ୍ୟ ଏକ ମିଥ୍ୟା ଓ ଦୁର୍ବଳତା ନିହିତ ହୋଇ ରହିଚି । ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଠିକ୍ କଥା କହୁଚ । କିନ୍ତୁ ଆମେ କଣ ପ୍ରକୃତରେ ଏହିପରି ଏକ ଜୀବନକୁ ଡାକି ନେଇଆସିଚୁ ? ଆଜି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହିପରି ଜୀବନର ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ ପଡୁଚି । ସମସ୍ତେ ଆଜି ଏ ଆଶ୍ରା ସେ ଆଶ୍ରା ହୋଇ ବୁଲୁଚନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନର ସମୟ ଏଥିପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟକରି ପକାଉଚି ।

"ଆଜି ଦିନଯାକ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମନେମନେ ଠିକ୍ ଏହିକଥା ଭାବିଚି । ଏଠାରେ କିଛି ଦିନ ରହିପାରିବା ପରି ଯାବତୀୟ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବାକୁ ମୋର ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହେଉଚି । ଏଠି ମୋର କୌଣସି ସ୍ଥାୟୀ କାମ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେବାକୁ ମୋର ଯେଉଁ ଇଚ୍ଛା ହେଉଚି, ତାହା ମୁଁ ତୁମକୁ କ'ଣ କହିବି ? ମୁଁ ଚାଷ କରିବା କଥା କହୁନାହିଁ । ଆରଥର ଏଠାରେ ଥିଲାବେଳେ ସମସ୍ତ ପରିବାର ମିଶି ଆମେ ଚାଷ କରୁଥିଲୁ, ବେଶ୍ ସଫଳତା ମଧ୍ୟ ମିଳିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପୁଣି ଥରେ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ମୋର ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା ବିଚାର କରୁଚି ।

''ଦେଶର ଅବସ୍ଥା କ୍ରମେ ଥଣ୍ଡା ପଡ଼ିଆସୁଚି । ହୁଏତ ଆଉ କେତେଦିନ ଗଲେ ସେମାନେ ବହି ଛାପିବା ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇ ପାରିବେ ।''

''ମୋ' ମନରେ ଯେଉଁ କଥା ଅଛି, ଶୁଣ । ସାମ୍‌ଡ଼େଭିଆତୋଭ୍ ଆମକୁ ଏଠାରେ ତାଙ୍କ ନିଜଖର୍ଚ୍ଚରେ ଛଅମାସ ସମୟ ଚଳାଇନେବେ, ଏହି ସମୟ ଭିତରେ ମୁଁ କୌଣସି ବହି ଲେଖିବି ବୋଲି ତାଙ୍କ ସହିତ ସର୍ତ୍ତ ରହିବ । ଚିକିତ୍ସାଶାସ୍ତ୍ର ବିଷୟରେ ଏକ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ, ଯେ କୌଣସି କବିତା ସଂଗ୍ରହ ବା ଆଉକିଛି ସାହିତ୍ୟିକ ରଚନା, ବା କୌଣସି ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅନୁବାଦ । ଭାଷା ବିଷୟରେ ମୋର ଉତ୍ତମ ଜ୍ଞାନ ଅଛି । ସେଦିନ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ବିଜ୍ଞାପନ ଦେଖୁଥିଲି, ପିଟର୍ସବର୍ଗର ଜଣେ ବଡ଼ ପ୍ରକାଶକ ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ଅନୁବାଦ-ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ କରୁଚନ୍ତି । ଏପରି ଏକ କାମ ଆଦରିଲେ ଆର୍ଥିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଆମର ଯେ ଲାଭ ହେବ, ଏଥିରେ ମୋର ଅନେକ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଚି । ସେପରି କୌଣସି କାମ କରିପାରିଲେ ମୁଁ ଭାରି ଖୁସୀ ହୁଅନ୍ତି ।''

''ଭଲ ହେଲା, ତୁମେ ଏକଥା ମୋର ମନେ ପକାଇଦେଲ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଆଜି ଏହିକଥା ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଏଠାରେ ରହିବାର ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ମୋର ଆଦୌ ଆସ୍ଥା ଆସୁନାହିଁ । ମୋ'ର ଆଶଙ୍କା ହେଉଚି ଯେ ଅତିଶୀଘ୍ର ଆମେ ଏଠା ଛାଡ଼ି ଆହୁରି ଦୂରକୁ ଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବା । କିନ୍ତୁ ଯେତେଦିନ ଏଠାରେ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତ ଅବସର ମିଳୁଚି, ସେତେଦିନଯାଏ ମୋର ଗୋଟାଏ ଅନୁରୋଧ ତୁମେ ରକ୍ଷା କରିବ । କାଲିଠାରୁ ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ କେତେ ଘଣ୍ଟା ସମୟ ଦେଇ ମୁଁ ତୁମଠାରୁ ଶୁଣିଥିବା କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେ ଲେଖି ପକାଇ ପାରିବ କି ? ସେଥିରୁ ଅଧେ କବିତା କୁଆଡ଼େ ହଜିଯାଇଚି ଏବଂ ଆଉଅଧକ ମଧ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲିଖିତ ହୋଇ ରହିନାହିଁ । ସେସବୁ ହୁଏତ ତୁମେ କ୍ରମେ ପାସୋରି ପକାଇବ ଏବଂ ଆ ଗପରି ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ମୋର ଭାରି ଭୟ ହେଉଚି ।''

୮

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସେମାନେ ଗରମ ପାଣିରେ ଧୁଆଧୋଇ ହେଲେ, ଲାରା କାଟେଙ୍କାକୁ ମଧ୍ୟ ଗାଧୋଇଦେଲା । ସଫାସୁତୁରା ହୋଇ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ନିର୍ମଳ ମନରେ ଝରକା ପାଖରେ ଥିବା ସେହି ଟେବୁଲଟି ଉପରେ ଯାଇ ବସିଲେ, ତାଙ୍କର ପଛପଟେ ଥିବା ଘରେ ଲାରା କାଟେଙ୍କାକୁ ଶୁଆଇବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା । ତା'ର ଦେହରୁ ସାବୁନର ସୁଗନ୍ଧ ମହକି ଉଠୁଥିଲା, ତା'ର ଓଦା ବାଳ ଗୋଟିଏ ତଉଲିଆରେ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଥିଲା । ଅଭିନିବିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟର ଅନୁକୂଳ ଏହି ପରିବେଶଟିକୁ ଉପଭୋଗ କରୁକରୁ ଡାକ୍ତର ଏକ ସୁପ୍ରସନ୍ନ ଓ ପ୍ରସାରିତ ମନୋଯୋଗ ସହକାରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ଜଗତ୍‌ପ୍ରବାହକୁ ପାନ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ।

ଲାରା ପ୍ରାୟ ଗୋଟାଏବେଳେ ଶୋଇବାକୁ ଗଲା । ତା'ର ଓ କାଟେଙ୍କାର ରାତ୍ରିପରିଧାନ ସଦ୍ୟ ଇସ୍ତ୍ରି କରାହୋଇ ବିଛଣା ଉପରେ ଥୁଆହୋଇଥିବା ପୋଷାକ ପରି ଚକ୍‌ଚକ୍ କରୁଥିଲା ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌କୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ରହିଥିବା ଏହି ସୁସ୍ତବ୍ଧ ପରିବେଶଟି ଅଶେଷ ତୃପ୍ତି ଓ ଜୀବନରେ ସ୍ପନ୍ଦିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । କାଗଜ ଉପରେ ବତିର ହଳଦିଆ ଆଲୁଅ ପଡ଼ିଥାଏ ଓ

ଦୁଆଟଭିତରେ ଥିବା ସ୍ୟାହିର ଉପରିଭାଗ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭ ବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କରିଥାଏ । ବାହାରେ ହିମଶୀତର ରାତ୍ରି ପାଣ୍ଡୁର ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଉଚି । ଭଲକରି ଏହି ଦୃଶ୍ୟଟି ଦେଖିବାକୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆରଘରକୁ ଯାଇ ଝରକାବାଟେ ବାହାରକୁ ଅନାଇଲେ । ତୁଷାରାଚ୍ଛାଦିତ ପ୍ରାନ୍ତର ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକ ପଡ଼ି ଅଣ୍ଡାର ଧଳାଅଂଶ ବା କୌଣସି ଗାଢ଼ ଧବଳ ରଙ୍ଗରେ ଅନୁଲିପ୍ତ ହୋଇ ରହିଲାପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଏହି ହିମରାତିର ଶୋଭାମୟତା ପ୍ରକୃତରେ ଅନିର୍ବଚନୀୟ । ତାଙ୍କର ହୃଦୟ କ୍ରମେ ଶାନ୍ତ ଓ ନିଷ୍ପନ୍ଦ ହୋଇ ଆସିଲା । ପ୍ରଥମ ଗୃହଟିକୁ ଫେରିଯାଇ ସେ ଲେଖିବସିଲେ ।

ପ୍ରଥମେ ସେ ପୁରୁଣା କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ମନେପକାଇ ଲେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ । ନକଲ ପରେ ନକଲ କରିବା ଭିତରେ କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ମୂଳ କବିତାଗୁଡ଼ିକରୁ ଅନେକ ଦୂର ଛାଡ଼ିଆସିଲେ । ତା'ପରେ ଆଗରୁ ଅଧାହୋଇ ରହିଥିବା କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ସର୍ବଶେଷରେ ଗୋଟିଏ କବିତା ନୂଆକରି ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ଦୁଇତିନି ପଦ ଲେଖିବା ଓ ଆପଣାକୁ ବିସ୍ମିତ ଅବାକ୍ କରି ଦେବାଭଳି କେତୋଟି ରୂପକ ସେଥିରେ ବ୍ୟବହାର କରିସାରିବା ପରେ ସେ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଲେ ଓ ପ୍ରେରଣାର ଅନ୍ତର୍ସ୍ପନ୍ଦନ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହିପରି ମୁହୂର୍ତ୍ତମାନଙ୍କରେ କଳାତ୍ମକ ସୃଷ୍ଟିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରୁଥିବା ଶକ୍ତିର ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ବନ୍ଧମାନ ବଡ଼ ବିପରୀତ ହୋଇଯାଏ । କଳାକାର ଯେଉଁ ବିଶେଷ ମାନସିକ ସ୍ଥିତିକୁ ଶବ୍ଦର ପ୍ରକାଶ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ତାହାନୁହେଁ ମାତ୍ର ଯେଉଁ ଭାଷାର ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ତାହାକୁ ପ୍ରକାଶିତ କରିବାକୁ ଚାହେ, ଏହି ସମୟରେ ସେହି ଭାଷାହିଁ ପ୍ରଧାନତା ଲାଭ କରିଥାଏ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ମର୍ମାର୍ଥର ନିବାସ ଓ ଗ୍ରହଣପାତ୍ର ସ୍ୱରୂପ ଏହି ଭାଷାହିଁ ସତେ ଅବା ସେତେବେଳେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ମନୁଷ୍ୟର ମୁଖପାତ୍ର ହୋଇ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ସଙ୍ଗୀତରେ ପରିଣତ ହୁଏ । କେବଳ ଆପଣାର ଶବ୍ଦମୟ ଉଚ୍ଚାଟତାରେ ନୁହେଁ, ଅଧିକନ୍ତୁ ଏହାର ଅନ୍ତର୍ପ୍ରବାହର ଆକୁଳତା ଓ ଶକ୍ତିମୟତାରେ ଏହା ଏକ ସଙ୍ଗୀତକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯାଏ । ତାପରେ, ଉପଲଖଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ଚିକ୍କଣ କରି ଘୋରି ନେଉଥିବା ଓ ଆପଣାର ଗତିରେ ହିଁ ଉପରେ ଥିବା ଶସ୍ୟର ଚକିକୁ ଚଲାଇ ନେଉଥିବା ଏକ ଶକ୍ତିମତୀ ତଟିନୀର ସ୍ରୋତ ପରି ଏହି ଶବ୍ଦର ପ୍ରବାହ ଆପଣାର ସ୍ୱୀକୀୟ ନିୟମରେ ରାଗ, ଛନ୍ଦ ଓ ଅଗଣିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ସମ୍ବନ୍ଧର ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ଲାଗିଯାଏ । ଏହି ରାଗ, ଛନ୍ଦ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧମାନ ହେଉଚି, ଶବ୍ଦଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଗୁଡ଼ିକର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆବିଷ୍କାର ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ, ଯଥେଷ୍ଟ ଭାବରେ ଲୋକବୋଧ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇନାହିଁ, ଏଗୁଡ଼ିକ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାମହୀନ ହୋଇ ରହିଚି ।

ଏହିପରି ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଯେପରି ତାଙ୍କର ଏହି ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିର ଅସଲ କାମ ସେ ନିଜେ କରୁନାହାନ୍ତି, ଯେପରି ତାଙ୍କ ଉପରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିବା ଏକ ବୃହତ୍ତର ଶକ୍ତି ତାଙ୍କରି ଦ୍ୱାରା ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକୁ କରାଇନେଉଚି, ଆଧୁନିକ ଓ

ଭାବୀଯୁଗର କବିତା ଓ ବିଶ୍ୱଭାବନାର ଐତିହାସିକ ଗତିଶୀଳ ପଟ୍ଟଭୂମି ତାଙ୍କୁ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରେରିତ କରୁଚି । ସେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଯେପରି ଏହି ଗତିଶୀଳତାକୁ ସମ୍ଭବ କରାଇବାରେ ସେ ଏକ ସାଧନମାତ୍ର, କେବଳ ଏକ ନିମିତ୍ତମାତ୍ର ।

ଏହି ଅନୁଭୂତି ଭିତରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆପଣାପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି ଭର୍ତ୍ସନା ବା ଉପେକ୍ଷାଭାବ ରହିଲାନାହିଁ, କୌଣସି ଅସନ୍ତୋଷ ବା ଅକିଞ୍ଚନତାର ଭାବ ରହିଲାନାହିଁ । ସେ ଉପରକୁ ଚାହିଁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କଲେ ।

ତୁଷାରନିଭ ଶିରାଧାନ ଉପରେ ଦୁଇଟି ମନୁଷ୍ୟ-ମସ୍ତକ ନିଘୋଡ଼ ନିଦ୍ରାରେ ନିମଗ୍ନ ରହିଚି । ସେମାନଙ୍କର ମୁଖମଣ୍ଡଳର ଶୁଭ୍ରତା, ଶୁଭ୍ର ଶଯ୍ୟା ଓ ସୁପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଘରଗୁଡ଼ିକ, ବାହାରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିବା ଏହି ରାତ୍ରି, ଏହି ତୁଷାର, ଏହି ତାରକାବଳୀ, ଏବଂ ଏହି ଚନ୍ଦ୍ରମା ଯେପରି କେଉଁ ଗୂଢ଼ାର୍ଥର ଏକ ତରଙ୍ଗୋଚ୍ଛଳତାରେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ପ୍ଲାବିତ କରିଦେଲେ, ଜୀବନର ସେହି ସର୍ବଜୟୀ ପରିଶୁଦ୍ଧତାର ଆନନ୍ଦମୟ ଭାବସ୍ତରକୁ ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ନେଇଗଲେ ।

"ହେ ଭଗବାନ୍, ହେ ଭଗବାନ୍ !"—ସେ ଆପଣାର କାନ ପାଖରେ ଥିରିଥିରି କରି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ "ଏସବୁ କଣ ସତେ ମୋ'ରି ପାଇଁ ? କାହିଁକି ତୁମେ ମୋତେ ଏ ବିପୁଳ ଦାନ ଓ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟରେ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟାଶାଳୀ କରି ରଖିଚ ? କାହିଁକି ତୁମେ ମୋତେ ତୁମର ବିରାଜିତ ସାନ୍ନିଧ ଭିତରେ ବସିବାକୁ ସ୍ଥାନ ଦେଇଚ । ତୁମର ଜଗତ୍ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶାଧିକାର ଦେଇଚ, ତୁମର ଏହି ଅତୁଳ ସୃଷ୍ଟିସମ୍ପଦ ଭିତରେ, ତୁମର ତାରକା ସମ୍ପଦର ନୟନତଳେ ମୋର ଭାଗ୍ୟହୀନ ବିବେକରହିତ ଓ ଅଭିଯୋଗହୀନ ପ୍ରେମର ଶରଣତଳେ ମୋତେ ସ୍ଥାନ ପାଇବାର ଅଧିକାର ଦେଇଚ, ଏବଂ ସେହି ପ୍ରେମ ମୋର ନୟନଯୁଗଳକୁ ଏପରି ଶାଶ୍ୱତ ଆନନ୍ଦରେ କାହିଁକି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଉଚି ?"

ପ୍ରାୟ ତିନିଟା ବେଳକୁ ଯୁରି ଆନ୍ଦ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆପଣାର କାଗଜ ଉପରୁ ଉପରକୁ ମୁହଁ ଉଠାଇଲେ । ତାଙ୍କର ସୁଦୂରପ୍ରସାରିତ ଅନାମ୍ ଧ୍ୟାନମୟତାରୁ ସେ ଏହି ବାସ୍ତବ ଜଗତକୁ ଓ ତାଙ୍କ ଆପଣା ପାଖକୁ ଅଧିକ ସୁଖୀ, ଶକ୍ତିମାନ୍ ଓ ଶାନ୍ତିପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଫେରିଆସିଲେ । ହଠାତ୍ ଏହି ସମୟରେ ଝରକାର ସେପାଖରେ ଦୂରବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପୃଥିବୀର ନିର୍ଜନତା ଭଙ୍ଗ କରି ଏକ ଶୋକାର୍ତ୍ତ ଓ ବିଳପିତ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା ।

ଭଲକରି ବାହାରକୁ ଅନାଇ ଦେଖିବାଲାଗି ସେ ପାଖରେ ଥିବା ଅନ୍ଧାରଘରକୁ ଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଗତ କେତେଘଣ୍ଟା ଭିତରେ ଝରକାର କାଚ ଉପରେ ହିମ ବସି ଯାଇଥିଲା । କାନ୍ଧ ଉପରେ ଆପଣାର କୋଟ୍‌ଟାକୁ ପକାଇଦେଇ ସେ ବାହାରକୁ ଗଲେ ।

ଛାୟାହୀନ, ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକଚର୍ଚ୍ଚିତ ତୁଷାରଭୂମି ଉପରେ କ୍ରୀଡ଼ାରତ ଶୁଂଭ୍ରୋଜ୍ଜ୍ୱଳତା ତାଙ୍କର ଆଖି ଝଲସାଇ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା, ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ସେ କିଛି ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତା'ପରେ ସେ ଦୂରରୁ ପୁନର୍ବାର ସେହି ବିଳାପକାତର ଚିତ୍କାରଧ୍ୱନି ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ, ତା'ପରେ ଅରଣ୍ୟଧାରରେ ପେନ୍‌ସିଲ୍ ଗାରପରି ସରୁସରୁ ଚାରୋଟି ଦୀର୍ଘ ଛାଇ ଚାଲି ଯାଉଥିବାର ଦେଖିପାରିଲେ ।

ଉପରକୁ ମୁହଁ କରି ଏହି ଘରଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଚାରୋଟି ଗଧିଆ ଭୋ'ଭୋ' ଚିତ୍କାର କରୁଥିଲେ, ଆକାଶର ଜହ୍ନ ଓ ଝରକାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଏହାର ରଜତବତ୍ ପ୍ରତିଫଳନକୁ ସତେଅବା ସେମାନେ ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଗଧିଆ ବୋଲି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଠଉରାଇବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନେ ସତେଅବା ତାଙ୍କର ମନକଥା ବୁଝିପାରିଲା ପରି ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ କୁକୁରଙ୍କ ପରି ଦଉଡ଼ି ପଳାଇଲେ ଏବଂ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ସେମାନେ କେଉଁଦିଗକୁ ଗଲେ, ଡାକ୍ତର ଏତିକି ବାରି ଦେଖିପାରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସମୟ ପାଇଲେ ନାହିଁ ।

''ଏମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚି ରହିଚନ୍ତି''—ସେ ଭାବିଲେ ''ସେମାନେ ଏହି ପାଖରେ କେଉଁଠି ବାସ କରୁନାହାନ୍ତି ତ ? ସେଇ ଜୋରକଣ୍ଡିଆରେ ନୁହେଁ ତ ? ବାପ୍‌ରେ, କି ଭୟଙ୍କର କଥା । ସାମ୍‌ଡେଭିଆତୋଭ୍‌ଙ୍କର ଘୋଡ଼ା ସେଇ ଖଳାଘରେ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଚି । ଗଧିଆଗୁଡ଼ାକ ନିଶ୍ଚୟ ତା'ର ଗନ୍ଧ ପାଇଚନ୍ତି ।

କାଳେ ଲାରା ଶୁଣିଲେ ଅଧୀର ଓ କାତର ହୋଇପଡ଼ିବ, ସେଥିପାଇଁ ସେ ତାକୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଏକଥା କହିବା ଉଚିତ ମନେକଲେ ନାହିଁ । ଘରକୁ ଫେରିଯାଇ ସେ ସମସ୍ତ କବାଟ ଝରକାକୁ ନିବୁଜ କରି ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ, କାଛ ଭିତରେ ଥିବା ଫାଟଗୁଡ଼ିକ ବାଟେ ଆସୁଥିବା ଥଣ୍ଡା ପବନକୁ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ସେଗୁଡ଼ିକରେ କମ୍ବଳ ଓ ଲୁଗାପଟା ଖୁଞ୍ଚା ଦେଇଦେଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ଡେସ୍କ ପାଖକୁ ଫେରିଆସିଲେ । ବତିର ଆଲୁଅଟି ପୂର୍ବପରି ସେହିପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଜଳୁଥାଏ, ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ କରୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଆଉକିଛି ଲେଖିବାଲାଗି ସେ ମନଭିତରୁ କୌଣସି ପ୍ରେରଣା ପାଇଲେ ନାହିଁ । ମନକୁ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଥିର କରି ବସାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଗଧିଆ, ତଜ୍ଜନିତ ଆସନ୍ନ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା ଓ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ଭାବନାର ଜଟିଳ ଅଡୁଆ ବ୍ୟତୀତ ସେ ଆଉ କିଛି ଭାବି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏହାଛଡ଼ା ସେ ଖୁବ୍ କ୍ଳାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ ।

ଇତ୍ୟବସରରେ ଲାରାର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ''ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ବତି ଜଳାଇ ବସିଚ, ମୋର ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ତେଲତକ ସାରୁଚ ?''—ନିଦ୍ରାଭାରାନତ ଅସ୍ପଷ୍ଟ କଣ୍ଠରେ ସେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ''ମୋ'ପାଖରେ ଟିକିଏ ବସିବ ଆସ । ମୁଁ ତୁମକୁ ମୋର ସ୍ୱପ୍ନ କଥା କହିବି ।''

ସେ ବତି ଲିଭାଇଦେଲେ ।

୯

ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦିନ ବି ସ୍ୱପ୍ନପରି କଟିଗଲା । ଘର ଭିତରେ କୋଉ କୋଣରେ ପିଲାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସ୍ଲେଜ୍‌ଗାଡ଼ି ପଡ଼ିଥିଲା । ଦେହରେ କୋଟ୍‌ପିନ୍ଧି ରଙ୍ଗାମୁହଁ କରି କାଟେଙ୍କା ବରଫ ଉପରେ ମୁଖର ହାସ୍ୟରୋଳ ସହିତ ସ୍ଲେଜ୍‌ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଲା ।

ସେଦିନ ପାଗ ବସିଆସୁଥାଏ, ପବନ କ୍ରମେ ଅଧିକ ହେମାଳ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ, କିନ୍ତୁ ପରିଷ୍କାର ଖରା ପଡ଼ିଥାଏ । ଖରାବେଳେ ବରଫ ହଳଦୀବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କରିଥାଏ । ମହୁରଙ୍ଗ ସହିତ କମଳାରଙ୍ଗ ମିଶି ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ-ସମୟର ଆଭା ଉକୁଟାଇ ଦେଉଥାଏ ।

ଦି'ଦିନ ଆଗରୁ ଲାରା ଯେଉଁସବୁ ଲୁଗାସଫା ଓ ଧୁଆଧୋଇ କରିଥିଲା, ତାହାଫଳରେ ଘରଟାସାରା, ଭାରି ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଝରକାଉପରେ ଘର ଭିତରର ବାମ୍ପ ହିମ

ହୋଇ ବସିଯାଇଥାଏ, କାଛ ଉପରେ ମଡ଼ାହୋଇଥିବା କାଗଜରେ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ହେବାର କଳାଗାରମାନ ପଡ଼ିଯାଇଥାଏ । ଘରଗୁଡ଼ାକ ବି କେମିତି ବଡ଼ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଓ ଆନନ୍ଦହୀନ ଲାଗୁଥାଏ । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କାଠ ଏବଂ ପାଣି ଆଣିସାରି ଘରଭିତରକୁ ଏଇଟାସେଇଟା ଖୋଜି ବାହାର କରିବାକୁ ଗଲେ ଓ ଲାରାର କାମରେ ମଧ୍ୟ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତରହି ଘରଭିତରେ ଦଉଡ଼ଧାପଡ଼ କରୁକରୁ ବେଳେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ହାତ ପରସ୍ପରର ହାତ ସହିତ ହାବୁଡ଼ି ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ଦଣ୍ଡେ ଅଟକି ଠିଆ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଭିତରୁ ସବୁ ଭାବନା ହଠାତ୍ ଦୂରହୋଇ ଯିବାପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ତା'ପରେ କାଟେଙ୍କା ଅନେକ ସମୟ ହେଲା ଏକା ଥିବା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘୋଡ଼ାକୁ ପାଣି ବା ଦାନା ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ । ଏହିକଥା ଦୁହିଁଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଥିଲା ଓ ବିବେକର ଆଘାତ ପାଇଲା ପରି ସେମାନେ ସେହିସବୁ କାମରେ ତରତର ହୋଇ ଚାଲିଯାଉଥିଲେ ।

ବାରବାର ରାତିଅନିଦ୍ରା ହେତୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଭିତରଟା ଟିକିଏ ଝାଇଁ ଝାଇଁ ଲାଗୁଥିଲା, ଦେହଟା ବେଶ୍ ଦୁର୍ବଳ ମନେ ହେଉଥିଲା, ଅତି ଅଧୀର ଭାବରେ ସନ୍ଧ୍ୟାହେଲେ ସେ ପୁଣି ଆପଣାର ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିବେ ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଯେପରି ଭାରିକିନୋରେ ରହିବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ ଆଦୌ ସଫଳ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ଲାରାଠାରୁ ତାଙ୍କର ବିଦାୟନେବାର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଯେପରି କ୍ରମଶଃ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆସନ୍ନ ହୋଇଆସୁଚି । ଦିନେ ନା ଦିନେ ତାଙ୍କୁ ଲାରାକୁ ହରାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ଓ ସେଥି ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ସେ ବଞ୍ଚି ରହିବାର ସମସ୍ତ ଅଭିଳାଷ ଓ ଏପରିକି ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ହରାଇ ବସିବେ । ଏହି ସବୁ ଅନୁଭୂତିରେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ପୀଡ଼ିତପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହୁଥିଲା, ରାତ୍ରିର ଆଗମନ ଲାଗି ସେ ଅଧୀର ହୋଇ ବସିଥିଲେ, ଆପଣାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଦୁଃଖମର୍ମରକୁ ଭାଷା ଦେଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅଶ୍ରୁଜଳରେ ଭସାଇ ଦେବାର ଆକାଂକ୍ଷା ତାଙ୍କୁ ଉତ୍‌ପୀଡ଼ିତ କରି ପକାଉଥିଲା ।

ଦିନସାରା ସେ ଯେଉଁ ଗଧିଆମାନଙ୍କ କଥା ମନେ ପକାଉଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ବରଫ ଉପରେ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣରେ ବୁଲୁଥିବା ଗଧିଆ ହୋଇ ରହିଲେ ନାହିଁ । ସେଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ରଚନାର ଏକ ବିଷୟ ବା ରୂପକକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଗଲେ, ତାଙ୍କୁ ଓ ଲାରାର ଜୀବନକୁ ଛାରଖାର ଓ ବିନଷ୍ଟ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଭାରିକିନୋରୁ ବାହାର କରିଦେବାକୁ ଆଣ୍ଟ କରି ବସିଥିବା ଏକ ଶତ୍ରୁଶକ୍ତିର ପ୍ରତୀକରୂପେ ପ୍ରତୀୟମାନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏହି ଶତ୍ରୁଶକ୍ତି ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଭାବନା ତାଙ୍କ ଭିତରେ ବିକାଶଲାଭ କରି ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟକୁ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ପ୍ରାଗୈତିହାସିକ ପ୍ରାଣୀ ବା କାଳ୍ପନିକ ରାକ୍ଷସ ପରି ମନେହେଲା । ସତେଅବା କୋରକୂଳର ଅତଡ଼ା ତଳେ ସେ ଗୋଟାଏ ଅଜଗରର ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଅଜଗର ଯେପରି ତାଙ୍କର ରକ୍ତପିପାସୀ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ଓ କାମନାମତ୍ତ ଭାବରେ ଲାରାକୁ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଥିଲା ।

ରାତ୍ରି ସମାଗତ ହେବାରୁ ଡାକ୍ତର ପୁଣିଥରେ ବତି ଜଳାଇ ଟେବୁଲ ଉପରେ ନେଇ ରଖିଲେ । ଲାରା ଓ କାଟେଙ୍କା କାଲିଠାରୁ ଆଜି ଆହୁରି ଚଞ୍ଚଳ ଶୋଇବାକୁ ଗଲେ ।

ସେଦିନ ରାତିରେ ସେ ଯାହାସବୁ ଲେଖିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରିବ । ପ୍ରଥମେ ସେ ତାଙ୍କର ପୁରୁଣା କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ଘଷିମାଜି, ମଠାମଠି କରି ସୁନ୍ଦରତର କରି ଲେଖିରଖିଲେ, ତା'ପରେ କେତେକ ନୂଆ କବିତା ମଧ୍ୟ ଲେଖିଥିଲେ, ନାନାପ୍ରକାର ଗାରିଆଗାରିରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟ ଅପାଠ୍ୟ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ଏହିସବୁ ନୂଆ କବିତା ଲେଖିବାବେଳେ ତାଙ୍କୁ ସବୁଦିନ ପରି ନାନା ନୈରାଶ୍ୟ ଭିତରେ ଗତି କରିବାକୁ ହେଲା । କାଲି ଏହି କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଲେଖିବାବେଳେ ତାଙ୍କର ଆଖି ଅଶ୍ରୁର ଆବେଗରେ ଉଚ୍ଛୁଳି ପଡ଼ିଥିଲା, କେତେକ ଧାଡ଼ିର ଚମତ୍କାରିତାରେ ସେ ନିଜେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଠିକ୍ ସେହି ଧାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ଦୁଃଖଦ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ନୀରସ ବୋଲି ମନେହେଲା, ଏଗୁଡ଼ିକରେ କୌଣସି ସାବଲୀଳତା ଥିବାର ବୋଧ ହେଲାନାହିଁ ।

ଏପରି ଏକ ମୌଳିକ, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନାମୟ ଶୈଳୀରେ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିବାପାଇଁ ସେ ଚିରଦିନ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ଆସିଥିଲେ, ଯାହା କି ପ୍ରଚଳିତ ଓ ପରିଚିତ ଭୂଷାଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହିଯିବ, ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା ବିଷୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସଚେତ ନହୋଇ ତଥାପି ପାଠକ ବା ଶ୍ରୋତା ଯେପରି ସେଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରିବ, ଏହିପରି ଏକ ସଂଯତ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ରଚନାଶୈଳୀ ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ସେ ଚିରଦିନ ସଂଗ୍ରାମ କରି ଆସିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଶୈଳୀରେ ଯେପରି କୌଣସି ଆଡ଼ମ୍ବର ବା ଦେଖାଣିଆ ଭାବ ରହିବନାହିଁ । ସର୍ବଦା ଏହାହିଁ ତାଙ୍କର ଉଦ୍ୟମ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ଆକାଙ୍କ୍ଷିତ ଆଦର୍ଶଠାରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କେତେ ଦୂରରେ ରହିଚନ୍ତି, ଏହାହିଁ ଅନୁଭବ କରି ସେ ବଡ଼ ନିରାଶ ଓ କ୍ଷୁନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ଲାରା ଯେ କେତେବେଳେ ବିଛଣାରୁ ଉଠି ଆସି ଟେବୁଲପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା, ସେକଥା ସେ ଆଦୌ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନଥିଲେ । ରାତ୍ରିପୋଷାକ ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ ଅଧିକ ପତଳା ଓ ଡେଙ୍ଗା ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା । ବଡ଼ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ସେ ତାଙ୍କର କାନପାଖରେ ବିବର୍ଣ୍ଣା ଓ ଭୟାବସନ୍ନା ଲାରାର ଧୀରଧୀର କଥାମାନ ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ—

"ଶୁଣିପାରୁଚ ? କୋଉଠି କୁକୁରଟାଏ କେମିତି ଭୁକିବାରେ ଲାଗିଚି । ବୋଧହୁଏ ଦୁଇଟା କୁକୁର । ମୋତେ ଭାରି ଡରମାଡୁଚି । ଏହା ବଡ଼ ଅଶୁଭର ସୂଚନା । ଯେପରିଭାବରେ ହେଉ ରାତି ପାହିବାଯାଏ ଆମକୁ ଏସବୁ ସହ୍ୟକରି ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ଆମେ ଯେମିତିହେଲେ ଏଠାରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯିବା । ମୁଁ ଆଉ ଏଠାରେ ଦଣ୍ଡେ ହେଲେ ରହିପାରିବି ନାହିଁ ।"

ଅନେକ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେବାପରେ ସେ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାକ ପରେ ପୁଣି ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲା । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ବାହାରକୁ ଗଲେ । କାଲି ଅପେକ୍ଷା ଗଧିଆମାନେ ଆଜି ଅଧିକ ନିକଟରେ ବୁଲୁଥିଲେ । ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଦେଖି ସେମାନେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ କୁଆଡ଼େ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ସେମାନେ ପଲହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଗଣିବାର ଜୁ' ନଥିଲା । ତଥାପି କାଲି ଅପେକ୍ଷା ଆଜି ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ ଥିଲା ବୋଲି ମନେହେଲା ।

୧୦

ଆଜି ଭାରିକିନୋରେ ରହିବାର ବାରଦିନ ପୂରିଯାଇ ତେରଦିନ ଚାଲିଲା । ଏଠାକାର ଜୀବନରେ ଏହାଭିତରେ କୌଣସି ନୂତନ ବା ବିଚିତ୍ର କିଛି ଘଟିନାହିଁ । ମଝିରେ କେତେଦିନ ପାଇଁ ଗଧିଆମାନେ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ କାଲିରାତିରେ ପୁଣି ସେମାନଙ୍କର ଡାକ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଚି, ଆଗପରି କାଲି ରାତିରେ ମଧ ସେମାନଙ୍କର ଡାକକୁ କୁକୁର ବୋବାଳି ବୋଲି ମନେକରି ଲାରିସା ଫେଓଡ଼ୋରୋଭ୍‌ନା ଏହି ଅଶୁଭ ସୂଚନାରେ ବଡ଼ ଭୟତ୍ରସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଚି ଓ ପରଦିନ ତାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଏଠାରୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ହେବବୋଲି କହିଚି । ନାନାପ୍ରକାର ଭୟସଙ୍କୁଳତାର ଆଶଙ୍କାରେ ତା'ର ମନର ସ୍ୱାଭାବିକ ସମତା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଚି ।

ସେହି ପୁରାତନ ଦୃଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ପୁନର୍ବାର ଅଭିନୟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଗର ଅନେକ ଦିନପରି ଆଜି ସକାଳେ ମଧ ଲାରା ଜିନିଷପତ୍ର ବନ୍ଧାବନ୍ଧିକରି ଯିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରେ ଲାଗିଲା, ଏଠାରେ ଯେ ଏହାଭିତରେ ସେ ତେରଦିନ କାଳ ରହିସାରିଲାଣି, ତାକୁ ଦେଖି ଏହିକଥା ଆଦୌ ମନେ ହେଉନଥିଲା ।

ଆଜି ପାଗରେ ଟିକିଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଚି । ଥଣ୍ଡା କମିଯାଇଚି, କିନ୍ତୁ ଘରଭିତରଟା ସେହିପରି ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଲାଗୁଚି । ମୁଣ୍ଡଉପରେ ଭାସିଯାଉଥିବା କଳାମେଘଗୁଡ଼ାକରୁ ଜଣାଯାଉଚି ଯେ ଯେକୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବରଫ ବରଷିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇପାରେ । ଏତେଦିନ ରାତ୍ରି-ଉଜାଗର ରହିବା ବଶତଃ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଶରୀର ଓ ମନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଚନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟାରେ ଆଉ ବଳ ନଥିବାପରି ଲାଗୁଚି, ତାଙ୍କର ମନଭିତରେ ଭାବନାଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ଛନ୍ଦିଛାନ୍ଦି ହୋଇ ଯାଇଚନ୍ତି । ହେମାଳରେ ଥରିଥରି ଓ ହାତକୁ ହାତରେ ଘଷିଘଷି ସେ ଏଘର ସେଘର ପଦଚାରଣା କରୁଚନ୍ତି । ଲାରା ଶେଷକୁ କ'ଣ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବ, ସେହିକଥା ଦେଖିବାଲାଗି ସେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଚନ୍ତି । ଲାରାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ହିଁ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଠିକ୍ କରିବାକୁ ହେବ ।

କିନ୍ତୁ ଲାରା ମଧ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ କିଛି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିପାରୁନଥିଲା । ଏହି ଅରାଜକ ସ୍ୱାଧୀନତାର ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଏକ ସୁନ୍ଦର, ସାଧୁ ଓ ବିବେକୋଚିତ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାଲାଗି ଯେକୌଣସି ମିହନ୍ତ କରିବାକୁ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ ଆପଣାର ସବୁ ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲା ।

ସବୁଦିନପରି ସକାଳୁ ଉଠି ସେ ବିଛଣା ଉଠାଇଲା, ଘର ଓଳାଇ ସକାଳର ଭୋଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲା । ତା'ପରେ ଜିନିଷପତ୍ର ବାନ୍ଧି ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଘୋଡ଼ା ସଜ କରିବାକୁ କହିଲା । ଆଜି ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଏଠାରୁ ଚାଲିଯିବା ପାଇଁ ସେ ଦୃଢ଼ନିଶ୍ଚୟ ହୋଇଥିଲା ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କୌଣସି ପ୍ରତିବାଦ କଲେନାହିଁ । ସହରକୁ ଫେରିଯିବାଟା କେବଳ ପାଗଳର କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ । ସେଠାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗିରଫଦାରିର ଧୁମ୍‌ଧାମ୍ ଚାଲିଥିବ । କିନ୍ତୁ ଏଠାରେ ଏକାକୀ ଓ ନିରସ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଏହି ବିପଦସଙ୍କୁଳ ଶୀତାର୍ତ୍ତ ଜନହୀନ ଭୂଇଁରେ ରହିବାଟା ମଧ କମ୍ ପାଗଳାମିର ପରିଚୟ ନୁହେଁ ।

ତାହାଛଡ଼ା ଖଳାରେ ବା ଗୁହାଳରେ ଆଉ ବେକାଏ ବୋଲି କୁଟା କୋଉଠି ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଏଠାରେ ଅଧିକ ଦିନ ରହିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲେ ଡାକ୍ତର ଯାତୁସାତୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଖାଦ୍ୟ ଓ ପଶୁ ଖାଦ୍ୟର ଯୋଗାଡ଼ କରି ପାରିଥାନ୍ତେ, କିନ୍ତୁ ମାତ୍ର ଏହି କେତେଟା ଅନିଶ୍ଚିତ ଦିନଲାଗି ଏହା କରିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନାବଶ୍ୟକ ଥିଲା । ମନରେ କୌଣସି ଦ୍ୱିତୀୟ କଥା ନବିଚାରି ସେ ଘୋଡ଼ାକୁ ସଜ କରିବାକୁ ଗଲେ ।

ଘୋଡ଼ା ସଜ କରିବାରେ ସେ ଆଦୌ ପାରଙ୍ଗମ ନଥିଲେ । ସାମ୍‌ଦ୍ରେଭିଆତୋଭ୍‌ଙ୍କଠାରୁ ଏହି ବିଦ୍ୟାଟି ଶିଖି ରଖିଥିଲେ ମଧ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଲାନାହିଁ । ତା'ପରେ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅକୁଶଳ ଭାବରେ ଘୋଡ଼ାକୁ ସଜ କରି ପାରିଲେ । ତା'ପରେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଅଗଣା ଭିତରକୁ ନେଇ ଲାରାକୁ ଡାକିବାଲାଗି ଘର ଭିତରକୁ ଗଲେ ।

ଲାରା ଓ କାଟେଙ୍କା କୋଟ୍ ପିନ୍ଧି ତିଆର ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ଜିନିଷପତ୍ର ମଧ ବନ୍ଧା ସରିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଲାରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖାକୁଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ବାଷ୍ପାକୁଳ ନୟନରେ ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଆଉ ଦଣ୍ଡେ ବସିବାପାଇଁ ମିନତି କରି କହିଲା ଓ ଗୋଟାଏ ଚଉକିଉପରେ ଯାଇ ନଥି କରି ବସିପଡ଼ିଲା । ତା'ପରେ ହଠାତ୍ ଉଠିପଡ଼ି ଅତି ଅସଂଯୁକ୍ତ ଭାବରେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା—

''ମୁଁ ଆଉ ସହିପାରୁନାହିଁ । ମୋର ଏ ଦଶା କାହିଁକି ହେଲା ଭଗବାନ ଜାଣନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତୁମେ ନିଜେ ତ ସବୁ ଦେଖି ପାରୁଥିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବୋଧହୁଏ ଆଉ ବାହାରି ହେବନାହିଁ । ବେଳ ଅନେକ ଗଡ଼ିଗଲାଣି, ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ଅନ୍ଧାର ଘୋଟିଆସିବ ଓ ଏହି ଗହନ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଅନ୍ଧାରରେ ହଟହଟା ହେବା । ତୁମେ କ'ଣ ଭାବୁଚ, କହିଲ ? ତୁମେ ମୋତେ ଆଉ ଯାହା କରିବାକୁ କହିବ, ମୁଁ ସେକଥା କରିବି, ପଛକେ, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବାହାରି ପାରିବିନାହିଁ । ଭିତରେ ଥାଇ ଯେପରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଯିବାକୁ ମୋତେ କିଏ ବାରବାର ମନା କରିବାରେ ଲାଗିଚି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତୁମେ ଯାହା ଭଲ ମନେ କରୁଚ କର ! ତୁମେ କ'ଣ ଭାବୁଚ, କହିଲ ? ତୁମେ କିଛି କହୁନାହଁ କାହିଁକି ? କେମିତି ଏପରି ଅଧେଦିନ ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା କେଜାଣି ? କାଲି ଅଧିକ ସାବଧାନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୁମେ କଣ ଭାବୁଚ ? ଆଜି ରାତିକ ଏଠାରେ ରହିଲେ କିପରି ହେବ ? କାଲି ବଡ଼ିସକାଳୁ ଉଠିବା, ପାହାନ୍ତାରୁ ସବୁ କାମ ସାରିଦେବା ଓ ଛଅଟା ସାତଟା ବେଳକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବା ! ତୁମେ କ'ଣ ଭାବୁଚ କହିଲ ? ତୁମେ ଆଲୁଅ ଜଳାଇ ଆଉ ଗୋଟିଏ ରାତି ଲେଖାଲେଖି କରିବ ଏବଂ ଆମେ ଏଠି ଆଉ ଗୋଟିଏ ରାତି ଅତିବାହିତ କରିବା । ଭାରି ଚମତ୍କାର ହେବ, ନୁହେଁ ? ହେ ଭଗବାନ୍, ମୁଁ କଣ ତୁମର କିଛି ଅପରାଧ କରିଚି ନା କଣ, ତୁମେ ପାଟି ଫିଟାଇ ପଦେହେଲେ କିଛି କହୁନାହଁ କାହିଁକି ?''

''ତୁମେ ବଡ଼ ଅତିରଞ୍ଜିତ କରି କହୁଚ । ବେଳ ବେଶୀ ହୋଇନାହିଁ, ସଞ୍ଜ ହେବାକୁ ଅନେକ ସମୟ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ତୁମରି କଥା ହେଉ । ଆଜିକ ଆମେ ଏଠାରେ ରହିବା । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଟିକିଏ ସ୍ଥିର ହୁଅ, ଏପରି ଅଧୀର ହେଲେ ଚଳିବ କିପରି ? ଚାଲ, କୋଟ୍ ଓହ୍ଲାଇ ଜିନିଷପତ୍ର ଖୋଲାଖୋଲି କରିଦେବା । କାଟେଙ୍କା ଭାରି ଭୋକ କଲାଣି ବୋଲି କହୁଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ କିଛି ଖାଇବାକୁ ତିଆରି କରିବା ଦରକାର । ତୁମେ ଠିକ୍ କହିଚ, ଭଲଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନହୋଇ ଏତେ

ଚଞ୍ଚଳ ଏଠାରୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ, ତାହାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ହୋଇନଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ହରାଇ ପକାଅନାହିଁ, କାନ୍ଦ ନାହିଁ । ମୁଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଷ୍ଟୋଭ୍ ଜଳାଇ ଦେଉଚି । କିନ୍ତୁ ତା'ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଲେଜ୍ ନେଇ ଯାଉଚି କାଠଘରକୁ ଯିବି, ସେଠାରେ କିଛି କାଠଗଡ଼ ଥିଲେ ନେଇ ଆସିବି । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଯେପରି ନ କାନ୍ଦ, ମୁଁ ଅତିଶିଘ୍ର ଲେଉଟି ଆସିବି ।''

୧୧

ଜିଭାଗୋ ପରିବାର ରହୁଥିବା ବାସଗୃହ ନିକଟରେ ଥିବା କାଠଘରକୁ ବରଫ ଉପରେ ଏକାଧିକ ଚକଚିହ୍ନ ପଡ଼ିଚି । ଏଠାକୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଏକାଧିବାର ସ୍ଲେଜ୍‌ଗାଡ଼ି ନେଇ ଆସିଚନ୍ତି । ଆଜିକୁ ଦୁଇଦିନ ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲେ । ବରଫଉପରେ କାଠଘରର ଦୁଆରମୁହଁରେ ସେଦିନ ପଡ଼ିଥିବା ତାଙ୍କର ପାଦଚିହ୍ନଗୁଡ଼ିକ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଡ଼ିରହିଚି ।

ସକାଳୁ ମେଘ ଘୋରାଇଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆକାଶ ପରିଷ୍କାର ହୋଇଗଲାଣି । ପୁଣି ଥଣ୍ଡା ପଡ଼ିଚି, ଏବର୍ଷ ପଡ଼ିଥିବା ବରଫ କାଠଘର ଆଗରେ ଉଚ୍ଚହୋଇ ଜମାହୋଇ ରହିଚି, ଛାତଉପରେ ଗଦା ହୋଇ ରହିଥିବା ବରଫ ମଧ୍ୟ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଉପରେ ଭୁଶୁଡ଼ି ପଡ଼ିବାପରି ମନେହେଉଚି । ଗୋଟାଏ ଅତିକାୟ ଛତୁର ଛତାପରି ଦେଖାଯାଉଚି । ଠିକ୍ ଏହି ଛାତର ଉପରକୁ ବକ୍ରାକୃତି ଦ୍ୱିତୀୟା ଜହ୍ନ ଆପଣାର ଗୋଟିଏ ପାଖର ମୁନକୁ ବରଫଭିତରେ ପୋତିଦେଇ ରହିଥିଲାପରି ମନେହେଉଚି, ତାହାର ଆଲୁଅରେ ବରଫର ଧାରମାନ ଚକଚକ ହେଉଚି ।

ଭଲକରି ଛାଇ ଲେଉଟିନାହିଁ, ମଧ୍ୟଦିନର ଆଲୋକ ପୂର୍ଣ୍ଣସ୍ରୋତରେ ଅଜାଡ଼ିହୋଇ ପଡୁଚି, ତଥାପି ଡାକ୍ତର ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେପରି ସେ ଆପଣା ଜୀବନର ତିମିରଜଡ଼ିତ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ରାତ୍ରିର ଏକ ବିଳମ୍ବିତ ପ୍ରହରରେ ଠିଆହୋଇ ରହିଚନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅନ୍ତରଭିତରଟା ଏହିପରି ଅନ୍ଧକାରମୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ତାଙ୍କର ବିଷାଦ ଏପରି ଉତ୍କଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଆଖିର ସମୋଚ ହୋଇ ଆଲୋକ ଦେଉଥିବା ଦ୍ୱିତୀୟା ଜହ୍ନ ଆସନ୍ନ ବିଚ୍ଛେଦର ସୂଚନା ଦେଉଥିଲା ଓ ନିର୍ଜ୍ଜନତାର ପ୍ରତୀକ ପ୍ରାୟ ବୋଧ ହେଉଥିଲା ।

ଅତିରିକ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତି ହେତୁ ତାଙ୍କର ଠିଆହେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଶକ୍ତି ପାଉନଥିଲା । ଛୋଟ ଛୋଟ ବେକାରେ ସେ କାଠଗଡ଼ଗୁଡ଼ିକ କାଠଘର ଭିତରୁ ବାହାର କରି ସ୍ଲେଜ୍‌ଗାଡ଼ି ଉପରେ ଆଣି ଲଦିଦେଲେ । ତାଙ୍କ ହାତରେ ହାତମୋଜା ଥିଲା, ତଥାପି ବରଫଲଗା କାଲୁଆ କାଠକୁ ହାତରେ ଧରିବା ତାଙ୍କୁ ଅତିଶୟ କଷ୍ଟକର ବୋଧହେଲା । ଏତେ କାମ କରିବାପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଏତେଟିକିଏ ଉଷୁମ ଅନୁଭବ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସତେ ଅବା ତାଙ୍କ ଭିତରେ କୋଉଠି କଣ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା ଓ ଭାଙ୍ଗିକରି ସେହିଠାରେ ଅଟକି ଯାଇଥିଲା । ଆପଣାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଜୀବନକୁ ଅଭିଶାପ ଦେଇ ସେ ଭଲ ପାଉଥିବା ରୂପମତୀ ଶୋକକାତରା ଓ ସରଳହୃଦୟା ରମଣୀଟିର ଜୀବନରକ୍ଷା କରିବାଲାଗି ସେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟା ତିଥିର ଜହ୍ନ ଖଳାଘରର ଆକାଶ ଉପରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହି ସେହିପରି ଶୀତଳ ହୋଇ ଜଳୁଥିଲା ଓ କୌଣସି ଆଲୋକ ବିକିରଣ ନକରି ଆଲୋକିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍‌ଙ୍କ ଘର ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଘୋଡ଼ାଟି ବୋବାଳି ଛାଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା; ପ୍ରଥମେ ଅଳ୍ପଅଳ୍ପ ଓ ଅତି ଧୀର ଭାବରେ, କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ କ'ଣ କେଉଁଠି ଠଉରାଇଥିଲା ପରି ଡକା ପାରି କାନ ଅତଡ଼ା ପକାଇଦେଲା ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଭାବିଲେ, ''କାରଣ କ'ଣ ? ଭୟରେ ଘୋଡ଼ା କେବେ ଏପରି ଶବ୍ଦ କରିବନାହିଁ । ଗଧିଆଙ୍କର ବାସ ତା'ର ନାକରେ ଆସି ବାଜିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ବୋକାଙ୍କ ପରି ବୋବାଳି ଛାଡ଼ି କଦାପି ଗଧିଆମାନଙ୍କୁ ସଙ୍କେତ ଦେବନାହିଁ, ଏତେ ଆନନ୍ଦରେ ବୋବାଳି ଛାଡ଼ିବା ତ ଏକାବେଳେକେ ଅସମ୍ଭବ । ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ସେ ଘରକୁ ଫେରିଯିବା ପାଇଁ ଇଙ୍ଗିତ କରୁଚି । ''ରହ, ଆଉ ଦଣ୍ଡକରେ ତ ଆମେ ଯାଇ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବା''

କାଠଗଡ଼ରେ ନିଆଁ ଧରାଇବାକୁ ସେ କିଛି ନାଗୁଆଣି କାଠ ଓ ଗଛର ଶୁଖିଲା ବକଳରୁ କିଛି ଆଣି ଗାଡ଼ି ଉପରେ ରଖିଲେ, କାଠ ଉପରେ ଅଖାପକାଇ ତାକୁ ଦଉଡ଼ିଦେଇ ଗାଡ଼ି ସହିତ ଜୋର୍‌କରି ବାନ୍ଧିଦେଲେ ଏବଂ ବୁଲିପଡ଼ି ଘୋଡ଼ାକୁ ଆଣିବାକୁ ଗଲେ ।

ଘୋଡ଼ା ପୁଣିଥରେ ବୋବାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦୂରରେ ଥିବା ଆଉ ଏକ ଘୋଡ଼ା ବୋବାଳିକୁ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେଇ ସେ ଏଥର ବୋବାଉଥିଲା । ''ଏହାର ଅର୍ଥ କଣ ହୋଇପାରେ, ଭାରିକିନୋରେ କଣ ଆଉ ଅନ୍ୟଲୋକେ ବି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାସ କରୁଚନ୍ତି ?'' ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଅତିଥି ଆସିଚନ୍ତି ଓ ମିକୁଲିତ୍‌ସିନ୍‌ର ଘରଆଡୁ ଯେ ଅନ୍ୟ ଘୋଡ଼ାଟିର ବୋବାଳି ଶୁଣାଯାଉଚି, ଏକଥା ତାଙ୍କର ଖିଆଲ ହିଁ ହେଲାନାହିଁ ।

ତରତର ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନଥିଲା । ଘରେ ପହଞ୍ଚି ସେ କାଠଗୁଡ଼ିକୁ ଗାଡ଼ିରୁ ଅଜାଡ଼ି ଦେଲେ, ଘୋଡ଼ାକୁ ଫିଟାଇଦେଲେ ଓ ଗାଡ଼ିକୁ ଖଳାଘରେ ରଖିଦେଲେ । ଘୋଡ଼ାକୁ ଗୁହାଳ ଭିତରକୁ ନେଇ ବାହାରର ଥଣ୍ଡା ହାଲୁପା ନଆସୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ବାନ୍ଧିଦେଲେ ଓ ଗୁହାଳ ତାଟିର ସନ୍ଧିଗୁଡ଼ିକୁ କୁଟାବିଣ୍ଡା ଦେଇ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ ।

ଘରଆଡ଼କୁ ଆସିଲାବେଳେ ତାଙ୍କୁ କାହିଁକି ଭାରି ଅସ୍ୱସ୍ତି ଲାଗୁଥାଏ । ଘର ଆଗରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ଲେଜ୍‌ଗାଡ଼ି ଥୁଆ ହୋଇଚି ଏବଂ ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ କଳା ମୋଟାସୋଟା ଘୋଡ଼ା ଯୋଚାହୋଇଚି, ପାଖରେ ଜଣେ ସେହିପରି ମୋଟାସୋଟା ମଣିଷ ଠିଆହୋଇଚି, ମଝିରେ ମଝିରେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଚଟକଣି ଦେଉଚି ଓ ତା'ର ଗୋଡ଼ର ଫଡ଼ିଆକୁ ଅନାଉଚି ।

ଘରଭିତରୁ ପାଟିତୁଣ୍ଡ ଶୁଭୁଥାଏ । କାନ ପାରି କୌଣସି କଥା ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଶୁଣିବାର ଇଚ୍ଛା ନକରି ମଧ୍ୟ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କର ଗତି କ୍ରମେ ଧୀର ହୋଇଗଲା ଓ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ପାଦ ଅଟକିଗଲା । ସେ ବେଶ୍ ଠଉରାଇ ପାରିଲେ ଯେ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଲାରା ଓ କାଟେଙ୍କା ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଚନ୍ତି । ସେମାନେ କବାଟ ପାଖକୁ ଥିବା ପ୍ରଥମ ଘରଟିରେ ବସିଚନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ କ'ଣସବୁ ଭାରି ଯୁକ୍ତିତର୍କ ଚାଲିଚି । ଲାରାର କଣ୍ଠସ୍ୱରରୁ ଜଣାପଡୁଥିଲା, ଯେପରି ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଚଳିତ ହୋଇ କାନ୍ଦିବାରେ ଲାଗିଚି, ବେଳେବେଳେ ବଡ଼ପାଟି କରି କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କ କଥାର ବିରୋଧ କରୁଚି ଓ ବେଳେବେଳେ ପୁଣି ସେଥିରେ ରାଜି ହୋଇଯାଉଚି ।

କଣସବୁ ଶୁଣି ସେ ଅନୁମାନ କଲେ ଯେ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କରି ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଚନ୍ତି ଓ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଉପରେ ଏତେଦୂର ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ବୋଲି ଲାରାକୁ ବୁଝେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚନ୍ତି । ('ସେ ଦୁଇ ଥାନରେ ହାତ ପକାଇବା ଲୋକ'– ଏହିପରି ଗୋଟିଏ କଥା ସେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ ।) ଡାକ୍ତର ପ୍ରକୃତରେ ଲାରାପ୍ରତି କି ତାଙ୍କର ଅସଲ ପରିବାର ପ୍ରତି ଅଧିକ ଅନୁରକ୍ତ ଥିଲେ, ତାହା କହିପାରିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନଥିଲା, ଏବଂ ତେଣୁ ଲାରା ତାଙ୍କଠାରେ ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବା ଅନୁଚିତ । କାରଣ ଏପରି ଭରସା କରି ରହିଲେ ଶେଷରେ ହୁଏତ ଲାରା ପକ୍ଷରେ ଦୁଇ ନାବର ମଝିରେ କଚାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିବାହିଁ ସାର ହେବ । ଏସବୁ ଶୁଣୁଶୁଣୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଗୃହଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ।

ସେମାନେ ଡାହାଣପାଖ ପ୍ରଥମ ଘରଟିରେ ଅଛନ୍ତି । କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କର ଲୋମତିଆରି କୋଟ୍ ତାଙ୍କର ପାଦଯାଏ ଲମ୍ବିଆସିଚି । କାଟେଙ୍କାର କୋଟ୍‌ର କଲାର ପାଖରୁ ଧରି ଲାରା ସେଥିରେ ବୋତାମ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି ଓ କାଟେଙ୍କା କାହିଁକି ବାରବାର ହଲାଉଚି ବୋଲି ଝିଅଉପରେ ବିରକ୍ତ ହେଉଚି । କାଟେଙ୍କା ପ୍ରତିବାଦ କରି କହୁଚି, "ନାଇଁ, ଥାଉ ମୋର ତଣ୍ଟି ଚିପିହୋଇ ଯାଉଚି ।"ସତେ ଯେପରି କୁଆଡ଼େ ବାହାରକୁ ବାହାରିଥିବା ପରି ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ପୋଷାକପତ୍ର ପିନ୍ଧି ଠିଆହୋଇ ରହିଚନ୍ତି । ଡାକ୍ତର ଘରଭିତରକୁ ଆସିବାମାତ୍ରକେ ଦୁହେଁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ଏକାଠି କହିଉଠିଲେ–

"ଏତେବେଳଯାଏ ତୁମେ କେଉଁଠି ଥିଲ ? ତୁମ ସହିତ କେତେ ଜରୁରୀ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଅଛି ।

"ନମସ୍କାର, ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍, ଗତବାର ସାକ୍ଷାତବେଳେ ଆମେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଅନେକ କର୍କଶବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲୁ । ସେସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ଓ ତୁମେ ଆସିବାକୁ ଖବର ପଠାଇ ନଥିଲେ ହେଁ ମୋତେ ପୁଣି ଆସିବାକୁ ହେଲା ।"

"ନମସ୍କାର ।"

"ତୁମେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲ, କହିଲ ?" –ଲାରା ପୁନରାୟ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା । "ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଯାହାସବୁ କହୁଚନ୍ତି, ଭଲକରି ଶୁଣ ଓ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ଲାଗି ଶୀଘ୍ର କିଛି ଗୋଟାଏ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଦିଅ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ବେଶୀ ସମୟ ନାହିଁ । ଆମକୁ ଅତିଶୀଘ୍ର ସବୁ ଠିକ୍ କରିବାକୁ ହେବ ।"

"କିନ୍ତୁ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏପରି ଠିଆହୋଇ ରହିଚେ କାହିଁକି ? ବସିଲେ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ? ମୁଁ କେଉଁଠି ଥିଲି ବୋଲି ମୋତେ କିପରି ପଚାରୁଚ କହିଲ ? ମୁଁ କାଠ ଆଣି ଯାଇଥିଲି ବୋଲି ତ ତୁମେ ଆଗରୁ ଜାଣିଥିଲ ! କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି, ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଟିକିଏ ବସନ୍ତୁ ।"

"କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ତୁମକୁ କ'ଣ ଆଦୌ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁନାହିଁ ? ତୁମର ମୁହଁ ଉପରେ କୌଣସି ବିସ୍ମୟ ପ୍ରକାଶ ପାଉନାହିଁ କିପରି ? ସେ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତାବଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥିଲେ ବୋଲି ଆମେ ଏତେଦିନଯାଏ ପଶ୍ଚାତାପ କରୁଥିଲୁ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁଣି ଆସି ଆମର ଆଖିଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଚନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତଥାପି କଣ ତୁମକୁ ଆଦୌ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁନାହିଁ ?

କିନ୍ତୁ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଯାହା କହିବାକୁ ଆସିଚନ୍ତି, ତାହାସବୁ ଶୁଣିଲେ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଯିବ ।''

''ଲାରିସା ଫେଓଡ଼ୋରୋଭ୍‌ନା ତାଙ୍କ ମନରେ କି କଥା ଭାବୁଚନ୍ତି, ମୁଁ ତାହା ଜାଣିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏହିକଥାଟି କହିବାକୁ ଆସିଚି– ମୁଁ ଏଠାଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯାଇଚି ବୋଲି ଜାଣିଶୁଣି ଚାରିଆଡ଼େ ଜନରବ କରାଇ ଦେଲି, କିନ୍ତୁ ଆମେ ସବୁ ସେଦିନ ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ, ସେହି ବିଷୟରେ ଆହୁରି ଭାବିବାଲାଗି ଓ ଭାବିଚିନ୍ତି ଅଧିକ ସ୍ଥିର କୌଣସି ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ପହଞ୍ଚିବା ଲାଗି ତୁମଦୁହିଁଙ୍କୁ ଅଧିକ ସମୟ ଦେବାକୁ ମୁଁ ନଯାଇ ରହିଲି ।''

''କିନ୍ତୁ ଯିବାକଥାକୁ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଗଡ଼ାଇ ହେବନାହିଁ'' –ଲାରା ହଠାତ୍ ମଝିରେ କହିଉଠିଲା । ''ବର୍ତ୍ତମାନ ହିଁ ଚାଲିଯିବାର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ, କାଲି ସକାଳେ, କିନ୍ତୁ ଏସବୁ କଥା କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ନିଜେ ତୁମକୁ କହନ୍ତୁ ।''

''ଲାରା, ଟିକିଏ ରଇଥା । ଆପଣ କିଛି ମନେ କରିବେନାହିଁ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି କିନ୍ତୁ ଆମେ ସମସ୍ତେ କୋଟ୍ ଦେହରେ ଏପରି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିବା କାହିଁକି ? ବସିଲେ କଣ ମାରା ହୋଇଯିବ ? ଯେତେ ଯାହା ହେଉପଛକେ, ଏସବୁ ବଡ଼ ଗମ୍ଭୀର ବିଷୟ ଏବଂ ଏଡ଼େ ତୁରତୁରିଆ ହୋଇ ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କୌଣସି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଦେବା ଆଦୌ ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି, ଆମର ଏହି ଆଲୋଚନାରେ ସେଦିନ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚର୍ଚ୍ଚା ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଥିଲା, ତେଣୁ ସେସବୁର ଆଲୋଚନା କରିବା ଆଦୌ ସୁନ୍ଦର ଏବଂ ସ୍ୱସ୍ତିକର ହେବନାହିଁ । ତୁମସହିତ କେଉଁଠାକୁ ଚାଲିଯିବା ବିଷୟ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବେହେଲେ ଚିନ୍ତା ମଧ୍ୟ କରିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଲାରା କଥା ଅଲଗା । ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଦୁହେଁ ଏହିପରି ଅଲଗା ଅଲଗା ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଚୁ, ଏବଂ ଆମେ ଯେ ଦୁଇଜଣ ମଣିଷ, ଗୋଟିଏ ନୋହୁ, ବୋଲି ସଚେତ ରହିଚୁ, ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତାବଟିକୁ ଅଧିକ ବିଚାରକରି ଦେଖିବାଲାଗି ସେତେବେଳେ ବାରବାର ମୁଁ ତାକୁ ଅନୁରୋଧ କରି କହିଚି । ବସ୍ତୁତଃ ସେ ବାରବାର ଏହି ବିଷୟରେ ଭାବିଚି । ବାରବାର ଏହିକଥା ପକାଇଚି ।''

''କିନ୍ତୁ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଆମସହିତ ଯିବ, କେବଳ ଏହି ସର୍ତ୍ତରେ ! –ଲାରା ମଝିରୁ କହିଉଠିଲା ।

''ଆମେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଯିବା, ଏକଥା ଭାବିପାରିବା ମଧ୍ୟ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବଡ଼ ବେଦନାଦାୟକ ବିଷୟ ହେବ, ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣିଚି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଆମର ଏହି ମନୋଭାବକୁ ପଛକୁ ପକାଇ ଦେବାକୁ ହେବ ଏବଂ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯିବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ ।''

''କିନ୍ତୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେ ତୁମେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଶୁଣିନାହଁ । ତୁମେ କିଛି ଜାଣିନାହଁ । ଆଗେ ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣିସାର । କାଲି ସକାଳେ... ନିଶ୍ଚୟ କାଲି ସକାଳେ...!''

''ମୁଁ ଆଣିଥିବା ସମ୍ବାଦଟି ଲାରିସା ଫେଓଡ଼ୋରୋଭ୍‌ନାଙ୍କୁ ଆଗରୁ କହିସାରିଚି । ୟୁରିଆଟିନ୍ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ସୁଦୂର ପୂର୍ବ ସରକାରର ଏକ ରେଲଗାଡ଼ି ବର୍ତ୍ତମାନ ଠିଆହୋଇ

ରହିଚି । କାଲି ଏହା ମସ୍କୋରୁ ଆସି ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ଏବଂ ଆସନ୍ତାକାଲି ୟୁରିଆଟିନ୍ ଛାଡ଼ିବା କଥା ।

''ମୋତେ ଏହି ଗାଡ଼ିରେ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୋର ସହକାରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ କେତେକ ସ୍ଥାନ ମହଜୁଦ ରହିଚି । ସେଥିରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆରାମରେ ଯାଇପାରିବା । ଏପରି ଏକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସୁଯୋଗ ଆଉ କେବେ ମିଳିବନାହିଁ । ମୁଁ ଦେଖୁଚି, ତୁମେ ଯେ ତୁମ କଥାର ଓଜନକୁ ହାଲୁକା କରିଦେବାର ଲୋକ ନୁହେଁ । ଥରେ ତୁମେ ଯାହା କହିଚ, ବା ଯାହା ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଚ, ତାହାକୁ ତୁମେ ପୁଣିଥରେ ଭାଙ୍ଗି ପାରିବନାହିଁ । ଏବଂ ଆମ ସହିତ ଯିବନାହିଁ ବୋଲି ତୁମେ ଠିକ୍ କରି ସାରିଚ । କିନ୍ତୁ ଲାରିସା ଫେଓଡ଼ୋରୋଭ୍ନାଙ୍କର ହିତଦୃଷ୍ଟିରୁ କଣ ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତିର ପୁନର୍ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ ହେବନାହିଁ ? ତୁମେ ତ ଶୁଣିଲ ଯେ ତୁମେ ନଗଲେ ସେ କଦାପି ଯିବେ ନାହିଁ । ସୁଦୂର ପୂର୍ବକୁ ନହେଲେ ନାହିଁ ପଛକେ, ଅନ୍ତତଃ ୟୁରିଆଟିନ୍ ଯାଏ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଚାଲ । ସେଠି ପଛେ ପୁଣି ବିଚାର କରିବା । କିନ୍ତୁ ଶୀଘ୍ର ଏଠାରୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଆଉ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ନଷ୍ଟ କରିବାର ସମୟ ନାହିଁ । ମୁଁ ସାଙ୍ଗରେ ଜଣେ ଡ୍ରାଇଭର୍ ଆଣିଚି, ମୋତେ ଗାଡ଼ି ଚଳାଇ ଆସେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଗାଡ଼ିରେ ଆମ ପାଞ୍ଚଜଣ ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ହେବନାହିଁ । ତୁମପାଖରେ ତ ସାମ୍‌ଡ଼େଭିଆତୋଭ୍‌ଙ୍କ ଘୋଡ଼ା ରହିଚି । ସେହି ଘୋଡ଼ାକୁ ନେଇ ତୁମେ କାଠ ଆଣି ଯାଇଥିଲ ବୋଲି କହୁଥିଲ ନା ? ଘୋଡ଼ା କ'ଣ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗାଡ଼ିରେ ଯୋଚା ହୋଇଚି ?''

''ନାଇଁ, ମୁଁ ତାକୁ ଫିଟାଇ ଦେଇଚି ।''

''ତେବେ ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ଘୋଡ଼ାକୁ ଆଣି ଗାଡ଼ିରେ ଯୋଚିଦିଅ । ମୋର ଡ୍ରାଇଭର୍ ତୁମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ...ନହେଲେ, ତୁମ ଗାଡ଼ିକୁ ଯୋଚିବା ବା କାହିଁକି ? ଆମେ ମୋ'ରି ଗାଡ଼ିରେ ମଧ୍ୟ ଖୁନ୍ଦିଖାନ୍ଦି ହୋଇ ଚାଲିଯାଇ ପାରିବା, କିନ୍ତୁ ଯାହା କରିବାର କଥା ଚଞ୍ଚଳ କରିବାକୁ ହେବ, ଯାତ୍ରାଲାଗି କେବଳ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ଜିନିଷମାନ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ବାନ୍ଧିପକାଅ । କାରଣ କୋଉଟା ବାନ୍ଧିବା କୋଉଟା ଛାଡ଼ିଯିବା ବିଚାରିବାକୁ ଆଉ ବେଳ ନାହିଁ । ଆମକୁ ଗୋଟିଏ ପିଲାର ଜୀବନରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ ।''

''ମୁଁ ତୁମକଥାରୁ କିଛି ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ । ମୁଁ ଯିବାକୁ ରାଜି ହୋଇଗଲିଣି ବୋଲି ଯେପରି ତୁମେ ଧରିନେଇ ସାରିଲଣି । ତୁମେ ନିରାପଦରେ ଯାଅ, ଲାରା ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛାକଲେ ତୁମ ସହିତ ଯାଉ, ଘର ପାଇଁ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ତୁମେମାନେ ଯିବାପରେ ମୁଁ ଘରଗୁଡ଼ିକୁ ସଫା କରିଦେବି ଓ କୋଳପ ପକାଇ ରଖିବି ।''

''ତୁମେ ଏପରି କଥା କାହିଁକି କହୁଚ ୟୁରା ? ତୁମେ ନିଜେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନଥିବ ଏହିସବୁ ନିରର୍ଥକ କଥାଗୁଡ଼ାକ କିପରି ତୁମେ ତୁଣ୍ଡରେ ଧରୁଚ ? 'ଲାରା ଇଚ୍ଛାକଲେ'– ନାହିଁ ? ତୁମେ କଣ ଏକଥା ଭଲକରି ଜାଣନାହଁ ଯେ ତୁମେ ସାଙ୍ଗରେ ନଗଲେ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଆଡ଼େ ଯିବିନାହିଁ । ମୋ' ନିଜ ପାଇଁ ମୁଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ କୌଣସି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବିନାହିଁ । ତେଣୁ ଘରକୁ କୋଳପ ଦେଇ ରଖିବା କଥା କାହିଁକି ପଡ଼ିଚି ?''

କୋମାରୋଭ୍ସ୍କି କହିଲେ, ''ତାହେଲେ ତୁମେ ଏପରି ଅଟଳ ରହିବ, ନା ? ତେବେ ଲାରିସା ଫେଓଡ଼ୋରୋଭ୍ନାଙ୍କ ଅନୁମତି ନେଇ ମୁଁ ତୁମସହିତ ଦୁଇପଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବି, ଏକୁଟିଆ କରିବା ସମ୍ଭବ ହେଲେ ସବୁଠାରୁ ଭଲ ହେବ ।''

''ହଁ-ହଁ, ଚାଲ, ଆମେ ରୋଷେଇଘରକୁ ଯିବା । ତୁମେ କିଛି ମନେ କରିବ ନାହିଁ, ଲାରା ।''

୧୨

''ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍ନିକଭ୍ ଧରା ପଡ଼ିଚନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡର ଆଦେଶ ହୋଇଚି ଓ ତାଙ୍କୁ ଗୁଳିକରି ମାରି ଦିଆଯାଇଚି ।''

''କି ଭୟାନକ କଥା ! ତୁମେ ନିଶ୍ଚିତ କରି ଜାଣିଚ ?''

''ହଁ, ମୋତେ ଏହିପରି ଖବର ମିଳିଚି ଏବଂ ଏହା ସତ୍ୟ ବୋଲି ମୋର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ।''

''ଲାରାକୁ ଏକଥା କହିବନାହିଁ, ଶୁଣିଲେ ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ପାଗଳ ହୋଇଯିବ ।''

''ନା, କେବେ ନୁହେଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ତ ତୁମସହିତ ଏକାକୀ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ମୁଁ କହିଲି । ଦେଖ, ଏହି ଘଟଣାଟି ଘଟିବାପରେ ଲାରା ଓ ତା'ର ଝିଅଟିର ଜୀବନ ଅତିଶୟ ସଙ୍କଟାପନ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଚି । ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରିବାର ଉଦ୍ୟମରେ ତୁମର ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ । ଆମ ସହିତ ନଯିବାକୁ କଣ ତୁମେ ଶେଷଥର ପାଇଁ ଠିକ୍ କରିସାରିଚ ?''

''ହଁ, ଶେଷଥର ପାଇଁ ।''

''କିନ୍ତୁ ତୁମେ ନଗଲେ ତ ସେ ଏକାକୀ ଯିବାକୁ କଦାପି ରାଜି ହେବ ନାହିଁ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଁ କଣ କରିବି କିଛି ଜାଣିପାରୁନାହିଁ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦିଗରେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ । ସତେ ଯେପରି ତୁମେ ଆପଣାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ବିଷୟରେ ପୁନର୍ବାର ବିଚାର କରୁଚ, ତା'ଆଗରେ ତୁମକୁ ଏହିପରି ଛଳନା କରିବାକୁ ହେବ । ଏଠି ହେଉ ବା ୟୁରିଆଟିନ୍ ଷ୍ଟେସନରେ ହେଉ, କୋଉଁଠି ସେ ତୁମକୁ ବିଦାୟ ବୋଲି କହି ତୁମକୁ ଛାଡ଼ି ଯାଇପାରିବାର କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ମୁଁ ଦେଖିପାରୁ ନାହିଁ । ଆଉଥରେ ତୁମଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ଯୋଗାଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିସାରିଲେ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଏଥର ନହେଲେ ପରେ ଯେମିତି ହେଲେ ଆସିବ, ଆମକୁ ତା'ର ମନରେ ଏହିପରି ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦେବାକୁ ହେବ । ଏପରି କରିବାପାଇଁ ତୁମେ ସମ୍ମତ ହୋଇଚ ବୋଲି ତୁମକୁ ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମିଛ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ବିଷୟରେ ତା'ର ମନରେ ତୁମକୁ ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ତୁମକୁ କଦାପି ଧୋକା ଦେବିନାହିଁ, ମୁଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି କହୁଚି, ଯେ ତୁମଠାରୁ ସମ୍ମତିର ଇଙ୍ଗିତ ପାଇବାମାତ୍ରକେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ତୁମକୁ ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳକୁ ବାହାର କରି ନେଇଯିବି ଏବଂ ସେଠାରୁ ତୁମେ ଯେଉଁଆଡ଼େ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ, ସେଇଆଡ଼େ ଯିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେବି । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଆମକୁ ବିଦାୟ ଦେବାକୁ ଯାଉଚ, ଲାରିସା ଫେଓଡ଼ୋରୋଭ୍ନାର ମନରେ ଏତିକି ବିଶ୍ୱାସ ଦେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ମନେକର, ତୁମେ ତୁମର ଗାଡ଼ି ସଜ କରିବାକୁ ଯାଉଚ ବୋଲି କହିବ । ତୁମ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ଆମର ଗାଡ଼ି

ଛାଡ଼ିଦେବା ଉଚିତ, ତୁମେ ଦଣ୍ଡକ ମଧ୍ୟରେ ଗାଡ଼ି ସଜ କରି ପଛରୁ ଯାଇ ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟ ଭେଟିବ, ଏହିପରି କହିବାକୁ ହେବ ।''

''ସ୍ତ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍‌ଙ୍କ ସମ୍ବାଦ ଶୁଣିବାପରେ ମୁଁ ବଡ଼ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଚି । ତୁମର ସବୁକଥାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସ୍ଥିରହୋଇ ଶୁଣି ପାରି ନାହିଁ । ତଥାପି ତୁମେ ଠିକ୍ କଥା କହୁଚ । ସେମାନେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣ ନେଇସାରିବା ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେ ଲାରିସା ଫେଓଡ଼ୋରୋଭ୍‌ନା ଓ ତା'ର କନ୍ୟାର ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ବିପନ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଚି, ଆମକୁ ଏହିକଥା ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ହୁଏତ ଲାରା ବା ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଗିରଫ ହେବୁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆମକୁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତେଣୁ ତୁମେ ବେଳଥାଉଁ ଆମକୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ସେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ଏକ ସ୍ଥାନକୁ ନେଇଯାଇପାରିଲେ ସବୁଠାରୁ ନିରାପଦ ହେବ । ମୁଁ ଏସବୁ କଥା କହୁଚି, ତଥାପି ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏଆସେ ନାହିଁ, କାରଣ ଘଟଣାଚକ୍ର ତୁମ ସପକ୍ଷରେ ଯିବାପରି ବୋଧ ହେଉଚି । ହୁଏତ ଶେଷରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିବି, ମୋର ଗୋଡ଼ ଏକାବେଳେକେ ଟଳିପଡ଼ିବ, ମୋର ସକଳ ଗର୍ବ ଓ ଆତ୍ମସମ୍ମାନକୁ ଢୋକି ମୁଁ ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ଯାଇ ତୁମର ଶରଣ ନେବି, ତାକୁ ପୁଣି ମୋତେ ଦେବାପାଇଁ, ମୋର ଜୀବନ ପାଇଁ, ମୋର ପରିବାର ସହିତ ଯାଇ ଭେଟିବାକୁ ମୋ ଲାଗି ଏକ ସମୁଦ୍ରଯାତ୍ରାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେବା ପାଇଁ, ମୋର ନିଜର ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ତୁମପାଖରେ ନେହୁରା ହୋଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବି ଏବଂ ତୁମରି ହାତରୁ ତୁମର ଅନୁଗ୍ରହ ଗ୍ରହଣ କରିବି । କିନ୍ତୁ ଏହିସବୁ ଭାବିବାପାଇଁ ତୁମକୁ ମୋତେ ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ଦେବାକୁ ହେବ । ଏହି ସମ୍ବାଦଟି ଶୁଣିବାପରେ ମୋତେ ସବୁପ୍ରକାରେ ଶକ୍ତିରହିତ ହୋଇଯିବାପରି ଲାଗୁଚି । ଦୁଃଖରେ ଜର୍ଜର ହୋଇ ମୁଁ କିଛି ଚିନ୍ତା କରି ପାରୁନାହିଁ ବା ଭଲମନ୍ଦ କିଛି ଠିକ୍ କରି ପାରୁନାହିଁ । ସମ୍ଭବତଃ ଆପଣାକୁ ତୁମର ହାତରେ ସମର୍ପଣ କରିଦେଇ ମୁଁ ଏକ ମାରାତ୍ମକ ଭୁଲ କରିବାକୁ ଯାଉଚି ଓ ମୋ'ର ଜୀବନ ରହିଥିବାଯାଏ ସମ୍ଭବତଃ ମୋତେ ଏଥିପାଇଁ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ କରିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏପରି ଚକିତ ଓ ବିବଶ ହୋଇପଡ଼ିଚି ଯେ ଅନ୍ଧଭାବରେ ତୁମର କଥାରେ ସମ୍ମତି ଦେବା ଓ ଅସହାୟ ଭାବରେ ତୁମର କଥା ମାନିବା ବ୍ୟତୀତ ମୋର ଆଉ କୌଣସି କଥା କରିବାକୁ ବଳ ପାଉ ନାହିଁ ।... ଯାହାହେଉ, ତେବେ ତା'ର ହିତଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ସ୍ଲେଜ୍‌ଗାଡ଼ି ସଜକରି ପଛରେ ଯାଇ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଭେଟିବି ବୋଲି ତାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କହିବି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ତୁମେମାନେ ଚାଲିଯିବାପରେ ମୁଁ ନଯାଇ ରହିଯିବି ।... କିନ୍ତୁ ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ଅନ୍ଧାର ହୋଇଯିବ, ତୁମେମାନେ ଏତେବେଳେ ବାହାରି ପାରିବ କିପରି ? ଜଙ୍ଗଲରାସ୍ତା, ବାଟରେ ଗଧିଆଙ୍କର ଭୟ ରହିଚି, ବଡ଼ ହୋସିଆର ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।''

''ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣିଚି, କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ମୋ' ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧୁକ ଓ ଗୋଟିଏ ରିଭଲ୍‌ଭର ରହିଚି । ସାଙ୍ଗରେ ମୁଁ କିଛି ମଦ ମଧ୍ୟ ଆଣିଚି । ଏହାଦ୍ୱାରା ଅଣ୍ଡାରୁ ରକ୍ଷାପାଇବା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ । ତୁମର ଲୋଡ଼ା ଅଛି କି ? ମୋ' ପାଖରେ ଯଥେଷ୍ଟ ମହଜୁଦ ରହିଚି ।''

୧୩

''ମୁଁ କ'ଣ କଲି ? ମୁଁ କ'ଣ କଲି ? ମୁଁ ତାକୁ ବର୍ଜନ କଲି, ତାକୁ ଦୂରକୁ ଠେଲିଦେଲି, ତାକୁ ତ୍ୟାଗ କଲି ? ନାଇଁ-ନାଇଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ ହେବ । ଲାରା । ଲାରା ।

''ନା, ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉ ଏ ଡାକ ଶୁଭିବ ନାହିଁ । ଏହି ପ୍ରତିକୂଳ ପବନରେ ମୋର ସବୁ ଡାକ ଲେଉଟି ଆସିବ । ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଭାରି ଖୁସୀ ହୋଇଥିବ, ଆପଣା ମନରେ ଭାରି ନିର୍ଭର ପାଇଥିବ । ମୁଁ ଯେ ତା'ପ୍ରତି କେତେ ବଡ଼ ପ୍ରତାରଣା ଖେଳିଲି । ସେ ତା'ର ଗନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ପାଇପାରିଲା ନାହିଁ ।

''ସେ ଭାବୁଥିବ— ଯାହାହେଉ, ଭଲରେ ଭଲରେ ସବୁ ଅଡୁଆର ସମାଧାନ ହୋଇଗଲା । ତା'ର ଏକଜିଦିଆ ୟୁରୋଚ୍‌କା ଅବଶେଷରେ ତା' କଥାରେ ସମ୍ମତ ହେଲା । ସବୁ ସେହି ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କର ଦୟା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ଏକ ସୁନ୍ଦର ଓ ନିରାପଦ ସ୍ଥାନକୁ ଚାଲିଯିବୁ, ଯେଉଁଠି ଲୋକମାନେ ଆମ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ବିବେକୀ, ଯେଉଁଠି ନିୟମ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ । ମନେକର ଯଦି ଜାଣିଶୁଣି ଆମକୁ ବିରକ୍ତ କରିବାକୁ ସେ କାଲି ଆମସହିତ ଗାଡ଼ିରେ ଯିବାକୁ ଅମଙ୍ଗ ହୁଏ, ତେବେ ତାକୁ ନେଇଯିବାକୁ କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଆଉଗୋଟାଏ ଗାଡ଼ି ପଠାଇଦେବେ ଏବଂ ସେ ପୁଣି ଯାଇ ଆମକୁ ଭେଟିପାରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଘୋଡ଼ା ଗୁହାଳରେ ଗାଡ଼ି ସଜ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିବ, ଆମପଛରେ ଗାଡ଼ି ଛୁଟାଇ ଦଉଡ଼ିବ ଏବଂ ଆମେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆସି ଆମ ସାଥିରେ ମିଶିପାରିବ ।''

''ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଏହିସବୁ କଥା ଭାବୁଥିବ । ପରସ୍ପରକୁ ଭଲକରି ବିଦାୟ ବୋଲି କହିବାର ସମୟ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ କେବଳ ତା'ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ହାତ ହଲାଇଲି ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁହଁ ବୁଲାଇନେଲି, ସତେଅବା ମୋର ତଣ୍ଟିରେ ଖଣ୍ଡେ ସେଉଫଳ ଲାଗି ଯାଇ ମୋତେ ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ କରି ପକାଇଲା ପରି ମୋର ଦୁଃଖକୁ ଢୋକିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି ।''

ସେ ପିଣ୍ଡାରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ କାନ୍ଧ ଉପରେ କୋଟ୍‌ଟି ଓହଳିଥାଏ । ଆରହାତଟିରେ ଠିକ୍ ଛାତତଳେ ଥିବା କାଠ ଖୁଣ୍ଟଟିକୁ ସେ ଜାବୁଡ଼ି ଜାବୁଡ଼ି ଧରୁଥାନ୍ତି, ସତେ ଯେପରି ତା'ର ତଣ୍ଟିଚିପି ତାକୁ ମାରି ପକାଇବେ । ଦୂରସ୍ଥିତ ଏକ ବିନ୍ଦୁଉପରେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଧ୍ୟାନ କେନ୍ଦ୍ରିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେଠାରେ ଚେନାଏ ରାସ୍ତା ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ ଉଠି ଯାଇଥିବାର ଦେଖାଯାଉଥାଏ, ଦୁଇପାଖରେ କେତେଟା ଭୂର୍ଜବୃକ୍ଷ ଠିଆହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଏହି ଖୋଲାଜାଗା ଖାଲଭିତରେ ଅସ୍ତଗାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆନତ କିରଣ ବିଛିହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଖାଲଭିତରେ ଲୁଚି ଯାଇଥିବା ସ୍ଲେଜ୍‌ଗାଡ଼ିଟି ଏଠାକୁ ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ, ଉପରକୁ ଉଠିଯିବା ମାତ୍ରକେ ତାହା ପୁଣି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେବ ।

ସେହି ଆସନ୍ନ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିର ପ୍ରତ୍ୟାଶାରେ ସେ ବାରବାର 'ବିଦାୟ' 'ବିଦାୟ' ବୋଲି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଶୀତଳ ଅପରାହ୍ଣ-ପବନରେ ତାଙ୍କର ମୁଖରୁ ନିଃସୃତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ନିସ୍ତବ୍ଧ

ନିଶ୍ୱାସପରି ମିଳାଇ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ''ବିଦାୟ, ମୋର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରିୟା, ବିଦାୟ, ଚିରକାଳ ପାଇଁ ମୋ'ଠାରୁ ଅପହୃତ ହୋଇଯାଉଥିବା ମୋର ପ୍ରେମ, ବିଦାୟ ।''

''ସେମାନେ ଆସୁଚନ୍ତି, ସେମାନେ ଏଇ ଏଇକ୍ଷଣି ଆସିଯିବେ'' —ଶୁଷ୍କ ଓ ଅନ୍ତରପସୃତ ଓଷ୍ଠପ୍ରାନ୍ତରେ ସେ ଅତି କ୍ଷୀଣଭାବରେ ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ସ୍ଲେଜ୍‌ଗାଡ଼ିଟି ଖାଲଭିତରୁ ତୀରପରି ଉଠିଯାଇ ଦୃଷ୍ଟିପଥାରୂଢ଼ ହେଲା ଏବଂ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଭୂର୍ଜବୃକ୍ଷ ପାରହୋଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଗତି କମାଇ– କି ଆନନ୍ଦ —ଶେଷ ବୃକ୍ଷଟି ପାଖରେ ଅଟକି ଠିଆହେଲା ।

ଏକ ଅଦମ୍ୟ ଉତ୍ତେଜନାରେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ହୃଦୟ କମ୍ପିବାକୁ ଲାଗିଲା, ତାଙ୍କର ଆଣ୍ଠୁଦୁଇଟା ଠକଠକ ହୋଇ ଥରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ସେ ଭାରି ଦୁର୍ବଳ ଓ ସଂଜ୍ଞାଶକ୍ତି ରହିତ ହୋଇଯିବାପରି ଅନୁଭବ କଲେ, କାନ୍ଧଉପରରୁ ତଳକୁ ଓହଳିଥିବା କୋଟ୍‌ଟି ପରି ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଦେହ ହଠାତ୍ ବଡ଼ କୋମଳ ବୋଧ ହେଲା । ''ହେ ଭଗବାନ୍, ସତେ ତୁମ ଇଚ୍ଛାରୁ ତାକୁ ମୁଁ ପୁଣି ଫେରିପାଇବି ? ନ ହେଲେ ସେଠାରେ କି ଘଟଣା ଘଟିଲା ? ସେହି ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ସମୀପରେ ସେଠାରେ କ'ଣ ସବୁ ଘଟୁଚି ? ଏହାର କି ଅର୍ଥ ହୋଇପାରେ ? କାହିଁକି ସେମାନେ ସେଠାରେ ଗାଡ଼ି ଅଟକାଇ ରଖିଚନ୍ତି ? ନା, ଆଉ ନୁହେଁ । ଗାଡ଼ି ପୁଣି ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି । ସେମାନେ ପୁଣି ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ଶେଷଥର ପାଇଁ ଥରେ ଘରଆଡ଼କୁ ଚାହିଁବାକୁ ବୋଧହୁଏ ସେ ଗାଡ଼ି ଅଟକାଇଥିଲା ବା ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ବାହାରିଲିଣି କି ନାହିଁ, ବୋଧହୁଏ ତାହା ନିଶ୍ଚିତ କରି ଜାଣିବାକୁ ? ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ପଛରେ ଯାଉଚି କି ନାହିଁ, ବୋଧହୁଏ, ତାହାହିଁ ଦେଖିବାକୁ ? ସେମାନେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେଣି ।''

''ବିଦାୟ ଲାରା, ପରଲୋକରେ ଯାଇ ପୁନର୍ବାର ମିଳିତ ହେବାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଦାୟ ! ପ୍ରିୟା ମୋର, ମୋର ଅଶେଷ ଓ ଚିରନ୍ତନ ଆନନ୍ଦ, ବିଦାୟ !''

ଅନ୍ଧାର ହୋଇଆସିଲାଣି । ବରଫ ଉପରେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଅସ୍ତରାଗରେ ପିଉଳ-ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣର ଛଟାମାନ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ଲିଭିଲିଭି ଆସୁଚି । ଦୂର ଦିଗ୍‌ବଳୟର ଗୋଲାପୀ ଗୋଧୂଳି କ୍ରମେ କୃଷ୍ଣାଭ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କରିବାରେ ଲାଗି ଲାଗି, ରାସ୍ତାକଡ଼ର ଭୂର୍ଜବୃକ୍ଷଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ପାଣ୍ଡୁବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଆସୁଚନ୍ତି ।

ଦୁଃଖର ଆଘାତରେ ଯୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କର ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟମାନ ଅଧିକ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଓ ତାଙ୍କର ବୋଧଶକ୍ତି ଶତଗୁଣ ଅଧିକ ପ୍ରଖର ହୋଇଉଠିଲା । ତାଙ୍କୁ ବେଷ୍ଟିତ କରି ରହିଥିବା ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟ ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ ପରି ମନେହେଲା, ଶୀତକାଳୀନ ସେହି ସନ୍ଧ୍ୟାଟି ତାଙ୍କପ୍ରତି ସୁଗଭୀର ସହାନୁଭୂତିରେ ଆନତ ହୋଇଆସିଲା ଏବଂ ବନ୍ଧୁପରି ତାଙ୍କର ଦୁଃଖର ସାକ୍ଷୀ ହୋଇ ରହିଲା । ସତେଅବା ଏପରି ଏକ ସନ୍ଧ୍ୟା ଆଗରୁ କେବେହେଲେ ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ଆସିନଥିଲା ଏବଂ ଆଜିର ରାତିଟି ମଧ୍ୟ ଯେପରି ତାଙ୍କର ନିର୍ଜନ ଓ ଦୁଃଖଜର୍ଜର ଜୀବନକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାଲାଗି ପ୍ରଥମ ଥରଲାଗି ଧରାପୃଷ୍ଠରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହେଉଥିଲା ।

ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଆସିଥିବା ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ କୃତଜ୍ଞତାର ସହିତ ଫେରାଇ ଦେଲାପରି ସେ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଛବିଗୁଡ଼ିକୁ ଫେରାଇ ଦେଉଦେଉ ଦିନଶେଷରେ କ୍ଷୀଣ ଅଭାବକୁ କହିବାରେ ଲାଗିଥିଲା– ''ଧନ୍ୟବାଦ ! ଧନ୍ୟବାଦ !! ମୁଁ ପୁଣି ଠିକ୍ ହୋଇଯିବି ।''

ସେହି ପିଣ୍ଡାଉପରେ ଠିଆହୋଇ ସେ ବୁଲିପଡ଼ି ପୃଥିବୀ ଆଡ଼କୁ ପିଠିକରି ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା କବାଟ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ । ''ମୋର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଜି ଅସ୍ତମିତ ହୋଇଗଲା''– ସତେଅବା ଆପଣାର ସ୍ମୃତିଫଳକରେ ଖୋଳିକରି ଲେଖି ରଖିବାପାଇଁ ସେ ଭିତରେ ଭିତରେ ଏହି କେତୋଟି ଶବ୍ଦ ବାରବାର ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିଲେ ।

ଏସବୁ ଶବ୍ଦକୁ ବଡ଼ପାଟିରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାପାଇଁ ତାଙ୍କର ଆଦୌ ବଳ ପାଉନଥିଲା ।

ସେ ଗୃହମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ତାଙ୍କର ମାନସମଞ୍ଚ ଉପରେ ଏକାବେଳକେ ଦୁଇଟି ସ୍ୱଗତୋକ୍ତି ଅଭିନୀତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଅତି ଶୁଷ୍କ ଓ ପ୍ରୟୋଜନ ବୁଦ୍ଧି-ପ୍ରଣୋଦିତ ଏବଂ ଅନ୍ୟଟି ଲାରାପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ, ଠିକ୍ ଏକ ଉତ୍‌ପ୍ଲାବିତ ତଟିନୀର ସ୍ରୋତପରି ।

''ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଅବଶ୍ୟ ମସ୍କୋ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ''–ତାଙ୍କର ଭାବନା ବିଚରଣ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ''ବଞ୍ଚି ରହିବା ହେଉଚି ମୋର ସର୍ବପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଆଜି ମୋର ଶୋଇବା ବନ୍ଦ । କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ହାତ ଓ ଆଖି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ପର୍ଯନ୍ତ ଆଜି ମୁଁ ରାତିଯାକ କାମ କରିବି । ଅତିଶୀଘ୍ର ଶୋଇବାଘରକୁ ଯାଇ ଷ୍ଟୋଭ୍‌ଟି ଜଳାଇବାକୁ ହେବ, କାରଣ ଆଜି ରାତିରେ ଶୀତକୋପରୁ କଷ୍ଟ ପାଇବାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ହିଁ ନାହିଁ ।''

ତାଙ୍କର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ନିମ୍ନପ୍ରକାରର ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ କଥୋପକଥନଟି ମଧ୍ୟ ଚାଲିଥିଲା– ''ହେ ମୋର ଅବିସ୍ମରଣୀୟ ଆନନ୍ଦ, ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ବାହୁ, ମୋର ହାତ ଓ ମୋର ଅଧରଦ୍ୱୟ ତୁମକୁ ସ୍ମରଣ କରୁଥିବେ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ତୁମର ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିଥିବି । ମୋର ସମସ୍ତ ମନୋବେଦାନାକୁ ମୁଁ ତୁମରି ଯୋଗ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥାୟୀ କୃତି ଭିତରେ ସଞ୍ଚୟ କରି ରଖିବି । ମୋର ଲେଖନୀ ଦେଇ ମୁଁ ତୁମର ସ୍ମୃତିରୁ ଏକ ବ୍ୟଥାକୁଳ କୋମଳତା ଓ ବିଷାଦର ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ି ରଖିଦେବି । ସେହି ମୂର୍ତ୍ତିର ନିର୍ମାଣକାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଏଠାରେ ରହିବି ଏବଂ ତା'ପରେ ଏଠାରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯିବି ।''

ଭିତରକୁ ଯାଇ ସେ ପଛରୁ କବାଟ କିଳିଦେଲେ ଏବଂ ଆପଣାର କୋଟ୍‌ଟି ଓହ୍ଲାଇଦେଲେ । ଶୟନଗୃହରେ ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରକେ ସେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ପିଲାପରି ଆଣ୍ଠୁମାଡ଼ି ବସିଲେ, ପଲଙ୍କର କଠିନ ଧାର ଉପରକୁ ଛାତି ଲଗାଇଦେଲେ, ବିଛଣାଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଲୁଗାପଟା ଭିତରେ ମୁହଁ ଗୁଞ୍ଜିଦେଲେ ଏବଂ ଠିକ୍ ପିଲାଙ୍କ ପରି ଆକୁଳ ଭାବରେ ରୋଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପକେତେ ସମୟପରେ କାନ୍ଦିବା ବନ୍ଦକରି ସେ ଆପଣାର ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛିଦେଲେ, କ୍ଳାନ୍ତଶ୍ରାନ୍ତ ଓ ଅନ୍ୟମନସ୍କ, ବିସ୍ମୟରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କଲେ, କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କି ଛାଡ଼ିଯାଇଥିବା ଭଡ୍‌କାବୋତଲଟି ଆଣିଲେ ଓ ଠିପି ଖୋଲି ଗିଲାସରେ ଅଧାଯାଏ ଭଡ୍‌କା ଭରିଦେଲେ । ସେଥିରେ ପାଣି ଓ ବରଫ ମିଶାଇ ସେ ତାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆକୁଳ ଭାବରେ ଢକଢକ କରି ପିଇଦେଲେ ।

୧୪

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁସବୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଂଘଟିତ ହୋଇ ଚାଲିଥିଲା, ତାହାର କୌଣସି ପ୍ରକାର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । ଆଗରୁ କେବେହେଲେ ସେ ଏପରି ଅଦ୍‌ଭୁତ ଜୀବନ ଯାପନ କରିନଥିଲେ । ସେ ଘରର ସବୁ କାମ ଅବହେଳା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଆପଣା ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଯତ୍ନଶୀଳ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ଲାରା ଚାଲିଯିବା ଦିନଠାରୁ ରାତିକୁ ଦିନରେ ପରିଣତ କରିଦେଲେ ଓ ସମୟର ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନ ହରାଇବସିଲେ ।

ବାରବାର ଭଡ୍‌କା ପିଇଲେ ଓ ଲାରା ବିଷୟରେ ଲେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ଯେତିକି କାଟି ମାଠି ସଂଶୋଧିତ ଓ ମାର୍ଜିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ, ତାଙ୍କର କବିତା ଓ ଟିପାଖାତାରେ ଲାରା ଯେପରି ପ୍ରକୃତ ଲାରାଠାରୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଯିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଲାରା ବିଷୟରେ ଆପଣାର ଅନୁଭୂତ ଶୋକକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ରଖୁରଖୁ ପ୍ରକୃତି, ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ବିଷୟରେ ସେ ଆଗରୁ ଟିପି ରଖିଥିବା ଲେଖାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସବୁଦିନ ପରି ଆଜିମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସମାଜର ଜୀବନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନେକାନେକ ଭାବନା ଆସି ତାଙ୍କର ମନୋରାଜ୍ୟକୁ ଅଧିକାର କରିପକାଇଲା ।

ଇତିହାସର ଧାରା କହିଲେ ସାଧାରଣତଃ ସମସ୍ତେ ଯାହା ବୁଝନ୍ତି, ସେ ତାହାଠାରୁ ଟିକିଏ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ବୁଝନ୍ତି । ସେ ଏହିକଥା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କଲେ । ଇତିହାସକୁ ସେ ଅନେକ ସମୟରେ ଉଦ୍‌ଭିଦ-ଜଗତ ସହିତ ତୁଳନା କରିଥାନ୍ତି । ଶୀତକାଳରେ ବରଫ ବୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ଅରଣ୍ୟର ପତ୍ରହୀନ ଶାଖାଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ କୃଶ ଓ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି, କୌଣସି ବୃଦ୍ଧବ୍ୟକ୍ତିର ଭାତୁଡ଼ି ଉପରେ ଥିବା ବାଳ ପରି ଜୀବନହୀନ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବସନ୍ତାଗମର ମାତ୍ର କେତୋଟି ଦିନ ନଯାଉଣୁ ଅରଣ୍ୟ ନବୀନ ରୂପ ଧାରଣ କରେ, ମେଘଲୋକକୁ ଆପଣାର ମସ୍ତକ ଉତ୍ତୋଳିତ କରିନିଏ, ଏହାର ପତ୍ରଳ ଗହନଭିତରେ ଆପଣାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବା ବା ହଜାଇଦେବା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ । ଏହି ନବୀନ ରୂପ ଧାରଣର ଗତି ପଶୁର ନବୀନ ରୂପ ଧାରଣ କରିବାର ଗତିଠାରୁ ଅଧିକ କ୍ଷିପ୍ରଭାବରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ, କାରଣ ପଶୁ ଉଦ୍‌ଭିଦ ପରି ଏତେ ଶୀଘ୍ର ବିକଶିତ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଉଦ୍‌ଭିଦ-ଜଗତର ଏହି ବୃଦ୍ଧିକୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ସିଧା ନିରୀକ୍ଷଣ କରି କଦାପି ଠଉରାଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ଅରଣ୍ୟ ଯେଉଁଠି ସେଇଠି ରହିଥାଏ, ତାହାପାଖରେ ଛକି କରି ବସି ଅରଣ୍ୟ କେତେବେଳେ ବଦଳୁଚି, କେହି ତାହା ଧରାଇ ଦେଇପାରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁଆଡ଼େ ଅନାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ସବୁ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ସଦା ବିକଶମାନ ଓ ସତତ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ଇତିହାସ ମଧ୍ୟ ଆମର ଆଖିକୁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ସ୍ଥିର ଓ ଗତିହୀନ ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହୁଏ । ଆପଣାର ଅଗଣିତ ଓ ଅବିରାମ ରୂପାନ୍ତରିତ ହେବାର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଦେଇ ଗତି କରୁଥିବା ସମାଜର ଜୀବନ ଆମକୁ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ମନେହୁଏ ।

ଟଲଷ୍ଟୟ ମଧ୍ୟ ଇତିହାସର ଠିକ୍ ଏହିପରି ଏକ କଳ୍ପନା କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ବିଚାରକୁ ସେ ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିନଥିଲେ । ନେପୋଲିଅନ୍ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଶାସକ ବା ସାମରିକ ସେନାପତି ଆସି ଯେ ଇତିହାସକୁ ଚଳାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ସେ ଏକଥା ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ଏହି ବିଚାରକୁ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ବିକଶିତ କରି ପାରିନଥିଲେ । କୌଣସି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଇତିହାସ ଗଢ଼େ ନାହିଁ । ଘାସ ବଢ଼ୁଥିବା ବେଳେ ତାକୁ କେହି ଦେଖି ନପାରିବା ପରି ଇତିହାସକୁ ଦେଖିବା ମଧ୍ୟ କାହାରି ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଯୁଦ୍ଧ ଓ ବିପ୍ଳବ, ରାଜା ଓ ନେତାଙ୍କୁ ଆମେ ଇତିହାସର ନିମିତ୍ତ ବା ଅମ୍ଳ ବୋଲି କହିପାରିବା । କିନ୍ତୁ କେବଳ ଗୋଟାଏ ବାଗରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ଓ ଆପଣାକୁ ଏକ ସୀମାବଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବାଡ଼ଦେଇ ରଖିପାରୁଥିବା ପ୍ରବଳ କ୍ରିୟାଶକ୍ତିସମ୍ପନ୍ନ ଆଦର୍ଶୋନ୍ମତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ହିଁ ବିପ୍ଳବ ଭିଆଇଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର କେତେଘଣ୍ଟା ବା କେତେ ଦିନରେ ସେମାନେ ପୁରୁଣାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଓଲଟାଇ ପକାନ୍ତି, ସମସ୍ତ ଉତ୍ପାଟନ ମାତ୍ର କେତେ ସପ୍ତାହ ବା ମାତ୍ର କେତେଟା ବରଷରେ ସମାହିତ ହୋଇଯାଏ । କିନ୍ତୁ ବର୍ଷବର୍ଷ ଧରି, ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ଏହିସବୁ ଉତ୍ପାଟନ ଓ ବିପ୍ଳବ ଭିଆଇଥିବା ଉନ୍ମତ୍ତତାର ପୂଜା ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ଲାରା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦୁଃଖାନ୍ତ ସ୍ମରଣ କରୁକରୁ ସେ ସୁଦୂରରେ ଛାଡ଼ି ଆସିଥିବା ମେଲିଉଜେଇଭୋର ସେହି ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବିପ୍ଳବକୁ ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଅବତରଣ କରି ପୃଥିବୀକୁ ଆସିଥିବା ଭଗବାନ୍ ବୋଲି ମନେ କରୁଥାନ୍ତି, ଉତ୍ତପ୍ତ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ସେହି ଭଗବାନ୍ ନାମରେ ସମସ୍ତେ ଆପଣା ଆପଣା ମାର୍ଗରେ ଉନ୍ମତ୍ତପ୍ରାୟ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତି, ପ୍ରତ୍ୟେକର ଜୀବନ କେବଳ ଏକ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଓ ସ୍ୱକୀୟ ଅଧିକାର ଉପରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଥାଏ । ସକଳ ବ୍ୟଷ୍ଟି ଓ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ଉପରେ ତଥାପି ଠିକ୍‌ଭୁଲ୍ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାରେ ଏକ ଉଚ୍ଚତର ନୀତି ରହିଚି ବୋଲି ସମସ୍ତେ ପାସୋରି ପକାଇଥାନ୍ତି ।

ଟିପାଖାତାରେ ଏଠୁସେଠୁ କାଟି ସଂଶୋଧନ କରୁକରୁ ସେ କଳା ବିଷୟରେ ଆପଣାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଶ୍ୱାସକୁ ପୁଣିଥରେ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଲେଖିରଖିଲେ । କଳା ସର୍ବଦା କେବଳ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ହିଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ କରିବ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ହେଉଚି ରୂପାସ୍ୱାଦର ଆନନ୍ଦ ଏବଂ ରୂପ ହେଉଚି ସ୍ପନ୍ଦମାନ ଜୀବନର ଅନ୍ତର୍ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଚାବିକାଠି, କାରଣ ଏହା ବ୍ୟତିରେକେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଜୀବନ କଦାପି ସମ୍ଭବ ହୋଇନପାରେ, ତେଣୁ ବିୟୋଗାନ୍ତକ କଳାସମେତ ଯାବତୀୟ କଳାକୃତି ଜୀବନର ଏହି ଆନନ୍ଦକୁ ହିଁ ପ୍ରକାଶିତ କରିଥାଏ । ତାଙ୍କର ଆପଣାର ବିଚାର ଏବଂ ଲିଖିତ ଟିପ୍ପଣୀମାନ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର କରୁଣ ଆନନ୍ଦ ଭିତରେ ନିମଗ୍ନ କରି ରଖିଲା, ଏହି ଅଶ୍ରୁପ୍ଳାବିତ ସଜଳ ଆନନ୍ଦ ତାଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅବସନ୍ନ କରି ପକାଇଲା ଏବଂ ସେ ଆପଣାର ଶିରରେ ପୀଡ଼ା ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସାମ୍‌ଡେଭିଆତୋଭ୍ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କପାଇଁ ଆହୁରି ଭଡ୍‌କା ଆଣିଥିଲେ, ଆଣ୍ଟିପୋଭା ଓ ତା'ର କନ୍ୟା କୋମାରୋଭ୍‌ସ୍କିଙ୍କ ସହିତ ସହରରୁ ଯାତ୍ରାକରି ଚାଲିଯାଇଥିବା ଖବର ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କରିଠାରୁ ମିଳିଲା । ଘୋଡ଼ାର ଉଚିତ ଯତ୍ନ ନେଇ ନଥିବାରୁ ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଅନେକ ଗାଳି ଦେଲେ ଓ ଆଉ ତିନିଚାରି ଦିନପାଇଁ ଏଠାରେ ରଖିଯିବା ନିମନ୍ତେ ଯୁରି

ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କର ସକଳ ଅନୁରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ଘୋଡ଼ାକୁ ନେଇ ଚାଲିଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ସପ୍ତାହରେ ସେ ପୁଣିଥରେ ଆସିବେ ଓ ନିଜେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଭାରିକିନୋରୁ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ନେଇଯିବେ ବୋଲି ସେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଗଲେ ।

ସେହି ସପ୍ତାହରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ନାନାପ୍ରକାର ମତିଭ୍ରମ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦିନେ ରାତିରେ ବିଲିବିଲେଇ ଉଠି ତାଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେହି ଘରେ କୋରଡ଼ କରି ରହିଥିବା ଗୋଟାଏ ଅଜଗରର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସେ ବିଲିବିଲେଇ ଉଠିଲେ । ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚକ୍ଷୁ ଫିଟାଇଲେ । ଦୂରରେ ଯୋରପାଖରେ ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ଆଲୁଅ ଦପ୍ କରି ଜଳିଉଠିଲା ଏବଂ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଭିତରେ ସେ ଏକ ରାଇଫେଲ୍ ଫୁଟିବାର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ । ଏପରି ଏକ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଅଭିଜ୍ଞତା ପରେ ମଧ୍ୟ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ପୁଣି ନିଦ ଲାଗିଗଲା ଏବଂ ସକାଳେ ସେ ରାତିରେ ଏହିସବୁ ଘଟଣାକୁ କେବଳ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲେ ବୋଲି ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

୧୫

ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ପରେ ଆଉଏକ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା । ଏଥର ଟିକିଏ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଓ ବିଚାର କରି ସବୁକଥା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ଡାକ୍ତର କ୍ରମେ ବୁଝୁଥିଲେ । ଆପଣାର ପ୍ରାଣନାଶ କରିବାକୁ ଯଦି ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଥାଏ, ତେବେ ସେଥିପାଇଁ ସେ ଏକ ଅଧିକ ସତ୍ୱର ଓ କମ୍ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ପନ୍ଥା ଅବଲମ୍ବନ ନ କରିବେ କାହିଁକି ? ସାମ୍‌ଦେଭିଆତୋଭ୍ ଏଥର ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରକେ ସେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଏଠାରୁ ନିଶ୍ଚୟ ଚାଲିଯିବେ ବୋଲି ମନସ୍ଥ କରି ରହିଲେ ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇଆସୁଥାଏ, ତଥାପି ଆଲୁଅ ଥାଏ । ବରଫ ଉପରେ ସେ କାହାର ମସମସ ଚାଲିବା ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ । ଏକ ଦୃଢ଼ ଅଥଚ ସହଜ ପଦବିକ୍ଷେପରେ କେହି ଜଣେ ଘରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଚି ।

ବଡ଼ ଅଦ୍‌ଭୁତ କଥା ! ଏ ଲୋକଟି କିଏ ହୋଇପାରେ ? ସାମ୍‌ଦେଭିଆତୋଭ୍ ଆସିଥିଲେ ତ ନିଶ୍ଚୟ ଘୋଡ଼ାରେ ଆସିଥାନ୍ତେ, ଚାଲିକରି କାହିଁକି ଆସନ୍ତେ ? ଭାରିକିନୋରେ ତ ଆଉ ଜଣେହେଲେ କେହି ନାହାନ୍ତି ! "ସେମାନେ ମୋତେ ଧରିନେବାକୁ ଆସିଚନ୍ତି"—ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ମନେମନେ ଏହିପରି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କଲେ । "ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସହରକୁ ଯିବାଲାଗି ମୋ'ପାଇଁ ସମନ ବା ଆଦେଶ ନେଇ କିଏ ଆସିଚି ବା ସେମାନେ ମୋତେ ଗିରଫ କରିନେବାକୁ ଆସିଚନ୍ତି । ନା, ଗିରଫ କରିବାର ହୋଇଥିଲେ ଅନ୍ତତଃ ଦୁଇଜଣ ମଣିଷ ଆସିଥାନ୍ତେ ଏବଂ ମୋତେ ନେଇଯିବା ପାଇଁ ସାଙ୍ଗରେ ଗାଡ଼ି ମଧ୍ୟ ଆଣିଥାନ୍ତେ । ତେବେ ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ମିକୁଲିଚ୍‌ସିନ୍ ।"—ସତେଅବା ପଦଶବ୍ଦ ବାରିପାରିବାଭଳି ସେ ଖୁସୀ ହୋଇ ଏହିକଥା ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆଗନ୍ତୁକ କବାଟ ପାଖରେ ଆସି ଠିଆହେଲେ, କବାଟ ଭଙ୍ଗା ହୋଇଚି ଓ ବାହାରେ କୋଲପ ପଡ଼ି ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ବୋଧହୁଏ ଟିକିଏ ଚକିତ ହୋଇଗଲେ । ତା'ପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ଗୃହଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଘର ଭିତରକୁ ଆସି କବାଟଟାକୁ ପୁଣି ଭିତରୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ ।

କବାଟ ଆଡ଼କୁ ପିଠିକରି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଡାକ୍ତର ଡେସ୍କ ପାଖରେ ବସିଥିଲେ । ଉଠିକରି କବାଟ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲା ବେଳକୁ ଆଗନ୍ତୁକ ଜଣକ ଆସି ଦୁଆରବନ୍ଧ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଥକ୍କା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

"ତୁମେ କାହାପାଖକୁ ଆସିଚ ?"—ଯନ୍ତ୍ରଚାଳିତବତ୍ ଡାକ୍ତର କୌଣସି କଥା ଭାବିବା ଆଗରୁ ପ୍ରଚଳିତ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ । ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ଉତ୍ତର ନପାଇ ସେ ଆଦୌ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ ନାହିଁ ।

ଆଗନ୍ତୁକ ଜଣେ ବଳବାନ୍ ଓ ସୁଗଠିତ ମଣିଷ, ସୁନ୍ଦର ମୁଖମଣ୍ଡଳ । ଦେହରେ ରୋମ ତିଆରି ଜ୍ୟାକେଟ୍, ଗୋଡ଼ରେ ଛେଳିଚମଡ଼ାର ବୁଟ୍‌ଜୋତା । କାନ୍ଧଉପରେ ଗୋଟିଏ ଫିତାରେ ରାଇଫେଲ୍‌ଟିଏ ଲଟକି ରହିଚି ।

ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କର ପହଞ୍ଚିବାଟା ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଯେତେଦୂର ବିସ୍ମିତ କଲା ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ଏଠାରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହେବାର ମୁହୂର୍ତ୍ତଟା ହିଁ ତାଙ୍କୁ ଅଧିକ ବିସ୍ମିତ କରିଦେଲା । ଏହି ଘରେ କେହି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ ବାସ କରୁଥିଲା, ଏହାର ସୂଚନା ସେ ଏଠାକୁ ଆସିବାଦିନୁଁ ପାଇଥିଲେ । ସେହି ଏଘରେ ସାଇତି ରଖିଯାଇଥିବା ଜିନିଷମାନ ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ଦିନାକେତେ ଭୋଗ କରିଥିଲେ । ମିକୁଲିଡ଼୍‌ସିନ୍ କଦାପି ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଜିନିଷ ଘରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯାଇନଥାନ୍ତା । ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କୁ ଦେଖିବାବେଳୁ ତାଙ୍କୁ କାହିଁକି ପରିଚିତ ପରି ବୋଧ ହେଲା । ସେ ତାଙ୍କୁ ଆଗରୁ କେଉଁଠି ଦେଖିଥିବାପରି ମନେ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ ହଠାତ୍ ଦେଖି ଯେତେଦୂର ବିସ୍ମିତ ହେବା କଥା, ଆଗନ୍ତୁକ କାହିଁକି ସେତେଦୂର ବିସ୍ମିତ ହେଲେ ନାହିଁ ତ ? ଏହି ଘରେ ଅନ୍ୟମାନେ ଆସି ବାସ କରୁଚନ୍ତି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଜଣାଥିଲା, କିଏ ବାସ କରୁଚନ୍ତି, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ବୋଧହୁଏ ସେ ଜାଣିଥିଲେ । ବୋଧହୁଏ ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ମଧ୍ୟ ପାରିଲେ ।

"ସେ କିଏ ? ସେ କିଏ ?"—ଆପଣାକୁ ପଚାରି ଡାକ୍ତର ମନ ଭିତରେ ଧନ୍ଦି ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ, "ମୁଁ ତାକୁ କୋଉଠି ଦେଖିଚି ? ନାଦେଖି ନାହିଁ...ମଇ ମାସର ଗୋଟିଏ ସକାଳ, ଭାରି ଗରମ ପଡ଼ିଥାଏ, କୋଉବର୍ଷ କେଜାଣି ? ରେଲଷ୍ଟେସନ, ପ୍ରଶାସକଙ୍କର ଡବା । କଟାକଟି ହୋଇ ଶୁଖିପାଚି ରହିଥିବା ବିଚାରମାନ, ଏକବାଗିଆ ମନ, କଠୋର ନୀତିନିୟମ, ଦୃଢ଼-ଅତିଦୃଢ଼ ଚିତ୍ତ... ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ।"

୧୬

ସେମାନେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ । କେବଳ ରୁଷିଆ ଦେଶରେ ରୁଷ ଦେଶର ଅଧିବାସୀମାନେହିଁ ଏହିପରି ଅବିରାମ ଭାବରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିପାରନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ ସେହି ଉତ୍କଣ୍ଠାପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଭୟାନକ ସମୟରେ ନିରାଶ ଓ ପାଗଳପ୍ରାୟ ହୋଇଯାଇଥିବା ରୁଷବାସୀ ଏହିପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ । ରାତିହେବାକୁ ବସିଲାଣି, ଚାରିଆଡ଼େ ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସୁଚି ।

ଏହି ପ୍ରକାରର ଏକ ଆବେଗକାତର ପ୍ରଗଳ୍ଭତା ସେହି ସମୟରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଏକ ସାଧାରଣ ଲକ୍ଷଣ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ତଥାପି ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍‌ଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଅଦମ୍ୟ ଓ ଅସମାପ୍ତ ଭାବରେ କଥା କହିବାର ଆଉଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାରଣ ଥିଲା ।

ସେ କଥାକହି ଚାଲିଥାନ୍ତି, କାଳେ ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ରହିଯିବେ, ଏହି ଭୟରେ କଥୋପକଥନକୁ ଚାଲୁ ରଖିବାଲାଗି ସେ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । ସେ କଣ ଆପଣା ବିବେକକୁ ଭୟ କରୁଥିଲେ ନା ତାଙ୍କର ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ମୃତିମାନ ତାଙ୍କୁ ଅତି ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ପୀଡ଼ିତ କରି ରଖିଥିଲା ବା ଏକପ୍ରକାର ଆତ୍ମ-ଅସନ୍ତୋଷରେ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ସେ ଆପଣାପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୀତଶ୍ରଦ୍ଧ ଓ ଅସହିଷ୍ଣୁ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ଗ୍ଲାନି ଓ ଲଜ୍ଜାରେ ଆପଣାର ପ୍ରାଣ ନେବାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ବା ସେ କଣ ମନେମନେ କୌଣସି ଏକ ଭୟଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିପକାଇଥିଲେ, ଯାହାକୁ ଲେଉଟାଇ ଆଣିବାର ଆଉ କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ନଥିଲା ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାର ମୁହୂର୍ତ୍ତକୁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ଗଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ସହିତ ଏକତ୍ର ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ?

ଯାହାହେଉ ପଛକେ, ଆପଣା ଉପରେ ବୋଝପରି ହୋଇ ରହିଥିବା କୌଣସି ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଥାକୁ ଯେ ସେ ଗୁପ୍ତ କରି ରଖିବାକୁ ଚାହୁଥିଲେ, ତାହା ପରିଷ୍କାର ଜଣାପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ସେହି ଗୋଟିଏ ବିଷୟକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ସେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ବିଷୟରେ ଆପଣାର ହୃଦୟକୁ ଅନର୍ଗଳ ଭାବରେ ଅଜାଡ଼ି ଦେବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ।

ସେତେବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ହୃଦୟ ଭିତରଟା ତା'ର ବାହାରର ଚେହେରା ଓ ମୁହଁର କଥାଠାରୁ ଏକାବେଳକେ ଅଲଗା ଥିଲା । ଏହାକୁ ସେହି ଯୁଗର ଏକ ରୋଗ ବା ବିପ୍ଳବଜନିତ ଉନ୍ମତ୍ତତା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । କେହି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ କିଛି କହୁନଥିଲେ, ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବିବେକ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦୋଷୀ ବା ଗୁପ୍ତ ଅପରାଧୀ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଧରା ପଡ଼ିନଥିବା ଏକ ଛଦ୍ମବେଶୀ ପ୍ରତାରକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଟିକିଏମାତ୍ର କ୍ଷେତ୍ର ପାଇଲେ ଏକ ପ୍ରକାର ଆତ୍ମଉତ୍ପୀଡ଼ନର ଉନ୍ମାଦ ମନୁଷ୍ୟର କଳ୍ପନାଶକ୍ତିକୁ ଗିଳି ପକାଉଥିଲା । ନାନାପ୍ରକାର ତ୍ରାସଜନିତ କପୋଳକଳ୍ପନାରେ ତାଡ଼ିତ ହୋଇ ଲୋକେ ମିଛରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ନାନାପ୍ରକାର ଅଭିଯୋଗରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ କରି ପକାଉଥିଲେ, କେବଳ ଆତଙ୍କ ହେତୁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଏକ ବ୍ୟାଧିତ ବିନାଶମୂଳକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ, ଏକ ଅବାସ୍ତବ ଆତ୍ମବିସ୍ମରଣର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ଅତି ଜଘନ୍ୟ ଭାବରେ ନିନ୍ଦିତ ଓ ଅଭିଯୁକ୍ତ କରି ପକାଉଥିଲେ, ଏହି ନିନ୍ଦା ଓ ଅଭିଯୋଗ ଥରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ତାକୁ ରୋକି ରଖିବାକୁ ଆଉ କୌଣସି ଉପାୟ ନଥିଲା ।

ଜଣେ ବଡ଼ ସାମରିକ ପଦାଧିକାରୀ ହିସାବରେ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ କେତେ ସାମରିକ ବିଚାରାଳୟରେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତା କରିଥିବେ, ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର କେତେ କେତେ ସ୍ୱୀକାରୋକ୍ତି ଶୁଣିଥିବେ ବା ପଢ଼ିଥିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ଆବରଣ ଖୋଲିଦେବାର ଏକ ବ୍ୟଗ୍ର ପ୍ରବୃତ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଅଧିକାର କରି ରହିଥିଲା ତାଙ୍କର ସମଗ୍ର ଜୀବନର ପୁନରାବଧାରଣ କରିବାକୁ ଓ ଜୀବନ ଫର୍ଦ୍ଦର ଏକ ହିସାବନିକାଶ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ଉତ୍ତପ୍ତ ଉତ୍ତେଜନାରେ ସେ ଯାବତୀୟ ବିଷୟକୁ ବଡ଼ ଭୀଷଣ ଭାବରେ ବିକୃତ କରି ପକାଉଥିଲେ ।

ଯେ ଯାହାସବୁ କହିଯାଉଥିଲେ, ସେଥିରେ କୌଣସି ପୂର୍ବର ବା ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ନଥିଲା, ସେ କେବଳ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ କରି ସ୍ୱୀକାରୋକ୍ତି କରି ଯାଉଥିଲେ ।

''ଏସବୁ ଘଟଣା ପୂର୍ବ ସାଇବିରିଆରେ ଘଟିଥିଲା । ତୁମେ ଏଘରେ ଟେବୁଲ୍ ଭିତରେ ନାନାପ୍ରକାର ଜିନିଷ ରଖା ହୋଇଥିବାର ଦେଖି ଭାରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଯାଇଥିବ, ନା ? ଲାଲସେନା ପୂର୍ବ ସାଇବିରିଆ ଅଧିକାର କଲାବେଳେ ଆମେ ଏହିସବୁ ଜିନିଷ ଜବତ କରିଥିଲୁ । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ଏକୁଟିଆ ଏସବୁ ଜିନିଷ ଏତେଦୂରକୁ ବୋହିକରି ଆଣିନଥିଲି । ମୋ'ପାଖରେ ସର୍ବଦା ଅନେକ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଓ ଅନୁରକ୍ତ ଲୋକ ରହିଥିଲେ । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଜୀବନ ସର୍ବଦା ମୋ'ପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ ସଦୟ ରହିଆସିଚି ଏହିସବୁ ମହମବତି, ଦିଆସିଲି, କଫି, ଚାହା, ଲେଖିବାର ସରଞ୍ଜାମ । ଏସବୁ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଭଣ୍ଡାରରୁ ଜବତ କରି ଅଣାଯାଇଚି । ତୁମକୁ ଏଗୁଡ଼ାକ ଭାରି ଅଦ୍‌ଭୁତ ବୋଲି ମନେହେଉଚି, ନା...'ତୁମର ମତ କ'ଣ ?'—ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ମୋତେ ସବୁବେଳେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରୁଥିଲେ । ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଏହି କଥାଟି ନିଶ୍ଚୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିବ । ମୁଁ ଏଠାକୁ କେତେବେଳେ ଆସିଲି, ସେହିକଥା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମକୁ କହିପାରି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସତକଥା ମାନିଯାଉଚି । ମୁଁ ମୋ' ପତ୍ନୀ ଓ କନ୍ୟାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲି । ସେମାନେ ଏଠାରେ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ଅନେକ ବିଳମ୍ବରେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲି । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଭେଟିବା ଆଉ ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ତା'ସହିତ ତୁମର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଚି ବୋଲି ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଜନରବ ଓ ସମ୍ବାଦମାନ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି ଏବଂ ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ନାମଟି ମୋ'କାନରେ ଯାଇ ବାଜିଲା, ସେତେବେଳେ କୌଣସି ଏକ ଅବିଶ୍ଳେଷଣୀୟ କାରଣବଶତଃ, ଏହି କେତେବର୍ଷ ଭିତରେ ମୁଁ ହଜାର ହଜାର ମଣିଷମୁହଁ ଦେଖିଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ମଧ୍ୟ, ଥରେ ମୋ'ପାଖକୁ ଜେରା ପାଇଁ ଅଣାଯାଇଥିବା ଡାକ୍ତରଙ୍କର ମୁହଁଟି ମୋର ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ।''

''ଏବଂ ତୁମେ ଆଗରୁ କାହିଁକି ମୋତେ ଗୁଳି କରିଦେବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇନଥିଲ, ଏହା ଶୁଣି ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରିଥିବ ?''

ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍ନିକଭ୍ ପ୍ରଶ୍ନଟିର କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । ଡାକ୍ତର ମଝିରେପଡ଼ି ପଚାରିଥିବା ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ହୁଏତ ସେ ଆଦୌ ଶୁଣି ପାରିନଥିଲେ । ସେ ଆପଣାର ଭାବନାଭିତରେ ଆପେ ହଜି ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ପୁଣି ଆପଣାର ଏକୋକ୍ତି ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ ।

''ମୋ'ମନରେ ଈର୍ଷା ଜନ୍ମିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସେଥିପାଇଁ ମୋ'ମନରେ ଈର୍ଷା ରହିଚି । ଈର୍ଷା ନହୋଇ ଆଉ କ'ଣ ହୋଇଥାନ୍ତା ? ...ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେମାସ ପୂର୍ବେ ମୁଁ ଏହି ଜିଲ୍ଲାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲି । ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ମୋର ସବୁ ଲୁଚିବା ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ଜଣାପଡ଼ିଯିବାରୁ ମୋତେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଏଣିକି ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ନାନାପ୍ରକାର ଅଭିଯୋଗରେ ମୋର ସାମରିକ ଦଣ୍ଡବିଧାନ ହେବାର ଥିଲା । ପରିଣାମରେ କ'ଣ ହେବ, ତାହା ମୁଁ ବେଶ୍ ଅନୁମାନ କରି ପାରିଥିଲି । ମୋର କୌଣସି ଦୋଷ ନଥିଲା । ମୁଁ ଭାବିଲି ଯେ ଆପଣାର ପକ୍ଷରକ୍ଷା କରିବାର ଆଶା ମୋ'ପାଇଁ ନିଶ୍ଚୟ ରହିଚି । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏହି ଦାରୁଣ ପରିସ୍ଥିତି ସୁଧୁରିଗଲେ ମୋର ସୁନାମରେ ଲାଗିଥିବା ସମସ୍ତ କଳଙ୍କ ଧୋଇ ପରିଷ୍କାର

କରିଦେବାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ସମ୍ଭାବନା ରହିଚି । ତେଣୁ ଯେତେଦିନ ପାରିବି, ସେତେଦିନ ଲୁଚି ରହିବାକୁ ଠିକ୍ କରି ମୁଁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲି । ଭାବିଲି ସେମାନେ ମୋତେ ଗିରଫ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଲୁଚିଲୁଚି ବୁଲିବି, ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ଜୀବନ ଯାପନ କରିବି । ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ପିଲାକୁ ଆପଣାର ଏତେଦୂର ବିଶ୍ୱାସଭାଜନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନଥିଲେ ହୁଏତ ଏପରି ଲୁଚି ରହିବାରେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ସଫଳ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତି ।

"ସେତେବେଳେ ସାଇବିରିଆରୁ ମୁଁ ପଶ୍ଚିମ ଅଭିମୁଖରେ ଚାଲିଚାଲି ଆସୁଥିଲି । ଯଥାସମ୍ଭବ ଲୋକଙ୍କର ଯିବାଆସିବା ରାସ୍ତାରୁ ଦୂରରେ ରହୁଥିଲି, ଦିନପରେ ଦିନ ଉପାସ କଷ୍ଟ ସହୁଥିଲି । ରେଲଲାଇନ୍ କଡ଼େ କଡ଼େ ଅଗଣିତ ରେଲଡବା ବରଫରେ ପୋତିହୋଇ ରହିଥିଲା, ରାତିରେ ମୁଁ ସେହିପରି ଡବାମାନଙ୍କରେ ଯାଇ ଶୋଇ ପଡୁଥିଲି ।

"ସେତିକିବେଳେ ଏ ପିଲାଟି ସହିତ ମୋର ସାକ୍ଷାତ ହେଲା, ପାର୍ଟିସାନ୍‌ବାହିନୀରୁ ଖସି ପଳାଇ ଆସିଚି ବୋଲି ସେ ମୋ' ଆଗରେ କହିଲା । ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକଙ୍କ ସହିତ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଧାଡ଼ିରେ ଆଣି ଠିଆ କରାଯାଇଥିଲା । ଗୁଳିମାଡ଼ ବାଜି ସେ କେବଳମାତ୍ର ଆହତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ମୁର୍ଦ୍ଦାରକୁଢ଼ ଭିତରୁ ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ଆସି ସେ ଜଙ୍ଗଲରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲା । କ୍ଷତସ୍ଥାନ ଭଲହୋଇ ଯିବା ପରେ ସେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ପରି ସ୍ଥାନରୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ହୋଇ ଲୁଚିଲୁଚି ବୁଲୁଥିଲା । ଏହାହିଁ ହେଉଚି ତା'ର ଇତିହାସ । ସେ ଗୋଟିଏ ଅପଦାର୍ଥ ଲେଶମା ପିଲା ଥିଲା । ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ଥିବାରୁ ପିଲାଦିନେ ତାକୁ ସ୍କୁଲରୁ ତଡ଼ି ଦିଆ ଯାଇଥିଲା ।"

"ତା'ର ନାଁ କଣ ଥିଲା କହିଲ ? ଟେରେଣ୍ଟି ଗାଲୁଜିନ, ଟେରିଓସ୍‌କା ?"

"ହଁ ।"

"ତେବେ ପାର୍ଟିସାନ୍ ଓ ଗୁଳିମରା ବିଷୟରେ ସେ ତୁମକୁ ଯାହାସବୁ କହିଚି, ତାହା ସତକଥା । ସେ ମନରୁ ଗଢ଼ି କୌଣସି କଥା କହି ନାହିଁ ।

"ତା'ର ମାଆପ୍ରତି ସେହି ପିଲାଟିର ଭାରି ଅନୁରକ୍ତି ଥିଲା । ତା'ର ବାପାକୁ ସେମାନେ ଗୁଳି କରି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ମାଆକୁ ନେଇ ବନ୍ଦିଶାଳାରେ ରଖିଥିଲେ, ହୁଏତ ଆଉ କେତେଦିନ ଗଲେ ମାଆର ମଧ୍ୟ ବାପର ଦଶା ହୋଇଥାନ୍ତା । ଏକଥା ଶୁଣିବା ମାତ୍ରକେ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମାଆକୁ ମୁକୁଳାଇ ଆଣିବା ପାଇଁ ସବୁପ୍ରକାର ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ପିଲାଟି ମନସ୍ଥ କଲା । ସ୍ଥାନୀୟ ଗୁପ୍ତ-ପୋଲିସ୍ ସଂସ୍ଥାକୁ ଯାଇ ସେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କଲା ଓ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସବୁପ୍ରକାର କାମ କରିବ ବୋଲି କହଲା । କେତେକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବାଦ ଦେଇପାରିଲେ ସେମାନେ ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ରାଜି ଅଛନ୍ତି ବୋଲି କହିଲେ । ସେଇଠୁ ସେ ମୁଁ କେଉଁଠି ଲୁଚିକରି ରହୁଥିଲି, ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ଜାଗାଟି ବତାଇଦେଲେ, କିନ୍ତୁ ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ମୁଁ ସମୟ ଥାଉଁ ସେଠାରୁ ଖସି ଆସି ପାରିଥିଲି ।

ନାନାପ୍ରକାର ଦୁଃସାହସିକ ଉଦ୍ୟମ କରି ମୁଁ ସାଇବିରିଆ ପାର ହୋଇ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲି । ଏଠାରେ ମୋତେ ସମସ୍ତେ ଜାଣିଚନ୍ତି, ତେଣୁ ମୁଁ ଏଠାରେ ଲୁଚି ରହିଚି, ଏକଥା ସେମାନେ କଦାପି ସନ୍ଦେହ ମଧ୍ୟ କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ଅନୁମାନ କରିଥିଲି । ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଅନେକ ଦିନଯାଏ ମୋତେ ପୂର୍ବ-ସାଇବିରିଆରେ ଖୋଜୁଥିଲେ ଏବଂ ମୁଁ ଏଠାରେ

ମୋର ଅତି ପରିଚିତ କେତୋଟି ଜାଗାରେ ଲୁଚି ବୁଲୁଥିଲି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁ ଜଣାପଡ଼ିଗଲାଣି, ସେମାନେ ପୁଣି ମୋ'ର ପଛରେ ଲାଗିଲେଣି । ଶୁଣ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସିଲାଣି, ଏହି ଅନ୍ଧାରକୁ ମୁଁ ଆଦୌ ସହି ପାରୁ ନାହିଁ, କାରଣ ଗୋଟାଏ ଯୁଗ ହେଲା ମୁଁ ଆଦୌ ଶୋଇ ପାରି ନାହିଁ । ଏପରି ଭାବରେ ଉତ୍‌ପୀଡ଼ିତ ହେବା ଯେ କେଡ଼େ ଭୟଙ୍କର ତୁମେ ତାହା ଅନୁମାନ କରୁଥିବ । ଘରେ ଯଦି କୋଉଠି ମହମବତି ଅଛି ତ ଆଣି ଆଲୁଅ ଲଗାଅ ଆଉ କିଛି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟିକିଏ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା, ତୁମର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ତୁଟି ନଗଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା, ଆରାମରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା, ମହମବତି ଜଳୁଥିବ, ରାତି ପାହିଗଲେ ମଧ୍ୟ କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ ।''

''ମହମବତିମାନ ଯେମିତି ଥିଲା ସେମିତି ଅଛି, ମୁଁ କେବଳ ଗୋଟାଏ ବାକ୍ସ ଖୋଲି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲି । ମୁଁ ସାଧାରଣତଃ କିରାସିନି ଜାଳୁଥିଲି, କିରାସିନିକୁ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ଏଠି ରଖି ଯାଇଥିଲା ନା ?''

''ତୁମ ପାଖରେ କିଛି ରୁଟି ଅଛି ?''

''ନା ।''

''ତେବେ ତୁମେ ଖାଉଚ କ'ଣ ? କିନ୍ତୁ ମୁଁ କେଡ଼େ ବୋକାଙ୍କ ପରି ତୁମକୁ ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଚି, ଦେଖିଲ ! ଆଳୁ ତ ନିଶ୍ଚୟ ଥିବ ।''

''ହଁ, ଯେତେ ଚାହିଁବ । ଆଗରୁ ଏଘରେ ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ପକ୍କା ଘରୁଆ ଥିଲେ, ସେମାନେ ସବୁ କଥା ସାଇତି ରଖୁଥିଲେ । ଆଳୁଗୁଡ଼ିକ ମାଟିତଳ ଘରେ ଭାରି ଯତ୍ନର ସହିତ ସାଇତା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସଡ଼ାପଚା ଗୋଟିଏ ସୁଦ୍ଧା ନଥିଲା ।''

ହଠାତ୍ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ବିପ୍ଳବ ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

୧୭

''ଏସବୁ କଥାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ଥିବାପରି ତୁମର ମନ ହୋଇନପାରେ, ହୁଏତ ତୁମେ ଏସବୁ କଥା ବୁଝିପାରିବ ନାହିଁ । ତୁମର ପିଲାଦିନେ ତୁମ ଜୀବନ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର କଟିଚି, ତୁମେ ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ ବଢ଼ିଆସିଚ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେଉଁ ଜୀବନ ଭିତରେ ବଢ଼ିଚି, ତାହା ହେଉଚି ସହରତଳିର ଜୀବନ, ସେଠାରେ ରେଳବାଇର ଶ୍ରମିକମାନେ ରହୁଥିଲେ, ଦରିଦ୍ର ବାସଗୃହ ଓ ଆବର୍ଜନା ବ୍ୟତୀତ ସେଠାରେ ଆଉ କିଛି ନଥିଲା । ମଇଳା ଗଦାଗଦା, ନିତି ଭୋକର ଜ୍ୱାଳା, ଘୁଷୁରି ଗୁହାଳପରି ମଣିଷ ପଲପଲ, ଏସବୁ ଭିତରେ ଶ୍ରମିକର ଜୀବନ ସେଠାରେ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ଜୀବନର ଅନେକ ନିମ୍ନକୁ ଖସିପଡ଼ିଥିଲା, ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପତିତାର ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ଜୀବନର ପାଖେ ପାଖେ ଆମର ଆଖିଆଗରେ ମାଆମାନଙ୍କର ଗେହ୍ଲାପୁଅ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ, ଚାଲାକଚତୁର ଛାତ୍ର ଥିଲେ, ଧନୀ ବଣିକଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନେ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ କୌଣସି ବନ୍ଧନ ବା ବାଧ୍ୟବତା ନଥିଲା, ସେମାନଙ୍କୁ ସବୁ ସାତଖୁଣ ମାଫ ଥିଲା । ସେମାନେ ସବୁପ୍ରକାର ଉଦ୍ଧତ ହୋଇପାରୁଥିଲେ, ସବୁପ୍ରକାର ପାପ କରି ପାରୁଥିଲେ । ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ଆଖିର ଲୁହକୁ ସେମାନେ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରି ଉଡ଼ାଇ ଦେଉଥିଲେ । ଶୋଷିତ,

ଅପମାନିତ ଏବଂ ପ୍ରବଞ୍ଚିତ ଜନସମୂହକୁ ସେମାନେ କେବଳ ଅବଜ୍ଞା ହିଁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ । ଦେଶରେ ଏହି ପରାନ୍ନଭୋଜିମାନଙ୍କର ରାଜତ୍ୱ ଚାଲିଥିଲା, କୌଣସି ବିଷୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ନହେବା ଏମାନଙ୍କର ବିଶେଷ ଗୁଣ ଥିଲା । ସେମାନେ ସଂସାରକୁ କଦାପି କିଛି ଦେଉନଥିଲେ, ଗଲାବେଳେ ଆପଣା ପଛରେ କିଛି ରଖି ଯାଉନଥିଲେ ।

''କିନ୍ତୁ ଆମପାଇଁ ଜୀବନ ଏକ ସଂଗ୍ରାମ ଥିଲା, ଭାଗ୍ୟ ବିରୋଧରେ ଏକ ଅଭିଯାନ ହିଁ ଥିଲା । ଆମର ପ୍ରିୟଜନମାନଙ୍କ ଲାଗି କିଞ୍ଚିତ୍ ସୁଖ ସମ୍ଭବ କରିବାକୁ ଆମକୁ ପର୍ବତ ଟାଳିବାକୁ ପଡୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସବୁ ମିହନ୍ତ ପରେ ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କେବଳ ଦୁଃଖ ଓ ନିର୍ଯାତନା ଭୋଗିବା ହିଁ ସାର ହେଉଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଆମକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ନିନ୍ଦା ଦେଉନଥିଲେ, କାରଣ ପରିଶେଷରେ ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା ।

''ହଁ, ଆଗ ତୁମକୁ ଗୋଟାଏ କଥା କହିରଖେ । ସେହି କଥାଟି ହେଉଚି, ତୁମକୁ ଭାରିକିନୋ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ କେଉଁଠିକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ହେବ । ଆପଣାର ଜୀବନପ୍ରତି ଲୋଭ ଥିଲେ ଏ ବିଷୟରେ ଆଦୌ ଅବହେଳା କର ନାହିଁ । ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ'ର ପଛେ ପଛେ ଲାଗିଚନ୍ତି; ତେଣୁ ତୁମକୁ ମୋର ସମଦଶାପନ୍ନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୋ' ସହିତ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଚ, ସେମାନେ ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ତୁମର ଏକ ଗୁରୁତର ଅପରାଧ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ତା'ଛଡ଼ା ଏଠି ଗଧିଆ ପଲପଲ ହେଉଚନ୍ତି । କାଲି ରାତିରେ ଜଙ୍ଗଲ ପାରିହୋଇ ଆସିବାବେଳେ ମୋତେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୁଳିମାରି ଘଉଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ ହୋଇଥିଲା ।''

''ଆଚ୍ଛା, ତା'ହେଲେ ତୁମେ ଗୁଳି ମାରୁଥିଲ ?''

''ହଁ, ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିବ । ମୁଁ ମୋର ଆଉ ଗୋଟାଏ ଲୁଚିବା ସ୍ଥାନକୁ ଯାଉଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ସେହି ଜାଗାଟି ସେମାନଙ୍କର ଆଖିରେ ପଡ଼ିଯାଇଚି ବୋଲି ନାନାପ୍ରକାର ସୂଚନା ପାଇଲି । ସେଠାରେ ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସମ୍ଭବତଃ ଗୁଳିକରି ମାରିଦିଆ ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ ତୁମ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ସମୟ ରହିବି ନାହିଁ । କେବଳ ରାତିଟା ରହି ସକାଳୁ ଚାଲିଯିବି... ଆଚ୍ଛା, ଏଥର ଆମର କଥା ଆରମ୍ଭ ହେଉ ।

''କଉତୁକିଆ ଦାମିକା ଟୋପିମାନ ପିନ୍ଧି ଆପଣାଆପଣାର ଟୁକ୍‌ଲିମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଗାଡ଼ି ଚଢ଼ି ବୁଲୁଥିବା ଏହି ଯୁବକମାନଙ୍କର ବିଳାସବଜାର ଯେ କେବଳ ମସ୍କୋ ବା ରୁଷିଆରେ ଥିଲା, ମୁଁ କଦାପି ଏକଥା କହିବି ନାହିଁ ।

ସେହି ବିଳାସ-ବଜାର, ବିଳାସ-ବଜାରର ରାତ୍ରିଜୀବନ, ଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ରାତ୍ରିଜୀବନ, ଘୋଡ଼ା ଦଉଡ଼ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ରୀଡ଼ାବ୍ୟସନ ପୃଥିବୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଡ଼ବଡ଼ ନଗରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର କେଉଁ ଘଟଣାଟି ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକୁ ସମନ୍ୱିତ ଓ ସଂବଦ୍ଧ କରାଇପାରିଚି, କେଉଁ ଘଟଣାଟି ସକାଶେ ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଐତିହାସିକ ଯୁଗ ବୋଲି ପରିଚିତ ହୋଇଚି ? ସାମ୍ୟବାଦ ବିଚାରରେ ଜନ୍ମ ଲାଭ ହେଉଚି ଏହି ଶତାବ୍ଦୀର ସର୍ବ ପ୍ରଧାନ ଘଟଣା । ଏହି ଶତାବ୍ଦୀରେ ବିପ୍ଳବର ପ୍ରଥମ ଜାଗରଣ ହୋଇଚି, ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ ସଢ଼ିସଢ଼ି, ତରୁଣ ଯୁବକମାନେ ଜୀବନବଳି ଦେଇଚନ୍ତି, ଅର୍ଥଧନର ପାଶବିକ ଔଦ୍ଧତ୍ୟକୁ ଅବନତ କରିବାଲାଗି ଲେଖକମାନେ କେତେ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ କେତେ ଉଦ୍ୟମ କରିଚନ୍ତି, ଦରିଦ୍ରର ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ୍ ସମ୍ମାନକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ କେତେ ଚେଷ୍ଟା କରିଚନ୍ତି । ଏହି ଶତାବ୍ଦୀରେ

ମାର୍କ୍ସବାଦର ଉଦୟ ହୋଇଚି, ସକଳ ଅନ୍ୟାୟର ମୂଳକାରଣକୁ ପଦାରେ ପକାଇଦେଇ ତାହା ଅନ୍ୟାୟକୁ ଉତ୍ପାଟିତ କରିବାର ବାଟ ମଧ୍ୟ ବତାଇ ଦେଇଚି । ଶତାବ୍ଦୀର ମହାନ୍ ଶକ୍ତି ହିସାବରେ ଆପଣାର ପରିଚୟ ଦେଇଚି ।

''ପିଲାଦିନେ, ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥିବା ସମୟରେ ସେ କିପରି ରୂପବତୀ ଥିଲା, ତୁମେ ସେକଥା କଳ୍ପନା କରିପାରିବ ନାହିଁ । ତା'ର ଜଣେ ସ୍କୁଲସାଥୀ ଠିକ୍ ଆମଘରକୁ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଘରେ ରହୁଥିଲା । ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ସାଧାରଣତଃ ରେଲବାଇ ଶ୍ରମିକ-ପରିବାର ବାସ କରୁଥିଲେ । ମୋର ବାପା ରେଲବାଇ ଓଭର୍‌ସିଅର୍ ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ୟୁରିଆଟିନ୍ ବୈପ୍ଳବିକ ବିଚାରାଳୟରେ ସେ ଜଣେ ସଦସ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ସେହି ପରିବାରକୁ ଯାଉଥିଲି ଓ ତା' ସାଙ୍ଗରେ ମୋର ସେହିଠାରେ ଦେଖା ହେଉଥିଲା । ତା'ର ସେତେବେଳେ ପିଲାବୟସ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଯୁଗର ସମସ୍ତ ସପ୍ରତିଭତା, ସଚେତନତା ଓ ସବେଗତା ତା'ର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ପରିସ୍ଫୁଟ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ଶତାବ୍ଦୀର ସମସ୍ତ ଭାବସାମଗ୍ରୀମାନ, ସମସ୍ତ ଅଶ୍ରୁ, ସମସ୍ତ ଅବମାନନା ଓ ସମସ୍ତ ଆଶାମାନ, ସମସ୍ତ ଅସନ୍ତୋଷ ଓ ଆତ୍ମଗୌରବ ତାହାରି ମୁହଁଉପରେ ଜମାହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେହି ଯୁଗର ସେ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଆସ୍ଫାଳନର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଥିଲା ।''

''ତୁମେ ତା'ବିଷୟରେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ସବୁକଥା କହିପାରୁଚ ? ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେହି ସମୟରେ ତାକୁ କେତେଥର ଦେଖିଥିଲି, ଠିକ୍ ତୁମର କହିବାପରି ଦେଖିଥିଲି । ସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ବାଳିକା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏକ ବାଲ୍ୟଚପଳତାବିହୀନ ନାଟକର ଗୁପ୍ତ ନାୟିକା ରୂପେ ସେ ଯେପରି ମୋ'ର ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରତିଭାତ ହୋଇଥିଲା । କାନ୍ଥ ଉପରେ ତା'ର ଛାଇପଡ଼ିଲେ ସତେ ଯେପରି ତାହା ଅସହାୟ ଓ ସତର୍କ ଆତ୍ମରକ୍ଷାର ଛାଇପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ତୁମେ ଅତି ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ତା'ର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିପାରିଚ ।''

''ତୁମେ ତା'ହେଲେ ତାକୁ ଦେଖିଥିଲ । ତାକୁ ମନେ ବି ରଖିଥିଲ ! ତା'ପରେ କ'ଣ ଭାବିଲ ?''

''ସେ ଆଉ ଏକ କାହାଣୀ ହେବ ।''

''ଆଚ୍ଛା ତେବେ ସେକଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଥାଉ । ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଏହି ସମସ୍ତ ଘଟଣା—ପାରିସ୍‌ର ଜନଜାଗରଣମାନ, ରୁଷିଆ ଦେଶରୁ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ଧରି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲୋକମାନଙ୍କର ନିର୍ବାସନ, ଜାର୍‌ମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାର ସଫଳ ଓ ଅସଫଳ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରସବୁ ପୃଥିବୀର ଚାରିଆଡ଼େ କୁହୁଳି ଉଠିଥିବା ଶ୍ରମିକ-ଆନ୍ଦୋଳନ, ଇଉରୋପର ସବୁ ବିଧାନସଭା ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ବିକାଶ ଲାଭ କରୁଥିବା ମାର୍କ୍ସବାଦ, ଏହାର ନୂତନ ବିଚାରଭଙ୍ଗୀ, ଏହାର ସୁଦୂରଗାମୀ ସ୍ପଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତମାନ, ଏହାର ବ୍ୟଙ୍ଗ, ଦଳିତ ମାନବଜାତି ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ଓ କରୁଣା ଅନୁଭବ କରୁଥିବାର ନାମରେ ବିଶ୍ଳେଷିତ ହେଉଥିବା ଏହାର ସମସ୍ତ କରୁଣାହୀନ ପ୍ରତିକାରମାନ— ଲେନିନ୍‌ଙ୍କର ଜୀବନ ଓ ବିଚାରଧାରା ମଧ୍ୟରେ ଏହି ସମସ୍ତ ଘଟଣାମାନ ଭେଦି ଯାଇଥିଲା, ତାଙ୍କରି ବିଚାର ମଧ୍ୟଦେଇ ଏସବୁ ପ୍ରକାଶ ଲାଭ କରିଥିଲା । ପୁରାତନ ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଅପରାଧର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରାଇବାଲାଗି ବିଗ୍ରହ ଧାରଣ କରି ସେ ସେହି ପୃଥିବୀକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲେ ।

''ଏବଂ ତାଙ୍କରି ସହିତ ଜଗତର ଚକ୍ଷୁସମକ୍ଷରେ ସମଗ୍ର ମାନବଜାତିର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଓ ଦୁଃଖ ଭୋଗକୁ ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ କରିଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇଥିବା ହୁତାଶନ ପରି ଋଷିଆର ପ୍ରକାଣ୍ଡ ମୂର୍ତ୍ତି ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ଉଠିଲା । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ କଥା ମୁଁ କ'ଣ ପାଇଁ ତୁମକୁ କହିବାରେ ଲାଗିଚି ? ଏଗୁଡ଼ାକ ତୁମକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଶଙ୍ଖ ଫୁଙ୍କିଲା ପରି ଲାଗୁଥିବ, କେବଳ ଫମ୍ପା କଥାପରି ମନେ ହେଉଥିବ ।

''ଏହି ବାଳିକାଟି ସକାଶେ ମୁଁ ଅଧ୍ୟୟନରେ ଅଧିକ ମନ ଦେଲି ଓ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ୟୁରିଆଟିନ୍ ଆସିଲି । ତାହାରି ଲାଗି ଗଦାଗଦା ପୋଥି ପଢ଼ି ମୁଁ ପ୍ରଭୂତ ଜ୍ଞାନ ସଂଗ୍ରହ କଲି । ବିବାହର ତିନିବର୍ଷ ପରେ ପୁଣି ତା'ର ମନକୁ ଫେରି ପାଇବାପାଇଁ ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଗଲି । ଯୁଦ୍ଧ ସରିଲା, ମୁଁ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ବନ୍ଦିଶାଳାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆସିଲି । ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଚି ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଧରିନେଇଥିଲେ, ତାହାରି ସୁଯୋଗ ନେଇ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଛଦ୍ମନାମ ଗ୍ରହଣ କରି ମୁଁ ସିଧା ଯାଇ ବିପ୍ଳବରେ ଝାସ ଦେଲି । ଜୀବନଯାକ ସେ ଯେତେ ଅବିଚାର ଓ ଦୁଃଖ ସହିଚି, ତାହାର ପରିଶୋଧ କରିବା ଲାଗି ତାହାର ମନରୁ ସେହିସବୁ ଅସୁନ୍ଦର ସ୍ମୃତିକୁ ଧୌତ କରିନେବାକୁ ମୁଁ ବିପ୍ଳବ ଭିତରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲି । ଯେପରି ଆଉ କଦାପି ଏହି ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ଅତୀତକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ନପଡ଼ିବ, ଯେପରି ଧନୀ ବିଳାସୀର ବିଳାସବଜାର ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବ, ସେହି ଅଭିଳାଷରେ ମୁଁ ବିପ୍ଳବରେ ଯୋଗ ଦେଲି । ସେମାନେ, ସେ ଏବଂ ମୋର ଝିଅ, ମୋର ଆଖିପାହାନ୍ତାରେ ରହିଥିଲେ, ସେମାନେ ଏଇଠି ରହିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଥରେ ଦେଖିଯିବା ସକାଶେ ଏଠାକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିବାର ଲୋଭକୁ ସମ୍ବରଣ କରି ରଖିବାକୁ ମୋତେ କି ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ନପଡ଼ିଚି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ମୋ'ର ଜୀବନର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲି । ଆଜି ସେମାନଙ୍କୁ ଥରେ ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇବାପାଇଁ ମୁଁ ସବୁ ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ।''

''ତୁମେ ଏପରି ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ କାହିଁକି ପଚାରୁଚ ?''

''କାରଣ, ସେ ମୋତେ ନିଜେ ଏହିକଥା କହିଥିଲା ।''

''ସତେ ? ତୁମକୁ ସେ ନିଜେ କହିଥିଲା ।''

''ହଁ ।''

''ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବ, ଯଦି କୌଣସି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ କଥା ପଚାରି ମୁଁ ମୋର ଅଧିକାର ଲଂଘନ ନକରୁଥାଏ, ତେବେ ମୋତେ କହିଲ ସେ କିପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ବା କେଉଁ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ତୁମକୁ ଏହିକଥା କହିଥିଲା !''

''ସେତେବେଳେ ସେ ଏହି ଘରଟି ପରିଷ୍କାର କରୁଥିଲା ଓ ଗାଲିଚାକୁ ନେଇ ବାହାରେ ଧୂଳି ଝାଡ଼ି ଦେଉଥିଲା ।''

''କିନ୍ତୁ କେଉଁ ଗାଲିଚାଟି ? ଏଘରେ ତ ଦୁଇଟି ଗାଲିଚା ଅଛି !''

''ସେଇ ବଡ଼ଟି !''

''ସେଇଟା ତ ତାକୁ ଖୁବ୍ ଭାରି ହୋଇଥିବ, ତୁମେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲ ?''

''ହଁ ।''

"ତୁମେ ଓ ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗାଲିଚାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପାଖ ଧରିଥିଲ, ନଇଁପଡ଼ି ଗାଲିଚାଟିକୁ ସେ ପବନ ମୁହଁରେ ଝାଡ଼ି ଦେଉଥିଲା ଏବଂ ଧୂଳିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାପାଇଁ ତେଣିକି ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଦେଉଥିଲା, ଆଖିଦୁଇଟି ବୁଜିରଖି ହସୁଥିଲେ ନା ? ମୁଁ ତା'ର ସବୁ କାମର ଢଙ୍ଗକୁ ଖୁବ୍ ଭଲକରି ଜାଣିଚି ।"

ତା'ପରେ ଦୁହେଁଯାକ ଉଠି ଠିଆହେଲେ ଏବଂ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଝରକାପାଖକୁ ଯାଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି ତାଙ୍କର ହାତକୁ ଆପଣାର ହାତରେ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଲେ, ତା'ପରେ ହାତଦୁଇଟିକୁ ଛାତିଉପରେ ଜାକି ଧରି ପୂର୍ବପରି ତରତର ହୋଇ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ—

"ମୋତେ ତୁମେ କ୍ଷମା କରିବ । ତୁମପାଖରେ ଯେଉଁସବୁ କଥା ଅତି ପ୍ରିୟ ଓ ଅତି ପବିତ୍ର, ମୁଁ ସେହିସବୁ କଥାର ଯେ ଉତ୍‌ଥାପନ କରୁଚି, ମୁଁ ତାହା ବୁଝିପାରୁଚି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତୁମର ଅନୁମତି ପାଇଲେ ତୁମକୁ ମୁଁ ଅଧିକ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଚି । ଅନୁଗ୍ରହ କରି ତୁମେ ଏପରି ଉଠି ଚାଲି ଯାଅ ନାହିଁ । ମୋତେ ଏକା ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯାଅ ନାହିଁ । ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ମୁଁ ନିଜେ ଏଠାରୁ ଚାଲିଯିବ । ତୁମେ ଭାବିଦେଖିଲ ଦୀର୍ଘ ଛଅବର୍ଷର ବିଚ୍ଛେଦ, ଦୀର୍ଘ ଛଅବର୍ଷର ଅକଳ୍ପନୀୟ ଆତ୍ମସଂଯମ । ତଥାପି ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି ଯେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ ନାହିଁ । ଯେଉଁଦିନ ମୁଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇଥାନ୍ତି, ସେଦିନ ମୋର ହାତରୁ ଶିକୁଳି ଫିଟି ଯାଇଥାନ୍ତା ଏବଂ ମୁଁ ପୁଣି ମୋର ପରିବାର ପାଖକୁ ଫେରିଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ସମସ୍ତ କଳ୍ପନାଜଳ୍ପନା ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଯାଇଚି । ସେମାନେ କାଲି ମୋତେ ଗିରଫ କରିନେବେ । ତୁମେ ତା'ର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟ, ତା'ର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ । ସମ୍ଭବତଃ ଦିନେ ତୁମର ତା'ସହିତ ଦେଖାହେବ ଏବଂ...କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏ କ'ଣ କହିବାକୁ ଯାଉଚି ? ମୁଁ ପାଗଳ ହୋଇଗଲିଣି । ସେମାନେ ମୋତେ ଗିରଫ କରିନେବେ, ଆତ୍ମପକ୍ଷ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ସେମାନେ ମୋତେ ପଦେହେଲେ କଥା କହିବାକୁ ଦେବେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ମୋତେ ଗାଳିଦେବେ, ବର୍ଜନ କରିବେ, ଅଭିଶାପ ଦେବେ, ମୋର ମୁହଁକୁ ବନ୍ଦକରି ରଖିବେ । ଏସବୁ କିପରି କରାହୁଏ, ତାହା ମୋତେ ଭଲକରି ଜଣାଅଛି ।"

୧୮

ଅବଶେଷରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆଜି ଭଲକରି ଶୋଇପାରିଲେ । ଅନେକ ଦିନପରେ ଆଜି ରାତିରେ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ସେ ବିଛଣାକୁ ଯିବା ମାତ୍ରକେ ତାଙ୍କୁ ନିଦ ଲାଗିଗଲା । ରାତିରେ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ମଧ୍ୟ ସେହିଠାରେ ରହିଲେ, ଡାକ୍ତର ଆରଘରେ ତାଙ୍କର ରହିବା ଓ ଶୋଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲେ । ରାତିରେ କେତେଥର ପାଇଁ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଥିଲା । ସେ କେତେଥର କଡ଼ ଲେଉଟାଇଥିଲେ ବା ଦେହଉପରୁ ଖସିଯାଇଥିବା କମ୍ବଳକୁ ଦେହ ଉପରକୁ ପୁଣି ଟାଣିନେଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ଭାରି ସତେଜ ଓ ପ୍ରସନ୍ନ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଓ ପୁଣି ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ନିଦରେ ଶୋଇ ପଡୁଥିଲେ । ପାହାନ୍ତା ପହରକୁ ସେ ତାଙ୍କର ଶୈଶବସମୟ ବିଷୟରେ କେତେକ ହରରଙ୍ଗୀ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏତେ ବିସ୍ତୃତ ଓ ଜଳଜଳ ଭାବରେ ଦେଖିଲେ ଯେ ସେଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କୁ ସତ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ହୋଇଥିଲେ ।

ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ କାନ୍ଥରେ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା ତାଙ୍କର ମାଆଙ୍କର ଛବିଟି ହଠାତ୍ ତଳକୁ ପଡ଼ିଗଲା, କାଚ ଭାଙ୍ଗିଯିବାର ଶବ୍ଦଶୁଣି ସେ ହଠାତ୍ ଉଠିବସିଲେ । ଆଖି ଖୋଲି ଭାବିଲେ, ''ନା ଏପରି କଦାପି ହୋଇନପାରେ । ଆଣ୍ଟିପଭ୍– ଲାରାର ସ୍ୱାମୀ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ବୋଧହୁଏ ଜଙ୍ଗଲରୁ ଗଧିଆ ଚୁଡ଼ୁଡ଼ାଇବାକୁ ଯାଇଚନ୍ତି ।'' କିନ୍ତୁ କି ନିର୍ବୋଧ କଥା ! ସତକୁ ସତ ଛବିଟି ତଳେ ପଡ଼ି ଚୂନା ହୋଇଯାଇଚି । ସେ ପୁଣି ଏହିପରି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସେ ଉଠିବସିଲେ । ଅଧିକ ସମୟ ଶୋଇଥିବା ହେତୁ ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଟା ବଥାଇବାପରି ଲାଗୁଥିଲା । ସେ କିଏ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି, ଏ ବିଷୟରେ କିଛି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର କୌଣସି ଖିଆଲ ରହିଲା ନାହିଁ ।

ତା'ପରେ ତାଙ୍କର ମନେପଡ଼ିଲା– ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ତ ଏଇଠି ଅଛନ୍ତି । ବେଳ ଆସି ଏତେ ହେଲାଣି । ଏଥର ଉଠି ଲୁଗାପଟା ପିନ୍ଧିବା ଉଚିତ । ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଠିବା ଉଚିତ । ଯଦି ନ ଉଠନ୍ତି, ତେବେ ମୋତେ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଉଠାଇଦେବାକୁ ହେବ । ହଁ କିଛି କଫି ମଧ୍ୟ ତିଆରି କରିବା ଉଚିତ, ଦୁହେଁ ଏକାଠି ବସି ଆମେ କଫି ପିଇବୁ ।''

''ପାଭେଲ୍ ପାଭ୍‌ଲୋଭିଚ୍ !''–ସେ ବଡ଼ ପାଟି କରି ଡାକିଲେ ।

କୌଣସି ଜବାବ ନାହିଁ । ''ସେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୋଇରହିଚନ୍ତି ! ତାଙ୍କର ଭାରି ନିଦ !'' ତରତର ନହୋଇ ସେ ଲୁଗାପଟା ପିନ୍ଧିଲେ ଏବଂ ଆରଘରକୁ ଗଲେ । ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍‌ଙ୍କର ଟୋପିଟି ଥୁଆ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜେ ଘର ଭିତରେ ନଥିଲେ ।'' ବୋଧହୁଏ ବାହାରକୁ ବୁଲିବାକୁ ଯାଇଥିବେ । କିନ୍ତୁ ଟୋପି ନନେଇ କିପରି ଗଲେ ? ଆଜି ମୋତେ ବି ଭାରିକିନୋ ଛାଡ଼ି ଯିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ବେଳ ଅଧିକ ହୋଇଗଲାଣି । ଆଜି ମୁଁ ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ ଶୋଇପଡ଼ିଲି । ମୋର ଏଇ ଖୋଇଟା ଆଦୌ ଗଲା ନାହିଁ ।''

ହାତରେ ବାଲ୍ଟି ନେଇ ସେ କୂଅଆଡ଼କୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କବାଟର ବାହାରକୁ ମାତ୍ର କେତେ ଗଜ ଦୂରରେ ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍ ରାସ୍ତା ଉପରେ ପଡ଼ିଚନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଟା ବରଫ ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇଚି । ସେ ଆପଣାକୁ ଗୁଳିକରିମାରି ଦେଇଚନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବାଆଁପାଖ କପାଳ ତଳେ ବରଫ ରକ୍ତରେ ଲାଲ ହୋଇଯାଇଚି । ଗୁଳିବାଜି ସେହିଠାରୁ ହିଁ ରକ୍ତ ବୋହୁଚି, ରକ୍ତର ଛିଟିକାମାନ ବିନ୍ଦୁବିନ୍ଦୁ ହୋଇ ପଡ଼ି ବରଫ ଉପରେ ମାଳି ବିଞ୍ଚ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ପରି ଦେଖାଯାଉଚି ।

●

ପଞ୍ଚଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ପରିଶେଷ

୧

ବର୍ତ୍ତମାନ ଜିଭାଗୋଙ୍କ ଜୀବନର ଅନ୍ତିମ ଆଠଦଶ ବର୍ଷର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ କାହାଣୀ କହିବାକୁ ବାକି ରହିଚି । ଏହି ସମୟରେ ସେ ଦିନକୁଦିନ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ, ଡାକ୍ତର ଏବଂ ଲେଖକ ହିସାବରେ ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ଓ ଦକ୍ଷତା କ୍ରମେ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ ବେଳେବେଳେ ଆପଣାର ମନୋବିଷାଦକୁ ଠେଲିଦେଇ ସେ ନିଜର କିଛି କାମ ଆରମ୍ଭ କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ପୁଣି ଆପଣାପ୍ରତି ଓ ଜଗତର ଯାବତୀୟ କଥାପ୍ରତି ଏକ ଘୋର ଉଦାସୀନତା ଆସି ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଉଥିଲା । ଆଗରୁ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ହୃଦ୍‌ରୋଗ ଥିବାର ପ୍ରାଥମିକ ଲକ୍ଷଣମାନ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଏହି କେତେବର୍ଷ ଭିତରେ ତାହା ଅଧିକ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ନୂତନ ଅର୍ଥନୈତିକ ନୀତିର ପ୍ରଚଳନ କାଳରେ ସେ ମସ୍କୋରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଏହାକୁ ସୋଭିଏଟ୍ ଶାସନର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରହେଳିକାମୟ ଓ କପଟତାପୂର୍ଣ୍ଣ କାଳ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ପାର୍ଟିସାନ୍‌ମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଖସି ୟୁରିଆଟିନ୍ ଚାଲିଆସିବାର ସମୟଠାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଅଧିକ କୃଶ, ଅଧିକ ଅବହେଳିତ ଓ ଅଧିକ ଅବିନ୍ୟସ୍ତ ଦେଖାଯାଉଥିଲେ । ଏଥର ଯାତ୍ରାକାଳରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ରୁଟି ଏବଂ ଦେହର ନଗ୍ନତାକୁ ଘୋଡ଼ାଇବା ପାଇଁ କେତେକ ଚିରା ପୁରୁଣା ଲୁଗାପଟା ବଦଳ ଆଣି ସେ ଆପଣାର ମୂଲ୍ୟବାନ ପୋଷାକତକ ବଦଳ ଦେଇଥିଲେ । ମସ୍କୋର ରାସ୍ତାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ତାଙ୍କର ବେଶ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଠିକ୍ ଜେଲଖାନାର ଗୋଟିଏ କଏଦୀ ପରି ମନେହେଉଥିଲା । ଦେହଉପରେ ସେ ବୋତାମ ଛିଡ଼ିଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଛିଣ୍ଡା ସୈନ୍ୟବିଭାଗୀୟ ଉପରକୋଟ୍ ପିନ୍ଧିଥିଲେ । ରାଜଧାନୀର ରାସ୍ତା ଓ ଛକଜାଗାମାନଙ୍କରେ ମେଳା ମେଳା ହୋଇ ବୁଲୁଥିବା ଲାଲବାହିନୀର ଅଗଣିତ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ତାଙ୍କୁ ଭିନ୍ନ ବୋଲି ବାରିପାରିବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନଥିଲା ।

ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଆଉଜଣେ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ରୂପବାନ୍-କୃଷକ ବାଳକ ମଧ୍ୟ ପୁରୁଣା ସୈନ୍ୟବିଭାଗୀୟ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ତାଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ରାଜଧାନୀରେ ପ୍ରବଳ ଟାଇଫସ୍ ରୋଗ ଲାଗିରହିଥାଏ । ତାଙ୍କର ପୂର୍ବପରିଚିତ କେତେକ ପରିବାର ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରି ସେ ଖବର ପାଇଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ପରିବାରବର୍ଗ ରୁଷିଆ ତ୍ୟାଗକରି ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯାଇଚନ୍ତି ।

ସେମାନେ ଦୁହେଁଯାକ ଲୋକମାନଙ୍କର ଆଖିରେ ନପଡ଼ିବାକୁ ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । କାଳେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ କାହାର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଯିବ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ପାଟି ଫିଟାଇ କିଛି କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସେଥିଲାଗି ସେ ଦୁହେଁ କେବେହେଲେ ପରସ୍ପରକୁ ଛାଡ଼ି ଯାଉନଥିଲେ । କୌଣସି ଏକ ଲୋକଭିଡ଼ ଭିତରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରକେ ଏହି ଦୁଇଜଣ କୃଶକାୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୋଟିଏ କଣ ଜାଗାରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ରହୁଥିଲେ, ନୀରବରେ ସେହିଠାରେ ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟଟା କଟାଇ ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ କେବେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭାଗ ନେଉନଥିଲେ ।

ଛିଣ୍ଡା ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଦୀର୍ଘକାୟ ଓ କୃଶତନୁ ଡାକ୍ତର ଆଗେ ଆଗେ ଯାଉଥିଲେ, ସବୁଠାରେ ତାଙ୍କର ପଛେ ପଛେ କୃଷକ-ବାଳକଟି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରୁଥିଲା । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ବୁଲୁଥିବା କାହାଣୀ ଭିତରର ସେହି କୃଷକଟିର କଥା ମନେପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା, ତାଙ୍କର ସଙ୍ଗୀ ବାଳକଟି ତାଙ୍କର ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ, ପରମଭକ୍ତ ଓ ଅନୁରକ୍ତ ଶିଷ୍ୟପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା, *କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ସହିତ ଯାଉଥିବା ଏହି ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ସଙ୍ଗୀଟି କିଏ ?*

୨

ଯାତ୍ରାର ଶେଷ ମୁଥଟା ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ରେଲଗାଡ଼ିରେ ଆସିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତା'ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କୁ ପାଦରେ ଚାଲିଚାଲି ସମସ୍ତ ଦୀର୍ଘପଥ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା ।

ସେ ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଉଥିବା ଗାଆଁଗୁଡ଼ିକ ସାଇବିରିଆ ଓ ଇଉରାଲ ଅଞ୍ଚଳର ଗାଆଁମାନଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଧିକ ଭଲ ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲା । କେବଳ ସେତେବେଳେ ଚାରିଆଡ଼େ ଶୀତକାଳ ଘୋଟି ରହିଥିଲା ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ସରି ଏକ ଉଷ୍ମ ଓ ଶୁଷ୍କ ଶରତକାଳ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାର ଉପକ୍ରମ ହେଉଥିଲା, ତେଣୁ ଏହି ପାଗ ସବୁ ବିଷୟକୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସହଜ କରିଦେଉଥିଲା ।

ବାଟରେ ପଡୁଥିବା ଅଧେ ଗାଆଁରେ ସେ କୌଣସି ଜନପ୍ରାଣୀ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ ନାହିଁ । କ୍ଷେତରେ ଫସଲ କାଟିବାକୁ କେହି ନଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ଗାଆଁ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଥିଲେ । ସୈନ୍ୟଫଉଜର ଉପଦ୍ରବ ପରେ ଯେମିତି ଦିଶିବା କଥା, ଗାଆଁଗୁଡ଼ିକର ଦୃଶ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ଏହାହିଁ ଯୁଦ୍ଧ— ଗୃହଯୁଦ୍ଧର ପରିଣାମ ଥିଲା ।

ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସ ଶେଷବେଳକୁ ଥରେ ଦୁଇତିନି ଦିନ ଯାଏ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ନଈର ଅଡ଼ତା ଉପରେ ଯାଇଥିବା ରାସ୍ତାଧରି ଚାଲିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଡାହାଣ ପାଖକୁ ନଦୀ, ସମ୍ମୁଖରୁ ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଦେଶକୁ ବହିଯାଉଛି । ବାଆଁପାଖରେ ଶସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ କିଆରିମାନ ସେପାଖ ଦିଗ୍‌ବଳୟର ମେଘତଟଠାରୁ ଏପାଖରେ ରାସ୍ତାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଛି । ମଝିରେ ମଝିରେ ଜଙ୍ଗଲ ପଡୁଛି ।

ଅକଟା ଶସ୍ୟକ୍ଷେତର ପାଚିଲା ଫସଲ ମାଟିରେ ଲୋଟିଯାଉଛି । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ ଏହି ଶସ୍ୟରୁ ମୁଠାମୁଠା ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣୁଚନ୍ତି ଏବଂ ଏହାକୁ ସିଝାଇବା ବା ଜାଉ କରି ଖାଇବାର

କୌଣସି ଉପାୟ ନ ପାଇଲେ ସେହିପରି ପାଟିରେ ପକାଇ ଅତି କଷ୍ଟରେ ଚୋବାଇ ଚୋବାଇ ଚାଲିଚନ୍ତି । କଞ୍ଚା ଦରଚୋବା ଫସଲ ପେଟକୁ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ସହଜରେ ହଜମ ହେଉ ନାହିଁ ।

ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ସେ କେବେହେଲେ ଏପରି କୃଷ୍ଣ ଓ ସୁନାରଙ୍ଗର ମାଣ୍ଡିଆ ଦାନା ଦେଖିନଥିଲେ, ଦିନର ଆଲୁଅରେ ଚହଟି ଏହିସବୁ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ ନିଆଁପରି ଚକଚକ କରୁଚନ୍ତି, ଅତି ନୀରବ ଭାବରେ ଆପଣାର ଦୁଃଖଦଶାର ଘୋଷଣା କରୁଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାନ୍ତଭାଗରେ ଶାନ୍ତ ଆକାଶ ସୁବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ରହିଚି । ଆକାଶ ଉପରେ ଆସନ୍ନ ଶୀତକାଳର ସୂଚନାମାନ ପ୍ରକଟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲାଣି, ମଝିରେ ମଝିରେ କଳାବିନ୍ଦୁ ଥିବା ଦୀର୍ଘକାୟ ତୁଳାମେଘମାନ ଧଳାରଙ୍ଗର କାନି ଉଡ଼ାଇ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଗତିଶୀଳତାରେ ଆକାଶବକ୍ଷକୁ ଛାୟାବୃତ କରି ଧାଇଁ ଯାଉଚନ୍ତି ।

ଆଜି ସବୁକଥା ଅତି ମନ୍ଥର, ଅଥଚ ନିୟମିତ ଗତିରେ ଚାଲିଚନ୍ତି । ବହିଯାଉଥିବା ନଈଟି, ଏହାର କୂଳେ କୂଳେ ଯାଇଥିବା ରାସ୍ତାଟି ମେଘର ଗତିପଥ ଅନୁସରଣ କରି ଏହି ରାସ୍ତାଉପର ଦେଇ ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ଡାକ୍ତର ମଧ୍ୟ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଏକାବେଳକେ ଗତିହୀନ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଉପରିଭାଗ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେବାରେ ଲାଗିଚି । ଯେପରି ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ କଣ ଗୋଟାଏ ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ଚାଲିଯାଉଚି ଓ ଏକ ଅଶୁଭର ସୂଚନା ଦେଇଯାଉଚି ।

ଆଉକେବେ ଯେ ମୂଷାଙ୍କର ବଂଶ ଏତେଦୂର ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା, ସେକଥା ଅସମ୍ଭବ । ସେମାନଙ୍କର ଜନ୍ମସଂଖ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ସମସ୍ତ ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଇଚି । ରାତିରେ ଶୋଇଥିବାବେଳେ ସେମାନେ ଆସି ଡାକ୍ତରଙ୍କର ମୁହଁରେ, ହାତଉପରେ ବୁଲିଯାଉଚନ୍ତି, ତାଙ୍କର କମିଜ ଓ ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍‌ଭିତରେ ପଶି ଯାଉଚନ୍ତି, ଦିନରେ ରାସ୍ତାଉପରେ ପଲଟନ ବାନ୍ଧି ସେହିମାନଙ୍କର ଫଉଜ ଚାଲିଚି, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ କାହାରି ଗୋଡ଼ ପଡ଼ିଗଲେ ସେମାନେ ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରି ଉଠୁଚନ୍ତି ।

ଗାଆଁଗଣ୍ଡାର ଧେକଡ଼ା ବୁଲାକୁକୁରମାନେ ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ତାଙ୍କର ପଛେ ପଛେ ଯାଉଚନ୍ତି, ବେଳେବେଳେ ଅତି ସତର୍କତାର ସହିତ ତାଙ୍କ ସହିତ ଦୃଷ୍ଟିବିନିମୟ କରୁଚନ୍ତି, ମନେହେଉଚି ସେମାନେ ଯେପରି ତାଙ୍କ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରି ତାଙ୍କୁ ଚିକିଟିକି କରି ବିଦାରି ପକାଇବା ଲାଗି ସୁଯୋଗର ଅପେକ୍ଷା କରୁଚନ୍ତି । ପଚାମାଂସ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଆହାର ହୋଇଚି, ମଲା ମୂଷା ଖାଇବାକୁ ସେମାନଙ୍କର ଆଦୌ ଅରୁଚି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତର ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରଦେଇ ଗଲାବେଳେ ସେହି କୁକୁରଗୁଡ଼ିକ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ସାହସ କରୁ ନାହାନ୍ତି, ଧୀରେ ଧୀରେ ପଛକୁ ରହିଯାଉଚନ୍ତି ଏବଂ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଜାକି ପଳାଉଚନ୍ତି ।

ସେହି ସମୟରେ ଅରଣ୍ୟ ଓ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତକୁ ଦେଖିଲେ ଏକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବିରୋଧାଭାସର ପ୍ରତୀତ ହେଉଥିଲା । ମଣିଷଦ୍ୱାରା ଅବହେଳିତ ଓ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତଗୁଡ଼ିକ ଠିକ୍ ପିତୃମାତୃହୀନ ବାଳକପରି ବଡ଼ କରୁଣ ଦେଖାଯାଉଥିଲେ । ମଣିଷର ଅନୁପସ୍ଥିତି ଯେପରି ସେମାନଙ୍କୁ କାହାର ନିଷ୍ଠୁର ଅଭିଶାପ ଭିତରେ ପକାଇଦେଇ ଯାଇଚି । କିନ୍ତୁ ମଣିଷର ଉପଦ୍ରବରୁ

ରକ୍ଷା ପାଇ ଅରଣ୍ୟ ସତେ ଅବା ବନ୍ଧନପାଶରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇ ପରମ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତାରେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି ।

ଅନ୍ୟ ବରଷମାନଙ୍କରେ କେବେ ପାଚିଲାଯାଏ କୋଳି ଗଛରେ ରହେନାହିଁ । ଖାସ୍ କରି ଗାଆଁ ପିଲାମାନେ ଗଛରେ ଚଢ଼ି ଏଗୁଡ଼ିକୁ କଞ୍ଚା ଖାଇଯାଆନ୍ତି, ତାହି ଭାଙ୍ଗି ଗଛକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅରଣ୍ୟର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ରପୁଞ୍ଜବହୁଳ ଶାଖାମାନ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣରେ ଚକ୍‌ଚକ କରୁଚି । ତାହାରି ଉପରେ କୋଳିଗୁଡ଼ିକ ପୁଞ୍ଜିପୁଞ୍ଜି ହୋଇ ଝଟକି ଉଠୁଚି ଓ ପାଚି ତଳେ ପଡ଼ିଯିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଚି । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ମନଇଚ୍ଛା ସେହି କୋଳି ତୋଳି ପାଟିରେ ପୂରାଇ ଭଡ଼ଭଡ଼ କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ସେଇଥିରେ ଆପଣାର ପକେଟ୍ ଓ ମୁଣା ଭର୍ତ୍ତି କରି ନେଉଚନ୍ତି । ଏହି ଗୋଟାଏ ସପ୍ତାହ କାଳ ସେ କେବଳ କୋଳି ଖାଇ ରହିଚନ୍ତି ।

ଶସ୍ୟକ୍ଷେତକୁ ଦେଖି ତାଙ୍କର ମନେ ହେଉଥିଲା, ଯେପରି ସେଗୁଡ଼ିକ କୌଣସି ସାଂଘାତିକ ରୁଗ୍ଣତା ହେତୁ ଜ୍ୱରପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ରୋଗପରେ ଔଷଧ ଖାଇ ମୋଟା ହେଲାପରି ଅରଣ୍ୟ ଫୁଲିକରି ରହିଚି । ସେ ଅନୁମାନ କଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଅରଣ୍ୟରେ ହିଁ ଭଗବାନ୍ ବିରାଜମାନ କରୁଚନ୍ତି ଏବଂ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତର ବକ୍ଷ ବିଦାରି ସଇତାନର ରୁକ୍ଷ ତାଚ୍ଛିଲ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ହସ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇଉଠୁଚି ।

୩

ଏମିତି ବାଟ ଚାଲୁଚାଲୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଗୋଟିଏ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଓ ଅଗ୍ନିଦଗ୍ଧ ଗାଆଁରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ରାସ୍ତାର ବାଆଁ ପାଖରେ ଆଗେ ଗାଆଁଟିର ସମସ୍ତ ଘର ଅବସ୍ଥିତ ରହିଥିଲା । ଏପାଖରେ ଥିବା ଅଣଓସାରିଆ ନଇକଣ୍ଠିଆ ଉପରେ କେହି ଘର ତିଆରି କରିନଥିଲେ ।

ଅବଶିଷ୍ଟ କେତୋଟିମାତ୍ର ଘର ନିଆଁରେ ଧୂଆଁରେ କଳା ହୋଇଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ଜନପ୍ରାଣୀ କେହି ବାସ କରୁନଥିଲେ । ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ ହୋଇଯାଇଥିବା ଘରଗୁଡ଼ିକର ପୋଡ଼ା ଜିନିଷର ଅଙ୍ଗାରମାନ କୁଢ଼ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ନଇ କଣ୍ଠିଆରେ ଥିବା ଛୋଟ ମୁଣ୍ଡିଆମାନଙ୍କର ଚାରିଆଡ଼େ ଗାତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ପାଣିଚକି ତିଆରି କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗାଆଁଲୋକେ ଏହିଠାରୁ ପଥର ଖୋଳି ନେଇଥିଲେ । ପଥରରୁ ଚକି ତିଆରି କରି ସେମାନେ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ କରୁଥିଲେ । ଏପାଖ ଧାଉଡ଼ିର ଶେଷ ଘରଟିର ଆଗରେ ତିନୋଟି ଚକିପଥର ଦରଗଡ଼ା ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଥିଲା । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ଏହି ଘରଟିରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ବାସ କରୁନଥିଲେ ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ନିସ୍ତବ୍ଧ ଅପରାହ୍ନ ସମୟ, କିନ୍ତୁ ଘରଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ମାତ୍ରକେ ତାଙ୍କୁ ଯେପରି ଝଲକାଏ ପବନ ବହିଗଲାପରି ଲାଗିଲା । ଚଟାଣଉପରେ ଛଣ ଓ କୁଟା ଏଣେତେଣେ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି, କାନ୍ଥରେ ଏଣେତେଣେ କାଗଜ ମଡ଼ାହୋଇଚି, ଘର ଭିତରଟାଯାକ ଯେପରି ଝାଇଁ ଝାଇଁ ସାଇଁ ସାଇଁ ଗର୍ଜନ କରୁଚି । ଘର ଭିତରେ ମୂଷାପଲଙ୍କର ମେଳା ଲାଗିଚି ।

ସେ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ । ଗାଆଁ ପଛରେ ଥିବା ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ ସେପାଖରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼ିଯାଉଥାଏ । ଏକ ଉଷ୍ଣ ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭ କିରଣାଭାସ ଆରପାଖ କଣ୍ଡିଆକୁ ପ୍ଲାବିତ କରି ରଖିଥାଏ, ଜଳାଶୟ ଓ ବୁଦାମାନଙ୍କର ଏହି ମନୋନ୍ମୁଖ ଆଭା ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଯାଉଥାଏ । ରାସ୍ତା ପାରହୋଇ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ନଦୀକୂଳକୁ ଗଲେ ଓ ଘାସଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ଚକିପଥର ଉପରେ ବସିଲେ ।

ନଈକଣ୍ଡିଆର ଧାରଉପରୁ ପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ ଭୁରୁକୁଟିଆ ମଣିଷମୁଣ୍ଡ ଦେଖାଗଲା, ତା'ପରେ କାନ୍ଧ ଓ ତା'ପରେ ବାହୁଦୁଇଟି ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା । କେହିଜଣେ ହାତରେ ପାଣି ବାଲ୍‌ଟିଏ ଧରି ଗଡ଼ନ୍ତିଆ କଣ୍ଡିଆ ଉପରକୁ ଉଠିଉଠି ଯାଉଚି । ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଉପରେ ଆଖି ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରକେ ସେ ଅଟକି ଠିଆହେଲା । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ତା'ର ଅଣ୍ଟାଉପରୁ ହିଁ ତେଣିକି ଦେଖାଯାଉଥାଏ ।

"ପାଣି ପିଇବ ? ତୁମେ ଯଦି ମୋତେ ଆଘାତ ନକରିବ, ତେବେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ କୌଣସି ଆଘାତ କରିବି ନାହିଁ ।"

"ଧନ୍ୟବାଦ, ହଁ, ମୁନ୍ଦାଏ ପାଣି ପିଇବି । କିନ୍ତୁ ଏଠିକି ଆସ, କୌଣସି ଭୟ କରନା । ମୁଁ କାହିଁକି ତୋତେ ଆଘାତ କରିବି ?"

ପାଣି ନେଇ ଯାଉଥିବା ବାଳକଟିର ବୟସ ଷୋଳ ସତର ହେବ । ଖାଲି ଗୋଡ଼, ଚିରା ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଚି ଓ ଅବିନ୍ୟସ୍ତ ବେଶ ଧାରଣ କରିଚି ।

ଏପରି ଭରସାକଥା ଶୁଣିକରି ମଧ୍ୟ ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ବଡ଼ ଚିନ୍ତିତ ଓ ସନ୍ଦେହପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ କଟମଟ କରି ଅନାଇଲା । କୌଣସି କାରଣରୁ ପିଲାଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଭାବରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଶେଷକୁ ବାଲ୍‌ଟିକୁ ତଳେ ରଖିଦେଇ ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଦଉଡ଼ିଆସିଲା, କିନ୍ତୁ ଅଧବାଟରେ ପୁଣି ଅଟକିଯାଇ ମନେମନେ କହିଲା —

"ଉହୁଁ-ଉହୁଁ—ଇଏ ନୁହନ୍ତି—ଇଏ କଦାପି ନୁହନ୍ତି । ମୁଁ କେବଳ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଚି । କମ୍‌ରେଡ୍‌, ମୁଁ ଗୋଟିଏ କଥା ପଚାରୁଚି ବୋଲି ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବ, କିନ୍ତୁ କହିଲ, ଆଗରୁ କେବେ ତୁମ ସହିତ ମୋର କେଉଁଠି ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା କି ? ହଁ-ହଁ—ଏଥର ମନେପଡ଼ିଲା ! ତୁମେ ସେଇ ଡାକ୍ତର ନା ?"

"କିନ୍ତୁ ତୁ କିଏ ?"

"ତୁମେ ମୋତେ ଚିହ୍ନିପାରୁନାହଁ?"

"ନା— ।"

"ମସ୍କୋରୁ ଆମେ ଏକା ଗାଡ଼ିରେ ଆସିଥିଲେ । ଏକା ଡବାରେ । ସେମାନେ ମୋତେ ଜବରଦସ୍ତି ଶ୍ରମ-ଶିବିରକୁ ଧରିନେଇ ଯାଉଥିଲେ । ମୁଁ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଥିଲି ।"

ପିଲାଟି ହେଉଚି ଭାସିଆ । ସେ ପାଖକୁ ଆସି ଲମ୍ବ ହୋଇ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା, ତାଙ୍କର ହସ୍ତ ଚୁମ୍ବନ କରି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଏହି ଦଗ୍ଧ ଭଗ୍ନାବଶେଷ ହେଉଚି ତା'ର ଗାଆଁ । ଗାଆଁର ନାମ ଭେରେତେନିକି । ତା'ର ମାଆ ମରିସାରିଚି । ଗାଆଁ ଧ୍ୱସ୍ତବିଧ୍ୱସ୍ତ ହୋଇଗଲାବେଳେ ଭାସିଆ କଣ୍ଡିଆର ଗୋଟାଏ ଗାତଭିତରେ ଲୁଚିକରି ରହିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସୈନ୍ୟମାନେ ତାକୁ ସହରକୁ ଧରି ନେଇଚନ୍ତି ବୋଲି ଭାବି ତା'ର ମାଆ ଦୁଃଖରେ ପାଗଳ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ନଈକୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ବୁଡ଼ିମଲା । ଅନ୍ୟ ଜିଲ୍ଲାର ଏକ ଅନାଥାଶ୍ରମରେ ତା'ର ଦୁଇ ସାନଭଉଣୀ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ସେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଚି, କିନ୍ତୁ ଠିକଣା କରି କିଛି ଜାଣି ନାହିଁ । ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ମସ୍କୋ ଅଭିମୁଖରେ ବାହାରିଲା ଏବଂ ବାଟରେ ଗଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଅନେକ ଭୟଙ୍କର ଘଟଣାମାନ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

୪

''ଗତ ଶୀତକାଳର ଫସଲ ବର୍ତ୍ତମାନ କିପରି ବିଲରେ ଉଜୁଡ଼ି ଯାଉଚି ଦେଖ । ବୁଣାବୁଣି ସରିବା ପରେ ହିଁ ଏହିସବୁ ଗୋଳମାଳ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ପୋଲିଆ ଖୁଡ଼ୀ ଚାଲିଯିବା ପରେ ଏସବୁ ଘଟିଲା । ପୋଲିଆ ଖୁଡ଼ୀକୁ ତୁମର ମନେଅଛି ?''

''ନାଇଁ, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ନାହିଁ । ସେ କିଏ ?''

''ତୁମେ ଚିହ୍ନିନାହଁ ? ସିଏ ବି ତ ଆମ ସହିତ ସେହି ଗାଡ଼ିରେ ଥିଲା ।''

''ହଁ ମନେ ପଡ଼ିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁଣି ମନେପଡୁଚି ସାଇବିରିଆର ଗୋଟିଏ ସହରରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଦେଖା ହୋଇଥିଲା ।''

''ସତ କହୁଚ ? ସତେ ତୁମେ ପୋଲିଆ ଖୁଡ଼ୀକୁ ଦେଖିଥିଲ ?''

''କଥା କଣ ଭାସିଆ ? ତୁ ପାଗଳଙ୍କପରି ମୋର ହାତଦୁଇଟାକୁ ଧରି ସେମିତି ହଲାଉଚୁ କାହିଁକି ? ମାଇକିନିଆ ଝିଅଙ୍କ ପରି ତୋ' ମୁହଁ କାହିଁକି ଏପରି ରଙ୍ଗା ପଡ଼ିଯାଉଚି ?''

''ସେ କେମିତି ଅଛି ମୋତେ ଝଅଟ କହ ।''

''ମୁଁ ଦେଖିଲାବେଳେ ତ ସେ ବେଶ୍ ଭଲ ଥିଲେ, ସେ ତୋ' କଥା ବି କହୁଥିଲେ । ସେ ଦିନାକେତେ ତୁମର ଘରେ ମଧ୍ୟ ରହୁଥିଲେ ବୋଲି କହୁଥିଲେ ।''

''ହଁ, ସିଏ ଆମରି ଘରେ ରହୁଥିଲା, ମୋ' ମାଆ ତାକୁ ଠିକ୍ ଆପଣାର ଭଉଣୀ ପରି ଭଲ ପାଉଥିଲା । ସେ ଆମଘରେ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର କେବେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଅଭାବ ହୋଇନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବଦମାସ ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ନାନାପ୍ରକାର କଥା କହି ତା'ର ଜୀବନକୁ ଅସହ୍ୟ କରି ପକାଇଲେ ।''

''ଗାଆଁରେ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଥିଲା, ତା ନାଆଁ ହେଉଚି ଖାର୍ଲାମ୍, ତା'ର ମୋ'ଉପରେ ରାଗ ଥିଲା । ସେ ପୋଲିଆ ଖୁଡ଼ୀ ଆଉ ମୋ' ନାଆଁରେ ନାନା ଖରାପ କଥା ଉଠାଇଲା । କ୍ରମେ ଏହିସବୁ କଥା ଅସହ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ିବାରୁ ପୋଲିଆ ଖୁଡ଼ୀ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଗାଆଁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ଏବଂ ସେହିଦିନଠାରୁ ଆମ ଗାଆଁରେ ସବୁ ଗୋଳମାଳ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।''

"ଏଇଠି ପାଖରେ ଗୋଟାଏ ଭୟଙ୍କର ଲୋକହତ୍ୟା ହୋଇଚି । ବିଚରା ବିଧବା ମଣିଷଟିଏ, ତା'ର ଆଉ କେହି ନଥିଲେ, ତା'ର ନିଜର ଖେତବାଡ଼ି ଥିଲା । ପର୍ଲାବ୍ ବୋଲି କୁକୁରଟିଏ ଥିଲା । ବିଧବା ଘର ଓ ଖେତର ସବୁ କାମ ନିଜ ହାତରେ କରୁଥିଲା, କେବେ କାହାରି ସାହାଯ୍ୟ ମାଗିବାକୁ ଯାଉନଥିଲା । ଗତବର୍ଷ ଭାରି ସହଳ ଶୀତ ପଡ଼ିଗଲା । ବରଫ ମଧ ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେତେବେଳକୁ ବିଧବାର ଘରେ ଆଳୁରଖିବା ପାଇଁ ଖଣି ଖୋଳା ହୋଇ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ଭେରେତେନିକି ଗାଆଁକୁ ଆସି କହିଲା, ମୋତେ କିଏ ଜଣେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ଆସ । ମୁଁ ପଇସା ମୂଲ ଦେବି ବା ଆଳୁରୁ ଗୋଟାଏ ଭାଗ ଦେବି ।"

"ମୁଁ ତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାହାରିଲି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଖାର୍ଲାମ୍ ଯାଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା । ବିଧବା ମୋତେ ଏହି ଖବରଟି ଦେଇନଥିଲା । ମୁଁ ତା'ସହିତ କାହିଁକି କଜିଆ କରନ୍ତି କହିଲ ? ତେଣୁ ଆମେ ଦୁଇଜଣଯାକ ମିଶି କାମ କଲୁ । ପାଗ ଭାରି ଖରାପ ଥାଏ; ବରଷା, ବରଫ ଓ କାଦୁଅପାଣିରେ ଆମେ ନାକେଦମ୍ ହୋଇଗଲୁ । ଆମକୁ ଅନେକ ଗହୀରଯାଏ ଖୋଳିବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ଆଳୁକୁ ସେକ ଦେବାକୁ ନିଆଁ ଜଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କାମ ସରିବାପରେ ବିଧବା ଆମଦୁହିଁଙ୍କୁ ଉଚିତ ମଜୁରି ଦେଇ ବିଦାକଲା । ଖାର୍ଲାମ ଚାଲିଗଲାପରେ ସେ ଆଖିଠାରି ମୋତେ ପୁଣିଥରେ ଆସିବାକୁ କହିଲା ।

"ତେଣୁ ମୁଁ ପୁଣି ତା'ଘରକୁ ଗଲି । ସେ କହିଲା, ଦେଖ୍ ପୁଅ ମୋ'ପାଖରେ ଯାହା ବଳକା ଫସଲ ଅଛି, ମୁଁ ତାହାକୁ ସରକାରୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଇଦେବାକୁ ଚାହୁଁ ନାହିଁ । ତୁ'ତ ସୁନା ପୁଅ, ତୁ କେବେ କୋଉଠି କିଛି କହିବୁ ନାହିଁ । ତୋତେ ମୁଁ କିଛି ଲୁଚାଇବି ନାହିଁ । ମୁଁ ନିଜେ ଗାତ ଖୋଳିଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପାଗ ତ କିପରି ଅଦଉତି କଲାଣି ଦେଖୁଚୁ ! ମୁଁ ଏକା ପାରିବି ନାହିଁ, ଟିକିଏ ମୋପାଇଁ ଗାତଟା ଖୋଳିଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ?"

"ତେଣୁ ତା'ର କଥା ଅନୁସାରେ ତଳକୁ ଓସାରିଆ ଓ ଉପରକୁ ଅଣଓସାରିଆ କରି ଗୋଟିଏ ଗାତ ଖୋଳିଦେଲି, ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ଘୁମ ପରି । ତାପରେ ଦୁହେଁ ନିଆଁ ଜାଳି ଗାତଭିତରେ ଧୂଆଁ ଦେଲୁ । ସେତେବେଳେ ପବନ ଏମିତି ପିଟୁଥାଏ ଯେ କୁହାନଯାଏ । ତା'ପରେ ଗାତଭିତରେ ଆଳୁତକ ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ଉପରେ ମାଟି ଚଲାଇଦେଲୁ । ଭଲରେ ଭଲରେ ସବୁ ପାଇଟି ସରିଗଲା । ଏକଥା ମୁଁ ଆଉ କାହାରିକୁ କହିନଥିଲି, ମୋର ମାଆ ବା ଭଉଣୀମାନଙ୍କୁ ବି ନୁହେଁ । ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କ ରାଣ !"

"ମାସେ ନଯାଉଣୁ ତା'ର ଖଳାଘର ଲୁଟପାଟ ହୋଇଗଲା । ତେଣୁ ଆସୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଖବର ଦେଲେ ଯେ ଘର ମେଲାପଡ଼ିଚି ଓ ସବୁ ବୁହାହୋଇ ଗଲାଣି । ବିଧବାର କୌଣସି ପତ୍ତା ମିଳୁ ନାହିଁ । କୁକୁର ବି ଜଞ୍ଜିର ଛିଡ଼ାଇ ପଳାଇଚି ।

ତା'ପରେ ଠିକ୍ ନୂଆବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଟିକିଏ ଗରମ ପଡ଼ି ବରଫ ତରଳିଲା । ଦିନେ ଭାରି ବର୍ଷା ହେଉଥାଏ, ମାଟି ଉପରେ ଆଗରୁ ପଡ଼ିଥିବା ବରଫ ଧୋଇ ହୋଇଯାଉଥାଏ । ଏହି ସମୟରେ କୁକୁରଟି କୁଆଡୁ ଆସି ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା ଓ ଆଳୁ ପୋତା ହୋଇଥିବା ଜାଗାରେ ନଖ

ରାମ୍ପୁଡ଼ି ମାଟି ଖୋଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । କିଛି ମାଟି ତାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଛିଞ୍ଚାଡ଼ି ଦେଇ ସାରିବାପରେ ଗାତଭିତରୁ ବିଧବାର ପାଦଦୁଇଟା ଦେଖାଗଲା । କେଡ଼େ ଭୟଙ୍କର କଥା କହିଲ !''

''ଭେରେତେନିକିର ଲୋକମାନେ ବିଚାରୀ ବୁଢ଼ୀର ଏହି ଦଶା ହୋଇଥିବା କଥା ଶୁଣି ଭାରି ମନକଷ୍ଟ କଲେ । ଖାର୍ଲାମ୍‌କୁ କେହି କୌଣସି ସନ୍ଦେହ କରିନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଦୋଷ ଦେଇ ଲାଭ କ'ଣ ? ଏକଥା କେହି କଳ୍ପନା କରିନଥିଲେ । ତା'ର କଦାପି ଏତେଦୂର ସାହସ ହୋଇନଥାନ୍ତା । ଏହି କାଣ୍ଡ କରିଥିଲେ ସେ କୁଆଡ଼େ ଲୁଚିକରି ଗାଆଁରୁ ପଳାଇଥାନ୍ତା ।

''ଗାଆଁର ଲୋକମାନେ କିନ୍ତୁ ଏହି ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ପାଇଁ ଭାରି ଖୁସୀ ହେଲେ । ସେମାନେ ଭାବିଲେ ଗୋଟିଏ କିଛି ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଭିଆଇଦେବା ପାଇଁ ଭଲ ମଉକା ମିଳିଚି । ସେମାନେ ପ୍ରଚାର କଲେ, ଦେଖ ସହରର ଲୋକମାନେ ଗାଆଁଗଣ୍ଡା ଭିତରେ ପଶି କି କାଣ୍ଡ ନକରୁଚନ୍ତି । କେହି ଯେପରି ଆପଣାର ଫସଲ ଓ ଆଳୁକୁ ଲୁଚାଇ କରି ନରଖେ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହି ଭୟ ଦେଖାଇବାକୁ ସେମାନେ ଜାଣିଶୁଣି ଏହି ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ କରିଚନ୍ତି । ଆଉ ତୁମେସବୁ ବୋକାଙ୍କ ପରି ଭାବୁଚ ଯେ ଜଙ୍ଗଲଭିତରୁ ଡକେଇତଦଳ ଆସି ବୁଢ଼ୀକୁ ମାରିଦେଇଚନ୍ତି । ସହରର ଲୋକେ ଯାହା କହୁଚନ୍ତି, ତୁମେସବୁ ତାଙ୍କଠି କୁହା ମାନି ଚାଲିଚ, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ମନ ତଥାପି ବୋଧ ହୋଇନାହିଁ, ସେମାନେ ଏଠାରୁ ସବୁ ବୋହିବାହି ନେବେ ତେବେ ଯାଇ ଛାଡ଼ିବେ । ସେମାନେ ତୁମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭୋକରେ ମାରିବେ । ଆପଣାର ଭଲ ଚାହୁଥିଲେ ଆମ ପାଖକୁ ଆସ, ଆମକଥା ଶୁଣ, ଆମେ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁପରି ବୁଦ୍ଧି ବତାଉଚୁ ସେହିପରି କର । ସେମାନେ ଗାଆଁ ଭିତରେ ପଶି ଯେତେବେଳେ ତୁମର ଝାଳବୁହା ଧନ ଲୁଟିନେବାକୁ କହୁଚନ୍ତି, ତୁମେମାନେ ସଫାସଫା ବତାଇଦିଅ, ବଳକା କଥା କିଏ ପଚାରେ, ଆମଘରେ ଦାନାଟିଏ ବି ନାହିଁ । ଯଦି ସେମାନେ ଅଧିକ ଗଣ୍ଡଗୋଳ କରିବେ, ତେବେ ତୁମ ପାଖରେ ତ ଠେଙ୍ଗା ରହିଚି । ଯିଏ ଗାଆଁ ଲୋକଙ୍କ କଥାରୁ ବାହାର ହେଉଚି, ତାକୁ ଗାଆଁରୁ ବାହାର କରିଦିଅ । ବୁଢ଼ାମାନେ ଏହିପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଗାଆଁ ସଭା ଡକାଇଲେ । ଖାର୍ଲାମ ତ ଏହିକଥାକୁ ଟାକି ବସିଥିଲା । ସେ ସହରକୁ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ଖବର ଦେଲା, 'ତେଣେ ଗାଆଁରେ କଣସବୁ ନାଟ ଲାଗିଚି ଦେଖିବ ଯାଅ । ତୁମେସବୁ ଏଠି ବସି କ'ଣ କରୁଚ ? ଆମପାଇଁ ଗୋଟାଏ ଦରିଦ୍ର କୃଷକ ସମିତି ଦରକାର । ତୁମେମାନେ ଭରସା ଦେଲେ ଦେଖିବ ମୁଁ କିପରି ଏହିକ୍ଷଣି ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ହଣାହଣି ଲଗାଇଦେବି, ସେମାନଙ୍କର ମେଳ ଫଟାଇଦେବି ।''

''ତା'ପରେ ସବୁକଥା ଆପେ ଆପେ ଘଟିଲା । ସେଥିପାଇଁ କାହାକୁ ଦୋଷ ଦେଇ ହେବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ସହରରୁ ଲାଲ ଫଉଜ ମଗାଇ ପଠାଇଲେ । ଗାଆଁରେ ବିଚାରାଳୟ ବସିଲା । ପ୍ରଥମେ ସେମାନେ ମୋ'ରି ବିଚାର କଲେ । ମୋ' ନାଆଁରେ ଖାର୍ଲାମ୍ ସେମାନଙ୍କୁ କଣ ସବୁ କହିଥିଲା । ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ଗାଆଁର ମୂଲିଆମାନଙ୍କୁ ଠକିଥିଲି, ଗାଆଁରୁ ପଳାଇ ଯାଇଥିଲି, ସେଇ ବୁଢ଼ୀକୁ ମାରି ଗାଆଁଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଉତ୍ତେଜନା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲି । ସେମାନେ ମୋତେ ଗୋଟିଏ ଘରେ ଚାବିଦେଇ ରଖିଲେ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ସୁତର କରି ପଟାଖୋଲି ଚମ୍ପଟ କଲି । ପୁରୁଣା ପଥରଖଣି ଭିତରେ ଯାଇ ଲୁଚିଲି । ମୋ'ର ମୁଣ୍ଡଉପରେ ଗାଆଁଟାଯାକ ହୁଟୁହୁଟୁ ହୋଇ

ଜଳିଲା । ବରଫ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଗାତ ଭିତରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ମୋର ମାଆ ଜୀବନ ହରାଇଦେଲା । ମୁଁ କିଛି ଜାଣି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଲାଲ ଫଉଜର ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଘରେ ରଖାଇଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ମଦ ପିଇବାକୁ ଦେଲେ । ସେମାନେ ନିଶାରେ ଅଚେତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ଠିକ୍ ରାତିରେ ସେହି ଘରେ ନିଆଁ ଲାଗିଲା ଓ ଘରକୁ ଘର ଡେଇଁବାକୁ ଲାଗିଲା । ଲୋକବାକ ସମସ୍ତେ ଘରଛାଡ଼ି କିଏ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ସହରରୁ ଆସିଥିବା ସେହି ଲୋକମାନେ ଘରଭିତରେ ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ ହୋଇଗଲେ । ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଗାଆଁ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଯିବାକୁ କେହି କହିନଥିଲେ, କିନ୍ତୁ କାଳେ ଆହୁରି କଣ ଘଟିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରି ସେମାନେ ଛାଟିପିଟି ହୋଇ ପଳାଇଗଲେ । କୁଲାକ୍‌ମାନେ ଗୋଟାଏ ହୋ’ ଉଠାଇଲେ ଯେ ଦଶଜଣକରେ ଜଣେ ଲୋକକୁ ଧରି ଗୁଳିକରି ଦିଆଯିବ । ମୁଁ ଗୁମ୍ଫାଭିତରୁ ବାହାରି ବାହାରକୁ ଆସିବା ବେଳକୁ ଆଉ ଗାଆଁରେ କେହି ନଥିଲେ । ମୁଁ ଜଣେ ସୁଦ୍ଧା କାହାରିକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି ନାହିଁ ।’’

୫

୧୯୨୨ ମସିହା ବସନ୍ତ କାଳରେ ଡାକ୍ତର ଓ ଭାସିଆ ଆସି ମସ୍କୋ ନଗରୀରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ସରକାରଙ୍କର ନୂତନ ଅର୍ଥନୈତିକ ନୀତି ଲାଗୁ କରା ହେଉଥାଏ । ପାଗ ବେଶ୍ ଚମତ୍କାର ଓ ଗରମ ଥାଏ, ନଗର ଗିର୍ଜାର ଗମ୍ବୁଜଉପରେ ସୁନାରଙ୍ଗର ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ଚକଚକ କରୁଥାଏ ଓ ତଳେ ଚଟାଣ ଉପରେ ପଥର ଫାଙ୍କରୁ କଅଁଳିଥିବା ଘାସ ଉପରେ ଲୁଚକାଳି ଖେଳିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବ୍ୟବସାୟ କରିବା ଉପରୁ ନିଷେଧ ଉଠାଇ ଦିଆଯାଇଥାଏ ଏବଂ ସହରର କିଞ୍ଚିତ୍ ବେପାରବଣିଜ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଥାଏ ।

ମସ୍କୋରେ ପହଞ୍ଚି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କହିଲେ—

‘‘ଭାସିଆ, ଏଠି ତୋତେ କୌଣସି ଗୋଟାଏ କାମ କରିବାକୁ ହେବ ।’’

‘‘ମୋର ପଢ଼ିବାକୁ ମନହେଉଚି ।’’

‘‘ନିଶ୍ଚୟ ।’’

‘‘ଆପଣା ମନରୁ ମୁଁ ମୋ’ ମାଆର ଛବିଟିଏ ବି ଆଙ୍କିବି ।’’

‘‘ଭାରି ଭଲକଥା । କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ତୋତେ ଛବିଅଙ୍କା ଶିଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୁ ଆଗରୁ କେବେ ଛବି ଆଙ୍କିଚୁ ?’’

‘‘ପିଲାଦିନେ ଅଙ୍ଗାରରେ ଗାର ପକାଇ ମୁଁ କେତେ କଣ ଆଙ୍କୁଥିଲି ।’’

‘‘ବେଶ୍, ତା’ହେଲେ ସେକଥା ଦେଖାଯିବ ।’’

ଛବି ଆଙ୍କିବା ବିଦ୍ୟାପ୍ରତି ଭାସିଆ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଇଲା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଶିଳ୍ପସ୍କୁଲରେ ଡିଜାଇନ୍ ଶିଖିବାପାଇଁ ତା’ର ଭାରି ଆଗ୍ରହ ହେଲା । ଆପଣାର କେତେକ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଡାକ୍ତର ତାକୁ ସ୍କୁଲରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଇଦେଲେ । ସେ ସେଠାରେ ଛପା, ବହିବନ୍ଧା ଓ ବହିରେ ଡିଜାଇନ୍ କରିବା କାମମାନ ଶିଖିଲା ।

ଡାକ୍ତର ଓ ଭାସିଆ ଏକାଠି ମିଶି ଗୋଟିଏ କାମ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଡାକ୍ତର ନାନାଦି ବିଷୟରେ ଟଟିବହିମାନ ଲେଖିଲେ, ଭାସିଆ ତାକୁ ନେଇ ଛପାଇ ଆଣିଲା । ତା'ପରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପୁରୁଣା ବହିର ଦୋକାନମାନଙ୍କରେ ବିକିବାଲାଗି ଦେଇ ଦିଆଗଲା ।

ଏହି ବହିଗୁଡ଼ିକ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆପଣାର ଦର୍ଶନ, ଔଷଧ ବିଷୟରେ ଆପଣାର ମତାମତ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ରୋଗ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟାଖ୍ୟା, କ୍ରମବିକାଶବାଦ ଉପରେ ତାଙ୍କର ବିଚାର, ଜୀବନର ଜୀବବିଜ୍ଞାନୀ ଭୂମି ହିସାବରେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିବାଦର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ଧର୍ମ ଓ ଇତିହାସ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ବିଚାରମାନ, ଏହିପରି ନାନାକଥା ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଥିଲେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ କବିତା, ଛୋଟ ଗଳ୍ପ ଏବଂ ସେ ଏବେ ଦେଖିଆସିଥିବା ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଜୀବନ-ଚିତ୍ରଣମାନ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା । ପୁସ୍ତକାଗ୍ରହୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏଗୁଡ଼ିକର ବେଶ୍ ବିକ୍ରୟ ହେଲା ।

ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡାକ୍ତର ଏବଂ ଭାସିଆ ଏକାଠି ରହିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ଥର ଗୋଟିଏ ଭଙ୍ଗାଘରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଭଙ୍ଗାଘରକୁ ବସା ବଦଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ତଥାପି କୌଣସିଟି ବାସଯୋଗ୍ୟ ଓ ସୁବିଧାଜନକ ମନେ ହେଲା ନାହିଁ ।

ମସ୍କୋରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ତାଙ୍କର ପୁରୁଣା ଘରଟି ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ଯାଇ ଶୁଣିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ପରିବାର ମସ୍କୋ ଫେରି ଏହିଘରେ ରହିନଥିଲେ । ସେମାନେ ଦେଶାନ୍ତର ହୋଇ ଯିବା ପରେ ଏହି ଘରଟି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ନାମରେ ଲେଖାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ପୁରୁଣା ଜିନିଷପାତି ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ସୁଦ୍ଧା ନଥିଲା । ପୁରୁଣା ପଡ଼ୋଶୀମାନେ ମଧ୍ୟ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା କରି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କଠାରୁ ବାଆଁରେଇ ହୋଇ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁନଥିଲେ ।

ମାର୍କେଲ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଏଠାରେ ରହୁନଥିଲା । ଏହାଭିତରେ ତା'ର ଅନେକ ଉନ୍ନତି ଘଟିଥିଲା ଏବଂ ସେ ସହରର ଆଉଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଗୃହ-ପରିଚାଳକ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିଚାଳକ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏକ ବଡ଼ କୋଠାଘର ତାହାର ଅଧୀନରେ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମାର୍କେଲ୍ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ତା'ର ପୁରୁଣା ଛୋଟିଆ ଘରଟିରେ ସେ ରହୁଥିଲା । ବଡ଼ଘରର କାଛ ଓ ପାଣି ପାଇପ୍‌ମାନ ଶୀତରେ ଫାଟି ଖରାପ ହୋଇଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଛୋଟ ଘରଟିକୁ ବେଶ୍ ଗରମ ରଖିବା ସମ୍ଭବ ହେଉଥିଲା ।

କିଛିଦିନ ପରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କ ସହିତ ଭାସିଆର ଏହି ବନ୍ଧୁତା ଥଣ୍ଡା ପଡ଼ିଆସିଲା । ଏହା ଭିତରେ ଭାସିଆର ଅନେକ ଉନ୍ନତି ହୋଇଥିଲା । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭେରେତେନିକିର ସେହି ମଇଳା ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥିବା, ଖାଲିଗୋଡ଼ ମ୍ଳେଚ୍ଛ ପିଲାଟି ପରି ନିଜକୁ ଭାବୁନଥିଲା ବା କଥା କହୁନଥିଲା, ବିପ୍ଳବଦ୍ୱାରା ଘୋଷିତ ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଅତିସ୍ୱଚ୍ଛତା ତାକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥିଲା ଏବଂ ଡାକ୍ତରଙ୍କର କଳ୍ପନାମୟ ଅସ୍ପଷ୍ଟ କଥାରେ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳତା ଓ ଭ୍ରମ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଚି ବୋଲି ସେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଡାକ୍ତର ବିଭିନ୍ନ ସରକାରୀ ବିଭାଗକୁ ଯିବାଆସିବା କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପରିବାରବର୍ଗ ଯେପରି ପୁନର୍ବାର ରୁଷିଆକୁ ଫେରିଆସିବେ, ସେ ସେଥିପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ନିଜେ

ପାରିସ୍ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇଆସିବାଲାଗି ନିଜପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସେ ଏକ ପାସ୍‌ପୋର୍ଟ ଯୋଗାଡ଼ କରୁଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ଅଧାପନ୍ତରିଆ ଉଦ୍ୟମମାନ ଦେଖି ଭାସିଆ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ସେ ଅନେକ ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଦୋଷ ଦେଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଅବଶ୍ୟ ଏସବୁ ସମାଲୋଚନା ପାଇଁ ଡାକ୍ତର ମନଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅପମାନିତ ବୋଧ କରୁନଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଭାସିଆ ସହିତ ତାଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧ କ୍ରମେ ଛିଡ଼ିଛିଡ଼ି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶେଷକୁ ଏହା ଏକାବେଳେକେ ଛିଡ଼ିଗଲା ଓ ସେମାନେ ଅଲଗା ହୋଇଗଲେ । ଡାକ୍ତର ସେଠୁ ଚାଲିଯାଇ ମାର୍କେଲ ପାଖରେ ରହିଲେ । ମାର୍କେଲ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଘର ଠିକ୍ କରି ରଖିଥିଲା । ଏହି ଘରେ ଆଗେ ସ୍ୱେଙ୍‌ଟିସ୍କିଟ୍‌ସ୍କି ପରିବାର ବାସ କରୁଥିଲେ । ଘର ବୋଇଲେ ଭଙ୍ଗା ପୁରୁଣା ଗାଧୁଆ ଘରଟିଏ, ତାକୁ ପୁଣି ଲାଗି କରି ଗୋଟିଏ ଝରକାଥିବା ବଖରାଏ ରହିବାଘର ଏବଂ ଭଙ୍ଗା ରୋଷେଇଘରଟି । ସେହି ଘରେ ଯାଇ ରହିବାପରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଡାକ୍ତରୀ କାମ ଛାଡ଼ିଦେଲେ, ଆପଣାପ୍ରତି ବଡ଼ ଅବହେଳା କଲେ, ଆପଣାର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ରଖିଲେ ନାହିଁ ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦରିଦ୍ର ଭାବରେ ଜୀବନ କଟାଇଲେ ।

୬

ଶୀତକାଳର ଏକ ଧୂସର ରବିବାର । ଛାତମାନଙ୍କରୁ ଖମ୍ବାକାରରେ ଓ ଝରକାରୁ ସରୁଆ କଳା ଝରଣାପରି ଉପରକୁ ଧୂଆଁ ଉଠୁଥିଲା । ସହର ଜୀବନର ସୁଖସୁବିଧାମାନ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇ ନଥିଲା । ସହରର ଅଧିବାସୀମାନେ ଭଲକରି ଗାଧୋଇବାରେ ସୁବିଧା ପାଉନଥିଲେ, ସର୍ଦ୍ଦି ଓ ବଥ ପ୍ରଭୃତି ନାନାପ୍ରକାର ରୋଗ ଭୋଗୁଥିଲେ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ରବିବାର ପରି ଆଜି ମଧ୍ୟ ମାର୍କେଲର ପରିବାର ଘରେ ଥିଲେ, ବାହାରକୁ ଯାଇନଥିଲେ ।

ରୋଷେଇ ଘରେ ପଡ଼ିଥିବା ବଡ଼ ଟେବୁଲ୍‌ଟି ଉପରେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଭୋଜନରେ ବସିଥିଲେ । ଆଗେ ପଡ଼ିରେ ରୋଟି ଦିଆଯାଉଥିଲା ବେଳେ ଏହି ଟେବୁଲ ଉପରେ ଲୋକମାନଙ୍କର କୁପନ୍ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଉଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକର ପଡ଼ି ଅନୁସାରେ ରୋଟି ଓଜନ କରି ଦିଆଯାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପଡ଼ି ଉଠିଗଲାଣି । ମାର୍କେଲ-ପରିବାର, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆପ୍ୟାୟନର ସହିତ ଭୋଜନ କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି ।

ଘରଭିତରଟା ଭାରି ଗରମ ଥାଏ । ଘରଭିତରେ ଥିବା ଷ୍ଟୋଭ୍‌ଟି ଦାଉଦାଉ ହୋଇ ଜଳୁଥାଏ । ମାର୍କେଲର ସ୍ତ୍ରୀ ଆଗାଫିଆ ଷ୍ଟୋଭ୍ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ତା'ର ମୁହଁରୁ ଗମଗମ ଝାଳବୋହି ଷ୍ଟୋଭ୍‌ର ନିଆଁରେ ଜକଜକ ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ସେ ଷ୍ଟୋଭ୍ ଭିତରେ କେକ୍ ତିଆରି କରୁଥାଏ । ଏହି ସମୟରେ ହାତରେ ଦୁଇଟି ବାଲ୍‌ଟି ଧରି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଘର ଭିତରକୁ ଆସିଲେ ।

"ପେଟ ପୂରାଇ ଖାଅ ।"

''ଆସ, ଆସ, ବସ, ଆମ ସହିତ ଖାଇବସ ।''

''ଧନ୍ୟବାଦ, ମୋର ଖିଆ ସରିଚି ।''

''ତୁମେ ଯାହା ଖାଇଥିବ, ସେକଥା ଆମକୁ ଜଣାଅଛି । ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ବସି ଉଷୁମ ଉଷୁମ କିଛି ଖାଇବାକୁ ତୁମେ କାହିଁକି ମନା କରୁଚ । ଏପରି ଭଲ ଖାଇବା ଜିନିଷକୁ ତୁମେ ସେପରି ନାକ ଟେକିଦେଉଚ କାହିଁକି ?''

''ନାଇଁ, ପ୍ରକୃତରେ ଧନ୍ୟବାଦ... କବାଟଟାକୁ ଏପରି ମେଲା ରଖି ମୁଁ ବାହାରର ଥଣ୍ଡାପବନକୁ ଘରଭିତରକୁ ଆଣୁଚି ବୋଲି ମୁଁ ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ । ମୁଁ ଗାଧୁଆ କୁଣ୍ଡଟି ସଫା କରି ସାରିଲିଣି ଓ ସେଥିରେ କିଛି ପାଣି ଭରି ରଖିବାକୁ ଚାହୁଚି । ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଥର ମୋତେ ଏହିବାଟେ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୁମମାନଙ୍କୁ ଏପରି କଷ୍ଟ ଦେଉଚି ବୋଲି ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ କୌଣସି ଜାଗାରୁ ପାଣି ଆଣିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।''

''ଆମପାଖରେ ଘିଅଦୁଧ ସିନା ନାହିଁ, ପାଣି ଯଥେଷ୍ଟ ଅଛି । ତୁମେ ଯେତେଇଚ୍ଛା ପାଣି ନେଇପାର । ଏଥିପାଇଁ ତୁମକୁ କୌଣସି ପଇସା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।''

କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ପଞ୍ଚମ ଓ ଷଷ୍ଠ ବାଲ୍‌ଟି ଭରିବାପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ତୃତୀୟ ଥର ସେହି ବାଟଦେଇ ଗଲେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର କଥାର ସ୍ୱର ବଦଳି ଯାଇଥିଲା ।

''ତୁମେ କିଏ ବୋଲି ମୋର କ୍ଲାଇଁମାନେ ମୋତେ ପଚାରୁଚନ୍ତି । ମୁଁ ତୁମର ପରିଚୟ ଦେଉଚି, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ମୋ' କଥାକୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁଚନ୍ତି । ତୁମେ ବାଟଯାକ ପାଣି ଇଡ଼ି ଇଡ଼ି ଯାଉଚ । ମୋ'କଥାକୁ କିଛି ଖରାପ ବୋଲି ବିଚାରିବ ନାହିଁ । ହୋସିଆର, ଚଟାଣ ଉପରେ ଯେପରି ଆଦୌ ପାଣି ନପଡ଼େ । କେଡ଼େ ଅଖାଡୁଆ ମଣିଷ, ସେଇ ଦୁଆର ବନ୍ଧଟା ଉପରେ ତୁମେ କିପରି ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ପାଣି ଢାଳି ଦେଇଗଲ, କଣ ତୁମକୁ ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ ? ତୁମେ ସତରେ କେଡ଼େ ଅସଣ୍ଢଣା କହିଲ, କବାଟଟାକୁ ଟିକିଏ ଭଲକରି ବନ୍ଦ କରିଦେବାକୁ କଣ ତୁମର ହାତ ଚଳୁ ନାହିଁ ? ଘର ଭିତରକୁ ପରା ଥଣ୍ଡା ପବନ ପଶିଆସୁଚି ? ହଁ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ତୁମର ପରିଚୟ ଦେଲି ଯେ ସେମାନେ ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ କଲେ ନାହିଁ । ତୁମ ପିଛା କାହିଁକି ଏତେ ପଇସା ଖରଚ-ହୋଇଥିଲା କେଜାଣି ? ତୁମେ ପଢ଼ିଥିବା ଏତେଏତେ ପାଠ କୁଆଡ଼େ ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ ହୋଇଗଲା, କହିବଟି ।''

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ପଞ୍ଚମ ଓ ଷଷ୍ଠଥର ଆସିବାବେଳେ ମାର୍କେଲ ଭ୍ରୁକୁଞ୍ଚିତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

''କଣ ପାଣିନେବା ଲାଗିଥିବ ? ଆରେ ବାବୁ, ସବୁକଥାର ଗୋଟାଏ ସୀମା ରହିଚି । ବୁଢ଼ାଟିଏ ଆସି ହେଲଣି, ଏତିକି ବୁଦ୍ଧି ହେଉ ନାହିଁ ? ସାନଝିଅ ମାରିନା ତୁମ ପକ୍ଷର ହୋଇ କହୁଚି ବୋଲି, ନଚେତ୍ ତୁମେ ଯେଡ଼େବଡ଼ ଘରର ପୁଅ ହୋଇଥାଅ ପଛକେ, ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ କବାଟ ବନ୍ଦ କରିଦିଅନ୍ତି । ମାରିନାକୁ ତୁମର ମନେ ଅଛି ନା ନାହିଁ ? ହେଇ ଟେବୁଲ୍‌ର ସେକଣକୁ ଯିଏ

ବସିଚି, ସେଇ । ମୋ'କଥାଶୁଣି ସେ ନାଲ୍ଲ ପଡ଼ିଗଲାଣି । 'ବାପା, କାହିଁକି ତାଙ୍କୁ ବାଧିଲାପରି ଏତେ କଥାମାନ କହୁଚ ?'—ସେ ବାରବାର ଆପତ୍ତି କରୁଚି । ମୁଁ କାହିଁକି ତୁମକୁ ବାଧିଲାପରି କଥା କହନ୍ତି ? ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ କେନ୍ଦ୍ର ଡାକଘରେ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ବିଭାଗରେ କାମ କରୁଚି, ତାଙ୍କୁ ବିଦେଶୀ ଭାଷା ମଧ୍ୟ ଜଣାଅଛି । ତୁମପାଇଁ ତା'ର ଭାରି ସହାନୁଭୂତି । ସେ କହୁଚି, ''ତାଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ ଭାରି ମନ୍ଦ ।'' କିନ୍ତୁ ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ କଣ କରିବି ? ସତେ ଯେପରି ମୁଁ ତୁମର ଭାଗ୍ୟକୁ ମନ୍ଦ କରିପକାଇଲି । ତୁମେ ସାଇବିରିଆକୁ କାହିଁକି ପଳାଇଲ କି ? ସେଥିପାଇଁ ତୁମେ ନିଜେ ଦୋଷୀ । ଆମକୁ ଦେଖିଲ, ଆମେ ଛାଡ଼ିଆ ନହୋଇ ଏହିଠାରେ ଦନ୍ତଧରି ରହିଲୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଏହିଠାରେ ନିରାପଦରେ ରହିଚୁ । ତେଣୁ ତୁମେ ଆପଣାକୁ ଦୋଷ ଦିଅ । ଟୋନିଆର ଯତ୍ନ ନେଇଥିଲେ କଣ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶଦେଶ ହୋଇ ବୁଲୁଥାନ୍ତା ? ସେକଥାରେ ମୋର କଣ ଅଛି, ତୁମକଥା ତୁମେ ବୁଝିବ । କିନ୍ତୁ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ପାଣି ନେଇ ତୁମେ କଣ କରିବ କହିଲ ? ତୁମକୁ ଧନ୍ୟ ଆଉ ତୁମ ପାଣିକୁ ଧନ୍ୟ । ତୁମର ଢଙ୍ଗଦେଖି ତୁମଉପରେ ରାଗିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୋର ଇଚ୍ଛା ହେଉ ନାହିଁ ।

ସମସ୍ତେ ଠୋ'ଠୋ' ହୋଇ ହସିଉଠିଲେ । ଖାଲି ମାରିନା ଭଣଭଣ ମୁହଁକରି ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲା ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । ତା'ର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଶୁଣି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଯିବାର କୌଣସି କାରଣ ଅନୁମାନ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

''ମାର୍କେଲ, ମୋର ଅନେକ ମଇଳା ଲୁଗାପଟା ସଫା କରିବାର ଅଛି । ଚଟାଣକୁ ମଧ୍ୟ ପୋଛିକରି ଧୋଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ।''

ସମସ୍ତେ ଏକଥା ଶୁଣି ବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲେ ।

''ଏସବୁ କଥା କହିବାକୁ ତୁମକୁ ଟିକିଏ ଲାଜ ବି ଲାଗୁ ନାହିଁ ? ମୋର ମନେହେଉଚି, କାଲିକି ତୁମେ ଗୋଟାଏ ଧୋବାଦୋକାନ ଦେବ ପରା ।''

ଆଗାଫିଆ କହିଲା ''ମୁଁ ମୋ' ଝିଅକୁ ଉପରକୁ ପଠାଇ ଦେଉଚି । ସିଏ ଯାହା ଧୁଆଧୋଇ କରିବାର ଥିବ, ସବୁ କରିଦେବ । କାହିଁକି ତୁମେ ତାଙ୍କୁ ଏପରି ଛିଗୁଲେଇ କରି କହୁଚ କହିଲ ? ସିଏ ତ ଏମିତି ବଢ଼ି ଆସିଚନ୍ତି ଯେ ମାଛିକୁ ମ' ବୋଲି କହିବେ ନାହିଁ ।''

''ନାଇଁ ନାଇଁ, ମାରିନା କାହିଁକି ମୋ'ପାଇଁ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ କଷ୍ଟ କରିବ ? ମୋ'ପାଇଁ ସେ କାହିଁକି ତାର ହାତକୁ ଅସନା କରିବାକୁ ଯିବ ? ମୁଁ ନିଜେ ନିଜେ ସବୁ ପାରିବି ।''

ମାରିନା କହିଲା ''ତୁମେ ହାତ ଅସନା କରିପାରିବ, ଆଉ ମୁଁ ପାରିବି ନାହିଁ, ନା ? ତୁମେ କାହିଁକି ଏପରି କଥାମାନ କହୁଚ, ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ?''

ମାରିନା ଜଣେ ଭଲ ଗାୟିକା ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା । ତା'ର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚମତ୍କାର ଥିଲା । ରବିବାର ଦିନ ଏହି ପାଣି ନେବା ଘଟଣାରୁ ଡାକ୍ତର ଓ ମାରିନାଙ୍କ ଭିତରେ କ୍ରମେ ଏକ ବନ୍ଧୁତାଭାବ ଜାତ ହୋଇଥିଲା, ଅନେକ ସମୟରେ ସେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଆସି ତାଙ୍କୁ ନାନା କାମରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।

ଦିନେ ଏହିପରି ଭାବରେ ସେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ରହିଗଲା ଓ ଆପଣା ଘରକୁ ଆଉ ଫେରି ଗଲା ନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚଙ୍କର ତୃତୀୟାପତ୍ନୀ ହୋଇ ରହିଲା । ଅବଶ୍ୟ ସେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣାର ପ୍ରଥମା ପତ୍ନୀକୁ ଛାଡ଼ପତ୍ର ଦେଇନଥିଲେ । ଆପଣାର ଏହି ବିବାହଟିକୁ ସେମାନେ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରି କଲେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନ ଜାତ ହେଲା । ଭାରି ଗର୍ବ କରି ମାର୍କେଲ ଓ ଆଗାଫିଆ ଆପଣାର ଝିଅକୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଭାରିଯା ବୋଲି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଗିର୍ଜାରେ ଭଲକରି ବିବାହଟା ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ବା ରେଜେଷ୍ଟ୍ରି ଅଫିସ୍‌ରେ ଲେଖାପଢ଼ା ମଧ୍ୟ ହେଲା ନାହିଁ ବୋଲି ବାପ ଭାରି କଳ୍ପନା ହେଲା । ''ତୁମେ କ'ଣ ପାଗଳ ହେଲ ? ଟୋନିଆ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚି ରହିଚି, ଇଏତ ଦୁଇଟା ମାଇପ କଲାପରି ହେଲା ।'' —ଆଗାଫିଆ କହିଲା । ମାର୍କେଲ ଉତ୍ତର ଦେଲା ''ଆଲୋ ତୁ କେଡ଼େ ବାଲୁରୀ କହିଲୁ ? ଏହି ବିବାହରେ ଟୋନିଆ କଥା ଉଠୁଚି କାହିଁକି ? ତା'କଥା ତ ମରିବା ସମାନ । ତାର ପକ୍ଷ ନେବାକୁ ଦେଶର କୌଣସି ଆଇନ୍ ନାହିଁ ।

ସେମାନଙ୍କର ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧସ୍ଥାନକୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ବେଳେବେଳେ ଥଟ୍ଟାକରି କୋଡ଼ିଏ ବାଲ୍‌ଟିର ପ୍ରେମ ପ୍ରସଙ୍ଗର ଫଳ ବୋଲି କହୁଥିଲେ । କୋଡ଼ିଏଟି ଅଧ୍ୟାୟ ଥିବା ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ଉପନ୍ୟାସ ପରି ।

ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଏକବାଗିଆ ଢଙ୍ଗ, ତାଙ୍କ ଘରର ସମସ୍ତ ମଇଳା ଓ ବିଶୃଙ୍ଖଳା, ତାଙ୍କର ଖିଆଲ ଓ ମନୋଭାବଗୁଡ଼ିକୁ ମାରିନା କେତେବେଳେ ହେଲେ ଖରାପ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରୁନଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଆପତ୍ତି, ରାଗ, ରୋଷ, ଉଦ୍‌ବେଗ ଓ ଉତ୍କଣ୍ଠାମାନ ସେ ସହ୍ୟ କରି ନେଉଥିଲା ।

ତାଙ୍କପ୍ରତି ତାର ଅନୁରକ୍ତି ଆହୁରି ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ତାଙ୍କର ଦୋଷରୁ ଅନେକ ସମୟରେ ସେମାନେ ନିଃସ୍ୱ ହୋଇ ପଡୁଥିଲେ । ଏହିପରି ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଏକାକୀ ରହିବାକୁ ନଦେବାପାଇଁ ସେ ଡାକଘରେ କରୁଥିବା ନିଜର କାମଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଦେଉଥିଲା । ସେଠାରେ ସମସ୍ତେ ତା'ର କାମର ଏତେ ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିଲେ ଯେ ବାରବାର ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କାମ ଛାଡ଼ି ଦେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ତାକୁ ପୁଣି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଥିଲେ । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କର ଖିଆଲ୍ ଅନୁସାରେ ତାକୁ ତାଙ୍କ ସହିତ ବାହାରକୁ ଯାଇ ବାରଘର ବୁଲି ନାନା କାମ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ଅନେକ ପରିବାରଙ୍କ ପାଇଁ ସେମାନେ କାଠ କାଟି ଦେଉଥିଲେ । ନୂତନ ଅର୍ଥନୈତିକ ନୀତି ଲାଗୁହେବାର ପ୍ରଥମ କେତେବର୍ଷ ଦଲାଲି କରି ଅନେକ ଲୋକ ଅନେକ ପଇସା କରି ନେଇଥିଲେ । କେତେକ କଳାକାର ଓ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ସରକାରୀ ମହଲ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ରହିଥିବା ନିକଟ ସମ୍ପର୍କର ସୁବିଧା ନେଇ ଆପଣାଲାଗି ଗୋଟିଏ ଚମତ୍କାର ଆରାମଦାୟକ ଘର ତିଆରି କରୁଥିଲେ । ଦିନେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଓ ମାରିନା ଜଣେ ଗୃହବାସୀର ଅଧ୍ୟୟନଗୃହକୁ କାଠ ବୋହିକରି ନେଉଥାନ୍ତି । ଘର ଭିତରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗାଲିଚାରେ କାଳେ କରତଗୁଣ୍ଡି ଲାଗିଯିବ, ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଅତି ହୋସିଆର ହୋଇ ଜୋତା ଟିପିଟିପି ଯାଉଥାନ୍ତି । ଗୃହବାସୀ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ବହି ପଢ଼ିବାରେ

ଏତେଦୂର ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଯେ ଅପମାନ ଦେଲାପରି ଏମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଥରେହେଲେ ଅନାଉନଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଘରଣୀ ଏମାନଙ୍କୁ ବୋଲ ବତାଉଥାନ୍ତି ଓ ମଜୁରି ଦେଉଥାନ୍ତି ।

"ସେ ଲୋକଟା ଏପରି ମନଦେଇ କଣ ପଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି ?"—ଚକିତ ହୋଇ ଡାକ୍ତର ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଗୃହବାସୀ ବହିର କଡ଼େ କଡ଼େ କଣସବୁ ଟିପିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଗୋଛାଏ କାଠନେଇ ତାଙ୍କର ପାଖ ଦେଇ ଚାଲିଗଲାବେଳେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ତାଙ୍କର କାନ୍ଧ ପଛରୁ ବହିଟି ଉପରେ ଆଖି ବୁଲାଇନେଲେ । ସେ ନିଜେ ଯେଉଁସବୁ ବହି ଲେଖି ଭାସିଆ ଜରିଆରେ ଛପାଇଥିଲେ, ଡେସ୍କ ଉପରେ ସେହି ବହିଗୁଡ଼ିକର ପହିଲି ସଂସ୍କରଣରୁ ଗଦାଏ ଥୁଆହୋଇ ରହିଥିଲା ।

୭

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଓ ମାରିନା ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ରାସ୍ତାରେ ବାସ କରୁଥାନ୍ତି, ତାହାର ଅଳ୍ପଦୂରରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତାରେ ଗର୍ଡ଼ନ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଘର ନେଇ ରହିଥାଏ । ମାରିନା ଓ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇଟି ଝିଅ । ବଡ଼ଝିଅ କାପ୍‌କା ପାଞ୍ଚ ବରଷର, ସାନ କ୍ଲାଭ୍‌କା ବର୍ତ୍ତମାନ କୋଡ଼ରେ ଅଛି, ମୋଟେ ଛଅମାସର ।

୧୯୨୯ ମସିହାର ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ ଆରମ୍ଭ ହେଉହେଉ ଭାରି ଗରମ ପଡ଼ିଥିଲା । ମୁଣ୍ଡରେ କୌଣସି ଟୋପି ନଦେଇ ଓ ଦେହରେ ପତଳା କମିଜଟିଏ ପିନ୍ଧି ଲୋକମାନେ ପଡ଼ିଶା ଘରମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ ସଙ୍ଗୋଳି ଯାଉଥିଲେ ।

ଗର୍ଡ଼ନର ବସାଘରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜିଭାଗୋ, ଡୁଡ଼ୋରୋଭ୍ ମାରିଆ ଓ ଜିଭାଗୋଙ୍କର ପିଲାମାନେ ବସିଚନ୍ତି । କିଛି ସମୟ ପରେ ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ମାରିନା ପଦାକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ପିଲାଦିନେ ଜିଭାଗୋ, ଡୁଡ଼ୋରୋଭ୍ ଓ ଗର୍ଡ଼ନ ଏକା ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲେ, ଅନେକ ବର୍ଷର ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବଡ଼ ଅଳସ ଭାବରେ ସେମାନେ ନାନାପ୍ରକାର କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ମଜ୍ଜି ରହିଥିଲେ ।

ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଭାବରେ କଥୋପକଥନକୁ ଚାଲୁ ରଖିବାକୁ ହେଲେ ମଣିଷ ପାଖରେ ଶବ୍ଦର ଏକ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଚୁର ଭଣ୍ଡାର ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ତିନିଜଣଙ୍କ ଭିତରୁ କେବଳ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କ ପାଖରେ ହିଁ ଏପରି ଏକ ଭଣ୍ଡାର ଥିଲା । ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣ କଥା କହିବାବେଳେ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଖୋଜି ଧନ୍ଦାଳି ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ଓ ଗୋଟାଏ କଥାକୁ ବାରବାର କହୁଥିଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ବୌଦ୍ଧିକ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ହିଁ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା । ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଧୀରଭାବରେ ବସି ସେମାନଙ୍କର କଥା ଶୁଣୁଥିଲେ ।

ଡୁଡ଼ୋରୋଭ୍ ଏବେ ତା'ର ପ୍ରଥମ ନିର୍ବାସନଦଣ୍ଡ ଭୋଗକରି ଦେଶକୁ ଫେରିଆସିଚି । ସେ ନିଜର ନାଗରିକ ଅଧିକାରମାନ ପୁଣି ଫେରିପାଇଚି ଏବଂ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆପଣାର ନିୟମିତ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବାର ଅନୁମତି ପାଇଚି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଆପଣା ନିର୍ବାସନ କାଳର କାହାଣୀମାନ କହୁଥିଲା । ସେ ଅତି ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ସବୁକଥା କହୁଥିଲା, ମନଭିତରେ କୌଣସି କପଟ ରଖୁନଥିଲା । ତା'ର ମନରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭୟ ନଥିଲା ।

ବିଚାରାଳୟରେ ପୋଲିସ୍ ତା' ବିରୋଧରେ ଯେଉଁସବୁ ଯୁକ୍ତି ଦେଖାଇଥିଲା, ଜେଲ୍‌ରେ ଥିବାବେଳେ ଓ ଖଲାସ ହେବାପରେ ତାକୁ ଯେପରି ବ୍ୟବହାରମାନ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଥିଲା, ତାକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଆସିଥିବା ବିଚାରକଙ୍କ ସହିତ ତା'ର ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କଥାବାର୍ତ୍ତାମାନ ହୋଇଥିଲା ଏହିସବୁର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ତାର ମାନସିକ ଧାରଣାମାନ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଇଚି, ରାଜନୀତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତା'ର ପୁରୁଣା ମତଗୁଡ଼ାକୁ ବଦଳାଇ ଦେଇ ତାହା ଅନେକ ବିଷୟରେ ତା'ର ଆଖି ଫିଟାଇ ଦେଇଚି ଏବଂ ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ତାହାକୁ ଅଧିକ ପରିପକ୍ୱ କରି ପାରିଚି ବୋଲି ତ୍ରୁଡ଼ୋରୋଭ୍ କହୁଥିଲା ।

ଏସବୁ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଗର୍ଡ଼ନ୍‌କୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରି ସେ ତ୍ରୁଡ଼ୋରୋଭ୍‌ର ସବୁ କଥାରେ ରାଜି ହୋଇଯାଉଥିଲା ।

ତ୍ରୁଡ଼ୋରୋଭ୍‌ର ନିଷ୍ଠାପରାୟଣ କଥାମାନ ସେହି ସମୟର ଏକ ସାଧାରଣ ଲକ୍ଷଣ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେହି କଥାଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ସାଧାରଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତି ହେଉଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ମାନିଯିବା ଓ ଆପଣାକୁ ଆଦର୍ଶ ସ୍ଥାନୀୟ ବୋଲି ଦେଖାଇ ହେବାର ମନୋବୃତ୍ତିମାନ ଏପରି ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ଯେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ସେଥିରେ ବଡ଼ ଅସ୍ୱସ୍ତି ଓ ବିରକ୍ତ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ସେ ଭାବୁଥିଲେ, ପାଶବଦ୍ଧ ଦାସମାନେ ହିଁ ଆପଣାର ପାଶକୁ ଆଦର୍ଶବୋଲି ଦେଖାଇ ହୁଅନ୍ତି ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ କହିଲେ, ''ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଯିବାକୁ ହେବ । ମିଶା, ତୁ ଏଥିପାଇଁ କିଛି ଖରାପ ଭାବିବୁ ନାହିଁ । ଏଠାରେ ଭାରି ଗରମ ଓ ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ଲାଗୁଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୋଲା ପବନରେ ଟିକିଏ ବୁଲିଆସିବା ଦରକାର ।''

''କିନ୍ତୁ ଏଠି ବି ତ ଝରକା ଖୋଲାରହିଚି । ବୋଧହୁଏ ଆମେ ସିଗାରେଟ୍ ଖାଇ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଧୂଆଁ ଛାଡୁଚୁ ବୋଲି ତୋତେ ଅସ୍ୱସ୍ତିକର ବୋଧ ହେଉଚି । ତୁ ଥିଲାବେଳେ ଆମର ଯେ ସିଗାରେଟ୍ ଖାଇବା ଆଦୌ ଉଚିତ ନୁହେଁ, ଆମେ ସେକଥା ଭୁଲିଯାଉଚୁ । ଏ ଘରଟା ଭିତରେ ଏପରି ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ଲାଗୁଚି ବୋଲି ସେଥିରେ ମୋର କୌଣସି ଦୋଷ ନାହିଁ । ଏଠି ଝରକାଗୁଡ଼ାକ ସେମିତି ତିଆରି ହୋଇଚି । ମୋ'ପାଇଁ ଆଉ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଖଣ୍ଡେ ଘର ଠିକ୍ କରିଦେବା ଉଚିତ ।''

''କିନ୍ତୁ ମିଶା, ମୋତେ ଯିବାକୁ ହେବ, ଆମେ ଅନେକ ବେଳହେଲା କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେଣି । ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଅନେକ ଧନ୍ୟବାଦ । ...ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଛଳନା କରୁନାହିଁ । ମୋ' ହୃଦଯନ୍ତ୍ର ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ରୋଗ ରହିଚି । ମୋର ହୃଦଯନ୍ତ୍ରର ମାଂସପେଶୀଗୁଡ଼ାକ କ୍ରମେ କ୍ଷୀଣ ହେବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି, ଯେ କୌଣସି ଦିନ ହୃଦଯନ୍ତ୍ର ଫାଟି ଯାଇପାରେ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ଚାଳିଶି ମଧ୍ୟ ହୋଇନାହିଁ ।

"ବାକେ କଥା, ବର୍ତ୍ତମାନ ତୋ'ର ସମାଧି-ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଯିବାକୁ ଆମର ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ତୁ ଆମଠାରୁ ଅଧିକ ଦିନ ଜୀଇବୁ ।"

"ଏଇ କେତେଦିନ ହେଲା ମୋର ହୃଦ୍‌ଯନ୍ତ୍ର ଭିତରେ ରକ୍ତସ୍ରାବ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଅବଶ୍ୟ ସେଥିରେ ସବୁବେଳେ ମୃତ୍ୟୁର ଆଶଙ୍କା ନଥାଏ । ଅନେକ ଲୋକ ଏକାବେଳେକେ ଭଲ ମଧ୍ୟ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ଏହା ଏକ ଆଧୁନିକ ରୋଗ । ଏକ ନୈତିକ କାରଣରୁ ଏହି ରୋଗଟି ହେଉଚି ବୋଲି ମୁଁ ଭାବୁଚି । ଆମ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ଆଜି ଏକ କୃତ୍ରିମ ନିୟମିତତାବଦ୍ଧ ଦ୍ୱୈତଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ନିୟତ ମଧ୍ୟ ହେଉଚନ୍ତି, ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୁଇପ୍ରକାର ଆଚରଣ କରିବାକୁ ପଡୁଚି । ଭିତରେ ମଣିଷ ଯାହାସବୁ ଭାବୁଚି ବା ଅନୁଭବ କରୁଚି, ସବୁବେଳେ ବାହାରେ ତାହାର ବିପରୀତ କଥାମାନ କହିଲେ, ଭିତରେ ଘୃଣା କରୁଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକପ୍ରତି ବାହାରେ ଆନୁଗତ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲେ, ଆପଣାର ଦୁଃଖ ଓ ଦୁର୍ଗତି ବଢ଼ାଉଥିବା ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକରେ ବାହାରେ ଆନନ୍ଦିତ ହେବାପରି ଦେଖାଇଲେ ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ରୋଗରେ ପୀଡ଼ିତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୁ ଡ୍ରୋରୋଭ୍, ଜେଲ୍‌ରେ ତୁ କିପରି ନୂଆକରି ଶିକ୍ଷିତ ହେଲୁ ଓ ପରିପକ୍ୱ ମଣିଷ ହୋଇ ବାହାରିଲୁ, ତୋ'ର ଏହି କଥାଗୁଡ଼ିକ ଶୁଣି ମୁଁ ଭାରି ଦୁଃଖିତ ହେଲି । ମୋ'ର ମନେହେଲା, ଯେପରି କୌଣସି ଘୋଡ଼ା ତା'ର ମଣହେବାର କଥାଗୁଡ଼ାକ ମୋ' ଆଗରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଚାଲିଚି ।

"ଏପରି କହିବା ତୋ'ର ଭାରି ଅନ୍ୟାୟ ।"—ଗର୍ଡ୍ଡନ ପ୍ରତିବାଦ କରି କହିଲା ।

"ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଯିବାକୁ ଦେବାକୁ ହେବ । ମୋର ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ପରି ଲାଗୁଚି । ମୁଁ ଆଦୌ ଅତିରଞ୍ଜିତ କରି କହୁନାହିଁ ।

"ନାଇଁ, ନାଇଁ, ତୁ କେବଳ ଚାଲିଯିବାର ବାହାନା କରୁଚୁ । ଆମକୁ ସିଧାସଳଖ ଉତ୍ତର ନଦେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ତୋତେ ଆଦୌ ଛାଡ଼ିଦେବୁ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୋର ରୀତିନୀତିକୁ ବଦଳାଇ ନୂଆମାର୍ଗରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ, ଏଥିରେ ତୁ ସମ୍ମତ ନା ଅସମ୍ମତ ? ଏ ବିଷୟରେ ତୁ କ'ଣ କରିବୁ ବୋଲି ଭାବିଚୁ ? ପ୍ରଥମତଃ ତୋତେ ଟୋନିଆ ଓ ମାରିନା ସହିତ ତୋ'ର ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି କହିବାକୁ ହେବ । ସେମାନେ ମଣିଷ, ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଯେକୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକପରି ଅନୁଭବ କରିବାର ଶକ୍ତି ରହିଚି, ସେମାନେ କେବଳ ତୋ'ର ମୁଣ୍ଡଭିତରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଅଶରୀରୀ ଧାରଣାମାନ ନୁହନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ତୋ'ପରି ଜଣେ ବିଚାରଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି ଏପରି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା ଘୋର ପରିତାପର ବିଷୟ । ଏସବୁ ଜଡ଼ତାକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ତୋତେ ପୁଣି ଜାଗ୍ରତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଅସୁନ୍ଦର ଔଦ୍ଧତ୍ୟ ତ୍ୟାଗକରି ଆପଣାର ଶକ୍ତି ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାମକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଓ ଡାକ୍ତରି ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସବୁରିପ୍ରତି ଏପରି ଏକ ଅପ୍ରୀତିକର ଉଦ୍ଧତ ଭାବ ଦେଖାଇଲେ ଆଦୌ ଚଳିବନାହିଁ ।

"ଆଛା ହେଉ, ମୁଁ ମୋର ଉତ୍ତର ଦେଉଚି ଶୁଣ । ଏହି କେତେଦିନ ହେଲା ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି କଥାମାନ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି । ତୁମମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ନିର୍ଭର ଜବାବ ଦେଇ କହୁଚି ଯେ

ଅଳ୍ପଦିନରେ ନିଶ୍ଚୟ ମୋର କୌଣସି ନା କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ । ସବୁ କଥା ସମୟ ଅନୁସାରେ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ, ଅତିଶୀଘ୍ର ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ । ବଞ୍ଚିରହିବା ପାଇଁ ମୋ'ଭିତରେ ଏକ ବଳବତୀ ଇଚ୍ଛା ରହିଚି, ତୁମେମାନେ କେହି ତାହା ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିବନାହିଁ । ଏହି ବଞ୍ଚି ରହିବାର ଇଚ୍ଛାର ଅର୍ଥ ହେଉଚି ଆହୁରି ଉପରକୁ ଯିବାର ଇଚ୍ଛା, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାରେ ଇଚ୍ଛା, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାରେ ପହଞ୍ଚିବାର ଇଚ୍ଛା ।

"ମିଶା, ଟୋନିଆ ପ୍ରତି ତୋ'ର ଯେମିତି ସହାନୁଭୂତି ରହିଥିଲା, ମାରିନା ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ସହାନୁଭୂତି ରହିଚି ଦେଖି, ମୁଁ ଭାରି ଖୁସୀ ହେଲି । କିନ୍ତୁ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରୁ କାହାରି ସହିତ ମୋର କୌଣସି ବୈରଭାବ ନାହିଁ । ସେହି ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ବା ଆଉ କାହାସହିତ ମୁଁ କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ବସିନାହିଁ ।

"ହଁ, ତୋତେ ଗୋଟିଏ ସୁସମ୍ବାଦ ଦେବାର ଅଛି । ଏହି କେତେଦିନ ହେଲା ମୁଁ ପାରିସ୍‌ରୁ ଚିଠି ପାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଚି । ପିଲାଏ ଭଲ ଅଛନ୍ତି, ବଡ଼ ହୋଇଗଲେଣି ଓ ଆପଣା ବୟସର ଅନେକ ଫରାସୀ ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ସାଙ୍ଗ ହୋଇଗଲେଣି । ସାଶା ହାଇସ୍କୁଲ ପାଠ ଶେଷ କରିବାକୁ ଯାଉଚି । ମାଶା ଅଳ୍ପଦିନରେ ହାଇସ୍କୁଲରେ ଯାଇ ଭର୍ତ୍ତି ହେବ । ମାଶାକୁ ମୁଁ ଆଜିଯାଏ ଦେଖିନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ଫରାସୀ ନାଗରିକ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଶୀଘ୍ର ଏ ଦେଶକୁ ଫେରିଆସିବେ ଏବଂ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସବୁ ଅବସ୍ଥା ସୁଧୁରିଯିବ, ବର୍ତ୍ତମାନର ସମସ୍ତ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ସତ୍ତ୍ୱେ ମୋ' ମନରେ ଏହିପରି ଏକ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଚି ।

"ଟୋନିଆ ଓ ମୋର ଶଶୁର ମାରିନା ଓ ତା'ର ପିଲାଙ୍କ ବିଷୟରେ ସବୁ ଖବର ପାଇଚନ୍ତି ବୋଲି ମୋର ମନେହେଉଚି । ଅବଶ୍ୟ ଚିଠିରେ ମୁଁ ଏସବୁ କିଛି କେବେ ଲେଖିନାହିଁ । ସେମାନେ ହୁଏତ ଆଉ କାହାଠାରୁ ଶୁଣିଥିବେ । ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡର ଆଲେକଜାଣ୍ଡ୍ରୋଭିଚ୍ ହେଉଚନ୍ତି, ବାପା, ତେଣୁ ଏହି ସମ୍ବାଦରେ ସେ ରୁଷ୍ଟ ଓ ଆହତ ହେବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । ସେହି କାରଣରୁ ଆମର ଚିଠି ଦିଆନିଆ ମଝିରେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପାଇଁ ବନ୍ଦହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ମସ୍କୋ ଫେରିଆସିବା ପରେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ମୁଁ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲି, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ହଠାତ୍ ଚିଠି ଲେଖିବା ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

"କିନ୍ତୁ ଏବେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ପୁଣି ଚିଠିପତ୍ର ଦେଲେଣି, ପିଲାଏ ମଧ୍ୟ ଚିଠି ଦେଉଚନ୍ତି । ସେମାନେ ଅତି ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିଠିମାନ ଲେଖୁଚନ୍ତି । କୌଣସି କାରଣରୁ ସେମାନେ ଟିକିଏ ଛାଡ଼ି ଛାଡ଼ିଗଲା ପରି ମୋର ମନେହେଉଚି । ହୁଏତ ଟୋନିଆ ଆଉ କାହାରି ପରିଚୟରେ ଆସିଚି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସେ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ରୀତିମତ ଚିଠି ଲେଖୁଚି । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଏତିକି ଥାଉ, ମୁଁ ଆଉ କଥା କହିପାରୁ ନାହିଁ । ଏଇ ଘରଭିତରେ ଅଧିକ ବସିରହିଲେ ମୋର ହୃଦ୍‌ଯନ୍ତ୍ର ନିଶ୍ଚୟ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇପଡ଼ିବ । ମୁଁ ଯାଉଚି । ବିଦାୟ ।"

ପରଦିନ ସକାଳେ ମାରିନା ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଗର୍ଡ଼ନର ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ସେ ବଡ଼ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ଓ ବ୍ୟାକୁଳ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ଘରେ ପିଲାଙ୍କୁ କାହାପାଖରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ

ଆସିଥାନ୍ତା, ତେଣୁ କୋଡ଼ପିଲାଟିକୁ କମ୍ବଳରେ ଗୁଡ଼ାଇ କାଖରେ କାଖେଇଥିଲା ଏବଂ ଆର ହାତରେ କାପ୍‌କାର ହାତ ଧରିଥିଲା । କାପ୍‌କା ତା'ପଛେ ପଛେ ଟାଣି ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ପରି ଚାଲୁଥିଲା ।

"ମିଶା, ଏଠି ୟୁରା ଅଛି ?" —ବଡ଼ ତ୍ରସ୍ତଭାବରେ ସେ ପଚାରିଲା ।

"କାଲି ରାତିରେ କଣ ସେ ଘରକୁ ଫେରି ନାହିଁ ?"

"ନା—।"

"ତେବେ ଡୁଡ୍ରୋରୋଭ୍ ଘରେ ଥିବ ।"

"ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଇଠୁ ଆସିଲି । ଡୁଡ୍ରୋରୋଭ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଇଚି । କିନ୍ତୁ ପଡ଼ିଶାଲୋକେ ୟୁରାକୁ ଭଲକରି ଜାଣନ୍ତି । ସେମାନେ କହୁଚନ୍ତି ଯେ ୟୁରା କାଲି ସେଠାକୁ ଯାଇ ନାହିଁ ।

"ତେବେ କୋଉଠିକି ଯାଇଥିବ ?"

ମାରିନା କ୍ଲାଉ୍‌କାକୁ କାଖରୁ ସୋଫାଉପରକୁ ଓହ୍ଲାଇଦେଲା ଏବଂ ବିକଳଭାବରେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

୮

ଗର୍ଡ଼ନ ଓ ଡୁଡ୍ରୋରୋଭ ଦୁଇଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାରିନାକୁ ଏକୁଟିଆ ଛାଡ଼ିକରି ଯିବାକୁ ସାହସ କଲେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ପାଳିକରି ତାକୁ ଜଗି ରହିଲେ ଓ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଖୋଜିବାକୁ ଗଲେ । ଯେତେ ଜାଗାରେ ସେ ରହି ଯାଇଥିବ ବୋଲି ଅନୁମାନ କଲେ, ସବୁ ଜାଗା ଖୋଜି ଆସିଲେ । ତାଙ୍କର ଯେତେ ଯୁଆଡ଼େ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ, ସମସ୍ତଙ୍କର ଘରକୁ ଯାଇ ଦେଖିଆସିଲେ, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତାଙ୍କୁ ଖୋଜି ବାହାର କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ତାଙ୍କର ଖବର ମିଳୁ ନାହିଁ ବୋଲି ସେମାନେ ପୋଲିସ୍‌ରେ ଖବର ଦେଇନଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ନାମରେ କୌଣସି ପୋଲିସ୍ ରେକର୍ଡ଼ ନଥିଲା । ତଥାପି ତାଙ୍କପରି ଜଣେ ଜଣାଶୁଣା ଲୋକ ପ୍ରତି ପୋଲିସ୍‌ର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରାଇବା ସେମାନେ ଉଚିତ ମନେ କଲେ ନାହିଁ । ହୁଏତ ଶେଷକୁ କୁଆଡ଼ୁ କିଛି ପତ୍ତା ନମିଳିଲେ ପୋଲିସ୍‌ର ସାହାଯ୍ୟ ନିଆଯାଇପାରେ ବୋଲି ସେମାନେ ଭାବିଥିଲେ ।

ତୃତୀୟ ଦିନ ବିଭିନ୍ନ ଡାକରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କଠାରୁ ଗର୍ଡ଼ନ, ଡୁଡ୍ରୋରୋଭ୍ ଓ ମାରିନା ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ସେମାନଙ୍କୁ ଏତେଦୂର ଅସୁବିଧା ଓ ଉଦ୍‌ବେଗରେ ପକାଇଥିବାରୁ ସେ ଦୁଃଖପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ଓ ତାଙ୍କୁ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଖୋଜିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ବୋଲି ସେ ଖୁବ୍ ଅନୁରୋଧ କରି ଲେଖିଥିଲେ । କାରଣ ଏସବୁ ଖୋଜିବା କେବଳ ବ୍ୟର୍ଥ ହିଁ ହେବ ।

ଆପଣାର ଜୀବନ ଉପରେ ଅଧିକ ମନୋନିବେଶ କରି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଶୀଘ୍ର ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ପୁଣି ଦୃଢ଼ କରି ଗଢ଼ିନେବାକୁ କିଛି ସମୟ ଏକାକୀ ରହିବାପାଇଁ ସେ

ଇଚ୍ଛା କରୁଚନ୍ତି ବୋଲି ଲେଖିଥିଲେ । କୌଣସି ଏକ ସ୍ଥାୟୀ କାମ ମିଳିଗଲେ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କ ମନଭିତରେ ଟିକିଏ ସ୍ଥିରତା ଆସିଗଲେ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ରହିଥିବା ସ୍ଥାନରୁ ବାହାରିଆସି ମାରିନା ଆଉ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ପୁଣି ଫେରିଆସିବେ ।

ମାରିନା ପାଖକୁ ସେ କିଛି ଟଙ୍କା ପଠାଉଚନ୍ତି ବୋଲି ଗର୍ଡ଼ନ ପାଖକୁ ଲେଖିଥିଲେ । ସେ ପିଲାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଘରେ ଗୋଟିଏ ଧାଈ ରଖାଇଦେବେ, ତାହାହେଲେ ମାରିନା ଆପଣାର କାମକୁ ଯାଇପାରିବ । କାଳେ ମନିଅର୍ଡ଼ର ରସିଦ୍‌ଟି ଆଉ କାହା ଆଖିରେ ପଡ଼ିଯିବ ଓ ତେଣୁ ମାରିନାର ଘରେ ଚୋର ପଶିବାର ଆଶଙ୍କା ରହିବ, ସେଥିପାଇଁ ସେ ତାହାପାଖକୁ ସିଧା ଟଙ୍କା ପଠାଉ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି କାରଣ ଦର୍ଶାଇ ଲେଖିଥିଲେ ।

ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ଟଙ୍କା ମଧ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଧାଈ ରହିଲା । ମାରିନା ଡାକଘରକୁ କାମ କରିବାକୁ ଗଲା । ଅବଶ୍ୟ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ ତାହାର ମନ ବଡ଼ ବିଚଳିତ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ଘଟଣାକୁ ୟୁରି ଆନ୍ଦ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାଭାବିକ ଖିଆଲ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ସେ ଆପଣାକୁ ବୁଝାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ତିନିଜଣଯାକ ଏକାଠି ବୁଲି ତାଙ୍କୁ ଖୋଜାଖୋଜି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ କିନ୍ତୁ ଏପରି ଖୋଜିବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରର୍ଥକ ଓ ନିଷ୍ଫଳ ବୋଲି ଅତିଶୀଘ୍ର ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ତାଙ୍କର ପତ୍ତା ମଧ ପାଇଲେ ନାହିଁ ।

୯

କିନ୍ତୁ ଏତେଦିନଯାଏ ସେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ମୋଟେ ଡାକେ ବାଟରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ।

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାହେବାର କିୟତ୍‌କାଳ ପୂର୍ବରୁ ସେ ଗର୍ଡ଼ନଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ସିଧା ଆପଣା ଘରଆଡ଼କୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ଶହେ ଗଜ ବାଟ ଯିବାପରେ ସମ୍ମୁଖ ଦିଗରୁ ତାଙ୍କର ଅଧା ଭାଇ ଏଭ୍‌ଗ୍ରାଫ୍‌କୁ ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ସେ ହଠାତ୍ ତାହାରି ଆଡ଼କୁ ଧାଇଁଗଲେ । ତିନିବର୍ଷ ହେଲା ସେ ତାକୁ କେବେହେଲେ ଦେଖି ନଥିଲେ, ତାହା ବିଷୟରେ କୌଣସି କଥା ଶୁଣିନଥିଲେ । ଏଭ୍‌ଗ୍ରାଫ୍ ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ଆସି ମସ୍କୋରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲା । ୟୁରି ଆନ୍ଦ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ ମାତ୍ର କେତୋଟି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ସେ ତାଙ୍କର ଯାବତୀୟ ଅସୁବିଧାଗୁଡ଼ିକୁ ବେଶ୍ ଅନୁମାନ କରିନେଇ ପାରିଲା ଏବଂ ସେହି ଭିଡ଼ରାସ୍ତା ଉପରେ ଆଉ କେତେ ଖୋଜ ଯିବା ପରେ ସେ ତାଙ୍କୁ ଏହି ଅସୁବିଧାରୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଏକ ବାଟ ମଧ ବତାଇଦେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ କେତେଦିନ ପାଇଁ ୟୁରି ଆନ୍ଦ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ରହିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ସେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲେ ।

କାମର୍‌ଗ୍ରର ରାସ୍ତାରେ ସେ ତାଙ୍କର ରହିବାଲାଗି ଗୋଟିଏ ଘର ଭଡ଼ା ନେଇଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା । ଯେପରି ସେ ଆପଣାର ଅଧୟନ ଓ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବେ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ଡାକ୍ତରଖାନାରେ କୌଣସି ଭଲଜାଗାରେ ରଖାଇ ଦେବାପାଇଁ ସେ ସବୁ ପ୍ରକାରେ ଚେଷ୍ଟା ଓ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା । ପାରିସ୍‌ରେ ତାଙ୍କର ପରିବାର କିପରି ଅଛନ୍ତି, କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି, ସେ ବିଷୟରେ ନିର୍ଭର ସମ୍ବାଦ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ମଧ

ସେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲା । ହୁଏତ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ ନିଜେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ହେବ ବା ସେମାନେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରିଆସିବେ । ଏଭ୍‌ଗ୍ରାଫ ନିଜେ ଏହି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ଭାଇର ଏହି ଅଯାଚିତ ସାହାଯ୍ୟ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କ ପ୍ରାଣରେ ନବୀନ ଆଶାର ସଞ୍ଚାର କଲା ।

୧୦

ତାଙ୍କ ନୂଆଘରର କବାଟ ଦକ୍ଷିଣମୁହାଁ ଥିଲା । ଏହି ଘରଟି ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କୁ କେବଳ ଏକ ରହିବାଘର ବା କେବଳ ଏକ ପଢ଼ିବାଘରଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବୋଧ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ତାଙ୍କର ଡେସ୍କ ଉପରେ ଗଦା ହୋଇଥିବା ଖାତାପତ୍ର ଓ କାଗଜମାନ ଯେପରି ତଥାପି ତାଙ୍କର ଯୋଜନା ଓ କଳ୍ପନାଗୁଡ଼ିକୁ ଧାରଣ କରି ରଖିବାକୁ ଏକାନ୍ତ ଅସମର୍ଥ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରାଣରେ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ । କୌଣସି ଶିଳ୍ପୀର ଚିତ୍ରଶାଳାରେ ଦରଅଙ୍କା ଚିତ୍ରମାନ କାନ୍ଥଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି ପଡ଼ିରହିଥିଲା ପରି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଗଜରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇନଥିବା ତାଙ୍କର ଅତିରିକ୍ତ କଳ୍ପନାମାନ ଘରର ବାୟୁମଣ୍ଡଳରେ ପ୍ରେତପରି ଭାସି ବୁଲୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏହି ନିବାସଗୃହଟି ତାଙ୍କୁ କଳ୍ପନାମୟ ଜୀବନର ଏକ ଭବ୍ୟ ଭୋଜ୍ୟଶାଳା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା, ନାନା ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ସ୍ୱପ୍ନବିପୁଳତାର ଭଣ୍ଡାର ଏବଂ ନାନା ଆତ୍ମୋଦ୍‌ଘାଟନ ଓ ଆତ୍ମପରିଚୟର ଗନ୍ତାଘର ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ଡାକ୍ତରଖାନାର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନଙ୍କ ସହିତ ଏଭ୍‌ଗ୍ରାଫ୍ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚଳାଇଥିଲା, ତେଣୁ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କର ନୂଆ କାମରେ ଯୋଗଦେବାର ଦିନ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ଏହି ବିଳମ୍ବ ହେତୁ ଆପଣାର ଲେଖାଲେଖି କରିବାଲାଗି ସେ ପ୍ରଚୁର ସମୟ ପାଇଲେ ।

କେବଳ ମହାନଗରୀର ଜୀବନ ଉପରେ ହିଁ ସେ ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ କବିତା ଲେଖିଥିଲେ ।

୧୧

ତାଙ୍କର ଖେଳାମେଳା କାଗଜପତ୍ର ଭିତରେ ପରେ ଏହିସବୁ ଟିପ୍ପଣୀମାନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥିଲା—

"୧୯୨୨ ମସିହାରେ ମୁଁ ମସ୍କୋନଗରୀକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲି । ନଗରୀର ଅଧିବାସୀମାନେ କିଏ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯାଇଥିଲେ, ଏହାର ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ନଷ୍ଟ ଛାରଖାର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ବିପ୍ଳବର ପରବର୍ତ୍ତୀ କେତେ ବର୍ଷର ଭୀଷଣ ପରୀକ୍ଷାପର୍ବକୁ ଅତିକ୍ରମ କରୁ କରୁ ଏହାର ଏହି ଦଶା ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ ଏହି ଦଶାର ଅନ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଲୋକସଂଖ୍ୟା ଅନେକ କମିଯାଇଛି, କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ କୌଣସି ନୂଆ ଘର ତିଆରି ହୋଇ ନାହିଁ । ପୁରୁଣାଗୁଡ଼ାକୁ ମରାମତି କରିବାଲାଗି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାହାରି ହାତ ବାଜି ନାହିଁ ।

''ତଥାପି ଏପରି ଏକ ଦୁଃସମୟ ଓ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ଏକ ଆଧୁନିକ ନଗରୀବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ । ଏକ ନୂତନ ଓ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରକାରର ଆଧୁନିକ କଳାସୃଷ୍ଟି ଲାଗି କେବଳ ନଗରୀ ହେଉଛି ଏକମାତ୍ର ପ୍ରେରଣାସ୍ଥଳ ।

''ପ୍ରତୀକବାଦୀମାନଙ୍କର ରଚନା ଭିତରେ ଥିବା ବିଚାର ଓ ବର୍ଣ୍ଣନାର ଅତିରିକ୍ତ ସଘନତାକୁ ଆମେ କେବଳ ଏକ ଶୈଳୀଗତ ଖିଆଲ କହି ଉଡ଼ାଇଦେଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ବସ୍ତୁଜଗତକୁ ମନୋଭୂମି ଉପରେ ଗ୍ରହଣ କରିନେବାପାଇଁ ଏହା ହେଉଛି ଏକ ନୂତନ ରୀତି, ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବନରୁ ହିଁ ଆହୃତ ହୋଇ ଆସିଚି ।

''ପ୍ରତୀକବାଦୀମାନଙ୍କର କବିତାର ପଂକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଅଗଣିତ ରୂପକ ଏକ କ୍ଷିପ୍ରଗତିସମ୍ପନ୍ନ ଭିଡ଼ ବାନ୍ଧି ରହିଥିଲା ପରି ଯେକୌଣସି ଏକ କାର୍ଯ୍ୟ ସଚଳ ସହରର ରାସ୍ତା ଆମର ମନୋଗଗନକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲିଯାଏ । ଏହାର ଜନସମୂହ, ଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ଗାଡ଼ି, ଘୋଡ଼ା ଓ ଏହି ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଭାଗର ମୋଟରଗାଡ଼ି ଓ ଗଳିରାସ୍ତାମାନ ଆମର ମନଭିତରେ ଆସି ମେଳା ଲଗାଇଦିଏ ।

''ଏହିପରି ପରିବେଶ ଭିତରେ ସାହିତ୍ୟର ତଥାପି ଗ୍ରାମ୍ୟ ସରଳତାକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ରହିବାକୁ ମୁଁ ଏକ ଅସମ୍ଭବ ବ୍ୟାପାର ବୋଲି କହିବି । ଯଦି କେଉଁଠି କିଏ ଏପରି ଚେଷ୍ଟା କରିବ, ତେବେ ତାହାର ସମସ୍ତ ଛଦ୍ମ ସତର୍କତା ଏକ ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରବଞ୍ଚନାରେ ହିଁ ପରିଣତ ହେବ । ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ପ୍ରକୃତି ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, ହୁଏତ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରେ ଥାକ ମରାହୋଇ ରହିଥିବା ପୋଥିଭିତରୁ ହିଁ ତାକୁ ପ୍ରେରଣା ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗର ଜୀବନ୍ତ ଭାଷା ଅତି ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଆମ ଯୁଗର ଭାବମୟ ଭୂମିରୁ ହିଁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଚି । ଏହି ଭାଷା ହେଉଛି ନଗର-ଜୀବନର ଭାଷା ।

''ମସ୍କୋନଗରୀର ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜନଗହଳି ଛକପାଖରେ ମୁଁ ବସା ନେଇ ରହିଚି । ଏଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ଓ ପିଚୁରାସ୍ତାର ଶୁଭ୍ର ଉତାପ ମୋର ଆଖି ଝଲସାଇ ଦେଉଚି, ଉଚ୍ଚ ଅଟ୍ଟାଳିକାଗୁଡ଼ିକର ବାତାୟନ ବାଟେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରତିଫଳନମାନ ବିଞ୍ଛିହୋଇ ପଡୁଚି, ଏହି ମେଘମାଳା ଓ ପଥଜାଲର ଉଦ୍ୟାନ ଭିତରେ ନଗରୀ ନିଶ୍ୱାସ ନେବାରେ ଲାଗିଚି । ମୋର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଏହି ମହାନଗରୀର ଜୀବନ ଆବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଚାଲିଚି, ମୋର ମାନସନେତ୍ରକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିନେଉଚି ଓ ଏହି ଜୀବନର ପ୍ରଶସ୍ତି ଗାଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ମାନସନେତ୍ର ଆକୃଷ୍ଟ କରି ଆଣିବାକୁ ଏହା ମୋତେ ପ୍ରରୋଚନା ଦେଇଯାଉଚି । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିଁ ମସ୍କୋନଗରୀ ମୋତେ ଆପଣାର କ୍ରୋଡ଼ରେ ଧରି ମୋର ପାଳନପୋଷଣ କରିଚି ଏବଂ ମୋତେ ଜଣେ କଳାକାର କରି ତିଆରି କରିଦେଇଚି ।

''ଆମର ଘରର ବାହାରେ ରାସ୍ତାଉପରେ ନିଶିଦିନ ଲାଗିରହିଥିବା ଏହି ଅବିରାମ ନିର୍ଘୋଷକୁ ଆଧୁନିକ ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମାଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ଅନୁଭବ କରିବା ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ । ସତେ ସଚଳ ଓ ଶବ୍ଦମୁଖର ଏହି ନଗରୀରୁ ହିଁ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଜୀବନର ଏକ ଅମିତ

ପରିଚୟ ମିଳିପାରିବ, ଠିକ୍ ଏହିପରି ଏକ ବିଚାରଭୂମି ଉପରେ ମୁଁ ନଗରୀର ଜୀବନ ବିଷୟରେ ମୋର ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିବି ।''

୧୨

ଅଗଷ୍ଟ ମାସର ଶେଷଭାଗକୁ ଦିନେ ସକାଳେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ରାସ୍ତାଉପରକୁ ଆସି ଟ୍ରାମ୍‌ଗାଡ଼ି ଧରିଲେ । ଆଜି ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ସେ ତାଙ୍କର ନୂଆ କାମରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ଯାଉଚନ୍ତି । ଏହି କାମ ଠିକ୍ କରିବା ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ସେ ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ ସେଠାକୁ ଥରେ ଦୁଇଥର ଯାଇଚନ୍ତି ।

ଟ୍ରାମ୍‌ଟା ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟଜନକ ଅବସ୍ଥାରେ ପକାଇଦେଲା । ଟ୍ରାମ୍‌ର ଇଞ୍ଜିନ୍‌ଟା ବିଗିଡ଼ି ଥିବାରୁ ଏଥିରୁ ନାନାପ୍ରକାର ଗୋଳମାଳ ବାହାରି ଟ୍ରାମ୍ ବାରବାର ଅଟକି ଯାଉଥିଲା । ହୁଏତ କୋଉଠି ଆଗରେ ଗୋଟିଏ ଶଗଡ଼ର ଚକା ଲୁହାଧାରଣା ଭିତରେ ପଶିଯିବାରୁ ପଛରୁ ଆସୁଥିବା ଟ୍ରାମ୍‌ଟି ମଧ୍ୟ ଅଟକି ରହିବାକୁ ବାଧ ହେଉଥିଲା ବା ଇଞ୍ଜିନ୍‌ରେ କୋଉଠି କଣ ଗୋଳମାଳ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ।

ଗାଡ଼ି ଅଟକିଗଲେ ଡ୍ରାଇଭର୍ ବାହାରକୁ ଆସି ରେଞ୍ଚ୍ ଧରି ଗାଡ଼ିଟିର ଚାରିପାଖରେ ଘେରାଏ ବୁଲି ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଚକତଳେ ପଶି ପଛପଟେ କଣସବୁ ଠୁକ୍‌ଠାକ୍ କରିବାରେ ଲାଗୁଥିଲା ।

ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟଗ୍ରସ୍ତ ଟ୍ରାମ୍‌ଟି ସକାଶେ ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିଯାଉଥିବା ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିଲେ । ପଛରୁ ଓ ଆଗରୁ ଆସି ଆଗରୁ ଠିଆହୋଇଥିବା ଟ୍ରାମ୍‌ଯୋଗୁ ରାସ୍ତା ଜାମ୍ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ହୁଏତ ଟିକିଏ ଶୀଘ୍ର ଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ମିଳିପାରିବ, ଏହି ଆଶାରେ ପଛ ଟ୍ରାମ୍‌ର ଯାତ୍ରୀମାନେ ଯାଇ ଆଗ ଟ୍ରାମ୍‌ରେ ବସିଯାଉଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେହି ଆଗ ଟ୍ରାମ୍‌ଟାର ଇଞ୍ଜିନ୍ ବିଗିଡ଼ିଯାଇ ତ ଏହି ଯାବତୀୟ ଅସୁବିଧା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ସେଦିନ ସକାଳୁ ଭାରି ଗରମ ହେଉଥାଏ ଏବଂ ଟ୍ରାମ୍‌ଭିତରେ ଭିଡ଼ରେ ଭାରି ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ଲାଗୁଥାଏ । ଏ ଟ୍ରାମ୍‌ରୁ ସେ ଟ୍ରାମ୍ ହେଉଥିବା ଜନସମୂହର ମୁଣ୍ଡଉପରେ ଖଣ୍ଡେ ନାଲି ଟହଟହ ମେଘ ଆକାଶର ଉପରକୁ ଉଠି ଉଠି ଯାଉଥାଏ । ତୋଫାନ ହେବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା ହେଉଥାଏ ।

ବାଆଁ ପାଖରେ ଝରକା ପାଖକୁ ଲାଗିକରି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ବସିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମନଭିତରେ ସେ କେତେକଣ ଭାବିବାର ଲାଗିଥାନ୍ତି, ତେଣୁ ଏକ ଅର୍ଦ୍ଧନିବିଷ୍ଟ ଧ୍ୟାନସହିତ ସେ ରାସ୍ତାର ଭିଡ଼ଭିତରେ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଉଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁଥାନ୍ତି । କାହାରି ଜଣକୁ ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଯାଉନଥାନ୍ତି ।

ଜଣେ ବୁଢ଼ୀ, ତାଙ୍କର ବାଳ ପାଚିଗଲାଣି, ମୁଣ୍ଡଉପରେ ଫୁଲପକା ଟୋପିଟିଏ ପିନ୍ଧିଚନ୍ତି । ଦେହରେ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ପୋଷାକଟିଏ, ରାସ୍ତାଦେଇ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ଯାଇ ଯାଇ ସେ ବଡ଼ ଧଇଁସଇଁ ହୋଇଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ହାତରେ ଧରିଥିବା ଗୋଟିଏ ପୁଡ଼ିଆ ସାହାଯ୍ୟରେ

ଆପଣାର ମୁହଁକୁ ପଙ୍ଖା କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ସକାଳର ଗୁଳୁଗୁଳିରେ ସନ୍ତାପିତପ୍ରାୟ ହୋଇ ଆପଣାର ଓଠ ଓ ଆଖିପତାକୁ ସେ ବାରବାର ରୁମାଲରେ ପୋଛି ହେଉଥିଲେ ।

ଟ୍ରାମ୍ ଯୁଆଡ଼େ ଯାଉଥାଏ, ସେ ମଧ୍ୟ ସେହିଆଡ଼େ ଯାଉଥିଲେ । ପଛରେ କେତେଥର ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଚନ୍ତି ଏବଂ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆସିଚନ୍ତି । ଟ୍ରାମ୍ ଖରାପ ହୋଇ ଅଟକିଗଲେ ବୁଢ଼ୀ ପୁଣି ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିପଥକୁ ଆସିଚନ୍ତି ଓ ପୁଣି ନାନାପ୍ରକାର ମରାମତି ପରେ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ସେ ପଛରେ ପଡ଼ିଯାଇଚନ୍ତି ଓ କ୍ରମେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଇଚନ୍ତି ।

ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଏହିସମୟରେ ପିଲାଦିନର ପାଟୀଗଣିତ କଷିବା କଥା ଭାବୁଥିଲେ । ଏକାଜାଗାରୁ ବିଭିନ୍ନ ଗତିରେ ଓ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ବାହାରିଥିବା ରେଲଗାଡ଼ିମାନ ଆପଣାର ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ କେତେ ଶୀଘ୍ର ଓ କେଉଁ କ୍ରମରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିପାରିବେ, କଷିକରି ତାହାର ଉତ୍ତର ବାହାର କରିବାକୁ ଏହିସବୁ ଅଙ୍କରେ ପଚରା ଯାଇଥାଏ । କେଉଁ ସାଧାରଣ ଉପାୟରେ ଏହିପରି ଅଙ୍କମାନ କଷାଯାଏ, ସେ ସେହିକଥା ମନେ ପକାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, କିନ୍ତୁ ମନେକରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହିସବୁ ସ୍କୁଲ ସ୍ମୃତିମାନ ତ୍ୟାଗକରି ସେ ଅଧିକ ଜଟିଳ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଥାମାନ ଭାବିବାକୁ ଲଗିଲେ ।

ସେ ଭାବିଲେ, ସଂସାରରେ କେତେ ଲୋକଙ୍କର ଜୀବନପଥ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ପରସ୍ପରର ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବରେ ପଡ଼ିଥାଏ, ପରସ୍ପରର ଅତି ସନ୍ନିକଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ବେଗରେ ଗତି କରୁଥାନ୍ତି । କିପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେଜଣ ଅବିଶିଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ଟପିଯାଆନ୍ତି, ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ସେ ସେହିକଥା ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ଜୀବନର ରଥଚକ୍ର ପଥର ବିଧାନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବାଲାଗି ହୁଏତ ଏକ ସାପେକ୍ଷିକତାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ରହିଚି, ଏହି କଥା ଅନୁମାନ କରି ସେ ସେହି ଦିଗରେ ଅଧିକ ଭାବିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, କିନ୍ତୁ ଏହିସବୁ ଭାବନାର ଅସଜଡ଼ା ଖିଅଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ କ୍ରମେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ପଡ଼ି ସେ ଆପଣାର ଉପମାମାନ ବର୍ଜନ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ ।

ହଠାତ୍ ବିଜୁଳି ମାରିଲା ଓ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଶବ୍ଦ ହେଲା । ବିଚରା ଟ୍ରାମ୍ ସେଦିନ କି ଯୋଗରେ ବାହାରିଥିଲା କେଜାଣି, ପୁଣିଥରେ ରାସ୍ତାମଝିରେ ଅଟକି ରହିଲା, ଆଗକୁ ଆହୁରି ଅଧେ ରାସ୍ତା ଯିବାକୁ ବାକି ଅଛି । ଝରକା ବାଟେ ବାହାରୁ ଅନାଇବାରେ ପୁଣି ସେହି ବୃଦ୍ଧା ଭଦ୍ରମହିଳା ଦୃଷ୍ଟିପଥକୁ ଆସିଲେ, ଟ୍ରାମ୍‌କୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆଗକୁ ଚାଲିଗଲେ । ରାସ୍ତାଉପରେ, ଚଲାବାଟ ଓ ଭଦ୍ରମହିଳାଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ବରଷାର ପ୍ରଥମ ବରକୋଳିଆ ଟୋପାମାନ ପଡ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ହଠାତ୍ ଝଲକାଏ ପବନ ଆସି ଗଛର ପତରଭିତରେ ସୁଁକରି ଚାଲିଗଲା, ଗଲାବେଳେ ବୃଦ୍ଧାଙ୍କର ଟୋପି ଓ ପୋଷାକକୁ ଦୋହଲାଇ ଦେଇ ଗଲା ।

ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ହଠାତ୍ ବାନ୍ତି ମାଡ଼ିବା ପରି ମନେହେଲା । ଆପଣାର ଦୁର୍ବଳତାକୁ ରୋଧି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ସେ ଆପଣାର ସ୍ଥାନରୁ ଉଠି ଠିଆହେଲେ ଏବଂ ଝରକାଟିକୁ ଖୋଲିବାପାଇଁ ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଝରକାର ପଟା ଉଞ୍ଚୁଳିଲା ନାହିଁ ।

ଝରକାରେ ପେଚ ଦେଇ ବନ୍ଦ କରାହୋଇଚି ବୋଲି ଅନ୍ୟ ଯାତ୍ରୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ପାଟିରେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, କିନ୍ତୁ ରୋଗର ଆକ୍ରମଣ ବିରୋଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥିବା ଏବଂ ଏକପ୍ରକାର ଆତଙ୍କର କବଳରେ ପଡ଼ିଯାଇଥିବା ଡାକ୍ତର ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କୁ ହିଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି କିଛି କହୁଚନ୍ତି ବୋଲି ଜାଣିପାରିନଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର କଥାକୁ ସେ ଆଦୌ ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଝରକାର ପଟାଟିକୁ ଉଠାଇବାକୁ ସେ ପୁଣି ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହଠାତ୍ ଛାତିଭିତରେ ସେ ଏକ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଦୁଃସହ ତୀବ୍ର ବେଦନା ଅନୁଭବ କଲେ । ସତେଅବା ତାଙ୍କର ଶରୀର ଭିତରେ କୋଉଠି କଣ ମଡ଼୍କରି ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସତେଅବା ଏଇଥର ତାଙ୍କର କଥା ସରିଗଲା, ଭଙ୍ଗାଜାଗାକୁ ଯୋଡ଼ିବା ଆଉ କୌଣସିମତେ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ- ସତେଅବା ତାଙ୍କର ଆଖର ବେଳ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ଟ୍ରାମ୍‌ଗାଡ଼ି ପୁଣି ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା କିନ୍ତୁ ମାତ୍ର କେତେ ଖୋଜ ବାଟ ଆଗକୁ ଯାଇ ପୁଣି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।

ଆପଣା ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତିର ଏକ ଅତିମାନବିକ ଉଦ୍ୟମରେ ଯୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ଟ୍ରାମ୍‌ର ମଝିରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଭିଡ଼କୁ ଠେଲିପେଲି ବାହାରକୁ ଆସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ, କୋଉଠି ଟଳିଟଳି କାହାଦେହରେ ବାଡ଼େଇ ହୋଇଗଲେ ଓ କେତେଜାଗାରେ ଯେ ଝୁଣ୍ଟିଲେ , ତାହାର କିଛି ଠିକଣା ନାହିଁ । ଗାଡ଼ିର ପଛମୁଣ୍ଡକୁ ଆସିବାପରେ ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କର ପଥରୋଧ କରି ତାଙ୍କୁ ବକାବକି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବାହାରର ଖୋଲାପବନ ତାଙ୍କର ଦେହରେ ନୂତନ ପ୍ରାଣ ଭରିଦେଲାପରି ମନେହେଲା ଏବଂ ତଥାପି ଯେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର ଭେଳା ବୁଡ଼ିଯାଇ ନାହିଁ ଏବଂ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଟିକିଏ ଆରାମ ବୋଧ କରୁଚନ୍ତି, ସେ ଏହିପରି ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଭିଡ଼ଭିତରେ ବାଟ କାଟି ସେ ଅତିକଷ୍ଟରେ ବାହାରକୁ ଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଲୋକଙ୍କର ଗାଳି ଅତିମାତ୍ରାରେ ବଢ଼ିଗଲା, କେହିକେହି ହାତ ଚଲାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଅଶ୍ରଦ୍ଧାଜନତି ଗାଳିଗୁଲଜକୁ ଖାତିର ନକରି ସେ ଭିଡ଼ ଭିତରେ ଯେକୌଣସିମତେ ବାଟ ଫଟାଇ ବାହାରି ଆସିଲେ ଓ ରାସ୍ତାଉପରକୁ ଓହ୍ଲାଇପଡ଼ିଲେ । ଏକ, ଦୁଇ, ତିନି କରି ତିନିଥର ପାହୁଣ୍ଡ ପକାଇବା ପରେ ସେ ସେହି ପଥର ରାସ୍ତାଉପରେ ଟଳିପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ଆଉ ଉଠିଲେ ନାହିଁ ।

ଏହି ଘଟଣା ପରେ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ କେତେ କଥାବାର୍ତ୍ତା, ଯୁକ୍ତିତର୍କ ଓ ପ୍ରସ୍ତାବ-ପରାମର୍ଶ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । କେତେକ ଲୋକ ଟ୍ରାମ୍‌ରୁ ଓହ୍ଲାଇଆସି ତାଙ୍କର ଚାରିପାଖେ ଘେରିଗଲେ । ସେମାନେ ହାତମାରି ଦେଖିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ନିଃଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲାଣି ଓ ହୃଦଯନ୍ତ୍ର ଆଉ ଚାଲୁ ନାହିଁ । ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିଯାଉଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ଶରୀରକୁ ଘେରି ଠିଆହୋଇଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ଆସି ଯୋଗଦେଲେ । ମୃତବ୍ୟକ୍ତିଟି ଉପରେ ଗାଡ଼ି ମାଡ଼ିଯାଇ ନାହିଁ ଏବଂ ତା'ର ମୃତ୍ୟୁ ସହିତ ଟ୍ରାମ୍‌ର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ କେତେକ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଉଥିଲେ, କେତେକ ମଧ୍ୟ ନୈରାଶ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । କ୍ରମେ ଭିଡ଼ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଇତ୍ୟବସରରେ ସେହି ବୃଦ୍ଧା ଭଦ୍ରମହିଳା ମଧ୍ୟ ପଛରୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ, ଦଣ୍ଡକପାଇଁ

ଅଟକି ଠିଆହେଲେ, ଶରୀରଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ, ଲୋକମାନଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ତା'ପରେ ପୁଣି ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସେ ଅନ୍ୟଦେଶର ଲୋକ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ବୁଝିପାରିଲେ ଯେ କେତେକ ଲୋକ ଦେହଟିକୁ ଟ୍ରାମ୍‌ରେ ରଖି ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ନେଇଯିବାପାଇଁ କହୁଚନ୍ତି, ଆଉ କେତେଜଣ ପୋଲିସ୍‌କୁ ଖବର ଦିଆଯାଉ ବୋଲି ପ୍ରସ୍ତାବ କରୁଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ କୌଣସି ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ସେଠାରୁ ପୁଣି ଆଗକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ଏହି ବୃଦ୍ଧାଜଣକ ହେଉଚନ୍ତି ଶ୍ରୀମତୀ ଫ୍ଲୟରି ମେଲିଉଜେଇଭର ଅଧିବାସୀ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ବୟସ ଅତ୍ୟଧିକ ହୋଇଗଲଣି । ଆପଣାର ଜନ୍ମଭୂମି ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡକୁ ଫେରିଯିବାର ଅନୁମତି ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ସେ ଗତ ବାରବର୍ଷ ହେଲା କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଦରଖାସ୍ତ କରିଆସିଲେଣି, ଏଇ ଅଳ୍ପଦିନହେଲା ତାଙ୍କର ଆବେଦନ ମଞ୍ଜୁର ହୋଇଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶାନ୍ତର ଯିବାର ଅନୁମତିପତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଲାଗି ସେ ଦୂତାବାସକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଆପଣାର କାଗଜପତ୍ରକୁ ମୋଡ଼ିମାଡ଼ି ସେ ହାତରେ ଧରିଥିଲେ ଓ ତାହାରି ସାହାଯ୍ୟରେ ମୁହଁକୁ ପଙ୍ଖା କରୁଥିଲେ । ଏଥର ସେ ଦଶମଥର ପାଇଁ ଟ୍ରାମ୍‌କୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲିଗଲେ । ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋଙ୍କୁ ଯେ ସେ ପଛରେ ପକାଇଦେଇ ଗଲେ, ଡାକ୍ତର ଜିଭାଗୋ ଯେ ତାଙ୍କ ଆଗରୁ ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଗଲେ, ଏକଥା ସେ ଆଦୌ ଜାଣିପାରି ନଥିଲେ ।

୧୩

ଘରଭିତରେ ଗୋଟିଏ କଣକୁ ଟେବୁଲ ପଡ଼ିଚି, ଟେବୁଲ ଉପରେ ଶବାଧାର ଥୁଆହୋଇଚି । ମୃତଶରୀରର ପାଦକୁ କବାଟଆଡ଼କୁ କରି ଘର ଭିତରେ ଶୁଆଇ ଦିଆଯାଇଚି । ବଞ୍ଚିଥିବା ସମୟରେ ଏହି ଟେବୁଲଟି ଉପରେ ୟୁରି ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଲେଖାଲେଖି କାମ କରିଥିଲେ । ଘରଭିତରେ ଆଉ ଦ୍ୱିତୀୟ ଟେବୁଲ ନଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ଲିଖିତ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଗୁଡ଼ିକୁ ଟେବୁଲ୍‌ର ଡ୍ର'ଭିତରେ ନେଇ ରଖି ଦିଆଯାଇଚି । ମୁଣ୍ଡତଳେ ତକିଆ ଦେଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଉଚ୍ଚକରି ରଖାଯାଇଚି ।

ତାଙ୍କର ଶରୀର ଚାରିପାଖ ନାନାପ୍ରକାର ଓ ନାନା ରଙ୍ଗର ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ଫୁଲରେ ମଣ୍ଡିତ ହୋଇ ରହିଚି । ଫୁଲର ପ୍ରାଚୀର ଭେଦକରି ଶରୀରର ମୁହଁ ଓ ହାତ ଉପରେ ଦିବାଲୋକର କ୍ଷୀଣାଭାସ ଯାଇ ପଡ଼ିଚି ।

ଶବକୁ ଦାହ କରିବାର ଚଳଣି ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାରିଆଡ଼େ ବେଶ୍ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଗଲାଣି । ପିଲାମାନେ ସହଜରେ ସରକାରୀ ଭତ୍ତା ପାଇପାରିବେ, ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥାର କୌଣସି ବ୍ୟାଘାତ ରହିବ ନାହିଁ ଓ ଡାକଘରେ ମାରିନା ମଧ୍ୟ ତା'ର କାମରେ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିପାରିବ, ଏହିସବୁ ବିଷୟ ବିଚାର କରି ଗିର୍ଜାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଧର୍ମୋପଚାରର ଆୟୋଜନ ନକରି କେବଳ ଏକ ସାଧାରଣ ଶବଦାହର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରାଗଲା । କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ଏହି ବିଷୟରେ ଖବର ଦିଆଯାଇଥିଲା ଓ ଯେ କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବେ ବୋଲି ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରାଯାଉଥିଲା ।

ଘରଭିତରେ ଚାରିଆଡ଼ ସ୍ତବ୍ଧ ଓ ଶୂନଶାନ୍ । କେବଳ ଶୋକପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଆସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ପାଦର ଆଙ୍ଗୁଳି ଟିପିଟିପି ଶବକୁ ଦେଖିବାକୁ ଗୃହଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲାବେଳେ ଯାହା କିଛି ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଉଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ଏଭଳି ଲୋକଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଖୁବ୍ ଅଧିକ ନଥିଲା, ତଥାପି ଏତିକି ଲୋକ ଆସିବେ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ପ୍ରଥମେ କେହି ଆଶା କରିନଥିଲେ । ଏହି ଅପରିଚିତ ଓ ଅଜ୍ଞାତପ୍ରାୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁଖବର ବିସ୍ମୟକର ବେଗରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଖେଳି ଯାଇଥିଲା । ଆସୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନେକେ ତାଙ୍କୁ ଆଗରୁ ଚିହ୍ନିଥିଲେ, ଜୀବନର କୌଣସି ନା କୌଣସି ଅବସରରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଗତ ଅନେକ ବର୍ଷ ହେଲା ସେ ସେହି ସମ୍ପର୍କମାନ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର କବିତା ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ରଚନାମାନ ଆହୁରି ଅନେକ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସହାନୁଭୂତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆକର୍ଷଣରେ ଆଜି ଆକୃଷ୍ଟ କରି ଆଣିଥିଲା । ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ଆଗରୁ କେବେହେଲେ ଦେଖିନଥିଲେ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଥମ ଓ ଶେଷଥର ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଯିବାକୁ ଆସିଥିଲେ ।

କୌଣସି ପ୍ରକାର ଉପଚାର ଓ ଆଡ଼ମ୍ବରହୀନ ସେହି ନିସ୍ତବ୍ଧ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ାକ ବାତାବରଣ ଉପରେ ମାଡ଼ିମାଡ଼ି ପଡ଼ିବାବେଳେ ଶବଉପରେ ଲଦାହୋଇଥିବା ପୁଷ୍ପରାଶି ହିଁ ସକଳ ଉତ୍ସବଶୂନ୍ୟତାର କ୍ଷତିପୂରଣ କରିଥିଲେ ।

ସେଗୁଡ଼ିକ ଫୁଟିଉଠି କେବଳ ସୁବାସ ବିତରଣ କରୁଥିଲେ ବୋଲି କଦାପି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆଉ କେତେକ ସମୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଗଲେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଧୂଳିରେ ମିଶିଯିବେ, ସମ୍ଭବତଃ ସେଇଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଏକ ଐକ୍ୟତାନ-ସଙ୍ଗୀତରେ ଆପଣାର ସୁବାସତରଙ୍ଗକୁ ଅଜାଡ଼ି ଦେବାରେ ଲାଗିଥିଲେ, ମୃତ୍ୟୁସଦନର ଯାବତୀୟ ଔପଚାରିକତାର ନିର୍ବାହ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ବୋଧହୁଏ ଆଜି ଏହି ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିଲା ।

ଉଦ୍ଭିଦର ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ଅତି ଅନାୟାସରେ ମୃତ୍ୟୁ-ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ନିକଟତମ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରାଯାଇପାରିବ । ଆମକୁ ଏପରିଭାବରେ ଧନ୍ଦାରେ ପକାଇ ଦେଉଥିବା ଜୀବନ ବିକାଶର ରହସ୍ୟଜାଲ ଓ ଜୀବନର ପ୍ରହେଳିକାମାନ ବୋଧହୁଏ ପୃଥିବୀର ଏହି ସବୁଜ ଭଣ୍ଡାରଭିତରେ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଚି, ସମାଧିପ୍ରାଙ୍ଗଣର ବୃକ୍ଷଲତା ଓ ପତ୍ରପୁଷ୍ପ ଭିତରେ ସୁପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଚି । ଯୀଶୁ ସମାଧି ଭିତରୁ ଉତ୍ତୋଳିତ ହୋଇଗଲାବେଳେ ମେରି ମାଗ୍ଡ଼ାଲେନ୍ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିପାରି ନଥିଲେ 'ସେ ତାଙ୍କୁ ବଗିଚାର ମାଳୀ ବୋଲି ମନେ କରିଥିଲେ । ...'

୧୪

କାମ୍‌ଗର୍ ରାସ୍ତାରେ ଅବସ୍ଥିତ ବାସଭବନକୁ ୟୁରି ଆନ୍ଦ୍ରେଇଭିଚ୍‌ଙ୍କର ଶରୀରକୁ ନେଇ ନିଆଯିବାପରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁସମ୍ବାଦରେ ମର୍ମାହତ ହୋଇ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ମାରିନା ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଆସିଥିଲା । ଆତଙ୍କ ଓ ଦୁଃଖରେ ପାଗଳିନୀ ପରି ହୋଇ ସେ ଦୁଲ୍‌କରି ଚଟାଣ ଉପରେ ପଡ଼ିଯାଇ କାଠବାକ୍ସର ପନ୍ଦଉପରେ ଢୋ'ଢୋ' କରି ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ତା'ର ଆଖିରୁ ଅବାରିତ ଅଶ୍ରୁଧାରା ବରଷି ଯାଉଥାଏ । ସେ

କେତେବେଳେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କଣସବୁ କହୁଥାଏ, କେତେବେଳେ ଡକାପାରି ଚିତ୍କାର କରୁଥାଏ, ଭିତରର କୋହରେ ତା'ର ବାକ୍‌ଶକ୍ତି ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଉଥାଏ । ସେଠାରେ ଥିବା ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ କୌଣସି ସଙ୍କୋଚ ପ୍ରକାଶ ନକରି ସେ ରଡ଼ି କରି କାନ୍ଦିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ଠିକ୍ କୃଷକ ପରିବାରର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଯେପରି କାନ୍ଦନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ମୃତ ଶରୀରକୁ ସ୍ନାତ କରାଇ ଶବାଧାର ଭିତରେ ରଖିବାର ସମୟ ଆସିଲା, ସେତେବେଳେ ଅତିକଷ୍ଟରେ ମାରିନାକୁ ଶବପାଖରୁ ଛଡ଼ାଇପାରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା । କାଲି ଏହିସବୁ କାନ୍ଦବୋବାଳି ହୋଇସାରିଚି । ଆଜି ଏକପ୍ରକାର ଅବସନ୍ନ ଜୀବନହୀନତା ତାକୁ ଜର୍ଜର କରି ରଖିଚି । ସେ ଥକାହୋଇ ଶବାଧାର ପାଖରେ ବସିରହିଚି, ଆପଣା ବିଷୟରେ ବା ଚାରିପାଖର ପୃଥିବୀ ବିଷୟରେ ତା'ର ପୂରା ଚେତା ନାହିଁ ।

କାଲିଠାରୁ ଆଜିଯାଏ ସେ ଏହି ଘରଟି ଭିତରେ ଅଛି, ମୁହୂର୍ତ୍ତକଲାଗି ମଧ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ଯାଇ ନାହିଁ । ତା'ସହିତ ଗର୍ଡ଼ନ ଓ ଡୁଡ଼ୋରୋଭ ମଧ୍ୟ ଆସିଚନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖରେ ନିର୍ବାକ୍ ହୋଇଯାଇଚନ୍ତି । ବାପ ମାର୍କେଲ ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ବେଞ୍ଚିଟି ଉପରେ ବସି ନାକରେ ରୁମାଲ୍ ଦେଇ ସେଁ ସେଁ କରି କାନ୍ଦିବାରେ ଲାଗିଚି । ତା'ର ମାଆ ଓ ଭଉଣୀମାନେ ମଧ୍ୟ କାନ୍ଦିକାନ୍ଦି ଆସିଚନ୍ତି ଓ ପୁଣି ଚାଲିଯାଇଚନ୍ତି ।

ଏହି ଲୋକସମାଗମ ଭିତରେ ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି— ଜଣେ ପୁରୁଷ ଓ ଆଉଜଣେ ନାରୀ ଥିଲେ ଯେଉଁମାନେ କି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଏକାବେଳକେ ବାରିହୋଇ ପଡୁଥିଲେ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ମୃତବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ଯେ ନିକଟରେ ବଂଶଗତ ବା ଅନ୍ୟକୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ଥିଲା, ତା'ନୁହେଁ । ମାରିନା ବା ତା'ର ଝିଅଙ୍କ ସହିତ ସେମାନେ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ କୌଣସି ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରୁନଥିଲେ । ତଥାପି ମୃତବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱକୀୟ ବିଶେଷ ଅଧିକାର ରହିଥିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଅଘୋଷିତ ଅଧିକାର ବିଷୟରେ କେହି କୌଣସି ସଂଶୟ ବା ପ୍ରତିବାଦ ପ୍ରକାଶ କରୁନଥିଲେ । ଏହି ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ଶବସଂସ୍କାରର ସମସ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଥିଲେ ଏବଂ ଅବିଚଳିତ ଓ ଶାନ୍ତ ଭାବରେ ଏକ ପ୍ରସନ୍ନ ପବିତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଲାପରି ସେମାନେ ମୂଳରୁ ସବୁ ବିଷୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଅନୁଦ୍‌ଗ୍ରୀବତା ଦେଖି ମନେହେଉଥିଲା ଯେପରି ସେମାନେ କେବଳ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ସଂସ୍କାର ସହିତ ନୁହେଁ, ତାର ମୃତ୍ୟୁସହିତ ମଧ୍ୟ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁଘଟଣାଟି ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବା ପରୋକ୍ଷ କୌଣସି ସଂଯୋଗ ନଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଘଟଣାଟି ଘଟିବା ପରେ ଯେପରି ସେମାନେ ଅତି ଶାନ୍ତଭାବରେ ତାହାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇଥିଲେ ଏବଂ ଜିଭାଗୋଙ୍କର ଜୀବନ କାହାଣୀକୁ ଏହାକୁ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଘଟଣା ବୋଲି ଆଦୌ ଗ୍ରହଣ କରୁନଥିଲେ । ଉପସ୍ଥିତ ଶୋକପ୍ରକାଶକାରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ ସେମାନଙ୍କୁ ଜାଣିଥିଲେ, ଅନ୍ୟ କେତେଜଣ ସେମାନେ କିଏ ହୋଇଥିବେ ବୋଲି ନାନା ପ୍ରକାର ଅନୁମାନ କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅପରିଚିତ ଥିଲେ ।

ତଥାପି ଏହି ଦୁଇଜଣ ଗୃହଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲାମାତ୍ରକେ ଅନ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ସମସ୍ତ ଅଧିକାର ଦେଇ ବାହାରକୁ ଚାଲିଯାଉଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ତାହାହିଁ ଘଟିଲା । କାଛପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ଦୁଇଟି ଚଉକି ଉପରେ ବସି ସେମାନେ ପରସ୍ପର ଭିତରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

''ଏଭ୍‌ଗ୍ରାଫ୍, ତୁମେ କଣସବୁ ଖବର ପାଇଲ ?''

''ଶବଦାହ ଆଜି ରାତିରେ ହେବ । ମେଡ଼ିକାଲ୍ କର୍ମଚାରୀ ସଂଘ ତରଫରୁ ସେମାନେ ଅଧଘଣ୍ଟାକ ପରେ ଏଠାକୁ ଆସିବେ ଓ ଶବକୁ ସେମାନଙ୍କର କ୍ଲବ୍‌କୁ ନେଇଯିବେ । ଆଜି ଚାରିଟାବେଳେ ସାଧାରଣ ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟିକ୍ରିୟାମାନ ହେବ । ତାଙ୍କର କାଗଜପତ୍ର କୋଉଠି କିଛି ଠିକ୍ ନଥିଲା । ତାଙ୍କର କାମବହି ପୁରୁଣା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, ଅନେକବର୍ଷ ହେଲା ସେ ଇଉନିଅନ୍‌ର ଚାନ୍ଦା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ନଥିଲେ । ସେସମସ୍ତ ଠିକ୍ କରିବାରେ ମୋର ଏତେ ସମୟ ଲାଗିଲା । ସେମାନେ ଆସି ଶବକୁ ନେଇଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ତିଆରି ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୁମର ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଏହିଠାରେ ଏକାକୀ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯିବି ।...ଟେଲିଫୋନ୍ ଆସିଲାଣି, ମୁଁ ଏଇକ୍ଷଣି ଆସୁଚି ।''

ଏଭ୍‌ଗ୍ରାଫ୍ ପିଣ୍ଡାକୁ ଚାଲିଗଲା । ସେଠାରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ସହକର୍ମୀ, ପିଲାଦିନର ସ୍କୁଲସାଥୀ, ଡାକ୍ତରଖାନାର ନିମ୍ନତର କର୍ମଚାରୀ ଏବଂ ପ୍ରକାଶକ-ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଭିଡ଼ କରି ଜମା ହୋଇଥିଲେ । ମାରିନା ପିଲାଦୁହିଁଙ୍କୁ ଆପଣାର କୋଟ୍‌ଭିତରେ ଆବୃତ କରି ଧରିଥିଲା ଓ ଜେଲ୍‌ଭିତରେ ଥିବା କୌଣସି ବନ୍ଦୀସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥିବା ଲୋକପରି ଗୋଟିଏ ବେଞ୍ଚଉପରେ ବସିଥିଲା । ପିଣ୍ଡା ଓ ପ୍ରବେଶକକ୍ଷରେ ଆଉ ଥାନ ନାହିଁ, ସବୁଠିଁ ଲୋକ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି । ବାହାର କବାଟ ମେଲାହୋଇ ରହିଚି । କେତେକ ଲୋକ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି, ଆଉ କେତେକ ପଦଚାରଣା କରୁକରୁ ଧୂମପାନ କରୁଚନ୍ତି । ଆଉ କେତେକ ପରସ୍ପର ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଚନ୍ତି ।

ଏହି ପାଟିତୁଣ୍ଡ ଉପରେ ତଥାପି ଶୁଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରି ଓ ବଡ଼ପାଟିରେ କଥାକହି ଏଭ୍‌ଗ୍ରାଫ୍ ଶବଦାହ-ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ବିବରଣ ବିଷୟରେ ଟେଲିଫୋନ୍‌ରେ ନାନା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲା । ତା'ପରେ ସେ ଗୃହଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ଏବଂ ପୁଣି କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ କଲା ।

''ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭ୍‌ନା, ଶବଦାହ ସରିବା ପରେ ତୁମେ କିନ୍ତୁ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯିବନାହିଁ । ତୁମେ କେଉଁଠି ରହୁଚ, ସେଖବର ମୋତେ ଜଣା ନାହିଁ, ତେଣୁ ମୋତେ ନଜଣାଇ କଦାପି ଚାଲିଯିବ ନାହିଁ । ତୁମପାଖରେ ମୋର ଗୋଟାଏ ଭାରି ବଡ଼ କାମ ଅଛି । ମୁଁ ଭାବିଚି କାଲି ହେଉ କି ପଅରଦିନ ହେଉ, ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ମୋର ଭାଇଙ୍କର କାଗଜପତ୍ରମାନ ବାହାର କରି ସଜାଡ଼ି ରଖିବି । ଏଥିରେ ତୁମେ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ତୁମେ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଏତେ କଥା ଜାଣିଚ, ବୋଧହୁଏ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଜାଣିଚ । ତୁମେ ମାତ୍ର ଦୁଇଦିନ ପୂର୍ବରୁ ସାଇବିରିଆରୁ ମସ୍କୋ ଆସିଥିଲ ଏବଂ ଅଳ୍ପଦିନ ସକାଶେ ଆସିଥିଲ ବୋଲି କହୁଥିଲ ନା ? ଏହି କେତେଦିନ ହେଲା ମୋର ଭାଇ ଏହିଘରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ, ଏକଥା

ନଜାଣି ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତୁମେ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲ ନା ? ଭାଇଙ୍କର ଦୁର୍ଘଟଣା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ କିଛି ଜଣାନଥିଲା । ତୁମର ଏସବୁ କଥା ମୁଁ କିଛି ବୁଝିପାରିଲି ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେସବୁ ମୋତେ ବୁଝାଇ କହିବାକୁ ମୁଁ କୌଣସି ଅନୁରୋଧ କରିବି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମୋତେ ତୁମର ଠିକଣା ନଦେଇ ଯେପରି ତୁମେ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିନଯାଅ ! ପାଣ୍ଡୁଲିପିଗୁଡ଼ିକୁ ସଜାଡ଼ିରଖିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେଉଁ କେତୋଟି ଦିନ ଲାଗିବ, ସେହି କେତେ ଦିନ ଆମେ ଏଇ ଘରେ ରହିଲେ ସବୁଠାରୁ ଭଲହେବ ବା ଏଠି ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି ଘର ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛାକଲେ ରହିହେବ, ମୁଁ ଏହାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଇପାରିବି ।''

''ମୋ' କଥା ତୁମେ ବୁଝି ପାରିଲ ନାହିଁ ବୋଲି କହୁଥିଲା ନା ? କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ବୁଝିବାର କ'ଣ ଅଛି ? ମୁଁ ମସ୍କୋରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲି, ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ମୋର ଜିନିଷପତ୍ର ଦେଖିନେଇ ନଗରୀର କେତୋଟି ପୁରାତନ ରାସ୍ତାଆଡ଼େ ବୁଲି ବାହାରିଗଲି । ମୁଁ ଅଧେରାସ୍ତାକୁ ତ ମୋଟେ ଚିହ୍ନି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଏତେଦିନ ପ୍ରଦେଶରେ ରହିବା ଫଳରେ ସବୁ ଭୁଲିଯାଇଥିଲି । ଏହିପରି ବାଟ ଚାଲି ଯାଉଯାଉ ମୁଁ ହଠାତ୍ ମୋର ଅତିପରିଚିତ ଅତି ଭୟଙ୍କର କାମ୍‌ଗର୍ ରାସ୍ତାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲି । ମୋର ସ୍ୱାମୀ ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରେ ସେହି ରାସ୍ତାରେ ରହୁଥିଲେ, ସେ ଏହି ଘରେ ଏବଂ ଠିକ୍ ଏହି ବଖରାଟିରେ ରହୁଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଗୁଳିକରି ମାରିଦିଆ ହୋଇଚି । ଘରଟିକୁ ଦେଖି ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଭାବିଲି; ହୁଏତ ପୁରୁଣା ବାସିନ୍ଦାମାନେ ତଥାପି ଥିବେ, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା କରିଆସିବି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଘରଭିତରେ ସବୁ କଥା ଏପରି ବଦଳିଗଲାଣି ବୋଲି କିଏ ଜାଣିଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ତୁମକୁ ଦେଖି ମୋ'ର ମୁଣ୍ଡଉପରେ ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲାପରି ମୋତେ ଲାଗିଲା ଘରର କବାଟ ଠିଆମେଲା, ଚାରିଆଡ଼େ ଲୋକ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଚନ୍ତି, ଘର ଭିତରେ ଶବାଧାର ଥୁଆହୋଇଚି ଓ ଜଣେ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ ମଧ୍ୟ ରହିଚି ! ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି କିଏ ? ମୁଁ ଭିତରକୁ ଆସି ଯାହା ଦେଖିଲି, ସେଥିରେ ମୋର ମତିଭ୍ରମ ହୋଇଗଲା ପରି ମନେହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେଠି ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଥିଲ, ତୁମେ ମୋତେ ଦେଖିଲ, ନୁହେଁ ? କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏସବୁ କଥା କାହିଁକି ତୁମଆଗରେ କହୁଚି ?''

''ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭ୍ନା, ଟିକିଏ ରଇଥା, ମୁଁ ତୁମ କଥା ଉପରେ କଥା କହୁଚି ବୋଲି କିଛି ମନେ କରିବନାହିଁ । ମୁଁ ତୁମକୁ ଆଗରୁ କହିଚି ଯେ ଏହିଘର ସହିତ କୌଣସିପ୍ରକାର ଅସାଧାରଣ ସ୍ମୃତି ଜଡ଼ିତ ରହିଚି ବୋଲି ମୁଁ ବା ଭାଇ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ମଧ୍ୟ କରିନଥିଲୁ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଆଣ୍ଟିପଭ୍ ଆଗେ ଏଇଠି ରହୁଥିଲେ ବୋଲି ଆମକୁ ଜଣାନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ କଥାଟି କହିଲ, ଶୁଣିକରି ମୋତେ ଅଧିକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା । ଗୃହଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେବାବେଳେ ଅନେକ ସମୟରେ, ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ, ମୁଁ ଆଣ୍ଟିପଭ୍-ଷ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ନିକଭ୍‌ଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ପାଉଥିଲି । ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋ'ର ଦୁଇ ତିନିଥର ସାକ୍ଷାତ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପାରିବାରିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାଙ୍କ ନାମଟି ମୋ'ପାଇଁ ଏତେ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ସେତେବେଳେ ମୁଁ କୌଣସି କଳ୍ପନା କରିନଥିଲି । ହଁ, ତୁମେ କଣ କହିଲଟି, ମୁଁ ଭୁଲ ଶୁଣି ନାହିଁ ତ ? ତୁମେ ହୁଏତ ଭୁଲରେ ଏପରି କହି ପକାଇଥିବ । ତୁମେ କହିଲ ଯେ ଆଣ୍ଟିପଭ୍‌କୁ ଗୁଳି କରି ମାରି ଦିଆଗଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ ଖବର ହେଉଚି ଯେ ସେ ନିଜେ ଗୁଳିମାରି ହୋଇ ଆପଣାକୁ ହତ୍ୟା କରିଚନ୍ତି ।''

"ହଁ, ମୁଁ ବି ସେହିପରି ଶୁଣିଚି । କିନ୍ତୁ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନାହିଁ । ପାଭେଲ୍ ପାଭ୍‌ଲୋଭିଚ୍ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରି ମରିବା ଲୋକ ନୁହେଁ ।"

"କିନ୍ତୁ ଏହି ଖବର ଏକ ପକ୍କା ଖବର । ମୋର ଭାଇ କହୁଥିଲେ ଯେ ସାଇବିରିଆ ଚାଲିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ତୁମେ ଯେଉଁ ଗୃହରେ ବାସ କରୁଥିଲ, ଆଣ୍ଟିପକ୍ ସେହି ଗୃହରେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିଚନ୍ତି । ତୁମେ ଚାଲିଯିବାର ଅତି ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ଏହି ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା । ମୋର ଭାଇ ତାଙ୍କର ମୃତ ଶରୀର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲେ । ସେ ନିଜ ହାତରେ ତାଙ୍କୁ ସମାଧି ଦେଇଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଖବର ତୁମକୁ ଜଣାନାହିଁ କିପରି ?"

"ମୁଁ ଟିକିଏ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଶୁଣିଥିଲି ।...ତା'ହେଲେ ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ସତ କଥା । ସେ ଆପଣାକୁ ଗୁଳିକରି ମଲେ ? ଲୋକେ ଏହିପରି କହୁଥିଲେ କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରିନଥିଲି । ପୁଣି ଠିକ୍ ସେହି ଘରେ ? ମୋତେ ଅସମ୍ଭବ ପରି ଲାଗୁଚି । ଜିଭାଗୋଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଦେଖାସାକ୍ଷାତ ଓ ପରିଚୟ ହୋଇଥିଲା କି ନାହିଁ, ହୁଏତ ସେ ବିଷୟରେ ତୁମେ ସଠିକ୍ ଖବର ଜାଣି ନାହଁ ।"

"ଭାଇ କହୁଥିଲେ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦୀର୍ଘକାଳ ପାଇଁ ଅନେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲା ।"

"ସତେ ? ହେ ଭଗବାନ୍, ହେ ଭଗବାନ୍, ତୁମକୁ ଧନ୍ୟବାଦ, ସବୁ ତୁମରି ଇଚ୍ଛା ।" ଆଣ୍ଟିପୋଭା ଧୀରେ ଧୀରେ ଆପଣା ଆଗରେ କ୍ରସ୍ ଚିହ୍ନ ଅଙ୍କିତ କଲା । "ସବୁକଥା ଆଗରୁ ବରାଦ ହୋଇ ରହିଥିଲାପରି ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକର କି ଅପୂର୍ବ ସମ୍ମିଳନ ! ଏବିଷୟରେ ମୁଁ ପରେ ତୁମକୁ ଆହୁରି ଅନେକ ବିଷୟ ପଚାରିବି । ଏହି ଘଟଣାର ଟିକିନିଖି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟ ମୋ'ପାଇଁ ବଡ଼ ମୂଲ୍ୟବାନ୍, ବଡ଼ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହିସବୁ କଥା ପକେଇବାର ସମୟ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଅତି ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି । ଆଗ ମୁଁ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତ ହୁଏ, ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୁଏ, ତୁମେ କ'ଣ କହୁଚ ?"

"ନିଶ୍ଚୟ, ନିଶ୍ଚୟ ।"

"ତୁମେ କଣ ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ଉଚିତ ବୋଲି ମନେ କରୁ ନାହଁ ?"

"ଅବଶ୍ୟ, ଅବଶ୍ୟ ମନେ କରୁଚି ।"

"ହଁ, ଗୋଟାଏ କଥା ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଭୁଲିଯାଇଥିଲି । ଶବଦାହ ପରେ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିନଯିବାକୁ ତୁମେ ମୋତେ କହୁଥିଲ । ହଉ, ତାହାହିଁ ହେବ, ମୁଁ ତୁମକୁ ଜବାବ ଦେଉଚି । ମୁଁ ଚାଲିଯିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ତୁମସହିତ ଏଇଠାକୁ ଫେରିଆସିବି ଏବଂ ତୁମେ ମୋତେ ଯେଉଁଠି ଯେତେଦିନଯାଏ ରହିବାକୁ କହିବ, ସେଇଠି ସେତେଦିନଯାଏ ରହିବି । ଆମେ ଦୁହେଁ ମିଶି ୟୁରୋଚ୍‌କାର ଲିଖିତ ଯାବତୀୟ ପାଣ୍ଡୁଲିପିକୁ ସଜାଡ଼ି ରଖିବା । ମୁଁ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ତୁମକୁ ନିଶ୍ଚୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିବି । ହୁଏତ ଏଥିରେ ମୁଁ ତୁମର କୌଣସି କାମରେ ଆସିପାରିବି । ଏଥିରେ ମୋତେ ଅନେକ ସାନ୍ତ୍ୱନା ମିଳିବ । ମୁଁ ଏହିସବୁ ଲେଖାର ପ୍ରତ୍ୟେକଟିକୁ ଭାରି ଭଲ କରି ଜାଣିଚି । ଏହାକୁ ମୁଁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ରଖିଚି, ମୋର ଜୀବନର ରକ୍ତଦେଇ ଜାଣିରଖିଚି । ହଁ, ତୁମକୁ ଆଉଗୋଟାଏ କଥା ପଚାରିବାକୁ ଅଛି । ତୁମେ ମୋତେ ଗୋଟାଏ କାମରେ ଟିକିଏ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ତୁମେ ଓକିଲାତି କରୁଚ ବୋଲି ମୋତେ କହିଲ ନା ? ହୁଅ ବା ନହୁଅ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଚୁକ୍ତିର ନିୟମକାନୁନ୍ ତୁମକୁ ଅବଶ୍ୟ ଜଣାଥିବ...ଆରେ, ୟୁରିର ବନ୍ଧୁମାନେ କେତେ ସମୟ ଧରି ବାହାରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବେଣି । ଦୁଇଥର କିଏ କବାଟ ଖଡ଼ଖଡ଼ କରିବାର ମୁଁ ଶୁଣିଚି । ମୁଁ ଏଠାରେ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତ

ହୋଇ ବସିବି । ତୁମେ କବାଟ ଖୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ ଭିତରକୁ ଆସିବାକୁ ଦିଅ । ହୁଏତ ସମୟ ମଧ୍ୟ ହୋଇଗଲାଣି ।''

''ହଉ, ହଉ, କିନ୍ତୁ ତା'ପୂର୍ବରୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ପଚାରିବାକୁ ଅଛି । ଏସବୁ ଆଲୋଚନା ତୁମ ମନରେ ଭାରି ଦୁଃଖ ଜାତ କରାଉଥିବ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ କେବଳ ଗୋଟିଏ କଥା ତୁମକୁ କହିବି । ସବୁ ବିଷୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ମୁଁ ସର୍ବଦା ମହଜୁଦ ରହିଚି । ମୋ'ର ଅନ୍ତରର ସହିତ ମୁଁ ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ଏକଥା କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ଏବଂ ମନେ ରଖିଥାଅ, ଯେକୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ତୁମର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ନପଡ଼େ । ହୃଦୟରେ ଆଶା ପୋଷଣ କରି କାମ କରିଯିବା ଦୁର୍ଯୋଗ ବେଳେ ଏହାହିଁ ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । କିଛି ନକରି କେବଳ ହତାଶ ହେବାର ଅର୍ଥ ଆପଣା କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଅବହେଳା କରିବା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଯାଉଚି, କବାଟ ଖୋଲି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଭିତରକୁ ଆସିବାକୁ କହିବି ।

କିନ୍ତୁ ଆଣ୍ଟିପୋଭା ଆଉ କୌଣସି କଥା ଶୁଣିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲା । ଏଭଗ୍ରାଫ୍ କବାଟ ଖୋଲିଦେଲା, ଶୋକପ୍ରକାଶକାରୀମାନେ ଘରଭିତରକୁ ଆସିଲେ, ସେ କିଛି ଶୁଣିପାରିଲା ନାହିଁ । ମାରିନାର କାନ୍ଦ, ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଖୁଁ ଖୁଁ କାଶ ବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର କାନ୍ଦଣା, କୌଣସି କଥା ତା'କାନରେ ବାଜିଲା ନାହିଁ ।

ଏହି ଅବିରାମ ଓ ନୀରସ ଶବ୍ଦକୋଳାହଳ ତାକୁ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ କରିପକାଇଲା, ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ବଥାଇବା ପରି ମନେହେଲା । ତା'ର ହୃଦୟ ସତେଅବା ଫାଟିଯିବାପରି ଲାଗୁଥାଏ । ଆପଣାର ମୁଣ୍ଡଟିକୁ ତଳକୁ ନୁଆଁଇଦେଇ ସେ ସ୍ମୃତି ଓ କଳ୍ପନାର ଜଗତ ଭିତରକୁ ଅପସରିଗଲା । ସେହି ଜଗତକୁ ପଳାୟନ କରି ସେ ସେହିଠାରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଲା ଏବଂ କେତେ ଘଣ୍ଟା ପାଇଁ ଏକ ଅନାଗତ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କଲା । ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରୁକରୁ ସେ ଆପଣା ମନୋବେଦନାର ଗଭୀରତମ ତଳଦେଶ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

''ଆଉ କେହି ବାକି ରହିଲେ ନାହିଁ । ଜଣେ ମଲା, ଆଉଜଣେ ଆତ୍ମଘାତୀ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଯାହାକୁ ପ୍ରଥମେ ହତ୍ୟା କରିବା ଉଚିତ ଥିଲା, ଯାହାକୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଯାଇ ମୁଁ ବିଫଳ ହୋଇଥିଲି, ଯେଉଁ ବହିରାଗତ ଲୋକସହିତ ମୋର କୌଣସି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ବା ମନର ମେଳ ନଥିଲା, ମୋର ଅଜ୍ଞାତରେ ମୋର ଜୀବନକୁ ନାନା ଦାରୁଣ ଅପରାଧରେ ଏକ ଫାଶରେ ପରିଣତ କରିଦେଇଥିବା ସେଇ ନିପଟ ଅପଦାର୍ଥଟା ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚିକରି ରହିଚି । ସେହି ହୀନପ୍ରକୃତି ରାକ୍ଷସଟା ବର୍ତ୍ତମାନ କେତେ କଣ ଫିକରକରି ଏସିଆର ଅନ୍ଧିସନ୍ଧି ଧାଇଁବାରେ ଲାଗିଚି କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ମୋର ପ୍ରକୃତରେ ନିକଟରେ ଥିଲେ, ମୁଁ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଏତେ ଲୋଡ଼ୁଥିଲି, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋତେ ଛାଡ଼ିଦେଇ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲେ ।

''ଠିକ୍ ବଡ଼ଦିନ ଉତ୍ସବ ସମୟରେ ମୁଁ ସେହି ଅସଭ୍ୟ ବ୍ୟଙ୍ଗମୂର୍ତ୍ତିଟାକୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ମନରେ ପାଞ୍ଚି ଘରୁ ବାହାରିଥିଲି, ଏହି ଘରେ ମହମବତିର ଆଲୁଅରେ ପାଶାସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଥିଲି । ସେତେବେଳେ ପାଶା ବାଳକମାତ୍ର ଥିଲା । ଆଉ ୟୁରା ସେତେବେଳକୁ ମୋର ଜୀବନରେ ପଦାର୍ପଣ ମଧ୍ୟ କରିନଥିଲା ।''

ତା'ର ଭାବନାମାନ ପୁଞ୍ଜ ପୁଞ୍ଜ ହୋଇ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବରେ ଏହିପରି ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଭାବିଲା, "କିନ୍ତୁ ୟୁରାର ଶବଦାହ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସେମାନେ କୌଣସି ଗିର୍ଜା-ଉପାସନାର ଆୟୋଜନ କରୁନଥିବା କେଡ଼େ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା ! ସେହି ଉପାସନା ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ଚମତ୍କାର ଓ କେଡ଼େ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ନଲାଗେ ! ୟୁରାର ଶବଦାହ ସମୟରେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଉପାସନା ହୋଇଥିଲେ କେଡ଼େ ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇନଥାନ୍ତା !"

ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଆପଣାଭିତରେ ଏକପ୍ରକାର ଗର୍ବ, ଅସ୍ୱସ୍ତିର ସ୍ପନ୍ଦନ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଗରୁ ଯେତେବେଳେ ସେ ୟୁରିଙ୍କର କଥା ଭାବିଚି ବା ଯେତେଦିନ ତାଙ୍କ ସହିତ ଏକତ୍ର ବାସ କରିଚି, ସର୍ବଦା ସେ ଏହିପରି ଏକ ସ୍ପନ୍ଦନ ଅନୁଭବ କରିଚି । ଚିରଦିନ ସେ ଯେଉଁ ବିମୁକ୍ତ ଓ ନିଃଶଙ୍କତାର ବିକିରଣ କରି ଆସିଚନ୍ତି, ଆଜି ସେ ସେହି ବିମୁକ୍ତ ଓ ନିଃଶଙ୍କତାର ବାୟୁଦ୍ୱାରା ପରିବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ରହିବାପରି ଅନୁଭବ କଲା, ଅତି ଅଧୀର ହୋଇ ସେ ଚଉକି ଉପରୁ ଉଠି ଠିଆହେଲା । ତା' ଭିତରେ ଯେପରି କଣ ଏକ ଅବୋଧ ବିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଚି ! ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେ ମୁହୂର୍ତ୍ତଲାଗି ହେଲେ ମଧ ସେ ୟୁରିଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟରେ କେଉଁ ବିମୁକ୍ତ ବ୍ୟାପ୍ତି ଭିତରକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ଆକୁଳ ହୋଇ ଉଠିଲା, ତାକୁ କାରାବଦ୍ଧ କରି ରଖିଥିବା ସମସ୍ତ ଦୁଃଖର ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ମୁକ୍ତିର ଆନନ୍ଦ ଆସ୍ୱାଦନ କରିବାକୁ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଉଠିଲା । ଏହି ଆନନ୍ଦ ହେଉଚି ତାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ହୋଇଯିବାର ଆନନ୍ଦ, ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ବାଧାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ସକାଶେ ନିଃଶେଷିତ ଭାବରେ କାନ୍ଦି ପାରିବାର ଅଧିକାର ଓ ଅବକାଶ ପାଇବାର ଆନନ୍ଦ । ଏକ ଆବେଗସତ୍ୱର ଆକୁଳତାରେ ସେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଜମାହୋଇଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲା । ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ ନୟନରେ ସେ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ଦେଖି ପାରିଲା ନାହିଁ, ସତେଅବା କୋଉ ଗୁଣିଆ ଔଷଧ ପକାଇଦେଇ ତା'ର ଆଖିକୁ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଲା ! ଏହି ସମୟରେ ଲୋକମାନେ ଘରଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲେ, କବାଟକୁ ଦରଆଉଜା କରି ଦେଇଗଲେ । ସେ ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ଥୁଆହୋଇଥିବା ଶବାଧାର ପାଖକୁ ଗଲା, ପ୍ରଥମେ କ୍ରସଚିହ୍ନ ଅଙ୍କିତ କରି ତାପରେ ସେଠାରେ ପଡ଼ିଥିବା ଟୁଲ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା, ମୃତଶରୀରଟି ଉପରେ ତିନିଥର କ୍ରସ୍‌ଚିହ୍ନ ଅଙ୍କିତ କରିଦେଲା ଏବଂ ଆପଣାର ଅଧରଯୁଗଳକୁ ତାହାର ଶୀତଳ କପୋଳ ଓ ହାତଦୁଇଟି ଉପରେ ଚାପିରଖିଲା । ତା'ପରେ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ସେ ନିର୍ବାକ୍ ଓ ନିସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଲା, କୌଣସି କଥା ଭାବିଲା ନାହିଁ ବା କାନ୍ଦିବାକୁ ମନକଲା ନାହିଁ, ଶବାଧାର ଓ ପୁଷ୍ପାବୃତ ଶରୀର ଉପରକୁ ନଇଁପଡ଼ିଲା । ଆପଣାର ସମସ୍ତ ଶରୀର ଦେଇ ଆପଣାର ମୁଣ୍ଡ, ବକ୍ଷସ୍ଥଳ, ହୃଦୟ ଓ ହୃଦୟ ସମାନ ବୃହତ୍ ବାହୁଯୋଗଳ ଦେଇ ସେ ଶରୀରଟିକୁ ଆବୋରି ଧରିଲା ।

୧୫

ତା'ର ଅବରୁଦ୍ଧ ଅଶ୍ରୁ ତାକୁ କ୍ରମେ ବାତୁଳ ଓ ବିଚଳିତପ୍ରାୟ କରିଦେଲା । ସେ ଯେତେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାରିଲା, ଆପଣାର ଅଶ୍ରୁକୁ ସମ୍ବରଣ କରି ରଖିଲା । କିନ୍ତୁ ବେଳେବେଳେ ତାହାର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତିକୁ ବ୍ୟର୍ଥକରି ତା'ର ଆଖିଭିତରୁ ଅଶ୍ରୁଧାରା ଛୁଟି ଆସୁଥିଲା, ଗାଲଉପର ଦେଇ ତା'ର ପୋଷାକ ହାତ ଓ ଶବାଧାର ଉପରକୁ ବହିଯାଉଥିଲା ।

ସେ କିଛି କହୁନଥିଲା, କିଛି ଭାବି ପାରୁନଥିଲା । କେବଳ ନାନାବିଧ ଭାବନା, ବିଚାର ଓ ଦୃଶ୍ୟମାନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବାଧାହୀନ ଭାବରେ ତା'ର ମାନସପଟରେ ମେଘପରି ଭାସିଭାସି ଚାଲିଯାଉଥିଲେ । ଆକାଶରେ ଏହିପରି ମେଘମାଳା ଭାସି ଯାଉଥିଲା ବେଳେ କେତେକେତେ ରାତି ସେମାନେ ଏକାଠି ବସି ନାନା ଆଳାପ ଓ ସଂଳାପରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ନ ରହିଚନ୍ତି ! ଏହି ଆଳାପ ଓ ସଂଳାପ ସେତେବେଳେ କେତେ ସୁଖ ଓ ବିମୁକ୍ତ ଆଣି ନଦେଇଚି ! ଏହିସବୁ କଥୋପକଥନ ଫଳରେ ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ବୁଝିଚନ୍ତି, ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜ ଭାବରେ ପରସ୍ପରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିଚନ୍ତି ।

ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ରହିଥିବା ପ୍ରେମ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ବିମୁକ୍ତ ଓ କେଡ଼େ ଅସାଧାରଣ ଓ ଅତୁଳନୀୟ ଥିଲା ! ସେମାନଙ୍କର ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ଠିକ୍ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତ ପରି ସଙ୍ଗୀତମୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏହି ଭଲପାଇବା ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନୀୟତାର ଗନ୍ଧ ନଥିଲା, ପ୍ରେମ ସହିତ ଅନେକ ସମୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭ୍ରାନ୍ତଭାବରେ ଯୋଡ଼ିଦିଆ ଯାଉଥିବା 'କାମଜ୍ୱାଳା'ର କୌଣସି ଉପଦ୍ରବ ନଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରେମରେ ଯେପରି ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱର ପୃଥିବୀର ସମ୍ମତି ଓ ସମର୍ଥନ ମଧ୍ୟ ଭରି ରହିଥିଲା, ଯେପରି ଗଛଲତା, ମେଘ, ସେମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଉପରେ ଥିବା ଆକାଶ ଓ ପାଦତଳେ ରହିଥିବା ପୃଥିବୀ ଏହି ପ୍ରେମକୁ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଉଥିଲେ ! ସମ୍ଭବତଃ ସେମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସେମାନଙ୍କୁ ବେଷ୍ଟିତ କରି ରଖିଥିବା ପୃଥିବୀ, ସେମାନେ ରାସ୍ତାରେ ଭେଟୁଥିବା ଅପରିଚିତ ପଥିକବୃନ୍ଦ ବୁଲି ବାହାରିଥିବାବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ନୟନକୁ ପ୍ରସାରିତ କରିଦେଉଥିବା ପରିବ୍ୟାପ୍ତି, ଏପରିକି ସେମାନଙ୍କର ନିବାସଗୃହମାନ ଏହି ପ୍ରେମ ଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ଆମୋଦିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲେ ।

ଏହି ପ୍ରେମହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମିଳିତ କରିଥିଲା, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏତେ ସମାନତା ଆଣି ଦେଇଥିଲା ! ସେମାନଙ୍କର ବିପୁଳତମ ଓ ବିସ୍ତୃତତମ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱଜଗତରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଗଭୀର ଆନନ୍ଦଟି ବିଷୟରେ ସେମାନେ କେବେହେଲେ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇପଡୁନଥିଲେ । ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ଏହି ବିଶ୍ୱ ଜଗତ, ଏହି ସମଗ୍ରତାର ଏକ ଅଂଶ ବୋଲି ଏହି ବିଶ୍ୱବିଧାନର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ଏକ ଉପାଦାନ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ।

ସମଗ୍ର ସହିତ ଏହି ଐକ୍ୟାନୁଭୂତି ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନଲାଗି ନିଃଶ୍ୱାସରେ ପବନପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଅବଶିଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତିଭିତରୁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ଉପରକୁ ଉଠାଇନେବା, ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅତ୍ୟଧିକ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବା ବା ପୂଜାକରିବା ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଆକର୍ଷଣ ନଥିଲା । ଏପରି ଏକ ମିଥ୍ୟାଜ୍ଞାନ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ରାଜନୀତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାର ପ୍ରୟୋଗ ସେମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ଦାରୁଣ ଭାବରେ ଅର୍ବାଚୀନ ଓ ଅର୍ଥହୀନ ବୋଧ ହେଉଥିଲା ।

୧୬

ସବୁଦିନର ସହଜ ଭାଷାରେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ତାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲା । ଯେତେ ଜୀବନମୟ ଓ ଅନୌପଚାରିକ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ତା'ର କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ଏହି ସଂସାରର କଥା ବୋଲି କହିପାରିବା ନାହିଁ । ପ୍ରାଚୀନ ବିୟୋଗାନ୍ତକ ନାଟକଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମିଳିତ ସଙ୍ଗୀତ ଓ ଏକୋକ୍ତି ପରି କବିତା ଓ ସଙ୍ଗୀତର ଭାଷା ପରି ଏହା କୌଣସି ବୁଦ୍ଧି ଓ ବୌଦ୍ଧିକତାର ନ୍ୟାୟରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ହୃଦୟାବେଗର ନ୍ୟାୟରେ ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିଲା, ତା'ର ଉଚ୍ଚାରିତ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଶବ୍ଦର ସ୍ପନ୍ଦନ ଭିତରେ ଗଭୀରତମ ଦୁଃଖର ମୂର୍ଚ୍ଛନା ଭରି ରହିଥିଲା । ତା'ର ଉଚ୍ଚାରିତ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଶବ୍ଦ ଅଶ୍ରୁରେ ସିକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

"ଆଜି ପୁନର୍ବାର ଆମର ଏହି ମିଳନ ଯୁରୋଚ୍କା । କିନ୍ତୁ କି ଦାରୁଣ ଓ ଭୟଙ୍କର ରୀତିରେ ଭଗବାନ୍ ଏହି ମିଳନକୁ ସଂଘଟିତ କରି ରଖିଚନ୍ତି । ତୁ କଣ ସତେ ଏହି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଓ ବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ କଳ୍ପନା କରିପାରୁଚୁ ? କିନ୍ତୁ ହେ ଭଗବାନ୍, ମୁଁ ତାହା ଆଦୌ କଳ୍ପନା କରି ପାରୁ ନାହିଁ । ମୋର କ୍ରନ୍ଦନକୁ ମୁଁ ଆଉ ରୁଦ୍ଧ କରି ରଖି ପାରୁନାହିଁ । ତୁ ଥରେ ଭାବି ଦେଖିଲୁ । ତୁ ଗଲୁ; ମୋର ମଧ୍ୟ ସବୁ ସମାପ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଜୀବନ ଓ ମୃତ୍ୟୁର ପ୍ରହେଳିକା, ପ୍ରତିଭା ଓ ଆଚରଣହୀନ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଉଚ୍ଚାଟନ— ଦିନେ ଏହିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଆମର ପରମ ସମ୍ପଦ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ବାସ୍ତବ ଜୀବନରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଧନ୍ଦା ଓ ସମସ୍ୟାମାନ ପୃଥିବୀକୁ ପୁଣିଥରେ ସଜାଡ଼ି କରି ଗଢ଼ିବାର ଅସ୍ଥିରତା ଓ ବ୍ୟଗ୍ରତାମାନ— ଏସବୁ କେବେହେଲେ ଆମ ଜୀବନରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିନଥିଲେ ।

"ବିଦାୟ, ମୋର ମହାନ୍, ମୋର ପରମାତ୍ମୀୟ, ମୋର ଗର୍ବ, ମୋର ଗୌରବ, ମୋର ଗଭୀର କ୍ଷୁଦ୍ର ନଦୀସ୍ରୋତ, ବିଦାୟ । ତୋ'ର କୁଳୁକୁଳୁ ଶବ୍ଦକୁ ମୁଁ ଦିନଯାକ କେଡ଼େ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଶୁଣୁଥିଲି, ତୋ'ର ଶୀତଳ ତରଙ୍ଗପୁଲକିତ କୋଳଭିତରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ମୁଁ କେଡ଼େ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ।

"ସେଦିନ ସେହି ବରଫ ଭିତରେ ଆମେ ପରସ୍ପରଠାରୁ କିପରି ଭାବରେ ବିଦାୟ ନେଇଥିଲେ, ତୋ'ର ମନେ ଅଛିଟି ? ତୁ ସେଦିନ ମୋତେ କିପରି ଫାଙ୍କିଦେଲୁ କହିଲୁ ! ତୁ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇନଥିଲେ ମୁଁ କି କେବେହେଲେ ଯାଇଥାନ୍ତି ? ମୁଁ ଜାଣିଚି, ମୁଁ ଜାଣିଚି, ତୁ ଜାଣିଶୁଣି ଆପଣାକୁ ଏପରି କରିବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରିଥିଲୁ, ଏହାଦ୍ୱାରା ମୋର ମଙ୍ଗଳ ହେବ ବୋଲି ତୁ ବିଚାର କରିଥିଲୁ । କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ପ୍ରକୃତରେ ସବୁ ନଷ୍ଟ ଓ ବିଧ୍ୱସ୍ତ ହୋଇଯାଇଚି । ହେ ଭଗବାନ୍, ସେଠି ମୋତେ କି କି ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ ନପଡ଼ିଲା, କି କି ଦୁଃଖମାନ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇବାକୁ ନପଡ଼ିଲା ! ଅବଶ୍ୟ ତୁ ସେସବୁର କୌଣସି ଖବର ପାଇନାହୁଁ । ଓଃ ୟୁରା, ମୁଁ କ'ଣ କରିଚି, ମୁଁ କଣ କରିଚି ! ମୁଁ ଯେ କେଡ଼େବଡ଼ ପାପିଷ୍ଠା, କେଡ଼େବଡ଼ ପାପିନୀ ସେହି ବିଷୟରେ ତୋର କୌଣସି ଧାରଣା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ମୋର କୌଣସି ଦୋଷ ନାହିଁ । ମୁଁ ତିନିମାସ କାଳ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପଡ଼ିଲି, ମାସକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଚେତ ହୋଇ ରହିଥିଲି । ଆଉ ତା'ପରେ

ମୋର ଜୀବନରେ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ଅବଶେଷ ରହିଲା ନାହିଁ । ୟୁରା, ମୋର ଆତ୍ମା ଆଜି ଅଶାନ୍ତ ହୋଇ ଉଠୁଚି, ଦୁଃଖ ଓ ବେଦନା ମୋର ହୃଦୟକୁ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ କରି ପକାଉଚି । କିନ୍ତୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଥାଟି ମୁଁ ତୋତେ କହିପାରୁ ନାହିଁ, କହିବାକୁ ମୋର ବଳ ପାଉନାହିଁ । ମୋର ଜୀବନର ସେହି ଅଂଶଟିରେ ପାଦ ପକାଇଲା ବେଳକୁ ଭୟରେ ମୋର ରୋମାଞ୍ଚ ଜାତ ହେଉଚି । ମୋର ମୁଣ୍ଡ ବି ଆଉ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ଅବସ୍ଥାରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ମୁଁ ମଦଖିଆ ଆରମ୍ଭ କରି ନାହିଁ, ଆପଣାକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାଠାରୁ ଦୂରରେ ରଖିଚି । କାରଣ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଯେତେବେଳେ ମଦ ପିଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ସେତେବେଳେ କଥା ସରିଯାଏ । ଏହା ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ, ନୁହେଁ ?''

ଆପଣାର ଯନ୍ତ୍ରଣାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ସେ କହିବାରେ ଓ କାନ୍ଦିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ହଠାତ୍ ସେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଉପରକୁ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲା ଓ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଆଖି ବୁଲାଇ ଦେଖିଲା । ଲୋକମାନେ ପୁଣି ଘରଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିଚନ୍ତି ଓ ଆପଣା ଆପଣାର କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛନ୍ତି । ସେ ଶବାଧାର ପାଖରୁ ଆପଣାକୁ ଅପସରାଇ ଆଣିଲା, ବୋଧହୁଏ ଶେଷ ଅଶ୍ରୁବିନ୍ଦୁଗୁଡ଼ିକୁ ପୋଛିଦେବା ଲାଗି ଆଖିଉପରେ ଆପଣାର ହାତକୁ ଚାପିଧରିଲା ।

ଲୋକମାନେ ଆସି ଶବାଧାରକୁ ଉଠାଇ ବାହାରକୁ ନେଲେ । ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

୧୭

ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭ୍‌ନା କେତେଦିନ ପାଇଁ ସେଠାରେ ରହିଥିଲା । ଜିଭାଗୋଙ୍କର ରଚନାଗୁଡ଼ିକୁ ସଜାଡ଼ି-ରଖିବା କାର୍ଯ୍ୟ ତାହାରି ସାହାଯ୍ୟରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲାବେଳକୁ ସେ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । ଏଭ୍‌ଗ୍ରାଫ୍ ଆଣ୍ଡ୍ରେଇଭିଚ୍ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଗଲାପୂର୍ବରୁ ତାର କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ତା' ଆଗରେ ସେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କଥା କହିଦେଇଥିଲା ।

ଦିନେ ଲାରିସା ଫେଓଡୋରୋଭ୍‌ନା କୁଆଡ଼େ ବାହାରକୁ ଯାଇଥିଲା, ଆଉ ଫେରିଲା ନାହିଁ । ହୁଏତ ସେଦିନ ତାକୁ ରାସ୍ତାରୁ ଗିରଫ କରି ନିଆଗଲା । କୌଣସି ପ୍ରକାର ସଙ୍କେତ ରଖିନଯାଇ ସେ କୁଆଡ଼େ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । କେଉଁଠି ରଖି ଦିଆଯାଇଥିବା ଓ ପରେ ମନେ ନପଡ଼ିବା ଏକ ତାଲିକାର ଏକ ନାମହୀନ ସଂଖ୍ୟାପରି ସେ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇଗଲା । ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଅଗଣିତ ବନ୍ଦୀଶିବିରରୁ କୌଣସି ଗୋଟିକରେ ସମ୍ଭବତଃ ସେ ମରଣର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲା ।

●

ଷୋଡ଼ଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତା'ପରେ

୧

୧୯୪୩ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ । ସ୍ଥାନ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ର । ଦ୍ୱିତୀୟ ଲେଫ୍‌ଟ୍‌ନେଣ୍ଟ ପାହ୍ୟାକୁ ଉନ୍ନୀତ ହୋଇଥିବା ଗର୍ଡ଼ନ ଓ ମେଜର୍ ଡୁଡୋରୋଭ୍ ଆପଣାର ସୈନ୍ୟବାହିନୀକୁ ଫେରିଆସୁଥିଲେ । ଡୁଡୋରୋଭ୍ ଫଉଜର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ମସ୍କୋ ଯାଇଥିଲା । ଗର୍ଡ଼ନ ତିନିଦିନ ଛୁଟିରେ ଯାଇଥିଲା ।

ଫେରିବା ବାଟରେ ଦୁହିଁଙ୍କର ଭେଟ ହେଲା । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଇନଥିବା ଓ ତଥାପି ଧ୍ୱସ୍ତବିଧ୍ୱସ୍ତ ଏକ ଛୋଟିଆ ସହରରେ ସେମାନେ ରାତ୍ରିଯାପନ କରିଥିଲେ । ଭଙ୍ଗା ଇଟା ଓ ଗୁଣ୍ଡ ହୋଇଯାଇଥିବା ପଥରଗଦା ଭିତରୁ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଖଳାଘର ଆବିଷ୍କାର କଲେ । ଖଳାଘରଟି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇନଥିଲା । ସେହି ଘରେ ଦୁହେଁ ରାତିକଲାଗି ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ ।

ରାତିରେ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଦ ହେଲା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି କଥା ଗପିବାରେ ଲାଗିଲେ । ପାହାନ୍ତାରେ ପ୍ରାୟ ତିନିଟା ବାଜିଲାବେଳକୁ ଡୁଡୋରୋଭ୍‌କୁ ଟିକିଏ ନିଦମାଡ଼ି ଆସିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ଗର୍ଡ଼ନର ଡାକରେ ତା'ର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ପାଣିରେ ଭାସିଲାପରି ଖଳା ଘରର କୁଟା ଉପରେ ପାଦ ପକାଇ ପକାଇ ସେ ଆପଣାର ଲୁଗାପଟାକୁ ପୁଡ଼ାଟିଏ କରି ବାନ୍ଧିଦେଲା ଏବଂ ପର୍ବତ ପ୍ରମାଣ କୁଟା ଗଦାଇ ତଳକୁ ଗଡ଼ିଆସି କବାଟ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।

''ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ ତୁ କୁଆଡ଼କୁ ବାହାରିଲୁଣି ?''

''ମୁଁ ନଈଆଡ଼େ ଯାଉଚି । ଲୁଗାପଟା ଧୋଇବାକୁ ଅଛି ।''

''ପାଗଳ ହେଲୁ ନା କଣ । ସଞ୍ଜବେଳକୁ ଯାଇ ଆମେ ଛାଉଣୀରେ ପହଞ୍ଚିଯିବା । ସେଠାରେ ତ ଆମକୁ ପୁଣି ସଫା ଲୁଗାପଟା ମିଳିଯିବ । ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏପରି ତରତର କାହିଁକି ହେଉଚୁ ?''

''ନାଇଁ, ମୁଁ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ମୋର ଲୁଗାପଟାଗୁଡ଼ାକ ଝାଳୁଆ ଗନ୍ଧାଇଲାଣି, ଭାରି କୋତରା ହୋଇଗଲାଣି । ମୁଁ ଝଟ୍‌କରି ସେଗୁଡ଼ିକରେ ସାବୁନ ମାରିଦେଇ ଟିକିଏ କାଚିକୁଚି ଦେବି, ଏହି ଗରମ ହାଉଆରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଭାରି ଜଲ୍‌ଦି ଶୁଖିଯିବ । ତା'ପରେ ମୁଁ ଗାଧୋଇବି ଏବଂ ସଫା ଲୁଗାପଟା ପିନ୍ଧିବି ।

"ତଥାପି ମୋତେ କାହିଁକି ଏକଥା ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ । ତୁ ଜଣେ ଅଫିସର୍ । କିଏ ଦେଖିଲେ କଣ ଭାବିବ କହିଲୁ ।

"ପାହାନ୍ତା ପହର । କେହି କୁଆଡ଼େ ନାହାନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଶୋଇଚନ୍ତି । ସେ ଯାହାହେଉ କୌଣସି ଏକ ବୁଦାବୁଦି ଦେଖି ମୁଁ ସେଇଠି ବସିଯିବି, ମୋତେ କେହି ଦେଖିପାରିବେ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ କଥା ବନ୍ଦକରି ଶୋଇବୁ, ନହେଲେ ଆଖର ବେଳ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ ।"

"ମୋତେ ଆଉ ନିଦ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ମଧ ତୋ' ସହିତ ଯିବି ।"

ଦୁହେଁଯାକ ନଈକୁ ଗଲେ । ସେତେବେଳକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ କେବଳ ଉଦୟ ହୋଇଥିଲେ ମଧ ବେଶ୍ ଗରମ ଲାଗୁଥାଏ । ଆଗେ ଯେଉଁଠିସବୁ ରାସ୍ତା ଥିଲା ସେଇଠି ଖରାରେ ମାଟି ଉପରେ ଶୋଇ ଲୋକମାନେ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଲାଲବର୍ଣ୍ଣ ମୁହଁରୁ ଗମଗମ ଝାଳ ବାହାରି ଯାଉଥାଏ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥାନୀୟ ବାସିନ୍ଦା, ଗୃହହୀନ ହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦାଣ୍ଡର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଚନ୍ତି— ବୁଢ଼ା, ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ, ପିଲା, ସମସ୍ତେ । ଫଉଜରୁ ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ଏକୁଟିଆ ପଡ଼ିଯାଇଥିବା ଓ ଫଉଜ ସହିତ ପୁଣି ମିଶିବାକୁ ଯାଉଥିବା କେତେଜଣ ଲାଲବାହିନୀର ସୈନ୍ୟ ମଧ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ନିଦ୍ରାରେ ଯେପରି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବ୍ୟାଘାତ ନହୁଏ, ସେଥିପାଇଁ ଗର୍ଡ଼ନ ଓ ଡୁଡୋରୋଭ୍ ଅତି ସାବଧାନତାର ସହିତ ସେମାନଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଗଲେ ।

"ତୁ ସେମିତି ପାଟିଫାଟି କରନା । ନହେଲେ ସହରଯାକ ସମସ୍ତେ ଉଠିପଡ଼ିବେ ଆଉ ମୋର ଲୁଗା ସଫା କରିବା ଏତିକିରେ ରହିଯିବ ।"

ସେମାନେ ଚୁପୁଚୁପୁ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ଶେଷରାତ୍ରିର କଥୋପକଥନ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

୨

"ଏ ନଈର ନାଆଁ କ'ଣ ?"

"କେଜାଣି ? ବୋଧହୁଏ କୁଶା ।"

"ନା, କୁଶା ନୁହେଁ ।"

"ତା'ହେଲେ କଣ ମୁଁ ଜାଣି ନାହିଁ ।"

"ତୁ ଜାଣିଚୁ, ଏହି କୁଶା ନଈ କୂଳରେ ସବୁ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା । ମୁଁ କ୍ରିଷ୍ଟିନା କଥା କହୁଚି ।"

"ହଁ, କିନ୍ତୁ ସେ ଆହୁରି ତଳକୁ । ଶୁଣାଯାଉଚି ଯେ ଗିର୍ଜା ତାକୁ ଜଣେ ଧର୍ମାତ୍ମା ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଚି ।"

"ସେଠି କୋଉକାଳର ଗୋଟିଏ ପୁରୁଣା ପଥରକୋଠା ଥିଲା—କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକ ଭାରି ମୋଟ, ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ପର୍ବତ ପରି ଉଚ୍ଚ । ଜର୍ମାନମାନେ ଏହି ଘରକୁ ଦଖଲ କରି ଏହିଠାରେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଜମାକରି ରଖିଥିଲେ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳଟି ଏକାବେଳେକେ ଅଭେଦ୍ୟ ହୋଇ

ରହିଥିଲା । ଚାରିପାଖରେ ଜିଲ୍ଲାରେ ସେମାନେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଆମ ପକ୍ଷର ଅଗ୍ରଗତିକୁ ଅଟକାଇ ରଖିଥିଲେ । ତେଣୁ ଏହି ଘରଟିକୁ ଦଖଲ କରିବା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାହସ ଓ ବିଚକ୍ଷଣତା ସହିତ କ୍ରିଷ୍ଟିନା ଜର୍ମାନପକ୍ଷର ଧାଡ଼ି ଭେଦି ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା ଏବଂ ଭିତରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଦେଲା । ସେମାନେ ତାକୁ ଜିଅନ୍ତା ଧରିନେଇ ଫାଶୀରେ ଝୁଲାଇଦେଲେ ।

''ଲୋକେ ତାକୁ ତୁର୍ଡୋରୋଭ୍ ବୋଲି ନକହି କ୍ରିଷ୍ଟିନା ଅର୍ଲୋଦ୍‌ସୋଭା ବୋଲି କାହିଁକି କହୁଚନ୍ତି ?''

''ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ କେବଳ ବାକ୍‌ଦାନ ମାତ୍ର ହୋଇଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧ ଶେଷ ହେଲେ ଆମେ ବିବାହ କରିବୁ ବୋଲି ୧୯୪୧ ମସିହା ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଥିଲୁ । ତା'ପରେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ସମସ୍ତଙ୍କ ପରି ମୋତେ ଫଉଜ ସହିତ ନାନା ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଆମ ଫଉଜକୁ ନାନା ସ୍ଥାନକୁ ପଠାଯାଇଥିଲା । ଏହିପରି ଲାଗ୍‌ଲାଗ୍ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ହେବା ଫଳରେ ମୁଁ ଆଉ ତା'ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ରଖି ପାରିଲି ନାହିଁ । ତା'ପରେ ଆଉ ତା'ସହିତ ଦେଖା ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସମ୍ବାଦପତ୍ରରୁ ଓ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଘୋଷଣାମାନଙ୍କରୁ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ପରି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତା'ର ଅସାଧାରଣ ଦୁଃସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବୀରୋଚିତ ଜୀବନଦାନ ବିଷୟରେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଥିଲି । ଶୁଣାଯାଉଚି ଯେ ଏଠାରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସେମାନେ ତା'ଲାଗି ଗୋଟିଏ ସ୍ମାରକ ନିର୍ମାଣ କରିବେ । ମୁଁ ଖବର ପାଇଚି ଯେ ୟୁରିର ଭାଇ ଜେନେରାଲ ଜିଭାଗୋ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ବୁଲି କ୍ରିଷ୍ଟିନା ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟମାନ ସଂଗ୍ରହ କରୁଚନ୍ତି ।''

''ଏସବୁ କଥା ତୋ'ଠାରୁ ଶୁଣିବାକୁ ଚାହିଥିବାରୁ ମୁଁ ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ । ଏସବୁ ତୋ'ପକ୍ଷରେ ନିଶ୍ଚୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖଦାୟକ ବିଷୟ ହୋଇଥିବ ।''

''ଆଚ୍ଛା...ବେଳ ଅନେକ ହୋଇଗଲାଣି ବୋଲି ମୋର ମନେହେଉଚି । ତୋତେ ଅଧିକ ସମୟ ବସାଇ ରଖିବାକୁ ମୁଁ ଚାହୁଁନାହିଁ । ତୁ ଲୁଗାପଟା ରଖିଦେଇ ପାଣିରେ ପଶ ଏବଂ ଆପଣା କାମ ସାରିଦେ । ମୁଁ ନଈକୂଳରେ ଟିକିଏ ଗଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଭାବେ । ଟିକିଏ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତା ।''

କିଛି ସମୟ ପରେ ପୁଣି ସେମାନଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

''ଏପରି ଭାବରେ ଲୁଗା ସଫା କରିବା ତୁ କେଉଁଠାରୁ ଶିଖିଲୁ ?''

''ଆବଶ୍ୟକତାରୁ । ଆମର ଭାଗ୍ୟ ବଡ଼ ଖରାପ । ଗୋଟିଏ ଅତି କଦର୍ଯ୍ୟ ଶିବିରକୁ ଆମକୁ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବାପାଇଁ ପଠାଯାଇଥିଲା । ଖୁବ୍ କମ୍‌ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକ ସେଠାରୁ ଜୀବନଧରି ଫେରି ଆସିପାରିଥିଲେ । ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳର କଥା କହୁଚି, ଶୁଣ । ଆମକୁ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦିଆଗଲା । ଯୁଆଡ଼େ ଚାହିଁବ କେବଳ ବରଫରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥାଏ । ବନ୍ଧୁକଧାରୀ ପ୍ରହରୀମାନେ ଆମ ଆଡ଼କୁ ବନ୍ଧୁକର ମୁନକୁ ଦେଖାଇ ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ

ବଳିଆ କୁକୁର ମଧ୍ୟ ଥାଆନ୍ତି । ଦୂରରୁ ଅରଣ୍ୟ ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ଏହି ସମୟରେ ଅନ୍ୟଦଳର ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକ ବହୁଭୁଜ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବାହାରକୁ ମୁହଁ କରାଇ ଠିଆ କରାଇ ଦିଆଗଲା ଯେପରିକି ଆମେ କେହି କାହାର ମୁହଁ ଦେଖି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ତା'ପରେ ଆମକୁ ତଳେ ବରଫ ଉପରେ ଆଣ୍ଠୁମାଡ଼ି ବସି ସିଧା ଆଗକୁ ଅନାଇବାକୁ ଆଦେଶ ଦିଆଗଲା । ଆଦେଶ ପାଳନ ନକଲେ ପ୍ରାଣ ହରାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ସତର୍କ କରି ଦିଆଗଲା । ତା'ପରେ ବଡ଼ ଅପମାନଜନକ ଭାବରେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ହାଜିରା ନିଆଗଲା । ଏହି ଦୀର୍ଘକାଳ ଯାବତ୍ ଆମକୁ ସେହିପରି ଆଣ୍ଠୁମାଡ଼ି ବସି ରହିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ତା'ପରେ ଆମେ ଉଠି ଠିଆ ହେଲୁ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦଳଙ୍କୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ନେଇ ନିଆଯିବା ପରେ ସେମାନେ ଆମ ଦଳକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ– ''ଏଇ ହେଉଚି ତୁମମାନଙ୍କର ରହିବା ସ୍ଥାନ, ଯେପରି ପାରୁଚ, ଏହାର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କର,'' ଯୁଆଡ଼େ ଚାହିଁବ, କେବଳ ଜନହୀନ ପ୍ରାନ୍ତର, ବରଫରେ ପୋତିହୋଇ ରହିଚି, କେବଳ ମଝିରେ ଖୁଣ୍ଟଟିଏ ପୋତାହୋଇ ଆମ ଶିବିରର ନମ୍ବର ଲେଖି ଲଟକାଇ ଦିଆଯାଇଚି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ସେଠାରେ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।''

''ଆମର ଭାଗ୍ୟ ଭଲ, ଆମକୁ ଏତେଦୂର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ି ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଏଥର ମୋତେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବାର ପାଇଁ ଏହି ଦଣ୍ଡ ଭୋଗିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ଅଧିକନ୍ତୁ ଏକ ଭିନ୍ନ ଦଣ୍ଡବିଧି ଅନୁସାରେ ମୋତେ ଏହି ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ତେଣୁ ମୋ'ର ଦଣ୍ଡଭୋଗ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଥିଲା । ସେଠାରୁ ମୁକୁଳି କରି ଆସିବା ପରେ ମୋତେ ପୁଣି ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗଦେବାର ଅନୁମତି ମିଳିଲା । ତା'ପରେ ଯେତେବେଳେ ପୁଣି ସୈନ୍ୟବାହିନୀକୁ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ସେତେବେଳେ ମୋତେ ମେଜରର ପାହିଆ ମିଳିଲା ।''

''ହଁ, ମୁଁ ଯୋଉଠୁ ଛାଡ଼ିଥିଲି ସେଇଠୁ କହୁଚି ଶୁଣ । ସେଠି କେବଳ ଖୁଣ୍ଟଟିଏ ପୋତାହୋଇ ଆମ ଶିବିରର ନମ୍ବର ଝୁଲାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ତା'ପରେ ସେହି ଥଣ୍ଡାରେ ଆମକୁ ଖାଲି ହାତରେ ଡାଳପତ୍ର ଭାଙ୍ଗି କୁଡ଼ିଆ ତିଆରି କରିବାପାଇଁ କାଠ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ହେଲା । ତା'ପରେ, ତୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିବୁ ନାହିଁ, ଆମେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସମସ୍ତ ଶିବିରଟି ନିର୍ମାଣ କରିନେଲୁ । ସବୁ ଆପଣା ହାତରେ ତିଆରି କରିନେଲୁ । ତା'ପରେ କାଠକଟା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଆଠଆଠ ଜଣ ମଣିଷ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କାଠବୋଝେଇ ସ୍ଲେଜ୍‌ଗାଡ଼ିକୁ ଟାଣି ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ଆମେ ବେକଯାଏ ବରଫ ଭିତରେ ଗଳି ପଡୁଥାଉ । ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି ବୋଲି ଆମକୁ ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖବର ବି ମିଳିନଥିଲା । ସେମାନେ ଏହି ଖବରଟି ଆମଠାରୁ ଗୁପ୍ତ କରି ରଖିଥିଲେ । ତା'ପରେ ଆଦେଶନାମା ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଯିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶୃଙ୍ଖଳାମୂଳକ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯିବ, ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଜୀବନ ଧରି ଫେରିଆସିଲେ ତାକୁ ଏହି ବନ୍ଦୀଶିବିରରୁ

ମୁକ୍ତ କରି ଦିଆଯିବ । ତା'ପରେ ମାସମାସ ଧରି ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ଭୟାଭୟ ଜୀବନ । ସେମାନେ ଆମର ଦଳକୁ ମରଣ-ବାହିନୀ ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ଏହି ଦଳଟି ପ୍ରକୃତରେ ନିର୍ମୂଳ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ମୁଁ ଯେ କିପରି ସେଥିରୁ ବର୍ତ୍ତିକରି ଆସିଲି, ମୁଁ ନିଜେ ମଧ ସେକଥା ଜାଣେ ନାହିଁ । ତଥାପି ମୋତେ ତୁ ବିଶ୍ୱାସ କର, ବନ୍ଦୀଶିବିରର ଦୁଃଖଯନ୍ତ୍ରଣା ତୁଳନାରେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ସେହି ଭୟଙ୍କର ନରକକୁ ତଥାପି ସୌଭାଗ୍ୟ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । କେବଳ ବାହାରର ଅବସ୍ଥା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୁହେଁ, ଆଉ ଏକ କାରଣ ସକାଶେ ।''

''ପ୍ରକୃତରେ ତୋତେ ଅନେକ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇବାକୁ ପଡ଼ିଚି ।''

''ସେଠାରୁ କେବଳ ଲୁଗା ସଫା କରିବା ଶିଖିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ତା'ନୁହେଁ ସଂସାରରେ ଯେତେ ଯାହା ଶିଖିବାର ଅଛି, ଏଇଠି ସବୁ ଶିଖିବାକୁ ହୋଇଥିଲା ।''

''ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ଏକ ଅସାଧାରଣ କଥା । ବନ୍ଦୀଶିବିରରେ କେବଳ ଜଣେ ବନ୍ଦୀ ହିସାବରେ ତୋ' ଜୀବନର ତୁଳନାର ନୁହେଁ, ତିରିଶର ଦଶନ୍ଧିରେ ଯେତେ ଯାହା ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା, ଏପରିକି ବହି, ପଇସା ଓ ଆରାମର ବାତାବରଣ ଭିତରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମୋର ଅତି ସହଜ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଯାହାସବୁ ଘଟୁଥିଲା, ତାହାରି ତୁଳନାରେ ଯେପରି ଯୁଦ୍ଧ ଏକ ଆଶୀର୍ବାଦ ଭାବରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା, ଯୁଦ୍ଧ ଭିତରକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ି ଯେପରି ଆମେ ଟିକିଏ ଖୋଲା ପବନ ପାଇଲୁ, ଯେପରି ଆମେ ମୁକ୍ତ ହୋଇଗଲୁ । ଯେପରି ଏହି ଯୁଦ୍ଧର ତୋଫାନ ଆସି ଆମର ସବୁ ଅଳିଆ ଉଡ଼ାଇ ନେଇଗଲା, ଆମକୁ ଉଦ୍ଧାର କଲା ।

''ମୋ'ମତରେ ସମୂହୀକରଣକୁ ଏକ ଭ୍ରମାତ୍ମକ ଓ ଅସଫଳ ନୀତି ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଏହି ଭୁଲଟି ସ୍ୱୀକାର ନକରିବାକୁ ଆଉ କାହାରି କୌଣସି ଉପାୟ ନଥିଲା । ଏହି ଅସଫଳତାକୁ ଗୁପ୍ତ କରି ରଖିବାପାଇଁ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ସନ୍ତ୍ରାସବାଦର ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିଲା, ଲୋକମାନେ ଯେପରି ଆପେ ଆପେ ଭାବିବାର ଓ ବିଚାର କରିବାର ବଦଭ୍ୟାସ ଛାଡ଼ିଦେବେ, ଯାହା ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠି ନଥିଲା, ତାହାହିଁ ଅଛି ବୋଲି କହିବାକୁ ବାଧ ହେବେ, ଯାହାସବୁ ଆଖିକୁ ଜଳଜଳ ଦେଖାଯାଉଚି, ସେଗୁଡ଼ିକର ଠିକ୍ ବିପରୀତ କଥାମାନ ଦେଖୁଚନ୍ତି ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବେ, ଏଥିପାଇଁ ସବୁପ୍ରକାର ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଇଥିଲା । ସେହି କେତେବର୍ଷ ଭିତରେ ଆଚରିତ ହୋଇଥିବା ନିଷ୍ଠୁରତାର ଆଉ କୌଣସି ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ କେଉଁଠି ନାହିଁ । ଦେଶର ଯେଉଁ ସମ୍ବିଧାନ ନିର୍ମାଣ କରାଗଲା, ତାହାର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା କାହାରି ମତଲବ ନଥିଲା । ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଥାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରାଗଲା, କିନ୍ତୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରତିନିଧି ନିର୍ବାଚନ କରିବାର ମୂଳନୀତିକୁ ଦଳି ଦିଆଗଲା ।

''ଠିକ୍ ଏହିସମୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଲା । ଯୁଦ୍ଧର ବାସ୍ତବ ଭୟାବହତା, ବାସ୍ତବ ବିପଦ ଓ ବାସ୍ତବ ମୃତ୍ୟୁର ଆତଙ୍କମାନ ସେତେବେଳେ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ମିଥ୍ୟାର ଅମାନୁଷିକ ଶାସନର ତୁଳନାରେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ବରଦାନ ପରି ମନେ ହୋଇଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧକୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ସମସ୍ତେ

ଆଶ୍ୱସ୍ତ ଅନୁଭବ କଲେ, କାରଣ ଏତେଦିନକେ ସେମାନେ କେବଳ କାଗଜ ଉପରେ ଲେଖାହୋଇଥିବା ଏହି ଶାସନବିଧାନର କବଳରୁ ନିସ୍ତାର ପାଇଲେ ।

''କେବଳ ତୁମେ ବା ମୁଁ ନୁହେଁ, କେବଳ ବନ୍ଦିଶାଳାର ବନ୍ଦୀ ନୁହେଁ, ଘରେ ବା ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲେ ଏବଂ ଆନନ୍ଦ ଓ ଉଲ୍ଲାସର ସହିତ ଯୁଦ୍ଧରୂପୀ ମରଣାନ୍ତକ ଅଥଚ ମୁକ୍ତିଦାୟକ ସଂଗ୍ରାମର ଆହତ ଭିତରକୁ ଝାସ ଦେଲେ ।

''ବିପ୍ଳବର ଦଶକଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଆମେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସଂଯୋଜକ ହିସାବରେ ବିଚାର କରିପାରିବା । ବିପ୍ଳବଜନିତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶକ୍ତିମାନେ କୁଆଡ଼େ ମରିହଜି ଯାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଏହାର ପରୋକ୍ଷ ଶକ୍ତିମାନ, ଏହାର ଫଳର ପରିଣାମର ପରିଣାମମାନ କ୍ରମେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରକଟ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଓ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାମାନ ସହିସହି ଲୋକମାନେ କୁଆହୋଇ ରହିଥିଲେ, ବଡ଼ ବଡ଼ ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ଓ ଦୁଃସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭାଗ ନେବାଲାଗି ସେମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

''ଏହିସବୁ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ମୋର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଲା । କ୍ରିଷ୍ଟିନାର ମୃତ୍ୟୁ, ଆମର ସମସ୍ତ କ୍ଷତି ଓ ମୋର ସମସ୍ତ କ୍ଷତ, ଯୁଦ୍ଧର ସମସ୍ତପ୍ରକାର ରକ୍ତାକ୍ତତା ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ମୁଁ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଅର୍‌ଲେଦ୍‌ସୋଭାର ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଜୀବନକୁ ଆଲୋକିତ କରି ରଖିଥିବା ସେହି ଆତ୍ମତ୍ୟାଗର ଆଲୋକଦ୍ୱାରା ହିଁ ମୁଁ ତା'ର ବିୟୋଗଦୁଃଖ ବହନ କରିପାରୁଚି ।

''ତୁ ଅବିରାମ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ଭୋଗ କରୁଥିବା ସମୟରେ ମୋତେ ଖଲାସ କରି ଦିଆଗଲା । ତା'ର ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ଇତିହାସର ଛାତ୍ରୀ ହିସାବରେ କ୍ରିଷ୍ଟିନା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯୋଗଦେଲା । ମୁଁ ତାକୁ ପଢ଼ାଉଥିଲି । ତା'ର ପିଲାଦିନେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତାକୁ ଥରେ ଦେଖିଥିଲି ଓ ତା'ର ବିଶିଷ୍ଟତାର ପରିଚୟ ପାଇଥିଲି । ସେତେବେଳେ ଯୁରି ମଧ୍ୟ ଥିଲା, ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ମୁଁ କ୍ରିଷ୍ଟିନା ବିଷୟରେ କହିଥିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି କ୍ରିଷ୍ଟିନା ମୋର ଛାତ୍ରୀ ହୋଇ ଆସିଲା ।

''ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ରାଜନୀତିକ ପୁନର୍ଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଥା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହସହକାରେ ଅର୍‌ଲେଦ୍‌ସୋଭା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କଲା । ସେ ଏପରି ପ୍ରବଳ ଭାବରେ କାହିଁକି ଯେ ମୋର ଜୀବନ ଭିତରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କଲା, ସେ ବିଷୟରେ ମୋର କୌଣସି ଧାରଣ ନଥିଲା । ତା'ର ଆକ୍ରମଣ ଓ ଅନ୍ୟାୟମୂଳକ ପ୍ରକୃତିରେ ଅନ୍ୟ ଛାତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିବାଦ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ମୋର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ । କ୍ରିଷ୍ଟିନାର ସ୍ୱଭାବରେ ଅନେକ ରସିକତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରାଚୀର-ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ସେ ମନଇଚ୍ଛା ମୋର ବିଦ୍ରୂପ କରୁଥିଲା । ମୋତେ ସେ ନାନାପ୍ରକାର

ବ୍ୟଙ୍ଗନାମରେ ଅଭିହିତ କରୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ଅତି ଅନାୟାସରେ ଏସବୁ ମୋ'ନାମରେ ଲେଖାହୋଇଚି ବୋଲି ଜାଣିପାରୁଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ହଠାତ୍ ବଡ଼ ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ମୁଁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କଲି ଯେ କ୍ରିଷ୍ଟିନାର ଏହି ସମସ୍ତ ଦୁର୍ଦ୍ଦମନୀୟ ଶତ୍ରୁତାପଣ ତା'ର ମୋ' ପ୍ରତି ରହିଥିବା ପ୍ରେମର ଏକ ବାହ୍ୟ ଆବରଣ ମାତ୍ର । ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ମୋ'ପ୍ରତି ତା'ର ଏହି ପ୍ରେମ ରହିଆସିଚି ଏବଂ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସବୁଦିନ ତାହାକୁ ଭଲପାଇ ଆସିଚି ।

''୧୯୪୧ ମସିହାର ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳଟି, ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେବାର ଠିକ୍ ପୂର୍ବେ ଓ ପରେ ଆମେ ଅତି ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ଅତିବାହିତ କରିଥିଲୁ । ମୁଁ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଥାଏ । ସେହି ସମୟରେ ବେସାମରିକ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧକୌଶଳ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । କ୍ରିଷ୍ଟିନା ଆକାଶଛତା-ବାହିନୀରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ନେଉଥାଏ । ମସ୍କୋର ଆକାଶରେ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଥିବା ବୋମାବର୍ଷଣକାରୀ ଜର୍ମାନ୍ ଜାହାଜମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିଆକ୍ରମଣ କରି ଘଉଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ଆମର ବାଗ୍‌ଦାନ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ ସମୟରେ ଆମର ବାହିନୀକୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବାର ଆଦେଶ ଆସିଲା ଓ ମୁଁ ତା'ଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ଆଉ ମୋର ତା'ସହିତ ଦେଖା ହୋଇ ନାହିଁ ।

''ତା'ପରେ ଯୁଦ୍ଧର ଗତି ବଦଳିବା ପରେ ଓ ଜର୍ମାନମାନେ ହଜାରହଜାର ସଂଖ୍ୟାରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୁଇଥର ଆହତ ହେବାଫଳରେ ମୋତେ ଅନ୍ୟ ଏକ ବାହିନୀକୁ ବଦଳି କରାଯାଇଥିଲା । ସେଠାରେ ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ବିଦେଶୀ ଭାଷା ଜାଣିଥିବା ଜଣେ ଲୋକ ଦରକାର କରୁଥିଲେ । ତୁ ଯେ କି ବିଷମ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଚୁ ଓ କି ଦାରୁଣ ଉତ୍‌ପୀଡ଼ନ ଭୋଗ କରୁଚୁ, ଏହି ଖବର ପାଇ ମୁଁ ତୋତେ ଆମର ବାହିନୀକୁ ନେଇଆସିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲି ।''

''ଏଠାରେ ଲୁଗାସଫା ବିଭାଗରେ କାମ କରୁଥିବା ଝିଅଟି କ୍ରିଷ୍ଟିନାର ସାଙ୍ଗ ଥିଲା । ଏହି ଝିଅଟିର ନାମ ହେଉଚି ଟାନିଆ । ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ପରିଚୟରେ ଆସିଥିଲେ । ସେ କ୍ରିଷ୍ଟିନା ବିଷୟରେ ଅନେକ ସମୟରେ କହେ । ଟାନିଆ କିପରି ହସିଲାବେଳେ ମୁହଁସାରା ହସର ତରଙ୍ଗ ଖେଳାଇଦେଇ ହସେ, ତୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଚୁ ? ଠିକ୍ ୟୁରି ପରି । ସେତେବେଳେ ତାକୁ ଦେଖିଲେ ସେ ଭାରି ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ମନେହୁଏ ।''

''ନା, ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନାହିଁ ।''

୩

ଏହାର ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ଗର୍ଡ଼ନ ଓ ଡୁଡୋରୋଭ୍ କରାଚେଭ୍ ସହରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ସହରଟି ଧ୍ୱସ୍ତବିଧ୍ୱସ୍ତ ହୋଇ ଏକାବେଳେକେ ଭୂଲୁଣ୍ଠିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସେଠାରେ ସେମାନେ ଆପଣା ସୈନ୍ୟବାହିନୀର କେତେକ ପୃଷ୍ଠଗାମୀ ଦଳସହିତ ଆସି ମିଶି ପାରିଥିଲେ ।

ଶରତ ସମୟ । ଭାରି ଗରମ ପଡ଼ିଚି । ପ୍ରାୟ ମାସେ ହେଲା ପାଗ ଭାରି ଚମତ୍କାର ରହିଚି । ପବନ ମୋଟେ ନାହିଁ । ନୀଳ ନିର୍ମଳ ଆକାଶତଳେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭ ବାଦାମୀ ରଙ୍ଗର ମାଟି ଚକଚକ କରୁଚି ।

ସହର ମଝିରେ ଜନପଥ ଚାଲିଯାଇଚି । ସହର ଭିତରେ ତାହାହିଁ ସହରର ପ୍ରଧାନ ରାସ୍ତା । ରାସ୍ତାର ଏପାଖରେ ଥିବା ଘରଗୁଡ଼ିକ ବୋମାମାଡ଼ରେ ପଥରଗଦା ହୋଇ ରହିଚି । ବଗିଚାରୁ ଉପୁଡ଼ି ଆସିଥିବା ଦରପୋଡ଼ା ଫଳଗଛମାନ ମଧ୍ୟ ସେହି ଗଦାଭିତରେ ଦରପୋଡ଼ା ହୋଇ ରହିଚି । ରାସ୍ତାର ସେପାଖରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଘର ନାହିଁ, ତଥାପି ଏପାଖ ତୁଳନାରେ ସେପାଖ ଟିକିଏ କମ୍ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଚି ।

ଗୃହହୀନ ଲୋକମାନେ ସେହି ମାଟି ଓ ପଥରଗଦାଗୁଡ଼ିକ ଖେଳାଇ ଖେଳାଇ ପାଉଁଶଭିତରୁ କଣସବୁ ଗୋଟାଇବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି, ଏଠୁସେଠୁ ନାନା ଦରବ ସାଉଁଟି ଆଣି ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଜମା କରି ରଖୁଚନ୍ତି । ଆଉମାନେ ରହିବାଲାଗି ଛୋଟ ଛୋଟ କୁଡ଼ିଆ ତିଆରି କରୁଚନ୍ତି । ଛାତରେ ପକାଇବାଲାଗି ମାଟିରୁ ଚେକାମାନ ଖୋଳୁଚନ୍ତି ।

ଅଗ୍ନି ଓ ବୋମାବର୍ଷଣରେ ଛାରଖାର ହୋଇଯାଇଥିବା ସହରଟିର ପ୍ରାୟ ଅଧେଜାଗାରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଆଁ ଲିଭି ନାହିଁ, ମଝିରେ ମଝିରେ କୋଉଁଠି ଦୂରରେ ମାଇନ୍ ଫୁଟିବାରେ ଲାଗିଚି । ମାଟି ଖୋଳୁଥିବା ଲୋକମାନେ ମଝିରେ ମଝିରେ ପିଠିହାଡ଼ ସିଧାହୋଇ କୋଦାଳଉପରେ ଭରାଦେଇ ମାଇନ୍ ଫୁଟୁଥିବା ଦିଗକୁ ଅନାଇ ଦେଖୁଚନ୍ତି ।

ରାସ୍ତା ସେପାଖରେ ଗୋଟାଏ ଖୋଲା ଜାଗା । ଚାରିପାଖରେ ବାଡ଼ ଘେରାହୋଇଚି । ବାଡ଼ ସେପାଖକୁ ପୁରୁଣା ଡେଙ୍ଗାଡେଙ୍ଗା ଗଛମାନ, ଏହି ଗଛ ଓ ବାଡ଼ ମିଶି ଜାଗାଟିକୁ ଯେପରି ଅବଶିଷ୍ଟ ପୃଥିବୀଠାରୁ ଅଲଗା କରି ରଖିଚନ୍ତି, ଏଇଠି ଟାନିଆ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ସକାଳ ପହରରୁ ଟ୍ରକ୍‌ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଚି । ଗର୍ଡ଼ନ ଓ ଡୁଡୋରୋଭ୍ ମଧ୍ୟ ଏହିଠାରେ ଅଛନ୍ତି । ତା'ର ପାଖରେ ସଫାଲୁଗାର ଗଣ୍ଠିଲିମାନ ଗଦାହୋଇ ଥୁଆହୋଇଚି । ଟାନିଆ ଏହି ଲୁଗାପଟା ପାଖରେ ଜଗିକରି ବସିଚି କାଳେ ଟ୍ରକ୍ ଆସି ସେମାନଙ୍କୁ ନନେଇ ଚାଲିଯିବ, ସେଥିପାଇଁ ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ରାସ୍ତା ନିକଟରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଚନ୍ତି ।

ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଘଣ୍ଟାରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ସମୟ ଅପେକ୍ଷା କରି ସାରିଲେଣି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାମ କିଛି ନଥିବାରୁ ସମସ୍ତେ ଟାନିଆର ଗଳ୍ପ ଶୁଣୁଥିଲେ । ଆପଣାର ଜୀବନରେ ଟାନିଆ ଅନେକ ଦେଖିଥିଲା, ଅନେକ କିଛି ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିଲା । ମେଜର ଜେନେରାଲ ଜିଭାଗୋଙ୍କ ସହିତ କିପରି ଭାବରେ ତା'ର ସାକ୍ଷାତ ଓ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲା, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସାହ ସହିତ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହିକଥା କହିବାରେ ଲାଗିଥିଲା ।

''ହଁ, ହଁ— କାଲି କଥା ମ ! ସେମାନେ ମୋତେ ଖୋଦ୍ ଜେନେରାଲ୍‌ଙ୍କ ପାଖକୁ ନେଇଗଲେ । ମେଜର୍ ଜେନେରାଲ୍ ଜିଭାଗୋ ! କ୍ରିଷ୍ଟିନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ସେ

ଏହିବାଟେ ଗସ୍ତରେ ଯାଉଥିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଜାଣିଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଆଖିରେ ଦେଖିଥିଲେ, ସେ ସେହିଭଳି ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଚାହୁଥିଲେ । ସେମାନେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ମୋ' ବିଷୟ ଯାଇ କହିଲେ । ଆମେ ଦୁହେଁ ସାଙ୍ଗ ଥିଲୁ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଖବର ଦେଲେ । ମୋତେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଡାକି ନେଇଯିବାକୁ ସେ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ସେମାନେ ଆସି ମୋତେ ଡାକିନେଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ମୋତେ ଆଦୌ ଡର ମାଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଗୋଟିଗୋଟି କରି ମୋ' ଜାଣିଥିବା କଥାମାନ କହିଲି । ସେ ସବୁ ଶୁଣିଲେ ଓ ମୋତେ 'ଧନ୍ୟବାଦ' ବୋଲି କହିଲେ । ତା'ପରେ ମୋର ପରିଚୟ ପଚାରିଲେ । ଏକଥା ଶୁଣି ମୋତେ ଲାଜ ମାଡ଼ିବାର କଥା ! ମୋର ପରିଚୟରେ ଗର୍ବ କରି କହିବାର କ'ଣ ଅଛି କହିଲ ! ମୁଁ ଅନାଥା, ଅରକ୍ଷିତା, ହଜାର ହଜାର ଗୃହହୀନ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ । ମୋର ପରିଚୟ ବୋଇଲେ ସେତିକି । ସେଗୁଡ଼ାକ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ କ'ଣ କହିବି ? କେତେଥର ଧରାହୋଇ 'ସଂଶୋଧନ-ଗୃହ'କୁ ଯାଇଚି, କେତେଥର ଏଠିସେଠି ହୋଇ ବୁଲିଚି । କିନ୍ତୁ ସେ ମୋତେ ଦମ୍ଭ ଦେଇ କହିଲେ, ତଥାପି ମୁଁ ଶୁଣିବାକୁ ଚାହୁଁଚି । ଭୟ ବା ଲଜ୍ଜା କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଆଗରେ କିଛି କହିପାରିଲି ନାହିଁ । ସେଇଠୁ ଟିକିଏ ଟିକିଏ କହିଲି । ସେ ଶୁଣୁଥାନ୍ତି ଓ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରୁଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ମୋର ମନକୁ ସାହସ ପାଇଲା, ଭୟ ଦୂର ହୋଇଗଲା । ପ୍ରକୃତରେ ମୋର କେତେ କଥା କହିବାର ଅଛି । ମୁଁ କହିଲେ ଆପଣ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ମନରୁ ଫାନ୍ଦି କରି କହୁଚି ବୋଲି କହିବେ । ହଁ, ଠିକ୍ ସେହିକଥା ବି ହେଲା । ମୋର କଥା ସରିବା ମାତ୍ରକେ ସେ ଉଠି ଠିଆ ହେଲେ ଓ ଘର ଭିତରେ ଏପାଖସେପାଖ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ କହିଲେ, ଅଦ୍ଭୁତ ! ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଅଦ୍ଭୁତ ! ଗୋଟାଏ କଥା କହୁଚି ଶୁଣ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ'ପାଖରେ ସେତେ ସମୟ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ପୁଣି ତୁମକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଡକାଇ ପଠାଇବି ଓ ସବୁକଥା ଶୁଣିବି । ଏପରି କଥାମାନ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇବି ବୋଲି ମୁଁ କଳ୍ପନା ସୁଦ୍ଧା କରିନଥିଲି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏତିକିରେ ତୁମକୁ ଯିବାକୁ ଦେବି ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର କେତେକ ଜରୁରୀ କାମ ଅଛି, ସେସବୁ ସାରି ମୁଁ ପୁଣି ଆସିବି । ହୁଏତ ତୁମକୁ ମୋର ଝିଆରୀ କରିନେବି, ତୁମକୁ କୌଣସି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପଢ଼ିବାଲାଗି ପଠାଇବି । ତୁମେ ଯେଉଁଠାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ, ସେଠାକୁ ପଠାଇବି । ମୋତେ ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କ ଦେଇ, ସେ ଠିକ୍ ଏହିପରି କହିଲେ, ହୁଏତ ମୋତେ କେବଳ ଚିଡ଼ାଇବାକୁ ଥଟ୍ଟା କରି କହିଲେ ।''

ଏହି ସମୟରେ ଦୁଇପାଖରେ ଉଚ୍ଚଉଚ୍ଚ ବାଡ଼ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ି ଆସି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ପୋଲାଣ୍ଡ ଏବଂ ପଶ୍ଚିମ ରୁଷିଆରେ ଏହିପରି ଗାଡ଼ିରେ କୁଟା ବୋଝାଇକରି ନିଅନ୍ତି । ଗାଡ଼ିଉପରେ ଜଣେ ସୈନ୍ୟ ବସି ଘୋଡ଼ା ଦୁହିଁକୁ ଚଳାଉଥାଏ । ଲଗାମକୁ ଟାଣିଧରି ସେ ଗାଡ଼ିଉପରୁ ତଳକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲେ ଓ ଗାଡ଼ି ଫିଟାଇବାକୁ ଗଲେ । ଟାନିଆ ଓ ଆଉ ଦୁଇତିନିଜଣ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ବାଦ ଦେଇ ଅନ୍ୟସମସ୍ତେ ତା'ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଗାଡ଼ିରେ ବସାଇ

ନେଇଯିବାକୁ ନାନାଭାବେ ନେହୁରା ହୋଇ କହିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗାଡ଼ିରେ ଡ୍ରାଇଭର୍ ମନାକରି କହିଲା ଯେ ଆଦେଶର ଅତିରିକ୍ତ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଗାଡ଼ିଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ତାକୁ ହୁକୁମ ନାହିଁ । ଘୋଡ଼ାଙ୍କୁ ଫିଟାଇଦେଇ ସେ କୁଆଡ଼େ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

ଟାନିଆ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ସେତେବେଳଯାଏ ମାଟି ଉପରେ ବସିଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ତେ ଯାଇ ଖାଲି ଗାଡ଼ିଟା ଉପରେ ବସିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିବା କଥାବାର୍ତ୍ତା ପୁଣି ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

''ଜେନେରାଲ୍‌ଙ୍କ ଆଗରେ ତୁମେ କଣସବୁ କହିଲ ?''– ଗର୍ଡ଼ନ ପଚାରିଲା । ''ଯଦି କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନଥାଏ–''

''ଆପତ୍ତି କାହିଁକି ରହିବ ? କହୁଚି ଶୁଣ ।''

ତା'ପରେ ସେ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ତା'ର ଭୟଙ୍କର କାହାଣୀଟି କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

୪

''ହଁ, ପ୍ରକୃତରେ ମୋର କଥା କହିବସିଲେ ସରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ପାଠଶାଠ ବେଶୀ କିଛି ପଢ଼ିନାହିଁ । ପିଲାଦିନରୁ ବାପାମାଆଙ୍କୁ ହରାଇଚି । ମୋ' କଥା ତୁମମାନଙ୍କୁ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ମନେ ହେଉଥିବ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେତିକି ଜାଣିଚି, କେବଳ ସେତିକି କହୁଚି ।

''ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଘଟଣାଟି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଯାଉଚି, ତାହା ସାଇବିରିଆର ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳରେ ଚୀନଦେଶର ସୀମାପାଖରେ ଘଟିଥିଲା । ସେମାନେ ମୋ'ର ମାଆକୁ ଭୁଲାଇଦେଇ ମୋତେ ରେଳବାଇରେ ସିଗ୍‌ନାଲ୍ ଦେବା କାମ କରୁଥିବା ମାର୍ଫା ବୋଲି ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ହାତରେ ନେଇ ଦେଇଦେଲେ । ପରେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଏକଥା ଜାଣିପାରିଲି, ସେତେବେଳେ କେତେ କାନ୍ଦିଲି । ମୋର ହୃଦୟ ଫାଟିଗଲା ପରି ମନେହେଲା । ପ୍ରାଣ ହରାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ମୋର ପାଳନପୋଷଣ ପାଇଁ ସେମାନେ ମାର୍ଫା ଖୁଡ଼ୀ ପାଖରେ ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ଦେଇଗଲେ ।

''ସିଗ୍‌ନାଲ କାମ ସହିତ ଖୁଡ଼ୀଙ୍କର କିଛି ଚାଷଧନ୍ଦା ବି ଥିଲା । ଗାଈ, ଘୋଡ଼ା, ପଲେ କୁକୁଡ଼ା ଓ ଅରାଏ ବଡ଼ କରି ପରିବା ବଗିଚା ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ସେଠି ଜମିର ଆଉ କି ଅଭାବ ଅଛି ? ସରକାରୀ ରେଳବାଇର ଘର ହୋଇଥିବାରୁ କୌଣସି ଖଜଣା ଦେବାକୁ ପଡୁନଥିଲା ।

''ସିଗନାଲ୍ ଦେଉଥିବା ଭାସିଲୀଇଦାଦିକୁ ମୁଁ ବାପା ବୋଲି ଡାକୁଥିଲି । ତା'ର ହୃଦୟରେ ଦୟା ପୂରି ରହିଥିଲା, ମନ ସବୁବେଳେ ଖୁସୀ ଥିଲା । କେବଳ ତା'ର ମଦ ପିଇଥିବା ବେଳଟିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ ଅନ୍ୟସମୟରେ ତା'ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ହେଉଥିଲା । ଆଖପାଖର ଲୋକମାନେ ତା'ର ଭିତରବାହାର ସବୁକଥା ଜାଣିଥିଲେ । ଅଜଣା ଅଚିହ୍ନା ଲୋକପାଖରେ ମଧ୍ୟ ସେ ତା'ର ଭିତରେ ଥିବା ସବୁକଥା କହି ଦେଉଥିଲା ।

''କିନ୍ତୁ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ମୋ'ର ମାଆ ବୋଲି ଡାକି ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋର ଆପଣା ମାଆକୁ ମୁଁ ଭୁଲି ପାରିନଥିଲି ବୋଲି କି ଆଉ କ'ଣ ପାଇଁ କେଜାଣି, ମୋତେ ମାର୍ଫା ଖୁଡ଼ୀକୁ ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର ମଣିଷ ବୋଲି ମନେହେଉଥିଲା । ତେଣୁ ମୁଁ ତାକୁ ମାଆ ନଡାକି ଖୁଡ଼ୀ ବୋଲି ଡାକୁଥିଲି ।

''ଏମିତି କରି କେତେବର୍ଷ କଟିଗଲା । ଠିକ୍ କେତେ ବର୍ଷ ମୋର ମନେ ନାହିଁ । ମୁଁ ବି ଗାଡ଼ି ଆଗରେ ପତାକା ଦେଖାଇବାକୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲି, ଗାଈ ବାନ୍ଧିପାରିଲି ବା ଘୋଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ପିଟାଇ ଦେଇପାରିଲି । ମାର୍ଫା ଖୁଡ଼ୀ ମୋତେ ସୂତାକଟା ଶିଖାଇଦେଲା, ଘରକାମରେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ପୂରା ଭାଗ ନେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଘରଟା ଓଳାଇଦେବା, ଏଇଟା ସେଇଟା ସଫା କରିଦେବା ବା ରନ୍ଧାବଢ଼ାରେ ଟିକିଏ ଯାଇ ସାହାଯ୍ୟ କରିଦେବା ଏସବୁ କାମ ମୋତେ ଆଦୌ କଷ୍ଟକର ମନେ ହେଲାନାହିଁ । ହଁ ହଁ, ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା କହିବାକୁ ମୁଁ ଭୁଲିଯାଇଚି । ମୋତେ ପେଡିଆକୁ ବି ଧରାଧରି କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା, ତା'ର ଖବର ବୁଝିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ପେଡିଆର ଗୋଡ଼ ଏପର୍ଯନ୍ତ ଦମ୍ଭ ହୋଇ ନଥିଲା, ତିନିବର୍ଷ ପୂରି ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ମୋଟେ ଚାଲି ପାରୁନଥିଲା । ତେଣୁ ମୁଁ ତାକୁ ସବୁବେଳେ କାଖକରି ନେବାଆଣିବା କରୁଥିଲି । ଅନେକ ସମୟରେ ମାର୍ଫା ଖୁଡ଼ୀ ଯେପରି କଟମଟ କରି ମୋର ଦମ୍ଭଦମ୍ଭ ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟାକୁ ଅନାଇ ରହୁଥିଲା, ସେକଥା ଭାବିଲାବେଳକୁ ମୋର ମଝିହାଡ଼ କମ୍ପିଉଠୁଚି । ମୋ' ଗୋଡ଼ କାହିଁକି ରୋଗଣା ନହେଲା, ପେଡିଆର ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟାର ବେମାରିକୁ ମୁଁ କାହିଁକି ନନେଲି—ସତେ ଯେପରି ପେଡିଆ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ ମୁଁ ତାକୁ ଏତେ ସରି କରିଦେଇଚି, ମାର୍ଫା ଖୁଡ଼ୀ ଏହିପରି ଭାବୁଥିଲାପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଏ ସଂସାରରେ ଯେ କେତେ ଘୃଣା ଓ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଚି, ସେକଥା ତୁମେ କଦାପି ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।

''ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଅସଲ ବିଷୟ ଆରମ୍ଭ କରି ନାହିଁ । ଶୁଣିଲେ ତୁମମାନଙ୍କର ରୋମମୂଳ ଠିଆ ହୋଇଯିବ ।

''ସେତେବେଳେ ନୂତନ ଅର୍ଥନୈତିକ ନୀତି ଚାଲୁ ହୋଇଥାଏ । ହଜାର ହଜାର ରୁବଲ୍‌ର ଛଦାମେ ହେଲେ ମୂଲ୍ୟ ନଥାଏ । ଭାସିଆ ଦାଦି ତା'ର ଗାଈଟିକୁ ତଳ ଗାଆଁରେ ବିକି ଦୁଇଟା ଅଖା ଭର୍ତ୍ତି କରି ପଇସା ନେଇ ଘରକୁ ଆସିଲା । ବାଟରେ ମଦ ପିଇଲା ଓ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ କେତେ ପଇସାର ମାଲିକ ହୋଇଚି ସେକଥା ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହିକହି ଆସିଲା ।

''ଶରତ କାଳ, ସାଇଁ ସାଇଁ ପବନ ପିଟୁଥାଏ । ଘରର ଛାତକୁ ହାଣି ଦେଲାପରି ମନେହେଉଥାଏ । ହଠାତ୍ ବାହାରକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ଦେଖିଲି ଯେ ମୁଣ୍ଡିଆର ଉପରଆଡୁ ବୁଢ଼ୀ ଭିକାରୁଣୀଟିଏ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସୁଚି । ପବନରେ ତା'ର ଲୁଗାପଟା ଫଡ଼ଫଡ଼ କରି ଉଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି ।

''ଚାଲୁଚାଲୁ ଆପଣାର ପେଟକୁ ଚିପିଧରି ସେ ବିଳାପ କରିବାରେ ଲାଗିଚି । ତାକୁ ଘରଭିତରେ ଟିକିଏ ଆଶ୍ରା ଦେବାଲାଗି ଆମକୁ ସେ ଭାରି ବିନତି କରି କହିଲା । ଆମେ ତାକୁ ଭିତରକୁ ନେଇ ବେଞ୍ଚ ଉପରେ ବସାଇଲୁ । ତା'ପରେ ସେ ଯୋଉ ପାଟି ଆରମ୍ଭ କଲା କୁହାନଯାଏ । ଭୋ'ଭୋ'କରି ବୋବାଳି ଛାଡ଼ିଲା, ମୋ'ର ପେଟ କ'ଣ ହୋଇଯାଉଚି ଲୋ, ମୋର ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଯାଉଚି ଲୋ ! ଭଗବାନ୍‌ଙ୍କୁ ରାଣ ପକାଇ ସେ ଆମକୁ ତାକୁ ଡାକ୍ତରଖାନା ନେଇଯିବାଲାଗି କହିଲା । କହିଲା, ସେଥିପାଇଁ ଯାହା ଖରଚ ହେବ ମୁଁ ସବୁ ଦେବି । ବାପା ଘୋଡ଼ାକୁ ନେଇ ଗାଡ଼ିରେ ଯୋଚିଲା, ବୁଢ଼ୀକୁ ନେଇ ଗାଡ଼ିରେ ବସାଇଲା ଏବଂ ଏଗାରମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ଡାକ୍ତରଖାନା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗାଡ଼ି ନେଇ ଚାଲିଗଲା ।

''ତା'ପରେ ମାର୍ଥା ଖୁଡ଼ୀ ଓ ମୁଁ ଶୋଇବାକୁ ଗଲୁ । କିଛି ସମୟ ପରେ ଘୋଡ଼ାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । ଗାଡ଼ି ଦୁଆର ଭିତରକୁ ଆସିଥିବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଲା । ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ ସେମାନେ ଫେରିଆସିଲେ ଭାବି ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ମାର୍ଥା ଖୁଡ଼ୀ ଆଲୁଅ ଲଗାଇଦେଲା ଏବଂ ଜ୍ୟାକେଟ୍ ପିନ୍ଧି ବାପା ସେପାଖରୁ କବାଟ ଖଡ଼ଖଡ଼ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଯାଇ କବାଟ ଫିଟାଇଦେଲା ।

''କବାଟ ଖୋଲି ଦେଖିଲା ବାପା ନୁହନ୍ତି, ଜଣେ ଅଚିହ୍ନା ମଣିଷ । କଳା ସଢ଼ସଢ଼ ମଣିଷଟାଏ, ଦେଖିଲାବେଳକୁ ଡର ମାଡୁଚି । ସେ କହିଲା, ଗୋରୁ ବିକି ଯୋଉ ପଇସା ଘରକୁ ଆଣିଚ, ସେ ପଇସା କୋଉଠି ଅଛି ଦେଖା । ବୁଢ଼ାକୁ ମୁଁ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ମାରିଦେଇ ଆସିଚି । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପଇସାତକ କେଉଁଠି ରଖିଚ ମୋତେ ବତାଇଦେଲେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଛାଡ଼ିଦେବି । କିନ୍ତୁ ନବତାଇଲେ ଯାହା ଦଶା ହେବ, ତୁମେ ବେଶ୍ ଅନୁମାନ କରିପାରୁଥିବ । କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ଆଉ ମୋତେ ଦୋଷ ଦେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଉ ଡେରି କର ନାହିଁ, ଶୀଘ୍ର କହିଦିଅ ।

''ହେ ଭଗବାନ୍, ତା'ପରେ ଯୋଉ ଅବସ୍ଥା ହେଲା, ଆମେସବୁ ଯେମିତି ଛାନିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲୁ, ତୁମେମାନେ କଳ୍ପନା କରି ପାରୁଥିବ । ଆମର ଦେହମାନ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଥରୁଥାଏ, ଡରରେ ଜିଅଭିତରୁ ଅଧେ ପ୍ରାଣ ଚାଲି ଯାଇଥାଏ, ଆତଙ୍କରେ ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରୁ ନଥାଏ, ପ୍ରଥମ ସେ ଭାସିଆ ଦାଦିକୁ ମାରିକରି ଆସିଚି, ତା'ର କୁରାଢ଼ିରେ ତାକୁ ହାଣି ଦେଇଚି । ଆଉ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଇ ଖୁଣୀ ମଣିଷଟା ସହିତ ଘରଭିତରେ ଆମେ ଏକା—ସେଇ ଖୁଣୀଟା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲା ବେଳକୁ ଆମର ରକ୍ତ ପାଣି ହୋଇ ଯାଉଥାଏ ।

''ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ମାର୍ଥା ଖୁଡ଼ୀର ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହୋଇଗଲା । ଗେରସ୍ତ ମଲାଣି ବୋଲି ଶୁଣିବା ମାତ୍ରକେ ତା'ଭିତରେ କୋଉଠି କଣ ମଡ଼୍‌କରି ଭାଙ୍ଗିଗଲା ପରି ଲାଗିଲା ।

''ପ୍ରଥମେ ସେ ଖୁଣୀର ଗୋଡ଼ତଳେ ଲମ୍ବହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ମୋତେ ଦୟା କର, ମୋର ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷାକର, ମୁଁ କିଛି ଜାଣି ନାହିଁ । ମୋର ଗେରସ୍ତ ମୋତେ ଦିନେହେଲେ ପଇସାକଥା କହିନାହିଁ । ତୁମେ କେଉଁ ପଇସା କଥା ପଚାରୁଚ ମୁଁ ମୋଟେ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ

ଲୋକଟା କି ସେଇଥିରେ ବୁଝିବା ମଣିଷ । ସେ କଣ ଏଡ଼ିକି ବୋକା ହୋଇଚି ? ଶେଷରେ ଖୁଡ଼ୀ କହିଲା ତା'ହେଲେ କହୁଚି ଶୁଣ । ସେ ପଇସାତକ ମାଟିତଳ ଘରେ ଅଛି । ମୁଁ କବାଟ ଫିଟାଇ ଦେଉଚି । କିନ୍ତୁ ସେହି ରାକ୍ଷସ କଣ ଓଲୁ ହୋଇଚି, ସେ ବେଶ୍ ଭଲ କରି ଖୁଡ଼ୀର ମତଲବଟା ଜାଣିପାରିଲା । କହିଲା, ନାଇଁ ତୁମେ ଯାଅ । ତୁମେ ସିନା ଜାଣିଚ ଠିକ୍ କୋଉ ଜାଗାରେ ପଇସା ରହିଚି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଏତେ କଥା କହି ଲାଭ କ'ଣ ? ଟଙ୍କା ତଳେ ଅଛି କି ଉପରେ ଅଛି ସେକଥା ତୁମେ ଜାଣିଥିବ, ତୁମେ ଯୁଆଡ଼େ ଯାଅ କି ନଯାଅ, ମୋତେ ଟଙ୍କାତକ ଆଣି ଦିଅ, କିନ୍ତୁ ଜାଣିଥା, ମୋ'ସହିତ ବଦମାସି ଖେଳ ନାହିଁ, କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମୋତେ ବୋକା ବନାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କର ନାହିଁ ।

''ତା'ପରେ ଖୁଡ଼ୀ ସେହି ଲୋକଟିକୁ କହିଲା, ହେ ଭଗବାନ୍, ତୁମେ ଏପରି ଅବିଶ୍ୱାସ କାହିଁକି କରୁଚ ? ମୁଁ ତ ଖୁସୀରେ ତଳକୁ ଯାଇ ନିଜେ ଟଙ୍କାତକ ଆଣି ତୁମକୁ ଦେଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଏଇ ଅସଜଗୋଡ଼ ସକାଶେ ମୁଁ ଶିଡ଼ିରେ ତଳଘରକୁ ଓହ୍ଲାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଉପରେ ଠିଆହୋଇ ତୁମକୁ ଆଲୁଅ ଦେଖାଇବି । ତୁମେ କିଛି ଚିନ୍ତା କର ନାହିଁ । ମୁଁ ମୋ'ଝୁଅକୁ ବି ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ପଠାଉଚି । ସେ ମୋତେ ଦେଖାଇ ଏକଥା କହିଲା ।

''ହେ ଭଗବାନ୍, ଏତିକି ଶୁଣି ମୋ'ର ଯେ କ'ଣ ହୋଇଗଲା ତୁମମାନଙ୍କୁ କ'ଣ କହିବି ? ଭାବିଲି ଆଜି ମୋ' କଥା ସରିଗଲା । ମୋ' ଆଖିଆଗରେ ସବୁ ଅନ୍ଧାର ଦେଖାଗଲା, ଗୋଡ଼ଦୁଇଟା ଠକଠକ ହୋଇ ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲା, ମନେହେଲା, ଯେପରି ମୁଁ ଏହିକ୍ଷଣି ତଳେ ପଡ଼ିଯିବି ।

''କିନ୍ତୁ ସେ ଜନ୍ତୁ ବି କିଛି କମ୍ ନଥିଲା । ତାକୁ ପୁଣି ବୋକା ବନାଇବ କିଏ ? ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ଉପରେ ଥରେ ଆଖି ବୁଲାଇନେଇ ସେ ତାଚ୍ଛିଲ୍ୟ କଲାପରି ଖୁଡ଼ୀଆଡ଼କୁ ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଖୁଡ଼ୀକୁ ଏହିକଥା କହିବାପରି ମନେହେଲା, ତୁମର ଫିସାଦି ମୋତେ ବେଶ୍ ଜଣାଅଛି । ମୋତେ ବୋକା କରି ପାଇବ ନା ? ସେ ବେଶ୍ ବୁଝିଥିଲା ଯେ ମୁଁ ମାର୍ଫା ଖୁଡ଼ୀର କିଛି ନୁହଁ, ମୁଁ ତ ତା'ର ଜନ୍ମକଲା ପିଲା ନୁହଁ । ତେଣୁ ସେ ଝଟ୍‌କରି ଯାଇ ପେଟିଆକୁ ଧରିପକାଇଲା ଓ ତାକୁ ଗୋଟିଏ ହାତରେ ଧରି ଆରହାତରେ ତଳଘରର କବାଟ ଫିଟାଇଲା । ଆମକୁ ଗୋଟାଏ ଆଲୁଅ ଦିଅ, ଖୁଡ଼ୀକୁ ଏତିକି କହି ପେଟିଆକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ସେ ପାହାଚ ଉପରେ ମାଟିତଳ ଘରକୁ ଓହ୍ଲାଇଗଲା ।

''ମୋର ମନେହେଉଚି ସେତେବେଳକୁ ଖୁଡ଼ୀର ମୁଣ୍ଡ ଏକାବେଳେକେ ଖରାପ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସେ ଲୋକଟା ପେଟିଆକୁ ନେଇ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଯିବା ମାତ୍ରକେ ଉପରୁ ସେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଧଡ଼୍‌କରି କବାଟଟା ବନ୍ଦ କରି କୋଳପ ପକାଇଦେଲା ଏବଂ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କାଠଗଡ଼କୁ କବାଟ ଉପରେ ନଦିଦେଇ ଭାରି ଖୁସୀ ହେଲାପରି ଯାଇ ତା'ଉପରେ ବସିପଡ଼ିଲା । ଭିତରୁ ଚୋର ଏକଥା ଜାଣିପାରି ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଚିତ୍କାର କରି କମ୍ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା, ତଳୁ ଚଟାଣକୁ

ଢୁ'ଢୁ' କରି ବାଡ଼େଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଚଟାଣର ମୋଟା କାଠ ସେପାଖରୁ ସେ କଣସବୁ କହୁଥିଲା, ତାହା ଶୁଣିବା ସମ୍ଭବ ନଥିଲା, ତା'ର ମତଲବଟା ସହଜରେ ବୁଝିହେଉଥିଲା । ତାକୁ ବାହାରକୁ ଆସିବାକୁ ନଦେଲେ ସେ ପେଡିଆକୁ ମାରିପକାଇବ ବୋଲି ଧମକାଉଥିଲା । ତା'ର ଗର୍ଜନ ଗୋଟାଏ ବଣଜନ୍ତୁର ଗର୍ଜନଠାରୁ ଅଧିକ ଭୟଙ୍କର ଓ ଭୀତିଦାୟକ ମନେ ହେଉଥାଏ । ଦେଖ୍ ମାଇଲି ଏ ପେଡିଆକୁ—ସେ ତଳୁ ଚିତ୍କାର କରି କହୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଖୁଡ଼ୀ ସେହିସବୁ କଥା ଆଦୌ ବୁଝିପାରୁନଥାଏ । ସେ ସେହି କାଠଉପରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଲାପରି ବସି ଆଖି କୁଳୁକୁଳୁ କରି ମୋ'ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ହସୁଥାଏ ଓ ମୋତେ କହୁଥିଲା ପରି ମନେହେଉଥାଏ— ତୁ ଯାହା କର ପଛକେ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ କାଠକୁ କେବେହେଲେ ଏଠୁ ଘୁଞ୍ଚାଇବି ନାହିଁ, ଚାବି ବି କଦାପି ଦେବି ନାହିଁ । ମୁଁ ତାକୁ ମୋର ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ କରି କହିଲି, ପେଡିଆର ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରିବାକୁ କବାଟ ଫିଟାଇଦେବା ଉଚିତ ବୋଲି ବୁଝାଇଲି, କାଠଉପରୁ ତାକୁ ଠେଲିକରି ଉଠାଇ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲି, କିନ୍ତୁ ତାକୁ ମୁଁ ପାରନ୍ତି କେତେକେ ? ସେ କୌଣସିଥିରେ ଉହୁଙ୍କିଲା ବି ନାହିଁ ।

''ତଳୁ ଲୋକଟା ଚଟାଣକୁ ଦୁଲଦୁଲ କରି ବାଡ଼େଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସମୟ ଚାଲିଯାଉଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଖୁଡ଼ୀ ସେହିପରି ପଥର ହୋଇ ବସି ଡୋଳାକୁ ବୁଲାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ମୋର କୌଣସି କଥା ଶୁଣୁନଥାଏ ।

''ତାପରେ, କିଛି ସମୟ ଉତ୍ତାରେ, ହେ ଭଗବାନ୍, ଜୀବନରେ ମୁଁ କେତେକେତେ କଥା ଦେଖିଚି, କିନ୍ତୁ ଏହି କଥାଟିକୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଭୁଲି ପାରିବି ନାହିଁ । ବଞ୍ଚିଥିବାଯାଏ ମୁଁ ପେଡିଆର ସେହି କ୍ଷୀଣ କରୁଣ ଚିତ୍କାର ଶୁଣିବାକୁ ପାଉଥିବି । ବିଚାରୀ ପେଡିଆ ବିକଳ ହୋଇ କାନ୍ଦିଲା, ତା'ପରେ ଗଅଁଗଅଁ ଶବ୍ଦ କଲା, ସେହି ରାକ୍ଷସଟା ତାକୁ ତଣ୍ଟିଚିପି ମାରି ପକାଇଲା ।

''ତା'ପରେ ମୁଁ ଭାବିଲି, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ କ'ଣ କରିବି ? ଉପରେ ଏହି ମୁଣ୍ଡପାଗଳ ଖୁଡ଼ୀ, ଆଉ ତଳେ ସେହି ପିଲାମରା ଖୁଣୀ ! କଣ କରିବି ବୋଲି ଭାବୁଚି, ଏହି ସମୟରେ ବାହାରୁ ଘୋଡ଼ାର ବୋବାଳି ଶୁଣିପାରିଲି । ସେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଆରେ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ, ସେହିପରି ଗାଡ଼ିରେ ଯୋଚା ହୋଇଥାଏ । ସତେ ଯେପରି ଘୋଡ଼ାଟି ମୋତେ କହୁଥାଏ— ଟାନିଆ, ଚାଲ ଶୀଘ୍ର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଯାଇ ଖବର ଦେବା, ସେମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ମାଗିବା । ବାହାରକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲି, ଭୋର ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ଗାଡ଼ି ନେଇ ଯିବି ବୋଲି ଭାବୁଚି, ଏହି ସମୟରେ ଜଙ୍ଗଲଆଡୁ ଯେପରି ମୋତେ କିଏ କହୁଥିବାର ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି, ନାଇଁ ଟାନିଆ, ଯାଅ ନାହିଁ, ମୁଁ ଆଉଗୋଟାଏ ଉପାୟ ବତାଇ ଦେଉଚି । ପାହାଡ଼ତଳୁ ରେଲଇଞ୍ଜିନ୍‌ର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । ଭାବିଲି, ଖୁଡ଼ୀ ପରି ମୋର ମୁଣ୍ଡ ବି କଣ ଖରାପ ହୋଇଗଲାଣି ଯେ ରେଲ ଇଞ୍ଜିନ୍‌ଟା ମଧ୍ୟ ମୋ' ସହିତ ରୁଷଭାଷାରେ କଥା କହୁଥିବା ପରି ମୋର ମନେହେଉଚି ?

''କିନ୍ତୁ ଏତେ ଭାବିବାକୁ ବେଳ କାହିଁ ? ଗାଡ଼ି କ୍ରମେ ପାଖକୁ ପାଖକୁ ଆସୁଚି । ଝଟ୍‌କରି ହାତରେ ଲଣ୍ଠନଟା ଧରି ବାହାରକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲି, ସିଧା ଯାଇ ରେଲଲାଇନ୍ ଉପରେ ଠିଆ ହେଲି ଏବଂ ଲଣ୍ଠନଟାକୁ ତଳଉପର କରି ହଲାଇବାକୁ ଲାଗିଲି ।

''ଗାଡ଼ି ରହିଲା, ଇଞ୍ଜିନ୍‌ଘର ଭିତରୁ ମୁହଁ କାଢ଼ି ଡ୍ରାଇଭର୍ ମୋତେ କଣସବୁ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ମୋତେ ଆଗରୁ ଚିହ୍ନିଥିଲା । ସାଇଁ ସାଇଁ ପବନରେ ମୁଁ ତା'ର କୌଣସି କଥା ଶୁଣି ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୁଁ ବଡ଼ପାଟି କରି କହିଲି, ଆମ ଘରେ ଚୋର ପଶିଚି, ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ହୋଇଚି, ଗୋଟାଏ ଖୁଣୀ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ମାଟିତଳେ ଘରଭିତରେ ରହିଚି, ହେ କମ୍‌ରେଡ୍ ଦାଦି, ଆମକୁ ଆସି ରକ୍ଷା କର, ମୁଁ ଏହିସବୁ କଥା କହୁଥିବା ସମୟରେ ଲାଲବାହିନୀର ସୈନ୍ୟମାନେ ଗାଡ଼ି ଉପରୁ ଫଟ୍‌ଫାଟ୍ ତଳକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲେ, କଥା କଣ ? ଏ ଜଙ୍ଗଲଟା ଭିତରେ କାହିଁକି ହଠାତ୍ ଗାଡ଼ି ଅଟକି ରହିଚି, ସେମାନେ ସେକଥା ଆଦୌ ବୁଝି ପାରୁନଥିଲେ ।

''ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଗୋଟିଗୋଟି କରି ସମସ୍ତ କଥା କହିଲି । ସେମାନେ ଘରଭିତରକୁ ଯାଇ ଖୁଣୀକୁ ତଳଘରୁ ବାହାରକଲେ । ପେଡିଆର ସ୍ୱରଠାରୁ କ୍ଷୀଣତର ସ୍ୱରରେ ସେ ଚିତ୍କାର କରୁଥାଏ । ହେ ବାବୁମାନେ, ମୋତେ ଦୟା କର, ମୋତେ ମାରନାହିଁ । ମୁଁ ଆଉ କେବେହେଲେ ଏପରି କରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ କି ସେସବୁ ଶୁଣିବା ଲୋକ ? ଦେଶର ଆଇନ ହାତକୁ ନେଇ ସେମାନେ ଲୋକଟାକୁ ଟାଣିଟାଣି ଲାଇନ୍ ଉପରକୁ ନେଇଗଲେ, ଦୁଇ ଧାରଣା ସହିତ ତା'ର ହାତଗୋଡ଼ ବାନ୍ଧିଦେଲେ, ଏବଂ ତାହାରି ଉପରେ ଗାଡ଼ି ଚଲାଇ ନେଲେ ।

''ମୋର ଲୁଗାପଟା ଆଣିବାକୁ ବି ମୁଁ ପୁଣିଥରେ ସେ ଘର ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ସାହସ କଲିନାହିଁ । ଭୟରେ ମୁଁ ଏକାବେଳେକେ ଜଡ଼ସଡ଼ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ମୋତେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଗାଡ଼ିରେ ବସାଇ ନେବାକୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲି, ସେମାନେ ମୋତେ ଗାଡ଼ିରେ ବସିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଲେ । ତା'ପରେ ଅନାଥ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ଏଣେତେଣେ ବୁଲିଲି । ଦେଶଟାଯାକ ମୁଁ ଯେ କୋଉଠିକି ନଯାଇଚି, ସେକଥା କହିପାରୁ ନାହିଁ । ମୁଁ ମୋଟେ ବଢ଼ାଇକରି କହୁନାହିଁ । ପିଲାଦିନରେ ଏତେଏତେ କଷ୍ଟ ଭୋଗିସାରିବା ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ କେଡ଼େ ସୁଖରେ ଅଛି ? କେଡ଼େ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜୀବନଯାପନ କରୁଚି ? ଅବଶ୍ୟ ତା'ପରେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଅନେକ ପାପ ଓ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଦେଇ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ହୋଇଚି । କିନ୍ତୁ ସେକଥା ଆଉ ମୁଁ କେଉଁଦିନ କହିବି ।''

ଟାନିଆର କାହାଣୀ ଶୁଣିସାରିବା ପରେ ଗର୍ଡ଼ନ ଓ ଡୁଡୋରୋଭ୍ ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୋଟାଭିତରେ ନୀରବରେ ପଦଚାରଣା କରୁଥିଲେ । ଏତିକିବେଳେ ଟ୍ରକ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଏବଂ ତା'ଉପରେ ଜିନିଷପତ୍ରମାନ ଲଦାହେଲା, ଗର୍ଡ଼ନ କହିଲା–

''ଏଇ ଟାନିଆ କିଏ ତୁ ଅନୁମାନ କରି ପାରୁଚୁ ?''

''ହଁ, ନିଶ୍ଚୟ ଅନୁମାନ କରିପାରୁଚି ।''

କିଛି ସମୟ ନୀରବ ରହି ଗର୍ଡ଼ନ ପୁଣି କହିଲା, ''ଏଭ୍‌ଗ୍ରାଫ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବେ । ଏକ ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶ ଅଧୋଗତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଏକ ସ୍ଥୂଳ ଓ ଅସଭ୍ୟ ଭୌତିକବାଦର ପରିଣତ ହୋଇଥିବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଇତିହାସରେ ଆଦୌ ବିରଳ ନୁହେଁ । ଏପରି ଅନେକବାର ଘଟିଚି । ଗ୍ରୀସ୍‌ରେ ଅଧୋଗତି ହୋଇ ରୋମ୍‌ର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଚି, ରୁଷିଆର ପୁନର୍ଜାଗରଣ

ଅଧୋଗତି ହୋଇ ରୁଷ ବିପ୍ଳବରେ ପରିଣତ ହୋଇଚି । ଏହି ଦୁଇ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଭିତରେ ଆକାଶପାତାଳ ପ୍ରଭେଦ ରହିଚି । ସାହିତ୍ୟିକ ବ୍ଲକ୍ ତାଙ୍କୁ ଓ ତାଙ୍କର ସମସାମୟିକମାନଙ୍କୁ ରୁଷିଆର ବିଭୀଷିକାମୟ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକର ଶିଶୁବୋଲି କୌଣସି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କେବଳ ଏକ କାଳ୍ପନିକ ରୂପକ ହିସାବରେ ବ୍ଲକ୍ ଏହି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ସମୟରେ ଯାହା କାଳ୍ପନିକ ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ସତ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଚି । ଏହି ଶିଶୁମାନେ ହେଉଚନ୍ତି ପ୍ରକୃତ ଶିଶୁ ଏବଂ ଏହି ଭୟ ଓ ବିଭୀଷିକାମାନ ପ୍ରକୃତରେ ଭୟଙ୍କର । ସେ କାଳ ଓ ଏ କାଳ ଭିତରେ ଏହାହିଁ ପ୍ରଭେଦ ।’’

୫

ପାଞ୍ଚ ଦଶ ବର୍ଷ ପରର କଥା । ସ୍ଥିର ଓ ଶାନ୍ତ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ ସନ୍ଧ୍ୟାଟିଏ । ମସ୍କୋ ନଗରୀର କୌଣସି ଏକ ଘରର ମୁକ୍ତ ବାତାୟନ ପାଖରେ ଡୁଡୋରୋଭ୍ ଓ ଗର୍ଡ଼ନ ପୁଣି ଏକାଠି ବସିଥିଲେ । ସମ୍ମୁଖରେ ଅନ୍ଧାର ଗର୍ଭରେ ସମସ୍ତ ନଗରୀ ଦିଗନ୍ତପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେମାନେ ଦୁହେଁ ଏକାଠି ବସି ୟୁରିଙ୍କର ଲିଖିତ ଗୋଟିଏ ବହି ପଢୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର କେତୋଟି ଲେଖାକୁ ଏକାଠି କରି ଏଭ୍‌ଗ୍ରାଫ୍ ଏହି ବହିଟି ପ୍ରକାଶିତ କରିଥିଲା । ବହିଟିକୁ ସେମାନେ ଏକାଧିକ ବାର ପଢ଼ି ପ୍ରାୟ କଣ୍ଠସ୍ଥ କରିସାରିଲେଣି । ସେମାନେ ବାରବାର ପଢୁଥାନ୍ତି, ବାରବାର ପଠିତ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥାନ୍ତି ଓ ବାରବାର ଗଭୀର ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ ହୋଇପଡୁଥାନ୍ତି । ଏ ବହି ଅଧା ହେଲା ବେଳକୁ ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସିଲା ଓ ସେମାନେ ଘରେ ଆଲୁଅ ଲଗାଇଦେଲେ ।

ତଳେ ସେହିମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ଲେଖକଙ୍କର ଆପଣା ନଗରୀ ମସ୍କୋ ଦୂରଦିଗନ୍ତ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଚି । ଏହି ନଗରୀରେ ହିଁ ଲେଖକଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ନଗରୀର ଧୂଳିମାଟିରେ ଲେଖକ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଅଧେ ସମୟ ବ୍ୟତୀତ କରିଥିଲେ । କେବଳ ତାଙ୍କରି ଜଣକର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନର ଘଟଣାବଳୀ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ଏକ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ହିସାବରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଏକ ଦୀର୍ଘ ଇତିବୃତ୍ତର ପ୍ରଧାନ ପୃଷ୍ଠାବଧାରକ ରୂପେ ଆଜି ମସ୍କୋନଗରୀ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଉଠିଲା । ସତେ ଯେପରି ବହିଖଣ୍ଡିକ ହାତରେ ଧରି ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେମାନେ ସେହି ଇତିବୃତ୍ତର ପ୍ରାନ୍ତ ଭାଗରେ ଆସି ଉପନୀତ ହୋଇଚନ୍ତି ।

ସଂଗ୍ରାମ ଶେଷରେ ଯେଉଁ ଶାନ୍ତି ଓ ମୁକ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରିଥିଲେ, ଆଜି ସଂଗ୍ରାମରେ ବିଜୟ ଲାଭ କଲାପରେ ଅବଶ୍ୟ ସେହି ଶାନ୍ତି ଓ ମୁକ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ । ତଥାପି ଯୁଦ୍ଧୋତ୍ତର କାଳର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଏହି ମୁକ୍ତିର ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଚି ଏବଂ ଏହିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଏହି ଯୁଦ୍ଧୋତ୍ତର କାଳରେ ଐତିହାସିକ ମହତ୍ତ୍ୱର ଯଥାର୍ଥ ସଂଜ୍ଞା ନିରୂପଣ କରିଦେଉଚି ।

ପୁରାତନ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ଝରକା ପାଖରେ ବସି ନାନା ଚିନ୍ତାରେ ମଗ୍ନ ରହିଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମନେହେଉଚି ଯେପରି ଏହି ଆତ୍ମିକ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଆବିର୍ଭୂତ ହେବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ସାରିଲାଣି, ସତେ ଯେପରି ଆଜିର ଏହି ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳରେ ଏହି ସ୍ୱାଧୀନତା ନଗରୀର ପଥଉପରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଚି, ସେମାନେ ଏହି ସ୍ୱାଧୀନତାର ବ୍ୟାପ୍ତି ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିଚନ୍ତି ଓ ତାହାରି ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇ ଯାଇଚନ୍ତି । ଏହି ପବିତ୍ର ନଗରୀ, ଏହି ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ତଥାପି ଜୀବିତ ରହିଥିବା ଏହି ଇତିକଥାର ନାୟକନାୟିକା ଓ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁକରୁ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଏକ ମହନୀୟ କୋମଳତା ଓ ପ୍ରଶାନ୍ତିରେ ଦ୍ରବୀଭୂତ ହୋଇ ଆସିଲା । ସେମାନଙ୍କର ଚତୁଷ୍ପାର୍ଶ୍ୱ ବେଷ୍ଟନ କରି ସୁଦୂରର ଗର୍ଭରେ ଝଙ୍କୃତ ଓ ନିନାଦିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିବା ଦୁଃଖଶେଷରେ ଅଶ୍ଳୀଳ ସଙ୍ଗୀତ ଧାରା ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ଳାବିତ କରି ପକାଇଲା । ସେମାନେ ହାତରେ ଧରିଥିବା ବହିଖଣ୍ଡିକ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଅନୁଭୂତିକୁ ସମର୍ଥନ ଓ ଉତ୍ସାହରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେଉଥିବା ପରି ମନେହେଲା ।

●

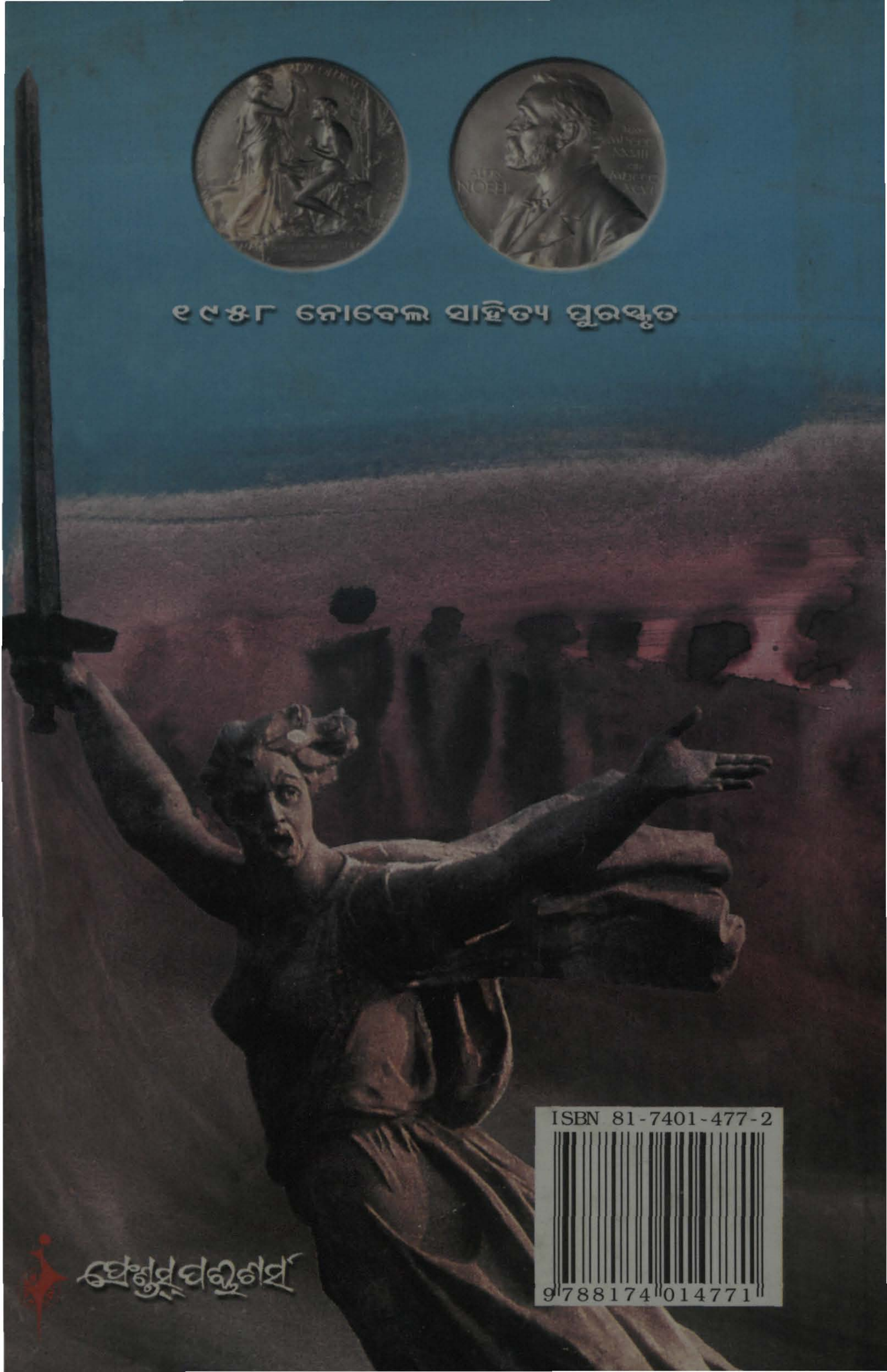

ISBN 81-7401-477-2
9788174014771

ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ